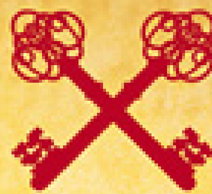
ΡΙΤΑ ΜΟΝΑΛΝΤΙ
&
ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΟ ΣΟΡΤΙ

ΤΥΠΩΘΗΤΩ

ιστορικό μυθιστόρημα

ΜΙΝΩΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΡΙΤΑ ΜΟΝΑΛΝΤΙ & ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΟ ΣΟΡΤΙ

ΤΥΠΩΘΗΤΩ

Μετάφραση από τα γαλλικά:
Εύη Βαγγελάτου

Σειρά: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Συγγραφείς και τίτλος πρωτοτύπου:
Rita Monaldi & Francesco Sorti, *Imprimatur*

Παραγωγή: ΜΙΝΩΑΣ Α.Ε.Ε.
1η έκδοση: Σεπτέμβριος 2014

Μετάφραση από τα γαλλικά: Εύη Βαγγελάτου
Διορθώσεις: Ιωάννα Ανδρέου
Σχεδιασμός εξωφύλλου – Σελιδοποίηση: Ιάκωβος Ψαρίδης
Φωτογραφίες εξωφύλλου: © Vladimir Sazonov / Shutterstock.com,
© Valentino Sani / Arcangel Images

Τ.Θ. 504 88, 141 10 Ν. Ηράκλειο, ΑΘΗΝΑ
τηλ.: 210 27 11 222 – fax: 210 27 11 056
www.minoas.gr • e-mail: info@minoas.gr

ISBN 978-618-02-0412-4

Κόμο, 14 Φεβρουαρίου 2040

Προς τον Θεοφιλέστατο Επίσκοπο
Αλέξιο Τανάρι
Γραμματέα της Επιτροπής Καρδιναλίων για την Ανακήρυξη Αγίων
Ρώμη – Πόλη του Βατικανού

In nomine Domini
Ego, Lorenzo Dell'Agio, Episcopus Comi, in processu canonizationis beati Innocentii Papae XI, iuro me fideliter diligenterque impleturum munus mihi commissum, atque secretum servaturum in iis ex quorum revelatione preiudicium causae vel infamiam beato afferre posset. Sic me Deus adiuvet.[1]

Φίλτατε Αλέξιε,
Σας ζητώ συγγνώμη για το γεγονός ότι απευθύνομαι σ' εσάς ξεκινώντας την επιστολή μου με τη φράση του καθιερωμένου όρκου που μου επιβάλλει να αποσιωπήσω οτιδήποτε ατιμωτικό πέσει στην αντίληψή μου σχετικά με την υπόληψη μιας μακαριστής ψυχής.

Είμαι σίγουρος ότι θα συγχωρήσετε στον παλιό σας δάσκαλο της ιερατικής σχολής το γεγονός ότι υιοθετεί ένα επιστολικό ύφος λιγότερο ορθόδοξο από αυτό στο οποίο είστε συνηθισμένος.

Πριν από περίπου τρία χρόνια μού γράψατε κατόπιν εντολής του Αγίου Πατέρα, καλώντας με να ρίξω άπλετο φως σε ένα θαύμα, μια θρυλούμενη θαυματουργή ίαση, η οποία πραγματοποιήθηκε στην επισκοπή μου σαράντα χρόνια πριν, χάρη στην παρέμβαση του μακαριστού πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄: του Βενέδικτου Οντεσκάλκι από το Κόμο,

του οποίου την ιστορία σίγουρα θα με ακούσατε να διηγούμαι πρώτη φορά όταν ήσασταν παιδί.

Όπως θα θυμάστε, η υπόθεση της *mira sanatio*, της θαυματουργής ιάσεως, αφορούσε ένα παιδί, ένα ορφανό από την περιφέρεια του Κόμο, του οποίου ένας σκύλος τού έκοψε το δάχτυλο. Το ματωμένο κομμάτι το πήρε αμέσως η γιαγιά του παιδιού, αφοσιωμένη πιστή του πάπα Ιννοκέντιου, το τύλιξε προσεκτικά σε μια αγία εικονίτσα του ποντίφικα και το παρέδωσε στους γιατρούς των Πρώτων Βοηθειών. Μετά την επανασυγκόλλησή του, ο γιατρός και οι βοηθοί του είδαν έκπληκτοι ότι το δάχτυλο ανέκτησε αμέσως την ευαισθησία του και ο μικρός μπορούσε να το χρησιμοποιεί κανονικά.

Σύμφωνα με τις υποδείξεις σας και την επιθυμία της Αγιότητάς Του, πραγματοποίησα την έρευνα *super mira sanatione,* επί της θαυματουργού ιάσεως, την οποία ο προκάτοχός μου την εποχή εκείνη δεν έκρινε σωστό να διεξαγάγει. Δεν θα επεκταθώ στις λεπτομέρειες αυτής της έρευνας, την οποία μόλις ολοκλήρωσα, παρ’ ότι σχεδόν όλοι οι μάρτυρες έχουν πεθάνει, οι ιατρικοί φάκελοι καταστράφηκαν έπειτα από παρέλευση δέκα χρόνων, και το παιδί, που είναι τώρα πενήντα ετών, ζει μόνιμα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τα πρακτικά θα σας αποσταλούν ξεχωριστά. Ξέρω ότι θα τα υποβάλετε, μαζί με την απαιτούμενη αίτηση, στην κρίση της Επιτροπής και ότι κατόπιν θα συντάξετε μια αναφορά προς τον Άγιο Πατέρα. Γνωρίζω καλά πόσο ο αγαπημένος μας ποντίφικας επιθυμεί να ξανανοίξει ο φάκελος, ώστε ο πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄, σχεδόν έναν αιώνα μετά την έναρξη της διαδικασίας για την αγιοποίησή του, να ανακηρυχθεί επιτέλους άγιος και από την επίσημη Εκκλησία. Και καθώς

επιθυμώ διακαώς να ικανοποιήσω τις επιθυμίες της Αγιότητάς Του, έρχομαι αμέσως στο θέμα.

Χωρίς αμφιβολία, θα έχετε παρατηρήσει τον ογκώδη φάκελο που συνοδεύει την επιστολή μου· περιέχει το χειρόγραφο ενός βιβλίου που δεν εκδόθηκε ποτέ.

Είναι δύσκολο να σας εξηγήσω λεπτομερώς τη γένεσή του, αφού οι δύο συντάκτες του, μετά την αποστολή ενός αντιγράφου, χάθηκαν από προσώπου γης. Είμαι βέβαιος ότι ο Κύριός μας θα εμφυσήσει στον Άγιο Πατέρα και σ’ εσάς, μόλις ολοκληρώσετε την ανάγνωση του έργου, την πλέον ενδεδειγμένη λύση στο δίλημμα: *secretum servare aut non;* Να διατηρηθεί το μυστικό ή όχι; Να αποσιωπηθεί ή να διαδοθεί αυτό το κείμενο; Η απόφασή σας θα είναι για μένα ιερή.

Καθώς το πνεύμα μου εξέρχεται από έρευνα τριών ετών, η πένα μου κινδυνεύει μερικές φορές να κυλήσει αρκετά ελεύθερα. Σας ζητώ, λοιπόν, εκ των προτέρων συγγνώμη γι’ αυτό.

Γνώρισα τους δύο συγγραφείς του χειρογράφου, ένα νεαρό ζευγάρι μνηστευμένων, πριν από περίπου σαράντα τρία χρόνια. Μόλις είχα γίνει εφημέριος στη Ρώμη, όπου εγκαταστάθηκα αφού εγκατέλειψα την πόλη μου, το Κόμο, στην οποία ωστόσο επέστρεψα αργότερα ως επίσκοπος, με τη θέληση του Κυρίου μας. Οι δύο νέοι, η Ρίτα και ο Φραντσέσκο, ήταν δημοσιογράφοι και ζούσαν κοντά στην ενορία μου. Απευθύνθηκαν, λοιπόν, σ’ εμένα για την απαραίτητη προ του γάμου κατήχηση.

Πολύ γρήγορα ο διάλογος με το νεαρό ζευγάρι ξεπέρασε την απλή σχέση δασκάλου-μαθητή, η οποία με τον καιρό έγινε πιο προσωπική και πιο εξομολογητική. Η τύχη τα έφερε έτσι ώστε, μόλις δεκαπέντε μέρες πριν από την ημερομηνία του γάμου, ο ιερέας που θα τελούσε το

μυστήριο να πέσει θύμα σοβαρής ασθένειας. Ήταν φυσικό η Ρίτα και ο Φραντσέσκο να μου ζητήσουν να τον αντικαταστήσω.

Τους πάντρεψα ένα ηλιόλουστο απόγευμα του Ιουνίου, στο αγνό και ευγενές φως που έλουζε τον ναό του Σαν Τζιόρτζιο στο Βελάμπρο, λίγα μέτρα μακριά από τα ένδοξα ερείπια της Ρωμαϊκής Αγοράς και του τείχους του Καπιτωλίου. Ήταν μια τελετή γεμάτη συναισθηματική ένταση και βαθιά συγκίνηση. Παρακάλεσα με όλη μου την καρδιά τον Ύψιστο να τους χαρίσει μια μακρά, γαλήνια ζωή.

Μετά τον γάμο, εξακολουθήσαμε να συναντιόμαστε συχνά επί αρκετά χρόνια. Έτσι έμαθα ότι, παρά τον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο που διέθεταν, η Ρίτα και ο Φραντσέσκο συνέχιζαν τις σπουδές τους. Αφού πήραν το πτυχίο τους στη φιλολογία, στράφηκαν προς τον πιο δυναμικό και κυνικό κόσμο του γραπτού Τύπου, χωρίς ωστόσο να εγκαταλείψουν τα προηγούμενα ενδιαφέροντά τους. Αντίθετα, τα καλλιεργούσαν όποτε μπορούσαν, διαβάζοντας σοβαρά βιβλία, επισκεπτόμενοι μουσεία και βιβλιοθήκες.

Μία φορά τον μήνα με καλούσαν για δείπνο το βράδυ ή για καφέ το απόγευμα. Συχνά αναγκάζονταν να μαζεύουν, την τελευταία στιγμή, στοίβες από φωτοτυπίες, μικροφίλμ, παλιές γκραβούρες και βιβλία από κάποια καρέκλα, για να μπορέσω να καθίσω. Ολόκληρα βουνά από χαρτιά, που κάθε φορά τα έβλεπα να αυξάνονται. Γεμάτος περιέργεια, ζήτησα να μάθω το αντικείμενο της έρευνας που με τόσο ενθουσιασμό διεξήγαν.

Μου είπαν ότι είχαν ξετρυπώσει στην ιδιωτική συλλογή ενός βιβλιόφιλου Ρωμαίου αριστοκράτη ένα οκτάτομο έργο με χειρόγραφα που χρονολογούνταν από τις αρχές του

18ου αιώνα. Χάρη σε κοινούς φίλους, ο ιδιοκτήτης, ο μαρκήσιος *** ***, τους είχε επιτρέψει να μελετήσουν αυτούς τους παλιούς τόμους.

Ήταν πραγματικός θησαυρός για τους λάτρεις της Ιστορίας. Οι οκτώ τόμοι περιελάμβαναν την αλληλογραφία του αβά Άτο Μελάνι, μέλους μιας παλιάς οικογένειας ευγενών της Τοσκάνης, που ήταν όλοι μουσικοί και διπλωμάτες.

Η πραγματική αποκάλυψη, όμως, ήρθε αργότερα· στο εσωτερικό ενός από τους οκτώ τόμους, ανακάλυψαν ογκώδη χειρόγραφα απομνημονεύματα. Είχαν γραφτεί το 1699, με μια πυκνή γραφή, από χέρι εμφανώς διαφορετικό από εκείνο που είχε γράψει τον υπόλοιπο τόμο.

Ο ανώνυμος συντάκτης αυτών των απομνημονευμάτων έλεγε ότι ήταν παραγιός σ’ ένα ρωμαϊκό πανδοχείο και αφηγούνταν σε πρώτο πρόσωπο εκπληκτικές ιστορίες που είχαν διαδραματιστεί το 1683 στο Παρίσι, στη Ρώμη και στη Βιέννη. Πριν από τα απομνημονεύματα υπήρχε μια σύντομη επιστολή δίχως ημερομηνία, αποστολέα και παραλήπτη, με εξίσου μυστηριώδες περιεχόμενο.

Δεν είχα την ευκαιρία να μάθω περισσότερα. Οι δύο σύζυγοι χειρίζονταν αυτή την υπόθεση με τη μεγαλύτερη δυνατή διακριτικότητα. Μάντευα μονάχα ότι ο μεγάλος ενθουσιασμός με τον οποίο είχαν ριχτεί στις έρευνες οφειλόταν στην ανακάλυψη αυτών των απομνημονευμάτων.

Ωστόσο, επειδή είχαν εγκαταλείψει οριστικά τους πανεπιστημιακούς κύκλους και, επομένως, δεν ήταν πλέον σε θέση να δώσουν επιστημονική χροιά στην εργασία τους, οι δύο νέοι άρχισαν να τρέφουν την ιδέα ενός μυθιστορήματος.

Μου μίλησαν γι’ αυτό το σχέδιο μεταξύ σοβαρού και αστείου· θα ξανάγραφαν τα απομνημονεύματα του παραγιού υπό μορφή μυθιστορήματος. Στην αρχή απογοητεύτηκα, θεωρώντας αυτή την ιδέα –ως παθιασμένος ερευνητής που καυχιέμαι ότι είμαι– φυγόπονη και επιπόλαιη.

Αργότερα, ανάμεσα σε δύο επισκέψεις, κατάλαβα ότι τα πράγματα ήταν σοβαρά. Δεν είχε κλείσει ούτε χρόνος από τον γάμο τους κι εκείνοι αφιέρωναν ήδη όλο τον ελεύθερο χρόνο τους σ’ αυτή την προσπάθεια. Μου ομολόγησαν, μάλιστα, ότι είχαν περάσει τον μήνα του μέλιτος στα αρχεία και στις βιβλιοθήκες της Βιέννης. Δεν τους έκανα ποτέ καμία ερώτηση, απλώς έγινα σιωπηλός και διακριτικός θεματοφύλακας των προσπαθειών τους.

Εκείνη την εποχή, δυστυχώς, δεν παρακολουθούσα με αρκετή προσοχή τις αναφορές των δύο νέων σχετικά με την πρόοδό τους. Στο μεταξύ, ωθούμενοι από τη γέννηση μιας πανέμορφης μικρούλας και έχοντας κουραστεί να χτίζουν πύργους στην κινούμενη άμμο της φτωχής χώρας μας, αποφάσισαν, στις αρχές του νέου αιώνα, να εγκατασταθούν στη Βιέννη, πόλη με την οποία ήταν πολύ δεμένοι, εν μέρει και λόγω των τρυφερών αναμνήσεών τους από την εποχή του γάμου τους.

Λίγο προτού φύγουν οριστικά από τη Ρώμη, με κάλεσαν για να με αποχαιρετήσουν. Υποσχέθηκαν να μου γράφουν τακτικά και να με βλέπουν κάθε φορά που θα έρχονταν στην Ιταλία.

Όμως δεν πραγματοποίησαν ποτέ την υπόσχεσή τους, κι έτσι έχασα εντελώς τα ίχνη τους. Μέχρι την ημέρα που έλαβα έναν φάκελο από τη Βιέννη. Περιείχε το χειρόγραφο που σας στέλνω – το πολυαναμενόμενο μυθιστόρημα.

Χάρηκα που έμαθα ότι τουλάχιστον κατόρθωσαν να φέρουν σε πέρας το σχέδιό τους, και θέλησα να τους απαντήσω για να τους ευχαριστήσω. Με έκπληξη ωστόσο διαπίστωσα ότι δεν μου είχαν γράψει ούτε τη διεύθυνσή τους ούτε λίγες συνοδευτικές φράσεις. Μόνο μια αφιέρωση δίκην προμετωπίδας: «Στους ηττημένους». Και στο πίσω μέρος, δύο ονόματα γραμμένα με πένα: «Ρίτα & Φραντσέσκο».

Έτσι, λοιπόν, διάβασα το μυθιστόρημα. Ή μήπως θα έπρεπε να το αποκαλέσω «απομνημονεύματα»; Άραγε, πρόκειται όντως για απομνημονεύματα εκείνης της εποχής, που τα επεξεργάστηκαν έτσι ώστε να μπορούν να διαβαστούν απ' τον σημερινό αναγνώστη; Ή για ένα σύγχρονο μυθιστόρημα του οποίου η πλοκή εκτυλίσσεται στον 17ο αιώνα; Ή και τα δύο; Αυτές οι ερωτήσεις εξακολουθούν να με βασανίζουν. Πράγματι, μερικές φορές έχει κανείς την εντύπωση ότι οι σελίδες που διαβάζει έχουν βγει κατευθείαν από τον 17ο αιώνα: τα πρόσωπα συνδιαλέγονται συνεχώς στη γλώσσα στην οποία συντάσσονταν οι πραγματείες της εποχής. Όταν, όμως, ο αφηγηματικός χαρακτήρας υποχωρεί δίνοντας τη θέση του στη δράση, το γλωσσικό ύφος αλλάζει απότομα, τα ίδια πρόσωπα εκφράζονται υιοθετώντας τον σύγχρονο λόγο και οι πράξεις μοιάζουν να αναπαράγουν με τρόπο κραυγαλέο τον «τόπο» του αστυνομικού μυθιστορήματος αλά Σέρλοκ Χολμς και Ουάτσον, για να γίνω πιο ακριβής.

Κι αν μου είπαν ψέματα; αναρωτήθηκα. Εάν η ιστορία με το χειρόγραφο του παραγιού που ανακάλυψαν ήταν δική τους επινόηση; Μήπως ο τρόπος με τον οποίο είχε γραφτεί το έργο δεν θύμιζε το τέχνασμα που είχαν χρησιμοποιήσει ο Μαντσόνι και ο Δουμάς στην αρχή των δύο αριστουργημάτων τους, *Οι μνηστευμένοι* και *Οι τρεις*

σωματοφύλακες; Που είναι –αλήθεια, τι σύμπτωση!– ιστορικά μυθιστορήματα των οποίων η υπόθεση εκτυλίσσεται στον 17ο αιώνα...

Αλίμονο, δεν κατάφερα να βρω την άκρη αυτού του προβλήματος, που προφανώς θα παραμείνει μυστήριο. Πράγματι, δεν μπόρεσα να πάρω στα χέρια μου τους οκτώ τόμους των επιστολών του αβά Μελάνι, που σηματοδότησαν το ξεκίνημα όλης αυτής της ιστορίας. Η βιβλιοθήκη του μαρκήσιου *** *** κατακερματίστηκε πριν από δέκα χρόνια από τους κληρονόμους του, οι οποίοι στη συνέχεια την πούλησαν. Αφού εκμεταλλεύτηκα κάποιες γνωριμίες, η εταιρεία που είχε αναλάβει την πώληση δέχτηκε να μου δώσει ανεπίσημα τα ονόματα των αγοραστών.

Πίστεψα ότι είχα βρει τη λύση χάρη στη βοήθεια του Κυρίου, όταν διάβασα τα ονόματα των νέων ιδιοκτητών· οι τόμοι είχαν αγοραστεί από τη Ρίτα και τον Φραντσέσκο. Των οποίων η διεύθυνση ήταν προφανώς αδύνατον να βρεθεί.

Στη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών, προσπάθησα με τα λίγα μέσα που διέθετα να επαληθεύσω το περιεχόμενο του χειρογράφου. Θα βρείτε το αποτέλεσμα των ερευνών μου στις σελίδες του παραρτήματος, τις οποίες σας παρακαλώ να διαβάσετε πολύ προσεκτικά. Θα διαπιστώσετε ότι για καιρό είχα καταδικάσει το έργο των δύο φίλων μου στη λήθη, πράγμα για το οποίο λυπάμαι ειλικρινά. Θα διαβάσετε στη συνέχεια μια λεπτομερή αναφορά των ιστορικών γεγονότων που αναφέρονται στο χειρόγραφο και μια ανάλυση των επίπονων ερευνών που πραγματοποίησα στα αρχεία και στις βιβλιοθήκες σε πολλά μέρη της Ευρώπης, προκειμένου να εξακριβώσω αν ανταποκρίνονται στην αλήθεια.

Πράγματι, όπως μπορείτε να το διαπιστώσετε κι εσείς, τα γεγονότα που περιγράφονται στο έργο υπήρξαν τέτοιας εμβέλειας, που άλλαξαν με τρόπο βίαιο και οριστικό τον ρου της Ιστορίας.

Έχοντας ολοκληρώσει λοιπόν τις έρευνές μου, είμαι σε θέση να επιβεβαιώσω χωρίς κανέναν δισταγμό ότι τα γεγονότα και τα πρόσωπα αυτής της ιστορίας είναι πραγματικά. Όσο για τα γεγονότα για τα οποία δεν κατάφερα να βρω αδιάσειστες αποδείξεις, είμαι σε θέση να δηλώσω ότι είναι απολύτως αληθοφανή.

Αν και η ιστορία που διηγούνται οι δύο πρώην ενορίτες μου δεν περιστρέφεται αποκλειστικά γύρω από τον πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄ (ο οποίος δεν αποτελεί καν ήρωα αυτού του βιβλίου), ωστόσο περιγράφει συνθήκες που ρίχνουν καινούριες και σοβαρές σκιές στην καθαρότητα της ψυχής του ποντίφικα και στην εντιμότητα των προθέσεών του. Και λέω «καινούριες» διότι η διαδικασία αγιοποίησης του πάπα Οντεσκάλκι, που ξεκίνησε στις 3 Σεπτεμβρίου 1714 από τον Κλήμη ΙΑ΄, παρεμποδίστηκε αμέσως από τις αντιρρήσεις *super virtutibus*, επί των αρετών, τις οποίες ο εισηγητής της πίστης εξέφρασε ενώπιον της προπαρασκευαστικής επιτροπής. Χρειάστηκε να περάσουν τριάντα χρόνια για να μπορέσει ο Βενέδικτος ΙΔ΄ Λαμπερτίνι να επιβάλει με διάταγμα την αποσιώπηση των αμφιβολιών των εισηγητών και των συμβούλων σχετικά με τον ηρωικό χαρακτήρα των αρετών του Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Κι όμως, να που η διαδικασία διεκόπη ξανά, αυτή τη φορά για σχεδόν διακόσια χρόνια. Πράγματι, μόλις το 1943, την εποχή του πάπα Πίου ΙΒ΄, διορίστηκε νέος εισηγητής. Η αγιοποίηση καθυστέρησε άλλα δεκατρία χρόνια, δηλαδή μέχρι τις 7 Οκτωβρίου του 1956. Από τότε, ένας πέπλος

σιωπής έπεσε πάνω στον πάπα Οντεσκάλκι. Μέχρι σήμερα, ποτέ δεν σκέφτηκε κανείς να τον ανακηρύξει άγιο.

Θα μπορούσα να ξανανοίξω εγώ ο ίδιος την υπόθεση, διεξάγοντας συμπληρωματικές έρευνες χάρη στους νόμους που ενέκρινε ο πάπας Παύλος Β´ πριν από πενήντα χρόνια. Σ’ αυτή την περίπτωση, όμως, θα μου ήταν αδύνατον να *secretum servare in iis ex quorum revelatione preiudicium causae vel infamiam beato afferre posset.* Εν ολίγοις, θα έπρεπε να αποκαλύψω το περιεχόμενο του χειρογράφου της Ρίτας και του Φραντσέσκο, έστω και στον εισηγητή της πίστης και στον αιτούντα την αγιοποίηση (τους «κατηγόρους και τους συνηγόρους υπεράσπισης των αγίων», όπως τους αποκαλούν προσβλητικά οι εφημερίδες σήμερα).

Ωστόσο, μ’ αυτό τον τρόπο θα προκαλούσα σοβαρές και μη αναστρέψιμες αμφιβολίες σχετικά με τις αρετές του μακαριστού, απόφαση που ανήκει στη δικαιοδοσία του ποντίφικα και σίγουρα όχι στη δική μου.

Αντίθετα, εάν το έργο είχε εκδοθεί στο μεταξύ, θα απαλλασσόμουν από τον όρκο μου να τηρήσω το μυστικό. Ήλπιζα, λοιπόν, να είχε βρεθεί εκδότης για το βιβλίο των δύο ενοριτών μου. Ανέθεσα αυτό το καθήκον στους πιο νέους και αδαείς από τους συνεργάτες μου. Οι οποίοι όμως δεν ανακάλυψαν κανένα ίχνος του στους καταλόγους των βιβλίων που κυκλοφορούν στο εμπόριο, ούτε βέβαια και το όνομα των φίλων μου.

Προσπάθησα να βρω τους δύο νέους (που δεν ήταν πια νέοι) μέσω του ληξιαρχείου, το οποίο μου επιβεβαίωσε ότι όντως είχαν εγκατασταθεί στη Βιέννη, Αουαρσπερστράσε 7. Έγραψα σ’ αυτή τη διεύθυνση και έλαβα απάντηση από τον διευθυντή μιας πανεπιστημιακής εστίας, που δεν ήταν σε θέση να μου δώσει την παραμικρή πληροφορία.

Απευθύνθηκα στον δήμαρχο της Βιέννης, ο οποίος δεν με διαφώτισε περισσότερο. Στράφηκα τότε στις πρεσβείες, στα προξενεία, στις ξένες ενορίες. Αποτέλεσμα, μηδέν.

Φοβήθηκα το χειρότερο. Έγραψα, λοιπόν, στον εφημέριο της Μινοριτενκίρχε, της ιταλικής εκκλησίας της Βιέννης. Αλλά κανείς, συμπεριλαμβανομένης –ευτυχώς– και της διοίκησης του κοιμητηρίου, δεν γνώριζε τη Ρίτα και τον Φραντσέσκο.

Αποφάσισα τελικά να πάω ο ίδιος στη Βιέννη, με την ελπίδα να βρω έστω την κόρη τους, παρόλο που σαράντα χρόνια μετά είχα ξεχάσει το όνομά της. Όμως κι αυτή η τελευταία απόπειρα, όπως ήταν αναμενόμενο, κατέληξε στο πουθενά.

Από τους δύο παλιούς μου φίλους μού μένουν μόνο τα γραπτά τους και η φωτογραφία που μου είχαν χαρίσει. Σας τη στέλνω, μαζί με όλα τα υπόλοιπα.

Εδώ και τρία χρόνια τούς αναζητώ παντού. Συχνά πιάνω τον εαυτό μου να κοιτάζει τις κοπέλες που έχουν κόκκινα μαλλιά, όπως η Ρίτα, ξεχνώντας ότι τώρα πια θα έχουν γίνει τόσο λευκά όσο και τα δικά μου. Θα ήταν σήμερα εβδομήντα τεσσάρων χρόνων και ο Φραντσέσκο εβδομήντα έξι.

Προς το παρόν, σας χαιρετώ, και εσάς και την Αγιότητά Του. Ας σας φωτίσει ο Θεός στην ανάγνωση που ετοιμάζεστε να ξεκινήσετε.

Λορέντσο ντέλ' Άτζιο
Επίσκοπος της Επισκοπής του Κόμο

Στους ηττημένους

Κύριε,

Στέλνοντάς σας αυτά τα απομνημονεύματα
που επιτέλους κατάφερα να βρω,
τολμώ να ελπίζω ότι η Εξοχότητά Σας θα αναγνωρίσει
στην προσπάθεια που κατέβαλα για να
ικανοποιήσω τις επιθυμίες σας
το πάθος και την αγάπη που με γέμιζαν ευτυχία
κάθε φορά που μου δινόταν η ευκαιρία
να τα εκφράσω στη Θεοφιλία Σας.

Απομνημονεύματα

που περιλαμβάνουν
πολυάριθμα και θαυμαστά γεγονότα,
τα οποία διαδραματίστηκαν
στο Πανδοχείο του Ντοντσέλο στην οδό Όρσο
μεταξύ 11ης και 24ης Σεπτεμβρίου του έτους 1683.
Με αναφορές σε άλλα γεγονότα
που έλαβαν χώρα πριν και μετά.

Ρώμη, Σωτήριον Έτος 1699

1. Λατινικά στο κείμενο: «Εις το όνομα του Κυρίου Εγώ, ο Λορέντσο ντέλ' Άτζιο, επίσκοπος Κόμο, κατά την διαδικασίαν αγιοποιήσεως του μακαριστού πάπα Ιννοκεντίου ΙΑ΄, ορκίζομαι ότι εκπλήρωσα το έργον μου πιστώς και επιμελώς, συνέβαλα δε ώστε να διατηρηθή μυστικόν παν ό,τι θα ηδύνατο να βλάψη την φήμην του μακαριστού εκ των αποκαλυφθέντων στοιχείων και γεγονότων. Ο Θεός βοηθός μοι». (Σ.τ.Μ.)

Πρώτη μέρα – 11 Σεπτεμβρίου 1683

Οι άντρες του Μπαρτζέλο εμφανίστηκαν αργά το απόγευμα, τη στιγμή που ετοιμαζόμουν ν' ανάψω τον πυρσό που φώτιζε την ταμπέλα μας. Κρατούσαν σανίδες και σφυριά, σφραγίδες, αλυσίδες και μεγάλα καρφιά. Προχωρώντας στην οδό Όρσο, άρχισαν να φωνάζουν και να κουνούν τα χέρια τους, υποδεικνύοντας στους περαστικούς ότι έπρεπε ν' αδειάσουν τον δρόμο. Ήταν πράγματι πολύ αγριεμένοι. Φτάνοντας στο ύψος μου, βάλθηκαν να χειρονομούν. «Όλοι μέσα, όλοι μέσα» φώναξε αυτός που έδινε τις διαταγές.

Προτού καλά καλά προλάβω να κατέβω απ' το σκαμνί στο οποίο είχα σκαρφαλώσει, δυνατά χέρια μ' έσπρωξαν βίαια στην είσοδο, ενώ άντρες με απειλητικά πρόσωπα έφραξαν την πόρτα. Ήμουν ζαλισμένος. Συνήλθα όταν βρέθηκα στριμωγμένος από το πλήθος που εμφανίστηκε από το πουθενά κάτω από τις διαταγές των αξιωματικών. Ήταν οι ένοικοι του πανδοχείου μας, που είναι γνωστό με το όνομα Πανδοχείο του Ντοντσέλο.

Ήταν μόνον εννέα, όλοι παρόντες. Όπως κάθε βράδυ, περιμένοντας να σερβιριστεί το δείπνο τριγυρνούσαν στο ισόγειο ανάμεσα στους καναπέδες της εισόδου και στα τραπέζια των δύο τραπεζαριών, παριστάνοντας ότι ήταν απορροφημένοι από τη μία ή την άλλη δραστηριότητα. Στην πραγματικότητα, στριμώχνονταν γύρω από τον νεαρό Γάλλο, τον μουσικό Ρομπέρ Ντεβιζέ, που έπαιζε με μεγάλη επιδεξιότητα κιθάρα.

«Αφήστε με να βγω! Α, μα πώς τολμάτε; Κάτω τα χέρια! Δεν μπορώ να μείνω εδώ! Είμαι απόλυτα υγιής, το

καταλαβαίνετε; Απόλυτα υγιής! Αφήστε με να περάσω, σας λέω!»

Ο άνθρωπος που φώναζε έτσι (μετά βίας τον διέκρινα πίσω απ’ το δάσος από λόγχες με τις οποίες οι στρατιώτες τον κρατούσαν ακινητοποιημένο) ήταν ο πατήρ Ρομπλέντα, ο Ισπανός ιησουίτης που έμενε στο πανδοχείο μας. Πανικόβλητος, είχε βαλθεί να ουρλιάζει με κομμένη την ανάσα, τον λαιμό κατακόκκινο και πρησμένο. Οι κραυγές του μου θύμιζαν τις φωνές που βγάζουν τα γουρούνια όταν τα κρεμούν ανάποδα και τα σφάζουν.

Η φασαρία ακουγόταν μέχρι έξω στον δρόμο και, μου φάνηκε, μέχρι τη μικρή πλατεία, που άδειασε εν ριπή οφθαλμού. Από την άλλη μεριά του δρόμου πήρε το μάτι μου τον ψαρά, καθώς και δύο υπηρέτες του γειτονικού πανδοχείου, που παρακολουθούσαν τη σκηνή.

«Μας κλείνουν μέσα!» τους φώναξα, προσπαθώντας να τραβήξω την προσοχή τους, αλλά οι τρεις θεατές παρέμειναν απαθείς.

Έντρομοι, ένας έμπορος ξιδιού, ένας παγοπώλης και μια ομάδα παιδιών, που οι φωνές τους αντηχούσαν τριγύρω μόλις πριν από ένα λεπτό, κρύφτηκαν στη γωνία του δρόμου.

Στο μεταξύ, το αφεντικό μου, ο κύριος Πελεγκρίνο ντε Γκράντις, είχε τοποθετήσει ένα μικρό τραπεζάκι στο κατώφλι του πανδοχείου. Ένας αξιωματικός του Μπαρτζέλο ακούμπησε πάνω τον κατάλογο των πελατών που είχε ζητήσει και άρχισε να φωνάζει τα ονόματα.

«Πατήρ Χουάν ντε Ρομπλέντα, από τη Γρανάδα».

Καθώς ήταν η πρώτη φορά που παρακολουθούσα το κλείσιμο ενός μαγαζιού που θα έμπαινε σε καραντίνα, και καθώς δεν μου είχε μιλήσει κανείς προηγουμένως γι’ αυτή

τη διαδικασία, νόμιζα στην αρχή ότι είχαν σκοπό να μας φυλακίσουν.

Άκουσα τον Μπρενότσι, τον Ενετό, να μουρμουρίζει: «Φριχτή ιστορία, φριχτή ιστορία».

«Ελάτε, πάτερ Ρομπλέντα!» φώναξε ανυπόμονα ο αξιωματικός.

Ο ιησουίτης, που είχε πέσει κάτω στη διάρκεια της μάταιης πάλης του με τους στρατιώτες, σηκώθηκε και, αφού βεβαιώθηκε ότι σε όλες τις εξόδους υπήρχαν λογχοφόροι, απάντησε στο προσκλητήριο σηκώνοντας το τριχωτό χέρι του. Αμέσως τον έσπρωξαν προς το μέρος μου. Ο πατήρ Ρομπλέντα είχε έρθει απ' την Ισπανία λίγες ημέρες νωρίτερα και, εξαιτίας των γεγονότων, μας είχε πάρει τ' αυτιά απ' το πρωί με τα ουρλιαχτά του.

«Αβάς Μελάνι, απ' την Πιστόια!» φώναξε ο αξιωματικός, με τη μύτη χωμένη στον κατάλογο των πελατών.

Οι μοδάτες δαντέλες που, σύμφωνα με τη γαλλική μόδα, στόλιζαν τον καρπό του πιο πρόσφατου ενοίκου μας, ο οποίος είχε φτάσει την αυγή, ξεπρόβαλαν από τις σκιές. Μόλις άκουσε το όνομά του, σήκωσε βιαστικά το χέρι, ενώ τα μικρά, σκιστά μάτια του έλαμψαν σαν στιλέτα. Ο ιησουίτης δεν κουνήθηκε ρούπι απ' τη θέση του για να κάνει χώρο όταν ο Μελάνι ήρθε κοντά μας, σιωπηλός και με βήμα αργό. Κι όμως, οι κραυγές του αβά είχαν ξεσηκώσει τον κόσμο εκείνο το πρωί.

Τις ακούσαμε όλοι να έρχονται από τον πρώτο όροφο. Ο Πελεγκρίνο, ο πανδοχέας, το αφεντικό μου, έτρεξε με τα μακριά του πόδια όσο πιο γρήγορα μπορούσε, να δει τι συμβαίνει. Σταμάτησε στον πρώτο όροφο, στο κατώφλι του μεγάλου δωματίου που βλέπει στην οδό Όρσο. Εκεί έμεναν δύο απ' τους ενοίκους μας: ο Ντε Μουρέ, ένας ηλικιωμένος Γάλλος ευγενής, και ο ταξιδιώτης που τον συνόδευε, ο

Πομπέο Ντουλτσιμπένι, από το Μάρκε. Ο Ντε Μουρέ, καθισμένος σε μια πολυθρόνα, με τα πόδια να μουλιάζουν στη λεκάνη που χρησίμευε για το ποδόλουτρό του, είχε γείρει στο πλάι, με τα χέρια του να κρέμονται άψυχα, ενώ ο αβάς Μελάνι προσπαθούσε να τον συγκρατήσει και να τον συνεφέρει τραβώντας τον απ’ τον γιακά. Ο Ντε Μουρέ, με το βλέμμα καρφωμένο πίσω απ’ τον σωτήρα του, έμοιαζε να κοιτάζει ερευνητικά τον Πελεγκρίνο με τα έκπληκτα μάτια του, βγάζοντας ένα ακαταλαβίστικο γουργουρητό. Τότε ο Πελεγκρίνο αντιλήφθηκε ότι ο αβάς δεν ζητούσε βοήθεια, αλλά ρωτούσε κάτι τον γέροντα γεμάτος αγωνία και έξαψη. Του μιλούσε γαλλικά. Μπορεί το αφεντικό μου να μην καταλάβαινε λέξη, φαντάστηκε ωστόσο ότι τον ρωτούσε τι είχε συμβεί. Έχοντας την αίσθηση (έτσι τουλάχιστον μας είπε) ότι ο αβάς Μελάνι ταρακουνούσε τον Ντε Μουρέ με υπερβάλλοντα ζήλο στην προσπάθειά του να τον συνεφέρει, ο Πελεγκρίνο όρμησε για να γλιτώσει τον γέροντα από την επικίνδυνη λαβή του. Και τότε ο καημένος ο Ντε Μουρέ ψέλλισε τις τελευταίες του λέξεις καταβάλλοντας υπεράνθρωπη προσπάθεια: «Α! Είναι αλήθεια, λοιπόν» ψιθύρισε στα ιταλικά. Ύστερα το αγκομαχητό του έπαψε ν’ ακούγεται. Εξακολουθούσε να κοιτάζει τον πανδοχέα, ενώ το σάλιο του σχημάτιζε ένα πράσινο ρυάκι πάνω στο στήθος του. Κι έτσι έσβησε.

«Φταίει ο γέρος, *es el viejo*» είπε ο πατήρ Ρομπλέντα, μισά στα ιταλικά και μισά στη γλώσσα του, με φωνή ξέπνοη, λαχανιασμένη, γεμάτη τρόμο, μόλις ακούσαμε δύο στρατιώτες να επαναλαμβάνουν ψιθυριστά τις λέξεις «πανούκλα» και «σφράγισμα».

«Κριστοφάνο, ιατρός και χειρουργός, απ’ τη Σιένα!» φώναξε ο αξιωματικός.

Ο ένοικός μας απ’ την Τοσκάνη προχώρησε με αργά και μετρημένα βήματα, κρατώντας στο χέρι τη μικρή δερμάτινη τσάντα που περιείχε όλα του τα εργαλεία και την οποία δεν αποχωριζόταν ποτέ.

«Εγώ είμαι» απάντησε χαμηλόφωνα, αφού πρώτα άνοιξε την τσάντα του, σκάλισε ένα σωρό χαρτιά και καθάρισε τη φωνή του με ύφος ψυχρό και επιτηδευμένο. Ο Κριστοφάνο ήταν παχουλός, μετρίου αναστήματος, με φροντισμένη εμφάνιση και βλέμμα ζωηρό που έδειχνε άνθρωπο κεφάτο. Εκείνο το βράδυ, όμως, το χλωμό, καταϊδρωμένο πρόσωπό του, τα καρφωμένα σ’ ένα αόρατο σημείο μάτια του και το φευγαλέο άγγιγμα της μαύρης γενειάδας του προτού μετακινηθεί, διέψευδαν την υποτιθέμενη ψυχραιμία του, μαρτυρώντας μια κατάσταση πολύ μεγάλης έντασης.

«Θα ήθελα να διευκρινίσω ότι, έπειτα από μια πρώτη αλλά προσεκτική εξέταση του νεκρού, δεν μπορώ σε καμία περίπτωση να δηλώσω κατηγορηματικά ότι πρόκειται για πανώλη» άρχισε να λέει ο Κριστοφάνο «αν και ο ιατροδικαστής το δηλώνει με μεγάλη βεβαιότητα, παρόλο που ελάχιστα εξέτασε το πτώμα». Και πρόσθεσε δείχνοντας τα χαρτιά του: «Έχω σημειώσει εδώ γραπτώς τις παρατηρήσεις μου. Νομίζω ότι θα σας κάνουν να το σκεφτείτε λίγο περισσότερο προτού καταλήξετε σε μια τόσο βεβιασμένη απόφαση».

Οι άντρες του Μπαρτζέλο, όμως, δεν είχαν ούτε τη δικαιοδοσία ούτε την επιθυμία να το συζητήσουν.

«Οι δικαστικές αρχές διέταξαν το άμεσο κλείσιμο αυτού του πανδοχείου» τον διέκοψε αυτός που έδειχνε να είναι ο αρχηγός. Και πρόσθεσε ότι δεν θα επέβαλλαν απόλυτη καραντίνα, για την ώρα τουλάχιστον, αλλά απλώς θα το έκλειναν για είκοσι μέρες. Ούτε ο δρόμος θα εκκενωνόταν,

εκτός φυσικά εάν σημειώνονταν και άλλοι θάνατοι ή κρούσματα.

«Εφόσον θα κλειστώ κι εγώ εδώ μέσα, και για να μπορέσω να βγάλω τελικά συμπεράσματα» επέμεινε ο Κριστοφάνο με ελαφρώς σπασμένη φωνή «γίνεται τουλάχιστον να ενημερωθώ αναλυτικά για τα τελευταία γεύματα του μακαρίτη, ο οποίος είχε τη συνήθεια να τρώει μόνος του στο δωμάτιό του; Διότι είναι πιθανόν ο θάνατός του να οφείλεται σε μια απλή συμφόρηση».

Αυτή η παρατήρηση αναστάτωσε τους στρατιώτες, που άρχισαν να ψάχνουν με τα μάτια τον πανδοχέα. Όμως εκείνος ούτε καν είχε ακούσει το αίτημα του γιατρού· σωριασμένος σε μια καρέκλα, βυθισμένος στην απελπισία, αναστέναζε και καταριόταν, όπως συνήθως, τα ατελείωτα βάσανα της ζωής. Το τελευταίο, μάλιστα, τον είχε χτυπήσει πριν από μια βδομάδα, όταν μια μικρή ρωγμή δημιουργήθηκε σ’ έναν τοίχο του πανδοχείου, πράγμα που συμβαίνει συχνά στα παλιά σπίτια της Ρώμης. Η ρωγμή δεν αποτελούσε κανέναν κίνδυνο, μας είπαν, όμως ήταν αρκετή για να καταβάλει το αφεντικό μου και να τον γεμίσει οργή.

Εντωμεταξύ, το προσκλητήριο συνεχιζόταν. Οι σκιές του σούρουπου πύκνωναν και το απόσπασμα αποφάσισε να μην καθυστερήσει άλλο την εφαρμογή της απόφασης για το κλείσιμο.

«Ντομένικο Στιλόνε Πριάσο, από τη Νάπολη! Αντζιόλο Μπρενότσι, από τη Βενετία!»

Οι δύο νέοι άντρες, ο ένας ποιητής και ο άλλος υαλουργός, προχώρησαν κοιτάζοντας ο ένας τον άλλον. Φαίνονταν ανακουφισμένοι που τους είχαν φωνάξει μαζί, λες και αυτό το γεγονός θα ελάττωνε τους φόβους τους κατά το ήμισυ. Ο Μπρενότσι, ο υαλουργός, με φοβισμένο

βλέμμα, γυαλιστερά σγουρά μαλλιά και ανασηκωμένη μύτη ανάμεσα σε δύο κατακόκκινα μάγουλα, θύμιζε πορσελάνινο Χριστό σε νεαρή ηλικία. Κρίμα που εκτόνωνε την υπερένταση του παίζοντας με τρόπο αναίσχυντο το σέλινο που είχε ανάμεσα στους μηρούς του σαν να έπαιζε κάποιο μονόχορδο όργανο. Συνήθεια που μου έκανε μεγαλύτερη εντύπωση απ' ό,τι στους άλλους.

«Ας μας βοηθήσει ο Ύψιστος» στέναξε τότε ο πατήρ Ρομπλέντα – εξαιτίας αυτής της χυδαίας χειρονομίας ή εξαιτίας της γενικότερης κατάστασης; Το αγνοώ. Με πρόσωπο κατακόκκινο, σωριάστηκε σε ένα σκαμνί.

«Και όλοι οι άγιοι» πρόσθεσε ο ποιητής. «Ήρθα ειδικά από τη Νάπολη εδώ, για ν' αρρωστήσω».

«Άδικα κάνατε τον κόπο» είπε ο ιησουίτης σφουγγίζοντας μ' ένα μαντίλι τον ιδρώτα στο μέτωπό του. «Αρκούσε να μείνετε στην πόλη σας, αφού οι ευκαιρίες δεν λείπουν ούτε εκεί».

«Πιθανόν. Αλλά νομίζαμε ότι εδώ θα κερδίζαμε την εύνοια του Θεού τώρα που έχουμε έναν καλό πάπα. Βέβαια, πρώτα πρέπει να μάθουμε και τι σκέφτονται εκείνοι που, όπως λέγεται, βρίσκονται πίσω απ' την Πύλη» μουρμούρισε ο Στιλόνε Πριάσο.

Με τα χείλη σφιγμένα και δαγκώνοντας τη γλώσσα, ο Ναπολιτάνος ποιητής είχε χτυπήσει κατευθείαν στο σημείο στο οποίο κανείς δεν ήθελε ούτε καν να πλησιάσει.

Εδώ και κάμποσες εβδομάδες, ο τουρκικός στρατός της Υψηλής Πύλης των Οθωμανών ήταν συγκεντρωμένος έξω από τη Βιέννη διψασμένος για αίμα. Όλοι οι σχηματισμοί των απίστων συνέκλιναν αμείλικτα (τουλάχιστον αυτό υποστήριζαν οι λιγοστές ειδήσεις που έφταναν ως εμάς) προς την πρωτεύουσα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και απειλούσαν να καταλάβουν σύντομα τα οχυρά.

Με δυο λόγια, οι μαχητές στο στρατόπεδο των χριστιανών αντιστέκονταν πλέον μόνο χάρη στη δύναμη της πίστης τους. Χωρίς να μπορούν ν' ανεφοδιαστούν σε όπλα και τρόφιμα, εξαντλημένοι από την πείνα και τη δυσεντερία, είχαν επιπλέον να αντιμετωπίσουν και τον τρόμο που προκαλούσαν τα πρώτα σημάδια μιας επιδημίας πανούκλας.

Όλοι το γνώριζαν: εάν έπεφτε η Βιέννη, οι στρατιές του αρχηγού των τουρκικών δυνάμεων Καρά Μουσταφά θα είχαν μπροστά τους ανοιχτό τον δρόμο προς τη Δύση. Θα εξαπλώνονταν παντού με μια χαρά τυφλή και φρικιαστική.

Για να ξορκίσουν την απειλή, συνασπίστηκαν αρκετοί μεγάλοι πρίγκιπες, μονάρχες και στρατιωτικοί ηγέτες: ο βασιλιάς της Πολωνίας, ο δούκας Κάρολος της Λορένης, ο πρίγκιπας Μαξιμιλιανός της Βαυαρίας, ο Λουδοβίκος Γουλιέλμος, μαργκράβος του Μπάντεν, και πολλοί άλλοι. Όμως όλοι είχαν αποφασίσει να βοηθήσουν τους πολιορκημένους υπό τη σκέπη του μοναδικού, του πραγματικού οχυρού της χριστιανοσύνης: τον πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄.

Πράγματι, εδώ και καιρό ο ποντίφικας αγωνιζόταν ακούραστα να συνασπίσει, να συγκεντρώσει και να ενισχύσει τις πολιτοφυλακές των χριστιανών. Και όχι μόνο μέσω της πολιτικής, αλλά παρέχοντας και πολύτιμη οικονομική στήριξη. Σημαντικά ποσά έφευγαν καθημερινά από τη Ρώμη: πάνω από δύο εκατομμύρια σκούδα στον αυτοκράτορα, πεντακόσιες χιλιάδες φιορίνια στην Πολωνία, πάνω από εκατό χιλιάδες σκούδα προσφορά του ανιψιού του Αγίου Πατέρα, άλλα από προσφορές των καρδιναλίων, και, τέλος, ένα πολύ γενναιόδωρο ποσό από τους εκκλησιαστικούς φόρους στην Ισπανία.

Στην αγία αποστολή την οποία ο ποντίφικας προσπαθούσε απελπισμένα να φέρει σε πέρας έρχονταν να προστεθούν και οι αναρίθμητες αγαθοεργίες που είχε κάνει στη διάρκεια της επταετούς θητείας του.

Σε ηλικία πλέον εβδομήντα δύο ετών, ο διάδοχος του Πέτρου, γεννημένος με το όνομα Βενέδικτος Οντεσκάλκι, αποτελούσε παράδειγμα προς μίμηση. Ψηλός και κάτισχνος, με πλατύ μέτωπο, μύτη γαμψή, αυστηρό βλέμμα, με πεταχτό αλλά ευγενικό πιγούνι, μούσι και μουστάκι, είχε αποκτήσει τη φήμη ασκητή.

Εγκρατής και συνεσταλμένος απ' τη φύση του, απέφευγε επιμελώς τις επευφημίες του πλήθους και σπάνια κυκλοφορούσε με άμαξα στους δρόμους της πόλης. Κανένας δεν αγνοούσε ότι είχε διαλέξει τα πιο στενόχωρα, τα πιο αφιλόξενα και γυμνά διαμερίσματα, στα οποία κανένας πάπας δεν είχε κατοικήσει μέχρι τότε, και ότι κατέβαινε πολύ σπάνια στους κήπους του Κυρηνάλιου και του Βατικανού. Ήταν τόσο απλός και τόσο φειδωλός, ώστε φορούσε μόνο τα ρούχα και τα άμφια των προκατόχων του. Πράγματι, από την ημέρα της εκλογής του, φορούσε πάντα τα ίδια λευκά άμφια, παρόλο που ήταν πια πολύ φθαρμένα. Τα άλλαξε μόνο όταν του είπαν ότι μια παραμελημένη εμφάνιση δεν άρμοζε διόλου στον αντιπρόσωπο του Χριστού επί της γης.

Επίσης, είχε κερδίσει τη βαθιά εκτίμηση των ανθρώπων και όσον αφορά τη διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας. Εξυγίανε τα ταμεία του αποστολικού θησαυροφυλακίου, που είχαν υποστεί κάθε είδους κλοπή από την κατάπτυστη εποχή του Ουρβανού Η΄ και του Ιννοκέντιου Ι΄. Και κατάργησε τον νεποτισμό· αμέσως μετά την εκλογή του, κάλεσε τον ανιψιό του Λίβιο και τον απείλησε –λέγεται– ότι δεν θα τον έκανε ποτέ καρδινάλιο,

ή, ακόμα χειρότερα, θα τον απομάκρυνε από τις υποθέσεις του κράτους.

Επιπλέον, κάλεσε τον λαό του να υιοθετήσει μια πιο αυστηρή και λιτή συμπεριφορά. Τα θέατρα, τόποι άναρχης διασκέδασης, έκλεισαν. Το καρναβάλι, που δέκα χρόνια νωρίτερα προσέλκυε θαυμαστές απ’ όλη την Ευρώπη, σχεδόν νεκρώθηκε. Γιορτές και μουσικές δεν είχαν πια σπουδαία θέση στη ζωή. Στις γυναίκες απαγορεύτηκαν τα προκλητικά φορέματα και τα γαλλικού τύπου ντεκολτέ. Ο ποντίφικας έφτασε στο σημείο να στείλει σμήνη κατασκόπων να ελέγξουν τα εσώρουχα που στέγνωναν στα παράθυρα, με την εντολή να τα κατάσχουν σε περίπτωση που τα έβρισκαν πολύ τολμηρά.

Χάρη σ’ αυτή τη λιτότητα, οικονομική και ηθική, ο πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄ κατάφερε να συγκεντρώσει χρήματα για να πολεμήσει τους Τούρκους, προσφέροντας μεγάλη βοήθεια στο χριστιανικό στρατόπεδο.

Όμως ο πόλεμος είχε φτάσει σε κρίσιμη καμπή. Όλη η χριστιανοσύνη ήξερε τι περίμενε απ’ τη Βιέννη: τη σωτηρία ή την καταστροφή της.

Ο λαός ήταν, λοιπόν, υπερβολικά ανήσυχος. Μόλις χάραζε, έστρεφε το γεμάτο αγωνία βλέμμα του στην ανατολή κι αναρωτιόταν αν η καινούρια μέρα θα έβρισκε τις ορδές των αιμοχαρών γενίτσαρων και των αλόγων τους να ξεδιψούν στις κρήνες του Αγίου Πέτρου.

Ήδη από τον Ιούλιο ο ποντίφικας είχε ανακοινώσει την πρόθεσή του να ανακηρύξει παγκόσμιο ιωβηλαίο, ώστε να ικετεύσει τον Θεό να τους βοηθήσει και, κυρίως, να συγκεντρώσει κι άλλα χρήματα για τον πόλεμο. Έκανε επίσημη έκκληση σε λαϊκούς και εκκλησιαστικούς να δείξουν την απαιτούμενη ευσέβεια, διέταξε μια μεγαλόπρεπη λιτανεία, στην οποία έλαβαν μέρος όλοι οι

καρδινάλιοι και όλοι οι εκκλησιαστικοί λειτουργοί. Στα μέσα του Αυγούστου, ο πάπας έδωσε διαταγή να χτυπήσουν επί τρία λεπτά οι καμπάνες όλων των εκκλησιών, ώστε να εκλιπαρήσει τη βοήθεια του Θεού.

Τέλος, στις αρχές Σεπτεμβρίου, η θεία κοινωνία εκτέθηκε στον Άγιο Πέτρο με μεγάλη επισημότητα, με τη συνοδεία μουσικής και δεήσεων. Απέναντι στο τεράστιο πλήθος, οι αξιωματούχοι της εκκλησίας έψαλαν την επίσημη λειτουργία *contra paganos*, την οποία είχε επιλέξει προσωπικά η Αγιότητά Του.

Να γιατί η λογομαχία ανάμεσα στον ιησουίτη και τον ποιητή ανασκάλεψε τον τρόμο που διέτρεχε όλη την πόλη σαν υπόγειο ποτάμι.

Η απάντηση του Στιλόνε Πριάσο δυνάμωσε τον φόβο του πατρός Ρομπλέντα, που το πνεύμα του είχε ήδη δοκιμαστεί σκληρά. Σκυθρωπό και τρεμάμενο, το πρόσωπο του ιησουίτη τονιζόταν από ένα μαξιλαράκι λίπους που χόρευε, θαρρείς, κάτω απ’ το πιγούνι του.

«Είναι κανείς εδώ, λοιπόν, με το μέρος των Τούρκων;» είπε με κακία στη φωνή και κομμένη την ανάσα.

Ενστικτωδώς, οι παρόντες στράφηκαν προς τον ποιητή, ο οποίος θα μπορούσε πράγματι να περάσει για απεσταλμένος της Πύλης· με το βλογιοκομμένο σκούρο δέρμα και τα μικρά σαν κάρβουνα μάτια, έμοιαζε με αγριεμένη κουκουβάγια. Η μαυριδερή μορφή του θύμιζε τους κλέφτες με τα κοντοκομμένα, πυκνά μαλλιά, τους οποίους συναντάει κανείς συχνά –αλίμονο!– στον δρόμο που οδηγεί στο βασίλειο της Νάπολης.

Ο Στιλόνε Πριάσο δεν πρόλαβε ν’ απαντήσει.

«Σωπάστε, λοιπόν!» διέταξε ένας απ’ τους στρατιώτες και συνέχισε το προσκλητήριο.

«Κύριος Ντε Μουρέ, Γάλλος, μαζί με τον κύριο Πομπέο Ντουλτσιμπένι από το Φέρμο και τον κύριο Ρομπέρ Ντεβιζέ, Γάλλο μουσικό».

Όπως βιάστηκε να διευκρινίσει ο κύριος Πελεγκρίνο, το αφεντικό μου, ο πρώτος ήταν ο γέρος Γάλλος που έφτασε στο Πανδοχείο του Ντοντσέλο στο τέλος Ιουλίου και που τώρα είχε πλέον διαβεί την πύλη του θανάτου εξαιτίας, καθώς έλεγαν, της πανούκλας. Επρόκειτο χωρίς καμιά αμφιβολία για έναν σπουδαίο ευγενή με εύθραυστη υγεία, πρόσθεσε ο Πελεγκρίνο, που εμφανίστηκε στο πανδοχείο συνοδευόμενος από τον Ντεβιζέ και τον Ντουλτσιμπένι. Πράγματι, ο Ντε Μουρέ, που ήταν σχεδόν ολότελα τυφλός, είχε ανάγκη από βοήθεια. Αγνοούσαμε σχεδόν τα πάντα για τον ηλικιωμένο αποθανόντα· από την πρώτη κιόλας μέρα, ανήγγειλε ότι ήταν πολύ κουρασμένος και ζήτησε να γευματίζει στο δωμάτιό του, απ’ το οποίο έβγαινε πολύ σπάνια και μόνο για μια σύντομη βόλτα γύρω απ’ το πανδοχείο. Οι στρατιώτες σημείωσαν βιαστικά τις διευκρινίσεις του αφεντικού μου.

«Είναι αδύνατον, κύριοι, να πέθανε από πανούκλα! Είχε εξαιρετικούς τρόπους και ντυνόταν άψογα. Σίγουρα ο θάνατός του οφείλεται στα γηρατειά, αυτό είν’ όλο».

Η γλώσσα του Πελεγκρίνο είχε λυθεί και τώρα πια μιλούσε μαζί τους μ’ εκείνο το γλυκό ύφος που, αν και σπάνιο, μερικές φορές αποδεικνυόταν ιδιαίτερα αποτελεσματικό. Παρά τα ευγενικά χαρακτηριστικά του προσώπου του, τη γλυκύτητα με την οποία πλησίαζε τα πενήντα του χρόνια, τα λευκά ανυπότακτα μαλλιά που τα έπιανε με μια κορδέλα, τα θολά και παθιάρικα μάτια του, το αφεντικό μου ήταν, αλίμονο, θύμα μιας ευέξαπτης και χολερικής ιδιοσυγκρασίας, που τον έκανε να στολίζει τα λόγια του μ’ ένα σωρό βρισιές. Μόνο η επικείμενη

καταστροφή τον εμπόδιζε αυτή τη φορά να εκφραστεί ελεύθερα.

Ωστόσο, κανένας δεν τον άκουγε πια. Φώναξαν ξανά τον νεαρό Ντεβιζέ και τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι, που έκαναν γρήγορα ένα βήμα μπροστά. Τα μάτια των πελατών μας έλαμψαν μόλις είδαν τον Γάλλο μουσικό, που η κιθάρα του τους είχε μαγέψει μόλις λίγα λεπτά νωρίτερα.

Τώρα πια οι άντρες του Μπαρτζέλο βιάζονταν να φύγουν και, χωρίς να περιμένουν τον Ντουλτσιμπένι και τον Ντεβιζέ να φτάσουν στον τοίχο, τους έσπρωξαν στην άκρη, ενώ ο αξιωματικός συνέχιζε: «Κύριος Έντουαρντ Μπέντφορντ, Άγγλος, και κυρία... και Κλορίντια».

Η απότομη διόρθωση και το αμυδρό χαμόγελο με το οποίο προφέρθηκε το όνομα δεν άφηναν καμιά αμφιβολία για το αρχαίο επάγγελμα που ασκούσε η μοναδική γυναίκα του πανδοχείου. Στην πραγματικότητα, δεν ήξερα πολλά γι’ αυτήν, αφού το αφεντικό μου δεν την είχε βάλει με τους άλλους ενοίκους, αλλά στον μικρό πυργίσκο με την ανεξάρτητη είσοδο. Εδώ και περίπου έναν μήνα, το καθήκον μου ήταν απλώς να της πηγαίνω τρόφιμα και κρασί και να της παραδίδω (με αξιοσημείωτη συχνότητα) επιστολές μέσα σε σφραγισμένους φακέλους που δεν έφεραν ποτέ, ή σχεδόν ποτέ, το όνομα του αποστολέα. Η Κλορίντια ήταν πολύ νέα, σχεδόν στην ηλικία μου. Συχνά την έβλεπα να κατεβαίνει στις αίθουσες του ισογείου και να συνομιλεί, με ιδιαίτερη οικειότητα οφείλω να πω, με ορισμένους ενοίκους. Κρίνοντας απ’ τις κουβέντες που είχε με τον Πελεγκρίνο, έμοιαζε αποφασισμένη να επιλέξει το πανδοχείο μας ως μόνιμη κατοικία της.

Ο κύριος Μπέντφορντ ήταν πολύ εντυπωσιακός: κόκκινα σαν φωτιά μαλλιά, μύτη και μάγουλα γεμάτα μικρές χρυσαφένιες φακίδες, μάτια στο γαλάζιο του ουρανού –

πρώτη φορά έβλεπα τόσο αλλήθωρα. Είχε έρθει απ’ τις μακρινές βρετανικές νήσους. Απ’ ό,τι είχα ακούσει, δεν ήταν η πρώτη φορά που έμενε στο Ντοντσέλο. Όπως και ο Μπρενότσι, ο υαλουργός, και ο Στιλόνε Πριάσο, ο ποιητής, είχε μείνει εδώ και την εποχή της προηγούμενης ιδιοκτήτριας, της μακαρίτισσας ξαδέλφης του αφεντικού μου.

Το όνομά μου ήταν το τελευταίο που φώναξαν.

«Είναι είκοσι χρονών και έπιασε δουλειά εδώ πολύ πρόσφατα» εξήγησε ο Πελεγκρίνο. «Είναι ο μοναδικός βοηθός που έχω, αφού δεν έχουμε πολλούς πελάτες αυτή την περίοδο. Δεν ξέρω τίποτα για αυτόν, τον προσέλαβα επειδή δεν είχε κανέναν» πρόσθεσε βιαστικά το αφεντικό μου, δίνοντας την εντύπωση ότι ήθελε ν’ απομακρύνει απ’ το άτομό του κάθε ευθύνη σε σχέση με την πανούκλα.

«Περιορίσου να μας τον δείξεις, πρέπει να κλείσουμε» τον διέκοψαν ανυπόμονα οι στρατιώτες, αδυνατώντας να με εντοπίσουν.

Ο Πελεγκρίνο με άρπαξε απ’ το μπράτσο, σχεδόν με σήκωσε.

«Νεαρέ, είσαι ελαφρύς σαν πουλάκι!» είπε κοροϊδευτικά ο φρουρός, ενώ οι σύντροφοί του ξέσπασαν σε γέλια.

Κεφάλια έσκυβαν δειλά στα παράθυρα. Οι γείτονες είχαν μάθει τι συνέβαινε και οι πιο περίεργοι προσπαθούσαν να πλησιάσουν. Οι περισσότεροι, όμως, στέκονταν σε απόσταση απ’ τον φόβο της πανούκλας.

Οι στρατιώτες ολοκλήρωσαν την αποστολή τους. Το πανδοχείο είχε τέσσερις εισόδους. Δύο στην οδό Όρσο: την κύρια είσοδο και τη μεγάλη πόρτα που έμενε ανοιχτή τα καλοκαιρινά βράδια και οδηγούσε στην πρώτη από τις δύο τραπεζαρίες. Υπήρχε, επίσης, η πλαϊνή πόρτα υπηρεσίας, που οδηγούσε κατευθείαν απ’ το δρομάκι στην κουζίνα,

και, τέλος, η μικρή πόρτα που ένωνε τον χώρο της εισόδου με την αυλή. Σφραγίστηκαν όλες προσεκτικά με γερές σανίδες από ξύλο οξιάς, που καρφώθηκαν με χοντρές πρόκες. Το ίδιο έγινε και με την πόρτα που οδηγούσε απ' τον πυργίσκο της Κλορίντια στη στέγη. Τα παράθυρα του ισογείου και του πρώτου ορόφου, καθώς και οι φεγγίτες που υπήρχαν στο πάνω μέρος του υπογείου και έβλεπαν στο πλακόστρωτο, είχαν ήδη κάγκελα. Επιπλέον, αν κάποιος προσπαθούσε να το σκάσει απ' τον δεύτερο όροφο ή απ' τις σοφίτες, κινδύνευε είτε να πέσει και να γκρεμοτσακιστεί, είτε να τον δουν και να τον πιάσουν.

Ο αρχηγός των αντρών του Μπαρτζέλο, ένας χοντρός με μισοκομμένο αυτί, μας έδωσε τις οδηγίες. Έπρεπε να βγάλουμε τη σορό του καημένου του μακαρίτη Ντε Μουρέ απ' το παράθυρο του δωματίου του μόλις έφεγγε, όταν θα περνούσε να τον πάρει το κάρο της Αδελφότητας της Προσευχής και του Θανάτου, που θα αναλάμβανε τον ενταφιασμό της. Ένας φρουρός θα μας φύλαγε από τις έξι το πρωί μέχρι τις δέκα το βράδυ κι ένας άλλος τις νυχτερινές ώρες. Δεν θα βγαίναμε έξω προτού αποκατασταθεί και επιβεβαιωθεί η ασφάλεια του χώρου, δηλαδή προτού περάσουν είκοσι μέρες. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου, θα έπρεπε να παρουσιαζόμαστε τακτικά στο προσκλητήριο από ένα ανοιχτό παράθυρο της οδού Όρσο. Μας άφησαν μεγάλα ασκιά με νερό, πατημένο χιόνι, πολλά καρβέλια ψωμί, τυρί, λαρδί, ελιές, λίγα βότανα και ένα καλάθι κίτρινα μήλα. Θα μας έδιναν και λίγα χρήματα για να πληρώνουμε τον ανεφοδιασμό μας σε τρόφιμα, νερό και πατημένο χιόνι. Τα άλογα του πανδοχείου θα έμεναν εκεί που ήταν, στον στάβλο του αμαξά που έμενε δίπλα.

Όσοι έβγαιναν έξω –ή απλώς προσπαθούσαν να βγουν– θα τιμωρούνταν με σαράντα βουρδουλιές και στη συνέχεια θα

τους οδηγούσαν στις Αρχές. Κάρφωσαν στην πόρτα την ατιμωτική πινακίδα με τη λέξη ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ. Έπειτα μας σύστησαν να σεβαστούμε τις οδηγίες, καθώς και τα μέτρα που λαμβάνονταν σε περίπτωση επιδημίας, δηλαδή πανούκλας, και πρόσθεσαν ότι θα τιμωρούσαν αυστηρά όσους δεν υπάκουαν. Κλεισμένοι μέσα στο πανδοχείο, ακούσαμε δίχως να βγάλουμε λέξη την ανακοίνωση που μας καταδίκαζε στην απομόνωση.

«Είμαστε νεκροί, είμαστε όλοι νεκροί» είπε κάποιος απ’ τους ενοίκους με άχρωμη φωνή.

Είχαμε συγκεντρωθεί στον μακρύ και στενό χώρο της εισόδου, που με το κλείσιμο της πόρτας έγινε σκοτεινός και θλιβερός. Κοιτάζαμε τριγύρω σαν χαμένοι. Κανένας δεν αποφάσιζε να πάει στα διπλανά δωμάτια, όπου το φαγητό είχε ήδη κρυώσει στα τραπέζια. Σωριασμένος στον πάγκο της εισόδου, ο Πελεγκρίνο, με το κεφάλι ανάμεσα στα χέρια, αναθεμάτιζε την ώρα και τη στιγμή. Πετούσε βρισιές και κατάρες που είναι αδύνατον να επαναλάβω, απειλούσε να χτυπήσει άγρια εκείνους που θα τολμούσαν να τον πλησιάσουν. Ξαφνικά, άρχισε να γρονθοκοπάει με τα γυμνά χέρια του τον καημένο τον πάγκο, στέλνοντας στον αέρα τα κατάστιχα με τα ονόματα των πελατών. Ύστερα, τον σήκωσε και τον πέταξε στον τοίχο. Χρειάστηκε να επέμβουμε για να τον συγκρατήσουμε. Το αφεντικό μου προσπάθησε να ξεφύγει, αλλά έχασε την ισορροπία του κι έπεσε, παρασέρνοντας και μερικούς ενοίκους, που σωριάστηκαν ο ένας πάνω στον άλλον μέσα σε τρομερό σαματά. Μόλις που πρόλαβα να τραβηχτώ προτού με σκεπάσει το ανθρώπινο κουβάρι. Ο Πελεγκρίνο αποδείχτηκε ο πιο γρήγορος· σηκώθηκε αμέσως και ξανάρχισε να χτυπάει με τις γροθιές του τον πάγκο.

Προτίμησα να εγκαταλείψω αυτό τον στενό και τώρα επικίνδυνο χώρο και να εξαφανιστώ στη σκάλα. Αφού ανέβηκα όμως τα πρώτα σκαλιά, έπεσα πάνω στον αβά Μελάνι, που κατέβαινε με αργά, προσεκτικά βήματα.

«Έτσι, λοιπόν, μας κλείσανε μέσα, νεαρέ» είπε, τονίζοντας το «ρο» αλά γαλλικά.

«Και τώρα τι θα κάνουμε;» ρώτησα.

«Τίποτα».

«Μα, θα πεθάνουμε από πανούκλα».

«Αυτό θα το δούμε» απάντησε με τόνο που σύντομα θα μάθαινα να τον αναγνωρίζω.

Έκανε μεταβολή και με οδήγησε στον πρώτο όροφο. Διασχίσαμε όλο τον διάδρομο και μπήκαμε στο μεγάλο δωμάτιο που ο μακαρίτης μοιραζόταν μέχρι πρότινος με τον σύντροφό του, τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι, από το Μάρκε. Μια κουρτίνα χώριζε το δωμάτιο στα δύο. Την τραβήξαμε και βρήκαμε τον γιατρό Κριστοφάνο στα γόνατα, σκυμμένο πάνω απ’ την τσάντα του.

Απέναντί του, ο Ντε Μουρέ, πεσμένος στην πολυθρόνα του και ημίγυμνος, όπως τον είχαν αφήσει ο Κριστοφάνο και ο ιατροδικαστής εκείνο το πρωί. Ο νεκρός είχε αρχίσει να μυρίζει άσχημα εξαιτίας της σεπτεμβριάτικης ζέστης και λόγω του νερού της λεκάνης μέσα στο οποίο σάπιζαν ήδη τα πόδια του. Βλέπετε, ο Μπαρτζέλο μάς είχε διατάξει να μην αγγίξουμε τίποτα μέχρι να τελειώσει το προσκλητήριο.

«Νεαρέ, σου το είπα και το πρωί, σκούπισε επιτέλους αυτό το βρομερό νερό απ’ το πάτωμα, σε παρακαλώ!» μου πέταξε ο Κριστοφάνο με ανυπομονησία στη φωνή.

Ήμουν έτοιμος να του απαντήσω ότι το είχα κάνει αμέσως μόλις μου το ζήτησε, όταν αντιλήφθηκα ότι υπήρχαν ακόμη μικρές λιμνούλες γύρω απ’ τη λεκάνη.

Υπάκουσα αδιαμαρτύρητα, χρησιμοποιώντας μια πατσαβούρα και μια σκούπα, ενώ καταριόμουν την απροσεξία μου. Πρώτη φορά έβλεπα πτώμα και η συγκίνηση με είχε σίγουρα αναστατώσει.

Ο Ντε Μουρέ έδειχνε ακόμα πιο αδύνατος και πιο χλωμός απ’ ό,τι όταν είχε φτάσει στο Πανδοχείο του Ντοντσέλο. Απ’ τα μισάνοιχτα χείλη του έτρεχε ακόμη πρασινωπό σάλιο, που ο Κριστοφάνο άρχισε να το σκουπίζει με μια πετσέτα αφού του ξέσφιξε τις μασέλες. Προτού όμως τον αγγίξει, ο γιατρός φρόντισε να καλύψει το χέρι του μ’ ένα κομμάτι ύφασμα. Όπως είχε κάνει και το πρωί, έσκυψε και παρατήρησε προσεκτικά τον λαιμό του νεκρού και μύρισε το σάλιο του. Ύστερα παρακάλεσε τον αβά Μελάνι να τον βοηθήσει να βάλουν το πτώμα στο κρεβάτι. Εκτός λεκάνης, τα πόδια του Ντε Μουρέ ήταν γκρίζα κι ανέδιδαν μια φριχτή αποφορά θανάτου, που μας έκοψε την ανάσα.

Ο Κριστοφάνο έβαλε κάτι καφέ γάντια που τα πήρε απ’ την τσάντα του. Εξέτασε άλλη μια φορά τη στοματική κοιλότητα του νεκρού, κοίταξε με προσοχή το στέρνο και τη βουβωνική χώρα. Ψηλάφισε απαλά το δέρμα πίσω από τ’ αυτιά κι έπειτα πέρασε στις μασχάλες, παραμερίζοντας τα ρούχα για να μπορέσει να εξετάσει αυτή τη μαλακιά σάρκα με τις αραιές τρίχες. Τέλος, με τις άκρες των δαχτύλων, πίεσε πολλές φορές το απαλό δέρμα που βρίσκεται ανάμεσα στα απόκρυφα μέρη και στην αρχή των μηρών. Στη συνέχεια, έβγαλε προσεκτικά τα γάντια και τα έβαλε σ’ ένα είδος μικρού κλουβιού, που μια οριζόντια σχάρα το χώριζε στα δύο. Το κάτω μέρος περιείχε μια λεκανίτσα στην οποία έριξε ένα καφετί υγρό, προτού κλείσει το πορτάκι του τμήματος στο οποίο είχε τοποθετήσει τα γάντια.

«Είναι ξίδι» διευκρίνισε. «Απολυμαίνει τα μολυσμένα υγρά. Ποτέ δεν ξέρεις. Όπως και να ’χει, όμως, δεν έχω αλλάξει γνώμη. Πιστεύω ότι δεν είναι πανούκλα. Για την ώρα, μπορούμε να είμαστε ήσυχοι».

«Είπατε στους άντρες του Μπαρτζέλο ότι ίσως πρόκειται για συμφόρηση» του θύμισα.

«Ήταν απλώς μια υπόθεση, για να κερδίσω χρόνο. Είχα μάθει από τον Πελεγκρίνο ότι ο Ντε Μουρέ τρεφόταν αποκλειστικά με σούπες και αφεψήματα».

«Είναι αλήθεια» επιβεβαίωσα. «Μου ζήτησε ξανά σήμερα το πρωί, τα χαράματα».

«Α, ναι; Για συνέχισε» με παρότρυνε ο γιατρός με ενδιαφέρον.

«Δεν έχω να πω και πολλά. Ζήτησε ένα ζεστό γάλα απ’ το αφεντικό μου, που είχε πάει να τους ξυπνήσει όπως κάθε πρωί, τον Ντε Μουρέ και τον ευγενή απ’ το Μάρκε με τον οποίο μοιραζόταν το δωμάτιο. Καθώς ο κύριος Πελεγκρίνο ήταν απασχολημένος, ανέθεσε σ’ εμένα αυτή τη δουλειά. Κατέβηκα στην κουζίνα, ετοίμασα το γάλα και του το πήγα».

«Ήσουν μόνος;»

«Ναι».

«Μπήκε κανένας άλλος στην κουζίνα;»

«Κανείς».

«Μήπως άφησες το γάλα χωρίς να το προσέχεις;»

«Ούτε για μια στιγμή».

«Είσαι σίγουρος;»

«Αν νομίζετε ότι αυτό το ρόφημα έκανε κακό στον κύριο Ντε Μουρέ, σας πληροφορώ ότι του το έδωσα εγώ ο ίδιος, γιατί ο κύριος Ντουλτσιμπένι είχε ήδη βγει. Μάλιστα, ήπια κι εγώ ένα ποτήρι».

Ο γιατρός δεν έκανε άλλες ερωτήσεις. Κοίταξε το πτώμα και πρόσθεσε: «Δεν μπορώ να κάνω νεκροψία αυτή τη στιγμή και νομίζω ότι κανένας δεν θα το τολμούσε, αφού υπάρχει η υποψία ότι πρόκειται για περίπτωση πανώλης. Όπως και να ’χει, το επαναλαμβάνω, δεν χρειάζεται να φοβόμαστε».

«Τότε» τον διέκοψα «γιατί μας έβαλαν σε καραντίνα;».

«Από υπερβάλλοντα ζήλο. Εσύ είσαι νέος. Όμως η ανάμνηση της τελευταίας επιδημίας είναι ακόμη ζωντανή στο μυαλό των ανθρώπων. Αν όλα πάνε καλά, σύντομα θα καταλάβουν ότι δεν υπάρχει κίνδυνος. Αυτός ο γέρος, που έτσι κι αλλιώς δεν μου φαίνεται να ήταν και τόσο υγιής, δεν είχε πανούκλα. Ούτε εσείς ούτε εγώ, θα έλεγα. Όμως, δεν έχουμε άλλη επιλογή, πρέπει να βγάλουμε τη σορό και τα ρούχα του καημένου του Ντε Μουρέ έξω, όπως μας διέταξαν οι άντρες του Μπαρτζέλο. Επιπλέον, θα πρέπει να κοιμόμαστε σε ξεχωριστά δωμάτια. Αν δεν κάνω λάθος, υπάρχουν αρκετά σε αυτό το πανδοχείο» είπε κοιτάζοντάς με ερωτηματικά.

Έγνεψα καταφατικά. Σε κάθε όροφο υπήρχαν τέσσερα δωμάτια στους δύο βραχίονες του διαδρόμου: το πρώτο, μάλλον ευρύχωρο, βρισκόταν αμέσως μετά τη σκάλα. Το δεύτερο ήταν πολύ μικρό. Το τρίτο είχε σχήμα Γ και, τέλος, στο βάθος του διαδρόμου, υπήρχε το μεγαλύτερο δωμάτιο, το μόνο που έβλεπε όχι μόνο στο δρομάκι, αλλά και στην οδό Όρσο. Έτσι, λοιπόν, θα καταλαμβάναμε όλα τα δωμάτια του πρώτου και του δεύτερου ορόφου, σκέφτηκα. Πράγμα που δεν θα ενοχλούσε και πολύ το αφεντικό μου, αφού, για την ώρα, δεν μπορούσε να δεχτεί άλλους πελάτες.

«Ο Ντουλτσιμπένι θα κοιμηθεί στο δωμάτιό μου» πρόσθεσε ο Κριστοφάνο «δεν γίνεται να μείνει εδώ με το

πτώμα. Έτσι κι αλλιώς, αν δεν σημειωθούν άλλα κρούσματα, πραγματικά ή ψεύτικα, θα μας αφήσουν ελεύθερους σε μερικές μέρες».

«Σε πόσες ακριβώς;» ρώτησε ο Άτο Μελάνι.

«Ποιος ξέρει; Αν κάποιος αισθανθεί μια αδιαθεσία στη γειτονιά, επειδή ήπιε χαλασμένο κρασί ή έφαγε σάπιο ψάρι, θα θεωρήσουν εμάς υπεύθυνους».

«Κινδυνεύουμε, λοιπόν, να μείνουμε εδώ για πάντα» τόλμησα να πω, ενώ αισθανόμουν ήδη τους τοίχους του πανδοχείου να με συνθλίβουν.

«Όχι για πάντα. Ησύχασε. Μήπως, άλλωστε, δεν περνάς όλες τις μέρες και όλες τις νύχτες σου εδώ τις τελευταίες εβδομάδες; Σπάνια σε βλέπω να βγαίνεις, άρα θα πρέπει να έχεις συνηθίσει».

Ήταν αλήθεια. Το αφεντικό μου με είχε προσλάβει από οίκτο, επειδή ήξερε ότι ήμουν ολομόναχος στον κόσμο. Κι έτσι δούλευα ασταμάτητα απ' το πρωί ως το βράδυ.

Όλα ξεκίνησαν στις αρχές της άνοιξης, όταν ο Πελεγκρίνο έφυγε απ' την Μπολόνια, όπου εργαζόταν ως μάγειρας, για ν' αναλάβει το Ντοντσέλο, στη Ρώμη, μετά τη συμφορά που χτύπησε την ξαδέλφη του και ιδιοκτήτρια, την κυρία Λυγία ντε Γκράντις Μπονέτι. Η καημένη η γυναίκα αποδήμησε εις Κύριον εξαιτίας δύο τσιγγάνων που, έχοντας αποφασίσει να της πάρουν πάση θυσία το πουγκί της, δεν δίστασαν να της επιτεθούν στον δρόμο και να τη χτυπήσουν μέχρι θανάτου. Το πανδοχείο, που για τριάντα χρόνια το διηύθυναν η Λυγία, ο άντρας της ο Λορέντζο και ο γιος της ο Φραντσέσκο, και μετά τον θάνατό τους μόνη της η Λυγία, ήταν ονομαστό και δεχόταν πελάτες απ' όλο τον κόσμο. Η λατρεία που έτρεφε για τον δούκα Ορσίνι, ιδιοκτήτη του ακινήτου, είχε σπρώξει τη Λυγία να τον ορίσει κληρονόμο της. Παρ' όλα αυτά, ο

δούκας δεν έφερε καμία αντίρρηση όταν ο Πελεγκρίνο (που είχε να θρέψει σύζυγο, μια άγαμη κόρη και άλλη μία μικρούλα) τον παρακάλεσε να του επιτρέψει να αναλάβει εκείνος την ανθηρή επιχείρηση της ξαδέλφης του, της Λυγίας.

Ήταν χρυσή ευκαιρία για το αφεντικό μου, που είχε ήδη σπαταλήσει άδοξα άλλη μία: έπειτα από μια δύσκολη σταδιοδρομία στις κουζίνες ενός πλούσιου καρδιναλίου, όπου είχε φτάσει στην περίοπτη θέση του βοηθού κρεοκόπτη, απολύθηκε εξαιτίας του οξύθυμου χαρακτήρα και της αθυροστομίας του.

Μόλις ο Πελεγκρίνο εγκαταστάθηκε κάπου κοντά στο Ντοντσέλο, περιμένοντας να εκκενωθεί το κτίριο από κάποιους περαστικούς ενοίκους του, παρουσιάστηκα μπροστά του οπλισμένος με τις συστάσεις του εφημέριου της γειτονικής εκκλησίας Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα. Με τον ερχομό του καυτού ρωμαϊκού καλοκαιριού, η γυναίκα του, που καθόλου δεν την ενθουσίαζε η ιδέα να γίνει πανδοχέας, έφυγε με τις κόρες της για τα Απέννινα, όπου ζούσαν ακόμη κάποιοι συγγενείς της. Καθώς δεν θα επέστρεφαν πριν απ’ το τέλος του μήνα, ήμουν ο μοναδικός βοηθός του Πελεγκρίνο.

Φυσικά, δεν ήμουν ό,τι καλύτερο, αλλά προσπαθούσα να ικανοποιήσω το αφεντικό μου με κάθε τρόπο. Μόλις τελείωνα τις δουλειές της ημέρας, έψαχνα αφορμή για να φανώ χρήσιμος. Και καθώς δεν μου άρεσε καθόλου να βγαίνω μόνος και να εκτίθεμαι στους κινδύνους του δρόμου (κυρίως στις σκληρές κοροϊδίες των συνομηλίκων μου), όλο και κάτι έβρισκα να κάνω στο πανδοχείο, όπως σωστά είχε παρατηρήσει ο γιατρός Κριστοφάνο. Ωστόσο, η σκέψη ότι θα έμενα τόσες μέρες κλεισμένος σ’ αυτά τα

δωμάτια, παρόλο που ήταν φιλόξενα και οικεία, μου φαινόταν ξαφνικά υπερβολικά μεγάλη θυσία.

Στο μεταξύ, ο σαματάς στην είσοδο είχε σταματήσει. Το αφεντικό μου και οι άλλοι ένοικοι, που χωρίς λόγο είχαν σπαταλήσει τις δυνάμεις τους μαζί του, ήρθαν να μας βρουν. Ο Κριστοφάνο επανέλαβε εν συντομία τις δηλώσεις του, πράγμα που τους ανακούφισε όλους, εκτός απ’ το αφεντικό μου.

«Θα τους σκοτώσω, θα τους σκοτώσω όλους» ξανάρχισε να φωνάζει έξαλλος από θυμό.

Πρόσθεσε ότι αυτό ήταν η καταστροφή του, αφού κανείς πια δεν θα ερχόταν να μείνει στο Ντοντσέλο, ούτε θα ήθελε να αγοράσει το πανδοχείο, που η αξία του είχε ήδη πέσει εξαιτίας της καταραμένης της ρωγμής. Θα έπρεπε να εξοφλήσει όλα του τα χρέη για να μπορέσει να στήσει μιαν άλλη επιχείρηση· με άλλα λόγια, θα καταστρεφόταν ολοσχερώς. Πρώτα, όμως, θα διηγιόταν όλη αυτή την ιστορία στο επιμελητήριο των πανδοχέων, ναι, βέβαια, παρόλο που ήξερε ότι θα ήταν μάταιο, μας ανακοίνωσε, αλλάζοντας τα λόγια του ένα σωρό φορές στη συνέχεια. Κατάλαβα ότι, αλίμονο, είχε κατεβάσει πάλι το κρασάκι του, το Γκρέκο που του άρεσε τόσο πολύ.

Ο γιατρός πήρε τον λόγο: «Πρέπει να μαζέψουμε τις κουβέρτες και τα προσωπικά αντικείμενα του νεκρού και να τα ρίξουμε απ’ το παράθυρο όταν έρθει το κάρο».

Ύστερα στράφηκε προς τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι: «Συναντήσατε ανθρώπους που είχαν προσβληθεί, ή ακούσατε να μιλάνε για περιπτώσεις πανούκλας, καθώς ερχόσασταν από τη Νάπολη;».

«Ούτε κατά διάνοια».

Ο ευγενής από το Μάρκε έμοιαζε να κρύβει με πολύ κόπο την αναστάτωση που του είχε προκαλέσει ο θάνατος του φίλου του, ο οποίος μάλιστα είχε επέλθει κατά την απουσία του. Ιδρώτας έτρεχε στο μέτωπο και στα μάγουλά του. Ο γιατρός τού έκανε ένα σωρό ερωτήσεις: αν ο γέροντας είχε φάει κανονικά, εάν ήταν καλά στην υγεία του, αν έπασχε από μελαγχολία, με δυο λόγια, αν είχε δείξει σημάδια αδιαθεσίας διαφορετικά από αυτά που συμβάδιζαν με την ηλικία του. Ο Ντουλτσιμπένι απάντησε σε όλες αρνητικά. Εύσωμος και φορώντας πάντα μαύρη πουκαμίσα, έδειχνε να τον ενοχλεί η τραχηλιά που είχε στον λαιμό (ήταν της μόδας, νομίζω, πολλά χρόνια πριν), καθώς και το στομάχι του που προεξείχε και που, σε συνδυασμό με το κατακόκκινο πρόσωπό του, μαρτυρούσε την αγάπη του για το φαγητό. Τα πυκνά, κατάλευκα μαλλιά, ο καχύποπτος και ευερέθιστος χαρακτήρας του, η ελαφρώς κουρασμένη φωνή και η σοβαρή, στοχαστική μορφή του έδιναν την εντύπωση ανθρώπου έντιμου και μετρημένου. Με τον καιρό, και παρατηρώντας τον πιο προσεκτικά, θα διέκρινα στα αυστηρά γαλανά μάτια του και στα λεπτά, πάντα σουφρωμένα, φρύδια την αντανάκλαση μιας καλά κρυμμένης, ανεξήγητης σκληρότητας.

Ο Ντουλτσιμπένι εξήγησε ότι είχε συναντήσει τον Ντε Μουρέ τυχαία, στη διάρκεια ενός ταξιδιού, και ότι δεν ήξερε και πολλά για το άτομό του. Τον είχε συνοδεύσει από τη Νάπολη, μαζί με τον κύριο Ντεβιζέ, επειδή ο γέρος ήταν σχεδόν τυφλός και χρειαζόταν βοήθεια. Ο κύριος Ντεβιζέ, μουσικός και κιθαρίστας, είχε έρθει στην Ιταλία, εξήγησε ο Ντουλτσιμπένι (ενώ ο Ντεβιζέ έγνεφε καταφατικά), για ν’ αγοράσει ένα καινούριο όργανο από έναν Ναπολιτάνο κατασκευαστή. Και εξέφρασε την επιθυμία να μείνει για

λίγο στη Ρώμη, ώστε να γνωρίσει τους πιο σύγχρονους μουσικούς ρυθμούς προτού επιστρέψει στο Παρίσι.

«Τι θα συνέβαινε αν βγαίναμε προτού τελειώσει η καραντίνα;» τον διέκοψα.

«Το να το σκάσουμε είναι αδιανόητο» απάντησε ο Κριστοφάνο «δεδομένου ότι όλες οι έξοδοι έχουν σφραγιστεί. Το ίδιο και το πέρασμα που οδηγεί απ’ τον πυργίσκο της Κλορίντια στη στέγη. Επιπλέον, τα παράθυρα είναι πολύ ψηλά και έχουν κάγκελα, ενώ οι φρουροί περιπολούν ακριβώς από κάτω. Και το χειρότερο, το να το σκάσει κανείς στη διάρκεια μιας καραντίνας τιμωρείται πολύ αυστηρά, με φυλάκιση πολλών ετών. Άλλωστε, οι γείτονες θα βοηθούσαν τους άντρες του Μπαρτζέλο να εντοπίσουν γρήγορα τον δραπέτη».

Καθώς οι σκιές του δειλινού πύκνωναν, τους μοίρασα λάμπες λαδιού.

«Ας προσπαθήσουμε να διατηρήσουμε την ψυχραιμία μας» πρόσθεσε ο γιατρός απ’ την Τοσκάνη, ρίχνοντας στο αφεντικό μου ένα βλέμμα όλο νόημα. «Πρέπει να δώσουμε την εντύπωση ότι τα πράγματα είναι εξαιρετικά καλά μεταξύ μας. Αν η κατάσταση δεν αλλάξει, δεν θα σας εξετάσω. Αν όμως εμφανιστούν κι άλλες αδιαθεσίες, τότε θα αναγκαστώ να το κάνω για το καλό όλων. Ενημερώστε με αμέσως μόλις νιώσετε αδυναμία, έστω κι αν τη θεωρήσετε κάτι ασήμαντο. Όπως και να ’χει, δεν πρέπει να ανησυχούμε προς το παρόν, γιατί αυτός ο άντρας» είπε δείχνοντας το άψυχο σώμα του Ντε Μουρέ «δεν πέθανε από πανούκλα».

«Τότε, λοιπόν, από τι πέθανε;» ρώτησε ο αβάς Μελάνι.

«Όχι από πανούκλα, σας επαναλαμβάνω».

«Και πώς το ξέρετε, γιατρέ;» συνέχισε ο αβάς με δυσπιστία.

«Είναι ακόμη καλοκαίρι και ο καιρός είναι σχετικά ζεστός. Αν επρόκειτο για πανούκλα, θα εκδηλωνόταν με πυρετό και πονοκεφάλους εξαιτίας της ζέστης. Σ’ αυτή την περίπτωση, το πτώμα θα ήταν μαύρο και ζεστό, με γάγγλια επίσης μαύρα και σαπισμένα. Ετούτος εδώ, όμως, δεν παρουσιάζει ίχνος φλεγμονής, ίχνος εξανθημάτων ή αποστημάτων, ή όπως αλλιώς θέλετε να τα πείτε, ούτε κάτω από τις μασχάλες, ούτε πίσω απ’ τα αυτιά, ούτε στη βουβωνική χώρα. Η θερμοκρασία του είναι κανονική και δεν φαίνεται να έχει πάθει αφυδάτωση. Τέλος, απ’ ό,τι μου είπαν οι συνταξιδιώτες του, έδειχνε καλά μόλις λίγες ώρες πριν απ’ τον θάνατό του. Αυτά μου αρκούν για ν’ αποκλείσω αυτή τη λοιμώδη ασθένεια».

«Πρόκειται, λοιπόν, για κάτι άλλο» παρατήρησε ο Μελάνι.

«Επαναλαμβάνω. Για να καταλάβετε, πρέπει να ανατρέξετε στην ανατομία. Με δυο λόγια, να ανοίξετε το σώμα και να εξετάσετε το εσωτερικό του, όπως κάνουν οι γιατροί στην Ολλανδία. Μια τέτοια εξέταση θα μπορούσε να αποδείξει μια ξαφνική κρίση σηπτικού πυρετού, που δεν μπορεί να εντοπιστεί παρά μόνον όταν είναι πια πολύ αργά. Ωστόσο, δεν παρατήρησα κανένα ίχνος σήψης στο πτώμα, ούτε άλλες δύσοσμες μυρωδιές, εκτός απ’ του θανάτου και της ηλικίας. Θα μπορούσα να υποθέσω ότι ο νεκρός υπήρξε θύμα της ασθένειας ματσούκο ή μοντόρο, όπως την αποκαλούν οι Ισπανοί, η οποία προκαλεί φλεγμονή ή απόστημα στο εσωτερικό του εγκεφάλου, που δεν μπορεί να διαγνωστεί και οδηγεί οπωσδήποτε στον θάνατο. Αν, πάλι, η ασθένεια βρίσκεται στα πρώτα στάδια, είναι εύκολο να θεραπευτεί. Δηλαδή, αν το μάθαινα μερικές μέρες νωρίτερα, ίσως μπορούσα να σώσω τον Ντε Μουρέ. Θα αρκούσε μια αφαίμαξη χαράσσοντας τη μία απ’

τις δύο φλέβες που βρίσκονται κάτω από τη γλώσσα, ένα ρόφημα με μερικές σταγόνες καυστικό έλαιο, μια επάλειψη στο στομάχι και στο κεφάλι του με άγιο μύρο. Φαίνεται, όμως, ότι ο Ντε Μουρέ δεν είχε κανένα σύμπτωμα. Από την άλλη...»

«Από την άλλη;» ρώτησε ο Μελάνι.

«Στην ασθένεια ματσούκο δεν υπάρχει περίπτωση να πρηστεί η γλώσσα» συμπλήρωσε ο γιατρός με μια γκριμάτσα όλο νόημα. «Ένα τέτοιο σύμπτωμα οφείλεται ίσως.... σε κάτι που μοιάζει με δηλητήριο».

Δηλητήριο. Ενώ ο γιατρός ανέβαινε στο δωμάτιό του, εμείς παρατηρούσαμε το πτώμα σιωπηλοί. Για πρώτη φορά ο ιησουίτης σταυροκοπήθηκε. Ο κύριος Πελεγκρίνο αναθεμάτισε ξανά την ατυχία του: ένας νεκρός στο πανδοχείο του, και μάλιστα δηλητηριασμένος. Ποιος θα είχε το κουράγιο ν' ακούσει όσα θα του έσερνε η γυναίκα του μόλις επέστρεφε;

Αμέσως οι ένοικοι βάλθηκαν να αναφέρουν διάσημες υποθέσεις δηλητηριάσεων, όπου κυριαρχούσαν τα ονόματα παλιών μοναρχών, του Καρόλου του Φαλακρού, για παράδειγμα, του Λοτάριου, βασιλιά των Φράγκων, και του γιου του, του Λουδοβίκου, ή, για να φτάσουμε στους πιο πρόσφατους, το αρσενικό και το κανθαρέλαιο που χρησιμοποιούσαν οι Βοργίες για τα φριχτά εγκλήματά τους, όπως και οι Βαλουά και οι Γκιζ στις συνωμοσίες τους. Ένα ρίγος διέτρεξε όλη την ομάδα, αφού φόβος και δηλητήριο είχαν γεννηθεί απ' τους ίδιους γονείς. Θυμηθήκαμε επίσης ότι, προτού γίνει βασιλιάς της Γαλλίας με το όνομα Ερρίκος Δ΄, ο Ερρίκος της Ναβάρρας κατέβαινε ο ίδιος στις όχθες του Σηκουάνα για να αντλήσει το νερό που θα κατανάλωνε στα γεύματά του, από φόβο μήπως τον δηλητηριάσουν. Μήπως ο Ιωάννης της

Αυστρίας δεν είχε πεθάνει μόλις έβαλε στα πόδια του δηλητηριασμένες μπότες; Ο Στιλόνε Πριάσο μάς υπενθύμισε ότι η Αικατερίνη των Μεδίκων είχε δηλητηριάσει την Ιωάννα ντ' Αλμπρέ, τη μητέρα του Ερρίκου της Ναβάρρας, με αρωματισμένα γάντια και γιακάδες, και ότι προσπάθησε να επαναλάβει αυτό το κόλπο προσφέροντας στον γιο, τον Ερρίκο Δ΄, ένα καταπληκτικό βιβλίο για το κυνήγι του οποίου οι σελίδες – ελαφρά κολλημένες μεταξύ τους, πράγμα που θα τον ανάγκαζε να το ξεφυλλίσει σαλιώνοντας το δάχτυλο– ήταν ποτισμένες μ' ένα θανατηφόρο δηλητήριο ιταλικής προέλευσης.

Αυτές οι μοιραίες επινοήσεις οφείλονταν σε αστρολόγους και αρωματοποιούς, πρόσθεσε ένας απ' τους ενοίκους. Ένας άλλος αναμάσησε την ιστορία του Αγίου Βαρθολομαίου, του υπηρέτη του θλιβερού ηγούμενου του Κλουνί, ο οποίος δολοφόνησε τον καρδινάλιο της Λορένης πληρώνοντάς τον με δηλητηριασμένα χρυσά νομίσματα. Όσο για τον Ερρίκο του Λουξεμβούργου, χάθηκε (τι βλάσφημος θάνατος!) όταν κατάπιε το δηλητήριο που είχαν βάλει στη θεία κοινωνία.

Ο Στιλόνε Πριάσο βάλθηκε να μιλάει με ζωηρή φωνή πότε με τον έναν και πότε με τον άλλον, παραδεχόμενος ότι ακούγονται πολλές ιστορίες για τους ποιητές και γι' αυτούς που ασκούν το ωραίο επάγγελμα του γραφιά, τονίζοντας όμως ότι ο ίδιος ήταν ποιητής και μόνο ποιητής, γεννημένος για την ποίηση – ο Θεός ας του συγχωρήσει την έλλειψη μετριοφροσύνης.

Ύστερα, οι ένοικοι στράφηκαν σ' εμένα και άρχισαν να με βομβαρδίζουν με ερωτήσεις για το ρόφημα που είχα σερβίρει εκείνο το πρωί στον Ντε Μουρέ. Αναγκάστηκα να επαναλάβω πολλές φορές ότι κανείς, εκτός από εμένα, δεν

είχε πλησιάσει τον δίσκο. Πείστηκαν με μεγάλη δυσκολία και δεν ενδιαφέρθηκαν ξανά για την παρουσία μου.

Ξαφνικά παρατήρησα ότι ο αβάς Μελάνι ήταν ο μόνος που είχε φύγει απ' το δωμάτιο. Ήταν ήδη αργά και αποφάσισα να κατέβω κάτω, για να τακτοποιήσω την κουζίνα.

Στον διάδρομο έπεσα πάνω στον νεαρό Άγγλο, τον κύριο Μπέντφορντ, που έδειχνε πολύ ανήσυχος, μάλλον επειδή δεν είχε ακούσει την άποψη του γιατρού, καθώς εκείνη την ώρα μετέφερε τα πράγματά του σε άλλο δωμάτιο. Έσερνε τα βήματά του και έμοιαζε ιδιαίτερα στενοχωρημένος. Αναπήδησε όταν με είδε ξαφνικά μπροστά του.

«Εγώ είμαι, κύριε Μπέντφορντ» τον καθησύχασα.

Με ύφος εμβρόντητο, κοίταζε άφωνος τη φλόγα της λάμπας μου. Για πρώτη φορά είχε χάσει το φλέγμα του – χαρακτηριστικό της γεμάτης προσποίηση και περιφρόνηση φύσης του– μπροστά στην απέχθεια που ένιωθε (και την οποία μου είχε δείξει πολλές φορές) για την ταπεινή μου θέση του δούλου. Έχοντας μητέρα Ιταλίδα, ο Μπέντφορντ εκφραζόταν στη γλώσσα μας με μεγάλη άνεση. Μάλιστα, η ευφράδειά του στις συζητήσεις που συνόδευαν τα γεύματα είχε ενθουσιάσει τους υπόλοιπους ενοίκους.

Η σιωπή του εκείνο το βράδυ με εντυπωσίασε ιδιαίτερα. Του εξήγησα ότι, σύμφωνα με τον γιατρό, δεν υπήρχε κανένας κίνδυνος, αφού σίγουρα δεν επρόκειτο για πανούκλα. Και ότι υπήρχε περίπτωση ο Ντε Μουρέ να είχε δηλητηριαστεί.

Με το στόμα μισάνοιχτο, μου έριξε ένα τρομαγμένο βλέμμα. Έκανε μερικά βήματα προς τα πίσω, γύρισε και μπήκε στο δωμάτιό του. Τον άκουσα να γυρίζει το κλειδί.

Πρώτη νύχτα – Μεταξύ 11ης και 12ης Σεπτεμβριου 1683

«Μην του δίνεις σημασία, αγόρι μου».
Αυτήν τη φορά ήμουν εγώ εκείνος που αναπήδησε. Ο αβάς Μελάνι, που είχε κατέβει απ’ τον δεύτερο όροφο, στεκόταν μπροστά μου.

«Πεινάω, συνόδευσέ με στην κουζίνα».

«Πρέπει πρώτα να ενημερώσω τον κύριο Πελεγκρίνο, γιατί μου έχει απαγορεύσει να παίρνω τρόφιμα απ’ το κελάρι, εκτός από τις ώρες του γεύματος και του δείπνου».

«Μην ανησυχείς. Ο κύριός σου και αφέντης σου είναι απασχολημένος με την κυρία μπουκάλα».

«Και οι διαταγές του γιατρού Κριστοφάνο;»

«Δεν ήταν διαταγές, αλλά απλές συμβουλές ενός συνετού ανθρώπου. Που τις θεωρώ περιττές».

Κατέβηκε στο ισόγειο, όπου βρίσκονταν οι τραπεζαρίες και η κουζίνα. Εκεί, για να ικανοποιήσω το αίτημά του, του έδωσα λίγο ψωμί, ένα κομμάτι τυρί και ένα ποτήρι κόκκινο κρασί. Καθίσαμε στο μεγάλο τραπέζι όπου συνήθιζα να τρώω με το αφεντικό μου.

«Για πες μου, από πού είσαι;» με ρώτησε καθώς έτρωγε.

Κολακευμένος απ’ το ενδιαφέρον του, του διηγήθηκα εν συντομία την ιστορία της μίζερης ζωής μου. Σε ηλικία μόλις λίγων μηνών, με εγκατέλειψαν μπροστά στην πόρτα ενός μοναστηριού κοντά στην Περούτζια. Στη συνέχεια, οι καλόγριες με έδωσαν σε μια φιλεύσπλαχνη γυναίκα που έμενε εκεί κοντά. Μόλις μεγάλωσα, με έστειλαν στη Ρώμη, όπου με πήρε υπό την προστασία του ο αδελφός εκείνης της

γυναίκας, ο οποίος ήταν εφημέριος στη Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα, τη μικρή εκκλησία που βρίσκεται δίπλα στο πανδοχείο. Ο εφημέριος μου ανέθεσε κάποιες μικροδουλειές κι έπειτα, προτού φύγει απ’ τη Ρώμη απ’ όπου, δυστυχώς, τον μετέθεσαν, με σύστησε στον κύριο Πελεγκρίνο.

«Κι έτσι τώρα είσαι παραγιός».

«Ναι, αλλά ελπίζω όχι για πάντα».

«Φαντάζομαι ότι θα ήθελες να έχεις το δικό σου πανδοχείο».

«Όχι, κύριε αβά, θα ήθελα να γίνω εφημεριδογράφος».

«Διάτανε!» φώναξε χαμογελώντας πονηρά.

Του εξήγησα ότι η φιλεύσπλαχνη και προνοητική γυναίκα στην οποία με είχαν εμπιστευθεί είχε αναθέσει σε μια γριά υπηρέτρια να φροντίσει για τη μόρφωσή μου. Εκείνη, που στο μεταξύ είχε γίνει μοναχή, με μύησε στην τέχνη της γραμματικής, της ρητορικής και της διαλεκτικής, καθώς και της μουσικής, της αριθμητικής, της γεωμετρίας και της αστρονομίας. Με δίδαξε, επίσης, τις επιστήμες της βοτανολογίας, της ζωολογίας και της ορυκτολογίας, καθώς και τις ανθρωπιστικές επιστήμες, φιλοσοφία και θεολογία. Στη συνέχεια, μου έδωσε να διαβάσω και να μελετήσω πολλά βιβλία ιστορικών, φιλολόγων, Ιταλών, Γάλλων και Ισπανών ποιητών. Όμως αυτό που πραγματικά με γοήτευε ήταν η Ιστορία. Ενθουσιαζόμουν όταν διάβαζα για τα κατορθώματα και τις επιτυχίες, πρόσφατες ή πιο παλιές, των πριγκίπων και των βασιλέων, για τους πολέμους και τα άλλα θαυμαστά που…

«Καλά, καλά» με διέκοψε. «Ώστε, λοιπόν, θέλεις να γίνεις εφημεριδογράφος ή, μάλλον, αντιγραφέας. Οι έξυπνοι άνθρωποι έχουν συχνά αυτή την τύχη. Πώς σου ήρθε αυτή η ιδέα;»

«Με έστελναν συχνά για ψώνια στην Περούτζια» του απάντησα. «Στην πόλη, αν είσαι τυχερός και βρεθείς εκεί την κατάλληλη μέρα, μπορείς ν’ ακούσεις τις δημόσιες αναγνώσεις των εφημερίδων και ν’ αγοράσεις φτηνά, όπως και στη Ρώμη βέβαια, κάποια φύλλα που περιέχουν αρκετές σημαντικές περιγραφές των πιο πρόσφατων γεγονότων που συνέβησαν στην Ευρώπη…»

«Τι διάολο! Πρώτη φορά συναντώ ένα αγόρι σαν εσένα».

«Ευχαριστώ, κύριε».

«Μήπως είσαι υπερβολικά μορφωμένος για να είσαι απλώς παραγιός ενός πανδοχέα; Οι άνθρωποι του είδους σου συνήθως δεν ξέρουν ούτε πώς να κρατήσουν την πένα» είπε κάνοντας μια γκριμάτσα.

Αυτή η παρατήρηση με πλήγωσε.

«Έχεις αντίληψη» πρόσθεσε σε κάπως πιο μαλακό τόνο. «Και σε καταλαβαίνω, στην ηλικία σου κι εγώ είχα γοητευθεί απ’ το επάγγελμα των γραφιάδων. Όμως, είχα τόσα πράγματα να κάνω. Το να συντάσσεις μια εφημερίδα είναι μεγάλη τέχνη και σίγουρα αξίζει περισσότερο απ’ το να δουλεύεις. Κι έπειτα, το να είσαι εφημεριδογράφος στη Ρώμη είναι πράγματι συναρπαστικό. Φαντάζομαι ότι είσαι σε θέση να μεταφέρεις τα ζητήματα της ασυδοσίας, της διαμάχης των καθολικών, του ησυχαστικού κινήματος του Μολίνος…»

«Ναι, νομίζω» απάντησα, προσπαθώντας μάταια να κρύψω την άγνοιά μου.

«Πρέπει να γνωρίζεις ορισμένα πράγματα, αγόρι μου. Διαφορετικά, τι θα γράφεις; Ωστόσο, είναι αλήθεια πως είσαι ακόμη πολύ νέος. Κι έπειτα, τι θα μπορούσε να γράψει κανείς γι’ αυτή την ασήμαντη πόλη; Θα έπρεπε να έβλεπες το μεγαλείο της παλιάς Ρώμης ή, τουλάχιστον, της Ρώμης όπως ήταν πριν από μερικά χρόνια. Μουσική,

θέατρο, ακαδημίες, λιτανείες, χοροί, τα πάντα έλαμπαν κάτω από τέτοιο πλούτο και τόση αφθονία, που δεν μπορείς καν να φανταστείς».

«Και γιατί δεν είναι πια έτσι;»

«Το μεγαλείο και η επιτυχία της Ρώμης πήραν τέλος με την άνοδο του πάπα μας. Και δεν θα επανέλθουν παρά μετά τον θάνατό του. Οι θεατρικές παραστάσεις απαγορεύονται, το καρναβάλι καταργήθηκε. Δεν το βλέπεις κι εσύ ο ίδιος; Οι εκκλησίες παραμελούνται, τα παλάτια καταρρέουν, οι δρόμοι καταστρέφονται και τα υδραγωγεία δεν αντέχουν άλλο. Χωρίς δουλειά, οι χτίστες, οι αρχιτέκτονες και οι εργάτες επιστρέφουν στον τόπο τους. Η γραφή και η ανάγνωση των ανακοινώσεων και των εφημερίδων, που τόσο σε γοητεύουν, έχουν απαγορευθεί. Επιβάλλονται τιμωρίες ακόμα πιο αυστηρές απ’ ό,τι στο παρελθόν. Δεν υπάρχουν πια γιορτές στο παλάτσο Μπαρμπερίνι, ούτε παραστάσεις στο θέατρο Τορ ντι Νόνα προς τιμήν της Χριστίνας της Σουηδίας, που ήρθε στη Ρώμη έχοντας απαρνηθεί τη θρησκεία του Λουθήρου για να ασπασθεί τη δική μας. Από την άνοδο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ και μετά, ακόμα και η Χριστίνα αναγκάστηκε να κλειστεί στο παλάτσο της».

«Ζούσατε εδώ, στη Ρώμη, παλιότερα;»

«Ναι, για κάποιο διάστημα» απάντησε, για να διευκρινίσει αμέσως, «για περισσότερο από έναν χρόνο. Ήρθα στη Ρώμη το 1644, σε ηλικία δεκαέξι ετών, και μαθήτευσα δίπλα στους καλύτερους δασκάλους. Είχα την τιμή να είμαι μαθητής του εξαιρετικού Λουίτζι Ρόσι, του μεγαλύτερου Ευρωπαίου συνθέτη όλων των εποχών. Εκείνη την εποχή, οι Μπαρμπερίνι διέθεταν ένα θέατρο τριών χιλιάδων θέσεων στο παλάτσο τους στο Κουάτρο Φοντάνε, ενώ το θέατρο των Κολόνα, στο παλάτσο τους

στο Μπόργκο, προκαλούσε τη ζήλια όλων των ευγενών. Οι διακοσμητές είχαν διάσημα ονόματα, όπως ο ιππότης Μπερνίνι, οι σκηνές των θεάτρων ξάφνιαζαν, συγκινούσαν, μάγευαν όταν εμφανίζονταν βροχές, ηλιοβασιλέματα, αστραπές, αληθινά ζώα, μονομαχίες με αληθινούς τραυματισμούς και πραγματικό αίμα, παλάτια και κήποι με σιντριβάνια απ' όπου ανάβλυζε δροσερό και διαυγές νερό».

Εκείνη τη στιγμή συνειδητοποίησα ότι δεν είχα ρωτήσει τον συνομιλητή μου αν ήταν συνθέτης, αν έπαιζε κάποιο όργανο ή ήταν επικεφαλής χορωδίας. Ευτυχώς που είχα συγκρατηθεί. Το σχεδόν άτριχο πρόσωπο, οι απαλές σαν γυναικείες κινήσεις και, κυρίως, η πολύ λεπτή φωνή του που θύμιζε παιδί το οποίο έφτασε απότομα στην ώριμη ηλικία, μου αποκάλυψαν ότι είχα μπροστά μου έναν ευνούχο αοιδό, έναν καστράτο.

Ο αβάς σίγουρα πρόσεξε τη λάμψη στο βλέμμα μου τη στιγμή που μου πέρασε απ' το μυαλό αυτή η σκέψη. Παρ' όλα αυτά, συνέχισε σαν να μην είχε συμβεί τίποτα.

«Εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν τόσοι τραγουδιστές όσοι σήμερα. Πολλοί από αυτούς κατάφεραν να έχουν ελευθερία κινήσεων και να πετύχουν εξαιρετικά και απροσδόκητα αποτελέσματα. Ειδικά εγώ δεν διέθετα μόνο το ταλέντο που ο Θεός θέλησε να μου χαρίσει, αλλά επιπλέον το καλλιέργησα με μεγάλη επιμονή. Αυτός είναι ο λόγος που, πριν από καμιά τριανταριά χρόνια, ο μέγας δούκας της Τοσκάνης, ο κύριός μου, με κάλεσε στο Παρίσι μαζί με τον δάσκαλό μου, τον Λουίτζι Ρόσι».

Να, λοιπόν, πώς εξηγείται το αστείο «ρο» που προφέρει με τόση περηφάνια, σκέφτηκα.

«Πήγατε στο Παρίσι προκειμένου να συνεχίσετε τις σπουδές σας στη μουσική;»

«Πιστεύεις ότι ο κάτοχος μιας συστατικής επιστολής για τον καρδινάλιο Μαζαρίνο και για την ίδια τη βασίλισσα είχε ανάγκη από περαιτέρω σπουδές;»

«Μα, τότε, κύριε αβά, είχατε την τύχη να τραγουδήσετε για πολύ υψηλά πρόσωπα!»

«Η βασίλισσα Άννα αγαπούσε το τραγούδι μου, θα έλεγα, με ασυνήθιστο τρόπο. Της άρεσαν οι μελαγχολικές ιταλικές μελωδίες, κι εγώ ήμουν σε θέση να την ικανοποιήσω απόλυτα. Δεν περνούσαν ούτε δύο βράδια χωρίς να με καλέσει στο παλάτι. Και κάθε φορά, επί τέσσερις ώρες, το μόνο που ακουγόταν στα διαμερίσματά της ήταν η μουσική».

Σταμάτησε και στράφηκε προς το παράθυρο με ύφος αφηρημένο.

«Εσύ δεν έχεις επισκεφτεί ποτέ την Αυλή του Παρισιού. Πώς να σου εξηγήσω; Όλοι εκείνοι οι ευγενείς και οι ιππότες με γέμιζαν τιμές. Και, κάθε φορά που τραγουδούσα για τη βασίλισσα, είχα την εντύπωση ότι βρισκόμουν στον Παράδεισο, περιστοιχισμένος από χίλια αγγελικά πρόσωπα. Στο τέλος, η βασίλισσα παρακάλεσε τον μεγάλο δούκα να μην με ξανακαλέσει στην Ιταλία, ώστε να συνεχίσει να απολαμβάνει τις υπηρεσίες μου. Ο κύριός μου, που ήταν και πρώτος της ξάδελφος απ’ τη μεριά της μητέρας της, ικανοποίησε το αίτημά της. Λίγες εβδομάδες αργότερα, η ίδια η βασίλισσα, χαρίζοντάς μου το τόσο πολύτιμο χαμόγελό της, μου έδειξε την επιστολή του κυρίου μου, που μου έδινε την άδεια να παραμείνω ακόμα λίγο στο Παρίσι. Μόλις τη διάβασα, νόμισα ότι θα πέθαινα από χαρά και ευχαρίστηση».

Ο αβάς έκτοτε πήγαινε συχνά στο Παρίσι, ακολουθώντας τον δάσκαλό του Λουίτζι Ρόσι, που το όνομά του γέμιζε τα μάτια του Άτο με μια λάμψη συγκρατημένης συγκίνησης.

«Σήμερα το όνομά του δεν λέει τίποτα στον κόσμο. Αλλά εκείνη την εποχή όλοι τού συμπεριφέρονταν με τον σεβασμό που του άξιζε. Ήταν μεγάλος ή, μάλλον, πολύ μεγάλος. Με επέλεξε για να παίξω τον κεντρικό ήρωα στον *Ορφέα*, την πιο λαμπρή όπερα που ανέβηκε ποτέ στη γαλλική Αυλή. Σημείωσε αξέχαστη επιτυχία. Τότε δεν ήμουν πάνω από είκοσι ενός χρονών. Δεν πρόλαβα να επιστρέψω στη Φλωρεντία, έπειτα από παραστάσεις δύο μηνών, και ο Μαζαρίνος ζήτησε και πάλι απ' τον μεγάλο δούκα της Τοσκάνης να με ξαναστείλει στη Γαλλία, τόσο πολύ νοσταλγούσε τη φωνή μου η βασίλισσα. Μόλις όμως φτάσαμε στο Παρίσι με τον Λουίτζι, πέσαμε πάνω στην Επανάσταση της Σφενδόνης και αναγκαστήκαμε να φύγουμε συνοδευόμενοι απ' τη βασίλισσα, τον καρδινάλιο και τον μικρό βασιλέα».

«Ώστε γνωρίσατε τον Βασιλιά Ήλιο όταν ήταν παιδί!»

«Και πολύ καλά μάλιστα. Εκείνους τους φριχτούς μήνες της εξορίας στον πύργο του Σεν Ζερμέν, ήταν πάντα μαζί με τη μητέρα του και με άκουγε να τραγουδάω σιωπηλός, καταγοητευμένος. Συχνά, στα διαλείμματα, προσπαθούσα να τον διασκεδάσω με παιχνίδια. Και τότε η Μεγαλειότης Του ξανάβρισκε το χαμόγελο».

Ήμουν συνεπαρμένος και συνάμα κατάπληκτος μ' αυτή τη διπλή ανακάλυψη. Όχι μόνο αυτός ο παράξενος ένοικος έκρυβε ένα ένδοξο παρελθόν μουσικού, αλλά είχε μοιραστεί και την προσωπική ζωή των ίδιων των βασιλικών υψηλοτήτων της Γαλλίας! Και, επιπλέον, ανήκε σ' εκείνα τα μοναδικά θαύματα της φύσης που συνδυάζουν αντρικά χαρακτηριστικά με θηλυκό πνεύμα και ευγενικά χαρίσματα. Είχα προσέξει απ' την πρώτη στιγμή την παράξενη μεταλλική χροιά της φωνής του. Αλλά δεν είχα

δώσει ιδιαίτερη προσοχή στις άλλες λεπτομέρειες, νομίζοντας ότι επρόκειτο για έναν απλό ομοφυλόφιλο.

Και να που βρισκόμουν μπροστά σ' έναν καστράτο. Ήξερα ότι, για να κατακτήσουν τις εκπληκτικές φωνητικές τους ικανότητες, αυτοί οι τραγουδιστές έπρεπε να υποβληθούν σε μια επώδυνη επέμβαση, η οποία είχε χαρακτήρα οριστικό και αμετάκλητο. Γνώριζα τη λυπητερή ιστορία του ευσεβούς Ωριγένη, που με τη θέλησή του είχε στερηθεί τα ανδρικά του όργανα ώστε να φτάσει στο υψηλότερο πνευματικό επίπεδο, και είχα ακούσει να λένε ότι η χριστιανική θρησκεία καταδίκαζε αυτή την πρακτική. Η Ρώμη, ωστόσο, εκτιμούσε ιδιαίτερα τις υπηρεσίες των ευνούχων. Κανένας δεν αγνοούσε το γεγονός ότι η χορωδία του Βατικανού συνήθιζε να απασχολεί τέτοιου είδους αοιδούς και είχα ακούσει πολλές φορές τους γεροντότερους να κοροϊδεύουν στη γειτονιά τη φωνή της μιας ή της άλλης πλύστρας λέγοντας: «Τραγουδάς σαν τον Ροσίνι» ή «Εσύ ξεπέρασες και τον Φολινιάτο». Εννοούσαν φυσικά τους καστράτους που είχαν ξαναζωντανέψει τα αυτιά του πάπα Κλήμη Η΄ μερικές δεκάδες χρόνια πριν. Το όνομα του Λορέτο Βιτόρι ερχόταν συχνά στα χείλη των ανθρώπων. Η φωνή του είχε τέτοια δύναμη, που ο πάπας Ουρβανός Η΄, αδιαφορώντας για τη διφορούμενη φύση του τραγουδιστή, τον είχε χρίσει ιππότη του Τάγματος του Χριστού. Καμία σημασία δεν είχε το γεγονός ότι η Αγία Έδρα είχε απειλήσει πολλές φορές με αφορισμό εκείνους που εφάρμοζαν τον ευνουχισμό· ή το ότι η θηλυκή ομορφιά των ευνούχων προκαλούσε αναστάτωση στους θεατές. Είχα μάθει απ' τις φλυαρίες και τα αστεία των νέων της ηλικίας μου ότι αρκούσε ν' απομακρυνθεί κανείς απ' το πανδοχείο μερικές δεκάδες μέτρα, για να βρεθεί στο μαγαζί ενός εξυπηρετικότατου κουρέα, πάντα πρόθυμου να

πραγματοποιήσει τον φριχτό ακρωτηριασμό, αρκεί η αμοιβή του να ήταν πλουσιοπάροχη και το μυστικό να φυλασσόταν καλά.

«Γιατί ξαφνιάζεσαι;» είπε ο Μελάνι αποσπώντας με απ' τις σκέψεις μου. «Δεν υπάρχει τίποτα το περίεργο στο γεγονός ότι μια βασίλισσα προτιμά τη φωνή μου απ' τη φωνή, ας με συγχωρέσει ο Θεός, μιας οποιασδήποτε τραγουδιστριούλας. Όταν τραγουδούσα στο Παρίσι, συχνά με συνόδευε μια Ιταλίδα αοιδός, μια κάποια Λεονόρα Μπαρόνι, που δεν υπολόγιζε τίποτα προκειμένου να πετύχει. Τώρα πια, κανείς δεν τη θυμάται. Μην το ξεχνάς, αγόρι μου, δεν είναι διόλου τυχαίο που σήμερα απαγορεύεται στις γυναίκες να τραγουδούν δημόσια, όπως το θέλησε δικαιολογημένα ο Άγιος Παύλος».

Σήκωσε το ποτήρι του σαν να ήθελε να τσουγκρίσει και απήγγειλε με ύφος επίσημο:

Εσύ που ξέρεις καλύτερα απ' τον καθένα
την επιτυχία που είχαν τα μουσικά κομμάτια στο Παρίσι,
τι να σκέφτεσαι για το πάθος με το οποίο η Μεγάλη Αυλή τού τότε
υποδεχόταν εκείνους τους καιρούς τα μεγάλα κονσέρτα του Ορφέα,
τα μέρη του Άτο και της Λεονόρα,
για την παράφορη λατρεία που είχε για την όπερα;

Περιορίστηκα να τον κοιτάξω ερωτηματικά.

«Ζαν ντε Λα Φοντέν» είπε με έμφαση. «Ο μεγαλύτερος ποιητής της Γαλλίας».

«Αν άκουσα καλά, σας μνημονεύει στο ποίημά του!»

«Ναι. Κι ένας άλλος ποιητής, απ' την Τοσκάνη, ισχυριζόταν ότι το τραγούδι του Άτο Μελάνι αποτελούσε

αντίδοτο για το δάγκωμα της οχιάς».

«Ένας άλλος ποιητής;»

«Ο Φραντσέσκο Ρέντι, ο μεγαλύτερος άντρας των γραμμάτων και των επιστημών της Τοσκάνης. Αυτές ήταν οι μούσες στα χείλη των οποίων ταξίδευε το όνομά μου, νεαρέ».

«Τραγουδάτε ακόμη μπροστά στη βασιλική οικογένεια της Γαλλίας;»

«Μόλις η νεότητα αρχίσει να ξεθωριάζει, η φωνή είναι το πρώτο από τα σωματικά χαρίσματα που σε προδίδει. Όμως, όταν ήμουν νέος, τραγούδησα στις Αυλές όλης της Ευρώπης. Είχα έτσι την ευκαιρία να συναντήσω πολλούς πρίγκιπες. Σήμερα, τους αρέσει να ζητούν τις συμβουλές μου όταν πρέπει να πάρουν σοβαρές αποφάσεις».

«Είστε, λοιπόν, ένας αβάς-σύμβουλος;»

«Ναι, θα μπορούσες να το πεις κι έτσι».

«Τότε, θα πηγαίνετε συχνά στην Αυλή της Γαλλίας».

«Σήμερα η Αυλή βρίσκεται στις Βερσαλλίες, αγόρι μου. Όσο για μένα, είναι μεγάλη ιστορία».

Και σμίγοντας τα φρύδια, πρόσθεσε: «Άκουσες ποτέ να αναφέρεται το όνομα του Φουκέ;».

Αυτό το όνομα μου ήταν παντελώς άγνωστο.

Έβαλε λίγο κρασί στο ποτήρι του χωρίς να μιλάει. Η σιωπή του δεν με ενόχλησε. Μείναμε έτσι για λίγο, δίχως να λέμε λέξη, σε κλίμα αμοιβαίας συμπάθειας.

Ο Άτο Μελάνι δεν είχε αλλάξει ρούχα από το πρωί, φορούσε το κάλυμμα της κεφαλής του αβά, την κουκούλα και το γκρι-μοβ ράσο. Η ηλικία του (που δεν του φαινόταν καθόλου) τον είχε τυλίξει μ’ ένα πέπλο πάχους που γλύκαινε την κάπως γαμψή μύτη και τα αυστηρά χαρακτηριστικά του. Το γκριζωπό πρόσωπό του, που γινόταν βαθυκόκκινο στο ύψος των εξογκωμένων μήλων,

μαρτυρούσε μιαν αδιάκοπη σύγκρουση ενστίκτων: το πλατύ, γεμάτο ρυτίδες μέτωπο, καθώς και τα τοξωτά φρύδια, πρόδιδαν φύση ψυχρή και υπεροπτική. Κάτι που δεν ήταν, όμως, αλήθεια. Το διέψευδαν η κοροϊδευτική ρυτίδα στις άκρες των στενών χειλιών και το ελαφρώς προτεταμένο αλλά σαρκώδες πιγούνι, στο κέντρο του οποίου ξεπρόβαλλε ένα αυθαδέστατο λακκάκι.

Ο Μελάνι έβηξε για να καθαρίσει τον λαιμό του. Ήπιε μια τελευταία γουλιά και κράτησε το κρασί στο στόμα του πλαταγίζοντας τη γλώσσα του.

«Θα κάνουμε μια συμφωνία» είπε ξαφνικά. «Εσύ έχεις ανάγκη να μάθεις τα πάντα. Δεν έχεις ταξιδέψει καθόλου, δεν ξέρεις τίποτα, δεν έχεις δει τίποτα. Έχεις, όμως, αντίληψη – μερικά χαρίσματα είναι ολοφάνερα. Ωστόσο, χωρίς την απαραίτητη ώθηση, δεν θα φτάσεις πουθενά. Λοιπόν, εγώ είμαι σε θέση να σου δώσω ό,τι χρειάζεσαι στη διάρκεια αυτών των είκοσι ημερών του εγκλεισμού μας. Εσύ μόνο θα με ακούς, πάντα με προσοχή. Σε αντάλλαγμα, θα με βοηθήσεις».

«Σε τι;»

«Μα, σε τι άλλο! Να ανακαλύψω ποιος δηλητηρίασε τον Ντε Μουρέ» απάντησε χαμογελώντας, λες και ήταν το πιο φυσικό πράγμα στον κόσμο.

«Είστε σίγουρος ότι πρόκειται για δηλητήριο;»

«Απόλυτα!» φώναξε καθώς σηκωνόταν. Έριξε μια ματιά τριγύρω μήπως βρει κάτι να φάει. «Ο καημένος ο γέρος σίγουρα κατάπιε μια ουσία που αποδείχτηκε μοιραία. Άκουσες τι είπε ο γιατρός».

«Κι εσείς γιατί ενδιαφέρεστε;»

«Αν δεν σταματήσουμε εγκαίρως τον δολοφόνο, σύντομα θα αφαιρέσει κι άλλες ζωές μέσα σ’ αυτούς τους τοίχους».

Ο φόβος μού έσφιξε τον λαιμό και η ελάχιστη πείνα που αισθανόμουν εγκατέλειψε οριστικά το στομάχι μου.

«Επί τη ευκαιρία, είσαι βέβαιος γι’ αυτά που είπες στον Κριστοφάνο σχετικά με το ρόφημα που ετοίμασες και έδωσες στον Ντε Μουρέ; Υπάρχει τίποτε άλλο που πρέπει να ξέρω;»

Επανέλαβα πως ούτε για μια στιγμή δεν είχα αφήσει απ’ τα μάτια μου την κατσαρόλα, ότι του το είχα δώσει εγώ ο ίδιος γουλιά γουλιά. Έπρεπε, λοιπόν, να αποκλειστεί κάθε εξωτερική παρέμβαση.

«Ξέρεις αν προηγουμένως είχε πιει κάτι άλλο;»

«Δεν νομίζω. Την ώρα που έφτασα, ετοιμαζόταν να σηκωθεί απ’ το κρεβάτι, ενώ ο Ντουλτσιμπένι είχε ήδη βγει».

«Και μετά;»

«Ούτε. Αφού του έδωσα το ρόφημα, ετοίμασα τη λεκάνη για το ποδόλουτρό του. Όταν έφυγα, λαγοκοιμόταν».

«Αυτό σημαίνει μόνο ένα πράγμα».

«Τι;»

«Ότι εσύ τον σκότωσες».

Μου χαμογέλασε. Αστειευόταν.

«Θα σας βοηθήσω σε ό,τι θέλετε» υποσχέθηκα με κατακόκκινα μάγουλα, μοιρασμένος ανάμεσα στη συγκίνηση της πρόκλησης και στον φόβο της καταστροφής.

«Ωραία. Για αρχή, μπορείς να μου πεις όλα όσα ξέρεις για τους άλλους ενοίκους και αν παρατήρησες κάτι ασυνήθιστο τις τελευταίες ημέρες. Άκουσες περίεργους διαλόγους; Μήπως κάποιος απ’ τους ενοίκους απουσίαζε για μεγάλα διαστήματα; Παραδόθηκαν ή στάλθηκαν επιστολές;»

Απάντησα πως δεν ήξερα και πολλά, εκτός απ’ το ότι ο Μπρενότσι, ο Μπέντφορντ και ο Στιλόνε Πριάσο είχαν

ξαναμείνει στο Ντοντσέλο την εποχή της μακαρίτισσας της κυρίας Λυγίας. Του είπα ακόμα, όχι χωρίς κάποιο δισταγμό, ότι μου είχε φανεί πως ο πατήρ Ρομπλέντα, ο ιησουίτης, είχε πάει νύχτα στα διαμερίσματα της Κλορίντια. Ο αβάς απάντησε μ’ ένα γελάκι.

«Αγόρι μου, στο εξής θα κοιτάζεις με τα μάτια ανοιχτά. Και ειδικότερα τους δύο συντρόφους του Ντε Μουρέ: τον Γάλλο μουσικό Ρομπέρ Ντεβιζέ και τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι».

Βλέποντας ότι είχα χαμηλώσει τα μάτια, συνέχισε: «Ξέρω τι σκέφτεσαι: “Εγώ ήθελα να γίνω εφημεριδογράφος, όχι κατάσκοπος”. Μάθε, λοιπόν, ότι αυτά τα δύο επαγγέλματα δεν διαφέρουν, όσο κι αν αυτό σε ξαφνιάζει».

«Πρέπει, λοιπόν, να μάθω όλα αυτά που αναφέρατε προηγουμένως; Τους ησυχαστές, τα άρθρα που καθορίζουν την αυτονομία της Γαλλικής Εκκλησίας απ’ το Βατικανό...»

«Κακή ερώτηση. Υπάρχουν εφημεριδογράφοι που γνωρίζουν ελάχιστα πράγματα, τα οποία όμως είναι τα πιο ουσιαστικά».

«Και ποια είναι αυτά;»

«Αυτά για τα οποία δεν θα γράψουν ποτέ. Θα μιλήσουμε γι’ αυτό αύριο. Για την ώρα, ας πάμε για ύπνο».

Την ώρα που ανεβαίναμε τα σκαλιά, κοίταξα το χλωμό πρόσωπο του αβά στο φως της λάμπας μου· στο πρόσωπό του είχα βρει έναν καινούριο δάσκαλο και το απολάμβανα. Βέβαια, όλα είχαν γίνει πολύ γρήγορα, όμως μάντευα αόριστα ότι και ο Μελάνι ένιωθε την ίδια μυστική χαρά στην ιδέα ότι θα με είχε μαθητή του. Τουλάχιστον όσο θα διαρκούσε η καραντίνα.

Ο αβάς στράφηκε προς το μέρος μου και μου χαμογέλασε. Ύστερα, δίχως να πει λέξη, εξαφανίστηκε στον διάδρομο

του δεύτερου ορόφου.

Πέρασα ένα μεγάλο μέρος της νύχτας συρράπτοντας καθαρά φύλλα χαρτιού, που τα είχα πάρει απ’ το τραπέζι των λογαριασμών του αφεντικού μου, και καταγράφοντας τα πρόσφατα γεγονότα των οποίων υπήρξα μάρτυρας. Είχα πάρει μια απόφαση: δεν θα έχανα ούτε λέξη απ’ όσα θα μου δίδασκε ο αβάς Μελάνι. Θα τα κατέγραφα και θα τα φύλαγα ζηλότυπα.

Χωρίς τη βοήθεια εκείνων των παλιών σημειώσεων δεν θα μπορούσα, δεκαέξι χρόνια αργότερα, να συντάξω αυτά τα απομνημονεύματα.

Δεύτερη μέρα – 12 Σεπτεμβρίου 1683

Το επόμενο πρωί επικρατούσε μεγάλη ένταση. Βρήκα τον κύριο Πελεγκρίνο να κοιμάται στο κρεβάτι του, στο δωμάτιο που μοιραζόμασταν στη σοφίτα. Δεν είχε ετοιμάσει τίποτα για τους ενοίκους, όπως είχε καθήκον, παρά τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της κατάστασης. Με τα ρούχα της προηγουμένης και ξαπλωμένος πάνω απ’ τα σκεπάσματα, το αφεντικό μου θα πρέπει να αποκοιμήθηκε υπό την επήρεια του κρασιού. Αφού τον ξύπνησα με δυσκολία, πήγα προς την κουζίνα. Καθώς κατέβαινα τα σκαλιά, με τύλιξε ένα σύννεφο από ήχους ευχάριστους αν και συγκεχυμένους. Όσο πλησίαζα προς την κουζίνα, τόσο πιο καθαρά ακουγόταν η μουσική. Ήταν ο κύριος Ντεβιζέ, που, καθισμένος σ’ ένα ξύλινο σκαμνί, ασκούνταν στο όργανό του.

Μια παράξενη μαγεία καταλάμβανε το κοινό με τις πρώτες κιόλας νότες του Ντεβιζέ. Η ευχαρίστηση της ακοής συναντούσε αυτήν της όρασης. Το κοντό σακάκι του από λεπτό μάλλινο ύφασμα σε υποκίτρινο χρώμα και τα απλά ρούχα του, τα μάτια του που δίσταζαν ανάμεσα στο πράσινο και στο γκρι, τα αραιά ασημένια μαλλιά, όλα πάνω του έμοιαζαν να παραδίδονται στους ζωηρούς ήχους που έβγαζαν οι έξι χορδές. Μόλις η τελευταία νότα έσβηνε στον αέρα, τα μάγια λύνονταν και μπροστά στα μάτια μας έμενε ένας χοντρούλης και θλιβερός ανθρωπάκος, σχεδόν σκορβουτικός, με λεπτά χαρακτηριστικά, μικρή μύτη πάνω από ένα σαρκώδες και κατσούφικο στόμα, κοντό, γεροδεμένο σώμα αρχαίου Τεύτονα με πολεμικό παρουσιαστικό και απότομους τρόπους.

Δεν έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στην άφιξή μου και, έπειτα από μια σύντομη παύση, ξανάρχισε να παίζει. Αμέσως απ' τα δάχτυλά του ξεχύθηκε κάτι παραπάνω από μουσική, μια εκπληκτική αρχιτεκτονική ήχων, που ακόμα και τώρα θα μπορούσα να επαναλάβω χωρίς κανένα λάθος, αν ο Θεός μού έδινε τις λέξεις και όχι μόνο την ανάμνηση. Στην αρχή ήταν μια απλή, αθώα μελωδία, η οποία, με αρπίσματα, περνούσε από τη συγχορδία της τονικότητας στη συγχορδία της δεσπόζουσας (αυτή την εξήγηση θα έδινε αργότερα ο προικισμένος μουσικός στον ανίδεο περί την τέχνη των ήχων, όπως ήμουν τότε), ξανάπιανε την κίνηση και, έπειτα από μια δεξιοτεχνική καντέντσα, επαναλάμβανε το σύνολο. Και δεν ήταν παρά το πρώτο από μια πλούσια συλλογή μαργαριταριών που, όπως θα μου εξηγούσε αργότερα ο κύριος Ντεβιζέ, ονομαζόταν ρόντο και αποτελούνταν από ένα αρχικό θέμα που επαναλαμβανόταν πολλές φορές, πάντα ακολουθούμενο από ένα καινούριο και πολύτιμο μαργαριτάρι, πρωτόγνωρο, που έλαμπε μ' ένα φως καθαρά δικό του.

Όπως και τα άλλα, έτσι κι αυτό το ρόντο, που θα το άκουγα πολλές φορές στη συνέχεια, χαρακτηριζόταν από την αέναη επανάληψη του αρχικού θέματος, που έμοιαζε να δίνει στο σύνολο ένα πλήρες νόημα και έναν ολοκληρωμένο χαρακτήρα. Ωστόσο, αν και η αθωότητα και η απλότητα αυτού του θέματος ήταν υπέροχες, θα έχανε κάθε χάρη αν δεν ακολουθούσε η έξοχη συγχορδία των υπολοίπων που, το ένα μετά το άλλο, το ένα ρεφρέν μετά το άλλο, σκαρφάλωναν στο αξιοθαύμαστο οικοδόμημα με ολοένα μεγαλύτερη ελευθερία, ομορφιά και τόλμη. Τόσο που η τελευταία αποτελούσε την πιο γλυκιά πρόκληση στ' αυτιά και στην ακοή, όμοια μ' εκείνες που πρόφεραν οι ιππότες για θέματα τιμής. Αφού περιπλανιόταν

προσεκτικά, σχεδόν ντροπαλά, στις χαμηλές νότες, το τελευταίο άρπισμα πραγματοποιούσε μια ξαφνική άνοδο προς τις ψηλές, προτού πετάξει στις ακόμα πιο ψηλές, μετατρέποντας τη φοβισμένη και βασανιστική πρόοδο σ' ένα πανέμορφο, διαυγές ποτάμι, μέσα στο οποίο έλουζε την αρμονία προτού ξαναρχίσει το εκπληκτικό κατέβασμα. Ύστερα, βυθισμένο σε μυστηριώδεις και ανείπωτες αρμονίες, που τ' αυτιά μου θεωρούσαν απαγορευμένες και αδύνατες (γι' αυτές κυρίως μου λείπουν οι λέξεις), καθυστερούσε λίγο, για να ηρεμήσει τελικά και να σβήσει μέσα στην τελευταία επανάληψη του αρχικού θέματος.

Άκουγα μαγεμένος, χωρίς να λέω λέξη, μέχρι να σβήσει και ο τελευταίος απόηχος του οργάνου του. Ύστερα, ο Γάλλος μουσικός στράφηκε και με κοίταξε.

«Παίζετε πραγματικά πολύ καλά το λαούτο» αποτόλμησα να πω ντροπαλά.

«Κατ' αρχάς, δεν είναι λαούτο» απάντησε «αλλά κιθάρα. Κι έπειτα, δεν σε συναρπάζει ο τρόπος που παίζω. Απλώς σου αρέσει αυτή η μουσική. Το αποδεικνύει ο τρόπος που την ακούς. Κι έχεις δίκιο, είμαι πολύ περήφανος γι' αυτό το ρόντο».

Και μου εξήγησε πώς συνέθετε κανείς ένα ρόντο και γιατί αυτό το οποίο μόλις εκτέλεσε διέφερε από τα άλλα.

«Μόλις άκουσες ένα ρόντο σε στιλ μπριζέ. Μιμείται το λαούτο, οι συγχορδίες δεν παίζονται μαζί, αλλά σε αρπίσματα».

«Α, έτσι» απάντησα.

Ο Ντεβιζέ θα πρέπει να κατάλαβε απ' το ύφος μου ότι οι εξηγήσεις του δεν με είχαν διαφωτίσει και τόσο. Συνέχισε, λοιπόν, λέγοντας ότι αυτό το ρόντο ήταν ιδιαίτερα ευχάριστο, ότι το ρεφρέν του είχε γίνει σύμφωνα με τους παλιούς κανόνες της συνήχησης, ενώ τα εναλλασσόμενα

θέματα περιλάμβαναν νέες αρμονικές δοκιμασίες, που τελείωναν με απρόβλεπτο τρόπο, σαν να ήταν έξω απ’ τους κανόνες της μουσικής. Φτάνοντας στο απόγειό του, το ρόντο κατέληγε απότομα στο τέλος του.

Τον ρώτησα πώς γινόταν να μιλάει τη γλώσσα μου με τόση άνεση (αλλά με έντονη γαλλική προφορά, λεπτομέρεια που όμως δεν ανέφερα).

«Έχω ταξιδέψει πολύ και έχω γνωρίσει πολλούς Ιταλούς, τους οποίους θεωρώ, εκ φύσεως αλλά και λόγω επίπονης εξάσκησης, τους καλύτερους μουσικούς του κόσμου. Στη Ρώμη, δυστυχώς, ο πάπας έκλεισε εδώ και χρόνια το θέατρο Τορ ντι Νόνα, που βρισκόταν δυο βήματα μακριά από αυτό το πανδοχείο. Ωστόσο, στην Μπολόνια, στο παρεκκλήσι του Αγίου Πετρώνιου, και στη Φλωρεντία, μπορεί κανείς ν’ ακούσει πολύ καλούς μουσικούς και πολλά νέα, καταπληκτικά έργα. Ο μεγάλος δάσκαλός μου, ο Ζαν-Μπατίστ Λουλί, που διαπρέπει στις Βερσαλλίες, είναι κι αυτός απ’ τη Φλωρεντία. Όμως, γνωρίζω καλύτερα τη Βενετία, που, όσον αφορά τη μουσική, είναι η πιο ανθηρή πόλη της Ιταλίας. Λατρεύω τα θέατρά της: το Σαν Κασιάνο, το Σαν Σαλβατόρε ή το φημισμένο θέατρο του Κοκομέρο, όπου παρακολούθησα ένα εκπληκτικό κονσέρτο προτού πάω στη Νάπολη».

«Υπολογίζετε να μείνετε καιρό στη Ρώμη;»

«Αλίμονο, δεν έχει σημασία τι είχα σκοπό να κάνω. Εδώ δεν ξέρουμε καν αν θα βγούμε ζωντανοί από αυτό το πανδοχείο» απάντησε, αρχίζοντας να παίζει ένα κομμάτι του δασκάλου του, του Λουλί.

Φεύγοντας απ’ την κουζίνα, όπου είχα κλειστεί μετά τη συζήτηση με τον Ντεβιζέ για να ετοιμάσω το γεύμα, έπεσα πάνω στον Μπρενότσι, τον Βενετό υαλουργό. Αν ήθελε να

φάει κάτι ζεστό, του ανήγγειλα, το φαγητό ήταν έτοιμο. Εκείνος, όμως, χωρίς να πει λέξη, μ’ άρπαξε και με τράβηξε στη σκάλα που οδηγούσε στην κάβα. Καθώς προσπάθησα να διαμαρτυρηθώ, μου έκλεισε το στόμα με το χέρι του. Σταθήκαμε στη μέση της σκάλας και άρχισε να με βομβαρδίζει: «Μην αρπάζεσαι, μόνο άκου. Μην φοβάσαι, θέλω μόνο να μου πεις δυο τρία πράγματα».

Μιλούσε με πνιχτή φωνή, δίχως να μου αφήνει περιθώριο να απαντώ. Ήθελε να μάθει τα σχόλια των υπολοίπων για τον θάνατο του Ντε Μουρέ, να μάθει αν τους ανησυχούσε η πιθανότητα ενός νέου θανάτου από δηλητήριο ή από άλλη αιτία, αν ορισμένοι ένοικοι φοβούνταν περισσότερο από άλλους, αν κάποιοι δεν έδειχναν κανένα φόβο, πόσες μέρες θα κρατούσε η καραντίνα κατά τη γνώμη μου, πάνω από είκοσι, όπως είχε ορισθεί, ή όχι, αν υποψιαζόμουν ότι ορισμένοι ένοικοι είχαν στην κατοχή τους δηλητήριο, αν πίστευα ότι πράγματι είχε γίνει χρήση τέτοιων ουσιών και, τέλος, αν κάποιοι έδειχναν ανεξήγητα ήρεμοι παρά την καραντίνα που είχε επιβληθεί στο πανδοχείο.

«Κύριε, στ’ αλήθεια, εγώ…»

«Οι Τούρκοι; Μίλησαν για τους Τούρκους; Και για την πανώλη στη Βιέννη;»

«Μα, εγώ δεν ξέρω τίποτα, εγώ δεν…»

«Και τώρα, άκουσέ με και απάντησε» είπε κουνώντας το μπαστούνι του με ύφος ενοχλημένο. «Μαργαρίτες. Σου λέει κάτι αυτό;»

«Πώς είπατε, κύριε;»

«Μαργαρίτες».

«Αν το επιθυμείτε, κύριε, έχω μερικές αποξηραμένες στην κάβα για να φτιάχνω αφεψήματα. Μήπως δεν αισθάνεστε καλά;»

Ξεφύσηξε και σήκωσε τα μάτια ψηλά.

«Ξέχνα ό,τι είπα. Ένα μόνο βάλε στο μυαλό σου: Αν σου κάνουν ερωτήσεις σχετικά με το άτομό μου, δεν ξέρεις τίποτα. Κατάλαβες;» είπε και μου έσφιξε τα χέρια τόσο δυνατά, που με πόνεσε.

Του έριξα ένα απορημένο βλέμμα.

«Κατάλαβες;» επανέλαβε ανυπόμονα. «Πώς; Δεν σου αρκεί αυτό;»

Αδυνατώντας να κατανοήσω το νόημα της τελευταίας ερώτησης, άρχισα να φοβάμαι μήπως είχε χάσει τα λογικά του. Απελευθερώθηκα και άρχισα να ανεβαίνω τα σκαλιά, ενώ ο απαγωγέας μου προσπαθούσε να με συγκρατήσει. Τη στιγμή που ξεπρόβαλα απ’ τη σκιά, ο Ντεβιζέ άρχισε να ξαναπαίζει την υπέροχη μελωδία που είχα ακούσει προηγουμένως. Αντί να μείνω να τον ακούσω, όμως, αυτή τη φορά έτρεξα στον πρώτο όροφο. Η επίθεση του υαλουργού με είχε τρομάξει τόσο, ώστε κρατούσα τις γροθιές μου κλεισμένες σφιχτά από την υπερένταση. Αυτός ήταν και ο λόγος που δεν είχα καταλάβει ότι κρατούσα κάτι στο χέρι μου. Ανοίγοντάς το, ανακάλυψα τρία μικρά μαργαριτάρια.

Τα έριξα στην τσέπη μου και πήγα προς το δωμάτιο όπου είχε ξεψυχήσει ο Ντε Μουρέ. Μπαίνοντας, είδα τρεις από τους ενοίκους να εκτελούν ένα δυσάρεστο καθήκον. Ο Κριστοφάνο μετέφερε τη σορό του νεκρού τυλιγμένη μ’ ένα άσπρο σεντόνι αντί για σάβανο, κάτω απ’ το οποίο μάντευε κανείς τη νεκρική ακαμψία των μελών του. Τον γιατρό τον βοηθούσε ο κύριος Πελεγκρίνο και, ελλείψει νεαρότερων εθελοντών, ο Ντουλτσιμπένι και ο Άτο Μελάνι. Ο αβάς δεν φορούσε ούτε περούκα ούτε ψιμύθιο στο πρόσωπο. Ξαφνιάστηκα βλέποντάς τον να φοράει κοσμικά ρούχα –παντελόνι από ταφτά και μεταξωτή γραβάτα–, υπερβολικά

κομψά για την περίσταση. Μόνο οι κόκκινες μεταξωτές κάλτσες μαρτυρούσαν την ιδιότητά του.

Το καημένο το πτώμα τοποθετήθηκε σ' ένα μεγάλο μακρόστενο καλάθι και καλύφθηκε με πανιά και κουβέρτες. Από πάνω έβαλαν τα λιγοστά πράγματά του, που είχε αναλάβει να τα συγκεντρώσει ο Ντουλτσιμπένι.

«Αυτά είχε μόνο;» ρώτησε ο αβάς Μελάνι, βλέποντας ότι ο ευγενής απ' το Φέρμο είχε βάλει μόνο λίγα ρούχα που ανήκαν στον νεκρό.

Ο Κριστοφάνο απάντησε ότι ήταν υποχρεωτικό να παραδώσουν μόνο τα ρούχα, έτσι ο Ντουλτσιμπένι μπορούσε να κρατήσει τα υπόλοιπα υπάρχοντά του για να τα στείλει στους συγγενείς του. Ύστερα, με τη βοήθεια ενός χοντρού σκοινιού, οι τρεις άντρες πέρασαν τη σορό απ' το παράθυρο και την κατέβασαν στον δρόμο, όπου περίμενε το κάρο των νεκρών.

«Τι θα κάνουν το πτώμα, κύριε Κριστοφάνο;» ρώτησα τον γιατρό. «Θα το κάψουν, έτσι δεν είναι;»

«Αυτό δεν πρέπει να μας απασχολεί. Έτσι κι αλλιώς, ήταν αδύνατον να το θάψουμε» είπε, προσπαθώντας να συνέλθει από την προσπάθεια.

Ακούσαμε ένα ελαφρύ κουδούνισμα. Ο Κριστοφάνο έσκυψε να δει. «Έχασες τίποτα... Μα, τι έχεις στο χέρι σου;» ρώτησε.

Καθώς έπαιζα ένα μαργαριτάρι στη φούχτα μου, μου είχε γλιστρήσει και είχε πέσει στο πάτωμα. Ο γιατρός το σήκωσε και το εξέτασε.

«Έξοχο, πραγματικά έξοχο. Πού το βρήκες;»

«Α, μου τα εμπιστεύθηκε ένας ένοικος» είπα ψέματα δείχνοντας και τα άλλα δύο.

Στο μεταξύ, το αφεντικό μου βγήκε απ' το δωμάτιο. Έδειχνε κουρασμένος. Βγήκε και ο Άτο και κατευθύνθηκε

προς το δωμάτιό του.

«Αυτό είναι κακό. Δεν θα έπρεπε ποτέ να αποχωρίζεται κανείς μαργαριτάρια, πόσο μάλλον στην κατάστασή μας».

«Γιατί;»

«Έχουν πολλές μυστικές ιδιότητες. Μεταξύ άλλων, σε προφυλάσσουν από δηλητηρίαση».

«Πώς είναι δυνατόν;» ρώτησα χλωμιάζοντας.

«Επειδή είναι *siccae et frigidae*, διαθέτουν ξηρότητα και ψυχρότητα δευτέρου βαθμού» απάντησε ο Κριστοφάνο. «Αν διατηρηθούν σ' ένα βάζο και δεν τρυπηθούν, *habent detergentem facultatem,* έχουν απολυμαντικές ιδιότητες, καθαρίζουν την ατμόσφαιρα σε περίπτωση πυρετού ή αποσύνθεσης. Επίσης, καθαρίζουν το αίμα (ελαττώνουν την περίοδο) και, σύμφωνα με τον Αβικέννα, θεραπεύουν το *cor crassatum* –τις θρομβώσεις–, τις ταχυπαλμίες και τις ανακοπές της καρδιάς».

Ενώ ο Κριστοφάνο αράδιαζε τις ιατρικές γνώσεις του, δεν έπαυα να αναρωτιέμαι: Το δώρο του Μπρενότσι έκρυβε ένα μήνυμα. Ποιο, όμως; Έπρεπε να μιλήσω οπωσδήποτε με τον αβά Μελάνι, σκέφτηκα και προσπάθησα να απαλλαγώ απ' τον γιατρό.

«Τι στο καλό!» πρόσθεσε ο Κριστοφάνο στριφογυρίζοντας τα μαργαριτάρια στο χέρι του. «Το σχήμα τους δείχνει ότι τα μάζεψαν πριν από την πανσέληνο και μάλιστα βράδυ».

«Τι σημαίνει αυτό;»

«Ότι θεραπεύουν τις παραισθήσεις του νου και τις σκέψεις. Μόλις διαλυθούν μέσα σε ξίδι, θεραπεύουν *omni imbecillitate et animi deliquio* –πάσαν νόσον και πάσαν μαλακίαν–, κυρίως σε περίπτωση νεκροφάνειας».

Μόλις πήρα επιτέλους τα μαργαριτάρια μου, χαιρέτησα τον Κριστοφάνο, ανέβηκα γρήγορα τη σκάλα και κατευθύνθηκα προς τα διαμερίσματα του αβά Μελάνι.

Το δωμάτιο του Άτο ήταν στον δεύτερο όροφο, ακριβώς πάνω απ' το δωμάτιο που ο Ντε Μουρέ μοιραζόταν με τον Ντουλτσιμπένι. Ήταν τα πιο μεγάλα και φωτεινά δωμάτια του πανδοχείου· διέθεταν τρία παράθυρα, τα δύο επί της οδού Όρσο και το τρίτο στη γωνία του μικρού δρόμου. Στην εποχή της κυρίας Λυγίας έμεναν σ' αυτά σημαντικά πρόσωπα με τη συνοδεία τους. Ένα ίδιο δωμάτιο υπήρχε και στον τρίτο και τελευταίο όροφο, όπου έμενε η κυρία Λυγία. Παρά την απαγόρευση του Κριστοφάνο, εξακολουθούσα να κοιμάμαι με το αφεντικό μου, προνόμιο που θα το έχανα μόλις επέστρεφε η γυναίκα του, η οποία, έχοντας απαιτήσει όλο τον όροφο για την οικογένεια, σίγουρα θα με ξαπόστελνε στην κουζίνα.

Ξαφνιάστηκα από την ποικιλία των βιβλίων και των κάθε είδους χαρτών που είχε φέρει μαζί του ο αβάς. Ο Άτο Μελάνι αγαπούσε την αρχαιότητα και τις ομορφιές της Ρώμης, αν κρίνω απ' τους τίτλους ορισμένων τόμων που ήταν προσεκτικά τακτοποιημένοι σε μια εταζέρα και τους οποίους θα μάθαινα αργότερα μ' έναν άλλο τρόπο: *Το μεγαλείο της αρχαίας και της σύγχρονης Ρώμης, όπου αναπαριστώνται οι κυριότεροι ναοί, θέατρα, αμφιθέατρα, ναυμαχίες, αψίδες θριάμβου, οβελίσκοι, παλάτια, λουτρά, θέρμες και βασιλικές*, του Λόρι· η *Chemnicensis Roma*, του Φαμπρίτσιους· και *Οι αρχαιότητες της πόλης της Ρώμης, μέσα από αποσπάσματα αρχαίων και σύγχρονων συγγραφέων*, του Αντρέα Παλάντιο. Υπήρχαν επίσης εννέα μεγάλοι γεωγραφικοί χάρτες, καθώς και μια στοίβα από χειρόγραφα που ο Μελάνι μελετούσε στο τραπέζι του. Τα άφησε απότομα μόλις με είδε. Μου είπε να καθίσω.

«Ήθελα να σου μιλήσω. Πες μου, έχεις γνωστούς στη γειτονιά; Φίλους, κάποιους που εμπιστεύεσαι;»

«Νομίζω... όχι. Σχεδόν κανέναν, κύριε αβά Μελάνι».

«Μπορείς να με αποκαλείς κύριο Άτο. Κρίμα. Θα ήθελα να μάθω, έστω και μέσα απ’ τα κάγκελα, τι λένε για την κατάστασή μας. Κι εσύ ήσουν η τελευταία μου ελπίδα».

Πλησίασε το παράθυρο και άρχισε να τραγουδάει με φωνή πολύ γλυκιά:

Disperate speranze, addio, addio.

Ahi, mentite speranze, andate a volo...[2]

Το αναπάντεχο δείγμα του εξαιρετικού χαρίσματος του αβά με γέμισε έκπληξη και θαυμασμό. Παρά την ηλικία του, ο Μελάνι διατηρούσε μια πολύ όμορφη χροιά σοπράνο. Τον συγχάρηκα και τον ρώτησα αν ήταν δικό του το υπέροχο τραγούδι που εκτέλεσε.

«Όχι, είναι του εξοχότατου Λουίτζι Ρόσι, του δασκάλου μου» απάντησε αφηρημένα. «Αλλά πες μου, πες μου, πώς πέρασε το πρωινό; Παρατήρησες τίποτα παράξενο;»

«Μου συνέβη κάτι πολύ περίεργο, κύριε Άτο. Μιλούσα με τον κύριο Ντεβιζέ όταν...»

«Α, ο Ντεβιζέ... ακριβώς γι’ αυτόν θα ήθελα να μιλήσουμε. Έπαιζε;»

«Ναι, μα...»

«Είναι χαρισματικός. Αρέσει πολύ στον βασιλιά. Η Μεγαλειότητά Του λατρεύει την κιθάρα, όπως λάτρευε στα νιάτα του την όπερα και τους χορούς της Αυλής. Ωραία εποχή. Και τι σου είπε ο Ντεβιζέ;»

Κατάλαβα ότι δεν θα μ’ άφηνε να πω αυτά που ήθελα προτού εξαντλήσω το θέμα της μουσικής. Του μίλησα, λοιπόν, για το ρόντο που απελευθέρωσαν οι χορδές του Γάλλου μουσικού, ο οποίος μου είπε ότι είχε ακούσει ιταλική μουσική σε πολλά θέατρα και κυρίως στη Βενετία, στο περίφημο θέατρο του Κοκομέρο.

«Στο θέατρο του Κοκομέρο; Είσαι σίγουρος ότι το κατάλαβες σωστά;»

«Μα, ναι, ένα όνομα τόσο… τέλος πάντων, είναι περίεργο όνομα για θέατρο.[3] Ο Ντεβιζέ μού είπε, μάλιστα, ότι το επισκέφτηκε λίγο προτού πάει στη Νάπολη. Γιατί ρωτάτε;»

«Τίποτα, τίποτα. Έχω την εντύπωση ότι ο κιθαριστής σου αραδιάζει ένα σωρό βλακείες, μόνο που δεν μπαίνει στον κόπο να τις προετοιμάσει καλά».

Έμεινα άφωνος.

«Για ποιο λόγο το λέτε αυτό;»

«Το Κοκομέρο είναι πράγματι ένα καταπληκτικό θέατρο, όπου μπορεί ν’ ακούσει κανείς εκπληκτικούς καλλιτέχνες. Για να είμαι ειλικρινής, έχω τραγουδήσει κι εγώ εκεί. Μια φορά, θυμάμαι, ο διευθυντής ήθελε να μου δώσει τον ρόλο του Απελλή στο έργο *Alessandro, vincitor di se stesso.* Εννοείται ότι πείσμωσα και κατάφερα να πάρω τον πρώτο ρόλο! Πράγματι, ωραίο θέατρο. Κρίμα μόνο που βρίσκεται στη Φλωρεντία και όχι στη Βενετία».

«Μα… ο Ντεβιζέ μού είπε ότι το επισκέφτηκε λίγο προτού πάει στη Νάπολη».

«Ακριβώς. Και μάλιστα πρόσφατα, αφού όταν έφυγε απ’ τη Νάπολη ήρθε κατευθείαν στη Ρώμη. Αλλά λέει σαχλαμάρες. Όπως το παρατήρησες κι εσύ, το όνομα αυτού του θεάτρου εντυπώνεται αμέσως στη μνήμη. Είναι δύσκολο, λοιπόν, να το τοποθετήσει κανείς σε λάθος πόλη. Σ’ το επαναλαμβάνω: ο Ντεβιζέ δεν πάτησε ποτέ το πόδι του στο Κοκομέρο. Και ίσως ούτε στη Βενετία».

Έμεινα κατάπληκτος από την αποκάλυψη αυτού του μικρού, αλλά ανησυχητικού ψέματος.

«Συνέχισε, λοιπόν. Μου έλεγες ότι σου συνέβη κάτι περίεργο, αν δεν κάνω λάθος».

Μετέφερα στον Άτο τις ερωτήσεις που ο Ενετός Μπρενότσι μού είχε κάνει με τόση επιμονή, καθώς και το παράξενο αίτημά του για μαργαρίτες, το μυστηριώδες δώρο των τριών μαργαριταριών, τα οποία ανήκαν, όπως μου εξήγησε ο Κριστοφάνο, στο είδος αυτών που χρησιμοποιούνται για τη θεραπεία των δηλητηριάσεων και των νεκροφανειών. Να γιατί υποψιαζόμουν ότι αυτά τα μαργαριτάρια είχαν σχέση με τον θάνατο του Ντε Μουρέ. Πιθανόν ο Μπρενότσι να ήξερε κάτι, αλλά φοβόταν να το πει καθαρά. Έδειξα τα μαργαριτάρια στον Μελάνι. Ο αβάς τούς έριξε μια ματιά και έσκασε στα γέλια.

«Αγόρι μου, δεν πιστεύω ότι ο καημένος ο Ντε Μουρέ...» άρχισε να λέει κουνώντας το κεφάλι. Αλλά τον διέκοψε μια διαπεραστική κραυγή.

Ερχόταν απ’ τον επάνω όροφο.

Τρέξαμε στον διάδρομο και ανεβήκαμε μερικά σκαλιά, όταν μαρμαρώσαμε βλέποντας να κείτεται αναποδογυρισμένο στη σκάλα το ακίνητο σώμα του κυρίου Πελεγκρίνο.

Πίσω μας είχαν τρέξει και οι άλλοι ένοικοι. Ένα κόκκινο αυλάκι ξεκινούσε απ’ το κεφάλι του αφεντικού μου και κυλούσε στα σκαλιά. Χωρίς καμιά αμφιβολία η κραυγή είχε ξεφύγει απ’ την Κλορίντια, η οποία, με το πρόσωπο κρυμμένο πίσω από ένα μαντίλι, κοίταζε τρέμοντας αυτό το σώμα που έμοιαζε άψυχο. Καθώς στεκόμασταν μαρμαρωμένοι, ο Κριστοφάνο άνοιξε δρόμο και πλησίασε τον πανδοχέα. Με μια πετσέτα απομάκρυνε τα μακριά, λευκά μαλλιά του. Εκείνη τη στιγμή το αφεντικό μου έδειξε να ζωντανεύει. Μ’ έναν βίαιο σπασμό, έβγαλε από μέσα του έναν πρασινωπό εμετό που μύριζε απαίσια. Ύστερα, έπαψε να δίνει το παραμικρό σημείο ζωής.

«Ας τον πάμε στο δωμάτιό του» μας διέταξε ο Κριστοφάνο σκύβοντας πάνω του.

Μόνο εγώ υπάκουσα. Μάταια, όμως, προσπαθούσα να ανασηκώσω την πλάτη του. Ο αβάς Μελάνι μ’ έσπρωξε και πήρε τη θέση μου.

«Πιάσε το κεφάλι του» μου είπε.

Ο γιατρός έπιασε τον Πελεγκρίνο απ’ τα πόδια. Μέσα στη γενική σιωπή, τον μεταφέραμε στο μεγάλο δωμάτιο του τελευταίου ορόφου και τον ξαπλώσαμε στο κρεβάτι του.

Το ανέκφραστο πρόσωπο του αφεντικού μου ήταν αφύσικα χλωμό και κάθιδρο. Θα ’λεγε κανείς, κέρινο. Τα ορθάνοιχτα μάτια του κοίταζαν το ταβάνι. Ήταν στεφανωμένα από δύο γκρίζους κύκλους. Είχε μια πληγή στο μέτωπο. Μόλις την καθάρισε ο γιατρός, φάνηκε ένα μεγάλο και βαθύ κόψιμο που έφτανε μέχρι το κόκαλο του κρανίου και που προφανώς είχε προκληθεί από ένα πολύ δυνατό χτύπημα. Παρ’ όλα αυτά, το αφεντικό μου δεν είχε πεθάνει· βογκούσε σιγανά.

«Έπεσε στη σκάλα και χτύπησε στο κεφάλι. Αλλά φοβάμαι πως είχε ήδη χάσει τις αισθήσεις του».

«Τι εννοείτε;» ρώτησε ο Άτο.

Ο Κριστοφάνο δίστασε προτού απαντήσει: «Έπεσε θύμα ενός κακού που δεν έχω καταφέρει ακόμη να εντοπίσω. Όπως και να ’χει, χτυπήθηκε ακαριαία».

«Και τι εννοείτε δηλαδή;» ξαναρώτησε ο Άτο ανεβάζοντας ελαφρά τον τόνο της φωνής του. «Δηλητηριάστηκε ίσως κι αυτός;»

Ακούγοντας αυτές τις λέξεις, ένα ρίγος με διαπέρασε. Θυμήθηκα τα λόγια του αβά το προηγούμενο βράδυ· αν δεν τον σταματούσαμε εγκαίρως, ο δολοφόνος θα έπαιρνε κι άλλες ζωές. Ίσως ήδη είχε χτυπήσει το αφεντικό μου, και μάλιστα νωρίτερα απ’ ό,τι περιμέναμε.

Ωστόσο, ο γιατρός κούνησε αρνητικά το κεφάλι και έβγαλε απ' τον λαιμό του Πελεγκρίνο το μαντίλι που συνήθιζε να φοράει κάτω απ' το πουκάμισό του· δύο μελανές, πρησμένες κηλίδες φάνηκαν κάτω απ' το αριστερό αυτί του.

«Κρίνοντας απ' τη γενική ακαμψία, φαίνεται ότι πρόκειται για το ίδιο κακό απ' το οποίο πέθανε και ο γέρος Ντε Μουρέ. Αλλά αυτό εδώ» συνέχισε δείχνοντας τα σημάδια «αυτό... Κι όμως, δεν μου φαινόταν...».

Μαντέψαμε ότι ο Κριστοφάνο σκεφτόταν την πανούκλα. Αυθόρμητα κάναμε μερικά βήματα προς τα πίσω, ενώ ένας από εμάς επικαλέστηκε τα θεία.

«Ήταν ιδρωμένος, άρα είχε πυρετό. Θυμάμαι ότι κουράστηκε πολύ γρήγορα την ώρα που κατεβάζαμε τη σορό του Ντε Μουρέ στον δρόμο».

«Αν είναι πανούκλα, δεν θα ζήσει πολύ».

«Κι όμως...» συνέχισε σκύβοντας ξανά πάνω απ' τα σκούρα πρηξίματα που ξεχώριζαν στον λαιμό του αφεντικού μου «κι όμως, δεν αποκλείεται να πρόκειται για μια παρόμοια ασθένεια, αλλά όχι τόσο μοιραία. Πετέχεια, για παράδειγμα».

«Ποια;» ρώτησαν μαζί ο πατήρ Ρομπλέντα και ο Στιλόνε Πριάσο, ο ποιητής.

«Στην Ισπανία, πάτερ, την αποκαλούν *tabardillo,* ενώ στο βασίλειο της Νάπολης *pastici* και στο Μιλάνο *segni*» εξήγησε ο Κριστοφάνο απευθυνόμενος στους δύο άντρες. «Αυτή η ασθένεια οφείλεται στο χαλασμένο αίμα εξαιτίας μιας αδιαθεσίας του στομάχου. Πράγματι, ο Πελεγκρίνο έκανε εμετό. Η πανούκλα εκδηλώνεται με μεγάλη σφοδρότητα, ενώ η πετέχεια με μικροσυμπτώματα, όπως κούραση ή κάποια πνευματική διαταραχή, την οποία παρατήρησα στον πανδοχέα μας σήμερα το πρωί

συγκεκριμένα. Στη συνέχεια, χειροτερεύει και παρουσιάζει ποικίλα και διαφορετικά συμπτώματα, προτού σκεπάσει το σώμα με κηλίδες κόκκινες ή μελανές, όπως αυτές εδώ. Οι οποίες, για να πω την αλήθεια, είναι πολύ πρησμένες για να οφείλονται στην πετέχεια και πολύ μικρές για να είναι γάγγλια, όπως συμβαίνει στη βουβωνική πανώλη».

«Ωστόσο» ρώτησε η Κλορίντια «το γεγονός ότι ο Πελεγκρίνο λιποθύμησε τόσο ξαφνικά δεν είναι σίγουρο σημάδι πανούκλας;».

«Αγνοούμε αν αυτή η λιποθυμία οφείλεται στο χτύπημα στο κεφάλι ή στην ασθένεια» είπε ο γιατρός αναστενάζοντας. «Όπως και να 'ναι, θα μάθουμε την αλήθεια αύριο, όταν εξετάσω αυτές τις κηλίδες, οι οποίες, αλίμονο, επαναλαμβάνω, είναι πολύ σκούρες, πράγμα που δείχνει ότι το κακό είναι πιο σοβαρό, είναι συνώνυμο της σήψης».

«Με δυο λόγια» τον διέκοψε ο πατήρ Ρομπλέντα «είναι κολλητικό ή όχι;».

«Η πετέχεια προκαλείται από υψηλή θερμοκρασία και έντονη αφυδάτωση. Αυτός είναι ο λόγος που προσβάλλει ραδίως τις χολερικές ιδιοσυγκρασίες, όπως ακριβώς του Πελεγκρίνο. Καταλαβαίνετε, λοιπόν, ότι είναι πολύ σημαντικό να μην αναστατώνεστε, ούτε να προσπαθείτε εναγωνίως να αποφύγετε την πανούκλα». Έριξε στον ιησουίτη μια ματιά όλο σημασία. «Αυτή η ασθένεια, καθώς εξαντλεί πολύ γρήγορα την υγρασία των σωμάτων, μπορεί να αποβεί μοιραία. Αν, όμως, χορηγηθούν ουσίες στο αδύναμο σώμα του αρρώστου, τότε εκείνος σκοτώνει την ίδια τη μεταδοτικότητά της και οι θάνατοι περιορίζονται κατά πολύ. Να γιατί είναι λιγότερο σοβαρή απ' ό,τι η πανούκλα. Έτσι κι αλλιώς, όλοι πλησιάσαμε τον Πελεγκρίνο τις τελευταίες ώρες. Επομένως, όλοι

διατρέχουμε κίνδυνο. Καλύτερα να πάτε στα δωμάτιά σας, ώστε να σας εξετάσω έναν έναν ξεχωριστά. Προσπαθήστε να διατηρήσετε την ψυχραιμία σας».

Ο Κριστοφάνο με παρακάλεσε να τον βοηθήσω.

«Η τύχη βοήθησε τον Πελεγκρίνο να κάνει εμετό· οι εμετοί αδειάζουν το στομάχι απ' τις ουσίες που είναι ικανές να σαπίσουν και να αποσυντεθούν εξαιτίας των υγρών» μου είπε μόλις πήγα κοντά του. «Πρέπει, λοιπόν, να ετοιμάζεις για το αφεντικό σου τροφές κρύες, που δροσίζουν τις χολερικές ιδιοσυγκρασίες».

«Θα του κάνετε αφαίμαξη;» ρώτησα έχοντας ακούσει ότι αυτή η θεραπεία συνιστάται παγκοσμίως για όλες τις ασθένειες.

«Απαγορεύεται αυστηρά. Η αφαίμαξη θα κινδύνευε να κατεβάσει υπερβολικά τη φυσική θερμοκρασία του σώματος και σύντομα ο ασθενής θα πέθαινε».

Αναρίγησα.

«Ευτυχώς» συνέχισε ο Κριστοφάνο «έχω μαζί μου βότανα, αλοιφές, σκόνες και ό,τι μου χρειάζεται σε περίπτωση ασθενειών. Βοήθησέ με να τον γδύσω, γιατί πρέπει να τον αλείψω με το έλαιο της ιλαράς, όπως αποκαλεί την πετέχεια ο Γαληνός, το οποίο διεισδύει στο σώμα, αποτρέποντας έτσι τη σήψη και την αποσύνθεση».

Βγήκε έξω και επέστρεψε φέρνοντας διάφορα μπουκαλάκια.

Αφού δίπλωσα προσεκτικά τη μεγάλη γκρίζα ποδιά και τα ρούχα του κυρίου Πελεγκρίνο, ρώτησα: «Τότε, λοιπόν, και ο θάνατος του Ντε Μουρέ μπορεί να οφείλεται στην πανούκλα ή την πετέχεια;».

«Δεν βρήκα ίχνος κηλίδας στον γέρο Γάλλο» απάντησε απότομα ο γιατρός. «Έτσι κι αλλιώς, είναι πολύ αργά πια για να το μάθουμε, αφού απομακρύναμε το πτώμα».

Και κλείστηκε στο δωμάτιο του αφεντικού μου.

Τα λεπτά που ακολούθησαν κύλησαν σε απόλυτη ταραχή. Όλοι οι ένοικοι, ή σχεδόν όλοι, αντέδρασαν στο πάθημα του πανδοχέα με εκρήξεις απελπισίας. Ο θάνατος του ηλικιωμένου Γάλλου, τον οποίο ο γιατρός είχε αποδώσει σε δηλητήριο, σίγουρα δεν τους είχε τρομοκρατήσει τόσο πολύ. Αφού καθάρισα τη σκάλα από τα υγρά του αφεντικού μου, συλλογίστηκα την κατάσταση της ψυχής του, που μπορεί να συναντούσε πολύ σύντομα τον Παντοδύναμο. Εκείνη τη στιγμή, θυμήθηκα ότι ένα διάταγμα συνιστούσε να τοποθετείται σε κάθε δωμάτιο πανδοχείου μια εικόνα του Κυρίου μας και της Παρθένου Μαρίας ή των αγίων, καθώς κι ένα βαζάκι με αγιασμό.

Εξαντλημένος και με την καρδιά στραμμένη στον Θεό, παρακαλώντας τον να μην μου στερήσει την τρυφερότητα του αφεντικού μου, ανέβηκα στον τελευταίο όροφο και πήγα στα τρία δωμάτια που είχαν μείνει άδεια μετά την αναχώρηση της κυρίας Πελεγκρίνο, για να βρω αγιασμό και καμιά εικόνα να κρεμάσω στο προσκέφαλο του αρρώστου.

Σ’ αυτό το διαμέρισμα κατοικούσε παλιά η μακαρίτισσα η κυρία Λυγία. Ήταν σχεδόν άθικτο, αφού η οικογένεια του καινούριου πανδοχέα είχε μείνει πολύ λίγο.

Έπειτα από μια σύντομη έρευνα, βρήκα σ’ ένα μικρό σκονισμένο τραπεζάκι ένα πήλινο άγαλμα του Ιωάννη του Βαφτιστή φυλαγμένο κάτω από μια κρυστάλλινη καμπάνα. Στα χέρια του κρατούσε μια γυάλινη αμπούλα με αγιασμό. Δεξιά και αριστερά, υπήρχαν δύο λειψανοθήκες και ένας Αμνός του Θεού.

Ωραίες θρησκευτικές εικόνες κρέμονταν στους τοίχους. Αυτό το θέαμα με συγκίνησε και ένιωσα έναν κόμπο στον

λαιμό, καθώς θυμήθηκα τα θλιβερά γεγονότα που είχαν σημαδέψει τη νεανική μου ζωή. Κρίμα, σκέφτηκα, που στους τοίχους των δύο τραπεζαριών υπήρχαν μόνο άλλου είδους πίνακες ζωγραφικής, αν και χαριτωμένοι: μια νεκρή φύση, δύο άλλοι που αναπαριστούσαν ένα άλσος και μερικές φιγούρες, δύο μακρόστενες περγαμηνές με διάφορα πουλιά, δύο τοπία, δύο Έρωτες που έσπαζαν δύο τόξα στα γόνατά τους και, τέλος, μοναδική παραχώρηση στη Βίβλο, μια άσεμνη αναπαράσταση της Σωσάννας με τους γέροντες στα λουτρά.

Βυθισμένος σε τέτοιες σκέψεις, διάλεξα έναν μικρό πίνακα της Παναγίας των Επτά Πόνων, που κρεμόταν μπροστά μου, και ξαναγύρισα στο δωμάτιο όπου ο Κριστοφάνο ήταν ακόμη σκυμμένος πάνω απ’ το καημένο το αφεντικό μου.

Αφού τοποθέτησα σιωπηλά την εικόνα και τον αγιασμό κοντά στο κρεβάτι του αρρώστου, ένιωσα τις δυνάμεις μου να με εγκαταλείπουν. Σωριάστηκα σε μια γωνιά του δωματίου κι έβαλα τα κλάματα.

«Κουράγιο, αγόρι μου, κουράγιο».

Στη φωνή του γιατρού ξαναβρήκα τον θερμό και χαρούμενο Κριστοφάνο, που με γέμιζε με τόσο καλή διάθεση τις προηγούμενες ημέρες. Έσφιξε πατρικά το κεφάλι μου στα χέρια του και, επιτέλους, κατάφερα να του μιλήσω. Ο άντρας που με είχε δεχτεί βγάζοντάς με από τη μιζέρια, του εξήγησα, πέθαινε. Ο κύριος Πελεγκρίνο, αν και ευέξαπτος, ήταν καλός. Και παρόλο που ήμουν στην υπηρεσία του μόνο έξι μήνες, είχα την αίσθηση ότι τον ήξερα από πάντα. Τι θα γινόμουν αποδώ και πέρα; Ακόμα κι αν επιβίωνα, μετά την καραντίνα δεν θα είχα καθόλου χρήματα. Και δεν ήξερα ούτε τον καινούριο εφημέριο της Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα.

«Προς το παρόν, όλος ο κόσμος έχει την ανάγκη σου» μου είπε βοηθώντας με να σηκωθώ από χάμω. «Ήμουν έτοιμος να έρθω να σε βρω, γιατί πρέπει να υπολογίσουμε τις προμήθειές μας. Τα τρόφιμα που θα μας δώσει η Επιτροπή Υγείας θα είναι πολύ μετρημένα, γι’ αυτό καλύτερα να τα χωρίσουμε σε μερίδες».

Ρουφώντας τη μύτη μου, τον διαβεβαίωσα ότι το κελάρι ήταν ακόμη γεμάτο. Όμως εκείνος ήθελε να το διαπιστώσει με τα μάτια του. Βρισκόταν στο υπόγειο και ήμουν ο μόνος, εκτός βέβαια απ’ τον κύριο Πελεγκρίνο, που είχε κλειδί. Στο εξής, μου είπε ο Κριστοφάνο, θα έβαζα και τα δύο κλειδιά σ’ ένα μέρος που θα το ξέραμε μόνο οι δυο μας, ώστε οι ένοικοι να μην μπορούν να βάλουν χέρι στα τρόφιμα. Στο αμυδρό φως που ερχόταν απ’ τον φεγγίτη, μπήκαμε στο κελάρι, που είχε δύο επίπεδα.

Ευτυχώς ο Πελεγκρίνο, σαν καλός μάγειρας και κρεοκόπτης που ήταν, είχε φροντίσει να γεμίσει το κελάρι με μια μεγάλη ποικιλία από τυριά, παστά κρέατα και ψάρια, ντομάτες και λαχανικά, δίχως να υπολογίσουμε τις σειρές των πιθαριών με το λάδι και το κρασί, που μάγεψαν για μια στιγμή τα μάτια του γιατρού και χαλάρωσαν τις γραμμές του προσώπου του. Χαμογέλασε και μου ανήγγειλε: «Θα απευθύνεσαι σ’ εμένα για κάθε πρόβλημα και θα μου πεις αν κάποιος απ’ τους ενοίκους σού φαίνεται άρρωστος. Κατάλαβες;».

«Υπάρχει κίνδυνος να συμβεί και σε άλλους αυτό που συνέβη στον κύριο Πελεγκρίνο;» ρώτησα, ενώ δάκρυα πλημμύριζαν ξανά τα μάτια μου.

«Ας ελπίσουμε όχι. Αλλά πρέπει να φροντίσουμε ώστε να μην συμβεί» είπε χωρίς να με κοιτάζει στα μάτια. «Μπορείς να συνεχίσεις να κοιμάσαι στο ίδιο δωμάτιο με το αφεντικό σου, όπως το έκανες και χθες το βράδυ παρά

τις οδηγίες μου. Καλύτερα κάποιος να τον προσέχει στη διάρκεια της νύχτας».

Επομένως, ο γιατρός δεν σκεφτόταν ότι θα μπορούσα να κολλήσω κι εγώ, πράγμα που με ξάφνιασε πολύ. Ωστόσο, δεν τόλμησα να τον ρωτήσω.

Τον συνόδευσα μέχρι το δωμάτιό του, στον πρώτο όροφο. Στρίβοντας δεξιά στον διάδρομο, αναπηδήσαμε. Ο Άτο ακουμπούσε στην πόρτα του Κριστοφάνο.

«Τι κάνετε εδώ; Νόμιζα ότι είχα δώσει συγκεκριμένες οδηγίες σε όλους» διαμαρτυρήθηκε ο γιατρός.

«Ξέρω πολύ καλά τι είπατε. Αλλά εμείς οι τρεις είμαστε οι μόνοι απ' τους ενοίκους αυτού του πανδοχείου που έχουμε συμφέρον να είμαστε μαζί. Μήπως εμείς δεν μεταφέραμε τον καημένο τον Πελεγκρίνο; Ο μικρός παραγιός του ήταν στο πλευρό του αφεντικού του όλο το πρωί. Αν ήταν να κολλήσουμε, αυτό θα έχει ήδη γίνει».

Χοντρός ιδρώτας κάλυπτε το συνοφρυωμένο μέτωπο του Μελάνι και, παρά τον σαρκαστικό της τόνο, η φωνή του μαρτυρούσε την ξηρότητα του λαιμού του.

«Δεν είναι λόγος αυτός για να είμαστε απρόσεκτοι» απάντησε ο Κριστοφάνο απότομα.

«Το δέχομαι. Αλλά, προτού ξανακλειστούμε στα δωμάτιά μας, θα ήθελα να ξέρω τι πιθανότητες έχουμε να βγούμε ζωντανοί αποδώ μέσα. Και στοιχηματίζω...»

«Δεν μ' ενδιαφέρει τι στοιχηματίζετε. Οι άλλοι έχουν ήδη πάει στα δωμάτιά τους».

«...Στοιχηματίζω ότι κανένας δεν ξέρει ακριβώς πώς πρέπει να συμπεριφερθεί τις επόμενες ημέρες. Τι θα συμβεί αν τα πτώματα αρχίσουν να συσσωρεύονται; Θα τα ξεφορτωθούμε; Και με ποιον τρόπο, αν επιβιώσουν μόνο οι πιο αδύναμοι; Είμαστε σίγουροι ότι θα μας προμηθεύσουν

τρόφιμα; Και τι γίνεται έξω από αυτούς τους τοίχους; Η επιδημία έχει εξαπλωθεί ή όχι;»

«Αυτό δεν είναι…»

«Όλ' αυτά είναι σημαντικά, Κριστοφάνο. Κανένας δεν προχωράει μόνος του, όπως σκέφτεστε να κάνετε εσείς. Πρέπει να μιλάμε μεταξύ μας για ό,τι συμβαίνει, έστω και αν το μόνο που θα πετύχουμε είναι να κάνουμε τη θλιβερή κατάστασή μας λιγότερο άχαρη».

Από τις αδύναμες διαμαρτυρίες του Κριστοφάνο, κατάλαβα ότι τα επιχειρήματα του Άτο είχαν ανοίξει μια ρωγμή στην άμυνά του. Το έργο του αβά ολοκληρώθηκε με τον ερχομό του Στιλόνε Πριάσο και του Ντεβιζέ, που έδειχναν να έχουν κι αυτοί ένα σωρό ερωτήσεις για τον γιατρό.

«Σύμφωνοι» υποχώρησε ο Κριστοφάνο αναστενάζοντας, πριν καλά καλά οι δύο άντρες προλάβουν ν' ανοίξουν το στόμα τους. «Τι θέλετε να μάθετε;»

«Απολύτως τίποτα» είπε ο Άτο κάνοντας τον δύσκολο. «Αυτό που πρέπει να κάνουμε είναι να ανταλλάσσουμε τις σκέψεις μας. Πότε είναι η σειρά μας ν' αρρωστήσουμε;»

«Ε, λοιπόν, όταν και εάν εκδηλωθεί επιδημία» απάντησε ο γιατρός.

«Ελάτε τώρα!» φώναξε ο Στιλόνε. «Αν δεχτούμε τη χειρότερη περίπτωση, ότι δηλαδή πρόκειται για πανούκλα, πότε θα εκδηλωθεί; Είστε γιατρός, ναι ή όχι;»

«Ναι, σ' αυτή την περίπτωση, σε ποια στιγμή;» είπα κι εγώ, για να δώσω, θαρρείς, κουράγιο στον εαυτό μου.

Φαίνεται πως τον πετύχαμε στο σημείο που πονούσε. Ο Κριστοφάνο άνοιξε διάπλατα τα μαύρα κουκουβαγίσια μάτια του και, σηκώνοντας το ένα φρύδι για να δείξει ότι ήταν έτοιμος να συζητήσει, έφερε δυο δάχτυλα στο μούσι που κάλυπτε το πιγούνι του.

Όμως άλλαξε γνώμη και ανέβαλε τις εξηγήσεις για το βράδυ. Όπως δήλωσε, είχε την πρόθεση να μας συγκεντρώσει όλους μετά το δείπνο και να μας δώσει όλες τις αναγκαίες διευκρινίσεις.

Τότε ο αβάς Μελάνι επέστρεψε στο δωμάτιό του, ενώ ο Κριστοφάνο κράτησε τον Στιλόνε Πριάσο και τον Ντεβιζέ.

«Μου φάνηκε ότι άκουσα νωρίτερα, όσο μιλούσα, ότι υποφέρετε από αέρια. Αν το επιθυμείτε, μπορώ να σας δώσω φάρμακα για να απαλλαγείτε από αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση».

Οι δύο άντρες συμφώνησαν με κάποια αμηχανία. Αποφασίσαμε, λοιπόν, να κατέβουμε και οι τέσσερις στο ισόγειο, όπου ο Κριστοφάνο με πρόσταξε να ζεστάνω λίγο ζωμό μέσα στον οποίο θα έριχνε τέσσερις σταγόνες θειικού ελαίου για να πιουν οι δύο άντρες. Στο μεταξύ, ο γιατρός θα έτριβε με βάλσαμο την πλάτη και τα νεφρά του Στιλόνε Πριάσο και του Ντεβιζέ.

Περιμένοντας τον Κριστοφάνο που πήγε να πάρει απ’ το δωμάτιό του τα απαραίτητα, ο Γάλλος κάθισε σε μια γωνία, στην άλλη άκρη της αίθουσας, και άρχισε να κουρδίζει την κιθάρα του. Ήλπιζα να ξανακούσω το περίεργο κομμάτι που τόσο με είχε ενθουσιάσει το πρωί. Εκείνος, όμως, σηκώθηκε, πήγε στην τραπεζαρία και στάθηκε πίσω απ’ το τραπέζι στο οποίο είχε ήδη εγκατασταθεί ο Ναπολιτάνος, χωρίς να ξαναγγίξει το όργανό του. Ο Στιλόνε Πριάσο είχε βγάλει απ’ την τσέπη του ένα μπλοκ και έγραφε κάτι σημειώσεις.

«Αγόρι μου, μην φοβάσαι τίποτα. Δεν θα πεθάνουμε από πανούκλα» μου είπε καθώς πηγαινοερχόμουν στην κουζίνα.

«Ώστε, λοιπόν, προβλέπετε το μέλλον, κύριε;» ρώτησε ειρωνικά ο Ντεβιζέ.

«Καλύτερα απ’ ό,τι οι γιατροί!» αστειεύτηκε ο Στιλόνε Πριάσο.

«Το πνεύμα σας δεν ταιριάζει καθόλου σ’ αυτό το πανδοχείο» τον μάλωσε ο γιατρός, που γύρισε με σηκωμένα μανίκια και κρατώντας το βάλσαμο στο χέρι.

Ο Ναπολιτάνος ξεσκέπασε πρώτος την πλάτη του, ενώ ο Κριστοφάνο απαριθμούσε, όπως συνήθως, τα πολλά πλεονεκτήματα του παρασκευάσματός του: «…τέλος, κάνει καλό και στα σαρκώματα του πέους. Αρκεί να το τρίψεις δυνατά μέχρι ν’ απορροφηθεί εντελώς. Η ανακούφιση είναι σίγουρη».

Την ώρα που τακτοποιούσα την κουζίνα και ζέσταινα τον ζωμό που μου είχαν ζητήσει, άκουσα τους τρεις άντρες να πιάνουν μια όλο και πιο έντονη συζήτηση.

«…κι όμως, σου επαναλαμβάνω ότι είναι αυτός» ψιθύρισε ο Ντεβιζέ. «Είναι εύκολο να τον αναγνωρίσει κανείς λόγω της χαρακτηριστικής γαλλικής προφοράς του, ιδιαίτερα στις λέξεις όπου υπάρχουν δύο “ρο”».

«Χωρίς αμφιβολία, χωρίς αμφιβολία» συμπλήρωσε ο Στιλόνε Πριάσο.

«Είμαστε τρεις που τον αναγνωρίζουμε, ο καθένας για διαφορετικούς λόγους» είπε ο Κριστοφάνο.

Έστησα αυτί όσο πιο διακριτικά μπορούσα, δίχως να περάσω το κατώφλι που χώριζε την κουζίνα απ’ την τραπεζαρία. Κατάλαβα ότι μιλούσαν για τον αβά Μελάνι, που οι τρεις άντρες προφανώς τον γνώριζαν εξ ακοής.

«Αυτό είναι σίγουρο. Πρόκειται για πολύ επικίνδυνο άτομο» υπερθεμάτισε ο Στιλόνε Πριάσο με ύφος κατηγορηματικό.

Όπως κάθε φορά που ήθελε να δώσει κύρος στα ίδια του τα λόγια, κοίταζε ένα αόρατο σημείο μπροστά του, ξύνοντας με το μικρό δάχτυλο του χεριού του την

καμπούρα της μύτης του κι έπειτα τινάζοντας νευρικά τα δάχτυλα, σαν να προσπαθούσε ν’ απαλλαγεί από μια μυστηριώδη σκόνη.

«Δεν πρέπει να τον χάσουμε στιγμή απ’ τα μάτια μας» συμπλήρωσε.

Οι τρεις άντρες συζητούσαν χωρίς να μου δίνουν την παραμικρή σημασία, πράγμα που άλλωστε συνέβαινε με όλους τους πελάτες, για τους οποίους ένας παραγιός ισοδυναμούσε λίγο πολύ με μια σκιά. Έμαθα έτσι ένα σωρό γεγονότα και περιστάσεις, που μ’ έκαναν να μετανιώσω οικτρά που πέρασα τόση ώρα κουβεντιάζοντας με τον αβά Μελάνι το προηγούμενο βράδυ και, κυρίως, που του υποσχέθηκα να τον βοηθήσω.

«Μήπως τώρα πληρώνεται απ’ τον βασιλιά της Γαλλίας;» ρώτησε χαμηλόφωνα ο Στιλόνε Πριάσο.

«Έτσι νομίζω. Παρόλο που κανένας δεν μπορεί να το πει με σιγουριά» απάντησε ο Ντεβιζέ.

«Το αγαπημένο επάγγελμα ορισμένων ανθρώπων είναι να πηγαίνουν με όλους και με κανέναν» πρόσθεσε ο Κριστοφάνο, συνεχίζοντας την εντριβή του και αυξάνοντας την πίεση των δαχτύλων του στην πλάτη του Στιλόνε Πριάσο.

«Υπηρέτησε τόσους πρίγκιπες, ώστε δεν καταφέρνει ούτε ο ίδιος να τους θυμηθεί» μουρμούρισε ο Στιλόνε. «Στη Νάπολη, δεν θα του επιτρεπόταν καν η είσοδος, είμαι σίγουρος γι’ αυτό. Λίγο πιο δεξιά. Ευχαριστώ» είπε απευθυνόμενος στον γιατρό.

Με ανείπωτο τρόμο, πληροφορήθηκα έτσι το σκοτεινό και ταραχώδες παρελθόν του αβά Μελάνι. Ένα παρελθόν για το οποίο δεν είχε πει λέξη στη διάρκεια της προηγούμενης νύχτας.

Όταν ήταν νέος, ο Άτο είχε προσληφθεί από τον μεγάλο δούκα της Τοσκάνης ως καστράτος (αυτό, βέβαια, ο αβάς μού το είχε πει). Αλλά δεν ήταν το μόνο που έκανε ο Μελάνι για τον κύριό του. Στην πραγματικότητα, ο δούκας τον χρησιμοποιούσε ως κατάσκοπο και μυστικό αγγελιοφόρο. Το τραγούδι του Άτο το θαύμαζαν και το αποζητούσαν όλες οι Αυλές της Ευρώπης, πράγμα που τον έφερνε κοντά στους βασιλείς και του έδινε πολύ μεγάλη ελευθερία κινήσεων.

«Με το πρόσχημα ότι διασκέδαζε τους μονάρχες, τρύπωνε στις Αυλές για να κατασκοπεύει, να εξυφαίνει συνωμοσίες, να διαφθείρει» διευκρίνισε ο Ντεβιζέ.

«Και να μεταφέρει τα πάντα στους υποκινητές» συμπλήρωσε ο Στιλόνε Πριάσο με πικρία στη φωνή.

Ο Άτο, λοιπόν, είχε προσφέρει τις διπλές υπηρεσίες του στους Μεδίκους και στον καρδινάλιο Μαζαρίνο χάρη στις παλιές φιλίες που διατηρούσαν η Φλωρεντία και το Παρίσι. Μάλιστα, ο καρδινάλιος είχε γίνει ο κυριότερος προστάτης του και δεν τον αποχωριζόταν ποτέ, ούτε καν κατά τις πιο λεπτές διπλωματικές διαπραγματεύσεις. Ο Άτο θεωρούνταν μέλος της οικογένειας. Ήταν ο πιο αγαπημένος φίλος της ανιψιάς του Μαζαρίνου, με την οποία ο βασιλιάς είχε χάσει το μυαλό του σε σημείο να θέλει να την παντρευτεί. Και όταν αργότερα η νεαρή κοπέλα αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη Γαλλία, ο Άτο παρέμεινε ο έμπιστός της.

«Αλλά ο Μαζαρίνος πέθανε» συνέχισε ο Ντεβιζέ «και τα πράγματα έγιναν πιο πολύπλοκα για τον Άτο. Η Μεγαλειότητά Του, που μόλις είχε ενηλικιωθεί, απομάκρυνε τους προστατευομένους του καρδινάλιου. Επιπλέον, ο Μελάνι ενεπλάκη στο σκάνδαλο του Φουκέ, του υπουργού των Οικονομικών».

Αναπήδησα. Ο Φουκέ. Αυτό δεν ήταν το όνομα που είχε προφέρει βιαστικά ο Μελάνι την προηγούμενη νύχτα;

«Ήταν λάθος του» συνέχισε ο Γάλλος μουσικός. «Και ο βασιλιάς δεν τον συγχώρησε παρά μόνο πολύ καιρό αργότερα».

«Το αποκαλείτε απλώς λάθος; Ο αβάς δεν ήταν φίλος αυτού του κλέφτη του Φουκέ;» αντέτεινε ο Κριστοφάνο.

«Κανείς δεν κατάφερε ποτέ να ρίξει φως σ' αυτή την υπόθεση. Όταν συνελήφθη ο Φουκέ, βρήκαν στην αλληλογραφία του ένα σημείωμα με τη διαταγή να φιλοξενηθεί μυστικά ο Άτο. Οι δικαστές το έδειξαν στον Φουκέ».

«Και πώς το εξήγησε ο υπουργός;» ρώτησε ο Στιλόνε Πριάσο.

«Είπε ότι, στο παρελθόν, ο Άτο χρειάστηκε επειγόντως ένα ασφαλές καταφύγιο, καθώς τα χάλασε με τον πανίσχυρο δούκα της Μεγερέ, κληρονόμο της περιουσίας του Μαζαρίνου. Ο δούκας, που ήταν πολύ οξύθυμος, πήρε την άδεια από τον βασιλιά να απομακρύνει τον Μελάνι απ' το Παρίσι και έστειλε ξοπίσω του δολοφόνους για να τον ξυλοκοπήσουν. Κάποιοι φίλοι σύστησαν, λοιπόν, τον Άτο στον Φουκέ· στο σπίτι του θα ήταν απόλυτα ασφαλής, αφού δεν υπήρχε εμφανής σχέση μεταξύ τους».

«Άρα, λοιπόν, ο Άτο και ο Φουκέ δεν γνωρίζονταν!» φώναξε ο Στιλόνε Πριάσο.

«Δεν είναι τόσο απλό» απάντησε ο Ντεβιζέ χαμογελώντας πονηρά. «Έχουν περάσει πάνω από είκοσι χρόνια κι εγώ εκείνη την εποχή ήμουν παιδί. Αλλά διάβασα αργότερα τον φάκελο της δίκης του Φουκέ, που στο Παρίσι ήταν πιο διαδεδομένος και απ' τη Βίβλο. Ε, λοιπόν, ο Φουκέ δήλωσε στους δικαστές: "Δεν υπάρχει κανένα

στοιχείο που να αποδεικνύει ότι ο Άτο κι εγώ διατηρούσαμε επαφές”».

«Τη γριά αλεπού!» αναφώνησε ο Στιλόνε. «Η τέλεια απάντηση· κανείς δεν μπορούσε να ισχυριστεί ότι τους είχε δει μαζί. Αυτό, όμως, δεν αποκλείει το γεγονός ότι ίσως διατηρούσαν μυστικές επαφές... Είμαι βέβαιος ότι οι δύο άντρες γνωρίζονταν. Το σημείωμα τα λέει όλα· ο Άτο ήταν ιδιωτικός κατάσκοπος του Φουκέ».

«Πιθανόν» συμφώνησε ο Ντεβιζέ. «Όπως και να ’χει, πάντως, χάρη σ’ εκείνη την αμφιλεγόμενη απάντηση, ο Φουκέ έσωσε τον Μελάνι απ’ τη φυλακή. Ο Άτο κοιμήθηκε στο σπίτι του Φουκέ κι αμέσως μετά έφυγε για τη Ρώμη, γλιτώνοντας τον ξυλοδαρμό. Τα κακά μαντάτα, όμως, δεν άργησαν: η σύλληψη του Φουκέ, το σκάνδαλο, το όνομά του στη λάσπη, η οργή του βασιλιά».

«Και πώς γλίτωσε;» τον παρότρυνε να συνεχίσει ο Στιλόνε Πριάσο.

«Εύκολα» παρενέβη ο Κριστοφάνο. «Στη Ρώμη τέθηκε στην υπηρεσία του καρδινάλιου Ροσπιλιόζι, που καταγόταν από την Πιστόια, όπως και ο ίδιος, και ο οποίος στη συνέχεια έγινε πάπας. Μάλιστα, ο Μελάνι περηφανεύεται μέχρι σήμερα ότι εκείνος τον ανέβασε στον θρόνο του Αγίου Πέτρου. Οι άνθρωποι της Πιστόια συνηθίζουν να λένε πολλά, πιστέψτε με».

«Πιθανόν» απάντησε ο Ντεβιζέ επιφυλακτικά. «Αλλά πρέπει κανείς να ξέρει να χειρίζεται τη σύνοδο των καρδιναλίων για να εκλέξει πάπα. Και στη διάρκεια της συνόδου, ο Ροσπιλιόζι είχε όντως τη βοήθεια του Άτο Μελάνι. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος πάπας υπήρξε εξαιρετικός φίλος της Γαλλίας. Και ξέρουμε ότι ο Μελάνι ήταν ανέκαθεν φίλος των πιο γνωστών καρδιναλίων, αλλά και των πιο ισχυρών Γάλλων υπουργών».

«Είναι άτομο ραδιούργο, ανέντιμο και επικίνδυνο» τον διέκοψε ο Στιλόνε Πριάσο βγάζοντας το συμπέρασμα.

Είχα μείνει κατάπληκτος. Το άτομο για το οποίο μιλούσαν οι τρεις ένοικοι του πανδοχείου ήταν πράγματι αυτό με το οποίο συνομιλούσα την προηγούμενη νύχτα, λίγα μόλις μέτρα πιο κει; Σ’ εμένα είχε συστηθεί ως μουσικός. Και να που τώρα παρουσιαζόταν ως μυστικός πράκτορας, που είχε εμπλακεί σε ύποπτες μηχανορραφίες και είχε ανακατευτεί σ’ ένα σωρό σκάνδαλα. Ήταν λες και επρόκειτο για δύο διαφορετικούς ανθρώπους. Βέβαια, εάν αυτά που μου είχε πει ο αβάς ήταν αλήθεια (το γεγονός ότι ακόμη έχαιρε της εκτίμησης πολλών πριγκίπων), τότε θα πρέπει να είχε ανακτήσει την αξιοπιστία του. Όμως, ποιος δεν θα αμφισβητούσε τα λεγόμενά του έχοντας ακούσει τη συζήτηση ανάμεσα στον Στιλόνε Πριάσο, τον Κριστοφάνο και τον Ντεβιζέ;

«Βρίσκουμε τον αβά Μελάνι ανακατεμένο σε όλα τα σημαντικά πολιτικά ζητήματα» άρχισε να λέει ο Γάλλος μουσικός, τονίζοντας τη λέξη «αβάς». «Έχει πρόσβαση παντού. Ο Άτο ήταν στην ακολουθία του Μαζαρίνου κατά τις διαπραγματεύσεις με τους Ισπανούς στο νησί Φεζάν, όταν κλείστηκε η Ειρήνη των Πυρηναίων. Τον κάλεσαν, επίσης, στη Γερμανία, για να πείσει τον εκλέκτορα της Βαυαρίας να διεκδικήσει τον αυτοκρατορικό θρόνο. Τώρα που η ηλικία του δεν του επιτρέπει να ταξιδεύει τόσο πολύ, προσπαθεί να φανεί χρήσιμος στέλνοντας στον βασιλιά αναφορές και μνημόνια για την Αυλή της Ρώμης, που τη γνωρίζει πολύ καλά και στην οποία έχει πολλούς φίλους. Σε ουκ ολίγες υποθέσεις, απ’ ό,τι φαίνεται, υπήρξαν φωνές στο Παρίσι που ζητούσαν επίμονα τις συμβουλές του αβά Μελάνι».

«Ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς Ήλιος τον δέχεται σε ακρόαση;» ρώτησε ο Στιλόνε Πριάσο με περιέργεια.

«Άλλο ένα μυστήριο. Ένα πρόσωπο με τόσο ύποπτη φήμη δεν θα έπρεπε να γίνεται καν δεκτό στην Αυλή. Κι όμως, ο Άτο διατηρεί άμεσες σχέσεις με τους υπουργούς του στέμματος. Ορισμένοι ορκίζονται ότι τον έχουν δει να φεύγει από τα διαμερίσματα του βασιλιά τις πιο απίθανες ώρες. Λες και η Μεγαλειότητά Του ήθελε να τον συναντήσει κατεπειγόντως και με μεγάλη μυστικότητα».

Ήταν, λοιπόν, αλήθεια, ο αβάς Μελάνι γινόταν δεκτός σε ακρόαση από τη Μεγαλειότητά Του τον βασιλιά της Γαλλίας. Τουλάχιστον ως προς αυτό δεν μου είχε πει ψέματα, σκεφτόμουν.

«Και τ' αδέλφια του;» ρώτησε ο Κριστοφάνο, καθώς τους πλησίαζα κρατώντας μια γαβάθα με ζεστό ζωμό.

«Δρουν πάντα ως ομάδα, όπως οι λύκοι» σχολίασε ο Ντεβιζέ με μια γκριμάτσα αποδοκιμασίας. «Μόλις ο Άτο εγκαταστάθηκε στη Ρώμη μετά την εκλογή του Ροσπιλιόζι, να σου και οι δύο αδελφοί του. Ο ένας τοποθετήθηκε αμέσως επικεφαλής της χορωδίας στο παρεκκλήσι της Σάντα Μαρία Ματζιόρε. Στην Πιστόια, την πατρίδα τους, έβαλαν χέρι σε γαίες και στα έσοδα από τη συλλογή των φόρων. Πολλοί απ' τους συντοπίτες τους τους μισούν, και δικαιολογημένα».

Δεν υπήρχε καμία αμφιβολία. Δεν είχα να κάνω μ' έναν αβά, αλλά με έναν άτιμο σοδομιστή, ικανό να κερδίσει την εμπιστοσύνη των αδαών μοναρχών, κι αυτό χάρη στη βοήθεια που του παρείχαν τα καθάρματα τ' αδέλφια του. Όταν του υποσχέθηκα τη βοήθειά μου, διέπραξα ένα ασυγχώρητο σφάλμα.

«Είναι ώρα να ελέγξω την κατάσταση του κυρίου Πελεγκρίνο» ανήγγειλε ο Κριστοφάνο, αφού έδωσε στους δύο συνομιλητές του τον ζωμό με το θειικό έλαιο.

Τότε μόνο προσέξαμε την παρουσία του Πομπέο Ντουλτσιμπένι· καθόταν, χωρίς να βγάζει άχνα, σε μια γωνιά της δεύτερης τραπεζαρίας, πίνοντας ρακί από ένα καραφάκι που το αφεντικό μου συνήθιζε να τοποθετεί σ' ένα απ' τα τραπέζια μαζί με μερικά ποτηράκια. Ποιος ξέρει πόση ώρα ήταν εκεί. Σίγουρα, σκέφτηκα, άκουσε τη συζήτηση για τον Άτο Μελάνι.

Ακολούθησα τους άλλους τρεις. Αντίθετα, ο Ντουλτσιμπένι δεν κουνήθηκε απ' τη θέση του. Μόλις φτάσαμε στον πρώτο όροφο, συναντήσαμε τον πατέρα Ρομπλέντα.

Συγκρατώντας τον τρελό φόβο του μήπως κολλήσει την αρρώστια, ο ιησουίτης βρήκε το κουράγιο να βγει στο κατώφλι του δωματίου του, σκουπίζοντας τον ιδρώτα που πότιζε τις ψαρές μπούκλες στο στενό μέτωπό του. Είχε προχωρήσει λίγο και στεκόταν άκαμπτος και αμήχανος πλάι στον τοίχο του διαδρόμου, χωρίς ωστόσο να τον ακουμπάει. Μας κοίταζε με την αδύναμη ελπίδα ν' ακούσει καλά νέα απ' το στόμα του γιατρού. Το βάρος του χοντρού κορμιού του στηριζόταν αποκλειστικά στα δάχτυλα των ποδιών, ενώ το στέρνο ήταν υπερβολικά γερμένο προς τα πίσω σχηματίζοντας μια μεγάλη κυρτή γραμμή.

Στην πραγματικότητα, έδειχνε παχύς μόνο εξαιτίας της στρογγυλάδας του σκούρου προσώπου και του λαιμού του. Λόγω του ύψους του, η μέτρια προεξοχή της κοιλιάς του δεν τον έβλαπτε, αντίθετα, του προσέδιδε μια όψη ώριμης σοφίας. Ωστόσο, ο ιησουίτης είχε πάρει τόσο περίεργη στάση, που αναγκάστηκε να κοιτάξει προς τα κάτω, με τα βλέφαρά του χαμηλωμένα, για να δει το πρόσωπο του

ανθρώπου με τον οποίο μιλούσε, στάση που, σε συνδυασμό με τις μακριές αραιές βλεφαρίδες και τους κύκλους γύρω απ’ τα μάτια του, του έδινε ύφος νωχελικής υπεροψίας. Αλλά τα νέα δεν ήταν καλά, αφού ο Κριστοφάνο τού ζήτησε κοφτά να μας ακολουθήσει για την περίπτωση που ο Πελεγκρίνο είχε ανάγκη από ιερέα. Ήταν φανερό πως ο Ρομπλέντα θα ήθελε πολύ να ξεστομίσει κάποια δικαιολογία, όμως, μην βρίσκοντας καμία, υπάκουσε καρτερικά.

Μόλις ανεβήκαμε στον τελευταίο όροφο για να ρίξουμε μια ματιά σ’ αυτό που φοβόμασταν ότι θα ήταν το πτώμα του αφεντικού μου, διαπιστώσαμε ότι ήταν ακόμη ζωντανός. Εξακολουθούσε να βογκάει, ενώ οι δύο κηλίδες του παρέμεναν αναλλοίωτες· ο Κριστοφάνο συνέχιζε να ταλαντεύεται ανάμεσα στην πανούκλα και την πετέχεια. Βάλθηκε να τον φροντίζει και να τον δροσίζει με υγρές πετσέτες, αφού προηγουμένως του σκούπισε τον ιδρώτα.

Θύμισα τότε στον ιησουίτη, που είχε προτιμήσει να περιμένει έξω απ’ το δωμάτιο, ότι στο σημείο που ήταν τα πράγματα, καλύτερα να έδινε στον Πελεγκρίνο το άγιο μύρο. Το διάταγμα που προέβλεπε την παρουσία θρησκευτικών εικόνων στα πανδοχεία έλεγε επίσης, διευκρίνισα, ότι κάθε άτομο που κολλούσε μια ασθένεια σε ταβέρνα ή πανδοχείο έπρεπε να εξομολογηθεί και να δεχτεί τα υπόλοιπα μυστήρια προτού εκπνεύσει η τρίτη μέρα της ασθένειας.

«Εεε, νννναι, έτσι είναι» είπε ο Ρομπλέντα, σκουπίζοντας νευρικά με μια πετσέτα τις μουσκεμένες μπούκλες του.

Έσπευσε ωστόσο να προσθέσει ότι, έπειτα από αυτή την εκκλησιαστική διαταγή, μόνο ο εφημέριος ή ο ιερέας που θα όριζε εκείνος είχαν δικαίωμα να δώσουν κανονικά το άγιο μύρο. Κι αν το έκανε κάποιος άλλος αναρμόδιος

ιερέας, θα διέπραττε θανάσιμο αμάρτημα, θα κινδύνευε από τον πιο βαρύ αφορισμό, και μόνο ο πάπας θα είχε δικαίωμα να του δώσει άφεση. Πράγματι, συνέχισε, σύμφωνα με το διάταγμα, του οποίου οι οδηγίες ήταν τόσο σωστές και τόσο καλές, ο εφημέριος της τοπικής ενορίας όφειλε να αλείψει με άγιο μύρο το μέτωπο του αρρώστου, ψιθυρίζοντας τροπάρια στο αυτί του. Απ' ό,τι ήξερε ο Ρομπλέντα, τους ταξιδιώτες έπρεπε πρώτα να τους εμπιστευθούν στους αδελφούς του ελέους της Αδελφότητας της Καρτερικότητας του Σαν Σαλβατόρε ιν Λάουρο, της επονομαζόμενης των Κυπέλλων, που καθήκον τους ήταν να φροντίζουν τους ξένους αρρώστους και τα λοιπά και τα λοιπά. Τέλος, έπρεπε το μύρο να έχει ευλογηθεί ειδικά γι' αυτό τον σκοπό από επίσκοπο. Και τέτοιο μύρο εκείνος δεν διέθετε.

Γνώριζε τόσο καλά το θέμα, συνέχισε ο ιησουίτης, με τέτοιο πάθος που το χοντρό σαγόνι του άρχισε να χορεύει, επειδή ένας απ' τους συναδέλφους του είχε αντιμετωπίσει ανάλογες καταστάσεις στη διάρκεια του Ιωβηλαίου του 1675, και επιφυλάχθηκε να δώσει το άγιο μύρο.

Ενώ ο Ρομπλέντα επαναλάμβανε τις δυσκολίες του στους υπολοίπους, εγώ βρήκα το διάταγμα, που ο Πελεγκρίνο το είχε φυλαγμένο σ' ένα συρτάρι μαζί με όλες τις διατάξεις που αφορούσαν όσους έχουν πανδοχεία, ταβέρνες και καπηλειά. Το διάβασα στα γρήγορα· ο ιησουίτης είχε δίκιο.

Ο γιατρός Κριστοφάνο πήρε τον λόγο και παρατήρησε ήρεμα ότι οι φρόνιμες και σοφές απόψεις του πατρός Ρομπλέντα θα εφαρμόζονταν κατά γράμμα, αφού επρόκειτο για μια εκκλησιαστική οδηγία και ένα διάταγμα που απειλούσε με αφορισμό. Εξού και έπρεπε να ενημερώσουν αμέσως τον εφημέριο της γειτονικής εκκλησίας της Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα ότι είχε σημειωθεί νέο κρούσμα κι

έπειτα να ειδοποιήσουν τους αδελφούς του ελέους της Αδελφότητας της Καρτερικότητας του Σαν Σαλβατόρε ιν Λάουρο, της επονομαζόμενης των Κυπέλλων· καμία παράλειψη δεν δικαιολογούνταν σε μια τέτοια περίπτωση. Και μάλιστα, στο σημείο που είχαν φτάσει τα πράγματα, πρόσθεσε ο Κριστοφάνο με μια λάμψη στα μαύρα, ολοστρόγγυλα μάτια του, θα ήταν φρόνιμο κάθε ένοικος να συγκεντρώσει τα προσωπικά του είδη και να ετοιμάσει τα μπαούλα του, διότι, μόλις λαμβάνονταν αυτά τα μέτρα, θα τους μετέφεραν όλους σε πιο ασφαλές μέρος, στο λοιμοκαθαρτήριο.

Ο πατήρ Ρομπλέντα, που είχε μείνει σιωπηλός κοιτάζοντας αδιάφορα με μισόκλειστα μάτια, αναπήδησε.

Γυρίσαμε όλοι και τον κοιτάξαμε.

Καρφωμένα στο πάτωμα, σαν να κρέμονταν απ’ τη γαμψή και σουβλερή μύτη του, τα μικρά μαύρα μάτια του ιησουίτη έμεναν ακίνητα. Θα ’λεγε κανείς πως φοβόταν ότι, αν κοίταζε τους άλλους καταπρόσωπο, θα σπαταλούσε τις πολύτιμες εσωτερικές δυνάμεις που του είχαν απομείνει και που μέχρι εκείνη τη στιγμή τις είχε χρησιμοποιήσει λυσσαλέα για να βγει απ’ τη δύσκολη θέση. Μου άρπαξε το διάταγμα απ’ τα χέρια.

«Όμως... να. Το ήξερα» είπε σφίγγοντας τα χείλη και φουσκώνοντας τη μαύρη κοιλιά του. «Αυτό το διάταγμα δεν θίγει τις περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, όπως η απουσία ή η καθυστέρηση του εφημέριου. Σε τέτοιες συνθήκες, οποιοσδήποτε ιερέας μπορεί να δώσει το άγιο μύρο!»

Ο Κριστοφάνο παρατήρησε ότι δεν είχε συμβεί κάτι τέτοιο.

«Αλλά θα μπορούσε να συμβεί» αντέτεινε ο ιησουίτης ανοίγοντας τα χέρια με μια θεατρική κίνηση. «Αν τους

καλούσαμε, οι μοναχοί του ελέους της Αδελφότητας της Καρτερικότητας θα ήταν ικανοί να μας στείλουν στο λοιμοκαθαρτήριο χωρίς καν να πλησιάσουν τον άρρωστο απ’ τον φόβο της πανούκλας. Κι έπειτα, η αποκλειστική αρμοδιότητα του εφημέριου είναι απαραίτητη με εκκλησιαστική και όχι με θεϊκή διαταγή! Έτσι, είναι καθήκον μου να δώσω στον ετοιμοθάνατο αδελφό, χωρίς άλλη καθυστέρηση, το άγιο μύρο, που θα τον απαλλάξει από τα αμαρτήματά του και θα επιτρέψει στην ψυχή του να αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη δύναμη το τέλος και…»

«Αλλά εσείς δεν διαθέτετε μύρο αγιασμένο από επίσκοπο» τον διέκοψα.

«Η Εκκλησία της Ελλάδας, για παράδειγμα, δεν απαιτεί κάτι τέτοιο» απάντησε με σιγουριά.

Δίχως άλλη εξήγηση, με διέταξε να του φέρω ένα ραβδάκι και λίγο ελαιόλαδο, όπως προέβλεπε ρητά ο Άγιος Ιάκωβος, προκειμένου να το ευλογήσει για το μυστήριο. Λίγα λεπτά αργότερα, ο πατήρ Ρομπλέντα βρισκόταν στο προσκεφάλι του Πελεγκρίνο, στον οποίο έδινε το άγιο μύρο.

Η όλη διαδικασία υπήρξε πολύ σύντομη. Βύθισε το ραβδάκι στο λάδι και, προσέχοντας ώστε να στέκεται όσο το δυνατόν πιο μακριά απ’ τον άρρωστο, του μύρωσε το αυτί ψιθυρίζοντας βιαστικά και εν συντομία το τροπάριο *Indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per census*, που διέφερε σημαντικά από τη μακροσκελή μορφή του που όλοι γνωρίζαμε.

«Το 1588, το Πανεπιστήμιο της Λουβέν» έσπευσε να δικαιολογηθεί στρεφόμενος προς το αμήχανο ακροατήριο «ενέκρινε την παρακάτω διάταξη: σε περίπτωση πανούκλας, επιτρέπεται στον ιερέα να δώσει το άγιο μύρο χρησιμοποιώντας ένα ραβδάκι αντί το δάχτυλο. Επιπλέον, πολλοί θεολόγοι ισχυρίστηκαν ότι δεν είναι απαραίτητο να

αλείψει κανείς το στόμα, τα ρουθούνια, τα μάτια, τα αυτιά, τα χέρια και τα πόδια, λέγοντας κάθε φορά το κανονικό τροπάριο *Per istas sanctas unctiones, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum deliquisti*, αλλά αρκεί να αλείψει με άγιο μύρο ένα μόνο αισθητήριο όργανο, προφέροντας το σύντομο τροπάριο που μόλις ακούσατε. Αυτό το τελετουργικό είναι ισάξιο του πρώτου».

Μ’ αυτά τα λόγια, ο ιησουίτης απομακρύνθηκε βιαστικά.

Για ν’ αποφύγω να τραβήξω την προσοχή, περίμενα να διαλυθεί πρώτα η ομάδα κι έπειτα ν’ ακολουθήσω τον πατέρα Ρομπλέντα. Τον πέτυχα τη στιγμή που περνούσε το κατώφλι του δωματίου του.

Με κομμένη την ανάσα, του είπα ότι έτρεφα μεγάλο φόβο για την ψυχή του αφεντικού μου. Το λάδι ήταν αρκετό για να καθαρίσει τη συνείδηση του Πελεγκρίνο απ’ τις αμαρτίες της και να τον απαλλάξει απ’ τον κίνδυνο να καεί στην Κόλαση; Ή μήπως έπρεπε να εξομολογηθεί προτού πεθάνει; Και τι θα συνέβαινε αν δεν ανακτούσε ποτέ τις αισθήσεις του;

«Ω» απάντησε ο Ρομπλέντα σαν να ήθελε να με ξεφορτωθεί «δεν χρειάζεται να φοβάσαι. Δεν θα φταίει το αφεντικό σου αν δεν ανακτήσει τις αισθήσεις του για να εξομολογηθεί τις μικρές του αμαρτίες στον Κύριο προτού παραδώσει το πνεύμα».

«Το ξέρω» του είπα «αλλά δεν υπάρχουν μόνο τα μικρά αμαρτήματα, υπάρχουν και τα θανάσιμα».

«Το αφεντικό σου διέπραξε κάποιο σοβαρό αμάρτημα το οποίο γνωρίζεις;» ρώτησε ο ιησουίτης ανήσυχος.

«Απ’ ό,τι ξέρω, δεν πήγε ποτέ πέρα από μερικές καταχρήσεις και μερικά ποτηράκια παραπάνω».

«Έτσι κι αλλιώς, ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι έχει σκοτώσει άνθρωπο» είπε ο Ρομπλέντα κάνοντας τον σταυρό του «δεν έχει και τόση σημασία».

Έχοντας ασχοληθεί ιδιαίτερα με το μυστήριο της εξομολόγησης, μου εξήγησε, οι ιησουίτες πατέρες μελέτησαν επί μακρόν και με μεγάλη προσοχή τη θεολογία της αμαρτίας και της άφεσης: «Ορισμένες αμαρτίες, μάλιστα οι περισσότερες, προκαλούν τον θάνατο της ψυχής. Άλλες, όμως, επιτρέπονται εν μέρει» πρόσθεσε χαμηλώνοντας ντροπαλά τον τόνο της φωνής του. «Άλλες, πάλι, επιτρέπονται, αλλά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Είναι ζήτημα συνθηκών, και σε διαβεβαιώνω ότι η απόφαση είναι πολύ δύσκολη για τον εξομολόγο».

Η περιπτωσιολογία ήταν διεξοδική και έπρεπε να αντιμετωπίζεται με μεγάλη σύνεση. Πρέπει να δίδεται άφεση στον γιο που σκότωσε τον πατέρα ενώ βρισκόταν σε νόμιμη άμυνα; Αυτός που δολοφονεί έναν μάρτυρα για ν’ αποφύγει την άδικη εκτέλεσή του διαπράττει αμαρτία; Και η γυναίκα που σκοτώνει τον άντρα της επειδή γνωρίζει ότι θα τη σκοτώσει εκείνος; Ένας ευγενής μπορεί ν’ αφαιρέσει τη ζωή εκείνου που τον προσέβαλε για να υπερασπίσει την τιμή του (που είναι ό,τι πιο σημαντικό για εκείνον) μπροστά σε μάρτυρες; Και ο στρατιώτης αμαρτάνει όταν σκοτώνει έναν αθώο υπακούοντας σε μια διαταγή; Ή, ακόμα, μια γυναίκα έχει δικαίωμα να γίνει πόρνη για να σώσει τα παιδιά της απ’ την πείνα;

«Και η κλοπή είναι πάντα αμαρτία;» επέμεινα, ενώ σκεφτόμουν ότι τα εκλεκτά εδέσματα στο κελάρι του αφεντικού μου ίσως δεν είχαν αγοραστεί νόμιμα.

«Αντίθετα. Κι εδώ ακόμα πρέπει να δούμε τις εσωτερικές και τις εξωτερικές συνθήκες κάτω απ’ τις οποίες διαπράχθηκε το αδίκημα. Εννοείται ότι πρέπει να

διαχωριστεί η περίπτωση του πλουσίου που κλέβει τον φτωχό απ’ του φτωχού που κλέβει τον πλούσιο, του πλουσίου που κλέβει τον πλούσιο απ’ του φτωχού που κλέβει τον φτωχό, και πάει λέγοντας».

«Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, όμως, δεν μπορούμε να τύχουμε συγχώρεσης αν επιστρέψουμε το αντικείμενο που κλέψαμε;»

«Τρέχεις πολύ! Η υποχρέωση της επιστροφής είναι βέβαια σημαντική, πράγμα που ο εξομολόγος οφείλει να υπενθυμίσει στον πιστό που τον εμπιστεύεται. Αλλά αυτή η υποχρέωση μπορεί να περιοριστεί ή να καταργηθεί. Δεν είναι απαραίτητο να επιστραφεί αυτό που εκλάπη, εάν κάτι τέτοιο οδηγεί στην ένδεια· ένας ευγενής δεν μπορεί να στερηθεί τους υπηρέτες του και ένας εξέχων πολίτης δεν είναι δυνατόν να καταδεχτεί να δουλέψει».

«Όμως, αν δεν είμαι υποχρεωμένος να επιστρέψω αυτό που έκλεψα, όπως λέτε, τότε τι πρέπει να κάνω για να μου δοθεί συγχώρεση;»

«Εξαρτάται. Σε ορισμένες περιπτώσεις, καλό είναι να πας στο σπίτι του ιδιοκτήτη και να του ζητήσεις συγγνώμη».

«Και οι φόροι; Τι συμβαίνει όταν δεν πληρώνει κανείς αυτά που οφείλει;»

«Εεε, καλά, το θέμα είναι λεπτό. Οι φόροι υπολογίζονται ανάμεσα στα *res odiosae,* εφόσον κανείς δεν τους πληρώνει με τη θέλησή του. Ας πούμε ότι αμαρτάνουμε όταν δεν καταβάλλουμε τους δίκαιους φόρους, ενώ οι άδικοι φόροι πρέπει να εξετάζονται ένας προς έναν».

Ο Ρομπλέντα μού έδωσε τα φώτα του και για πολλές άλλες περιπτώσεις, που, μην ξέροντας το δόγμα των ιησουιτών, θα τις έκρινα εντελώς διαφορετικά: ο άδικα φυλακισμένος μπορεί να το σκάσει απ’ τη φυλακή, να

μεθύσει τους φύλακες και να βοηθήσει τους συντρόφους του να φύγουν κι αυτοί. Έχουμε δικαίωμα να χαιρόμαστε με τον θάνατο ενός συγγενή που μας αφήνει μεγάλη περιουσία, αρκεί να μην το κάνουμε από προσωπικό μίσος. Επιτρέπεται να διαβάζουμε βιβλία απαγορευμένα απ’ την Εκκλησία, αλλά μόνο επί τρεις μέρες στη σειρά και όχι πάνω από έξι σελίδες. Δεν αμαρτάνουμε αν κλέψουμε τους γονείς μας παίρνοντας λιγότερα από πενήντα χρυσά νομίσματα. Τέλος, αυτός που ορκίζεται δεν είναι υποχρεωμένος να τηρήσει τον όρκο του.

«Δηλαδή, μπορείς να είσαι επίορκος!» αναφώνησα έκπληκτος.

«Μην είσαι τόσο αγενής. Τα πάντα εξαρτώνται από την πρόθεση. Το αμάρτημα είναι η ηθελημένη απομάκρυνση από τον νόμο του Θεού» είπε ο Ρομπλέντα με ύφος επίσημο. «Αν, αντίθετα, το διαπράξουμε μόνο επιφανειακά, χωρίς να το θέλουμε πραγματικά, τότε έχουμε σωθεί».

Έφυγα απ’ το δωμάτιο του Ρομπλέντα πολύ ανήσυχος και κουρασμένος. Χάρη στις γνώσεις των ιησουιτών, σκεφτόμουν, ο Πελεγκρίνο ίσως και να έσωζε την ψυχή του. Κρίνοντας, όμως, απ´ τη διδασκαλία τους, το άσπρο ονομαζόταν μαύρο, η αλήθεια φάνταζε ολόιδια με το ψέμα, το καλό και το κακό αποτελούσαν ένα και μόνο πράγμα.

Μπορεί ο αβάς Μελάνι να μην ήταν ο άμεμπτος άνθρωπος που ήθελε να δείχνει, όμως απέναντι στον Ρομπλέντα έπρεπε να δυσπιστούμε ακόμα περισσότερο.

Η ώρα του δείπνου είχε ήδη περάσει. Οι ένοικοί μας, νηστικοί από το προηγούμενο βράδυ, κατέβηκαν στην κουζίνα με μεγάλη προθυμία. Αφού χόρτασαν καταπίνοντας γρήγορα γρήγορα τη σούπα μου από νιόκι και λυκίσκο, που διόλου δεν τους ενθουσίασε, ο

Κριστοφάνο τράβηξε και πάλι την προσοχή μας, αναφέροντας τη στάση που θα έπρεπε να κρατήσουμε. Οι στρατιώτες θα μας καλούσαν σε λίγο στα παράθυρα για το προσκλητήριο. Ένας ακόμα άρρωστος σίγουρα θα οδηγούσε την Επιτροπή Υγείας να δηλώσει επίσημα ότι υπάρχει κίνδυνος μόλυνσης· σ’ αυτή την περίπτωση, η καραντίνα θα διαρκούσε περισσότερο και θα ήταν πιο αυστηρή. Θα δημιουργούσαν ίσως ένα λοιμοκαθαρτήριο όπου θα μας μετέφεραν αργά ή γρήγορα. Η υπόθεση έκανε ακόμα και τους πιο θαρραλέους να τρέμουν.

«Δεν μας μένει, λοιπόν, παρά να προσπαθήσουμε να το σκάσουμε» κατέληξε διστακτικά ο υαλουργός Μπρενότσι.

«Είναι αδύνατον» παρατήρησε ο Κριστοφάνο. «Προφανώς θα έχουν βάλει ήδη κάγκελα για να κλείσουν τον δρόμο. Αλλά, ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι καταφέρνουμε να τα περάσουμε, θα μας κυνηγούσαν σε όλη την επικράτεια του ποντίφικα. Θα μπορούσαμε να πάμε προς το Λορέτο μέσα από τα δάση, για να φτάσουμε στην Αδριατική και να φύγουμε απ’ τη θάλασσα. Όμως, δεν έχω κανέναν έμπιστο φίλο, πράγμα που νομίζω ότι ισχύει και για σας. Θα ήμασταν αναγκασμένοι να ζητήσουμε τη φιλοξενία ξένων, κινδυνεύοντας ανά πάσα στιγμή να μας προδώσουν αυτοί που θα μας φιλοξενούσαν. Θα είχαμε επίσης τη δυνατότητα να καταφύγουμε στο βασίλειο της Νάπολης, περπατώντας την ημέρα και αναπαυόμενοι τη νύχτα. Η ηλικία μου, όμως, δεν μου επιτρέπει να καταβάλω τέτοια προσπάθεια. Και ορισμένοι από εσάς σίγουρα δεν ευνοήθηκαν απ’ τη φύση. Επιπλέον, θα χρειαζόμασταν έναν οδηγό, έναν βοσκό ή έναν χωρικό, που δεν πείθονται εύκολα, για να μας οδηγήσει στους λόφους και στα περάσματα χωρίς να υποψιαστεί ότι είμαστε φυγάδες, γιατί αλλιώς θα μας παρέδιδε στον αφέντη του δίχως δεύτερη σκέψη. Εξάλλου,

είμαστε πάρα πολλοί για να το σκάσουμε, και όλοι χωρίς πιστοποιητικό υγείας. Θα μας συνελάμβαναν, λοιπόν, στον πρώτο συνοριακό έλεγχο. Με δυο λόγια, οι πιθανότητες επιτυχίας είναι ελάχιστες. Χωρίς να υπολογίσουμε ότι, σε περίπτωση επιτυχίας, θα ήμασταν καταδικασμένοι να μην ξαναδούμε ποτέ τη Ρώμη».

«Τότε;» ρώτησε ο Μπέντφορντ ξεφυσώντας περιφρονητικά και κάνοντας με τα χέρια του μια κίνηση ανυπομονησίας.

«Τότε, ο Πελεγκρίνο θα είναι παρών στο προσκλητήριο» είπε ατάραχος ο Κριστοφάνο.

«Μα, αυτός δεν μπορεί ούτε καν να σταθεί όρθιος» αντέτεινα.

«Θα τα καταφέρει» απάντησε ο γιατρός. «Πρέπει να τα καταφέρει».Όταν τελείωσε, μας κράτησε λίγο ακόμα και μας πρότεινε, για να ενισχύσουμε τον οργανισμό μας απέναντι στην πανούκλα, φάρμακα που καθαρίζουν τα υγρά. Ορισμένα, είπε, ήταν ήδη έτοιμα. Θα ετοίμαζε κι άλλα με τα βότανα και τα αποστάγματα που είχε πάντα μαζί του όταν ταξίδευε, παίρνοντας και κάποια υλικά από το κελάρι του Πελεγκρίνο.

«Η γεύση και η μυρωδιά τους δεν θα σας αρέσουν καθόλου. Όμως είναι παρασκευάσματα αξιόπιστα» πρόσθεσε, ρίχνοντας ένα προκλητικό βλέμμα στον Μπέντφορντ, «όπως το ελιξίριο της ζωής, το πεμπταίο απόσταγμα, το δεύτερο νερό και η μητέρα του επεξεργασμένου ελαίου, το φιλοσοφικό έλαιο, το θαυματουργό απόσταγμα, το αγγελικό μαντζούνι, το καυστικό έλαιο, το θειικό έλαιο, τα
μοσχοχτάποδα, καθώς και μια μεγάλη ποικιλία από ουσίες για εισπνοές, χάπια και μυρωδικά που πρέπει να τα βάλετε

στο στήθος σας. Καθαρίζουν τον αέρα και εμποδίζουν μια πιθανή μετάδοση. Αλλά μην κάνετε κατάχρηση, περιέχουν αποσταγμένο ξίδι, κρυσταλλοφυές αρσενικό και ξερό αρακά. Επιπλέον, κάθε πρωί θα σας χορηγώ απ’ το στόμα το πεμπταίο απόσταγμα, που προέρχεται από εξαιρετικό λευκό κρασί από ορεινούς αμπελώνες, το οποίο απέσταξα ο ίδιος προτού το κλείσω σε μπουκαλάκι με πώμα από πικρά βότανα και το θάψω ανάποδα σε ζεστή κοπριά αλόγου επί είκοσι μέρες. Μόλις το έβγαλα απ’ την κοπριά (διαδικασία που πρέπει να εφαρμόζεται πολύ προσεκτικά, ώστε να αποφεύγεται η μόλυνση του παρασκευάσματος), ξεχώρισα το κατακάθι απ’ το γαλάζιο απόσταγμα, κι έτσι πήρα το πεμπταίο απόσταγμά μου. Το διατηρώ μέσα σε καλά κλεισμένα γυάλινα δοχεία. Θα σας προφυλάξει απ’ τη σήψη, την αποσύνθεση και κάθε άλλο κίνδυνο. Έχει τόσες ιδιότητες, που θα ανάσταινε και νεκρό».

«Αρκεί να μην σκοτώνει τους ζωντανούς» μουρμούρισε ο Μπέντφορντ.

Ο γιατρός θίχτηκε: «Έχει εγκριθεί από τον Ραϊμόνδο Λούλο, τον Φίλιππο Ουλστάντιο και πολλούς άλλους επιστήμονες, αρχαίους και σύγχρονους. Αλλά, ας τελειώνουμε. Έχω για τον καθένα σας εξαιρετικά χάπια, μισό δράμι το καθένα, που θα τα φυλάξετε στην τσέπη σας και θα τα πάρετε αμέσως μόλις υποψιαστείτε ότι προσβληθήκατε από πανούκλα. Είναι φτιαγμένα από απλά υλικά, χωρίς υπερβολές: τέσσερα δράμια ερυθρού αργίλου, ρίζα ινδικού φυτού, καμφορά, επτάφυλλο, λευκό δίκταμο και ηπατική αλόη, με μια ιδέα ζαφορά, μερικά μοσχοκάρφια, χυμό σγουρού λάχανου και ψημένο μέλι. Μελετήθηκαν με σκοπό ν’ απομακρύνουν την πανώλη που γεννά τη σήψη. Ο ερυθρός άργιλος σβήνει τη φωτιά που καταλαμβάνει το σώμα και εξουδετερώνει τις αλλοιώσεις.

Η ρίζα του ινδικού φυτού έχει την ιδιότητα να ξεραίνει και να θεραπεύει. Η καμφορά δροσίζει, ξεραίνοντας κι αυτή. Το λευκό δίκταμο δρα κατά του δηλητηρίου. Η ηπατική αλόη προστατεύει από την αποσύνθεση και απελευθερώνει το σώμα. Η ζαφορά και τα μοσχοκάρφια διατηρούν και αναζωογονούν την καρδιά».

Το ακροατήριο έμεινε σιωπηλό.

«Μπορείτε να μου έχετε εμπιστοσύνη» επέμεινε ο Κριστοφάνο. «Εγώ ο ίδιος τελειοποίησα αυτές τις φόρμουλες, βασιζόμενος σε διάσημες συνταγές που παρασκεύασαν οι ειδικοί σε θέματα πανούκλας. Όπως τα στοματικά σιρόπια του Τζιοβάνι ντι Βολτέρα, ο οποίος…»

Εκείνη τη στιγμή δημιουργήθηκε μια μικρή αναταραχή στην ομάδα· εμφανίστηκε η Κλορίντια, εντελώς ξαφνικά.

Μέχρι τότε, είχε μείνει στο δωμάτιό της. Όπως συνήθως, δεν έδινε σημασία στις ώρες των γευμάτων. Η άφιξή της χαιρετίστηκε ποικιλοτρόπως. Ο Μπρενότσι βασάνισε το δενδρύλλιό του, ο Στιλόνε Πριάσο και ο Ντεβιζέ έφτιαξαν τα μαλλιά τους, ο Κριστοφάνο ρούφηξε διακριτικά την κοιλιά του, ο πατήρ Ρομπλέντα κοκκίνισε, ενώ ο Άτο Μελάνι φτερνίστηκε. Μόνο ο Μπέντφορντ και ο Ντουλτσιμπένι κράτησαν την ψυχραιμία τους.

Η Κλορίντια διέθετε πραγματικά μοναδική εμφάνιση· κάτω απ’ την κατάλευκη πούδρα, διακρινόταν μια επιδερμίδα σκούρα, που δημιουργούσε μεγάλη αντίθεση με τα πυκνά, σγουρά και βαμμένα ξανθά μαλλιά που πλαισίωναν το φαρδύ μέτωπο και το άψογο οβάλ του προσώπου. Η μικρή και κομψή –αν και πλακουτσωτή– μύτη, τα μαύρα, μεγάλα και βελούδινα μάτια και τα τέλεια, χωρίς κενά, δόντια στο σαρκώδες στόμα απλώς συνόδευαν αυτό που έβγαζε μάτι: ένα πολύ βαθύ ντεκολτέ, τονισμένο από μια γιρλάντα από πολύχρωμες φουντίτσες, οι οποίες

αγκάλιαζαν τους ώμους και κατέληγαν σ' έναν μεγάλο φιόγκο ανάμεσα στα στήθη.

Ο Μπέντφορντ τής έκανε θέση στον πάγκο, ενώ ο Ντουλτσιμπένι έμεινε ακίνητος.

«Είμαι σίγουρη ότι πολλοί από εσάς επιθυμούν να μάθουν πόσες μέρες θα διαρκέσει αυτός ο εγκλεισμός» είπε η Κλορίντια με τόνο ευχάριστα μοιραίο, τοποθετώντας στο τραπέζι μια τράπουλα ταρό.

«Ρύσαι ημάς από του πονηρού» μουρμούρισε ο Ρομπλέντα, που σηκώθηκε, σταυροκοπήθηκε κι έφυγε βιαστικά χωρίς καν να χαιρετήσει.

Κανένας δεν ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση της Κλορίντια, που όλοι θεωρούσαν ότι οδηγούσε σε άλλου είδους έρευνες, πιο επισταμένες, αλλά οικονομικά πιο δαπανηρές.

«Μάλλον δεν διαλέξατε την κατάλληλη στιγμή, ευγενική κυρία» είπε ο Άτο Μελάνι για να τη βγάλει απ' τη δύσκολη θέση. «Η λύπη μας για την κατάσταση είναι πιο μεγάλη απ' την ευχαρίστηση της συντροφιάς σας».

Προς μεγάλη έκπληξη των παρευρισκομένων, η Κλορίντια πήρε το χέρι του Μπέντφορντ και, με μια κίνηση όλο χάρη, το έφερε μπροστά στο πλούσιο στήθος της, που το αποκάλυπτε ένα ντεκολτέ γαλλικού τύπου.

«Ίσως είναι καλύτερα να διαβάσω το χέρι» πρότεινε η Κλορίντια «δωρεάν, εννοείται, και μόνο για την ευχαρίστησή σας».

Αυτήν τη φορά η γλώσσα του Μπέντφορντ δέθηκε κόμπος και, προτού προλάβει ν' αρνηθεί, η Κλορίντια του άνοιξε τρυφερά την παλάμη.

«Να μαστε, λοιπόν» είπε χαϊδεύοντας με την άκρη του δαχτύλου της το χέρι του Άγγλου. «Θα δεις, θα σ' αρέσει πολύ».

Όλοι οι παρευρισκόμενοι (κι εγώ μαζί) τέντωσαν το κεφάλι για να δουν και ν' ακούσουν καλύτερα.

«Σου έχει διαβάσει κανείς τις γραμμές του χεριού;» ρώτησε η Κλορίντια, αγγίζοντας πολύ απαλά τα δάχτυλα και τον καρπό του Μπέντφορντ.

«Ναι. Ε, όχι. Θέλω να πω, όχι έτσι».

«Μην φοβάσαι καθόλου. Η Κλορίντια θα σου εξηγήσει όλα τα μυστικά του χεριού και της ευτυχίας. Το χοντρό δάχτυλο ονομάζεται αντίχειρας, *quia pollet*, επειδή είναι πιο δυνατό από τα άλλα. Το δεύτερο, δείκτης, γιατί το χρησιμοποιούμε για να δείχνουμε. Το τρίτο ονομάζεται άτιμο, γιατί είναι δείγμα κοροϊδίας και προσβολής. Το τέταρτο, μέσος ή παράμεσος, και φέρει το δαχτυλίδι του γάμου. Το πέμπτο, μικρό, γιατί το χρησιμοποιούμε για να καθαρίζουμε και να ξύνουμε τα αυτιά. Τα δάχτυλα του χεριού είναι ανισομεγέθη για μεγαλύτερη ευπρέπεια και μεγαλύτερη ευκολία στη χρήση».

Καθώς επεξηγούσε το δακτυλικό σύστημα, η Κλορίντια υπογράμμιζε κάθε φράση γαργαλώντας λάγνα τις φάλαγγες του Μπέντφορντ, ο οποίος αγωνιζόταν να κρύψει την ταραχή του πίσω από ένα ντροπαλό χαμόγελο κι ένα είδος ακούσιας αποστροφής για το γυναικείο φύλο, που μέχρι τότε το είχα παρατηρήσει μόνο στους ταξιδιώτες που έρχονταν απ' τον βορρά. Η Κλορίντια βάλθηκε στη συνέχεια να ασχολείται με τα άλλα μέρη του χεριού: «Βλέπεις τη γραμμή που ξεκινάει στη μέση του καρπού και ανεβαίνει προς τον δείκτη; Είναι η γραμμή της ζωής, ή γραμμή της καρδιάς. Αυτή που κόβει το χέρι απ' τα δεξιά στ' αριστερά είναι η γραμμή της φύσης, ή γραμμή του πνεύματος. Η αδελφή της, δίπλα, είναι η μεσοπαλαμιαία γραμμή. Κι αυτό το μικρό εξόγκωμα ονομάζεται ζώνη της

Αφροδίτης. Σου αρέσει αυτό το όνομα;» ρώτησε η Κλορίντια με φωνή γεμάτη νόημα.

«Εμένα, πολύ» αναφώνησε ο Μπρενότσι.

«Πίσω, ηλίθιε» του απάντησε ο Στιλόνε, κόβοντας την προσπάθειά του να πλησιάσει την Κλορίντια.

«Το ξέρω, το ξέρω, είναι ωραίο όνομα» είπε η Κλορίντια, ρίχνοντας μια πονηρή ματιά στον Μπρενότσι κι έπειτα στον Μπέντφορντ. «Όμως, δεν είναι το μόνο. Υπάρχει το δάχτυλο της Αφροδίτης, το όρος της Αφροδίτης, το δάχτυλο του Ήλιου, το όρος του Ήλιου, το δάχτυλο του Άρη, το όρος του Άρη, το όρος του Δία, το δάχτυλο του Ποσειδώνα, το όρος του Ποσειδώνα και η έδρα του Ερμή».

Καθώς ξεχώριζε μ’ αυτούς τους όρους δάχτυλα, φάλαγγες, ρυτίδες, γραμμές, αρθρώσεις, εξογκώματα και βαθουλώματα, η Κλορίντια περνούσε με μια κίνηση αισθησιακή όσο κι επιδέξια τον δείκτη της στο χέρι του Μπέντφορντ κι έπειτα στα μάγουλά της, στην παλάμη του Άγγλου κι έπειτα στα χείλη της, και πάλι στον καρπό του Μπέντφορντ κι έπειτα ψηλά στο αθώο ακόμη εκεί χώρισμα του πλούσιου στήθους της. Ο Μπέντφορντ ξεροκατάπινε.

«Υπάρχει, επίσης, η γραμμή του συκωτιού, η γραμμή ή ο δρόμος του Ήλιου, η γραμμή του Άρη, η γραμμή του Ποσειδώνα, το όρος της Σελήνης. Τα πάντα καταλήγουν στον γαλαξία…»

«Ναι, ναι, ο γαλαξίας» ψιθύρισε ο Μπέντφορντ έτοιμος να λιποθυμήσει.

Σχεδόν όλα τα μέλη της ομάδας είχαν στριμωχτεί γύρω απ’ την Κλορίντια, με μεγαλύτερο πάθος απ’ ό,τι το βόδι και ο γάιδαρος γύρω απ’ τον Χριστό τη νύχτα που ήρθε στον κόσμο.

«Όπως και να ’χει, έχετε ωραίο χέρι και μια ακόμα πιο ωραία ψυχή, νομίζω» είπε η Κλορίντια με συγκαταβατικό

τόνο, ακουμπώντας φευγαλέα την παλάμη του Μπέντφορντ στο καστανό δέρμα που χώριζε το στήθος απ’ τον λαιμό. «Αντίθετα, δεν έχω να πω τίποτα για το σώμα σας» πρόσθεσε γελώντας, προτού απομακρύνει το χέρι του Μπέντφορντ για να πιάσει αυτό του Ντουλτσιμπένι.

Όλα τα βλέμματα στράφηκαν στον ώριμο ευγενή που, με μια κίνηση προσβλητική και απότομη, τράβηξε το χέρι του, σηκώθηκε και κατευθύνθηκε προς τη σκάλα.

«Τι τρόποι!» σχολίασε η Κλορίντια με φωνή ειρωνική, προσπαθώντας να κρύψει την απογοήτευσή της και διορθώνοντας μια τούφα απ’ τα μαλλιά της με εντελώς γυναικείο εκνευρισμό. «Και τι δύστροπος χαρακτήρας!»

Εκείνη τη στιγμή σκέφτηκα ότι η Κλορίντια είχε πλησιάσει πολλές φορές τον Ντουλτσιμπένι, όμως εκείνος την απέκρουε συνεχώς, δείχνοντας όλο και πιο ενοχλημένος. Πράγματι, αντίθετα με τον Ρομπλέντα, που έδειχνε υπερβολικά εξοργισμένος από την παρουσία της κοκότας, αλλά σίγουρα την επισκεπτόταν τις νύχτες, ο Ντουλτσιμπένι έμοιαζε να νιώθει βαθιά και ειλικρινή αποστροφή στη θέα της νεαρής γυναίκας. Κανένας άλλος ένοικος του πανδοχείου δεν τολμούσε να επιδείξει τέτοια περιφρόνηση απέναντι στην Κλορίντια. Φαίνεται πως γι’ αυτό τον λόγο ίσως, ή λόγω των χρημάτων που ήταν φανερό πως εκείνος διέθετε, η κοκότα επέμενε να απευθύνει τον λόγο στον ευγενή απ’ το Φέρμο. Καθώς, όμως, δεν κατάφερνε να του αποσπάσει ούτε μια λέξη, η Κλορίντια με είχε ρωτήσει πολλές φορές για το άτομό του, θέλοντας να μάθει λεπτομέρειες που τον αφορούσαν.

Μιας που το διάβασμα του χεριού διακόπηκε απότομα, ο γιατρός επωφελήθηκε για να ξαναπιάσει τις διευκρινίσεις του σχετικά με τα φάρμακα κατά της μετάδοσης της ασθένειας. Ύστερα ακολουθήσαμε όλοι τον Κριστοφάνο,

που πήγε να ελέγξει την κατάσταση της υγείας του Πελεγκρίνο.

Μπήκαμε στο δωμάτιο του αφεντικού μου, που κείτονταν στο κρεβάτι και έδειχνε τώρα λιγότερο χλωμός. Το φως που έμπαινε απ’ τα παράθυρα μας ανέβασε το ηθικό, ενώ ο γιατρός άρχισε να εξετάζει τον ασθενή.

«Χμμμ» μουρμούρισε ο Πελεγκρίνο.

«Δεν έχει πεθάνει» δήλωσε ο Κριστοφάνο. «Τα μάτια του είναι μισάνοιχτα, ο πυρετός δεν έπεσε, αλλά το χρώμα του είναι καλύτερο. Επιπλέον, κατουρήθηκε πάνω του».

Δεχτήκαμε τα νέα με ανακούφιση. Ωστόσο ο γιατρός γρήγορα διαπίστωσε ότι ο ασθενής βρισκόταν σε κατάσταση αδράνειας, γεγονός που του επέτρεπε να ανταποκρίνεται πολύ αδύναμα στα εξωτερικά ερεθίσματα.

«Πελεγκρίνο, πες μου, καταλαβαίνεις τι σου λέω;» ψιθύρισε ο Κριστοφάνο.

«Χμμμ» επανέλαβε το αφεντικό μου.

«Είναι αδύνατον» συμπέρανε ο γιατρός με βεβαιότητα. «Είναι σε θέση να ξεχωρίσει τις φωνές, αλλά όχι να απαντήσει. Αντιμετώπισα και παλιότερα μια τέτοια περίπτωση· ένας χωρικός ο οποίος καταπλακώθηκε από ένα δέντρο που το είχε ρίξει ο άνεμος. Δεν πρόφερε την παραμικρή λέξη επί πολλούς μήνες, παρόλο που ήταν απόλυτα ικανός να καταλάβει τι του έλεγαν η γυναίκα και τα παιδιά του».

«Και τι έγινε μετά;» ρώτησα.

«Τίποτα. Πέθανε».

Με παρακάλεσε ν’ απευθύνω μερικές φράσεις στον ασθενή, μήπως τον ζωντανέψω. Μάταια. Δεν κατόρθωσα να τον αποσπάσω απ’ τον λήθαργο στον οποίο είχε πέσει

ούτε όταν του ψιθύρισα ότι το πανδοχείο είχε πιάσει φωτιά και ότι όλα τα αποθέματα κρασιού είχαν καταστραφεί.

Παρ’ όλα αυτά, ο Κριστοφάνο έδειχνε ανακουφισμένος. Τα δύο εξογκώματα που στόλιζαν τον λαιμό του αφεντικού μου είχαν αρχίσει να ξεθωριάζουν και να ξεπρήζονται. Επομένως, δεν ήταν γάγγλια. Είτε πετέχεια είτε απλές εκχυμώσεις, ήταν σίγουρο ότι συρρικνώνονταν. Φαίνεται, λοιπόν, ότι δεν μας απειλούσε επιδημία πανούκλας. Μπορούσαμε να χαλαρώσουμε κάπως. Βέβαια, δεν εγκαταλείψαμε τον άρρωστο στην τύχη του. Βεβαιωθήκαμε ότι ο Πελεγκρίνο ήταν σε θέση να καταπιεί, έστω και αργά, τροφές καλά αλεσμένες. Προσφέρθηκα να τον ταΐσω. Ο Κριστοφάνο θα τον εξέταζε κατά διαστήματα. Το πανδοχείο, όμως, έμενε χωρίς αυτόν που το γνώριζε καλύτερα απ’ όλους, τον μόνο που ήταν σε θέση να μας βοηθήσει. Είχα βυθιστεί σ’ αυτές τις σκέψεις όταν οι ένοικοι, ικανοποιημένοι από την επίσκεψή τους στο προσκέφαλο του ασθενή, άρχισαν να φεύγουν ένας ένας. Έμεινα μόνος με τον γιατρό, που κοίταζε με ύφος σκεφτικό το ακίνητο σώμα του Πελεγκρίνο.

«Τα πράγματα πάνε καλύτερα, θα έλεγα. Αλλά με τις ασθένειες δεν πρέπει να αισθάνεται κανείς πολύ σίγουρος για τον εαυτό του» σχολίασε.

Μας διέκοψε μια δυνατή κωδωνοκρουσία που ακούστηκε απ’ την οδό Όρσο, κάτω απ’ τα παράθυρά μας. Πλησίασα να δω· μας έστελναν τρεις άντρες για να κάνουν το προσκλητήριο και να επιβεβαιώσουν ότι δεν το είχε σκάσει κανείς. Αλλά πρώτα έπρεπε, μας είπαν, να τους ενημερώσει ο Κριστοφάνο για την κατάσταση της υγείας μας. Έτρεξα στα δωμάτια και συγκέντρωσα όλους τους ενοίκους. Ορισμένοι έριξαν ένα φοβισμένο βλέμμα στο καημένο το αφεντικό μου, που δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος.

Ευτυχώς, η ευστροφία του Κριστοφάνο και του αβά Μελάνι έλυσε γρήγορα το πρόβλημα. Συγκεντρωθήκαμε στον πρώτο όροφο, στο δωμάτιο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Ο Κριστοφάνο πήγε πρώτος στα κάγκελα του παραθύρου, ανακοινώνοντας στους τρεις άντρες ότι τίποτα το ιδιαίτερο δεν είχε συμβεί, ότι κανείς δεν είχε δείξει το παραμικρό δείγμα αδιαθεσίας, ότι όλοι φαινόμασταν απόλυτα υγιείς.

Στη συνέχεια, αρχίσαμε να παρελαύνουμε ο ένας μετά τον άλλον μπροστά στο παράθυρο, ώστε να μας επιθεωρήσουν. Αλλά ο γιατρός και ο Άτο κατάφεραν να μπερδέψουν τους επιθεωρητές μας. Πράγματι, ο Κριστοφάνο οδήγησε στο παράθυρο τον Στιλόνε Πριάσο, έπειτα τον Ρομπλέντα και τέλος τον Μπέντφορντ, λέγοντας συχνά λάθος όνομα. Ο Κριστοφάνο τούς παρακάλεσε πολλές φορές να τον συγχωρήσουν γι’ αυτό το αθέλητο λάθος, ενώ είχε ήδη σημειωθεί αναταραχή. Όταν ήρθε η σειρά του Πελεγκρίνο, ο Μπέντφορντ κατόρθωσε να τους μπερδέψει ακόμα περισσότερο· βάλθηκε να ουρλιάζει στα αγγλικά, απαιτώντας (όπως μας μετέφρασε ο Άτο) να τον αφήσουν να φύγει. Οι τρεις επιθεωρητές αντέδρασαν με βρισιές και σαρκασμούς, ενώ απ’ το παράθυρο περνούσε βιαστικά ο Πελεγκρίνο, που έδειχνε σε θαυμάσια φόρμα: ήταν καλοχτενισμένος και τα χλωμά μάγουλά του ήταν κόκκινα χάρη στις πούδρες της Κλορίντια. Την ίδια στιγμή, ο Ντεβιζέ βάλθηκε να χειρονομεί και να διαμαρτύρεται για τον εγκλεισμό μας, απομακρύνοντας οριστικά την προσοχή των επιθεωρητών απ’ τον Πελεγκρίνο. Έτσι, ολοκλήρωσαν τον έλεγχο χωρίς να αντιληφθούν την απελπιστική κατάσταση του αφεντικού μου.

Ενώ εγώ συλλογιζόμουν αυτά τα τεχνάσματα, ο αβάς Μελάνι με τράβηξε στον διάδρομο. Ήθελε να μάθει πού συνήθιζε να φυλάει ο Πελεγκρίνο τα χρήματα και τα πολύτιμα αντικείμενα που του εμπιστεύονταν οι ταξιδιώτες κατά την άφιξή τους. Τραβήχτηκα δείχνοντας έκπληκτος· αυτό το μέρος ήταν μυστικό. Μπορεί το αφεντικό μου να μην είχε να κρύψει θησαυρούς, όμως εκεί έβαζε τα ποσά που οι πελάτες εμπιστεύονταν στη φύλαξή του. Θυμήθηκα την κακή γνώμη που είχαν για τον Άτο ο Κριστοφάνο, ο Στιλόνε Πριάσο και ο Ντεβιζέ.

«Φαντάζομαι ότι το αφεντικό σου δεν αποχωρίζεται ποτέ το κλειδί» πρόσθεσε ο αβάς.

Ήμουν έτοιμος να του απαντήσω, όταν είδα ότι μετέφεραν τον Πελεγκρίνο πίσω στο δωμάτιό του. Ο χαλκάς με τα κλειδιά, που ήταν μέρα νύχτα κρεμασμένος στο παντελόνι του αφεντικού μου, δεν βρισκόταν στη θέση του.

Έτρεξα γρήγορα στο κελάρι, όπου είχα φυλάξει τα κλειδιά της αποθήκης σε μια τρύπα του τοίχου που μόνο εγώ γνώριζα την ύπαρξή της. Ήταν εκεί. Προσέχοντας να μην προκαλέσω την περιέργεια των ενοίκων, οι οποίοι, ενθουσιασμένοι απ' την επιτυχία της σκηνοθεσίας τους, κατέβαιναν να δειπνήσουν στην τραπεζαρία, ανέβηκα στον τρίτο όροφο.

Είναι ώρα να εξηγήσω εν συντομία ότι σε κάθε όροφο οδηγούσε μια σκάλα που χωριζόταν στα δύο από ένα πλατύσκαλο. Λοιπόν, η πορτούλα που οδηγούσε στο στενό δωματιάκι όπου κρύβαμε τα αντικείμενα αξίας βρισκόταν στο πλατύσκαλο που χώριζε τον δεύτερο απ' τον τρίτο όροφο.

Βεβαιώθηκα ότι δεν υπήρχε κανείς τριγύρω και μπήκα. Τράβηξα την πέτρα του τοίχου που έκρυβε το μικρό

χρηματοκιβώτιο. Το άνοιξα. Δεν έλειπε τίποτα, ούτε τα χρήματα, ούτε οι αποδείξεις παράδοσης που είχαν υπογράψει οι πελάτες. Ησύχασα.

«Και τώρα, σε ρωτάω: Ποιος έκλεψε τα κλειδιά του Πελεγκρίνο;»

Ήταν η φωνή του αβά Μελάνι. Με είχε ακολουθήσει. Μπήκε στο δωμάτιο κι έκλεισε πίσω του την πόρτα.

«Φαίνεται ότι υπάρχει ένας κλέφτης ανάμεσά μας» είπε με φωνή σχεδόν ανάλαφρη. Έπειτα πρόσθεσε απότομα δείχνοντας το πλατύσκαλο: «Σιωπή, κάποιος έρχεται προς τα εδώ».

Μου ζήτησε να βγω στο κατώφλι. Τον υπάκουσα με βαριά καρδιά, αλλά δεν άκουσα τίποτα, εκτός απ' τις νότες του Ντεβιζέ, που ανέβαιναν υπόκωφες απ' το ισόγειο.

Επιθυμώντας να περιορίσω στο ελάχιστο τις επαφές μου με τον αβά, του είπα ότι μπορούσε να φύγει άφοβα απ' το δωματιάκι. Την ώρα που έβγαινε απ' την πόρτα, πρόσεξα ότι έριξε ένα ανήσυχο βλέμμα στο χρηματοκιβώτιο.

«Τι συμβαίνει πάλι, κύριε αβά;» τον ρώτησα, προσπαθώντας να κρύψω την αγωνία μου και να πνίξω τον αγενή τόνο της φωνής μου.

«Σκέφτομαι. Είναι παράλογο που ο κλέφτης των κλειδιών δεν τα χρησιμοποίησε για να αρπάξει το περιεχόμενο του χρηματοκιβωτίου. Είσαι σίγουρος ότι τα έλεγξες όλα;»

Κοίταξα άλλη μια φορά. Τα χρήματα ήταν στη θέση τους, το ίδιο και οι αποδείξεις. Τι άλλο έπρεπε να κοιτάξω; Ύστερα θυμήθηκα: τα μαργαριτάρια που μου είχε δώσει ο Μπρενότσι.

Το παράξενο και γοητευτικό δώρο του Βενετού, που ζηλότυπα είχα κρύψει ανάμεσα στα άλλα αντικείμενα αξίας, είχε εξαφανιστεί. Γιατί, όμως, ο κλέφτης πήρε μόνο αυτό; Υπήρχαν πολλά ασημένια νομίσματα που και τα

έβλεπε κανείς αμέσως και πιο εύκολα θα μπορούσε να τα πουλήσει απ’ ό,τι τα μαργαριτάρια μου!

«Ηρέμησε. Θα πάμε στο δωμάτιό μου και θα εξετάσουμε την κατάσταση με ψυχραιμία» είπε.

Έπειτα, βλέποντας ότι ήμουν έτοιμος ν’ αρνηθώ, πρόσθεσε: «Αν θέλεις να ξαναδείς τα μαργαριτάρια σου».

Δέχτηκα, αν και με βαριά καρδιά.

Μόλις μπήκαμε στο δωμάτιό του, ο αβάς μ’ έβαλε να καθίσω σε μια καρέκλα. Μάντευε την ανησυχία μου.

«Δύο υποθέσεις μπορούμε να κάνουμε» άρχισε να λέει. «Είτε ο κλέφτης πήρε αυτό που ήθελε, δηλαδή τα μαργαριτάρια, είτε δεν πρόλαβε να υλοποιήσει όλες τις προθέσεις του. Κλίνω προς τη δεύτερη υπόθεση».

«Γιατί; Σας μετέφερα αυτά που μου είπε ο Κριστοφάνο. Αυτά τα μαργαριτάρια δεν είναι άσχετα με το δηλητήριο και τη νεκροφάνεια. Είναι πιθανόν να το γνωρίζει ο Μπρενότσι».

«Ας αφήσουμε στην άκρη αυτή την ιστορία, τουλάχιστον για την ώρα, αγόρι μου» είπε γελώντας. «Δεν λέω ότι τα κοσμήματά σου δεν έχουν μεγάλη αξία –κάθε άλλο!– ή ότι δεν διαθέτουν τις αρετές που τους αποδίδει ο γιατρός μας. Αλλά θεωρώ ότι ο κλέφτης πήγε για άλλο λόγο στο δωματιάκι. Αυτό το σημείο βρίσκεται ακριβώς μεταξύ του δεύτερου και του τρίτου ορόφου. Κι από τότε που βρήκαμε το άψυχο σχεδόν σώμα του Πελεγκρίνο, υπάρχουν πολλά πηγαινέλα, που δεν επιτρέπουν σε κάποιον να δράσει με την ησυχία του».

«Και λοιπόν;»

«Λοιπόν, νομίζω ότι ο κλέφτης θα ξαναπάει σ’ αυτή την τρύπα, και μάλιστα τη νύχτα. Κανείς δεν γνωρίζει ακόμη ότι αντιλήφθηκες την κλοπή των κλειδιών. Αν δεν

ενημερώσεις τους ενοίκους, ο κλέφτης θα πιστεύει ότι μπορεί να κινείται με την άνεσή του».

«Σύμφωνοι» είπα με κάποια δυσπιστία. «Θα περιμένω μέχρι αύριο για να τους ενημερώσω. Και θα προσεύχομαι στον Θεό για να μην συμβεί κανένα κακό».

Λοξοκοίταξα τον αβά και αποφάσισα να του κάνω την ερώτηση που μου έτρωγε τη γλώσσα: «Νομίζετε ότι ο κλέφτης σκότωσε τον Ντε Μουρέ και στη συνέχεια προσπάθησε να δολοφονήσει και το αφεντικό μου;».

«Όλα είναι πιθανά» απάντησε ο Μελάνι φουσκώνοντας τα μάγουλά του, πράγμα που έκανε το στόμα του να μοιάζει με κεράσι. «Ο καρδινάλιος Μαζαρίνος συνήθιζε να μου λέει: Είναι αμαρτία να κάνουμε κακές σκέψεις, όμως στο τέλος πάντα μαντεύουμε σωστά».

Ο αβάς θα πρέπει να κατάλαβε τη δυσπιστία μου απέναντί του, αλλά δεν μου έκανε καμία ερώτηση και συνέχισε σαν να μην συνέβαινε τίποτα: «Σήμερα το πρωί, είχα σκοπό να σου προτείνω μια μικρή εξερεύνηση, πριν το αφεντικό σου πέσει λιπόθυμο».

«Τι θέλετε να πείτε;»

«Νομίζω ότι ήρθε η ώρα να ψάξουμε τα δωμάτια των δύο συνταξιδιωτών του καημένου του γέρου. Εσύ έχεις δεύτερα κλειδιά για όλα τα δωμάτια».

«Έχετε την πρόθεση να μπείτε κρυφά στα δωμάτια του Ντουλτσιμπένι και του Ντεβιζέ; Και θέλετε να σας βοηθήσω;» ρώτησα έκπληκτος.

«Έλα τώρα, μην με κοιτάζεις έτσι. Σκέψου λίγο. Αν κάποιος σ' αυτό το πανδοχείο έχει σχέση με τον θάνατο του Γάλλου, δεν μπορεί να είναι άλλος απ' τον Ντουλτσιμπένι ή τον Ντεβιζέ. Έφτασαν στο Ντοντσέλο μαζί με τον Ντε Μουρέ, από τη Νάπολη, και μένουν εδώ πάνω από έναν μήνα. Με την ιστορία του θεάτρου του

Κοκομέρο, ο Ντεβιζέ απέδειξε ότι ενδεχομένως έχει κάτι να κρύψει. Όσο για τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι, μοιράστηκε το ίδιο δωμάτιο με τον νεκρό. Μπορεί να είναι αθώοι, αλλά σίγουρα ξέρουν περισσότερα απ' τον καθένα για τον Ντε Μουρέ».

«Και τι ελπίζετε να βρείτε στα δωμάτιά τους;»

«Θα το μάθω όταν μπω μέσα» απάντησε ξερά.

Τα φριχτά πράγματα που είχα μάθει για τον Μελάνι απ' το στόμα του Ντεβιζέ ήχησαν ξανά στ' αυτιά μου.

«Δεν μπορώ να σας δώσω το δεύτερο κλειδί» είπα αφού το σκέφτηκα για λίγο.

Ο Μελάνι κατάλαβε ότι θα ήταν μάταιο να επιμείνει και σιώπησε.

«Όσο για τα υπόλοιπα, είμαι στη διάθεσή σας» πρόσθεσα πιο μαλακά, με το μυαλό στα χαμένα μαργαριτάρια μου. «Θα μπορούσα, για παράδειγμα, να κάνω μερικές ερωτήσεις στον Ντεβιζέ και τον Ντουλτσιμπένι, να προσπαθήσω να τους κάνω να μιλήσουν...»

«Έλα τώρα! Όχι μόνο δεν θα έβγαζες τίποτε, αλλά, επιπλέον, θα τους έκανες να ανησυχήσουν. Ας προχωρήσουμε βήμα βήμα. Ας προσπαθήσουμε να καταλάβουμε ποιος έκλεψε τα κλειδιά και τα μαργαριτάρια σου».

Ο Άτο μού εξήγησε την ιδέα του· μετά το δείπνο, θα ελέγχαμε τη σκάλα απ' τα δωμάτιά μας, εγώ στον τρίτο κι εκείνος στον δεύτερο όροφο. Θα περνούσαμε απ' το δικό μου στο δικό του παράθυρο ένα λεπτό σχοινάκι (τα δωμάτιά μας βρίσκονταν ακριβώς το ένα πάνω απ' το άλλο) και θα στερεώναμε την άκρη του στο πόδι μας. Αυτός που θα παρατηρούσε κάτι θα τραβούσε δυνατά το σχοινί, ώστε ο άλλος να τρέξει και να πιάσουν τον κλέφτη στα πράσα.

Όσο μιλούσε, εγώ σκεφτόμουν. Το να ξέρω ότι τα μαργαριτάρια του Μπρενότσι μπορεί να άξιζαν πολλά λεφτά με γέμιζε απελπισία· κανένας δεν μου είχε κάνει μέχρι τότε ένα τόσο πολύτιμο δώρο. Ίσως έπρεπε να βοηθήσω λίγο τον αβά Μελάνι. Εννοείται ότι θα είχα τα μάτια μου ανοιχτά – δεν έπρεπε να ξεχνάω τα φοβερά σχόλια που είχα ακούσει για το άτομό του.

Τον διαβεβαίωσα ότι θα ακολουθούσα τις οδηγίες του, όπως άλλωστε του το είχα υποσχεθεί (του το θύμισα επίτηδες) την προηγούμενη νύχτα, στη διάρκεια της μακράς και παράξενης κουβέντας μας. Είπα αόριστα ότι άκουσα τρεις απ’ τους ενοίκους να μιλάνε για τον υπουργό των Οικονομικών Φουκέ, που ο αβάς είχε αναφέρει το προηγούμενο βράδυ.

«Και τι ακριβώς είπαν;»

«Τίποτα που να θυμάμαι με ακρίβεια, γιατί εκείνη την ώρα τακτοποιούσα την κουζίνα. Μου θύμισαν, όμως, ότι μου υποσχεθήκατε να μου διηγηθείτε μια ιστορία γι’ αυτόν».

Μια λάμψη φάνηκε στα διαπεραστικά μάτια του αβά Μελάνι· επιτέλους, κατάλαβε τον λόγο της δυσπιστίας μου.

«Έχεις δίκιο. Σ’ το χρωστάω» είπε.

Ξαφνικά, το βλέμμα του έγινε αφηρημένο, χάθηκε στις αναμνήσεις. Σιγοτραγούδησε με μελαγχολική φωνή:

Ai sospiri, al dolore,
Ai tormenti, al penare,
Torna o moi core…[4]

«Να πώς ο εξοχότατος Λουίτζι Ρόσι, ο δάσκαλός μου, θα σου μιλούσε για τον Φουκέ» πρόσθεσε, παρατηρώντας την

απορημένη έκφρασή μου. «Όμως, αφού αυτό το καθήκον είναι δικό μου, και περιμένοντας την ώρα του δείπνου, κάθισε όσο πιο άνετα μπορείς. Με ρώτησες ποιος ήταν ο Νικολά Φουκέ. Ε, λοιπόν, πάνω απ' όλα υπήρξε ένας ηττημένος».

Σιώπησε, σαν να έψαχνε τις λέξεις, ενώ το λακκάκι έτρεμε στο πιγούνι του.

«Τον νίκησαν ο φθόνος, το δημόσιο συμφέρον, η πολιτική, αλλά κυρίως τον νίκησε η Ιστορία. Διότι, μην το ξεχνάς, οι νικητές γράφουν την Ιστορία, καλοί ή κακοί. Και ο Φουκέ έχασε. Αυτός είναι ο λόγος που όποιον κι αν ρωτήσεις στη Γαλλία και σε ολόκληρο τον κόσμο θα σου πει ότι υπήρξε ο πιο άρπαγας, ο πιο διεφθαρμένος και ο πιο ανατρεπτικός υπουργός, ο πιο επιπόλαιος και ο πιο σπάταλος της εποχής μας».

«Κι εσείς, εκτός από ηττημένος, ποιος λέτε ότι ήταν;»

«Ο Ήλιος» απάντησε χαμογελώντας. «Ήλιο αποκαλούσαν τον Φουκέ από τότε που ο Λε Μπρεν τον ζωγράφισε έτσι στην *Αποθέωση του Ηρακλή* στους τοίχους του πύργου του Βο λε Βικόντ. Πράγματι, κανένας άλλος πλανήτης δεν ταιριάζει καλύτερο σ' έναν άνθρωπο τόσο μεγαλόπρεπο και τόσο γενναιόδωρο».

«Τότε, λοιπόν, ο Βασιλιάς Ήλιος υιοθέτησε αυτό το όνομα επειδή ήθελε να μιμηθεί τον Φουκέ;»

Ο Μελάνι με κοίταξε με ύφος σκεφτικό, αλλά δεν απάντησε. Στη συνέχεια, βάλθηκε να μου εξηγεί ότι οι τέχνες μοιάζουν με φίνα ρόδα που έχουν ανάγκη να τους ετοιμάσει κανείς το κατάλληλο έδαφος, να τα καλλιεργήσει, να αφαιρέσει τα αγριόχορτα και να τους ρίχνει, μέρα με τη μέρα, σταγόνα σταγόνα, το νερό που θα τα ξεδιψάσει. Όσο για τον κηπουρό, σύμφωνα με τον αβά Μελάνι πρέπει να διαθέτει τα καλύτερα εργαλεία για να τα

περιποιηθεί, χέρι απαλό για να μην καταστρέψει τα τρυφερά φύλλα, μάτι ξύπνιο για να αναγνωρίσει τις ασθένειές τους και, τέλος, την ικανότητα να μεταδώσει την τέχνη του.

«Ο Νικολά Φουκέ διέθετε όλα όσα απαιτούνται για ένα τέτοιο έργο» είπε αναστενάζοντας ο αβάς Μελάνι. «Ήταν ο μαικήνας ο πιο λαμπρός, ο πιο μεγαλόπρεπος, ο πιο ανεκτικός και ο πιο γενναιόδωρος που υπάρχει, ο πιο χαρισματικός στην άσκηση της τέχνης της ζωής και της πολιτικής. Πιάστηκε, όμως, στον ιστό εχθρών άπληστων, ζηλόφθονων, περήφανων, δολοπλόκων και ύπουλων».

Ο Φουκέ προερχόταν από πλούσια οικογένεια της Νάντης, που τον περασμένο αιώνα είχε συγκεντρώσει επάξια τα πλούτη της κάνοντας εμπόριο απ’ τις Αντίλλες. Τον εμπιστεύθηκαν στους ιησουίτες, οι οποίοι ανακάλυψαν ότι διέθετε ανώτερη ευφυΐα και εξαιρετικά χαρίσματα· οι μαθητές του Ιγνάτιου Λογιόλα τον μετέτρεψαν σε καθαρά πολιτικό άντρα, ικανό να συλλάβει τις κατάλληλες συνθήκες, να στρέψει προς όφελός του κάθε κατάσταση και να πείσει και τον πιο δύσκολο συνομιλητή. Σε ηλικία δεκαέξι χρόνων ήταν ήδη σύμβουλος στη Βουλή του Μετς. Στα είκοσι χρόνια του ανήκε στα μέλη του εκλεκτού Σώματος των Εισηγητών, των δημόσιων λειτουργών που διοικούσαν τη δικαιοσύνη, τα οικονομικά και τον στρατό.

Στο μεταξύ, ο καρδινάλιος Ρισελιέ είχε πεθάνει και ο καρδινάλιος Μαζαρίνος είχε πάρει τη θέση του. Μαθητής του πρώτου, ο Φουκέ μπήκε χωρίς μεγάλη δυσκολία στην υπηρεσία του δεύτερου. Πόσο μάλλον που, όταν ξέσπασε η Επανάσταση της Σφενδόνης, η περίφημη επανάσταση των ευγενών κατά του στέμματος, ο Φουκέ υπεράσπισε με επιτυχία τον νεαρό βασιλιά Λουδοβίκο και προετοίμασε την επιστροφή του στο Παρίσι μετά την αναγκαστική φυγή

της οικογένειας εξαιτίας των ταραχών. Αποδείχτηκε εξαιρετικός υπηρέτης της Μεγαλειότητάς Του του καρδιναλίου, ένας πιστός στον βασιλιά υπήκοος κι ένας τολμηρός άντρας. Έτσι, όταν οι ταραχές πήραν τέλος, σε ηλικία τριάντα πέντε ετών ανέλαβε καθήκοντα γενικού επιτρόπου στη Βουλή των Παρισίων και, το 1653, έγινε επιτέλους υπουργός των Οικονομικών.

«Αυτό, όμως, είναι μόνο το περίγραμμα της ευγενικών, δίκαιων και διαχρονικών έργων του» είπε ο αβάς Μελάνι.

Έτρεχε απ’ τη μιαν άκρη της Γαλλίας στην άλλη (όπως όταν ήταν μέλος του Σώματος των Εισηγητών), θυσιάζοντας τον ύπνο και την υγεία του για να διαχειρίζεται με σύνεση, μέχρι το τελευταίο φράγκο, τα οικονομικά του στέμματος (αυτό γινόταν όσο ήταν υπουργός των Οικονομικών στο Παρίσι). Αυτό που ήθελε, όμως, πάνω απ’ όλα, ήταν η Γαλλία να μπορέσει να δείξει σ’ ολόκληρη την Ευρώπη τον θρίαμβο των Τεχνών και των Γραμμάτων.

Το σπίτι του ήταν πάντα ανοιχτό στους λόγιους και στους καλλιτέχνες, όπως και στους επιχειρηματίες. Όλοι, τόσο στο Παρίσι όσο και στην επαρχία, περίμεναν τις πολύτιμες ώρες που ξέκλεβε απ’ τη διοίκηση του κράτους για να τις χαρίσει σ’ εκείνους που είχαν ταλέντο στην ποίηση, στη μουσική και στις άλλες τέχνες.

Το γεγονός ότι ο Φουκέ κατάλαβε και αγάπησε πρώτος τον μεγάλο Λα Φοντέν δεν ήταν διόλου τυχαίο. Το λαμπερό ταλέντο του ποιητή πραγματικά άξιζε τη γενναιόδωρη επιχορήγηση που ο υπουργός τού έδινε από την πρώτη στιγμή της φιλίας τους. Και για να μην προσβάλει την ευαισθησία του φίλου του, του πρότεινε να εξοφλεί τα χρέη του επιστρέφοντάς του κάθε τόσο ένα μέρος, αλλά σε στίχους. Ο ίδιος ο Μολιέρος ήταν υπόχρεος στον υπουργό,

αν και αυτό δεν του καταλογίστηκε ποτέ, αφού το πιο σημαντικό χρέος του ήταν ηθικής τάξεως. Και ο γέρος Κορνέιγ, που τα θερμά και άστατα χείλη της δόξας είχαν πάψει να τον φιλούν, έλαβε ένα σημαντικό χρηματικό ποσό στην πιο δύσκολη στιγμή της ζωής του, κι έτσι γλίτωσε απ' τη φαρμακερή αγκαλιά της μελαγχολίας.

Αλλά η ευγενική ένωση του υπουργού με τα γράμματα και την ποίηση δεν εξαντλήθηκε σε γενναιοδωρίες. Ο υπουργός δεν περιορίστηκε να παράσχει μόνο οικονομική βοήθεια στους καλλιτέχνες. Διάβαζε τα έργα που κυοφορούνταν, έδινε συμβουλές, ενθάρρυνε, διόρθωνε, προφύλασσε, ασκούσε κριτική όποτε χρειαζόταν, επαινούσε όταν έπρεπε. Και ενέπνεε, όχι μόνο με τα λόγια του, αλλά και με την ευγενική παρουσία του. Πόση δύναμη και εμπιστοσύνη ενέπνεε η καλοσύνη της καρδιάς του, που ήταν ζωγραφισμένη στο πρόσωπο του υπουργού: τα μεγάλα, αθώα, γαλάζια μάτια, η μακριά μύτη που η άκρη της θύμιζε κεράσι, το γεμάτο, σαρκώδες στόμα και τα λακκάκια στα μάγουλά του όταν χαμογελούσε πλατιά.

Πολύ γρήγορα, η αρχιτεκτονική, η ζωγραφική και η γλυπτική χτύπησαν κι αυτές την πόρτα του Νικολά Φουκέ. Όμως τότε άνοιξε, μου είπε ο αβάς, ένα οδυνηρό κεφάλαιο.

Στην εξοχή γύρω απ' το Μελέν, στο Βο λε Βικόντ, υψώνεται ένας πύργος, κόσμημα αρχιτεκτονικής, θαύμα θαυμάτων, που ο Φουκέ ζήτησε με απαράμιλλο γούστο να του χτίσουν οι καλλιτέχνες που είχε ανακαλύψει: ο αρχιτέκτονας Λε Βο, ο ανθοκόμος Λε Νοτρ, ο ζωγράφος Λε Μπρεν, που κλήθηκε απ' τη Ρώμη, ο γλύπτης Πιζέ και πολλοί άλλοι, που σύντομα θα καλούσε στην υπηρεσία του ο ίδιος ο βασιλιάς και οι οποίοι θα αποτελούσαν τα πιο σημαντικά ονόματα της γαλλικής τέχνης.

«Βο, ο πύργος των ψευδαισθήσεων» είπε αναστενάζοντας ο Άτο «τεράστια πρόκληση· στολίδι μιας δόξας που διήρκεσε όσο μια καλοκαιριάτικη νύχτα, η νύχτα της 17ης Αυγούστου του 1661. Στις έξι το απόγευμα, ο Φουκέ ήταν ο πραγματικός βασιλιάς της Γαλλίας. Στις δύο τα ξημερώματα, δεν ήταν τίποτα».

Εκείνη τη 17η Αυγούστου, ο υπουργός, για να εγκαινιάσει τον πύργο του, θα έδινε μια μεγάλη γιορτή προς τιμήν του βασιλιά. Ήθελε να τον ευχαριστήσει με κάθε τρόπο. Ανταποκρίθηκε σ’ αυτό το καθήκον με τη συνηθισμένη χαρά και γενναιοδωρία του. Όμως, αλίμονο, δεν είχε υπολογίσει τη φυσική κουτοπονηριά του μονάρχη. Οι προετοιμασίες ήταν μεγαλόπρεπες. Παρόλο που οι αίθουσες ήταν ακόμη μισοτελειωμένες, παραγγέλθηκαν κρεβάτια επενδυμένα με μπροκάρ με χρυσές μπορντούρες, ταπετσαρίες, σπάνια έπιπλα, ασημικά, κρυστάλλινοι πολυέλαιοι. Τους δρόμους του Μελέν διέσχιζαν θησαυροί από εκατό μουσεία και χίλιους παλαιοπώλες: χαλιά απ’ την Περσία και την Τουρκία, δέρματα απ’ την Κορδούη, πορσελάνες απ’ την Ιαπωνία, έπιπλα από λάκα που έφτασαν απ’ την Κίνα μέσω Ολλανδίας, χάρη στον δρόμο που ο υπουργός είχε ανοίξει για την εισαγωγή σπάνιων ειδών απ’ την Ανατολή. Κι ακόμα, πίνακες που είχε ανακαλύψει στη Ρώμη ο Πουσέν και που του έστειλε ο αδελφός του, ο αβάς Φουκέ. Είχαν προσκληθεί όλοι οι καλλιτέχνες και ποιητές φίλοι του, ανάμεσά τους ο Μολιέρος και ο Λα Φοντέν.

«Σε όλα τα σαλόνια, απ’ το σαλόνι της μαντάμ ντε Σεβινιέ μέχρι αυτό της μαντάμ ντε Λα Φαγιέτ, μιλούσαν μόνο για τον πύργο του Βο» συνέχισε ο Μελάνι, βυθισμένος στις αναμνήσεις εκείνης της εποχής. «Στην είσοδο του πύργου υποδέχονταν τον επισκέπτη τα σαν

λεπτεπίλεπτη δαντέλα κάγκελα και τα οκτώ αγάλματα θεοτήτων που ορθώνονταν δεξιά κι αριστερά. Στη συνέχεια, η τεράστια αυλή των τιμών, που συνδεόταν με τους παρακείμενους χώρους με μπρούντζινες παραστάδες. Και στα τόξα απ’ τις τρεις επιβλητικές πόρτες, ο σκίουρος, το σύμβολο του Φουκέ».

«Ένας σκίουρος;»

«Στη γλώσσα των Βρετόνων, την τοπική διάλεκτο του υπουργού, η λέξη φουκέ σημαίνει σκίουρος. Και ο φίλος Νικολά έμοιαζε τόσο στο χρώμα όσο και στον χαρακτήρα σ’ αυτό το μικρό ζωάκι: επιδέξιος, ορμητικός, λεπτός, με νευρώδες σώμα, βλέμμα εύθυμο και γοητευτικό. Κάτω απ’ το σύμβολό του, το έμβλημα *Quo non ascendam?*, δηλαδή «Μέχρι πού θα ήμουν ικανός να σκαρφαλώσω;», που υπαινισσόταν την επιθυμία του σκίουρου να κατακτήσει τις πιο ψηλές κορυφές. Εννοείται στα θέματα γενναιοδωρίας – ο Φουκέ αγαπούσε την εξουσία σαν παιδί. Είχε την απλότητα αυτών που δεν παίρνουν τον εαυτό τους πολύ στα σοβαρά».

Γύρω απ’ τον πύργο, συνέχισε ο αβάς, απλώνονταν οι θαυμάσιοι κήποι του Λε Νοτρ: «Βελούδινο γρασίδι και παρτέρια με σπάνια λουλούδια από τη Γένοβα, σμίλακες κλαδεμένοι σε σχήμα κώνου, θάμνοι από πύξο που μιμούνταν το καμίνι, μπιγκόνιες που είχαν την αρμονία του εξάμετρου, κι έπειτα ο μεγάλος καταρράκτης και η μικρή λίμνη του Ποσειδώνα, που οδηγούσαν στις σπηλιές, και, πίσω, το πάρκο του οποίου οι περίφημες κρήνες είχαν εντυπωσιάσει τον Μαζαρίνο. Τα πάντα ήταν έτοιμα για την υποδοχή του Λουδοβίκου ΙΔ´».

Ο νεαρός βασιλιάς, η βασιλομήτωρ και η συνοδεία τους έφυγαν απ’ το Φοντενεμπλό νωρίς το απόγευμα. Έφτασαν στο Βο στις έξι. Μόνο η βασίλισσα Μαρία Θηρεσία δεν

ήταν μαζί τους, διότι μόλις είχε γεννήσει τον πρώτο καρπό του έρωτα του συζύγου της. Η πομπή πέρασε με προσποιητή αδιαφορία ανάμεσα στις γραμμές των φρουρών και των σωματοφυλάκων με το τεντωμένο στήθος, έπειτα ανάμεσα από τα πλήθη των νεαρών ευγενών και των υπηρετών που κουβαλούσαν χρυσούς δίσκους γεμάτους εδέσματα περίτεχνα διακοσμημένα, έστηναν αψίδες με εξωτικά λουλούδια, μετέφεραν κιβώτια με κρασιά, τακτοποιούσαν καρέκλες γύρω από τεράστια τραπέζια καλυμμένα με δαμασκηνά τραπεζομάντιλα, πάνω στα οποία τα κηροπήγια, τα σερβίτσια και τα ασημένια και χρυσά μαχαιροπίρουνα, τα πανέρια που ξεχείλιζαν από φρούτα και λαχανικά, τα κρυστάλλινα ποτήρια, ήταν τοποθετημένα με τρόπο θαυμαστό, εκπληκτικό, αμίμητο, προκλητικό.

«Εκείνη τη στιγμή, το ρολόι της μοίρας άρχισε να μετράει αντίστροφα» συνέχισε ο αβάς Μελάνι. «Και η αλλαγή πορείας υπήρξε απρόβλεπτη όσο και βίαιη».

Στον νεαρό βασιλιά Λουδοβίκο καθόλου δεν άρεσε αυτή η σχεδόν ξεδιάντροπη πολυτέλεια. Η ζέστη και οι μύγες, που επιθυμούσαν να γλεντήσουν κι αυτές όπως και οι άλλοι καλεσμένοι, ενοχλούσαν τον μονάρχη και την ακολουθία του, που σύμφωνα με το τυπικό έπρεπε να κάνουν μια βασανιστική βόλτα στους κήπους του Βο. Τσουρουφλισμένοι απ’ τον ήλιο, τυλιγμένοι σε κολλαριστούς, δαντελένιους γιακάδες που τους έσφιγγαν τον λαιμό και με βατιστένιες γραβάτες περασμένες στο έκτο κουμπί του γιλέκου τους, εύχονταν ολόψυχα να μπορούσαν να βγάλουν τα παντελόνια και τις περούκες τους. Με απέραντη ευχαρίστηση καλωσόρισαν τη δροσιά του δειλινού και κάθισαν επιτέλους στο τραπέζι.

«Και πώς εκτυλίχτηκε το δείπνο;» ρώτησα γοητευμένος, καθώς φαντάστηκα ότι τα φαγητά θα ήταν ανάλογα της κατοικίας και της τελετής.

«Ο βασιλιάς δεν ενθουσιάστηκε καθόλου» είπε ο αβάς, που ξαφνικά σκυθρώπιασε.

Κυρίως ο νεαρός βασιλιάς Λουδοβίκος δεν ενθουσιάστηκε καθόλου με τα τριάντα τρία πιάτα από μασίφ χρυσό και τις πεντακόσιες ντουζίνες ασημένια πιάτα που υπήρχαν στα τραπέζια. Δεν ενθουσιάστηκε καθόλου με τον υπερβολικά μεγάλο αριθμό των καλεσμένων, εκατοντάδες επί εκατοντάδων, την ουρά που σχημάτιζαν οι άμαξες και οι λακέδες έξω απ' τον πύργο, η οποία ήταν τόσο μεγάλη και τόσο εύθυμη, που θύμιζε δεύτερη γιορτή. Δεν ενθουσιάστηκε καθόλου με το σχόλιο που έκανε ένας αυλικός του, σαν να επρόκειτο για φλυαρίες στις οποίες τον καλούσαν να πάρει μέρος, ότι η γιορτή είχε στοιχίσει πάνω από είκοσι χιλιάδες λίρες.

Ο βασιλιάς δεν ενθουσιάστηκε με τη μουσική που συνόδευε το γεύμα –κύμβαλα και τρομπέτες με τα ορεκτικά, βιολιά στη συνέχεια– ούτε με την τεράστια ζαχαριέρα από μασίφ χρυσό που είχαν τοποθετήσει μπροστά του με αποτέλεσμα να εμποδίζονται οι κινήσεις του.

Δεν ενθουσιάστηκε απ' το γεγονός ότι ήταν φιλοξενούμενος κάποιου μη εστεμμένου, ο οποίος όμως αποδεικνυόταν πιο γενναιόδωρος, πιο ευφάνταστος, πιο ικανός από τον ίδιο στην τέχνη τού να εντυπωσιάζει τους καλεσμένους του και να τους φέρνει πιο κοντά του συνδυάζοντας θερμή υποδοχή και μεγαλοπρέπεια. Ενός οικοδεσπότη πιο λαμπρού. Με δυο λόγια, βασιλικότερου του βασιλέως.

Στα βάσανα του δείπνου, προστέθηκαν για τον Λουδοβίκο και αυτά των υπαίθριων θεαμάτων. Καθώς το συμπόσιο παρατεινόταν, άρχισε και ο Μολιέρος να καταριέται με τη σειρά του τον υπουργό, κόβοντας βόλτες νευρικά πίσω απ' τις κουρτίνες· *Οι δύστροποι*, η κωμωδία που είχε ετοιμάσει για την περίσταση, έπρεπε να είχε αρχίσει εδώ και δύο ώρες. Τώρα πια το φως λιγόστευε. Τελικά ανέβηκε στη σκηνή κάτω απ' τα μοβ χρώματα του δειλινού, ενώ στην ανατολή τα πρώτα αστέρια σημάδευαν τον ουρανό. Θα 'λεγε κανείς ότι η Φύση μιλούσε, ότι τα δέντρα και τα γειτονικά αγάλματα, ωθούμενα από δυνάμεις μυστικές, θεϊκές, πήγαν να συναντήσουν τη νύμφη για ν' απαγγείλουν μαζί της τους πιο τρυφερούς στίχους, να πλέξουν το εγκώμιο του βασιλιά με το οποίο άρχιζε η κωμωδία:

Για να δω σ' αυτά τα ωραία μέρη
τον πιο μεγάλο βασιλιά του κόσμου.
Θνητοί, έρχομαι σ' εσάς
από τα βάθη της σπηλιάς μου…

Το εξαιρετικό θέαμα το ακολούθησαν πυροτεχνήματα, δημιουργός των οποίων ήταν ο Ιταλός Τορέλι, που στο Παρίσι τον αποκαλούσαν Μεγάλο Μάγο, λόγω των θαυμάτων από λάμψεις και χρώματα που μόνον αυτός ήταν σε θέση να κινεί με τόση σοφία στη μαύρη και άδεια χύτρα του ουρανού.

Στις δύο το πρωί, ίσως και αργότερα, ο βασιλιάς έδωσε το σινιάλο της αναχώρησης. Ο Φουκέ ξαφνιάστηκε βλέποντας το κατακόκκινο από θυμό πρόσωπό του· εμβρόντητος, μάντεψε τι συνέβαινε και χλώμιασε.

Πλησίασε, γονάτισε στα πόδια του βασιλιά και με μια πλατιά κίνηση του χεριού τού πρόσφερε δημόσια το Βο.

Ο νεαρός Λουδοβίκος δεν απάντησε. Ανέβηκε στην άμαξα και έριξε ένα τελευταίο βλέμμα στον πύργο που διαγραφόταν στο σκοτάδι· ίσως ήταν εκείνη τη στιγμή που πέρασε μπροστά απ' τα μάτια του (ορισμένοι το ορκίζονται) μια εικόνα από την εποχή της Σφενδόνης, ένα σκοτεινό απόγευμα της παιδικής του ηλικίας, μια εικόνα που δεν ήξερε αν έπρεπε να την αποδώσει στις διηγήσεις των άλλων ή στη δική του μνήμη. Μια διστακτική ανάμνηση της νύχτας κατά την οποία αναγκάστηκε να περάσει τα τείχη του Παρισιού με τη βασιλομήτορα Άννα και τον καρδινάλιο Μαζαρίνο, ζαλισμένος απ' τις εκρήξεις και τις κραυγές του πλήθους, με τη στυφή μυρωδιά του αίματος και την μπόχα του λαού στα ρουθούνια, νιώθοντας ντροπή επειδή ήταν βασιλιάς και με τον φόβο ότι ίσως δεν ξανάβλεπε ποτέ την πόλη, τη δική του πόλη. Εκτός αν (κι αυτό το ορκίζονται ορισμένοι), κοιτάζοντας τα σιντριβάνια του Βο που υψώνονταν με υπερηφάνεια και των οποίων άκουγε το κελάρυσμα καθώς η άμαξα απομακρυνόταν, ο βασιλιάς θυμήθηκε ξαφνικά ότι δεν υπήρχε σταγόνα νερό στις Βερσαλλίες.

«Κι έπειτα, τι συνέβη;» ρώτησα με σβησμένη φωνή, συγκινημένος και ταραγμένος απ' την αφήγηση του αβά.

Κύλησαν πολλές εβδομάδες και το σχοινί σφίχτηκε γρήγορα γύρω απ' τον λαιμό του υπουργού. Ο βασιλιάς προσποιήθηκε ότι έπρεπε να πάει στη Νάντη, για να αυξήσει το κύρος του στη Βρετάνη και να επιβάλει τους φόρους υποτέλειας που οι Βρετόνοι δεν βιάζονταν να καταβάλουν. Ο υπουργός τον ακολούθησε δίχως να υποψιαστεί κάτι, αφού η Νάντη ήταν η γενέτειρά του και πολλοί φίλοι του έμεναν εκεί.

Ωστόσο, προτού φύγει, οι πιο πιστοί του φίλοι τον συμβούλεψαν να προσέχει· μια συνωμοσία εξυφαινόταν εναντίον του. Ο υπουργός ζήτησε ακρόαση και μίλησε ανοιχτά στον βασιλιά: Ας τον συγχωρήσει αν τα ταμεία του στέμματος υποφέρουν, αλλά ας μην ξεχνάει ότι μέχρι πριν από μερικούς μήνες ήταν υπό τις διαταγές του Μαζαρίνου. Ο βασιλιάς έδειξε πλήρη κατανόηση και τον αντιμετώπισε με τον μεγαλύτερο σεβασμό, ζητώντας τη συμβουλή του ακόμα και για την παραμικρή λεπτομέρεια και εφαρμόζοντας τις υποδείξεις του αμέσως.

Οσφραινόμενος ωστόσο την παγίδα, ο Φουκέ έπεσε άρρωστος· υπέφερε ξανά από τις επαναλαμβανόμενες κρίσεις πυρετού που είχε πάθει εξαιτίας της έκθεσής του στην υγρασία όταν επέβλεπε το χτίσιμο του Βο. Έχανε όλο και περισσότερο την παρηγοριά του ύπνου. Τον έβλεπαν να κλαίει σιωπηλά πίσω από μια πόρτα.

Τελικά έφυγε με τη συνοδεία του Λουδοβίκου και έφτασε στη Νάντη στα τέλη Αυγούστου. Όμως, ο πυρετός τον υποχρέωσε να μείνει στο κρεβάτι. Ο βασιλιάς, που εγκαταστάθηκε σ’ έναν πύργο στην άλλη άκρη της πόλης, έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον και του έστελνε γιατρούς να τον φροντίσουν. Αν και με μεγάλη δυσκολία, ο Φουκέ συνήλθε. Τέλος, στις 5 Σεπτεμβρίου, ημέρα των γενεθλίων του μονάρχη, κλήθηκε να παρουσιαστεί στον πύργο στις επτά το πρωί. Εργάστηκε μέχρι τις έντεκα με τον βασιλιά, ο οποίος τον κράτησε για να κοιτάξουν κι άλλες υποθέσεις. Ο Φουκέ έφυγε επιτέλους. Ένα απόσπασμα έκοψε τον δρόμο στην άμαξά του. Ένας υπολοχαγός, κάποιος Ντ’ Αρτανιάν, του διάβασε τη διαταγή της σύλληψής του. Ο Φουκέ ήταν δύσπιστος: «Κύριε, είστε σίγουρος ότι εμένα πρέπει να συλλάβετε;». Δίχως να του αφήσει κανένα περιθώριο, ο Ντ’ Αρτανιάν κατείσχε όλα τα χαρτιά που

βρίσκονταν στην άμαξα, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που ο Φουκέ είχε πάνω του. Τα πάντα σφραγίστηκαν. Έβαλαν τον Φουκέ σε μια βασιλική άμαξα που τον οδήγησε στον πύργο της Ανζέ. Εκεί θα έμενε τρεις μήνες.

«Και μετά;»

«Αυτό ήταν μόνο το πρώτο βήμα στην οδό του μαρτυρίου. Παραπέμφθηκε σε δίκη που κράτησε τρία χρόνια».

«Γιατί τόσο πολύ;»

«Ο υπουργός ήξερε να υπερασπίζεται τον εαυτό του όσο κανείς. Ωστόσο, στο τέλος, αναγκάστηκε να υποκύψει. Ο βασιλιάς τον έκλεισε ισόβια στο φρούριο του Πινιερόλ, απ' την άλλη πλευρά των Άλπεων».

«Εκεί πέθανε;»

«Από αυτά τα μέρη βγαίνει κανείς μόνο με τη θέληση του βασιλιά».

«Ώστε, λοιπόν, η ζήλια του βασιλιά κατέστρεψε τον Φουκέ, το γεγονός ότι δεν άντεχε τη μεγαλοπρέπειά του και τη γιορτή...»

«Δεν μπορώ να σ' αφήσω να μιλάς έτσι» με διέκοψε. «Εκείνη την εποχή, ο νεαρός βασιλιάς άρχιζε να κοιτάζει τα διάφορα τμήματα του κράτους με μάτια διόλου αδιάφορα, με μάτια αρχηγού. Εκείνη την εποχή, και όχι νωρίτερα, κατάλαβε ότι εκείνος ήταν ο βασιλιάς, ότι είχε γεννηθεί για να είναι βασιλιάς. Όμως ήταν πολύ αργά για να ζητήσει ικανοποίηση από τον Μαζαρίνο, τον νεκρό κηδεμόνα-δάσκαλο των στερημένων του χρόνων, που του είχε αρνηθεί τα πάντα. Έμενε, λοιπόν, ο Φουκέ, ο άλλος Ήλιος. Έτσι, σφραγίστηκε η μοίρα του».

«Και ο βασιλιάς εκδικήθηκε. Άλλωστε, δεν του άρεσε καθόλου το χρυσό σερβίτσιο...»

«Κανείς δεν μπορεί να πει ότι ο βασιλιάς θέλει να εκδικηθεί, αφού είναι ο πιο ισχυρός απ' όλους τους

ηγεμόνες της Ευρώπης. Και βέβαια κανείς δεν μπορεί να πει ότι η Μεγαλειότητά Του ζήλευε τον υπουργό του των Οικονομικών του στέμματος, αφού όλα αυτά ανήκουν στον μονάρχη και σε κανέναν άλλον».

Σιώπησε ξανά, όμως κατάλαβε ότι η απάντησή του δεν είχε χορτάσει την περιέργειά μου.

«Στην πραγματικότητα» είπε κοιτάζοντας τις τελευταίες λάμψεις της ημέρας να σβήνουν πίσω απ' το παράθυρο «δεν θα μάθεις την αλήθεια αν δεν σου μιλήσω για το φίδι που σφίγγει τον σκίουρο».

Πράγματι, αν ο υπουργός ήταν ο σκίουρος, υπήρχε ένα φίδι που παρακολουθούσε ύπουλα τα βήματά του. Γιατί αυτό το γλοιώδες ζώο στα λατινικά ονομάζεται *colubra* και, όλως περιέργως, ο κύριος Κολμπέρ αρεσκόταν σ' αυτό το παρατσούκλι, πεπεισμένος ότι η ομοιότητα μ' ένα ερπετό (ιδέα τόσο λανθασμένη όσο και αποκαλυπτική) μπορούσε να προσδώσει μεγαλύτερη λάμψη και μεγαλοπρέπεια στο όνομά του.

«Και ήξερε πώς να συμπεριφέρεται σαν ερπετό με χίλιους δακτυλίους» είπε ο αβάς. «Γιατί το ερπετό στο οποίο ο σκίουρος έδειξε τόση εμπιστοσύνη ήταν εκείνο που τον έσπρωξε στην άβυσσο».

Στην αρχή, ο Ζαν Μπατίστ Κολμπέρ, γιος πλούσιου υφασματέμπορα, ήταν κύριος του τίποτα.

«Ακόμα κι αν αργότερα» πρόσθεσε ο Άτο γελώντας «του μπήκε στο μυαλό η ιδέα να δημιουργήσει μια ευγενική καταγωγή, κατασκευάζοντας έναν ψεύτικο τάφο και διαδίδοντας ότι ανήκε σ' έναν πρόγονό του του 13ου αιώνα. Μάλιστα, έφτασε σε σημείο να γονατίζει μπροστά του επιδεικτικά.

»Παρά τη φτωχή του μόρφωση, η τύχη τού χαμογέλασε όταν ένας ξάδελφος του πατέρα του τον βοήθησε να

καταλάβει θέση υπαλλήλου στο Υπουργείο Πολέμου. Κόλακας εκ φύσεως, κατόρθωσε να συναντήσει τον Ρισελιέ και να συνδεθεί μαζί του. Κι έπειτα, μετά τον θάνατο του καρδιναλίου, να γίνει γραμματέας του Μισέλ λε Τελιέ, του ισχυρού υπουργού Πολέμου. Στο μεταξύ, ο Ρισελιέ αντικαταστάθηκε από έναν Ιταλό καρδινάλιο –που άρεσε πολύ λιγότερο στον Κολμπέρ –, ο οποίος βρισκόταν πολύ κοντά στη βασιλομήτορα. Τον Ιούλιο Μαζαρίνο. Ο Κολμπέρ δεν έδειχνε να τα πηγαίνει και τόσο καλά μαζί του.

»Ωστόσο, χάρη στα χρήματα απ' το εμπόριο, αγόρασε έναν τίτλο ευγενείας. Επιπλέον, ο γάμος του με τη Μαρί Σαρόν και, κυρίως, οι εκατό χιλιάδες λίρες της προίκας έλυσαν οριστικά τα οικονομικά του προβλήματα» πρόσθεσε ο αβάς με τόνο περιφρονητικό. «Ωστόσο, η δυστυχία του βασιλιά αποτέλεσε την ευτυχία του Κολμπέρ».

Το 1650, η Επανάσταση της Σφενδόνης, που είχε ξεσπάσει δύο χρόνια νωρίτερα, έφτασε στο απόγειό της. Ο μονάρχης, η βασιλομήτωρ και ο καρδινάλιος Μαζαρίνος αναγκάστηκαν να φύγουν κρυφά απ' το Παρίσι.

«Το σημαντικότερο πρόβλημα για το κράτος δεν ήταν η απουσία του βασιλιά, που ήταν ακόμη ένα δωδεκάχρονο παιδί, ούτε η απουσία της βασιλομήτορος, που ήταν κυρίως ερωμένη του καρδιναλίου, αλλά η απουσία του Μαζαρίνου».

Πράγματι, ποιος θα αναλάμβανε τις υποθέσεις και τα μυστικά του κράτους, τα οποία διαχειριζόταν τόσο επιδέξια ο καρδινάλιος; Στην αρχή ο Μαζαρίνος και ο Κολμπέρ δεν συμπαθούσαν καθόλου ο ένας τον άλλον. Σε σύγκριση με τον Ρισελιέ, ο Μαζαρίνος φάνταζε στα μάτια του Κολμπέρ πότε υπερβολικά αόριστος και δειλός, πότε υπερβολικά βολικός και συχνά αναποφάσιστος. Απ' την

άλλη μεριά, ο Κολμπέρ, ψυχρός και απόμακρος, αν και με καλούς τρόπους, δεν μπορούσε να κερδίσει τη συμπάθεια του Μαζαρίνου χωρίς να καταβάλει ορισμένες προσπάθειες. Επιστράτευσε, λοιπόν, όλες τις εκτελεστικές ικανότητές του, πηγαίνοντας στη δουλειά του στις πέντε το πρωί, τηρώντας απόλυτο σεβασμό και μην αναλαμβάνοντας σημαντικές πρωτοβουλίες από μόνος του. Κι αυτό, τη στιγμή που ο Φουκέ δούλευε σπίτι του και αποτελούσε χοάνη ιδεών, μέσα σε πλήρη ακαταστασία χαρτιών και εγγράφων.

Έτσι, το 1651, ο καρδινάλιος, που άρχιζε να αισθάνεται ότι απειλούνταν απ' τις πρωτοβουλίες του Φουκέ, επέλεξε τον Κολμπέρ για ν' αναλάβει τις υποθέσεις του. Πόσο μάλλον που ο τελευταίος είχε αποδειχτεί ιδιαίτερα εξοικειωμένος με την κρυπτογραφημένη αλληλογραφία. Ο Κολμπέρ υπηρέτησε τον Μαζαρίνο όχι μόνο μέχρι τη θριαμβευτική επιστροφή του στο Παρίσι με τον Λουδοβίκο και την Άννα της Αυστρίας, μετά την καταστολή της Επανάστασης της Σφενδόνης, αλλά και μέχρι τον θάνατο του καρδιναλίου.

«Του εμπιστεύθηκε ακόμα και τη διοίκηση της προσωπικής του περιουσίας» είπε ο αβάς μ' έναν στεναγμό, ο οποίος μαρτυρούσε την πικρία που του προξενούσε η τόσο μεγάλη εμπιστοσύνη σε λάθος άνθρωπο. «Του δίδαξε όλη την τέχνη που το Φίδι δεν θα ήταν ποτέ ικανό να καλλιεργήσει με τις δικές του δυνάμεις. Και αντί να τον ευγνωμονεί, το Φίδι απαίτησε πλουσιοπάροχη αμοιβή. Απέκτησε προνόμια για την οικογένειά του και για τον εαυτό του» είπε ο αβάς τρίβοντας τον αντίχειρα με τον δείκτη για να δείξει περιφρονητικά ότι εννοούσε χρήματα. «Κατόρθωσε να γίνεται δεκτός απ' τη βασίλισσα σχεδόν καθημερινά. Ως προς την εξωτερική εμφάνιση, ήταν το

αντίθετο του Νικολά: ογκώδης, με πρόσωπο φαρδύ και σημαδεμένο, με δέρμα κιτρινωπό, μαλλιά μαύρα σαν του κόρακα, μακριά και αραιά στην κορυφή του κρανίου, βλέμμα άπληστο, βλέφαρα βαριά, μουστάκι κοφτερό σαν μαστίγιο, πάνω από χείλη λεπτά που δεν χαμογελούσαν σχεδόν ποτέ. Ο ψυχρός, πολύπλοκος και μυστικοπαθής χαρακτήρας του θα τον είχε κάνει φοβερό και τρομερό, αν δεν υπήρχε η γελοία άγνοιά του, η έλλειψη παιδείας, που την έκρυβε αδέξια κάτω από άκαιρα λατινικά παραθέματα, τα οποία επαναλάμβανε σαν παπαγάλος και τα οποία είχε μάθει απ’ το στόμα νεαρών συνεργατών του που είχαν προσληφθεί ειδικά γι’ αυτό τον σκοπό. Συγκέντρωσε πάνω του τον χλευασμό και έγινε ακόμα πιο απωθητικός, σε σημείο που η μαντάμ ντε Σεβινιέ τον ονόμασε “ο Βορράς” – το πιο παγωμένο και αφιλόξενο σημείο του ορίζοντα».

Απέφυγα να ρωτήσω τον Μελάνι γιατί η διήγησή του χρωματιζόταν από τόσο έντονη απέχθεια μόνο για τον Κολμπέρ, αλλά όχι και για τον Μαζαρίνο, που, απ’ ό,τι φαίνεται, συνδεόταν στενά με τον Κολμπέρ. Γνώριζα εκ των προτέρων την απάντησή του. Μήπως δεν είχα ακούσει τον Ντεβιζέ, τον Κριστοφάνο και τον Στιλόνε Πριάσο να λένε ότι ο ευνούχος Άτο Μελάνι είχε δεχτεί σε πολύ νεαρή ηλικία τη βοήθεια και την προστασία του καρδιναλίου;

«Ο Κολμπέρ και ο υπουργός Φουκέ ήταν φίλοι;» προτίμησα να ρωτήσω.

Δίστασε λίγο προτού απαντήσει.

«Γνωρίστηκαν την εποχή της Επανάστασης της Σφενδόνης και συμπάθησαν πολύ ο ένας τον άλλον. Στη διάρκεια των ταραχών, ο Φουκέ συμπεριφέρθηκε σαν τον καλύτερο υπήκοο και ο Κολμπέρ τον κολάκεψε προσφέροντάς του υπηρεσίες όταν ο Φουκέ έγινε γενικός εισαγγελέας, τίτλος που προστέθηκε σ’ εκείνον του

υπουργού των Οικονομικών. Όμως αυτό δεν κράτησε πολύ· ο Κολμπέρ δεν μπορούσε ν’ ανεχτεί το άστρο του Φουκέ, που έλαμπε με τόση δύναμη και τόση μεγαλοπρέπεια στον ουρανό. Πώς να συγχωρήσει στον Σκίουρο τη φήμη, τα πλούτη, τη γοητεία, την ταχύτητα και την ευστροφία του πνεύματος (ενώ ο Κολμπέρ αγωνιζόταν για να γεννήσει μια καλή ιδέα) και τέλος την εκπληκτική βιβλιοθήκη που ο ίδιος, αγράμματος καθώς ήταν, δεν θα ήξερε πώς να την αξιοποιήσει; Το φίδι μεταμορφώθηκε, λοιπόν, σε αράχνη και ύφανε τον ιστό του».

Τα αποτελέσματα των ελιγμών του Κολμπέρ δεν άργησαν να φανούν. Κατ’ αρχάς, έβαλε το δηλητήριο της δυσπιστίας στο κεφάλι του Μαζαρίνου κι έπειτα του βασιλιά. Το βασίλειο έβγαινε από δεκαετίες πολέμων και φτώχειας. Έτσι, δεν ήταν δύσκολο να παραποιήσει κατάλληλα τα έγγραφα, ώστε να κατηγορηθεί ο υπουργός ότι συγκέντρωσε τα πλούτη του σε βάρος του μονάρχη.

«Ο Φουκέ ήταν πολύ πλούσιος;»

«Καθόλου. Αλλά έπρεπε να δείχνει πλούσιος για το δημόσιο συμφέρον. Ήταν ο μόνος τρόπος για να συνάψει καινούρια δάνεια και να ικανοποιήσει έτσι τις επείγουσες ανάγκες που προέβαλλε ο Μαζαρίνος. Ο καρδινάλιος, πάλι, ήταν πλούσιος. Κι όμως, όταν ο βασιλιάς διάβασε τη διαθήκη του λίγο μετά τον θάνατό του, δεν είπε λέξη.

»Ωστόσο, δεν ήταν αυτό που ενδιέφερε τον Κολμπέρ» εξήγησε ο Άτο. «Μόλις χάθηκε ο καρδινάλιος, έπρεπε να αποφασιστεί ποιος θα έπαιρνε τη θέση του. Ο Φουκέ είχε ομορφύνει το βασίλειο, το είχε γεμίσει δόξα, αναλωνόταν μέρα και νύχτα για να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις για νέα έσοδα. Ήταν, λοιπόν, φυσικό να σκεφτεί κανείς ότι η θέση τού ανήκε δικαιωματικά.

»Όμως, όταν ρωτήθηκε ο νεαρός βασιλιάς ποιος θα ήταν ο διάδοχος του Μαζαρίνου, απάντησε: *"Εγώ"*. Δεν υπήρχε χώρος παρά μόνο για έναν πρωταγωνιστή, τον μονάρχη. Και ο Φουκέ ήταν φτιαγμένος από πολύ λεπτή στόφα για να παίξει δεύτερο ρόλο. Αντίθετα, ο Κολμπέρ ήταν ιδανικός για τον ρόλο του αυλοκόλακα· διψούσε για εξουσία και έμοιαζε πολύ στον βασιλιά ως προς τον τρόπο με τον οποίο έπαιρνε τον εαυτό του στα σοβαρά – αυτός ήταν και ο λόγος που δεν έκανε ποτέ ούτε μία λάθος κίνηση. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ έπεσε στην παγίδα».

«Μα, τότε, ο Φουκέ διώχτηκε εξαιτίας του φθόνου του Κολμπέρ».

«Είναι προφανές. Στη διάρκεια της δίκης, το Φίδι έκανε πράγματα επαίσχυντα· δωροδόκησε τους δικαστές, παραποίησε έγγραφα, απείλησε και βασάνισε. Στον Φουκέ έμεινε μόνο η ηρωική υπεράσπιση του Λα Φοντέν, η συνηγορία του Κορνέιγ, τα θαρραλέα γράμματα που οι φίλοι του έστελναν στον βασιλιά, η αλληλεγγύη και η φιλία των γυναικών της τάξης των ευγενών και η φήμη του ήρωα που είχε αποκτήσει στα λαϊκά στρώματα. Μόνο ο Μολιέρος σιώπησε, δείχνοντας δειλία».

«Κι εσείς;»

«Εγώ δεν ήμουν στο Παρίσι και δεν μπορούσα να κάνω πολλά πράγματα. Όμως τώρα καλύτερα να φύγεις. Ακούω τους άλλους ενοίκους να κατεβαίνουν για το δείπνο και δεν θέλω να τραβήξω την προσοχή του κλέφτη μας – πρέπει να πιστεύει ότι είναι απόλυτα ασφαλής».

Ήταν αργά και οι ένοικοι περίμεναν από ώρα. Αναγκάστηκα να περιοριστώ στο να τους μοιράσω ό,τι είχε μείνει απ' το γεύμα, προσθέτοντας μερικά αυγά και λίγο λάχανο. Ήταν φανερό ότι δεν ήμουν παρά ένας νεαρός

παραγιός. Δεν είχα καμία πείρα με τους φούρνους και δεν μπορούσα σε καμία περίπτωση να ανταγωνιστώ σε επιδεξιότητα το αφεντικό μου. Και οι ένοικοι είχαν αρχίσει να το διαπιστώνουν.

Στη διάρκεια του φαγητού δεν παρατήρησα κάτι ασυνήθιστο. Με το ροζ προσωπάκι του, που έμοιαζε στον μικρό Χριστούλη, ο Μπρενότσι εξακολουθούσε να τσιμπάει το καρότο που είχε ανάμεσα στα πόδια, κάτω απ’ το σοβαρό βλέμμα του γιατρού, ο οποίος έσφιγγε τα δάχτυλά του γύρω απ’ το γενάκι που κάλυπτε το πιγούνι του. Με τα πυκνά και μαύρα φρύδια της κουκουβάγιας, ο Στιλόνε Πριάσο επαναλάμβανε τις συνηθισμένες του κινήσεις με ακόμα πιο έντονη νευρικότητα: έξυνε την καμπούρα της μύτης του, τίναζε τα δάχτυλα, κουνούσε το χέρι σαν να ήθελε να κατεβάσει το μανίκι του, τραβούσε το πουκάμισό του, έτριβε τους κροτάφους του. Ο Ντεβιζέ έτρωγε θορυβωδώς, σχεδόν καλύπτοντας την ακατάσχετη φλυαρία με την οποία ο Μπέντφορντ μάταια βομβάρδιζε τον ολοένα πιο αδιαπέραστο Ντουλτσιμπένι και τον πατέρα Ρομπλέντα, που έγνεφε καταφατικά με μάτια ανέκφραστα. Ο αβάς Μελάνι έφαγε το δείπνο του μέσα σε απόλυτη σιωπή, κοιτάζοντας σχεδόν συνέχεια το πιάτο του. Σηκώθηκε δύο φορές για να φτερνιστεί, φέρνοντας στη μύτη του ένα δαντελένιο μαντίλι.

Ενώ το δείπνο έφτανε στο τέλος του και όλοι οι συνδαιτυμόνες ετοιμάζονταν ν’ ανέβουν στα δωμάτιά τους, ο Στιλόνε Πριάσο θύμισε στον γιατρό την υπόσχεσή του να μας διαφωτίσει σχετικά με τις ελπίδες που είχαμε να βγούμε ζωντανοί απ’ την καραντίνα.

Δεν χρειάστηκε να τον παρακαλέσουν. Μπροστά στο μικρό ακροατήριό του, ο Κριστοφάνο έβγαλε ένα επιστημονικό λογύδριο, εξηγώντας, με πλήθος

παραδειγμάτων από αρχαία και σύγχρονα συγγράμματα, με ποιον τρόπο γινόταν η μετάδοση της λοιμώδους νόσου: «Πρωτίστως, να πούμε ότι ο κύριος λόγος που υπάρχει αυτή η ασθένεια είναι η βούληση του Θεού και ότι δεν υπάρχει καλύτερο φάρμακο από την προσευχή. Αποκεί και πέρα, θα πρέπει να ξέρετε ότι η μετάδοση προέρχεται από τη σήψη των τεσσάρων στοιχείων –αέρα, νερού, γης και φωτιάς– που εισέρχονται μέσω της ατμόσφαιρας στη μύτη και στο στόμα, διότι η πανώλη δεν μπορεί να μπει στο σώμα διαφορετικά. Το καλοκαίρι, στην περίπτωσή μας δηλαδή, μιλάμε για τη σήψη της φωτιάς, ή φυσική θερμοκρασία· η ασθένεια προκαλεί πυρετούς, πονοκεφάλους και όλα όσα σας εξήγησα ήδη στο προσκέφαλο του Πελεγκρίνο. Ο νεκρός αμέσως μαυρίζει και καίει. Για ν’ αποτρέψουμε το μοιραίο, πρέπει να χαράξουμε τα γάγγλια μόλις ωριμάσουν και να τοποθετήσουμε επιθέματα στις πληγές. Τον χειμώνα, αντίθετα, κινδυνεύουμε να κολλήσουμε την πανώλη που προέρχεται απ’ τη σήψη της γης, η οποία εκδηλώνεται με γάγγλια που μοιάζουν με κονδύλους και που στη διάρκεια της εποχής του ψύχους αναπαύονται στα σπλάχνα της γης. Επομένως, είναι απαραίτητο να κάψουμε αυτά τα γάγγλια με τη βοήθεια ζεστών αλοιφών. Την άνοιξη και το φθινόπωρο, όταν τα νερά είναι άφθονα, η πανώλη προέρχεται απ’ τη σήψη του νερού, η οποία μερικές φορές προκαλείται απ’ τους ουράνιους πλανήτες, και τότε έχουμε γάγγλια υδαρή που, μόλις τα σπάσουμε, θεραπεύονται γρήγορα. Η θεραπεία έγκειται στην αφαίρεση του μολυσμένου νερού με τη βοήθεια σιροπιών και καθαρτικών από βάλσαμο. Έτσι κι αλλιώς, ο ακάθαρτος αέρας είναι ο μεγαλύτερος υπεύθυνος για την εξάπλωση της νόσου. Ο αέρας διεισδύει παντού, διότι *non datur vaccum in natura* –

δεν υφίσταται κενό στη φύση. Να γιατί πρέπει να τοποθετούνται δαυλοί στις γωνίες των δρόμων. Η φλόγα εξαγνίζει· με τη φλόγα καθαρίζουμε το χρυσό, το ασήμι, το σίδηρο, λιώνουμε τα μέταλλα, ανάβουμε τα κάρβουνα, μαγειρεύουμε τα τρόφιμα, ζεσταίνουμε τις κρύες τροφές και ξεραίνουμε ό,τι είναι υγρό. Κατά συνέπεια, η φλόγα θα καθαρίσει την ατμόσφαιρα απ’ τη σήψη κι απ’ τη νοσηρότητά της. Αυτή η συνταγή πρέπει να εφαρμόζεται κυρίως στις πόλεις, που είναι πιο επιρρεπείς στο να εγκολπώνονται τη σήψη απ’ ό,τι οι εξοχές, που είναι πάντα ανοιχτές στον ορίζοντα».

«Άρα, δεν υπάρχει χειρότερο μέρος από αυτό στο οποίο βρισκόμαστε, στο κέντρο των ρωμαϊκών συνοικιών» τον διέκοψα τρομοκρατημένος.

«Δυστυχώς. Κατά την ταπεινή μου γνώμη» δήλωσε ο Κριστοφάνο καθόλου ταπεινά «ο ακάθαρτος αέρας που υπάρχει σε ορισμένες πόλεις, όπως για παράδειγμα στη Ρώμη, προέρχεται κυρίως από τη μείωση του πληθυσμού τους. Πράγματι, η Ρώμη, αγία πόλη της αρχαιότητας και κυρίαρχη όλου του κόσμου, είχε πολύ καλύτερη και πιο υγιεινή ατμόσφαιρα την εποχή του θριάμβου της, όταν υποδεχόταν ανθρώπους απ’ όλα τα έθνη. Σήμερα, σ’ αυτή την πόλη, που οι πόλεμοι αποδεκάτισαν τον πληθυσμό της, αναπνέουμε έναν αέρα πολύ ανθυγιεινό. Το ίδιο ισχύει και για την Τερατσίνα, για τη Ρομάνα Τσερβέτρο, την πόλη στην παραλία του Νεπτούνο, για τον κόλπο του βασιλείου της Νάπολης, την Αβέρνια και το Ντινιάνο, καθώς και για τη μεγάλη πόλη του Κόμο, οι οποίες υπήρξαν φημισμένες και φιλοξενούσαν έναν πληθυσμό απίστευτα μεγάλο σε αριθμό. Σήμερα, αυτές οι πόλεις είναι γεμάτες ερείπια και ο αέρας τους είναι τόσο ακάθαρτος, που κανένας δεν μπορεί να ζήσει εκεί πλέον. Αντίθετα, η Νάπολη και το

Τραπάνι, που παλιά δεν κατοικούνταν εξαιτίας της ακάθαρτης ατμόσφαιρας, έχουν έναν αέρα τέλειο από τότε που αναπτύχθηκαν. Πράγματι, στα έρημα μέρη φυτρώνουν δηλητηριώδη χορτάρια και συγκεντρώνονται βλαβερά ζώα, που δηλητηριάζουν τους ανθρώπους. Με δυο λόγια, είναι λογικό να φοβόμαστε ζώντας στη Ρώμη. Παρόλο που η τελευταία επιδημία παρουσιάστηκε το 1656, δηλαδή πριν από είκοσι επτά χρόνια. Αν πρόκειται στ' αλήθεια για πανώλη, δυστυχώς αυτή τη φορά εμείς της ανοίξαμε την πόρτα».

Μείναμε για λίγα λεπτά σιωπηλοί, αναλογιζόμενοι τον λόγο που έβγαλε ο γιατρός με τόση σοβαρότητα στο λιγοστό κοινό του. Έπειτα, πήρε τον λόγο ο Άτο: «Πώς μεταδίδεται;».

«Με τις μυρωδιές, *facillime* – ραδίως. Αλλά και με τα χνουδωτά αντικείμενα, όπως οι κουβέρτες και οι γούνες, που σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει να καίγονται. Σύμφωνα με ορισμένα συγγράμματα, τα ακάθαρτα άτομα επιμένουν στη βρομιά τους για να μην μολυνθούν γρήγορα» απάντησε ο Κριστοφάνο σαν να έλεγε κάτι προφανές.

«Τότε, θα μπορούσαμε να μολυνθούμε από τα ρούχα του κυρίου Πελεγκρίνο» είπα, προσπαθώντας να συγκρατήσω την κρίση πανικού.

«Για να το πω πιο ξεκάθαρα» απάντησε ο γιατρός με ύφος λιγότερο αλαζονικό «δεν είμαι απόλυτα σίγουρος. Στην πραγματικότητα, κανείς δεν ξέρει με βεβαιότητα πώς εξαπλώνεται αυτή η ασθένεια. Συνάντησα στο Παλέρμο έναν γέρο φαρμακοποιό ογδόντα επτά ετών, τον Τζιανούτσιο Σπαταφόρα, έναν άνθρωπο με πολλές γνώσεις και μεγάλη πείρα. Με διαβεβαίωσε ότι οι επιδημίες της πανούκλας που βασάνιζαν την πόλη ήταν ανεξήγητες: το Παλέρμο έχει έναν αέρα εξαιρετικό και προστατεύεται απ'

τους νοτιάδες και τον σιρόκο, που βλάπτουν τόσο την υγεία όσο και τη γονιμότητα της γης, κάνουν τους ανθρώπους να πρήζονται και προκαλούν ένα είδος μόνιμου πυρετού που τους θερίζει. Παρ' όλα αυτά, η πανώλη που μάστιζε το Παλέρμο ήταν τόσο άτιμη, που τους ζάλιζε το κεφάλι, τους έριχνε στο έδαφος και τους σκότωνε αμέσως. Τα πτώματα γίνονταν μαύρα και καυτά».

«Με δυο λόγια, κανείς δεν ξέρει ακριβώς πώς εξαπλώνεται η πανούκλα» παρατήρησε ο Άτο.

«Μπορώ να πω ότι πολλές επιδημίες ξεκίνησαν εξαιτίας κάποιων αρρώστων που μετέφεραν τη μόλυνση από άλλη περιοχή» απάντησε ο Κριστοφάνο. «Έτσι, στη διάρκεια της τελευταίας επιδημίας που ενέσκηψε στη Ρώμη, πριν από καμιά τριανταριά χρόνια, είπαν ότι η ασθένεια ήρθε απ' τη Νάπολη μέσω ενός ιχθυοπώλη που αγνοούσε την κατάστασή του. Ο πατέρας μου, όμως, που ήταν αρμοστής υπεύθυνος για την υγεία κατά τη μεγάλη πανώλη του Πράτο, το 1630, και φρόντισε πολλούς ασθενείς, μου ομολόγησε πολλά χρόνια αργότερα ότι η φύση αυτού του κακού είναι μυστηριώδης και ότι τα αρχαία συγγράμματα δεν κατάφεραν να την προσδιορίσουν».

«Και είχε δίκιο».

Η στυφή και αυστηρή φωνή του Πομπέο Ντουλτσιμπένι, του γέρου ταξιδιώτη που συνόδευε τον Ντε Μουρέ, μας ξάφνιασε.

Άρχισε να λέει χαμηλόφωνα: «Ένας πολύ σοφός άνθρωπος της Εκκλησίας και της επιστήμης έδειξε τον δρόμο που θα 'πρεπε να ακολουθήσουμε. Αλίμονο, δεν τον άκουσε κανείς».

«Ένας άνθρωπος της Εκκλησίας και της επιστήμης. Αφήστε με να μαντέψω: ο πατήρ Αθανάσιος Κίρχερ, ίσως;» ρώτησε ο γιατρός.

Ο Ντουλτσιμπένι απέφυγε κάθε σχολιασμό, αφήνοντάς μας να καταλάβουμε ότι ο γιατρός μάντεψε σωστά. Ύστερα, πρόφερε μία μία τις παρακάτω λέξεις: «*Aerem, acquam, terram innumerabilibus insectis scatere, adeo certum est*».

«Λέει ότι η γη, ο αέρας και τα νερά βρίθουν μικροσκοπικών παράσιτων, αόρατων με γυμνό μάτι» μετέφρασε ο Κριστοφάνο.

«Λοιπόν» συνέχισε ο Ντουλτσιμπένι «αυτά τα μικροσκοπικά παράσιτα προέρχονται από οργανισμούς που βρίσκονται σε κατάσταση αποσύνθεσης. Μπόρεσαν να τα παρατηρήσουν μόνο μετά την εμφάνιση του μικροσκοπίου, άρα…»

«Αυτός ο Γερμανός ιησουίτης είναι τόσο φημισμένος» τον διέκοψε με κάποια ειρωνεία ο Κριστοφάνο «ώστε ο κύριος Ντουλτσιμπένι, απ’ ό,τι φαίνεται, τον ξέρει απέξω κι ανακατωτά».

Το όνομα του Κίρχερ δεν μου έλεγε τίποτα. Αλλά θα πρέπει να ήταν πράγματι γνωστός· στο άκουσμα του ονόματος του πατρός Αθανασίου Κίρχερ, όλο το ακροατήριο κούνησε το κεφάλι.

«Ωστόσο, οι ιδέες του Κίρχερ» συνέχισε ο Κριστοφάνο «δεν αντικατέστησαν ακόμη αυτές των μεγάλων επιστημόνων, οι οποίοι, αντίθετα…».

«Οι θεωρίες του Κίρχερ ίσως έχουν βάση, αλλά μόνο τα αισθητήρια όργανα μπορούν να αποτελέσουν μια βάση γερή και αξιόπιστη για τη γνώση».

Αυτήν τη φορά ήταν ο Μπέντφορντ που επενέβη. Ο νεαρός Άγγλος, έχοντας αποβάλει τον τρόμο της προηγούμενης νύχτας, ξαναβρήκε τη μιλιά του.

«Πράγματι, η ίδια αιτία» συνέχισε «μπορεί να προκαλέσει τα αντίθετα αποτελέσματα σε διαφορετικές

περιπτώσεις. Μήπως δεν αληθεύει ότι το βραστό νερό σφίγγει το αυγό αλλά μαλακώνει το κρέας;».

«Ξέρω πολύ καλά» μουρμούρισε ο Κριστοφάνο ξερά «ποιος διαδίδει αυτές τις σοφιστείες: ο κύριος Λοκ και ο φίλος του ο Σίντενχαμ, που μπορεί να γνωρίζουν σε βάθος τις αισθήσεις και τη νόηση, όμως στο Λονδίνο ισχυρίζονταν ότι θεράπευαν τους αρρώστους χωρίς να είναι γιατροί!».

«Και λοιπόν; Ο σκοπός τους είναι ένας, να θεραπεύουν και όχι να εντυπωσιάζουν τους ασθενείς με φλυαρίες, όπως κάνουν ορισμένοι γιατροί» απάντησε ο Μπέντφορντ. «Πριν από είκοσι χρόνια, όταν η πανώλη θέριζε είκοσι χιλιάδες ψυχές την ημέρα στη Νάπολη, οι γιατροί και οι φαρμακοποιοί της πόλης έρχονταν στο Λονδίνο να πουλήσουν τις μυστικές συνταγές τους κατά της μόλυνσης. Συγχαρητήρια! Φύλλα χαρτιού που έπρεπε να κρεμαστούν στο στήθος, με το σύμβολο των ιησουιτών, I.H.S., χαραγμένο στο εσωτερικό ενός σταυρού. Ή την περίφημη ταμπέλα που έπρεπε να κρεμαστεί στον λαιμό, με την παρακάτω επιγραφή:

ΑΜΠΡΑΚΑΝΤΑΜΠΡΑ
ΑΜΠΡΑΚΑΝΤΑΜΠΡ
ΑΜΠΡΑΚΑΝΤΑΜΠ
ΑΜΠΡΑΚΑΝΤΑ
ΑΜΠΡΑΚΑΝΤ
ΑΜΠΡΑΚΑ
ΑΜΠΡΑΚ
ΑΜΠΡΑ
ΑΜΠΡ
ΑΜΠ
ΑΜ

Α».

Χτενίζοντας αυτάρεσκα τα κόκκινα μαλλιά του και καρφώνοντας στο ακροατήριο (με εξαίρεση το άτομό μου, στο οποίο δεν έδινε καμία σημασία) τα μικρά γαλάζια και αλλήθωρα μάτια του, ο νεαρός Άγγλος σηκώθηκε και στηρίχτηκε στον τοίχο, αρχίζοντας ένα πιο ήρεμο λογύδριο.

Οι γωνίες των δρόμων και οι κολόνες των σπιτιών, έλεγε, ήταν γεμάτες από ανακοινώσεις των τσαρλατάνων που καλούσαν τον κόσμο ν' αγοράσει «θαυματουργά χάπια», «φάρμακα ασύγκριτα», «βασιλικά αντίδοτα» και «παγκόσμια νερά» κατά της πανούκλας.

«Και όταν δεν κορόιδευαν τον κόσμο μ' αυτές τις σαχλαμάρες» συνέχισε ο Μπέντφορντ «πουλούσαν φάρμακα με βάση το ιώδιο, που δηλητηρίαζαν το αίμα και σκότωναν ακόμα πιο γρήγορα απ' ό,τι η πανούκλα».

Αυτή η τελευταία επέμβαση του Άγγλου ενήργησε πάνω στον Κριστοφάνο σαν σπίθα που άναψε τον καβγά.

Τότε, μπήκε στη συζήτηση και ο πατήρ Ρομπλέντα. Αφού έκανε κάποια σχόλια που ακούστηκαν σαν ακατάληπτο μουρμουρητό, ο ιησουίτης ανέλαβε την υπεράσπιση του συναδέλφου του, του Κίρχερ. Δεν άργησαν ν' ακουστούν και οι αντιρρήσεις, που προκάλεσαν έντονη φιλονικία, στη διάρκεια της οποίας ο καθένας προσπαθούσε να επιβάλει τα δικά του επιχειρήματα περισσότερο με τη δύναμη της φωνής παρά με τη δύναμη της πειθούς.

Ήταν η πρώτη φορά στη θλιβερή ζωή μου που παρευρισκόμουν σε μια τόσο επιστημονική διαμάχη. Και πρέπει να πω ότι ξαφνιάστηκα πολύ και απογοητεύτηκα απ' τον εριστικό χαρακτήρα των αντιπάλων.

Τουλάχιστον, πήρα κάποιες πληροφορίες για τις θεωρίες αυτού του μυστηριώδους Κίρχερ, που ασφαλώς προκαλούσε την περιέργειά μου. Έχοντας μελετήσει ακούραστα επί μισόν αιώνα, αυτός ο σοφός ιησουίτης διέδωσε την πολύμορφη θεωρία του με πάνω από τριάντα εκπληκτικά έργα, μεταξύ των οποίων μια πραγματεία για την πανώλη με τίτλο *Scrutinium phisico-medicum contagiosae luis quae pestis dicitur,* που κυκλοφόρησε πριν από είκοσι πέντε χρόνια. Ο ιησουίτης επιστήμονας διακήρυσσε ότι είχε κάνει σημαντικές ανακαλύψεις χάρη στο μικροσκόπιό του, που ίσως προκαλούσαν τη δυσπιστία του αναγνώστη (πράγμα που έγινε), αλλά αποδείκνυαν την ύπαρξη μικροσκοπικών αόρατων παράσιτων τα οποία, σύμφωνα με τα λεγόμενά του, ήταν η αιτία της ασθένειας.

Σύμφωνα με τον Ρομπλέντα, η επιστήμη του πατρός Κίρχερ στηριζόταν σε ικανότητες άξιες ενός οραματιστή ή σε χαρίσματα που του είχαν δοθεί από τον Ύψιστο. Κι αν αυτός ο παράξενος πατήρ Κίρχερ, σκεφτόμουν, ήξερε όντως πώς να θεραπεύει την πανούκλα; Ωστόσο, μπροστά σ’ αυτή την ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα, δεν τόλμησα να κάνω ερωτήσεις.

Στο μεταξύ, ο αβάς Μελάνι πρόσεχε όσο κι εγώ, ίσως μάλιστα ακόμα περισσότερο, τις πληροφορίες που αφορούσαν τον πατέρα Κίρχερ. Αναγκασμένος να τρίβει συχνά τη μύτη του προσπαθώντας μάταια να πνίξει τα δυνατά φτερνίσματά του, δεν πήρε μέρος στη συζήτηση. Όμως τα μικρά διαπεραστικά μάτια του διέτρεχαν τα στόματα που πρόφεραν το όνομα του Γερμανού ιησουίτη.

Εγώ προσωπικά ήμουν τρομοκρατημένος από τον απειλητικό κίνδυνο της πανούκλας και συνάμα γοητευμένος απ’ τις επιστημονικές θεωρίες για τη

μετάδοσή της, την ύπαρξη των οποίων μάθαινα πρώτη φορά.

Να γιατί το γεγονός ότι ο Ντουλτσιμπένι γνώριζε τόσο καλά την ξεχασμένη θεωρία του Κίρχερ για την πανώλη δεν γέννησε (όπως θα ’πρεπε) καμία υποψία στο μυαλό μου. Και δεν πρόσεξα ότι ο Άτο είχε τεντώσει τα αυτιά του μόλις άκουσε να προφέρεται το όνομα του Κίρχερ.

Έπειτα από συζήτηση ωρών, οι περισσότεροι ένοικοι –που η ανία τούς είχε τσακίσει– πήραν αργά τον δρόμο για το κρεβάτι τους, εγκαταλείποντας τους αντιπάλους. Κι έτσι πήγαμε σε λίγο όλοι για ύπνο, δίχως την ανακούφιση που προσφέρει η αποκατάσταση της ειρήνης.

2. «Φρούδες ελπίδες, αντίο, αντίο. / Α, ελπίδες, λέτε ψέματα, χάνεστε...» *Disperate speranze*, του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)

3. «Κοκομέρο» στα ιταλικά σημαίνει καρπούζι. (Σ.τ.Μ.)

4. «Στους στεναγμούς, στον πόνο, / στα βάσανα, στη θλίψη, / γύρνα, ω καρδιά μου...» (Σ.τ.Μ.)

Δεύτερη νύχτα – Μεταξύ 12ης και 13ης Σεπτεμβρίου 1683

Μόλις γύρισα στο δωμάτιό μου, έσκυψα στο παράθυρο και με τη βοήθεια ενός ραβδιού κατέβασα στο παράθυρο του Άτο τη μία άκρη του σχοινιού που υποτίθεται ότι θα τραβούσαμε για να δώσουμε σήμα ο ένας στον άλλον. Άφησα την πόρτα μισάνοιχτη και ξάπλωσα στο κρεβάτι μου με τεταμένη την προσοχή, αν και φοβόμουν ότι δεν θα κατάφερνα για πολύ ν' αντισταθώ στον ύπνο. Παρ' όλα αυτά, ήμουν έτοιμος να περιμένω όσο χρειαζόταν, πόσο μάλλον όταν ο καημένος ο κύριος Πελεγκρίνο κείτονταν ημιαναίσθητος στο απέναντι κρεβάτι και ο Κριστοφάνο με είχε παρακαλέσει να τον προσέχω.

Η αφήγηση του αβά Μελάνι με είχε καθησυχάσει εν μέρει, σκεφτόμουν. Είχε παραδεχτεί αμέσως τη φιλία που τον συνέδεε με τον Φουκέ. Είχε εξηγήσει γιατί ο υπουργός έπεσε σε δυσμένεια

– ο φθόνος του Κολμπέρ ήταν μεγαλύτερος από την απογοήτευση του βασιλιά. Ποιος μπορεί να αγνοήσει την κακόβουλη δύναμη του φθόνου; Τα σχόλια του Ντεβιζέ, του Στιλόνε Πριάσο και του Κριστοφάνο σχετικά με τον αβά μήπως δεν ήταν κι αυτά προϊόν φθόνου; Η άνοδος του γιου ενός κωδωνοκρούστη, ο οποίος, ενώ ευνουχίστηκε στην τρυφερή του ηλικία, κατέληξε να δίνει συμβουλές στον Βασιλιά Ήλιο, ήταν φυσικό να προκαλεί μεγάλη ζήλια. Βέβαια, οι τρεις άντρες έδειχναν να τον γνωρίζουν και τα λόγια τους σίγουρα δεν ήταν καρπός της φαντασίας. Ωστόσο, η εχθρότητα του Κριστοφάνο ίσως

δικαιολογούνταν απ’ τη ζήλια του ως συμπατριώτη: εχθρός στην πατρίδα του ο προφήτης, λέει το Ευαγγέλιο. Και τι να σκεφτεί κανείς για τα παράξενα ψέματα του Ντεβιζέ; Είχε πει ότι επισκέφτηκε στη Βενετία το θέατρο του Κοκομέρο, το οποίο στην πραγματικότητα βρίσκεται στη Φλωρεντία. Έπρεπε, λοιπόν, να είμαι δύσπιστος και απέναντί του;

Όπως και να ’ναι, η αφήγηση του Άτο ήταν όχι μόνο αξιόπιστη, αλλά και μεγαλειώδης και πολύ συγκινητική. Μετάνιωνα οικτρά όσο σκεφτόμουν ότι τον θεώρησα παλιάνθρωπο, ύπουλο, έτοιμο να προδώσει και να πει ψέματα ανά πάσα στιγμή. Στην πραγματικότητα, εγώ είχα προδώσει τη φιλία που δημιουργήθηκε στη διάρκεια της πρώτης μας συζήτησης στην κουζίνα, την οποία αρχικά είχα θεωρήσει ειλικρινή και αληθινή.

Έριξα μια ματιά στο αφεντικό μου, που έμοιαζε να κοιμάται μ’ έναν ύπνο βαθύ και αφύσικο. Τα μυστήρια που έπρεπε να λυθούν ήταν πολλά: Ποιος είχε φέρει τον Πελεγκρίνο σ’ αυτή την κατάσταση; Και πριν από αυτόν, τίνος θύμα είχε πέσει ο Ντε Μουρέ; Τέλος, τι είχε σπρώξει τον Μπρενότσι να μου δώσει τα πολύτιμα μαργαριτάρια και γιατί μου τα έκλεψαν τόσο γρήγορα;

Στο μυαλό μου γυρόφερναν ακόμη τέτοιες σκέψεις όταν ξύπνησα· χωρίς να το καταλάβω, είχα αποκοιμηθεί. Ένα τρίξιμο με είχε κάνει να πεταχτώ. Σηκώθηκα απότομα, όμως μια σκοτεινή και ύπουλη δύναμη μ’ έριξε κάτω. Μου ξέφυγε μια βρισιά· είχα ξεχάσει το σχοινί που συνέδεε τον δεξί μου αστράγαλο με το πόδι του αβά Μελάνι και που μ’ έκανε να σκοντάψω όταν πήγα να σηκωθώ. Το πέσιμό μου προκάλεσε τέτοιο σαματά, που σχεδόν ξύπνησε τον Πελεγκρίνο, ο οποίος βόγκηξε αδύναμα. Ήμασταν στο σκοτάδι. Η λάμπα μου είχε σβήσει.

Έστησα αυτί, κανένας θόρυβος στον διάδρομο. Είχα σηκωθεί ψάχνοντας στα τυφλά την άκρη του κρεβατιού, όταν άκουσα ένα δεύτερο τρίξιμο, μετά έναν υπόκωφο μεταλλικό ήχο κι έπειτα ένα τρίτο τρίξιμο. Η καρδιά μου χτυπούσε σαν τρελή. Σίγουρα ήταν ο κλέφτης. Έλυσα το σχοινί που με είχε κάνει να πέσω και προσπάθησα να βρω τη λάμπα που είχα ακουμπήσει στο τραπέζι, στο κέντρο του δωματίου. Μάταια. Κατανικώντας τον φόβο μου, αποφάσισα να βγω απ' το δωμάτιο για να πιάσω τον κλέφτη στα πράσα ή, τουλάχιστον, να τον ανακαλύψω.

Βούτηξα στο σκοτάδι του διαδρόμου δίχως να ξέρω τι έπρεπε να κάνω. Κατέβηκα με δυσκολία το τμήμα της σκάλας που οδηγούσε στο δωματιάκι. Αν έπεφτα πάνω στον μυστηριώδη κλέφτη, έπρεπε να του επιτεθώ ή να καλέσω σε βοήθεια; Για έναν ανεξήγητο λόγο, έσκυψα και προσπάθησα να πλησιάσω την πόρτα του μικρού δωματίου, κουνώντας τα χέρια μπροστά στο πρόσωπό μου για να το προστατέψω αλλά και για να εξερευνήσω το άγνωστο.

Το χτύπημα ήταν δυνατό και αναπάντεχο. Κάποιος, ή κάτι, μου έσκισε το μάγουλο, βυθίζοντάς με στον πόνο και στην αναστάτωση. Τρομοκρατημένος, προσπάθησα ν' αποφύγω ένα δεύτερο χτύπημα υποχωρώντας προς τον τοίχο και φωνάζοντας. Η αγωνία μου έγινε αβάσταχτη όταν ανακάλυψα ότι κανένας ήχος δεν έβγαινε απ' το λαρύγγι μου, καθώς ο πανικός μού έσφιγγε τον λαιμό. Τη στιγμή που, βογκώντας σαν μοσχάρι πριν απ' τη θυσία, ετοιμαζόμουν να πέσω κάτω ώστε να ξεφύγω απ' τον άγνωστο εχθρό, ένα χέρι με άρπαξε δυνατά απ' το μπράτσο ψιθυρίζοντάς μου: «Τι κάνεις, μικρέ ανόητε;».

Ήταν αναμφίβολα η φωνή του Άτο, που είχε τρέξει αμέσως μόλις ένιωσε να τεντώνεται το σχοινί, την ώρα που σηκώθηκα απότομα ακούγοντας το ύποπτο τρίξιμο.

Του εξήγησα τι είχε συμβεί και παραπονέθηκα για τον τρόπο που με χτύπησε στο πρόσωπο.

«Δεν σε χτύπησα. Έτρεχα να σε βοηθήσω την ώρα που κατέβαινες τα σκαλιά σαν βλάκας. Εσύ έπεσες πάνω μου» μουρμούρισε πνίγοντας τον θυμό του. «Πού είναι ο κλέφτης;»

«Αλήθεια, δεν είδα κανέναν άλλον παρά μόνο εσάς» ψιθύρισα δίχως να πάψω να τρέμω.

«Ε, λοιπόν, εγώ άκουσα τον ήχο απ' τα κλειδιά του ανεβαίνοντας. Θα πρέπει να μπήκε στο δωματιάκι» είπε ανάβοντας τη λάμπα που είχε φροντίσει να έχει μαζί του.

Από το σημείο όπου βρισκόμασταν, διακρίναμε φως κάτω απ' την πόρτα του Στιλόνε Πριάσο στον δεύτερο όροφο. Ο αβάς μού έκανε νόημα να κατεβάσω τον τόνο της φωνής μου και μου έδειξε την πόρτα του μικρού δωματίου όπου υποτίθεται ότι είχε γλιστρήσει ο κλέφτης. Η πορτούλα ήταν μισάνοιχτη. Μέσα, σκοτάδι.

Κοιταχτήκαμε κρατώντας την αναπνοή μας. Ο άνθρωπός μας θα έπρεπε λογικά να βρίσκεται εκεί μέσα και να έχει καταλάβει ότι πιάστηκε στην παγίδα. Ο αβάς δίστασε μια στιγμή προτού ανοίξει την πόρτα με χέρι σταθερό. Κανείς.

«Δεν είναι δυνατόν» είπε ο Μελάνι εμφανώς απογοητευμένος. «Αν το έσκασε κατεβαίνοντας τη σκάλα, θα έπεφτε πάνω μου. Κι αν υποθέσουμε ότι κατάφερε να σε προσπεράσει, επάνω δεν υπάρχει έξοδος. Η πόρτα που οδηγεί απ' τον πυργίσκο της Κλορίντια στη στέγη έχει σφραγιστεί απέξω. Αν, πάλι, άνοιγε την πόρτα κάποιου άλλου δωματίου, σίγουρα θα τον είχαμε ακούσει».

Βρισκόμασταν σε αδιέξοδο. Την ώρα που ετοιμαζόμασταν να φύγουμε, ο Άτο μού έκανε νόημα να μην κουνηθώ και κατέβηκε γρήγορα τα σκαλιά. Ακολουθούσα τη λάμπα του με το βλέμμα και τον είδα να κοντοστέκεται μπροστά στο

παράθυρο του δεύτερου ορόφου που έβλεπε στην εσωτερική αυλή. Ακούμπησε τη λάμπα κάτω κι έσκυψε. Έμεινε για λίγο σ’ αυτή τη στάση. Περίεργος, πλησίασα τα κάγκελα του παραθύρου που φώτιζε το δωματιάκι την ημέρα. Όμως ήταν πολύ ψηλό για μένα και το μόνο που μπόρεσα να δω ήταν η μαύρη νύχτα. Επιστρέφοντας στο δωματιάκι, ο αβάς έσκυψε και μέτρησε το πάτωμα με την παλάμη του, μετρώντας ακόμα και τον χώρο κάτω απ’ την εταζέρα με τα εργαλεία που υπήρχε στον τοίχο. Σκέφτηκε για λίγο, έπειτα επανέλαβε τη διαδικασία λαμβάνοντας αυτή τη φορά υπόψη του και το πάχος των τοίχων. Ύστερα υπολόγισε την απόσταση που χώριζε το μικρό παράθυρο από τον τοίχο στο βάθος. Όταν, επιτέλους, σκούπισε τα χέρια του, μ’ άρπαξε δίχως να προφέρει λέξη και μ’ ανέβασε σ’ ένα σκαμνί, μου έδωσε τη λάμπα και μου είπε να σταθώ μπροστά στο παράθυρο: «Κράτα την καλά και μην κουνιέσαι!» με διέταξε κουνώντας το δάχτυλο.

Τον άκουσα να κατεβαίνει ψηλαφητά μέχρι το παράθυρο του δεύτερου ορόφου. Όταν επέστρεψε, περίμενα να μου πει τι είχε στον νου του.

«Άκουσέ με καλά. Το δωματιάκι είναι λίγο παραπάνω από οκτώ σπιθαμές, πράγμα που σημαίνει ότι είναι μάλλον στενό. Προσθέτοντας και το πάχος των τοίχων, φτάνουμε περίπου στις δέκα σπιθαμές. Όπως μπορεί κανείς να δει απ’ την αυλή, η πτέρυγα της οποίας το δωματιάκι αποτελεί μέρος χτίστηκε μεταγενέστερα. Πράγματι, απέξω έχει την όψη μιας μεγάλης παραστάδας που υψώνεται απ’ το έδαφος μέχρι τη στέγη, ή σχεδόν, στην προεξέχουσα γωνία του δυτικού τοίχου του πανδοχείου. Όμως, κάτι δεν πάει καλά· η παραστάδα είναι δυο φορές πιο φαρδιά απ’ ό,τι το δωματιάκι. Όπως βλέπεις, αυτό το μικρό άνοιγμα γειτονεύει με την εταζέρα και δεν είναι πάνω από δυο

σπιθαμές απ’ την άκρη του δωματίου. Βλέποντάς το απέξω, θα έπρεπε να βρίσκεται κοντά στην εξωτερική γωνία της πτέρυγας. Όταν, όμως, κοίταξα απ’ το παράθυρο του διαδρόμου του δεύτερου ορόφου, αντιλήφθηκα ότι το μικρό άνοιγμα, που φωτιζόταν απ’ τη λάμπα σου, δεν βρίσκεται ούτε καν στα μισά του τοίχου».

Ο αβάς σταμάτησε, περιμένοντας ίσως να βγάλω κάποιο συμπέρασμα. Όμως εγώ δεν είχα καταλάβει λέξη απ’ τις εξηγήσεις του, καθώς με ζάλισαν τα γεωμετρικά σχήματα που ανακάτεψε στην τόσο λεπτομερή επιχειρηματολογία του. Έτσι, συνέχισε: «Γιατί να σπαταληθεί τόσος χώρος; Γιατί δεν αξιοποιήθηκε για να μεγαλώσει αυτό το δωματιάκι, που είναι τόσο στενόχωρο, ώστε δεν μπορούν να σταθούν όρθιοι δύο άνθρωποι χωρίς ν’ αγγίζουν ο ένας τον άλλον;».

Πήγα με τη σειρά μου στο παράθυρο του δεύτερου ορόφου, χαρούμενος που θα ανέπνεα επιτέλους λίγο καθαρό αέρα.

Γούρλωσα τα μάτια. Ήταν αλήθεια. Η λάμψη της λάμπας που διέκρινα πίσω απ’ τα κάγκελα του δωματίου ήταν πολύ μακριά απ’ την προεξέχουσα εξωτερική γωνία, την οποία έλουζε το σεληνόφως. Δεν το είχα προσέξει ποτέ, αφού πάντα ήμουν πολύ απασχολημένος την ημέρα και πολύ κουρασμένος τη νύχτα για να τεμπελιάσω μπροστά στο παράθυρο.

«Ξέρεις γιατί, αγόρι μου;» ανήγγειλε ο αβάς Μελάνι μόλις πήγα κοντά του.

Δίχως να περιμένει να του απαντήσω, πέρασε το χέρι πίσω απ’ την εταζέρα με τα εργαλεία και βάλθηκε να ψηλαφίζει με μανία τον τοίχο στο βάθος. Λαχανιασμένος, με παρακάλεσε να τον βοηθήσω να μετακινήσει την εταζέρα.

Δεν ήταν δύσκολο. Ο αβάς δεν έδειξε καμία έκπληξη μπροστά στο θέαμα: μισοκρυμμένο απ’ τη βρόμα που ο χρόνος είχε συσσωρεύσει στον τοίχο, ξεχώριζε το περίγραμμα μιας πόρτας.

«Ορίστε, λοιπόν!» αναφώνησε ικανοποιημένος.

Και χωρίς να φοβηθεί, έσπρωξε τις γέρικες σανίδες που άρχισαν να τρίζουν.

Το πρώτο πράγμα που αισθάνθηκα στο πρόσωπό μου ήταν ένα κρύο και υγρό ρεύμα αέρα. Ένα σκοτεινό άνοιγμα εμφανίστηκε μπροστά μας.

«Εκεί μέσα μπήκε» συμπέρανα.

«Έτσι νομίζω» απάντησε ο αβάς τρίβοντας τη μύτη του με δυσπιστία. «Αυτό το καταραμένο δωματιάκι έχει διπλό τοίχο. Θέλεις να περάσεις πρώτος;»

Η σιωπή μου ήταν εύγλωττη.

«Εντάξει, λοιπόν» είπε ο Άτο κραδαίνοντας τη λάμπα για να φέξει τον δρόμο. «Εγώ πρέπει πάντα να βγάζω το φίδι απ’ την τρύπα».

Δεν πρόλαβε να τελειώσει τη φράση του, όταν τον είδα ν’ αρπάζεται απελπισμένα απ’ την παλιά πόρτα, το κατώφλι της οποίας μόλις είχε διασχίσει, καθώς μια ακαταμάχητη δύναμη τον τραβούσε προς τα κάτω.

«Βοήθησέ με, γρήγορα!» με παρακάλεσε.

Ένα πηγάδι. Ο Μελάνι παραλίγο να πέσει μέσα, με συνέπειες αναμφίβολα μοιραίες. Ίσα που πρόλαβε να πιαστεί απ’ το χερούλι της πόρτας, ενώ τα πόδια του κρέμονταν στη μαύρη τρύπα που ανοιγόταν μπροστά μας. Μόλις κατάφερε να βγει έξω, χάρη στην αδύναμη βοήθειά μου, βρεθήκαμε στο σκοτάδι – ξεφεύγοντας απ’ τα χέρια του αβά, η λάμπα είχε βουτήξει στο κενό. Πήγα, λοιπόν, να φέρω μιαν άλλη απ’ το δωμάτιό μου, φροντίζοντας να το

κλειδώσω πίσω μου. Ο Πελεγκρίνο κοιμόταν ήρεμα, αγνοώντας ευτυχώς αυτά που συνέβαιναν στο πανδοχείο του.

Φτάνοντας στο δωματιάκι, βρήκα τον Άτο έτοιμο να κατέβει. Ήταν πραγματικά πολύ ευκίνητος για την ηλικία του. Όπως θα είχα την ευκαιρία να διαπιστώσω αργότερα, διέθετε μια νευρώδη δύναμη που δεν τον πρόδιδε ποτέ.

Δεν ήταν ακριβώς πηγάδι, όπως είδα στο φως της λάμπας, διότι πολλά σιδερένια στηρίγματα, που έμοιαζαν με σκαλιά, ήταν μπηγμένα στην πέτρα, πράγμα που επέτρεπε την κάθοδο. Με τον φόβο στην καρδιά, γλιστρήσαμε στην κάθετη τρύπα. Όχι για πολύ. Σε λίγο φτάσαμε σε μια χοντροκομμένη βάση από τούβλα. Κοιτάξαμε τριγύρω κραδαίνοντας τη λάμπα και ανακαλύψαμε ότι η διαδρομή συνεχιζόταν στη μία πλευρά του πλατύσκαλου, με μια πέτρινη σκάλα. Σκύψαμε προσπαθώντας μάταια να δούμε πού τελείωνε.

«Βρισκόμαστε ακριβώς κάτω απ’ το δωματιάκι, αγόρι μου».

Έβγαλα ένα αδύναμο βογκητό αντί για απάντηση. Αυτή η διαπίστωση δεν με καθησύχαζε καθόλου.

Συνεχίσαμε τον δρόμο μας σιωπηλοί. Αυτήν τη φορά, η κάθοδος έμοιαζε ατελείωτη, ενώ το λεπτό στρώμα της λάσπης που κάλυπτε τα πάντα μάς δυσκόλευε αφάνταστα. Έπειτα η σκάλα άλλαξε εντελώς όψη· σκαμμένη στον πωρόλιθο, γινόταν πολύ στενή και πολύ επικίνδυνη. Ο αέρας ήταν βαρύς, σημάδι ότι ήμασταν κάτω απ’ τη γη.

Σε λίγο βγήκαμε σε μια υγρή, σκοτεινή κι αφιλόξενη στοά, με μοναδική παρέα τον βαρύ αέρα και τη σιωπή. Φοβόμουν.

«Να πού πήγε ο κλέφτης μας» μουρμούρισε ο αβάς Μελάνι.

«Γιατί μιλάτε τόσο σιγά;»

«Θα μπορούσε να είναι κάπου κοντά. Θέλω να τον αιφνιδιάσω, όχι να αιφνιδιαστώ».

Όμως ο κλέφτης δεν βρισκόταν κάπου κοντά, ούτε καν λίγο μακρύτερα. Προχωρήσαμε στη στοά, με τον αβά να περπατάει σκυφτά εξαιτίας της οροφής –αν μπορούμε να την αποκαλέσουμε οροφή–, που ήταν χαμηλή και ανώμαλη. Με κοίταζε να περπατάω χωρίς δυσκολία μπροστά του: «Για μια φορά, σε ζηλεύω, αγόρι μου».

Προχωρούσαμε αργά σ' ένα μονοπάτι που οι πέτρες και τα τούβλα που είχαν τοποθετηθεί άτακτα το καθιστούσαν σχεδόν αδιαπέραστο. Διασχίσαμε πολλές δεκάδες μέτρα, ενώ ο αβάς απαντούσε στις βουβές αλλά προβλέψιμες ερωτήσεις μου.

«Χωρίς αμφιβολία αυτό το πέρασμα φτιάχτηκε για να επιτρέπει σ' αυτούς που το χρησιμοποιούσαν να φτάνουν κρυφά σ' ένα μέρος μακριά απ' την πόλη».

«Στη διάρκεια μιας επιδημίας, ίσως;»

«Πολύ νωρίτερα, νομίζω. Αυτά τα περάσματα είναι πάντα χρήσιμα σε μια τέτοια πόλη. Ετούτο εδώ ίσως το χρησιμοποίησε κάποιος Ρωμαίος πρίγκιπας για να στείλει τους άντρες του εναντίον ενός αντιπάλου. Είναι γνωστό ότι υπήρχε μεγάλο μίσος ανάμεσα στις ρωμαϊκές οικογένειες, οι οποίες πολεμούσαν η μία την άλλη με όλες τους τις δυνάμεις. Όταν οι Γερμανοί στρατιώτες κατέλαβαν τη Ρώμη, πολλοί πριγκιπικοί οίκοι τούς βοήθησαν να λεηλατήσουν την πόλη, ώστε να πλήξουν τους αντιπάλους τους. Ίσως αρχικά το πανδοχείο μας ήταν το στρατηγείο δολοφόνων και κυνηγών κεφαλών. Γιατί όχι στην υπηρεσία των Ορσίνι, που διαθέτουν έναν μεγάλο αριθμό σπιτιών στην περιοχή».

«Ποιος έχτισε, όμως, αυτή την υπόγεια στοά;»

«Κοίταξε τα τοιχώματα». Ο αβάς πλησίασε τη λάμπα του στον τοίχο. «Είναι από πέτρα και δείχνουν παλιά».

«Τόσο παλιά όσο οι κατακόμβες;»

«Ίσως. Ξέρω ότι τις τελευταίες δεκαετίες ένας σοφός ιερέας εξερεύνησε τις στοές που βρίσκονται κάτω από ορισμένες περιοχές της Ρώμης και ανακάλυψε και σχεδίασε απειράριθμους πίνακες, τάφους, λείψανα αγίων και μαρτύρων. Ούτως ή άλλως, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι κάτω απ' τα σπίτια και τις πλατείες ορισμένων συνοικιών υπάρχουν στοές και περάσματα, που άλλα τα έφτιαξαν οι αρχαίοι Ρωμαίοι και άλλα σκάφτηκαν σε πιο πρόσφατες εποχές».

Ενώ προχωρούσαμε κατά μήκος του στενού περάσματος, ο αβάς, παρά την επικίνδυνη κατάστασή μας, δεν έλεγε να εγκαταλείψει το πάθος του για τη διήγηση. Και μ' ένα φλαουτάτο ψιθύρισμα πρόσθεσε ότι, απ' τους πολύ παλιούς καιρούς, η Ιταλία βρίθει μυστικών περασμάτων, που σκάφτηκαν στον βράχο ή στη γη στην αρχή για να ξεφεύγουν οι άνθρωποι απ' τις πολιορκίες και τις ένοπλες επιθέσεις, όπως οι υπόγειοι αγωγοί που επιτρέπουν να εγκαταλείπει κανείς τα φρούρια και τους πύργους χωρίς να γίνεται αντιληπτός, αλλά και για να διοργανώνουν μυστικές συγκεντρώσεις ή ερωτικές συναντήσεις, όπως αυτές της Λουκρητίας Βοργία και του αδελφού της Καίσαρα με τους διάφορους εραστές τους. Έπρεπε να είναι κανείς πολύ προσεκτικός μ' αυτές τις στοές, διότι το απαραβίαστο εξασφαλιζόταν χάρη στη μυστικότητα (που συχνά στοίχιζε τη ζωή αυτών που τις είχαν φτιάξει), αλλά και σε πολλές παγίδες: για να παραπλανήσουν τους εισβολείς, έφτιαχναν αδιέξοδα περάσματα ή αόρατες πόρτες κρυμμένες στους τοίχους, που άνοιγαν με μυστικούς μηχανισμούς.

«Μου μίλησαν κάποτε για έναν υπόγειο λαβύρινθο που έχτισε στη Σικελία ο μεγάλος αυτοκράτορας Φρειδερίκος. Οι διάδρομοί του κρύβουν ράβδους που, αν τις πατήσει κανείς, πέφτουν απ’ το ταβάνι κάγκελα και φυλακίζουν τους επισκέπτες. Ή καλά ακονισμένες λάμες που μπορούν να τρυπήσουν και να σκοτώσουν τους περαστικούς. Άλλοι μηχανισμοί ανοίγουν ξαφνικά τεράστια πηγάδια στα οποία πέφτουν αναπόφευκτα εκείνοι που αγνοούν αυτά τα τεχνάσματα. Έχουν γίνει αρκετά ακριβή σχέδια για ορισμένες κατακόμβες. Λέγεται ότι και στο υπέδαφος της Νάπολης υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός στοών και υπόγειων διαδρομών, αλλά δεν τις έχω δει. Αντίθετα, έχω επισκεφτεί αυτές που βρίσκονται στο Παρίσι. Ξέρω, λοιπόν, ότι τον περασμένο αιώνα στο Πεδεμόντιο, σ’ ένα μέρος που ονομάζεται Ροβαζέντα, Γάλλοι στρατιώτες συνέλαβαν εκατοντάδες χωρικούς και τους έβαλαν σε σπηλιές κοντά στο ποτάμι. Λέγεται ότι κανείς δεν βγήκε ποτέ από αυτές τις σπηλιές, ούτε οι θύτες ούτε τα θύματα».

«Ο κύριος Πελεγκρίνο δεν μου μίλησε ποτέ για την ύπαρξη αυτής της στοάς» μουρμούρισα.

«Το πιστεύω. Αυτά τα πράγματα δεν τα αποκαλύπτει κανείς παρά μόνο σε περίπτωση μεγάλης ανάγκης. Επιπλέον, ίσως δεν γνωρίζει όλα τα μυστικά αυτού του πανδοχείου, αφού το ανέλαβε πρόσφατα».

«Τότε, λοιπόν, πώς την ανακάλυψε ο κλέφτης των κλειδιών;»

«Ίσως προσέφερε στο αφεντικό σου χρήματα, ή κανένα καλό κρασί».

Καθώς προχωρούσαμε, άρχισα να αισθάνομαι κάτι σαν πίεση στο ύψος του στήθους και του κεφαλιού. Το σκοτεινό μονοπάτι που είχαμε πάρει οδηγούσε σε μιαν άγνωστη

κατεύθυνση, η οποία, προφανώς, έκρυβε κινδύνους. Το σκοτάδι, που το διέλυε μόνο η λάμπα λαδιού που ο αβάς κρατούσε μπροστά του, ήταν τρομακτικό και βλαβερό. Λόγω της ελικοειδούς κατασκευής τους, τα τοιχώματα της στοάς δεν μας επέτρεπαν να δούμε ευθεία μπροστά μας, κι έτσι αναμέναμε κάποια δυσάρεστη έκπληξη σε κάθε μας βήμα. Κι αν, διακρίνοντας από μακριά το φως της λάμπας μας, ο κλέφτης μάς είχε στήσει καρτέρι πίσω από καμιά στροφή; Σκέφτηκα ανατριχιάζοντας τις απειλές που έκρυβαν οι στοές, όπως αυτές που μου είχε εξηγήσει ο αβάς Μελάνι. Κανένας δεν θα έβρισκε ποτέ τα πτώματά μας. Μάταια οι ένοικοι του πανδοχείου θα προσπαθούσαν να πείσουν τους στρατιώτες, αλλά και τον εαυτό τους, ότι το είχαμε σκάσει πηδώντας νύχτα απ’ το παράθυρο.

Ακόμα και σήμερα, δεν μπορώ να προσδιορίσω τη διάρκεια των εξερευνήσεών μας. Προς το τέλος, παρατηρήσαμε ότι το υπόγειο μονοπάτι, που μέχρι εκείνη τη στιγμή μας οδηγούσε όλο και πιο βαθιά στη γη, είχε αρχίσει να γίνεται ανηφορικό.

«Φτάνουμε» είπε ο αβάς. «Σίγουρα τώρα θα βγούμε κάπου».

Πονούσαν τα πόδια μου και η υγρασία είχε αρχίσει να με πιρουνιάζει. Είχαμε πάψει να μιλάμε από ώρα, θέλοντας μόνο να φτάσουμε στο τέλος αυτού του τρομακτικού σπηλαίου. Κατατρόμαξα όταν είδα τον αβά να σκοντάφτει και να παραπατάει, χαλαρώνοντας άθελά του τα δάχτυλα που έσφιγγαν τη λάμπα. Το να χάσουμε τη μοναδική πηγή φωτός θα μετέτρεπε την παραμονή μας σ’ εκείνο το μέρος σε πραγματικό εφιάλτη. Έτρεξα να τον βοηθήσω. Με πρόσωπο που έδειχνε ταυτόχρονα θυμό και ανακούφιση που είχε γλιτώσει τον κίνδυνο, ο αβάς φώτισε το εμπόδιο: μια σειρά από πέτρινα σκαλοπάτια, ψηλά και στενά. Τα

ανεβήκαμε σχεδόν έρποντας, για να μην κινδυνέψουμε να πέσουμε ανάποδα. Όσο ανεβαίναμε, ο Άτο αναγκάστηκε πολλές φορές να σκύψει. Για μια φορά, τα κατάφερνα καλύτερα. Ο Άτο με κοίταξε: «Αλήθεια σε ζηλεύω, αγόρι μου» επανέλαβε, χωρίς να σκεφτεί ότι μια τέτοια παρατήρηση δεν μου ήταν διόλου ευχάριστη.

Ήμασταν γεμάτοι λάσπη, με το μέτωπο και το σώμα μούσκεμα στον ιδρώτα. Ξαφνικά ο αβάς έβγαλε μια κραυγή. Ένα πλάσμα άμορφο και γρήγορο με άγγιξε φευγαλέα στην πλάτη και κατρακύλησε στο δεξί μου πόδι προτού χαθεί ξανά στο σκοτάδι. Έντρομος, πάλευα προστατεύοντας το κεφάλι μου με τα χέρια, έτοιμος να παρακαλέσω να με λυπηθούν αλλά και να υπερασπιστώ τυφλά τον εαυτό μου.

Ο Άτο κατάλαβε ότι ο κίνδυνος είχε διαρκέσει όσο η λάμψη μιας αστραπής. «Είναι παράξενο που δεν τους συναντήσαμε νωρίτερα» είπε ανακτώντας την ψυχραιμία του. «Προφανώς, βρισκόμαστε μακριά απ’ τους συνηθισμένους δρόμους».

Ενοχλημένος απ’ την παρουσία μας, ένας τεράστιος αρουραίος είχε προτιμήσει να μας προσπεράσει περνώντας από πάνω μας αντί να υποχωρήσει. Στην τρελή πορεία του, είχε πιαστεί απ’ το μπράτσο του αβά Μελάνι, ο οποίος στηριζόταν στο τοίχωμα, και είχε προσγειωθεί με όλο του το βάρος στην πλάτη μου, γεμίζοντάς με τρόμο. Βουβοί και φοβισμένοι, σταθήκαμε να πάρουμε ανάσα. Ύστερα συνεχίσαμε την άνοδό μας. Σε λίγο τα σκαλιά έδωσαν τη θέση τους σε οριζόντιες εξέδρες από τούβλα, η μία πιο πλατιά από την άλλη. Ευτυχώς, είχαμε αρκετό λάδι. Επιπλέον, παραβαίνοντας τις επανειλημμένες οδηγίες των καρδιναλίων, είχα αποφασίσει να χρησιμοποιώ λάδι καλής ποιότητας.

Μαντεύαμε ότι πλησιάζαμε στο τέλος της διαδρομής. Γλιστρούσαμε πλέον σε μια βατή ανωφέρεια, που έδιωχνε απ' τον νου μας τις επίπονες προσπάθειες και τους φόβους που μας είχαν καταλάβει μόλις πριν. Ξαφνικά βρεθήκαμε σ' ένα σημείο επίπεδο, τετράγωνο, που δεν ήταν σκαμμένο όπως ο υπόλοιπος χώρος, αλλά είχε χτιστεί. Έμοιαζε με αποθήκη ή με το υπόγειο ενός παλατιού.

«Να που ξαναβρεθήκαμε στον κόσμο» είπε ο αβάς χαιρετίζοντας το μέρος.

Μια τελευταία σκάλα, πολύ απότομη, αλλά που είχε στο πλάι ένα σκοινί πιασμένο με μεταλλικούς κρίκους στο δεξιό τοίχωμα, οδηγούσε προς τα πάνω. Φτάσαμε στην κορυφή.

«Κατάρα» ψιθύρισε ο αβάς.

Αμέσως κατάλαβα τι ήθελε να πει. Στο τέρμα της σκάλας υψωνόταν, όπως ήταν αναμενόμενο άλλωστε, μια πόρτα. Ήταν πολύ γερή. Και κλειστή.

Αυτό το εμπόδιο μας πρόσφερε μια πολύ καλή ευκαιρία να ξεκουραστούμε και να αναλογιστούμε την κατάστασή μας, παρόλο που το μέρος ήταν αφιλόξενο. Η μικρή ξύλινη πόρτα έκλεινε με μια σκουριασμένη σιδερένια μπάρα. Απ' τον ψίθυρο του ανέμου που έφτανε στ' αυτιά μας, ήταν εύκολο να καταλάβουμε ότι οδηγούσε στο ύπαιθρο.

«Δεν θα μιλήσω. Σειρά σου να εξηγήσεις» με προκάλεσε ο αβάς.

«Η πόρτα είναι κλεισμένη από μέσα. Έτσι, βγάζω το συμπέρασμα ότι ο κλέφτης βρίσκεται ακόμη μέσα στη στοά. Όμως, αφού δεν τον συναντήσαμε μέχρι τώρα, όπως δεν συναντήσαμε ούτε μια διασταύρωση, μπορούμε να πούμε ότι δεν ακολούθησε την ίδια διαδρομή μ' εμάς».

«Ως εδώ, καλά. Και τότε, πού πήγε;»

«Είναι πιθανόν να μην μπήκε καν στη σήραγγα στον τοίχο του δωματίου» τόλμησα να πω, χωρίς να το πολυπιστεύω ούτε εγώ ο ίδιος.

«Χμ» μουρμούρισε ο Άτο. «Και σ’ αυτή την περίπτωση, πού πήγε;»

Ξανακατέβηκε τα σκαλιά κι έριξε μια ματιά στον χώρο. Σε μια γωνιά, μια παλιά, ξύλινη, μισοσαπισμένη βάρκα επιβεβαίωσε τις υποψίες που έτρεφα από τη στιγμή που φτάσαμε εκεί· βρισκόμασταν κοντά στις όχθες του Τίβερη. Άνοιξα την πόρτα τραβώντας την μπάρα με αρκετή δυσκολία. Οι αδύναμες αχτίδες του φεγγαριού φώτισαν την αρχή ενός μονοπατιού. Πιο κάτω, κυλούσε το ποτάμι. Οπισθοχώρησα ενστικτωδώς. Δεν ήμουν προετοιμασμένος για τον φρέσκο και υγρό αέρα που εισέβαλε στον χώρο και στα ρουθούνια μας. Ακριβώς έξω απ’ την πόρτα, ένα άλλο μονοπάτι έμοιαζε να ξεδιπλώνεται προς τα δεξιά, για να χαθεί στο λασπωμένο χώμα της όχθης.

Ο αβάς με πρόλαβε: «Αν το σκάσουμε τώρα, σίγουρα θα μας πιάσουν».

«Δηλαδή» απάντησα αναστενάζοντας βαθιά «τσάμπα κάναμε όλον αυτό τον δρόμο».

«Αντιθέτως» απάντησε ο Άτο ήρεμα. «Γνωρίζουμε πλέον αυτή την έξοδο, για την περίπτωση που θα τη χρειαστούμε. Δεν βρήκαμε τα ίχνη του κλέφτη, πράγμα που σημαίνει ότι δεν ακολούθησε τον ίδιο δρόμο. Ίσως δεν λάβαμε υπόψη μας άλλες πιθανότητες, είτε επειδή τις θεωρήσαμε ασήμαντες είτε λόγω ανικανότητας. Και τώρα, ας γυρίσουμε πίσω προτού πάρουν είδηση ότι λείπουμε».

Η επιστροφή στο πανδοχείο υπήρξε το ίδιο δύσκολη και δυο φορές πιο κουραστική απ’ ό,τι η επιχείρηση εξερεύνησης. Έχοντας χάσει το ένστικτο του κυνηγού που

μας κρατούσε σε εγρήγορση στον πηγεμό, υποφέραμε πολύ περισσότερο απ’ τις παγίδες της διαδρομής, παρόλο που ο συνοδοιπόρος μου αρνιόταν να το παραδεχτεί.

Αφού ανεβήκαμε στην κορυφή της σήραγγας και αφήσαμε με ανακούφιση την απαίσια υπόγεια στοά, ξαναβρεθήκαμε στο δωματιάκι. Εμφανώς καταβεβλημένος από αυτή τη μάταιη αποστολή, ο αβάς με καληνύχτισε δίνοντάς μου οδηγίες για την επομένη.

«Αύριο, αν θέλεις, μπορείς να αναγγείλεις στους άλλους ενοίκους ότι κάποιος έκλεψε τα κλειδιά ή ότι χάθηκαν. Εννοείται ότι δεν θα πεις λέξη για την ανακάλυψή μας, ούτε για την απόπειρα που κάναμε να εντοπίσουμε τον κλέφτη. Μόλις βρούμε την ευκαιρία, θα μιλήσουμε μόνοι, στην κουζίνα ή σε κάποιο άλλο ασφαλές μέρος, ώστε να μην μας ξεφύγει η παραμικρή λεπτομέρεια».

Κούνησα το κεφάλι μου βαριεστημένα, καταβεβλημένος τόσο απ’ την κούραση όσο και από τις υποψίες που έτρεφα ακόμη, κρυφά, για το πρόσωπο του αβά Μελάνι. Στον δρόμο του γυρισμού, όσο περπατούσαμε στη στοά, τα αισθήματά μου για το άτομό του είχαν αλλάξει πάλι: μπορεί τα σχόλια που είχα ακούσει να ήταν υπερβολικά και κακοπροαίρετα, σκεφτόμουν, αλλά το παρελθόν του είχε πολλά σκοτεινά σημεία. Και τώρα που το κυνήγι του κλέφτη είχε τελειώσει, δεν είχα σκοπό να του χρησιμεύσω ούτε ως υπηρέτης, ούτε ως πληροφοριοδότης – τέτοια καθήκοντα θα μπορούσαν να με παρασύρουν σε υποθέσεις σκοτεινές, ίσως και επικίνδυνες. Αν ήταν αλήθεια ότι ο υπουργός Φουκέ, με τον οποίο ο Μελάνι συνδεόταν με φιλία, ήταν ένας υπέρλαμπρος μαικήνας, θύμα της βασιλικής ζήλιας του Λουδοβίκου ΙΔ΄ και του φθόνου του Κολμπέρ, ήταν εξίσου αλήθεια, έλεγα μέσα μου καθώς προχωρούσαμε λαχανιασμένοι στο σκοτάδι, ότι

βρισκόμουν μαζί μ’ έναν άνθρωπο συνηθισμένο στις δολοπλοκίες, στους ελιγμούς, στα χίλια κόλπα της Αυλής του Παρισιού.

Ήμουν ενήμερος για τις σοβαρές διενέξεις ανάμεσα στον καλό μας πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄ και στην Αυλή της Γαλλίας. Τότε, βέβαια, δεν ήμουν σε θέση να εξηγήσω τους λόγους αυτής της έχθρας ανάμεσα στο Παρίσι και στη Ρώμη. Όμως, ακούγοντας τις κουβέντες του λαού και τις συζητήσεις των ανθρώπων που ασχολούνταν με την πολιτική, κατάλαβα ότι οι πιστοί οπαδοί του ποντίφικά μας δεν μπορούσαν –και σε καμία περίπτωση δεν έπρεπε– να έχουν πάρε δώσε με την Αυλή της Γαλλίας.

Κι έπειτα, η ζέση με την οποία είχε καταδιώξει τον υποτιθέμενο κλέφτη των κλειδιών μήπως δεν κινούσε υποψίες; Γιατί να επιδοθούμε σ’ ένα κυνήγι γεμάτο απρόοπτα και κινδύνους, αντί να περιμένουμε απλώς τα γεγονότα και να ανακοινώσουμε αμέσως στους ενοίκους ότι τα κλειδιά είχαν κλαπεί; Κι αν ο αβάς ήξερε περισσότερα απ’ όσα μου είχε πει; Ίσως γνώριζε ήδη το μέρος όπου τα είχαν κρύψει. Κι αν ο κλέφτης ήταν εκείνος ο ίδιος; Αν είχε προσπαθήσει να με παραπλανήσει, ώστε να μπορέσει να δράσει ελεύθερα, ίσως κι απόψε; Το αγαπημένο μου αφεντικό μού είχε κρύψει την ύπαρξη της στοάς. Για ποιο λόγο, λοιπόν, ο άγνωστος σ’ εμένα αβάς Μελάνι μού την αποκάλυψε;

Έτσι, λοιπόν, υποσχέθηκα αόριστα στον αβά να υπακούσω στις εντολές του, για ν’ απομακρυνθώ γρήγορα παίρνοντας τη λάμπα μου. Κλείστηκα στο δωμάτιό μου αποφασισμένος να γράψω στο ημερολόγιό μου τα γεγονότα της ημέρας.

Ο κύριος Πελεγκρίνο κοιμόταν ήρεμα. Η αναπνοή του ήταν σχεδόν κανονική. Πάνω από δυο ώρες είχαν περάσει

απ’ τη στιγμή που μπήκαμε στη φριχτή υπόγεια στοά. Άλλες τόσες απέμεναν μέχρι τα ξημερώματα, κι εγώ ήμουν εξουθενωμένος. Εντελώς τυχαία, λίγο προτού σβήσω τη λάμπα, το βλέμμα μου έπεσε στο παντελόνι του κυρίου μου· τα κλειδιά που είχαν εξαφανιστεί τώρα βρίσκονταν στη θέση τους.

Τρίτη μέρα – 13 Σεπτεμβρίου 1683

Οι ευεργετικές αχτίδες του ήλιου έμπαιναν απ’ το παράθυρο και πλημμύριζαν το δωμάτιο, σκορπώντας ένα φως καθαρό κι ευλογημένο στο υγρό και πονεμένο πρόσωπο του καημένου του κυρίου Πελεγκρίνο, που κείτονταν στο κρεβάτι του. Η πόρτα άνοιξε και εμφανίστηκε ο αβάς Μελάνι.

«Είναι ώρα να πηγαίνουμε, αγόρι μου».

«Πού είναι οι άλλοι ένοικοι;»

«Είναι όλοι στην κουζίνα και ακούνε τον Ντεβιζέ να παίζει σάλπιγγα».

Παράξενο. Αγνοούσα ότι ο κιθαριστής ήταν επίσης βιρτουόζος αυτού του θορυβώδους οργάνου. Αναρωτιόμουν επίσης γιατί ο μεταλλικός, δυνατός ήχος του χαλκού δεν έφτανε μέχρι τα πάνω πατώματα.

«Πού να πάμε;»

«Πρέπει να ξαναγυρίσουμε εκεί κάτω, δεν ψάξαμε αρκετά χθες βράδυ».

Μόλις μπήκαμε στο δωματιάκι, άνοιξα την πόρτα που την έκρυβε η εταζέρα. Αμέσως ο υγρός αέρας μού χάιδεψε το πρόσωπο. Προχώρησα άθελά μου προς το κατώφλι φωτίζοντας το άνοιγμα με τη λάμπα μου.

«Γιατί να μην περιμένουμε τη νύχτα; Οι άλλοι θα μπορούσε να μας πιάσουν στα πράσα» διαμαρτυρήθηκα αδύναμα.

Ο αβάς δεν απάντησε. Έβγαλε απ’ την τσέπη του ένα δαχτυλίδι και το έβαλε στην παλάμη μου, κλείνοντας τα δάχτυλά μου γύρω απ’ το κόσμημα σαν να ήθελε να

υπογραμμίσει τη σπουδαιότητα της χειρονομίας του. Ένευσα καταφατικά κι άρχισα να κατεβαίνω.

Τη στιγμή που φτάσαμε στο σημείο με τα τούβλα, αναπήδησα. Ένα χέρι είχε ακουμπήσει στον δεξιό μου ώμο. Ο τρόμος μ' έκανε να μην μπορώ ούτε να φωνάξω, ούτε να κουνηθώ. Κατάλαβα αόριστα ότι ο αβάς μού έλεγε να διατηρήσω την ψυχραιμία μου. Κατανικώντας με κόπο την παράλυσή μου, γύρισα και αντίκρισα το πρόσωπο του τρίτου εξερευνητή.

«Μην ξεχνάς να τιμάς τους νεκρούς».

Ο κύριος Πελεγκρίνο με προειδοποιούσε για κάτι, με μια πονεμένη έκφραση. Δεν έβρισκα τις λέξεις για να εκφράσω τη σύγχυσή μου. Ποιος ήταν λοιπόν αυτός που κοιμόταν στο κρεβάτι του; Πώς ο Πελεγκρίνο κατάφερε να μεταφερθεί ξαφνικά απ' το ηλιόλουστο δωμάτιό μας σ' αυτή τη σκοτεινή και υγρή στοά; Ενώ τέτοιες ερωτήσεις συνωστίζονταν στο μυαλό μου, ο Πελεγκρίνο ξαναπήρε τον λόγο.

«Χρειάζομαι περισσότερο φως».

Ξαφνικά ένιωσα να γλιστράω στη γλίτσα των τούβλων και να πέφτω προς τα πίσω. Είχα χάσει την ισορροπία μου, ίσως την ώρα που στράφηκα προς τον Πελεγκρίνο. Έπεφτα αργά στη σκάλα, με όλο μου το βάρος και με την κοιλιά στον ουρανό (αν και, εκεί κάτω, έμοιαζε σαν να μην είχε υπάρξει ποτέ ουρανός). Σαν από θαύμα κατρακυλούσα τα σκαλοπάτια με την πλάτη δίχως να συναντάω την παραμικρή αντίσταση. Είχα την αίσθηση ότι ήμουν πιο βαρύς κι από ταφόπλακα. Η τελευταία εικόνα που είδα ήταν ο Άτο Μελάνι και ο Πελεγκρίνο, που παρακολουθούσαν τον χαμό μου με αδιαφορία και ψυχρότητα, σαν να μην γνώριζαν κανένα σύνορο ανάμεσα στη ζωή και στον θάνατο. Συντριμμένος απ' τη σύγχυση

και την απελπισία, έπεφτα σαν μια ψυχή χαμένη που, καθώς βυθίζεται στην άβυσσο, αντιλαμβάνεται επιτέλους την ίδια της την τιμωρία.

Μ’ έσωσε ένα ουρλιαχτό που έμοιαζε να έρχεται από μια άγνωστη πτυχή της Δημιουργίας και που με ξύπνησε διακόπτοντας τον εφιάλτη.

Ονειρευόμουν. Και στο όνειρό μου, φώναξα. Βρισκόμουν στο κρεβάτι μου. Στράφηκα προς το αφεντικό μου, που, εννοείται, βρισκόταν εκεί όπου τον είχα αφήσει. Απ’ το παράθυρο δεν έμπαιναν οι ζωογόνες ακτίνες του ήλιου, όπως στο όνειρό μου, αλλά η ρόδινη λάμψη που προαναγγέλλει την αυγή. Ο ψυχρός αέρας του πρωινού με είχε παγώσει. Σκεπάστηκα, αν και ήξερα ότι δεν θα με ξανάπαιρνε εύκολα ο ύπνος. Ένας μακρινός ήχος βημάτων ερχόταν απ’ τη σκάλα. Τέντωσα τ’ αυτιά μου προσπαθώντας να καταλάβω αν κάποιος πλησίαζε στο δωματιάκι. Όπως το υποψιάστηκα, ήταν ένοικοι που κατέβαιναν στην κουζίνα ή στον πρώτο όροφο. Διέκρινα τη φωνή του Στιλόνε Πριάσο και του πατέρα Ρομπλέντα, που ζητούσαν πληροφορίες για τον Πελεγκρίνο απ’ τον Κριστοφάνο. Προβλέποντας ότι σε λίγα λεπτά θα ερχόταν ο γιατρός για να εξετάσει το αφεντικό μου, σηκώθηκα. Όμως, τελικά, ήταν ο Μπέντφορντ εκείνος που χτύπησε πρώτος την πόρτα.

Ανοίγοντας, αντίκρισα το χλωμό πρόσωπό του. Τα μάτια του ήταν στεφανωμένα από μελανούς κύκλους και είχε ρίξει πάνω του ένα βαρύ παλτό. Παρ’ όλα τα ρούχα που φορούσε, ρίγη διέτρεχαν τη ραχοκοκαλιά του. Κατέβαλλε μάταιες και αξιοθρήνητες προσπάθειες να τα ελέγξει. Με παρακάλεσε να τον αφήσω να περάσει, χωρίς αμφιβολία για να μην τον δουν οι άλλοι ένοικοι. Του πρόσφερα λίγο νερό και τα χάπια που μας είχε δώσει ο Κριστοφάνο. Ο

Άγγλος δεν τα δέχτηκε, γιατί, όπως είπε με ανήσυχη φωνή, ορισμένα χάπια ήταν ικανά να οδηγήσουν τον ασθενή κατευθείαν στον θάνατο. Αυτή η απάντηση με κατέλαβε εξαπίνης, αλλά αισθάνθηκα υποχρεωμένος να επιμείνω.

«Μάλιστα θα πρέπει να ξέρεις» πρόσθεσε με μια ξαφνική ζωηράδα στη φωνή του «ότι το όπιο και τα φάρμακα που καθαρίζουν ορισμένα υγρά μπορούν να προκαλέσουν τον θάνατο. Μην ξεχνάς, άλλωστε, ότι οι νέγροι βάζουν κάτω απ' τα νύχια τους ένα δηλητήριο που σκοτώνει απλώς με μια γρατσουνιά. Δίχως να υπολογίσουμε τους κροταλίες, ναι, και κάπου διάβασα και την ιστορία μιας αράχνης που έριξε στον διώκτη της ένα δηλητήριο τόσο ισχυρό, ώστε έχασε την όρασή του για καιρό…».

Έμοιαζε να έχει πυρετό.

«Αλλά ο Κριστοφάνο δεν πρόκειται να κάνει τίποτα τέτοιο» διαμαρτυρήθηκα.

«…Αυτές οι ουσίες» συνέχισε λες και δεν μ' άκουσε «δρουν μέσω μυστικιστικών δυνάμεων, που κι αυτές δεν είναι άλλες από τον καθρέφτη της άγνοιάς μας».

Παρατήρησα ότι έτρεμαν τα πόδια του και ότι είχε ανάγκη να στηρίζεται στην πόρτα για να μην πέσει. Κρίνοντας απ' τα λόγια του, παραμιλούσε. Ο Μπέντφορντ κάθισε στο κρεβάτι και χαμογέλασε θλιμμένα.

«Οι κουτσουλιές ξεραίνουν τον κερατοειδή» δήλωσε σηκώνοντας με αυστηρότητα το δάχτυλο, όπως ο δάσκαλος που μαλώνει τους μαθητές του. «Αν τον βάλεις στον λαιμό, ο μάρτης θεραπεύει τον τεταρταίο πυρετό. Πρέπει, όμως, να βάζει κανείς στα πόδια επιθέματα με αλάτι, για να κατανικήσει τις τάσεις υστερίας. Και για να μάθετε την τέχνη της ιατρικής, πες το στον κύριο Κριστοφάνο όταν τον καλέσεις, διαβάστε καλύτερα τον *Δον Κιχώτη* παρά τον Γαληνό ή τον Παράκελσο».

Ύστερα ξάπλωσε, έκλεισε τα μάτια, σταύρωσε τα χέρια στο στήθος κι άρχισε να τρέμει. Έτρεξα στη σκάλα για να φωνάξω βοήθεια.

Ένα μεγάλο οίδημα στη βουβωνική χώρα και άλλο ένα, λίγο πιο μικρό, στη δεξιά μασχάλη, δεν άφησαν πολλές αμφιβολίες στον Κριστοφάνο. Αλίμονο, τώρα πια έπρεπε να παραδεχτεί ότι επρόκειτο για την επιδημική νόσο. Διαπίστωση που έριχνε τη σκιά της στον θάνατο του Ντε Μουρέ, καθώς και στον περίεργο λήθαργο στον οποίο είχε πέσει το αφεντικό μου. Δεν καταλάβαινα τίποτα. Τελικά το πανδοχείο κατοικείτο από έναν επιδέξιο και μυστηριώδη δολοφόνο ή από την περίφημη πανούκλα;

Τα νέα της αρρώστιας του Μπέντφορντ μάς βύθισαν όλους στην πιο βαθιά απελπισία. Είχαμε στη διάθεσή μας μόνο μία μέρα μέχρι να έρθουν οι άντρες του Μπαρτζέλο για το προσκλητήριο. Παρατήρησα ότι πολλοί ένοικοι με απέφευγαν· ήμουν ο πρώτος που είχε έρθει σ' επαφή με τον Μπέντφορντ. Η καχυποψία βασίλευε ξανά στο πανδοχείο. Ο Κριστοφάνο υπογράμμισε, πάντως, ότι μόλις την προηγουμένη όλοι μιλούσαμε, όλοι τρώγαμε, ορισμένοι μάλιστα έπαιζαν και χαρτιά, με τον Άγγλο. Να γιατί κανένας δεν έπρεπε να αισθάνεται ασφαλής. Ίσως εξαιτίας μιας μεγάλης δόσης νεανικής τόλμης, ήμουν ο μόνος που δεν ενέδωσε αμέσως στον φόβο. Αντίθετα, οι πιο φοβισμένοι, συγκεκριμένα ο πατήρ Ρομπλέντα και ο Στιλόνε Πριάσο, έτρεξαν στην κουζίνα να πάρουν τα λίγα τρόφιμα που είχα ετοιμάσει και να τα πάνε στα δωμάτιά τους. Τους σταμάτησα μόλις σκέφτηκα ότι έπρεπε να δοθεί και στον Μπέντφορντ το άγιο μύρο. Όμως αυτή τη φορά ο πάτερ Ρομπλέντα δεν ήθελε ν' ακούσει λέξη: «Είναι Άγγλος και ξέρω ότι είναι οπαδός της Μεταρρύθμισης. Είναι

αφορισμένος» απάντησε έντονα, προσθέτοντας ότι το λάδι των ασθενών προοριζόταν για τους βαφτισμένους ενήλικες και απαγορευόταν στα παιδιά, στους τρελούς, στους αφορισμένους αιρετικούς, στους αμετανόητους αμαρτωλούς, στους κατάδικους και στις επίτοκες, καθώς και στους στρατιώτες που είναι παραταγμένοι απέναντι στον εχθρό και έτοιμοι για μάχη και σε όσους κινδυνεύουν να ναυαγήσουν.

Ο Στιλόνε Πριάσο μού επιτέθηκε με τη σειρά του: «Αγνοείς ότι το άγιο μύρο επιταχύνει τον θάνατο, κάνει να πέφτουν τα μαλλιά, προξενεί πιο επώδυνους τοκετούς, ίκτερο στα νεογέννητα και σκοτώνει τις μέλισσες που πετούν γύρω απ’ το σπίτι του αρρώστου; Ότι όσοι το έχουν δεχτεί θα πεθάνουν αν χορέψουν πριν απ’ το τέλος της χρονιάς; Ότι πρέπει να περάσει μεγάλο διάστημα προτού πλύνουν τα πόδια τους; Ότι είναι αμαρτία να γνέθεις στο δωμάτιο του αρρώστου, γιατί θα πεθάνει αν σταματήσεις ή αν σου φύγει ένας πόντος; Και ότι ο ασθενής θα πεθάνει αν δεν υπάρχει μια λάμπα ή ένα κερί αναμμένο μέρα νύχτα στο δωμάτιό του μέχρι το τέλος της ασθένειας;».

Με παράτησαν σύξυλο κι έτρεξαν να κλειστούν στα δωμάτιά τους.

Περίπου μισή ώρα αργότερα, ξαναπήγα στο δωμάτιο του πρώτου ορόφου όπου κείτονταν ο Μπέντφορντ, για να ελέγξω την κατάστασή του. Νόμιζα ότι θα βρισκόταν μαζί του ο Κριστοφάνο, αφού ο δύστυχος ο Άγγλος έδειχνε να συνομιλεί με κάποιον. Όμως συνειδητοποίησα πολύ γρήγορα ότι ήταν μόνος και παραμιλούσε. Μου φάνηκε εξαιρετικά χλωμός. Ίδρωνε τόσο πολύ, που μια μπούκλα απ’ τα μαλλιά του είχε κολλήσει στο μέτωπό του. Κρίνοντας απ’ τα σκασμένα χείλια του, θα πρέπει ο λαιμός του να έκαιγε και να πονούσε.

«Στον πύργο… στον πύργο» μουρμούρισε με κόπο ρίχνοντάς μου ένα κουρασμένο βλέμμα. Έλεγε ασυναρτησίες.

Χωρίς εμφανή αιτία, ανέφερε ονόματα που μου ήταν άγνωστα, αλλά χαράχτηκαν στη μνήμη μου, καθώς τα επανέλαβε πολλές φορές ανάμεσα στις ακατανόητες εκφράσεις της μητρικής του γλώσσας. Δεν έπαυε να προφέρει το όνομα κάποιου Γουλιέλμου, από την πόλη της Οράγγης, ο οποίος, απ’ ό,τι κατάλαβα, θα πρέπει να ήταν φίλος του.

Φοβούμενος μήπως το κακό επιδεινωθεί ξαφνικά και οδηγήσει τον ασθενή στο μοιραίο τέλος, ετοιμαζόμουν να φωνάξω τον Κριστοφάνο, όταν μπήκε στο δωμάτιο ο γιατρός, που χωρίς αμφιβολία είχε ακούσει τα βογκητά του Μπέντφορντ. Τον συνόδευαν ο Μπρενότσι και ο Ντεβιζέ, που στάθηκαν παράμερα.

Ο καημένος ο Μπέντφορντ εξακολουθούσε τον τρελό του μονόλογο, αναφέροντας το όνομα κάποιου Καρόλου, που δεν ήταν άλλος από τον βασιλιά Κάρολο Β΄ της Αγγλίας, όπως μας εξήγησε ο Μπρενότσι. Ο Ενετός φανέρωσε έτσι ότι γνώριζε καλά την αγγλική γλώσσα· απ’ ό,τι κατάλαβε, ο Μπέντφορντ είχε διασχίσει πρόσφατα τα κράτη της Ολλανδίας.

«Και γιατί πήγε στην Ολλανδία;» ρώτησα.

«Δεν το ξέρω» απάντησε ο Μπρενότσι, κάνοντάς μου νόημα να σωπάσω, ώστε ν’ ακούσει καλύτερα τα παραμιλητά του αρρώστου.

«Γνωρίζετε καλά την αγγλική γλώσσα» παρατήρησε ο γιατρός.

«Ένας μακρινός ξάδελφος, που γεννήθηκε στο Λονδίνο, μου γράφει συχνά για τα οικογενειακά μας. Από την άλλη, κι εγώ μαθαίνω εύκολα και έχω κάνει αρκετά ταξίδια στην

Αγγλία για εμπορικούς λόγους. Κοιτάξτε, θα ’λεγε κανείς ότι αισθάνεται καλύτερα».

Το παραμιλητό του αρρώστου έμοιαζε να καταλαγιάζει και ο Κριστοφάνο μάς έκανε νόημα να βγούμε στον διάδρομο. Εκεί μας περίμεναν οι περισσότεροι απ’ τους άλλους ενοίκους, ανυπομονώντας να μάθουν τα νέα.

Ο Κριστοφάνο μίλησε χωρίς περιστροφές. Η εξέλιξη της ασθένειας τον έκανε ν’ αμφιβάλλει για τις ίδιες του τις ικανότητες. Πρώτα, ο μυστηριώδης θάνατος του Ντε Μουρέ. Έπειτα, το ατύχημα του κυρίου Πελεγκρίνο. Και τώρα, η ολοφάνερη περίπτωση πανούκλας... Όλα αυτά βύθιζαν στην απελπισία τον γιατρό απ’ την Τοσκάνη, ο οποίος, μπροστά σε τόσες δυστυχίες και περιστατικά, δήλωνε ανίκανος ν’ αντιμετωπίσει την κατάσταση. Κατάχλωμοι και τρομαγμένοι, κοιταχτήκαμε στα μάτια για μερικές, ατελείωτες στιγμές.

Ορισμένοι ένοικοι άρχισαν να βγάζουν στεναγμούς απελπισίας, ενώ άλλοι αναζήτησαν καταφύγιο στα δωμάτιά τους. Άλλοι, πάλι, πίεζαν τον γιατρό, ζητώντας του να διαλύσει τους φόβους τους, ενώ κάποιοι σωριάστηκαν κάτω, με το πρόσωπο ανάμεσα στα χέρια. Ο Κριστοφάνο κατευθύνθηκε με γρήγορο βήμα προς το δωμάτιό του, όπου και κλειδώθηκε, ζητώντας μας να τον αφήσουμε λίγη ώρα ήσυχο, ώστε να μπορέσει να συμβουλευτεί τα βιβλία του και να σκεφτεί την κατάστασή μας. Όμως μ’ αυτή την άτακτη υποχώρηση έδειχνε ότι αυτό που ήθελε κυρίως ήταν να προστατέψει τον εαυτό του και όχι να οργανώσει κάποιο σχέδιο δράσης. Ο αναγκαστικός εγκλεισμός μας είχε μεταμορφώσει το πρόσωπο της κωμωδίας σε αυτό της τραγωδίας.

Ο αβάς Μελάνι, κατάχλωμος σαν πεθαμένος, είχε παρευρεθεί κι αυτός στη σκηνή της μαζικής απελπισίας. Ωστόσο, εγώ ήμουν εκείνος που περισσότερο απ’ τον καθένα βασανιζόμουν από βαθιά απόγνωση. Ο κύριος Πελεγκρίνο, σκεφτόμουν με δάκρυα, είχε μετατρέψει το πανδοχείο του σε ομαδικό τάφο. Και φανταζόμουν ήδη τις σκηνές πόνου που θα συνόδευαν την άφιξη της συμβίας του, όταν θ’ ανακάλυπτε με τα μάτια της το σκληρό έργο του θανάτου στα διαμερίσματα του Ντοντσέλο. Ο αβάς με πλησίασε την ώρα που, καθισμένος κάτω, στον διάδρομο, απέναντι απ’ το δωμάτιο του Κριστοφάνο, είχα παραδοθεί σε λυγμούς σκεπάζοντας με τα χέρια το μουσκεμένο απ’ τα δάκρυα πρόσωπό μου. Χαϊδεύοντάς μου το κεφάλι, μου ψιθύρισε στο αυτί ένα λυπητερό τραγούδι:

Piango, prego e sospiro,
nulla alfin mi giova…[5]

Περίμενε να ησυχάσω κάπως, προσπαθώντας αδύναμα να με παρηγορήσει. Βλέποντας, όμως, ότι οι απόπειρές του δεν έφερναν αποτέλεσμα, με σήκωσε και με κόλλησε με δύναμη στον τοίχο.

«Δεν έχω καμιά όρεξη να σας ακούσω» διαμαρτυρήθηκα.

Του επανέλαβα τα λόγια του γιατρού, προσθέτοντας ότι εδώ και λίγες μέρες, ή λίγες ώρες, είχαμε βυθιστεί σε φριχτά βάσανα, όπως και ο Μπέντφορντ. Ο αβάς Μελάνι μ’ άρπαξε βίαια και, υποχρεώνοντάς με να κατέβω τα σκαλιά, μ’ έσυρε στο δωμάτιό του. Ωστόσο, καθώς τίποτα δεν ήταν ικανό να φέρει την ηρεμία στο μυαλό μου, ο αβάς αναγκάστηκε να μου δώσει ένα χαστούκι, που έκοψε στη μέση τους λυγμούς μου. Ησύχασα κάπως.

Ο Άτο πέρασε τρυφερά το μπράτσο του γύρω απ’ τους ώμους μου και προσπάθησε υπομονετικά να με πείσει να μην υποκύψω στην απελπισία. Το σημαντικό ήταν να επαναλάβουμε τη σκηνοθεσία που μας είχε επιτρέψει να κρύψουμε την αρρώστια του Πελεγκρίνο απ’ τους άντρες του Μπαρτζέλο. Το ν’ αποκαλύψουμε την ύπαρξη ενός πανουκλιασμένου (αληθινού αυτή τη φορά) στο πανδοχείο θα ενίσχυε και θα πολλαπλασίαζε τους ελέγχους, και στο τέλος θα μας οδηγούσαν σίγουρα σ’ ένα λοιμοκαθαρτήριο που θα το έστηναν πρόχειρα σε κάποια λιγότερο πολυάνθρωπη λαϊκή συνοικία, ίσως στο νησί του Αγίου Βαρθολομαίου, όπου είχε χτιστεί ένα νοσοκομείο στη διάρκεια της μεγάλης επιδημίας πριν από τριάντα χρόνια. Εμείς οι δύο είχαμε στη διάθεσή μας το υπόγειο πέρασμα που είχαμε ανακαλύψει την προηγούμενη νύχτα. Βέβαια, ήταν πολύ δύσκολο να ξεφύγει κανείς απ’ τις έρευνες, αλλά οπωσδήποτε αποτελούσε μια λύση ανάγκης. Καθώς είχα ανακτήσει κάπως την ψυχραιμία μου, ο αβάς συνόψισε τα γεγονότα. Αν ο Ντε Μουρέ είχε δηλητηριαστεί και τα υποτιθέμενα οιδήματα του Πελεγκρίνο οφείλονταν στην πετέχεια ή, ακόμα καλύτερα, ήταν απλές εκχυμώσεις, για την ώρα υπήρχε μόνο ένας που είχε προσβληθεί απ’ την πανούκλα: ο Μπέντφορντ.

Κάποιος χτύπησε την πόρτα. Ο Κριστοφάνο συγκέντρωνε τους ενοίκους στις αίθουσες του ισογείου. Είχε επείγουσες πληροφορίες να μας δώσει, είπε. Στην είσοδο είδαμε όλους τους ενοίκους, όρθιους στη βάση της σκάλας, να κρατούν, λόγω των τελευταίων γεγονότων, κάποια απόσταση ο ένας απ’ τον άλλον. Σε μια γωνία, ο Ντεβιζέ απάλυνε τη δύσκολη στιγμή χάρη στις νότες του υπέροχου και ανησυχητικού του ρόντο.

«Ο νεαρός Άγγλος πέθανε;» τόλμησε να ρωτήσει ο Μπρενότσι, τσιμπώντας πάντα το σέλινό του.

Ο γιατρός κούνησε αρνητικά το κεφάλι και μας κάλεσε όλους να καθίσουμε. Το παγωμένο ύφος του έπνιξε την τελευταία νότα στα δάχτυλα του Γάλλου μουσικού.

Πήγα στην κουζίνα και άρχισα να παιδεύομαι με τις κατσαρόλες και τους φούρνους, για να ετοιμάσω το γεύμα.

Όταν κάθισαν όλοι, ο γιατρός άνοιξε την τσάντα του, τράβηξε μια πετσέτα, σκούπισε προσεκτικά τον ιδρώτα του (όπως συνήθιζε προτού αρχίσει να μιλάει) και καθάρισε τον λαιμό του.

«Αξιότιμοι κύριοι. Συγχωρήστε με που σας εγκατέλειψα προηγουμένως. Ήταν απαραίτητο να σκεφτώ την παρούσα κατάσταση. Κατέληξα» είπε μέσα σε βαθιά σιωπή «κατέληξα...» επανέλαβε παίζοντας νευρικά με την πετσέτα «ότι, αν δεν θέλουμε να πεθάνουμε, πρέπει να θαφτούμε ζωντανοί».

Είχε φτάσει η ώρα, εξήγησε, να πάψουμε μια και καλή να τριγυρνάμε στο πανδοχείο σαν να μην συμβαίνει τίποτα. Στο εξής, δεν θα μπορούσαμε να μαζευόμαστε για φιλική κουβεντούλα, παρά τα όσα μας έλεγε εδώ και λίγες ημέρες. Μέχρι τώρα η μοίρα υπήρξε καλή μαζί μας και οι περιπέτειες του γέρου Ντε Μουρέ και του Πελεγκρίνο είχαν αποδειχτεί άσχετες με την πανώλη. Όμως τώρα τα πράγματα γίνονταν πιο σοβαρά, αφού η πανούκλα, που άδικα την είχαμε θεωρήσει υπεύθυνη παλιότερα, έκανε τελικά την εμφάνισή της στο Ντοντσέλο. Το να υπολογίζουμε τα λεπτά που πέρασε ο καθένας μας δίπλα στον καημένο τον Μπέντφορντ ήταν μάταιο, απλώς θα αναμασούσαμε τις αμφιβολίες μας. Η μόνη ελπίδα σωτηρίας ήταν να απομονωθούμε οικειοθελώς στα δωμάτιά μας, ώστε να μην αναπνέουμε ο ένας τα υγρά του

άλλου, να μην ερχόμαστε σ’ επαφή με τα ρούχα των άλλων ενοίκων, και τα λοιπά και τα λοιπά. Έπρεπε ν’ αλείφουμε και να τρίβουμε τακτικά το σώμα μας με λάδια και βάλσαμο, τα οποία θα ετοίμαζε ο γιατρός, και να συγκεντρωνόμαστε μόνο κατά τη διάρκεια του προσκλητηρίου, όπως αυτό που θα γινόταν την επομένη το πρωί.

«Ιησού Χριστέ» διαμαρτυρήθηκε ο πατήρ Ρομπλέντα «θα περιμένουμε τον θάνατο σε μια γωνιά, δίπλα στα ίδια μας τα απορρίμματα; Αν μου επιτρέπετε» πρόσθεσε ο ιησουίτης με πιο ήπιο τόνο «άκουσα ότι ο συνάδελφός μου Ντιέγκο Γκούζμαν, απ’ τη Ζαμόρα, κατόρθωσε να προφυλάξει με επιτυχία τους ιησουίτες της αποστολής, αλλά και τον εαυτό του, στη διάρκεια της πανούκλας του Περινιάν, στο βασίλειο της Καταλονίας, με τη βοήθεια ενός *remedium*, ενός μαντζουνιού πολύ ευχάριστου στον ουρανίσκο: ένα εξαιρετικό λευκό κρασί, απ’ το οποίο ο καθένας έπινε όσο ήθελε και στο οποίο είχαν προσθέσει ένα δράμι θειικό άλας και μισό δράμι άσπρο δίκταμο. Άλειφε όλους τους αδελφούς του με λάδι σκορπιού και τους ετοίμαζε πολύ θρεπτικά γεύματα. Κανένας δεν αρρώστησε. Δεν άξιζε τον κόπο να δοκιμάσουν αυτή τη συνταγή προτού θαφτούν ζωντανοί;».

Όσο μιλούσε ο Ρομπλέντα, ο αβάς Μελάνι, του οποίου η έρευνα θα εμποδιζόταν από μια πιθανή απομόνωση, επιδοκίμαζε κουνώντας το κεφάλι: «Κι εγώ γνωρίζω ότι το λευκό κρασί πολύ καλής ποιότητας θεωρείται εξαιρετικό φάρμακο κατά της πανούκλας και του σηπτικού πυρετού» επιβεβαίωσε με έμφαση «παρόλο που το ρακί και ο οίνος της Μονεμβασιάς είναι ακόμα καλύτερα. Το ποτό που ο δάσκαλος Ανσέλμο Ριγούτσι χρησιμοποίησε με μεγάλη επιτυχία στην Πιστόια για να προφυλάξει τους κατοίκους

απ’ την επιδημία είναι ξακουστό. Ο πατέρας μου έλεγε στα αδέλφια μου και σ’ εμένα ότι οι επίσκοποι που επί αιώνες υπηρετούσαν στην εκκλησιαστική διοίκηση της πόλης το κατανάλωναν πολύ, και όχι μόνο για θεραπευτικούς λόγους. Στην πραγματικότητα, επρόκειτο για πέντε λίβρες ρακί, αρωματισμένο με θεραπευτικά βότανα, που το έκλειναν ερμητικά σ’ ένα βαζάκι και το άφηναν επί είκοσι τέσσερις ώρες στον καθεδρικό ναό. Στη συνέχεια, πρόσθεταν έξι λίβρες πολύ καλό κρασί Μονεμβασιάς. Το αποτέλεσμα ήταν ένα εξαιρετικό ποτό, απ’ το οποίο ο επίσκοπος της Πιστόια έπινε δύο ουγκιές κάθε πρωί, νηστικός, πίσω απ’ την Αγία Τράπεζα, μαζί με μια ουγκιά μέλι».

Ο ιησουίτης πλατάγισε τη γλώσσα του με τρόπο εύγλωττο, ενώ ο Κριστοφάνο, με ύφος σκεπτικό, κουνούσε το κεφάλι και προσπαθούσε μάταια να ξαναπάρει τον λόγο.

«Μου φαίνεται πολύ λογικό που τέτοιου είδους συνταγές βελτιώνουν τη διάθεση» τον πρόλαβε ο Ντουλτσιμπένι «όμως αμφιβάλλω αν είναι ικανές να φέρουν σημαντικά αποτελέσματα. Γνωρίζω κι εγώ ένα γευστικότατο φάρμακο, που το έφτιαξε ο Λουντοβίκο Τζίλιο απ’ την Κρεμόνα κατά τη διάρκεια της επιδημίας στη Λομβαρδία. Ήταν ένα εξαιρετικό καρύκευμα, απ’ το οποίο έπρεπε ν’ αλείφουν τέσσερα δράμια σε μια φέτα ζεστό ψωμί και να το τρώνε κάθε πρωί νηστικοί: μέλι με λίγο ξινό σιρόπι, στο οποίο προσέθεταν μανιτάρια, σκαμμωνία, καθαρτική ρίζα και ζαφορά. Όμως όλος ο κόσμος πέθανε, κι αν ο Τζίλιο κατόρθωσε να ξεφύγει απ’ τους διώκτες του, το οφείλει στον μικρό αριθμό και στην αδυναμία των διασωθέντων» κατέληξε θλιμμένα ο γέρος ευγενής απ’ το Μάρκε,

αφήνοντας να εννοηθεί ότι, κατά τη γνώμη του, δεν είχαμε και πολλές πιθανότητες να γλιτώσουμε.

«Ε, ναι» είπε ο Κριστοφάνο «όπως το τονωτικό του Τιμπέριο Γκαριότο απ' τη Φαέντζα, που εγκωμιάστηκε τόσο πολύ. Μια τρέλα ενός αριστοτέχνη ζαχαροπλάστη: ροζ ζάχαρη, αρωματισμένη ρακή, κύμινο, ζαφορά, σανταλόξυλο και κόκκινο κοράλλι, μαζί με τέσσερις ουγκιές χυμό κίτρου. Άφηνε το μείγμα επί τέσσερις ώρες και στη συνέχεια το ανακάτευε με ψημένο μέλι, το οποίο είχε βράσει και ξαφρίσει. Και προσέθετε όσο μόσχο χρειαζόταν για να το αρωματίσει. Εκείνος, όμως, δολοφονήθηκε. Ακούστε με, λοιπόν. Δεν έχουμε άλλη επιλογή απ' το να εφαρμόσουμε ό,τι σας είπα νωρίτερα…»

Ο Ντεβιζέ δεν τον άφησε να ολοκληρώσει τη φράση του: «Ο κύριος Πομπέο και ο χειρουργός μας έχουν δίκιο. Ο Ζαν Γκουτιέρες, γιατρός του Καρόλου Β΄ της Γαλλίας, υποστήριζε πως αυτό που έχει ευχάριστη γεύση δεν μπορεί να εξαγνίσει τα υγρά. Παρ' όλα αυτά, ο Γκουτιέρες παρασκεύασε ένα φάρμακο που ίσως αξίζει τον κόπο να το δοκιμάσουμε. Σκεφτείτε ότι, για να τον ανταμείψει, ο βασιλιάς τού χάρισε μια μεγάλη έκταση στο δουκάτο της Λορένης. Πράγματι, ο γιατρός έβαζε στο φάρμακό του λιχουδιές όπως το ψημένο και ξαφρισμένο μέλι, είκοσι καρύδια και δέκα σύκα, καθώς και μια μεγάλη ποσότητα από απήγανο, άργιλο, αψέντι και χοντρό αλάτι. Συνιστούσε να πίνουν μισή ουγκιά πρωί και βράδυ, κι αμέσως μετά να πίνουν μια ουγκιά λευκό, πολύ δυνατό ξίδι, ώστε να μειώνεται η αηδία που τους προκαλούσε».

Ακολούθησε μια ζωηρή συζήτηση ανάμεσα στους οπαδούς των φαρμάκων που είχαν ευχάριστη γεύση, όπως ο Ρομπλέντα, και σ' εκείνους που υποστήριζαν το αντίθετο. Την παρακολούθησα διασκεδάζοντας (παρά τη σοβαρότητα

της κατάστασης) με το γεγονός ότι κάθε ένοικος έμοιαζε να έχει στο τσεπάκι του την ιδανική συνταγή κατά της ασθένειας.

Μόνο ο Κριστοφάνο εξακολουθούσε να κουνάει το κεφάλι: «Αφού το θέλετε, δοκιμάστε όλες αυτές τις συνταγές, αλλά μην έρθετε σ' εμένα σε περίπτωση νέου κρούσματος».

«Μήπως να επιλέγαμε τη μερική απομόνωση» πρότεινε δειλά ο Μπρενότσι. «Στην πανώλη του 1556, μπορούσε κανείς να περιφέρεται ήσυχα στους δρόμους της Βενετίας, αρκεί να κρατούσε στα χέρια του τις εύοσμες μπαλίτσες που είχε επινοήσει ο φιλόσοφος και ποιητής Τζιρόλαμο Ρουσέλι. Πράγματι, αντίθετα με το στομάχι, η μύτη απολαμβάνει τα αρώματα, ενώ μολύνεται από τις άσχημες μυρωδιές: μόσχος της Ανατολής, λεβάντα και λάδι από στύρακα της Συρίας – αυτά αποτελούσαν το μείγμα. Αυτός ο φιλόσοφος έφτιαχνε μπαλίτσες στο μέγεθος ενός καρυδιού, που έπρεπε να τις κρατάει κανείς και με τα δύο χέρια, μέρα και νύχτα, στη διάρκεια της επιδημίας. Υπήρξαν αποτελεσματικές, αλλά μόνο για όσους κατόρθωσαν να μην τις αφήσουν απ' τα χέρια τους ούτε στιγμή – και αγνοώ πόσοι ήταν αυτοί».

Ο Κριστοφάνο άρχισε να χάνει την υπομονή του. Σηκώθηκε και δήλωσε με φωνή σοβαρή και παλλόμενη ότι λίγο τον ενδιέφερε αν μας άρεσε η απομόνωση ή όχι· αυτή η συνταγή ήταν η μόνη που μπορούσαμε να εφαρμόσουμε. Κι αν αρνιόμασταν, εκείνος θα κλεινόταν στο δωμάτιό του, όπου με παρακάλεσε να του σερβίρω τα γεύματά του, και δεν θα έβγαινε παρά μόνο όταν μάθαινε ότι όλοι οι άλλοι τα είχαν τινάξει, πράγμα που θα συνέβαινε πολύ σύντομα.

Νεκρική σιγή απλώθηκε στο δωμάτιο. Τότε ο Κριστοφάνο συνέχισε δηλώνοντας ότι, σε περίπτωση που αποφασίζαμε

ν' ακολουθήσουμε τις οδηγίες του, θα ήταν ο μοναδικός που, με την ιδιότητα του γιατρού, θα είχε δικαίωμα να κινείται ελεύθερα στο πανδοχείο για να βοηθάει τους ασθενείς και να εξετάζει τακτικά τους άλλους ενοίκους. Θα χρειαζόταν έναν βοηθό που να φροντίζει για τη διατροφή και την καθαριότητα των ενοίκων, να απλώνει και να αλείφει σωστά τα προστατευτικά λάδια και το βάλσαμο. Αλλά δεν τολμούσε να ζητήσει από κανέναν να εκτεθεί σε τέτοιο κίνδυνο. Μπορούσαμε, ωστόσο, να θεωρούμε ότι ήμασταν τυχεροί μέσα στην ατυχία μας, αφού υπήρχε ανάμεσά μας ένα άτομο –και μου έριξε ένα βλέμμα καθώς ερχόμουν απ' την κουζίνα– που ήταν, κατά τη γνώμη του, πολύ ανθεκτικό στις αρρώστιες. Τα βλέμματα όλων στράφηκαν πάνω μου – ο γιατρός με υποδείκνυε ως τον βοηθό του.

«Η ιδιαίτερη κατάσταση αυτού του παραγιού» πρόσθεσε έντονα ο χειρουργός από τη Σιένα «τον προστατεύει, όπως και όλους τους ομοίους του, από την πανώλη».

Καθώς η έκπληξη ζωγραφιζόταν στα πρόσωπά τους, ο Κριστοφάνο άρχισε να απαριθμεί τις περιπτώσεις των ατόμων που δεν είχαν προσβληθεί απ' την πανούκλα, οι οποίες παρατηρήθηκαν στη διάρκεια των επιδημιών και αναφέρονταν στα πιο μεγάλα συγγράμματα. Τα παράδοξα και θαυμαστά διαδέχονταν το ένα το άλλο, αποδεικνύοντας ότι ένα πλάσμα του είδους μου μπορούσε ακόμα και να πιει πύο από γάγγλια (πράγμα που συνέβη στην πραγματικότητα κατά τη μαύρη πανώλη πριν από τρεις αιώνες), δίχως να αισθανθεί άλλο σύμπτωμα εκτός από ένα ελαφρύ κάψιμο στο στομάχι.

«Ο Φορτούνιο Λιτσέτο συνδέει τις εκπληκτικές ιδιότητές τους μ' εκείνες των μονόποδων, των κυνοκέφαλων, των Σατύρων, των Κυκλώπων, των Τριτόνων και των Σειρήνων.

Σύμφωνα με τις κατηγορίες τις οποίες ξεχώρισε ο πατήρ Γκασπάρ ο Σκότος, όσο πιο πολύ τα μέλη αυτών των ατόμων είναι αρμονικά, τόσο καλύτερα προστατεύονται απ' την πανώλη» κατέληξε ο Κριστοφάνο. «Ε, λοιπόν, βλέπετε όλοι ότι αυτό το αγόρι είναι αρκετά καλοφτιαγμένο: ώμοι γεροί, γάμπες ίσιες, χαρακτηριστικά κανονικά, υγιή δόντια. Η τύχη θέλησε να ανήκει στην κατηγορία των μετρίων της ράτσας του και όχι σ' αυτήν των άχαρων *minores* ή, ο Θεός να μας φυλάει, των δυστυχισμένων *minimi.* Μπορούμε, λοιπόν, να είμαστε ήσυχοι. Σύμφωνα με τον Νυρεμβέργιο, τα άτομα του είδους του απ' τη στιγμή που γεννιούνται έχουν δόντια, μαλλιά και απόκρυφα μέρη ενηλίκων. Σε ηλικία επτά ετών έχουν γένια και στα δέκα τους είναι δυνατοί σαν γίγαντες και ικανοί να αποκτήσουν παιδιά. Ο Ιωάννης Ευσέβιος λέει ότι είδε τέτοια πλάσματα που, σε ηλικία τεσσάρων ετών, είχαν ήδη μακριά μαλλιά και γενειάδα. Για να μην αναφέρουμε τον μυθικό Ποπομπάουα που, με τον τεράστιο εξοπλισμό του, επιτίθεται και σοδομίζει στον ύπνο τους τους πιο γεροδεμένους άντρες ενός μικρού νησιού της Αφρικής, οι οποίοι βρίσκονται με μώλωπες και θλάσεις κατά τη μάταιη αντίστασή τους».

Ο πατήρ Ρομπλέντα ήταν ο πρώτος που πήγε με το μέρος του γιατρού, ο οποίος κάθισε ριγώντας και σκουπίζοντας ξανά τον ιδρώτα του. Η έλλειψη άλλων λύσεων και ο φόβος της εγκατάλειψής τους από τον Κριστοφάνο οδήγησαν και τους υπόλοιπους ενοίκους να επιλέξουν με λύπη τους την απομόνωση. Ο αβάς Μελάνι δεν είπε λέξη.

Καθώς οι ένοικοι σηκώνονταν για να πάνε στα δωμάτιά τους, ο γιατρός τούς είπε ότι μπορούσαν να περάσουν απ' την κουζίνα, όπου θα τους προσέφερα ένα ζεστό γεύμα και ψημένο ψωμί. Με διέταξε να μην σερβίρω το κρασί παρά

μόνο αφού το νερώσω, γιατί έτσι θα έφτανε πιο εύκολα στο στομάχι.

Μπορούσα να φανταστώ πόσο οι δυστυχισμένοι ένοικοι θα εκτιμούσαν τις επιδόσεις του κυρίου Πελεγκρίνο. Όμως είχα μείνει μόνος και, παρά τις προσπάθειές μου, περιοριζόμουν να ετοιμάζω πρόχειρα γεύματα με ό,τι έβρισκα στο παλιό ξύλινο ντουλάπι της κουζίνας, χωρίς να καταφεύγω στα πλούσια αποθέματα του κελαριού. Συνήθως, τα συνόδευα με φρούτα, λαχανικά και ψωμί που μας έφερναν μαζί με τα ασκιά του νερού. Τουλάχιστον, παρηγοριόμουν, γλίτωνα τις προμήθειες του αφεντικού μου, που ήδη υπέφεραν απ’ το χέρι που τους έβαζε κάθε τόσο ο Κριστοφάνο για να φτιάξει τα φάρμακά του, το βάλσαμο, τα λάδια, τα ελιξίρια και τα θεραπευτικά χάπια του.

Εκείνο το βράδυ, όμως, για να ανεβάσω το ηθικό των ενοίκων, ετοίμασα μια σούπα με αυγά και όσπρια, την οποία συνόδευσα με φέτες μουσκεμένου ψωμιού και παστές σαρδέλες, με αρωματικά και σταφίδες. Και για το τέλος, ρίζες ραδικιού βρασμένες με μούστο και ξίδι και πασπαλισμένες με κανέλα· το πολύτιμο μπαχαρικό των πλουσίων θα ξάφνιαζε ευχάριστα τον ουρανίσκο και θα ανέβαζε το ηθικό.

«Καίνε!» ανακοίνωσα με προσποιητά καλή διάθεση στον Ντουλτσιμπένι και στον πατέρα Ρομπλέντα, που είχαν πλησιάσει και κοίταζαν περίεργα τις ρίζες.

Αλλά δεν άκουσα κανένα σχόλιο, ούτε είδα καμιά παρηγοριά στις γκριμάτσες τους.

Η σκέψη ότι η ιδιαίτερη κατάστασή μου μπορούσε ν’ αποτελεί, σύμφωνα με τον γιατρό, ένα όπλο κατά των επιθέσεων της επιδημίας με γέμισε, για πρώτη φορά, με τη

μέθη που συνοδεύει την υπερηφάνεια. Κι αν ορισμένες λεπτομέρειες μ’ έκαναν να ονειρεύομαι (σε ηλικία επτά ετών ήμουν σίγουρα αμούστακος, ούτε είχα γεννηθεί με δόντια και τεράστια όργανα), ξαφνικά αισθανόμουν ανώτερος από τους άλλους. Ε, λοιπόν, ναι, έλεγα καθώς σκεφτόμουν την απόφαση του Κριστοφάνο, ήταν λογικό. Οι ένοικοι εξαρτιόνταν από μένα. Αυτό εξηγούσε την ευκολία με την οποία ο γιατρός μού είχε επιτρέψει να κοιμηθώ στο ίδιο δωμάτιο με το αφεντικό μου, όταν ο Πελεγκρίνο ήταν αναίσθητος. Ξαναβρήκα την καλή μου διάθεση, που όμως έκρυψα από σεβασμό.

A chi vive ogn’or contento
ogni mese è primavera...[6]

άκουσα να τραγουδάνε δίπλα μου. Ήταν ο αβάς Μελάνι.

«Τι χαρούμενη έκφραση!» μουρμούρισε. «Κράτησέ την ως αύριο. Θα τη χρειαστούμε».

Η σκέψη του πρωινού προσκλητηρίου με προσγείωσε.

«Θα ήθελες να με συνοδέψεις στη θλιβερή μου απομόνωση;» με ρώτησε χαμογελώντας μόλις τελείωσε το φαγητό του.

«Θα πάτε στο δωμάτιό σας μόνος» του απάντησε ο Κριστοφάνο. «Χρειάζομαι αυτό τον νεαρό αμέσως».

Αφού ξεφορτώθηκε έτσι απότομα τον Άτο Μελάνι, ο γιατρός με διέταξε να πλύνω τα πιάτα και τα μαχαιροπίρουνα των ενοίκων. Στο εξής, μου είπε, έπρεπε να το κάνω τουλάχιστον μία φορά την ημέρα. Μου ζήτησε να του βρω δύο μεγάλες λεκάνες, καθαρές πετσέτες, τσόφλια καρυδιών, καθαρό νερό και λευκό κρασί. Ύστερα με οδήγησε στο προσκέφαλο του Μπέντφορντ, ενώ εκείνος

πήγε στο δωμάτιό του, δίπλα, για να πάρει την τσάντα με τα χειρουργικά εργαλεία του, καθώς και πολλά δισάκια.

Μόλις γύρισε, τον βοήθησα να γδύσει τον νεαρό Άγγλο, που έκαιγε σαν αναμμένο κάρβουνο και που κάθε τόσο ξανάπιανε το παραμιλητό του.

«Τα γάγγλια είναι πολύ ζεστά» παρατήρησε ο Κριστοφάνο έντρομος. «Θα έπρεπε να τα θάψουμε».

«Να τα θάψουμε;»

«Πρόκειται για μια φοβερή, θαυματουργή συνταγή, για να θεραπεύει κανείς γρήγορα την πανούκλα. Την άφησε στο νεκροκρέβατό του ο ιππότης Μάρκο Λεονάρντο Φιοραβάντι, φημισμένος γιατρός της Βουλόνης. Λέει ότι όσοι παρουσιάζουν οιδήματα πρέπει να θάβονται σ’ έναν λάκκο, εκτός απ’ τον λαιμό και το κεφάλι, να μένουν έτσι επί δώδεκα ή δεκατέσσερις ώρες κι έπειτα να τους τραβούν έξω. Αυτό το μυστικό μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε γωνιά της γης εύκολα και ανέξοδα».

«Και τι αποτέλεσμα έχει;»

«Η γη είναι μάνα, εξαγνίζει τα πάντα, αφαιρεί τους λεκέδες απ’ το ύφασμα, μαλακώνει τα σκληρά κρέατα μέσα σε τέσσερις με έξι ώρες. Τέλος, ας μην το ξεχνάμε, υπάρχουν στην Πάδοβα λασπόλουτρα που γιατρεύουν από πολλές αρρώστιες. Μια άλλη συνταγή που χαίρει μεγάλης εκτίμησης υπαγορεύει την παραμονή του ασθενούς στο αλμυρό νερό της θάλασσας επί τρεις με δώδεκα ώρες. Αλίμονο, είμαστε κλεισμένοι εδώ μέσα και δεν μπορούμε να εφαρμόσουμε αυτές τις συνταγές. Δεν μας μένει, λοιπόν, παρά να κάνουμε στον καημένο τον Μπέντφορντ μια αφαίμαξη, που θα κρυώσει τα οιδήματα. Προηγουμένως, όμως, πρέπει να καταπραΰνουμε τα σαπισμένα υγρά».

Πήρε ένα ξύλινο κουτί.

«Είναι αυτοκρατορικά μοσχοχτάποδα, εξαιρετικά ελκτικά για το στομάχι».

«Τι σημαίνει αυτό;»

«Σημαίνει ότι τραβούν ό,τι υπάρχει μέσα στο στομάχι και το σπρώχνουν έξω, αποδυναμώνοντας την αντίσταση που θα μπορούσε να προβάλει ο ασθενής στις επεμβάσεις του γιατρού».

Πήρε με δύο δάχτυλα μια παστίλια – δηλαδή, ένα από εκείνα τα ξερά παρασκευάσματα που φτιάχνουν οι φαρμακοποιοί. Με κόπο καταφέραμε τον Μπέντφορντ να το καταπιεί. Ο Άγγλος τρανταζόταν συνέχεια από ρίγη και κρίσεις βήχα, με αποτέλεσμα ν' αρχίσει να βγάζει στην αρχή σάλια και μετά μια ποσότητα δύσοσμων υγρών στη λεκάνη που είχαμε βάλει μπροστά του γι' αυτό τον σκοπό.

Ο Κριστοφάνο εξέτασε και μύρισε τα υγρά με ύφος ικανοποιημένο.

«Θαυματουργά αυτά τα χάπια, έτσι; Κι όμως, η σύνθεσή τους είναι πολύ απλή: μια ουγκιά καντιοζάχαρη, πέντε ουγκιές ίριδα κι άλλες τόσες τσόφλι αυγού σε σκόνη, ένα δράμι μόσχο, ένα δράμι γκρι άμβαρο, τραγάκανθο και ροδόνερο ξεραμένο στον ήλιο» απαριθμούσε ο Κριστοφάνο με περηφάνια, ενώ προσπαθούσε να περιορίσει τις πιτσιλιές του αρρώστου. «Στα υγιή άτομα, αντίθετα, καταπολεμούν την ανορεξία, αν και είναι λιγότερο ισχυρά απ' το *aromaticum*» πρόσθεσε. «Επί τη ευκαιρία, θύμισέ μου να σου δώσω μερικά για την περίπτωση που κάποιοι ένοικοι αρνηθούν να φάνε».

Αφού έπλυνε και έντυσε τον καημένο τον Άγγλο, που, με μάτια μισόκλειστα, ήταν τώρα ήσυχος, ο γιατρός άρχισε να τον τσιμπάει με τα εργαλεία του.

«Όπως διδάσκει ο δάσκαλος Ευσέμπιο Σκαλιόνε απ' το Καστέλο α Μάρε, στο βασίλειο της Νάπολης, πρέπει να

παίρνουμε το αίμα από φλέβες στα σημεία όπου τα γάγγλια (ή οιδήματα, όπως τα ονομάζουμε) είναι εμφανή. Η φλέβα του κεφαλιού αντιστοιχεί στο οίδημα του λαιμού και η κοινή φλέβα στα οιδήματα της πλάτης. Όμως, σ’ αυτή την περίπτωση, θα ανοίξουμε τη φλέβα του καρπού, που καταλήγει στο γάγγλιο που βρίσκεται κάτω απ’ τη μασχάλη, κι έπειτα τη φλέβα του ποδιού, που αντιστοιχεί στο μεγάλο οίδημα στη βουβωνική χώρα. Δώσε μου την καθαρή λεκάνη».

Μου ζήτησε να βρω ανάμεσα στα πράγματά του τα βαζάκια που έγραφαν άσπρο δίκταμο και επτάφυλλο. Να πάρω δυο πρέζες απ’ το καθένα και να τις δώσω στον Μπέντφορντ αφού τις ανακατέψω με τρία δάχτυλα λευκό κρασί. Έπειτα μου είπε να κοπανήσω στο γουδί ένα βότανο που λέγεται πόδι κόρακα, με το οποίο έπρεπε να γεμίσω δύο μισά τσόφλια καρυδιού, που ο γιατρός τα χρησιμοποίησε μετά την αφαίμαξη για να κλείσει τις τρύπες στον καρπό και στον αστράγαλο του καημένου του αρρώστου.

«Δέσ’ τον σφίγγοντας καλά τα καρύδια. Θα τα αλλάζω δυο φορές την ημέρα, μέχρι να σχηματιστούν φουσκάλες, τις οποίες θα τρυπήσω στη συνέχεια για να βγει το δηλητηριασμένο νερό».

Ο Μπέντφορντ άρχισε να τρέμει.

«Μήπως τον αφήσαμε να χάσει πολύ αίμα;»

«Καθόλου! Η πανούκλα παγώνει το αίμα στις φλέβες. Το είχα προβλέψει, ετοίμασα ένα μείγμα από τσουκνίδα, μολόχα, αργεμώνη, κενταύριο, ρίγανη, φλησκούνι, γεντιανή, δάφνη, υγρό κεχριμπάρι, μοσχολίβανο και άκορο, για ένα ατμόλουτρο πολύ ευεργετικό».

Έβγαλε ένα γυάλινο μπουκαλάκι. Κατεβήκαμε στην κουζίνα, όπου με πρόσταξε να βράσω το περιεχόμενο του

μπουκαλιού με πολύ νερό στο πιο μεγάλο καζάνι του πανδοχείου. Εντωμεταξύ, εξέταζε κάθε τόσο το ψήσιμο ενός μείγματος από αλεύρι, λιναρόσπορους και ρίζες αλθέας, στο οποίο πρόσθεσε χοιρινό λαρδί, που το βρήκε στο κελάρι του κυρίου Πελεγκρίνο.

Γυρίσαμε στο δωμάτιο του αρρώστου, τυλίξαμε τον Μπέντφορντ με πέντε κουβέρτες και τον τοποθετήσαμε πάνω απ’ το καζάνι που άχνιζε και που το είχαμε πάει ως εκεί με πολύ μεγάλο κόπο και με κίνδυνο να καούμε.

«Πρέπει να ιδρώσει όσο το δυνατόν περισσότερο· ο ιδρώτας εξουδετερώνει τα υγρά, διαστέλλει τους πόρους και ζεσταίνει το παγωμένο αίμα, ώστε η σήψη του δέρματος να μην επιφέρει αιφνίδιο θάνατο».

Αλλά ο δύστυχος Άγγλος δεν έδειχνε να συμφωνεί. Βογκούσε όλο και πιο δυνατά, λαχανιάζοντας και βήχοντας και κουνώντας τα χέρια και ανοίγοντας τα δάχτυλα των ποδιών μέσα σε οδυνηρούς σπασμούς. Ύστερα, εντελώς ξαφνικά, ηρέμησε. Θα ’λεγε κανείς ότι λιποθύμησε. Χωρίς να τον απομακρύνει απ’ το καζάνι, ο Κριστοφάνο βάλθηκε να τρυπάει τα οιδήματα με τη βοήθεια μιας βελόνας σε τρία ή τέσσερα διαφορετικά σημεία, προτού απλώσει πάνω τους τα επιθέματα με το χοιρινό λαρδί. Μόλις ολοκληρώθηκε η διαδικασία, τον ξαπλώσαμε στο κρεβάτι. Δεν έκανε την παραμικρή κίνηση, αλλά ανέπνεε. Το γεγονός ότι ο πιο άτεγκτος επικριτής των ιατρικών πρακτικών του Κριστοφάνο τις είχε υποστεί ήταν πραγματικό καπρίτσιο της μοίρας, σκέφτηκα.

«Και τώρα ας τον αφήσουμε να ησυχάσει και ας εναποθέσουμε τις ελπίδες μας στον Θεό» είπε ο γιατρός με σοβαρό ύφος.

Με οδήγησε στο δωμάτιό του, όπου μου έδωσε μια τσάντα που περιείχε αλοιφές, σιρόπια και μείγματα για

ατμοθεραπεία, τα οποία προορίζονταν για τους άλλους ενοίκους. Μου εξήγησε τη χρήση και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, δίνοντάς μου και μερικές σημειώσεις. Κάποια φάρμακα ήταν πιο αποτελεσματικά σε ορισμένες ιδιοσυγκρασίες απ' ό,τι σε άλλες. Έτσι, ο πατήρ Ρομπλέντα, που ήταν πάντα ανήσυχος, κινδύνευε να κολλήσει την πιο θανατηφόρα μορφή πανώλης, στην καρδιά ή στον εγκέφαλο. Η προσβολή του συκωτιού θα ήταν λιγότερο σοβαρή για εκείνον, διότι τα γάγγλια ανακούφιζαν το όργανο. Έπρεπε να ξεκινήσω αμέσως, επέμεινε ο Κριστοφάνο.

Δεν άντεχα άλλο. Ανέβηκα τη σκάλα φορτωμένος με τα μικρά βαζάκια, που ήδη τα μισούσα, με σκοπό να πάω να πέσω στο κρεβάτι μου στη σοφίτα. Μόλις όμως έφτασα στον δεύτερο όροφο, με τράβηξε ο ψίθυρος του αβά Μελάνι. Με περίμενε ρίχνοντας προσεκτικές ματιές απ' το άνοιγμα της πόρτας του στο βάθος του διαδρόμου. Τον πλησίασα. Χωρίς να μου αφήσει χρόνο ν' ανοίξω το στόμα, μου ψιθύρισε στο αυτί ότι η παράξενη συμπεριφορά ορισμένων ενοίκων αυτές τις τελευταίες ώρες τον έκανε να σκεφτεί πολύ την κατάστασή μας.

«Φοβάστε μήπως για τη ζωή κάποιου από εμάς τους δύο;» ρώτησα έντρομος.

«Είναι πιθανόν, αγόρι μου, είναι πιθανόν» απάντησε βιαστικά, τραβώντας με στο δωμάτιό του.

Αφού κλείδωσε την πόρτα, μου εξήγησε ότι το παραμιλητό του Μπέντφορντ, που μπόρεσε να το ακούσει πίσω απ' την πόρτα του δωματίου του αρρώστου, αποκάλυπτε χωρίς την παραμικρή αμφιβολία ότι ο Άγγλος ήταν φυγάς.

«Φυγάς; Που φεύγει από τι;»

«Ένας εξόριστος, που περιμένει καλύτερους καιρούς για να επιστρέψει στην πατρίδα του» διευκρίνισε ο αβάς χτυπώντας ελαφρά με τον δείκτη το λακκάκι στο πιγούνι του.

Έτσι, ο Άτο μού ανέφερε έναν αριθμό υποθέσεων και καταστάσεων που θα έπαιζαν σημαντικό ρόλο τις επόμενες ημέρες. Ο μυστηριώδης Γουλιέλμος στο μουρμουρητό του Μπέντφορντ δεν ήταν άλλος από τον πρίγκιπα της Οράγγης, υποψήφιο για τον θρόνο της Αγγλίας.

Καθώς η συζήτησή μας προβλεπόταν μακρά, χαλάρωσα λίγο.

Το πρόβλημα, έλεγε ο Άτο, ήταν ότι ο τωρινός βασιλιάς δεν είχε αποκτήσει νόμιμα παιδιά. Είχε υποδείξει, λοιπόν, τον αδελφό του ως διάδοχο. Μόνο που ο τελευταίος ήταν καθολικός, επομένως θα επανέφερε την Αληθινή Θρησκεία στον θρόνο της Αγγλίας.

«Και λοιπόν;» τον διέκοψα ενώ χασμουριόμουν.

«Οι ευγενείς Άγγλοι που ασπάστηκαν τη Μεταρρύθμιση δεν επιθυμούν καθολικό βασιλιά. Δολοπλοκούν, λοιπόν, υπέρ του Γουλιέλμου, που είναι ένθερμος προτεστάντης. Ξάπλωσε στο κρεβάτι μου, αγόρι μου» είπε ο αβάς με γλυκιά φωνή.

«Τότε η Αγγλία κινδυνεύει να μείνει αιρετική για πάντα!» φώναξα αφήνοντας το δισάκι του Κριστοφάνο και υπακούοντας αμέσως, ενώ ο Άτο πήγαινε προς τον καθρέφτη.

«Ναι. Αυτός είναι ο λόγος που σήμερα υπάρχουν δύο φατρίες στην Αγγλία. Η πρώτη, προτεσταντική και οραγγική, η δεύτερη ρωμαιοκαθολική. Ακόμα και αν δεν το ομολογήσει ποτέ, ο Μπέντφορντ ανήκει σίγουρα στην πρώτη» εξήγησε, ενώ τα τόξα των φρυδιών του, των οποίων έβλεπα το είδωλο στον καθρέφτη, μαρτυρούσαν τη

μικρή ικανοποίηση που ο ιδιοκτήτης τους αισθανόταν από την εξέταση της εικόνας του.

«Κι εσείς, πώς το συμπεραίνετε;» ρώτησα κοιτάζοντάς τον με περιέργεια.

«Απ' ό,τι μπόρεσα να καταλάβω, ο Μπέντφορντ σταμάτησε για λίγο στην Ολλανδία, χώρα των καλβινιστών».

«Αλλά υπάρχουν και ρωμαιοκαθολικοί στην Ολλανδία. Ορισμένοι απ' τους ενοίκους μας πέρασαν εκεί κάποιο διάστημα και ωστόσο είναι πιστοί στην Εκκλησία της Ρώμης...»

«Σωστά. Όμως οι Ηνωμένες Επαρχίες της Ολλανδίας είναι επίσης και χώρα του Γουλιέλμου. Πριν από καμιά δεκαριά χρόνια, ο πρίγκιπας της Οράγγης νίκησε τον στρατό του Λουδοβίκου ΙΔ΄. Και τώρα η Ολλανδία είναι η έδρα των συνωμοτών οπαδών του» συνέχισε ο Άτο, παίρνοντας ένα πινελάκι κι ένα μικρό κουτί κι αρχίζοντας να βάφει κόκκινα τα μήλα του προσώπου του.

«Με δυο λόγια, πιστεύετε ότι ο Μπέντφορντ πήγε στην Ολλανδία για να συνωμοτήσει υπέρ του πρίγκιπα της Οράγγης» σχολίασα προσπαθώντας να μην τον πολυκοιτάζω.

«Μα, όχι, ας μην υπερβάλλουμε». Έριξε μια ματιά ικανοποίησης στον καθρέφτη και στράφηκε προς το μέρος μου. «Πιστεύω ότι ο Μπέντφορντ απλώς ανήκει σ' αυτούς που θα ήθελαν στον θρόνο τον Γουλιέλμο, πόσο μάλλον – μην το ξεχνάς– που η Αγγλία βρίθει αιρετικών. Είναι αναμφίβολα ένας απ' τους πολλούς αγγελιοφόρους που πηγαινοέρχονται ανάμεσα στις δυο ακτές της Μάγχης, με κίνδυνο να τους πιάσουν αργά ή γρήγορα και να τους οδηγήσουν στη φυλακή του Πύργου του Λονδίνου».

«Πράγματι, ο Μπέντφορντ ανέφερε έναν πύργο στο παραμιλητό του».

«Βλέπεις, λοιπόν, ότι πλησιάζουμε στην αλήθεια» συνέχισε. Πήρε μια καρεκλίτσα και κάθισε πλάι στο κρεβάτι.

«Είναι απίστευτο» σχολίασα, ενώ ο ύπνος απομακρυνόταν όλο και περισσότερο.

Αυτή η αλλόκοτη αφήγηση με είχε τρομάξει τόσο ώστε να ξυπνήσω για τα καλά. Οι μακρινές και έντονες διενέξεις ανάμεσα στους ηγεμόνες της Ευρώπης τρύπωναν στο πανδοχείο, στο οποίο εγώ δεν ήμουν παρά ένας απλός παραγιός.

«Και ποιος είναι αυτός ο Γουλιέλμος της Οράγγης, κύριε Άτο;» ρώτησα.

«Α, ένας μεγάλος στρατιώτης, βουτηγμένος στα χρέη» απάντησε ξερά. «Όσο για τα υπόλοιπα, η ζωή του είναι εντελώς πεζή και γκρίζα, όπως και το άτομό του και το μυαλό του».

«Πρίγκιπας και άφραγκος;»

«Ε, ναι. Αν δεν ήταν συνέχεια άφραγκος, ο πρίγκιπας της Οράγγης ίσως κατάφερνε ν' ανέβει στον θρόνο της Αγγλίας με τη βία».

Σώπαινα σκεφτικός.

«Πάντως, δεν θα υποψιαζόμουν ποτέ ότι ο Μπέντφορντ είναι φυγάς» είπα λίγο αργότερα.

«Υπάρχει κι άλλος ένας εδώ. Ένα άτομο που έρχεται από μακριά, από μια πόλη παραθαλάσσια κι αυτός» πρόσθεσε ο αβάς χαμογελώντας πονηρά, ενώ πλησίαζε το πρόσωπό του όλο και πιο κοντά στο δικό μου με ύφος εξουσιαστικό.

«Ο Μπρενότσι, ο Ενετός!» αναφώνησα και σηκώθηκα απότομα, χτυπώντας άθελά μου με το κεφάλι το πιγούνι του αβά, που έβγαλε ένα βογκητό.

«Ακριβώς».

Σηκώθηκε τρίβοντας τη μύτη του.

«Πώς μπορείτε να είστε τόσο σίγουρος;»

«Αν είχες ακούσει τον Μπρενότσι με μεγαλύτερη προσοχή, και κυρίως αν γνώριζες καλύτερα τι συμβαίνει στον κόσμο, σίγουρα θα ανακάλυπτες κάτι παράξενο στα λεγόμενά του» απάντησε ελαφρώς εκνευρισμένος.

«Είπε ότι ένας ξάδελφος…»

«Ότι ένας ξάδελφός του που γεννήθηκε στο Λονδίνο τού έμαθε αγγλικά χάρη στην αλληλογραφία τους. Μια εξήγηση αρκετά περίεργη, δεν νομίζεις;»

Και μου θύμισε πώς ο υαλουργός με είχε τραβήξει διά της βίας στη σκάλα και, σχεδόν εκτός εαυτού, μου υπέβαλε ένα σωρό ερωτήσεις για την τουρκική επίθεση και για την επιδημία που ίσως λύγιζε τη Βιέννη, προτού αναφέρει τις μαργαρίτες.

Δεν πρόκειται για λουλούδι, συμπλήρωσε ο Άτο, αλλά για έναν απ’ τους πιο πολύτιμους θησαυρούς της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας, που η τελευταία είναι αποφασισμένη να τον υπερασπιστεί με κάθε τρόπο και που είναι η αιτία των δυσκολιών που αντιμετωπίζει ο Μπρενότσι. Τα νησιά που βρίσκονται στην καρδιά της ενετικής λιμνοθάλασσας κλείνουν μέσα τους μυστικά πλούτη, στα οποία οι δόγηδες, οι από αιώνες κύριοι αυτής της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, υπολογίζουν πολύ. Σ’ αυτά τα νησιά υπάρχουν υαλουργεία και εργαστήρια επεξεργασίας μαργαριταριών, που στα λατινικά ονομάζονται *margaritae*. Η δουλειά τους βασίζεται σε μυστικές συνταγές που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά και για τις οποίες οι Ενετοί είναι εξαιρετικά περήφανοι».

«Έτσι, λοιπόν, οι μαργαρίτες που ανέφερε και τα μαργαριτάρια που γλίστρησε στο χέρι μου είναι ένα και το

αυτό!» αναφώνησα μπερδεμένος. «Όμως, τι αξία μπορεί να έχουν;»

«Δεν μπορείς να φανταστείς. Αν είχες κάνει έστω και το ένα δέκατο των ταξιδιών που έκανα εγώ, θα ήξερες ότι το αίμα των Ενετών κυλάει και θα κυλάει για πολύ ακόμα πάνω σ’ αυτά τα ωραία κοσμήματα του Μουράνο» είπε ο Άτο και κάθισε στο τραπέζι του.

Οι αρχιμάστορες και τα τσιράκια τους απολάμβαναν παραδοσιακά μια περίοδο ελευθερίας το φθινόπωρο. Μπορούσαν τότε να διακόψουν τη λειτουργία των εργαστηρίων τους, να ανανεώσουν τους φούρνους μέσα στους οποίους ψήνεται το γυαλί και να πάνε στο εξωτερικό για εμπορικές συμφωνίες. Όμως πολλοί ιδιοκτήτες υαλουργείων είχαν χρεωθεί και αντιμετώπιζαν δυσκολίες εξαιτίας της σταδιακής πτώσης των πωλήσεων. Τα ταξίδια τους στο εξωτερικό μετατρέπονταν, λοιπόν, σε πολύτιμες ευκαιρίες για την αναζήτηση μιας καλύτερης μοίρας. Πράγματι, πολλοί αρχιμάστορες έβρισκαν στο Παρίσι, στο Λονδίνο, στη Βιέννη και στο Άμστερνταμ, αλλά και στη Ρώμη, αφεντικά πιο γενναιόδωρα και ένα εμπόριο με μικρότερο ανταγωνισμό.

Όμως τα μέλη του Συμβουλίου των Δέκα της Βενετίας δεν συμπαθούσαν καθόλου αυτές τις απώλειες· δεν είχαν κανένα σκοπό να χάσουν τον έλεγχο μιας τέχνης που είχε γεμίσει με τόσα χρήματα τα μπαούλα των δόγηδων. Ανέθεσαν, λοιπόν, αυτή την υπόθεση στους κρατικούς ανακριτές, το ειδικό συμβούλιο που είχε καθήκον να φροντίζει ώστε να μην διαδίδεται κανένα μυστικό ικανό να βλάψει τα συμφέροντα της Γαληνοτάτης.

Για τους ανακριτές ήταν πολύ εύκολο να μαντέψουν αν ένας υαλουργός ετοιμαζόταν να το σκάσει. Αρκούσε να παρατηρούν τους τεχνίτες της λιμνοθάλασσας, για να

διαπιστώνουν αν είχαν καλή ή κακή διάθεση και αν διατηρούσαν σχέσεις με τους στρατολόγους που έστελναν οι ξένες δυνάμεις για να διευκολύνουν τη φυγή τους. Ακολουθώντας τους στρατολόγους βήμα βήμα, απ’ τον έναν δρόμο στον άλλον, οι ανακριτές έφταναν κατευθείαν στην πόρτα εκείνων που ετοιμάζονταν να φύγουν. Όμως το παιχνίδι ήταν εξίσου επικίνδυνο και για τους απρόσεκτους απεσταλμένους των ξένων, που κινδύνευαν ανά πάσα στιγμή να βρεθούν σ’ ένα κανάλι με κομμένο το λαρύγγι.

Αν και αρκετοί Ενετοί κατόρθωναν τελικά να επιβιβαστούν σε πλοία, τους εντόπιζαν γρήγορα στο εξωτερικό, χάρη στο δίκτυο των πρέσβεων και των προξένων που διατηρούσε η Δημοκρατία της Βενετίας. Διακριτικοί μεσολαβητές, απεσταλμένοι της Βενετίας, προσπαθούσαν να τους πείσουν να επιστρέψουν με υποσχέσεις και χάδια. Πρόσφεραν αμνηστία σε όσους είχαν καταπατήσει τον νόμο (ακόμα και στους δολοφόνους), παράταση της προθεσμίας πληρωμής σε όσους είχαν αναγκαστεί να φύγουν λόγω πολύ υψηλών χρεών.

«Και οι υαλουργοί επέστρεφαν;»

«Θα ’πρεπε να πεις “επιστρέφουν”, διότι αυτή η τραγωδία συνεχίζεται, νομίζω και σ’ αυτό εδώ το πανδοχείο ακόμα».

Εκείνοι που δεν αποδέχονταν τις επίμονες προσφορές της Γαληνοτάτης, συνέχισε ο αβάς, εγκαταλείπονταν στη μοίρα τους. Οι απεσταλμένοι της Βενετίας διέκοπταν τις επαφές και τις προτάσεις, ώστε να κάνουν τους υαλουργούς να ανησυχήσουν και να φοβηθούν. Τελικά, έπειτα από κάποιο διάστημα, περνούσαν στις απειλές και στις καταδιώξεις και τέλος κατέστρεφαν τα καινούρια μαγαζιά που οι υαλουργοί με μεγάλες θυσίες κατάφερναν ν’ ανοίξουν στον ξένο τόπο.

Ορισμένοι υποχωρούσαν, άλλοι το έσκαγαν ξανά μεταφέροντας αλλού τα μυστικά του επαγγέλματος. Άλλοι, πάλι, αντιστέκονταν εκεί όπου είχαν εγκατασταθεί. Εναντίον αυτών των τελευταίων οι ανακριτές εξαγριώνονταν ακόμα περισσότερο. Έκλεβαν την αλληλογραφία τους συστηματικά. Απειλούσαν τα μέλη των οικογενειών τους που είχαν παραμείνει στη Βενετία και τους απαγόρευαν να εκπατριστούν. Κατασκόπευαν τις γυναίκες τους και τις τιμωρούσαν αυστηρά μόλις πλησίαζαν αποβάθρα.

Οι απείθαρχοι εξορίζονταν χωρίς καμιά προειδοποίηση. Τους περίμεναν να φτάσουν στο αποκορύφωμα της απελπισίας, για να τους προτείνουν την επιστροφή και τον περιορισμό εφ’ όρου ζωής στο μικρό νησί του Μουράνο.

Οι πεισματάρηδες παραδίδονταν σε επιδέξιους και διακριτικούς δολοφόνους. Ένας επαναστάτης σκοτώνεται, σκέφτονται οι ανακριτές, και εκατό συνετίζονται. Προτιμάται το δηλητήριο από ένα αγχέμαχο όπλο που μαρτυρά βίαιο θάνατο.

«Να γιατί ο Μπρενότσι μας είναι τόσο ανήσυχος» συμπέρανε ο αβάς Μελάνι. Ο κατασκευαστής μαργαριταριών, γυαλιού ή καθρεφτών που το σκάει απ’ τη Βενετία βυθίζεται σε μια αληθινή κόλαση. Βλέπει παντού εγκλήματα και προδοσίες, κοιμάται κλείνοντας μόνο το ένα μάτι, περπατάει κοιτάζοντας πάντα πίσω του. Και ο Μπρενότσι σίγουρα γνώρισε τη βία και τις απειλές των ανακριτών».

«Κι εγώ που τόσο ανόητα φοβήθηκα ακούγοντας τον Κριστοφάνο να μιλάει για τις δυνάμεις των μαργαριταριών μου!» αναφώνησα με ντροπή. «Τώρα καταλαβαίνω γιατί ο Μπρενότσι με ρώτησε αν ήταν αρκετά. Μ’ αυτά τα τρία μαργαριτάρια υπολόγιζε να εξαγοράσει τη σιωπή μου».

«Ωραία, κατάλαβες, λοιπόν».

«Αλλά δεν είναι παράξενο, κατά τη γνώμη σας, που υπάρχουν δύο φυγάδες σ’ αυτό το πανδοχείο;» είπα αναλογιζόμενος τον Μπέντφορντ και τον Μπρενότσι.

«Όχι και τόσο. Αυτοί που το σκάνε απ’ το Λονδίνο και τη Βενετία τα τελευταία χρόνια είναι πολλοί. Είναι πιθανό το αφεντικό σου να παίζει με βαριά καρδιά τον κατάσκοπο, όπως και η κυρία Λυγία Μπονέτι που είχε το πανδοχείο πριν από αυτόν. Το Ντοντσέλο ίσως θεωρείται πανδοχείο “ήσυχο”, όπου μπορούν να βρουν καταφύγιο όσοι το σκάνε από μεγάλα προβλήματα. Το όνομα ενός τέτοιου μέρους κυκλοφορεί συχνά στα χείλη των εξορίστων. Μην ξεχνάς, ο κόσμος βρίθει ανθρώπων που επιθυμούν να ξεφύγουν απ’ το παρελθόν τους».

Σηκώθηκα. Αφού πήρα το δισάκι του γιατρού, έριξα σε μια γαβάθα το σιρόπι που μου είχε υποδείξει ο Κριστοφάνο για τον αβά Μελάνι. Του εξήγησα εν συντομία τι ήταν και ο Άτο το ήπιε χωρίς συζήτηση. Έπειτα, σιγοτραγουδώντας, πήγε να τακτοποιήσει τα χαρτιά που γέμιζαν το τραπέζι του:

In questo duro esilio…[7]

Ο αβάς Μελάνι ήξερε να αντλεί απ’ το ρεπερτόριό του το κομμάτι που ταίριαζε καλύτερα σε κάθε περίσταση. Θα πρέπει να διατηρούσε μια πολύ τρυφερή και ζωντανή αφοσίωση στη μνήμη του Ρωμαίου δασκάλου του, του εξοχότατου Λουίτζι, όπως τον αποκαλούσε.

«Ο καημένος ο Μπρενότσι είναι, λοιπόν, πολύ ανήσυχος» συνέχισε ο αβάς Μελάνι. «Είναι πιθανόν να σου ζητήσει ξανά βοήθεια. Α, αγόρι μου, έχεις μια σταγόνα λάδι στο κεφάλι σου».

Πήρε με την άκρη του δαχτύλου του τη μικρή σταγόνα απ' το μέτωπό μου, το έφερε ανέμελα στα χείλη του και το έγλειψε.

«Κατά τη γνώμη σας, το δηλητήριο που σκότωσε τον Ντε Μουρέ συνδέεται με τον Μπρενότσι;» τον ρώτησα.

«Θα απέκλεια αυτή την υπόθεση» απάντησε χαμογελώντας. «Κατά τη γνώμη μου, ο φτωχός υαλουργός είναι ο μόνος που φοβάται κάτι τέτοιο».

«Γιατί με ρώτησε για την πολιορκία της Βιέννης;»

«Κι εσύ, για πες μου πού βρίσκεται η Γαληνοτάτη Δημοκρατία;»

«Κοντά στην Αυτοκρατορία ή, μάλλον, λίγο πιο νότια, και...»

«Αυτό μού αρκεί. Αν πέσει η Βιέννη, οι Τούρκοι θα εξαπλωθούν νότια και θα μπουν στη Βενετία, έπειτα από πορεία λίγων ημερών. Ο Μπρενότσι μας θα πρέπει να πέρασε κάποιο διάστημα στην Αγγλία. Εκεί θα έμαθε και τα αγγλικά, και όχι μέσω κάποιας υποτιθέμενης αλληλογραφίας. Πιθανόν να ήθελε να επιστρέψει στη Βενετία, αλλά συνειδητοποίησε ότι η στιγμή δεν ήταν κατάλληλη».

«Ναι, κινδυνεύει να πέσει στο στόμα των Τούρκων».

«Ακριβώς. Σίγουρα έφτασε μέχρι τη Ρώμη ελπίζοντας ν' ανοίξει ένα μαγαζί και να σωθεί. Όμως ανακάλυψε ότι κι εδώ ακόμα βασιλεύει ο τρόμος· αν οι Τούρκοι μπουν στη Βιέννη, θα κατακτήσουν πρώτα τη Βενετία κι έπειτα θα προχωρήσουν προς το δουκάτο της Φεράρα. Θα διασχίσουν τα ρομανικά εδάφη, τα δουκάτα του Ουρμπίνο και του Σπολέτο, θ' αφήσουν το Βιτέρμπο στα δεξιά τους, πίσω τους τους απαλούς λόφους της Ούμπρια, για να κατευθυνθούν...»

«Καταπάνω μας!»

Ανατρίχιασα συνειδητοποιώντας καθαρά, πρώτη φορά ίσως, την καταστροφή που μας απειλούσε.

«Δεν υπάρχει λόγος να σου εξηγήσω τι θα συμβεί σε μια τέτοια περίπτωση. Η λεηλασία της Ρώμης που έγινε πριν από πεντακόσια χρόνια δεν θα είναι τίποτα σε σύγκριση μ’ αυτό. Οι Τούρκοι θα διαλύσουν το κράτος του ποντίφικα, φτάνοντας στα άκρα τη φυσική τους αγριότητα. Εκκλησίες και βασιλικές θα ισοπεδωθούν, αρχίζοντας από τον Άγιο Πέτρο. Ιερείς, επίσκοποι και καρδινάλιοι θα ξεριζωθούν από τα σπίτια τους και θα σφαγιαστούν. Οι σταυροί και τα άλλα σύμβολα της πίστης θα ριχτούν στη φωτιά. Ο λαός θα λεηλατηθεί, οι γυναίκες θα βιαστούν, πόλεις και ύπαιθρος θα καταστραφούν οριστικά. Κι αν γίνει αυτό το πρώτο βήμα, ολόκληρη η χριστιανοσύνη θα βρεθεί στο έλεος του τουρκικού χειμάρρου».

Βγαίνοντας απ’ τα δάση του Λάτιο, η στρατιά των απίστων θα ανέτρεπε το μεγάλο δουκάτο της Τοσκάνης και το δουκάτο της Πάρμας. Έπειτα, περνώντας απ’ τη Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Γένοβας και απ’ το δουκάτο της Σαβοΐας, θα εξαπλωνόταν (τότε μόνο είδα μια υποψία τρόμου στο πρόσωπο του αβά Μελάνι) στα γαλλικά εδάφη, με προορισμό τη Μασσαλία και τη Λιόν. Ύστερα θα ήταν σε θέση, τουλάχιστον θεωρητικά, να προχωρήσει κατά των Βερσαλλιών.

Με ξανάπιασε η απογοήτευση. Βρήκα μια δικαιολογία κι έφυγα απ’ το δωμάτιο του Άτο, αφού μάζεψα το δισάκι, ανεβαίνοντας γρήγορα τη σκάλα που οδηγούσε στον πυργίσκο.

Άφησα να ξεχειλίσει η απελπισία μου μ’ έναν απαρηγόρητο μονόλογο. Ήμουν φυλακισμένος σ’ ένα πανδοχείο το οποίο –τώρα πια είχαμε βάσιμους λόγους να το υποψιαζόμαστε–

φιλοξενούσε την ασθένεια της πανούκλας. Ενώ τα λόγια του γιατρού που προέβλεπαν την ανθεκτικότητά μου απέναντι στις αρρώστιες με είχαν καθησυχάσει, ο Μελάνι μού ανήγγειλε ότι κινδύνευα, βγαίνοντας απ’ το πανδοχείο, να βρω τη Ρώμη στα χέρια των αιμοσταγών πιστών του Μωάμεθ. Πάντα ήξερα ότι μπορούσα να στηρίζομαι μόνο στην καλοσύνη της ψυχής ορισμένων ανθρώπων, μεταξύ των οποίων ο Πελεγκρίνο, που με είχε σώσει απ’ τους κινδύνους και τις δυσκολίες της ζωής. Στο εξής, είχα μόνο ένα στήριγμα: τη συντροφιά, ενδιαφέρουσα οπωσδήποτε, ενός ευνουχισμένου αβά, που ήταν συγχρόνως και κατάσκοπος και του οποίου οι διδαχές αποτελούσαν πηγή αγωνίας για μένα. Και οι άλλοι ένοικοι του πανδοχείου; Ένας ιησουίτης με ηπατική ιδιοσυγκρασία, ένας ευγενής από το Μάρκε, οξύθυμος κι απόμακρος, ένας Γάλλος κιθαριστής με απότομους τρόπους, ένας γιατρός απ’ την Τοσκάνη με μπερδεμένες, ίσως κι επικίνδυνες ιδέες, ένας Ενετός υαλουργός που το ’χε σκάσει απ’ την πατρίδα του, ένας γοητευτικός Ναπολιτάνος ποιητής και, φυσικά, το αφεντικό μου και ο Μπέντφορντ, που κείτονταν ανήμποροι στα κρεβάτια τους. Τη στιγμή που συνειδητοποιούσα την αφάνταστη μοναξιά μου, τα μουρμουρητά μου διακόπηκαν από μια αόρατη δύναμη που μ’ έριξε κάτω. Ο ένοικος που είχα ξεχάσει στον βουβό μονόλογό μου έσκυψε πάνω μου.

«Με τρόμαξες, ανόητε».

Έχοντας νιώσει μια ξένη παρουσία πίσω απ’ την πόρτα της (στην οποία όντως ακουμπούσα), η Κλορίντια την άνοιξε απότομα κάνοντάς με να κυλήσω στο δωμάτιό της. Σηκώθηκα δίχως καν να προσπαθήσω να δικαιολογηθώ και σκούπισα βιαστικά το πρόσωπό μου.

«Κι έπειτα» συνέχισε «υπάρχουν και χειρότερα απ’ την πανώλη και τους Τούρκους».

«Ακούσατε τις σκέψεις μου;» τη ρώτησα έκπληκτος.

«Πρώτα απ’ όλα, δεν σκεφτόσουν, διότι αυτοί που σκέφτονται στ’ αλήθεια δεν έχουν χρόνο για θρήνους. Κι έπειτα, είμαστε σε καραντίνα, αφού υποψιάζονται ότι αυτό το μέρος κρύβει μια επιδημία, ενώ εδώ και βδομάδες κανένας δεν κοιμάται στη Ρώμη δίχως να ονειρεύεται τους Τούρκους να μπαίνουν απ’ την Πύλη ντελ Πόπολο. Για ποιο λόγο, λοιπόν, αναστενάζεις εσύ;»

Μου έδωσε ένα πιάτο στο οποίο βρισκόταν ένα μισογεμάτο ποτήρι ρακί και ένα μπισκότο με γλυκάνισο. Ετοιμαζόμουν να καθίσω δειλά στην άκρη του ψηλού κρεβατιού της.

«Όχι, όχι εκεί».

Σηκώθηκα απότομα, χύνοντας ένα μέρος του υγρού στο χαλί, πιάνοντας σαν από θαύμα το μπισκότο, αλλά γεμίζοντας το κρεβάτι ψίχουλα. Η Κλορίντια δεν είπε τίποτα. Ψέλλισα μια συγγνώμη και προσπάθησα να επανορθώσω αυτή τη μικρή καταστροφή, ενώ αναρωτιόμουν γιατί δεν με επέπληξε, όπως συνήθιζαν να κάνουν ο κύριος Πελεγκρίνο και όλοι οι ένοικοι του πανδοχείου (με εξαίρεση, πρέπει να πω, τον αβά Μελάνι, που είχε απέναντί μου μια πιο φιλελεύθερη και πιο ανεκτική συμπεριφορά).

Η νεαρή γυναίκα που στεκόταν μπροστά μου ήταν το μόνο άτομο για το οποίο ήξερα λίγα μεν, αλλά σίγουρα πράγματα. Οι σχέσεις μου μαζί της περιορίζονταν στα γεύματα που το αφεντικό μου με διέταζε να της ετοιμάζω και να της φέρνω στο δωμάτιό της, στα σφραγισμένα γράμματα που με παρακαλούσε ενίοτε να παραδώσω στον τάδε ή στον δείνα αγγελιοφόρο, στις νεαρές υπηρέτριες,

που τις άλλαζε συχνά και που τις ενημέρωνα κάθε φορά για τη χρήση του νερού και των τροφίμων στο πανδοχείο. Όσο για τα υπόλοιπα, αγνοούσα παντελώς πώς ζούσε στον πυργίσκο, όπου δεχόταν τους επισκέπτες της απ' το πέρασμα που οδηγούσε στη στέγη – και δεν χρειαζόταν να μάθω.

Δεν ήταν απλή πόρνη, ήταν κοκότα πολυτελείας: πολύ πλούσια για να είναι πουτάνα, πολύ άπληστη για να μην είναι. Ακόμα κι αυτό, όμως, δεν αρκεί για να καταλάβει κανείς τι σημαίνει κοκότα πολυτελείας και ποια τέχνη θεωρείται ότι κατέχει.

Διότι αυτό που γινόταν στο χαμάμ –το μπάνιο με ζεστό ατμό που ένας Γερμανός εισήγαγε στη Ρώμη και που το συνιστούσαν για την εξάλειψη των σηπτικών υγρών μέσω του ιδρώτα, μπάνιο που έκαναν κυρίως οι γυναίκες με έκλυτη ζωή (υπήρχε ένα, δυο βήματα απ' το Ντοντσέλο, το οποίο θεωρείτο από τα πιο φημισμένα και πιο παλιά της Ρώμης και έφερε το όνομα Χαμάμ Γυναικών)– ήταν γνωστό σε όλους, όπως γνωστές ήταν και οι δοσοληψίες με ορισμένες γυναίκες όχι μακριά απ' το Σάντ' Αντρέα ντέλε Φράτε, ή κοντά στην οδό Τζιούλια, ή στη Σάντα Μαρία ιν Βία. Και είναι πασίγνωστο ότι παρόμοιες δοσοληψίες γίνονταν ακόμα και στα διαμερίσματα της ενορίας, στη Σάντα Μαρία ιν Μοντερόνε. Ότι οι ποντίφικες αναγκάστηκαν να απαγορεύσουν στους κληρικούς, τους προηγούμενους αιώνες, να έρχονται σ' επαφή με αυτές τις γυναίκες και ότι η πραγματική φύση των πλασμάτων που κρύβονταν πίσω από τα ευγενή λατινικά ονόματα Λουκρητία, Κορνηλία, Μεντέα, Πενθεσίλεια, Φλόρα, Ντιάνα, Βιτόρια, Προυντέντσια ή Αντριάνα δεν αποτελούσε μυστικό για κανέναν, όπως άλλωστε και η πραγματική ταυτότητα της δούκισσας ή της

σεβασμιοτάτης, που τόλμησαν να οικειοποιηθούν τον τίτλο των διάσημων προστατών τους· το ίδιο και οι επιθυμίες τις οποίες η Σελβάτζια ή η Σμεράλντα ήθελαν να προκαλούν, το πραγματικό πρόσωπο της Φιορ ντι Κρέμα, ο λόγος για τον οποίο η Γκραβίντα είχε πάρει αυτό το όνομα –που σημαίνει «έγκυος»– και το επάγγελμα που έκανε η Λουκρητία η Απατηλή.

Γιατί, λοιπόν, να ερευνήσει κανείς; Έναν αιώνα νωρίτερα, είχαν καταγραφεί οι ακόλουθες κατηγορίες: πόρνες, πουτάνες της Αυλής, του φαναριού, του κεριού, της ζήλιας, του κουφώματος, γυναίκες κατώτερης τάξης ή τύχης, ενώ στα αστεία παιδικά τραγούδια υπήρχαν ακόμα οι κυριακάτικες, οι θρησκόληπτες, οι γκουέλφες, οι γκιμπελίνες κι ένα σωρό άλλες. Πόσες ήταν τελικά; Αρκετές ώστε ο Λέων Ι΄, την εποχή που αναμόρφωσε τον δρόμο που οδηγεί στην Πιάτσα ντελ Πόπολο, να επιβάλει φόρο σ’ εκείνες που έμεναν στη συνοικία. Την εποχή του πάπα Κλήμη Ζ΄, ορισμένοι ορκίζονταν ότι υπήρχε μία τέτοια γυναίκα για κάθε δέκα Ρωμαίους (στην οποία έπρεπε να προστεθούν οι προαγωγοί και οι νταβατζήδες). Ο Άγιος Αυγουστίνος ίσως είχε δίκιο όταν υποστήριζε ότι, αν εξαφανίζονταν οι πόρνες, τα πάντα θα αναστατώνονταν από τα αχαλίνωτα πάθη.

Όμως οι κοκότες πολυτελείας ανήκαν σε μια εντελώς ξεχωριστή κατηγορία. Μαζί τους, το ερωτικό παιχνίδι μεταμορφωνόταν σε υπέροχη άσκηση, με την οποία δεν μπορούσε ν’ αναμετρηθεί η όρεξη του εμποράκου ή του στρατιώτη, αλλά το πνεύμα των πρέσβεων, των πριγκίπων και των καρδιναλίων. Το πνεύμα. Διότι η κοκότα πολυτελείας ανταγωνίζεται με επιτυχία τους άντρες στον στίχο. Είναι η περίπτωση της Γκασπάρα Στάμπα, που αφιερώνει ένα φλογερό σατιρικό τραγούδι στον Κολατίνο

ντι Κολάλτο· της Βερόνικα Φράνκο, που προκαλεί, στο κρεβάτι και στον στίχο, τους ισχυρούς της οικογένειας Βενιέ· της Ιμπέρια, βασίλισσας ανάμεσα στις κοκότες πολυτελείας της Ρώμης, που ήξερε να πλάθει με χάρη περισσή μαδριγάλια και σονέτα, που την αγάπησαν ταλαντούχοι άντρες τόσο διάσημοι όσο και εύποροι, όπως ο Τομάζο Ινγκιράμι, ο Καμίλο Πόρτσιο, ο Μπερναρντίνο Καπέλα, ο Άντζελο Κολότσι και ο πάμπλουτος Αγκοστίνο Τσίγκι, και η οποία πόζαρε για τον Ραφαήλ κι έφτασε να ανταγωνίζεται την ίδια τη Φορναρίνα. (Η Ιμπέρια αυτοκτόνησε, προτού εκπνεύσει, όμως, ο πάπας Ιούλιος Β΄ τής έδωσε πλήρη άφεση για τις αμαρτίες της, ενώ ο Τσίγκι έστησε μνημείο προς τιμήν της.) Η περίφημη Μαντρεμίανονβουόλε,[8] που ονομάστηκε έτσι εξαιτίας μιας επιπόλαιης, νεανικής άρνησης και που γνώριζε απέξω τον Πετράρχη, τον Βοκκάκιο, τον Βιργίλιο, τον Οράτιο κι άλλους εκατό συγγραφείς.

Η γυναίκα που έστεκε μπροστά μου ανήκε, λοιπόν, όπως λέει ο Αρετίνος, στη στρατιά των ξεδιάντροπων, των οποίων η πολυτέλεια αποδυναμώνει τη Ρώμη, ενώ οι γυναίκες μας περιφέρονται στους δρόμους καλυμμένες και μουρμουρίζοντας προσευχές.

«Μήπως ήρθες κι εσύ να με ρωτήσεις τι σου επιφυλάσσει το μέλλον;» με ρώτησε η Κλορίντια. «Θέλεις τα καλά νέα; Τα πράγματα του μέλλοντος, κι αυτό το λέω σε όλους όσοι μπαίνουν εδώ μέσα, δεν είναι πάντα όπως τα επιθυμούμε».

Μπερδεμένος, σιωπούσα. Πίστευα ότι γνώριζα τα πάντα γι’ αυτή τη γυναίκα, όμως αγνοούσα ότι ήταν σε θέση να προλέγει το μέλλον.

«Δεν έχω ιδέα από μαγεία. Κι αν επιθυμείς να μάθεις τα μυστήρια των αστεριών, πρέπει να πας σε κανέναν άλλον.

Αντίθετα, εάν κανείς δεν σου έχει διαβάσει τις γραμμές του χεριού, η Κλορίντια είναι ο άνθρωπός σου. Εκτός κι αν θέλεις να σου εξηγήσω το νόημα κάποιου ονείρου που είδες. Μην μου πεις ότι ήρθες ως εδώ χωρίς να θέλεις τίποτα, γιατί δεν θα σε πιστέψω. Κανένας δεν επισκέπτεται την Κλορίντια εάν δεν θέλει να της ζητήσει κάτι».

Ήμουν ξαφνιασμένος, συγκινημένος και διστακτικός. Θυμήθηκα ότι έπρεπε να της δώσω τα φάρμακα του Κριστοφάνο, αλλά το ανέβαλα. Αντίθετα, άρπαξα την ευκαιρία για να της διηγηθώ τον εφιάλτη στη διάρκεια του οποίου είδα ότι έπεφτα στο σκοτεινό λαγούμι του Ντοντσέλο.

«Όχι, όχι, δεν είναι ξεκάθαρο» σχολίασε κουνώντας το κεφάλι όταν τελείωσα την αφήγησή μου. «Το δαχτυλίδι ήταν χρυσό ή από άλλο υλικό;»

«Δεν ξέρω».

«Τότε, η ερμηνεία είναι διφορούμενη. Γιατί ένα σιδερένιο δαχτυλίδι σημαίνει κάτι καλό μαζί με μια λύπη. Ένα χρυσό δαχτυλίδι, μεγάλα κέρδη. Η σάλπιγγα είναι ενδιαφέρουσα, διότι αντιπροσωπεύει τα μυστικά, κρυφά ή φανερά. Ο Ντεβιζέ ίσως συνδέεται μ’ ένα μυστικό που ο ίδιος μπορεί να το αγνοεί, μπορεί και όχι. Σου βγαίνει κάτι;»

«Ξέρω μόνο ότι είναι εξαιρετικός κιθαρίστας» είπα, ενώ θυμήθηκα τη θαυμάσια μουσική που γεννήθηκε απ’ τις χορδές του οργάνου του.

«Είναι φανερό ότι δεν ξέρεις τίποτε άλλο, διαφορετικά το μυστικό του Ντεβιζέ δεν θα ήταν μυστικό!» απάντησε η Κλορίντια γελώντας. «Όμως στο όνειρό σου είναι παρών και ο Πελεγκρίνο. Τον είδες πρώτα νεκρό, έπειτα αναστημένο. Οι νεκροί που ανασταίνονται σημαίνουν βάσανα και ζημιές. Έχουμε, λοιπόν, δαχτυλίδι, μυστικό,

νεκρό που ανασταίνεται. Το δαχτυλίδι περιπλέκει την ερμηνεία αυτού του ονείρου. Έχουμε μόνο δύο στοιχεία ξεκάθαρα: το μυστικό και τον νεκρό».

«Δηλαδή, το όνειρό μου προαναγγέλλει μια δυστυχία».

«Δεν είπα αυτό. Στην πραγματικότητα, ο Πελεγκρίνο είναι άρρωστος, η κατάστασή του είναι σοβαρή, αλλά δεν έχει πεθάνει. Και η αρρώστια απλώς σημαίνει τεμπελιά και χαλαρή εργασία. Είναι πιθανόν να φοβάσαι ότι έχεις παραμελήσει τα καθήκοντά σου από τότε που το αφεντικό σου αρρώστησε. Μην με φοβάσαι» συνέχισε η Κλορίντια, παίρνοντας νωχελικά ένα μπισκότο από ένα καλαθάκι, «δεν πρόκειται να πω στον Πελεγκρίνο ότι είσαι τεμπέλης. Σε αντάλλαγμα, θα μου πεις τι ψιθυρίζεται κάτω. Με εξαίρεση τον Μπέντφορντ, οι ένοικοι είναι απόλυτα υγιείς, σωστά;». Και πρόσθεσε αόριστα: «Ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι, για παράδειγμα; Σε ρωτάω γιατί είναι ηλικιωμένος...».

Να, λοιπόν, που η Κλορίντια εκδήλωνε και πάλι ενδιαφέρον για τον Ντουλτσιμπένι. Συνήλθα απότομα, συνοφρυωμένος. Το κατάλαβε αμέσως. «Και μην φοβάσαι να με πλησιάσεις» είπε και με τράβηξε κοντά της, ανακατεύοντας τα μαλλιά μου. «Πανούκλα δεν έχω κολλήσει ακόμη».

Εκείνη τη στιγμή θυμήθηκα το καθήκον μου και της ανήγγειλα ότι ο Κριστοφάνο μού είχε δώσει τα φάρμακα που έπρεπε να χορηγήσω σε όσους ήταν ακόμη καλά στην υγεία τους, ώστε να προλάβουμε το κακό. Κοκκινίζοντας, της είπα ότι όφειλα ν’ αρχίσω απ’ το βάλσαμο με βιολέτα, του Τζιάκομο Μπορτολότο απ’ την Πάρμα, το οποίο έπρεπε να το απλώσω στην πλάτη και στους γοφούς της.

Έμεινε σιωπηλή. Χαμογέλασα αδύναμα. «Αν προτιμάτε, έχω και τα σφαιρίδια του Ορσολέν Πινουόλο απ’ το

Ποντρεμόλι. Μπορούμε να ξεκινήσουμε μ’ αυτά, αφού έχετε τζάκι».

«Σύμφωνοι» απάντησε. «Αρκεί να μην κρατήσει πολύ».

Κάθισε στην τουαλέτα της. Την είδα να ξεσκεπάζει τους ώμους και να μαζεύει τα μαλλιά της σ’ ένα σκουφάκι από λευκή μουσελίνα με σταυρωτές κορδέλες. Στο μεταξύ, εγώ ζωήρευα τη φωτιά και έβαζα τα αναμμένα κάρβουνα σ’ ένα δοχείο, ενώ σκεφτόμουν ανατριχιάζοντας τη γύμνια που θα είχαν δει αυτές τις ζεστές μέρες του Σεπτεμβρίου.

Γύρισα ξανά προς το μέρος της. Είχε βάλει ένα λινό ύφασμα στο κεφάλι της, διπλωμένο στα δύο. Έμοιαζε, θαρρείς, με φάντασμα.

«Χαρούπια, σμύρνα, λιβάνι, ρητινώδες κόμμι, βενζόη, αμμωνιακό κόμμι, αντιμόνιο, αναμεμειγμένα με ροδόνερο» μουρμούριζα χρησιμοποιώντας τις λέξεις του Κριστοφάνο, ενώ τοποθετούσα βιαστικά στο τραπέζι το δοχείο με τα κάρβουνα και έσπαζα μέσα ένα σφαιρίδιο. «Πρέπει να αναπνέετε βαθιά απ’ το στόμα».

Κατέβασα το λινό ύφασμα καλύπτοντας το πρόσωπό της. Σε λίγο μια δυνατή μυρωδιά γέμισε το δωμάτιο.

«Ο καθαρός καπνός του ναργιλέ που εισπνέουν οι Τούρκοι είναι πολύ καλύτερος» μουρμούρισε έπειτα από λίγο.

«Ναι, αλλά δεν είμαστε Τούρκοι ακόμη» απάντησα αδέξια.

«Θα με πίστευες αν σου έλεγα ότι εγώ είμαι;»

«Και βέβαια όχι, κυρία Κλορίντια».

«Και γιατί, παρακαλώ;»

«Επειδή γεννηθήκατε στην Ολλανδία, στο…»

«Στο Άμστερνταμ. Κι εσύ πώς το ξέρεις;»

Δεν μπόρεσα ν’ απαντήσω. Είχα μάθει αυτή τη λεπτομέρεια λίγες μέρες νωρίτερα, κρυφακούγοντας πίσω

απ’ την πόρτα του δωματίου της μια συζήτηση ανάμεσα στην Κλορίντια και έναν άγνωστο επισκέπτη, ενώ ετοιμαζόμουν να χτυπήσω για να δώσω στη νεαρή γυναίκα ένα καλάθι με φρούτα.

«Προφανώς σου το αποκάλυψε κάποια απ’ τις υπηρέτριές μου. Ναι, γεννήθηκα σε μια χώρα αιρετικών, πριν από περίπου δεκαεννέα χρόνια. Ωστόσο, ο Καλβίνος και ο Λούθηρος δεν με κατέταξαν ποτέ στους οπαδούς τους. Δεν γνώρισα τη μητέρα μου. Αντίθετα, ο πατέρας μου ήταν Ιταλός έμπορος, πολύ πλούσιος και λίγο παράξενος, που ταξίδευε συνεχώς».

«Πόσο τυχερή είστε!» είπα απ’ τη θέση μου του εγκαταλειμμένου παιδιού.

Σώπασε. Κρίνοντας απ’ την κίνηση του στήθους της, θα πρέπει να εισέπνεε βαθιά τους ατμούς. Έβηξε.

«Αν μια μέρα έχεις επαφές με Ιταλούς εμπόρους, μην ξεχάσεις αυτό: μοναδικός τους σκοπός είναι ν’ αφήνουν χρέη στους άλλους και να κρατάνε τα κέρδη για τον εαυτό τους».

Εκείνη τη στιγμή δεν μπορούσα να καταλάβω πόσο καλά γνώριζε για ποιο πράγμα μιλούσε. Πράγματι, κάποια εποχή, οι Λομβαρδοί, οι Τοσκανοί και οι Ενετοί είχαν διακριθεί στο εμπόριο, σε σημείο να κατακτήσουν, για να χρησιμοποιήσω τη στρατιωτική γλώσσα, τις πιο πλούσιες πλατείες στην Ολλανδία, στη Φλάνδρα, στη Γερμανία, στη Ρωσία και στην Πολωνία. Κανένας δεν ήταν τόσο ανήθικος όσο εκείνοι.

Όπως μου εξήγησε η Κλορίντια (και το επιβεβαίωσα τα επόμενα χρόνια), αυτοί οι άνθρωποι προέρχονταν από μεγάλες οικογένειες, τους Μπουοβίζι, τους Αρνολφίνι, τους Καλαντρίνι, τους Τσενάμι, τους Μπαλμπάνι, τους Μπάλμπι, τους Μπουρλαμάτσι, τους Παρέντσι και τους

Σαμινιάτι, που ασχολούνταν από πολύ παλιά με το εμπόριο υφασμάτων και σιτηρών στην πλατεία της Αμβέρσας, που ήταν τότε η πιο μεγάλη αγορά της Ευρώπης, καθώς και με τράπεζες και συναλλαγματικές ανταλλαγές στο Άμστερνταμ, στην Μπεζανσόν και τη Λιόν. Στο Άμστερνταμ, η Κλορίντια είχε γνωρίσει από κοντά τη φήμη των Τενσίνι, των Βερατζάνο, των Μπάλμπι και των Κιντζέτι, καθώς και των Μπουρλαμάτσι και των Καλαντρίνι, που ήταν στην Αμβέρσα· Γενοβέζοι, Φλωρεντινοί και Ενετοί ήταν όλοι έμποροι, τραπεζίτες και χρηματιστές. Ορισμένοι, μάλιστα, ήταν πράκτορες πριγκιπάτων και ιταλικών δημοκρατιών.

«Και όλοι πουλούσαν σιτηρά;» ρώτησα ακουμπώντας τους αγκώνες στο τραπέζι, για ν' ακούω και ν' ακούγομαι καλύτερα.

Είχα αρχίσει να γοητεύομαι απ' την αναφορά αυτών των μακρινών χωρών. Για όλους αυτούς που, όπως εγώ, είχαν στερηθεί τα ταξίδια και δεν είχαν συγκεκριμένη εικόνα για τις ακτές του βορρά, αυτοί οι τόποι δεν είχαν θέση στην υδρόγειο σφαίρα.

«Όχι, σου το είπα. Δάνειζαν, δανείζουν ακόμη χρήματα, κάνουν κάθε είδους εμπόριο. Έτσι, οι Τενσίνι είναι ασφαλιστές και εκμισθώνουν καράβια, αγοράζουν χαβιάρι, ξίγκι και γούνες απ' τη Ρωσία, εφοδιάζουν με φάρμακα τον τσάρο. Σήμερα, είναι σχεδόν όλοι ζάμπλουτοι, αλλά ορισμένοι προέρχονται από πολύ κατώτερες τάξεις, αφού ξεκίνησαν ως ζυθοποιοί ή απλοί βαφείς…»

«Ζυθοποιοί;» ρώτησα σκεφτικός, αδυνατώντας να πιστέψω ότι μπορεί κανείς να συσσωρεύσει πλούτη μ' αυτό τον τρόπο.

Το πρόσωπό μου ήταν πολύ κοντά στο δικό της· εκείνη, όμως, δεν μπορούσε να με δει, πράγμα που μου έδινε

μεγάλη αυτοπεποίθηση.

«Βέβαια. Είναι η περίπτωση των Μπαρτολότι, που έχουν το πιο ωραίο σπίτι της πόλης και που τώρα πια θεωρούνται απ’ τους πιο ισχυρούς τραπεζίτες του Άμστερνταμ, μέτοχοι και χρηματοδότες της Εταιρείας των Ινδιών».

Μου εξήγησε ότι πλοία γεμάτα τρόφιμα, εμπορεύματα και χρυσάφι έφευγαν τρεις φορές τον χρόνο απ’ την Ολλανδία, ή μάλλον απ’ τις Επτά Ηνωμένες Επαρχίες, όπως ήταν το επίσημο όνομα αυτής της δημοκρατίας. Αντάλλασσαν το φορτίο τους στον δρόμο των Ινδιών και επέστρεφαν έπειτα από πολλούς μήνες με μπαχαρικά, ζάχαρη, νιτρικό κάλιο, μετάξι, μαργαριτάρια, κοχύλια, αφού είχαν ανταλλάξει κινεζικό μετάξι με γιαπωνέζικο χαλκό, υφάσματα με πιπέρι, ελέφαντες με κανέλα. Για να συγκεντρωθεί το πλήρωμα και να εξοπλιστούν τα *fluit* (έτσι ονομάζονταν τα γρήγορα καράβια που χρησιμοποιούσε η εταιρεία), οι ευγενείς και οι ισχυροί της πόλης έδιναν όλοι το ίδιο ποσό χρημάτων και, όταν επέστρεφαν τα πλοία, μοίραζαν τα (όχι πάντα) τεράστια κέρδη από τα εμπορεύματα. Και αύξαναν συνεχώς τα κέρδη τους αφού, σύμφωνα με την αιρετική θρησκεία αυτού του λαού, εκείνοι που δουλεύουν πιο σκληρά και κερδίζουν χρήματα ανταμείβονται με τον Παράδεισο, ακόμα κι αν δεν βλέπουν με καλό μάτι τη σπατάλη των κερδών και θεωρούν σημαντικό το να είναι κανείς ολιγαρκής, μετριόφρων και έντιμος.

«Και οι Μπαρτολότι, οι ζυθοποιοί, είναι κι αυτοί αιρετικοί;»

«Στην πρόσοψη των σπιτιών τους γράφει: *“Religione et Probitate”* – Θρησκεία και Αρετή–, πράγμα που αρκεί για να καταλάβει κανείς ότι είναι οπαδοί του Καλβίνου, πόσο μάλλον αφού...»

Δυσκολευόμουν να την ακούσω. Οι αναθυμιάσεις της ατμοθεραπείας είχαν αρχίσει να με ζαλίζουν.

«Τι σημαίνει χρηματιστής;» ρώτησα ξαφνικά, μόλις συνήλθα, αφού κατά τα λεγόμενα της Κλορίντια ένας αριθμός από αυτούς τους εμπόρους είχε προτιμήσει το συγκεκριμένο επάγγελμα λόγω του ότι ήταν πιο επικερδές.

«Είναι το πρόσωπο που χρησιμεύει ως διαμεσολαβητής ανάμεσα σ’ αυτόν που δανείζει χρήματα και σ’ αυτόν που τα δανείζεται».

«Είναι καλό επάγγελμα;»

«Αν θέλεις να μάθεις αν όσοι το ασκούν είναι καλοί, αυτό εξαρτάται. Αντίθετα, είναι σίγουρο ότι πρόκειται για επάγγελμα που σε κάνει πλούσιο. Ή, μάλλον, που κάνει τους πλούσιους πλουσιότερους».

«Οι ασφαλιστές και οι εκμισθωτές είναι πολύ πλούσιοι;»

Η Κλορίντια ξεφύσηξε. «Μπορώ να σηκωθώ;»

«Όχι, κυρία Κλορίντια, όχι όσο υπάρχει ακόμη ατμός!» Δεν ήθελα να τελειώσει τόσο γρήγορα η συζήτησή μας. Ασυναίσθητα, ή σχεδόν, είχα αρχίσει να ισιώνω με το δάχτυλο μια γωνία από το λινό πανί που σκέπαζε το κεφάλι της. Εκείνη δεν μπορούσε να το δει.

Αναστέναξε. Η υπέρμετρη απλοϊκότητά μου, μαζί με την άγνοια που είχα για τα πράγματα που συνέβαιναν στον κόσμο (και για συνθήκες τις οποίες δεν γνώριζα εκείνη τη στιγμή), είχαν ως αποτέλεσμα να λύσουν τη γλώσσα της Κλορίντια. Ξαφνικά, άρχισε να βρίζει τους εμπόρους και τα χρήματά τους, αλλά κυρίως τους τραπεζίτες, τα πλούτη των οποίων βρίσκονταν πίσω από κάθε κακούργημα (στην πραγματικότητα, η Κλορίντια είχε χρησιμοποιήσει πιο σκληρές λέξεις και διαφορετικό ύφος) και πίσω από κάθε δυστυχία, κυρίως όταν οι τοκογλύφοι και οι χρηματιστές

ήταν οι δανειστές και, ακόμα περισσότερο, όταν οι βασιλείς και οι πάπες ήταν οι δανειολήπτες.

Τώρα που το πνεύμα μου δεν είναι πια τόσο ακαλλιέργητο όσο την εποχή που ήμουν παραγιός, μπορώ να συλλάβω την ακρίβεια των λεγομένων της. Ξέρω ότι ο Κάρολος Κουίντος εξαγόρασε την εκλογή του στη θέση του αυτοκράτορα χάρη στα χρήματα των τραπεζιτών Φουγκέ. Ότι επειδή προσέφευγαν στα κεφάλαια των Γενοβέζων δανειστών, οι απερίσκεπτοι Ισπανοί ηγεμόνες αναγκάστηκαν να κηρύξουν μια ατιμωτική πτώχευση που κατέστρεψε πολλούς απ’ τους χρηματοδότες τους. Για να μην μιλήσω για το πιο πολυσυζητημένο πρόσωπο, τον Οράτσιο Παλαβισίνο, που ρύθμιζε τα έξοδα της Ελισάβετ της Αγγλίας. Ή για τους Φρεσκομπάλντι και Ρικιάρντι, απ’ την Τοσκάνη, που από την εποχή του Ερρίκου Γ΄ δάνειζαν χρήματα στο στέμμα της Αγγλίας και, σαν πειναλέοι, εισέπρατταν τη δεκάτη για λογαριασμό της παποσύνης.

Η Κλορίντια απομάκρυνε το κεφάλι της απ’ τα κάρβουνα και έβγαλε το πανί που το σκέπαζε, αναγκάζοντάς με να τραβηχτώ απότομα, κατακόκκινος από ντροπή. Τράβηξε επίσης το σκουφάκι της και τα μακριά σγουρά μαλλιά ξεχύθηκαν σαν βεντάλια στους ώμους της.

Για πρώτη φορά την είδα κάτω από ένα καινούριο φως, τόσο δυνατό, που μπορούσε να σβήσει ό,τι είχα δει σ’ εκείνη –και κυρίως ό,τι δεν είχα δει, αλλά που ήταν στα μάτια μου ακόμα πιο ανεξίτηλο–, είδα με τις κόρες μου και, νομίζω, με την ψυχή μου το καστανό, βελούδινο δέρμα που ξεχώριζε ανάμεσα στις πυκνές, ξανθές σαν της Αφροδίτης μπούκλες. Εκείνη τη στιγμή δεν μ’ ένοιαζε καθόλου να μάθω ότι αυτές οι μπούκλες είχαν αποκτηθεί χάρη στο κατακάθι του λευκού κρασιού και του ελαιόλαδου, μου αρκούσε που πλαισίωναν τα μεγάλα μαύρα μάτια της και

τα πέταλα του στόματος, τη στρογγυλή, αυθάδικη μύτη, τα γελαστά χείλη, που το ελαφρύ βάψιμο έδιωχνε μακριά τη χλωμάδα τους, τη μικροκαμωμένη, αλλά λεπτή και αρμονική σιλουέτα της, το όμορφο χιονάτο στήθος, που το φιλούσαν δύο ήλιοι, τους ώμους που ήταν αντάξιοι ενός μπούστου του Μπερνίνι –έτσι τουλάχιστον μου φαινόταν–, τη φωνή της, η οποία, παρά τον θυμό που τη χρωμάτιζε και την έκανε πιο ψιλή, ή ίσως εξαιτίας του, με γέμιζε σαρκική επιθυμία, παθιάρικους αναστεναγμούς, πρωτόγονη τρέλα, ανθισμένα όνειρα και μυρωδάτο παραλήρημα. Σχεδόν πίστευα ότι ήταν δυνατόν να γίνω αόρατος για τους άλλους, τόσο με είχε τυλίξει το σύννεφο του πόθου που έκανε την Κλορίντια πιο υπέροχη κι από μαντόνα του Ραφαήλ, πιο εμπνευσμένη κι από έμβλημα της Τερέζα ντ’ Αβίλα, πιο εκπληκτική κι από στίχο του Καβάλια Μαρίνι, πιο μελωδική κι από μαδριγάλι του Μοντεβέρντι, πιο λάγνα κι από δίστιχο του Οβιδίου και πιο σωτήρια κι από έναν ολόκληρο τόμο του Φρακαστόρο. Όχι, έλεγα, η ποίηση μιας Ιμπέρια, μιας Βερόνικα, μιας Μαντρεμίανονβουόλε δεν μπορεί να έχει τόση δύναμη (παρόλο που η ψυχή μου υπέφερε γνωρίζοντας ότι ποταπές γυναίκες ήταν έτοιμες να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες όλων, συμπεριλαμβανομένων και των δικών μου, λίγα μέτρα πιο πέρα απ’ το πανδοχείο, στο Χαμάμ Γυναικών, στην τιμή των δύο σκούδων), και καθώς εξακολουθούσα να την ακούω, μια σκέψη πέρασε σαν αστραπή απ’ τον νου μου, πιο γρήγορη κι απ’ τα άλογα του καρδινάλιου Τσίτζι: σκέφτηκα όλες εκείνες τις φορές που ανέβασα μπροστά στην πόρτα της μια λεκάνη με καυτό νερό για το μπάνιο της, και μου ήταν αδύνατο να καταλάβω τι μυστήριο ήταν αυτό που τότε έκανε εκείνη τη γυναίκα τόσο αδιάφορη σ’ εμένα, καθώς η υπηρέτρια της έτριβε απαλά τον σβέρκο με

λεβάντα πίσω απ’ τις λιγοστές ξύλινες σανίδες, ενώ σήμερα μου πυρπολούσε πνεύμα και σάρκα.

Βυθισμένος στις σκέψεις μου, αδυνατούσα να καταλάβω (θα το συνειδητοποιούσα πολύ αργότερα) πόσο παράξενο ήταν το γεγονός ότι η κόρη ενός εμπόρου βομβάρδιζε με ύβρεις τους εμπόρους, και κυρίως πόσο παράδοξο ήταν να ξεστομίζει τέτοιες εκφράσεις τρόμου για το χρήμα και το κέρδος τα χείλη μιας κοκότας πολυτελείας.

Ήμουν όχι μόνο τυφλός μπροστά σ’ αυτές τις παραξενιές, αλλά και κουφός στα ρυθμικά χτυπήματα της γροθιάς του Κριστοφάνο στην πόρτα της Κλορίντια, η οποία, αντίθετα, απάντησε αμέσως στον γιατρό που ζητούσε ευγενικά την άδεια να περάσει μέσα. Μπήκε στο δωμάτιο. Μ’ έψαχνε παντού. Χρειαζόταν τη βοήθειά μου για να ετοιμάσει ένα αφέψημα· ο Μπρενότσι παραπονιόταν ότι πονούσε η μασέλα του και του είχε ζητήσει ένα φάρμακο. Με βαριά καρδιά έφυγα απ’ την πρώτη μου συνάντηση με τη μοναδική γυναίκα ένοικο του Ντοντσέλο.

Χαιρετιστήκαμε αμέσως. Με τα μάτια της ελπίδας, θέλησα να διακρίνω στο πρόσωπο της Κλορίντια τα χνάρια της λύπης που της προξενούσε ο χωρισμός μας, πράγμα που δεν μ’ εμπόδισε να προσέξω στον καρπό της, την ώρα που έκλεινε την πόρτα, ένα φριχτό σημάδι που έφτανε σχεδόν μέχρι το πάνω μέρος του χεριού της.

Ο Κριστοφάνο με πήγε στην κουζίνα, όπου μου ανέθεσε να συγκεντρώσω σπόρους, βότανα και να φέρω ένα καινούριο κερί. Έπειτα με πρόσταξε να ζεστάνω σε μια χύτρα λίγο νερό, ενώ εκείνος κοπανούσε τα υλικά. Τα ρίξαμε στο νερό μόλις έβρασε, κι εκείνα άρχισαν να βγάζουν μια ευχάριστη μυρωδιά. Όσο ετοίμαζα τη φωτιά για το αφέψημα, τον ρώτησα εάν ήταν αλήθεια, όπως είχα ακούσει, ότι

μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει λευκό κρασί για να καθαρίσει και να λευκάνει τα δόντια του.

«Βεβαίως, και το αποτέλεσμα είναι εξαιρετικό, αλλά μόνο όταν πρόκειται για το πλύσιμο του στόματος. Αντίθετα, εάν το χρησιμοποιήσεις με καολίνη, θα έχεις άριστα αποτελέσματα, που θα αρέσουν φοβερά στα νεαρά κορίτσια. Πρέπει να το τρίψεις στα δόντια και τα ούλα, εάν είναι δυνατόν μ’ ένα κομμάτι κόκκινο ύφασμα, όπως αυτό που σκεπάζει το κρεβάτι της Κλορίντια, στο οποίο κάθισες».

Έκανα πως δεν άκουσα τον διπλό υπαινιγμό και βιάστηκα να στρέψω τη συζήτηση αλλού, ρωτώντας τον Κριστοφάνο αν είχε ακούσει να μιλούν για τους συμπατριώτες του τους Καλάντρι, τους Μπουρλαμάτσι, τους Παρέντσι και πολλούς άλλους (αν και παραποιούσα σχεδόν όλα τα ονόματα) απ’ την Τοσκάνη. Παραγγέλνοντάς μου να ρίξω μέσα στη χύτρα το μείγμα των βοτάνων και το κερί, ο Κριστοφάνο μού απάντησε ότι αυτά τα ονόματα ήταν φημισμένα στην Τοσκάνη (παρόλο που ορισμένοι από αυτούς τους οίκους είχαν δύσει από καιρό) και ότι γνώριζε αυτοπροσώπως αυτές τις οικογένειες, όπου θεράπευσε γραμματείς, υπηρέτες και δούλους. Όλος ο κόσμος ήξερε ότι οι Λικουά Μπουρλαμάτσι και οι Καλαντρίνι είχαν ασπαστεί τη θρησκεία του Καλβίνου λίγες γενιές νωρίτερα, ότι τα παιδιά και τα εγγόνια τους είχαν κάνει πατρίδα τους πρώτα τη Γενεύη κι έπειτα το Άμστερνταμ, και ότι οι Μπέντσι και οι Τενσίνι είχαν τόσο στενές εμπορικές σχέσεις με την Ολλανδία, όπου είχαν αγοράσει κτήματα, βίλες και παλάτια, ώστε στην Τοσκάνη τούς αποκαλούσαν «φλαμανδοποιημένους». Όσα μου είχε πει η Κλορίντια ήταν, λοιπόν, αλήθεια· συχνά έφταναν στην Αμβέρσα και

στο Άμστερνταμ δίχως την παραμικρή περιουσία και μάθαιναν επιτόπου τη δύσκολη και τολμηρή τέχνη του εμπορίου. Ορισμένοι πλούτισαν, παντρεύτηκαν και συγγένεψαν με τοπικές οικογένειες ευγενών. Άλλοι λύγισαν κάτω απ' το βάρος των χρεών τους και κανείς δεν ξανάκουσε ποτέ να γίνεται λόγος γι' αυτούς. Άλλοι, πάλι, χάθηκαν στα καράβια που βούλιαξαν στους πάγους της Αρκτικής ή στα νερά της Μάλαμπαρ. Τέλος, μερικοί, μόλις απέκτησαν πλούτη, προτίμησαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, όπου τους τίμησαν δεόντως· όπως στην περίπτωση του Φραντσέσκο Φερόνι, ενός κακομοίρη βαφέα από το Έμπολι, που ξεκίνησε με το εμπόριο παλιών σεντονιών στη Νέα Γουινέα, μετά ασχολήθηκε με το εμπόριο βαμβακερών υφασμάτων, μαργαριταριών στη Βενετία, ρακής, κρασιού απ' την Ισπανία και μπίρας. Έγινε τόσο πλούσιος, ώστε απέκτησε μεγάλη φήμη στο μεγάλο δουκάτο της Τοσκάνης προτού καν επιστρέψει σ' αυτό, κυρίως επειδή είχε υπηρετήσει άριστα τον μεγάλο δούκα, τον Κόζιμο Γ΄ των Μεδίκων, ως πρέσβης στις Ηνωμένες Επαρχίες. Στο τέλος, όταν αποφάσισε να γυρίσει στην Τοσκάνη, ο ίδιος ο μεγάλος δούκας τον έκανε γενικό θεματοφύλακά του, προκαλώντας τη ζήλια όλης της Φλωρεντίας. Ο Φερόνι έφερε μαζί του άπειρα πλούτη, αγόρασε μια υπέροχη βίλα στην εξοχή της Μπελαβίστα και, παρά τον φθόνο των Φλωρεντίνων, έλεγε ότι ήταν ευτυχισμένος που βρισκόταν στην πατρίδα του και που είχε γλιτώσει τον κίνδυνο.

«Τον κίνδυνο να βυθιστεί με το πλοίο του;»

«Όχι μόνο, αγόρι μου! Ορισμένα είδη εμπορίου κρύβουν τεράστιους κινδύνους».

Θα ήθελα να τον ρωτήσω τι εννοούσε μ' αυτό, αλλά το αφέψημα ήταν έτοιμο και ο Κριστοφάνο με διέταξε να το

πάω στον Μπρενότσι, στο δωμάτιό του στον δεύτερο όροφο. Ακολουθώντας τις οδηγίες του γιατρού, σύστησα στον Ενετό να εισπνεύσει απ’ το στόμα τους ζεστούς ατμούς· έπειτα από μια τέτοια αγωγή, η μασέλα του θα πονούσε λιγότερο, μπορεί και καθόλου. Μετά, ο Μπρενότσι έπρεπε ν’ αφήσει τη χύτρα έξω απ’ την πόρτα του για να μπορέσω να την ξαναπάρω. Χάρη στον πονόδοντο, γλίτωσα την πολυλογία του. Κατάφερα έτσι να επιστρέψω στην κουζίνα για να συνεχίσω τη συζήτηση με τον γιατρό, προτού πάει στο δωμάτιό του. Αλίμονο, αντί για τον γιατρό, βρήκα τον αβά Μελάνι.

Δυσκολεύτηκα πολύ να κρύψω την απογοήτευσή μου. Οι στιγμές που είχα περάσει με την Κλορίντια, που τελείωσαν με την ανησυχητική θέα του βασανισμένου καρπού της και με τα παράξενα λόγια της κατά των εμπόρων, μ’ έκαναν να θέλω οπωσδήποτε να ρωτήσω κι άλλα πράγματα τον Κριστοφάνο. Εκείνος, όμως, ακολουθώντας πιστά τις ίδιες του τις οδηγίες, γύρισε αμέσως στο δωμάτιό του, δίχως να περιμένει την επιστροφή μου. Και να που αντίκρισα τον Άτο Μελάνι να ψαχουλεύει ανέμελα στο ντουλάπι με τα τρόφιμα. Του είπα ότι αγνοούσε τις διαταγές του γιατρού και μας έβαζε σε κίνδυνο, ότι είχα καθήκον να ειδοποιήσω τον Κριστοφάνο, ότι η ώρα του δείπνου αργούσε ακόμα και ότι αναλάμβανα να ικανοποιήσω αμέσως την όρεξη των κυρίων ενοίκων, αρκεί βεβαίως (σ’ αυτό το σημείο έριξα ένα εύγλωττο βλέμμα στη φέτα του ψωμιού που κρατούσε ο Μελάνι) να μπορούσα να έχω ελεύθερη πρόσβαση στα τρόφιμα.

Ο αβάς Μελάνι προσπάθησε να κρύψει την αμηχανία του και απάντησε ότι επιθυμούσε να μου μιλήσει για κάποια πράγματα που τον έκαναν σκεπτικό. Όμως εγώ τον σταμάτησα αμέσως, λέγοντάς του ότι είχα κουραστεί να

τον ακούω τη στιγμή που διατρέχαμε όλοι σοβαρό κίνδυνο, ότι εξακολουθούσα να αγνοώ τι ακριβώς ήθελε από μένα, ότι δεν είχα καμία πρόθεση να συμμετάσχω σε μηχανορραφίες των οποίων δεν ήξερα τον σκοπό, ότι είχε έρθει η ώρα να εξηγηθεί και να διαλύσει όλες τις αμφιβολίες, εφόσον είχα ακούσει για το άτομό του πράγματα διόλου τιμητικά, και ότι απαιτούσα ικανοποιητικές εξηγήσεις προτού τεθώ στην υπηρεσία του.

Η συνάντησή μου με την Κλορίντια θα πρέπει να με εφοδίασε με καινούρια ταλέντα, διότι τα προκλητικά λόγια μου φάνηκαν να ξαφνιάζουν τον αβά. Δήλωσε έκπληκτος που κάποιος σ’ αυτό το πανδοχείο θεώρησε καλό να τον δυσφημίσει δίχως να πληρώσει τις συνέπειες και μου ζήτησε να του αποκαλύψω το όνομα του αδιάντροπου.

Ύστερα ορκίστηκε ότι δεν είχε κανένα σκοπό να καταχραστεί τις υπηρεσίες μου και προσποιήθηκε τον κατάπληκτο· είχα, λοιπόν, ξεχάσει ότι μαζί είχαμε προσπαθήσει να ανακαλύψουμε τον κλέφτη των κλειδιών του Πελεγκρίνο και των μαργαριταριών μου; Και ότι έπρεπε επειγόντως να βρούμε αν όλ’ αυτά είχαν σχέση με τη δολοφονία του Ντε Μουρέ και με ποιον τρόπο αυτά τα γεγονότα συνδέονταν –εάν πράγματι συνδέονταν– με την κακοτυχία του κυρίου μου και του νεαρού Μπέντφορντ; Δεν φοβόμουν, με μάλωσε, για τη ζωή όλων μας;

Παρά τον αυταρχικό τόνο του, ο αβάς βρισκόταν σε σύγχυση, το έβλεπα καθαρά.

Παίρνοντας θάρρος απ’ την επιτυχία της απρόβλεπτης αντίδρασής μου, τον διέκοψα ανυπόμονα και, με την καρδιά μου ακόμη στο δωμάτιο της Κλορίντια, ζήτησα απ’ τον Μελάνι εξηγήσεις για την άφιξή του στη Ρώμη και για τις πραγματικές προθέσεις του.

Ενώ οι χτύποι της καρδιάς μου αντηχούσαν στους κροτάφους μου και σκούπιζα νοερά τον ιδρώτα που ένιωθα να κυλάει στο μέτωπό μου εξαιτίας του θράσους μου, με πολύ κόπο κατάφερα να κρύψω την έκπληξή μου απέναντι στην απάντηση του αβά Μελάνι. Αντί να αποφύγει τις προκλητικές αξιώσεις ενός απλού παραγιού, άλλαξε έκφραση και με κάλεσε με απλότητα και ευγένεια να καθίσω μαζί του σε μια γωνιά της κουζίνας. Θα ικανοποιούσε τις δίκαιες απαιτήσεις μου. Ο αβάς περίμενε πρώτα να τακτοποιηθούμε, προτού αρχίσει να μου παρουσιάσει τις περιστάσεις, οι οποίες, υπό το φως των γεγονότων που ακολούθησαν, οφείλω να παραδεχτώ πως ήταν αληθινές, ή τουλάχιστον αληθοφανείς, παρά τον φανταστικό χαρακτήρα τους, και τις οποίες θα μεταφέρω εδώ όσο πιο πιστά μπορώ.

Ο αβάς Μελάνι ξεκίνησε λέγοντας ότι, προς το τέλος του περασμένου Αυγούστου, ο Κολμπέρ αρρώστησε. Καθώς η κατάστασή του χειροτέρευε μέρα με την ημέρα, όλοι φοβήθηκαν μήπως πεθάνει πρόωρα. Όπως γίνεται σε τέτοιες περιπτώσεις, δηλαδή όταν ένας κρατικός λειτουργός που κατέχει πολλά μυστικά φτάνει στο τέρμα της ζωής του στη γη, η κατοικία του Κολμπέρ, στη συνοικία Ρισελιέ, δέχτηκε ξαφνικά τις πιο περίεργες επισκέψεις, άλλες ανιδιοτελείς και άλλες όχι. Η επίσκεψη του Άτο Μελάνι ανήκε σ’ αυτές τις τελευταίες – χάρη στις εξαιρετικές σχέσεις που διατηρούσε με τη Μεγαλειότητά Του τον βασιλιά, ήταν σε θέση να εισχωρήσει χωρίς μεγάλη δυσκολία στα δωμάτια της οικίας του υπουργού. Τα αδιάκοπα πηγαινέλα των αυλικών που υπέβαλλαν τα σέβη τους στον ετοιμοθάνατο (ή που απλώς έδιναν το παρών) επέτρεψαν στον αβά να φύγει διακριτικά από ένα

μικρό σαλόνι και, ξεγελώντας έναν τεμπέλη φρουρό, να γλιστρήσει στα ιδιαίτερα διαμερίσματα του κυρίου του σπιτιού. Στην πραγματικότητα, κινδύνεψε δύο φορές να τον πιάσουν οι υπηρέτες. Τη μία κρύφτηκε πίσω από μια κουρτίνα, τη δεύτερη κάτω από ένα τραπέζι.

Αφού σώθηκε σαν από θαύμα, έφτασε επιτέλους στο γραφείο του Κολμπέρ, όπου, νιώθοντας ασφαλής, βάλθηκε να σκαλίζει βιαστικά τα γράμματα και τα ντοσιέ που βρήκε πρόχειρα. Δύο φορές αναγκάστηκε να διακόψει την έρευνά του, ακούγοντας βήματα στον διπλανό διάδρομο. Όμως τα έγγραφα στα οποία κατάφερε να ρίξει μια γρήγορη ματιά δεν παρουσίαζαν σχεδόν κανένα ενδιαφέρον. Αλληλογραφία με τον υπουργό Πολέμου, υποθέσεις του ναυτικού, επιστολές σχετικές με τις βιοτεχνίες της Γαλλίας, σημειώματα, λογαριασμοί. Συνηθισμένα πράγματα. Άκουσε πάλι βήματα να πλησιάζουν στην πόρτα. Δεν μπορούσε να μείνει άλλο, διαφορετικά κινδύνευε να διαδοθεί η φήμη ότι είχαν πιάσει τον αβά Μελάνι να ψαχουλεύει κρυφά τα χαρτιά του Κολμπέρ επωφελούμενος απ’ την ασθένεια του υπουργού. Έτσι, λοιπόν, πήρε τις δέσμες των επιστολών και των σημειωμάτων που βρήκε στα συρτάρια του γραφείου και στα ντουλάπια, των οποίων δεν δυσκολεύτηκε να βρει τα κλειδιά, και τα έχωσε στο παντελόνι του.

«Είχατε την άδεια;»

«Οποιαδήποτε κίνηση στοχεύει στην ασφάλεια του βασιλιά επιτρέπεται» απάντησε ξερά ο αβάς.

Έριξε μια ματιά στον μισοσκότεινο διάδρομο και ετοιμαζόταν να εγκαταλείψει το γραφείο (ο αβάς είχε προτιμήσει να κάνει την επίσκεψή του αργά το απόγευμα, ώστε να βοηθηθεί απ’ το αδύναμο φως), όταν το ένστικτό του τον έκανε να στραφεί σ’ ένα μικρό κομό, μισοκρυμμένο

πίσω απ’ τις πτυχές μιας βαριάς κουρτίνας, δίπλα σ’ ένα εβένινο ντουλάπι.

Πάνω στο έπιπλο, μια τεράστια στοίβα λευκά χαρτιά. Στην κορυφή τους ισορροπούσε μετά βίας ένα καλοδουλεμένο αναλόγιο. Και πάνω στο αναλόγιο, ένα ντοσιέ δεμένο με μια ολοκαίνουργια κορδέλα.

«Θα ’λεγε κανείς ότι δεν είχε ανοιχτεί ποτέ» εξήγησε ο Άτο.

Πράγματι, η αρρώστια του Κολμπέρ, κολικός των νεφρών, είχε φτάσει στο χειρότερο σημείο της μόλις πριν από λίγες εβδομάδες. Εδώ και μέρες είχε διακόψει, έλεγαν, τη δουλειά του, πράγμα που σήμαινε ότι το ντοσιέ περίμενε ακόμη τον αναγνώστη του. Η απόφαση ήταν ακαριαία, ο αβάς ξεφορτώθηκε ό,τι είχε και πήρε μόνο το ντοσιέ. Μόλις, όμως, το σήκωσε, το βλέμμα του έπεσε ξανά στη στοίβα των λευκών σελίδων, που είχαν παραμορφωθεί απ’ το βάρος του αναλογίου.

«“Παράξενο μέρος για να τακτοποιήσει κανείς χαρτιά αλληλογραφίας” μουρμούρισα άθελά μου, χρεώνοντας αυτή τη βλακεία σε κάποιον ανόητο υπηρέτη».

Έχοντας χώσει το αναλόγιο κάτω απ’ την αριστερή του μασχάλη, ο αβάς θέλησε να ξεφυλλίσει γρήγορα τις κατάλευκες σελίδες, για την περίπτωση που ανάμεσά τους κρυβόταν κάποιο ενδιαφέρον έγγραφο. Τίποτα. Το χαρτί ήταν εξαιρετικής ποιότητας, λείο και βαρύ. Πρόσεξε, όμως, ότι ένας αριθμός σελίδων είχε κοπεί με πολλή προσοχή και με τρόπο περίεργο· είχαν όλες το ίδιο σχήμα, που θύμιζε αστέρι με ακανόνιστες ακτίνες.

«Στην αρχή σκέφτηκα μήπως ήταν καμιά γεροντική μανία του *Colubra*. Έπειτα αντιλήφθηκα ότι ορισμένα φύλλα είχαν τσαλακωθεί και έφεραν ελαφρά σημάδια από μαύρο λίπος στη μια άκρη τους. Τα κοίταζα μπερδεμένος, όταν το

μπράτσο μου άρχισε να μουδιάζει απ’ το βάρος του αναλογίου. Αποφάσισα να το ακουμπήσω στο γραφείο, όταν παρατήρησα με τρόμο ότι ένα μέρος της λεπτής δαντέλας που στόλιζε το μανίκι μου είχε πιαστεί σ’ έναν απ’ τους αρμούς του».

Μόλις την ελευθέρωσε, διαπίστωσε ότι η δαντέλα είχε γίνει μαύρη.

«Α, φαντασμένο φίδι, νόμιζες ότι θα μου την έφερνες;» σκέφτηκε ο Μελάνι, ενώ του ήρθε μια ιδέα.

Πήρε αμέσως ένα από τα χάρτινα αστέρια που ήταν αχρησιμοποίητα. Εξετάζοντάς το προσεκτικά, το τοποθέτησε πάνω σ’ ένα χρησιμοποιημένο και το γύρισε μέχρι να βρει τη σωστή άκρη. Ύστερα το έβαλε στον αρμό. Τίποτα δεν έγινε. Προσπάθησε ξανά με νευρικότητα. Μάταια. Η άκρη τσαλακώθηκε κι έτσι αναγκάστηκε να πάρει ένα άλλο. Αυτήν τη φορά τη γλίστρησε στον αρμό με πολύ μεγάλη προσοχή, τεντώνοντας το αυτί όπως οι ωρολογοποιοί που ετοιμάζονται να χαρούν ακούγοντας το πρώτο τικ τακ του εκκρεμούς που κατόρθωσαν να επαναφέρουν στη ζωή. Και πράγματι, ο αβάς άκουσε έναν κοφτό ήχο τη στιγμή που η άκρη του χαρτιού άγγιξε το βάθος της σχισμής: μία από τις άκρες του αναλογίου άνοιξε σαν συρτάρι, αποκαλύπτοντας μια μικρή κοιλότητα. Μέσα υπήρχε ένας φάκελος με ανάγλυφη την εικόνα ενός φιδιού.

«Φαντασμένο φίδι» επανέλαβε ο αβάς Μελάνι μέσα του, βλέποντας να εμφανίζεται στα μάτια του το έμβλημα του *Colubra*.

Εκείνη τη στιγμή ο Άτο άκουσε στον διάδρομο βήματα που έδειχναν ότι κάποιοι πλησίαζαν βιαστικά. Άρπαξε τον φάκελο, τακτοποίησε το σακάκι του έτσι ώστε να κρύβει όσο ήταν δυνατόν το εξόγκωμα που δημιουργούσαν τα

λάφυρά του, και κράτησε την αναπνοή του κρυμμένος πίσω από μια κουρτίνα, ενώ ένας άντρας άνοιγε την πόρτα του γραφείου. Ο άντρας πέρασε το κατώφλι και είπε στους συνεργούς του: «Θα πρέπει να έχει ήδη μπει».

Μην έχοντας ακούσει τον αβά Μελάνι να μπαίνει στο δωμάτιο του Κολμπέρ, οι υπηρέτες του είχαν αρχίσει να τον αναζητούν. Η πόρτα ξανάκλεισε, ο υπηρέτης απομακρύνθηκε. Ο αβάς Μελάνι βγήκε αθόρυβα και κατευθύνθηκε ήσυχα προς την πόρτα. Χαιρέτησε έναν βαλέ χαμογελώντας ανέμελα: «Θα γίνει γρήγορα καλά» είπε κοιτάζοντάς τον στα μάτια, ενώ πήγαινε προς την έξοδο.

Στη διάρκεια των επόμενων ημερών, δεν ακούστηκε καμία φήμη για την εξαφάνιση του ντοσιέ. Έτσι, ο αβάς μπόρεσε να το διαβάσει με την ησυχία του.

«Συγχωρήστε με, κύριε Άτο» τον διέκοψα «αλλά πώς καταλάβατε ότι έπρεπε να γλιστρήσετε στον αρμό τη συγκεκριμένη μύτη του χαρτιού;».

«Απλά. Όλα τα χάρτινα αστέρια που είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί έφεραν ίχνη λίπους στην ίδια μύτη. Το Φίδι διέπραξε τεράστιο λάθος αφήνοντάς τα σ’ εκείνο το μέρος. Προφανώς, τα λογικά του είχαν αρχίσει να τον εγκαταλείπουν τον τελευταίο καιρό».

«Και γιατί το μικρό μυστικό συρτάρι δεν άνοιξε αμέσως;»

«Βλακωδώς είχα φανταστεί έναν μηχανισμό χοντροκομμένο» εξήγησε αναστενάζοντας ο Άτο «που θα έμπαινε σε λειτουργία αμέσως μόλις άγγιζε κανείς το βάθος της σχισμής με το σωστό κλειδί, δηλαδή τη μύτη του χαρτιού στη σωστή κλίση. Όμως είχα υποτιμήσει τους τεχνίτες επιπλοποιούς της Γαλλίας, που είναι ικανοί να κατασκευάζουν όλο και πιο αξιοθαύμαστους μηχανισμούς. Στην πραγματικότητα (γι’ αυτό ήταν σημαντικό να χρησιμοποιεί κανείς εξαιρετικής ποιότητας υλικό όπως

αυτά τα φύλλα χαρτιού), επρόκειτο για έναν μεταλλικό μηχανισμό, πολύπλοκο και πολύ ευαίσθητο, που δεν ήταν τοποθετημένος απευθείας στο άνοιγμα, αλλά στις άκρες της σχισμής, και έμπαινε σε λειτουργία μόνο με ένα αργό άγγιγμα και στις δύο πλευρές».

Γεμάτος θαυμασμό, έμεινα σιωπηλός.

«Έπρεπε να το καταλάβω αμέσως» συμπλήρωσε ο Άτο με μια γκριμάτσα. «Τα αστέρια δεν ήταν μαυρισμένα ακριβώς στην κορυφή τους, αλλά στα πλάγια της μύτης τους».

Το ένστικτό του δεν τον είχε γελάσει· σύμφωνα με τα λεγόμενά του, είχε στα χέρια του μια υπόθεση από τις πιο τρομερές. Ο φάκελος με την ανάγλυφη εικόνα του *Colubra* περιείχε μια αλληλογραφία στα λατινικά, που είχε σταλεί απ’ τη Ρώμη από έναν άγνωστο, ο οποίος, κρίνοντας απ’ το ύφος και από ορισμένες λεπτομέρειες, ήταν σίγουρα ξένος. Το χαρτί ήταν κιτρινισμένο, έμοιαζε να έχει γραφτεί πριν από πολλά χρόνια. Οι επιστολές ανέφεραν καινούρια μυστικά που ο πληροφοριοδότης είχε ήδη μεταφέρει στον παραλήπτη. Αυτός ο τελευταίος, όπως φαινόταν απ’ τον φάκελο, ήταν ο υπουργός των Οικονομικών Νικολά Φουκέ.

«Και γιατί βρίσκονταν στην κατοχή του Κολμπέρ;»

«Σου είπα ήδη, και σίγουρα το θυμάσαι, ότι, τη στιγμή της σύλληψής του και τις μέρες που ακολούθησαν, κατασχέθηκαν όλα τα χαρτιά και όλες οι επιστολές του Φουκέ, και αυτές που αφορούσαν το κράτος αλλά και οι προσωπικές του».

Η γλώσσα του μυστηριώδους αποστολέα ήταν τόσο αινιγματική, που ήταν αδύνατον στον Μελάνι να καταλάβει έστω και τη φύση του εν λόγω μυστικού. Επιπλέον, παρατήρησε ότι μια απ’ τις επιστολές ξεκινούσε με *mumiarum domino*, πράγμα που δεν κατάφερε να εξηγήσει.

Το πιο ενδιαφέρον, όμως, μέρος της αφήγησης του αβά Μελάνι δεν είχε αρχίσει ακόμη, κι εδώ το πράγμα άγγιζε το απίστευτο. Ο φάκελος που ο Άτο είχε βρει σε εμφανές σημείο του γραφείου περιείχε μια πολύ πρόσφατη αλληλογραφία, με την οποία, λόγω της ασθένειάς του, ο Κολμπέρ δεν είχε προλάβει να ασχοληθεί. Υπήρχαν γράμματα που δεν παρουσίαζαν κανένα ενδιαφέρον και δύο επιστολές απ' τη Ρώμη με ημερομηνία Ιουλίου και με παραλήπτη (κρίνοντας απ' τις εκφράσεις ευγένειας) τον ίδιο τον Κολμπέρ. Ο αποστολέας, αναμφίβολα της εμπιστοσύνης του υπουργού, ανήγγελλε την παρουσία του σκίουρου στο *arbor caritatis*, στο δένδρο του ελέους.

«Δηλαδή…»

«Εύκολο. Ο σκίουρος είναι το έμβλημα του Φουκέ και το *arbor caritatis* δεν μπορεί να είναι άλλο απ' την πόλη του ελέους, την αγία Ρώμη. Πράγματι, σύμφωνα με τον πληροφοριοδότη, ο πρώην υπουργός Φουκέ είχε εντοπιστεί τρεις φορές: κοντά σ' ένα μέρος που λεγόταν πλατεία Φιαμέτα, δίπλα στην εκκλησία Σάντ' Απολινάρε και στην πλατεία Ναβόνα. Τρία μέρη, αν δεν κάνω λάθος, της αγίας πόλης».

«Μα, δεν είναι δυνατόν» διαμαρτυρήθηκα. «Ο Φουκέ δεν πέθανε στη φυλακή, στο…»

«Στο Πινιερόλ, σωστά, πριν από τρία χρόνια, και στην αγκαλιά του γιου του, στον οποίο επέτρεψαν από οίκτο να τον επισκεφτεί στη φυλακή την ύστατη ώρα. Κι όμως, οι επιστολές του πληροφοριοδότη του Κολμπέρ, αν και κωδικοποιημένες, ήταν σαφείς. Ο Φουκέ ήταν εδώ, στη Ρώμη, πριν από έναν μήνα».

Ο αβάς αποφάσισε να φύγει αμέσως για τη Ρώμη, ώστε να λύσει το μυστήριο. Υπήρχαν δύο πιθανότητες: η είδηση της παρουσίας του Φουκέ στη Ρώμη ήταν είτε αληθινή (πράγμα

που θα ξεπερνούσε κάθε φαντασία, αφού ήταν πασίγνωστο ότι ο γέρος υπουργός είχε πεθάνει έπειτα από μακρά ασθένεια και έχοντας ζήσει φυλακισμένος στο κάστρο επί σχεδόν είκοσι χρόνια) είτε ψευδής, και σ’ αυτή την περίπτωση έπρεπε να εξακριβωθεί αν κάποιος, για παράδειγμα ένας προδότης, διέδιδε πλαστές πληροφορίες με σκοπό να αναστατώσει τον βασιλιά και την Αυλή και να βοηθήσει τους εχθρούς της Γαλλίας.

Για άλλη μια φορά παρατήρησα ότι τα μάτια του αβά Μελάνι έλαμπαν ξαφνικά με μια παιχνιδιάρικη λάμψη ικανοποίησης και σιωπηλής ευχαρίστησης, επειδή αφηγούνταν τις εκπληκτικές ιστορίες του στον καημένο τον παραγιό, που είχε πλήρη άγνοια από δολοπλοκίες, συνωμοσίες και σκοτεινές κρατικές υποθέσεις.

«Ο Κολμπέρ πέθανε τελικά;»

«Εννοείται, δεδομένης της κατάστασής του. Παρόλο που έσβησε μετά την αναχώρησή μου».

Πράγματι, όπως θα μάθαινα στη συνέχεια, ο Κολμπέρ πέθανε στις 6 Σεπτεμβρίου, μία εβδομάδα μετά την εισβολή του αβά Μελάνι στο σπίτι του.

«Στα μάτια του κόσμου, πέθανε νικητής, πολύ πλούσιος και πολύ ισχυρός» πρόσθεσε ο Άτο. «Αγόρασε πολλούς τίτλους ευγενείας και θέσεις για την οικογένειά του: ο αδελφός του, ο Κάρολος, έγινε μαρκήσιος του Κρουασί και γραμματέας του κράτους επί των εξωτερικών υποθέσεων. Ένας άλλος αδελφός του, ο Εδουάρδος-Φραγκίσκος, έγινε μαρκήσιος του Μολεβριέ και πήρε τον βαθμό του γενικού επιτελάρχη των βασιλικών στρατευμάτων. Ο γιος του, ο Ζαν Μπατίστ, είναι ο μαρκήσιος του Σενιελέ και γραμματέας του κράτους επί των ναυτικών υποθέσεων. Δίχως να υπολογίσουμε τους υπόλοιπους αδελφούς και γιους του, τους οποίους προώθησε σε λαμπρές

στρατιωτικές και εκκλησιαστικές καριέρες, αλλά και τους πλούσιους γάμους που κανόνισε για τις κόρες του, οι οποίες έγιναν όλες δούκισσες».

«Μα, ο Κολμπέρ δεν φώναξε “σκάνδαλο!” όταν κατηγόρησε τον Φουκέ ότι ήταν πολύ πλούσιος και ότι είχε βάλει παντού τους ανθρώπους του;»

«Ναι, και στη συνέχεια υιοθέτησε τον πιο ξεδιάντροπο νεποτισμό. Έβαλε τους κατασκόπους του σε κάθε γωνιά του βασιλείου, καταδιώκοντας και οδηγώντας στην καταστροφή τους πιο ειλικρινείς φίλους του υπουργού».

Ήξερα ότι ο Μελάνι αναφερόταν στη δική του εξορία, μακριά απ’ το Παρίσι.

«Και δεν είναι μόνο αυτά. Ο Κολμπέρ συσσσώρευσε μια περιουσία που ανερχόταν σε πάνω από δέκα εκατομμύρια λίρες, της οποίας η προέλευση δεν προξένησε ποτέ την παραμικρή αμφιβολία. Αντίθετα, ο καημένος ο φίλος μου, ο Νικολά, χρεώθηκε ο ίδιος για να συγκεντρώσει τα απαραίτητα ποσά για τον Μαζαρίνο και τον πόλεμο κατά της Ισπανίας».

«Παμπόνηρος αυτός ο κύριος Κολμπέρ».

«Και δίχως κανέναν ηθικό ενδοιασμό» πρόσθεσε ο αβάς. «Σ’ όλη του τη ζωή εγκωμιάστηκε για τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις του κράτους, οι οποίες θα τον κάνουν –δυστυχώς– να μείνει στην Ιστορία. Όμως, στην Αυλή όλοι γνωρίζουμε ότι τις έκλεψε μία προς μία απ’ τον Φουκέ: τις επεμβάσεις στα εισοδήματα και στις ιδιοκτησίες, την ελάφρυνση των δασμών, τις φοροαπαλλαγές, τις μεγάλες βιοτεχνίες, τη ναυτιλιακή και αποικιακή πολιτική. Δεν είναι τυχαίο που βάλθηκε αμέσως να κάψει όλα τα γραπτά κείμενα του υπουργού».

Ο Φουκέ, με διαφώτισε ο αβάς, ήταν ο πρώτος πλοιοκτήτης και αποικιστής της Γαλλίας, ο πρώτος που

αναβίωσε το παλιό όνειρο του Ρισελιέ για τη μετατροπή της ακτής του Ατλαντικού και του κόλπου του Μορμπιχάν σε κέντρο οικονομικής και ναυτιλιακής ανάπτυξης του βασιλείου. Ήταν ο άνθρωπος που, αφού δρομολόγησε τον νικηφόρο πόλεμο εναντίον της Ισπανίας, ανακάλυψε και οργάνωσε τους υφαντουργούς του χωριού Μενσί, όπου έγιναν στη συνέχεια οι βιοτεχνίες Γκομπλέν.

«Άλλωστε, ο κόσμος κατάλαβε γρήγορα ότι τέτοιες μεταρρυθμίσεις δεν μπορούσαν να είναι δικής του επινόησης. Επί είκοσι δύο χρόνια ο Κολμπέρ υπήρξε γενικός ελεγκτής, τίτλος με τον οποίο, από μετριοφροσύνη, για να γίνει αρεστός στον βασιλιά, είχε αντικαταστήσει εκείνον του υπουργού, που επισήμως καταργήθηκε. Αντίθετα, ο Φουκέ έμεινε μόνο οκτώ χρόνια στην κυβέρνηση. Αυτό ήταν η βάση του προβλήματος: το Φίδι προχώρησε, όσο μπόρεσε, στα χνάρια του προκατόχου του, και η επιτυχία τού χαμογέλασε. Αποκεί και πέρα, όμως, έπρεπε να συνεχίσει μόνος του το σχέδιο των μεταρρυθμίσεων που υπέκλεψε από τον Φουκέ κατά τη σύλληψή του. Από εκείνη τη στιγμή, ο Κολμπέρ δεν έπαψε να συσσωρεύει λάθη: λάθη στη βιομηχανική και εμπορική πολιτική, που ούτε οι ευγενείς ούτε οι αστοί τού συγχώρησαν, λάθη στη ναυτιλιακή πολιτική, όπου οι εταιρείες τις οποίες παρουσίασε εξαφανίστηκαν γρήγορα, ενώ κανένας δεν κατάφερε ποτέ να διεκδικήσει την κυριαρχία από τους Άγγλους και τους Ολλανδούς».

«Ο Βασιλιάς Ήλιος δεν κατάλαβε τίποτα;»

«Ο βασιλιάς φροντίζει μόνο τις δικές του υποθέσεις. Φαίνεται, όμως, ότι τη στιγμή που οι γιατροί δήλωσαν πως ο Κολμπέρ ήταν καταδικασμένος άρχισε τις διαβουλεύσεις για να επιλέξει τον αντικαταστάτη του και ότι δημιούργησε μια ομάδα από υπουργούς με ιδιοσυγκρασία

και παιδεία πολύ διαφορετικές απ’ του Κολμπέρ. Σε όσους του το επισήμαιναν, ο βασιλιάς απαντούσε: “Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που τους επέλεξα”».

«Άρα, λοιπόν, ο Κολμπέρ πέθανε έχοντας πέσει σε δυσμένεια;»

«Ας μην υπερβάλλουμε. Θα έλεγα μάλλον ότι σε όλη τη διάρκεια της θητείας του ταλαιπωρήθηκε απ’ τους αδιάκοπους θυμούς του βασιλιά. Ο Κολμπέρ και ο Λουβουά, υπουργός Πολέμου, οι δύο πιο ισχυροί υπουργοί της Γαλλίας, άρχιζαν να τρέμουν και να ιδρώνουν κάθε φορά που ο βασιλιάς τούς καλούσε σε συμβούλιο. Είχαν την εμπιστοσύνη του μονάρχη, αλλά ήταν και οι πρώτοι σκλάβοι του. Ο Κολμπέρ κατάλαβε γρήγορα ότι ήταν πολύ δύσκολο να αντικαταστήσει τον Φουκέ και να ικανοποιεί καθημερινά, όπως έκανε εκείνος, τις απαιτήσεις του βασιλιά για περισσότερα χρήματα – για τους πολέμους και τους χορούς του».

«Και πώς τα κατάφερνε;»

«Με τον πιο απλό τρόπο. Ο *Colubra* άρχισε να συγκεντρώνει στα χέρια ενός και μόνο ανθρώπου, του ηγεμόνα, τα πλούτη που μέχρι τότε ανήκαν σε περισσότερους. Κατήργησε πολλές θέσεις και αμοιβές, με δυο λόγια, απογύμνωσε το Παρίσι και το βασίλειο από κάθε πολυτέλεια ιδιωτικής φύσεως, συγκεντρώνοντας όλα αυτά τα πλούτη στα χρηματοκιβώτια του στέμματος. Ο λαός, που μέχρι εκείνη τη στιγμή υπέφερε απ’ την πείνα, στο εξής θα πέθαινε από πείνα».

«Ο Κολμπέρ έγινε τόσο ισχυρός όσο ο Φουκέ;»

«Αγόρι μου, έγινε πολύ περισσότερο. Ο φίλος μου ο Νικολά θεσμοθέτησε τις ελευθερίες από τις οποίες επωφελήθηκε ο διάδοχός του. Ο Κολμπέρ έβαλε χέρι παντού, ακόμα και σε κύκλους που είχαν μείνει έξω απ’

την εμβέλεια του Φουκέ, ο οποίος είχε αντιμετωπίσει επιπλέον δυσκολίες λόγω των συνεχών πολεμικών συρράξεων. Κι όμως, τα χρέη που άφησε πίσω του το Φίδι ήταν πολύ μεγαλύτερα από τα χρέη εξαιτίας των οποίων ο Φουκέ θεωρήθηκε η καταστροφή του κράτους – αυτός που καταστράφηκε για χάρη του κράτους».

«Κανείς ποτέ δεν κατηγόρησε τον Κολμπέρ;»

«Υπήρξαν πολλά σκάνδαλα. Για παράδειγμα, η μοναδική υπόθεση πλαστογράφησης χαρτονομισμάτων που γνώρισε ποτέ η Γαλλία στη διάρκεια των τελευταίων χρόνων, στην οποία είχαν εμπλακεί όλοι οι άνθρωποι του *Colubra*, συμπεριλαμβανομένου του ανιψιού του. Ή η λεηλάτηση και το παράνομο εμπόριο ξυλείας από τα δάση της Βουργουνδίας, ή η αξιόποινη εκμετάλλευση των δασών της Νορ-
μανδίας· και στις δύο αυτές περιπτώσεις ξαναβρίσκουμε τον ίδιο άνθρωπο του Κολμπέρ, τον Μπεριέ, που είχε πλαστογραφήσει και τα έγγραφα της δίκης του Φουκέ. Μηχανορραφίες για να πλουτίσει την οικογένειά του».

«Μια ζωή καλότυχη, λοιπόν».

«Δεν το νομίζω. Πέρασε όλη τη ζωή του επιδεικνύοντας τη μεγαλύτερη ακεραιότητα και συγκεντρώνοντας πλούτη τα οποία δεν αξιοποίησε ποτέ. Υπέφερε από μια ζήλια υπέρμετρη, που δεν τον άφηνε στιγμή σε ησυχία. Ήταν αναγκασμένος να παιδεύεται για να μπορέσει να βρει έστω και μια ιδέα που ν’ αξίζει. Θύμα της δίψας του για εξουσία, υποχρέωσε τον εαυτό του να αναλάβει τον πλήρη έλεγχο όλων των τομέων της χώρας, περνώντας τη ζωή του καθισμένος στο γραφείο του. Δεν αστειεύτηκε ποτέ και για τίποτα, και ήταν πάντα λαομίσητος. Ανεχόταν κάθε μέρα τους πιο καταστρεπτικούς θυμούς του μονάρχη. Τον κορόιδευαν και τον περιφρονούσαν για την έλλειψη

παιδείας του. Αυτοί οι θυμοί και η άγνοιά του τελικά τον σκότωσαν».

«Τι θέλετε να πείτε;»

Ο αβάς γέλασε με την καρδιά του. «Ξέρεις τι οδήγησε τον Κολμπέρ στο νεκροκρέβατό του;»

«Ένας κολικός των νεφρών, εσείς το είπατε».

«Σωστά. Και ξέρεις γιατί; Ο βασιλιάς, εκνευρισμένος από την τελευταία γκάφα του, τον κάλεσε και τον έλουσε με βρισιές και προσβολές».

«Κάποιο διοικητικό λάθος;»

«Κάτι χειρότερο. Για να μιμηθεί τις ικανότητες του Φουκέ, ο Κολμπέρ ανακατεύτηκε στην κατασκευή μιας καινούριας πτέρυγας στο παλάτι των Βερσαλλιών, επιβάλλοντας τη γνώμη του στους κατασκευαστές, οι οποίοι δεν κατάφεραν να τον κάνουν να καταλάβει τους κινδύνους που ενείχε η παρέμβασή του».

«Μα, πώς; Ο Φουκέ είχε πεθάνει στη φυλακή πριν από τρία χρόνια, και ο Κολμπέρ εξακολουθούσε ακόμη να τον σκέφτεται;»

«Όσο ο υπουργός βρισκόταν στη ζωή, αν και θαμμένος ζωντανός στο Πινιερόλ, ο Κολμπέρ ζούσε με τον φόβο μήπως ο βασιλιάς τον ανακαλέσει απ’ τη μια μέρα στην άλλη. Ωστόσο, ούτε μετά τον θάνατο του Φουκέ ησύχασε το πνεύμα του *Colubra*, που το στοίχειωνε το βάρος της ανάμνησης του προκατόχου του, ο οποίος ήταν πιο έξυπνος, πιο ικανός, πιο σοφός, πιο αγαπητός και πιο άξιος θαυμασμού απ’ ό,τι εκείνος. Ο Κολμπέρ απέκτησε πολλά παιδιά, υγιή και γερά, που τα έκανε όλα πλούσια, και διέθετε τεράστια εξουσία, ενώ η οικογένεια του αντιπάλου του διασκορπίστηκε μακριά απ’ την πρωτεύουσα και καταδικάστηκε να αγωνίζεται διαρκώς για να πληρώσει τα χρέη της. Όμως ο *Colubra* δεν κατόρθωσε ποτέ να ξεφύγει

απ’ τη μόνη ήττα που του επέβαλε ποτέ η Μητέρα Φύση, στερώντας του περιφρονητικά τα δώρα της, για να τα προσφέρει γενναιόδωρα στον αντίπαλό του τον Φουκέ».

«Πώς εκτυλίχτηκε η κατασκευή των Βερσαλλιών;»

«Η καινούρια πτέρυγα κατέρρευσε και όλη η Αυλή γέλασε. Ο βασιλιάς δημιούργησε ολόκληρο σκάνδαλο με επίκεντρο τον Κολμπέρ, ο οποίος, συντριμμένος απ’ την ταπείνωση, έπαθε μια τρομερή κρίση κολικού. Αφού επί αρκετές μέρες τον έκανε να ουρλιάζει απ’ τους πόνους, το κακό τον οδήγησε τελικά στον θάνατο».

Ήμουν κατάπληκτος μπροστά στη δύναμη της θείας δίκης.

«Υπήρξατε πράγματι καλός φίλος του υπουργού Φουκέ» ήταν η μόνη φράση που κατόρθωσα να πω.

«Θα ήθελα να ήμουν καλύτερος φίλος».

Ακούσαμε μια πόρτα ν’ ανοιγοκλείνει στον πρώτο όροφο και βήματα να κατευθύνονται προς τη σκάλα.

«Καλύτερα ν’ αφήσουμε το πεδίο ελεύθερο στην επιστήμη» δήλωσε ο Άτο εννοώντας την άφιξη του Κριστοφάνο. «Όμως μην ξεχάσεις ότι έχουμε κάτι να κάνουμε αργότερα».

Έτρεξε και χώθηκε κάτω απ’ τη σκάλα που οδηγούσε στο κελάρι, περιμένοντας ν’ ανέβει τρέχοντας τα σκαλιά μόλις περνούσε ο γιατρός.

Ο Κριστοφάνο είχε κατέβει να μου ζητήσει να ετοιμάσω το δείπνο, καθώς οι ένοικοι είχαν αρχίσει να διαμαρτύρονται.

«Έχω την εντύπωση ότι άκουσα βήματα. Πέρασε κανείς αποδώ;»

«Όχι, κανένας. Θα πρέπει ν’ ακούσατε εμένα που ετοίμαζα τους φούρνους» απάντησα προσποιούμενος ότι ασχολιόμουν με τις χύτρες.

Θα ήθελα να κρατήσω τον γιατρό. Όμως εκείνος, ικανοποιημένος απ’ την απάντησή μου, ανέβηκε ξανά στο δωμάτιό του, παρακαλώντας με να σερβίρω το φαγητό όσο πιο γρήγορα γινόταν. Ευτυχώς, σκέφτηκα, που είχε αποφασίσει να τρώμε μόνο δύο φορές την ημέρα.

Θα έφτιαχνα μια σούπα από σιμιγδάλι και φακές, σκόρδο, κανέλα και ζάχαρη, την οποία σκόπευα να συνοδέψω με τυρί και μερικά αρωματικά βότανα, μικρά γλυκά και μισό ποτήρι νερωμένο κρασί.

Καθώς ετοίμαζα το φαγητό, χίλιες σκέψεις περνούσαν απ’ το φτωχό μυαλό μου του παραγιού. Κατ’ αρχάς, η αφήγηση του αβά Μελάνι. Είχα συγκινηθεί. Αυτές, λοιπόν, ήταν οι δυσκολίες –τωρινές και παλιότερες– του αβά, ενός ανθρώπου ικανού για ψέματα και υποκρισία (και ποιος δεν είναι, άλλωστε, μέχρις ενός σημείου;), που όμως δεν είχε καμία διάθεση ν’ αρνηθεί το παρελθόν του. Η παλιά φιλία του με τον υπουργό Φουκέ ήταν η μελανή κηλίδα την οποία η νεανική φυγή του στη Ρώμη και οι διαδοχικές ταπεινώσεις δεν είχαν καταφέρει να σβήσουν και η οποία σήμερα έκανε αβέβαιη την εύνοια του βασιλιά. Κι όμως, εξακολουθούσε να υπερασπίζεται τη μνήμη του ευεργέτη του. Βέβαια, ίσως εκφραζόταν ελεύθερα μόνο μπροστά σ’ εμένα, αφού ήξερε ότι εγώ δεν θα είχα ποτέ την ευκαιρία να μεταφέρω τα λόγια του στην Αυλή της Γαλλίας.

Σκεφτόμουν αυτά που ανακάλυψε ανάμεσα στα χαρτιά του Κολμπέρ. Μου είχε εκμυστηρευτεί με μεγάλη ηρεμία το πώς βούτηξε τα μυστικά έγγραφα απ’ το γραφείο του *Colubra,* παραβιάζοντας τους μηχανισμούς που υποτίθεται ότι έπρεπε να τα προστατεύουν. Αλλά δεν ήταν αυτό το γεγονός που με ξάφνιασε, δεδομένου του χαρακτήρα του άντρα, κάτι που είχα μάθει τόσο από τις διηγήσεις τρίτων όσο και από τη δική μου εμπειρία. Αυτό που με ξάφνιασε

ήταν η αποστολή την οποία ανέλαβε, να ξαναβρεί στη Ρώμη τον παλιό φίλο και προστάτη του, τον υπουργό Φουκέ. Ο αβάς Μελάνι ήταν βέβαιο ότι δεν ενεργούσε επιπόλαια, όχι μόνο επειδή ο υπουργός θεωρείτο νεκρός, αλλά και επειδή ήταν ο άνθρωπος που είχε παρασύρει, έστω και άθελά του, τον Άτο Μελάνι στο σκάνδαλο. Σύμφωνα με τον αβά, ήμουν ο μοναδικός που γνώριζε αυτή τη μυστική αποστολή, την οποία διέκοψε προσωρινά το ξαφνικό κλείσιμο του πανδοχείου λόγω της καραντίνας. Επομένως, είχα χωθεί στην υπόγεια στοά που ανοιγόταν κάτω απ’ το πανδοχείο μαζί μ’ έναν ειδικό πράκτορα του βασιλιά της Γαλλίας! Ένιωσα να με τιμά το γεγονός ότι ασχολήθηκε με τόσο πάθος με τα μυστήρια του Ντοντσέλο, και πιο συγκεκριμένα με την εξαφάνιση των μαργαριταριών μου. Ο ίδιος είχε ζητήσει επίμονα τη βοήθειά μου. Τώρα πια δεν θα δίσταζα να δώσω στον αβά τα δεύτερα κλειδιά των δωματίων του Ντουλτσιμπένι και του Ντεβιζέ, παρόλο που μόλις την προηγουμένη τού τα είχα αρνηθεί. Ωστόσο, ήταν πολύ αργά· εξαιτίας των μέτρων του Κριστοφάνο, οι δύο άντρες, όπως και οι άλλοι ένοικοι, θα έμεναν μέρα νύχτα κλεισμένοι στα δωμάτιά τους, αποκλείοντας κάθε έρευνα εκ μέρους μας. Και ο αβάς μού είχε ήδη εξηγήσει ότι θα ήταν μάταιο να τους ανακρίνω, αφού έτσι θα προκαλούσα τις υποψίες τους.

Ήμουν περήφανος που μοιραζόμουν μαζί του όλα αυτά τα μυστικά, όμως αυτό δεν ήταν τίποτα σε σύγκριση με τα μπερδεμένα συναισθήματα που είχε ξεσηκώσει μέσα μου η κουβέντα μου με την Κλορίντια.

Αφού σερβίρισα το δείπνο σε κάθε ένοικο ξεχωριστά, επισκέφτηκα τον Μπέντφορντ κι έπειτα τον Πελεγκρίνο, για να τους ταΐσω μαζί με τον Κριστοφάνο. Ο Άγγλος

μουρμούριζε ακατάληπτες λέξεις. Ο γιατρός έδειχνε ανήσυχος. Μάλιστα, πήγε στο διπλανό δωμάτιο για να εξηγήσει στον Ντεβιζέ την κατάστασή του και να τον παρακαλέσει να πάψει να παίζει την κιθάρα του, τουλάχιστον για την ώρα. Διότι ο μουσικός έκανε συνέχεια ασκήσεις, επαναλαμβάνοντας ξανά και ξανά το αγαπημένο του κομμάτι.

«Θα κάνω κάτι καλύτερο» απάντησε λακωνικά ο Ντεβιζέ.

Και, αντί να σταματήσει, άρχισε να παίζει το ρόντο του. Ο Κριστοφάνο ήταν έτοιμος να διαμαρτυρηθεί, όταν τον τύλιξε η μυστηριώδης μαγεία της μουσικής, κάνοντας το πρόσωπό του να φωτιστεί. Γνέφοντας φιλικά, ο γιατρός έφυγε αθόρυβα.

Λίγο αργότερα, καθώς έβγαινα απ’ το δωμάτιο του Πελεγκρίνο στη σοφίτα, άκουσα μια ψιθυριστή φωνή να με καλεί στον δεύτερο όροφο. Ήταν ο πατήρ Ρομπλέντα, του οποίου το δωμάτιο βρισκόταν δίπλα στη σκάλα. Απ’ τη μισάνοιχτη πόρτα του ζήτησε να μάθει νέα για τους δύο αρρώστους.

«Ούτε ο Άγγλος είναι καλύτερα;»

«Όχι και τόσο» απάντησα.

«Και ο γιατρός δεν βρήκε τίποτα καινούριο να μας πει;»

«Όχι».

Οι τελευταίες νότες του ρόντο του Ντεβιζέ έφτασαν στ’ αυτιά μας. Ακούγοντάς τες, ο Ρομπλέντα έβγαλε έναν παθιάρικο αναστεναγμό.

«Η μουσική είναι η φωνή του Θεού» δικαιολογήθηκε.

Καθώς είχα μαζί μου τις αλοιφές, επωφελήθηκα για να του ζητήσω να μου αφιερώσει λίγο χρόνο, ώστε να του προσφέρω αυτή τη θεραπεία κατά της επιδημίας.

Με μια κίνηση με κάλεσε να μπω στο δωματιάκι του.

Ετοιμαζόμουν ν’ ακουμπήσω τα πράγματά μου σε μια καρέκλα δίπλα στην πόρτα, όταν με σταμάτησε.

«Όχι, όχι, περίμενε, τη χρειάζομαι».

Κι αμέσως έβαλε στην καρέκλα ένα γυάλινο κουτί με πλαίσιο από μαύρο ξύλο αχλαδιάς, που περιείχε έναν Εσταυρωμένο, καρπούς και λουλούδια. Το κουτί στηριζόταν σε μικρά ασημένια ποδαράκια σε σχήμα κρεμμυδιού.

«Το αγόρασα εδώ, στη Ρώμη. Είναι πολύτιμο. Είναι πιο ασφαλές πάνω στην καρέκλα».

Η φτωχή δικαιολογία του Ρομπλέντα μού έδειξε καθαρά ότι στην επιθυμία του να μιλήσει, έπειτα από τόσες ώρες που είχε περάσει μόνος, ερχόταν να προστεθεί ο φόβος της επαφής με τα άτομα που άγγιζαν τον Μπέντφορντ καθημερινά. Του θύμισα ότι έπρεπε να του κάνω εντριβή με τα ίδια μου τα χέρια και ότι δεν έπρεπε να φοβάται, αφού ο ίδιος ο Κριστοφάνο είχε διαβεβαιώσει τους ενοίκους για τις φυσικές αντιστάσεις μου απέναντι στην πανώλη.

«Ναι, ναι, ναι» περιορίστηκε να πει, δείχνοντας μετρημένη εμπιστοσύνη.

Τον παρακάλεσα να ξεσκεπάσει το στέρνο του, ώστε να μπορέσω να τον τρίψω και να του βάλω ένα επίθεμα στην περιοχή της καρδιάς και κατάπλασμα γύρω απ’ την αριστερή θηλή.

«Γιατί;» ρώτησε ο ιησουίτης με απορία.

Αυτή ήταν η εντολή του Κριστοφάνο, του εξήγησα, επειδή η ανήσυχη φύση του κινδύνευε να του αποδυναμώσει την καρδιά.

Μαλάκωσε και, καθώς εγώ άνοιγα την τσάντα κι έψαχνα τα σωστά βαζάκια, ξάπλωσε στο κρεβάτι, πάνω απ’ το οποίο βρισκόταν ένα πορτρέτο του Κυρίου μας Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Ο Ρομπλέντα άρχισε να παραπονιέται για τις αμφιταλαντεύσεις του Κριστοφάνο, για το γεγονός ότι ακόμη δεν είχαμε καταφέρει να δώσουμε σαφή εξήγηση για τον θάνατο του Ντε Μουρέ και την αδιαθεσία του Πελεγκρίνο, ενώ αβεβαιότητα κάλυπτε και την πανώλη που είχε προσβάλει τον Μπέντφορντ. Αυτοί οι λόγοι ήταν αρκετοί για να σιγουρευτούμε, χωρίς τη σκιά της παραμικρής αμφιβολίας, ότι ο γιατρός απ' την Τοσκάνη ήταν ανίκανος να εκπληρώσει τα καθήκοντά του. Ύστερα πέρασε στους άλλους ενοίκους και στον κύριο Πελεγκρίνο, τον οποίο θεωρούσε υπεύθυνο για την παρούσα κατάσταση. Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, το αφεντικό μου δεν είχε φροντίσει αρκετά την καθαριότητα του πανδοχείου. Έπειτα ήρθε η σειρά του Μπρενότσι και του Μπέντφορντ, οι οποίοι, έχοντας ταξιδέψει αρκετά, έφεραν στο πανδοχείο κάποιο σκοτεινό κακό. Για τους ίδιους λόγους τα 'βαλε και με τον Στιλόνε Πριάσο (που είχε έρθει απ' τη Νάπολη, πόλη που όλοι ήξεραν ότι ο αέρας της ήταν ανθυγιεινός), με τον Ντεβιζέ (ίδια περίπτωση), με τον Άτο Μελάνι (του οποίου η παρουσία σ' αυτά τα μέρη και η κακή υπόληψη απαιτούσαν την προσφυγή στις προσευχές), με τη γυναίκα του πυργίσκου (ορκιζόταν ότι αγνοούσε τα πάντα γύρω απ' τη διαμονή της στο πανδοχείο, διαφορετικά δεν θα ερχόταν να μείνει ποτέ στο Ντοντσέλο) και τέλος αναθεμάτισε τον Ντουλτσιμπένι, γιατί δεν του άρεσε καθόλου η λοξή έκφραση του γιανσενιστή.

«Γιανσενιστής;» ρώτησα έκπληκτος μ' αυτή τη λέξη που την άκουγα πρώτη φορά.

Ο Ρομπλέντα μού εξήγησε εν συντομία ότι οι γιανσενιστές αποτελούσαν μια αίρεση πολύ επικίνδυνη και πολύ επιζήμια. Είχαν πάρει το όνομά τους απ' τον Γιάνσεν, ιδρυτή της θρησκείας τους (αν μπορούσαμε να τη

χαρακτηρίσουμε έτσι), και συμπεριλάμβαναν στις τάξεις τους και έναν τρελό, κάποιον Πασκάλ, ο οποίος φορούσε κάλτσες βουτηγμένες στο κονιάκ για να ζεσταίνει τα πόδια του και έγραφε επιστολές που περιείχαν σοβαρές προσβολές κατά της Εκκλησίας, του Κυρίου μας Ιησού Χριστού και όλων των τίμιων και λογικών ανθρώπων που πίστευαν στον Θεό.

Ξαφνικά, ο ιησουίτης σταμάτησε κι έκανε μια γκριμάτσα αηδίας. «Το λάδι σου βρομάει απίστευτα. Είμαστε σίγουροι ότι δεν είναι δηλητήριο;»

Τον διαβεβαίωσα για την αποτελεσματικότητα του φαρμάκου, το οποίο είχε κατασκευάσει ο Αντόνιο Φιορεντίνο για να προφυλάξει τον κόσμο απ’ την πανώλη την εποχή της Δημοκρατίας της Φλωρεντίας. Τα συστατικά του, όπως μου είχε εξηγήσει ο Κριστοφάνο, ήταν θηριακή απ’ την Ανατολή, βρασμένη με χυμό λεμονιού, καρλινία, αυτοκρατορική, γεντιανή, ζαφορά, άσπρο δίκταμο και σανδαράχη. Σε συνδυασμό με τα τριψίματα και τα χάδια μου, ο ήχος αυτών των ονομάτων, που λες και έδιωχνε την άσχημη μυρωδιά, έμοιαζε να νανουρίζει τον Ρομπλέντα. Όπως το είχα παρατηρήσει και με την Κλορίντια, οι δυνατές αναθυμιάσεις και ο τρόπος με τον οποίο εφάρμοζα τα μαντζούνια του Κριστοφάνο ηρεμούσαν βαθιά τους ενοίκους κι έλυναν τη γλώσσα τους.

«Με δυο λόγια, αυτοί οι γιανσενιστές είναι σχεδόν αιρετικοί;» ρώτησα.

«Παραπάνω από σχεδόν» απάντησε ο Ρομπλέντα με τόνο που μαρτυρούσε ικανοποίηση.

Πράγματι, ο Γιάνσεν είχε κυκλοφορήσει ένα βιβλίο του οποίου ο πάπας Ιννοκέντιος Ι΄ είχε καταδικάσει τις προτάσεις λίγα χρόνια νωρίτερα.

«Γιατί, λοιπόν, πιστεύετε ότι ο κύριος Ντουλτσιμπένι ανήκει στις τάξεις των γιανσενιστών;»

Το απόγευμα πριν απ’ την ημέρα που ξεκίνησε η καραντίνα, μου εξήγησε ο Ρομπλέντα, είχε δει τον Ντουλτσιμπένι να μπαίνει στο Ντοντσέλο κρατώντας βιβλία που μάλλον τα είχε αγοράσει από κάποιο βιβλιοπωλείο, ίσως στη διπλανή πλατεία Ναβόνα, όπου υπάρχει πλήθος τέτοιων μαγαζιών. Ανάμεσά τους, ο Ρομπλέντα διέκρινε τον τίτλο ενός απαγορευμένου βιβλίου που έκλινε προς αυτό το αιρετικό δόγμα. Σύμφωνα με τον ιησουίτη, αυτό σήμαινε καθαρά ότι ο Ντουλτσιμπένι ήταν γιανσενιστής.

«Παράξενο που μπορεί κανείς ν’ αγοράσει τέτοιου είδους βιβλία στη Ρώμη» παρατήρησα «τη στιγμή που ο πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄ σίγουρα έχει καταδικάσει κι αυτός με τη σειρά του τους γιανσενιστές».

Μια καινούρια έκφραση ζωγραφίστηκε στο πρόσωπο του πατέρα Ρομπλέντα. Αντίθετα με ό,τι πίστευα, υπογράμμισε, ο πάπας Οντεσκάλκι είχε δείξει έμπρακτα πολλές φορές την ανοχή του προς τους γιανσενιστές, τόσες ώστε ο Βασιλιάς Ήλιος, ο οποίος αντιμετώπιζε τους γιανσενιστές της Γαλλίας με τη μεγαλύτερη καχυποψία, κατηγορούσε από καιρό τον πάπα ότι καλλιεργούσε ύποπτες συμπάθειες προς τους οπαδούς αυτού του δόγματος.

«Πώς είναι δυνατόν ο Κύριός μας ο πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄ να τρέφει συμπάθεια προς τους αιρετικούς;» ρώτησα έκπληκτος.

Ξαπλωμένος, με τα χέρια κάτω απ’ το κεφάλι, ο πατήρ Ρομπλέντα με κοίταξε λοξά τρεμοπαίζοντας τα μικρά μάτια του.

«Ίσως ξέρεις ότι ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ και ο Κύριός μας ο πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄ τα έχουν τσουγκρίσει από καιρό».

«Θέλετε να πείτε ότι ο ποντίφικας υποστηρίζει τους γιανσενιστές μόνο και μόνο για να βλάψει τον βασιλιά της Γαλλίας;»

«Μην ξεχνάς» απάντησε με υποκριτικό ύφος «ότι ένας ποντίφικας είναι και πρίγκιπας με κοσμική εξουσία, την οποία έχει καθήκον να υπερασπιστεί και να προωθήσει με όλα τα μέσα».

«Μα, όλος ο κόσμος εγκωμιάζει τον πάπα Οντεσκάλκι» διαμαρτυρήθηκα. «Κατήργησε τον νεποτισμό, εξυγίανε το αποστολικό θησαυροφυλάκιο, έκανε τα πάντα για να ενισχύσει τον πόλεμο κατά των Τούρκων…»

«Αυτά που λες είναι σωστά. Πράγματι, έφτασε στο σημείο να μην εκχωρήσει δικαιώματα στον ανιψιό του Λίβιο Οντεσκάλκι, τον οποίο δεν έκανε καν καρδινάλιο. Στην πραγματικότητα, κράτησε αυτά τα δικαιώματα για τον εαυτό του».

Αυτή η απάντηση μου φάνηκε πονηρή, παρόλο που δεν αντέκρουε τις παρατηρήσεις μου.

«Όπως όλοι όσοι έχουν μεγάλη πείρα στο εμπόριο, γνωρίζει καλά την αξία του χρήματος. Πρέπει όντως να αναγνωρίσουμε ότι αξιοποίησε στο έπακρο την επιχείρηση που του κληροδότησε ο θείος του απ’ τη Γένοβα. Περίπου… πεντακόσιες χιλιάδες σκούδα, λένε. Χωρίς να υπολογίσουμε τμήματα άλλων περιουσιών που φρόντισε να διεκδικήσει απ’ τους συγγενείς του» πρόσθεσε βιαστικά ανεβάζοντας τον τόνο της φωνής του.

Προτού καν προλάβω να πνίξω την έκπληξή μου και να τον ρωτήσω αν ο ποντίφικας είχε πράγματι κληρονομήσει ένα τόσο τεράστιο χρηματικό ποσό, ο Ρομπλέντα συνέχισε.

«Ο καλός μας ποντίφικας δεν είναι λεοντόκαρδος. Ψιθυρίζεται, αλλά προσοχή» είπε χαμηλώνοντας τη φωνή του «πρόκειται για κουτσομπολιά, ότι έφυγε σαν δειλός

απ’ το Κόμο όταν ήταν νέος, για να μην χρειαστεί να κάνει τον διαιτητή σ’ έναν καβγά μεταξύ φίλων».

Σώπασε για λίγο προτού ξαναπεράσει στην επίθεση: «Αλλά διαθέτει το θείο χάρισμα της υπομονής και της επιμονής. Γράφει κάθε μέρα στον αδελφό του και σε όλους τους συγγενείς του, ζητώντας πληροφορίες για την περιουσία της οικογένειας. Είναι αδύνατον, απ’ ό,τι φαίνεται, να περάσει δυο μέρες στη σειρά δίχως να ελέγξει, να συμβουλεύσει, να επιμείνει... Άλλωστε, η οικογενειακή περιουσία είναι σημαντική. Αυξήθηκε ξαφνικά μετά την πανούκλα του 1630, τόσο που λένε στην περιοχή, στο Κόμο, ότι οι Οντεσκάλκι επωφελήθηκαν απ’ τους πολλούς θανάτους των θυμάτων της ασθένειας και απευθύνθηκαν σε εξυπηρετικούς δικηγόρους για να ιδιοποιηθούν την περιουσία των νεκρών που δεν είχαν κληρονόμους. Όμως όλα αυτά είναι συκοφαντίες, για τ’ όνομα του Κυρίου» είπε ο Ρομπλέντα κάνοντας τον σταυρό του. «Όπως και να ’χει» πρόσθεσε «έχουν τόσα πλούτη που, κατά τη γνώμη μου, έχουν χάσει τον λογαριασμό: κτήματα, οικήματα που τα νοικιάζουν σε θρησκευτικά τάγματα, πληρωμένες υπηρεσίες, εταιρείες είσπραξης των φόρων. Χωρίς να ξεχνάμε τις πιστώσεις, ναι, θα έλεγα μάλλον τα δάνεια, σε πολλούς ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων και ορισμένων καρδιναλίων» είπε ο ιησουίτης αδιάφορα, προσποιούμενος ότι εξετάζει ένα ράγισμα στο ταβάνι.

«Η οικογένεια του ποντίφικα πλουτίζει με τοκογλυφία;» ρώτησα κατάπληκτος. «Αλλά ο πάπας Ιννοκέντιος απαγόρευσε στους Εβραίους να δανείζουν χρήματα!»

«Ακριβώς» απάντησε αινιγματικά ο ιησουίτης.

Ύστερα θέλησε να με ξεφορτωθεί, προφασιζόμενος ότι ήταν ώρα για τη βραδινή προσευχή. Έκανε να σηκωθεί.

«Δεν τελείωσα ακόμη. Πρέπει να σας βάλω και ένα επίθεμα».

Ξαναξάπλωσε χωρίς να διαμαρτυρηθεί. Έδειχνε σκεφτικός.

Λοξοκοιτάζοντας τις σημειώσεις του Κριστοφάνο, πήρα ένα κομμάτι κρυσταλλικό αρσενικό και το τύλιξα μέσα σε λίγο μετάξι. Πλησίασα τον ιησουίτη και άπλωσα το επίθεμα στη θηλή του. Έπρεπε να περιμένω να στεγνώσει, για να το υγράνω δύο φορές με ξίδι.

«Πάντως, σε παρακαλώ, μην ακούς τα κακόβουλα σχόλια που διαδίδονται για τον πάπα Ιννοκέντιο από την εποχή της κυρίας Ολίμπια» ξανάπιασε το θέμα, ενώ εγώ ολοκλήρωνα την επιχείρηση.

«Ποια σχόλια;»

«Ω, τίποτα, τίποτα, είναι απλώς δηλητήριο. Ακόμα πιο ισχυρό από αυτό που σκότωσε τον καημένο τον Ντε Μουρέ».

Σώπασε παίρνοντας ύφος μυστηριώδες.

Ανησύχησα. Γιατί ο ιησουίτης μίλησε για το δηλητήριο που ίσως σκότωσε τον γέρο Γάλλο; Επρόκειτο απλώς για τυχαία σύγκριση; Αυτός ο μυστηριώδης υπαινιγμός μήπως έκρυβε κάτι; Μήπως είχε σχέση με τις εξίσου μυστηριώδεις υπόγειες στοές του Ντοντσέλο; Ίσως ήμουν ανόητος, αλλά αυτή η λέξη –δηλητήριο– αντηχούσε συνεχώς στο κεφάλι μου.

«Συγχωρήστε με, πάτερ, αλλά τι θέλετε να πείτε;»

«Καλύτερα για σένα να μείνεις στην άγνοιά σου» μου απάντησε αφηρημένα.

«Ποια είναι η κυρία Ολίμπια;» επέμεινα.

«Μην μου πεις ότι δεν άκουσες ποτέ για την πάπισσα;» μουρμούρισε κοιτάζοντάς με απορημένα.

«Την πάπισσα;»

Έτσι, ο Ρομπλέντα, αφού γύρισε στο πλάι και στηρίχτηκε στον αγκώνα του, άρχισε να μου λέει, με ψιθυριστή φωνή και με ύφος που έδειχνε ότι μου έκανε τεράστια χάρη, ότι ο πάπας Οντεσκάλκι πήρε τον τίτλο του καρδιναλίου από τον πάπα Ιννοκέντιο Ι΄ Παμφίλι, σχεδόν σαράντα χρόνια νωρίτερα. Ο τελευταίος είχε βασιλεύσει με πολυτέλεια και μεγαλοπρέπεια, σβήνοντας τα δυσάρεστα γεγονότα που συνέβησαν στη διάρκεια της θητείας του προηγούμενου ποντίφικα, του Ουρβανού Η΄ Μπαρμπερίνι. Ωστόσο, ορισμένοι παρατήρησαν –ο τόνος του ιησουίτη κατέβηκε άλλη μια οκτάβα– ότι ο πάπας Ιννοκέντιος Ι΄, της οικογένειας Παμφίλι, και η γυναίκα του αδελφού του, η Ολίμπια Μενταλτσίνι, έτρεφαν μεγάλη συμπάθεια ο ένας για τον άλλον. Έλεγαν (επρόκειτο μόνο για συκοφαντίες, τι στο καλό!) ότι η οικειότητα ανάμεσά τους ήταν υπερβολική και ύποπτη, παρόλο που συνδέονταν με πολύ στενούς δεσμούς συγγένειας, στο όνομα της οποίας η τρυφερότητα, η στοργή και ένα σωρό άλλα συναισθήματα είναι απόλυτα δικαιολογημένα, είπε κοιτάζοντάς με ίσια στα μάτια. Ο πάπας Παμφίλι είχε δώσει στη νύφη του τέτοιες ελευθερίες, ώστε εκείνη πήγαινε στα διαμερίσματά του οποιαδήποτε ώρα της μέρας και της νύχτας, αναμειγνυόταν στις υποθέσεις του και είχε λόγο ακόμα και στα θέματα του κράτους: όριζε τις ακροάσεις, παραχωρούσε προνόμια, έπαιρνε αποφάσεις στο όνομα του πάπα. Η κυρία Ολίμπια σίγουρα δεν επιβαλλόταν χάρη στη γοητεία της, διότι ήταν ιδιαίτερα απωθητική, αλλά χάρη στην απίστευτη, σχεδόν αντρική, δύναμη της προσωπικότητάς της. Γνωρίζοντας την εξουσία που ασκούσε στην Αγία Έδρα, οι πρέσβεις των ξένων δυνάμεων της έστελναν συνεχώς δώρα. Απ’ την άλλη, ο ποντίφικας ήταν αδύναμος, υποταγμένος, φύση μελαγχολική. Οι φήμες

πύκνωναν στη Ρώμη και κάποιος έφτασε στο σημείο να κοροϊδέψει τον πάπα στέλνοντάς του ανώνυμα ένα μενταγιόν όπου στη μία πλευρά εμφανιζόταν η νύφη του ντυμένη όπως ακριβώς ο πάπας, φορώντας ακόμα και την τιάρα, και στην άλλη, ο Ιννοκέντιος Ι΄ ντυμένος σαν γυναίκα και κρατώντας βελόνα και κλωστή.

Οι καρδινάλιοι επαναστάτησαν μπροστά σε μια τόσο απρεπή κατάσταση και κατάφεραν ν’ απομακρύνουν την κυρία για κάποιο διάστημα. Όμως εκείνη επέστρεψε δριμύτερη και τελικά συνόδευσε τον πάπα μέχρι τον τάφο του με τον δικό της τρόπο· επί δύο μέρες έκρυβε απ’ τον λαό τον θάνατο του ποντίφικα, ώστε να έχει τον χρόνο να βουτήξει απ’ τα παπικά διαμερίσματα όλα τα αντικείμενα αξίας. Στο μεταξύ, το άψυχο σώμα είχε εγκαταλειφθεί σ’ ένα δωμάτιο, στο έλεος των αρουραίων, δίχως κανένας να σκεφτεί να ετοιμάσει την ταφή του. Η κηδεία έγινε τελικά μέσα στη γενική αδιαφορία των καρδιναλίων και μέσα στις προσβολές και στα γέλια του λαού.

Ε, λοιπόν, στην Ολίμπια άρεσε να παίζει χαρτιά. Λέγεται ότι ένα βράδυ, σε μια χαρούμενη παρέα κυριών και ιπποτών, βρέθηκε δίπλα σ’ έναν νεαρό δόκιμο, ο οποίος, μετά την αποχώρηση των υπόλοιπων παικτών, δέχτηκε ευχαρίστως να συνεχίσει το παιχνίδι με την κυρία Ολίμπια. Και λέγεται ακόμα ότι ένα μεγάλο πλήθος συγκεντρώθηκε γύρω απ’ το τραπέζι για να παρακολουθήσει αυτή την ιδιαίτερη μονομαχία. Για πάνω από μία ώρα, οι δύο αντίπαλοι συγκρούονταν δίχως να λογαριάζουν ούτε χρόνο ούτε χρήμα, προσφέροντας στο κοινό τους έντονες συγκινήσεις. Στο τέλος της βραδιάς, η κυρία Ολίμπια επέστρεψε σπίτι της μ’ ένα ποσό του οποίου το ακριβές ύψος παρέμεινε άγνωστο, αλλά που όλος ο κόσμος το θεωρεί τεράστιο. Σύμφωνα με κάποιες άλλες

φήμες, ένας υπηρέτης της κυρίας Ολίμπια έβλεπε τα χαρτιά που κρατούσε αφηρημένα ο νεαρός άγνωστος, που ήταν πάντα καλύτερα απ’ της αντιπάλου του, ο οποίος έχασε έτσι όλα τα αποφασιστικά χτυπήματα, χωρίς ωστόσο (η ευγένεια υποχρεώνει) να το δείξει σε κανέναν, πόσο μάλλον στη νικήτρια, αντιμετωπίζοντας τη βαριά ήττα του με τη μεγαλύτερη αδιαφορία. Ε, λοιπόν, λίγο αργότερα, ο πάπας Παμφίλι προήγαγε σε καρδινάλιο αυτό τον δόκιμο, που ονομαζόταν Μπενεντέτο Οντεσκάλκι και ο οποίος έβαλε την πορφύρα στη νεαρή ηλικία των τριάντα τεσσάρων ετών.

Στο μεταξύ, είχα τελειώσει με την αλοιφή.

«Μην ξεχνάς» με προειδοποίησε βιαστικά ο Ρομπλέντα με τη συνηθισμένη φωνή του, καθώς αφαιρούσε το επίθεμα απ’ το στήθος του, «είναι απλές συκοφαντίες. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει καμία απόδειξη γι’ αυτό το επεισόδιο».

Έφυγα απ’ το δωμάτιο του πατρός Ρομπλέντα μ’ ένα αίσθημα δυσφορίας, που όμως δεν μπορούσα να το εξηγήσω, και με τη συζήτησή μας να γυροφέρνει στο μυαλό μου. Δεν ήταν απαραίτητο να έχει κανείς υπερφυσική αντίληψη για να καταλάβει τι σκεφτόταν ο ιησουίτης, ότι ο Κύριός μας ο πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄ δεν ήταν ένας ποντίφικας έντιμος, ενάρετος και άγιος, αλλά ότι ήταν φίλος και οπαδός των γιανσενιστών, τους οποίους ευνοούσε με σκοπό να χαλάσει τα σχέδια του βασιλιά της Γαλλίας, με τον οποίο βρισκόταν σε σύγκρουση. Κυριευμένος από μιαν αχαλίνωτη όρεξη για υλικά αγαθά, από απληστία και φιλαργυρία, έφτασε στο σημείο να διαφθείρει την κυρία Ολίμπια για να γίνει καρδινάλιος. Ωστόσο, αν αυτό το πορτρέτο ήταν αληθινό, σκέφτηκα, τότε πώς ο Κύριός μας ο πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄ επανέφερε

την αυστηρότητα, την αξιοπρέπεια και τη λιτότητα στην καρδιά της Μητέρας Εκκλησίας; Πώς μπορούσε να είναι ο ίδιος άνθρωπος που, εδώ και δεκαετίες, έδινε ελεημοσύνη στους φτωχούς ολόκληρου του κόσμου; Ο ίδιος άνθρωπος που κάλεσε όλους τους ηγεμόνες της Ευρώπης να ενώσουν τις δυνάμεις τους εναντίον του Τούρκου; Κανένας δεν αγνοούσε ότι οι προηγούμενοι ποντίφικες είχαν γεμίσει δώρα τους ανιψιούς και τα μέλη της οικογενείας τους, ενώ εκείνος είχε καταργήσει αυτή την παράδοση. Όλοι γνώριζαν ότι εξυγίανε το αποστολικό θησαυροφυλάκιο και, τέλος, ότι η Βιέννη αντιστεκόταν στο κύμα των Οθωμανών χάρη στις προσπάθειες του πάπα Ιννοκέντιου.

Όχι, αυτά που μου διηγήθηκε ο φοβισμένος και φλύαρος ιησουίτης δεν ήταν αλήθεια. Κι έπειτα, μήπως τα λόγια και οι σιωπές του, όπως και το αλλόκοτο δόγμα των ιησουιτών που επέτρεπαν την αμαρτία, δεν με είχαν βάλει απ' την αρχή σε υποψίες; Ήμουν κι εγώ ένοχος επειδή τον άφησα να με παρασύρει, επειδή τον άκουσα και μάλιστα, κάποια στιγμή, τον παρότρυνα να συνεχίσει, αφού πιάστηκα στην παγίδα της τυχαίας και παραπλανητικής αναφοράς του στο δηλητήριο που σκότωσε τον Ντε Μουρέ. Έπρεπε ν' αμφισβητήσω, σκεφτόμουν με τύψεις, την κλίση του αβά Μελάνι στην έρευνα και την κατασκοπία και να καταπολεμήσω την επιθυμία μου να τον συναγωνιστώ. Ανόητο πάθος, που με οδήγησε στα δίχτυα του Σατανά και προετοίμασε τ' αυτιά μου για ν' ακούσουν το συκοφαντικό μουρμουρητό του.

Πήγα στην κουζίνα και βρήκα πάνω στο τραπέζι ένα ανώνυμο σημείωμα, που απευθυνόταν σ' εμένα:

ΤΡΙΑ ΧΤΥΠΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΡΤΑ – ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΕΤΟΙΜΟΣ

5. «Κλαίω, προσεύχομαι και στενάζω, / αλλά τίποτα δεν καταφέρνω τελικά...» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)
6. «Γι’ αυτόν που ζει κάθε ώρα ευχαριστημένος / κάθε μήνας άνοιξη είναι...» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)
7. «Σ’ αυτή τη σκληρή εξορία...» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)
8. Madremianonvuole: Madre mia non vuole (στα ιταλικά), δηλαδή, η μαμά μου δεν θέλει. (Σ.τ.Μ.)

Τρίτη νύχτα – Μεταξύ 13ης και 14ης Σεπτεμβρίου 1683

Μία ώρα μετά την τελευταία επίσκεψη του Κριστοφάνο στο αφεντικό μου, ο αβάς Μελάνι χτύπησε τρεις φορές την πόρτα μου. Ήμουν βυθισμένος στο ημερολόγιό μου, το οποίο έκρυψα προσεκτικά κάτω απ' το στρώμα μου προτού του ανοίξω.

«Μια σταγόνα λάδι» είπε αινιγματικά ο αβάς μόλις μπήκε.

Ξαφνικά θυμήθηκα ότι στη διάρκεια της τελευταίας μας συνάντησης είχε παρατηρήσει μια σταγόνα λάδι στο μέτωπό μου, που τη σκούπισε με το δάχτυλό του, το οποίο έφερε στη συνέχεια στη γλώσσα του.

«Πες μου, τι είδους λάδι χρησιμοποιείς για τις λάμπες;»

«Οι εντολές των καρδιναλίων λένε ότι πρέπει να χρησιμοποιούμε αποκλειστικά λάδι αναμεμειγμένο με τη μούργα που...»

«Δεν σε ρώτησα τι πρέπει να χρησιμοποιείς, αλλά τι χρησιμοποιείς εσύ, την ώρα που το αφεντικό σου» –τον έδειξε– «αναπαύεται στο κρεβάτι του».

Αμήχανα, ομολόγησα ότι χρησιμοποιώ καλής ποιότητας λάδι, καθότι το διαθέταμε σε αφθονία, ενώ το νοθευμένο ήταν σε έλλειψη.

Ο αβάς Μελάνι δεν μπόρεσε να κρύψει ένα υποκριτικό χαμόγελο. «Και τώρα πες μου, την αλήθεια, πόσες λάμπες έχεις;»

«Στην αρχή υπήρχαν τρεις, αλλά σπάσαμε μία όταν κατεβήκαμε στη στοά. Έμειναν δύο. Θα ετοιμάσω τη

μία...»

«Εντάξει, πάρε την καλή και ακολούθησέ με. Πάρε κι αυτό».

Μου έδειξε ένα καλάμι που βρισκόταν όρθιο σε μια γωνιά του δωματίου, με το οποίο ο κύριος Πελεγκρίνο ψάρευε στις όχθες του Τίβερη, πίσω απ' την εκκλησία της Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα, τις σπάνιες στιγμές που είχε ελεύθερο χρόνο.

Λίγα λεπτά αργότερα βρισκόμασταν στην τρύπα που οδηγούσε στη σκάλα κι αποκεί στα υπόγεια. Κατεβήκαμε τα μεταλλικά στηρίγματα που ήταν χωμένα στον τοίχο μέχρι που συναντήσαμε τη βάση από τούβλα. Στη συνέχεια, προχωρήσαμε στην πέτρινη σκάλα. Όπως και την προηγούμενη φορά, τα σκαλιά ήταν σκεπασμένα μ' ένα στρώμα λάσπης και ο αέρας βαρύς.

Φτάσαμε επιτέλους στην υπόγεια στοά, τόσο βαθιά και σκοτεινή όσο και τη νύχτα που την είχαμε ανακαλύψει.

Μπροστά μου, ο αβάς Μελάνι θα πρέπει να μάντεψε την περιέργειά μου.

«Θα μάθεις τώρα τι έχει στο μυαλό του ο αλλόκοτος αβάς Μελάνι».

Σταμάτησε.

«Δώσε μου το καλάμι».

Το έσπασε στα δύο στο γόνατό του. Ήμουν έτοιμος να διαμαρτυρηθώ, αλλά ο Άτο με πρόλαβε.

«Μην ανησυχείς. Θα τα πεις όλα στο αφεντικό σου, κι εκείνος θα καταλάβει ότι ήταν ανάγκη. Και τώρα, κάνε ό,τι σου λέω».

Μου ζήτησε να προηγηθώ κρατώντας το κομμάτι του καλαμιού κάθετα πίσω μου και αφήνοντας την άκρη να τρέχει στον θόλο της στοάς, σαν πένα που γλιστράει πάνω στο χαρτί.

Προχωρήσαμε έτσι αρκετές δεκάδες μέτρα, ενώ ο αβάς μού έκανε περίεργες ερωτήσεις.

«Το λάδι που έχει αναμειχθεί με τη μούργα έχει ιδιαίτερη γεύση;»

«Δεν μπορώ να την περιγράψω» απάντησα, παρόλο που τη γνώριζα πολύ καλά, αφού συχνά άλειφα μ' αυτό μια φέτα ψωμί που έπαιρνα κρυφά απ' το ντουλάπι με τα τρόφιμα, όταν ο κύριος Πελεγκρίνο κοιμόταν και το δείπνο ήταν πολύ φτωχό.

«Θα την έλεγες ταγκή, πικρή και όξινη;»

«Ίσως... νομίζω ναι» παραδέχτηκα.

«Καλά» απάντησε ο αβάς.

Προχωρήσαμε μερικά μέτρα ακόμα κι έπειτα ο αβάς με διέταξε απότομα να σταματήσω.

«Φτάσαμε!»

Τον κοίταξα μπερδεμένος.

«Δεν κατάλαβες ακόμη;» μου είπε. Και το χαμόγελό του παραμορφώθηκε απ' το φως της λάμπας. «Για να δούμε αν αυτό σε βοηθήσει».

Μου άρπαξε το καλάμι και το έσπρωξε με δύναμη στον θόλο της στοάς. Άκουσα τρίξιμο μεντεσέ, έπειτα έναν τρομερό θόρυβο και τέλος το μουρμουρητό μιας βροχής από σκουπίδια και χαλίκια.

Ακολούθησε ο τρόμος. Ένα χοντρό μαύρο φίδι πετάχτηκε πάνω μου σαν να ήθελε να με πνίξει. Όμως έμεινε κολλημένο στο ταβάνι σαν κρεμασμένο.

Τραβήχτηκα ανατριχιάζοντας, ενώ ο αβάς έσκασε στα γέλια.

«Έλα εδώ και πλησίασε τη λάμπα» μου είπε με ύφος θριαμβευτικό.

Στον θόλο είχε δημιουργηθεί μια τεράστια τρύπα, απ' όπου κρεμόταν ένα χοντρό σκοινί. Αυτό ήταν που, όταν

άνοιξε η καταπακτή, ταλαντεύτηκε, με άγγιξε και με κατατρόμαξε.

«Φοβήθηκες το τίποτα. Γι’ αυτό, θα τιμωρηθείς. Θα ανέβεις πρώτος και θα με βοηθήσεις ν’ ανέβω κι εγώ».

Ευτυχώς τα κατάφερα σχετικά εύκολα. Αφού αρπάχτηκα απ’ το σκοινί, σκαρφάλωσα στην επάνω κοιλότητα. Ύστερα βοήθησα τον αβά Μελάνι, ο οποίος προσπάθησε με όλες του τις δυνάμεις, κινδυνεύοντας δυο φορές να ρίξει τη μοναδική λάμπα μας στο έδαφος.

Βρεθήκαμε καταμεσής μιας άλλης στοάς, που φαινόταν να είναι σκαμμένη λοξά σε σχέση με την προηγούμενη.

«Τώρα, εσύ θ’ αποφασίσεις, δεξιά ή αριστερά;»

Διαμαρτυρήθηκα αδύναμα (φοβισμένος καθώς ήμουν). Μήπως είχε έρθει η ώρα να μου εξηγήσει τι τον είχε οδηγήσει σ’ αυτό το αποτέλεσμα;

«Έχεις δίκιο, αλλά τότε θα διαλέξω εγώ, θα πάμε αριστερά».

Όπως το είχα διαπιστώσει κι εγώ ο ίδιος, το λάδι που έχει αναμειχθεί με μούργα έχει συνήθως μια γεύση πολύ πιο άσχημη απ’ ό,τι αυτό που χρησιμοποιούμε για το τηγάνι και για τα καλά γεύματα. Η σταγόνα που βρήκε ο αβάς στο μέτωπό μου, την επομένη της πρώτης εξερεύνησης της στοάς (και που σαν από θαύμα δεν είχε αγγίξει τις κουβέρτες όταν ξάπλωσα), δεν ήταν δυνατόν, κρίνοντας απ’ τη γεύση του, να προέρχεται απ’ τις λάμπες του πανδοχείου, που τις γέμιζα πάντα με καλό λάδι. Δεν προερχόταν ούτε από τις αλοιφές του Κριστοφάνο, που είχαν διαφορετικό χρώμα. Άρα, προερχόταν από μια λάμπα άγνωστη, που μυστηριωδώς είχε βρεθεί πάνω απ’ το πρόσωπό μου. Ο αβάς συμπέρανε, λοιπόν, με τη συνηθισμένη οξύνοιά του, ότι υπήρχε ένα άνοιγμα στον

θόλο της στοάς. Ένα άνοιγμα απ’ το οποίο είχε ξεφύγει ο κλέφτης που έτσι ανεξήγητα χάθηκε στο πουθενά.

«Το λάδι που έπεσε στο μέτωπό σου θα πρέπει να έσταξε απ’ τη λάμπα του κλέφτη μέσα από κάποια ρωγμή της καταπακτής».

«Και το καλάμι;» ρώτησα.

«Αν υπήρχε καταπακτή, θα έπρεπε να ήταν πολύ καλά κρυμμένη. Όμως αυτού του είδους το καλάμι είναι πολύ ευαίσθητο στους κραδασμούς. Σκέφτηκα, λοιπόν, ότι σίγουρα θα το ακούγαμε να τρίζει τη στιγμή που θα περνούσε απ’ την πέτρα του θόλου στο ξύλο της καταπακτής. Πράγμα που συνέβη».

Μέσα μου ένιωσα ευγνωμοσύνη για τον αβά, επειδή απέδωσε και στους δυο μας την τιμή αυτής της ανακάλυψης.

«Ο μηχανισμός είναι στοιχειώδης, αλλά αποτελεσματικός. Το σκοινί, που τόσο σε τρόμαξε πέφτοντας, έχει τοποθετηθεί στην πόρτα της καταπακτής. Όταν ανοίγουμε την καταπακτή σπρώχνοντας την πόρτα προς τα πάνω, το σκοινί πέφτει. Η ουσία είναι να το τοποθετεί κανείς στη θέση του με τον ίδιο τρόπο όταν επιστρέφει, ώστε να το έχει πάντα στη διάθεσή του».

«Πιστεύετε, λοιπόν, ότι ο κλέφτης πηγαινοέρχεται σ’ αυτή τη στοά».

«Δεν το ξέρω, το υποθέτω. Και υποθέτω επίσης, αφού θέλεις να τα ξέρεις όλα, ότι αυτή η στοά οδηγεί σ’ ένα άλλο μέρος».

«Υποθέτατε, επίσης, ότι θα βρίσκαμε την καταπακτή μόνο με τη βοήθεια του καλαμιού;»

«Η φύση κάνει τα πράγματα και η τύχη τα ενεργοποιεί» είπε με στόμφο ο αβάς.

Και άρχισε την εξερεύνηση στο αδύναμο φως της λάμπας.

Σ’ αυτή τη στοά, όπως και σ’ εκείνη που μόλις αφήσαμε, ένας άνθρωπος μετρίου αναστήματος ήταν αναγκασμένος να προχωράει ελαφρώς σκυφτά εξαιτίας του χαμηλού θόλου. Όπως προσέξαμε αμέσως, το υλικό απ’ το οποίο ήταν φτιαγμένη, ένα δίκτυο από ρομβοειδή τούβλα, έδειχνε πανομοιότυπο με της άλλης στοάς. Το πρώτο τμήμα αποτελείτο από μια μακριά ευθεία, που βάθαινε σταδιακά.

«Αν ο κλέφτης μας ακολούθησε αυτό τον δρόμο, θα πρέπει να το λέει η καρδιά του» παρατήρησε ο αβάς Μελάνι. «Το ν’ ανέβεις επάνω με αυτό το σκοινί δεν είναι εύκολο, πόσο μάλλον που το έδαφος γλιστράει πολύ».

Ξαφνικά, νιώσαμε και οι δύο τον πιο φριχτό τρόμο.

Ελαφρά, αλλά πολύ ευδιάκριτα βήματα μας πλησίαζαν. Ο Άτο με σταμάτησε σφίγγοντας δυνατά τον ώμο μου, θέλοντας να μου τονίσει τον κίνδυνο. Τότε αντήχησε ένας θόρυβος ίδιος με αυτόν που είχε συνοδεύσει το άνοιγμα της καταπακτής πριν από μερικά λεπτά.

Μόλις συνήλθαμε κάπως, κοιταχτήκαμε με μάτια ακόμη γεμάτα φόβο.

«Κατά τη γνώμη σου, ακούστηκε από πάνω ή από κάτω;» ψιθύρισε ο αβάς Μελάνι.

«Μάλλον από πάνω».

«Έτσι νομίζω κι εγώ. Επομένως, δεν μπορεί να είναι η καταπακτή που ανοίξαμε».

«Πόσες καταπακτές πιστεύετε ότι υπάρχουν;»

«Ποιος ξέρει; Κακώς δεν συνεχίσαμε να εξετάζουμε κι αυτό το ταβάνι, ίσως βρίσκαμε κι άλλες τρύπες. Σίγουρα μας άκουσαν να ερχόμαστε και βιάστηκαν να κλείσουν το πέρασμα. Η ηχώ ήταν πολύ δυνατή, αλλά δεν μπορώ να καταλάβω αν ήρθε από πίσω μας ή απ’ το σημείο προς το οποίο πηγαίνουμε».

«Μπορεί να είναι ο κλέφτης των κλειδιών;»

«Μου κάνεις ερωτήσεις στις οποίες είναι αδύνατον να απαντήσω. Ίσως έχει όρεξη για περίπατο κι απόψε. Μήπως κατά τύχη πρόσεξες αν πλησίασε κανείς την είσοδο του μικρού δωματίου;»

Παραδέχτηκα ότι δεν είχα δώσει καμιά σημασία.

«Καλά» παρατήρησε τσουχτερά ο αβάς. «Κατεβήκαμε, λοιπόν, εδώ κάτω χωρίς να ξέρουμε αν ακολουθούμε τα ίχνη κάποιου ή το αντίθετο, και επιπλέον… Κοίτα!»

Βρισκόμασταν στην κορυφή μιας μικρής σκάλας. Χαμηλώνοντας τη λάμπα στα πόδια μας, παρατηρήσαμε ότι τα σκαλιά ήταν πέτρινα και σκαλισμένα επιδέξια. Αφού σκέφτηκε για λίγο, ο αβάς είπε αναστενάζοντας: «Δεν έχω την παραμικρή ιδέα για το τι μπορεί να μας περιμένει εκεί κάτω. Η σκάλα είναι ευθεία. Έτσι, αν δεχτούμε ότι πράγματι υπάρχει κάποιος, ξέρει ήδη ότι πλησιάζουμε. Έτσι δεν είναι;» φώναξε προς το βάθος της σκάλας προκαλώντας τρομερή ηχώ, που μ’ έκανε να αναπηδήσω. Οπλισμένοι μόνο με το αδύναμο φως της λάμπας μας, αρχίσαμε να κατεβαίνουμε.

Φτάσαμε στη βάση της σκάλας και βαλθήκαμε να προχωράμε στο πλακόστρωτο δάπεδο. Κρίνοντας απ’ την ηχώ των βημάτων μας, διασχίζαμε μια μεγάλη κοιλότητα, μια σπηλιά ίσως. Ο αβάς Μελάνι σήκωσε ψηλά τη λάμπα τεντώνοντας ταυτόχρονα το χέρι του μπροστά. Τότε φάνηκαν δύο μεγάλες καμάρες από τούβλα, ανοιγμένες σ’ έναν τοίχο του οποίου δεν φαινόταν καν η κορυφή, και, ανάμεσα στις καμάρες, ένα πέρασμα προς το οποίο κατευθυνόμασταν εν αγνοία μας.

Μόλις σταματήσαμε, σιωπή βασίλεψε παντού. Που ο Άτο τη διέκοψε αμέσως, όταν φτερνίστηκε δύο, τρεις φορές. Η φλόγα της λάμπας χαμήλωσε, κόντεψε να σβήσει. Την ίδια στιγμή, άκουσα ένα φευγαλέο θρόισμα στ’ αριστερά μας.

«Άκουσες;» ρώτησε ο αβάς έντρομος.

Ακούσαμε άλλο ένα θρόισμα, αυτή τη φορά λίγο πιο μακρινό. Μ' ένα νεύμα, ο Άτο με πρόσταξε να μείνω ακίνητος. Ύστερα, αντί να μπει στο πέρασμα που ανοιγόταν μπροστά μας, γλίστρησε στις μύτες των ποδιών κάτω απ' τη δεξιά καμάρα, όπου δεν έφτανε το φως της λάμπας. Ήμουν σε επιφυλακή, σαν απολιθωμένος. Ξανά σιωπή.

Ένα νέο θρόισμα, πιο κοντινό, στην πλάτη μου. Γύρισα απότομα. Μια σκιά εμφανίστηκε στ' αριστερά. Έτρεξα προς τον αβά Μελάνι, περισσότερο για να προστατευθώ παρά για να τον προειδοποιήσω.

«Όοοχι» μουρμούρισε, μόλις τον φώτισε η λάμπα. Κατάλαβα ότι είχα προδώσει την παρουσία του. Αφού είχε διασχίσει αθόρυβα μερικά μέτρα προς τ' αριστερά, είχε κουρνιάσει στο έδαφος. Μια γκρίζα μορφή όρμησε ξαφνικά από το πουθενά, πέρασε ανάμεσά μας και προσπάθησε να απομακρυνθεί απ' τις καμάρες.

«Πιάσ' τον!» φώναξε ο αβάς Μελάνι τρέχοντας κι αυτός προς τη μορφή. Είχε δίκιο, διότι το εν λόγω πλάσμα, ή πράγμα, παραπάτησε κι έπεσε. Όρμησα στα τυφλά, παρακαλώντας τον Θεό να φτάσει ο Άτο πριν από μένα.

Εκείνη τη στιγμή όμως ξέσπασε πάνω μου και παντού τριγύρω μια υπόκωφη και φριχτή βροχή από πτώματα, κρανία και ανθρώπινα οστά, μασέλες, πλευρά και βραχίονες, ανακατεμένα με βρομερά σκουπίδια. Παρασύρθηκα κι έπεσα κάτω. Και τότε μόνο είδα από κοντά τα φριχτά υλικά που με σκέπασαν με απαίσιους τριγμούς. Πιο πεθαμένος παρά ζωντανός, προσπάθησα να ξεφύγω από αυτό τον τερατώδη, θανατηφόρο πολτό. Το φρικιαστικό γουργουρητό του ανακατευόταν μ' ένα δαιμονισμένο διπλό μουγκρητό, του οποίου δεν μπορούσα

να καταλάβω ούτε την προέλευση ούτε τη φύση. Κάτι που σήμερα θα αποκαλούσα σπόνδυλο μου έκλεινε την όραση, κι αυτό που κάποτε ήταν το κρανίο ενός ζωντανού ανθρώπου με παρατηρούσε απειλητικά, σαν κρεμασμένο στο κενό. Ένιωσα τις δυνάμεις μου να μ' εγκαταλείπουν και, καθώς προσπαθούσα με κόπο να συγκεντρώσω τις τελευταίες σκέψεις μου για να ψιθυρίσω μια προσευχή για τη σωτηρία της ψυχής μου, άκουσα σαν σε όνειρο τη σταθερή φωνή του αβά ν' αντηχεί στο κενό.

«Αρκετά ως εδώ, σε βλέπω. Ακίνητος ή πυροβολώ».

Πέρασε λίγη ώρα (που στην πραγματικότητα δεν ήταν παρά μερικά λεπτά) μέχρι ο δυνατός ήχος μιας άγνωστης φωνής να με βγάλει απ' τον εφιάλτη στον οποίο είχα βυθιστεί.

Ανήσυχος, είδα ένα χέρι να μου σηκώνει το κεφάλι, ενώ ένα πλάσμα (ένας τρίτος άνθρωπος;) ελευθέρωνε το φτωχό κορμί μου απ' την τρομακτική μάζα που με είχε σκεπάσει. Προσπάθησα ν' αποφύγω αυτές τις ξένες φροντίδες, αλλά γλίστρησα κι έπεσα με το κεφάλι πάνω σ' ένα μέλος (αδύνατον να πω ποιο) που έβγαζε μια αηδιαστική μυρωδιά. Ξαφνικά, νικημένος από τους σπασμούς του στομαχιού μου, ξέρασα μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα ό,τι είχα φάει. Άκουσα τον ξένο να βρίζει σε μια γλώσσα ολόιδια με τη δική μου.

Προτού συνέλθω, το τρυφερό χέρι του αβά Μελάνι πέρασε κάτω απ' τη μασχάλη μου και με ανασήκωσε.

«Κουράγιο, αγόρι μου».

Σηκώθηκα με δυσκολία και, στο αδύναμο φως της λάμπας μου, διέκρινα ένα πλάσμα τυλιγμένο σε κάτι που έμοιαζε με μανδύα να μουρμουρίζει προσπαθώντας να απομονώσει

τις γαστρικές εκκρίσεις μου από τον όχι λιγότερο εμετικό σωρό των ανθρώπινων οστών.

«Ο καθένας έχει τους θησαυρούς του» σχολίασε γελώντας ο Άτο.

Ο αβάς Μελάνι κρατούσε στο χέρι ένα αντικείμενο που, κρίνοντας απ’ ό,τι μπορούσα να δω, κατέληγε σε μια καλογυαλισμένη ξύλινη άκρη, γαρνιρισμένη με αστραφτερό μέταλλο. Το κουνούσε απειλητικά σ’ ένα δεύτερο πλάσμα που, ντυμένο όπως ακριβώς και το πρώτο, καθόταν σε μια λαξεμένη πέτρα.

Την ώρα που το φως έπεσε πάνω του, κεραυνοβολήθηκα απ’ τη θέα του προσώπου του, αν μπορούσε κανείς να το πει πρόσωπο. Διότι, στην πραγματικότητα, ήταν μια συμφωνία από ρυτίδες, ένα κονσέρτο από δίπλες, ένα μαδριγάλι από κομμάτια δέρματος που δέχονταν να συμβιώνουν επειδή απλώς ήταν πολύ γέρικα και πολύ κουρασμένα για να επαναστατήσουν εναντίον μιας αναγκαστικής ένωσης. Οι γκρίζες, δύσπιστες κόρες του άντρα ήταν στεφανωμένες απ’ το έντονο κόκκινο του ματιού, με αποτέλεσμα το σύνολο να αποτελεί το πιο αποτρόπαιο θέαμα που είχα δει ποτέ. Τα καφετιά και μυτερά δόντια, άξια ενός δαιμονικού οράματος του Μελότσο ντα Φορλί, συμπλήρωναν την εικόνα.

«Τυμβωρύχοι» μουρμούρισε ο αβάς με αηδία κουνώντας το κεφάλι. «Θα μπορούσατε τουλάχιστον να προσέξετε λιγάκι. Τρομάξατε δύο ευγενείς».

Χαμήλωσε το αντικείμενο με το οποίο κρατούσε ακίνητο το δεύτερο πλάσμα και το έβαλε στην τσέπη του ως ένδειξη ειρήνης.

Καθώς καθαριζόμουν όπως μπορούσα, προσπαθώντας να συγκρατήσω τη ναυτία μου, είχα όλο τον χρόνο να παρατηρήσω το πρόσωπο του δεύτερου, που ανασηκώθηκε

για μια στιγμή. Ή, μάλλον, να το διακρίνω, γιατί φορούσε ένα λιγδιασμένο παλτό με πολύ μακριά μανίκια και μια κουκούλα που του σκέπαζε σχεδόν όλο το πρόσωπο, αφήνοντας μια χαραμάδα μέσα απ’ την οποία δεν ήταν δυνατόν να δει κανείς τα χαρακτηριστικά, παρά μόνο ελάχιστα και αποσπασματικά, όταν το φως το επέτρεπε. Και ήταν καλύτερα έτσι, αφού οι απόπειρές μου να κοιτάξω αποκάλυψαν την ύπαρξη ενός ματιού μισόκλειστου και ασπριδερού, καθώς κι ενός άλλου βολβού πρησμένου, τεράστιου και κατακόκκινου, έτοιμου να πέσει. Μιας μύτης που θύμιζε παραμορφωμένο και φλυκταινώδες αγγούρι, με κιτρινισμένο και γυαλιστερό δέρμα, ενός στόματος του οποίου μπόρεσα να εντοπίσω την παρουσία μόνο από τους ακατάληπτους ήχους που έβγαζε κάθε τόσο. Δύο χέρια γαμψά, με μακριά νύχια, ξεπρόβαλλαν κάπου κάπου απ’ τα μανίκια.

Ο αβάς στράφηκε προς το μέρος μου. Έπιασε το τρομαγμένο και απορημένο βλέμμα μου. Μ’ ένα νόημα υπέδειξε στον πρώτο απ’ τους δύο άντρες, που ανυπομονούσε να ξαναβρεί την ελευθερία του, ότι μπορούσε να πάει κοντά στον σύντροφό του, που συνέχιζε την αηδιαστική διαλογή ανάμεσα σε οστά και στομαχικά υγρά.

«Παράξενο» είπε ο Άτο ξεσκονίζοντας προσεκτικά τα μανίκια και τους ώμους του «στο πανδοχείο φτερνίζομαι συνεχώς, ενώ εδώ, παρ’ όλη τη σκόνη που έχουν πάνω τους αυτοί οι δυο δυστυχισμένοι, δεν φτερνίστηκα ούτε μια φορά».

Τα δύο αλλόκοτα πλάσματα πάνω στα οποία είχαμε πέσει, μου εξήγησε, ανήκαν στη θλιβερή στρατιά αυτών που γλιστρούσαν τις νύχτες στις αναρίθμητες υπόγειες στοές της Ρώμης αναζητώντας θησαυρούς. Όχι κοσμήματα

ή ρωμαϊκά αγάλματα, αλλά ιερά λείψανα αγίων και μαρτύρων, που βρίσκονταν σε αφθονία στις κατακόμβες και στους τάφους των μαρτύρων της Αγίας Ρωμαϊκής Εκκλησίας, τα οποία ήταν διάσπαρτα σε όλη την πόλη.

«Δεν καταλαβαίνω» τον διέκοψα «επιτρέπεται να αρπάζουν από τους τάφους τα ιερά λείψανα;».

«Όχι μόνο επιτρέπεται, αλλά θα έλεγα πως είναι και απαραίτητο» απάντησε ο αβάς με μια υποψία ειρωνείας. «Πρέπει να θεωρούμε τις κατοικίες των πρώτων χριστιανών γόνιμο έδαφος για πνευματική αναζήτηση και, μερικές φορές, ούτως ειπείν για τις υψηλόφρονες ψυχές».

Στην εποχή τους, ο Άγιος Φίλιππος Νέρι και ο Άγιος Κάρολος Μπορομέο συνήθιζαν να προσεύχονται στις κατακόμβες, μας θύμισε ο αβάς. Και στο τέλος του περασμένου αιώνα, ένας θαρραλέος ιησουίτης, κάποιος Αντόνιο Μπόζιο, κατέβηκε στις πιο μυστικές και σκοτεινές γωνιές της Ρώμης και εξερεύνησε όλες τις σπηλιές, κάνοντας πολλές και εκπληκτικές ανακαλύψεις και συγγράφοντας ένα βιβλίο με τίτλο *Roma Subterranea*, το οποίο έγινε δεκτό με πολλούς επαίνους, που άλλωστε τους άξιζε. Γύρω στο 1620, ο καλός πάπας Γρηγόριος ΙΕ´ έδωσε την άδεια να πάρουν απ’ τις κατακόμβες τα άγια λείψανα, για να τα τοποθετήσουν στις εκκλησίες όλης της χριστιανοσύνης, και ανέθεσε την εκτέλεση αυτού του ιερού προγράμματος στον καρδινάλιο Κρεσέντσι.

Στράφηκα στα μικρά παράξενα ανθρωπάκια που πάλευαν γύρω απ’ τα ανθρώπινα οστά γρυλίζοντας.

«Ξέρω, σου φαίνεται περίεργο που μια τόσο πνευματική αποστολή έχει ανατεθεί σε τέτοια πλάσματα» ξανάρχισε ο Άτο. «Γεγονός είναι ότι η κάθοδος στις κατακόμβες και στα τεχνητά σπήλαια που αφθονούν στη Ρώμη δεν είναι εύκολη υπόθεση. Χρειάζεται ν’ αντιμετωπίσει κανείς

επικίνδυνα περάσματα, υπόγεια ρεύματα, καθιζήσεις και κατολισθήσεις. Επιπλέον, πρέπει να έχεις γερό στομάχι για να ψάξεις ανάμεσα σε όλ' αυτά τα...»

«Μα, πρόκειται μόνο για παλιά κόκαλα!»

«Πολύ εύκολα το λες. Σκέψου, όμως, πώς αντέδρασες λίγο νωρίτερα. Οι δυο φίλοι μας ολοκλήρωσαν την αποστολή τους, όπως μου είπαν την ώρα που εσύ ήσουν πιο πεθαμένος παρά ζωντανός. Συγκέντρωσαν τα λάφυρά τους σ' αυτή την κοιλότητα επειδή οι κατακόμβες είναι μακριά κι έτσι είναι αδύνατον οι ανταγωνιστές τους να έρθουν μέχρι εδώ. Δεν περίμεναν να συναντήσουν ψυχή ζώσα. Όταν τους πιάσαμε, πανικοβλήθηκαν κι άρχισαν να τρέχουν σαν τρελοί. Μέσα στην αναστάτωση, πλησίασες τον σωρό των οστών, τον χτύπησες κι εκείνος έπεσε πάνω σου. Και λιποθύμησες».

Κατέβασα τα μάτια και είδα ότι τα ανθρωπάκια είχαν απομακρύνει τα οστά απ' όλα τα υπόλοιπα και τα είχαν καθαρίσει όπως όπως. Το βουνό που με είχε πλακώσει και που τώρα ήταν σκορπισμένο στο έδαφος θα πρέπει να ήταν πιο ψηλό απ' το μπόι μου. Στην πραγματικότητα, αυτά τα λιγοστά ανθρώπινα απομεινάρια (ένα κρανίο, μερικά μακριά οστά, τρεις σπόνδυλοι) ήταν ελάχιστα σε σύγκριση με ό,τι έμενε: χώμα, όστρακα, χαλίκια, θραύσματα, ρίζες και βρύα, κουρέλια, σκουπίδια. Αυτό που, εξαιτίας του φόβου μου, μου είχε φανεί βροχή θανάτου αντιστοιχούσε μόνο στο περιεχόμενο του σάκου ενός χωρικού που παραέσκαψε το χώμα του μικρού χωραφιού του.

«Για μια τόσο βρόμικη δουλειά» συνέχισε ο αβάς «πρέπει να προσλάβεις τέτοια άτομα. Αν οι έρευνές τους αποδειχθούν άκαρπες, πουλάνε λίγη σκαρταδούρα σε κανέναν βλάκα. Δεν έτυχε να δεις ποτέ να πουλάνε στον δρόμο, μπροστά στο πανδοχείο σου, την κλείδα του Αγίου

Ιωάννη ή τη μασέλα της Αγίας Αικατερίνης, φτερά που προέρχονται από αγγέλους, κομματάκια ξύλου απ’ τον έναν και μοναδικό σταυρό που έφερε το σώμα του Κυρίου; Ε, λοιπόν, οι προμηθευτές είναι οι δύο φίλοι μας εδώ ή συνάδελφοί τους. Αν όλα πάνε καλά γι’ αυτούς, βρίσκουν τον υποτιθέμενο τάφο ενός υποτιθέμενου μάρτυρα. Ωστόσο, τελικά οι καρδινάλιοι ή αυτός ο γερο-αλαζόνας πατήρ Φαμπρέτι, που ο Ιννοκέντιος Ι΄ τους ονόμασε, αν δεν απατώμαι, *custos reliquiarium ac coemeteriorum*, φύλακες των εν τοις κοιμητηρίοις λειψάνων, είναι αυτοί που παίρνουν όλη τη δόξα, αναγγέλλοντας ότι τα λείψανα της αγίας τάδε βρίσκονται στη δείνα ισπανική εκκλησία».

«Πού βρισκόμαστε, κύριε αβά;» ρώτησα χαμένος όπως ήμουν σ’ αυτά τα εχθρικά και σκοτεινά μέρη.

«Ξανάκανα με τον νου μου τη διαδρομή που ακολουθήσαμε και έθεσα μερικές ερωτήσεις σ’ αυτούς τους δύο. Αποκαλούν αυτό το σπήλαιο “Αρχείο”, διότι εδώ συγκεντρώνουν ό,τι μαζεύουν. Στην πραγματικότητα, θα πρέπει να είμαστε στα ερείπια του παλιού σταδίου του Δομιτιανού, όπου την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας λάμβαναν χώρα οι εικονικές ναυμαχίες. Για να σε διευκολύνω, θα σου πω ότι βρισκόμαστε κάτω απ’ την πλατεία Ναβόνα, στην πλευρά που βρίσκεται πιο κοντά στον Τίβερη. Αν κάναμε την ίδια απόσταση στην επιφάνεια, θα μας έπαιρνε μόλις τρία λεπτά».

«Ώστε, λοιπόν, αυτά τα ερείπια ανήκουν στους Ρωμαίους».

«Μα και βέβαια είναι ρωμαϊκά ερείπια. Βλέπεις αυτές τις καμάρες; Πρέπει να είναι παλιές κατασκευές του σταδίου όπου γίνονταν οι αγώνες και οι ναυμαχίες. Στη συνέχεια χτίστηκαν από πάνω τους τα παλάτια που περιβάλλουν

τώρα την πλατεία Ναβόνα, ακολουθώντας τα παλιά σχέδια που σχημάτιζαν επιμήκη κύκλο».

«Όπως στο Τσίρκο Μάσιμο;»

«Ακριβώς. Μόνο που, σ’ εκείνη την περίπτωση, τα πάντα είναι εκτεθειμένα. Ενώ εδώ, δυστυχώς, τα πάντα καλύφθηκαν απ’ το βάρος των αιώνων. Όμως, θα δεις, μια μέρα θα σκαφτούν αυτά τα μέρη. Μερικά πράγματα δεν γίνεται να μείνουν θαμμένα για πάντα».

Όσο ο αβάς Μελάνι μού εξηγούσε γεγονότα που μου ήταν παντελώς άγνωστα, με έκπληξη έβλεπα να λάμπει για πρώτη φορά στα μάτια του η σπίθα της αγάπης που έτρεφε για τις τέχνες και την αρχαιότητα, παρόλο που έδειχνε ότι τον απασχολούσαν άλλα πράγματα.

Το πάθος του το είχα υποψιαστεί νωρίτερα, όταν ανακάλυψα στο δωμάτιό του τα βιβλία που είχε για τις αρχαιότητες και τους καλλιτεχνικούς θησαυρούς της Ρώμης. Δεν μπορούσα να το ξέρω τότε, αλλά η κλίση του αυτή θα έπαιζε σημαντικό ρόλο σ’ αυτή την ιστορία, όπως και στις επόμενες.

«Λοιπόν, είμαστε περίεργοι να μάθουμε τα ονόματα των νυχτερινών φίλων μας» είπε ο Μελάνι στους δύο τυμβωρύχους.

«Το όνομά μου, Ουγκόνιο» είπε ο πιο μεγάλος.

Ο Άτο Μελάνι έριξε στον άλλον ένα ερωτηματικό βλέμμα.

«Γκφρρρλουλμπχ» ακούσαμε να βγαίνει μέσα απ’ την κουκούλα.

«Αποδώ ο Τσιακόνιο» βιάστηκε να μεταφράσει ο Ουγκόνιο.

«Δεν ξέρει καθόλου να μιλάει;»

«Γκφρρρλουυλμπχ» απάντησε ο Τσιακόνιο.

«Καταλαβαίνω» είπε ο Άτο κρύβοντας την ανυπομονησία του. «Λυπόμαστε που διακόψαμε τον περίπατό σας. Αλλά,

αφού έτσι κι αλλιώς έγινε, μήπως είδατε να περνάει κάποιος λίγο πριν από εμάς;»

«Γκφρρρλουλμπχ» φώναξε ο Τσιακόνιο.

Κοιτάξαμε απορημένοι τον Ουγκόνιο.

«Ο Τσιακόνιο μπήκε στη στοά απ' όπου ξεπρόβαλαν στη συνέχεια οι ευγένειές σας, και τον κυνήγησε ένα άτομο που κρατούσε ένα φανάρι, και τότε ο Τσιακόνιο γύρισε πίσω, ενώ το άτομο με το φανάρι θα πρέπει να τρύπωσε σε καμιά καταπακτή, γιατί έγινε καπνός, και ο Τσιακόνιο, κατατρομαγμένος, βρήκε καταφύγιο εδώ».

«Δεν μπορούσε να τα πει μόνος του;» ρώτησε ο αβάς Μελάνι κάπως μπερδεμένος.

«Μα, μόλις σας τα περιέγραψε και τα ομολόγησε αυτοπροσώπως» απάντησε ο Ουγκόνιο.

«Γκφρρρλουλμπχ» είπε και ο Τσιακόνιο, ελαφρώς ενοχλημένος.

Ο Άτο Μελάνι κι εγώ κοιταχτήκαμε αμήχανοι.

«Γκφρρρλουλμπχ» ξανάπε ο Τσιακόνιο εκνευρισμένος, μ' ένα ρέψιμο που έμοιαζε να επιβεβαιώνει με περηφάνια ότι ακόμα κι ένα φτωχό πλάσμα του σκοταδιού μπορούσε να είναι χρήσιμο.

Μετά τη συνάντησή του με τον άγνωστο, όπως μετέφρασε την κατάλληλη στιγμή ο συνεργός του, ο Τσιακόνιο έκανε μια δεύτερη εξερεύνηση της στοάς, καθώς η περιέργεια ήταν μεγαλύτερη απ' τον φόβο του.

«Του αρέσει να χώνει τη μύτη του παντού» εξήγησε ο Ουγκόνιο, σαν να αναμασούσε μια παλιά κατηγορία, «μόνο προβλήματα δημιουργεί και δυστυχίες».

«Γκφρρρλουλμπχ» τον διέκοψε ο Τσιακόνιο ψάχνοντας το παλτό του.

Ο Ουγκόνιο πήρε ύφος διστακτικό.

«Τι συμβαίνει;» ρώτησα.

«Τίποτα, απλώς...»

Ο Τσιακόνιο έβγαλε θριαμβευτικά ένα τσαλακωμένο κομμάτι χαρτί. Ο Ουγκόνιο του άρπαξε το χέρι και πήρε το χαρτί με ταχύτητα αστραπής.

«Δώσ' το μου, αλλιώς θα σου τινάξω τα μυαλά» είπε ο αβάς με ήρεμο τόνο, βάζοντας το χέρι στη δεξιά του τσέπη, όπου είχε χώσει το μαραφέτι με το οποίο απειλούσε προηγουμένως τους τυμβωρύχους.

Ο Ουγκόνιο άπλωσε αργά το χέρι, δίνοντας στον σύντροφό μου το κομμάτι χαρτί. Ξαφνικά, άρχισε να χτυπάει τον Τσιακόνιο με κλοτσιές και με γροθιές, να τον φωνάζει χοντρή κάπα, βρόμικη γούνα, αγαθιάρη, ηλίθιο, μπουνταλά, τσαρλατάνο, πλατυκέφαλο, καμπούρη, διεστραμμένο, κακάσχημο, κάθαρμα, σαρανταποδαρούσα, γαϊδούρι, επικίνδυνο, ξεθωριασμένο, φανφαρόνο, κουτορνίθι, φοβητσιάρη, τραυλό, βάρβαρο, και άλλα επίθετα που δεν είχα ξανακούσει και που φαίνονταν πολύ βαριά και προσβλητικά.

Ο αβάς Μελάνι δεν καταδέχτηκε να ρίξει ούτε μια ματιά σ' αυτή τη δυσάρεστη σκηνή, μόνο προσπάθησε να ισιώσει το τσαλακωμένο χαρτί. Τέντωσα τον λαιμό και διάβασα μαζί του. Η αριστερή και η δεξιά πλευρά δυστυχώς ήταν σκισμένες, ενώ είχε εξαφανιστεί και ο τίτλος. Ευτυχώς, η υπόλοιπη σελίδα ήταν απόλυτα ευανάγνωστη.

«Είναι μια σελίδα απ' τη Βίβλο» είπα με σιγουριά.

ut Primum.

VARICATUS est autem Moab in
el, postquam mortuus est Achab. Ce-
itque Ochozias per cancellos cœnaculi
, quod habebat in Samaria , & ægro-
it : misitque nuncios , dicens ad eos :
, consulite Beelzebub deum Accaron
rum vivere queam de infirmitate mea
m Domini locutus est ad Eliam Thesbi-
: & ascende in occursum nunciorum Re-
ces ad eos : nunquid non est Deus in Israe
ulendum Beelzebub deum Accaron ? Qua
dicit Dominus : De lectulo super quem asc
escendes , sed morte morieris . Et abiit El
: sunt nuncii ad Ochoziam. Qui dixit eis : Qu
s ? At illi responderunt ei : Vir occurrit nob
os : Ite & revertimini ad Regem , qui misit
is ei : Hæc dicit Dominus : Nunquid, quia non
in Israel , mittis ut consulatur Beelzebub deus
? Idcirco de lectulo super quem ascendisti, non d
, sed morte morieris. Qui dixit eis : Cujus figur
is est vir ille , qui occurrit vobis & locutus
æc ? At illi dixerunt ; Vir pilosus & zona pellic
ctus renibus . Qui ait : Elias Thesbites est. Misitqu
quinquagenarium principem , & quinquaginta
sub eo . Qui ascendit ad eum : sedentique in v
tis : ait : Homo Dei , rex præcepit ut descend
densque El quinquagenario : Si h

«Ναι, έτσι νομίζω κι εγώ» απάντησε ο αβάς Μελάνι, στριφογυρίζοντας το χαρτί στα δάχτυλά του. «Νομίζω ότι πρόκειται για...»

«Τον Μαλαχία» μάντεψα χωρίς δισταγμό, χάρη στο μισοφαγωμένο όνομα που φαινόταν στο επάνω περιθώριο της σελίδας.

Στην πίσω σελίδα, υπήρχε μόνο (την είχα ήδη διακρίνει απ' την ανάποδη) μια κηλίδα αίματος. Κι άλλο αίμα κάλυπτε εν μέρει αυτό που θα πρέπει να ήταν ο τίτλος.

«Νομίζω ότι καταλαβαίνω» είπε ο αβάς Μελάνι κοιτάζοντας τον Ουγκόνιο που έδινε στον Τσιακόνιο τις τελευταίες κλοτσιές.

«Τι καταλαβαίνετε;»

«Τα δυο τέρατα πιστεύουν ότι έπιασαν την καλή».

Και μου εξήγησε ότι το πιο πολύτιμο εύρημα για τους τυμβωρύχους δεν προερχόταν απ’ τους απλούς τάφους των πρώτων χριστιανών, αλλά από τους ένδοξους τάφους των αγίων και των μαρτύρων. Που όμως δεν είναι εύκολο να τους αναγνωρίσει κανείς. Το κριτήριο που επιτρέπει σε κάποιον να εντοπίσει αυτούς τους τάφους είχε γίνει αντικείμενο διαμάχης στην οποία είχαν πάρει μέρος πολλοί σοφοί της Εκκλησίας. Σύμφωνα με τον Μπόζιο, τον ένθερμο ιησουίτη που είχε εξερευνήσει τα υπόγεια της Ρώμης, σύμβολα όπως οι φοίνικες, τα στέμματα, τα δοχεία με το σιτάρι και οι φλόγες της φωτιάς, που είναι σκαλισμένα στους τάφους, μπορούσαν να θεωρηθούν δείγματα της ύπαρξης μαρτύρων. Αλλά ατράνταχτες αποδείξεις αποτελούσαν τα γυάλινα ή πήλινα φιαλίδια που βρίσκονταν τοποθετημένα στις κόγχες των τάφων, ή στερεωμένα με ασβέστη στους εξωτερικούς τοίχους, και τα οποία περιείχαν ένα κοκκινωπό υγρό που θεωρείτο εν γένει το αίμα των μαρτύρων. Το καυτό θέμα συζητιόταν επί καιρό. Τελικά, ένα είδος επιτροπής ξεκαθάρισε τα πράγματα, δηλώνοντας ότι *palmam et cas illorum sanguine tinctum pro signis certissimis habendas esse.*

«Που σημαίνει» κατέληξε ο Άτο «ότι το σχέδιο του φοίνικα, αλλά κυρίως η ύπαρξη φιαλιδίου γεμάτου κόκκινο υγρό αποδεικνύει χωρίς την παραμικρή αμφιβολία ότι πρόκειται για τα λείψανα ενός ήρωα της πίστης».

«Τα φιαλίδια, λοιπόν, θα πρέπει να κοστίζουν ακριβά» υπέθεσα.

«Βέβαια. Και δεν έχουν επιστραφεί όλα στις εκκλησιαστικές Αρχές. Στην πραγματικότητα, οποιοσδήποτε Ρωμαίος μπορεί να αφοσιωθεί στην αναζήτηση λειψάνων. Αρκεί ο πάπας να του χορηγήσει την άδεια (όπως συνέβη με τον πρίγκιπα Σκιπίωνα Μποργκέζε, αναμφίβολα επειδή ο πάπας ήταν θείος του) για να σκάψει και να ζητήσει από τον κατάλληλο σοφό να δηλώσει ότι τα ευρήματα είναι αυθεντικά. Στη συνέχεια, το άτομο που δεν ενεργεί από ευλάβεια τα πουλάει. Ωστόσο, δεν υπάρχουν ασφαλή κριτήρια για να διακρίνει κανείς τα αληθινά από τα πλαστά. Όποιος ανακαλύπτει ένα κομμάτι πτώματος μπορεί κάλλιστα να ισχυριστεί ότι πρόκειται για λείψανο κάποιου μάρτυρα. Αν ήταν μόνο θέμα χρημάτων, θα μπορούσε να αγνοηθεί. Όμως αυτά τα κομμάτια ευλογούνται και γίνονται αντικείμενα λατρείας, σκοπός σταυροφοριών και λοιπά».

«Και δεν προσπάθησε κανείς να ρίξει φως σ’ αυτό το θέμα;» ρώτησα με δυσπιστία.

«Το Τάγμα του Ιησού ανέκαθεν απολάμβανε ειδικά προνόμια για να ψάχνει μέσα στις κατακόμβες, και μάλιστα ασχολήθηκε και με τη μεταφορά των σορών και των λειψάνων στην Ισπανία, όπου έγιναν δεκτά με μεγάλη επισημότητα. Έτσι, λοιπόν, κατέκλυσαν όλο τον κόσμο κι έφτασαν μέχρι τις Ινδίες. Όμως, οι οπαδοί του Αγίου Ιγνατίου αντιλήφθηκαν –και εξομολογήθηκαν στον ποντίφικα– ότι τίποτα δεν τους επέτρεπε να δηλώσουν με σιγουριά ότι τα ιερά λείψανα ανήκαν πράγματι σε αγίους και μάρτυρες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, όπως αυτή των σκελετών που ανήκουν σε παιδιά, ήταν πολύ δύσκολο να υποστηρίξει κανείς κάτι τέτοιο. Έτσι, οι ιησουίτες αναγκάστηκαν να ζητήσουν να εισαχθεί η αρχή *adoramus quod scimus,* σύμφωνα με την οποία αντικείμενα

λατρείας θα αποτελούσαν μόνο τα λείψανα που ανήκαν με μαθηματική ακρίβεια, ή τουλάχιστον με κάποια λογική βεβαιότητα, σε αγίους και μάρτυρες».

Να γιατί, μου εξήγησε ο Άτο Μελάνι, αποφασίστηκε ότι μόνο τα φιαλίδια που περιείχαν αίμα μπορούσαν να θεωρηθούν αδιάσειστη απόδειξη.

«Έτσι» συμπλήρωσε «έγιναν και τα φιαλίδια αντικείμενο εκμετάλλευσης. Πλουτίζουν τους τυμβωρύχους και καταλήγουν είτε σε μιαν αυλή θαυμάτων είτε στα διαμερίσματα κάποιου πολύ πλούσιου και πολύ αφελούς εμπόρου».

«Γιατί αφελούς;»

«Διότι κανείς δεν μπορεί να ορκιστεί ότι αυτά τα φιαλίδια περιέχουν αίμα μαρτύρων ή κοινό αίμα. Εγώ έχω πολλές αμφιβολίες ως προς αυτό. Εξέτασα προσεκτικά ένα, που το αγόρασα πανάκριβα από ένα πλάσμα αηδιαστικό, ίδιο με τον, πώς τον λένε; Τσιακόνιο».

«Και πού καταλήξατε;»

«Μόλις διαλύθηκε στο νερό, η κοκκινωπή λάσπη που υπήρχε στο φιαλίδιο αποδείχτηκε ένα μείγμα από κιτρινωπό χώμα και μύγες».

Το πρόβλημα, μου εξήγησε ο αβάς Μελάνι επιστρέφοντας στο παρόν, είναι ότι, αφού έπεσε πάνω στον κλέφτη μας, ο Τσιακόνιο βρήκε τη σελίδα της Βίβλου που έχει λεκέδες από κάτι που μοιάζει πολύ με αίμα.

«Το να βρεις ή, ακόμα καλύτερα, το να πουλήσεις το *incipit* ενός κεφαλαίου της Βίβλου καλυμμένου με το αίμα του Αγίου Καλλίστου, για παράδειγμα, μπορεί να σου αποφέρει πολλά χρήματα. Να γιατί ο φίλος του τον περιποιήθηκε τόσο ευγενικά επειδή μας έδωσε αυτό το χαρτί».

«Αλλά πώς γίνεται το αίμα ενός μάρτυρα που πέθανε πριν από χίλια χρόνια να βρίσκεται σ’ ένα σύγχρονο βιβλίο;»

«Αντί για απάντηση, θα σου διηγηθώ την ιστορία που άκουσα πέρυσι στις Βερσαλλίες. Ένας άντρας προσπαθούσε να πουλήσει στην αγορά ένα κρανίο, για το οποίο ισχυριζόταν πως ήταν του διάσημου Κρόμγουελ. Κάποιος παρατήρησε ότι το κρανίο ήταν πολύ μικρό για να ανήκει σ’ αυτό τον μεγάλο στρατιώτη, που όλοι γνωρίζουμε ότι είχε εντυπωσιακές διαστάσεις».

«Και ο πωλητής;»

«Απάντησε: Και βέβαια είναι το κρανίο του Κρόμγουελ, όταν ήταν παιδί! Κι αυτό το κρανίο πουλήθηκε πανάκριβα. Λοιπόν, μπορείς να φανταστείς πόσο εύκολα ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο θα κατάφερναν να πουλήσουν τη σελίδα της Βίβλου που είναι λεκιασμένη με το αίμα του Αγίου Καλλίστου».

«Θα τους επιστρέψουμε τη σελίδα τους, κύριε Άτο;»

«Προς το παρόν, όχι. Θα την κρατήσουμε» είπε ανεβάζοντας τον τόνο της φωνής του για να τον ακούσουν οι τυμβωρύχοι. «Και θα τους την επιστρέψουμε σε αντάλλαγμα ορισμένων υπηρεσιών».

Τους εξήγησε στη συνέχεια τι έπρεπε να κάνουν.

«Γκφρρρλουλμπχ» συμφώνησε ο Τσιακόνιο.

Αφού έδωσε οδηγίες στους τυμβωρύχους, που εξαφανίστηκαν στο σκοτάδι, ο Άτο Μελάνι δήλωσε ότι είχε έρθει η ώρα να επιστρέψουμε στο Ντοντσέλο.

Τον ρώτησα εάν η ανακάλυψη μιας σελίδας απ’ τη Βίβλο λεκιασμένης με αίμα σ’ αυτά τα υπόγεια δεν του φαινόταν περίεργη.

«Κατά τη γνώμη μου, ο κλέφτης των μαργαριταριών σου είναι αυτός που έχασε αυτό το χαρτί» μου είπε.

«Και πώς είστε τόσο βέβαιος;»
«Δεν είπα ότι είμαι βέβαιος. Όμως, σκέψου λίγο. Αυτό το κομμάτι χαρτί μοιάζει καινούριο. Η κηλίδα αίματος (αν είναι αίμα, που νομίζω πως είναι) είναι πολύ έντονη για να είναι παλιά. Ο Τσιακόνιο τη βρήκε αμέσως μετά τη συνάντησή του μ' έναν άγνωστο στη στοά όπου εξαφανίστηκε ο κλέφτης. Αυτό αρκεί, δεν νομίζεις; Κι όταν μιλάμε για τη Βίβλο, ποιο όνομα σου έρχεται στον νου;»
«Ο πατήρ Ρομπλέντα».
«Ακριβώς. Βίβλος ίσον ιερέας».
«Όμως, μου ξεφεύγουν ορισμένες λεπτομέρειες» αντέταξα.
«Δηλαδή;»
«"*ut primum*" είναι αυτό που μένει απ' το "*Caput primum*". Ενώ το "*Malachi*" σίγουρα είναι ό,τι απέμεινε απ' το "Μαλαχίας". Αυτό με οδηγεί στη σκέψη ότι η κηλίδα καλύπτει τη λέξη "προφητεία". Πρόκειται για ένα βιβλίο της Βίβλου που αφορά τον προφήτη Μαλαχία» αποφάνθηκα αντλώντας τον συλλογισμό μου απ' τη μόρφωση που είχα λάβει στη σχεδόν μοναστική παιδική μου ηλικία. «Δεν μπορώ όμως να εξηγήσω το "*nda*" της πρώτης γραμμής πάνω πάνω. Έχετε κάποια ιδέα εσείς, κύριε αβά; Εγώ, πάντως, δεν βγάζω άκρη».
Ο αβάς Μελάνι ανασήκωσε τους ώμους. «Δεν μπορώ να θεωρήσω τον εαυτό μου ειδικό».
Μια τέτοια ομολογία άγνοιας απ' το στόμα ενός αβά μού φάνηκε περίεργη. Το ίδιο περίεργη μου είχε φανεί και η δήλωσή του «Βίβλος ίσον ιερέας». Τι είδους αβάς ήταν, λοιπόν;
Καθώς επιστρέφαμε στη στοά, ο Μελάνι ξανάπιασε το νήμα των σκέψεών του: «Οποιοσδήποτε μπορεί να έχει μια

Βίβλο. Άλλωστε, στο πανδοχείο υπάρχει τουλάχιστον ένα αντίτυπο, έτσι δεν είναι;».

«Υπάρχουν δύο, για να είμαι ακριβής. Αλλά τα γνωρίζω και τα δύο και ξέρω ότι η σελίδα που κρατάτε δεν προέρχεται από αυτά».

«Ωραία. Θα συμφωνήσεις, όμως, ότι μπορεί ν' ανήκει στη Βίβλο οποιουδήποτε ενοίκου του Ντοντσέλο, που δεν θα είχε καμία δυσκολία να ταξιδεύει με ένα αντίτυπο των Γραφών. Κρίμα που το σκίσιμο αφαίρεσε το μεγάλο περίτεχνο αρχίγραμμα στην αρχή του κεφαλαίου, που σίγουρα ανήκει στο βιβλίο του Μαλαχία, καθώς θα μας βοηθούσε να προσδιορίσουμε την προέλευσή του».

Δεν συμφωνούσα καθόλου μαζί του. Υπήρχαν κι άλλα περίεργα πράγματα σ' αυτή τη σελίδα και του το είπα: «Είδατε ποτέ σελίδα της Βίβλου τυπωμένη μόνο απ' τη μια μεριά;».

«Θα πρέπει να ήταν το τέλος του κεφαλαίου».

«Μα, εδώ αρχίζει!»

«Πιθανόν η προφητεία του Μαλαχία να είναι πολύ σύντομη. Δεν μπορούμε να το ξέρουμε, διότι οι τελευταίες αράδες σκίστηκαν κι αυτές. Εκτός κι αν πρόκειται για συνήθη τυπογραφική μέθοδο. Ή για λάθος, ποιος ξέρει; Έτσι κι αλλιώς, ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο θα μας βοηθήσουν, γιατί φοβούνται πολύ μήπως δεν ξαναδούν το λιγδιασμένο χαρτί τους».

«Τώρα που μιλήσατε για φόβο, αγνοούσα ότι είχατε πιστόλι» είπα, καθώς θυμήθηκα το όπλο με το οποίο είχε απειλήσει τους δύο τυμβωρύχους.

«Κι εγώ το αγνοούσα» απάντησε.

Με κοίταξε λοξά με περιπαικτικό ύφος, προτού βγάλει απ' την τσέπη του το αντικείμενο από γυαλιστερό ξύλο που κατέληγε σε μέταλλο, του οποίου ο υποκόπανος μου

φάνηκε ότι χάθηκε ανεξήγητα στο χέρι του την ώρα που το κουνούσε.

«Μια πίπα!» αναφώνησα. «Πώς γίνεται ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο να μην την είδαν;»

«Το φως ήταν αδύναμο και το πρόσωπό μου αρκετά απειλητικό. Οι δυο τυμβωρύχοι δεν είχαν καμία όρεξη να μάθουν τι κακό ήμουν σε θέση να τους κάνω».

Ήμουν άφωνος απ’ την απλότητα αυτού του τεχνάσματος, απ’ τη φυσικότητα με την οποία ο αβάς το είχε εφαρμόσει και απ’ την απρόσμενη επιτυχία του.

«Ίσως μια μέρα χρειαστεί να κάνεις κι εσύ ό,τι έκανα εγώ, αγόρι μου».

«Κι αν οι αντίπαλοί μου με υποψιαστούν;»

«Πάρε παράδειγμα από μένα, τη νύχτα που αναγκάστηκα ν’ αντιμετωπίσω δύο ληστές στο Παρίσι. Φώναξε πολύ δυνατά: “Αυτό που κρατάω δεν είναι πίπα”» απάντησε γελώντας ο αβάς Μελάνι.

Τέταρτη μέρα – 14 Σεπτεμβρίου 1683

Την επομένη το πρωί ξύπνησα στο κρεβάτι μου, με τα κόκαλα τσακισμένα και τις σκέψεις μπερδεμένες, προφανώς εξαιτίας του λίγου και ανήσυχου ύπνου που μου επέτρεψαν να κάνω οι περιπέτειες της προηγούμενης ημέρας. Η μακριά κάθοδος στην υπόγεια στοά, οι προσπάθειες τις οποίες κατέβαλα για να διασχίσω σκάλες και να περάσω μέσα από καταπακτές, καθώς και η τρομακτική σώμα με σώμα πάλη με τους τυμβωρύχους εξουθένωσαν τόσο το κορμί όσο και το πνεύμα μου. Ωστόσο, υπήρχε κάτι που με ξάφνιαζε αλλά και με ενθουσίαζε ταυτόχρονα. Παρά τα απαίσια οράματα που μου προκάλεσε η συνάντηση με τον Ουγκόνιο και τον Τσιακόνιο, κανένας εφιάλτης δεν ήρθε να ταράξει τις λίγες ώρες του ύπνου μου. Κι όμως, η δυσάρεστη (αλλά απαραίτητη) αναζήτηση του ανθρώπου που μου είχε κλέψει το μοναδικό αντικείμενο αξίας που είχα ποτέ στην κατοχή μου άξιζε που είχε αναστατώσει τη νυχτερινή μου ανάπαυση.

Μόλις άνοιξα τα μάτια με κατέκλυσαν ευχάριστα γλυκές, ονειρικές αναμνήσεις. Και όλες φαίνονταν να θέλουν να μου μιλήσουν για την Κλορίντια και για τη λεπτεπίλεπτη ομορφιά της. Δεν ήμουν σε θέση να συνθέσω σ’ έναν πίνακα αυτό το τόσο ευχάριστο κονσέρτο των απατηλών, κι όμως σχεδόν αληθινών, αισθήσεων: το ωραίο πρόσωπο της Κλορίντιά μου (την αποκαλούσα ήδη έτσι!), την παθιάρικη, ουράνια φωνή της, τα απαλά και αισθησιακά χέρια, τις αόριστες κι ανάλαφρες σκέψεις…

Ευτυχώς, διέκοψα το μελαγχολικό μου ονειροπόλημα προτού με καταλάβει ανεπανόρθωτα η αποχαύνωση που προκαλούν οι μοναχικές πράξεις, οι οποίες θα μου στερούσαν και τις λιγοστές δυνάμεις που μου είχαν απομείνει.

Πράγματι, ένας αναστεναγμός στα δεξιά μου μου τράβηξε την προσοχή. Στράφηκα και είδα τον κύριο Πελεγκρίνο να κάθεται στο κρεβάτι του, με την πλάτη ακουμπισμένη στον τοίχο και το κεφάλι ανάμεσα στα χέρια. Κατάπληκτος και πανευτυχής που η κατάστασή του είχε βελτιωθεί (απ’ την αρχή της αρρώστιας του δεν είχε σηκώσει το κεφάλι απ’ το μαξιλάρι), έτρεξα κοντά του βομβαρδίζοντάς τον με ερωτήσεις.

Αντί για απάντηση, γλίστρησε με κόπο στην άκρη του κρεβατιού και με κοίταξε με βλέμμα απλανές, χωρίς να βγάζει τον παραμικρό ήχο.

Απογοητευμένος και τρομαγμένος απ’ την ανεξήγητη σιωπή του, πήγα να φωνάξω τον Κριστοφάνο.

Ο γιατρός με ακολούθησε αμέσως. Άρχισε να εξετάζει νευρικά τον Πελεγκρίνο. Την ώρα που ο Τοσκανός παρατηρούσε από κοντά τα μάτια του, το αφεντικό μου έβγαλε ένα οξύ *flatus ventris*. Ύστερα ήταν η σειρά ενός ελαφριού ρεψίματος κι έπειτα ενός δεύτερου αερίου. Αυτά τα λίγα λεπτά ήταν αρκετά για να καταλάβει ο Κριστοφάνο.

«Είναι κοιμισμένος, θα έλεγα αδρανής. Ίσως ακόμη δεν έχει ξυπνήσει εντελώς. Το χρώμα του εξακολουθεί να είναι χλωμό. Μπορεί να μην μιλάει, αλλά ελπίζω να τον δω να συνέρχεται σύντομα. Το αιμάτωμα στο κεφάλι, που δείχνει να έχει υποχωρήσει, δεν με ανησυχεί και τόσο».

Για την ώρα, η κατάσταση του Πελεγκρίνο περιοριζόταν σε μια έντονη νάρκη. Ο πυρετός του είχε πέσει. Παρ’ όλα

αυτά, δεν μπορούσαμε να είμαστε απόλυτα σίγουροι.

«Και γιατί πρέπει να ανησυχούμε ακόμη;» ρώτησα, μαντεύοντας ότι ο γιατρός ήταν έτοιμος να μου ανακοινώσει άσχημα νέα.

«Το αφεντικό σου υποφέρει από υπερβολικά αέρια στην κοιλιά. Καθώς έχει ευέξαπτο χαρακτήρα, και σήμερα κάνει μάλλον ζέστη, πρέπει να φανούμε προνοητικοί. Θα του κάνουμε μια πλύση, πράγμα που ήδη σκεφτόμουν άλλωστε».

Πρόσθεσε ότι, στο εξής, η θεραπεία που θα εφάρμοζε και τα καθαρτικά που αναγκαστικά θα του χορηγούσε απαιτούσαν ο Πελεγκρίνο να είναι μόνος του στο δωμάτιο. Έτσι, αποφασίσαμε να μεταφέρω το στρώμα μου σ’ ένα γειτονικό δωμάτιο, ένα από τα τρία που ήταν ακατοίκητα από τότε που πέθανε η προηγούμενη ιδιοκτήτρια του πανδοχείου, η κυρία Λυγία.

Καθώς ετοιμαζόμουν να μετακομίσω, ο Κριστοφάνο έβγαλε από μια δερμάτινη τσάντα μια φούσκα μεγάλη όσο και το μπράτσο μου. Έβαλε στην άκρη της έναν πρώτο σωλήνα, μακρύ και ατρακτοειδή, στον οποίο προσάρμοσε κάθετα έναν δεύτερο, πιο λεπτό, που κατέληγε σε μια μικρή τρύπα. Δοκίμασε τον μηχανισμό πολλές φορές για να βεβαιωθεί ότι λειτουργούσε καλά.

Ο Πελεγκρίνο παρακολουθούσε με άδειο βλέμμα την όλη επιχείρηση. Αισθανόμουν χαρά που επιτέλους άνοιξε τα μάτια του, αλλά και φόβο για την παράξενη κατάσταση της υγείας του.

«Εντάξει» δήλωσε ο Κριστοφάνο ικανοποιημένος. Ύστερα μου ζήτησε να του φέρω νερό, λάδι και λίγο μέλι.

Επιστρέφοντας στο δωμάτιο με τα απαραίτητα υλικά, ξαφνιάστηκα βλέποντας τον γιατρό να πηγαινοέρχεται γύρω απ’ το μισόγυμνο σώμα του Πελεγκρίνο.

«Δεν συνεργάζεται. Βοήθησέ με να τον κρατήσουμε».

Αναγκάστηκα να βοηθήσω τον γιατρό να γδύσει τα στρογγυλά οπίσθια του αφεντικού μου, που δεν υποδέχτηκε ευχάριστα μια τέτοια πρωτοβουλία. Στη μάχη σώμα με σώμα που ακολούθησε (εξαιτίας της έλλειψης συνεργασίας του Πελεγκρίνο και όχι λόγω πραγματικής αντίστασης), ρώτησα τον Κριστοφάνο τι σχεδίαζε να κάνει.

«Είναι απλό» απάντησε. «Θέλω να βγάλει κάμποσα άχρηστα αέρια».

Το μοντέλο του μηχανισμού που κρατούσε στο χέρι του, μου εξήγησε, χάρη στους σωλήνες που σχημάτιζαν ορθή γωνία, επέτρεπε στον ασθενή να εφαρμόζει τη θεραπεία μόνος του, κι έτσι να σώζει την αξιοπρέπειά του. Αλλά ο Πελεγκρίνο δεν έδειχνε ικανός να φροντίσει μόνος του τον εαυτό του, γι' αυτό έπρεπε να το κάνουμε εμείς για λογαριασμό του.

«Κι αυτό θα τον βοηθήσει να αισθανθεί καλύτερα;»

Μισοέκπληκτος απ' την ερώτησή μου, ο Κριστοφάνο μού είπε ότι το κλύσμα (έτσι λεγόταν αυτή η θεραπεία) κάνει πάντα καλό και ποτέ κακό. Όπως λέει ο Ρέντι, αδειάζει τα υγρά του σώματος με τον πιο ήπιο τρόπο, χωρίς να ταλαιπωρεί τα έντερα και χωρίς αυτά να γερνούν, όπως γίνεται με τα φάρμακα που χορηγούνται απ' το στόμα.

Ενώ έβαζε το μείγμα στη φούσκα, ο Κριστοφάνο εγκωμίασε τις ιδιότητες των πλύσεων, που ήταν όχι μόνο καθαρτικές, αλλά και ανώδυνες, λιθοδιαλυτικές, αεροδιαλυτικές, σαρκωτικές, επουλωτικές, αποσμητικές, ακόμα και στυπτικές. Τα ενδεικνυόμενα συστατικά ήταν αναρίθμητα: άνθη, φύλλα, καρποί ή βότανα, πόδια ή κεφάλι αρνιού, εντόσθια ζώων, καθώς και ζωμός από σιτεμένους κόκορες.

«Πολύ ενδιαφέρον» είπα, προσπαθώντας να κρύψω την αηδία μου για να ικανοποιήσω τον Κριστοφάνο.

«Επί τη ευκαιρία» πρόσθεσε ο γιατρός «τις επόμενες ημέρες ο Πελεγκρίνο πρέπει ν' ακολουθήσει μια δίαιτα με βάση τις σούπες, τα αφεψήματα και το βραστό νερό, ώστε να συνέλθει απ' την εξάντληση. Να γιατί θα του δώσεις σήμερα μισό φλιτζάνι σοκολάτα, κοτόζουμο και μπισκότα μελιού βουτηγμένα σε κρασί. Αύριο, ένα φλιτζάνι καφέ, μια σούπα και έξι ζευγάρια όρχεις από κόκορα».

Αφού βομβάρδισε τον Πελεγκρίνο με μερικές γερές φυσηξιές, ο Κριστοφάνο τον εγκατέλειψε μισόγυμνο, αναθέτοντάς μου να τον προσέχω μέχρι να ξεκινήσει το ευεργετικό αποτέλεσμα της πλύσης. Πράγμα που έγινε σύντομα και με τέτοια ορμή, ώστε κατάλαβα αμέσως γιατί ο γιατρός με διέταξε να μεταφέρω τα πράγματά μου στο διπλανό δωμάτιο.

Κατέβηκα να ετοιμάσω ένα ελαφρύ, αλλά θρεπτικό δείπνο, όπως μου είχε συστήσει ο γιατρός: κόκκινο καλαμπόκι βρασμένο μέσα σε αμβροσιανό γάλα αμυγδάλου, μαζί με ζάχαρη και κανέλα, μια σούπα από φραγκοστάφυλο σε ζωμό από παστό ψάρι με βούτυρο, αρωματικά βότανα και χτυπητά αυγά, που τα σέρβιρα με φέτες ψωμιού κομμένες σε μικρά τετραγωνάκια και κανέλα. Διένειμα το φαγητό στους ενοίκους και παρακάλεσα τον Ντουλτσιμπένι, τον Μπρενότσι, τον Ντεβιζέ και τον Στιλόνε Πριάσο να μου πουν πότε τους βόλευε να πάω για τη θεραπεία που τους είχε συστήσει ο Κριστοφάνο κατά της πανούκλας. Πήραν ενοχλημένοι τα πιάτα τους, αφού τα μύρισαν, και μου απάντησαν και οι τέσσερις να τους αφήσω ήσυχους. Σκέφτηκα μήπως η άρνησή τους και ο εκνευρισμός τους οφείλονταν στην κακή μαγειρική μου – προφανώς η γλυκιά

ευωδιά της κανέλας δεν τους ενθουσίαζε αρκετά. Και αποφάσισα ν' αυξήσω τη δόση στο μέλλον.

Μετά το δείπνο, ο Κριστοφάνο με πληροφόρησε ότι ο πατήρ Ρομπλέντα με γύρευε, γιατί ήθελε να πιει νερό. Γέμισα μια κανάτα και χτύπησα την πόρτα του ιησουίτη.

Αφού ξεδίψασε, με κάλεσε να καθίσω. Παραξενεμένος από μια τέτοια τιμή, τον ρώτησα αν είχε περάσει ήσυχη νύχτα.

«Ω, τόσες προσπάθειες, αγόρι μου, τόσες προσπάθειες…» απάντησε λακωνικά, πράγμα που μ' έκανε ακόμα πιο επιφυλακτικό.

«Καταλαβαίνω» είπα αόριστα.

Ο Ρομπλέντα ήταν αφύσικα χλωμός, τα βλέφαρά του ήταν βαριά και μαύροι κύκλοι στεφάνωναν τα μάτια του. Ήταν φανερό ότι δεν είχε κοιμηθεί καθόλου.

«Χθες συζητήσαμε» άρχισε να λέει «αλλά σε παρακαλώ να μην δώσεις ιδιαίτερη προσοχή στα λόγια που τόσο ελεύθερα ανταλλάξαμε. Η ποιμενική αποστολή μας μας οδηγεί συχνά να χρησιμοποιούμε ακατάλληλα ρητορικά σχήματα, υπερβολική εννοιολογική ακρίβεια και μια άτακτη σύνταξη, για να βοηθήσουμε το πνεύμα των νέων να θέσει καινούριους, πιο γόνιμους στόχους. Άλλωστε, οι νέοι δεν είναι πάντα έτοιμοι να δεχτούν αυτή την ευεργετική διέγερση του νου και της καρδιάς. Επιπλέον, η κατάσταση την οποία αντιμετωπίζουμε σ' αυτό το πανδοχείο μπορεί να μας ωθήσει να παρερμηνεύσουμε τις σκέψεις του άλλου και να εκφράσουμε τις δικές μας με ατυχή τρόπο. Λοιπόν, απλώς σε παρακαλώ να ξεχάσεις τη συζήτησή μας, και ειδικότερα όσα είπαμε για τη Αγιότητά Του τον αγαπητό μας πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Τέλος, και κυρίως, θα σε παρακαλούσα ν' αποφύγεις να μεταφέρεις αυτά τα επιπόλαια και μάταια σχόλια στους ενοίκους του

πανδοχείου. Η φυσική απομόνωσή μας θα μπορούσε να μας παρασύρει σε λάθη, νομίζω ότι καταλαβαίνεις...»

«Μην φοβάστε» του είπα ψέματα. «Θυμάμαι ελάχιστα την κουβέντα μας».

«Αλήθεια;» αναφώνησε ο Ρομπλέντα ξαφνιασμένος. «Ε, λοιπόν, ακόμα καλύτερα. Όταν ξανασκέφτηκα όσα είπαμε, αισθάνθηκα να με πνίγει το βάρος των λόγων μου. Όπως όταν κατεβαίνει κανείς στις κατακόμβες και βρίσκεται κάτω απ' τη γη ξέπνοος».

Ενώ εκείνος πήγαινε προς την πόρτα για να με ξαποστείλει, εγώ αισθάνθηκα σαν να με χτύπησε κεραυνός. Η τελευταία φράση του μου φάνηκε άκρως αποκαλυπτική. Ο Ρομπλέντα είχε προδοθεί. Προσπάθησα να βρω στα γρήγορα ένα θέμα συζήτησης, ώστε να τον κάνω να αποκαλυφθεί ακόμα περισσότερο.

«Θα τηρήσω την υπόσχεσή μου να μην ξαναμιλήσουμε γι' αυτά, όμως θα ήθελα να σας κάνω άλλη μια ερώτηση σχετικά με την Αγιότητά Του τον πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄ ή, μάλλον, σχετικά με τους πάπες γενικότερα» είπα ακριβώς τη στιγμή που ετοιμαζόταν ν' ανοίξει την πόρτα.

«Λέγε, λοιπόν».

«Να...» ψέλλισα προσπαθώντας να αυτοσχεδιάσω «αναρωτιόμουν αν υπάρχει τρόπος να καταλάβει κανείς ποιοι απ' τους ποντίφικες υπήρξαν καλοί, ποιοι υπήρξαν εξαιρετικοί και ποιοι άγιοι».

«Είναι παράξενο που με ρωτάς κάτι τέτοιο. Αυτό ακριβώς σκεφτόμουν χθες το βράδυ» απάντησε σαν να μονολογούσε.

«Τότε, λοιπόν, είμαι σίγουρος ότι έχετε έτοιμη την απάντηση» είπα με την ελπίδα να παρατείνω τη συζήτηση.

Ο ιησουίτης με κάλεσε πάλι να καθίσω και μου εξήγησε ότι επί αιώνες γίνονταν πολλές σκέψεις και προφητείες

σχετικά με τους ποντίφικες – τους τωρινούς, τους παλιούς και τους μελλοντικούς.

«Το θέμα είναι ότι όλος ο κόσμος, και ειδικότερα οι κάτοικοι αυτής της πόλης, γνωρίζουν, ή νομίζουν ότι γνωρίζουν, τα προτερήματα του πάπα, ενώ συγχρόνως αναπολούν τους προηγούμενους, ελπίζοντας ότι ο επόμενος θα είναι καλύτερος, δηλαδή θα είναι ένας πάπας αγγελικός».

«Πάπας αγγελικός;»

«Που θα επαναφέρει την Εκκλησία της Ρώμης στην αγιότητα των πρώτων χρόνων της».

«Δεν καταλαβαίνω» τον διέκοψα παριστάνοντας τον αφελή. «Η Εκκλησία, λοιπόν, δεν είναι πλέον ιερή;»

«Πρόκειται για παρανόηση των προφητειών. Η Ρώμη ήταν ανέκαθεν στόχος προπαγάνδας εκ μέρους των αιρετικών εχθρών της παποσύνης. Έτσι, το *Super Hieremian* και το *Oraculum Cyrilli* προέβλεψαν, πριν από πολύ καιρό, την πτώση της πόλης, ο Τομάζο της Παβίας μίλησε για οράματα που προμήνυαν την κατάρρευση του παλατιού του Λατερανού, ο Ρομπέρ ντ' Ουζές και ο Γιοχάνες ντε Ρουπεσίσα δήλωσαν και οι δύο ότι η πόλη όπου ο Πέτρος έβαλε την πρώτη πέτρα είχε γίνει πλέον η πόλη των δύο στύλων, έδρα του Αντίχριστου».

Ξαφνικά ένιωσα ενοχές επειδή έθιξα τέτοια θέματα με μοναδικό σκοπό να εκμαιεύσω πληροφορίες για την κλοπή των κλειδιών και μερικών κοσμημάτων. Αλλά ο Ρομπλέντα ήταν μόνο στην αρχή. Αναφέρθηκε στη δεύτερη προφητεία του Καρλομάγνου. Σύμφωνα με αυτή τη μυστηριώδη και ανεξερεύνητη προφητεία, ο αυτοκράτορας θα πραγματοποιούσε την Ημέρα της Κρίσεως ένα ένδοξο ταξίδι στους Αγίους Τόπους, όπου θα στεφόταν απ' τον αγγελικό πάπα. Τέλος, τα οράματα της Αγίας Μπριτζίτα

διαβεβαίωναν ότι η Ρώμη θα καταστρεφόταν εξαιτίας της καθόδου των γερμανικών φύλων.

Αλλά τα όνειρα της καταστροφής και του εξαγνισμού μιας Ρώμης διεφθαρμένης απ' την απληστία και τη ροπή προς την πολυτέλεια ήταν απλώς χλωμά δημιουργήματα της φαντασίας σε σύγκριση με την *Apocalipsis nova* του μακαριστού Αμεντέο, η οποία μας πληροφορούσε ότι ο Κύριος θα όριζε για το κοπάδι του έναν ποιμένα ο οποίος θα απάλλασσε την Εκκλησία απ' όλες τις αμαρτίες της, θα εξηγούσε όλα τα μυστήρια και θα καθοδηγούσε τις επιθυμίες όλων. Οι βασιλείς θα έσπευδαν να τον λατρέψουν, η Εκκλησία της Ανατολής και η Εκκλησία της Δύσης θα ήταν πλέον μία, οι άπιστοι θα προσηλυτίζονταν στη μία και μοναδική πίστη και ο κόσμος θα γινόταν επιτέλους *unum ovile et unus pastor,* ένα ποίμνιο με έναν ποιμένα.

«Κι αυτός ο πάπας θα ήταν ο αγγελικός πάπας» είπα προσπαθώντας να ξεκαθαρίσω τις σκέψεις μου, καθώς διαισθανόμουν ότι ο ιησουίτης ήθελε να καταλήξει σε κάποιο άλλο συμπέρασμα.

«Ακριβώς» απάντησε.

«Κι εσείς το πιστεύετε;»

«Έλα τώρα, γιε μου, δεν είναι ερωτήσεις αυτές. Πολλοί από αυτούς τους υποτιθέμενους οραματιστές ξεπέρασαν τα όρια της αίρεσης».

«Τότε, λοιπόν, δεν πιστεύετε στον αγγελικό πάπα».

«Όχι βέβαια. Αυτοί που θέλησαν να κάνουν τον κόσμο να περιμένει έναν αγγελικό πάπα ήταν αιρετικοί ή, ακόμα χειρότερα, ήλπιζαν να ενσταλάξουν την ιδέα ότι η Εκκλησία πρέπει να γκρεμιστεί και ότι ο πάπας δεν είναι άξιος να κάθεται στον θρόνο του».

«Ποιος πάπας;»

«Δυστυχώς, οι βλάσφημες επιθέσεις αυτού του είδους έγιναν σε όλους τους ποντίφικες».

«Και εναντίον της Αγιότητάς Του του πάπα μας Ιννοκέντιου ΙΑ΄;»

Ο Ρομπλέντα πήρε ύφος σοβαρό. Διέκρινα μια σκιά υποψίας στα μάτια του.

«Ας πούμε ότι ορισμένες προφητείες ήθελαν να μας γνωρίσουν το παρελθόν απ' την αρχή των καιρών και το μέλλον μέχρι τα τέλη του κόσμου. Να γιατί αφορούσαν όλους τους πάπες, άρα και τη Μακαριότητά Του τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄».

«Και τι προβλέπουν;»

Πρόσεξα ότι ο Ρομπλέντα μιλούσε γι' αυτό το θέμα μ' ένα παράξενο μείγμα επιφύλαξης και ηδονής. Υιοθέτησε ένα ύφος ακόμα πιο σοβαρό και μου εξήγησε ότι μία από τις πολλές προφητείες υποστήριζε ότι γνώριζε όλους τους πάπες που θα ανέβαιναν στον θρόνο από το 1100 περίπου μέχρι τα τέλη του κόσμου. Και σαν να μην είχε ασχοληθεί με τίποτε άλλο εδώ και χρόνια, άρχισε να απαγγέλλει ένα κατεβατό από λατινικές λέξεις: «*Ex castro Tiberis, Inimicus expulsus, Ex magnitudine montis, Abbas suburranus, De rure albo, Ex tetro carcere, Via transtiberina, De Pannonia Tusciae, Ex ansere custode, Lux in ostio, Sus in cribro, Ensis Laurentii, Ex schola exiet, De rure bovensis, Comes signatus, Canonicus ex latere, Avis ostiensis, Leo sabinus, Comes laurentius, Jerusalem Campaniae, Draco depressus, Anguineus vir, Concionator gallus, Bonus comes…*».

«Μα, αυτά δεν είναι ονόματα παπών» τον διέκοψα.

«Και βέβαια είναι. Ένας προφήτης διάβασε το μέλλον και τους είδε προτού έρθουν στον κόσμο, και στη συνέχεια τους υπέδειξε με τη βοήθεια των κωδικοποιημένων

εκφράσεων που μόλις σου απαρίθμησα. Ο πρώτος ήταν ο *Ex castro Tiberis,* που σημαίνει "από έναν πύργο στον Τίβερη". Ε, λοιπόν, ο εν λόγω πάπας, ο Κελεστίνος Β΄, όντως γεννήθηκε στην Τσιτά ντι Καστέλο, στην πόλη του πύργου, στις όχθες του Τίβερη».

«Επομένως, η προφητεία ήταν σωστή».

«Ναι. Το ίδιο και η επόμενη. *Inimicus expulsus* δεν μπορεί να είναι άλλος από τον Λουκιανό Β΄, της οικογένειας Κατσιανεμίτσι, μετάφραση της λατινικής φράσης "κυνηγός εχθρών". Η έκφραση *Ex magnitudine montis* δηλώνει τον τρίτο πάπα, τον Ευγένιο Γ΄, που γεννήθηκε στο όρος του Γκραμόν. Ο τέταρτος πάπας...»

«Θα πρέπει να είναι όλοι πολλοί παλιοί» τον διέκοψα. «Πρώτη φορά ακούω τα ονόματά τους».

«Ναι, είναι αλήθεια. Αλλά και για τους σύγχρονους πάπες η προφητεία ήταν το ίδιο ακριβής. *Jucunditas crucis*, ο αριθμός 82 της προφητείας, δεν είναι άλλος από τον Ιννοκέντιο Ι΄. Που πράγματι έγινε πάπας στις 14 Σεπτεμβρίου, γιορτή του Αγίου Σταυρού. *Montius custos,* ο φύλακας των βουνών, ο αριθμός 83, υποδεικνύει τον Αλέξανδρο Ζ΄, ο οποίος όντως ίδρυσε τα Όρη του Ελέους. *Sydis olorum*, δηλαδή το άστρο των κύκνων, ο αριθμός 84, είναι ο Κλήμης Θ΄, που κατοικούσε στο Δωμάτιο των Κύκνων στο Βατικανό. Ο Κλήμης Ι΄, ο αριθμός 85, κρύβεται πίσω από την έκφραση *De flumine magno*, που θα πει "στον μεγάλο ποταμό". Γεννήθηκε σ' ένα σπίτι στις όχθες του Τίβερη, στο σημείο όπου ο ποταμός ξεχείλιζε».

«Επομένως, η προφητεία επιβεβαιωνόταν πάντοτε».

«Αυτό ισχυρίζονται ορισμένοι. Και είναι, για να πω την αλήθεια, πάρα πολλοί» απάντησε ο Ρομπλέντα κλείνοντας το μάτι.

Έπειτα σιώπησε, περιμένοντας μάλλον κάποια ερώτηση. Πράγματι, ξετυλίγοντας τον κατάλογο των παπών που αναφέρονταν στην προφητεία, σταμάτησε στον πάπα Κλήμη Ι΄, στον αριθμό 85. Είχε καταλάβει ότι δεν θα μπορούσα ν' αντισταθώ στον πειρασμό να τον ρωτήσω για τον επόμενο. Που ήταν η Αγιότητά Του ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄, ο πάπας μας.

«Και ποιος ήταν ο χαρακτηρισμός του αριθμού 86;» ρώτησα αναστατωμένος.

«Ε, λοιπόν, αφού με ρωτάς...» είπε ο ιησουίτης αναστενάζοντας «ο χαρακτηρισμός είναι τουλάχιστον παράξενος».

«Δηλαδή;»

«*Belua insatiabilis*» είπε ο Ρομπλέντα με ουδέτερη φωνή. «Αχόρταγο άγριο θηρίο».

Δυσκολεύτηκα πολύ να κρύψω την έκπληξη και τον τρόμο μου. Αθώες εκφράσεις υποδείκνυαν όλους τους άλλους ποντίφικες, ενώ μια έκφραση φριχτή και απειλητική προσδιόριζε τον πολυαγαπημένο μας πάπα.

«Ίσως ο χαρακτηρισμός του Κυρίου μας δεν αφορά τις ηθικές του αρετές!» διαμαρτυρήθηκα αγανακτισμένος, σαν να ήθελα να πάρω κουράγιο.

«Είναι πολύ πιθανόν» συμφώνησε ήρεμα ο Ρομπλέντα. «Πράγματι, τώρα που το σκέφτομαι, το έμβλημα της οικογένειας του πάπα περιλαμβάνει έναν λεοπαρδάλειο λέοντα και έναν αετό. Δύο άγρια θηρία, δηλαδή. Ναι, είναι πιθανόν, ή μάλλον είναι βέβαιο» κατέληξε ο ιησουίτης με τόνο πιο σαρκαστικό από κάθε χαμόγελο. «Όπως και να 'ναι, δεν πρέπει αυτό να σ' εμποδίσει να κοιμηθείς, διότι σύμφωνα με την προφητεία θα έχουμε συνολικά εκατόν έντεκα ποντίφικες, και σήμερα βρισκόμαστε στον ενενηκοστό έκτο».

«Και ποιος θα είναι ο τελευταίος πάπας;» επέμεινα.

Ο Ρομπλέντα ξανάγινε σοβαρός και σκεφτικός.

«Η αρίθμηση περιλαμβάνει εκατόν έντεκα ποντίφικες, αρχίζοντας από τον Κελεστίνο Β΄. Προς το τέλος θα έρθει ο *Pastor angelicus,* δηλαδή ο αγγελικός πάπας για τον οποίο σου μιλούσα νωρίτερα, όμως δεν θα είναι αυτός ο τελευταίος. Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με την προφητεία, πέντε πάπες θα ακολουθήσουν *in extrema persecutione Sacrae Romanae Ecclesiae sedebit Petrus romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus; quibus transactis, civitas septicollis diruetur, et judex tremendus judicabit populum*».

«Που σημαίνει ότι ο Άγιος Πέτρος θα επιστρέψει, η Ρώμη θα καταστραφεί και θα έχουμε τη Δευτέρα Παρουσία».

«Ακριβώς».

«Και πότε θα συμβούν όλ’ αυτά;»

«Σου το είπα ήδη, σ’ ένα διάστημα πολύ μακρινό, σύμφωνα με την προφητεία. Όμως, τώρα πρέπει να φύγεις. Δεν θα ήθελα να παραμελείς τους υπόλοιπους ενοίκους για ν’ ακούς αυτές τις ιστορίες, που δεν έχουν καμιά σημασία».

Απογοητευμένος από το απότομο τέλος της συνομιλίας μας, έφτασα στην πόρτα χωρίς να καταφέρω να εκμαιεύσω απ’ τον Ρομπλέντα άλλες χρήσιμες πληροφορίες. Εκείνη τη στιγμή, όμως, συνειδητοποίησα ότι έπρεπε να ικανοποιήσω μια τελευταία και, αυτή τη φορά, αληθινή απορία.

«Πείτε μου, ποιος είναι ο άνθρωπος που έγραψε την προφητεία για τους ποντίφικες;»

«Α, ένας άγιος μοναχός που έζησε στην Ιρλανδία» είπε βιαστικά ο Ρομπλέντα, ενώ έκλεινε την πόρτα. «Το όνομά του ήταν, νομίζω, Μαλαχίας».

Ξαναμμένος από αυτά τα απρόσμενα και συγκλονιστικά νέα, έτρεξα αμέσως στον Άτο Μελάνι, του οποίου το δωμάτιο βρισκόταν στην άλλη άκρη του ορόφου, για να του τα μεταφέρω. Μόλις μου άνοιξε την πόρτα, είδα ότι το δωμάτιό του ήταν μια θάλασσα από χαρτιά, βιβλία, παλιές γκραβούρες και σωρούς επιστολών, όλα ριγμένα ανάκατα στο πάτωμα και στο κρεβάτι του.

«Δούλευα» μου εξήγησε.

«Είναι εκείνος» του είπα λαχανιασμένος.

Και του διηγήθηκα τη συνομιλία μου με τον Ρομπλέντα, κατά την οποία ο ιησουίτης ανέφερε χωρίς λόγο τις κατακόμβες. Του είπα ότι, αφού τον παρότρυνα επίτηδες, άρχισε μια εκτενή ανάλυση για το Βατικανό, ανήγγειλε τον ερχομό του αγγελικού πάπα και ανέφερε μια προφητεία σχετικά με το τέλος του κόσμου έπειτα από μια διαδοχή εκατόν έντεκα παπών, στην οποία γίνεται λόγος για ένα «αχόρταγο άγριο θηρίο», που δεν είναι άλλος από τον Κύριό μας τον πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Και τελικά παραδέχτηκε ότι η προφητεία γράφτηκε απ’ τον Ιρλανδό προφήτη Μαλαχία…

«Ηρέμησε, ηρέμησε» με διέκοψε ο Άτο. «Φοβάμαι ότι μπερδεύεις λίγο τα πράγματα. Ο Άγιος Μαλαχίας είναι ένας Ιρλανδός μοναχός που έζησε χίλια χρόνια μετά τον Χριστό και δεν έχει καμία σχέση με τον Μαλαχία της Βίβλου».

Τον διαβεβαίωσα ότι το γνώριζα πολύ καλά και ότι δεν μπέρδευα τίποτα. Έπειτα του επανέλαβα τα γεγονότα με περισσότερες λεπτομέρειες.

«Ενδιαφέρον» σχολίασε ο Άτο. «Δύο Μαλαχίες, και οι δύο προφήτες, εμφανίζονται στον δρόμο μας σε διάστημα ολίγων ωρών. Είναι πολύ για να μιλήσουμε για απλή σύμπτωση. Ο πατήρ Ρομπλέντα σού είπε ότι σκεφτόταν την

προφητεία του Αγίου Μαλαχία χθες τη νύχτα, νύχτα κατά την οποία εμείς βρήκαμε το κεφάλαιο της Βίβλου του προφήτη Μαλαχία στις υπόγειες στοές. Προσποιείται ότι δεν θυμάται καλά το όνομα του αγίου, του οποίου ωστόσο η φήμη είναι παγκόσμια. Κι έπειτα αναφέρει τις κατακόμβες. Δεν θα ξαφνιαζόμουν αν ανακαλύπταμε ότι ένας ιησουίτης έκλεψε τα κλειδιά
– έχουν κάνει και πολύ χειρότερα. Θα ήθελα, όμως, να ξέρω για ποιον λόγο πήγε να σκαλίσει σ’ αυτά τα υπόγεια. Αυτό είναι ακόμα πιο ενδιαφέρον».

«Για να βεβαιωθούμε ότι πρόκειται πράγματι για τον Ρομπλέντα, θα πρέπει να εξετάσουμε τη Βίβλο του» παρατήρησα «ώστε να διαπιστώσουμε αν αποκεί κόπηκε η συγκεκριμένη σελίδα».

«Σωστά. Και θα έχουμε μόνο μια ευκαιρία για να το κάνουμε. Ο Κριστοφάνο ανήγγειλε ότι το προσκλητήριο θα γίνει σε λίγο. Θα επωφεληθείς απ’ την απουσία του Ρομπλέντα, για να μπεις στο δωμάτιό του και να ψάξεις τη Βίβλο. Αν δεν κάνω λάθος, ξέρεις ήδη πού βρίσκεται το βιβλίο του Μαλαχία στην Παλαιά Διαθήκη».

«Μετά τα βιβλία των Βασιλέων, ανάμεσα στους δώδεκα ελάσσονες προφήτες» απάντησα με προθυμία.

«Σωστά. Όσο για μένα, τα χέρια μου θα είναι δεμένα, καθώς ο Κριστοφάνο με κατασκοπεύει. Θα πρέπει να μυρίστηκε κάτι, διότι λίγο νωρίτερα με ρώτησε αν είχα βγει κατά τύχη απ’ το δωμάτιό μου το προηγούμενο βράδυ».

Εκείνη τη στιγμή άκουσα τον γιατρό να με φωνάζει. Έτρεξα και τον βρήκα στην κουζίνα, όπου με πληροφόρησε πως οι άντρες του Μπαρτζέλο ανήγγειλαν ότι επρόκειτο να πραγματοποιήσουν το δεύτερο προσκλητήριο. Η ελπίδα που

τρέφαμε όλοι, ότι δηλαδή οι ελεγκτές μας θα ήταν απασχολημένοι με τη μάχη στη Βιέννη, είχε εξανεμιστεί.

Ο Κριστοφάνο ήταν ανήσυχος. Αν ο Μπέντφορντ δεν περνούσε τον έλεγχο, σίγουρα θα μας οδηγούσαν σε κάποιο άλλο μέρος, όπου θα επέβαλλαν πολύ πιο αυστηρά μέτρα. Όσοι από εμάς είχαν στην κατοχή τους πολύτιμα αγαθά, θα έπρεπε να τα αποχωριστούν, ώστε να καθαριστούν από τα βλαβερά μιάσματα χάρη στην έκθεσή τους σε ατμούς ξιδιού. Όπως μας εξήγησε ο Κριστοφάνο, επιστρέφεται μόνο το ένα τέταρτο των αγαθών που κατάσχονται σε περίοδο πανώλους.

Ακολουθώντας τις οδηγίες του Κριστοφάνο, όλοι οι ένοικοι συγκεντρώθηκαν εναγωνίως στον πρώτο όροφο, μπροστά στο δωμάτιο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Μ’ έπιασε τρεμούλα μόλις είδα τη γλυκιά Κλορίντια, που μου χαμογέλασε θλιμμένα (ή τουλάχιστον αυτό φαντάστηκα) στην ιδέα ότι καμία οικειότητα, ούτε λεκτική ούτε άλλου είδους, δεν ήταν δυνατή εκείνη την ώρα. Ο γιατρός έφτασε τελευταίος μαζί με τον Ντεβιζέ και τον Άτο Μελάνι. Αντίθετα με ό,τι είχα ελπίσει, δεν έφερναν το σχεδόν άψυχο σώμα του Μπέντφορντ. Ο Άγγλος (το καταλάβαμε απ’ το σκοτεινό ύφος του Κριστοφάνο) δεν ήταν σε θέση να σταθεί όρθιος, πόσο μάλλον να απαντήσει σ’ ένα προσκλητήριο.

Ο Κριστοφάνο μπήκε πρώτος στο δωμάτιο και παρουσιάστηκε στο παράθυρο, απέναντι απ’ το οποίο οι άντρες του Μπαρτζέλο τέντωναν τον λαιμό για να μπορέσουν να μας δουν. Ο γιατρός είπε το όνομά του και παρουσιάστηκε στο πλευρό του νεαρού και εμφανώς υγιούς Ντεβιζέ. Οι στρατιώτες κάλεσαν στη συνέχεια και εξέτασαν σύντομα τον αβά Μελάνι, τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι και τον πατέρα Ρομπλέντα. Έγινε μια

μικρή διακοπή, στη διάρκεια της οποίας μίλησαν για λίγο μεταξύ τους. Ο Κριστοφάνο και ο πατήρ Ρομπλέντα έτρεμαν από φόβο. Όσο για τον Ντουλτσιμπένι, παρακολουθούσε τη σκηνή με ψυχραιμία. Μόνο ο Ντεβιζέ απομακρύνθηκε απ' το δωμάτιο.

Οι εξεταστές μας (οι οποίοι δεν μου φάνηκαν και τόσο ειδικοί στα ιατρικά θέματα) έκαναν στον Κριστοφάνο ερωτήσεις γενικής φύσεως. Ο γιατρός βιάστηκε να με οδηγήσει στο παράθυρο, ώστε να με παρατηρήσουν με προσοχή. Η άφιξη της Κλορίντια ξεσήκωσε τα γέλια των αντρών του Μπαρτζέλο, καθώς και υπαινιγμούς σε κάποιες αόρατες ασθένειες τις οποίες θα μπορούσε να μεταδώσει.

Οι φόβοι μας έφτασαν στο κατακόρυφο όταν ήρθε η σειρά του κυρίου Πελεγκρίνο. Ο Κριστοφάνο τον οδήγησε σταθερά στο παράθυρο, χωρίς ωστόσο να τον ταπεινώσει σπρώχνοντας και κουνώντας τον. Ξέραμε όλοι ότι ο γιατρός έτρεμε. Το γεγονός ότι οδηγούσε το αφεντικό μου στο παράθυρο, μπροστά στις Αρχές, χωρίς την παραμικρή επιφύλαξη, σήμαινε ότι πρώτος εκείνος γινόταν εγγυητής της καλής του υγείας.

Ο Πελεγκρίνο χαμογέλασε αδύναμα στους τρεις αγνώστους. Δύο από αυτούς αντάλλαξαν ένα βλέμμα απορημένο. Μόνο λίγα μέτρα τούς χώριζαν από το αφεντικό μου και τον γιατρό. Ο Πελεγκρίνο τρίκλισε.

«Σε είχα προειδοποιήσει!» φώναξε ο Κριστοφάνο με οργισμένη φωνή, τραβώντας ένα άδειο φλασκί απ' το παντελόνι του πανδοχέα. Ο Πελεγκρίνο ρεύτηκε.

«Παραμίλησε με τον Έλληνα» αστειεύτηκε ο ένας απ' τους τρεις άντρες του Μπαρτζέλο, εννοώντας την κλίση του αφεντικού μου για το κρασί Γκρέκο. Ο Κριστοφάνο είχε καταφέρει να κρύψει την αρρώστια του Πελεγκρίνο πίσω από μια υποτιθέμενη μέθη.

Εκείνη τη στιγμή (δεν θα την ξεχάσω ποτέ) είδα τον Μπέντφορντ να εμφανίζεται ως διά μαγείας ανάμεσά μας.

Πήγε στο παράθυρο με μεγάλα βήματα, στάθηκε πλάι στον Κριστοφάνο και εκτέθηκε στην εξέταση της τρομερής τριανδρίας. Όπως και οι άλλοι, έτσι κι εγώ κατατρόμαξα και ζαλίστηκα, σαν να παρακολουθούσα μια ανάσταση. Έδειχνε τόσο απελευθερωμένος απ' τα βάσανα της σάρκας του, ώστε είχα την εντύπωση ότι βρισκόμουν μπροστά στο πνεύμα του. Οι τρεις άντρες δεν ξαφνιάστηκαν τόσο, αφού αγνοούσαν τη δυστυχία που τον είχε χτυπήσει τις προηγούμενες ώρες.

Ο Μπέντφορντ πρόφερε μερικές λέξεις στη γλώσσα του, που έκαναν τους εξεταστές μας να απογοητευτούν γιατί δεν τις κατάλαβαν.

«Επανέλαβε πως θέλει να φύγει» εξήγησε ο Κριστοφάνο.

Οι τρεις άντρες θυμήθηκαν τις διαμαρτυρίες του Άγγλου κατά το προηγούμενο προσκλητήριο και, σίγουροι ότι δεν θα τους καταλάβαινε, τον κορόιδεψαν με ύφος θριαμβευτικό και χυδαίο.

Ο Μπέντφορντ, ή μάλλον η θαυμαστή απομίμησή του, απάντησε στους χλευασμούς των τριών αντρών πετώντας τους ένα κατεβατό από βρισιές, προτού τον τραβήξει απότομα ο Κριστοφάνο. Αποσυρθήκαμε όλοι. Οι ένοικοι αντάλλασσαν δύσπιστα βλέμματα μπροστά στην ανεξήγητη θεραπεία του Άγγλου.

Μόλις βρέθηκα στον διάδρομο, άρχισα να ψάχνω τον Άτο Μελάνι με την ελπίδα να μου δώσει κάποια εξήγηση. Πήγα κοντά του την ώρα που ετοιμαζόταν ν' ανέβει στον δεύτερο όροφο. Μου έριξε ένα αστείο βλέμμα και, καταλαβαίνοντας αμέσως ότι πέθαινα από περιέργεια, με περιγέλασε τραγουδώντας:

Fan battaglia i miei pensieri,
e al cor an fiero assalto.
Così al core, empi guerrieri,
fan battaglia, dan guerra i miei pensieri...[9]

«Είδες πώς συνήλθε ο Μπέντφορντ μας;» με ρώτησε ειρωνικά.

«Μα, δεν είναι δυνατόν».

Ο Άτο σταμάτησε στη μέση της σκάλας.

«Πιστεύεις, λοιπόν, ότι ένας ειδικός πράκτορας του βασιλιά της Γαλλίας θα την πατούσε σαν παιδί;» μουρμούρισε κοροϊδευτικά. «Ο Μπέντφορντ είναι νέος, είναι μικρόσωμος και έχει ανοιχτό δέρμα. Κι εσύ όντως είδες έναν άντρα μικρόσωμο και ξανθό. Ο Βρετανός έχει γαλάζια μάτια και ο Μπέντφορντ που είδαμε απόψε έχει κι αυτός γλαυκά μάτια. Στη διάρκεια του προηγούμενου προσκλητηρίου ο Μπέντφορντ διαμαρτυρήθηκε έντονα επειδή ήθελε να φύγει, πράγμα που έκανε κι απόψε. Ο Μπέντφορντ μιλάει μια γλώσσα που δεν την καταλαβαίνουν οι τρεις άντρες του Μπαρτζέλο, όπως έγινε κι απόψε. Πού είναι το μυστήριο;»

«Κι όμως, δεν γίνεται να είναι αυτός...»

«Όχι βέβαια. Ο Μπέντφορντ είναι στο κρεβάτι του, πιο πεθαμένος παρά ζωντανός, και προσευχόμαστε όλοι να συνέλθει κάποια μέρα. Αν, όμως, διέθετες καλή μνήμη (πράγμα απαραίτητο για έναν εφημεριδογράφο), θα θυμόσουν την αναστάτωση της προηγούμενης φοράς. Όταν φώναξαν το όνομά μου, ο Κριστοφάνο οδήγησε στο παράθυρο τον Στιλόνε Πριάσο, όταν φώναξαν τον Ντουλτσιμπένι, ο γιατρός παρουσίασε τον Ρομπλέντα, και πάει λέγοντας, παριστάνοντας ότι έκανε λάθος. Κατά τη γνώμη σου, έπειτα από αυτή την κωμωδία, πιστεύεις ότι οι

άντρες του Μπαρτζέλο είναι σε θέση να αναγνωρίσουν όλους τους ενοίκους του πανδοχείου; Βάλε στο μυαλό σου ότι ο Μπαρτζέλο δεν έχει κανενός μας το ομοίωμα, αφού δεν υπάρχει ανάμεσά μας ούτε πάπας, ούτε βασιλιάς της Γαλλίας».

Η σιωπή μου μίλησε για λογαριασμό μου.

«Δεν μπορούν ν’ αναγνωρίσουν κανέναν» επανέλαβε ο αβάς «με εξαίρεση τον νεαρό ευγενή με τα ξανθά μαλλιά, που διαμαρτύρεται στην αγγλική γλώσσα».

«Κι έτσι ο Μπέντφορντ...»

Η ιδέα μού ήρθε τη στιγμή που είδα τον Ντεβιζέ να εξαφανίζεται πίσω απ’ την πόρτα του δωματίου του.

«...παίζει κιθάρα, μιλάει γαλλικά και κάπου κάπου προσποιείται ότι ξέρει αγγλικά» είπε ο Άτο χαμογελώντας συνωμοτικά στη θέα του Ντεβιζέ. «Απόψε περιορίστηκε να φορέσει ρούχα παρόμοια με του καημένου του Μπέντφορντ. Θα μπορούσε να δανειστεί τα δικά του, αλλά ο φίλος μας ο Κριστοφάνο θα μας έστελνε κατευθείαν στο λοιμοκαθαρτήριο. Μην χρησιμοποιείς ποτέ τα ρούχα και τα σκεπάσματα ενός πανουκλιασμένου».

«Μα, τότε, ο κύριος Ντεβιζέ εμφανίστηκε δεύτερη φορά στο παράθυρο στη θέση του Μπέντφορντ, κι εγώ δεν κατάλαβα τίποτα!»

«Δεν το κατάλαβες επειδή ήταν παράλογο. Και τα παράλογα πράγματα, όσο αληθινά κι αν είναι, δυσκολεύεται κανείς να τα καταλάβει».

«Κι όμως, οι άντρες του Μπαρτζέλο μάς είχαν καλέσει έναν έναν όταν έκλεισαν το πανδοχείο» διαμαρτυρήθηκα.

«Ναι, αλλά το πρώτο προσκλητήριο ήταν μπερδεμένο και σπασμωδικό, γιατί οι στρατιώτες έπρεπε να κλείσουν ταυτόχρονα και τον δρόμο και το πανδοχείο. Κι έπειτα, από τότε πέρασαν αρκετές μέρες. Το οπτικό εμπόδιο,

δηλαδή τα κάγκελα των παραθύρων του πρώτου ορόφου, ανέλαβε τα υπόλοιπα. Ούτε εγώ θα μπορούσα να αναγνωρίσω τους φύλακές μας πίσω από αυτά τα κάγκελα, χωρίς να φοβάμαι μήπως κάνω λάθος. Και, μια που μιλάμε για μάτια, πώς είναι τα μάτια του Μπέντφορντ;»

Σκέφτηκα για λίγο και, χωρίς να καταφέρω να κρύψω ένα χαμόγελο, απάντησα: «Είναι... αλλήθωρα».

«Σωστά. Αν το σκεφτείς λίγο, ο στραβισμός είναι δυστυχώς το πιο έντονο χαρακτηριστικό του. Όταν οι τρεις άντρες είδαν δυο γαλάζιες, αλλήθωρες κόρες να καρφώνονται πάνω τους (κι εδώ, ο Ντεβιζέ μας ήταν εκπληκτικός), δεν είχαν την παραμικρή αμφιβολία. Ήταν ο Άγγλος».

Σώπασα αναλογιζόμενος ό,τι είχε συμβεί. Ήμουν κατάπληκτος.

«Και τώρα, πήγαινε να βρεις τον Κριστοφάνο» με ξαπέστειλε ο Άτο «γιατί σίγουρα θα σε ζητήσει. Μην του πεις κουβέντα για τα κολπάκια που με βοήθησε να στήσουμε. Ντρέπεται, διότι φοβάται μήπως προδώσει τις αρχές της τέχνης του. Κάνει λάθος, αλλά καλύτερα να τον αφήσουμε να νομίζει ό,τι θέλει».

Μόλις βρέθηκα κοντά του, ο Κριστοφάνο μού έδωσε παρήγορα νέα. Συνομίλησε με τους άντρες του Μπαρτζέλο, τους οποίους διαβεβαίωσε ότι η ομάδα μας ήταν απόλυτα υγιής. Εγγυήθηκε προσωπικά ότι θα μετέφερε κάθε σημαντικό γεγονός στον απεσταλμένο τους που θα πήγαινε κάθε πρωί στο πανδοχείο για να ελέγξει μαζί του την κατάσταση. Αυτό θα μας απάλλασσε, λοιπόν, απ’ την υποχρέωση να εμφανιζόμαστε στο προσκλητήριο, την οποία είχαμε τηρήσει (σαν από θαύμα) μέχρι τότε.

«Τέτοια επιπολαιότητα δεν θα ήταν δυνατή κάτω από άλλες συνθήκες» είπε ο γιατρός.

«Τι θέλετε να πείτε;»

«Γνωρίζω πώς συμπεριφέρθηκε η Ρώμη κατά την πανώλη του 1656. Μόλις έγινε γνωστό ότι υπήρχαν κρούσματα στη Νάπολη, έκλεισαν όλους τους δρόμους μεταξύ των δύο πόλεων και απαγορεύτηκε κάθε διακίνηση ανθρώπων ή εμπορευμάτων στις γύρω περιοχές. Ζήτησαν από τις τέσσερις γωνιές της επικράτειας του ποντίφικα να στείλουν αντίστοιχους απεσταλμένους, ώστε να φροντίζουν για την τήρηση των μέτρων υγιεινής, ενίσχυσαν τον έλεγχο των ακτών για να περιοριστεί ή να απαγορευτεί ο απόπλους των πλοίων, και σφράγισαν έναν αριθμό πυλών στη Ρώμη, ενώ στις υπόλοιπες τοποθετήθηκαν τεράστια δρύφρακτα, ώστε να περιοριστεί η διάβαση των ανθρώπων».

«Και, παρ’ όλα αυτά, δεν κατάφεραν να κλείσουν τον δρόμο στην επιδημία;»

Ήταν ήδη πολύ αργά, εξήγησε με θλίψη ο γιατρός. Ένας ιχθυοπώλης απ’ τη Νάπολη, κάποιος Αντόνιο Τσιότι, είχε φτάσει στη Ρώμη τον Μάρτιο, για να γλιτώσει απ’ την κατηγορία για φόνο που τον βάραινε στη Νάπολη. Έμενε σ’ ένα πανδοχείο του Τραστέβερε, κοντά στο Μοντεφιόρε, όπου και αρρώστησε. Η γυναίκα του πανδοχέα (ο Κριστοφάνο είχε μάθει τις λεπτομέρειες μιλώντας με γέρους που ήταν παρόντες στα γεγονότα) οδήγησε αμέσως τον ιχθυοπώλη στο νοσοκομείο του Σαν Τζιοβάνι, όπου ο νέος άντρας πέθανε μέσα σε λίγες ώρες. Η νεκροψία δεν αποκάλυψε κάτι ανησυχητικό. Ωστόσο, λίγες μέρες αργότερα, πέθανε και η γυναίκα του πανδοχέα, την οποία ακολούθησαν στον τάφο η μητέρα και η αδελφή της. Ούτε και τότε οι γιατροί ανακάλυψαν σημάδια πανούκλας,

ωστόσο αποφάσισαν, λόγω των συνθηκών, να κλείσουν στο λοιμοκαθαρτήριο τον πανδοχέα και όλους τους παραγιούς του. Τοποθετήθηκαν δρύφρακτα για να απομονώσουν το Τραστέβερε απ’ την υπόλοιπη πόλη και συγκλήθηκε η Επιτροπή Υγείας για να αντιμετωπίσει αυτή την έκτακτη ανάγκη. Σε κάθε συνοικία δημιουργήθηκαν επιτροπές από αρχιερείς, ευγενείς, γιατρούς χειρουργούς και συμβολαιογράφους, που έκαναν απογραφή όλων των κατοίκων της πόλης, καταγράφοντας το επάγγελμά τους, τις ανάγκες τους και τα τυχόν προβλήματα της υγείας τους, ώστε να δώσουν στην Επιτροπή Υγείας μια εικόνα της κατάστασης, που θα της επέτρεπε να εξετάζει, ή να περιθάλπει, μέρα παρά μέρα τα σπίτια που είχαν ανάγκη.

«Σήμερα, όμως, όλη η πόλη σκέφτεται μόνο τη μάχη της Βιέννης» παρατήρησε ο Κριστοφάνο. «Οι τρεις ελεγκτές μας μου αποκάλυψαν ότι πρόσφατα ο κόσμος είδε τον πάπα κατάχαμα μπροστά στον σταυρό, να κλαίει από φόβο και αγωνία για το μέλλον της χριστιανοσύνης. Κι αν ο πάπας κλαίει, σκέφτονται οι Ρωμαίοι, πρέπει να τρέμουμε όλοι».

Η ευθύνη που είχε αναλάβει, πρόσθεσε ο γιατρός, ήταν εξαιρετικά βαριά και έπεφτε και στους δικούς μου ώμους. Στο εξής, θα έπρεπε να παρατηρούμε με πολύ μεγάλη προσοχή κάθε αλλαγή στην κατάσταση της υγείας των ενοίκων. Ένα λάθος εκ μέρους μας (αφού δεν θα παρέλειπε να μεταφέρει και τα πιθανά δικά μου λάθη) θα επέφερε αυστηρές κυρώσεις. Θα έπρεπε να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί, ώστε κανείς να μην φύγει απ’ το πανδοχείο πριν από τη λήξη της καραντίνας. Αυτό θα το εξασφάλιζε βέβαια και η παρουσία των δύο περιπολιών, που σκοπό είχαν να εμποδίσουν κάποιον να βγάλει τις σανίδες και να πηδήξει απ’ το παράθυρο.

«Θα σας εξυπηρετήσω σε όλα» είπα στον Κριστοφάνο για να τον ηρεμήσω, ενώ περίμενα με ανυπομονησία τον ερχομό της νύχτας.

Μπορεί η κατάργηση του προσκλητηρίου να έγινε δεκτή με ευχαρίστηση, όμως χάλασε το σχέδιο που είχαμε καταστρώσει με τον Άτο Μελάνι να ελέγξουμε τη Βίβλο του πατρός Ρομπλέντα. Ενημέρωσα διακριτικά τον αβά γλιστρώντας ένα σημείωμα κάτω απ’ την πόρτα του προτού πάω στην κουζίνα, διότι φοβόμουν μήπως ο Κριστοφάνο (που πήγαινε από δωμάτιο σε δωμάτιο για να εξετάσει τους αρρώστους του) με τσάκωνε να μιλάω με τον Μελάνι.

Όμως ο Κριστοφάνο με φώναξε απ’ το δωμάτιο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι, στον πρώτο όροφο. Ο ευγενής απ’ το Φέρμο υπέφερε από ισχιαλγία. Τον βρήκα στο κρεβάτι, ξαπλωμένο στο πλάι, μέσα στον πόνο, ενώ ικέτευε τον γιατρό να τον σηκώσει όρθιο το γρηγορότερο.

Προβληματισμένος ο Κριστοφάνο παιδευόταν γύρω από τα πόδια του Ντουλτσιμπένι. Σήκωσε το ένα και με διέταξε να λυγίσω το άλλο, παρατηρώντας το αποτέλεσμα αυτών των κινήσεων στον άρρωστο. Ο οποίος ούρλιαζε, καθώς ο Κριστοφάνο κουνούσε το κεφάλι με στόμφο.

«Κατάλαβα. Χρειάζεται ένα γερό κατάπλασμα, σε συνδυασμό με κανθαρίδες. Αγόρι μου, όσο εγώ το ετοιμάζω, τρίψ’ του όλη την αριστερή πλευρά μ’ αυτή την αλοιφή» είπε δίνοντάς μου ένα βαζάκι.

Ύστερα πληροφόρησε τον Ντουλτσιμπένι ότι θα έπρεπε να έχει το κατάπλασμα συνεχώς επάνω του επί οκτώ μέρες.

«Οκτώ μέρες! Θέλετε να πείτε ότι θα μείνω στο κρεβάτι τόσο καιρό;»

«Όχι βέβαια. Ο πόνος θα περάσει πολύ γρηγορότερα» απάντησε ο γιατρός. «Αλλά τι σημασία έχει; Όσο

βρισκόμαστε σε καραντίνα, δεν θα έχετε τίποτα να κάνετε».

Ο Ντουλτσιμπένι κάτι μουρμούρισε με πολύ κακή διάθεση.

«Παρηγορηθείτε» πρόσθεσε ο Κριστοφάνο. «Ορισμένοι ένοικοι, πιο νέοι από εσάς, είναι ήδη παράλυτοι απ' τους πόνους. Όπως ο πατήρ Ρομπλέντα, που εδώ και αρκετές μέρες υποφέρει από ρευματισμούς, αν και δεν το δείχνει. Θα πρέπει να έχει πολύ λεπτή υγεία, γιατί το πανδοχείο δεν μου φαίνεται υγρό. Επιπλέον, ο καιρός είναι καλός».

Αναπήδησα. Οι υποψίες που έτρεφα για τον Ρομπλέντα αναζωπυρώθηκαν. Εκείνη τη στιγμή πρόσεξα με μεγάλη αηδία ότι ο γιατρός είχε βγάλει απ' την τσάντα του ένα βάζο γεμάτο νεκρά κολεόπτερα. Πήρε δύο χρυσοπράσινου χρώματος.

«Κανθαρίδες» είπε κουνώντας τα έντομα κάτω απ' τη μύτη μου «πεθαμένες και αποξηραμένες. Τόσο θαυματουργές όσο και οι βδέλλες. Άσε που είναι και πολύ καλό αφροδισιακό». Κι άρχισε να τις θρυμματίζει πάνω από μια βρεγμένη γάζα.

«Α, ο ιησουίτης έχει ρευματισμούς!» αναφώνησε ο Ντουλτσιμπένι. «Τόσο το καλύτερο. Έτσι θα πάψει να σκαλίζει παντού».

«Τι θέλετε να πείτε;» ρώτησε ο Κριστοφάνο, τεμαχίζοντας τα κολεόπτερα μ' ένα μικρό μαχαίρι.

«Αγνοείτε μήπως το γεγονός ότι το Τάγμα του Ιησού είναι φωλιά κατασκόπων;»

Η καρδιά μου άρχισε να χτυπάει δυνατά. Έπρεπε να μάθω κι άλλα. Αλλά ο Κριστοφάνο δεν έδειχνε να ενδιαφέρεται γι' αυτό το θέμα. Η παρατήρηση του Ντουλτσιμπένι κινδύνευε να πέσει στο κενό.

«Δεν μιλάτε σοβαρά» μπήκα δυναμικά στη μέση.

«Και βέβαια μιλάω σοβαρά» απάντησε ο Ντουλτσιμπένι με βεβαιότητα.

Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, οι ιησουίτες όχι μόνο ήταν αριστοτέχνες στην τέχνη της κατασκοπείας, αλλά απαιτούσαν επίσης αυτή να είναι αποκλειστικό προνόμιο του τάγματός τους, με αποτέλεσμα όποιος εμπλεκόταν στις δραστηριότητές τους χωρίς την άδειά τους να τιμωρείται σκληρά. Προτού εμφανιστούν στον κόσμο οι ιησουίτες, στις δολοπλοκίες της Αγίας Έδρας συμμετείχαν άλλα τάγματα. Από τότε, όμως, που οι οπαδοί του Αγίου Ιγνατίου Λογιόλα αφιερώθηκαν στην άσκηση της κατασκοπείας, τα παραγκώνισαν όλα. Κι αυτό επειδή οι ποντίφικες είχαν πάντα την επιτακτική ανάγκη να ξέρουν ακόμα και τις πιο κρυφές υποθέσεις των πριγκίπων. Γνωρίζοντας ότι κανείς δεν ξεπερνούσε τους ιησουίτες στο θέμα της κατασκοπείας, οι ποντίφικες τους μετέτρεψαν σε ήρωες, στέλνοντάς τους στις πιο σημαντικές πόλεις, εφοδιάζοντάς τους με την παπική βούλα και χορηγώντας τους ειδικά προνόμια. Με δυο λόγια, τους προτιμούσαν απ' όλα τα άλλα τάγματα.

«Με συγχωρείτε» διαμαρτυρήθηκε ο Κριστοφάνο. «Αλλά πώς κατάφεραν οι ιησουίτες να διακριθούν στην κατασκοπεία; Αφού τους έχει απαγορευτεί να συγχρωτίζονται με γυναίκες, οι οποίες μιλάνε πολύ, να εμφανίζονται στο πλευρό εγκληματιών ή ατόμων κατωτέρας υποστάθμης και...»

Η εξήγηση ήταν απλή, απάντησε ο Ντουλτσιμπένι. Οι ποντίφικες παραχώρησαν στους ιησουίτες το μυστήριο της εξομολόγησης, και όχι μόνο στη Ρώμη, αλλά σε όλες τις πόλεις της Ευρώπης. Οι εξομολογήσεις, λοιπόν, επέτρεπαν στους ιησουίτες να μπαίνουν στο μυαλό όλων, πλουσίων και φτωχών, βασιλέων και χωρικών. Αλλά, κυρίως, τους

έδιναν την ευκαιρία να αφουγκράζονται την τάση και τη διάθεση όλων των συμβούλων και των υπουργών του κράτους. Μέσω μιας πολύ καλά μελετημένης ρητορικής, εκμαίευαν απ’ τα θύματά τους αποφάσεις και σκέψεις που ωρίμαζαν κρυφά.

Για να μπορέσουν να αφιερωθούν ολοκληρωτικά στις εξομολογήσεις και να επωφελούνται πλήρως από αυτές, οι ιησουίτες διεκδίκησαν και πήραν από την Αγία Έδρα απαλλαγή απ’ όλα τα υπόλοιπα καθήκοντα. Στο μεταξύ, τα θύματα πιάνονταν στην παγίδα. Οι βασιλείς της Ισπανίας, για παράδειγμα, χρησιμοποιούσαν πάντα ιησουίτες εξομολόγους και απαίτησαν να κάνουν το ίδιο και οι υπουργοί τους σε όλες τις χώρες που ήταν υπό την κυριαρχία της Ισπανίας. Οι άλλοι ηγεμόνες, που μέχρι τότε ζούσαν καλή τη πίστει και αγνοούσαν την πονηριά των ιησουιτών, άρχισαν να πιστεύουν ότι αυτοί οι ιερείς διέθεταν ιδιαίτερα χαρίσματα για την εξομολόγηση. Έτσι, λοιπόν, ακολούθησαν κι εκείνοι σιγά σιγά το παράδειγμα των βασιλέων της Ισπανίας.

«Μα όλο και κάποιος θα τους είχε ξεσκεπάσει» διαμαρτυρήθηκε ο γιατρός, ενώ οι σκελετοί των κανθαρίδων έτριζαν κάτω απ’ το νυστέρι του.

«Ασφαλώς. Κάθε φορά όμως που το παιχνίδι τους αποκαλυπτόταν, έμπαιναν στην υπηρεσία του τάδε ή του δείνα μονάρχη, ανάλογα με την περίσταση, πάντα βέβαια έτοιμοι να τον προδώσουν».

Να, λοιπόν, γιατί τους αγαπούν και τους μισούν ταυτόχρονα, είπε ο Ντουλτσιμπένι. Τους μισούν επειδή είναι κατάσκοποι. Τους αγαπούν επειδή δεν ξέρουν πού να βρουν καλύτερους κατασκόπους για να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς τους. Τους αγαπούν επειδή προσφέρουν ευχαρίστως τις υπηρεσίες τους. Τους μισούν επειδή

αποκτούν έτσι τα μεγαλύτερα προνόμια για το τάγμα τους και οδηγούν τους άλλους στον χαμό.

«Κατά βάθος είναι αλήθεια» συμπλήρωσε ο ευγενής από το Μάρκε «ότι οι ιησουίτες αξίζουν το προνόμιο της κατασκοπείας – όλοι οι άλλοι αποτυγχάνουν προτού καλά καλά ξεκινήσουν. Όταν οι ιησουίτες αποφασίζουν να κατασκοπεύσουν έναν δυστυχή, κολλάνε πάνω του σαν βδέλλα και δεν τον αφήνουν λεπτό. Από την εποχή της επανάστασης της Νάπολης ήταν διασκεδαστικό να τους βλέπει κανείς να κατασκοπεύουν τον Μαζανιέλο για λογαριασμό του αντιβασιλέα της Ισπανίας, και τον αντιβασιλέα της Ισπανίας για λογαριασμό του Μαζανιέλο. Επέδειξαν τέτοια ικανότητα, ώστε κανένας στα δύο στρατόπεδα δεν κατάλαβε το παραμικρό. Και στο μεταξύ, είχαν και την πίτα ολόκληρη και τον σκύλο χορτάτο».

Ο Κριστοφάνο τοποθέτησε στον Ντουλτσιμπένι το κατάπλασμα, αφού το ράντισε με κομματάκια κολεόπτερων. Ύστερα τον αφήσαμε να ησυχάσει. Ήμουν βυθισμένος σ’ έναν κυκεώνα σκέψεων. Κατά πρώτον, ο υπαινιγμός του γιατρού στους περίεργους ρευματισμούς του πατέρα Ρομπλέντα και, κατά δεύτερον, η αποκάλυψη σύμφωνα με την οποία ο Ισπανός ιησουίτης είχε μάθει, από το ιεροδιδασκαλείο κιόλας, πιο πολύ να κατασκοπεύει παρά να προσεύχεται επιβεβαίωναν όλο και περισσότερο τις υποψίες μου για το άτομό του.

Ετοιμαζόμουν να πάω επιτέλους στο δωμάτιό μου (είχα ανάγκη να ξεκουραστώ μετά τις προσπάθειες της προηγούμενης νύχτας), όταν παρατήρησα ότι ο ιησουίτης είχε βγει απ’ την κάμαρά του και με τη βοήθεια του Κριστοφάνο κατευθυνόταν προς τον λάκκο, δίπλα στην κουζίνα, όπου εναποθέταμε τα οργανικά περιττώματά μας. Δεν δίστασα μπροστά σε μια τέτοια ευκαιρία. Ανέβηκα

αθόρυβα στον δεύτερο όροφο και άνοιξα προσεκτικά την πόρτα του ιησουίτη για να γλιστρήσω στο δωμάτιό του. Πολύ αργά. Μου φάνηκε ότι άκουσα τον Ρομπλέντα ν' ανεβαίνει τη σκάλα.

Τον απέφυγα και κατευθύνθηκα βιαστικά στο δωμάτιό μου, απογοητευμένος μ' αυτή την κακοτυχία.

Πρώτα, όμως, έπρεπε να πάω να δω το αφεντικό μου, που ήταν μισοξαπλωμένος στο κρεβάτι του. Τον βοήθησα να αδειάσει τα έντερά του. Μου έκανε ένα σωρό μπερδεμένες ερωτήσεις για την κατάσταση της υγείας του αφού, ψέλλισε, ο γιατρός τον είχε μεταχειριστεί σαν να ήταν παιδί, κρύβοντάς του την αλήθεια. Προσπάθησα να τον ηρεμήσω με τη σειρά μου κι έπειτα του έδωσα να πιει, τον σκέπασα και του χάιδεψα το κεφάλι μέχρι ν' αποκοιμηθεί.

Τότε μόνο μπόρεσα επιτέλους να κλειστώ στο δωμάτιό μου. Πήρα το τετράδιό μου και, εξουθενωμένος, κατέγραψα –χωρίς σειρά, νομίζω– τα τελευταία γεγονότα.

Έπειτα, ξάπλωσα στο κρεβάτι μου. Και τότε άρχισε μια πάλη ανάμεσα στην ανάγκη μου να κοιμηθώ και στις σκέψεις που συνωστίζονταν στο μυαλό μου και που μάταια προσπαθούσα να τις βάλω σε τάξη. Η σελίδα απ' τη Βίβλο που είχαν βρει ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο ίσως ανήκε στον Ρομπλέντα, προτού τη χάσει στις υπόγειες στοές που απλώνονταν κάτω απ' την πλατεία Ναβόνα. Προφανώς αυτός είχε κλέψει τα κλειδιά και, αναμφισβήτητα, είχε πρόσβαση στις εν λόγω στοές. Η βοήθεια που είχα προσφέρει στον αβά Μελάνι μού κόστισε έναν τρόμο ανείπωτο, καθώς και μια μάχη σώμα με σώμα με τους δύο αηδιαστικούς τυμβωρύχους. Ωστόσο, ο ίδιος ο αβάς έσωσε την κατάσταση, με τη βοήθεια μιας πίπας που τη μετέτρεψε σε πιστόλι. Σημείωσε μια δεύτερη επιτυχία

συλλαμβάνοντας και πραγματοποιώντας το σχέδιο που ξεγέλασε τους τρεις άντρες του Μπαρτζέλο. Χάρη σ' εκείνον δεν είχαμε κηρυχθεί σε κατάσταση πανώλους. Ακόμα καλύτερα, οι ελεγκτές μας αποφάσισαν να μειώσουν δραστικά τους ελέγχους τους. Το αίσθημα ευγνωμοσύνης και θαυμασμού που μου ενέπνεε ο αβάς Μελάνι ελάττωνε τη δυσπιστία που είχα νιώσει απέναντί του, και περίμενα με ανυπομονησία τη στιγμή που θα συνεχίζαμε –μάλλον απόψε, δηλαδή– το κυνήγι του κλέφτη. Το γεγονός ότι υποπτεύονταν τον αβά για κατασκοπεία και συμμετοχή σε πολιτικές δολοπλοκίες, άραγε, θα μας δυσκόλευε; Μάλλον το αντίθετο, σκέφτηκα. Χάρη στα κόλπα του, είχε καταφέρει να σώσει την ομάδα των ενοίκων από τη φριχτή προοπτική ενός εγκλεισμού στο λοιμοκαθαρτήριο. Και μου είχε αποκαλύψει την αποστολή του, πράγμα που μαρτυρούσε την εμπιστοσύνη που έτρεφε προς το άτομό μου. Βέβαια, είχε βουτήξει σαν κλέφτης τις επιστολές του Κολμπέρ, αλλά αυτού του είδους οι δουλειές, μου είχε εξηγήσει, ήταν η αδιάψευστη απόδειξη της αφοσίωσής του στην Αυλή της Γαλλίας. Ανατριχιάζοντας, έδιωξα την εικόνα που γλίστρησε ξαφνικά ανάμεσα στις σκέψεις μου. Την εικόνα των φριχτών ανθρώπινων μελών που περιείχε ο σωρός του Τσιακόνιο. Ένα κύμα ευγνωμοσύνης για τον αβά Μελάνι φούσκωσε στην καρδιά μου. Αργά ή γρήγορα, σκέφτηκα, λίγο πριν παραδοθώ στα θέλγητρα του Μορφέα, θα αποκάλυπτα στους άλλους ενοίκους την επιδεξιότητα με την οποία συνέτισε τους δύο τυμβωρύχους, μοιράζοντάς τους εξίσου απειλές και υποσχέσεις. Θα το έκανα οπωσδήποτε.

Έτσι φανταζόμουν ότι έπρεπε να λειτουργεί ένας ειδικός πράκτορας του βασιλιά της Γαλλίας. Και λυπόμουν που δεν

διέθετα ακόμη τη γνώση και την πείρα για να δοξάσω όπως έπρεπε τα αξιοθαύμαστα επιτεύγματά του. Ένα δίκτυο από υπόγειες στοές κάτω από την πόλη. Ένας πράκτορας του βασιλιά της Γαλλίας που έχει επιδοθεί σ’ ένα κυνήγι εγκληματιών τόσο τολμηρό, όσο και επικίνδυνο. Μια ομάδα ευγενών αποκλεισμένων έπειτα από έναν μυστηριώδη θάνατο, που ίσως οφειλόταν σε πανώλη. Και, τέλος, ο υπουργός Φουκέ, που όλος ο κόσμος τον θεωρούσε νεκρό και τον οποίο οι πληροφοριοδότες του Κολμπέρ είδαν πολλές φορές στους δρόμους της Ρώμης. Εξαντλημένος, παρακάλεσα τον Ύψιστο να με βοηθήσει να γράψω μια μέρα γι’ αυτά τα θαυμαστά γεγονότα με την ιδιότητα του εφημεριδογράφου.

Η πόρτα (που προφανώς δεν την είχα κλείσει και πολύ προσεκτικά) άνοιξε μ’ ένα τρίξιμο. Στράφηκα και μόλις πρόλαβα να δω μια σκιά, που κρύφτηκε βιαστικά πίσω απ’ τον τοίχο.

Σηκώθηκα σαν αστραπή για να πιάσω τον εισβολέα. Κοιτάζοντας στον διάδρομο, διέκρινα μια μορφή λίγα βήματα πιο κάτω. Ανήκε στον Ντεβιζέ, που κρατούσε στο χέρι την κιθάρα του.

«Με ξυπνήσατε» διαμαρτυρήθηκα. «Κι έπειτα, ο Κριστοφάνο έχει απαγορεύσει στους ενοίκους να βγαίνουν απ’ τα δωμάτιά τους».

«Κοίτα» μου είπε δείχνοντάς μου το πάτωμα.

Ξαφνικά συνειδητοποίησα ότι περπατούσα πάνω σ’ ένα χαλί από μικρές πέτρες, που το αδύναμο τρίξιμό τους συνόδευε τα βήματά μου απ’ τη στιγμή που σηκώθηκα απ’ το κρεβάτι μου. Άγγιξα με το χέρι μου το πάτωμα.

«Θα νόμιζε κανείς ότι είναι αλάτι» είπε ο Ντεβιζέ.

Έφερα ένα μικροσκοπικό χαλικάκι στη γλώσσα μου.

«Πράγματι, είναι αλάτι» επιβεβαίωσα έντρομος «αλλά ποιος το σκόρπισε κάτω;».

«Κατά τη γνώμη μου, είναι...» Τη στιγμή, όμως, που ο Ντεβιζέ πρόφερε ένα όνομα, μου πρότεινε την κιθάρα του, με αποτέλεσμα το τέλος της φράσης του να χαθεί στη σιγαλιά της νύχτας.

«Τι είπατε;»

«Πάρ' τη, σου τη δίνω» είπε γελώντας ειρωνικά και δίνοντάς μου το όργανό του «αφού σου αρέσει ο τρόπος που παίζω».

Συγκινήθηκα. Φανταζόμουν ότι ήμουν σε θέση να παραγάγω τους ευχάριστους ήχους, την απαλή μελωδία, χαϊδεύοντας απλώς τις χορδές από έντερα. Γιατί να μην έπαιζα την αλησμόνητη μελωδία που ο Γάλλος μουσικός είχε εκτελέσει μπροστά μου; Αποφάσισα να ξεκινήσω αμέσως, παρόλο που ήξερα ότι θα προκαλούσα τον χλευασμό του. Εξερεύνησα τη λαβή με το αριστερό χέρι, ενώ με το δεξί εξέτασα τη γλυκιά αντίσταση των χορδών. Όταν με διέκοψε ένα άγγιγμα τόσο οικείο όσο και απρόσμενο.

«Ήρθε να σε βρει» είπε ο Ντεβιζέ.

Ένας όμορφος ριγωτός γάτος με πράσινα μάτια, που ζητούσε λίγη τροφή, χτυπούσε επίμονα την ουρά του στη γάμπα μου. Αυτή η ασυνήθιστη επίσκεψη με τρόμαξε ακόμα περισσότερο. Αφού ο γάτος κατάφερε να μπει στο πανδοχείο, σκεφτόμουν, ίσως υπήρχε μια δίοδος επικοινωνίας με τον έξω κόσμο που ούτε εγώ ούτε ο αβάς Μελάνι είχαμε καταφέρει να ανακαλύψουμε. Σήκωσα τα μάτια για να μοιραστώ τις σκέψεις μου με τον Ντεβιζέ, αλλά είχε χαθεί. Ένα χέρι μ' έπιασε ελαφρά απ' τον ώμο.

«Δεν έπρεπε να κλειστείς στο δωμάτιό σου;»

Άνοιξα τα μάτια. Ήμουν στο κρεβάτι μου. Διακόπτοντας το όνειρό μου, ο Κριστοφάνο μού ζήτησε να ετοιμάσω και να σερβίρω το γεύμα. Μισοκοιμισμένος ακόμη, εγκατέλειψα με λύπη τον ονειρικό κόσμο μου.

Αφού τακτοποίησα γρήγορα την κουζίνα, ετοίμασα μια σούπα από καρδιές αγκινάρας μέσα σε ζωμό από παστό ψάρι, καλό λάδι, κρεμμύδια και αρακά, καθώς και ρολά τόνου γεμισμένα με λάχανο. Τη συνόδευσα μ’ ένα γενναίο κομμάτι τυρί και μισό μπουκάλι κόκκινο, νερωμένο κρασί. Όπως το είχα αποφασίσει, έριξα από πάνω μια γερή δόση κανέλας. Ο Κριστοφάνο με βοήθησε φροντίζοντας να ταΐσει ο ίδιος τον Μπέντφορντ, επιτρέποντάς μου έτσι να μοιράσω το γεύμα στους άλλους ενοίκους, και κυρίως να ταΐσω το αφεντικό μου.

Ύστερα, ένιωσα την ανάγκη ν’ αναπνεύσω λίγο καθαρό αέρα. Οι ατελείωτες μέρες του εγκλεισμού μας, που τις πέρασα κυρίως στην κουζίνα, της οποίας η πόρτα ήταν σφραγισμένη και τα παράθυρα είχαν κάγκελα, τυλιγμένος στις μυρωδιές των φαγητών που έβγαιναν αδιάκοπα απ’ το τσουκάλι του τζακιού, μου βάραιναν το στήθος. Αποφάσισα, λοιπόν, να καθυστερήσω λίγο στο δωματιάκι μου. Μισάνοιξα το παράθυρο και κοίταξα το δρομάκι από κάτω. Δεν υπήρχε ψυχή ζώσα εκείνο το ηλιόλουστο απόγευμα του καλοκαιριού που πλησίαζε στο τέλος του. Μόνο ο φρουρός κοιμόταν ήρεμα, κουρνιασμένος στη γωνία που σχημάτιζε το κτίριο με την οδό Όρσο. Ακούμπησα τους αγκώνες μου στο περβάζι και ανέπνευσα βαθιά.

«Αργά ή γρήγορα, οι Τούρκοι θα έρθουν αντιμέτωποι με τους πιο ισχυρούς ηγεμόνες της Ευρώπης».

«Α, ναι; Δηλαδή;»

«Δηλαδή, με τον Χριστιανικότατο Βασιλιά, για παράδειγμα».

«Ε, τότε θα επωφεληθούν για να του σφίξουν το χέρι χωρίς να πρέπει να κρύβονται άλλο».

Αυτές οι δυνατές, αλλά και ελεγχόμενες φωνές ανήκαν αναμφίβολα στον Μπρενότσι και τον Στιλόνε Πριάσο. Προέρχονταν από τον δεύτερο όροφο, όπου τα γειτονικά δωμάτιά τους τους επέτρεπαν να επικοινωνούν απ’ τα παράθυρα. Έσκυψα για να τους κατασκοπεύσω. Αυτοί οι νέοι Πύραμος και Θίσβη είχαν βρει έναν πολύ απλό τρόπο για να επικοινωνούν, χωρίς να τους παίρνει είδηση ο Κριστοφάνο. Καθώς και οι δύο είχαν ανήσυχη και περίεργη φύση και αγαπούσαν το κουβεντολόι, ικανοποιούσαν έτσι ο ένας την ανάγκη του άλλου.

Αναρωτήθηκα εάν ήταν σωστό να επωφεληθώ από αυτή την ανέλπιστη ευκαιρία και, χωρίς να με δουν, να συγκεντρώσω κι άλλες πληροφορίες γι’ αυτά τα δύο περίεργα άτομα, εκ των οποίων ο ένας, όπως ξέραμε ήδη, ήταν φυγάς. Ίσως μάθαινα έτσι λεπτομέρειες χρήσιμες για τις πολύπλοκες έρευνες τις οποίες βοηθούσα τον αβά Μελάνι να πραγματοποιήσει.

«Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ είναι ο αληθινός εχθρός της χριστιανοσύνης. Τους Τούρκους σάς τους χαρίζω!» δήλωσε ο Μπρενότσι με ύφος απότομο και ανυπόμονο. «Δεν αγνοείτε, βέβαια, ότι στη Βιέννη αγωνίζονται να σώσουν τον χριστιανικό κόσμο. Όλοι οι ηγεμόνες θα έπρεπε να βοηθήσουν την πόλη. Δυστυχώς, όμως, ο βασιλιάς της Γαλλίας δεν θέλησε να τη στηρίξει. Δεν είναι τυχαίο, όχι, δεν μπορεί να είναι τυχαίο!»

Όπως έχω ξαναπεί, και όπως είχα πληροφορηθεί στη διάρκεια των τελευταίων μηνών από τα κουτσομπολιά του λαού και τα νέα που έφερναν οι ταξιδιώτες, ο Κύριός μας ο

πάπας Ιννοκέντιος ΙΑ΄ κατέβαλλε τεράστιες προσπάθειες για να δημιουργήσει έναν ιερό συνασπισμό εναντίον των Τούρκων. Ο βασιλιάς της Πολωνίας ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα στέλνοντας σαράντα χιλιάδες άντρες, που προστέθηκαν στους εξήντα χιλιάδες στρατιώτες που είχε συγκεντρώσει ο αυτοκράτορας στη Βιέννη, προτού το σκάσει άνανδρα απ’ την πόλη. Ο γενναίος δούκας της Λορένης ένωσε τις δυνάμεις του σ’ αυτή τη δίκαιη σταυροφορία, ενώ λέγεται ότι έντεκα χιλιάδες Βαυαροί στρατιώτες είχαν πάρει τον δρόμο για τη Βιέννη. Όμως οι Τούρκοι είχαν τη βοήθεια των Κούρουτς, των τρομερών Ούγγρων αιρετικών οι οποίοι, αφού διέκοψαν την ανακωχή με τον αυτοκράτορα, βασάνιζαν τα χωριά της πεδιάδας μεταξύ Βουδαπέστης και Βιέννης. Δίχως να υπολογίσουμε το μοιραίο χέρι βοηθείας που θα έδινε στους Οθωμανούς η επιδημία. Πράγματι, μια εστία πανούκλας φαίνεται πως είχε δημιουργηθεί στις τάξεις των πολιορκημένων, τους οποίους είχε ήδη εξαντλήσει η ερυθρά δυσεντερία.

Το Παρίσι ήταν σε θέση να προσφέρει αποφασιστική βοήθεια στους χριστιανούς. Ωστόσο, ο βασιλιάς της Γαλλίας, υπενθύμισε ο Μπρενότσι, δεν είχε αναλάβει καμία πρωτοβουλία.

«Είναι ντροπή» συμφώνησε ο Στιλόνε Πριάσο. «Είναι ο πιο ισχυρός ηγεμόνας της Ευρώπης, αλλά κάνει του κεφαλιού του. Επινοεί κάθε μέρα μια καινούρια εισβολή στη Λορένη, στην Αλσατία...»

«Και όταν η βία δεν φέρνει αποτελέσματα, χρησιμοποιεί τη διαφθορά. Κανένας δεν αγνοεί ότι, χάρη στα χρήματά του, ο βασιλιάς της Γαλλίας εξαγοράζει τους άλλους βασιλείς, όπως αυτό τον λαπά τον Κάρολο της Αγγλίας».

«Είναι ντροπή, ντροπή. Ίσως έχετε δίκιο, τελικά. Οι χριστιανοί ηγεμόνες φοβούνται περισσότερο τη Γαλλία απ’

ό,τι τους Τούρκους» είπε ο Στιλόνε Πριάσο.

«Βεβαίως! Καλύτερα ο Μωάμεθ παρά οι Γάλλοι. Έριξαν χίλιες κανονιές στη Γένοβα, μόνο και μόνο επειδή η πόλη δεν χαιρέτισε τα πλοία τους που έπλεαν στ' ανοιχτά».

Ο Μπρενότσι έπαψε να μιλάει. Σίγουρα απολάμβανε την απαρηγόρητη έκφραση που, όπως φανταζόμουν, είχε ζωγραφιστεί στο πρόσωπο του Ναπολιτάνου. Απ' την πλευρά του, ο Στιλόνε δεν άργησε να πάρει τον λόγο, κάνοντας το ίδιο έντονες παρατηρήσεις και αναζωπυρώνοντας έτσι την κουβέντα.

Έσκυψα προσεκτικά για να τους κατασκοπεύσω καλύτερα· βυθισμένοι στην ενδιαφέρουσα συζήτησή τους, οι δύο άντρες ξανάβρισκαν τη ζωτικότητα που είχαν χάσει στο σκοτάδι της μοναξιάς, ενώ το πάθος τους για την πολιτική σχεδόν έσβηνε τον φόβο τους για την πανούκλα. Μήπως το ίδιο δεν συνέβαινε και με τους άλλους ενοίκους του πανδοχείου όταν η επίσκεψή μου, καθώς και του γιατρού, που συχνά συνοδευόταν από ατμοθεραπείες, λάδια και εντριβές, τους έλυνε τη γλώσσα και προκαλούσε τις πιο προσωπικές εκμυστηρεύσεις;

«Ο πρίγκιπας Γουλιέλμος της Οράγγης» συνέχισε ο Στιλόνε Πριάσο «παρόλο που τρέχει συνέχεια αναζητώντας δάνεια, είναι ο μόνος Ευρωπαίος ηγεμόνας που σταμάτησε τους Γάλλους και επέβαλε την Ειρήνη της Νέιμεχεν».

Να, λοιπόν, που επανερχόταν στη συζήτηση των ενοίκων μας ο Ολλανδός Γουλιέλμος της Οράγγης, το όνομα του οποίου πρώτα εμπλούτισε το παραμιλητό του Μπέντφορντ κι έπειτα αναφέρθηκε από τον αβά Μελάνι. Αυτός ο φτωχός και τίμιος Δαβίδ, του οποίου η στρατιωτική δόξα συναγωνιζόταν τη φήμη των χρεών του, μου κινούσε την περιέργεια.

«Όσο η επιθυμία για κατακτήσεις του Χριστιανικότατου Βασιλιά δεν ικανοποιείται» επέμεινε ο Μπρενότσι «δεν πρόκειται να υπάρξει ειρήνη στην Ευρώπη. Και ξέρετε πότε θα γίνει αυτό; Όταν το στέμμα του αυτοκράτορα λάμψει στο κεφάλι του βασιλιά της Γαλλίας».

«Αναφέρεστε στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, φαντάζομαι».

«Φυσικά! Το να γίνει αυτοκράτορας είναι η πιο σφοδρή επιθυμία του. Θέλει το στέμμα που ο Κάρολος των Αψβούργων έκλεψε απ’ τον Φραγκίσκο Α΄, τον πρόγονό του, χάρη σε οικονομικές πιέσεις».

«Ναι, ναι, διαφθείροντας τους εκλέκτορες, νομίζω…»

«Σωστά. Καλά το θυμάστε. Αν ο Κάρολος των Αψβούργων δεν τους είχε εξαγοράσει, σήμερα ο αυτοκράτορας θα ήταν Γάλλος. Αλλά τώρα ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ θέλει να πάρει πίσω το στέμμα. Και συγχρόνως να εκδικηθεί τους Αψβούργους. Να γιατί η εισβολή των Τούρκων εξυπηρετεί τη Γαλλία. Αν πιέσουν τη Βιέννη, η Αυτοκρατορία αποδυναμώνεται στην Ανατολή, ενώ η Γαλλία ενισχύεται στη Δύση».

«Σωστά! Σφίγγει ο κλοιός».

«Ακριβώς».

Έτσι, εξήγησε ο Μπρενότσι, όταν ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ κάλεσε τις ευρωπαϊκές δυνάμεις να συνασπιστούν κατά των Τούρκων, ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς, πρωτότοκος γιος της Εκκλησίας, αρνήθηκε να στείλει στρατεύματα, παρά τις παρακλήσεις όλων των χριστιανών ηγεμόνων. Ακόμα χειρότερα, ο βασιλιάς της Γαλλίας επέβαλε στον αυτοκράτορα στη Βιέννη μιαν ατιμωτική συμφωνία: την εγγύηση της ουδετερότητάς του έναντι της αναγνώρισης όλων των δόλιων κατακτήσεών του, όπως στην Αλσατία και στη Λορένη.

«Μάλιστα είχε το θράσος να χαρακτηρίσει τις απαιτήσεις του “μετριοπαθείς”. Αλλά ο αυτοκράτορας, παρόλο που είχε το μαχαίρι στον λαιμό, δεν λύγισε μπροστά σ’ αυτό το παζάρι. Και γι’ αυτό τώρα ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς απέχει απ’ τις εχθροπραξίες. Κι αν νομίζετε ότι έχει τύψεις, απατάσθε! Πρόκειται για στρατηγικό ελιγμό. Περιμένει να εξαντληθεί εντελώς η Βιέννη. Έτσι, θα καταφέρει να αποσπάσει εδάφη χωρίς να συναντήσει καμιά δυσκολία. Στα τέλη Αυγούστου ψιθυριζόταν ότι γαλλικά στρατεύματα ήταν έτοιμα να επιτεθούν ξανά στις Κάτω Χώρες».

Αν μπορούσε ο Μπρενότσι να διαβάσει στο πρόσωπό μου τις μαύρες σκέψεις που μου προκαλούσαν οι απόψεις του! Χωμένος στην κρυψώνα μου, απ’ όπου άκουγα τη συζήτηση των δύο αντρών, έβραζα από θυμό. Ο ηγεμόνας τον οποίο ο Άτο Μελάνι είχε ορκιστεί να υπηρετεί ήταν απαίσιος! Αδύνατον να το αρνηθώ, ήμουν άρρηκτα δεμένος με τον αβά και, μέσα στα σκαμπανεβάσματά μου, τον θεωρούσα ακόμη δάσκαλο και κύριό μου.

Και να που για άλλη μια φορά, θύμα της επιθυμίας μου να κρυφακούω και να μαθαίνω, πληροφορούμουν άθελά μου πράγματα που θα προτιμούσα να μην μάθαινα ποτέ.

«Α, μα αυτό δεν είναι τίποτα» πρόσθεσε ο Μπρενότσι σφυρίζοντας σαν οχιά. «Μάθατε το τελευταίο; Οι Τούρκοι προστατεύουν τα εμπορικά πλοία των Γάλλων από τους πειρατές. Έτσι, το εμπόριο με την Ανατολή βρίσκεται στα χέρια των Γάλλων».

«Και οι Τούρκοι; Τι πήραν σε αντάλλαγμα;» ρώτησε ο Στιλόνε.

«Α, τίποτα» χαχάνισε ειρωνικά ο Μπρενότσι. «Ίσως μόνο… τη Βιέννη!»

Μόλις οι κάτοικοι οχυρώθηκαν μέσα στην πόλη, εξήγησε ο Μπρενότσι, οι Τούρκοι έσκαψαν ένα δίκτυο από χαρακώματα και υπόγειες στοές, που έφτανε μέχρι τα τείχη. Στη συνέχεια, έβαλαν ισχυρά εκρηκτικά, που τους επέτρεψαν να σπάσουν πολλές φορές το ενισχυμένο τείχος. Ε, λοιπόν, σ’ αυτήν ακριβώς την τεχνική είχαν διαπρέψει οι Γάλλοι μηχανικοί και πυροτεχνουργοί.

«Με άλλα λόγια, θέλετε να πείτε ότι οι Γάλλοι βρίσκονται σε συνεννόηση με τους Τούρκους» συμπέρανε ο Πριάσο.

«Δεν το λέω μόνο εγώ. Την ίδια γνώμη έχουν όλοι οι έμπειροι στρατιωτικοί στο χριστιανικό στρατόπεδο της Βιέννης. Τα στρατεύματα του Χριστιανικότατου Βασιλιά εκπαιδεύτηκαν στην τέχνη να χρησιμοποιούν χαρακώματα και στοές από δύο στρατιώτες στην υπηρεσία της Βιέννης κατά τη διάρκεια της άμυνας του Χάνδακα, στην Κρήτη. Στη συνέχεια, το μυστικό έφτασε στ’ αυτιά του Βομπάν, ενός μηχανικού στον στρατό του Χριστιανικότατου Βασιλιά. Και ο Βομπάν το τελειοποίησε: κάθετα χαρακώματα επιτρέπουν την προώθηση των εκρηκτικών προς τα εμπρός, οριζόντια χαρακώματα επιτρέπουν τη μετακίνηση των στρατιωτών από το ένα σημείο του στρατοπέδου στο άλλο. Πρόκειται για όπλο φονικό – αφού δημιουργήσουν ένα μεγάλο ρήγμα στο τείχος, μπαίνουν στην πολιορκημένη πόλη. Και να που τώρα οι Τούρκοι θεωρούνται αυθεντίες σ’ αυτή την τεχνική στη Βιέννη. Εσείς πιστεύετε ότι είναι τυχαίο;»

«Μιλήστε πιο σιγά» τον συμβούλεψε ο Στιλόνε Πριάσο. «Μην ξεχνάτε ότι ο αβάς Μελάνι δεν είναι μακριά».

«Α, ναι. Αυτός ο κατάσκοπος της Γαλλίας, που είναι αβάς όσο και ο κόμης Ντένχοφ. Έχετε δίκιο, ας σταματήσουμε»

είπε ο Μπρενότσι. Οι δυο άντρες χαιρετήθηκαν προτού εγκαταλείψουν τα παράθυρά τους.

Να, λοιπόν, που κι άλλες σκιές έπεφταν πάνω στον Άτο. Ποιος ξέρει τι σήμαινε άραγε η τελευταία αναφορά, που έβαζε στο κάδρο ένα άγνωστο πρόσωπο; Τη στιγμή που έκλεινα το παράθυρο, μου ήρθε στον νου η άγνοια του Μελάνι στα θέματα της Βίβλου. Πολύ παράξενο, σκέφτηκα, για έναν αβά.

«Κιθάρα, γάτα και αλάτι» είπε η Κλορίντια μ' ένα κοροϊδευτικό γέλιο. «Τώρα έχουμε πιο γερά υλικά».

Είχα τακτοποιήσει την κουζίνα έχοντας μία και μόνο σκέψη, να ανέβω να τη δω. Οι σκληρές παρατηρήσεις του Μπρενότσι απαιτούσαν οπωσδήποτε μια νέα αντιπαράθεση με τον αβά Μελάνι, πράγμα που θα γινόταν τη νύχτα, όταν θα χτυπούσε την πόρτα μου για να με πάρει μαζί του στις υπόγειες στοές. Είχα σερβίρει βιαστικά το δείπνο στους άλλους ενοίκους, ξεφεύγοντας από όσους προσπάθησαν (όπως ο πατήρ Ρομπλέντα και ο Ντεβιζέ) να με κρατήσουν με διάφορα προσχήματα. Η επιθυμία μου να κουβεντιάσω άλλη μια φορά με την όμορφη Κλορίντια ήταν πολύ πιο έντονη και την ικανοποίησα προφασιζόμενος το περίεργο όνειρο που είχα δει, το δεύτερο από τότε που οι άντρες του Μπαρτζέλο έκλεισαν τις πόρτες του πανδοχείου.

«Ας αρχίσουμε απ' το αλάτι στο πάτωμα» είπε η Κλορίντια. «Σε προειδοποιώ ότι δεν είναι καλό σημάδι. Είναι συνώνυμο με τη δολοφονία ή με την παρεμπόδιση των σχεδίων μας».

Διάβασε την απογοήτευση στο πρόσωπό μου.

«Πρέπει, πάντως, να εξετάσουμε κάθε περίπτωση» πρόσθεσε «διότι κανείς δεν λέει ότι η ερμηνεία αφορά μόνο

αυτόν που είδε το όνειρο. Έτσι, το όνειρό σου θα μπορούσε να αφορά τον Ντεβιζέ».

«Και η κιθάρα;»

«Συμβολίζει μεγάλη μελαγχολία ή μια άχαρη εργασία. Όπως αυτή του χωρικού που παιδεύεται όλο τον χρόνο χωρίς να παίρνει την παραμικρή ικανοποίηση. Ή ενός εξαιρετικού ζωγράφου, αρχιτέκτονα, μουσικού, που κανείς δεν γνωρίζει τα έργα του κι έτσι μένει για πάντα στην αφάνεια. Βλέπεις ποιο είναι το συνώνυμο της μελαγχολίας».

Ήμουν καταστενοχωρημένος. Το όνειρό μου περιείχε δύο άσχημα σύμβολα. Και η Κλορίντια ετοιμαζόταν να μου ανακοινώσει ένα τρίτο.

«Η γάτα είναι πολύ ξεκάθαρο σημάδι: μοιχεία και πολυτέλεια» δήλωσε.

«Μα, εγώ δεν έχω ούτε καν γυναίκα».

«Ο γάμος δεν είναι απαραίτητος για να ζεις στην πολυτέλεια» απάντησε η Κλορίντια τυλίγοντας πονηρά μια τούφα απ’ τα μαλλιά της γύρω απ’ το δάχτυλό της. «Όσο για τη μοιχεία, μην ξεχνάς, κάθε σημάδι πρέπει να εξετάζεται και να ζυγίζεται προσεκτικά».

«Ναι, αλλά πώς; Δεν είμαι παντρεμένος! Είμαι άγαμος, τελεία και παύλα».

«Μα, εσύ αγνοείς τα πάντα!» με μάλωσε τρυφερά η Κλορίντια. «Τα όνειρα μπορούν να ερμηνευτούν με τρόπο διαμετρικά αντίθετο. Έτσι, λοιπόν, είναι αλάνθαστα, αφού ισχύει τόσο το υπέρ όσο και το κατά».

«Δηλαδή, μπορούμε να πούμε τα πάντα και το αντίθετό τους…» διαμαρτυρήθηκα.

«Το πιστεύεις;» απάντησε τραβώντας τα μαλλιά πίσω απ’ τον λαιμό της και επιδεικνύοντας, με αυτή την πλατιά

κίνηση, τις στρογγυλές και σφριγηλές κορυφές του στήθους της.

Κάθισε σ’ ένα σκαμνί, αφήνοντάς με να στέκομαι όρθιος.

«Σε παρακαλώ» είπε λύνοντας μια μικρή βελούδινη κορδέλα που φορούσε γύρω απ’ τον λαιμό «στερέωσέ την καλά, γιατί εγώ δεν τα καταφέρνω. Δέσ’ τη λίγο πιο κάτω, αλλά όχι πολύ. Απαλά! Το δέρμα μου είναι πολύ λεπτό».

Σαν να ήθελε να με διευκολύνει, σήκωσε εντελώς τα χέρια της πίσω από το κεφάλι της, ελευθερώνοντας το στήθος της στα μάτια μου, που ήταν εκατό φορές πιο ανθισμένο απ’ τους κήπους του Κυρηνάλιου και χίλιες φορές πιο τέλειο απ’ τον τρούλο του Αγίου Πέτρου.

Η Κλορίντια, που πρόσεξε ότι άλλαξα χρώμα μπροστά σ’ αυτό το απροσδόκητο θέαμα, επωφελήθηκε για ν’ αποφύγει τη διαμαρτυρία μου. Και συνέχισε σαν να μην συνέβαινε τίποτα, ενώ εγώ πάλευα με την κορδέλα.

«Σύμφωνα με ορισμένους, τα όνειρα που βλέπουμε πριν απ’ την ανατολή αναφέρονται στο μέλλον. Αυτά που βλέπουμε ακριβώς την ώρα που σηκώνεται ο ήλιος αναφέρονται στο παρόν. Και, τέλος, αυτά που έρχονται μετά την ανατολή αφορούν το παρελθόν. Τα όνειρα βγαίνουν πιο αληθινά το καλοκαίρι και τον χειμώνα παρά την άνοιξη και το φθινόπωρο, και λίγο πριν απ’ την ανατολή του ήλιου παρά σε οποιαδήποτε άλλη ώρα της ημέρας. Κατ’ άλλους, πάλι, τα όνειρα που βλέπουμε την περίοδο πριν από τα Χριστούγεννα και στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου προβλέπουν γεγονότα σίγουρα και με διάρκεια. Αυτά που βλέπουμε στις κινητές γιορτές (όπως το Πάσχα) δείχνουν πράγματα ασταθή, στα οποία δεν πρέπει να υπολογίζουμε πολύ. Άλλοι, πάλι… Α, όχι, τώρα το έσφιξες πολύ. Γιατί τρέμουν τα χέρια σου;» ρώτησε μ’ ένα παιχνιδιάρικο χαμόγελο.

«Σχεδόν τελείωσα, δεν ήθελα…»

«Ηρέμησε, ηρέμησε. Έχουμε όλο τον χρόνο στη διάθεσή μας» είπε κλείνοντάς μου το μάτι, καθώς είδε ότι απέτυχα για πέμπτη φορά. «Άλλοι, πάλι» συνέχισε η Κλορίντια αποκαλύπτοντας ακόμα περισσότερο τον λαιμό και το στήθος της «λένε ότι υπάρχει στη Βακτριανή μια πέτρα που λέγεται Εύμετρις, η οποία, όταν τοποθετηθεί κάτω απ' το μαξιλάρι στη διάρκεια του ύπνου, μετατρέπει τα όνειρα σε σίγουρες προβλέψεις. Ορισμένοι χρησιμοποιούν παρασκευάσματα χιμαιρικά: άρωμα μανδραγόρα και μυρτιάς, νερό από σταυροβότανο και φύλλα δάφνης κοπανισμένα, τα οποία τοποθετούνται πίσω απ' το κεφάλι. Όμως, υπάρχουν και μερικοί που συστήνουν μυαλό γάτας με λάσπη νυχτερίδας που πάλιωσε μέσα σε κόκκινο δέρμα, ή γεμίζουν ένα σύκο με κουτσουλιές περιστεριών και σκόνη κοραλλιού. Πίστεψέ με, για τα νυχτερινά οράματα, αυτές οι συνταγές είναι πολύ, πολύ ερεθιστικές…».

Ξαφνικά μου άρπαξε τα χέρια και με κοίταξε περιπαικτικά· ακόμη δεν είχα καταφέρει να δέσω την κορδέλα. Τα δάχτυλά μου, που μπερδεύονταν αδέξια με την κορδέλα, ήταν παγωμένα. Τα δικά της έκαιγαν. Η κορδέλα έπεσε στο ντεκολτέ της κι εξαφανίστηκε. Κάποιος θα έπρεπε να απλώσει το χέρι του εκεί μέσα για να την πιάσει.

«Λοιπόν» συνέχισε σφίγγοντάς μου τα χέρια, με τα μάτια της καρφωμένα στα δικά μου, «είναι σημαντικό να βλέπει κανείς όνειρα ξεκάθαρα, σίγουρα, αξιόπιστα και να τα ερμηνεύει και έτσι και αλλιώς. Αν, για παράδειγμα, ονειρεύεσαι ότι δεν είσαι παντρεμένος, αυτό μπορεί να σημαίνει ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή ότι θα παντρευτείς σύντομα. Ή ότι απλώς δεν είσαι, τελεία και παύλα. Κατάλαβες;».

«Στην περίπτωσή μου, δεν γίνεται να καταλάβω πού βρίσκεται η αλήθεια;» ρώτησα με τρεμάμενη φωνή και μάγουλα κατακόκκινα.

«Βεβαίως και μπορείς».

«Και γιατί δεν μου το λέτε;» την παρακάλεσα χαμηλώνοντας άθελά μου τα μάτια στο μυρωδάτο βάραθρο που είχε καταπιεί την κορδέλα.

«Είναι απλό, αγαπητέ μου. Επειδή δεν με πλήρωσες».

Το χαμόγελό της έσβησε. Απομάκρυνε απότομα τα χέρια μου απ’ το στήθος της, έπιασε την κορδέλα και την έδεσε σαν αστραπή γύρω απ’ τον λαιμό της, λες και ποτέ δεν χρειαζόταν βοήθεια.

Κατέβαινα τη σκάλα, ενώ με κατέτρωγαν οι πιο θλιβερές σκέψεις που μπορεί να κάνει ανθρώπινος νους, αναθεματίζοντας ολόκληρο τον κόσμο που αρνιόταν να υπακούσει στις επιθυμίες μου και ευχόμενος να πάω στην Κόλαση, αφού δεν κατάφερνα να ερμηνεύσω ορθά τον κόσμο. Τα όνειρα που είχα εκμυστηρευτεί στην Κλορίντια, εγώ ο άθλιος, έπεσαν γυμνά και άοπλα στον κόρφο μιας κοκότας πολυτελείας. Πώς το ξέχασα; Πώς ήμουν τόσο ανόητος, ώστε να φανταστώ ότι θα μπορούσα να κερδίσω την εύνοιά της χωρίς ν’ ακολουθήσω τον σίγουρο δρόμο της πληρωμής; Και πώς μπόρεσα να ελπίσω, εγώ ο βλάκας, ότι θα άνοιγε δαψιλώς την ψυχή της, κι ακόμα περισσότερα, σ’ εμένα και όχι σε άτομα πολύ πιο γενναία, πιο αξιόλογα και πιο αξιοθαύμαστα; Κι έπειτα, πώς το γεγονός ότι με κάλεσε να ξαπλώσω στο κρεβάτι της, γι’ αυτές τις δύο ονειρικές συνεδρίες, ενώ εκείνη έμεινε καθισμένη σε μια καρέκλα πίσω απ’ την πλάτη μου, δεν μου προκάλεσε καμία υποψία; Αυτό το ακατανόητο και ύποπτο αίτημα θα έπρεπε να μου υπενθυμίσει την οικονομική φύση των σύντομων συναντήσεών μας.

Εξαιτίας αυτών των θλιβερών σκέψεων, ένιωσα χαρά αντικρίζοντας μπροστά στην πόρτα μου τον αβά Μελάνι, που η σύντομη αναμονή τον είχε ήδη εκνευρίσει. Μόλις με είδε, δεν μπόρεσε να πνίξει ένα ηχηρό φτέρνισμα, κινδυνεύοντας έτσι να αποκαλύψει το ραντεβού μας στον Κριστοφάνο.

9. «Μάχη δίνουν οι σκέψεις μου / και περήφανα πολιορκούν την καρδιά μου. / Μοιραίες πολεμίστριες οι σκέψεις μου / δίνουν μάχη και πολεμούν την καρδιά μου...» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)

Τέταρτη νύχτα – Μεταξύ 14ης και 15ης Σεπτεμβρίου 1683

Αυτήν τη φορά, διασχίσαμε με μεγαλύτερη σιγουριά και ταχύτητα τις υπόγειες στοές που περνούσαν κάτω απ' το Ντοντσέλο. Είχα πάρει μαζί μου το σπασμένο στα δύο καλάμι του Πελεγκρίνο, αλλά ο αβάς Μελάνι αρνήθηκε να ερευνήσει τον θόλο των στοών που μας είχε επιτρέψει να ανακαλύψουμε την καταπακτή που οδηγούσε στην επάνω στοά. Είχαμε μια σημαντική συνάντηση, μου θύμισε ο Μελάνι, και οι συνθήκες αυτής της συνάντησης ήταν τέτοιες, ώστε καλά θα κάναμε να μην αργήσουμε. Ύστερα πρόσεξε το κατσουφιασμένο ύφος μου και θυμήθηκε ότι με είδε να κατεβαίνω απ' το δωμάτιο της Κλορίντια. Χαμογέλασε περιπαικτικά και σιγοτραγούδησε:

Speranza, al tuo pallore
so che non speri più.
E pur non lasci tu
di lusingarmi il cuore…[10]

Δεν είχα καμία επιθυμία να με κοροϊδεύουν, έτσι αποφάσισα να του βουλώσω το στόμα κάνοντάς του την ερώτηση που με βασάνιζε απ' τη στιγμή που άκουσα τον Μπρενότσι. Ο αβάς σταμάτησε απότομα.

«Αν είμαι αβάς; Μα, τι ερωτήσεις είναι αυτές, μου λες;»

Τον παρακάλεσα να με συγχωρέσει και πρόσθεσα ότι ποτέ δεν θα μου περνούσε απ' το μυαλό να του κάνω ακατάλληλες ερωτήσεις, αν δεν είχα ακούσει τον κύριο Αντζιόλο Μπρενότσι να συζητάει επί ώρα στο παράθυρό

του με τον Στιλόνε Πριάσο, λέγοντας ιστορίες και εκφράζοντας διάφορες σκέψεις που αφορούσαν πολλά θέματα, όπως, για παράδειγμα, τη στάση του Χριστιανικότατου Βασιλιά απέναντι στην Υψηλή Πύλη και στην Αγία Έδρα, και λέγοντας μεταξύ άλλων ότι εκείνος, ο Μελάνι, ήταν τόσο αβάς όσο και ο κόμης Ντένχοφ.

«Ο κόμης Ντένχοφ... ωραίο εύρημα!» μουρμούρισε ο Άτο Μελάνι με σαρδόνια φωνή, σπεύδοντας να μου εξηγήσει: «Προφανώς αγνοείς ποιος είναι ο Ντένχοφ. Αρκεί να ξέρεις ότι πρόκειται για τον διπλωματικό απεσταλμένο της Πολωνίας στη Ρώμη. Που αυτή την περίοδο του πολέμου εναντίον των Τούρκων έχει πολλή, πολλή δουλειά. Για να σε διαφωτίσω, θα σου πω ότι τα χρήματα που στέλνει ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ στην Πολωνία για τον πόλεμο κατά των Τούρκων περνάνε κι αυτά από τα χέρια του».

«Και τι σχέση έχει, λοιπόν, μ’ εσάς;»

«Είναι ένας υπαινιγμός φτηνός και προσβλητικός, τίποτα περισσότερο. Ο κόμης Ίαν Κάζιμιρς Ντένχοφ δεν είναι ούτε κατά διάνοια αβάς. Φέρει την ανώτερη τιμητική διάκριση του τάγματος του Αγίου Πνεύματος και είναι επίσκοπος της Σεζένα και καρδινάλιος του Σαν Τζιοβάνι στην Πόρτα Λατίνα. Εγώ, αντίθετα, είμαι αβάς του Μπομπέκ με διάταγμα της Μεγαλειότητάς Του του Λουδοβίκου ΙΔ΄, που επικυρώθηκε από το Βασιλικό Συμβούλιο. Με άλλα λόγια, ο Μπρενότσι ήθελε να τονίσει πως είμαι αβάς χάρη στη θέληση του βασιλιά της Γαλλίας και όχι σε αυτήν του πάπα. Και πώς έγινε και μιλούσαν γι’ αυτό το θέμα;» ρώτησε συνεχίζοντας να προχωράει.

Του έκανα μια σύντομη περίληψη της συζήτησης των δύο αντρών, του είπα πώς ο Μπρενότσι περιέγραψε την αυξανόμενη δύναμη του βασιλιά της Γαλλίας, πώς ο μονάρχης σκόπευε να συμμαχήσει με την Υψηλή Πύλη,

ώστε να δυσκολέψει τον αυτοκράτορα και να έχει ελεύθερα τα χέρια του για να πραγματοποιήσει τις επιδιώξεις του και να εδραιώσει τις κτήσεις του, πώς τελικά αυτό το σχέδιο είχε κάνει εχθρό του τον Άγιο Πατέρα.

«Ενδιαφέρον» είπε ο αβάς. «Ο υαλουργός μας απεχθάνεται το στέμμα της Γαλλίας και, κρίνοντας απ' τα εχθρικά του σχόλια, δεν φαίνεται να με συμπαθεί ιδιαίτερα. Καλό είναι να μην το ξεχνάμε».

Έπειτα με κοίταξε μισοκλείνοντας τα μάτια, εμφανώς θυμωμένος. Ήξερε ότι μου χρωστούσε μια εξήγηση για το πώς απέκτησε τον τίτλο του αβά.

«Ξέρεις τι είναι το δικαίωμα επί των βασιλικών κτημάτων;»

«Όχι, κύριε Άτο».

«Είναι το δικαίωμα να ανακηρύσσεις κάποιον επίσκοπο ή αβά και να διαθέτεις την περιουσία του».

«Πρόκειται, λοιπόν, για δικαίωμα του πάπα».

«Όχι, όχι, μην βιάζεσαι. Άνοιξε καλά τ' αυτιά σου, διότι αυτό θα σου χρησιμεύσει αργότερα, όταν γίνεις εφημεριδογράφος. Το ζήτημα είναι πολύ λεπτό: Ποιος διαθέτει την περιουσία της Εκκλησίας όταν αυτή βρίσκεται επί γαλλικού εδάφους; Ο πάπας ή ο βασιλιάς; Προσοχή, δεν μιλάμε μόνο για το δικαίωμα να αναγορεύεις επισκόπους και να χορηγείς εκκλησιαστικά προνόμια, αλλά και για το εμπράγματο δικαίωμα πάνω στα μοναστήρια, τα αβαείa, τα κτήματα».

«Πράγματι, είναι δύσκολο να πει κανείς».

«Το ξέρω. Στην πραγματικότητα, οι ποντίφικες και οι βασιλείς της Γαλλίας κονταροχτυπιούνται επί τέσσερις αιώνες γι' αυτό το θέμα. Διότι εννοείται πως κανένας

βασιλιάς δεν θέλει να παραχωρήσει μέρος της επικράτειάς του στον πάπα».

«Κι αυτό το πρόβλημα λύθηκε;»

«Ναι. Όμως, η ειρήνη έλαβε τέλος με τον ερχομό του πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Στη διάρκεια του περασμένου αιώνα, οι νομικοί αποφάνθηκαν ότι το κυριαρχικό δικαίωμα ανήκε στον βασιλιά της Γαλλίας. Στη συνέχεια, κανένας δεν αμφισβήτησε αυτή την απόφαση. Να, όμως, που δύο Γάλλοι επίσκοποι (γιανσενιστές και οι δύο, τι σύμπτωση!) ξανάνοιξαν το θέμα και ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ τούς υποστήριξε αμέσως. Κατά συνέπεια, η διαμάχη άρχισε ξανά».

«Δηλαδή, δίχως τον Κύριό μας τον πάπα, δεν θα γινόταν άλλη συζήτηση πάνω στο θέμα του κυριαρχικού δικαιώματος».

«Εννοείται! Ποιος άλλος θα μπορούσε να σκεφτεί να αναστατώσει τόσο αδέξια τις σχέσεις ανάμεσα στην Αγία Έδρα και τον πρωτότοκο γιο της Εκκλησίας;»

«Απ’ ό,τι καταλαβαίνω, κύριε Άτο, ο βασιλιάς της Γαλλίας είναι αυτός που σας ανακήρυξε αβά και όχι ο πάπας» συμπέρανα κρύβοντας με κόπο την έκπληξή μου.

Μου απάντησε μ’ ένα μουρμουρητό και επιταχύνοντας το βήμα.

Είχα την ξεκάθαρη εντύπωση ότι ο Άτο Μελάνι δεν ήθελε να εμβαθύνει σ’ αυτό το θέμα. Αλλά επιτέλους είχα απαλλαγεί από την αμφιβολία που μου δημιουργήθηκε όταν άκουσα τον Κριστοφάνο, τον Στιλόνε Πριάσο και τον Ντεβιζέ να διηγούνται ο ένας στον άλλον, στην κουζίνα, το μυστηριώδες παρελθόν του Άτο. Μια αμφιβολία που είχε ενισχυθεί όταν εξετάσαμε τη σελίδα της Βίβλου που είχαν βρει οι τυμβωρύχοι. Το γεγονός ότι δεν ήταν εξοικειωμένος με τις Αγίες Γραφές εξηγούνταν από όσα μου είπε για το

δικαίωμα επί των βασιλικών κτημάτων, που επέτρεπε στον βασιλιά της Γαλλίας να ανακηρύσσει αβά όποιον ήθελε.

Έτσι, λοιπόν, δεν είχα μπροστά μου έναν πραγματικό εκκλησιαστικό, αλλά έναν απλό ευνούχο, στον οποίο ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ είχε δώσει έναν τίτλο και έναν μισθό.

«Μην εμπιστεύεσαι και πολύ τους Ενετούς» είπε ο Άτο εκείνη ακριβώς τη στιγμή. «Αρκεί να δεις πώς συμπεριφέρονται με τους Τούρκους, για να καταλάβεις τη φύση τους».

«Τι θέλετε να πείτε;»

«Με τα πλοία τους γεμάτα μπαχαρικά, υφάσματα και κάθε είδους εμπορεύματα, οι Ενετοί είχαν πάντα σταθερές σχέσεις με τους Τούρκους, αυτή είναι η αλήθεια. Το εμπόριό τους καταστράφηκε με τον ερχομό καλύτερων ανταγωνιστών, μεταξύ των οποίων και οι Γάλλοι. Μπορώ εύκολα να φανταστώ τι πρόσθεσε ο Μπρενότσι: ότι ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς ελπίζει πως η Βιέννη θα πέσει γρήγορα, ώστε να είναι ελεύθερος να κατακτήσει τα γερμανικά πριγκιπάτα και να εισβάλει στην Αυτοκρατορία, κι ύστερα να μοιραστεί τα πάντα με την Υψηλή Πύλη. Αναφέροντας τον Ντένχοφ, ο Μπρενότσι ήθελε να υπαινιχθεί ότι βρίσκομαι στη Ρώμη με μοναδικό σκοπό να βοηθήσω τους Γάλλους στη συνωμοσία που εξυφαίνουν. Άλλωστε, από αυτή την πόλη εισρέουν στη Βιέννη, με τη θέληση του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, τα χρήματα που προορίζονται να θρέψουν τους πολιορκημένους».

«Στην πραγματικότητα, δεν είναι έτσι» πρόσθεσα περιμένοντας μια επιβεβαίωση.

«Δεν είμαι εδώ για να στήσω παγίδες στους χριστιανούς, αγόρι μου. Και ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς δεν συνωμοτεί με το Διβάνι».

«Το Διβάνι;»

«Είναι σαν να λες Υψηλή Πύλη, Τούρκοι, δηλαδή».
Έπειτα, πρόσθεσε με σοβαρότητα: «Μην ξεχνάς, τα κοράκια μετακινούνται κατά σμήνη, ενώ ο αετός πετάει μόνος».
«Τι σημαίνει αυτό;»
«Αυτό σημαίνει να σκέφτεσαι με το κεφάλι σου. Αν όλος ο κόσμος σού λέει να πας δεξιά, εσύ πήγαινε αριστερά».
«Ωστόσο, κατά τη γνώμη σας, είναι θεμιτό να συμμαχήσει κανείς με τους Τούρκους;»
Πέρασε λίγη ώρα κι έπειτα ο Μελάνι δήλωσε, χωρίς να πάρει τα μάτια του από πάνω μου: «Κανένας ηθικός ενδοιασμός δεν πρέπει να εμποδίσει τη Μεγαλειότητά Του να ανανεώσει σήμερα τις συμμαχίες που πολλοί χριστιανοί βασιλείς πριν απ’ αυτόν είχαν συνάψει με την Πύλη».
Οι χριστιανοί βασιλείς και ηγεμόνες που είχαν υπογράψει συνθήκες με την Υψηλή Πύλη ήταν δεκάδες, μου εξήγησε στη συνέχεια. Έτσι, η Φλωρεντία, για παράδειγμα, ζήτησε απ’ τον Μωάμεθ Β΄ να τη βοηθήσει εναντίον του Φερδινάνδου Α΄, βασιλιά της Νάπολης. Και για να διώξει απ’ την Ανατολή τους Πορτογάλους, που δυσκόλευαν το εμπόριό της, η Βενετία ενισχύθηκε από τις δυνάμεις του σουλτάνου της Αιγύπτου. Ο αυτοκράτορας Φερδινάνδος των Αψβούργων ήταν όχι μόνο σύμμαχος, αλλά και τιμαριούχος και φόρου υποτελής του Σουλεϊμάν, τον οποίο παρακάλεσε, με μια υποταγή ανάξιά του, να του παραχωρήσει τον θρόνο της Ουγγαρίας. Όταν ο Φίλιππος Β΄ έφυγε για να κατακτήσει την Πορτογαλία, πρόσφερε εδάφη στον γείτονά του, τον βασιλιά του Μαρόκου, για να τον καλοπιάσει, παραδίδοντας έτσι χριστιανικά εδάφη σε άπιστα χέρια, με μοναδικό σκοπό να απογυμνώσει έναν καθολικό βασιλιά. Οι πάπες Παύλος Γ΄, Αλέξανδρος ΣΤ΄

και Ιούλιος Β΄ ζήτησαν κι αυτοί τη βοήθεια των Οθωμανών, όταν τη χρειάστηκαν.

Βέβαια, οι θεολόγοι και οι ρωμαιοκαθολικές σχολές έθεσαν πολλές φορές την προβληματική αν αυτοί οι χριστιανοί ηγεμόνες διέπρατταν αμάρτημα ενεργώντας κατ’ αυτό τον τρόπο. Σε κάθε περίπτωση, όμως, σχεδόν όλοι οι Ιταλοί, οι Γερμανοί και οι Ισπανοί λόγιοι κατέληξαν στο ότι δεν υπάρχει τέτοιο θέμα. Έφτασαν, μάλιστα, σε σημείο να παραδεχτούν ότι ένας χριστιανός ηγεμόνας μπορεί να βοηθήσει έναν άπιστο στον πόλεμο που διεξάγει ο τελευταίος εναντίον ενός άλλου χριστιανού ηγεμόνα.

«Η άποψή τους» μεγαληγόρησε ο αβάς «στηρίζεται στην αυθεντία και στη λογική. Η αυθεντία προέρχεται απ’ τη Βίβλο – ο Αβραάμ πολέμησε για τον βασιλιά των Σοδόμων και ο Δαβίδ εναντίον των γιων του Ισραήλ. Δίχως να υπολογίσουμε τις συμμαχίες του Σολομώντα με τον βασιλιά Χιράμ, και αυτές των Μακκαβαίων με τους Λακεδαιμόνιους και τους Ρωμαίους, που ήταν λαοί ειδωλολατρικοί».

Πόσο καλά γνώριζε τη Βίβλο ο Άτο, σκέφτηκα, όταν επρόκειτο για θέματα πολιτικής…

«Η λογική, αντίθετα» συνέχισε ο αβάς «βασίζεται στο γεγονός ότι ο Θεός είναι ο ποιητής της φύσης και της θρησκείας. Είναι, λοιπόν, αδύνατον να πει κανείς ότι αυτό που είναι σωστό για τη φύση δεν είναι για τη θρησκεία, εκτός κι αν μια θεϊκή εντολή μάς υποχρεώνει να το πιστέψουμε. Στην προκειμένη περίπτωση, καμία θεϊκή εντολή δεν καταδικάζει τέτοιες συμμαχίες, κυρίως όταν είναι αναγκαίες, και το φυσικό δικαίωμα καθιστά έντιμα όλα τα λογικά μέσα από τα οποία εξαρτάται η επιβίωσή μας».

Αφού τελείωσε το λογύδριό του, ο αβάς Μελάνι με κοίταξε πάλι σουφρώνοντας τα φρύδια με τρόπο διδακτικό.

«Εννοείτε, δηλαδή, ότι ο βασιλιάς της Γαλλίας μπορεί να συμμαχήσει με το Διβάνι σε περίπτωση νόμιμης άμυνας;» ρώτησα λιγάκι διστακτικά.

«Βέβαια. Για να προστατέψει τα κράτη του και την καθολική πίστη από τον αυτοκράτορα Λεπόλδο Α΄, του οποίου τα μικροπρεπή σχέδια ανατρέπουν όλους τους θείους και ανθρώπινους νόμους. Πράγματι, ο Λεοπόλδος συμμάχησε με την αιρετική Ολλανδία, προδίδοντας έτσι πρώτος αυτός την αληθινή πίστη. Κανένας, όμως, δεν είπε λέξη εκείνη την εποχή. Αντίθετα, όλος ο κόσμος είναι έτοιμος να τα βάλει με τη Γαλλία, που το μόνο λάθος της ήταν που επαναστάτησε κατά της μόνιμης απειλής των Αψβούργων και των άλλων ηγεμόνων της Ευρώπης. Από την αρχή της βασιλείας του, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ αγωνίζεται σαν λιοντάρι για να μην τον λιώσουν».

«Ποιος να τον λιώσει;»

«Οι Αψβούργοι κατ’ αρχάς, οι οποίοι τον περικυκλώνουν απ’ την ανατολή ως τη δύση. Απ’ τη μια πλευρά, η αυτοκρατορία της Βιέννης. Και, απ’ την άλλη, η Μαδρίτη, η Φλάνδρα και οι ισπανικές κτήσεις στην Ιταλία. Συγχρόνως, τον απειλούν στον βορρά η Αγγλία και η Ολλανδία, οι αιρετικές δυνάμεις που είναι κυρίαρχες των θαλασσών. Και σαν να μην έφταναν αυτά, τον εχθρεύεται ακόμα και ο πάπας».

«Κι όμως, αν όλ’ αυτά τα κράτη υποστηρίζουν ότι ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς αποτελεί καταστροφή για την ελευθερία της Ευρώπης, θα πρέπει να έχουν κάποιο δίκιο. Κι εσείς ο ίδιος μού είπατε ότι…»

«Αυτό που σου είπα για τον βασιλιά δεν έχει καμία σχέση με το θέμα που συζητάμε τώρα. Μην κρίνεις με απόλυτο

τρόπο και εξέταζε κάθε περίπτωση σαν να είναι η πρώτη σου. Μην ξεχνάς ότι στις σχέσεις μεταξύ κρατών δεν υπάρχει απόλυτο κακό. Και, κυρίως, μην βγάζεις το συμπέρασμα ότι ένα στρατόπεδο είναι έντιμο καταδικάζοντας το άλλο· σε γενικές γραμμές, και τα δύο στρατόπεδα είναι υπεύθυνα. Και μόλις πάρει τη θέση του δημίου, το θύμα διαπράττει ακριβώς τις ίδιες φρικαλεότητες μ’ εκείνον. Μην το ξεχνάς αυτό, αλλιώς θα παίξεις το παιχνίδι του Μαμμωνά».

Ο αβάς σιώπησε, σαν να ήθελε να σκεφτεί, και αναστέναξε μελαγχολικά.

«Μην ακολουθείς τον ψεύτη ήλιο της ανθρώπινης δικαιοσύνης» είπε χαμογελώντας πικρά «διότι, μόλις τον φτάσεις, θα ανακαλύψεις σ’ αυτόν ό,τι προσπάθησες ν’ αποφύγεις. Μόνον ο Θεός είναι δίκαιος. Να είσαι όσο γίνεται πιο επιφυλακτικός απέναντι σ’ αυτόν που δηλώνει δίκαιος και φιλάνθρωπος, ενώ υποδεικνύει τον Δαίμονα ανάμεσα στους αντιπάλους του. Δεν είναι βασιλιάς, αλλά τύραννος. Δεν είναι ηγεμόνας, αλλά δεσπότης. Δεν είναι πιστός στο Ευαγγέλιο του Θεού, αλλά σ’ αυτό του μίσους».

«Είναι τόσο δύσκολο να τον διακρίνει κανείς!» φώναξα απαρηγόρητος.

«Λιγότερο απ’ όσο νομίζεις. Σου το έχω ήδη πει, τα κοράκια μετακινούνται κατά σμήνη, ενώ ο αετός πετάει μόνος».

«Η γνώση όλων αυτών των πραγμάτων θα με βοηθήσει να γίνω εφημεριδογράφος;»

«Όχι. Θα σου δημιουργήσει εμπόδια».

Προχωρήσαμε χωρίς άλλες κουβέντες. Τα αποφθέγματα του αβά με είχαν καταπλήξει και τα επαναλάμβανα σιωπηλά. Ιδιαίτερα με ξάφνιασε η ζέση με την οποία είχε υπερασπιστεί τον Χριστιανικότατον Βασιλιά, ενώ μου τον

είχε παρουσιάσει σκοτεινό και υπερόπτη όταν μου διηγήθηκε την υπόθεση Φουκέ. Θαύμαζα τον Άτο, παρόλο που η νεαρή ηλικία μου δεν μου επέτρεπε να κατανοήσω πλήρως τις πολύτιμες πληροφορίες που μου έδινε.

«Να ξέρεις» πρόσθεσε ο αβάς Μελάνι «ότι ο βασιλιάς της Γαλλίας δεν έχει καμία ανάγκη να συνωμοτήσει εναντίον της Βιέννης. Αν η Αυτοκρατορία πέσει, υπεύθυνη θα είναι η δειλία του αυτοκράτορα Λεοπόλδου. Πράγματι, όταν οι Τούρκοι έφτασαν κοντά στη Βιέννη, το ’σκασε ένα απόγευμα σαν κλέφτης, ενώ ο απελπισμένος και οργισμένος λαός χτυπούσε με τις γροθιές του την άμαξά του. Ο Μπρενότσι θα πρέπει να το ξέρει, αφού ο Ενετός πρέσβης στη Βιέννη ήταν παρών σ’ αυτή την αξιοθρήνητη σκηνή. Μπορείς, λοιπόν, ν’ ακούς τον Μπρενότσι, αν θέλεις, αλλά μην ξεχνάς ότι, όταν ο πάπας Οντεσκάλκι κάλεσε την Ευρώπη να συνασπισθεί κατά των Οθωμανών, μόνο μία δύναμη αρνήθηκε εκτός απ’ τη Γαλλία, η Βενετία».

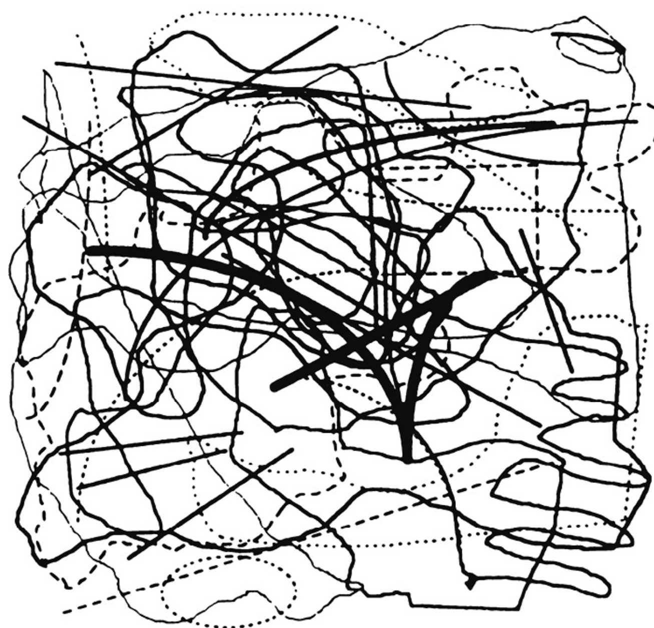
Κι έτσι μ’ έβαλε στη θέση μου. Ο Άτο Μελάνι όχι μόνο γκρέμισε με πειστικό τρόπο τις κατηγορίες του Μπρενότσι εναντίον της Γαλλίας, στρέφοντάς τες εναντίον του Λεοπόλδου Α΄ και της Βενετίας, αλλά μου υπέδειξε και τις υποψίες που ο υαλουργός ήθελε να δημιουργήσει γύρω από το άτομο του αβά. Όμως δεν πρόλαβα να συλλογιστώ αυτή την τελευταία απόδειξη της οξυδέρκειάς του, αφού είχαμε φτάσει στο σκοτεινό άντρο όπου, την προηγουμένη, είχαμε συναντήσει τον Ουγκόνιο και τον Τσιακόνιο. Όπως είχε συμφωνηθεί, οι δύο τυμβωρύχοι εμφανίστηκαν λίγα λεπτά αργότερα.

Δεν ήταν δυνατόν να εντοπίσει κανείς με ακρίβεια το σημείο απ’ όπου ξεπρόβαλλαν αυτά τα μίζερα πλάσματα – κάτι που θα είχα την ευκαιρία να το διαπιστώσω πολλές

φορές στο μέλλον. Τον ερχομό τους ανάγγελλε συνήθως μια διαπεραστική μυρωδιά κατσίκας, μουχλιασμένης τροφής, υγρού άχυρου, ή απλώς η τυπική δυσοσμία των ζητιάνων που σέρνονται στους δρόμους της Ρώμης. Στη συνέχεια, στο σκοτάδι διαγράφονταν μόλις και μετά βίας οι κυρτωμένες φιγούρες τους, οι οποίες, στα μάτια όποιου τους έβλεπε πρώτη φορά, φάνταζαν σαν πλάσματα που βγήκαν απ' τον Άδη.

«Και το λες αυτό χάρτη;» φώναξε ο αβάς Μελάνι οργισμένος. «Δεν είστε παρά δύο ζώα, αυτό είστε. Πάρ' το, αγόρι μου, και χρησιμοποίησέ το για να σκουπίσεις τον πισινό του Πελεγκρίνο».

Μόλις είχαμε καθίσει γύρω απ' τη λάμπα για να κλείσουμε τη συμφωνία της προηγούμενης νύχτας, όταν ο αβάς Μελάνι ξέσπασε γεμάτος θυμό. Μου έτεινε το χαρτί που του είχε δώσει ο Τσιακόνιο. Κοιτάζοντάς το, δεν μπόρεσα να κρύψω την απογοήτευσή μου.

Είχαμε κάνει την εξής συμφωνία με τους δύο τυμβωρύχους: θα τους επιστρέφαμε τη σελίδα της Βίβλου που τόσο πολύ ήθελαν, υπό τον όρο ότι θα μας ετοίμαζαν έναν ακριβή χάρτη των υπόγειων στοών που ξετυλίγονταν στα σπλάχνα της πόλης, ξεκινώντας από το υπόγειο του πανδοχείου. Ήμασταν έτοιμοι να τηρήσουμε τη συμφωνία (ο Άτο έκρινε ότι ίσως οι τυμβωρύχοι μάς βοηθούσαν και σε άλλες περιπτώσεις) και είχαμε φέρει μαζί μας τη ματωμένη σελίδα. Σε αντάλλαγμα, όμως, πήραμε ένα πράγμα λιγδιασμένο, που μόνο χάρτη δεν θύμιζε. Μπορούσε κανείς να δει μόνο ένα τρελό σύμπλεγμα από εκατοντάδες τρεμάμενες και μπερδεμένες γραμμές, των οποίων συχνά ξεχώριζε μόνο η αρχή και οι οποίες χάνονταν μέσα στις φυσικές ρυτίδες του υποτιθέμενου χαρτιού, το οποίο έβλεπες ότι κινδύνευε ανά πάσα στιγμή να διαλυθεί σε χίλια κομμάτια. Ο Άτο ήταν έξω φρενών και απευθυνόταν σ' εμένα λες και τα δύο πλάσματα μπροστά μας, που τα είχε σαρώσει η περιφρόνησή του, δεν υπήρχαν.

«Θα 'πρεπε να το φανταστούμε. Πλάσματα που γρυλίζουν όλη την ημέρα κάτω απ' τη γη σαν ζώα έχουν αναγκαστικά περιορισμένες ικανότητες. Έλα, όμως, που τώρα έχουμε την ανάγκη τους για να μετακινηθούμε σ' αυτά τα υπόγεια».

«Γκφρρρλουλμπχ» διαμαρτυρήθηκε ο Τσιακόνιο, εμφανώς πληγωμένος.

«Σώπα, γάιδαρε με περικεφαλαία! Ακούστε με. Θα πάρετε τη σελίδα σας όταν εγώ το αποφασίσω και όχι νωρίτερα. Γνωρίζω τα ονόματά σας, είμαι φίλος του καρδινάλιου Σίμπο, του γραμματέα του κράτους του πάπα. Μπορώ να ζητήσω τα λείψανα που βρίσκετε να μην κηρύσσονται ποτέ αυθεντικά και κανένας να μην αγοράζει τα σκουπίδια που μαζεύετε εδώ κάτω. Να γιατί θα μας εξυπηρετήσετε, με ή

χωρίς τον Μαλαχία. Και τώρα, δείξτε μας πώς θα βγούμε αποδώ».

Ένα ρίγος τρόμου συντάραξε τους τυμβωρύχους. Ύστερα ο Τσιακόνιο μπήκε επικεφαλής της τετράδας μας και μας έδειξε ένα αόριστο σημείο στο σκοτάδι.

«Αγνοώ πώς το κατορθώνουν» μουρμούρισε ο Άτο Μελάνι συλλαμβάνοντας την ανησυχία μου «αλλά πάντα βρίσκουν τον δρόμο τους στο σκοτάδι, όπως οι αρουραίοι. Ακολούθησέ τους και μην φοβάσαι τίποτα».

Η έξοδος στην πλατεία Ναβόνα, στην οποία μας οδήγησαν οι τυμβωρύχοι, βρισκόταν περίπου στην αντίθετη πλευρά της σκάλας που έπρεπε να κατέβει κανείς ερχόμενος από το Ντοντσέλο. Για να φτάσουμε εκεί, όμως, έπρεπε να γλιστρήσουμε σε μια τρύπα τόσο στενή, που καλά καλά ούτε ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο δεν μπορούσαν να την περάσουν. Παρόλο που, εκ φυσικού τους, ήταν σκυφτοί λόγω της δύσμορφης καμπούρας τους, χρειάστηκε να πέσουν και να συρθούν με κόπο στο έδαφος. Ό Άτο άρχισε να βρίζει, πρώτα για την προσπάθεια κι έπειτα επειδή λέρωσε τα μανίκια του και τις ωραίες κόκκινες κάλτσες του στο υγρό χώμα.

Ήταν παράξενο θέαμα να βλέπεις τον αβά την ημέρα μέσα στο δωμάτιό του και τη νύχτα στα υπόγεια, μόνιμα ντυμένο με τα πιο ακριβά υφάσματα: σατέν απ’ τη Γένοβα, μάλλινα απ’ την Ισπανία, ριγωτή ποπλίνα, μαλλινομέταξα απ’ τη Φλάνδρα, τσόχα απ’ την Ιρλανδία. Και όλα στολισμένα με λεπτές δαντέλες, πούλιες, αλλά και κρόσσια, φούντες, κορδέλες και σιρίτια. Ήταν κρίμα που, καθώς δεν υπήρχαν καθόλου συνηθισμένα ρούχα στα μπαούλα του, αυτά τα θαυμάσια ενδύματα ήταν καταδικασμένα σ’ ένα τέλος μίζερο και πρόωρο.

Βγαίνοντας απ’ την τρύπα, βρεθήκαμε σε μια στοά ίδια με αυτές που απομακρύνονταν απ’ το Ντοντσέλο. Την ώρα που περνούσα (πιο εύκολα απ’ ό,τι οι άλλοι) τη στενωπό, μια ερώτηση τριβέλιζε το μυαλό μου. Μέχρι τότε ο αβάς Μελάνι είχε δείξει μεγάλη επιθυμία να πιάσει τον κλέφτη των κλειδιών και των μαργαριταριών, ο οποίος ίσως συνδεόταν με τον θάνατο του Ντε Μουρέ. Στη συνέχεια, όμως, μου είχε εκμυστηρευτεί ότι είχε έρθει στη Ρώμη με σκοπό να λύσει το μυστήριο της βέβαιης παρουσίας του Φουκέ στην πόλη. Ο πρώτος λόγος, αναρωτήθηκα ξαφνικά, ήταν άραγε ικανός να δικαιολογήσει τον ζήλο που έδειχνε στις νυχτερινές περιπλανήσεις μας; Και σχεδόν αμφέβαλλα και για τον δεύτερο. Γοητευμένος απ’ τη συναναστροφή μου μ’ αυτό τον άνθρωπο, που ήταν τόσο εκπληκτικός όσο και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες τον είχα συναντήσει, αποφάσισα ότι ακόμη δεν είχε έρθει η στιγμή να απαντηθούν τέτοιες ερωτήσεις. Κι έτσι ξεκινήσαμε μέσα στο σκοτάδι, που το σκόρπιζαν ελαφρά οι δύο λάμπες μας.

Αφού διασχίσαμε αρκετές δεκάδες μέτρα στο καινούριο υπόγειο, βρεθήκαμε σ’ ένα σταυροδρόμι· η πρώτη στοά χωριζόταν στα δύο και μια νέα, ίδιου πλάτους, ανοιγόταν στα αριστερά μας. Λίγα βήματα παρακάτω, άλλο σταυροδρόμι. Ένα είδος σπηλαίου ανοίχτηκε στα δεξιά μας, που όμως δεν μας επέτρεπε να δούμε τι έκρυβε.

«Γκφρρρλουλμπχ» είπε ο Τσιακόνιο, σπάζοντας τη σιωπή που επικρατούσε στην ομάδα μας απ’ την αρχή της πορείας.

«Εξήγησέ μας!» διέταξε κοφτά ο Άτο τον Ουγκόνιο.

«Ο Τσιακόνιο λέει ότι μπορούμε να βγούμε από αυτή την έξοδο».

«Καλά. Και γιατί δεν το κάνουμε;»

«Ο Τσιακόνιο ρωτάει αν θέλετε να βγείτε στην επιφάνεια από αυτή την έξοδο ή, δίνοντας λιγότερα φάρμακα για να έχετε λιγότερους νεκρούς, αν προτιμάτε να βγείτε από μια έξοδο λιγότερο επικίνδυνη».

«Θέλεις να μάθεις αν προτιμάμε να βγούμε αποδώ ή από κάπου αλλού. Και πώς να το ξέρω; Ας ρίξουμε μια ματιά τριγύρω και ας προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τι είναι καλύτερο. Δεν θα πρέπει να είναι δύσκολο να πάρει κανείς μια ιδέα γι’ αυτές τις καταραμένες στοές».

«Γκφρρρλουλμπχ;» ρώτησε ο Τσιακόνιο τον σύντροφό του με ύφος περίεργο.

«Ο Τσιακόνιο αμφιβάλλει αν καταλάβατε σωστά» μετέφρασε ο Ουγκόνιο.

«Είπα: Ας εξετάσουμε σύντομα αυτές τις στοές, αφού αυτό δεν πρέπει να είναι πολύ δύσκολο. Είμαστε όλοι σύμφωνοι;»

Εκείνη τη στιγμή ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο ξέσπασαν σ’ ένα γέλιο τρανταχτό, ζωώδες, σχεδόν σατανικό, που το έκαναν ακόμα πιο φρικιαστικό οι ξεδιάντροπες και χαρούμενες τούμπες τους στην απαίσια λάσπη στην οποία τσαλαβουτούσαμε, τα γρυλίσματά τους και τα αέρια που έβγαιναν απ’ την κοιλιά τους. Χοντρά δάκρυα συμπλήρωναν την εικόνα των τυμβωρύχων, που ήταν ανίκανοι να συγκρατηθούν.

«Πολύ αστείο» σχολίασε με θυμό ο αβάς Μελάνι, καταλαβαίνοντας, όπως κι εγώ άλλωστε, ότι τα δύο πλάσματα έπαιρναν εκδίκηση για την κακή υποδοχή που είχαμε επιφυλάξει στον χάρτη της υπόγειας Ρώμης.

Όταν οι ζωώδεις τούμπες τους έλαβαν τέλος και οι δύο κυνηγοί λειψάνων ηρέμησαν, καταφέραμε να συνεννοηθούμε.

Ο Ουγκόνιο εξήγησε ότι η ιδέα να εξερευνήσουμε βραχέως και επιτηδείως τα γύρω υπόγεια, ίσως και όλης της πόλης, τους φάνηκε καταπληκτική, διότι, όπως και οι υπόλοιποι τυμβωρύχοι, αναρωτιόνταν κι αυτοί από καιρό αν οι δρόμοι της θαμμένης πόλης είχαν αρχή, μέση και τέλος, αν ο ανθρώπινος νους ήταν σε θέση να αγκαλιάσει την πολιτεία με τρόπο λογικό, ή, πιο απλά, αν ήταν δυνατόν να σωθεί κανείς σε περίπτωση που χανόταν κατά λάθος σ' αυτά τα βάθη. Να γιατί, συνέχισε ο Ουγκόνιο, ο χάρτης που μας είχαν ετοιμάσει ήταν ανεκτίμητος και θα έπρεπε να ήμασταν ευγνώμονες. Μέχρι τότε, κανένας δεν είχε αποτολμήσει το εγχείρημα να χαρτογραφήσει ολόκληρη την υπόγεια Ρώμη, ενώ λίγοι ήταν εκείνοι που μπορούσαν, όπως ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο, να περηφανεύονται ότι διαθέτουν βαθιά γνώση του δικτύου των στοών και των σπηλαίων. Όμως αυτή η πολύτιμη συγκομιδή (που κανένας άλλος δεν διέθετε, υπογράμμισε ξανά ο Ουγκόνιο) δεν έτυχε, δυστυχώς, της αναγνώρισής μας, γι' αυτό...

Ο Άτο κι εγώ ανταλλάξαμε μια ματιά.

«Πού είναι ο χάρτης;» ρωτήσαμε εν χορώ.

«Γκφρρρλουλμπχ» είπε ο Τσιακόνιο ανοίγοντας τα χέρια με ύφος απαρηγόρητο.

«Ο Τσιακόνιο σέβεται τη θυμωμένη άρνηση της υπεροπτικής απόφασής σας» δήλωσε ο Ουγκόνιο απαθής, ενώ ο συνεργός του χαμήλωσε το κεφάλι και, μ' έναν απαίσιο ήχο, ξέρασε στην παλάμη του δεξιού χεριού του έναν πολτό όπου αναγνωρίσαμε, αλίμονο, κομμάτια του υποτιθέμενου χαρτιού στο οποίο είχε σχεδιαστεί ο χάρτης.

Κανένας δεν τόλμησε να τρέξει να γλιτώσει τα απομεινάρια.

«Όντας πιο πολύ πατέρας παρά πατροκτόνος, ο Τσιακόνιο πάντα τρώει ό,τι δεν εγκρίνεται» εξήγησε ο

Ουγκόνιο.

Ήμασταν απαρηγόρητοι. Ο Τσιακόνιο είχε καταβροχθίσει τον χάρτη (του οποίου μόλις τώρα αντιλαμβανόμασταν τη σπουδαιότητα), αφού, σύμφωνα με τα λεγόμενα του συντρόφου του, συνήθιζε να καταπίνει ό,τι δεν άρεσε στους φίλους του ή στον ίδιο. Το πολύτιμο σχέδιο, που το είχε σχεδόν χωνέψει, είχε χαθεί για πάντα.

«Και τι άλλο τρώει;» ρώτησα ενεός.

«Γκφρρρλουλμπχ» είπε ο Τσιακόνιο σηκώνοντας τους ώμους. Που σήμαινε, προφανώς, ότι δεν έδινε και μεγάλη σημασία σε ό,τι περνούσε το κατώφλι του στομαχιού του.

Ο Τσιακόνιο μας ενημέρωσε ότι η δεύτερη διακλάδωση, εκείνη που ξεκινούσε από ένα είδος μικρού σπηλαίου προτού στρίψει δεξιά, οδηγούσε σίγουρα στην επιφάνεια, αλλά έπειτα από μια αρκετά μεγάλη διαδρομή. Ο Άτο αποφάσισε ότι άξιζε τον κόπο να εξερευνήσουμε την πρώτη στροφή, που οδηγούσε προς τ’ αριστερά. Γυρίσαμε πίσω και μπήκαμε στη στοά. Μόλις κάναμε λίγες δεκάδες μέτρα, ο Ουγκόνιο ταρακούνησε τον Άτο για να τραβήξει την προσοχή του.

«Ο Τσιακόνιο μυρίστηκε κάποιον να τριγυρίζει στη στοά».

«Τα δυο τέρατα πιστεύουν ότι κάποιος είναι τριγύρω» ψιθύρισε ο Άτο.

«Γκφρρρλουλμπχ» επιβεβαίωσε ο Τσιακόνιο, δείχνοντας το τούνελ από το οποίο μόλις ήρθαμε.

«Ίσως μας παρακολουθούν. Ο Τσιακόνιο κι εγώ θα μείνουμε εδώ, στο σκοτάδι» αποφάσισε ο αβάς Μελάνι. «Εσείς οι δύο θα συνεχίσετε αργά με τις λάμπες. Θα μπορέσουμε έτσι να τον δούμε, καθώς αυτός θ’ ακολουθεί τα φώτα σας».

Η προοπτική να μείνω μόνος μου με τον Ουγκόνιο δεν μ' ενθουσίαζε, αλλά υπάκουσα κι εγώ, όπως και οι άλλοι, δίχως να πω κουβέντα. Ο Μελάνι και ο Τσιακόνιο έμειναν κρυμμένοι στο μισοσκόταδο. Ξαφνικά, ένιωσα τους χτύπους της καρδιάς μου να δυναμώνουν και να μου κόβεται η ανάσα.

Ο Ουγκόνιο κι εγώ προχωρήσαμε καμιά εικοσαριά μέτρα προτού σταματήσουμε τεντώνοντας τ' αυτιά. Τίποτα.

«Ο Τσιακόνιο πήρε είδηση έναν άνθρωπο κι ένα φύλλο».

Μια σιλουέτα ξεκόλλησε αδύναμα απ' τα σκοτάδια. Έσφιξα τους μυς μου, αγνοώντας το γιατί. Ήθελα άραγε να επιτεθώ ή, πράγμα πιο πιθανό, να το σκάσω;

Ήταν ο Άτο. Με μια κίνηση του χεριού μάς ζήτησε να τον πλησιάσουμε.

«Ο άγνωστος δεν μας παρακολουθούσε» ανακοίνωσε μόλις φτάσαμε κοντά του. «Περπατούσε μόνος και μπήκε στην κύρια στοά, αυτή που προχωράει ευθεία μετά τη στενή τρύπα. Στην πραγματικότητα, εμείς τον ακολουθούσαμε. Αλλά πρέπει να βιαστούμε, γιατί κινδυνεύουμε να τον χάσουμε».

Περπατήσαμε μέχρι τον Τσιακόνιο, που μας περίμενε ακίνητος σαν άγαλμα, με τη σουβλερή μύτη του τεντωμένη στο σκοτάδι.

«Γκφρρρλουλμπχ».

«Γένους αρσενικότατου, νεανικότατου, ρωμαλεότατου, τρομαγμενικότατου» πήγε να εξηγήσει ο Ουγκόνιο.

«Άντρας, νεαρής ηλικίας, με καλή υγεία, φοβισμένος» μετέφρασε ο Άτο μουρμουρίζοντας πίσω απ' τα δόντια του. «Δεν τους αντέχω άλλο αυτούς τους δύο».

Στρίψαμε αριστερά και ξαναμπήκαμε στην κύρια στοά, έχοντας μόνο τη μία λάμπα αναμμένη. Λίγα λεπτά αργότερα, διακρίναμε μπροστά μας μια μακρινή λάμψη.

Προερχόταν απ’ το θήραμά μας. Ο Άτο μού έκανε νόημα να σβήσω τη λάμπα μου. Προχωρήσαμε στα νύχια των ποδιών, προσέχοντας να μην κάνουμε τον παραμικρό θόρυβο.

Ακολουθήσαμε τον ταξιδιώτη αρκετή ώρα, χωρίς να καταφέρουμε ωστόσο να καταλάβουμε ποιος είναι, διότι η στοά έστριβε ελαφρώς προς τα δεξιά. Αν προχωρούσαμε πιο γρήγορα, θα κινδυνεύαμε να μας καταλάβει και να το σκάσει.

Ξαφνικά ένα τρίξιμο ακούστηκε κάτω απ’ το πόδι μου. Είχα πατήσει ένα ξερό φύλλο.

Μαρμαρώσαμε κρατώντας την αναπνοή μας. Το ίδιο και το πλάσμα. Ακούσαμε έναν ρυθμικό ήχο. Μια σκιά μάς πλησίαζε. Ετοιμαστήκαμε να την αντιμετωπίσουμε. Αδιαπέραστοι κάτω απ’ τις κουκούλες τους, οι δύο τυμβωρύχοι είχαν μαρμαρώσει. Διέκρινα μια λάμψη στο χέρι του Άτο και χαμογέλασα παρόλο που φοβόμουν – ήταν αναμφίβολα η πίπα του. Κι ύστερα, στη στροφή της στοάς, έγινε η αποκάλυψη.

Είχαμε πέσει πάνω σ’ ένα τέρας. Το φως μιας ξένης λάμπας μάς αποκάλυψε, στην αριστερά πλευρά της στοάς, ένα φριχτό, τριχωτό χέρι. Έπειτα ένα μυτερό κρανίο, στο οποίο φύτρωνε μια φούντα από κάτι απαίσια, πυκνά μαλλιά. Το σώμα ήταν άμορφο και δυσανάλογο. Ένα πλάσμα σατανικό, που νομίζαμε ότι το τσακώσαμε, σερνόταν απειλητικά προς το μέρος μας. Η μορφή έκανε ένα, δύο, τρία βήματα. Και τη στιγμή που ήταν έτοιμη να βγει απ’ τη στροφή, σταμάτησε.

«Φύγε!»

Αναπηδήσαμε όλοι κι αισθάνθηκα τις δυνάμεις μου να μ’ εγκαταλείπουν. Κάποιος είχε φωνάξει. Η σκιά μεγάλωσε στον τοίχο, ξεπερνώντας κάθε λογικό όριο. Ύστερα

μίκρυνε, παίρνοντας συνηθισμένες διαστάσεις, ενώ το πλάσμα εμφανίστηκε μπροστά μας με σάρκα και οστά.

Ήταν ένας αρουραίος στο μέγεθος ενός μικρού σκύλου, που προχωρούσε διστακτικά και αδέξια. Αντί να εξαφανιστεί τρέχοντας μόλις μας είδε (όπως ο αρουραίος που είχαμε δει εγώ και ο Άτο στη διάρκεια της πρώτης υπόγειας περιπλάνησής μας), το χοντρό ζώο μετακινιόταν με δυσκολία, αδιαφορώντας για την παρουσία μας. Έδειχνε σε πολύ κακή κατάσταση. Η λάμπα είχε προβάλει το προφίλ του στον τοίχο, μεγεθύνοντάς το με τρόπο τερατώδη.

«Απαίσιο πλάσμα, με κατατρόμαξες» ξαναείπε η φωνή. Η λάμπα απομακρύνθηκε ξανά. Προτού μας καταπιεί το σκοτάδι, αντάλλαξα ένα βλέμμα με τον Άτο. Όπως κι εγώ, έτσι κι εκείνος δεν δυσκολεύτηκε καθόλου ν’ αναγνωρίσει τη φωνή του Στιλόνε Πριάσο.

Αφού εγκαταλείψαμε τον ετοιμοθάνατο αρουραίο, συνεχίσαμε υπομονετικά τον δρόμο μας. Η φωνή του Στιλόνε Πριάσο ξεσήκωσε στον νου μου μια θύελλα υποθέσεων και υποψιών. Ήξερα πολύ λίγα πράγματα για τον Ναπολιτάνο, εκτός από τις ελάχιστες πληροφορίες που του είχαν ξεφύγει. Δήλωνε ποιητής, κι όμως ήταν φανερό ότι δεν ζούσε χάρη στους στίχους του. Τα ρούχα του δεν ήταν πολυτελή, αλλά μαρτυρούσαν ότι είχε πολύ μεγαλύτερη άνεση απ’ ό,τι ένας τυχαίος στιχουργός. Απ’ την αρχή είχα σκεφτεί ότι αλλού έπρεπε ν’ αναζητηθεί η πραγματική πηγή των εισοδημάτων του. Έτσι τώρα, η ανεξήγητη παρουσία του στις υπόγειες στοές αναζωπύρωνε τις υποψίες μου.

Τον ακολουθήσαμε λίγο ακόμα. Σε λίγο εμφανίστηκαν τα πρώτα σκαλιά μιας κάθετης σκάλας, που χανόταν προς τα

πάνω. Τώρα, ήμασταν στο απόλυτο σκοτάδι. Προχωρήσαμε ο ένας πίσω απ' τον άλλον, ενώ μας οδηγούσε ο Τσιακόνιο, που δεν είχε καμιά δυσκολία να εντοπίζει τα ίχνη του Στιλόνε Πριάσο. Μάντευε ακόμα και τις αλλαγές του εδάφους, για τις οποίες με ενημέρωνε (περπατούσα ακριβώς από πίσω του) με ελαφρά χτυπήματα στον ώμο.

Ο Τσιακόνιο στάθηκε λίγο, έπειτα συνέχισε. Τα σκαλιά είχαν τελειώσει. Ένας αέρας διαφορετικός φυσούσε στο πρόσωπό μου. Κρίνοντας απ' την ανεπαίσθητη ηχώ των βημάτων μας, βρισκόμασταν σ' έναν χώρο αρκετά φαρδύ. Ο Τσιακόνιο δίσταζε. Ο Άτο μού ζήτησε ν' ανάψω τη λάμπα μου.

Η έκπληξή μου ήταν πολύ μεγάλη όταν, μισοτυφλωμένος απ' το φως της λάμπας, έριξα μια ματιά γύρω μου. Βρισκόμασταν μέσα σε μια τεράστια τεχνητή σπηλιά, της οποίας τα τοιχώματα ήταν καλυμμένα με τοιχογραφίες. Στο κέντρο, ένα μεγάλο μαρμάρινο αντικείμενο, που δεν μπορούσα ακόμη να το δω καθαρά. Ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο έδειχναν κι αυτοί έξω απ' τα νερά τους σ' αυτά τα άγνωστα μέρη.

«Γκφρρρλουλμπχ» γκρίνιαξε ο Τσιακόνιο.

«Η μυρωδιά καλύπτει τα ίχνη του» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

Αναφερόταν στην έντονη δυσοσμία ούρων που βασίλευε στον χώρο. Ο Άτο κοίταζε μαγεμένος τις ζωγραφιές που μας περικύκλωναν. Υπήρχαν πουλιά, γυναικεία πρόσωπα, αθλητές, μεγάλες ανθοκομικές συνθέσεις και γενικά παντού ευχάριστος και πλούσιος διάκοσμος.

Παρ' όλα αυτά, ο Μελάνι συνήλθε γρήγορα. «Δεν έχουμε χρόνο, δεν πρέπει να τον χάσουμε».

Χωρίς άλλη καθυστέρηση, ανακαλύψαμε δύο εξόδους. Ο Τσιακόνιο, που είχε ξαναβρεί τη φόρμα του, μας υπέδειξε αυτήν που θεωρούσε σωστή. Μας οδήγησε τρέχοντας

σχεδόν μέσα από έναν δαίδαλο αιθουσών, τις οποίες ήταν αδύνατον να εξετάσουμε εξαιτίας της βιασύνης μας και του αδύναμου φωτός που σκόρπιζε η λάμπα μας. Η απουσία παραθύρων, φρέσκου αέρα και ανθρώπινων σημαδιών αποδείκνυε ότι βρισκόμασταν ακόμη κάτω από τη γη.

«Είναι ρωμαϊκά ερείπια» δήλωσε ο Άτο με μια υποψία ενθουσιασμού. «Ίσως βρισκόμαστε κάτω από το κτίριο της Καγκελαρίας».

«Τι σας κάνει να το λέτε αυτό;»

«Περιπλανιόμαστε μέσα σ' έναν μεγάλο λαβύρινθο, πράγμα που δείχνει την ύπαρξη ενός κτιρίου σεβαστών διαστάσεων. Μην ξεχνάς ότι χρειάστηκε να καταστραφεί ένα μέρος του Κολοσσαίου και ολόκληρη η αψίδα του Τζιορντάνο, για να συγκεντρωθούν οι απαραίτητες πέτρες και να χτιστεί η Καγκελαρία».

«Την έχετε επισκεφτεί;»

«Βέβαια. Γνώριζα καλά τον γραμματέα, τον καρδινάλιο Μπαρμπερίνι, ο οποίος είχε ζητήσει κι αυτός τις υπηρεσίες μου. Το παλάτι είναι εκπληκτικό και οι αίθουσές του μεγαλόπρεπες, οι προσόψεις από ασβεστώδη λίθο δεν είναι κακές, αν και...»

Αναγκάστηκε να σταματήσει, διότι ο Τσιακόνιο μας τραβούσε σε μια απότομη σκάλα η οποία, χωρίς ράμπα, υψωνόταν στο σκοτεινό κενό μιας άλλης κοιλότητας. Κρατιόμασταν και οι τέσσερις απ' το χέρι. Η σκάλα έμοιαζε ατελείωτη.

«Γκφρρρλουλμπχ» αναφώνησε με ενθουσιασμό ο Τσιακόνιο, σπρώχνοντας μια πόρτα που έβγαζε στον δρόμο. Έτσι, ξεθεωμένοι και φοβισμένοι, βρεθήκαμε έξω.

Ενστικτωδώς, γέμισα τα πνευμόνια μου με τον φρέσκο, δροσερό νυχτερινό αέρα, έπειτα από πέντε μέρες

καραντίνα στο Ντοντσέλο.

Για μια φορά κι εγώ μπόρεσα να φανώ χρήσιμος. Πράγματι, αναγνώρισα αμέσως το μέρος στο οποίο βρισκόμασταν. Το είχα επισκεφτεί πολλές φορές με τον Πελεγκρίνο, διότι αποκεί αγόραζε τα τρόφιμα που προορίζονταν για το πανδοχείο. Ήταν το Άρκο ντέλι Ατσετάρι, δίπλα στο Κάμπο ντι Φιόρε και στην πλατεία Φαρνέζε. Με τεντωμένη μύτη, ο Τσιακόνιο μας οδήγησε στο Κάμπο ντι Φιόρε. Μια ψιλή βροχή έπεφτε σιωπηλά πάνω μας. Στην πλατεία υπήρχαν μόνο δύο ζητιάνοι ξαπλωμένοι στο έδαφος με τα φτωχικά υπάρχοντά τους κι ένα αγόρι που πήγαινε σ’ ένα δρομάκι τραβώντας ένα καρότσι. Καθώς φτάναμε στην απέναντι μεριά, ο Τσιακόνιο μας έδειξε ένα μικρό κτίριο. Ο δρόμος μού ήταν οικείος, αλλά δεν θυμόμουν το όνομά του.

Κανένα φως δεν έβγαινε απ’ τα παράθυρα του κτιρίου, παρόλο που μια πόρτα ήταν μισάνοιχτη. Αν και ο δρόμος ήταν έρημος, ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο περπατούσαν κολλημένοι στο πλευρό μας. Καθώς πλησιάζαμε, ακούσαμε μια πνιγμένη και μακρινή φωνή να βγαίνει απ’ το κτίριο. Έσπρωξα προσεκτικά την πόρτα. Μια μικρή σκάλα οδηγούσε στον κάτω όροφο, όπου φαινόταν, πίσω από μια δεύτερη μισάνοιχτη πόρτα, ένα φωτισμένο δωμάτιο. Αποκεί ερχόταν η φωνή. Συνομιλούσε με κάποιον άλλον.

Ο Άτο πέρασε μπροστά μου στη σκάλα. Σε λίγο, παρατηρήσαμε ότι περπατούσαμε πάνω σ’ ένα πραγματικό χαλί από σκορπισμένα χαρτιά. Ενώ ο Άτο μάζευε ένα, οι φωνές έγιναν ξαφνικά πιο κοντινές. Τα άτομα που συζητούσαν βρίσκονταν πίσω απ’ την πόρτα.

«...ορίστε σαράντα σκούδα» έλεγε ο ένας.

Ξανανεβήκαμε βιαστικά τη σκάλα και βρεθήκαμε στην είσοδο, φροντίζοντας να μισοκλείσουμε την πόρτα, ώστε

να μην κινήσουμε υποψίες. Μαζί με τον Ουγκόνιο και τον Τσιακόνιο, κρυφτήκαμε στη γωνία του κτιρίου.

Είχαμε μαντέψει σωστά. Πράγματι, στην πόρτα εμφανίστηκε η σιλουέτα του Στιλόνε Πριάσο, ο οποίος, αφού κοίταξε προσεκτικά τριγύρω, κατευθύνθηκε με γρήγορο βήμα προς το Άρκο ντέλι Ατσετάρι.

«Και τώρα;»

«Τώρα, θ' ανοίξουμε το κλουβί» μου απάντησε ο Άτο.

Ψιθύρισε λίγες λέξεις στο αυτί του Ουγκόνιο και του Τσιακόνιο, που του απάντησαν μ' ένα καταχθόνιο χαμόγελο και ακολούθησαν τρέχοντας τον Στιλόνε Πριάσο.

«Κι εμείς;» ρώτησα έντρομος.

«Επιστρέφουμε, αλλά σιγά σιγά. Ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο θα μας περιμένουν στα υπόγεια, αφού τελειώσουν τη δουλειά τους».

Παρατείναμε την επιστροφή, αποφεύγοντας να περάσουμε απ' το κέντρο του Κάμπο ντι Φιόρε. Βρισκόμασταν κοντά στην πρεσβεία της Γαλλίας, παρατήρησε ο Άτο, και κινδυνεύαμε να μας τσακώσει κανένας φρουρός. Χάρη στις γνωριμίες του, θα μπορούσαμε ίσως ακόμα και να ζητήσουμε άσυλο. Μόνο που τέτοια ώρα οι Κορσικανοί που έκαναν βάρδια στην είσοδο θα προτιμούσαν να μας κλέψουν και να μας κόψουν τον λαιμό παρά να μας συλλάβουν.

«Όπως ίσως ξέρεις, στη Ρώμη ισχύει αυτό που αποκαλούμε "ζώνες ελεύθερης διακίνησης". Δηλαδή, οι μπράβοι του πάπα και του Μπαρτζέλο δεν έχουν δικαίωμα να συλλάβουν κανέναν στις συνοικίες των πρεσβειών. Επειδή, όμως, αυτό το σύστημα διευκόλυνε πολύ τους κλέφτες και τους δολοφόνους που προσπαθούσαν να το σκάσουν, οι Κορσικανοί φρουροί δεν χάνουν τον καιρό

τους με φιλολογίες. Δυστυχώς, ο αδελφός μου Αλεσάντρο, που είναι επικεφαλής της χορωδίας του καρδινάλιου Παμφίλι, έφυγε απ’ τη Ρώμη πριν από λίγες ημέρες. Αν ήταν εδώ, θα μπορούσε να μας δώσει μια συνοδεία».

Κατεβήκαμε στα υπόγεια. Με τη χάρη του Θεού, οι λάμπες δεν είχαν σβήσει. Μπήκαμε στον λαβύρινθο αναζητώντας την αίθουσα με τις τοιχογραφίες. Λίγο προτού χαθούμε, εμφανίστηκαν οι τυμβωρύχοι.

«Η συζήτησή σας ήταν ευχάριστη;» ρώτησε ο Άτο.

«Γκφρρρλουλμπχ» απάντησε ο Τσιακόνιο ικανοποιημένος.

«Τι κάνατε;» ρώτησα με δέος.

«Γκφρρρλουλμπχ».

Το ρέψιμό του με καθησύχασε. Είχα την παράξενη εντύπωση ότι άρχιζα να καταλαβαίνω τη μονοσήμαντη γλώσσα του τυμβωρύχου.

«Ο Τσιακόνιο απλώς τον φόβισε» επιβεβαίωσε ο Ουγκόνιο.

«Φαντάσου να μην είχες συναντήσει ποτέ τους δυο φίλους μας» μου εξήγησε ο Άτο «και να τους έβλεπες να σου επιτίθενται ουρλιάζοντας στο μισοσκόταδο, καταμεσής μιας υπόγειας στοάς. Αν σου ζητούσαν μια χάρη για να σ’ αφήσουν ήσυχο, τι θα έκανες;».

«Θα τους την έκανα χωρίς κανένα δισταγμό!»

«Ακριβώς. Ετούτοι εδώ απλώς ρώτησαν τον Στιλόνε τι έκανε απόψε και γιατί».

Η περίληψη του Ουγκόνιο μας πληροφόρησε ότι ο φουκαράς ο Στιλόνε Πριάσο είχε πάει στο μαγαζί κάποιου Κομάρεκ, που δούλευε από καιρού εις καιρόν στο τυπογραφείο της Επιτροπής για την Προώθηση της Πίστης, της *Propaganda Fide*, και ο οποίος, τις νύχτες, στρογγύλευε τον μισθό του κάνοντας παράνομες

μικροδουλειές. Ο Κομάρεκ τύπωνε εφημερίδες, ανώνυμα γράμματα και, ίσως, έργα απαγορευμένα, για τα οποία πληρωνόταν αδρά. Ο Στιλόνε Πριάσο τού είχε παραγγείλει να τυπώσει επιστολές που περιείχαν πολιτικά προγνωστικά για λογαριασμό ενός φίλου του Ναπολιτάνου. Σε αντάλλαγμα, οι δύο άντρες θα μοιράζονταν το κέρδος. Να τι εξηγούσε, λοιπόν, την παρουσία του στη Ρώμη.

«Και η Βίβλος;» ρώτησε ο Άτο.

Όχι, απάντησε ο Ουγκόνιο, ο Στιλόνε δεν είχε καμία σχέση με τη Βίβλο. Και δεν πήρε τίποτε απ’ το μαγαζί του Κομάρεκ, ούτε ένα φύλλο χαρτί.

«Άρα, δεν είναι αυτός που έχασε τη ματωμένη σελίδα στη στοά. Είστε σίγουροι ότι σας είπε την αλήθεια;»

«Γκφρρρλουλμπχ» χαχάνισε ο Τσιακόνιο.

«Φοβήθηκε τόσο, που κατουρήθηκε πάνω του» εξήγησε γελώντας ο Ουγκόνιο.

Για να ολοκληρώσουν το έργο τους, οι δύο τυμβωρύχοι έψαξαν τον Στιλόνε Πριάσο και βρήκαν κάτω από τα ρούχα του ένα μικροσκοπικό, φθαρμένο βιβλιαράκι, το οποίο ήταν φανερό πως δεν το αποχωριζόταν ποτέ. Ο Άτο το έφερε κοντά στη λάμπα, καθώς παίρναμε τον δρόμο του γυρισμού.

ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΣΤΕΡΩΝ ΤΟΥ ΣΤΕΡΕΩΜΑΤΟΣ

προς όφελος και εις βάρος των κατωτέρων σωμάτων

καθ’ όλη τη διάρκεια του έτους 1683

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΕΝΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΜΗΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΛΑΤΟΣ

της Γαληνοτάτης Πόλεως της Φλωρεντίας

ΤΟΥ ΜΠΑΡΤΟΛΟΜΕΟ ΑΛΜΠΙΤΖΙΝΙ ΦΙΟΡΕΝΤΙΝΙ

και αφιερωμένη

εις τον ενδοξότατον κύριον και ελλογιμότατον διδάσκαλον

ΤΖΙΟ: ΚΛΑΟΥΝΤΙΟ ΜΠΟΥΟΝΒΙΖΙ
Πρέσβη της Ενδοξοτάτης και Εξοχοτάτης Δημοκρατίας της Λούκα
Παρά τω υψηλοτάτω Κόζιμο Γ΄, Μεγάλω Δούκα της Τοσκάνης

«Για κοίτα, μια αστρολογική εφημερίδα» αναφώνησε ο Άτο με περιπαικτική φωνή.

Son faci le Stelle
che spirano ardore...[11]

Τραγούδησε πραγματοποιώντας μελωδικούς λαρυγγισμούς που προκάλεσαν τα γρυλίσματα θαυμασμού του Τσιακόνιο.

«Ωωω, ευνούχε τραγουδιστή!» αναφώνησε με δουλοπρέπεια ο Ουγκόνιο χειροκροτώντας.

«Είχα καταλάβει ότι ο Στιλόνε Πριάσο είναι εφημεριδογράφος» συνέχισε ο Άτο, δίχως να δώσει την παραμικρή προσοχή στους δύο τυμβωρύχους. «Αλλά δεν φαντάστηκα ποτέ ότι επιδίδεται στη δικαστική αστρολογία».

«Πώς υποψιαστήκατε ότι ο Στιλόνε ήταν εφημεριδογράφος;»

«Από ένστικτο. Δεν ήταν δυνατόν να είναι ποιητής. Οι ποιητές έχουν μελαγχολική διάθεση. Κι όταν δεν τυγχάνουν της προστασίας ενός πρίγκιπα ή ενός καρδιναλίου, αναγνωρίζονται αμέσως. Αναζητούν την παραμικρή αφορμή για να σου διαβάσουν τους φτηνούς στίχους τους, ντύνονται άσχημα, επιδιώκουν απελπισμένα να τους καλέσεις στο τραπέζι σου. Αντίθετα, ο Στιλόνε διαθέτει τα ρούχα, την ευφράδεια και το βλέμμα αυτών που έχουν γεμάτο στομάχι. Αλλά είναι και επιφυλακτικός εκ

φύσεως, όπως ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι για παράδειγμα, και, αντίθετα με τον Ρομπλέντα, δεν του αρέσει να μιλάει περί ανέμων και υδάτων».

«Τι σημαίνει δικαστική αστρολογία;»

«Ξέρεις πάνω κάτω τι κάνουν οι αστρολόγοι, έτσι δεν είναι;»

«Πάνω κάτω, ναι. Προσπαθούν να προβλέψουν το μέλλον μέσα από τα άστρα».

«Σωστά, σε γενικές γραμμές. Όμως, υπάρχουν κι άλλα. Και πρέπει να χαράξεις στη μνήμη σου όσα πρόκειται να σου πω, αν θέλεις πραγματικά να γίνεις εφημεριδογράφος. Οι αστρολόγοι χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Από τη μία πλευρά, οι καθαυτό αστρολόγοι. Από την άλλη, οι δικαστικοί αστρολόγοι. Οι οποίοι υποστηρίζουν ότι τα άστρα και οι πλανήτες δεν περιορίζονται να εκπέμπουν φως και θερμότητα, αλλά έχουν και μεταφυσικές ιδιότητες, χάρη στις οποίες επιδρούν στα κατώτερα σώματα».

Διασχίζαμε ανάποδα τη μακριά στοά όπου μας είχε κατατρομάξει η σκιά του αρουραίου.

«Οι δικαστικοί αστρολόγοι πάνε ακόμα πιο μακριά, καθώς επιδίδονται σ’ ένα επικίνδυνο παιχνίδι» συνέχισε ο αβάς Μελάνι.

Πράγματι, δεν αποδέχονταν απλώς την επίδραση των άστρων και των πλανητών στη φύση, αλλά πίστευαν ότι αυτή η επίδραση επεκτεινόταν και στους ανθρώπους. Έτσι, βασιζόμενοι αποκλειστικά στην ημερομηνία και στον τόπο γέννησης ενός ανθρώπου, προσπαθούσαν να προβλέψουν τις επιρροές του ουρανού στη ζωή του, και κυρίως στον χαρακτήρα, στην υγεία, στην καλή ή στην κακή τύχη του, στην ημέρα του θανάτου του.

«Δεν βλέπω τι σχέση έχει αυτό με τους εφημεριδογράφους».

«Κι όμως, υπάρχει σχέση. Ορισμένοι αστρολόγοι είναι επίσης και εφημεριδογράφοι και χρησιμοποιούν την επίδραση των άστρων για να επινοήσουν πολιτικές προβλέψεις. Είναι η περίπτωση του Στιλόνε Πριάσο, που περιφέρεται απερίσκεπτα μ’ ένα ωροσκόπιο και, τη νύχτα, τυπώνει τα προγνωστικά του».

«Απαγορεύεται, λοιπόν;»

«Και βέβαια! Είναι πολλές οι περιπτώσεις όπου επιβλήθηκαν ποινές στους δικαστικούς αστρολόγους ή στους φίλους τους, συμπεριλαμβανομένων και των ανθρώπων της Εκκλησίας. Πριν από πολλά χρόνια, αυτό το θέμα είχε κινήσει το ενδιαφέρον μου κι έτσι φρόντισα να ενημερωθώ. Έμαθα, λοιπόν, ότι ο πάπας Αλέξανδρος Γ΄ έθεσε σε διαθεσιμότητα επί έναν χρόνο κάποιον ιερέα που είχε καταφύγει στην αστρολογία, έστω και με τον ιερό σκοπό να ξαναβρεί τα αντικείμενα που είχαν κλαπεί απ’ την εκκλησία του».

Έντρομος στριφογύριζα στα χέρια μου, κάτω απ’ το φως της λάμπας, το μικρό βιβλιαράκι που οι τυμβωρύχοι είχαν κατάσχει απ’ τον Στιλόνε.

«Έχω διαβάσει δεκάδες αλμανάκ τέτοιου τύπου» είπε ο Άτο. «Ορισμένα έχουν τίτλο *Αστρολογικά αστεία*, ή *Αστρολογικά καπρίτσια*, για ν’ αποφύγουν να βάλουν σε υποψία όποιον θα ήθελε να βρει σ’ αυτά πιο σοβαρά πράγματα, όπως τη δικαστική αστρολογία, η οποία είναι ικανή να επηρεάσει τις πολιτικές αποφάσεις. Πρόκειται, βέβαια, για αθώα εγχειρίδια, που περιλαμβάνουν συμβουλές και εικασίες για το τρέχον έτος. Ωστόσο, ο Στιλόνε δεν πρέπει να είναι και πολύ έξυπνος για να τρέχει στα παράνομα τυπογραφεία κουβαλώντας πάνω του τέτοιου είδους κείμενα!»

Φοβισμένος, έδωσα πίσω στον Άτο το μικρό βιβλιαράκι.

«Μα, όχι, μπορείς να το κρατήσεις».

Το έχωσα προνοητικά στο παντελόνι μου και το σκέπασα με το σακάκι μου.

«Πιστεύετε ότι η αστρολογία μπορεί να βοηθήσει πραγματικά;» ρώτησα.

«Όχι. Αλλά πολλοί γιατροί τής αποδίδουν μεγάλη σημασία. Ο Γαληνός έγραψε ένα έργο *De diebus criticis* σχετικά με τις θεραπείες που πρέπει να εφαρμόζονται στους ασθενείς ανάλογα με τη θέση των πλανητών. Δεν είμαι αστρολόγος, αλλά γνωρίζω ότι πολλοί υποστηρίζουν, για παράδειγμα, ότι είναι καλύτερα να θεραπεύεις τη χολή όταν η σελήνη βρίσκεται...»

«Στον Καρκίνο».

Ξαφνιαστήκαμε και οι δύο από την παρέμβαση του Ουγκόνιο.

«Όταν η σελήνη βρίσκεται στον Καρκίνο, σε τρίγωνο με τον ουράνιο πλανήτη Ερμή» συνέχισε ο τυμβωρύχος «η χολή θεραπεύεται με επιτυχία. Σε εξάγωνο ή τρίγωνο με τον ήλιο, θεραπεύεται η κατατονία. Με όψη στον Ποσειδώνα, η μελαγχολία. Στα ζώδια του Ταύρου, του Κριού και του Αιγόκερου, που είναι μηρυκαστικά, θα προκαλέσει αναστροφή, και κυρίως όταν πλησιάζει τον βόρειο δεσμό, τον ανταρκτικό, επειδή τα μολυσμένα υγρά κυλούν ανά δύο, και το βόρειο ημισφαίριο επιφέρει πιο εύκολα τη συμφόρηση και τη διήθηση με την ενέργεια και τη συμπίεση, γι’ αυτό δεν πρέπει να προσπαθεί κανείς να απελευθερώσει όσους έχουν εγκλωβιστεί στην παλίρροια. Είναι, λοιπόν, απαραίτητο να παρατηρεί κανείς συνεχώς τις όψεις, ώστε να μην είναι γιατρός της πεντάρας, αλλά να είναι μάλλον *benefice* παρά *malefice*, πιο αγαθοποιός παρά κακοποιός, να είναι περισσότερο πατέρας παρά πατροκτόνος και να έχει ήσυχη συνείδηση, διότι η χαρά

του βαφτισμένου αυξάνεται όταν πληροί τα καθήκοντά του, διότι δίνοντας λιγότερα φάρμακα έχουμε λιγότερους νεκρούς, εφαρμόζοντας τις κατάλληλες εκκενώσεις, για παράδειγμα, εάν θέσουμε σ’ εφαρμογή τη διδασκαλία του Σιαλάπα».

Είχαμε μείνει άναυδοι.

«Ε, λοιπόν, έχουμε ανάμεσά μας έναν πραγματικό ειδήμονα της ιατρικής αστρολογίας» σχολίασε ο αβάς Μελάνι. «Και πού τις έμαθες όλες αυτές τις πολύτιμες γνώσεις;»

«Γκφρρρλουλμπχ» επενέβη ο Τσιακόνιο.

«Αυξήσαμε τις γνώσεις μας διαβάζοντας και απομνημονεύοντας τα φύλλα».

«Διαβάζοντας τα φύλλα;» ρώτησε ο Άτο.

Ο Τσιακόνιο έδειξε το βιβλιαράκι που κρατούσα στα χέρια μου.

«Α, εννοείς τα φυλλάδια... Κουράγιο, αγόρι μου, πρέπει να προχωρήσουμε. Πολύ φοβάμαι ότι ο Κριστοφάνο θα θέλει να εξετάσει τους ενοίκους. Θα είναι δύσκολο να εξηγήσουμε την απουσία μας».

«Και ο Στιλόνε Πριάσο απουσίαζε, όμως».

«Όχι πια, νομίζω. Μετά τη συνάντησή του με τα ωραία τερατάκια μας, σίγουρα έτρεξε σαν αστραπή πίσω στο πανδοχείο».

Άρα, λοιπόν, το επάγγελμα του δικαστικού αστρολόγου οδήγησε τον Στιλόνε Πριάσο στη Ρώμη, εξήγησε ο Άτο. Για να φέρει σε πέρας τα σκοτεινά σχέδιά του, έπρεπε να γνωρίζει μια μυστική έξοδο, ώστε να μπορεί να φεύγει τις νύχτες. Θα πρέπει να ήξερε την ύπαρξη του υπόγειου δρόμου, αφού σύμφωνα με τα λεγόμενά του δεν ήταν η πρώτη φορά που έμενε στο Ντοντσέλο.

«Κατά τη γνώμη σας, ο Στιλόνε συνδέεται με τη δολοφονία του Ντε Μουρέ και με την κλοπή των μαργαριταριών μου;»

«Είναι πολύ νωρίς για να πω οτιδήποτε. Πρέπει να σκεφτούμε τι ξέρουμε για το άτομό του. Σίγουρα χρησιμοποίησε πολλές φορές τις υπόγειες στοές. Πράγμα που δεν ισχύει στη δική μας περίπτωση. Κατάρα! Αν είχαμε τον χάρτη του Ουγκόνιο και του Τσιακόνιο, έστω και λιγδιασμένο και μπερδεμένο, θα είχαμε μεγάλο πλεονέκτημα!»

Ευτυχώς, είχαμε ένα άλλο πλεονέκτημα. Εμείς ξέραμε ότι ο Στιλόνε κυκλοφορούσε στα υπόγεια, ενώ εκείνος αγνοούσε την παρουσία μας σ' αυτά τα μέρη.

«Σε κάθε περίπτωση, πήγαινε να του ρίξεις μια ματιά προτού ξαπλώσεις. Δεν έχω και μεγάλη εμπιστοσύνη σ' αυτούς τους δύο» είπε ο αβάς δείχνοντας τα κατσουφιασμένα πρόσωπα των τυμβωρύχων πίσω μας.

Διασχίσαμε όλη την υπόγεια διαδρομή μέχρι τη στενή τρύπα που οδηγούσε στα ερείπια του σταδίου του Δομιτιανού, κάτω απ' την πλατεία Ναβόνα. Ο Άτο ξεφορτώθηκε τους δύο τυμβωρύχους δίνοντάς τους ραντεβού την επόμενη νύχτα, μια ώρα μετά τη δύση του ηλίου, και υποσχόμενος να ανταμείψει τις υπηρεσίες τους.

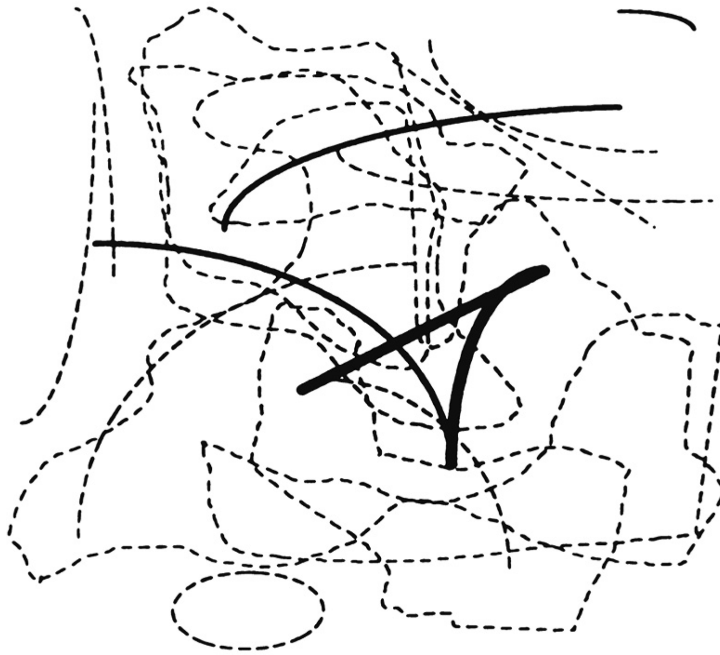
«Γκφρρρλουλμπχ» διαμαρτυρήθηκε ο Τσιακόνιο.

Οι δύο τυμβωρύχοι ζητούσαν τη σελίδα της Βίβλου που τους είχε υποσχεθεί ο Άτο. Όμως εκείνος αρνήθηκε να τους την επιστρέψει, διότι δεν είχαμε ακόμη εντοπίσει σε ποιον ανήκε. Μου την έδωσε να τη φυλάξω προσεκτικά. Αντίθετα, πρόσφερε στους δύο τυμβωρύχους χρήματα.

«Το σωστό, σωστό» είπε ο Άτο βγάζοντας το πουγκί του. «Εξάλλου, εσείς τον σχεδιάσατε τον χάρτη».

Ξαφνικά ο αβάς Μελάνι γούρλωσε τα μάτια. Έσκυψε, σήκωσε μια χούφτα χώμα και την έριξε με δύναμη στον ώμο του Τσιακόνιο, που μαρμάρωσε απ' την έκπληξη. Έπειτα πήρε τη σελίδα της Βίβλου, την άνοιξε και την κόλλησε στη χωριάτικη κάπα του Τσιακόνιο, στο σημείο όπου είχε ρίξει το χώμα.

«Παλιογαϊδούρια!» φώναξε ρίχνοντάς τους μια περιφρονητική ματιά. Οι δύο άντρες περίμεναν ακίνητοι την τιμωρία τους. Σαν από θαύμα, ένα είδος λαβύρινθου, που μας φάνηκε γνωστός, εμφανίστηκε πάνω στη σελίδα.

«Μην τολμήσετε να το ξανακάνετε ποτέ αυτό! Ποτέ!»

Σώπασε και ξανάβαλε το πουγκί του στην τσέπη του.

«Κατάλαβες;» μου είπε μόλις έφυγαν οι δύο άντρες. «Θέλησαν να μας κοροϊδέψουν σαν να ήμασταν βλάκες. Πίεσαν το χαρτί πάνω στο κατσικόδερμα που φοράνε, στη συνέχεια πρόσθεσαν μερικές γραμμές, και έτοιμος ο χάρτης της υπόγειας Ρώμης! Αλλά όχι! Σιγά που θα τους άφηνα να με ξεγελάσουν! Αναγνώρισα το κεντρικό κομμάτι του χάρτη, επειδή ήταν ολόιδιο με το μαντάρισμα στον ώμο του Τσιακόνιο. Κι έτσι τους ξεσκέπασα!»

Εξαντλημένοι, μπήκαμε αθόρυβα στο Ντοντσέλο περασμένα μεσάνυχτα.

Καληνύχτισα τον Άτο και άρχισα ν' ανεβαίνω τη σκάλα, όταν διέκρινα μια αμυδρή λάμψη στον δεύτερο όροφο. Έβγαινε απ' το δωμάτιο του Στιλόνε Πριάσο. Καθώς ο αβάς Μελάνι με είχε παρακαλέσει να ρίξω μια ματιά στον νεαρό Ναπολιτάνο, πλησίασα τη μισάνοιχτη πόρτα και προσπάθησα να δω μέσα.

«Ποιος είναι εκεί;» τον άκουσα να ρωτάει με τρεμάμενη φωνή.

Είπα το όνομά μου και μπήκα. Ο Στιλόνε είχε κουρνιάσει στο κρεβάτι του, κατάχλωμος και γεμάτος λάσπες. Στο μισοσκόταδο, έκανα πως δεν πρόσεξα τίποτα.

«Τι κάνεις ξύπνιος τέτοια ώρα, νεαρέ;»

«Το αφεντικό μου είχε την ανάγκη μου» είπα ψέματα. «Κι εσείς;»

«Εγώ... είχα έναν φριχτό εφιάλτη. Δύο τέρατα μου επιτέθηκαν στο σκοτάδι, μου έκλεψαν τα βιβλία και όλα τα χρήματα που είχα πάνω μου».

«Και χρήματα, λοιπόν;» ρώτησα, ξαφνιασμένος από αυτή τη λεπτομέρεια που απέφυγαν να μας αναφέρουν ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο.

«Ναι… Μου έκαναν ένα σωρό ερωτήσεις… Με βασάνιζαν και δεν μ’ άφηναν να πάρω ανάσα».

«Είναι τρομερό. Πρέπει να αναπαυθείτε».

«Αδύνατον. Ακόμη βλέπω μπροστά μου τα μάτια τους» συνέχισε ανατριχιάζοντας, με το βλέμμα στο κενό.

«Κι εγώ έχω εφιάλτες τελευταία» είπα για να τον παρηγορήσω «παράξενα όνειρα, των οποίων δεν μπορώ να καταλάβω το νόημα».

«Το νόημα…» επανέλαβε ο Στιλόνε Πριάσο με ύφος αμήχανο. «Δεν μπορούμε να καταλάβουμε το νόημα των ονείρων, εκτός κι αν είμαστε ειδικοί στην ονειρομαντεία. Και, μάλιστα, χρειάζεται ένας πραγματικός ειδήμονας, όχι ένας τσαρλατάνος ή μια πουτάνα που προσπαθεί να σου αποσπάσει χρήματα».

Ακούγοντάς τον, κοκκίνισα και προσπάθησα ν’ αλλάξω κουβέντα.

«Αν δεν νυστάζετε, μπορώ να σας κάνω παρέα για λίγο. Ούτε εγώ έχω όρεξη να πάω για ύπνο» του πρότεινα, με την ελπίδα να του αποσπάσω πληροφορίες χρήσιμες για την έρευνα του αβά Μελάνι.

«Δεν θα ’λεγα όχι. Θα σε παρακαλούσα, μάλιστα, να βουρτσίσεις λίγο τα ρούχα μου, όσο εγώ θα πλένομαι».

Σηκώθηκε, γδύθηκε και πήγε προς τη λεκάνη, όπου άρχισε να τρίβει τα χέρια και το σώμα του, για να βγάλει τη λάσπη που τα κάλυπτε. Στο κρεβάτι του, όπου είχε αφήσει τα ρούχα του και μια βούρτσα, ανακάλυψα ένα σημειωματάριο στο οποίο ήταν χαραγμένα παράξενα σχήματα. Και δίπλα, παλιά βιβλία των οποίων διάβασα τις προμετωπίδες: *Myrotecium, Protolume chimiquo echeggiante* και, τέλος, *Antilucerna fisica oroscopante.*

«Ενδιαφέρεστε για την αλχημεία και τα ωροσκόπια;» ρώτησα προβληματισμένος από αυτούς τους μυστηριώδεις

τίτλους.

«Μπα, όχι» φώναξε ο Στιλόνε γυρίζοντας απότομα. «Απλώς είναι γραμμένα με ρίμα και τα συμβουλεύομαι μήπως και μου έρθει καμιά έμπνευση. Ξέρεις ότι είμαι ποιητής, έτσι δεν είναι;»

«Και βέβαια». Εξακολούθησα να παριστάνω τον αφελή και άρχισα να βουρτσίζω τα ρούχα. «Κι έπειτα, αν δεν κάνω λάθος, η αστρολογία είναι απαγορευμένη».

«Δεν είναι αλήθεια» απάντησε εμφανώς εκνευρισμένος. «Μόνο η δικαστική αστρολογία είναι απαγορευμένη».

Για να μην τον βάλω σε υποψίες, υποκρίθηκα ότι είχα πλήρη άγνοια του θέματος. Έτσι, ο Στιλόνε Πριάσο μού επανέλαβε, με ύφος διδασκαλικό και τρίβοντας δυνατά το κεφάλι του, ό,τι μου είχε ήδη μάθει ο Άτο.

«Πριν από περίπου πενήντα χρόνια» είπε τελειώνοντας «ο πάπας Ουρβανός Η΄ ξέσπασε όλη την οργή του πάνω στους δικαστικούς αστρολόγους, οι οποίοι ωστόσο τα τριάντα προηγούμενα χρόνια ήταν αποδεκτοί και είχαν αποκτήσει μεγάλη φήμη, κυρίως στους κύκλους των καρδιναλίων, των ηγεμόνων και των αρχιερέων που επιθυμούσαν να ακούσουν προβλέψεις για την τύχη τους. Ήταν σαν να έγινε σεισμός. Και σήμερα ακόμη όσοι διαβάζουν το μέλλον στα άστρα διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο».

«Κρίμα. Θα ήταν πολύ χρήσιμο να μάθουμε τι μας επιφυλάσσει η μοίρα στη διάρκεια αυτής της δοκιμασίας – αν θα χαθούμε σ’ ένα λοιμοκαθαρτήριο ή θα βγούμε απ’ το Ντοντσέλο σώοι και υγιείς».

Του πέταξα το γάντι, όμως ο Στιλόνε Πριάσο δεν το σήκωσε.

«Με τη βοήθεια ενός αστρολόγου, θα μπορούσαμε ίσως να καταλάβουμε αν ο Ντε Μουρέ υπήρξε θύμα της πανούκλας

ή αν δηλητηριάστηκε, όπως υποστηρίζει ο Κριστοφάνο» τόλμησα να προσθέσω. «Και θα μπορούσαμε να προστατευθούμε από τις πιθανές απειλές του δολοφόνου».

«Θα ήταν εντελώς μάταιο. Το δηλητήριο ξεφεύγει απ’ το διεισδυτικό βλέμμα των άστρων περισσότερο από κάθε άλλο φονικό όπλο. Καμία απόπειρα μαντείας ή πρόβλεψης δεν μπορεί να χαλάσει τα σχέδιά του. Γι’ αυτό ακριβώς θα διάλεγα το δηλητήριο αν έπρεπε να σκοτώσω κάποιον».

Ακούγοντας αυτά τα λόγια, χλώμιασα. Οι υποψίες μου έμοιαζαν να επιβεβαιώνονται.

Αστρολόγοι και δηλητήριο. Θυμήθηκα ξαφνικά τη συζήτηση των ενοίκων μας μπροστά στο πτώμα του Ντε Μουρέ το βράδυ που επιβλήθηκε η καραντίνα. Μήπως δεν είχαν υποστηρίξει ότι οι πιο ενδεδειγμένοι για να παρασκευάσουν τις μοιραίες δόσεις ήταν οι αστρολόγοι και οι αρωματοποιοί; Και ο Στιλόνε Πριάσο, σκέφτηκα ανατριχιάζοντας, ήταν συγχρόνως και εφημεριδογράφος και αστρολόγος, όπως ανακάλυψε ο αβάς Μελάνι.

Προσποιήθηκα ότι άκουγα τα λόγια του Πριάσο με άδολο ενδιαφέρον.

«Είστε σίγουρος; Έχετε ακούσει να γίνεται λόγος για δηλητηριάσεις που τα άστρα δεν μπόρεσαν να τις προβλέψουν;»

«Υπάρχει το τέλειο παράδειγμα: ο αβάς Μοράντι» αποκρίθηκε ο Στιλόνε. «Είναι η πιο διάσημη περίπτωση».

«Και ποιος ήταν ο αβάς Μοράντι;» ρώτησα κρύβοντας με κόπο την ανυπομονησία μου.

«Ένας μοναχός. Και ο μεγαλύτερος αστρολόγος της Ρώμης» απάντησε λακωνικά.

«Μοναχός-αστρολόγος, είναι δυνατόν;»

«Θα σου πω. Στο τέλος του περασμένου αιώνα, ο επίσκοπος Λούκα Γκαουρίκο ήταν ο επίσημος αστρολόγος

στην Αυλή τεσσάρων ποντίφικων. Χρυσή εποχή! Αλίμονο, πέρασε ανεπιστρεπτί...» είπε αναστενάζοντας.

Η γλώσσα του λυνόταν σιγά σιγά.

«Μετά την ιστορία με τον αβά Μοράντι;» επέμεινα.

«Ναι. Πρέπει να ξέρεις ότι ο πατήρ Οράτζιο Μοράντι, αβάς στη μονή της Σάντα Πρασέντε πριν από περίπου εξήντα χρόνια, διέθετε την καλύτερη αστρολογική βιβλιοθήκη της Ρώμης, έναν πραγματικό φάρο για τους αστρολόγους της εποχής. Διατηρούσε αλληλογραφία με τους πιο φημισμένους λόγιους της Ρώμης, του Μιλάνου, της Φλωρεντίας, της Νάπολης, καθώς και άλλων πόλεων της Ιταλίας και του εξωτερικού. Πολλοί ήταν οι άνθρωποι των γραμμάτων και των επιστημών που ζητούσαν τη γνώμη του και τις συμβουλές του με βάση τα άστρα. Φιλοξένησε ακόμα και τον καημένο τον Γαλιλαίο όταν έμεινε στη Ρώμη.

»Την εποχή που συνέβησαν αυτά τα γεγονότα, ο αβάς Μοράντι ήταν λίγο πάνω από πενήντα χρόνων. Είχε μεγάλη ευφράδεια, ήταν πάντα σε εύθυμη διάθεση, μάλλον ψηλός, με μια περήφανη καστανή γενειάδα και μαλλιά που άρχιζαν ν' ασπρίζουν. Εκείνη την περίοδο, η αστρολογία ήταν αποδεκτή. Υπήρχαν βέβαια νόμοι που την απαγόρευαν στην πράξη, όμως ήταν ανενεργοί. Κυκλοφορούσαν ορισμένες όχι και τόσο καλές φήμες για τον αβά Μοράντι. Τον υποψιάζονταν, και δικαιολογημένα, ότι ασκούσε το επάγγελμα του εφημεριδογράφου επωφελούμενος απ' τις πολλές γνωριμίες που είχε εκτός Ρώμης. Πράγματι, στους παπικούς κύκλους κυκλοφορούσαν πολλά ανώνυμα φυλλάδια, που είχαν τυπωθεί αλλού και έβριθαν μυστικών πληροφοριών που αφορούσαν την Αυλή της Ρώμης. Κατά γενική ομολογία, αυτές τις πληροφορίες τις συγκέντρωνε και τις διέδιδε ο Μοράντι, του οποίου το ενδιαφέρον για

τις πολιτικές δολοπλοκίες και τα παιχνίδια του παλατιού ήταν πασίγνωστο. Όμως κανένας δεν μπορούσε να το αποδείξει. Όχι μόνο επειδή ήταν δύσκολο να εντοπιστεί αυτός που έγραφε τα φυλλάδια, αλλά και επειδή το επάγγελμα του εφημεριδογράφου και του συντάκτη ήταν απόλυτα αποδεκτό, παρά τις απαγορεύσεις. Στην πραγματικότητα, σπάνια αναζητούσε κανείς τους δημιουργούς των φυλλαδίων. Άλλωστε, δεδομένου του κακόβουλου χαρακτήρα των πληροφοριών που περιείχαν αυτά τα κείμενα, ήταν φανερό ότι από πίσω υπήρχαν άνθρωποι ευφυείς, γραμματείς ηγεμόνων και καρδιναλίων και, κυρίως, τα αφεντικά τους.

»Η φήμη του Οράτζιο Μοράντι είχε φτάσει στο απόγειό της (βρισκόμαστε στα 1630) όταν ο αβάς θεώρησε καλό να δηλώσει, στηριζόμενος στους αστρολογικούς υπολογισμούς του, ότι ο πάπας Ουρβανός Η΄ Μπαρμπερίνι θα πέθαινε πριν απ' το τέλος της χρονιάς. Προτού διαδώσει αυτή την πρόβλεψη, ο αβάς συμβουλεύτηκε και άλλους φημισμένους αστρολόγους, οι οποίοι επανέλαβαν τους υπολογισμούς και κατέληξαν στα ίδια συμπεράσματα.

»Μόνο μια φωνή διαφώνησε, αυτή του πατέρα Ραφαέλο Βισκόντι, που δίδασκε μαθηματικά στη Ρώμη. Κατά την άποψή του, αν ο πάπας απέφευγε να εκτεθεί σε κινδύνους, θα πέθαινε έπειτα από δεκατρία χρόνια, δηλαδή το 1643 ή το 1644. Η γνώμη του διδασκάλου, όμως, δεν έπεισε τους συναδέλφους του, οι οποίοι ήταν όλοι σύμφωνοι για τον επικείμενο θάνατο του πάπα Μπαρμπερίνι. Η πρόβλεψη του αβά της Σάντα Πρασέντε διαδόθηκε στη Ρώμη και στις άλλες πρωτεύουσες με ταχύτητα αστραπής. Η φήμη του ως έγκυρου αστρολόγου ήταν τόσο μεγάλη, ώστε ορισμένοι Ισπανοί καρδινάλιοι έσπευσαν να φύγουν για τη Ρώμη, ώστε να συμμετάσχουν στο Κονκλάβιο, το οποίο δεν θ'

αργούσε να πραγματοποιηθεί. Η πρόβλεψη έφτασε μέχρι τη Γαλλία, με αποτέλεσμα ο καρδινάλιος Ρισελιέ να παρακαλέσει την Αυλή της Ρώμης να λάβει επείγοντα μέτρα, ώστε να πάρει τέλος αυτή η επαίσχυντη κατάσταση.

»Έτσι, η πρόβλεψη έφτασε και στ' αυτιά του ίδιου του Ουρβανού Η΄. Ο Άγιος Πατέρας δεν χάρηκε μαθαίνοντας ότι πλησίαζε η τελευταία ώρα του. Στις 13 Ιουλίου διέταξε να δικαστεί ο αβάς Μοράντι και οι συνεργοί του. Δυο μέρες αργότερα, ο Μοράντι φυλακίστηκε στο Τορ ντι Νόνα, ενώ η βιβλιοθήκη και τα διαμερίσματά του σφραγίστηκαν και ερευνήθηκαν.

»Και ιδού η έκπληξη. Βρήκαν όντως πραγματείες περί αστρολογίας, αλλά κανένα φυλλάδιο ούτε αστρολογικές προβλέψεις, τα μοναδικά στοιχεία, δηλαδή, που θα αποδείκνυαν την ανάμειξη του αβά. Ο Μοράντι και οι μοναχοί του υπήρξαν όντως προνοητικοί. Η ταπείνωση ήταν τεράστια. Ο πάπας έγινε ο περίγελος ολόκληρης της Ευρώπης» πρόσθεσε ο Στιλόνε Πριάσο γελώντας.

«Και μετά;» τον πίεσα ανυπομονώντας ν' ακούσω τη συνέχεια της ιστορίας, με την ελπίδα να ανακαλύψω επιτέλους κάποιο ενδιαφέρον στοιχείο για τις υπόγειες έρευνές μου.

«Κατόπιν εμφανίστηκε στη σκηνή ο δικηγόρος του. Ποιος μπορεί να προδώσει και να καταστρέψει το πιο προνοητικό και το πιο έξυπνο άτομο που υπάρχει; Ο δικηγόρος του. Μην το ξεχνάς ποτέ, αγόρι μου. Πάντα ήταν έτσι, και δεν υπάρχει κανένας λόγος ν' αλλάξει».

Ο αξιότιμος Τεοντόρο Αμέιντεν, συνέχισε σαρκαστικά ο Στιλόνε Πριάσο, δικηγόρος της μονής της Σάντα Πρασέντε επί χρόνια, έσπευσε να προσφέρει τη βοήθειά του στον πάπα. Λίγες μέρες μετά τη σύλληψη του Μοράντι, ο Αμέιντεν πήγε στη βιβλιοθήκη της Σελήνης, στην πλατεία

Πασκουίνο, και, με το πιο αθώο ύφος του κόσμου, εκμυστηρεύτηκε αφελώς σε πολλά άτομα ότι δεν είχε βρεθεί τίποτα στη διάρκεια της ανάκρισης επειδή οι μοναχοί είχαν μπει προηγουμένως στο γραφείο του αβά από ένα μυστικό πέρασμα, που άνοιγε αν έβγαζες ένα συγκεκριμένο χώρισμα (το οποίο περιέγραψε με κάθε λεπτομέρεια), και απομάκρυναν όλα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να τον ενοχοποιήσουν, από τα οποία άλλα έκαψαν και άλλα έκρυψαν. Όλα αυτά, διευκρίνισε ο δικηγόρος, του τα εμπιστεύτηκε ένας υπηρέτης του Μοράντι. Αφού κατέπληξε το ακροατήριό του με τις πληροφορίες και με τον παρακινδυνευμένο τρόπο με τον οποίο τις διέδωσε, ο Αμέιντεν επέστρεψε ήσυχα σπίτι του.

Όπως ήταν φυσικό, αυτή η είδηση έφτασε αμέσως στο γραφείο του ανακριτή, που συνέλαβε τους δώδεκα μοναχούς της Σάντα Πρασέντε και κάλεσε τον Αμέιντεν στο γραφείο του.

«Αυτό το φίδι ο δικηγόρος» μουρμούρισε αηδιασμένος ο Στιλόνε «είχε το θράσος να επιβεβαιώσει στην ανάκριση ότι αποκάλυψε δημόσια το μυστικό του χωρίσματος, λέγοντας: “Δύο μέρες μετά τη φυλάκιση του αβά Μοράντι, ο Αλεσάντρο, υπηρέτης του εν λόγω αβά, ήρθε στο σπίτι μου και με πληροφόρησε ότι οι πατέρες μπήκαν στο γραφείο του και πήραν μέρος των εγγράφων, τα οποία στη συνέχεια τα έκαψαν. Μου είπε χαρούμενος ότι η Αυλή δεν θα έβρισκε τίποτα εναντίον του αβά, διότι δεν υπήρχε πλέον κανένα γραπτό αποδεικτικό στοιχείο”» είπε ο Στιλόνε μιλώντας με τη μύτη για να μιμηθεί τον προδότη δικηγόρο.

Αυτό ήταν το τέλος. Σε λίγο όλοι οι αδελφοί ομολόγησαν. Ο Μοράντι έφτασε μάλιστα στο σημείο να δηλώσει ότι είχε μελετήσει το ωροσκόπιο του πάπα και ότι ασκούσε το

επάγγελμα του εφημεριδογράφου. Κάτω από την πίεση του ανακριτή, κατήγγειλε τους συνεργάτες και φίλους του, οι οποίοι με τη σειρά τους παρέσυραν και άλλους στην καταστροφή.

«Κι έτσι τελείωσε η δίκη» είπα.

«Όχι. Τότε τα πράγματα άρχισαν να περιπλέκονται» απάντησε ο Στιλόνε Πριάσο.

Το παιχνίδι των καταδόσεων κινδύνευε να φέρει στο φως ενοχλητικά ονόματα. Πράγματι, έχοντας πληροφορηθεί τον επικείμενο θάνατο του Ουρβανού Η΄, οι καρδινάλιοι και το περιβάλλον τους είχαν καταφύγει σε αστρολογικές συμβουλές, προκειμένου να μάθουν τι πιθανότητες είχαν ν' ανέβουν στον θρόνο του Αγίου Πέτρου. Από την αρχή ο Μοράντι είχε δώσει βορά στους κατηγόρους του ονόματα πολύ υψηλά ιστάμενων προσώπων. Ένα μικρό σατιρικό βιβλιαράκι, που του το είχε δώσει ο γραμματέας της Συνόδου των Καρδιναλίων, βρέθηκε στα χέρια του γραμματέα του Ιερού Παλατιού του Βατικανού. Επιπλέον, είχε δώσει στον βιβλιοθηκάριο του καρδιναλίου των Μεδίκων μια ομιλία υπό μορφή επιστολής, που περιείχε τον αστρολογικό χάρτη του πάπα, τον οποίο είχε αντιγράψει στο σπίτι του Ραφαέλο Βισκόντι. Αυτή η ομιλία διαβάστηκε από πολλές προσωπικότητες, μεταξύ των οποίων ο καρδινάλιος Αντόνιο Μπαρμπερίνι, ανιψιός του πάπα...

Ο Ουρβανός Η΄ αντιλήφθηκε αμέσως αυτό που διαφαινόταν στον ορίζοντα: ένα σκάνδαλο που θα ντρόπιαζε ολόκληρη τη Σύνοδο και, πρώτα απ' όλα, την ίδια του την οικογένεια. Έλαβε, λοιπόν, άμεσα μέτρα, υποχρεώνοντας τις δικαστικές αρχές να απαλείψουν από τα πρακτικά τα ονόματα των ποντίφικων, των καρδιναλίων, των αρχιερέων, ακόμα και των λαϊκών. Θα αποφάσιζε ο ίδιος αν υπήρχε λόγος να καταγραφούν στο

περιθώριο αργότερα, κωδικοποιημένα, ή αν έπρεπε να τα συμπληρώσουν στα κενά που είχαν αφήσει γι’ αυτό τον λόγο.

Μόλις οι ανακρίσεις έφταναν λίγο πιο μακριά, άρχιζαν οι παραλείψεις που είχε διατάξει ο πάπας.

«Γνωρίζω πολλούς που ενδιαφέρονται για την αστρολογία και την κατανοούν. Ο Βιτσέντζο Μποτέλι υπήρξε δάσκαλός μου. Μου έμαθε ότι πολλά μέλη του παλατιού διέθεταν πολύ καλές γνώσεις στο θέμα της αστρολογίας, όπως οι καρδινάλιοι ***, *** και ***, οι ***, *** και ***, καθώς επίσης ο *** και ο ***.

»Με δυο λόγια, παντού υπήρχαν καρδινάλιοι» αναφώνησε ο Στιλόνε. «Ο ανακριτής, που αναστατωνόταν ακούγοντας αυτά τα ονόματα, γνώριζε πολύ καλά ότι το εμπόριο της αστρολογίας γινόταν για λογαριασμό των αρχιερέων, οι οποίοι κινδύνευαν να ατιμαστούν αν οι υπηρέτες τους έλεγαν έστω και μια λέξη παραπάνω. Και τότε, αντίο στις ελπίδες τους να καθίσουν μια μέρα στον παπικό θρόνο».

«Και πώς τελείωσαν όλ’ αυτά;» ρώτησα ανυπομονώντας να μάθω τη σχέση που είχε αυτή η ιστορία με το δηλητήριο.

«Ω... ανέλαβε η Θεία Πρόνοια» απάντησε ο Στιλόνε με μια εύγλωττη γκριμάτσα. «Στις 7 Νοεμβρίου 1630, ο αβάς βρέθηκε νεκρός στο κελί του, ξαπλωμένος στο κρεβάτι του και ντυμένος με το φτηνό παντελόνι και τα σανδάλια που φορούσε όλη του τη ζωή».

«Δολοφονήθηκε!»

«Ο θάνατός του διαπιστώθηκε από έναν μοναχό, ο οποίος δήλωσε ότι δεν είδε “τίποτα ύποπτο” και δεν είχε καμία αμφιβολία επ’ αυτού. Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, ο αβάς πέθανε, αναφέρω κατά λέξη, “από φυσικό θάνατο, θύμα του πυρετού, και το γνωρίζω διότι ήμουν πάντα δίπλα του

απ’ τη στιγμή που φυλακίστηκε”. Και πρόσθεσε ότι ο αβάς ήταν άρρωστος από μέρες».

Επτά μέρες αργότερα, ο γιατρός της φυλακής συνέταξε την αναφορά του, σύμφωνα με την οποία ο Μοράντι πέθανε αφού επί δώδεκα μέρες υπέφερε από ιογενή πυρετό, ο οποίος απέβη μοιραίος. «Δεν βρήκα, ούτε υποψιάστηκα, ίχνη δηλητηρίου» διαβεβαίωσε ο γιατρός, του οποίου τη γνωμάτευση στήριξαν δύο συνάδελφοί του. Όμως κανένας δεν αποκάλυψε ότι κι ένας άλλος φυλακισμένος είχε εκπνεύσει δυο μέρες νωρίτερα, κάτω απ’ τις ίδιες συνθήκες, αφού έφαγε παρέα με τον Μοράντι ένα γλυκό μυστηριώδους προέλευσης. Οι φήμες και οι υποψίες για δηλητηρίαση κυκλοφορούσαν επί μήνες.

Όμως, τι σημασία είχε πια; Ο πατήρ Μοράντι είχε πεθάνει σηκώνοντας στους ώμους του το φοβερό βάρος της διαφθοράς της παπικής Αυλής. Προς μεγάλη ανακούφιση όλων, το πέπλο που είχε μισοσηκωθεί ξανάπεσε βιαστικά.

Ο Ουρβανός Η΄ ζήτησε απ’ τον ανακριτή, στέλνοντάς του μια ολιγόλογη γραπτή διαταγή, να ανακαλέσει τα συμπεράσματα της δίκης, χορηγώντας αμνηστία σε όλους τους αντιγραφείς, τους αστρολόγους και τους μοναχούς, και να εγκαταλείψει κάθε δικαστική δίωξη σε βάρος τους.

Ο Στιλόνε Πριάσο σώπασε και με κοίταξε ίσια στα μάτια. Ύστερα ξάπλωσε στο κρεβάτι του περιμένοντας την απάντησή μου.

Έτσι, λοιπόν, σκεφτόμουν μέσα μου ακουμπώντας τα βουρτσισμένα ρούχα σε μια καρέκλα, τόσο στην περίπτωση του αβά Μοράντι όσο και στην περίπτωση του Ντε Μουρέ, το δηλητήριο καλύφθηκε από τα απατηλά συμπτώματα μιας ασθένειας.

«Δηλαδή, όλοι αυτοί οι άνθρωποι δεν ήταν ένοχοι;» ρώτησα μαγεμένος απ’ τη λυπητερή αφήγηση.

«Αν το καλοσκεφτείς, οι αντιγραφείς αντέγραψαν, οι μοναχοί απέκρυψαν τα αποδεικτικά στοιχεία και οι αστρολόγοι υπολόγισαν τον θάνατο του πάπα. Και, κυρίως, οι καρδινάλιοι στήριξαν αυτό το εμπόριο. Επομένως, θα ήταν δίκαιο να τιμωρηθούν» παρατήρησε ο Στιλόνε Πριάσο. «Μόνο που θα έπρεπε να περάσουν από μια δίκη που θα προκαλούσε σκάνδαλο. Κάτι που ο πάπας δεν ήθελε με κανέναν τρόπο».

«Τελικά, ο Ουρβανός Η΄ δεν πέθανε εκείνη τη χρονιά».

«Όχι. Ο Μοράντι είχε κάνει ένα χοντρό λάθος στις προβλέψεις του».

«Και πότε πέθανε;»

«Το 1644».

«Δηλαδή, τη χρονιά που είχε προβλέψει ο πατήρ Βισκόντι, ο μαθηματικός».

«Ακριβώς» απάντησε ο Στιλόνε Πριάσο. «Αν ο αβάς της Σάντα Πρασέντε είχε ακούσει με μεγαλύτερη προσοχή τον φίλο και δάσκαλό του, θα είχε πράγματι προβλέψει τον θάνατο του Ουρβανού Η΄. Αντ’ αυτού, προέβλεψε τον δικό του».

«Και τι συνέβη στους αστρολόγους μετά τον θάνατο του Μοράντι;» ρώτησα στενοχωρημένος από αυτή τη θλιβερή σκέψη.

«Ο κατάλογος καταρτίστηκε γρήγορα. Αποκήρυξη για τον Γαλιλαίο, εξορία για τον Άργκολι, φυγή για τον Καμπανέλα, πυρά για τον Τσεντίνι. Και όλ’ αυτά σε διάστημα λίγων χρόνων».

Ο Στιλόνε σώπασε σαν να τιμούσε τους νεκρούς.

«Και η αστρολογία συντρίφτηκε κάτω απ’ το βάρος των παπικών επιστολών» συμπλήρωσε.

«Ο Μοράντι θα μπορούσε να προστατευθεί αν ήξερε ότι πλησίαζε το τέλος του;» ρώτησα, έχοντας πλέον

εγκαταλείψει τις ανακριτικές προθέσεις μου, για χάρη των οποίων είχα ενθαρρύνει στην αρχή τον Στιλόνε Πριάσο να συνεχίσει την αφήγηση.

«Με ρωτάς αν μπορούμε ν' αποφύγουμε την επιρροή των άστρων. Δύσκολη ερώτηση! Ένας δομινικανός μοναχός, ο Τομάζο Καμπανέλα, ένας άντρας προικισμένος με σοφία και ανώτερο πνεύμα, έγραψε το *De Siderali Fato vitando*, στο οποίο διδάσκει πώς μπορεί κανείς ν' αποφύγει τον δρόμο που ετοιμάζουν για μας τα άστρα. Ξεφυλλίζοντας αυτές τις σελίδες, όμως, γίνεται φανερό ότι δεν υπάρχει διέξοδος για κανέναν, ούτε καν για τους αστρολόγους».

«Ούτε γι' αυτούς που διαβάζουν τα άστρα πριν και καλύτερα από τους άλλους; Μα, τότε, δεν μπορούμε ν' αντισταθούμε στη βούληση των άστρων!» αναφώνησα ριγώντας.

«Ίσως όχι» απάντησε ο Στιλόνε Πριάσο με διφορούμενο χαμόγελο.

«Τότε γιατί ο Κύριός μας ήρθε στη γη; Αν η δύναμη των ουράνιων σωμάτων επικρατεί στα πάντα» (και έτρεμα καθώς πρόφερα αυτές τις λέξεις) «τότε δεν υπάρχει λύτρωση».

«Τι θα σκεφτόσουν αν σου έλεγα ότι έχει καταρτιστεί και ο αστρολογικός χάρτης του Σωτήρα;» μου είπε ατάραχος ο Στιλόνε Πριάσο.

Και μου εξήγησε ότι στρατιές ένδοξων σοφών, όπως ο Αλβέρτος ο Μέγας, ο Πιέρ ντ' Αϊγί ή ο Αλμπουμασάρ, έσκυψαν πάνω απ' το ωροσκόπιο του Κυρίου μας. Στη συνέχεια, όμως, μ' αυτό το βλάσφημο έργο ασχολήθηκαν όλο και πιο ποταπά πνεύματα. Ανάμεσά τους, ο Τζιρόλαμο Καρντάνο, που ωστόσο ήταν εξαιρετικός, καθώς και ασήμαντοι αρχιερείς της επαρχίας.

«Και τι υπάρχει στο ωροσκόπιο του Χριστού;»

«Πολλά πράγματα, πίστεψέ με. Ο χάρτης του είναι από τους πιο θαυμαστούς. Σύμφωνα με τον Τζιρόλαμο Καρντάνο, ο κομήτης που εμφανίστηκε κατά τη γέννησή του είναι το σύμβολο της αιώνιας λάμψης του. Ο Ποσειδώνας εξηγεί την πραότητά του, το περί δικαίου αίσθημα, την ήρεμη φύση του. Η Παρθένος προσδίδει χάρη, ευγλωττία και προβλεπτικότητα. Τέλος, ο ωροσκόπος του, που συγκεντρώνει τα άκρα του Ζυγού του όγδοου και ένατου οίκου, καθώς και η φθινοπωρινή ισημερία, χαρίζουν στο σύνολο έναν χαρακτήρα εξαιρετικό, θείο. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Καμπανέλα, ο αστρολογικός χάρτης του Μεσσία δεν είναι τόσο μοναδικός όσο τον παρουσιάζουν. Το δικό του ωροσκόπιο, ισχυριζόταν, ήταν ακόμα πιο εξαιρετικό».

«Το δικό του ωροσκόπιο; Δηλαδή, ο Καμπανέλα τοποθετούσε τον εαυτό του πάνω απ’ τον Χριστό;»

«Περίπου. Η Ιερά Εξέταση τον κατηγόρησε για βλασφημία, διότι υποστήριζε ότι οι πλανήτες του σχημάτιζαν την ίδια ιδιαίτερη συζυγία που σχημάτιζαν και οι πλανήτες του Ιησού τη στιγμή της γέννησής του».

«Και αυτή η κατηγορία ήταν βάσιμη;»

«Εν μέρει δεν ευσταθούσε, διότι, απ’ ό,τι ξέρω, ο Καμπανέλα δεν ισχυρίστηκε ποτέ ότι ήταν ο Χριστός, θεωρούσε απλώς ότι ήταν προφήτης. Εν μέρει, όμως, ήταν και βάσιμη, διότι είχε κάνει το λάθος να ισχυριστεί, κυρίως όταν ήταν στη φυλακή, ότι η παρουσία επτά πλανητών στον ωροσκόπο του (πολλοί βασιλείς και αυτοκράτορες είχαν μόνο τρεις) ήταν τόσο σπάνια, ώστε σύντομα θα ανερχόταν, όπως τον διαβεβαίωναν Εβραίοι και Γερμανοί αστρολόγοι, στη θέση του παγκόσμιου μονάρχη. Ιδιαίτερα προκλητική πρόβλεψη, δεν νομίζεις;»

«Και πώς τελείωσε αυτή η ιστορία;»

«Με τρόπο πολύ διαφορετικό απ’ ό,τι περίμενε ο Καμπανέλα. Πέρασε πολλά χρόνια στη φυλακή. Ο Ουρβανός Η΄ τον αποφυλάκισε μόνο και μόνο για να επωφεληθεί από τις αστρολογικές του ικανότητες. Πράγματι, οι προβλέψεις του αβά Μοράντι για τον επικείμενο θάνατό του έπαιρναν διαστάσεις και ο πάπας είχε τρομοκρατηθεί».

«Μα, τότε λοιπόν ο Ουρβανός πίστευε στην αστρολογία, την οποία πολεμούσε με τόσο πάθος!»

«Φυσικά! Σου το είπα ότι όλος ο κόσμος, χωρίς καμία εξαίρεση, απέτισε φόρο τιμής στην κυρία Αστρολογία, σε όλες τις εποχές» είπε ο Στιλόνε Πριάσο γελώντας. «Ακόμα και ο Γαλιλαίος, όποτε χρειαζόταν χρήματα, ταπεινωνόταν υπολογίζοντας ωροσκόπους».

Όταν η πρόβλεψη του θανάτου του άρχισε να περιφέρεται από στόμα σε στόμα, ο πάπας Μπαρμπερίνι, συνέχισε ο Στιλόνε, παραδόθηκε στον πιο φριχτό τρόμο. Και ενώ δημόσια εξέφραζε την περιφρόνησή του για τις προβλέψεις του αβά Μοράντι, κάλεσε κρυφά τον Καμπανέλα και τον παρακάλεσε τρέμοντας να εξορκίσει την απειλή. Ο δομινικανός έκανε ό,τι μπορούσε. Χρησιμοποίησε αρώματα και έλαια εναντίον των αρνητικών επιρροών, συνέστησε στον πάπα να φοράει λευκά ρούχα για να εξουδετερώνει την επίδραση των εκλείψεων, άναβε δαυλούς, που συμβόλιζαν τους επτά πλανήτες, κι ένα σωρό άλλα.

«Στην αρχή, η τύχη έμοιαζε να βοηθάει τον Καμπανέλα. Ο κίνδυνος απομακρύνθηκε, δίνοντας έτσι στον δομινικανό την ευκαιρία να κερδίσει επιτέλους την ευγνωμοσύνη του πάπα. Όμως το κακό άστρο του χτύπησε ξανά. Τον πρόδωσαν – κι αυτό είναι το μόνο πράγμα που τον εξίσωνε με τον Χριστό. Ένα από τα μυστικά κείμενά του, το *De Siderali Fato vitando*, στάλθηκε εν αγνοία του στη Γαλλία,

στον συνηθισμένο τυπογράφο του. Οι προδότες ήταν δύο δομινικανοί, που καταλήφθηκαν από ζήλια μόλις άκουσαν τις φήμες σύμφωνα με τις οποίες ο συνάδελφός τους θα ανακηρυσσόταν σύντομα σύμβουλος του Ιερού Δικαστηρίου. Ο Γάλλος τυπογράφος έπεσε στην παγίδα, νομίζοντας ότι ο Καμπανέλα (που είχε περάσει πιο πολλά χρόνια στη φυλακή παρά ελεύθερος) απλώς δεν είχε τη δυνατότητα να επισυνάψει μια προσωπική επιστολή στην πραγματεία του. Κι έτσι το έργο εκδόθηκε».

«Αυτό το *De Siderali Fato vitando* δεν είναι το βιβλίο που διδάσκει πώς ν' αποφεύγουμε τις αρνητικές επιρροές των άστρων;»

«Ακριβώς. Και αποτέλεσε τη χαριστική βολή για τον Καμπανέλα. Διότι σ' αυτό το έργο είχε καταγράψει τις πρακτικές που εφάρμοσε για ν' απομακρύνει τις εν λόγω αρνητικές επιρροές από τον πάπα. Τελετουργικά που αποδοκιμάζονταν από καιρό στη Ρώμη και τα οποία, σύμφωνα με ορισμένους, έκρυβαν σατανιστικές τελετές, παρόλο που δεν υπήρχε καμία απόδειξη γι' αυτό. Το *De Siderali Fato vitando* έμοιαζε να έχει γραφτεί με μοναδικό σκοπό να καταστρέψει την Αγία Έδρα. Για να αποφύγει το σκάνδαλο και να καταλαγιάσει την οργή του πάπα, ο Καμπανέλα αναγκάστηκε να γράψει βιαστικά έναν άλλο λίβελο, όπου προσπάθησε να αποδείξει ότι τα εν λόγω τελετουργικά δεν αποτελούσαν ούτε δεισιδαιμονίες ούτε συμφωνίες με τον Διάβολο, αλλά ότι εξηγούνταν με βάση τις αρχές της φυσικής, της φιλοσοφίας και της εμπειρίας των αισθήσεων. Παρ' όλα αυτά, ο δομινικανός αναγκάστηκε να το σκάσει στη Γαλλία, όπου βρήκε καταφύγιο και μπόρεσε να διδάξει στη Σορβόνη. Μάλιστα, η ίδια η βασίλισσα του ζήτησε να υπολογίσει τον ωροσκόπο του δελφίνου, που μόλις είχε γεννηθεί».

«Του Λουδοβίκου ΙΔ΄;»

«Ναι. Ευτυχώς, ο Καμπανέλα δεν έκανε λάθος στην τελευταία μεγάλη πρόβλεψη της ζωής του. Είπε ότι ο μέλλων βασιλιάς θα βασίλευε επί μακρόν, με αυστηρότητα και επιτυχία. Πράγμα που έγινε. Αλλά καλύτερα να σταματήσω. Δόξα τω Θεώ, ξαναβρήκα την επιθυμία να κοιμηθώ».

Ξημέρωνε. Με μεγάλη ανακούφιση χαιρέτησα το τέλος αυτής της συνομιλίας, ενώ τα έβαζα με τον εαυτό μου που την είχα ενθαρρύνει. Πράγματι, όχι μόνο δεν είχα ανακαλύψει τίποτα σχετικά με τον θάνατο του Ντε Μουρέ και την κλοπή των μαργαριταριών μου, αλλά αντίθετα είχα μπερδευτεί ακόμα περισσότερο.

Αναρωτιόμουν μήπως η επιθυμία μου να μπω στον κύκλο των εφημεριδογράφων εμπεριείχε πολλούς κινδύνους. Η υπερβολική συνάφεια με πρόσωπα όπως ο αβάς Μοράντι, που έγραφε τις προβλέψεις του σε εφημερίδες και φυλλάδια, εξέθετε τον εφημεριδογράφο στον κίνδυνο να θεωρηθεί αστρολόγος, αν όχι νεκρομάντης ή αιρετικός.

Όμως ταλανιζόμουν και από δίκαιη οργή. Ήταν σωστό να τιμωρείται κανείς, όπως είχε συμβεί με τον αβά της Σάντα Πρασέντε, για ένα αμάρτημα στο οποίο φαίνεται ότι επιδίδονταν ακόμα και οι καρδινάλιοι, ακόμα και οι ίδιοι οι ποντίφικες; Αν η αστρολογία δεν ήταν παρά ένα αθώο παιχνίδι, ένα παραλήρημα που γεννιέται απ’ την απραξία, τότε γιατί τέτοιο πάθος κατά του Μοράντι και του Καμπανέλα; Αν, όμως, αντίθετα, αποτελούσε αμαρτία που έπρεπε να τιμωρηθεί αυστηρά, τότε πώς τη διέπραττε σχεδόν όλη η Αυλή της Ρώμης;

Κι όμως, μου ήταν πολύ δύσκολο να αμφισβητήσω την επιστήμη των πλανητών και των αστερισμών. Για να φτιάξω τον δικό μου αστρολογικό χάρτη, θα έπρεπε να

διαθέτω κάτι που δεν υπάρχει για τα εγκαταλειμμένα παιδιά όπως εγώ: ημερομηνία και ώρα γέννησης.

10. «Ελπίδα, απ’ τη χλωμάδα σου / ξέρω ότι δεν ελπίζεις πια. / Κι όμως, δεν παύεις ούτε τοσοδά / σε πειρασμό να βάζεις την καρδιά…» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)

11. «Πυρσοί είναι τα άστρα / που ακτινοβολούν το πάθος…» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)

Πέμπτη μέρα – 15 Σεπτεμβρίου 1683

Αφού καληνύχτισα τον Στιλόνε Πριάσο, γύρισα εξαντλημένος στο δωμάτιό μου. Ούτε ξέρω πού βρήκα τη δύναμη να συντάξω το ημερολόγιό μου, αλλά τα κατάφερα. Ξεφύλλισα τις ήδη γραμμένες σελίδες, ανακεφαλαίωσα τα αποτελέσματα της διακριτικής έρευνας που είχα αναλάβει να διεξαγάγω στο Ντοντσέλο. Τελικά, τι είχα ανακαλύψει; Απολύτως τίποτα. Κάθε νέο στοιχείο αποδεικνυόταν λάθος συναγερμός. Είχα μάθει ένα σωρό γεγονότα και καταστάσεις, που όχι μόνο δεν είχαν καμία σχέση με το θλιβερό τέλος του Ντε Μουρέ, αλλά μου προκαλούσαν ολοένα και πιο μεγάλη σύγχυση.

Τι γνώριζα για τον Ντε Μουρέ; αναρωτιόμουν καθισμένος στο τραπέζι μου, ενώ το κεφάλι μου είχε ήδη αρχίσει να γέρνει. Τυλιγμένες με τα σεντόνια του ύπνου, οι σκέψεις μου έτρεχαν μακριά, χωρίς ωστόσο να παραιτούνται.

Ο Ντε Μουρέ ήταν Γάλλος, γέρος, άρρωστος και σχεδόν τυφλός. Ήταν μεταξύ εξήντα και εβδομήντα χρόνων. Ταξίδευε συνοδευόμενος από τον Ντεβιζέ, τον νεαρό Γάλλο μουσικό, και τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Έδειχνε ότι κατείχε υψηλή κοινωνική θέση και ότι ήταν αρκετά εύπορος, πράγμα που ερχόταν σε αντίθεση με την πολύ κακή κατάσταση της υγείας του. Θα ’λεγε κανείς ότι είχε ταλαιπωρηθεί αρκετά στο παρελθόν.

Άραγε ποιο μυστήριο είχε οδηγήσει έναν τέτοιο ευγενή στο Ντοντσέλο;

Ο Πελεγκρίνο μού είχε πει ότι στη συνοικία του Πόντε, όπου βρισκόταν το πανδοχείο μας, δεν υπήρχαν πια μεγάλα

ξενοδοχεία – αυτά τα έβρισκες πλέον γύρω απ’ την Πιάτσα ντι Σπάνια. Επομένως, οι πελάτες που επέλεγαν το Ντοντσέλο είτε δεν είχαν μεγάλη οικονομική άνεση είτε ήθελαν ν’ αποφύγουν τη συναναστροφή με άτομα από τις τάξεις των ευγενών. Γιατί, όμως;

Επιπλέον, ο Ντε Μουρέ έβγαινε απ’ το πανδοχείο μόνο το σούρουπο και για σύντομους περιπάτους στα πέριξ. Δεν απομακρυνόταν πέρα απ’ την πλατεία Ναβόνα ή την πλατεία Φιαμέτα…

Πλατεία Ναβόνα, πλατεία Φιαμέτα. Την ώρα που πρόφερα αυτά τα ονόματα, ένιωσα έναν πόνο στους κροτάφους. Σηκώθηκα με το ζόρι απ’ την καρέκλα κι έπεσα στο κρεβάτι μου σαν πάνινη κούκλα.

Ξύπνησα την επομένη, στην ίδια θέση, όταν ο ήλιος ήταν ήδη ψηλά στον ουρανό. Κάποιος χτυπούσε την πόρτα. Με θυμωμένη φωνή, ο Κριστοφάνο με κατηγορούσε ότι είχα παραμελήσει τα καθήκοντά μου.

Σηκώθηκα με πολύ κόπο, αφού είχα κοιμηθεί λίγες μόνο ώρες. Βρήκα στο παντελόνι μου το φυλλάδιο της αστρολογίας που οι τυμβωρύχοι είχαν κλέψει απ’ τον Στιλόνε Πριάσο. Ακόμη δεν είχα συνέλθει απ’ τα γεγονότα που σημάδεψαν τη χθεσινή νύχτα. Τη γεμάτη κινδύνους και εκπλήξεις διαδρομή στις υπόγειες στοές, την παρακολούθηση του Στιλόνε και, τέλος, τις φοβερές ιστορίες του αβά Μοράντι και του Καμπανέλα που μου διηγήθηκε ο Ναπολιτάνος τα ξημερώματα. Αυτή η πλούσια –τόσο για το σώμα όσο και για το πνεύμα– συγκομιδή εντυπώσεων ήταν ακόμη πολύ έντονη μέσα μου, παρ’ όλη την κούραση, τη στιγμή που άνοιγα τεμπέλικα το βιβλιαράκι. Υποφέροντας από έντονο πονοκέφαλο, υπέκυψα στον πειρασμό να ξαπλώσω πάλι. Έμεινα για λίγα λεπτά σκεφτικός, καθώς το ξεφύλλιζα.

Υπήρχε πρώτα μια μεγάλη και ευφυής αφιέρωση, ενώ ακολουθούσε μια εισαγωγή που σκοπό είχε να διευκολύνει τον αναγνώστη.

Στη συνέχεια, ένας πίνακας με τίτλο «Υπολογισμός της εισόδου του ηλίου», που τον προσπέρασα γρήγορα. Τέλος, βρήκα μια «Γενική πρόβλεψη του έτους 1683»:

> *Κατά το έθος της Αγίας Καθολικής Εκκλησίας της Ρώμης, θα ξεκινήσει την Παρασκευή, 1η Ιανουαρίου, και, σύμφωνα με την παλιά αστρολογική αρχή, όταν ο ήλιος, αφού διασχίσει τα δώδεκα ζώδια του Ζωδιακού, θα έχει επιστρέψει στο ζώδιο του Κριού, διότι, Fundamentum principale in revolutionibus annorum mundi et introitus Solis in primum punctum Arietis. Επομένως, μέσω του συστήματος…*

Παράτησα αυτή την έκθεση αστρονομικών γνώσεων και, λίγο παρακάτω, διάβασα ότι θα γίνονταν τέσσερις εκλείψεις στη διάρκεια του χρόνου, αλλά καμία ορατή από την Ιταλία. Ύστερα κοίταξα έναν πίνακα γεμάτο μυστηριώδεις αριθμούς, με τίτλο «Ευθεία ανάληψη της ουράνιας μορφής τον χειμώνα».

Ένιωθα απογοητευμένος. Όλα αυτά μου φαίνονταν αλαμπουρνέζικα. Εγώ απλώς αναζητούσα μια πρόβλεψη για τη χρονιά που διανύαμε και, επιπλέον, δεν είχα πολύ χρόνο στη διάθεσή μου. Ξετρύπωσα τελικά έναν πολλά υποσχόμενο τίτλο: «Σεληνιακές περίοδοι, συναστρίες και άλλες όψεις των πλανητών για το έτος 1683». Επρόκειτο για αναλυτικές θεωρίες, χωρισμένες σε εποχές και σε μήνες, που αφορούσαν όλο τον χρόνο. Γύρισα τις σελίδες μέχρι που βρήκα τις τέσσερις εβδομάδες του Σεπτεμβρίου.

Ο όγδοος οίκος κυβερνάται από τον Κρόνο, ο οποίος απειλεί τους γέροντες με θάνατο.

Αναστατώθηκα. Αυτή η πρόβλεψη αφορούσε την πρώτη εβδομάδα του μήνα, ενώ ο Ντε Μουρέ έσβησε μυστηριωδώς λίγες μέρες αργότερα. Αναζήτησα τις προβλέψεις της δεύτερης εβδομάδας, αφού ο Μουρέ πέθανε στις 11. Τις βρήκα αμέσως.

Όσον αφορά τις ασθένειες, ο έκτος οίκος κυβερνάται από τον Ποσειδώνα, ο οποίος θα προσπαθήσει να επαναφέρει την υγεία σε πολλούς ασθενείς. Αλλά ο Άρης, πύρινος πλανήτης που βρίσκεται απέναντι από τη Σελήνη, φαίνεται ότι θέλει να κάνει πολλά άτομα να υποφέρουν από μοιραίους πυρετούς και δηλητηριάσεις, διότι σε αυτή τη θέση Lunam opposito Martis morbos venenatos inducit, sicut in signis igneis, terminaturque cito, & raro ad vitam. Ο όγδοος οίκος κυβερνάται από τον Κρόνο, ο οποίος απειλεί σοβαρά τους ηλικιωμένους.

Όχι μόνο ο συγγραφέας αυτού του βιβλίου είχε προβλέψει ότι οι γέροι απειλούνταν από τον Κρόνο, πράγμα που είχε επιβεβαιωθεί πλήρως με τον θάνατο του Ντε Μουρέ, αλλά ανέφερε ακόμα και τις ασθένειες από τις οποίες θα προσβάλλονταν το αφεντικό μου και ο Μπέντφορντ, δηλαδή τους «μοιραίους πυρετούς» και τις «δηλητηριάσεις». Επιπλέον, η αναφορά στο δηλητήριο αφορούσε ιδιαίτερα τον γέρο Γάλλο.

Ξαναγύρισα στην πρώτη εβδομάδα και άρχισα να διαβάζω, αποφασισμένος να αγνοήσω τις πιθανές φωνές του Κριστοφάνο.

Οι άμεσοι κίνδυνοι που απορρέουν από την εξέταση των άστρων στη διάρκεια της εβδομάδας θα προέλθουν από τον Ποσειδώνα, ο οποίος κυβερνά τον βασιλικό οίκο και ο οποίος, καθώς βρίσκεται στον τέταρτο οίκο μαζί με τον Ήλιο και τον Ερμή, θα προσπαθήσει με πονηρία να ανακαλύψει έναν κρυμμένο θησαυρό. Ο Ερμής, υποβοηθούμενος από τον Ποσειδώνα σε ζώδιο της γης, επιφέρει υπόγειες εκρήξεις φωτιάς, σεισμούς και τρόμο, φόβοι του ανθρώπινου γένους. Να γιατί: Eo item in terrae cardine, & in signo terreo fortunatis ab eodem cadentibus dum Mercurius investigat eumdem, terraemotus nunciat, ignes de terra producit, terrores, & turbationes exauget, minerias & terrae sulphura corrumpit. Ο Κρόνος στον τρίτο οίκο, κυβερνήτης του εβδόμου, υπόσχεται πολλούς θανάτους εξαιτίας μαχών και επιθέσεων σε πόλεις, ενώ, μαζί με τον Άρη, αναγγέλλει παράδοση σημαντικών εκτάσεων, όπως προέβλεψαν ο Αλή και ο Λεοπόλδος ο Αυστριακός.

Παρόλο που δυσκολεύτηκα κάπως, κατόρθωσα να καταλάβω. Και ανατρίχιασα άλλη μια φορά. Πράγματι, στις φράσεις «ανακάλυψη ενός κρυμμένου θησαυρού» και «υπόγειες εκρήξεις φωτιάς, σεισμοί και τρόμος» και «φόβοι του ανθρώπινου γένους» είδα πέρα από κάθε αμφιβολία τα γεγονότα που πρόσφατα έλαβαν χώρα στο Ντοντσέλο.

Τι άλλο μπορούσε να σημαίνει ο «κρυμμένος θησαυρός» που τον βρίσκαμε στην αρχή του μήνα, αν όχι τις αινιγματικές επιστολές που ο Άτο έκλεψε απ’ το γραφείο του Κολμπέρ λίγο πριν απ’ τον θάνατό του, στις 6 Σεπτεμβρίου; Η πρόβλεψη έδειχνε ξεκάθαρη – και μοιραία. Κυρίως η ημερομηνία του θανάτου του Κολμπέρ, ο οποίος

δεν ήταν νέος και ανταποκρινόταν πλήρως στη φράση «θανάσιμες απειλές για τους ηλικιωμένους».

Το ίδιο κατανοητή ήταν και η φράση «σεισμοί και υπόγειες εκρήξεις φωτιάς». Από ένστικτο σκέφτηκα τον πάταγο που ακούστηκε απ' το κελάρι στις αρχές του μήνα. Ακούγοντας τον δυνατό θόρυβο, νομίσαμε όλοι ότι ήταν σεισμός. Ευτυχώς, όμως, επρόκειτο μόνο για μια ρωγμή που δημιουργήθηκε στη σκάλα για τον πρώτο όροφο. Ο κύριος Πελεγκρίνο παραλίγο να πάθει καρδιακή προσβολή.

Και τι να πω για τους «πολλούς θανάτους εξαιτίας μαχών και επιθέσεων σε πόλεις», όπως το προέβλεψαν «ο Αλή και ο Λεοπόλδος ο Αυστριακός»; Αδύνατον να μην αναγνωρίσω εδώ τις μάχες εναντίον των Οθωμανών και την πολιορκία της Βιέννης. Ακόμα και τα ονόματα των δύο μεγάλων αστρολόγων θύμιζαν με τρόπο ανησυχητικό τον αυτοκράτορα Λεοπόλδο της Αυστρίας και τους πιστούς του Μωάμεθ. Φοβήθηκα να διαβάσω παρακάτω και πήγα στις προηγούμενες σελίδες. Σταμάτησα στον Ιούλιο, όπου, όπως το περίμενα, προβλεπόταν η επέλαση των Οθωμανών και το ξεκίνημα της πολιορκίας.

Ο ήλιος στον δέκατο οίκο σημαίνει... υποταγή των λαών, των δημοκρατιών και των συμμάχων τους σ' έναν ανώτερο γείτονα, όπως προβλέπει ο Αλή...

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, χτύπησε την πόρτα μου ο Κριστοφάνο.

Έκρυψα το βιβλίο κάτω απ' το στρώμα μου και βγήκα αμέσως έξω. Ο ερχομός του γιατρού με ανακούφισε, καθώς η ακρίβεια με την οποία ο συγγραφέας είχε μαντέψει τα γεγονότα (ιδιαίτερα τα θλιβερά και βίαια) με τάραξε βαθιά.

Μόλις βρέθηκα στην κουζίνα, και ενώ ετοίμαζα το γεύμα βοηθώντας ταυτόχρονα τον Κριστοφάνο να φτιάξει τα φάρμακα που προορίζονταν για τον Μπέντφορντ, οι σκέψεις με πλημμύρισαν ξανά. Ανυπομονούσα να καταλάβω. Είχα την αίσθηση ότι ήμουν δέσμιος των πλανητών. Η ζωή όλων μας, τόσο στο Ντοντσέλο όσο και στη Βιέννη, έμοιαζε να κινείται σ' ένα μοιραίο αδιέξοδο, σε μια αόρατη χοάνη που μας οδηγούσε εκεί όπου ίσως δεν θέλαμε να πάμε, ενώ οι προσευχές μας χάνονταν στη λήθη ενός Ουρανού σκοτεινού και έρημου.

«Έχεις κάτι μάτια, αγόρι μου... Μήπως υποφέρεις από αϋπνίες τον τελευταίο καιρό;» με ρώτησε ο Κριστοφάνο. «Είναι κακό να μην κοιμάσαι. Αν το πνεύμα και η καρδιά δεν παύουν στιγμή να βρίσκονται σε επιφυλακή, οι πόροι δεν ανοίγουν, εμποδίζοντας έτσι να εξατμιστούν τα υγρά που σαπίζουν απ' τον μόχθο της ημέρας».

Παραδέχτηκα ότι δεν κοιμόμουν αρκετά. Ο Κριστοφάνο με μάλωσε και μου είπε ότι δεν μπορούσε να στερηθεί τις υπηρεσίες μου, πόσο μάλλον αφού, χάρη στη βοήθειά μου, οι ένοικοι είχαν εξαιρετική υγεία. Στην πραγματικότητα, πρόσθεσε για να με ενθαρρύνει, όλοι παίνευαν τη δουλειά μου.

Προφανώς ο γιατρός αγνοούσε ότι ακόμη δεν είχα δώσει τα φάρμακά του ούτε στον Πομπέο Ντουλτσιμπένι ούτε στον νεαρό Ντεβιζέ, ούτε καν στον Στιλόνε Πριάσο, παρόλο που είχαμε ξενυχτήσει παρέα. Επομένως, τουλάχιστον αυτοί οι τρεις όφειλαν την καλή τους υγεία στη Μητέρα Φύση και όχι στις θεραπείες του.

Αλλά ο Κριστοφάνο είχε σκοπό να πάει ακόμα πιο μακριά. Ετοιμαζόταν να μου φτιάξει ένα φάρμακο κατά της αϋπνίας.

«Όλη η Ευρώπη έχει πάρει αυτό το παρασκεύασμα χιλιάδες φορές. Είναι χρήσιμο για τον ύπνο, αλλά και για τις περισσότερες εσωτερικές ασθένειες του σώματος, ενώ θεραπεύει κάθε είδους πληγή. Αν σου έλεγα πόσα θαύματα έκανα μ' αυτό, δεν θα με πίστευες» με διαβεβαίωσε ο γιατρός. «Ονομάζεται θαυματουργό απόσταγμα και παρασκευάζεται επίσης στη Βενετία, στο φαρμακείο Ντέλ' Όρσο, στην πλατεία Σάντα Μαρία Φορμόζα. Η παρασκευή του παίρνει πολύ χρόνο και πρέπει οπωσδήποτε να ολοκληρώνεται τον Σεπτέμβριο».

Χαμογελώντας τράβηξε απ' τα δισάκια του, το περιεχόμενο των οποίων είχε ήδη κατακυριεύσει το τραπέζι της κουζίνας, ένα περίεργο πήλινο βαζάκι.

«Είθισται να παρασκευάζουμε το θαυματουργό απόσταγμα την άνοιξη, βράζοντας είκοσι λίβρες κοινό λάδι με δύο λίβρες ώριμο λευκό κρασί…»

Ενόσω ο Κριστοφάνο απαριθμούσε με τη συνηθισμένη του ευσυνειδησία τη σύνθεση και τις θαυματουργές ιδιότητες της συνταγής του, το μυαλό μου άρχισε να ταξιδεύει.

«…τώρα που έφτασε ο Σεπτέμβριος, θα προσθέσουμε το βότανο βαλσαμίτη, καθώς και μια μεγάλη ποσότητα απ' το φοβερό ρακί του αγαπητού μας Πελεγκρίνο».

Η είδηση ότι ο γιατρός για άλλη μια φορά είχε βάλει χέρι στο κελάρι του αφεντικού μου με τράβηξε απ' τις σκέψεις μου. Ο Κριστοφάνο πρόσεξε την αφηρημάδα μου.

«Αγόρι μου, τι είναι αυτό που τόσο βασανίζει την καρδιά και το μυαλό σου;»

Του είπα πως είχα ξυπνήσει γεμάτος λυπητερές σκέψεις. Αν, όπως διαβεβαίωναν ορισμένοι, η ζωή μας κυβερνάται απ' τους πλανήτες και τα άστρα, τότε τα πάντα είναι μάταια, ακόμα και τα φάρμακα που τόσο μοχθούσε να φτιάξει. Ωστόσο, τον παρακάλεσα αμέσως να με

συγχωρέσει, φορτώνοντας τις ασυναρτησίες μου στην κούραση.

Ο Κριστοφάνο μού έριξε ένα αμήχανο βλέμμα, στο οποίο διέκρινα τη σκιά της ανησυχίας. «Αναρωτιέμαι τι σε ώθησε σε τέτοιου είδους σκέψεις. Όπως και να ’χει, δεν λες ασυναρτησίες, το αντίθετο θα ’λεγα. Κι εγώ ο ίδιος δίνω μεγάλη σημασία στην αστρολογία. Ξέρω ότι πολλοί γιατροί κοροϊδεύουν αυτή την επιστήμη και τους απαντώ με τη φράση που έγραψε ο Γαληνός, δηλαδή ότι “*medici astrologiam ignorantes sunt peiores spiculatoribus et homicides”*. Που σημαίνει ότι οι γιατροί που αγνοούν την αστρολογία είναι χειρότεροι από τους κερδοσκόπους και τους δολοφόνους. Ας μην ξεχνάμε τι είπαν ο Ιπποκράτης, ο Σκότος και ένα σωρό άλλοι ειδήμονες, τους οποίους ασπάζομαι χλευάζοντας με τη σειρά μου τους σκεπτικιστές συναδέλφους μου».

Ολοκληρώνοντας την παρασκευή του θαυματουργού αποστάγματός του, ο Κριστοφάνο μού εξήγησε ότι, σύμφωνα με την άποψη πολλών, η πανώλη ήταν αποτέλεσμα της συζυγίας του Κρόνου, του Ποσειδώνα και του Άρη, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 24 Μαρτίου του 1345, ενώ η επιδημία στη Γαλλία προκλήθηκε από τη συζυγία του Άρη και του Ποσειδώνα.

«*Membrum ferro ne percutito, cum Luna signum tenuerit, quod membro illi dominator*» δήλωσε. «Είθε κάθε χειρουργός ν’ αποφεύγει να κόβει το μέλος που αντιστοιχεί στο ζώδιο στο οποίο βρίσκεται η Σελήνη εκείνη την ημέρα – κυρίως, μάλιστα, εάν σχηματίζει αντίθεση με τον Ποσειδώνα και τον Άρη, που είναι πλανήτες ζημιογόνοι για την υγεία. Έτσι, αν το ωροσκόπιο του αρρώστου προβλέπει αρνητικό αποτέλεσμα για μια συγκεκριμένη ασθένεια, ο γιατρός μπορεί να προσπαθήσει να τον σώσει

εφαρμόζοντας τη θεραπεία του τις ημέρες που τα άστρα δείχνουν ότι είναι πιο ευνοϊκές».

«Αυτό σημαίνει, λοιπόν, ότι σε κάθε αστερισμό του ζωδιακού αντιστοιχεί ένα μέλος του σώματος;»

«Φυσικά. Όταν η Σελήνη βρίσκεται στον Κριό, και ο Άρης με τον Ποσειδώνα σχηματίζουν αντίθεση μαζί της, πρέπει ν' αποφεύγονται οι επεμβάσεις στο κεφάλι, στο πρόσωπο και στα μάτια. Όταν βρίσκεται στο ζώδιο του Ταύρου, δεν αγγίζουμε τον λαιμό, τον αυχένα και τον λάρυγγα. Στους Διδύμους, τους ώμους, τα μπράτσα και τα χέρια. Στον Καρκίνο, το στήθος, τους πνεύμονες και το στομάχι. Στον Λέοντα, την καρδιά, την πλάτη και το συκώτι. Στην Παρθένο, την κοιλιά. Στον Ζυγό, τις κνήμες, τα νεφρά, τον αφαλό και τα έντερα. Στον Σκορπιό, την ουροδόχο κύστη, το εφηβαίο, τη σπονδυλική στήλη, τα γεννητικά όργανα και τα οπίσθια. Στον Τοξότη, τους μηρούς. Στον Αιγόκερω, τα γόνατα. Στον Υδροχόο, τις γάμπες. Και στους Ιχθύς, αν δεν κάνω λάθος, τα πόδια και τις φτέρνες».

Και πρόσθεσε ότι δεν υπάρχει καλύτερη στιγμή για ένα καλό καθάρισμα του οργανισμού από την περίοδο που η Σελήνη βρίσκεται στον Σκορπιό ή στους Ιχθύς. Αντίθετα, πρέπει ν' αποφεύγεται η χορήγηση φαρμάκων όταν η Σελήνη βρίσκεται στα ζώδια των μηρυκαστικών μαζί με κάποιον ανάδρομο πλανήτη, διότι τότε ο ασθενής κινδυνεύει να τα αποβάλει και να υποστεί δυσάρεστες επιπτώσεις. «“Σελήνη στα ζώδια των μηρυκαστικών, αλλόκοτες εκδηλώσεις στους ασθενείς”, όπως είπε ο σοφότατος Ερμής. Αυτό ακριβώς συμβαίνει φέτος, διότι την άνοιξη και τον χειμώνα τέσσερις πλανήτες ήταν ανάδρομοι, εκ των οποίων τρεις στα ζώδια των μηρυκαστικών» κατέληξε.

«Μα τότε λοιπόν η ζωή μας δεν είναι άλλο από μια μάχη πλανητών!»

«Όχι. Αυτό αποδεικνύει ότι μαζί με τα άστρα, όπως και μαζί με κάθε άλλο στοιχείο της Δημιουργίας, ο άνθρωπος μπορεί να χτίσει την τύχη ή την καταστροφή του. Σ’ αυτόν ανήκει η ευθύνη να χρησιμοποιήσει σωστά τη γνώση, την ευφυΐα και τη σοφία που του χάρισε ο Θεός».

Μου εξήγησε ότι, σύμφωνα με την πείρα που είχε αποκτήσει ως γιατρός, οι πλανητικές επιδράσεις έδειχναν την τάση, τη ροπή, την προδιάθεση, και ποτέ έναν αναγκαστικό δρόμο.

Η ερμηνεία του Κριστοφάνο δεν αμφισβητούσε την επιρροή των άστρων, αλλά τόνιζε την κρίση του ανθρώπου και, κυρίως, την υπεροχή της βούλησης του Θεού. Δεν αισθάνθηκα και μεγάλη ανακούφιση.

Στο μεταξύ, τελείωσα με τα καθήκοντά μου. Για το γεύμα, έφτιαξα έναν ζωμό με ρυζάλευρο, μικρά κομμάτια καπνιστού οξύρρυγχου με χυμό λεμονιού και μια μεγάλη δόση κανέλας. Επειδή, όμως, το γεύμα είχε προγραμματιστεί για αργότερα, ο Κριστοφάνο με απάλλαξε απ’ τις υποχρεώσεις μου, αφού προηγουμένως μου έδωσε ένα μεγάλο μπουκάλι με το θαυματουργό φάρμακό του, συμβουλεύοντάς με να πίνω μια γουλιά και να ραντίζω το στήθος μου προτού ξαπλώσω, ώστε να αναπνέω τους ωφέλιμους ατμούς του και να απολαμβάνω έναν καλό ύπνο.

«Και μην ξεχνάς ότι αυτό το φάρμακο είναι εξαιρετικό για τις πληγές και τους πόνους. Με εξαίρεση τις πληγές της γαλλικής πανώλους, διότι, μόλις έρθουν σ’ επαφή με το θαυματουργό απόσταγμα, προκαλούνται έντονοι σπασμοί».

Ανέβαινα στο δωμάτιό μου, όταν, στο ύψος του πρώτου ορόφου, άκουσα τις νότες του Ντεβιζέ. Εκτελούσε πάλι το ρόντο που με μάγευε και που έμοιαζε να έχει τόσο κατευναστική επίδραση στους ενοίκους του πανδοχείου.

Φτάνοντας στον δεύτερο όροφο, άκουσα κάποιον να ψιθυρίζει το όνομά μου. Έσκυψα πάνω απ' την κουπαστή και διέκρινα τις κόκκινες κάλτσες του αβά Μελάνι πίσω απ' τη μισάνοιχτη πόρτα του.

«Χρειάζομαι το σιρόπι σου. Μου έκανε πολύ καλό την προηγούμενη φορά» δήλωσε με δυνατή φωνή, φοβούμενος προφανώς μήπως ο Κριστοφάνο ήταν κάπου τριγύρω, ενώ με πυρετώδεις κινήσεις μού έκανε νόημα να μπω στο δωμάτιο, όπου στην πραγματικότητα αντί για το σιρόπι με περίμεναν ενδιαφέροντα νέα.

Προτού κλείσει την πόρτα πίσω μου, ο αβάς τέντωσε το μαγεμένο αυτί του, για να πιάσει τον απόηχο του ρόντο.

«Α, η δύναμη της μουσικής!» αναφώνησε αναστενάζοντας με ύφος εκστατικό.

Έπειτα κατευθύνθηκε ζωηρά προς το τραπέζι. «Ας έρθουμε στα δικά μας, αγόρι μου. Το βλέπεις αυτό; Σ' αυτές τις λιγοστές σελίδες υπάρχει πιο πολλή δουλειά απ' όση μπορείς να φανταστείς».

Οι χειρόγραφες σελίδες που τον είχα δει να κρύβει βιαστικά στην προηγούμενη επίσκεψή μου τώρα ήταν απλωμένες στο τραπέζι.

Μου εξήγησε ότι εδώ και καιρό έγραφε έναν οδηγό της Ρώμης για τους Γάλλους επισκέπτες, διότι, κατά τη γνώμη του, τα σχετικά βιβλία που έβρισκε κανείς στο εμπόριο δεν ανταποκρίνονταν καθόλου στις απαιτήσεις των ταξιδιωτών και δεν τιμούσαν τη σπουδαιότητα των αρχαιοτήτων και των έργων τέχνης που μπορούσε κανείς να θαυμάσει στην έδρα της παποσύνης. Μου έδειξε τις

τελευταίες σελίδες, τις οποίες είχε γράψει στο Παρίσι με μια γραφή πυκνή και μικροσκοπική. Το εν λόγω κεφάλαιο ήταν αφιερωμένο στην εκκλησία του Αγίου Αθανασίου των Ελλήνων.

«Και λοιπόν;» ρώτησα αμήχανος, ενώ καθόμουν.

«Ήλπιζα να επωφεληθώ απ' τις ελεύθερες ώρες μου εδώ στη Ρώμη, για να ολοκληρώσω τον οδηγό μου. Ετοιμαζόμουν να γράψω σήμερα το πρωί, όταν μου ήρθε μια αναλαμπή».

Τέσσερα χρόνια νωρίτερα, το 1679, άρχισε να διηγείται, είχε μια παράξενη όσο και απρόσμενη συνάντηση στην εκκλησία του Αγίου Αθανασίου. Αφού θαύμασε το περίτεχνο πρόθυρο, έργο του Μαρτίνο Λόνγκι, μπήκε μέσα στην εκκλησία. Την ώρα που στεκόταν μπροστά σ' έναν όμορφο πίνακα του Τραμπαλντέζι, ένιωσε με τρόμο μια ξένη παρουσία πλάι του.

Στο μισοσκόταδο διέκρινε έναν ηλικιωμένο ιερέα ο οποίος, κρίνοντας απ' το κάλυμμα της κεφαλής του, θα πρέπει να ήταν ιησουίτης. Ήταν σκυφτός, ενώ ένα συνεχές τρέμουλο διέτρεχε το στέρνο και τα χέρια του. Παρόλο που είχε μπαστούνι, δύο νεαρές υπηρέτριες τον κρατούσαν απ' τα χέρια και τον βοηθούσαν να περπατήσει. Η κατάλευκη γενειάδα του ήταν πολύ περιποιημένη, ενώ ρυτίδες έσκαβαν βαθιά το μέτωπο και τα μάγουλά του. Τα γαλάζια μάτια του, διαπεραστικά σαν στιλέτα, μαρτυρούσαν ότι στο παρελθόν δεν θα πρέπει να του έλειπε ούτε η αντίληψη ούτε η ευγλωττία.

Ο ιησουίτης κοίταξε τον Άτο ίσια στα μάτια και δήλωσε χαμογελώντας αδύναμα: «Το μάτι σας... ναι, σίγουρα μαγνητίζει».

Με μιαν ακαθόριστη ανησυχία, ο αβάς Μελάνι κοίταξε ερωτηματικά τις δύο κοπέλες που συνόδευαν τον γέροντα

ιερέα. Αλλά εκείνες δεν είπαν λέξη, σαν να μην τολμούσαν να μιλήσουν χωρίς την άδειά του.

«Η μαγνητική τέχνη είναι πολύ σημαντική σ’ αυτό τον μεγάλο κόσμο» συνέχισε ο ιησουίτης «κι αν γίνεις ειδικός στην κατοπτρική γνωμονική, ή στη νέα κατοπτρική ωρολογιογραφία, τότε θα μπορείς να αποφεύγεις κάθε πρόδρομο κοπτικό σύμπτωμα».

Ο αβάς Μελάνι είχε μείνει ακίνητος, δίχως να λέει λέξη.

«Ωστόσο, δεν γίνεται να μάθει κανείς τη μαγνητική τέχνη, διότι αποτελεί στοιχείο της φύσης του ανθρώπου» πρόσθεσε ο γέρος ιερέας. «Ο μαγνήτης είναι μαγνητικός. Ναι, αυτό ναι. Αλλά η μαγνητική δύναμη εκλύεται επίσης από το πρόσωπο. Και από τη μουσική, το ξέρεις καλά».

«Με γνωρίζετε, λοιπόν;» ρώτησε ο Άτο Μελάνι, ενώ σκεφτόταν ότι ίσως ο γέροντας είχε ακούσει να γίνεται λόγος για την καριέρα του ως χορωδού.

«Η μαγνητική δύναμη της μουσικής παρατηρείται στις ταραντούλες» συνέχισε ο άγνωστος, λες και ο Άτο δεν είχε μιλήσει καθόλου. «Μπορεί να θεραπεύσει τη δηλητηρίαση από αράχνη και πολλά άλλα πράγματα. Κατάλαβες;»

Και προτού ο Άτο προλάβει ν’ απαντήσει, ο γέρος ιερέας βάλθηκε να γελάει μ’ ένα γέλιο υπόκωφο που τον τράνταζε απ’ τα σωθικά του. Το σώμα του άρχισε να τρέμει ολόκληρο, τόσο που οι νεαρές κοπέλες αναγκάστηκαν να τον κρατήσουν σφιχτά για να μην χάσει την ισορροπία του. Η έκρηξη παράφορης ευθυμίας άγγιζε τα όρια του πόνου, παραμορφώνοντας τα χαρακτηριστικά του προσώπου του, ενώ δάκρυα πλημμύριζαν τα μάγουλά του.

«Όμως, προσοχή» συνέχισε με κόπο το παραλήρημά του ο ιησουίτης «ο μαγνήτης φωλιάζει επίσης και στον έρωτα, και ίσως εκεί γεννιέται η αμαρτία. Εσύ έχεις βλέμμα που μαγνητίζει, αλλά ο κύριος αρνείται την αμαρτία, ο κύριος

αρνείται!» είπε και, σηκώνοντας το μπαστούνι του, προσπάθησε αδέξια να χτυπήσει τον αβά Μελάνι.

Ευτυχώς, οι δύο υπηρέτριες τον σταμάτησαν. Η μία τον ηρέμησε οδηγώντας τον προς την είσοδο της εκκλησίας. Μερικοί ευσεβείς, που η φασαρία τούς είχε αποσπάσει απ' την προσευχή τους, παρακολουθούσαν τη σκηνή με περιέργεια. Ο αβάς ρώτησε την άλλη απ' τις κοπέλες: «Γιατί ήρθε να με βρει;».

Κατανικώντας την ντροπαλοσύνη των απλών ανθρώπων, η νεαρή κοπέλα τού εξήγησε ότι ο γέροντας πλησίαζε συχνά αγνώστους και τους ενοχλούσε με τις αερολογίες του.

«Είναι Γερμανός. Έγραψε πολλά βιβλία, αλλά τώρα πια τα έχει λίγο χαμένα και απλώς επαναλαμβάνει συνεχώς τους τίτλους. Οι αδελφοί του ντρέπονται γι' αυτόν, μπερδεύει συχνά τους νεκρούς με τους ζωντανούς και σπάνια του δίνεται η άδεια να βγει έξω. Ωστόσο, δεν είναι πάντα στην ίδια κατάσταση. Η αδελφή μου κι εγώ, που συνηθίζουμε να τον συνοδεύουμε στους περιπάτους του, κάπου κάπου παρατηρούμε ότι ξαναβρίσκει τα λογικά του. Μάλιστα, φτάνει σε σημείο να γράφει επιστολές, τις οποίες μας παρακαλεί να τις αποστείλουμε».

Ενώ στην αρχή ο αβάς Μελάνι είχε εκνευριστεί απ' την επιθετικότητα του γέροντα, στη συνέχεια μαλάκωσε ακούγοντας τη λυπητερή ιστορία του.

«Πώς λέγεται;»

«Είναι πολύ γνωστός στη Ρώμη. Είναι ο πατήρ Αθανάσιος Κίρχερ».

Η έκπληξη με συγκλόνισε απ' την κορυφή ως τα νύχια.

«Κίρχερ; Ο ιησουίτης επιστήμονας που ισχυριζόταν ότι είχε βρει το μυστικό της πανούκλας;» αναφώνησα με πάθος, καθώς θυμήθηκα ότι οι ένοικοι είχαν μια έντονη

συζήτηση για τον Κίρχερ όταν μας επιβλήθηκε η καραντίνα.

«Ακριβώς» επιβεβαίωσε ο Άτο. «Ίσως είναι καιρός να μάθεις ποιος είναι στην πραγματικότητα ο Κίρχερ. Διαφορετικά, δεν θα μπορέσεις να καταλάβεις τη συνέχεια της ιστορίας».

Ο Άτο Μελάνι μού αποκάλυψε ότι το άστρο του Κίρχερ και της ανολοκλήρωτης θεωρίας του είχε λάμψει με μεγάλη λαμπρότητα και ότι επί πολλά χρόνια ο κόσμος θεωρούσε ότι ήταν ο πιο σοφός προφήτης.

Ο πατήρ Αθανάσιος Κίρχερ ήρθε στη Ρώμη έπειτα από πρόσκληση του πάπα Ουρβανού Η΄ Μπαρμπερίνι, ο οποίος είχε ακούσει κολακευτικά λόγια για τη σοφία του από τα χείλη εκείνων που σύχναζαν στα πανεπιστήμια του Βίρτσμπουργκ, της Βιέννης και της Αβινιόν. Μιλούσε είκοσι τέσσερις γλώσσες, πολλές από τις οποίες τις έμαθε στη διάρκεια της μακράς παραμονής του στην Ανατολή. Έφερε στη Ρώμη πολλά αραβικά και χαλδαϊκά χειρόγραφα, καθώς και μια πλούσια συλλογή από ιερογλυφικά. Κατείχε πλήρως πολλές επιστήμες: θεολογία, μεταφυσική, φυσική, λογική, ιατρική, μαθηματικά, ηθική, ασκητική, νομολογία, πολιτική, ερμηνεία των Γραφών, διαλεκτική, ηθική θεολογία, ρητορική και συνδυαστική τέχνη. Δεν υπάρχει τίποτε ωραιότερο απ' τη γνώση του Όλου, συνήθιζε να λέει. Πράγματι, εκείνος είχε αποκαλύψει με κάθε ταπεινοφροσύνη και προς μεγίστην δόξαν του Θεού τα μυστήρια της γνωμονικής, της πολυγραφίας, του μαγνητισμού, της αριθμολογίας, της μουσουργίας και της φωνουργίας, ενώ, χάρη στα μυστικά του συμβόλου και της αναλογίας, έλυσε τα σκοτεινά αινίγματα της Καββάλα και των αιρέσεων, περιορίζοντάς τα στο παγκόσμιο μέτρο της πρωταρχικής γνώσης.

Έκανε εκπληκτικά πειράματα με μηχανισμούς και θαυμαστές μηχανές δικής του επινόησης. Ίδρυσε μουσείο στο Ρωμαϊκό Κολέγιο, το οποίο μεταξύ άλλων περιλάμβανε ένα ρολόι που λειτουργεί με μια φυτική ρίζα και το οποίο ακολουθεί την πορεία του ήλιου, μια μηχανή που μετατρέπει το φως ενός κεριού στις πιο αξιοθαύμαστες μορφές ανθρώπων και ζώων, καθώς και άπειρα κατοπτρικά όργανα, παραστατικά κυστίδια, μηχανικά εκκλησιαστικά όργανα και πλάκες ηλιακών ρολογιών.

Ο πάνσοφος ιησουίτης υπερηφανευόταν ότι είχε επινοήσει μια παγκόσμια γλώσσα, μέσω της οποίας ήταν δυνατόν να επικοινωνείς με όλο τον κόσμο, μια γλώσσα τόσο καθαρή και τόσο τέλεια, ώστε ο επίσκοπος του Βιτζεβάνο τού έγραψε μια ενθουσιώδη επιστολή, λέγοντάς του ότι την είχε μάθει σε λιγότερο από μία ώρα.

Ο αξιότιμος διδάσκαλος του Ρωμαϊκού Κολεγίου αποκάλυψε, επίσης, την πραγματική μορφή της Κιβωτού του Νώε, προσδιορίζοντας τον αριθμό και το είδος των ζώων που περιείχε, τον τρόπο με τον οποίο είχαν τοποθετηθεί τα κλουβιά, τα τραπέζια, οι ταΐστρες και οι γούρνες, καθώς και το ακριβές σημείο όπου βρίσκονταν οι πόρτες και τα παράθυρα. Απέδειξε, ακόμα, *geometrice et mathematice*, ότι, αν ο Πύργος της Βαβέλ είχε χτιστεί στ’ αλήθεια, θα ήταν τόσο βαρύς, ώστε η γη θα έγερνε απ’ τη μια πλευρά.

Κυρίως, όμως, ο Κίρχερ ήταν άριστος γνώστης των αρχαίων και άγνωστων γλωσσών, σχετικά με τις οποίες είχε γράψει πολλά συγγράμματα, λύνοντας έτσι μυστήρια αιώνων, όπως την προέλευση των αρχαίων θρησκειών. Για πρώτη φορά γίνονταν κατανοητά τα κινεζικά, τα ιαπωνικά, τα κοπτικά και τα αιγυπτιακά. Αποκρυπτογράφησε τα ιερογλυφικά του οβελίσκου του Αλεξάνδρου, που σήμερα

υψώνεται στο σιντριβάνι που έχτισε στην πλατεία Ναβόνα ο ιππότης Μπερνίνι. Η ιστορία του οβελίσκου, τον οποίο αποκατέστησε ο ίδιος ο Μπερνίνι ακολουθώντας τις οδηγίες του Κίρχερ, ήταν ένας απ' τους πολλούς εκπληκτικούς μύθους που κυκλοφορούσαν για τον ιησουίτη. Όταν το τεράστιο πέτρινο απομεινάρι ανακαλύφθηκε στα ερείπια του Τσίρκο Μάσιμο, αμέσως κάλεσαν τον Κίρχερ επιτόπου. Παρά το γεγονός ότι μόνο τρεις απ' τις τέσσερις πλευρές του οβελίσκου ήταν ορατές, εκείνος περιέγραψε με μεγάλη άνεση τα σύμβολα που ήταν χαραγμένα στην πλευρά που παρέμενε ακόμη θαμμένη στο χώμα. Και η περιγραφή του αποδείχτηκε ακριβής και στην παραμικρή της λεπτομέρεια.

«Όταν, όμως, τον συναντήσατε, ήταν... πώς να το πω...» ψέλλισα.

«Μπορείς να το πεις, ήταν ξεμωραμένος» είπε ο Άτο.

Ε ναι, λοιπόν, αυτή η διάνοια είχε μετατραπεί σε ξεμωραμένο γέρο στο τελείωμα της ζωής του. Το μυαλό του, εξήγησε ο Άτο, εξατμίστηκε, και το σώμα του θα είχε σύντομα την ίδια τύχη· ο πατήρ Κίρχερ πέθανε έναν χρόνο αργότερα.

«Η τρέλα είναι η ίδια για όλο τον κόσμο, για τον βασιλιά αλλά και για τον χωριάτη» δήλωσε ο αβάς Μελάνι. Τις μέρες που ακολούθησαν εκείνη τη συνάντηση, πρόσθεσε, πήγε να βρει κάποιους γνωστούς του, που του επιβεβαίωσαν την κακή κατάσταση του Κίρχερ, την οποία μάταια προσπαθούσαν ν' αποκρύψουν οι ιησουίτες μοναχοί.

«Ας έρθουμε, όμως, στα γεγονότα» είπε ο αβάς. «Αν έχεις καλή μνήμη, θα πρέπει να θυμάσαι ότι στο γραφείο του Κολμπέρ βρήκα μια αλληλογραφία που προερχόταν απ' τη Ρώμη και απευθυνόταν αρχικά στον υπουργό Φουκέ, η

οποία είχε συνταχθεί σε εκκλησιαστικό ύφος και στην οποία γινόταν λόγος για ένα καινούριο μυστικό, που όμως δεν αναφερόταν».

«Βέβαια, το θυμάμαι».

«Λοιπόν, αυτές οι επιστολές ήταν του Κίρχερ».

«Και πώς είστε τόσο βέβαιος;»

«Έχεις δίκιο ν' αμφιβάλλεις, διότι πρέπει να σου μιλήσω πρώτα για την αναλαμπή που είχα σήμερα. Ακόμη είμαι ταραγμένος. Και η ταραχή είναι κόρη του χάους, ενώ εμείς πρέπει να ταξινομούμε τα γεγονότα. Όπως θα θυμάσαι, εξετάζοντας τις επιστολές παρατήρησα ότι μία από αυτές άρχιζε με την περίεργη έκφραση *mumiarum domino*, την οποία εκείνη τη στιγμή αδυνατούσα να καταλάβω».

«Σωστά».

«Μ*umiarum domino* σημαίνει "στον κύριο των μουμιών" και αναφέρεται στον Φουκέ».

«Ποιες είναι οι μούμιες;»

«Είναι τα λείψανα των αρχαίων Αιγυπτίων που βρίσκονται στις σαρκοφάγους, όπου και προστατεύονται απ' τη φθορά του χρόνου χάρη σε επιδέσμους και μυστηριώδη υλικά».

«Εξακολουθώ να μην καταλαβαίνω. Γιατί ο Φουκέ ήταν ο "κύριος των μουμιών";»

Ο αβάς πήρε ένα βιβλίο και μου το έτεινε. Ήταν μια ποιητική συλλογή του κυρίου Λα Φοντέν, του ανθρώπου που είχε εγκωμιάσει με τους στίχους του το τραγούδι του Άτο Μελάνι. Το άνοιξε σε μια σημειωμένη σελίδα στην οποία είχε υπογραμμίσει μερικές αράδες.

Θα πάρω τον χρόνο σας και τον δικό μου.
Αν δω ότι σας διατηρούν,
θα περιμένω πολύ ήρεμα
σ' αυτό το εκπληκτικό διαμέρισμα

που έγινε η παράξενη γη,
πρόσφατα, μετά από μακρά περιπλάνηση
(όχι χωρίς δουλειά και έξοδα),
των βασιλέων Σεφρήμ και Κιοπές.
Φέρετρο, τάφος ή μπίρα:
Για τους βασιλείς, σκόνη όλα αυτά
.....
Έφυγα έτσι απ’ τη στοά,
τρισευτυχισμένος στη θλίψη μου μέσα,
του Κιοπές και του Σεφρήμ,
του Ώρου και των προγόνων του
και πολλών άλλων.

«Αυτό το ποίημα είναι αφιερωμένο στον Φουκέ. Κατάλαβες τι θέλει να πει;»

«Όχι ακριβώς» απάντησα εκνευρισμένος απ’ τους ακατανόητους στίχους.

«Κι όμως, είναι απλό. Ο Σεφρήμ και ο Κιοπές είναι δύο αιγυπτιακές μούμιες, που τις είχε αγοράσει ο υπουργός Φουκέ. Γι’ αυτές μιλάει σ’ ετούτο το εμπνευσμένο ποίημα ο Λα Φοντέν, που ήταν μεγάλος θαυμαστής του. Και τώρα, σε ρωτώ: Ποιος ενδιαφερόταν για την αρχαία Αίγυπτο στη Ρώμη;»

«Αυτό το ξέρω. Ο Κίρχερ».

«Σωστά. Πράγματι, ο Κίρχερ μελέτησε ο ίδιος τις μούμιες του Φουκέ, πηγαίνοντας στη Μασσαλία όπου τις είχαν ξεφορτώσει. Στη συνέχεια, κατέγραψε τα αποτελέσματα της μελέτης του σ’ ένα σύγγραμμα με τίτλο *Oedipus Aegiptiacus*».

«Τότε, λοιπόν, ο Κίρχερ και ο Φουκέ γνωρίζονταν».

«Φυσικά. Θυμάμαι ότι, ξεφυλλίζοντας αυτό το σύγγραμμα, θαύμασα ένα ωραίο σχέδιο των δύο

σαρκοφάγων, που το είχε κάνει ένας ιησουίτης αδελφός του Κίρχερ. Επομένως, ο συντάκτης των επιστολών και ο Κίρχερ είναι το ίδιο πρόσωπο. Όμως, μόνο σήμερα έκανα τη σύνδεση και κατάλαβα τι συμβαίνει».

«Κι εγώ αρχίζω να καταλαβαίνω. Σε μια επιστολή ο Φουκέ αποκαλείται *dominus mumiarum*, δηλαδή “κύριος των μουμιών”, επειδή απέκτησε τις δύο σαρκοφάγους τις οποίες μελέτησε ο Κίρχερ».

«Πολύ καλά, πλησίασες την αλήθεια».

Η κατάσταση ήταν όντως πολύ περίπλοκη. Ο αβάς Μελάνι κατάλαβε ότι ο Κίρχερ είχε επαφές με τον υπουργό Φουκέ με αφορμή τις μούμιες που ο τελευταίος αγόρασε στη Μασσαλία και μετέφερε στο Παρίσι. Συναντώντας τον αυτοπροσώπως, ή ίσως επικοινωνώντας μαζί του με κάποιον άλλον τρόπο, ο Κίρχερ εμπιστεύθηκε στον Φουκέ ένα μυστικό. Αλλά η αλληλογραφία των δύο ανδρών που ο Άτο Μελάνι πήρε κρυφά απ’ το σπίτι του Κολμπέρ απλώς το ανέφερε, χωρίς να δίνει περισσότερες εξηγήσεις.

«Επομένως, δεν ήρθατε στη Ρώμη μόνο για να αναζητήσετε τον Φουκέ, αλλά και για να καταλάβετε το μυστικό των επιστολών».

Ο αβάς Μελάνι πήρε ύφος συλλογισμένο, λες και μια ενοχλητική σκέψη είχε τρυπώσει στο μυαλό του.

«Στην αρχή, όχι. Τώρα, όμως, δεν μπορώ ν’ αρνηθώ ότι η υπόθεση μου κεντρίζει το ενδιαφέρον».

«Ούτε ήρθατε τυχαία στο Ντοντσέλο, έτσι δεν είναι;»

«Πολύ καλά. Πώς το κατάλαβες;»

«Το σκέφτηκα λίγο. Κι έπειτα θυμήθηκα ότι, όπως αναφέρεται στις επιστολές που βρήκατε, οι κατάσκοποι του Κολμπέρ είχαν εντοπίσει τον Φουκέ στην πλατεία Φιαμέτα, κοντά στην εκκλησία Σάντ’ Απολινάρε, και στην πλατεία Ναβόνα. Δυο βήματα αποδώ».

«Και πάλι πολύ καλά. Κατάλαβα αμέσως ότι ήσουν ικανότατος».

Εκείνη τη στιγμή, παίρνοντας θάρρος απ’ τον έπαινο, τόλμησα. Με φωνή που έτρεμε, ρώτησα:

«Ο Ντε Μουρέ δεν ήταν άλλος από τον Φουκέ, σωστά;».

Ο Άτο Μελάνι δεν χρειάστηκε ν’ απαντήσει. Η έκφρασή του τα έλεγε όλα. Αυτή η σιωπηλή αποδοχή ακολουθήθηκε, όπως ήταν φυσικό, από τις εξηγήσεις μου. Πώς το κατάλαβα; Ούτε κι εγώ δεν ήξερα. Ο συνδυασμός πολλών γεγονότων, που έμοιαζαν ασήμαντα, με είχε βάλει στον σωστό δρόμο. Ο Φουκέ ήταν Γάλλος, το ίδιο και ο Ντε Μουρέ. Ο Ντε Μουρέ ήταν γέρος και άρρωστος, σχεδόν τυφλός. Έπειτα από είκοσι χρόνια στη φυλακή, η κατάσταση της υγείας του υπουργού δεν θα πρέπει να ήταν πολύ καλύτερη. Η ηλικία και των δύο ήταν ίδια: γύρω στα εξήντα, ίσως κοντά στα εβδομήντα. Ο Ντε Μουρέ συνοδευόταν από τον κύριο Ντεβιζέ, ο οποίος δεν γνώριζε την Ιταλία τόσο καλά όσο την πατρίδα του και δεν ήξερε άλλο μονοπάτι εκτός από αυτό της μουσικής. Ένας φυγάς θα έπρεπε να είχε ανάγκη από έναν πιο ικανό οδηγό, που προφανώς τον βρήκε στο πρόσωπο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Οι παρατηρήσεις του ηλικιωμένου ευγενούς (η τιμή των υφασμάτων στη Ρώμη, ο φόρος επί των αλεστικών, ο ανεφοδιασμός σε τρόφιμα μέσω της ρωμαϊκής επαρχίας) μαρτυρούσαν ότι ήταν πολύ καλά εξοικειωμένος με το εμπόριο.

Υπήρχαν κι άλλα, όμως. Αν ο Φουκέ είχε πράγματι κρυφτεί στη Ρώμη, ή αν απλώς πέρασε απ’ την πόλη, θα φρόντιζε να μην απομακρύνεται πολύ από τον τόπο κατοικίας του. Κι αν έμενε στο πανδοχείο μας, πού θα έκανε περίπατο μόλις έπεφτε το σούρουπο; Στην πλατεία Ναβόνα ή στην πλατεία Φιαμέτα, περνώντας μπροστά απ’

την εκκλησία Σάντ' Απολινάρε. Επιπλέον –η σκέψη, αν και μπερδεμένη, είχε περάσει απ' το μυαλό μου μόλις εκείνο το πρωί– όποιος επέλεγε να μείνει στο Ντοντσέλο θα πρέπει να είχε περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες. Πράγματι, η γειτονιά μας, που παλιότερα φιλοξενούσε τα μεγαλύτερα πανδοχεία, τώρα γνώριζε την πιο αδυσώπητη παρακμή. Ωστόσο, ο γέρος Γάλλος δεν έδειχνε να μην έχει χρήματα, το αντίθετο μάλιστα. Άρα, μάλλον φοβόταν να συναντήσει άλλους ευγενείς της τάξης του. Γάλλους, ίσως, οι οποίοι, παρά τα χρόνια που είχαν περάσει, θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν ένα τόσο διάσημο πρόσωπο όπως αυτό του υπουργού.

«Γιατί μου κρύψατε την αλήθεια;» ρώτησα με φωνή σπασμένη και προσπαθώντας να ελέγξω τη συγκίνησή μου.

«Επειδή δεν ήταν απαραίτητο να τη γνωρίζεις. Αν σου επαναλάμβανα όλη την ώρα αυτά που ξέρω, θα σ' έπιανε πονοκέφαλος» απάντησε υπεροπτικά.

Σε λίγο, όμως, η διάθεσή του καλυτέρευσε και το πνεύμα του αφυπνίστηκε.

«Έχω να σου μάθω πολλά ακόμα, εκτός από την τέχνη να εξάγεις συμπεράσματα» είπε αναστατωμένος.

Για πρώτη φορά ήμουν σίγουρος ότι ο αβάς Μελάνι δεν υποκρινόταν. Μου έδειχνε ακόμα και τον πόνο που του προκαλούσε το θλιβερό τέλος του φίλου του. Έτσι, συγκρατώντας με κόπο τα δάκρυά του, μου εξομολογήθηκε ότι δεν είχε έρθει στη Ρώμη μόνο για να διαπιστώσει την ακρίβεια των πληροφοριών σχετικά με την παρουσία του Φουκέ στην πόλη και, επομένως, να αποδείξει αν οι φήμες είχαν κυκλοφορήσει επίτηδες για να ταράξουν τον Χριστιανικότατο Βασιλιά και ολόκληρη τη Γαλλία. Στην πραγματικότητα, ο αβάς Μελάνι είχε κάνει αυτό το μακρύ ταξίδι απ' τη Γαλλία ως την Ιταλία με την ελπίδα να

ξαναδεί τον παλιό του φίλο, με τον οποίο τον έδεναν πια μόνο οδυνηρές και μακρινές αναμνήσεις. Αν ο Φουκέ ήταν όντως στη Ρώμη, τότε σίγουρα διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο. Ο πληροφοριοδότης που είχε εντοπίσει τα ίχνη του αργά ή γρήγορα θα λάμβανε οδηγίες απ’ το Παρίσι, απ’ τον Κολμπέρ. Θα τον διέταζαν να πιάσει τον Φουκέ ή, σε περίπτωση αποτυχίας, να τον σκοτώσει.

Να γιατί ο αβάς Μελάνι, όπως μου εξήγησε ο ίδιος, έφτασε στη Ρώμη ταλανιζόμενος από έντονα, μπερδεμένα και αντιφατικά συναισθήματα: την ελπίδα να ξαναδεί ζωντανό τον φίλο που πίστευε νεκρό έπειτα από τόσα χρόνια στη φυλακή, την επιθυμία να υπηρετήσει πιστά τον βασιλιά και, τέλος, τον φόβο για όσα θα επακολουθούσαν αν πράγματι ξανάβρισκε τον Φουκέ.

«Τι θέλετε να πείτε;»

«Όλος ο κόσμος γνωρίζει στο Παρίσι ότι ο βασιλιάς ποτέ δεν μίσησε κάποιον τόσο πολύ όσο τον υπουργό. Αν, λοιπόν, ανακάλυπτε ότι ο Φουκέ δεν είχε πεθάνει στο Πινιερόλ, αλλά ήταν ζωντανός και ελεύθερος, η οργή του θα ξεσπούσε σαν θύελλα».

Ο Άτο μού είπε ότι ένας απ’ τους έμπιστούς του τον βοηθούσε να κρύβει την αναχώρησή του.

«Είναι ένας αντιγραφέας με εξαιρετικό ταλέντο, που ξέρει να μιμείται τέλεια τον γραφικό χαρακτήρα μου. Ένας γενναίος άντρας, ονόματι Μπουβά. Κάθε φορά που φεύγω απ’ το Παρίσι κρυφά, αναλαμβάνει την αλληλογραφία μου. Λαβαίνω επιστολές απ’ όλες τις Αυλές της Ευρώπης και οι ηγεμόνες απαιτούν άμεση απάντηση» είπε με υπερηφάνεια.

«Και πώς ο Μπουβά σας ξέρει τι πρέπει να γράψει;»

«Προτού φύγω, του δίνω εντελώς προβλεπόμενες πληροφορίες για τα θέματα πολιτικής. Όσο για τις ειδήσεις που αφορούν την Αυλή, τις μαθαίνει μόνος του

πληρώνοντας μερικούς υπηρέτες, οι οποίοι αποτελούν το καλύτερο δίκτυο πληροφοριών όλης της Γαλλίας».

Ήμουν περίεργος να μάθω πώς ο Άτο κατόρθωσε να κρύψει την αναχώρησή του ακόμα κι απ' τον βασιλιά, αλλά δεν μ' άφησε να τον ρωτήσω. Μόλις έφτασε στη Ρώμη, συνέχισε, βρήκε τα ίχνη του Φουκέ και το πανδοχείο μας. Όμως, το ίδιο πρωί που πάτησε το πόδι του στο Ντοντσέλο, ο άνθρωπος που εξακολουθούσαμε ν' αποκαλούμε Ντε Μουρέ πέθανε κάτω από τραγικές συνθήκες. Έτσι, ο αβάς Μελάνι πρόλαβε μόνο να δει τον παλιό ευεργέτη του να πεθαίνει στην αγκαλιά του.

«Σας αναγνώρισε;»

«Δυστυχώς, όχι. Όταν μπήκα στο δωμάτιό του, μόλις που ανέπνεε μουρμουρίζοντας ακατάληπτες λέξεις. Προσπάθησα να τον συνεφέρω με όλες μου τις δυνάμεις, τον άρπαξα απ' τους ώμους και τον ταρακούνησα, του μίλησα, αλλά ήταν πολύ αργά. Ένας μεγάλος άντρας άφησε την τελευταία του πνοή στο πανδοχείο σου».

Ο αβάς Μελάνι κοίταξε αλλού, σαν να ήθελε να κρύψει ένα δάκρυ. Τον άκουσα να σιγοτραγουδάει με φωνή που έτρεμε μια μελωδία που σου ξέσκιζε την καρδιά.

Ma, quale pena infinita,
sciolta hai ora la vita...[12]

Είχα μείνει άφωνος. Ένα κύμα συγκίνησης με κατέκλυσε όταν είδα τον Άτο να κουρνιάζει σε μια γωνιά του δωματίου του. Προσπάθησα να θυμηθώ τα χαρακτηριστικά και τις κινήσεις του γέρου Ντε Μουρέ όπως τον γνώρισα στο Ντοντσέλο. Να φέρω στον νου μου τα λόγια, τις εκφράσεις και το ύφος που θα μπορούσαν να με κάνουν να τον συνδέσω με το μεγαλειώδες αλλά και δυστυχισμένο

πρόσωπο του υπουργού όπως το είχα φανταστεί μέσα απ’ τις περιγραφές του αβά Μελάνι. Ξαναείδα τα γαλανά μάτια που είχαν στερηθεί την όραση, το γερασμένο, χλωμό και τρεμάμενο σώμα, τα σκασμένα χείλη. Μάταιη προσπάθεια. Τίποτα, τίποτα δεν θύμιζε την παροιμιώδη ζωντάνια του σκίουρου. Εκτός απ’ το ότι... Ο Ντε Μουρέ ήρθε στη μνήμη μου με τη λεπτή και ψηλή φιγούρα του, τα ρυτιδωμένα, αλλά όχι ρουφηγμένα απ’ την ηλικία μάγουλα. Κι ακόμα με τη σκυφτή μορφή του, τα μακριά, νευρώδη χέρια... Ένας γερασμένος σκίουρος, ναι, να με τι έμοιαζε ο Ντε Μουρέ. Χωρίς κίνηση, χωρίς ομιλία, χωρίς λάμψη στα μάτια. Ένας σκίουρος υποταγμένος στην αιώνια ανάπαυσή του... Είχε κάνει την ύστατη προσπάθεια σκαρφαλώνοντας στο δέντρο της ελευθερίας. Ήταν αρκετό. Τελικά, είπα βαθιά μέσα μου, ενώ σιωπηλά δάκρυα έτρεχαν στα μάγουλά μου, τι σημασία είχε ο τρόπος με τον οποίο πέθανε ο Φουκέ, αφού είχε πεθάνει ελεύθερος;

Ο αβάς στράφηκε προς το μέρος μου, με πρόσωπο αλλοιωμένο απ’ τη συγκίνηση.

«Τώρα ο φίλος μου κάθεται στα δεξιά του Υψίστου, ανάμεσα στους δίκαιους και στους μάρτυρες» είπε με πάθος. «Πρέπει να ξέρεις ένα πράγμα. Η μητέρα του Φουκέ παρακολουθούσε με δέος την ανέλιξη του γιου της, που του χάριζε εξουσία πάνω στα εγκόσμια, αλλά αποδυνάμωνε την ψυχή του. Κάθε μέρα προσευχόταν στον Θεό παρακαλώντας Τον να αλλάξει τη μοίρα του υπουργού, να τον σπρώξει στην οδό της μετάνοιας και της αγιοσύνης. Όταν ο Λα Φορέ, ο πιστός υπηρέτης του, της πήγε το νέο της σύλληψής του, η μητέρα του Φουκέ γονάτισε και γεμάτη χαρά ευχαρίστησε τον Κύριο λέγοντας: “Επιτέλους, θα γίνει άγιος!”».

Ο Άτο σταμάτησε για λίγο, προσπαθώντας να ελέγξει την αγωνία που του έσφιγγε τον λαιμό και έπνιγε τα λόγια του.

«Η πρόβλεψη αυτής της καλής γυναίκας πραγματοποιήθηκε. Σύμφωνα με τους εξομολόγους του, τα τελευταία χρόνια ο Φουκέ πράγματι εξάγνισε την ψυχή του. Μάλιστα, φαίνεται πως έγραψε και θρησκευτικές μελέτες. Στα γράμματα που έστελνε στη γυναίκα του επαναλάμβανε συχνά πόση ευγνωμοσύνη ένιωθε για τις προσευχές της μητέρας του. Ήταν ευτυχισμένος που εισακούστηκαν». Ένας λυγμός ξέφυγε απ' το στήθος του αβά. «Ω, Νικολά! Ο Θεός σού ζήτησε το πιο μεγάλο τίμημα, αλλά σου έδωσε μια δεύτερη ευκαιρία. Σε απάλλαξε από τη θλιβερή μοίρα της επίγειας δόξας, που οδηγεί αναπόφευκτα σ' ένα μάταιο κενοτάφιο».

Αφού άφησα να περάσουν λίγα λεπτά, ώστε να ηρεμήσουμε και οι δύο, αποτόλμησα να στρέψω αλλού τη συζήτηση: «Ξέρω ότι μάλλον δεν θα συμφωνήσετε, αλλά ίσως ήρθε η ώρα να θέσουμε μερικές ερωτήσεις στον Πομπέο Ντουλτσιμπένι και στον Ντεβιζέ».

«Ούτε να το διανοείσαι» απάντησε ζωηρά, αφήνοντας πίσω του κάθε ίχνος θλίψης. «Αν έχουν κάτι να κρύψουν, η παραμικρή ερώτηση θα τους έκανε επιφυλακτικούς».

Σηκώθηκε για να σκουπίσει το πρόσωπό του. Ύστερα έψαξε στα χαρτιά του, πήρε μια σελίδα και μου την έδωσε.

«Για την ώρα, έχουμε άλλα προβλήματα. Πρέπει να φτάσουμε σε κάποιο συμπέρασμα μελετώντας όλα τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε. Όταν μπήκαμε στο παράνομο τυπογραφείο του Κομάρεκ, θα πρέπει να θυμάσαι ότι το πάτωμα ήταν γεμάτο χαρτιά. Ε, λοιπόν, πρόλαβα να πάρω δύο. Πες μου αν σου θυμίζει κάτι».

Carattere Testo Paragone Corsivo

LIBER JOSVE
HEBRAICE JEHOSHUA

Caput Primum

> *ET factum est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun, ministrum Moysi, & diceret et; Moyses seruus meus mortuus est surge & transi Jordanem istum tu & omnis populus tecum, in terram, quam ego dabo filiis Israel. Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi. A deserto & Libano usque ad fluvium magnum contra Solis occasum erit terminus vester. Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitae tuae: sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te. Confortare & esto robustus: tu enim sorte divides populo huic terram…*

«Θα ’λεγε κανείς η αρχή ενός άλλου κομματιού της Βίβλου».

«Και τι άλλο;»

Στριφογύρισα τη σελίδα στα χέρια μου. «Κι αυτή είναι τυπωμένη μόνο απ’ τη μια πλευρά!»

«Σωστά. Άρα, η ερώτηση είναι η εξής: Το να τυπώνεις τη Βίβλο μόνο απ’ τη μια πλευρά του χαρτιού είναι, μήπως, η καινούρια μόδα στη Ρώμη; Δεν το νομίζω, διότι θα χρειαζόταν δυο φορές περισσότερο χαρτί, τα βιβλία θα ήταν δυο φορές πιο βαριά και θα κόστιζαν ίσως δυο φορές πιο ακριβά».

«Τότε;»

«Τότε αυτές οι σελίδες δεν ανήκουν σε κάποιο βιβλίο».

«Τι είναι, λοιπόν;»

«Ένα δείγμα επιδεξιότητας, για να το πω έτσι».

«Εννοείτε ένα τυπογραφικό δοκίμιο;»

«Όχι μόνο. Είναι το δείγμα του αποτελέσματος που ο τυπογράφος είναι σε θέση να προσφέρει στον πελάτη. Θυμήσου τι είπε ο Στιλόνε Πριάσο στους δύο τυμβωρύχους. Ο Κομάρεκ έχει ανάγκη από λεφτά. Κατέχει μια θέση πολύ κατώτερη στο τυπογραφείο της Επιτροπής για την Προώθηση της Πίστης και κάνει επίσης και μερικές παράνομες δουλειές. Πρέπει, όμως, να έχει και τακτικούς πελάτες. Ίσως έχει ήδη ζητήσει άδεια να ασκεί αυτό το επάγγελμα για λογαριασμό του. Επομένως, θα πρέπει να ετοίμασε κάποιο δείγμα, ώστε να δείχνει στους υποψήφιους πελάτες του την ποιότητα της δουλειάς του. Και για μια τέτοια επίδειξη, μια σελίδα αρκεί».

«Νομίζω ότι έχετε δίκιο».

«Κι εγώ το ίδιο. Και ιδού η απόδειξη: Τι λέει η πρώτη γραμμή της σελίδας μας; “Γραμματοσειρά κειμένου Παράγκονε πλάγια γράμματα”. Δεν είμαι ειδικός, αλλά υποθέτω ότι “Παράγκονε” είναι ο τυπογραφικός χαρακτήρας που χρησιμοποιήθηκε σ’ αυτό το κείμενο. Στην άλλη σελίδα, στο ίδιο σημείο, διαβάζουμε “λόσχημο”. Που προφανώς εννοεί το γράμμα κάποιας γραμματοσειράς “στρογγυλόσχημης”».

«Όλ’ αυτά σημαίνουν ότι πρέπει να συγκεντρώσουμε τις υποψίες μας στον Στιλόνε Πριάσο;» ρώτησα αναστατωμένος.

«Ίσως ναι, ίσως όχι. Όμως, ένα πράγμα είναι βέβαιο, για να βρούμε τον κλέφτη μας, πρέπει να αναζητήσουμε έναν πελάτη του Κομάρεκ. Και ο Στιλόνε Πριάσο είναι πελάτης του. Απ’ την άλλη, ο κλέφτης των μαργαριταριών σου δεν θα πρέπει να είναι πλούσιος, όπως δεν είναι και ο εφημεριδογράφος μας. Ο οποίος, επιπλέον, κατάγεται απ’

τη Νάπολη, την πόλη απ’ την οποία έφυγε ο Φουκέ για να έρθει να μείνει στο Ντοντσέλο. Παράξενο, αλλά...»

«Αλλά;»

«Όλα αυτά παραείναι προφανή. Αντίθετα, το άτομο που δηλητηρίασε τον φτωχό μου φίλο είναι πονηρό και επιδέξιο, και σίγουρα θα προνόησε για τα πάντα, ώστε να μην τραβήξει πάνω του την προσοχή, ούτε να κινήσει την παραμικρή υποψία. Μπορείς να φανταστείς τον μονίμως αγχωμένο Στιλόνε Πριάσο σ’ έναν τέτοιο ρόλο; Αν ήταν ο δολοφόνος, νομίζεις πως θα περιφερόταν με μια αστρολογική φυλλάδα κάτω απ’ τη μασχάλη; Το να δηλώνει αστρολόγος δεν είναι καθόλου καλή κάλυψη για έναν δολοφόνο. Ακόμα χειρότερα, εάν δηλώσει κλέφτης μαργαριταριών».

Ε, ναι. Και ο Στιλόνε έδειχνε να είναι πραγματικά αστρολόγος. Μετέφερα στον Άτο με πόση θλίψη και πόσο πόνο μού είχε διηγηθεί την ιστορία του αβά Μοράντι.

Καθώς πήγαινα να φύγω από το δωμάτιό του, αποφάσισα να θέσω στον Μελάνι την ερώτηση που με ταλάνιζε εδώ και καιρό.

«Κύριε Άτο, πιστεύετε ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στον μυστηριώδη κλέφτη και στον θάνατο του υπουργού Φουκέ;»

«Δεν έχω ιδέα».

Έλεγε ψέματα. Ήμουν σίγουρος. Είχα ξαπλώσει, αφού διένειμα το φαγητό, και προσπαθούσα να συγκεντρώσω τις σκέψεις μου, όταν ένιωσα μια βαριά, παγωμένη κουρτίνα να πέφτει ανάμεσα στον αβά Μελάνι και σ’ εμένα. Προφανώς μου έκρυβε ένα ακόμα μυστικό, όπως μου είχε κρύψει την παρουσία του Φουκέ στο πανδοχείο με ψεύτικη ταυτότητα και, λίγο νωρίτερα, τις επιστολές που είχε βρει

στο γραφείο του Κολμπέρ. Και με πόση αναίδεια μου αφηγήθηκε την ιστορία του Φουκέ! Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, είχε να δει τον υπουργό πάρα πολλά χρόνια, αλλά ήταν παρών στον θάνατό του λίγες μέρες νωρίτερα (ζύγιζα στο μυαλό μου αυτές τις φριχτές συνθήκες), μαζί με τον κύριο Πελεγκρίνο. Είχε επίσης το θράσος να υπαινίσσεται ότι ο Ντουλτσιμπένι και ο Ντεβιζέ έκρυβαν κάτι σχετικά με τον Ντε Μουρέ, δηλαδή τον Φουκέ. Ποιος μιλούσε! Αυτός ο ιερέας του ψεύδους, ο βιρτουόζος της υποκριτικής! Αναθεμάτισα τον εαυτό μου για την επιπολαιότητα με την οποία αγνόησα τις πληροφορίες που άντλησα για το άτομό του απ' τη συζήτηση ανάμεσα στον Κριστοφάνο, τον Ντεβιζέ και τον Στιλόνε Πριάσο. Τον αναθεμάτισα, επίσης, για την υπερηφάνεια που αισθάνθηκα όταν επαίνεσε τις ικανότητές μου.

Ήμουν πολύ εκνευρισμένος, και την ίδια στιγμή επιθυμούσα σφόδρα να αναμετρηθώ με τον αβά, ώστε να δοκιμάσω πόσο καλά μπορούσα να προβλέπω τις κινήσεις του, να αποκαλύπτω τις παραλείψεις του, να αποκωδικοποιώ τις σιωπές του και να εξουδετερώνω την ευφράδειά του.

Νανουρισμένος απ' τα αισθήματα πικρίας και ζήλιας που μου προκαλούσε ο Μελάνι, αποκοιμήθηκα γλυκά, εξουθενωμένος απ' την ξαγρύπνια της προηγούμενης νύχτας. Και τη στιγμή που ετοιμαζόμουν να βυθιστώ στον ύπνο, απόδιωξα με λύπη τη σκέψη της Κλορίντια.

Για δεύτερη φορά την ίδια μέρα με ξύπνησε ο Κριστοφάνο. Είχα κοιμηθεί τέσσερις ώρες. Δεν ξέρω αν το όφειλα στην ολιγόωρη ανάπαυση ή στο θαυματουργό απόσταγμα, το οποίο δεν παρέλειψα να πιω και να απλώσω στο στήθος μου προτού κλείσω τα μάτια μου, αλλά ένιωθα πολύ καλά. Αφού διαπίστωσε ότι είχα συνέλθει, ο γιατρός

έφυγε ήσυχα. Τότε συνειδητοποίησα ότι δεν είχα μοιράσει σε όλους τους ενοίκους τα φάρμακα κατά της πανούκλας. Ντύθηκα και πήρα την τσάντα που περιείχε τα διάφορα βαζάκια. Υπολόγιζα να δώσω μια στομαχική θηραϊκή και ένα αφέψημα κισσού με σιρόπι στον Μπρενότσι και να κάνω μια ατμοθεραπεία στον Στιλόνε Πριάσο, προτού κατέβω στον πρώτο όροφο για να δω τον Ντεβιζέ και τον Ντουλτσιμπένι. Έτσι, πέρασα απ' την κουζίνα για να ζεστάνω λίγο νερό.

Ξεμπέρδεψα γρήγορα με τον Ενετό, διότι δεν άντεχα άλλο την επιμονή με την οποία με ανέκρινε, κάνοντάς μου ερωτήσεις στις οποίες έδινε μόνος του μιαν απάντηση σύντομη και άμεση, εμποδίζοντάς με ν' ανοίξω το στόμα μου. Επιπλέον, δυσκολευόμουν να τραβήξω το βλέμμα μου απ' τα όργανά του, που δεν έπαυε λεπτό να τα τσιμπάει νευρικά, όπως κάνουν οι νεαροί που, έχοντας χάσει πρόσφατα την αθωότητά τους και προτού ακόμη εντρυφήσουν στην τέχνη της ζωής, χτυπούν το μικρό καρότο τους με τα δάχτυλά τους σαν να μην ξέρουν τι άλλο να κάνουν. Είδα ότι δεν είχε αγγίξει το φαγητό του, αλλά απέφυγα να τον ρωτήσω γιατί, από φόβο μήπως προκαλέσω ένα νέο κύμα πολυλογίας.

Στη συνέχεια, χτύπησα την πόρτα του Ναπολιτάνου. Με κάλεσε να μπω. Καθώς τακτοποιούσα τα φάρμακα, πρόσεξα ότι ούτε αυτός είχε φάει τίποτα. Τον ρώτησα εάν αισθανόταν καλά.

«Ξέρεις από πού έρχομαι;» με ρώτησε αντί ν' απαντήσει.

«Μάλιστα, κύριε» είπα μπερδεμένος. «Απ' το βασίλειο της Νάπολης».

«Έχεις πάει ποτέ;»

«Δυστυχώς, όχι. Δεν έχω πάει πουθενά από τότε που ήρθα στον κόσμο».

«Ε, λοιπόν, μάθε ότι σε καμία άλλη πόλη δεν μοίρασε ο Θεός τόσο γενναιόδωρα τα αγαθά του, σε όλη τη διάρκεια του χρόνου» άρχισε να λέει με πάθος, ενώ εγώ ετοίμαζα τους ατμούς για τις εισπνοές του. «Η Νάπολη, χαρούμενη πρωτεύουσα των δώδεκα επαρχιών του βασιλείου, έχει μπροστά της το μεγαλόπρεπο θέατρο της θάλασσας και ακουμπάει σε απαλούς λόφους και σε κυματιστές πεδιάδες. Χτισμένη πάνω σε μια σειρήνα που ονομάζεται Παρθενόπη, απολαμβάνει, χάρη στη γειτονική πεδιάδα του Πότζιο Ρεάλε, άπειρους καρπούς, πεντακάθαρες πηγές, το διάσημο μάραθο και κάθε είδους βότανα, των οποίων οι κορυφές μπορούν να φτάσουν σ’ αυτό τον τόπο σε εκπληκτικά ύψη. Στη γόνιμη παραλία της Κιάια, όπως και στους λόφους του Ποζίλιπο, βρίσκει κανείς λάχανα, αρακά και αγκινάρες, ραδίκια και βολβούς, μαρούλια και φρούτα, που είναι τα πιο νόστιμα του κόσμου. Και δεν νομίζω ότι υπάρχει τόπος πιο εύφορος και πιο ευχάριστος και με τόσες αρετές, όσο οι επιβλητικές ακτές του Μερτζελίνα, που τις ταράζει μόνο ο απαλός ζέφυρος και που είναι άξιες να δεχτούν τις αθάνατες στάχτες του μεγάλου Μαρόνε και του ασύγκριτου Σαναζάρο».

Ώστε δεν ήταν τυχαίο, σκέφτηκα, που ο Στιλόνε Πριάσο δήλωνε ποιητής. Συνέχισε την απαρίθμηση κάτω απ’ το πανί με το οποίο του είχα σκεπάσει το κεφάλι, βουτηγμένος στους θεραπευτικούς ατμούς.

«Πιο μακριά βρίσκεται η αρχαία πόλη του Ποτσουόλι, που έχει σπαράγγια, αγκινάρες, αρακά και κολοκύθες όλο τον χρόνο. Και τον Μάρτιο, οι καινούριοι χυμοί των σταφυλιών προκαλούν κατάπληξη στους ανθρώπους. Στην Προτσίντα, υπάρχουν άφθονα φρούτα. Στην Ίσκια, λευκές και κόκκινες τσαπουρνιές, εξαιρετικά κρασιά και άπειροι φασιανοί. Στο Κάπρι, υπέροχες αγελάδες και

καταπληκτικά ορτύκια. Χοιρινό κρέας στο Σορέντε, κυνήγι στο Βίκο, γλυκά κρεμμύδια στο Καστέλ' α Μάρε, ψάρια στο Τόρε ντελ Γκρέκο, κοκκινόψαρα στο Γκρανατιέλο, αμπέλια στο Μόντε ντι Σόμα, που παλιότερα ονομαζόταν Βεζούβιος. Καρπούζια και λουκάνικα στην Όρτα, κρασί που το λέμε Βερνότικο στη Νόλα και αμυγδαλωτά στην Αβέρσα, πεπόνια στο Καρντίτο, πρόβατα στο Αριέντσο, τυριά από βουβαλίσιο γάλα στην Ατσέρα, άγριες αγκινάρες στο Τζιουλιάνο, γαλέος στην Κάπουα, ελιές στην Γκαέτα, όσπρια στο Βενάφρο. Πέστροφες, κρασί, ελαιόλαδο και κυνήγι στη Σόρα...»

Επιτέλους, κατάλαβα.

«Κύριε, προσπαθείτε να μου πείτε ότι το στομάχι σας δεν συμπαθεί καθόλου τη μαγειρική μου;»

Σηκώθηκε και με κοίταξε κάπως αμήχανος.

«Ε, για να πω την αλήθεια, εδώ μέσα τρώμε μόνο σούπες. Αλλά δεν είναι αυτό το πρόβλημα...» είπε ψάχνοντας τις λέξεις. «Τέλος πάντως, η μανία που έχεις να βάζεις κανέλα σε οτιδήποτε μαγειρεύεις στο τέλος θα ολοκληρώσει το έργο της εξόντωσης που μας επιφυλάσσει η πανούκλα!» Και ξαφνικά έσκασε στα γέλια.

Ένιωθα αναστατωμένος και ταπεινωμένος. Τον παρακάλεσα να μιλάει λιγότερο δυνατά, για να μην ακούνε οι άλλοι ένοικοι. Πολύ αργά. Στο διπλανό δωμάτιο, ο Μπρενότσι άκουσε τις διαμαρτυρίες του Στιλόνε και το ξέφρενο γέλιο του αντήχησε παντού. Η ηχώ έφτασε μέχρι το δωμάτιο του πατέρα Ρομπλέντα, που συνάντησε τον Ενετό στον διάδρομο. Άνοιξε την πόρτα του και ο Στιλόνε Πριάσο, παρασυρμένος απ' τη γενική ευθυμία. Μάταια τον παρακαλούσα να γυρίσει πίσω. Με τύλιξε ένα σύννεφο από αστείες παρατηρήσεις και γέλια μέχρι δακρύων για την τάχα αηδιαστική γεύση των φαγητών μου που, εάν δεν τα

συνόδευαν οι ευγενικές νότες του Ντεβιζέ, δεν θα μπορούσαν να τα χωνέψουν. Ακόμα και ο πατήρ Ρομπλέντα συγκρατούσε με κόπο τα γέλια του.

Το γεγονός ότι οι ένοικοι δεν μου είχαν ομολογήσει την αλήθεια, μου εξήγησε ο Ναπολιτάνος, οφειλόταν μόνο στο ότι ο Κριστοφάνο τούς είχε ενημερώσει για τη βελτίωση της υγείας του Πελεγκρίνο. Υπολόγιζαν, λοιπόν, στην επιστροφή του αφεντικού μου στην κουζίνα, ενώ είχαν ένα σωρό άλλες έγνοιες στο μυαλό τους εκείνες τις μέρες. Ωστόσο, η πρόσφατη αύξηση των δόσεων της κανέλας έκαναν την κατάσταση αφόρητη. Ο Στιλόνε Πριάσο σταμάτησε να μιλάει μόλις είδε το προσβεβλημένο και πληγωμένο ύφος μου, ενώ οι δύο άλλοι μπήκαν επιτέλους στα δωμάτιά τους. Ο Ναπολιτάνος έβαλε το χέρι του στον ώμο μου.

«Έλα τώρα, αγόρι μου. Μην το παίρνεις στραβά. Η καραντίνα δεν ευνοεί τους καλούς τρόπους».

Του ζήτησα συγγνώμη που τον ταλαιπώρησα με την κανέλα μου, πήρα τα βαζάκια με τις αλοιφές και έφυγα. Ήμουν θυμωμένος και δυστυχισμένος, αλλά αποφάσισα να μην το δείξω σε κανέναν.

Κατέβηκα στον πρώτο όροφο για να επισκεφτώ τον Ντεβιζέ. Μόλις, όμως, έφτασα μπροστά στην πόρτα του, δίστασα.

Αβέβαιες νότες έφταναν στ' αυτιά μου. Κούρδιζε την κιθάρα του. Έπειτα άρχισε έναν χορό, ίσως μια βιλανέλα, που ακολουθήθηκε από κάτι που σήμερα θα το έλεγα γκαβότα χωρίς να φοβάμαι μήπως κάνω λάθος.

Έτσι, προτίμησα να χτυπήσω την πόρτα του Πομπέο Ντουλτσιμπένι, ακριβώς δίπλα. Αν ο ευγενής απ' το Φέρμο ήταν έτοιμος για την εντριβή του, θα μπορούσα ν' απολαύσω συγχρόνως τους ήχους της κιθάρας του Ντεβιζέ.

Ο Ντουλτσιμπένι συμφώνησε με την προσφορά μου. Όπως συνήθως, με δέχτηκε με ύφος αυστηρό και κουρασμένο, με φωνή ψιλή αλλά σταθερή, με βλέμμα γαλάζιο και διαπεραστικό.

«Πέρασε, αγαπητέ. Ακούμπησε την τσάντα σου εδώ».

Είναι αλήθεια ότι με αποκαλούσε συχνά με τον χαρακτηρισμό που συνήθως χρησιμοποιείται για τους υπηρέτες. Κανένας άλλος ένοικος του Ντοντσέλο δεν με φόβιζε τόσο πολύ. Ο τόνος του, ήρεμος όταν απευθυνόταν στους κατωτέρους του και χωρίς καμιά ζεστασιά, έμοιαζε πάντα στα πρόθυρα της ανυπομονησίας ή της περιφρόνησης που, χωρίς να εκδηλώνονται ποτέ, ωθούσαν τον άλλον να υιοθετεί μια εξαιρετικά συγκρατημένη στάση απέναντί του και τελικά να σωπαίνει. Να γιατί ήταν αναμφίβολα ο πιο μοναχικός απ' όλους μας. Δεν μου απηύθυνε ποτέ τον λόγο στη διάρκεια των γευμάτων. Ούτε, όμως, έδειχνε να υποφέρει από μοναξιά. Αντίθετα, μάλιστα. Ωστόσο, πρόσεξα στο στενό μέτωπο και στα κόκκινα μάγουλα μια βαθιά ρυτίδα πικρίας και τον ιδιαίτερο πόνο αυτών που είναι αναγκασμένοι να σηκώνουν ένα βάρος μόνοι. Υπήρχε μόνο μία χαρούμενη νότα, η αδυναμία του για τη μαγειρική του αφεντικού μου – το μόνο πράγμα που γεννούσε στα χείλη του ένα αμυδρό χαμόγελο και μερικές πνευματώδεις παρατηρήσεις.

Αναρωτιόμουν αν η κανέλα μου του είχε προκαλέσει την ίδια δυσαρέσκεια, αλλά προτίμησα να διώξω μακριά αυτή τη σκέψη.

Ήμουν για πρώτη φορά αναγκασμένος να περάσω μαζί του μια ολόκληρη ώρα, αν όχι παραπάνω, και ένιωθα πολύ αμήχανος.

Άνοιξα την τσάντα μου κι έβγαλα από μέσα τα φιαλίδια που χρειαζόμουν. Ο Ντουλτσιμπένι ζήτησε να μάθει το

περιεχόμενο και τον τρόπο εφαρμογής τους και προσποιήθηκε ότι ενδιαφερόταν για τις εξηγήσεις μου. Ύστερα τον παρακάλεσα να γυμνώσει την πλάτη και τα πλευρά του και να καθίσει καβάλα στην καρέκλα του.

Την ώρα που άνοιγε το μαύρο ρούχο του στην πλάτη και έβγαζε το αστείο κολάρο του, πρόσεξα μια μεγάλη ουλή στον λαιμό του. Να γιατί, σκέφτηκα, ο Ντουλτσιμπένι δεν αποχωριζόταν ποτέ το απαρχαιωμένο στολίδι του. Αφού κάθισε όπως του είχα υποδείξει, άρχισα να απλώνω τα λάδια του Κριστοφάνο. Τα πρώτα λεπτά κύλησαν με ανώδυνες φλυαρίες. Απολαμβάναμε και οι δύο τις νότες του Ντεβιζέ. Ένας ζωηρός και εύθυμος γερμανικός χορός, έπειτα ένας αγγλικός και τέλος ένα ρόντο. Στο μυαλό μου στριφογύριζαν συνεχώς τα λόγια του Ρομπλέντα σχετικά με τις πρακτικές των γιανσενιστών, στους οποίους φαίνεται ότι ανήκε ο Ντουλτσιμπένι.

Ξαφνικά θέλησε να σηκωθεί. Έδειχνε να υποφέρει.

«Δεν αισθάνεστε καλά; Μήπως σας ενοχλεί η μυρωδιά του λαδιού;»

«Όχι, όχι, αγαπητέ. Θέλω απλώς να πάρω λίγο καπνό».

Γύρισε το κλειδί στην κλειδαριά του κομό και τράβηξε από μέσα τρία πανομοιότυπα βιβλιαράκια όμορφα δεμένα με κόκκινο δέρμα και χρυσά αραβικά σχέδια, και μια υπέροχα διακοσμημένη ταμπακιέρα από ξύλο κερασιάς. Την άνοιξε, πήρε μια πρέζα καπνό και την πλησίασε στη μύτη του, τραβώντας δύο, τρεις ρουφηξιές. Έμεινε για λίγο ακίνητος και έβγαλε μια βαθιά εκπνοή. Με κοίταξε με μια έκφραση πιο εγκάρδια. Έδειχνε ήρεμος. Στη συνέχεια, η συζήτηση άρχισε να ατονεί. Κάπου κάπου αναστέναζε, έκλεινε τα μάτια και χάιδευε τα λευκά μαλλιά του, που κάποτε θα πρέπει να ήταν ξανθά.

Παρατηρώντας τον αναρωτήθηκα τι ήξερε για την αληθινή ιστορία του νεκρού συγκατοίκου του. Δεν μπορούσα να βγάλω απ' το μυαλό μου τις πληροφορίες που μου είχε δώσει λίγο νωρίτερα ο Άτο για τον Μουρέ-Φουκέ. Μπήκα στον πειρασμό να του κάνω μιαν αόριστη ερώτηση σχετικά με τον γέρο Γάλλο τον οποίο είχε συνοδεύσει απ' τη Νάπολη, ενδεχομένως χωρίς να γνωρίζει την ταυτότητά του. Οι δύο άντρες, βέβαια, ίσως γνωρίζονταν από πριν, ίσως έκαναν παρέα, αντίθετα με ό,τι είχε ισχυριστεί ο Ντουλτσιμπένι μπροστά στον γιατρό και τους άντρες του Μπαρτζέλο. Αν ήταν έτσι, θα μου ήταν πολύ δύσκολο να εκμαιεύσω την επιβεβαίωση απ' τα χείλη του ευγενούς απ' το Μάρκε. Καλύτερα, λοιπόν, κατέληξα μέσα μου, να ξεκινήσω την κουβέντα με ένα τυχαίο θέμα, κάνοντάς τον να μιλήσει όσο γίνεται περισσότερο, με την ελπίδα να βγάλω κάτι χρήσιμο. Μήπως το ίδιο δεν είχα κάνει –με πολύ φτωχά αποτελέσματα, είναι αλήθεια– και με τους άλλους ενοίκους;

Προσπάθησα να ζητήσω τη γνώμη του Ντουλτσιμπένι για ένα σημαντικό γεγονός, όπως γίνεται συνήθως όταν μιλάμε με ηλικιωμένα άτομα που μας προκαλούν δέος. Τον ρώτησα, λοιπόν, ενώ επιδόθηκα κι εγώ σ' έναν χείμαρρο αναλύσεων, τι σκεφτόταν για την πολιορκία της Βιέννης, όπου παιζόταν η τύχη της χριστιανοσύνης, και αν πίστευε ότι ο αυτοκράτορας θα νικούσε τελικά τους Οθωμανούς.

«Ο αυτοκράτορας Λεοπόλδος της Αυστρίας δεν μπορεί να νικήσει κανέναν, αφού προτίμησε να το σκάσει» απάντησε ξερά. Ύστερα σώπασε, δίνοντάς μου να καταλάβω ότι η συζήτησε έκλεισε.

Παρ' όλα αυτά εξακολουθούσα να ελπίζω ότι θα διατύπωνε κι άλλες κρίσεις, καθώς αναζητούσα απελπισμένα μέσα μου μιαν απάντηση που θα ήταν ικανή

να αναζωπυρώσει τον διάλογο. Όμως δεν βρήκα τίποτα, κι έτσι η σιωπή επικράτησε ξανά στο δωμάτιο.

Ολοκλήρωσα, λοιπόν, στα γρήγορα το καθήκον μου και τον χαιρέτησα. Ο Ντουλτσιμπένι δεν είπε λέξη. Ήμουν έτοιμος να φύγω, όταν μου ήρθε στον νου μια τελευταία ερώτηση. Αδυνατώντας ν' αντισταθώ στον πειρασμό, τον ρώτησα αν υποδεχόταν κι εκείνος τη μαγειρική μου κατεβάζοντας τον αντίχειρα προς τα κάτω.

«Όχι, αγαπητέ, καθόλου» απάντησε κουρασμένα. «Θα 'λεγα μάλιστα ότι έχεις ταλέντο».

Τον ευχαρίστησα παρηγορημένος. Τη στιγμή που έκλεινα όμως την πόρτα πίσω μου, τον άκουσα άθελά του να προσθέτει, σ' ένα μουρμουρητό που έμοιαζε να βγαίνει κατευθείαν από τα σπλάχνα του: «Αν δεν έφτιαχνες τα νεροζούμια σου με σκατά και δεν έβαζες με το καντάρι την καταραμένη κανέλα σου. Ένας βλάκας βοηθός μαγειρείου, αυτό είσαι!».

Μου ήταν αρκετό. Ποτέ δεν είχα νιώσει τόσο ταπεινωμένος. Ωστόσο, η γνώμη του Ντουλτσιμπένι ήταν σωστή, έλεγα μέσα μου. Δεν είχε νόημα να θυμώνω ούτε να υποφέρω, αφού κάτι τέτοιο δεν θα με ανέβαζε διόλου στα μάτια των άλλων, ούτε βέβαια στα μάτια της Κλορίντια. Με πλημμύρισε οργή και περηφάνια. Έτσι, λοιπόν, από τη μία έτρεφα υψηλές προσδοκίες (να γίνω μια μέρα εφημεριδογράφος) και, από την άλλη, ήμουν ανίκανος να περάσω απ' την απλή κατηγορία του μαθητευόμενου βοηθού σ' αυτήν του μάγειρα.

Καθώς με είχε πιάσει το παράπονο, είχα την εντύπωση ότι άκουσα ένα μουρμουρητό να έρχεται απ' το δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι. Κόλλησα το αυτί μου στην πόρτα και έκπληκτος διαπίστωσα ότι συνομιλούσε με κάποιον!

«Αισθάνεστε καλά; Μήπως σας ενοχλεί η μυρωδιά του λαδιού;» ρωτούσε η άλλη φωνή με εγκαρδιότητα.

Αναστατώθηκα. Αυτές τις ερωτήσεις δεν είχα κάνει κι εγώ στον Ντουλτσιμπένι λίγο νωρίτερα; Ποιος μπορούσε να κρύβεται στο δωμάτιό του και να κρυφακούει; Και γιατί αυτό το άτομο επαναλάμβανε τα λόγια μου; Μια λεπτομέρεια μ’ έκανε να αναπηδήσω: η φωνή ήταν γυναικεία. Και δεν ανήκε στην Κλορίντια.

Ακολούθησε σιωπή.

«Ο αυτοκράτορας Λεοπόλδος της Αυστρίας δεν μπορεί να νικήσει κανέναν, αφού προτίμησε να το σκάσει!» αναφώνησε ξαφνικά ο Ντουλτσιμπένι.

Την είχα ξανακούσει αυτή τη φράση, απευθυνόταν σ’ εμένα. Συνέχισα ν’ ακούω, μοιρασμένος ανάμεσα στην έκπληξη και στον φόβο μήπως με τσακώσουν.

«Είστε άδικος, δεν θα έπρεπε...» απάντησε δειλά η γυναικεία φωνή, που η χροιά της ήταν αδύναμη και υπόκωφη.

«Σιωπή!» τη διέκοψε ο Ντουλτσιμπένι. «Αν η Ευρώπη εκραγεί, εμείς πρέπει να χαρούμε».

«Ελπίζω να μην το εννοείτε».

«Άκουσέ με, λοιπόν» συνέχισε ο Ντουλτσιμπένι σε τόνο πιο ήπιο. «Σήμερα οι χώρες μας αποτελούν, για να το πω έτσι, έναν και μοναδικό μεγάλο οίκο. Έναν οίκο που φιλοξενεί μία και μοναδική μεγάλη οικογένεια. Τι θα γίνει, όμως, αν ο αριθμός των αδελφών μας αυξηθεί υπερβολικά; Τι θα γίνει αν οι γυναίκες τους είναι ενωμένες με δεσμούς συγγένειας και οι γιοι τους γίνουν έτσι ξαδέλφια; Θ’ αρχίσουν να τσακώνονται, να μισούν ο ένας τον άλλον, να κακολογούν ο ένας τον άλλον. Κάπου κάπου θα συνάπτουν συμμαχίες, που όμως θα είναι εύθραυστες. Τα παιδιά τους θα επιδοθούν σε μια επονείδιστη σαρκική ένωση, απ’ την

οποία θα γεννηθεί μια ολόκληρη γενιά τρελών, αδύναμων, διεφθαρμένων. Τι μπορεί να ελπίζει μια τόσο αποτυχημένη οικογένεια;»

«Δεν το ξέρω, ίσως... έρθει κάποιος και τους φέρει τη γαλήνη. Και κυρίως τα παιδιά ίσως να πάψουν να παντρεύονται μεταξύ τους» απάντησε διστακτικά η γυναικεία φωνή.

«Ε, λοιπόν, αν ο Τούρκος καταλάβει τη Βιέννη» ξανάρχισε ο Ντουλτσιμπένι γελώντας με σφιγμένα δόντια «θα υπάρξει νέο αίμα στους θρόνους της Ευρώπης. Αφού θα έχουμε δει προηγουμένως το παλιό να ρέει άφθονο».

«Συγχωρήστε με, αλλά δεν καταλαβαίνω τίποτα» είπε δειλά η γυναίκα.

«Είναι απλό. Οι χριστιανοί βασιλείς διατηρούν όλοι δεσμούς συγγένειας».

«Τι εννοείτε συγγένειας;» ρώτησε η λεπτή φωνή.

«Τελικά, χρειάζεται να σου αναφέρω παραδείγματα. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄, ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς της Γαλλίας, είναι δυο φορές ξάδελφος της γυναίκας του, της Μαρίας Θηρεσίας, ινφάντας της Ισπανίας, αφού οι γονείς τους ήταν αδέλφια. Διότι η μητέρα του Βασιλιά Ήλιου, η Άννα της Αυστρίας, ήταν αδελφή του πατέρα της Μαρίας Θηρεσίας, του Φίλιππου Δ΄, βασιλιά της Ισπανίας. Και ο πατέρας του Βασιλιά Ήλιου, ο Λουδοβίκος ΙΓ΄, ήταν αδελφός της μητέρας της Μαρίας Θηρεσίας, της Ελισάβετ της Γαλλίας, πρώτης συζύγου του Φιλίππου Δ΄».

Ο Ντουλτσιμπένι σώπασε για λίγο. Πήρε την ταμπακιέρα του, ανακάτεψε προσεκτικά το περιεχόμενό της και ύστερα συνέχισε.

«Οι πεθεροί του βασιλιά και της βασίλισσας της Γαλλίας είναι, κατά συνέπεια, και θείοι τους, αφού τους ενώνουν δεσμοί αίματος. Και τώρα, μια ερώτηση: Τι αποτέλεσμα

έχει το γεγονός ότι είναι ανίψια των ίδιων των πεθερών τους ή, αν το προτιμάς, γαμπρός και νύφη του θείου και της θείας τους αντίστοιχα;»

Δεν άντεχα άλλο. Έπρεπε οπωσδήποτε να μάθω με ποια μιλούσε ο Ντουλτσιμπένι. Πώς στο καλό αυτή η γυναίκα είχε καταφέρει να μπει στο Ντοντσέλο παρά την καραντίνα; Και γιατί ο Ντουλτσιμπένι τής μιλούσε με τόσο πάθος;

Προσπάθησα να σπρώξω μαλακά την πόρτα, που δεν ήταν καλά σφαλισμένη. Δημιουργήθηκε μια σχισμή, στην οποία κόλλησα το πρόσωπό μου κρατώντας την ανάσα μου. Ακουμπισμένος στο κομό, ο Ντουλτσιμπένι έπαιζε με την ταμπακιέρα του, κοιτάζοντας προς τον δεξιό τοίχο, στον οποίο θα πρέπει να βρισκόταν η μυστηριώδης γυναίκα. Δυστυχώς, δεν μπορούσα να τη δω. Κι αν έσπρωχνα λίγο ακόμα την πόρτα, θα κινδύνευα να με κάνουν τσακωτό.

Αφού εισέπνευσε δυνατά το περιεχόμενο της ταμπακιέρας του, ο Ντουλτσιμπένι άρχισε να κινείται και να φουσκώνει, σαν να ήθελε να γεμίσει τα πνευμόνια του για να κάνει βουτιά.

«Οι Άγγλοι έχουν βασιλιά τον Κάρολο Β΄ των Στιούαρτ» συνέχισε. «Ο πατέρας του είχε παντρευτεί την Εριέττα της Γαλλίας, αδελφή του πατέρα του Λουδοβίκου ΙΔ΄. Έτσι, ο βασιλιάς της Αγγλίας είναι δυο φορές ξάδελφος του βασιλιά της Γαλλίας και της Ισπανίδας γυναίκας του. Οι οποίοι, όπως είδες, είναι από δυο μεριές ξαδέλφια. Και τι να πει κανείς για την Ολλανδία; Η Εριέττα της Γαλλίας, μητέρα του βασιλιά Καρόλου Β΄, δεν είναι μόνο θεία εκ πατρός του Βασιλιά Ήλιου, αλλά ήταν και θεία εκ μητρός του νεαρού πρίγκιπα της Ολλανδίας Γουλιέλμου της Οράγγης. Πράγματι, μια αδελφή του βασιλιά Καρόλου και του δούκα Ιακώβου, η Μαρία, παντρεύτηκε στην Ολλανδία

τον Γουλιέλμο της Οράγγης. Από την ένωσή τους γεννήθηκε ο πρίγκιπας Γουλιέλμος Γ΄, ο οποίος, προς γενική έκπληξη, παντρεύτηκε πριν από έξι χρόνια την πρωτότοκη κόρη του Ιακώβου, την πρώτη του ξαδέλφη. Τέσσερις ηγεμόνες, λοιπόν, ανέμειξαν το αίμα τους οκτώ φορές».

Ξανάφερε στα ρουθούνια του το περιεχόμενο της ταμπακιέρας του. Εισέπνευσε σαν τρελός, λες κι επρόκειτο να στερηθεί τον καπνό για πολύ καιρό. Έπειτα, ξανάπιασε την αγόρευσή του, με πρόσωπο χλωμό και φωνή βραχνή.

«Μια άλλη αδελφή του Κάρολου Β΄ παντρεύτηκε έναν ξάδελφό του, τον αδελφό του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΔ΄. Έτσι, ανέμειξαν κι αυτοί το αίμα τους».

Τον έπιασε μια κρίση βήχα. Έφερε το μαντίλι του στο στόμα σαν να του ήρθε αναγούλα και στηρίχτηκε στο κομό.

«Ας πάμε, όμως, στη Βιέννη» συνέχισε ξέπνοος. «Οι Βουρβόνοι της Γαλλίας και οι Αψβούργοι της Ισπανίας είναι αντίστοιχα τέσσερις και έξι φορές ξαδέλφια των Αψβούργων της Αυστρίας. Η μητέρα του αυτοκράτορα Λεοπόλδου Α΄ της Αυστρίας είναι αδελφή του Λουδοβίκου ΙΔ΄, αλλά και αδελφή του βασιλιά Φιλίππου Δ΄ της Ισπανίας, πατέρα της Μαρίας Θηρεσίας και επομένως πεθερού του Βασιλιά Ήλιου. Κι ακόμα είναι κόρη της αδελφής του αποθανόντος αυτοκράτορα Φερδινάνδου Γ΄, πατέρα του συζύγου της. Η αδελφή του Λεοπόλδου Α΄ παντρεύτηκε τον εκ μητρός θείο της, τον Φίλιππο Δ΄ της Ισπανίας. Και ο Λεοπόλδος Α΄ παντρεύτηκε την ανιψιά του Μαργαρίτα Θηρεσία, κόρη του Φίλιππου Δ΄ και αδελφή της συζύγου του Λουδοβίκου ΙΔ΄. Επομένως, ο βασιλιάς της Ισπανίας είναι θείος, κουνιάδος και πεθερός του βασιλιά της Αυστρίας. Τρεις οικογένειες ανέμειξαν έτσι χίλιες φορές το ίδιο τους το αίμα!»

Η φωνή του Ντουλτσιμπένι ήταν τώρα ακόμα πιο τσιριχτή και το βλέμμα του είχε γίνει βλέμμα τρελού.

«Τι σκέφτεσαι για όλα αυτά;» φώναξε ξαφνικά. «Θα ήθελες να είσαι η θεία και η κουνιάδα του γαμπρού σου;»

Με μια κίνηση όλο θυμό, σάρωσε ό,τι υπήρχε πάνω στο κομό (ένα βιβλίο, ένα κερί) και τα πέταξε στον τοίχο και στο πάτωμα. Σιωπή επικράτησε στο δωμάτιο.

«Μα, ήταν έτσι πάντα;» ψέλλισε τελικά η γυναικεία φωνή.

Ο Ντουλτσιμπένι ξαναπήρε το αυστηρό ύφος που τον χαρακτήριζε και απάντησε πικρόχολα: «Όχι, αγαπητή μου. Στο μακρινό παρελθόν, οι ηγεμόνες εξασφάλιζαν απογόνους παντρεύοντας τα βλαστάρια τους με τους καλύτερους ευγενείς της φεουδαρχίας. Κάθε νέος βασιλιάς ήταν προϊόν της πιο καθαρής σύνθεσης του πιο ευγενούς αίματος της χώρας του. Στη Γαλλία, ο ηγεμόνας ήταν πιο Γάλλος απ’ τους Γάλλους. Στην Αγγλία, πιο Άγγλος απ’ όλους τους Άγγλους».

Εκείνη τη στιγμή, θύμα της περιέργειάς μου, έχασα την ισορροπία μου κι έσπρωξα την πόρτα. Μόνο ένα θαύμα μ’ έκανε να πιαστώ απ’ το χερούλι και να μην βουτήξω με το κεφάλι στο δωμάτιο. Ευτυχώς, η πόρτα δεν άνοιξε πολύ, κι έτσι ο Ντουλτσιμπένι δεν πήρε είδηση. Καταϊδρωμένος και τρέμοντας από φόβο, έριξα μια ματιά στα δεξιά του ευγενούς απ’ το Μάρκε, όπου έπρεπε να βρίσκεται η ξένη του.

Χρειάστηκα μερικά δευτερόλεπτα μέχρι να συνέλθω απ’ την έκπληξη· δεν υπήρχε κανείς, μόνο ένας καθρέφτης. Ο Ντουλτσιμπένι μιλούσε μόνος του.

Στα επόμενα λεπτά, δυσκολεύτηκα ακόμα περισσότερο να καταλάβω την οξύτατη κριτική του για τους βασιλείς, τους πρίγκιπες και τους αυτοκράτορες. Μήπως είχα μπροστά

μου έναν τρελό; Με ποιον παρίστανε ότι συνομιλούσε ο Ντουλτσιμπένι;

Ίσως τον κατέτρωγε η ανάμνηση κάποιου αγαπημένου του προσώπου (μιας αδελφής, μιας συζύγου), που είχε πεθάνει. Μια ανάμνηση εξαιρετικά οδυνηρή, αφού τον έκανε να στήνει τόσο θλιβερές και ανησυχητικές παραστάσεις. Ένιωθα αμήχανος και συγκινημένος από αυτή τη μοναχική έκφραση του πόνου, που είχα υποκλέψει. Όταν έφερα εγώ τη συζήτηση σ’ αυτό το θέμα, ο Ντουλτσιμπένι το απέφυγε, σκέφτηκα. Ίσως προτιμούσε την παρέα ενός νεκρού παρά αυτή των ζωντανών.

«Κι έπειτα;» συνέχισε ο ευγενής απ’ το Μάρκε, με φωνή νεαρής κοπέλας, αθώας και αναστατωμένης.

«Κι έπειτα... κι έπειτα...» έψαλε ο Ντουλτσιμπένι. «Κι έπειτα παρασύρθηκαν όλοι απ’ τη δίψα για εξουσία, που τους ώθησε να συγγενέψουν με τους άλλους ηγεμόνες της γης. Πάρε, για παράδειγμα, τον οίκο της Αυστρίας. Σήμερα, το βρόμικο αίμα του λερώνει τα λείψανα των γενναίων προγόνων του: του Αλβέρτου του Σοφού, του Ροδόλφου του Μεγαλόψυχου, του Λεοπόλδου του Γενναίου και του γιου του Ερνέστου Α΄ του Άτεγκτου, του Αλβέρτου του Μακρόθυμου και του Αλβέρτου του Επιφανούς. Ένα αίμα που άρχισε να σαπίζει πριν από τρεις αιώνες, όταν γέννησε τον δυστυχή Φρειδερίκο με τις Άδειες Τσέπες, τον Φρειδερίκο με τα Χοντρά Χείλη, καθώς και τον γιο του Μαξιμιλιανό Α΄· οι δύο τελευταίοι μάλιστα πέθαναν άθλια, αφού καταβρόχθισαν ένα πεπόνι. Και από αυτούς ακριβώς τους δύο γεννήθηκε η αρρωστημένη επιθυμία να συγκεντρωθούν όλες οι κτήσεις των Αψβούργων, που ο Λεοπόλδος ο Γενναίος συνετά τις είχε μοιραστεί με τον αδελφό του. Αυτά τα εδάφη δεν ήταν δυνατόν να υπάρχουν μαζί – θα ήταν σαν ένα σώμα με τρία κεφάλια, τέσσερα

πόδια και οκτώ χέρια. Για να σβήσει την επεκτατική δίψα του, ο Μαξιμιλιανός Α΄ παντρεύτηκε τρεις φορές. Οι σύζυγοί του του έφεραν προίκα τις Κάτω Χώρες και τη Φρανς-Κοντέ, αλλά και το απαίσιο μακρύ και σουβλερό πιγούνι που παραμορφώνει το πρόσωπο των απογόνων του. Στη διάρκεια της σύντομης ζωής των είκοσι οκτώ χρόνων του, ο γιος του, ο Φίλιππος ο Ωραίος, βάζει χέρι στην Ισπανία όταν παντρεύεται την Ιωάννα την Τρελή, κόρη και κληρονόμο του Φερδινάνδου της Αραγονίας και της Ισαβέλλας της Καστίλης, και μητέρα του Καρόλου Ε΄ και του Φερδινάνδου Α΄. Ο Κάρολος Ε΄ υιοθετεί και οδηγεί σε αποτυχία το σχέδιο του παππού του Μαξιμιλιανού Α΄. Παραιτείται και μοιράζει το βασίλειό του, στο οποίο ο ήλιος δεν έδυε ποτέ, ανάμεσα στον γιο του Φίλιππο Β΄ και στον αδελφό του Φερδινάνδο Α΄. Μοιράζει το βασίλειό του, αλλά δεν κατορθώνει να μοιράσει και το αίμα του. Η τρέλα κυλάει αμείλικτα στους απογόνους του. Ο αδελφός εποφθαλμιά την αδελφή, και οι δύο θέλουν να ενωθούν με τα ίδια τους τα παιδιά. Ο γιος του Φερδινάνδου Α΄, ο Μαξιμιλιανός Β΄, αυτοκράτορας της Αυστρίας, παντρεύτηκε την αδελφή του πατέρα του. Από αυτή τη σύζυγο-θεία γεννήθηκε μια κόρη, η Άννα Μαρία της Αυστρίας, που παντρεύτηκε τον Φίλιππο Β΄, βασιλιά της Ισπανίας, θείο και ξάδελφό της, αφού ήταν γιος του Καρόλου Ε΄. Από αυτό τον ολέθριο γάμο γεννήθηκε ο Φίλιππος Γ΄, βασιλιάς της Ισπανίας, που παντρεύτηκε τη Μαργαρίτα της Αυστρίας, κόρη του αδελφού του παππού του Μαξιμιλιανού Β΄. Απέκτησε μαζί της τον βασιλιά Φίλιππο Δ΄ της Αυστρίας και την Μαρία Άννα της Ισπανίας, η οποία παντρεύτηκε τον Φερδινάνδο Γ΄, αυτοκράτορα της Αυστρίας και πρώτο ξάδελφό της, αφού ήταν γιος του αδελφού της μητέρας της, φέρνοντας στον

κόσμο τον σημερινό αυτοκράτορα Λεοπόλδο Α΄ της Αυστρίας και την αδελφή του Μαρία Άννα…»

Ξαφνικά μου ήρθε αναγούλα. Αυτό το όργιο αιμομιξίας με ζάλισε. Το αηδιαστικό κουβάρι των γάμων ανάμεσα σε θείους, ανίψια, πεθερικά, γαμπρούς και ξαδέλφια είχε κάτι το τερατώδες. Απ’ τη στιγμή που ανακάλυψα ότι ο Ντουλτσιμπένι απευθυνόταν στον καθρέφτη του, τον άκουγα αφηρημένα. Αλλά το μυστικό και καταθλιπτικό λογύδριό του με είχε εκνευρίσει και σκανδαλίσει ταυτόχρονα.

«Μην ξεχνάς» είπε τελικά αναστενάζοντας προς τη φανταστική σύντροφό του «η Γαλλία, η Ισπανία, η Αυστρία, η Αγγλία και η Ολλανδία, χώρες ανταγωνιστικές αιώνες τώρα, βρίσκονται σήμερα υποταγμένες στην κυριαρχία μιας και μόνο οικογένειας, που δεν έχει ούτε εδάφη ούτε όρκους. Ένα αίμα αυτάδελφο, όπως τα παιδιά του Οιδίποδα και της Ιοκάστης. Ένα αίμα ξένο στην ιστορία κάθε λαού, που όμως υπαγορεύει την ιστορία όλων των λαών. Ένα αίμα που δεν έχει ούτε εδάφη ούτε όρκους. Ένα αίμα προδοτικό».

Νεροζούμι με σκατά. Μόλις βρέθηκα στην κουζίνα, θυμήθηκα ότι έτσι είχε χαρακτηρίσει ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι τις μαγειρικές προσπάθειές μου, που τις στεφάνωνα με την ακριβή κανέλα.

Αφού συνήλθα από την αηδία που μου προκάλεσαν τα υπεροπτικά και μοναχικά σχόλια του ευγενούς από το Μάρκε, μου ήρθε στον νου η ναυτία που προκάλεσα εγώ, άθελά μου, στα στομάχια των ενοίκων του πανδοχείου. Και αποφάσισα να επανορθώσω.

Κατέβηκα στο κελάρι. Έφτασα μέχρι το τελευταίο υπόγειο, όπου έμεινα πάνω από μία ώρα, νομίζω,

ξεπαγιάζοντας εξαιτίας του κρύου που επικρατούσε πάντα εκεί. Εξέτασα τον χαμηλοτάβανο χώρο, φωτίζοντας με τη λάμπα μου και τις πιο μυστικές γωνιές του, που τις έβλεπα πρώτη φορά, σκαρφάλωσα στα πιο ψηλά ράφια και χώθηκα μέχρι τον πάτο στα κιβώτια με το χιόνι. Σ' ένα μεγάλο κοίλωμα, κρυμμένο πίσω από πολλά πιθάρια με κρασί, λάδι, κάθε είδους καρπούς και όσπρια, ζαχαρωμένα φρούτα, λαχανικά και τσουβάλια με ζυμαρικά, ανακάλυψα μια μεγάλη ποικιλία από παστά και καπνιστά κρέατα, απλωμένα σε λινάτσες ή πάνω στο χιόνι. Ο κύριος Πελεγκρίνο φύλαγε σαν ζηλιάρης εραστής γλώσσες για σούπα, γουρουνάκια γάλακτος και κομμάτια από διάφορα ζώα: γλυκάδια ελαφιού και κατσικιού, εντόσθια, ποδαράκια, νεφρά και κεφαλάκια σκαντζόχοιρου, μαστάρια αγελάδας και κατσίκας, γλώσσες προβάτου και αγριογούρουνου, μπούτια ελαφίνας και καμήλας, συκώτι, πόδια και λαιμό αρκούδας, λάπα, παϊδάκια και φιλέτο ζαρκαδιού.

Είχε, επίσης, λαγούς, κόκορες, κοτόπουλα ελεύθερης βοσκής, πουλάδες απ' τις Ινδίες, περιστέρια και αγριοπερίστερα, φασιανούς και φασιανόπουλα, πέρδικες και περδικόπουλα, μπεκάτσες, παγόνια και σκοινοπούλια, πάπιες και χήνες, μπεκατσόνια, ορτύκια, τρυγόνια, τσίχλες, χελιδόνια, σπουργίτια και συκοφάγους από την Κύπρο και την Κρήτη.

Με την καρδιά σφιγμένη, προσπαθούσα να φανταστώ πώς μαγείρευε τα κρέατα ο καημένος ο Πελεγκρίνο. Βραστά, ψητά, στη σούβλα, τηγανητά, σε απλά πατέ ή ψημένα σε σφολιάτα, κομμένα σε χοντρές ή λεπτές φέτες, σε μπουκιές, σε κρεατόπιτες, με σάλτσες, ξίδι και καρπούς, με κάθε δόξα και τιμή.

Παρασυρμένος απ' τη δυνατή μυρωδιά του καπνιστού και των αποξηραμένων φυκιών, συνέχισα την εξερεύνηση και, όπως το περίμενα, βρήκα κάτω απ' το πατημένο χιόνι και τις λινάτσες, μέσα σε βάζα και διχτάκια, ζαργάνες, κοχύλια Σεν Ζακ, στρείδια και μύδια, σφυρίδες, σαλιγκάρια, γαρίδες, καβούρια, γαλέους, πετρόψαρα, λούτσους...

Μέχρι τότε ήξερα μόνο τα φρέσκα τρόφιμα που μας έφερναν οι προμηθευτές κάθε φορά που τους άνοιγα την πόρτα υπηρεσίας. Αντίθετα, είχα διακρίνει φευγαλέα το μεγαλύτερο μέρος των προμηθειών όταν (σπάνια, δυστυχώς) το αφεντικό μου μ' έστελνε να πάρω τρόφιμα απ' το κελάρι και τις λίγες φορές που συνόδευσα τον Κριστοφάνο.

Μου γεννήθηκε, λοιπόν, η απορία: Πότε και σε ποιον σκόπευε ο Πελεγκρίνο να σερβίρει αυτές τις λιχουδιές; Μήπως ήλπιζε να φιλοξενήσει κάποια απ' τις λαμπρές συνοδείες των Αρμενίων επισκόπων που κατέκλυζαν το Ντοντσέλο την εποχή της μακαρίτισσας της κυρίας Λυγίας, για τις οποίες ακόμη μιλούσαν στη γειτονιά; Υποψιαζόμουν ότι το αφεντικό μου κατάκλεβε με μεγάλη επιδεξιότητα το κελάρι του καρδιναλίου προτού τον διώξουν απ' τη θέση του.

Διάλεξα ένα δοχείο με μαστάρια αγελάδας και γύρισα στην κουζίνα. Τα καθάρισα απ' το αλάτι που τα κάλυπτε, τα έδεσα και τα ζεμάτισα. Έκοψα το πρώτο σε λεπτές φέτες, που τις αλεύρωσα, τις γλάσαρα και τις έψησα στην κατσαρόλα, προτού τις περιχύσω με σάλτσα. Με το δεύτερο ετοίμασα ένα ραγού, με αρωματικά βότανα και μπαχαρικά, λίγο ζωμό και αυγά. Το τρίτο το έψησα στον φούρνο με άσπρο κρασί, σταφίδες, χυμό λεμονιού, φρέσκα φρούτα, κουκουνάρια και ζαμπόν. Το τέταρτο το έκοψα σε

κομμάτια που τα βούτηξα σε κρασί και τα τύλιξα σε ζύμη σφολιάτας μαζί με μπαχαρικά, ζαμπόν, ψίχα ψωμιού, ζωμό και ζάχαρη. Τύλιξα το τελευταίο σε χοντρές φέτες ζαμπόν και μοσχοκάρφια και το πέρασα στη σούβλα.

Ήμουν πτώμα. Ο Κριστοφάνο, που μπήκε στην κουζίνα όταν είχα τελειώσει την εξαντλητική δουλειά μου, με βρήκε σχεδόν λιπόθυμο και καταϊδρωμένο στη γωνιά του τζακιού. Αφού εξέτασε και μύρισε τα πιάτα, μου έριξε ένα πατρικό βλέμμα γεμάτο ικανοποίηση.

«Αναλαμβάνω να τα μοιράσω εγώ, αγόρι μου. Εσύ πήγαινε να πλαγιάσεις».

Καθώς δοκίμαζα όλη την ώρα τα φαγητά όσο τα μαγείρευα, ανέβηκα στη σοφίτα χορτάτος. Ωστόσο, δεν πήγα αμέσως στο δωμάτιό μου. Καθισμένος στα σκαλοπάτια, απολάμβανα χωρίς να με βλέπουν την επιτυχία μου· επί μισή ώρα στεναγμοί ικανοποίησης αντηχούσαν στους διαδρόμους του Ντοντσέλο. Μια χορωδία από στομάχια που απέβαλλαν θορυβωδώς τον αέρα που είχαν μαζέψει ανήγγειλε ότι ήταν ώρα να πάω να πάρω τα πιάτα. Η εκδίκηση που πήρα μου έφερε δάκρυα στα μάτια.

Ετοιμαζόμουν να κάνω τον γύρο των δωματίων, διότι δεν ήθελα με κανέναν τρόπο να στερηθώ τους επαίνους των ενοίκων του Ντοντσέλο. Μόλις όμως έφτασα στην πόρτα του αβά Μελάνι, αναγνώρισα το λυπητερό τραγούδι του. Ο τόνος της φωνής του μου ξέσκισε την καρδιά, κι έτσι έστησα αυτί.

Ahi, dunqu’è pur vero.
Dungue, dungu’è pur vero…[13]

Επαναλάμβανε αυτή τη στροφή με αφάνταστη γλυκύτητα, ξετυλίγοντας μια μακριά σειρά μελωδικών παραλλαγών.

Αναστατώθηκα βαθιά από αυτές τις λέξεις, που είχα την εντύπωση ότι τις είχα ξανακούσει σε μια εποχή κι έναν τόπο άγνωστο. Ξαφνικά, θυμήθηκα· ο Πελεγκρίνο μού είχε πει ότι, προτού εκπνεύσει, ο γέρος Ντε Μουρέ, αλλιώς Φουκέ, σε μια ύστατη προσπάθεια είχε ψελλίσει μια φράση στα ιταλικά. Πράγματι, ο ετοιμοθάνατος είχε προφέρει τα λόγια του τραγουδιού που σιγοτραγουδούσε ο Άτο: «Α, είναι αλήθεια, λοιπόν».

Γιατί, όμως, ο γερο-Φουκέ είχε προφέρει τα τελευταία λόγια του στα ιταλικά; Θυμήθηκα ακόμα ότι ο Πελεγκρίνο είχε δει τον Άτο, σκυμμένο πάνω απ’ τον γέροντα, να του μιλάει στα γαλλικά. Τότε, γιατί ο Φουκέ προτίμησε τα ιταλικά για την τελευταία φράση της ζωής του;

Στο μεταξύ, ο Μελάνι συνέχιζε:

Dunque, dunqu’è pur vero,
anima del mio cor,
che per novello Amor
tu cangiasti, cangiasti pensiero…[14]

Στο τέλος του τραγουδιού, άκουσα τον Μελάνι να καταπίνει με πολύ κόπο τους λυγμούς του. Μοιρασμένος ανάμεσα στην αμηχανία και τη συμπόνια, δεν τολμούσα ούτε να κουνηθώ ούτε να μιλήσω. Με πλημμύρισε ένα κύμα λύπης γι’ αυτό τον ευνούχο που δεν ήταν πια νέος. Η σφαγή που η πατρική απληστία επιτέλεσε στο παιδικό του σώμα τον έκανε διάσημο, αλλά ταυτόχρονα τον καταδίκασε σε αδυσώπητη μοναξιά. Ίσως ο Φουκέ δεν είχε σχέση με τον πόνο του, σκέφτηκα. Η φράση που είχε προφέρει ο υπουργός τη στιγμή που άφηνε την τελευταία

του πνοή ήταν ίσως η έκφραση της έκπληξής του μπροστά στον θάνατο. Πράγμα διόλου σπάνιο στους μελλοθάνατους, καθώς έλεγαν.

Ο αβάς στο μεταξύ είχε αρχίσει ένα καινούριο τραγούδι, σε τόνους όλο και πιο θλιμμένους.

Lascia speranza, ohimé,
ch'io mi lamenti,
lascia ch'io mi quereli.
Non ti chiedo mercé,
no, no, non ti chiedo mercé...[15]

Έπιανε την τελευταία φράση και την επαναλάμβανε επ' άπειρον. Τι τον βασανίζει τόσο, αναρωτιόμουν, ενώ δήλωνε γεμάτος θλίψη, με το γλυκό και τρυφερό τραγούδι του, ότι δεν ήθελε τον οίκτο; Εκείνη την ώρα εμφανίστηκε πίσω μου ο Κριστοφάνο, που επισκεπτόταν όλους τους ασθενείς του.

«Ο καημένος» μουρμούρισε εννοώντας τον Άτο. «Περνάει δύσκολες στιγμές. Όπως και όλοι, άλλωστε, σ' αυτή τη φριχτή φυλακή».

«Ναι» απάντησα αναλογιζόμενος τον μονόλογο του Ντουλτσιμπένι.

«Ας τον αφήσουμε ήσυχο. Θα τον εξετάσω αργότερα και θα του δώσω ένα ηρεμιστικό αφέψημα».

Απομακρυνθήκαμε, ενώ μας συνόδευε η φωνή του Άτο.

Lascia ch'io mi disperi...[16]

12. «Μα, τι απέραντη λύπη, / η ζωή σου έφυγε μακριά…» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)
13. «Α, είναι αλήθεια, λοιπόν. / Είναι αλήθεια, αλήθεια είναι, λοιπόν…» του Λουίτζι Ρόσι. (Σ.τ.Μ.)
14. «Α, είναι αλήθεια, λοιπόν, / ψυχή της ψυχής μου, / ότι για μια καινούρια αγάπη / άλλαξες, άλλαξες γνώμη…» (Σ.τ.Μ.)
15. «Ελπίδα, άφησέ με, αλίμονο, / να παραπονεθώ, / άφησέ με να παλέψω. / Δεν σου ζητώ να με λυπηθείς, / όχι, όχι, δεν σου ζητώ να με λυπηθείς…» (Σ.τ.Μ.)
16. «Άφησέ με στην απελπισία μου…» (Σ.τ.Μ.)

Πέμπτη νύχτα – Μεταξύ 15ης και 16ης Σεπτεμβρίου 1683

Είχα διάθεση πολύ μελαγχολική όταν ήρθε να με πάρει ο αβάς για να ξανακατεβούμε στις υπόγειες στοές. Το δείπνο με τα αγελαδινά μαστάρια είχε αναπτερώσει το ηθικό των ενοίκων. Όχι όμως και το δικό μου, δυστυχώς, που είχε καταρρακωθεί από τις αλλεπάλληλες αποκαλύψεις και ανακαλύψεις σχετικά με τον Ντε Μουρέ, αλλιώς Φουκέ, καθώς και από τους σκοτεινούς συλλογισμούς του Ντουλτσιμπένι.

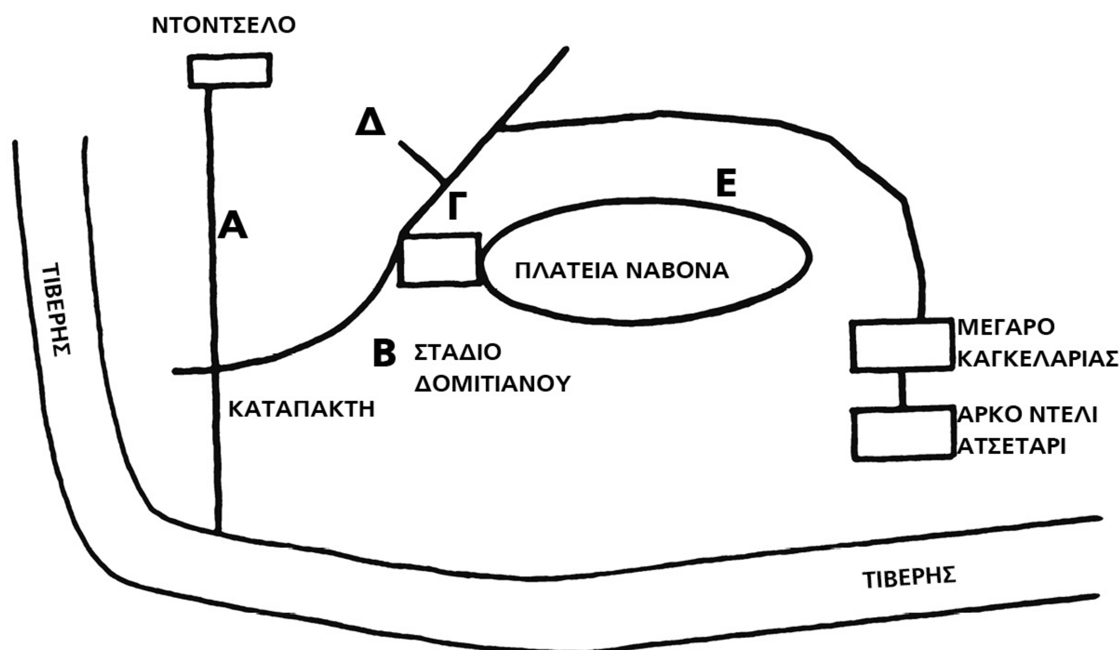
Ο αβάς πρόσεξε αμέσως το πεσμένο ηθικό μου και δεν έκανε καμία προσπάθεια ν’ ανοίξει κουβέντα όση ώρα προχωρούσαμε. Άλλωστε, ούτε εκείνος είχε καλύτερη διάθεση, παρόλο που έδειχνε εμφανώς πιο ήρεμος απ’ ό,τι όταν τον άκουσα να κλαίει με λυγμούς. Έμοιαζε να κουβαλάει το βάρος μιας ανομολόγητης έγνοιας, που τον έκανε παράξενα σιωπηλό. Όπως το περιμέναμε, ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο ανέλαβαν να ζωντανέψουν τη διαδρομή.

Οι δύο τυμβωρύχοι μας ήταν ήδη εκεί και μας περίμεναν ακριβώς κάτω απ’ την πλατεία Ναβόνα.

«Απόψε πρέπει να προσανατολιστούμε κάπως στην υπόγεια Ρώμη» δήλωσε ο Μελάνι.

Τράβηξε απ’ την τσέπη του ένα φύλλο χαρτί στο οποίο είχε χαράξει μερικές γραμμές.

«Να τι περίμενα από αυτούς τους δυστυχείς. Τελικά, πρέπει να ενεργήσουμε μόνοι μας».

Ήταν ένα συνοπτικό σχέδιο των υπόγειων στοών που είχαμε εξερευνήσει μέχρι εκείνη τη στιγμή. Την πρώτη νύχτα, εγκαταλείψαμε το Πανδοχείο του Ντοντσέλο για να καταλήξουμε στις όχθες του Τίβερη ακολουθώντας τη στοά που ο Άτο σημείωσε με το γράμμα Α. Στον θόλο αυτής της στοάς, ανακαλύψαμε στη συνέχεια την καταπακτή μέσω της οποίας βγήκαμε στο πέρασμα που οδηγούσε στα ερείπια του σταδίου του Δομιτιανού, κάτω απ’ την πλατεία Ναβόνα, που αντιστοιχούσε στο γράμμα Β. Από την πλατεία Ναβόνα ακολουθήσαμε τη διαδρομή Γ, γλιστρώντας με κόπο μέσα από μια στενή τρύπα. Σ’ εκείνο το σημείο ξεκινούσε η μακριά, καμπύλη στοά, που σημειώθηκε με το γράμμα Ε, στην οποία συναντήσαμε και ακολουθήσαμε τον Στιλόνε Πριάσο, καταλήγοντας στην αίθουσα με τις τοιχογραφίες, που βρισκόταν κάτω απ’ το μέγαρο της Καγκελαρίας. Στη συνέχεια, φτάσαμε στο Άρκο ντέλι Ατσετάρι. Και, τέλος, το τμήμα Δ ξεκινούσε στ’ αριστερά του σημείου Γ.

«Γνωρίζουμε την αρχή τριών στοών, των Β, Γ και Δ, αλλά όχι και το τέλος τους. Θα ήταν φρόνιμο να τις εξερευνήσουμε προτού πάρουμε κάποια άλλη κατεύθυνση. Ας δούμε πρώτα το αριστερό τμήμα της στοάς στην οποία βγήκαμε μόλις περάσαμε την καταπακτή. Κατευθύνεται μάλλον προς τον Τίβερη, αλλά δεν ξέρουμε περισσότερα. Η δεύτερη στοά απομακρύνεται απ' την πλατεία Ναβόνα πηγαίνοντας ολόισια. Η τρίτη είναι η αριστερή διακλάδωση που ξεκινάει αποδώ. Θ' αρχίσουμε, λοιπόν, απ' την τρίτη στοά, τη Δ».

Προχωρήσαμε με προσεκτικά βήματα μέχρι το σημείο όπου περιμέναμε εγώ και ο Ουγκόνιο την προηγούμενη νύχτα, ενώ ακολουθούσαμε τα ίχνη του Στιλόνε Πριάσο. Τότε ο Άτο μάς συνέστησε να σταματήσουμε, ώστε να επανεκτιμήσουμε τη θέση μας με τη βοήθεια του χάρτη.

«Γκφρρρλουλμπχ» είπε ο Τσιακόνιο αποσπώντας την προσοχή μας.

Ένα αντικείμενο υπήρχε στο έδαφος, μερικά βήματα παρακάτω. Αφού μας διέταξε να μείνουμε ακίνητοι, ο αβάς το πλησίασε. Ύστερα μας έκανε νόημα να πάμε κοντά του. Ήταν ένα φιαλίδιο, που είχε σπάσει σκορπίζοντας το περιεχόμενό του: κόκκινο αίμα, τώρα πια ξεραμένο.

«Μα, ποιο θαύμα...» είπε ο αβάς Μελάνι εξαντλημένος και λαχανιασμένος.

Χρειάστηκε να ξεδιπλώσουμε όλη μας την πειθώ για να κατευνάσουμε τους τυμβωρύχους, που ήταν σίγουροι ότι ανακάλυψαν ένα από τα λείψανα που με τόσο πάθος αναζητούσαν. Ο Τσιακόνιο άρχισε να χοροπηδάει γύρω απ' το φιαλίδιο, γουργουρίζοντας σαν τρελός. Ο Ουγκόνιο προσπάθησε να το πάρει και ο Άτο αναγκάστηκε να τον σπρώξει χωρίς να τσιγκουνευτεί τα χτυπήματα. Τελικά οι

τυμβωρύχοι ηρέμησαν και καταφέραμε να συγκεντρώσουμε τις σκέψεις μας. Εννοείται πως δεν ήταν το αίμα κάποιου μάρτυρα. Η στοά Δ, στην οποία βρήκαμε το φιαλίδιο, δεν ήταν ούτε τάφος ούτε οστεοφυλάκιο, θύμισε ο αβάς Μελάνι, προσπαθώντας να λογικέψει τους δύο κυνηγούς θησαυρών. Και, κυρίως, το αίμα που περιείχε το φιαλίδιο ήταν σχετικά φρέσκο, και μάλιστα σε υγρή μορφή ακόμη, παρόλο που είχε κυλήσει στο χώμα. Επομένως, ανήκε σε κάποιον ζωντανό ή σε κάποιον που πέθανε πρόσφατα, και όχι σ’ έναν μάρτυρα που έζησε πριν από πολλούς αιώνες. Ο Άτο τύλιξε το φιαλίδιο σ’ ένα λινό μαντίλι και το έβαλε στην τσέπη του, σκορπίζοντας με το παπούτσι του τα ίχνη του σκούρου υγρού που είχαν μείνει στο έδαφος. Αποφασίσαμε να συνεχίσουμε την εξερεύνησή μας. Ίσως βρίσκαμε τη λύση του μυστηρίου λίγο παρακάτω.

Ο Μελάνι σιωπούσε, αλλά εύκολα μπορούσε κανείς να μαντέψει τις σκέψεις του. Για άλλη μια φορά βρισκόμασταν μπροστά σε μια απροσδόκητη ανακάλυψη. Ένα αντικείμενο που ήταν δύσκολο να εντοπίσουμε την προέλευσή του. Και, για άλλη μια φορά, είχαμε βρει αίμα.

Όπως και την προηγούμενη νύχτα, η υπόγεια διαδρομή έστριβε σιγά σιγά προς τ’ αριστερά.

«Παράξενο» ψιθύρισε ο αβάς Μελάνι. «Δεν το περίμενα».

Η στοά φαινόταν πως θα μας οδηγούσε έξω. Όχι μέσω μιας σκάλας, αλλά μιας διόλου απότομης ανηφοριάς. Τελικά, όμως, συνέβη το αντίθετο. Ξαφνικά εμφανίστηκε μπροστά μας μια ελικοειδής σκάλα, της οποίας τα πέτρινα σκαλιά ήταν βαλμένα με τέχνη στο χώμα. Οι τυμβωρύχοι δεν ενθουσιάστηκαν στην ιδέα ν’ ανέβουν. Ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο ήταν κατσουφιασμένοι, και δικαιολογημένα· αφού αναγκάστηκαν να παραιτηθούν απ’ τη σελίδα της

Βίβλου, είδαν να χάνεται μέσα απ’ τα χέρια τους και το φιαλίδιο.

«Πολύ καλά, μείνετε εδώ μέχρι να επιστρέψουμε» τους είπε ο Μελάνι με βαριά καρδιά.

Ενώ ανεβαίναμε, ρώτησα τον αβά γιατί ξαφνιάστηκε όταν είδε πως η στοά Δ έστριβε προς τ’ αριστερά.

«Είναι απλό. Αν είχες προσέξει τον χάρτη που σου έδειξα, θα παρατηρούσες ότι επιστρέφουμε στο σημείο εκκίνησης, δηλαδή κάπου κοντά στο πανδοχείο μας».

Ανεβαίναμε αργά τα σκαλιά. Σε λίγο άκουσα έναν ξερό θόρυβο κι αμέσως μετά το βογκητό του αβά Μελάνι. Το κεφάλι του είχε χτυπήσει σε μια καταπακτή. Τον βοήθησα να σπρώξει το ξύλινο πορτάκι, που υποχώρησε εύκολα.

Βγήκαμε έτσι σ’ έναν κλειστό χώρο, όπου βασίλευε μια στυφή μυρωδιά ούρων και υγρασίας. Βρισκόμασταν σ’ έναν στάβλο.

Υπήρχε μια μικρή άμαξα με δύο ρόδες, που την εξετάσαμε βιαστικά. Ήταν καλυμμένη μ’ ένα κομμάτι δέρμα, ενώ τα μεταλλικά μέρη και οι καλοδουλεμένες λαβές προστατεύονταν με μουσαμά. Στο εσωτερικό της, ένας όμορφος ροζ ουρανός κοσμούσε την οροφή, ενώ μαξιλάρια στόλιζαν τα δύο καθίσματα. Υπήρχε και μια πιο συνηθισμένη, αλλά μεγαλύτερη άμαξα, με τέσσερις ρόδες, που κι αυτή είχε δερμάτινο σκέπασμα. Δίπλα, δύο άλογα αρκετά γέρικα και σε κακή κατάσταση, που η παρουσία μας τα κατατρόμαξε.

Σήκωσα τη λάμπα μου για να εξετάσω το εσωτερικό της άμαξας. Ανακάλυψα έναν μεγάλο ξύλινο σταυρό κρεμασμένο στην πλάτη του πίσω καθίσματος. Ένα είδος μεταλλικού κλουβιού, το οποίο περιείχε μια γυάλινη σφαίρα όπου διακρινόταν μια καφετιά μάζα, κρεμόταν απ’ τον ξύλινο σταυρό.

Ο Άτο με πλησίασε, σηκώνοντας κι αυτός τη λάμπα του δίπλα στη δική μου.

«Θα πρέπει να είναι κάποιο λείψανο» είπε. «Αλλά ας μην χρονοτριβούμε».

Γύρω από τις άμαξες υπήρχαν ένα σωρό κουβάδες (πάνω στους οποίους παραλίγο να σκοντάψω), που προορίζονταν για το πλύσιμο των αμαξών, καθώς και χτένες, ξυστριά και βούρτσες για τα άλογα.

Κατευθυνθήκαμε βιαστικά σε μια πόρτα που θα πρέπει να οδηγούσε σ' ένα σπίτι. Προσπάθησα να την ανοίξω προσεκτικά. Ήταν κλειδωμένη.

Στράφηκα απογοητευμένος προς τον αβά Μελάνι, ο οποίος φάνηκε να διστάζει. Εννοείται πως δεν έπρεπε να παραβιάσουμε την κλειδαριά, διότι θα μας έπιαναν και θα μας καταδίκαζαν για πολλά αδικήματα – για απόπειρα όχι μόνο φυγής, αλλά και κλοπής.

Σκεφτόμουν ότι ήμασταν ήδη αρκετά τυχεροί που δεν είχαμε συναντήσει κανέναν στον στάβλο, όταν είδα ένα τερατώδες χέρι με μακριά νύχια να ακουμπάει στον ώμο του αβά Μελάνι. Σαν από θαύμα έπνιξα μια κραυγή, ενώ ο Μελάνι ετοιμαζόταν να αντιμετωπίσει τον εχθρό. Αποφάσισα ν' αρπάξω ένα μπαστούνι, έναν κουβά, οτιδήποτε, για να χτυπήσω τον επικίνδυνο άγνωστο. Πολύ αργά. Ήταν ήδη ανάμεσά μας.

Ήταν ο Ουγκόνιο. Είδα τον Άτο να χλωμιάζει από τρόμο. Έτοιμος να λιποθυμήσει, αναγκάστηκε να καθίσει λίγα λεπτά.

«Ηλίθιε. Παραλίγο να με σκοτώσεις. Σου είπα να μείνεις κάτω».

«Ο Τσιακόνιο μυρίστηκε μια παρουσία. Πιστεύει πως είναι ένας μορφωμένος».

«Καλά, θα κατέβουμε... Τι κρατάς στο χέρι σου;»

Ο Ουγκόνιο άπλωσε τα χέρια κοιτάζοντάς τα με απορία, σαν να μην καταλάβαινε για ποιο πράγμα τού μιλούσε ο Άτο. Κι όμως, στο δεξί κρατούσε τον σταυρό με το λείψανο που είχαμε δει στο εσωτερικό της άμαξας.

«Βάλ' τον αμέσως εκεί που τον βρήκες» διέταξε ο αβάς Μελάνι. «Κανείς δεν πρέπει να καταλάβει ότι μπήκαμε εδώ μέσα. Έπειτα πήγαινε στον Τσιακόνιο και πες του ότι δεν θ' αργήσουμε, διότι, απ' ό,τι φαίνεται, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα εδώ» είπε δείχνοντας την πόρτα.

Αφού ξανάβαλε με βαριά καρδιά τον σταυρό στη θέση του, ο Ουγκόνιο πλησίασε την πόρτα κι έσκυψε πάνω απ' την κλειδαριά.

«Γιατί χάνεις τον καιρό σου, ηλίθιε; Δεν βλέπεις ότι είναι κλειδωμένη και ότι δεν υπάρχει φως από πίσω;»

«Ας υποθέσουμε ότι η πόρτα μπορεί ν' ανοίξει. Για να είμαστε πιο *αγαθοποιοί* παρά *κακοποιοί*, εννοείται» απάντησε ήρεμα ο Ουγκόνιο, τραβώντας μέσα απ' το λιγδιασμένο παλτό του έναν τεράστιο σιδερένιο χαλκά, απ' τον οποίο κρέμονταν δεκάδες ή, μάλλον, εκατοντάδες κλειδιά διαφόρων τύπων και διαστάσεων.

Ο Άτο κι εγώ τον κοιτάζαμε άφωνοι. Με κινήσεις αγρίου, ο Ουγκόνιο βάλθηκε να ψαχουλεύει το ηχηρό κολιέ του. Μερικά δευτερόλεπτα αργότερα, τα δάχτυλά του ξεχώρισαν ένα παλιό, μισοσκουριασμένο κλειδί.

«Και τώρα ο Ουγκόνιο θα ξεκλειδώσει και, καθώς δεν είναι γιατρός της πεντάρας, η χαρά του βαφτισμένου μεγαλώνει όταν πληροί τα καθήκοντά του» είπε μουρμουρίζοντας, ενώ γύριζε το κλειδί στην κλειδαριά. Η πόρτα άνοιξε αμέσως.

Οι τυμβωρύχοι φώτισαν αργότερα το μυστήριο. Για να έχουν πρόσβαση στα υπόγεια της πόλης, αναγκάζονταν

συχνά να διασχίζουν κελάρια και αποθήκες, ή ν’ ανοίγουν πόρτες αμπαρωμένες με λουκέτα και κλειδαριές. Για να λύσουν το πρόβλημά τους (και δίνοντας λιγότερα φάρμακα για να έχουμε λιγότερους νεκρούς, υπογράμμισε ο Ουγκόνιο), οι δύο άντρες βάλθηκαν να εξαγοράζουν μεθοδικά δεκάδες δούλους, υπηρέτριες και βαλέδες. Γνωρίζοντας ότι οι αφέντες των σπιτιών δεν θα τους έδιναν ποτέ τα δεύτερα κλειδιά τους, οι δύο τυμβωρύχοι τα διαπραγματεύτηκαν με τους υπηρέτες τους. Σε αντάλλαγμα, τους προμήθευαν πολύτιμα λείψανα. Εννοείται ότι ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο δεν έδιναν ποτέ τα καλύτερα κομμάτια τους. Ωστόσο, μερικές φορές αναγκάζονταν να κάνουν οδυνηρές θυσίες. Έτσι, αντάλλαξαν ένα τμήμα της κλείδας του Αγίου Πέτρου με το κλειδί ενός κήπου που οδηγούσε στις κατακόμβες κοντά στην οδό Αππία. Ήταν δύσκολο να καταλάβει κανείς πώς αυτό το πολύπλοκο παζάρι μπορούσε να πραγματοποιηθεί με τα γουργουρητά του Τσιακόνιο και τα λεκτικά τσαλίμια του Ουγκόνιο. Όμως, ένα ήταν βέβαιο: οι δύο τυμβωρύχοι είχαν στην κατοχή τους τα κλειδιά των κελαριών και των αποθηκών των περισσότερων ρωμαϊκών σπιτιών. Που ήταν τόσο πολλά, ώστε κατάφερναν πάντα να ανοίγουν ακόμα και τις κλειδαριές για τις οποίες δεν είχαν κλειδιά.

Αφού, λοιπόν, η πόρτα του στάβλου άνοιξε χάρη στο κλειδί του Ουγκόνιο, βρεθήκαμε μέσα στο σπίτι, που μας φάνηκε κατοικημένο. Φωνές και θόρυβοι έρχονταν απ’ τους επάνω ορόφους, πνιχτοί λόγω της απόστασης. Προτού σβήσουμε τη μοναδική λάμπα μας, ρίξαμε μια ματιά τριγύρω. Είχαμε μπει σε μια μεγάλη κουζίνα, που ήταν γεμάτη πιατικά, καζάνια, σιδερένιες σόμπες, δοχεία, χύτρες, χάλκινες κατσαρόλες, ταψιά με σιδερένια χερούλια, λεκάνες, τσαγιέρες και κανάτες. Όλα αυτά τα

σκεύη, που άλλα κρέμονταν στους τοίχους και άλλα ήταν τοποθετημένα σ’ έναν ξύλινο μπουφέ, ήταν εξαιρετικής ποιότητας, αντίθετα μ’ εκείνα που διέθετε το Ντοντσέλο. Διασχίσαμε το δωμάτιο, προσέχοντας να μην σκοντάψουμε πουθενά.

Στην άλλη άκρη της κουζίνας υπήρχε μια πόρτα. Την περάσαμε και βρεθήκαμε σ’ ένα άλλο δωμάτιο, όπου αναγκαστήκαμε ν’ ανάψουμε για λίγο τη λάμπα, το φως της οποίας φρόντισα να καλύψω με το χέρι μου.

Μπροστά μας, ένα κρεβάτι με ουρανό, σκεπασμένο με μια σατινένια κουβέρτα με κόκκινες και κίτρινες ρίγες. Δεξιά και αριστερά, ξύλινα κομοδίνα. Στη γωνία, μια φθαρμένη δερμάτινη καρέκλα δίχως μπράτσα. Κρίνοντας απ’ τα παλιά έπιπλα και τη μυρωδιά κλεισούρας, το δωμάτιο μάλλον δεν το χρησιμοποιούσε κανείς.

Μ’ ένα νεύμα διατάξαμε τον Ουγκόνιο να γυρίσει πίσω και να μας περιμένει στον στάβλο. Σε περίπτωση ανάγκης, δύο εισβολείς μπορούσαν να κατορθώσουν να ξεφύγουν σχετικά εύκολα. Όχι, όμως, τρεις.

Το ακατοίκητο δωμάτιο είχε κι αυτό μια πόρτα. Αφού έσβησα τη λάμπα μου, στήσαμε αυτί. Οι φωνές ακούγονταν αρκετά μακρινές, παρακινώντας μας να τολμήσουμε. Ανοίξαμε προσεκτικά την πόρτα και μπήκαμε στο επόμενο δωμάτιο, το τέταρτο στη σειρά. Ήταν το βεστιάριο. Όπως μαντέψαμε στο σκοτάδι, η πόρτα εισόδου βρισκόταν στ’ αριστερά μας. Απέναντι, στο βάθος ενός μικρού διαδρόμου, υπήρχε μια στριφογυριστή σκάλα σκαμμένη στον τοίχο. Ένα αμυδρό φως που ερχόταν από πάνω μάς επέτρεψε να προσανατολιστούμε.

Μετακινούμασταν με εξαιρετική προσοχή. Οι θόρυβοι και οι ομιλίες που ακούγαμε μέχρι τότε είχαν σχεδόν σταματήσει. Παρόλο που σήμερα η ιδέα μού φαίνεται

εντελώς τρελή, ο Άτο άρχισε ν’ ανεβαίνει. Τον προσπέρασα και μπήκα μπροστά του.

Στη μέση της σκάλας, ανάμεσα στο ισόγειο και τον πρώτο όροφο, βρήκαμε ένα μικρό δωμάτιο φωτισμένο από μια απλίκα, που περιείχε διάφορα έργα τέχνης. Σταθήκαμε να τα εξετάσουμε λίγο. Είχα μείνει έκθαμβος από την ποιότητα των επίπλων, που παρόμοια δεν είχα ξαναδεί στη ζωή μου. Σίγουρα ήμασταν στο σπίτι εύπορου ευγενούς. Ο αβάς πλησίασε σ’ ένα περίτεχνο τραπεζάκι από καρυδιά, που το κάλυπτε ένα πράσινο ύφασμα. Υψώνοντας το βλέμμα, ανακάλυψε μια πληθώρα από πίνακες ζωγραφικής: έναν Ευαγγελισμό, μια Πιετά, έναν Άγιο Φραγκίσκο με επιχρυσωμένη κορνίζα από καρυδιά, άλλον έναν πίνακα που απεικόνιζε τον Ιωάννη τον Βαπτιστή, μια μικρή ζωγραφιά σε πλαίσιο από επίχρυση ταρταρούγα και ένα γύψινο ανάγλυφο με τη Μαρία Μαγδαληνή. Διέκρινα έναν νιπτήρα που μου φάνηκε πως ήταν από αχλαδιά, σμιλεμένο με μεγάλη τέχνη και επιδεξιότητα. Από πάνω, κρεμόταν μια Σταύρωση από χαλκό και χρυσάφι, με τον σταυρό καμωμένο από έβενο. Τη μικρή αίθουσα συμπλήρωνε ένα τραπεζάκι από ανοιχτόχρωμο ξύλο, με ζωγραφιστό διάκοσμο, και δύο καρέκλες.

Αφού ανεβήκαμε μερικά σκαλιά ακόμα, φτάσαμε στον πρώτο όροφο. Με μια πρώτη ματιά έδειχνε έρημος και σκοτεινός. Ο Άτο Μελάνι μού έδειξε τα επόμενα σκαλιά, στα οποία έπεφτε ένα φως πιο δυνατό και καθαρό. Πράγματι, στον τοίχο της σκάλας ανακαλύψαμε μια απλίκα με τέσσερα μεγάλα κεριά. Αποκεί και πέρα βρισκόταν ο δεύτερος όροφος, όπου θα πρέπει να έμεναν οι ένοικοι του σπιτιού.

Σταθήκαμε για λίγο ακίνητοι, στήνοντας αυτί. Κανένας θόρυβος. Έτσι, προχωρήσαμε κι άλλο. Ξαφνικά, ένας

κρότος μάς έκανε ν’ αναπηδήσουμε. Μια πόρτα είχε ανοίξει κι ύστερα έκλεισε απότομα στον πρώτο όροφο, απ’ όπου ακούστηκαν δυο αντρικές φωνές, πολύ συγκεχυμένες για να γίνουν κατανοητές. Βήματα πλησίαζαν. Ο Άτο κι εγώ κοιταχτήκαμε με αγωνία. Ανεβήκαμε γρήγορα τέσσερα πέντε σκαλιά. Αφού προσπεράσαμε την απλίκα, βρήκαμε ένα μικρό δωμάτιο, στο πλατύσκαλο, όπου και χωθήκαμε, ελπίζοντας ότι τα βήματα δεν θα έφταναν σ’ αυτή την πρόχειρη κρυψώνα. Η τύχη μάς βοήθησε. Μια πόρτα έκλεισε, έπειτα μια άλλη, τελικά ο ήχος των βημάτων έσβησε, όπως και οι δύο αντρικές φωνές.

Κουρνιασμένοι άτσαλα στο μικρό δωμάτιο του ημιωρόφου, ο Άτο κι εγώ ανταλλάξαμε ένα βλέμμα ανακούφισης. Μια λάμπα μάς πρόσφερε αρκετό φως. Αφού κατάπιαμε τον πανικό μας και πήραμε μια ανάσα, κοιτάξαμε τριγύρω. Οι τοίχοι ήταν καλυμμένοι με μια μεγάλη και πλούσια βιβλιοθήκη, γεμάτη προσεκτικά τακτοποιημένους τόμους. Ο αβάς Μελάνι πήρε έναν και τον άνοιξε για να διαβάσει την προμετωπίδα.

Ήταν ο *Βίος της Οσίας Μαργαρίτας της Κορτόνα*, αγνώστου συγγραφέα. Ο Άτο έκλεισε το βιβλίο και το έβαλε γρήγορα στη θέση του. Πήρε στη συνέχεια τον πρώτο απ’ τους οκτώ τόμους ενός *Theatrum Vitae Humanae*, έναν τόμο με τον *Βίο του Αγίου Φιλίππου Νέρι*, έναν με τίτλο *Fundamentum Doctrinae motus gravium* του Βιτάλε Τζιορντάνο, έναν *Tractatus de Ordine Iudiciorum*, ύστερα μια ωραία έκδοση των *Institutiones ac meditations in Graecam linguam* και τέλος μια γαλλική γραμματική και ένα βιβλίο με θέμα *Η τέχνη της εκμάθησης του τρόπου που εξασφαλίζει έναν ωραίο θάνατο.*

Αφού ξεφύλλισε γρήγορα αυτό το παράξενο βιβλίο ηθικού περιεχομένου, ο αβάς κούνησε το κεφάλι με εκνευρισμό.

«Τι ψάχνετε;» τον ρώτησα με όσο πιο χαμηλή φωνή μπορούσα.

«Μα, είναι προφανές, τον κύριο του σπιτιού. Σήμερα όλος ο κόσμος γράφει το όνομά του στα βιβλία, και κυρίως στα σημαντικά έργα».

Προσπάθησα να βοηθήσω τον Άτο. Έτσι πέρασαν απ' τα χέρια μου το *De arte Gymnastica* του Τζερόλαμο Μερκουριάλε, ένα *Vocabularium Ecclesiasticum* και μια *Pharetra divini Amoris*, ενώ ο Άτο έριξε αναστενάζοντας μια ματιά στα *Έργα* του Πλάτωνα, καθώς και στο *Θέατρο του Ανθρώπου* του Γκασπάρ ντα Βίγια Λόμπος, προτού ανακαλύψει έκπληκτος ένα αντίτυπο του βιβλίου *Ο Βάκχος στην Τοσκάνη*, του αγαπημένου του Φραντσέσκο Ρέντι.

«Δεν καταλαβαίνω» ψιθύρισε τελικά. «Εδώ έχει τα πάντα: ιστορία, φιλοσοφία, θεολογία, αρχαίες και σύγχρονες γλώσσες, βιβλία για ένα σωρό θέματα, ακόμα και αστρολογίας. Να, κοίτα: *Οι αρκάνες των άστρων*, κάποιου Αντόνιο Καρνεβάλε, και οι *Ephemerides Andreae Argoli*. Ωστόσο, το όνομα του ιδιοκτήτη δεν υπάρχει σε κανένα».

Θεωρώντας ότι μέχρι τότε η τύχη μπορεί να ήταν με το μέρος μας, αλλά κινδυνεύαμε ανά πάσα στιγμή να μας τσακώσουν, σκεφτόμουν να προτείνω στον Άτο να φύγουμε. Όμως, εκείνη τη στιγμή έπεσε στο χέρι μου ένα βιβλίο ιατρικής – το πρώτο.

Ψάχνοντας ένα άλλο ράφι, ξετρύπωσα έναν τόμο του Βαλέσιου, *Medecina Septentrionalis,* και την *Anatomica pratica* του Μπονέτου, μια *Ρωμαϊκή συλλογή αντιδότων,* ένα *Liber observationum medicarum Ioannes Chenchi,* ένα *De Mali Ipocondriaci* του Πάολο Τάτσια, ένα *Commentarium Ioannis Casimiri in Hippocratis Aphorismos*, μια *Enciclopedia Chirurgica Rationalis* του

Τζιοβάνι Ντόλεο, καθώς και άλλα βιβλία ιατρικής, χειρουργικής και ανατομίας. Ξαφνιάστηκα ιδιαίτερα όταν είδα τους τέσσερις τόμους μιας επτάτομης έκδοσης με τα έργα του Γαληνού, πολύ όμορφα δεμένα με κόκκινο δέρμα και διακοσμημένα με χρυσά αραβουργήματα. Οι άλλοι τρεις έλειπαν απ’ τη θέση τους. Πήρα έναν, άγγιξα το πολύτιμο κάλυμμα, τον άνοιξα. Δεξιά και κάτω απ’ την προμετωπίδα, διάβασα: *Ioannis Tiracordae*.

«Ξέρω!» μουρμούρισα με ενθουσιασμό. «Ξέρω πού είμαστε».

Ετοιμαζόμουν ν’ ανακοινώσω την ανακάλυψή μου στον Άτο, όταν ακούστηκε πάλι μια πόρτα ν’ ανοίγει στον πρώτο όροφο και μια φωνή ηλικιωμένου ανθρώπου.

«Παραντίζα! Κατέβα! Ο φίλος μας φεύγει».

Μια γυναικεία φωνή απάντησε από τον δεύτερο όροφο ότι κατέβαινε αμέσως.

Να μαστε, λοιπόν, ανάμεσα σε δύο πυρά. Απ’ τη μια μεριά, η γυναίκα που κατέβαινε από τον δεύτερο όροφο και, από την άλλη, ο ιδιοκτήτης του σπιτιού που την περίμενε στον πρώτο. Το δωμάτιο όπου βρισκόμασταν δεν είχε πόρτες και ήταν πολύ μικρό για να κρυφτούμε. Επομένως, θα μας ανακάλυπταν.

Όπως οι σαύρες όταν τις κυνηγάει ένα αρπακτικό, κατρακυλήσαμε τα σκαλιά. Σπρωγμένοι απ’ την αγωνία, ελπίζαμε να φτάσουμε στον πρώτο όροφο πριν απ’ τους δύο άντρες. Διαφορετικά, δεν υπήρχε σωτηρία.

Η στιγμή της αλήθειας έφτασε σε κλάσματα δευτερολέπτου. Στη μέση της σκάλας, ακούσαμε τη φωνή του ιδιοκτήτη.

«Μην ξεχάσετε να μου φέρετε αύριο το λικεράκι σας!» είπε χαμηλόφωνα, αλλά σε εύθυμο τόνο, απευθυνόμενος στον καλεσμένο του. Ήμασταν χαμένοι.

Κάθε φορά που ξανασκέφτομαι εκείνες τις στιγμές του τρόμου, λέω μέσα μου ότι μόνο η Θεία Ευσπλαχνία μάς γλίτωσε απ’ τις τιμωρίες που σίγουρα αξίζαμε. Σκέφτομαι, επίσης, ότι, αν ο αβάς Μελάνι δεν είχε βάλει σ’ εφαρμογή μια απ’ τις μηχανορραφίες του, τα πράγματα θα είχαν πάρει πολύ διαφορετική τροπή.

Πράγματι, ο Άτο είχε τη φαεινή ιδέα να φυσήξει δυνατά τα τέσσερα κεριά που φώτιζαν εκείνο το τμήμα της σκάλας. Ύστερα καταφύγαμε στη μικρή βιβλιοθήκη, όπου γεμίσαμε τα πνευμόνια μας και σβήσαμε το κηροπήγιο. Όταν ο ιδιοκτήτης του σπιτιού εμφανίστηκε στη σκάλα, βρέθηκε στο απόλυτο σκοτάδι, ενώ η γυναικεία φωνή τον παρότρυνε να ξανανάψει τα κεριά. Αυτό το κόλπο μάς επέτρεψε να κρυφτούμε. Μέχρι οι δύο άντρες να πάνε πίσω και να επιστρέψουν κρατώντας μια λάμπα, εμείς προλάβαμε να κατέβουμε ψηλαφητά τη σκάλα.

Μόλις φτάσαμε στο ισόγειο, τρέξαμε στο ακατοίκητο δωμάτιο, απ’ όπου περάσαμε στην κουζίνα και τέλος στον στάβλο. Μέσα στη βιασύνη μου, σκόνταψα κι έπεσα με το κεφάλι στο σανό, προς μεγάλη έκπληξη ενός αλόγου. Ο Άτο έκλεισε γρήγορα την πόρτα, που ο Ουγκόνιο δεν δυσκολεύτηκε διόλου να την αμπαρώσει.

Μείναμε ακίνητοι στο σκοτάδι, με κομμένη την ανάσα και το αυτί κολλημένο στην πόρτα. Είχαμε την εντύπωση ότι πάνω από δύο άτομα κατέβαιναν στην αυλή. Τα βήματά τους αντηχούσαν στο πλακόστρωτο όλο και πιο κοντά στην κεντρική είσοδο που έβγαζε στον δρόμο. Το βαρύ μάνταλο σηκώθηκε, για να ξαναπέσει με υπόκωφο θόρυβο. Άλλα βήματα γύρισαν προς τα πίσω και χάθηκαν στη σκάλα. Νεκρική σιγή επικράτησε για λίγα λεπτά. Ο κίνδυνος έμοιαζε να έχει περάσει.

Ανάψαμε τη λάμπα μας και γλιστρήσαμε στην καταπακτή. Όταν το βαρύ, ξύλινο καπάκι έκλεισε από πάνω μας, μπόρεσα να αναγγείλω στον αβά Μελάνι την ανακάλυψή μου. Είχαμε μπει στο σπίτι του Τζιοβάνι Τιρακόρντα, παλιού αρχιάτρου των παπών.

«Είσαι σίγουρος;» με ρώτησε ο αβάς Μελάνι καθώς βυθιζόμασταν στα έγκατα της γης.

«Απόλυτα σίγουρος!» απάντησα.

«Ο Τιρακόρντα, τι σύμπτωση!» σχολίασε ο Άτο μ’ ένα μικρό γελάκι.

«Τον γνωρίζετε;»

«Εντελώς τυχαία. Ο Τιρακόρντα ήταν ο γιατρός του Κονκλάβιου
στη διάρκεια του οποίου ο συντοπίτης μου Ροσπιλιόζι εκλέχτηκε πάπας με το όνομα Κλήμης ΙΑ΄. Ήμουν παρών».

Όσο για μένα, δεν είχα απευθύνει ποτέ τον λόγο στον γέρο αρχίατρο. Έχοντας διατελέσει γιατρός δύο παπών, ο Τιρακόρντα δεχόταν τις εκδηλώσεις σεβασμού των κατοίκων της περιοχής, που εξακολουθούσαν να τον θεωρούν αρχίατρο, αν και ο μόνος τίτλος που είχε
πλέον ήταν αυτός του αναπληρωτή. Ζούσε σ’ ένα μικρό μέγαρο που ανήκε στον δούκα Σαλβιάτι, στην οδό Όρσο, σε απόσταση αναπνοής
από το Ντοντσέλο, στη γωνία της οδού Στούφα ντέλε Ντόνε. Ο χάρτης που είχε σχεδιάσει ο Άτο Μελάνι είχε αποδειχτεί σωστός. Από στοά σε στοά, είχαμε επιστρέψει στο σημείο εκκίνησης, βγαίνοντας στον στάβλο του Τιρακόρντα. Πολύ λίγα γνωρίζαμε για τον γιατρό – ότι είχε σύζυγο (ίσως την Παραντίζα, που τον ακούσαμε να τη φωνάζει λίγο νωρίτερα), ότι φιλοξενούσε δυο τρία νεαρά κορίτσια τα οποία βοηθούσαν στις δουλειές του σπιτιού,

τέλος ότι ασκούσε την τέχνη του στο νοσοκομείο του Αγίου Πνεύματος στη Σάσια.

Ήταν πιο φαρδύς παρά ψηλός, είχε καμπούρα και σχεδόν καθόλου λαιμό, κι ένα σεβαστών διαστάσεων στομάχι, στο οποίο ακουμπούσε συχνά τα χέρια του, στάση που, ενώ έδειχνε ότι ενσαρκώνει την αρετή της υπομονής και της ανοχής, στην πραγματικότητα μαρτυρούσε φλεγματική ιδιοσυγκρασία και δειλό χαρακτήρα. Πάνω από μια φορά τον είχα δει απ' το παράθυρο να περνάει στην οδό Όρσο, φορώντας μια τήβεννο που σερνόταν σχεδόν στα πόδια του, και συχνά τον παρατηρούσα την ώρα που συνομιλούσε με τους μαγαζάτορες ισιώνοντας το λεπτό μουστάκι και το γένι του. Αν και φαλακρός, δεν του άρεσαν καθόλου οι περούκες. Κρατούσε πάντα το καπέλο του στο χέρι, και το κρανίο του γυάλιζε στον ήλιο, τονίζοντας ένα χαμηλό και ρυτιδιασμένο μέτωπο και δυο μυτερά αυτιά. Όσες φορές τον συνάντησα, μου έκαναν εντύπωση η πρόσχαρη έκφραση και το καλοκάγαθο βλέμμα, τα ματόκλαδα που σκίαζαν τα βαθουλωμένα μάτια, τα κουρασμένα βλέφαρα του γιατρού που έχει συνηθίσει –χωρίς να παραιτείται ποτέ– να βλέπει τον πόνο του άλλου.

Έχοντας διανύσει το πιο δύσκολο τμήμα της επιστροφής, ο αβάς Μελάνι ρώτησε τον Ουγκόνιο αν μπορούσε να μας προμηθεύσει ένα αντικλείδι για την πόρτα του στάβλου.

«Διαβεβαιώνω την ευγένειά σας ότι δεν θα ξεχάσω να ικανοποιήσω αυτή την απαίτηση, και μάλιστα πριν απ' οτιδήποτε άλλο. Ακόμα και αν, για να είμαι πιο πατέρας παρά πατροκτόνος, θα ήταν πολύ καλύτερα εάν μου το ζητούσατε την προηγούμενη νύχτα».

«Εννοείς ότι θα ήταν πιο εύκολο να κάνεις το αντικλείδι χθες το βράδυ; Και πού;»

Ο Ουγκόνιο έδειξε να ξαφνιάζεται με την ερώτηση.

«Φυσικά στον δρομάκο των κάβιαρι, των κλειδαράδων, όπου τυπογραφεί ο Κομάρεκ».

Ο Άτο έσμιξε τα φρύδια. Έχωσε το χέρι στην τσέπη του και τράβηξε τη σελίδα της Βίβλου, την οποία ίσιωσε με την παλάμη του. Ύστερα σήκωσε τη σελίδα ψηλά δίπλα στη λάμπα που κρατούσα. Τον είδα να εξετάζει προσεκτικά τις σκιές που δημιουργούσαν τα τσακίσματα του χαρτιού στο φως.

«Τι στο καλό! Πώς μπόρεσε να μου ξεφύγει κάτι τέτοιο!» αναθεμάτισε ο αβάς.

Μου έδειξε ένα σχήμα που φαινόταν αμυδρά στο κέντρο της σελίδας.

«Αν κοιτάξεις προσεκτικά» άρχισε να μου εξηγεί «παρά την κακή κατάσταση αυτού του χαρτιού, θα μπορέσεις να διακρίνεις στο κέντρο το σχήμα ενός μεγάλου κλειδιού, ολόιδιου μ’ αυτό που ανοίγει το δωματιάκι του πανδοχείου. Να, εδώ, στο σημείο που το χαρτί είναι πιο ίσιο, ενώ στις άκρες είναι τσαλακωμένο».

«Άρα, αυτό το χαρτί είναι απλώς το περιτύλιγμα ενός κλειδιού!» συμπέρανα έκπληκτος.

«Ακριβώς. Πράγματι, το παράνομο τυπογραφείο του Κομάρεκ, του οποίου πελάτης είναι ο Στιλόνε Πριάσο, το ανακαλύψαμε στην οδό Κιάβαρι, όπου βρίσκονται όλα τα μαγαζάκια που φτιάχνουν κλειδιά και κλειδαριές».

«Κατάλαβα. Ο Στιλόνε Πριάσο έκλεψε τα κλειδιά και πήγε να βγάλει αντικλείδια στην οδό Κιάβαρι, δίπλα στον Κομάρεκ».

«Όχι, αγαπητέ μου. Ορισμένοι ένοικοι, όπως μου είπες κι εσύ ο ίδιος, ισχυρίζονται ότι έχουν ξαναμείνει στο Ντοντσέλο».

«Είναι αλήθεια. Ο Στιλόνε Πριάσο, ο Μπέντφορντ και ο Αντζιόλο Μπρενότσι, την εποχή της μακαρίτισσας της

κυρίας Λυγίας».

«Σωστά. Πιθανόν, λοιπόν, ο Στιλόνε να είχε ήδη το κλειδί του μικρού δωματίου που οδηγεί απ’ το πανδοχείο στα υπόγεια. Εξάλλου, είχε έναν πολύ καλό λόγο για να πάει στου Κομάρεκ, μην ξεχνάς το παράνομο φυλλάδιο. Όχι, δεν πρέπει ν’ αναζητούμε έναν πελάτη του Κομάρεκ, αλλά έναν άλλο ένοικο, ο οποίος πήρε για λίγο τα κλειδιά του Πελεγκρίνο επειδή χρειαζόταν ένα αντικλείδι».

«Τότε ο κλέφτης είναι ο πατήρ Ρομπλέντα! Ανέφερε τον Μαλαχία μόνο και μόνο για να δει τι εντύπωση θα μου έκανε. Μόλις αντιλήφθηκε ότι είχε χάσει το χαρτί της προφητείας στις υπόγειες στοές, προσπάθησε να με κάνει να προδοθώ καταστρώνοντας ένα σχέδιο αντάξιο των μεγαλύτερων κατασκόπων, σύμφωνα με την έκφραση του Ντουλτσιμπένι» φώναξα ενθουσιασμένος. Στη συνέχεια συνόψισα για χάρη του Άτο το λογύδριο του Ντουλτσιμπένι κατά των ιησουιτών κατασκόπων.

«Ναι, λοιπόν. Ο Ρομπλέντα μπορεί να είναι ο κλέφτης μας, πόσο μάλλον αφού…»

«Γκφρρρλουλμπχ» τον διέκοψε ο Τσιακόνιο.

«Λανθασμένοι και παραπλανητικοί συλλογισμοί» μετέφρασε ο Ουγκόνιο.

«Πώς;» ρώτησε ο αβάς Μελάνι με ύφος δύσπιστο.

«Ο Τσιακόνιο διαβεβαιώνει ότι το φύλλο δεν προέρχεται απ’ τον Μαλαχία, όπως λέτε, δίνοντας λιγότερα φάρμακα για να έχετε λιγότερους νεκρούς, φυσικά».

Ο Τσιακόνιο ξέθαψε κάτω απ’ τα ρούχα του μια μικρή Βίβλο, βρομερή και τρισάθλια, που όμως διαβαζόταν.

«Δεν την αποχωρίζεσαι ποτέ;» ρώτησα.

«Γκφρρρλουλμπχ».

«Αυτός ο τρωγλοδύτης είναι πολύ θρήσκος» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

Ψάξαμε στο ευρετήριο το όνομα του προφήτη Μαλαχία. Καθώς επρόκειτο για το τελευταίο βιβλίο των δώδεκα δευτερευόντων προφητών, βρισκόταν στις σελίδες του επιλόγου της Παλαιάς Διαθήκης. Ξεφύλλισα γρήγορα το βιβλίο και ανακάλυψα επιτέλους τον τίτλο. Άρχισα να διαβάζω με πολύ κόπο, εξαιτίας των μικροσκοπικών χαρακτήρων του κειμένου.

PROPHETIA
MALACHIAE

CAPVT I

Onus verbi Domini ad Israel in manu Malachiae.

Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: in quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob, Esau autem odio habui? & posui montes ejus in solitudinem, & hereditatem ejus in dracones deserti.

Quod si dixerit Idumaea: Destructi sumus, sed revertentes aedificabimus quae destructa sunt: Haec dicit Dominus exercituum: Isti aedificabunt, & ego destruam: & vocabuntur terminis impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in aeternum.

Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israel.

Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo Pater ergo sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit Dominus exercituum ad vos, & sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixitis: In quo despeximus nomen tuum?...

Σταμάτησα. Ο Μελάνι μού έτεινε τη σελίδα του χαρτιού που είχαν βρει ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο και τη συγκρίναμε με το κείμενο της Βίβλου. Υπήρχαν, αν και όχι τόσο ευανάγνωστα, τα ονόματα του Οζοχία, του Ακκαρών και του Βελζεβούλ, που απουσίαζαν απ' τη Βίβλο του Τσιακόνιο. Ούτε μία λέξη δεν αντιστοιχούσε.

«Είναι... είναι ένα άλλο κείμενο του Μαλαχία» παρατήρησα χωρίς δισταγμό.

«Γκφρρρλουλμπχ» απάντησε ο Τσιακόνιο κουνώντας το κεφάλι.

«Το φυλλάδιο, όπως λέει ο Τσιακόνιο, επικαλούμενος το νυστέρι της ευγένειάς σας, για να είναι οιωνοσκόπος και όχι ιεροσκόπος, και γιατρός παρά ζητιάνος, είναι το δεύτερο κεφάλαιο του Βιβλίου των Βασιλέων».

Μας εξήγησε ότι «Μαλαχί», η κομμένη λέξη που μπορούσε να διαβάσει κανείς στη σελίδα της Βίβλου, δεν ήταν μέρος του «Μαλαχίας» αλλά του «Μαλαχίμ», που στα εβραϊκά σημαίνει «των Βασιλέων». Πράγματι, σε πολλές Βίβλους, όπως είπε υπομονετικά, ο τίτλος εμφανίζεται όπως είναι στην έκδοση των Εβραίων, που δεν ανταποκρίνεται πάντα στην έκδοση των χριστιανών. Οι οποίοι, για παράδειγμα, δεν περιλαμβάνουν τα δύο βιβλία των Μακκαβαίων στις Άγιες Γραφές. Κατά συνέπεια, ο πλήρης τίτλος της σκισμένης και λεκιασμένης με αίμα σελίδας, ήταν, σύμφωνα με τους τυμβωρύχους:

<u>Γραμματοσειρά κειμένου στρογγυλόσχημη</u>

LIBER REGUM

SECUNDUS MALACHIM

Caput Primum

«Liber Regum» σήμαινε «Βιβλίο των Βασιλέων» και *«Secundus Malachim»* «Δεύτερο Βιβλίο των Βασιλέων» και όχι «του Μαλαχία». Ψάξαμε, λοιπόν, για το Δεύτερο Βιβλίο των Βασιλέων στη Βίβλο των τυμβωρύχων. Πράγματι, ο τίτλος και το κείμενο αντιστοιχούσαν ακριβώς στη σκισμένη σελίδα. Ο αβάς Μελάνι ήταν σκεφτικός.

«Μόνο μία ερώτηση: Γιατί δεν το είπατε νωρίτερα;» ρώτησε, ενώ εγώ φανταζόμουν ήδη την απάντηση που θα του έδιναν οι τυμβωρύχοι.

«Δεν μας κάνατε την τιμή να μας ρωτήσετε» απάντησε ο Ουγκόνιο.

«Γκφρρρλουλμπχ» συμφώνησε ο Τσιακόνιο.

Άρα, ο Ρομπλέντα δεν είχε κλέψει τα κλειδιά και τα μαργαριτάρια, δεν κυκλοφορούσε τις νύχτες στις υπόγειες στοές και δεν είχε χάσει τη σελίδα της Βίβλου, ενώ αγνοούσε τα πάντα γύρω απ’ την οδό Κιάβαρι, τον Κομάρεκ και, φυσικά, τον Ντε Μουρέ, αλλιώς Νικολά Φουκέ. Τίποτα δεν μας έκανε να τον υποψιαζόμαστε περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον, αφού το λογύδριό του σχετικά με την προφητεία του Αγίου Μαλαχία ήταν εντελώς τυχαίο. Με δυο λόγια, βρισκόμασταν στο σημείο απ’ όπου είχαμε ξεκινήσει.

Αντίθετα, μάθαμε ότι η υπόγεια στοά Δ κατέληγε σε μια μεγάλη και ευρύχωρη κατοικία, της οποίας ο ιδιοκτήτης υπήρξε αρχίατρος του ποντίφικα. Ωστόσο, άλλο ένα μυστήριο είχε έρθει να προστεθεί στα ήδη υπάρχοντα: η ανακάλυψη ενός φιαλιδίου με αίμα που κάποιος έχασε από απροσεξία (ή επίτηδες) στη στοά που οδηγούσε στο σπίτι του Τιρακόρντα.

«Πιστεύετε ότι το φιαλίδιο το έχασε ο κλέφτης;» ρώτησα τον αβά Μελάνι.

Την ώρα που του μιλούσα, ο αβάς σκόνταψε σε μια πέτρα και έπεσε κάτω. Τον βοηθήσαμε να σηκωθεί, παρόλο που αρνήθηκε τη βοήθειά μας. Ξεσκόνισε τα ρούχα του βιαστικά και, εκνευρισμένος απ' την πτώση του, άρχισε να καταφέρεται εναντίον αυτών που είχαν σκάψει τη στοά, εναντίον της πανούκλας, των γιατρών, της καραντίνας και, τέλος, εναντίον των δύο τυμβωρύχων, τους οποίους έλουσε με τόσο άδικες βρισιές, ώστε αντάλλαξαν ένα βλέμμα μεγάλης ταπείνωσης.

Χάρη σ' αυτό το περιστατικό, που στην αρχή έδειχνε ασήμαντο, μπόρεσα να δω καθαρά την αλλαγή που εδώ και λίγο καιρό είχε αρχίσει να συντελείται στον αβά Μελάνι. Ενώ τις πρώτες μέρες τα μάτια του έλαμπαν, τώρα ήταν συχνά σκοτεινιασμένα. Το παράστημά του είχε εγκαταλείψει την υπερηφάνεια προς χάριν της σύνεσης. Οι σταθερές κινήσεις του είχαν γίνει διστακτικές. Η ζωηρή και οξυδερκής σκέψη υποχωρούσε μπροστά στην αμφιβολία και στον δισταγμό. Βέβαια, είχαμε καταφέρει να μπούμε στο σπίτι του Τιρακόρντα και να γλιτώσουμε από σοβαρούς κινδύνους. Βέβαια, τολμούσαμε να εξερευνήσουμε καινούριες στοές ψηλαφητά, ή σχεδόν, στηριζόμενοι περισσότερο στη διαίσθηση του Τσιακόνιο παρά στο φως της λάμπας μας. Ωστόσο, μερικές φορές είχα την αίσθηση ότι το χέρι του αβά έτρεμε ελαφρά και τα βλέφαρά του χαμήλωναν σε μια βουβή προσευχή για τη σωτηρία μας.

Αυτές οι εναλλαγές στη διάθεσή του, που προς το παρόν εμφανίζονταν αραιά και πού, σαν μισοβυθισμένο ναυάγιο, είχαν αρχίσει να εκδηλώνονται πρόσφατα ή, μάλλον, πολύ πρόσφατα. Ήταν δύσκολο να εντοπίσω με ακρίβεια πότε, διότι δεν πυροδοτήθηκαν από κάποιο συγκεκριμένο γεγονός, αλλά από ιστορίες παλιές και νέες, που μετά βίας

ενώνονταν για να πάρουν μία και ενιαία μορφή. Μια μορφή που ήταν ακόμη φευγαλέα. Αντίθετα, η ουσία ήταν μαύρη και αιματοβαμμένη, όπως ο φόβος που, ήμουν σίγουρος, πότιζε τις σκέψεις του αβά Μελάνι.

Εγκαταλείψαμε την υπόγεια στοά Δ και γλιστρήσαμε στη στοά Γ, που αναμφίβολα άξιζε να εξερευνηθεί σε βάθος. Για την ώρα, αφήνοντας στα δεξιά μας την παρακαμπτήριο Ε, που οδηγούσε στο μέγαρο της Καγκελαρίας, ετοιμαζόμασταν να συνεχίσουμε ολόισια.

Το σκεφτικό ύφος και κυρίως η σιωπή του αβά Μελάνι μού έκαναν εντύπωση. Μαντεύοντας ότι συλλογιζόταν τις ανακαλύψεις, αποφάσισα να τον ρωτήσω ωθούμενος απ' την περιέργεια που ο ίδιος είχε ξεσηκώσει μέσα μου λίγες ώρες νωρίτερα.

«Είπατε ότι ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ δεν μίσησε ποτέ κανέναν τόσο όσο τον υπουργό Φουκέ».

«Ναι».

«Και ότι η οργή του θα ξεσπούσε σαν θύελλα εάν μάθαινε ότι ο Φουκέ δεν ήταν νεκρός, αλλά ζωντανός και ελεύθερος στη Ρώμη».

«Ακριβώς».

«Μα, γιατί τέτοιο μίσος;»

«Δεν είναι τίποτα μπροστά στο πάθος που επέδειξε κατά τη σύλληψή του και στη διάρκεια της δίκης».

«Το γεγονός ότι ο Φουκέ καταδικάστηκε δεν ήταν αρκετό για τον βασιλιά;»

«Δεν είσαι ο μόνος που αναρωτιέσαι. Και δεν χρειάζεται να βασανίζεσαι, διότι ποτέ κανείς δεν βρήκε την απάντηση σ' αυτό το ερώτημα. Ούτε καν εγώ. Τουλάχιστον για την ώρα».

Το μυστήριο που κάλυπτε το μίσος που έτρεφε ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ για τον Φουκέ, εξήγησε ο αβάς Μελάνι, έπρεπε ν’ αναζητηθεί στο Παρίσι, θέατρο ατελείωτων αντιπαραθέσεων.

«Υπάρχουν πράγματα που δεν σου έχω πει ακόμη, λόγω έλλειψης χρόνου».

Προσποιήθηκα ότι πίστεψα αυτή τη δικαιολογία. Μάντευα, όμως, ότι εξαιτίας της νέας ψυχολογίας του, τώρα πια ο Άτο ήταν έτοιμος να μου μιλήσει για τις λεπτομέρειες τις οποίες είχε μέχρι τώρα αποσιωπήσει. Έτσι, έφερε στη μνήμη του για χάρη μου τις φριχτές ημέρες στη διάρκεια των οποίων το σχοινί της συνωμοσίας σφίχτηκε γύρω απ’ τον λαιμό του υπουργού.

Ο Κολμπέρ αρχίζει να υφαίνει τον ιστό του την ημέρα που πεθαίνει ο καρδινάλιος Μαζαρίνος. Ξέρει ότι πρέπει να δρα συνεχώς πίσω απ’ το πρόσχημα του δημόσιου συμφέροντος και της δόξας της μοναρχίας. Ξέρει, επίσης, ότι δεν έχει πολύ χρόνο στη διάθεσή του. Πρέπει να βιαστεί, όσο ο βασιλιάς είναι ακόμη άπειρος σε θέματα οικονομίας. Ο Λουδοβίκος αγνοεί τι ακριβώς συνέβη υπό τη διοίκηση του Μαζαρίνου, τα σκοτεινά γρανάζια της οποίας του διαφεύγουν. Καθώς είναι ο μόνος που έχει στην κατοχή του τα έγγραφα του καρδινάλιου, ο Κολμπέρ γνωρίζει χιλιάδες μυστικά. Και καθώς ανοίγει τους φακέλους και παραποιεί τα στοιχεία, το Φίδι δεν χάνει την ευκαιρία να ενσταλάζει στο μυαλό του μονάρχη, σαν δηλητήριο, τη δυσπιστία απέναντι στον υπουργό, τον οποίο ωστόσο κολακεύει με παραπλανητικές εκδηλώσεις πίστης. Το τέχνασμα στέφεται από επιτυχία. Ο βασιλιάς ήδη σκέφτεται να πλήξει τον υπουργό των Οικονομικών τρεις μήνες πριν απ’ τη γιορτή στο Βο. Υπάρχει, όμως, ένα τελευταίο εμπόδιο: ο Φουκέ κατέχει τη θέση του γενικού

εισαγγελέα, η οποία του εξασφαλίζει κοινοβουλευτική ασυλία. Επικαλούμενος τις επείγουσες οικονομικές ανάγκες του βασιλιά, ο *Colubra* πείθει τον Σκίουρο να πουλήσει τη θέση.

Ο καημένος ο Νικολά πέφτει στην παγίδα. Θα εισπράξει ένα εκατομμύριο τετρακόσιες χιλιάδες λίρες. Αμέσως θα παραδώσει το εκατομμύριο στον βασιλιά.

«Μόλις πήρε τα χρήματα, ο βασιλιάς είπε: "Έβαλε μόνος του τις αλυσίδες στα χέρια του"» θυμήθηκε με πικρία ο Άτο, ξεσκονίζοντας τα μανίκια του απ' το χώμα και εξετάζοντας με δυσαρέσκεια τις κατεστραμμένες δαντέλες στους καρπούς του.

«Είναι φριχτό!» μου ξέφυγε από αγανάκτηση.

«Όχι όσο νομίζεις, αγόρι μου. Για πρώτη φορά ο νεαρός βασιλιάς δοκίμαζε τα όρια της εξουσίας του. Πράγμα που γίνεται μόνο επιβάλλοντας τη βασιλική αυθαιρεσία και, επομένως, την αδικία. Το να στηρίζεις τους άριστους, που οι ικανότητές τους τους οδηγούν ήδη στην κορυφή, δεν βοηθάει διόλου στην επίδειξη δύναμης. Αντίθετα, τοποθετώντας τον μέτριο και τον κακό επικεφαλής των συνετών και των καλών, αναποδογυρίζοντας από καπρίτσιο και μόνο τη φυσική ροή των πραγμάτων, αποδεικνύεις περίτρανα την ισχύ σου».

«Και ο Φουκέ δεν υποψιάστηκε ποτέ τίποτα;»

«Είναι μυστήριο. Πολλές φορές τον προειδοποίησαν ότι εξυφαίνεται μυστική συνωμοσία εναντίον του. Εκείνος, όμως, είχε τη συνείδησή του ήσυχη. Θυμάμαι ότι μου απαντούσε συχνά χρησιμοποιώντας τα λόγια ενός από τους προκατόχους του: "Οι υπουργοί είναι φτιαγμένοι για να τους μισούν". Να τους μισούν οι βασιλείς, οι οποίοι απαιτούν όλο και περισσότερα χρήματα για τους πολέμους

και τους χορούς τους. Να τους μισεί ο λαός, που δεν μπορεί να πληρώσει τα χρέη του».

Ο Φουκέ, συνέχισε ο Άτο, έμαθε ακόμα ότι κάτι σημαντικό θα λάμβανε χώρα στη Νάντη, όπου δεν θα δίσταζαν να του περάσουν αλυσίδες. Παρ' όλα αυτά, αρνιόταν να κοιτάξει την αλήθεια καταπρόσωπο. Ήταν σίγουρος ότι ο βασιλιάς ετοιμαζόταν να συλλάβει τον Κολμπέρ. Φτάνοντας στη Νάντη, ακολούθησε τη συμβουλή των φίλων του, οι οποίοι του συνέστησαν να καταλύσει σ' ένα μέρος που να διαθέτει υπόγειο πέρασμα. Ήταν ένα παλιό υδραγωγείο, κοντά σε μια παραλία όπου ένα πλήρως εξοπλισμένο πλοίο θα τον περίμενε έτοιμο ανά πάσα στιγμή να σηκώσει άγκυρα και να τον οδηγήσει σε ασφαλές λιμάνι.

Τις επόμενες ημέρες ο Φουκέ αντιλήφθηκε ότι οι γύρω δρόμοι ήταν γεμάτοι σωματοφύλακες. Άρχιζε ν' ανοίγει τα μάτια, ωστόσο δήλωνε στους οπαδούς του ότι ποτέ δεν θα το σκάσει. «Πρέπει να αντιμετωπίσω τον κίνδυνο, δεν μπορώ να πιστέψω ότι ο βασιλιάς θέλει να με καταστρέψει».

«Μοιραίο λάθος!» είπε ο Άτο. «Ο υπουργός γνώριζε μόνο την πολιτική της εμπιστοσύνης. Δεν αντιλήφθηκε ποτέ ότι η εποχή του χαρακτηριζόταν πλέον μόνο απ' την πολιτική της υποψίας. Με τον θάνατο του Μαζαρίνου, τα πάντα είχαν αλλάξει».

«Πριν απ' τον θάνατο του Μαζαρίνου, δηλαδή, πώς ήταν η Γαλλία;» ρώτησα.

Ο αβάς Μελάνι αναστέναξε.

«Πώς ήταν, πώς ήταν... Ήταν η παλιά, καλή Γαλλία του Λουδοβίκου ΙΓ΄. Ένας κόσμος, πώς να σ' το πω; Πιο ανοιχτός και πιο ευέλικτος, όπου η ελευθερία του λόγου και της κρίσης, η ευτυχής πρωτοτυπία, η τόλμη στη

συμπεριφορά και η ισορροπία στα ήθη νόμιζες ότι θα βασίλευαν για πάντα – στους κύκλους της μαντάμ ντε Σεβινιέ και της φίλης της μαντάμ ντε Λαφαγιέτ, όπως και στα γνωμικά του Λα Ροσφουκό και στους στίχους του Ζαν ντε Λα Φοντέν. Κανένας δεν μπορούσε να προβλέψει την απόλυτη και ψυχρή εξουσία που θα ασκούσε ο νέος βασιλιάς».

Έξι μήνες ήταν αρκετοί, ώστε το Φίδι να καταστρέψει τον Σκίουρο. Μετά τη σύλληψή του, ο Φουκέ σάπισε τρεις μήνες στη φυλακή μέχρι να αρχίσει η δίκη. Τον Δεκέμβριο του 1661, συστάθηκε το δικαστήριο που θα τον δίκαζε. Αποτελείτο από τον καγκελάριο Πιερ Σεγκιέ, τον πρόεδρο Λαμουανιόν, καθώς και είκοσι έξι μέλη επιλεγμένα από τα περιφερειακά κοινοβούλια και τους εισηγητές.

Ο πρόεδρος Λαμουανιόν άνοιξε τη συνεδρίαση παρουσιάζοντας με τραγικό τρόπο και μεγάλη έμφαση τη δυστυχία που ταλάνιζε τον λαό της Γαλλίας, που λύγιζε κάθε χρόνο από το βάρος νέων φόρων, που είχε εξαντληθεί απ’ την πείνα, τις αρρώστιες, την απελπισία. Κατάσταση που χειροτέρεψε εξαιτίας της φτωχής γεωργικής παραγωγής των τελευταίων χρόνων. Σε πολλές επαρχίες ο κόσμος κυριολεκτικά πέθαινε απ’ την πείνα, ενώ το αρπακτικό χέρι των φοροεισπρακτόρων δεν γνώριζε κανέναν οίκτο και έκλινε πάνω απ’ τα καημένα τα χωριά με όλο και μεγαλύτερη απληστία.

«Η δυστυχία του λαού, λοιπόν, με κάποιον τρόπο είχε να κάνει με τον Φουκέ;» ρώτησα.

«Φυσικά. Χρησίμευε στην εκπόνηση και στην επιβεβαίωση ενός θεωρήματος: ο κόσμος πέθαινε απ’ την πείνα στην επαρχία, επειδή ο Φουκέ πλούτιζε με τρόπο προκλητικό σε βάρος του κράτους».

«Και δεν ήταν έτσι;»

«Όχι βέβαια. Κατ’ αρχάς, ο Φουκέ δεν ήταν πραγματικά πλούσιος. Κι έπειτα, μετά τη φυλάκισή του στο Πινιερόλ, η δυστυχία των χωριών μεγάλωσε ακόμα περισσότερο. Όμως, άκουσε καλύτερα τη συνέχεια».

Την ημέρα που άρχισε η δίκη, διαβάστηκε σε όλες τις εκκλησίες του βασιλείου μια ανακοίνωση που καλούσε τους πολίτες να καταγγείλουν όλους τους επιστάτες, τους φοροεισπράκτορες και τους ελεγκτές που ήταν ένοχοι για καταχρήσεις. Αν δεν υπάκουαν, θα κατηγορούνταν για κλοπή δημόσιου χρήματος, έγκλημα που τιμωρείται ακόμα και με θάνατο.

«Δεν υπήρχε τίποτα πιο αναληθές. Ο Φουκέ δεν έπαυε να επισημαίνει στο στέμμα, αν και μάταια, τον κίνδυνο που συνιστούσε η αύξηση των φόρων. Όταν τον έστειλαν στην επαρχία Ντοφινέ, ως υπουργό των Οικονομικών, με σκοπό να στραγγίξει κι άλλο τους κατοίκους της, ο Μαζαρίνος έγινε πυρ και μανία εναντίον του, αφού, έπειτα από επισταμένες μελέτες, ο Φουκέ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι φόροι που επιβάλλονταν στη συγκεκριμένη επαρχία ήταν δυσβάσταχτοι και τόλμησε να παρουσιάσει στο Παρίσι μια επίσημη αίτηση απαλλαγής. Οι κοινοβουλευτικοί του Ντοφινέ τον υποστήριξαν μαζικά».

Όμως κανένας δεν θυμόταν πλέον εκείνη την εποχή. Στη διάρκεια της δίκης, εναντίον του υπουργού απαγγέλθηκαν οι κατηγορίες που στην αρχή έφταναν τις ενενήντα έξι, αλλά ο δικαστής τις περιόρισε στο τέλος σε δέκα. Τον κατηγορούσαν, πρώτον, ότι παραχώρησε στον βασιλιά πλαστά δάνεια, επί των οποίων εισέπραξε αδικαιολόγητα τόκους. Δεύτερον, ότι ανέμειξε παράνομα τα χρήματα του βασιλιά με τα δικά του και τα χρησιμοποίησε για προσωπικούς σκοπούς. Τρίτον, ότι είχε λάβει από δημοπράτες πάνω από τριακόσιες χιλιάδες λίρες, για να

τους παραχωρήσει ευνοϊκούς όρους, και ότι είχε εισπράξει ο ίδιος, χρησιμοποιώντας πλαστό όνομα, τα αντίστοιχα ποσά. Τέταρτον, ότι έδωσε στο κράτος ληγμένες συναλλαγματικές, εισπράττοντας μετρητά.

Στην αρχή της διαδικασίας, το μίσος του λαού κατά του Φουκέ εκδηλώθηκε με πάθος. Από την επομένη κιόλας της σύλληψής του, οι φρουροί του αναγκάστηκαν να παρακάμψουν πολλά χωριά, διότι το οργισμένο πλήθος ήταν έτοιμο να τον κατασπαράξει ζωντανό.

Κλεισμένος στο μικροσκοπικό κελί του, απομονωμένος απ’ όλα και απ’ όλους, ο υπουργός ήταν ανίκανος να υπολογίσει το βάθος της αβύσσου στην οποία είχε πέσει. Καθώς η υγεία του χειροτέρευε, ζήτησε να του στείλουν έναν εξομολόγο. Απηύθυνε αιτήσεις χάριτος στον βασιλιά. Τρεις φορές τον ικέτεψε να τον δεχτεί σε ακρόαση. Μάταια. Έστειλε παντού επιστολές στις οποίες υποστήριζε με υπερηφάνεια την υπόθεσή του. Βαυκαλιζόταν με την ελπίδα ότι το επεισόδιο μπορεί να έληγε αξιοπρεπώς. Όλες οι αιτήσεις του απορρίφθηκαν. Κι έτσι αναγκάστηκε να παραδεχτεί ότι καμία ρωγμή δεν υπήρχε περίπτωση ν’ ανοιχτεί στον τοίχο του μίσους που είχαν χτίσει γύρω του ο βασιλιάς και ο Κολμπέρ.

Στο μεταξύ, ο Κολμπέρ συνωμοτούσε κρυφά. Συγκάλεσε τα μέλη του δικαστηρίου ενώπιον του βασιλιά και τους βομβάρδισε με υπαινιγμούς, εξαναγκασμούς, απειλές. Ακόμα χειρότερα, υπέβαλε πολλούς μάρτυρες σε ανακρίσεις.

Μας διέκοψε ο Ουγκόνιο, δείχνοντάς μας μια καταπακτή στην οποία είχε γλιστρήσει μαζί με τον Τσιακόνιο λίγες βδομάδες νωρίτερα, όταν ανακάλυψαν την υπόγεια στοά την οποία διασχίζαμε.

«Πού οδηγεί η καταπακτή;»

«Πίσω και κάτω απ’ το Πάνθεον».

«Μην το ξεχάσεις, αγόρι μου» μου είπε ο Άτο. «Αν κατάλαβα καλά, αυτή η καταπακτή οδηγεί σε μια στοά πίσω απ’ το Πάνθεον κι αποκεί σε μια ιδιωτική αυλή, όπου, χρησιμοποιώντας ένα απ’ τα κλειδιά σας, ανοίγουμε την καγκελόπορτα και βρισκόμαστε στον δρόμο, σωστά;»

Ο Ουγκόνιο ένευσε καταφατικά μ’ ένα χαμόγελο ικανοποίησης, διευκρινίζοντας ωστόσο ότι δεν υπήρχε λόγος να καταφύγουμε στα κλειδιά του, διότι η καγκελόπορτα ήταν πάντα ανοιχτή. Αφού χάραξα τις πληροφορίες στη μνήμη μου, συνεχίσαμε όλοι τον δρόμο μας και ο αβάς την αφήγησή του.

Στη δίκη του ο Φουκέ υπερασπίστηκε μόνος του τον εαυτό του, χωρίς συνήγορο. Ο λόγος του ήταν χειμαρρώδης, οι σκέψεις του οξυδερκείς, η επιχειρηματολογία του έξυπνη και διεισδυτική, η μνήμη του αλάνθαστη. Παρόλο που τα έγγραφά του είχαν κατασχεθεί –και προφανώς είχε αφαιρεθεί από μέσα κάθε στοιχείο που θα μπορούσε να αποδείξει την αθωότητά του–, ο υπουργός ήταν σε θέση να απαντάει καλύτερα απ’ τον καθένα. Για κάθε ένσταση, είχε την κατάλληλη απάντηση. Αδύνατον να τον αντικρούσει κανείς.

«Όπως σου έχω ήδη αναφέρει, αποκαλύφθηκε ότι ορισμένα έγγραφα είχαν παραποιηθεί από τον Μπεριέ, άνθρωπο του Κολμπέρ. Στο τέλος, η δικογραφία (ένα βουνό από χαρτιά) δεν επέτρεψε ν’ αποδειχθεί καμία κατηγορία εναντίον του Φουκέ! Αντίθετα, αποδείχθηκε η ευθύνη και η ενοχή του Μαζαρίνου, αν και το όνομά του παρέμεινε καθαρό».

Ο Κολμπέρ και ο βασιλιάς, που υπολόγιζαν σε μια δικαιοσύνη εντελώς χειραγωγημένη, γρήγορη και σκληρή, δεν είχαν προβλέψει ότι πολλοί δικαστές, παλιοί

θαυμαστές του Φουκέ, θα αρνούνταν να μετατρέψουν τη δίκη σε μια απλή διαδικασία.

Ο καιρός κύλησε γρήγορα. Απ’ τη μία συνεδρίαση στην άλλη, πέρασαν τρία ολόκληρα χρόνια. Οι παθιασμένες αγορεύσεις του Φουκέ αποτελούσαν θέαμα για όλους τους Παριζιάνους. Ο λαός, που είχε θελήσει να σκοτώσει τον Φουκέ τη στιγμή της σύλληψής του, σιγά σιγά μετάνιωνε. Ο Κολμπέρ δεν υποχώρησε σπιθαμή, προκειμένου να εισπράξει τους φόρους που θα χρηματοδοτούσαν τους καινούριους πολέμους και την ολοκλήρωση των έργων στον πύργο των Βερσαλλιών. Οι χωρικοί είχαν φτάσει σε απόγνωση, καθώς όλο και πιο συχνά τους καταπίεζαν, τους καταδίωκαν, τους κρεμούσαν. Ο Φουκέ ποτέ δεν είχε διανοηθεί ν’ ασκήσει την πίεση που ασκούσε το Φίδι. Επιπλέον, η απογραφή των περιουσιακών στοιχείων του Φουκέ τη στιγμή της σύλληψής του απέδειξε ότι ο λογαριασμός του υπουργού ήταν ελλειμματικός. Η μεγαλοπρέπεια που τον περιέβαλλε δεν ήταν παρά στάχτη στα μάτια των πιστωτών του κράτους, στους οποίους είχε εγγυηθεί προσωπικά, μην ξέροντας πώς αλλιώς να καλύψει τα έξοδα των πολέμων της Γαλλίας. Έτσι, είχε συνάψει πολλά προσωπικά δάνεια, που ανέρχονταν σε δεκαέξι εκατομμύρια λίρες, βάζοντας υποθήκη την περιουσία του σε γη και ακίνητα, που ανερχόταν σε δεκαπέντε εκατομμύρια λίρες.

«Ψίχουλα σε σύγκριση με τα τριάντα τρία εκατομμύρια που κληροδότησε ο Μαζαρίνος στους ανιψιούς του!» σχολίασε ο Άτο με πάθος.

«Τότε, λοιπόν, ο Φουκέ θα μπορούσε να σωθεί» παρατήρησα.

«Και ναι και όχι» απάντησε ο αβάς, ενώ γεμίζαμε τη λάμπα μας με λάδι. «Πρώτα απ’ όλα, ο Κολμπέρ τα

κανόνισε έτσι, ώστε οι δικαστές να μην έχουν πρόσβαση στην απογραφή της περιουσίας του Φουκέ. Μάταια ο υπουργός ικέτευε να τη συμπεριλάβουν στον φάκελο της δίκης. Κι έπειτα, η ανακάλυψη που τον έκαψε έγινε ακριβώς μετά τη σύλληψή του».

Ήταν η τελευταία κατηγορία, που δεν είχε καμία σχέση με καταχρήσεις ή άλλα οικονομικά θέματα. Επρόκειτο για ένα έγγραφο το οποίο οι άντρες που είχαν αναλάβει να ψάξουν το σπίτι του Φουκέ στο Σεν Μαντέ βρήκαν πίσω από έναν καθρέφτη. Μια επιστολή του 1657, τέσσερα χρόνια πριν απ’ τη σύλληψή του, που απευθυνόταν στους φίλους και στην οικογένειά του. Σ’ αυτό το γράμμα, ο υπουργός εξέφραζε την αγωνία που του προκαλούσαν η αυξανόμενη δυσπιστία του Μαζαρίνου απέναντί του και οι δολοπλοκίες με τις οποίες οι εχθροί του προσπαθούσαν να τον καταστρέψουν. Ο Φουκέ έδινε στη συνέχεια οδηγίες για την περίπτωση που ο Μαζαρίνος τον έβαζε φυλακή. Ένα σχέδιο που δεν αποσκοπούσε στην επανάσταση, αλλά στην πρόκληση πολιτικών αναταραχών, που στόχο είχαν να ανησυχήσουν τον καρδινάλιο και να τον ωθήσουν σε συμβιβασμούς, γνωρίζοντας ότι ο Μαζαρίνος συνήθιζε να ανακαλεί τις αποφάσεις του για να βγαίνει απ’ τη δύσκολη θέση.

Παρόλο που αυτό το έγγραφο δεν έκανε πουθενά την παραμικρή νύξη κατά του στέμματος, εμφανίστηκε απ’ την κατηγορούσα αρχή ως σχέδιο πραξικοπήματος, υπονοώντας την Επανάσταση της Σφενδόνης, την οποία όλοι οι Γάλλοι θυμόντουσαν πολύ καλά. Πάντα σύμφωνα με το κατηγορητήριο, οι επαναστάτες θα φιλοξενούνταν στο οχυρωμένο νησί Μπελ Ιλ, το οποίο ανήκε στον Φουκέ. Στάλθηκαν τότε στην ακτή της Βρετάνης απεσταλμένοι,

που βάλθηκαν να παρουσιάσουν τα οχυρωματικά έργα, τα κανόνια και τα πολεμοφόδια ως αποδείξεις συνωμοσίας.

«Γιατί ο Φουκέ θέλησε να οχυρώσει το νησί;»

«Ήταν διάνοια στη στρατηγική των θαλασσών και σκόπευε να κάνει το Μπελ Ιλ ναυτική βάση κατά της Αγγλίας. Σκεφτόταν, μάλιστα, να χτίσει μια πόλη της οποίας το φυσικό λιμάνι, που ήταν σε πολύ καλή θέση, θα αποσπούσε απ’ το Άμστερνταμ όλες τις εμπορικές συναλλαγές του βορρά, προσφέροντας έτσι πολύτιμες υπηρεσίες στον βασιλιά και στη Γαλλία».

Ενώ, λοιπόν, είχε συλληφθεί με την κατηγορία της κατάχρησης, ο Φουκέ βρέθηκε να δικάζεται ως υποκινητής επανάστασης. Και δεν ήταν μόνον αυτό. Ανακάλυψαν στο Σεν Μαντέ ένα ξύλινο κιβώτιο με κλειδαριά, το οποίο περιείχε τη μυστική αλληλογραφία του υπουργού. Οι απεσταλμένοι του βασιλιά βρήκαν τα ονόματα των πιστών φίλων και οπαδών του κατηγορουμένου, και πολλοί ήταν εκείνοι που άρχισαν να τρέμουν. Οι επιστολές, πολλές από τις οποίες είχαν παραδοθεί στον βασιλιά, κατέληξαν όλες στα χέρια του Κολμπέρ. Ο οποίος, συνειδητοποιώντας την πιθανή χρησιμότητά τους ως μοχλό πίεσης ενάντια σ’ αυτούς που εμπλέκονταν στην αλληλογραφία, κράτησε τις περισσότερες για τον εαυτό του. Τις υπόλοιπες, που προσεκτικά ξεχώρισε μόνος του, τις έκαψε για να μην αποκαλυφθούν γνωστά ονόματα».

«Πιστεύετε ότι οι επιστολές του Κίρχερ, που βρήκατε στο γραφείο του Κολμπέρ, προέρχονται από αυτό το κιβώτιο;»

«Πιθανόν».

«Και πώς τελείωσε η δίκη;»

Ο Φουκέ ζήτησε την εξαίρεση ορισμένων δικαστών. Για παράδειγμα, του Πουσόρ, θείου του Κολμπέρ, που επιτίθετο με τόση σφοδρότητα στον Φουκέ, ώστε τον εμπόδιζε ν’

απαντάει, προκαλώντας έτσι την αντίδραση των άλλων δικαστών.

Ο καγκελάριος Σεγκιέ, ο οποίος στην Επανάσταση της Σφενδόνης είχε πάρει το μέρος των εξεγερθέντων εναντίον του στέμματος, καθόταν και αυτός στα έδρανα των δικαστών. Ο Φουκέ έκανε την εξής παρατήρηση: Πώς ο Σεγκιέ ήταν σε θέση να κρίνει ένα έγκλημα κατά του κράτους; Την επομένη, όλο το Παρίσι χειροκρότησε τη λαμπρή απάντηση του κατηγορουμένου, ο οποίος ωστόσο είδε το αίτημά του να απορρίπτεται.

Το κοινό άρχισε να βράζει. Δεν περνούσε μέρα που να μην επιρρίπτεται στον Φουκέ μια καινούρια κατηγορία. Οι κατήγοροί του χόντρυναν τόσο το σκοινί, που κινδύνευε να είναι πια πολύ παχύ για να μπορέσει να τον πνίξει.

Έτσι, έφτασε η κρίσιμη ώρα. Ο ίδιος ο βασιλιάς ζήτησε από ορισμένους δικαστές να μην είναι τόσο συνεπείς. Ο Ταλόν, που έδειχνε μεγάλο ζήλο αλλά μικρή επιτυχία στις αγορεύσεις του, υποχρεώθηκε να παραδώσει τη θέση του σ’ έναν άλλο εισαγγελέα, τον Σαμιγιάρ. Στις 14 Νοεμβρίου 1664, ο Σαμιγιάρ παρουσίασε στο δικαστήριο τα πορίσματά του. Ζήτησε να καταδικαστεί ο Φουκέ σε θάνατο δι’ απαγχονισμού και να επιστραφούν στο κράτος τα ποσά που είχε υπεξαιρέσει. Στη συνέχεια, πήραν τον λόγο οι υπερασπιστές του. Ο δικαστής Ολιβιέ ντ’ Ορμεσόν, που μάταια τον είχε εκφοβίσει ο Κολμπέρ, μίλησε με πάθος επί πέντε μέρες, ξεσπώντας εναντίον του πλαστογράφου Μπεριέ και των συνεργών του. Ολοκλήρωσε την αγόρευσή του ζητώντας την καταδίκη του σε εξορία – η καλύτερη δυνατή λύση για τον Φουκέ.

Ο δεύτερος υπερασπιστής του, ο Σεντ Ελέν, υιοθέτησε στην αγόρευσή του τόνους πιο μετριοπαθείς, ζητώντας στο

τέλος την καταδίκη του Φουκέ σε θάνατο. Στη συνέχεια, κάθε δικαστής εξέδωσε τη δική του ετυμηγορία.

Η διαδικασία υπήρξε μακρά, οδυνηρή – και μοιραία για ορισμένους. Ο δικαστής Μασενό οδηγήθηκε στην αίθουσα, παρά τη σοβαρή αδιαθεσία του, ψιθυρίζοντας: «Καλύτερα να πεθάνω τώρα». Ψήφισε υπέρ της εξορίας. Ο δικαστής Πονσαρτρέν, που είχε αντισταθεί στη δωροδοκία και στις απειλές του Κολμπέρ, ψήφισε κι αυτός με τη σειρά του υπέρ της εξορίας, καταστρέφοντας έτσι τη σταδιοδρομία τόσο τη δική του όσο και του γιου του. Όσο για τον δικαστή Ροκεζάντ, τελείωσε τη ζωή του εξόριστος, διότι αρνήθηκε να ψηφίσει υπέρ της θανατικής ποινής.

Από τους είκοσι έξι δικαστές, μόνο εννέα ψήφισαν την καταδίκη σε θάνατο. Το κεφάλι του Φουκέ είχε σωθεί.

Στο Παρίσι, μόλις έγινε γνωστή η απόφαση που έσωζε τη ζωή του Φουκέ και του ξανάδινε την ελευθερία του, έστω και εκτός Γαλλίας, η ανακούφιση και η χαρά ήταν μεγάλες.

Και τότε ανέβηκε στη σκηνή ο Λουδοβίκος ΙΔ΄. Έξαλλος από θυμό, ήταν ανένδοτος. Δεν ήθελε με κανέναν τρόπο την ποινή της εξορίας. Κήρυξε άκυρη την ετυμηγορία του δικαστηρίου, εκμηδενίζοντας τα τρία χρόνια της δίκης. Με μια απόφαση χωρίς προηγούμενο στην ιστορία του βασιλείου της Γαλλίας, ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς εφάρμοσε το βασιλικό δικαίωμα μετατροπής της ποινής, που μέχρι τότε χρησιμοποιείτο για ν’ αποδοθεί χάρις, και καταδίκασε τον Φουκέ σε ισόβια κάθειρξη, ποινή που θα έπρεπε να εκτίσει στην πιο πλήρη απομόνωση, στο μακρινό φρούριο του Πινιερόλ.

«Το Παρίσι έμεινε κατάπληκτο. Κανένας δεν κατάλαβε ποτέ τον λόγο αυτής της κίνησης. Ο βασιλιάς έδειξε ότι έτρεφε για τον Φουκέ ένα μίσος ασίγαστο και βαθύ» είπε ο αβάς Μελάνι.

Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ δεν περιορίστηκε να καθαιρέσει, να ταπεινώσει, να απογυμνώσει τον Φουκέ απ’ όλα τα υπάρχοντά του και να τον φυλακίσει στα σύνορα του γαλλικού εδάφους. Λεηλάτησε τον πύργο του Βο και την κατοικία του Σεν Μαντέ, μεταφέροντας στο παλάτι του όλα τα έπιπλα, τις συλλογές, τις ταπετσαρίες και τα σκεύη του Φουκέ, χαρίζοντας στη βασιλική βιβλιοθήκη τους δεκατρείς χιλιάδες πολύτιμους τόμους που ο υπουργός είχε συγκεντρώσει με αγάπη στη διάρκεια των χρόνων της μελέτης και των ερευνών του. Όλ’ αυτά άξιζαν πάνω από σαράντα χιλιάδες λίρες.

Στους πιστωτές του Φουκέ, που εμφανίστηκαν ξαφνικά, έμειναν τα ψίχουλα. Ένας από αυτούς, ένας σιδηρουργός ονόματι Ζολί, πήγε στο Βο και στις άλλες κατοικίες του υπουργού και ξερίζωσε με τα ίδια του τα χέρια όλα τα ακριβά δερμάτινα διακοσμητικά· ύστερα ξέθαψε και πήρε μαζί του τους υπερσύγχρονους υδραυλικούς σωλήνες από μολύβι, που η απουσία τους θα στερούσε απ’ τους κήπους του Βο όλη την ομορφιά τους. Γύψινα και μαρμάρινα διακοσμητικά, και λάμπες μεταφέρθηκαν από εκατοντάδες θυμωμένα χέρια. Στο τέλος της επιδρομής, οι μεγαλόπρεπες κατοικίες του Νικολά Φουκέ έμοιαζαν με άδεια κοχύλια. Οι θησαυροί που περιείχαν ανήκουν πλέον στα περιουσιακά στοιχεία των διωκτών του. Όσο για τα υπάρχοντα του Φουκέ στις Αντίλλες, βρίσκονται στα σπίτια των υπερπόντιων υπαλλήλων του.

«Ο πύργος του Βο ήταν τόσο όμορφος όσο το βασιλικό παλάτι των Βερσαλλιών;» ρώτησα.

«Το Βο προηγείτο των Βερσαλλιών τουλάχιστον μια πενταετία» απάντησε ο Άτο με συγκρατημένη έμφαση. «Αν μπορούσες να φανταστείς τη θλίψη αυτών που κάποτε επισκέπτονταν τον Φουκέ και που τώρα, πηγαίνοντας στο

βασιλικό παλάτι των Βερσαλλιών, αναγνωρίζουν τους πίνακες, τα αγάλματα και όλα τα υπόλοιπα έργα τέχνης που ανήκαν στον υπουργό, και θαυμάζουν ακόμη το εκλεπτυσμένο γούστο του...»

Σώπασε, ενώ εγώ αναρωτιόμουν αν θα ξεσπούσε σε δάκρυα.

«Πριν από λίγα χρόνια, η μαντάμ ντε Σεβινιέ πήγε να προσκυνήσει τον πύργο του Βο» συνέχισε ο Άτο. «Την είδαν να κλαίει ώρα πολλή πάνω στα ερείπια όλων αυτών των θησαυρών και για τον σπουδαίο ιδιοκτήτη τους».

Το μαρτύριο του Φουκέ έγινε ακόμα μεγαλύτερο εξαιτίας των αυστηρών μέτρων που λήφθηκαν. Ο βασιλιάς διέταξε να του απαγορεύουν να γράφει και να επικοινωνεί με οποιονδήποτε, εκτός απ’ τους φύλακές του. Αυτό που ο φυλακισμένος είχε στο μυαλό του και στην άκρη της γλώσσας του θα έμενε για πάντα μυστικό. Ο βασιλιάς ήταν ο μόνος που μπορούσε ν’ ακούσει τη φωνή του, αφού είχε φωλιάσει στ’ αυτιά των φρουρών. Κι αν ο Φουκέ δεν ήθελε να μιλήσει στον δήμιό του, δεν του έμενε παρά η σιωπή.

Στο Παρίσι πολλοί άρχιζαν να καταλαβαίνουν την εξήγηση. Αν ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ ήθελε να κάνει τον φυλακισμένο του να σωπάσει οριστικά, δεν είχε παρά να παραγγείλει να του σερβίρουν μια σούπα με τα κατάλληλα καρυκεύματα. Άλλωστε, στο Πινιερόλ δεν έλειπαν οι ευκαιρίες.

Αλλά ο καιρός περνούσε και ο Φουκέ παρέμενε ζωντανός. Το πρόβλημα ήταν, λοιπόν, πιο πολύπλοκο. Ίσως ο ηγεμόνας ήθελε να μάθει ένα μυστικό, που ο φυλακισμένος, στην παγωμένη σιωπή του κελιού του, αρνιόταν ν’ αποκαλύψει. Μια μέρα, σκέφτονταν, οι στερήσεις θα τον έκαναν να μιλήσει.

Ο Ουγκόνιο τράβηξε και πάλι την προσοχή μας. Απορροφημένοι απ’ τη συζήτησή μας, ξεχάσαμε ότι ο Τσιακόνιο είχε πάρει μυρωδιά μια ξένη παρουσία όσο εμείς βρισκόμασταν στο σπίτι του Τιρακόρντα. Η μύτη του τυμβωρύχου είχε οσφρανθεί κάτι.

«Γκφρρρλουλμπχ».

«Άνθρωπος ιδρωμένος, γερασμένος, φοβισμένος» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

«Μήπως μπορεί να μας πει και τι έφαγε για δείπνο;» ρώτησε ο αβάς Μελάνι κοροϊδευτικά.

Φοβήθηκα μήπως ο τυμβωρύχος προσβληθεί. Η εξαιρετικά ευαίσθητη όσφρησή του μας είχε φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη και σίγουρα θα μας βοηθούσε και στο μέλλον.

«Γκφρρρλουλμπχ» απάντησε ο Τσιακόνιο, αφού πρώτα τέντωσε τη δύσμορφη και φλυκταινώδη μύτη του.

«Ο Τσιακόνιο μύρισε μαστάρια αγελάδας» μετέφρασε ο σύντροφός του «με πιθανότητα αυγού, ζαμπόν και άσπρου κρασιού, μαζί με ζωμό και ζάχαρη».

Ανταλλάξαμε ένα έκπληκτο βλέμμα. Ο Τσιακόνιο έκανε μια λεπτομερή περιγραφή του γεύματος που είχα ετοιμάσει με μεγάλη φροντίδα για τους ενοίκους του Ντοντσέλο. Παρόλο που ο τυμβωρύχος το αγνοούσε, κατόρθωσε να ξεχωρίσει όχι μόνο τη μυρωδιά των μασταριών, αλλά και το άρωμα ορισμένων συστατικών που είχα προσθέσει. Αν τα ρουθούνια του δεν έκαναν λάθος, συμπεράναμε δύσπιστοι, ακολουθούσαμε έναν ένοικο του Ντοντσέλο.

Η περιγραφή της δίκης του Φουκέ κράτησε πολλή ώρα, στη διάρκεια της οποίας εξερευνήσαμε ένα αρκετά μεγάλο τμήμα της στοάς Γ. Δύσκολο να πούμε πόση απόσταση είχαμε διανύσει απ’ τη στιγμή που εγκαταλείψαμε τα υπόγεια της πλατείας Ναβόνα. Ωστόσο, εκτός από μερικές στροφές, η διαδρομή δεν μας αποκάλυψε καμία

παράκαμψη. Επομένως, είχαμε πάρει τη μοναδική κατεύθυνση που υπήρχε. Μόλις κάναμε αυτές τις παρατηρήσεις, τα πάντα άλλαξαν.

Το έδαφος έγινε υγρό και γλιστερό, ο αέρας πιο πυκνός και βαρύς, ενώ ακούσαμε ένα μακρινό κελάρυσμα. Προχωρήσαμε προσεκτικά. Ο Τσιακόνιο κουνούσε το κεφάλι σαν να ήθελε να εκφράσει τη δυσαρέσκειά του. Μια αηδιαστική μυρωδιά, που μου ήταν οικεία αλλά δεν την αναγνώριζα, πλανιόταν στον αέρα.

«Υπόνομος» είπε ο Άτο Μελάνι.

«Γκφρρρλουλμπχ» συμφώνησε ο Τσιακόνιο κατσουφιασμένος.

Ο Ουγκόνιο μας εξήγησε ότι τα κόπρανα ενοχλούσαν πολύ τον σύντροφό του και τον εμπόδιζαν να ξεχωρίζει άλλες μυρωδιές με την απαραίτητη ακρίβεια.

Λίγο παρακάτω, βρεθήκαμε σ’ ένα πραγματικό τέλμα. Η ελαφριά δυσοσμία έγινε τώρα ανυπόφορη. Σε λίγο ανακαλύψαμε την αιτία. Στο αριστερό τοίχωμα υπήρχε μια φαρδιά και βαθιά ρωγμή, απ’ όπου ανέβλυζε ένα νερό σιχαμερό και μαύρο. Το αυλάκι ακολουθούσε την κατωφέρεια της στοάς, κυλώντας κυρίως στα πλάγια, προτού χαθεί στο σκοτάδι. Άγγιξα το τοίχωμα: ήταν υγρό και τα δάχτυλά μου γέμισαν λάσπη. Την προσοχή μας τράβηξε μια λεπτομέρεια. Μπροστά μας, ένας χοντρός αρουραίος κείτονταν στο νερό, αδιαφορώντας για την παρουσία μας.

«Πεθαμένος» δήλωσε ο Ουγκόνιο, δίνοντάς του μια κλοτσιά.

Ο Τσιακόνιο έπιασε τον αρουραίο απ’ την ουρά και τον κράτησε ανάποδα. Μια σταγόνα αίμα έπεσε απ’ το στόμα του ζώου και κύλησε στο γκριζωπό νερό. Ο Τσιακόνιο

έσκυψε το κεφάλι, παρατηρώντας αμήχανος το απρόσμενο φαινόμενο.

«Γκφρρρλουλμπχ» σχολίασε συλλογισμένος.

«Πεθαμένος, ματωμένος, αρρωστημένος» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

«Πώς ξέρει ότι ήταν άρρωστος;» ρώτησα.

«Ο Τσιακόνιο συμπαθεί πολύ αυτά τα βρομερά ζώα, έτσι δεν είναι;» επενέβη ο αβάς Μελάνι.

Ο Τσιακόνιο έγνεψε καταφατικά, ενώ το αφελές και ζωώδες χαμόγελό του αποκάλυψε μια σειρά από απαίσια, κιτρινισμένα δόντια.

Συνεχίσαμε τον δρόμο μας, προσπερνώντας το τμήμα της στοάς που είχε διαβρώσει ο υπόνομος. Τα πάντα μας έκαναν να πιστεύουμε ότι η διάβρωση ήταν πρόσφατη και ότι παλιότερα δεν θα βρίσκαμε ίχνος νερού. Σύντομα ανακαλύψαμε άλλους τρεις νεκρούς αρουραίους, περίπου στο ίδιο μέγεθος με τον πρώτο. Ο Τσιακόνιο έκανε τον έλεγχο· παρουσίαζαν όλοι την ίδια απώλεια αίματος, που οι τυμβωρύχοι απέδιδαν αόριστα σε κάποια ασθένεια. Το αίμα εξακολουθούσε να συνοδεύει κάθε μας βήμα. Πρώτα στη σελίδα της Βίβλου, ύστερα στο φιαλίδιο και, τέλος, στους αρουραίους.

Η εξερεύνησή μας έλαβε τέλος απότομα εξαιτίας ενός άλλου απρόβλεπτου γεγονότος. Αυτήν τη φορά δεν επρόκειτο για διάβρωση, αλλά για ένα πραγματικό ρεύμα νερού, που κυλούσε ορμητικά στο βάθος μιας στοάς κάθετης στη δική μας. Ένα υπόγειο ποτάμι, προφανώς, στο οποίο είχαν πέσει τα απόβλητα που φιλοξενούσαν συνήθως οι υπόνομοι. Ωστόσο, δεν εξέπεμπε την απαίσια μυρωδιά που τόσο ενόχλησε τον Τσιακόνιο νωρίτερα.

Αν και απογοητευμένοι, αναγκαστήκαμε να παραδεχτούμε ότι είχαμε νικηθεί. Ήταν αδύνατον να συνεχίσουμε τον

δρόμο μας. Επιπλέον, είχε περάσει αρκετή ώρα απ’ τη στιγμή που φύγαμε απ’ το Ντοντσέλο και δεν θα ήταν φρόνιμο να παρατείνουμε την απουσία μας απ’ το πανδοχείο και να διακινδυνεύσουμε να μας πάρουν χαμπάρι. Έτσι, αποφασίσαμε να γυρίσουμε πίσω.

Στον δρόμο της επιστροφής, ο Τσιακόνιο οσφράνθηκε άλλη μια φορά.

Και ο Άτο Μελάνι φτερνίστηκε.

Έκτη μέρα – 16 Σεπτεμβρίου 1683

Η επιστροφή στο Ντοντσέλο υπήρξε μακρά, θλιμμένη και κουραστική. Μπήκαμε στα δωμάτιά μας με χέρια, πρόσωπο και ρούχα λασπωμένα, που έσταζαν απ’ την υγρασία. Εξαντλημένος ρίχτηκα στο κρεβάτι μου και βυθίστηκα αμέσως σ’ έναν ύπνο βαρύ.

Ξύπνησα την επομένη το πρωί, ακριβώς στην ίδια στάση που είχα όταν ξάπλωσα. Αισθανόμουν λες και τα πόδια μου είχαν δεχτεί χιλιάδες χτυπήματα. Άπλωσα το χέρι για να σηκωθώ και η παλάμη μου άγγιξε ένα αντικείμενο με τραχιά επιφάνεια, με το οποίο προφανώς είχα μοιραστεί το κρεβάτι μου. Ήταν το αστρολογικό φυλλάδιο του Στιλόνε Πριάσο, του οποίου την ανάγνωση είχα αναγκαστεί να διακόψω είκοσι τέσσερις ώρες νωρίτερα, όταν ο Κριστοφάνο με παρακάλεσε να ξαναπιάσω τη δουλειά μου.

Ευτυχώς, η νύχτα με βοήθησε να ξεχάσω τα τρομερά γεγονότα που με τόση ακρίβεια προέβλεπε το φυλλάδιο ακολουθώντας δρόμους μεταφυσικούς, δηλαδή τον θάνατο του Κολμπέρ, αυτόν του Ντε Μουρέ (ή, πιο σωστά, του Φουκέ), καθώς και την παρουσία δηλητηρίου, τους «μοιραίους πυρετούς» που θα πρόσβαλλαν το αφεντικό μου και τον Μπέντφορντ, τον «κρυμμένο θησαυρό» που θα ανακαλυπτόταν στην αρχή του μήνα (δηλαδή, τις κρυμμένες επιστολές που έκλεψε ο Άτο απ’ το γραφείο του Κολμπέρ), τους «σεισμούς και τις υπόγειες εκρήξεις φωτιάς» που είχαν αντηχήσει στο κελάρι. Τέλος, την πρόβλεψη για την πολιορκία της Βιέννης – σύμφωνα με το φυλλάδιο, «τις μάχες και τις επιθέσεις κατά της πόλης», όπως προέβλεψαν «ο Αλή και ο Λεοπόλδος ο Αυστριακός».

Τελικά, ήθελα άραγε στ' αλήθεια να μάθω τι θα συνέβαινε τις επόμενες ημέρες; Όχι, σκεφτόμουν μ' ένα σφίξιμο στο στομάχι. Όχι, τουλάχιστον για την ώρα. Ξεφύλλισα, λοιπόν, τις προηγούμενες σελίδες. Το βλέμμα μου έπεσε στην τελευταία βδομάδα του Ιουλίου, από τις 22 του μήνα και μετά.

Τα μηνύματα του κόσμου αυτή την εβδομάδα θα σταλούν από τον Ποσειδώνα, κυρίαρχο πλανήτη του βασιλικού οίκου, ο οποίος,
απ' τη θέση που βρίσκεται στον τρίτο οίκο, στέλνει πολλούς ταχυδρόμους. Εξαιτίας της ασθένειας ενός ισχυρού, ίσως ένα βασίλειο να πνιγεί στα δάκρυα.

Δηλαδή, ένας ηγεμόνας θα πέθαινε στο τέλος του Ιουλίου. Καθώς δεν γνώριζα εάν είχε συμβεί κάτι τέτοιο, χαιρέτησα με ευχαρίστηση τον ερχομό του Κριστοφάνο. Θα τον ρωτούσα σχετικά.

Όμως ο Κριστοφάνο δεν ήξερε τίποτα. Για άλλη μια φορά με ρώτησε –και αναρωτήθηκε– από πού αντλούσα τέτοιες πληροφορίες, που δεν είχαν καμία σχέση με την υπάρχουσα κατάσταση, πρώτα περί αστρολογίας κι έπειτα για τη μοίρα των ηγεμόνων. Με τη βοήθεια του Θεού, είχα προλάβει να κρύψω το αστρολογικό φυλλάδιο στο κρεβάτι. Ένιωθα ικανοποιημένος που είχα εντοπίσει ένα τόσο σημαντικό λάθος στις προβλέψεις του φυλλαδίου. Μία απ' τις προφητείες δεν είχε εκπληρωθεί. Πράγμα που σήμαινε ότι τα άστρα δεν ήταν αλάθητα. Αναστέναξα μυστικά από ανακούφιση.

Ο Κριστοφάνο εξέταζε τα μάτια μου με ύφος σκεφτικό. Η νεότητα, μου είπε, είναι μια ευτυχισμένη περίοδος στη ζωή του ανθρώπου, κατά την οποία ξεδιπλώνονται όλες οι

δυνάμεις της ψυχής και του σώματος. Ωστόσο, πρόσθεσε με έμφαση, δεν πρέπει να γίνεται κατάχρηση αυτής της απότομης και συχνά άτακτης άνθησης, για να μην σπαταληθεί άσκοπα η καινούρια και ανεξέλεγκτη ενέργεια. Και ενώ ψηλαφούσε με ανησυχία τους κύκλους που στεφάνωναν τα μάτια μου, μου θύμισε ότι αυτή η σπατάλη αποτελούσε αμαρτία, όπως και το πάρε δώσε με γυναίκες ελαφρών ηθών (με μια κίνηση του κεφαλιού έδειξε προς τον πύργο όπου κατοικούσε η Κλορίντια), που θα μπορούσε ενδεχομένως να προκαλέσει τη γαλλική πανώλη. Ήταν σε θέση να το γνωρίζει, διότι αναγκάστηκε να τη θεραπεύσει πολλές φορές, χρησιμοποιώντας φάρμακα το ίδιο ισχυρά με τη θαυματουργή αλοιφή και το ιερό ξύλο. Παρ’ όλα αυτά, η επαφή με τέτοιες γυναίκες ήταν λιγότερο μοιραία για την υγεία απ’ ό,τι η μοναχική κατασπατάληση της ενέργειας.

«Συγχωρήστε με» είπα για ν’ απομακρύνω τη συζήτηση από αυτό το ακανθώδες θέμα «έχω μια ερώτηση να σας κάνω: Μήπως κατά τύχη γνωρίζετε από ποιες ασθένειες προσβάλλονται οι αρουραίοι;».

Ο Κριστοφάνο γέλασε. «Αρκετά. Κατάλαβα. Οι ένοικοι σε ρώτησαν αν υπάρχουν αρουραίοι στο πανδοχείο».

Περιορίστηκα να χαμογελάσω δειλά, πράγμα που ούτε επιβεβαίωνε ούτε απέρριπτε την παρατήρησή του.

«Ε, λοιπόν, σε ρωτάω κι εγώ: Υπάρχουν αρουραίοι στο πανδοχείο;»

«Γλυκέ Ιησού, καθαρίζω πάντα με μεγάλη προσοχή…»

«Το ξέρω, το ξέρω. Διαφορετικά, εάν έβρισκα κανέναν πεθαμένο αρουραίο, θα σας έλεγα να προσέχετε όλοι…»

«Για ποιο λόγο;»

«Μα, αγόρι μου, οι αρουραίοι είναι οι πρώτοι που πεθαίνουν απ’ την πανούκλα. Ο Ιπποκράτης συμβούλευε να

μην τους αγγίζει κανείς. Το ίδιο είπαν αργότερα ο Αριστοτέλης, ο Πλίνιος και ο Αβικέννας. Στη ρωμαϊκή εποχή, όπως αναφέρει ο γεωγράφος Στράβων, όλος ο κόσμος ήξερε ότι η εμφάνιση άρρωστων αρουραίων στους δρόμους ήταν το μοιραίο προμήνυμα της επιδημίας. Ο Στράβων λέει, επίσης, ότι οι Ιταλοί και οι Ισπανοί έδιναν αμοιβή σε όσους σκότωναν όσο το δυνατόν περισσότερους. Στην Παλαιά Διαθήκη, οι Φιλισταίοι, που βασανίζονταν από μια δυσοσμία που προερχόταν από τα οπίσθιά τους από τα οποία αποβάλλονταν σαπισμένα έντερα, παρατήρησαν ότι τα χωράφια και τα χωριά τους είχαν μολυνθεί απ’ τους αρουραίους. Ρώτησαν σχετικά τους μάντεις και τους ιερείς, οι οποίοι απάντησαν ότι οι αρουραίοι είχαν καταστρέψει τη γη και ότι έπρεπε να προσφέρουν στον Θεό του Ισραήλ μια αναθηματική πλάκα με αναπαραστάσεις πρωκτών και αρουραίων για να κατευνάσουν την οργή του. Ο ίδιος ο Απόλλων, θεός που εξαπέλυε την πανώλη όταν ήταν θυμωμένος και την απέσυρε όταν ηρεμούσε, στην αρχαία Ελλάδα έφερε την επωνυμία Σμίνθιος, που σημαίνει φονιάς αρουραίων. Πράγματι, στην Ιλιάδα, ο Απόλλων ο Σμίνθιος σκοτώνει τους Αχαιούς κατά την πολιορκία της Τροίας, στέλνοντάς τους την πανώλη. Στη διάρκεια αυτών των επιδημιών, ο Ασκληπιός απεικονιζόταν μ’ έναν νεκρό αρουραίο στα πόδια του».

«Επομένως, οι αρουραίοι είναι φορείς πανώλης!» αναφώνησα, ενώ σκεφτόμουν με τρόμο τα μικρά πτώματα που είχαμε δει στις υπόγειες στοές.

«Ήρεμα, αγόρι μου. Δεν είπα αυτό. Απλώς σου ανέφερα τι πίστευαν οι αρχαίοι. Σήμερα βρισκόμαστε αισίως στο 1683 και η σύγχρονη επιστήμη έχει πραγματοποιήσει τεράστια πρόοδο. Η πανώλης δεν προκαλείται απ’ τον αρουραίο,

αλλά, όπως ήδη έχω εξηγήσει, απ’ τη σήψη των φυσικών υγρών και, κυρίως, απ’ την οργή του Κυρίου και Θεού μας. Κατά συνέπεια, τα ποντίκια και οι αρουραίοι κολλάνε την πανούκλα και πεθαίνουν ακριβώς όπως και οι άνθρωποι. Αρκεί, λοιπόν, να μην τους αγγίξεις, όπως συμβούλευε ο Ιπποκράτης».

«Πώς αναγνωρίζει κανείς έναν αρουραίο που έχει προσβληθεί από πανώλη;» ρώτησα, ενώ έτρεμα την απάντηση του γιατρού.

«Εγώ προσωπικά δεν έχω δει ποτέ κανέναν. Απ’ ό,τι μου έχει πει ο πατέρας μου, όμως, που τους είχε παρατηρήσει επανειλημμένα, έχουν σπασμούς, τα μάτια τους κοκκινίζουν, πρήζονται, τρέμουν και βγάζουν κραυγές αγωνίας».

«Και πώς καταλαβαίνει κανείς ότι πάσχουν απ’ τη συγκεκριμένη ασθένεια και όχι από κάποια άλλη;»

«Είναι απλό. Πέφτουν ξεροί φτύνοντας αίμα και συστρέφοντας το κορμί τους. Τα πτώματά τους φουσκώνουν και τα μουστάκια τους σκληραίνουν».

Χλώμιασα. Όλοι οι αρουραίοι στις στοές είχαν χάσει αίμα, όπως είδαμε απ’ το κόκκινο ρυάκι που χάραζε το μυτερό μουσούδι τους. Μάλιστα ο Τσιακόνιο είχε πιάσει έναν απ’ την ουρά!

Δεν φοβόμουν διόλου για τον εαυτό μου, αφού ήμουν απρόσβλητος απ’ την αρρώστια, αλλά η παρουσία αυτών των ψοφιμιών ίσως σήμαινε ότι η πανούκλα είχε ήδη εξαπλωθεί στην πόλη. Μπορεί να είχαν κλείσει κι άλλα πανδοχεία, όπου δυστυχισμένοι άνθρωποι θα περνούσαν αγωνία ίδια με τη δική μας. Απομονωμένοι εξαιτίας της καραντίνας, δεν ξέραμε τίποτα. Ρώτησα, λοιπόν, τον Κριστοφάνο αν, κατά τη γνώμη του, η επιδημία είχε εξαπλωθεί.

«Μην φοβάσαι τίποτα. Τις τελευταίες μέρες ρώτησα πολλές φορές έναν απ’ τους φρουρούς που κάνουν βάρδια μπροστά στο πανδοχείο. Κανένα άλλο ύποπτο περιστατικό δεν εντοπίστηκε πουθενά στην πόλη. Και δεν υπάρχει λόγος να αμφισβητήσουμε αυτές τις πληροφορίες».

Καθώς κατεβαίναμε, ο γιατρός μού σύστησε να ξεκουραστώ λίγες ώρες το απόγευμα, αφού αλείψω το στήθος μου με το θαυματουργό απόσταγμά του, φυσικά.

Ο Κριστοφάνο είχε έρθει στο δωμάτιό μου για να μου πει ότι θα αναλάμβανε να ετοιμάσει εκείνος το γεύμα, με υλικά απλά και καθαρτικά. Για την ώρα, είχε ανάγκη απ’ τη βοήθειά μου. Αφού καταβρόχθισαν τα αγελαδινά μαστάρια, πολλοί ένοικοι είχαν αρχίσει να ρεύονται δυνατά.

Στην κουζίνα, πάνω στη φωτιά, είχε ήδη τοποθετηθεί ένας αποστακτήρας σε σχήμα μεγάλης γυάλινης καμπάνας, που άρχιζε να αποστάζει λάδι. Από κάτω, κάτι έβραζε σε μια μικρή χύτρα, βγάζοντας μια έντονη μυρωδιά θειαφιού. Ο γιατρός πήρε ένα φιαλίδιο σε σχήμα λαούτου και άρχισε να το χτυπάει ελαφρά με τις άκρες των δαχτύλων, παράγοντας έναν λεπτό ήχο.

«Ακούς; Τέλεια εναρμονισμένος. Χρησιμεύει στην παραγωγή θειικού οξέος, με το οποίο θα αλείψω τα οιδήματα του Μπέντφορντ. Ας ελπίσουμε ότι έτσι θα ωριμάσουν και θ’ ανοίξουν. Το θειικό οξύ είναι πολύ καυστικό, πολύ στυπτικό, ένα παχύρρευστο, σκούρο υγρό, που κατεβάζει αποτελεσματικά όλη την εσωτερική θερμοκρασία. Η ρωμαϊκή ποικιλία είναι καλύτερη, διότι παγώνει με το σίδερο, αντίθετα με τη γερμανική, που παγώνει με τον χαλκό».

Δεν κατάλαβα τίποτα, εκτός απ’ το γεγονός ότι η υγεία του Μπέντφορντ δεν είχε βελτιωθεί.

«Για να χωνέψουν οι ένοικοί μας, θα με βοηθήσεις να ετοιμάσουμε ένα αγγελικό έκλειγμα, το οποίο, χάρη στις ελκτικές ιδιότητές του, θεραπεύει κάθε αδιαθεσία του στομάχου, το αδειάζει, καθαρίζει τα ελκώματα, λύνει το σώμα και κατευνάζει τα χαλασμένα υγρά. Συνιστάται, επίσης, για τον καταρράκτη και τον πονόδοντο».

Μου έτεινε δύο σακουλάκια από καφέ βελούδο, απ' όπου τράβηξε δύο φιαλίδια από καλοδουλεμένο γυαλί.

«Είναι πολύ ωραία» παρατήρησα.

«Για να διατηρούνται τα εκλείγματα σε καλή κατάσταση, όπως συμβούλευαν οι παλιοί φαρμακοποιοί, πρέπει να κλείνονται σε φιαλίδια από πολύ λεπτό γυαλί. Τα άλλα δοχεία δεν ενδείκνυνται γι' αυτό το φάρμακο» εξήγησε με υπερηφάνεια.

Το πρώτο περιείχε το πεμπταίο απόσταγμα, αναμεμειγμένο με ένα έκλειγμα από ζεστό ροδόνερο, είπε. Το δεύτερο, κόκκινα κοράλλια, ζαφορά, κύμινο, καθώς και φιλοσοφικό λίθο του Λεονάρδου σε σκόνη.

«*Μείξον*» με διέταξε «και δώσε από δύο δράμια σε κάθε ένοικο. Κάνε γρήγορα, διότι δεν θα μπορούν να καταπιούν καμιά τροφή τουλάχιστον για τέσσερις ώρες».

Αφού έβαλε το αγγελικό έκλειγμα σ' ένα μπουκάλι, το πήρα κι έκανα τον γύρο των δωματίων. Άφησα τον Ντεβιζέ στο τέλος, καθώς δεν του είχα ακόμη χορηγήσει τα φάρμακα κατά της πανώλης.

Φτάνοντας μπροστά στην πόρτα του, με το δισάκι του Κριστοφάνο στον ώμο, άκουσα ένα συνονθύλευμα από λεπτούς ήχους. Αναγνώρισα αμέσως το κομμάτι που έπαιζε συχνά ο μουσικός και που με είχε μαγέψει με τη μελωδικότητά του. Χτύπησα δειλά. Μου άνοιξε και με κάλεσε πρόθυμα να περάσω μέσα. Του εξήγησα τον λόγο

της επίσκεψής μου κι εκείνος ένευσε με το κεφάλι δίχως να πάψει να παίζει. Κάθισα σιωπηλά στο πάτωμα. Ο Ντεβιζέ άφησε την κιθάρα του και δοκίμασε τις χορδές ενός οργάνου πιο μεγάλου, με φαρδύ χερούλι και πολλές χορδές. Μου εξήγησε ότι ήταν θεόρβη. Γι’ αυτό το όργανο, συνέχισε, είχε συνθέσει πολλές σουίτες, με ζωηρές εναλλαγές από πρελούδια, γερμανικές σουίτες, γκαβότες, κουράντ, σαραμπάντες, μινουέτα, ζίγκες, πασακάλιες και σακόνες.

«Μήπως συνθέσατε και το κομμάτι που παίζετε τόσο συχνά; Αν ξέρατε πόσο μαγεύει το πανδοχείο!»

«Δεν είναι δικό μου» απάντησε με ύφος αφηρημένο. «Μου το έδωσε η βασίλισσα, ώστε να το μάθω και να της το παίζω».

«Επομένως, γνωρίζετε προσωπικά τη βασίλισσα της Γαλλίας;»

«Τη γνώριζα. Η Μεγαλειότητά Της η Μαρία Θηρεσία της Αυστρίας έχει πεθάνει».

«Λυπάμαι, εγώ...»

«Έπαιζα συχνά για τη βασίλισσα» με διέκοψε «αλλά και για τον βασιλιά, στον οποίο είχα την ευκαιρία να διδάξω λίγο κιθάρα. Ο βασιλιάς την αγαπούσε πολύ».

«Ποια, τη βασίλισσα;»

«Όχι, την κιθάρα» απάντησε ο Ντεβιζέ μορφάζοντας.

«Α, ναι. Ο βασιλιάς ήθελε να παντρευτεί την ανιψιά του Μαζαρίνου» άρχισα να λέω, αλλά αμέσως το μετάνιωσα. Θα τον έκανα να υποψιαστεί ότι είχα κρυφακούσει τις συζητήσεις του με τον Στιλόνε Πριάσο και τον Κριστοφάνο.

«Βλέπω ότι γνωρίζεις αρκετά πράγματα» είπε ξαφνιασμένος. «Υποθέτω ότι σου τα είπε ο αβάς Μελάνι».

Παρόλο που η παρατήρησή του με βρήκε απροετοίμαστο, κατόρθωσα να διαλύσω τις υποψίες του Ντεβιζέ.

«Σας παρακαλώ, κύριε, προσπαθώ ν’ αποφεύγω αυτό το παράξενο άτομο, συγγνώμη που εκφράζομαι έτσι...» ψέλλισα ντροπιασμένος «...από τότε που, να...».

«Κατάλαβα, κατάλαβα, δεν υπάρχει λόγος να συνεχίσεις» με διέκοψε ο μουσικός χαμογελώντας. «Ούτε εγώ συμπαθώ τους παιδεραστές».

«Σας έκανε κι εσάς ν’ αγανακτήσετε ο αβάς Μελάνι;» ρώτησα, ικετεύοντας μέσα μου τη συγχώρηση του Κυρίου για την ατιμωτική συκοφαντία που ξεστόμιζα κατά του αβά.

Ο Ντεβιζέ έσκασε στα γέλια.

«Ευτυχώς, όχι! Ποτέ δεν... χμ, ποτέ δεν μ’ ενόχλησε. Στην πραγματικότητα, δεν μίλησα ποτέ μαζί του στο Παρίσι. Λέγεται ότι ο Μελάνι ήταν εξαιρετικός σοπράνο την εποχή του Λουίτζι Ρόσι, του Καβάλι... Τραγουδούσε για τη βασιλομήτορα, που αγαπούσε πολύ τις μελαγχολικές φωνές. Σήμερα έχει πάψει να ασκεί την τέχνη του. Χρησιμοποιεί τη γλώσσα του για να διαδίδει ψεύδη, δυστυχώς, ή να καταδίδει» είπε ξερά.

Όλα ξεκαθαρίστηκαν. Ο Ντεβιζέ δεν συμπαθούσε τον Άτο και γνώριζε την κακή φήμη του. Ωστόσο, συκοφαντώντας τον αβά και δείχνοντας πιο άξεστος απ’ ό,τι ήμουν, δημιουργούσα μια πιο στενή σχέση με τον κιθαριστή. Λύνοντας τους μυς του, ήμουν σίγουρος ότι θα έλυνα πιο εύκολα και τη γλώσσα του, όπως είχε γίνει και με τους άλλους ενοίκους, και θα του αποσπούσα έτσι μερικές πληροφορίες για τον γερο-Φουκέ. Σημασία είχε, σκεφτόμουν, να με θεωρούσε έναν αφελή παραγιό, χωρίς μυαλό και μνήμη.

Πήρα απ’ το δισάκι μου τα πιο αρωματικά αιθέρια έλαια: λευκό σανταλόξυλο, μοσχοκάρφια, αλόη, βενζόη. Τα ανέμειξα, σύμφωνα με τις οδηγίες του δασκάλου Νικολό ντάλα Γκροτάρια Καλαμπρέζε, με θυμάρι, κόμμι από στύρακα, λάβδανο, μοσχοκάρυδο, μαστίχα, λεβάντα, υγρό κεχριμπάρι και ένα ελαφρύ αποσταγμένο ξίδι. Τα έκανα έναν σβόλο, που θα τον έτριβα στους ώμους και στα πλευρά του νεαρού μουσικού μέχρι να διαλυθεί, πιέζοντας ελαφρά τους μυς του.

Αφού γύμνωσε την πλάτη του, ο Ντεβιζέ κάθισε ανάποδα σε μια χαμηλή καρέκλα, με το πρόσωπο στραμμένο προς το κάγκελο του παραθύρου. Η ενατένιση του φωτός της ημέρας αποτελούσε, μου εξήγησε, τη μοναδική του πηγή ανακούφισης αυτές τις δύσκολες μέρες. Σώπασε, ενώ έπιανα δουλειά σιγομουρμουρίζοντας το ρεφρέν που τόσο μου άρεσε. «Είπατε ότι σας το έδωσε η βασίλισσα Μαρία Θηρεσία. Δηλαδή, το συνέθεσε εκείνη;»

«Μα, όχι, τι σου περνάει απ’ το μυαλό; Η βασίλισσα δεν ήταν συνθέτις. Κι έπειτα, αυτό το ρόντο δεν είναι παιχνίδι. Το έγραψε ο δάσκαλός μου, ο Φραντσέσκο Κορμπέτα, που το έμαθε σε κάποιο απ’ τα ταξίδια του και το δώρισε στη Μαρία Θηρεσία προτού πεθάνει».

«Α, ώστε ο δάσκαλός σας ήταν Ιταλός» είπα αόριστα. «Από ποια πόλη; Ξέρω ότι ο Ντε Μουρέ ερχόταν απ’ τη Νάπολη, όπως κι ένας άλλος από τους ενοίκους μας, ο κύριος Στιλόνε…»

«Ο έρωτας του Χριστιανικότατου Βασιλιά για την ανιψιά του Μαζαρίνου είναι γνωστός σε όλους, ακόμα και σ’ έναν άξεστο παραγιό όπως εσύ. Τι ντροπή! Αντίθετα, κανένας δεν γνωρίζει το παραμικρό για τη βασίλισσα, εκτός απ’ το γεγονός ότι ο Λουδοβίκος την απατούσε. Και η μεγαλύτερη αδικία που μπορεί να γίνει σε μια γυναίκα, και ειδικότερα

στη Μαρία Θηρεσία, είναι να στέκεται κανείς στα φαινόμενα».

Εντυπωσιάστηκα βαθιά από τα λόγια που ο νεαρός μουσικός πρόφερε με ειλικρινή πικρία. Για να κρίνει κανείς το θηλυκό γένος, δεν πρέπει να περιορίζεται σε ό,τι βλέπει με την πρώτη ματιά. Παρόλο που η πληγή απ' την τελευταία μας συνάντηση μ' έκαιγε ακόμη, σκέφτηκα αμέσως τη στιγμή που η Κλορίντια με κατηγόρησε χωρίς κανέναν ενδοιασμό επειδή δεν της έδωσα τον οβολό που περίμενε. Η παρατήρηση του Ντεβιζέ να μην ίσχυε άραγε για την περίπτωσή της; Ντράπηκα που τολμούσα να συγκρίνω τις δύο γυναίκες, τη βασίλισσα και την πόρνη. Όμως, πάνω απ' όλα, ένιωσα το τσίμπημα της νοσταλγίας, της μοναξιάς και της απόστασης που με χώριζε απ' την Κλορίντια. Αδυνατώντας να ικανοποιήσω αυτά τα συναισθήματα, ενέδωσα στην περιέργεια να μάθω περισσότερα για τη Μαρία Θηρεσία, της οποίας η ζωή, αν πίστευα τον Ντεβιζέ, ήταν θλιβερή και βασανισμένη. Αυτή η αφήγηση, ήλπιζα αόριστα, κατά κάποιον τρόπο θα με συμφιλίωνε με το αντικείμενο του πόθου μου.

Έστησα μια παγίδα στον Ντεβιζέ, λέγοντας ένα μικρό ψέμα: «Έχω ακούσει διάφορους περαστικούς ενοίκους να μιλάνε για τη βασίλισσα Μαρία Θηρεσία. Ίσως...».

«Όχι ίσως, σίγουρα χρειάζεσαι καλύτερους δασκάλους» με διέκοψε απότομα. «Καλά θα κάνεις να ξεχάσεις τα γυναικουλίστικα κουτσομπολιά, εάν θέλεις πραγματικά να καταλάβεις ποια ήταν η Μαρία Θηρεσία και τι σήμαινε για τη Γαλλία ή, μάλλον, για ολόκληρη την Ευρώπη».

Τσίμπησε το δόλωμα κι άρχισε να διηγείται.

Ο ερχομός της νεαρής νύφης Μαρίας Θηρεσίας, ινφάντας της Ισπανίας, στο Παρίσι, με πληροφόρησε ο Ντεβιζέ, ενώ εγώ του έτριβα με τα αρωματικά έλαια την ωμοπλάτη,

αποτέλεσε το πιο χαρμόσυνο γεγονός στην ιστορία της Γαλλίας. Μια ζεστή μέρα του Σεπτεμβρίου του έτους 1660, ο Λουδοβίκος και η Μαρία Θηρεσία έφτασαν στη Βενσέν. Η νεαρή βασίλισσα καθόταν σ’ ένα άρμα πιο ωραίο κι απ’ του ίδιου του Απόλλωνα. Τα γεροδεμένα άλογα έλαμπαν σαν τις ακτίνες του ηλίου, δημιουργώντας έντονη αντίθεση με το πανέμορφο μαύρο φόρεμα, που ήταν κεντημένο με χρυσό και ασήμι και με άπειρους πολύτιμους λίθους ανεκτίμητης αξίας. Η λάμψη των κοσμημάτων που ήταν σκόρπια στα μαλλιά της και η λευκότητα της επιδερμίδας της παντρεύονταν τέλεια με το γαλάζιο των μεγάλων ματιών της, χαρίζοντάς της μια μεγαλοπρέπεια που πρώτη φορά αντίκριζαν τα μάτια του κόσμου – και τελευταία. Ενθουσιασμένοι απ’ την εικόνα της νεαρής κοπέλας και από τη χαρά, την αγάπη και την αφοσίωση που μόνο οι πιστοί υπήκοοι είναι ικανοί να αισθανθούν, οι Γάλλοι τής απηύθυναν χιλιάδες ευχές. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄, βασιλιάς της Γαλλίας και της Ναβάρρας, ήταν όπως ακριβώς παρουσιάζουν οι ποιητές τους θνητούς που γίνονται αθάνατοι. Τη μεγαλοπρέπεια της στολής του, που ήταν κεντημένη με χρυσό και ασήμι, την ξεπερνούσε μόνο η μεγαλοπρέπεια εκείνου που τη φορούσε. Κάλπαζε πάνω σ’ ένα υπέροχο άλογο, ακολουθούμενος από μεγάλο αριθμό πριγκίπων. Η ειρήνη μεταξύ Γαλλίας και Ισπανίας, που ο βασιλιάς πρόσφερε στη Γαλλία με τον ευτυχισμένο γάμο του, ανανέωσε στην καρδιά του λαού την αγάπη και την πίστη του στο πρόσωπό του. Όλοι όσοι είχαν την τιμή να δουν τον βασιλιά εκείνη την ημέρα ένιωσαν τυχεροί που τον είχαν αφέντη και ηγεμόνα. Η βασιλομήτωρ Άννα της Αυστρίας παρακολουθούσε την πομπή από ένα μπαλκόνι της οδού Σεντ Αντουάν. Το πρόσωπό της αντικατόπτριζε όλη τη χαρά που δονούσε την ψυχή της. Οι δύο νέοι

ενώνονταν για να υμνήσουν το μεγαλείο των βασιλείων τους, που επιτέλους είχαν συνάψει ειρήνη.

Ο καρδινάλιος Μαζαρίνος θριαμβολογούσε κι αυτός βλέποντας τους λεπτούς πολιτικούς χειρισμούς του, που έφεραν στη Γαλλία γαλήνη και ευημερία χάρη στην Ειρήνη των Πυρηναίων, να στεφανώνονται από πλήρη επιτυχία μ' αυτή την τελετή. Της οποίας προηγήθηκαν γιορτές, χοροί και παραστάσεις που επί μήνες γέμιζαν την Αυλή με γέλιο, κομψότητα, πλούτο.

«Και μετά;» ρώτησα γοητευμένος από την αφήγηση.

«Και μετά, και μετά...» σιγοτραγούδησε ο Ντεβιζέ.

Και μετά... Λίγοι μήνες ήταν αρκετοί για να συνειδητοποιήσει η Μαρία Θηρεσία το πραγματικό περιεχόμενο της ζωής της και να μετρήσει την πίστη την οποία ήταν ικανός να επιδείξει ο σύζυγός της.

Οι πρώτες ορέξεις του νεαρού βασιλιά ικανοποιήθηκαν από τις δεσποινίδες της ιδιαίτερης ακολουθίας της Μαρίας Θηρεσίας. Μπορεί στην αρχή να έτρεφε αυταπάτες για τη στόφα του συζύγου της, όμως σύντομα τις διέλυσαν οι ερωτικές συναντήσεις του βασιλιά, τις οποίες δεν φρόντιζε να κρύβει, με την κυρία Βαλιέρ, τη δεσποινίδα των τιμών της νύφης του, της Εριέττας Στιούαρτ. Ύστερα ήρθε η σειρά της κυρίας Μοντεσπάν, που έδωσε στον Λουδοβίκο επτά παιδιά. Αυτή η έντονη εξωσυζυγική δραστηριότητα λάμβανε χώρα στο φως της ημέρας και τόσο απροκάλυπτα, ώστε ο λαός αποκαλούσε τη Μαρία Θηρεσία, την κυρία Βαλιέρ και τη Μοντεσπάν «οι τρεις βασίλισσες».

Ο βασιλιάς δεν ήξερε τι θα πει φρένο. Απομάκρυνε απ' την Αυλή και απείλησε με φυλάκιση τον καημένο τον άντρα της Μοντεσπάν, τον Λουδοβίκο ντε Γκοντρέν, επειδή τόλμησε να διαμαρτυρηθεί για τη μοίρα του φορώντας πένθιμα ρούχα και τοποθετώντας μεγάλα κέρατα στις

τέσσερις γωνίες της άμαξάς του. Από την άλλη, ο Λουδοβίκος έχτισε για την ερωμένη του δύο υπέροχους πύργους, με μεγάλους κήπους και άφθονα σιντριβάνια. Το 1674 η Μοντεσπάν έμεινε χωρίς αντίζηλο, αφού η Λουίζ ντε λα Βαλιέρ κλείστηκε σε μοναστήρι. Η νέα ευνοούμενη είχε στη διάθεσή της δύο άμαξες με έξι άλογα η καθεμία για τις μετακινήσεις της, τις οποίες ακολουθούσε μια τρίτη γεμάτη προμήθειες, και δεκάδες υπηρέτες. Ο Ρακίνας, ο Μπουαλό και ο Λα Φοντέν την ύμνησαν με τους στίχους τους και όλη η Αυλή θεωρούσε μεγάλη τιμή το γεγονός ότι γινόταν δεκτή στα διαμερίσματά της, ενώ οι τιμές προς τη βασίλισσα δεν ξεπερνούσαν τις απλές εκδηλώσεις ευπρέπειας που υπαγόρευε το πρωτόκολλο.

Η τύχη της Μοντεσπάν κράτησε, ωστόσο, μέχρι τη στιγμή που ο βασιλιάς έριξε το βλέμμα του στη Μαρία Αγγελική ντε Φοντάζ, που ήταν ωραία σαν άγγελος και χαζή σαν κότα. Η Μαρία Αγγελική έδειχνε να δυσκολεύεται να σεβαστεί τα όρια που της επέβαλλε η θέση της. Απαιτούσε να εμφανίζεται δημόσια στο πλευρό του βασιλιά και αρνιόταν να χαιρετήσει οποιονδήποτε, συμπεριλαμβανομένης και της βασίλισσας, παρόλο που παλαιότερα ανήκε στην ακολουθία της.

Τέλος, ο βασιλιάς γοητεύθηκε από την κυρία Μεντενόν, στην οποία εμπιστεύτηκε τα νόμιμα παιδιά του, αλλά και τα άπειρα νόθα που απέκτησε από τις ερωμένες του. Ωστόσο, οι προσβολές που δέχτηκε η Μαρία Θηρεσία δεν σταμάτησαν εκεί. Ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς έδειχνε έντονη προτίμηση στα νόθα παιδιά του και περιφρονούσε τον δελφίνο, τον πρωτότοκο γιο του, τον οποίο πάντρεψε με τη Μαρία Άννα Βικτωρία, κόρη του εκλέκτορα της Βαυαρίας, που ήταν κακάσχημη. Οι ωραίες γυναίκες, βέβαια, προορίζονταν μόνο για την Αυτού Μεγαλειότητα!

Ο Ντεβιζέ σιώπησε.
«Και η βασίλισσα;» τον ρώτησα, δυσπιστώντας απέναντι σ’ αυτό τον ανεμοστρόβιλο των γυναικών και ανυπόμονος να μάθω τη στάση της Μαρίας Θηρεσίας.
«Υπέμενε τα πάντα σιωπηλά» απάντησε ο μουσικός με σοβαρή φωνή. «Κανένας δεν έμαθε, και δεν θα μάθει ποτέ, τι πραγματικά σκεφτόταν».
Οι μοιχείες, οι ταπεινώσεις, τα ανελέητα γέλια της Αυλής και του λαού... Με τον καιρό, η Μαρία Θηρεσία έμαθε να δέχεται τα πάντα με χαμόγελο. Ο βασιλιάς την απατούσε; Εκείνη έδειχνε ακόμα πιο φιλάνθρωπη και ολιγαρκής. Ο βασιλιάς επιδείκνυε τις κατακτήσεις του; Εκείνη πολλαπλασίαζε τις προσευχές και τα προσκυνήματα. Ο βασιλιάς φλέρταρε τη δεσποινίδα Τεομπόν ή τη δεσποινίδα Μοτ, κυρίες επί των τιμών της συζύγου του; Η Μαρία Θηρεσία μοίραζε χαμόγελα, συμβουλές και τρυφερά βλέμματα.
Όσο η βασιλομήτωρ Άννα της Αυστρίας ζούσε ακόμη, είναι αλήθεια ότι η Μαρία Θηρεσία τόλμησε μια φορά να κρατηθεί μακριά από τον Λουδοβίκο επί δύο συνεχόμενες ημέρες. Ψιλοπράγματα μπροστά στις προσβολές που είχε δεχτεί. Παρ’ όλα αυτά, ο βασιλιάς χρειάστηκε ολόκληρες εβδομάδες μέχρι να καταδεχτεί να την ξανακοιτάξει, κι αυτό χάρη στη μεσολάβηση της βασιλομήτορος, που προσπαθούσε μέρα νύχτα να τον μαλακώσει. Εκείνη την εποχή, η Μαρία Θηρεσία κατάλαβε ότι έπρεπε να δέχεται όλα όσα της προσέφερε ο γάμος της, όλα, και κυρίως τη δυστυχία. Δίχως να περιμένει τίποτα, εκτός από τα ψίχουλα που της πετούσε ο σύζυγός της.
Ο Λουδοβίκος είχε νικήσει κατά κράτος ακόμα και στον έρωτα. Καθώς γνώριζε και τιμούσε την τέχνη της κατάκτησης, είχε υιοθετήσει αυτό που στα μάτια του

αντιπροσώπευε την καλύτερη και πιο βολική στάση. Συμπεριφερόταν στη σύζυγό του, στη βασίλισσα της Γαλλίας, με όλες τις τιμές που απαιτούσε η θέση της· πάντα έτρωγε και κοιμόταν μαζί της, εκπλήρωνε όλες τις οικογενειακές υποχρεώσεις του, συνομιλούσε μαζί της σαν οι ερωμένες του να μην υπήρξαν ποτέ.

Εκτός από τα θρησκευτικά της καθήκοντα, η Μαρία Θηρεσία επέτρεπε στον εαυτό της πολύ λίγες και σεμνές διασκεδάσεις. Περιστοιχιζόταν από έξι γελωτοποιούς, τους οποίους αποκαλούσε «καημένο μου αγόρι», «καρδιά μου» ή «γιε μου», και από μια αγέλη σκύλων, στους οποίους έδειχνε μια τρυφερότητα υπερβολική και ανεξέλεγκτη. Στους περιπάτους της χρησιμοποιούσε μια ιδιαίτερη άμαξα γι’ αυτούς τους περίεργους συντρόφους. Νάνοι και μικρά σκυλάκια έτρωγαν συχνά μαζί με τη βασίλισσα, ενώ η Μαρία Θηρεσία ξόδευε τεράστια ποσά για τη συντήρησή τους.

«Μα, δεν είπατε ότι ήταν γυναίκα φιλάνθρωπη και ολιγαρκής;» ρώτησα μπερδεμένος.

«Φυσικά. Όμως, υπάρχει και το τίμημα της μοναξιάς».

Από τις οκτώ το πρωί μέχρι τις έξι το απόγευμα, συνέχισε ο Ντεβιζέ, η Μαρία Θηρεσία αφοσιωνόταν στο παιχνίδι, περιμένοντας να έρθει να την πάρει ο σύζυγός της για το δείπνο. Όταν η βασίλισσα έπαιζε χαρτιά, πριγκίπισσες και δούκισσες κάθονταν σε ημικύκλιο γύρω της, ενώ οι κατώτεροι ευγενείς στριμώχνονταν στην πλάτη της αναστενάζοντας και ιδρώνοντας. Στη βασίλισσα άρεσε ιδιαίτερα το ισπανικό παιχνίδι όμβρα, όμως ήταν πολύ αφελής και έχανε όλες τις παρτίδες. Κάπου κάπου, θυσιαζόταν η πριγκίπισσα του Ελμπέφ και την άφηνε να κερδίζει επιδεικτικά. Θέαμα θλιβερό και ενοχλητικό. Μέχρι το τέλος η βασίλισσα δεν έπαψε να αισθάνεται μοναξιά,

όπως ομολογούσε στους λιγοστούς φίλους της. Προτού πεθάνει, έκλεισε τη θλίψη της σε μία φράση: «Ο βασιλιάς νοιάζεται για μένα μόνο και μόνο επειδή φεύγω».

Αυτή η αφήγηση μ’ έκανε να στενοχωριέμαι και να ανυπομονώ ταυτόχρονα. Ήλπιζα να ακούσω πολύ διαφορετικά πράγματα απ’ το στόμα του μουσικού. Ενώ συνέχιζα να του τρίβω την πλάτη, κοίταξα το τραπέζι που βρισκόταν δίπλα μας. Είχα ακουμπήσει αφηρημένα μερικά φιαλίδια πάνω στις παρτιτούρες του. Ζήτησα συγγνώμη από τον Ντεβιζέ, που πετάχτηκε απότομα και σηκώθηκε φοβούμενος μήπως λερωθούν. Πράγματι, πρόσεξε μια μικρή σταγόνα λάδι πάνω σε μία παρτιτούρα και εξεμάνη.

«Εσύ δεν είσαι παραγιός, είσαι γάιδαρος με περικεφαλαία! Κατέστρεψες το ρόντο του δασκάλου μου!»

Κατατρόμαξα. Είχα λερώσει το καταπληκτικό ρόντο που τόσο μου άρεσε. Προσφέρθηκα ν’ απλώσω πάνω στο χαρτί μια λεπτή σκόνη που θ’ απορροφούσε το λίπος, ενώ ο Ντεβιζέ πολλαπλασίαζε τις κατάρες του και μ’ έλουζε με βρισιές. Εκείνη τη στιγμή, το βλέμμα μου έπεσε σε μια αφιέρωση στο πάνω μέρος της παρτιτούρας: «Στη Δεσποινίδα».

«Είναι αφιέρωση αγάπης;» ρώτησα, προδίδοντας με τα τραυλίσματά μου την ταραχή στην οποία με είχε βυθίσει αυτό το επεισόδιο.

«Μα ποιος θ’ αγαπούσε τη Δεσποινίδα… τη μοναδική γυναίκα στον κόσμο που ήταν πιο μόνη και πιο θλιμμένη απ’ τη βασίλισσα!»

«Ποια είναι η Δεσποινίς;»

«Ω, μια ξαδέλφη της Αυτού Μεγαλειότητας. Είχε πάρει το μέρος των εξεγερθέντων στην Επανάσταση της Σφενδόνης και το πλήρωσε ακριβά. Φαντάσου ότι η Δεσποινίς έδωσε

τη διαταγή για να βάλουν τα κανόνια της Βαστίλης εναντίον των στρατιωτών του βασιλιά».

«Και καταδικάστηκε σε απαγχονισμό;»

«Ακόμα χειρότερα. Καταδικάστηκε σε “αγαμία”» μουρμούρισε ο Ντεβιζέ. «Ο βασιλιάς τής απαγόρευσε να παντρευτεί. Ο Μαζαρίνος έλεγε: “Τα κανόνια σκότωσαν τον άντρα της”».

«Ο βασιλιάς δεν δείχνει οίκτο για κανέναν, ούτε καν για τους συγγενείς του» συμπέρανα.

«Έτσι είναι. Όταν πέθανε η Μαρία Θηρεσία, τον περασμένο Ιούλιο, ξέρεις τι είπε η Αυτού Μεγαλειότης; “Είναι η πρώτη φορά που με στενοχωρεί”. Μόνο. Με την ίδια αδιαφορία δέχτηκε και τον θάνατο του Κολμπέρ, που τον υπηρέτησε πιστά επί είκοσι χρόνια».

Ο Ντεβιζέ εξακολουθούσε να μιλάει, αλλά εγώ δεν τον άκουγα πλέον. Μια λέξη μόνο αντηχούσε στο μυαλό μου: Ιούλιος.

«Είπατε ότι η βασίλισσα έσβησε τον Ιούλιο;» τον διέκοψα απότομα.

«Τι είπες; Ναι, στις 30 Ιουλίου, έπειτα από μιαν αρρώστια».

Δεν ήθελα να μάθω περισσότερα. Τελείωσα το καθάρισμα της παρτιτούρας, σκούπισα την αλοιφή απ’ την πλάτη του Ντεβιζέ και του έδωσα το πουκάμισό του. Τον χαιρέτησα, βγήκα απ’ το δωμάτιο με την ανάσα κομμένη απ’ την αναστάτωση, έκλεισα την πόρτα και ακούμπησα στον τοίχο για να συνέλθω.

Μια ισχυρή, η βασίλισσα της Γαλλίας, πέθανε έπειτα από μιαν αρρώστια, την τελευταία εβδομάδα του Ιουλίου. Ακριβώς όπως το είχε προβλέψει το φυλλάδιο της αστρολογίας.

Θα ’λεγε κανείς ότι με τιμώρησε ο ίδιος ο Ντεβιζέ. Μια είδηση (που μόνο εγώ, ο απλός παραγιός, δεν γνώριζα) επιβεβαίωνε για άλλη μια φορά το αλάνθαστο των προβλέψεων του φυλλαδίου και το αμείλικτο του αστρικού πεπρωμένου.

Ο Κριστοφάνο με είχε διαβεβαιώσει ότι η αστρολογία δεν είναι αναγκαστικά αντίθετη με την πίστη και ότι η βοήθειά της είναι πολύτιμη για τον γιατρό. Όμως, εκείνη τη συγκεκριμένη στιγμή, επικρατούσε η θύμηση των δυσνόητων συλλογισμών του Στιλόνε Πριάσο σχετικά με τη σκοτεινή ιστορία του Καμπανέλα και της τραγικής μοίρας του πατέρα Μοράντι. Παρακάλεσα τον Θεό να μου στείλει ένα σημάδι που θα με απάλλασσε απ’ τον φόβο και θα μου έδειχνε τον δρόμο.

Και τότε άκουσα τις νότες του εκπληκτικού ρόντο να ελευθερώνονται απ’ τις χορδές της θεόρβης. Ο Ντεβιζέ είχε ξαναρχίσει να παίζει. Ένωσα τα χέρια σε στάση προσευχής και έμεινα ακίνητος, με μάτια κλειστά, μοιρασμένος ανάμεσα στην ελπίδα και στον φόβο, μέχρι που έσβησε και η τελευταία νότα.

Σύρθηκα μέχρι το δωμάτιό μου και σωριάστηκα στο κρεβάτι με το μυαλό άδειο, χωρίς θέληση ούτε ενέργεια, με τα γεγονότα των οποίων δεν ξεχώριζα ούτε το νόημα ούτε τη σειρά να με ταλανίζουν. Καθώς παραδινόμουν στον ύπνο, ψιθύρισα τη γλυκιά μελωδία που είχα ακούσει, λες και θα μου έδινε το μυστικό κλειδί που θα μου επέτρεπε να εξερευνήσω τον λαβύρινθο των βασάνων μου.

Με ξύπνησε ένας θόρυβος που ερχόταν απ’ την οδό Όρσο. Είχα αποκοιμηθεί μόνο μερικά λεπτά. Αυτήν τη φορά, η πρώτη μου σκέψη πέταξε στο φυλλάδιο, παρόλο που έσμιξε άθελά μου μ’ ένα κονσέρτο πόθου και στέρησης, γλυκό και

πικρό ταυτόχρονα, του οποίου δεν δυσκολεύτηκα διόλου να προσδιορίσω τη βασική αιτία. Για να βρω γαλήνη και ανακούφιση, έπρεπε να χτυπήσω μια συγκεκριμένη πόρτα.

Εδώ και μερικές ημέρες άφηνα τα γεύματα έξω απ’ το δωμάτιο της Κλορίντια, χτυπώντας απλώς την πόρτα της για να την ειδοποιήσω. Μόνο ο Κριστοφάνο έμπαινε στο δωμάτιό της. Όμως, τώρα, η συνομιλία μου με τον Ντεβιζέ έριξε αλάτι στην πληγή που είχε ανοίξει η απομάκρυνσή μου.

Τι σημασία είχε που με είχε πληγώσει με την απαίτησή της για χρήματα; Με την πανούκλα να εξαπλώνεται γοργά ανάμεσά μας, ήταν πολύ πιθανόν να τη χάσω μέσα σε λίγες μέρες, σκεφτόμουν νιώθοντας την καρδιά μου να σφίγγεται. Στις εξαιρετικές περιπτώσεις, η περηφάνια είναι ο χειρότερος σύμβουλος. Άλλωστε, δεν μου έλειπαν οι δικαιολογίες για να πάω κοντά της· είχα πολλά πράγματα να της διηγηθώ και άλλα τόσα να τη ρωτήσω.

«Μα, δεν έχω ιδέα από αστρολογία, σου το έχω ήδη πει» είπε η Κλορίντια όταν της έδειξα το φυλλάδιο της αστρολογίας και της εξήγησα τις προβλέψεις που είχαν αποδειχτεί σωστές και ακριβείς. «Μπορώ να εξηγώ τα όνειρα και να διαβάζω τις γραμμές του χεριού. Για τ’ άστρα, πρέπει ν’ απευθυνθείς αλλού».

Επέστρεψα στο δωμάτιό μου μπερδεμένος. Αλλά δεν ήταν κάτι σοβαρό. Το μόνο που είχε σημασία ήταν ότι ο φτερωτός θεός είχε ρίξει πάλι τα βέλη του στο στήθος μου. Λίγο μ’ ένοιαζε που η Κλορίντια δεν μου έδινε την παραμικρή ελπίδα. Λίγο μ’ ένοιαζε που είχε αντιληφθεί το πάθος μου και γελούσε μαζί μου. Αισθανόμουν τυχερός, αφού μπορούσα να τη βλέπω και να μιλάω μαζί της όταν και όποτε ήθελα, τουλάχιστον όσο θα διαρκούσε η καραντίνα. Μοναδική ευκαιρία για τον καημένο τον

παραγιό. Στιγμές ανεκτίμητες, που θα τις θυμόμουν μέχρι το τέλος της μίζερης ζωής μου. Υποσχέθηκα στον εαυτό μου ότι θα πήγαινα να τη δω το συντομότερο.

Στο δωμάτιό μου βρήκα τα δώρα που άφησε για μένα ο Κριστοφάνο. Παραδομένος στο ερωτικό μεθύσι, έπινα το κρασί σαν να ήταν το πιο αγνό νέκταρ του Έρωτα, κατάπινα ένα κομμάτι ψωμί και λίγο τυρί σαν να γευόμουν το μάννα που η τρυφερή Αφροδίτη έριχνε πάνω στο κεφάλι μου.

Η αχλή, που η συνάντησή μου με την Κλορίντια είχε τυλίξει γύρω μου, σιγά σιγά διαλύθηκε. Χορτασμένος, συλλογίστηκα τη συζήτηση που είχα με τον Ντεβιζέ. Δεν κατόρθωσα να του αποσπάσω κανένα σχόλιο σχετικά με τον θάνατο του υπουργού Φουκέ. Ο αβάς Μελάνι είχε δίκιο, ο Ντεβιζέ και ο Ντουλτσιμπένι δεν θα μιλούσαν εύκολα γι’ αυτή την παράξενη υπόθεση. Κατάφερα ωστόσο ο νεαρός μουσικός να μην υποψιαστεί το παραμικρό. Μάλιστα, κάνοντάς του αφελείς ερωτήσεις και καταστρέφοντας άθελά μου την πολύτιμη παρτιτούρα του, είχα χτίσει την ανεξίτηλη εικόνα ενός υπηρέτη άξεστου και ηλίθιου.

Πήγα να δω το αφεντικό μου. Με μεγάλη μου χαρά ανακάλυψα ότι η κατάσταση της υγείας του είχε βελτιωθεί. Ήταν εκεί και ο Κριστοφάνο, που του έδινε την τελευταία μπουκιά. Ο Πελεγκρίνο εκφραζόταν με μεγαλύτερη ευκολία και έδειχνε να καταλαβαίνει τι του έλεγαν. Βέβαια, δεν ήταν σε πολύ καλή κατάσταση και τις περισσότερες ώρες της ημέρας κοιμόταν. Όμως, κατέληξε ο Κριστοφάνο, δεν ήταν απίθανο να τον βλέπαμε σύντομα να κυκλοφορεί κανονικά ανάμεσά μας.

Αφού έμεινα λίγο με τον Πελεγκρίνο και τον γιατρό, επέστρεψα στο δωμάτιό μου και ξάπλωσα. Κοιμήθηκα πολύ

και, όταν κατέβηκα στην κουζίνα, είχε φτάσει η ώρα για το δείπνο. Βιάστηκα να ετοιμάσω το φαγητό: λίγες φέτες λεμονιού πασπαλισμένες με ζάχαρη για να προετοιμαστεί το στομάχι. Στη συνέχεια, μια κρέμα μιλανέζα. Η συνταγή έλεγε να ανακατέψω κρόκους αυγών και μοσχάτο κρασί, μέσα στο οποίο βούτηξα τριμμένο κουκουνάρι, ζάχαρη, κανέλα κατά βούληση (προτίμησα να μην το διακινδυνεύσω) και λίγο βούτυρο. Χτύπησα όλα μαζί τα υλικά σ’ ένα γουδί, τα κοσκίνισα και έριξα το μείγμα μέσα σε λίγο βραστό νερό, μέχρι να δέσει. Πρόσθεσα αχλάδια και περγαμόντο.

Αφού τελείωσα τη διανομή, επέστρεψα στην κουζίνα και ετοίμασα ένα ρόφημα ζεστό με βάση τον καφέ. Ύστερα ανέβηκα στον πυργίσκο στα δάχτυλα των ποδιών, για να μην με πάρει είδηση ο Κριστοφάνο.

«Ευχαριστώ!» αναφώνησε η Κλορίντια ακτινοβολώντας μόλις άνοιξε την πόρτα.

«Το ετοίμασα ειδικά για σας» βρήκα το κουράγιο να πω, ενώ είχα γίνει κόκκινος σαν παπαρούνα.

«Λατρεύω τον καφέ!» δήλωσε κλείνοντας τα μάτια και εισπνέοντας σαν μεθυσμένη τους ατμούς που έβγαιναν απ’ την κανάτα και πλημμύριζαν το δωμάτιο.

«Πίνετε πολύ καφέ στον τόπο σας, στην Ολλανδία;»

«Όχι, αλλά μου αρέσει τρομερά ο τρόπος που τον έφτιαξες. Μου θυμίζει τη μητέρα μου».

«Χαίρομαι. Νόμιζα πως δεν την είχατε γνωρίσει».

«Σχεδόν» απάντησε γρήγορα. «Δεν θυμάμαι το πρόσωπό της, αλλά το άρωμα του θαυμάσιου καφέ που, απ’ ό,τι λένε, έφτιαχνε με μεγάλη τέχνη έμεινε για πάντα χαραγμένο στη μνήμη μου».

«Ήταν κι εκείνη Ιταλίδα, όπως ο πατέρας σας;»

«Όχι. Τελικά, μήπως ήρθες για να με βασανίσεις με τις ερωτήσεις σου;»

Η Κλορίντια σκοτείνιασε. Τα χάλασα όλα. Παρ' όλα αυτά, την είδα μεμιάς να αναζητάει το βλέμμα μου ξανά και να μου χαρίζει το ωραίο χαμόγελό της.

Με κάλεσε ευγενικά να καθίσω, δείχνοντάς μου μια καρέκλα.

Άνοιξε ένα συρτάρι, πήρε δυο φλιτζανάκια και δυο μπισκοτάκια γλυκάνισου και σερβίρισε τον καφέ. Κάθισε ύστερα μπροστά μου, στην άκρη του κρεβατιού, απολαμβάνοντας το ρόφημά της.

Δεν ήξερα τι να πω για να γεμίσω τη σιωπή, μιας και δεν τολμούσα να κάνω άλλες ερωτήσεις. Η Κλορίντια έδειχνε πολύ ευχαριστημένη καθώς βούτηξε ένα μπισκότο στον αχνιστό καφέ, προτού το δαγκώσει με χάρη και βουλιμία. Το θέαμα μ' έκανε να λιώσω και τα μάτια μου γέμισαν δάκρυα, ενώ φανταζόμουν ότι βύθιζα το πρόσωπό μου στα μαλλιά της και άγγιζα με τα χείλη μου το μέτωπό της.

Η Κλορίντια σήκωσε τα μάτια. «Πάνε τόσες μέρες τώρα που μιλάμε, και δεν ξέρω τίποτα για τη ζωή σου».

«Είναι τόσο κενή ενδιαφέροντος, κυρία Κλορίντια».

«Δεν είναι αλήθεια. Ας πούμε, από πού κατάγεσαι; Πόσων χρονών είσαι; Πώς και γιατί έφτασες ως εδώ;»

Της αφηγήθηκα εν συντομία το παρελθόν μου του εγκαταλειμμένου παιδιού, τις σπουδές που έκανα χάρη στην ηλικιωμένη μοναχή και την καλοσύνη του κυρίου Πελεγκρίνο απέναντί μου.

«Ώστε είσαι μορφωμένος. Το κατάλαβα απ' τις ερωτήσεις που μου έκανες. Είσαι τυχερός. Εγώ, αντίθετα, έχασα τον πατέρα μου σε ηλικία δώδεκα χρονών και αναγκάστηκα να περιοριστώ στα λίγα πράγματα που πρόλαβε να μου διδάξει» είπε χωρίς να χάσει το χαμόγελό της.

«Ο πατέρας σας ήταν ο μόνος που μπορούσε να σας μάθει την ιταλική γλώσσα. Κι όμως, τη μιλάτε τέλεια».

«Όχι, δεν ήταν ο μόνος. Ζούσαμε στη Ρώμη όταν τον έχασα. Άλλοι Ιταλοί έμποροι με πήραν μαζί τους στην Ολλανδία».

«Αυτό θα πρέπει να ήταν λυπηρό».

«Είναι ο λόγος που βρίσκομαι εδώ. Έκλαιγα επί χρόνια στο Άμστερνταμ, ενώ σκεφτόμουν πόσο ευτυχισμένη ήμουν στη Ρώμη. Διάβαζα και μελετούσα μόνη μου τον λίγο χρόνο που μου έμενε...»

Δεν χρειαζόταν να ολοκληρώσει τη φράση της. Σίγουρα εννοούσε τα βάσανα που η ζωή επιβάλλει στις ορφανές και που την οδήγησαν στον δρόμο της πορνείας.

«Όμως έτσι κατόρθωσα να ελευθερωθώ» συνέχισε σαν να είχε μαντέψει τις σκέψεις μου «και ν' ακολουθήσω το μονοπάτι που κρύβεται στους αριθμούς μου...».

«Τους αριθμούς σας;»

«Σωστά, δεν ξέρεις τίποτα περί αριθμολογίας» είπε με προσποιητή ευγένεια, που μ' έφερε σε αμηχανία. «Ε, λοιπόν, πρέπει να μάθεις ότι η ημερομηνία γέννησης, αλλά και άλλες σημαντικές ημερομηνίες της ζωής μας, περιέχουν την ουσία μας. Ο Έλληνας φιλόσοφος Πυθαγόρας έλεγε ότι οι αριθμοί μπορούν να εξηγήσουν τα πάντα».

«Και η ημερομηνία της γέννησής σας σας οδήγησε εδώ, στη Ρώμη;» ρώτησα με δυσπιστία.

«Όχι μόνο. Η Ρώμη κι εγώ είμαστε ένα πράγμα. Τα πεπρωμένα μας είναι δεμένα μεταξύ τους».

«Μα, πώς είναι δυνατόν;» τη διέκοψα γοητευμένος.

«Οι αριθμοί είναι εύγλωττοι. Γεννήθηκα την 1η Απριλίου του 1664. Ενώ τα γενέθλια της Ρώμης...»

«Πώς; Μπορεί μια πόλη να έχει κι αυτή γενέθλια;»

«Βέβαια. Ξέρεις την ιστορία του Ρώμου και του Ρωμύλου, της λύκαινας και του δρυοκολάπτη; Γνωρίζεις πώς ιδρύθηκε η πόλη;»

«Φυσικά».

«Ε, λοιπόν, η Ρώμη ιδρύθηκε μια ορισμένη μέρα: την 21η Απριλίου του έτους 753 προ Χριστού. Και οι δύο ημερομηνίες γέννησης, η δική μου και της Ρώμης, δίνουν το ίδιο άθροισμα. Υπό την προϋπόθεση να γραφτούν σωστά, όπως γίνεται στην αριθμολογία, δηλαδή υπολογίζοντας τους μήνες από τον Μάρτιο, μήνα της άνοιξης και επομένως της αρχής της νέας ζωής, σύμφωνα με τους αρχαίους Ρωμαίους και, σήμερα, με το αστρολογικό ημερολόγιο, που ξεκινάει με τον Κριό».

Κατάλαβα ότι βρισκόταν σε επικίνδυνο μονοπάτι, όπου τα όρια που χωρίζουν την αίρεση από τη μαγεία γίνονται δυσδιάκριτα.

«Ο Απρίλιος είναι, λοιπόν, ο δεύτερος μήνας του χρόνου» συνέχισε η Κλορίντια παίρνοντας χαρτί και μελάνι. «Και οι δύο ημερομηνίες γράφονται ως εξής: 1/2/1664 και 21/2/753. Αν προσθέσεις τις δύο ομάδες αριθμών, έχεις από τη μία, 1+2+1+6+6+4=20 και, από την άλλη, 2+1+2+7+5+3=20. Βλέπεις; Ο ίδιος αριθμός».

Κοίταξα τους αριθμούς που είχε γράψει βιαστικά στο χαρτί. Ήταν πράγματι εκπληκτικό.

«Και δεν είναι μόνο αυτό» είπε η Κλορίντια βουτώντας την πένα της στο μελάνι και συνεχίζοντας τους υπολογισμούς της. «Αν προσθέσω την ημέρα, τον μήνα και τον χρόνο δίχως να απομονώσω τους αριθμούς, έχω: 21+2+753=776. Και στο σύνολο, 7+7+6 μας κάνουν πάλι 20. Προσθέτοντας 1+2+1664, φτάνω στον αριθμό 1667, ο οποίος δίνει και πάλι άθροισμα 20. Και ξέρεις τι συμβολίζει ο αριθμός 20; Τη Δικαιοσύνη, τη μεγάλη

αρκάνα της τράπουλας ταρό, που φέρει τον αριθμό 20 και σημαίνει αποκατάσταση των διαπραχθεισών αδικιών και τη δίκαιη κρίση των επιγόνων».

Πόσο ικανή ήταν η Κλορίντιά μου... Τόσο ικανή, που δεν κατάλαβα ούτε τους μαντικούς υπολογισμούς της, αλλά ούτε και τον λόγο για τον οποίο τους έκανε με τέτοια ζέση. Παρ' όλα αυτά, η επινοητικότητά της σάρωσε σιγά σιγά τη δυσπιστία μου. Ήμουν ενθουσιασμένος· οι χάρες της Αφροδίτης ανταγωνίζονταν την εξυπνάδα της Αθηνάς.

«Άρα, λοιπόν, ήρθατε στη Ρώμη για να ζητήσετε ικανοποίηση για μια αδικία που σας έγινε;»

«Μην με διακόπτεις» απάντησε απότομα. «Η επιστήμη των αριθμών διαβεβαιώνει ότι η αποκατάσταση των αδικιών θα οδηγήσει μια μέρα τους επιγόνους να επανεξετάσουν την κρίση τους. Μόνο μην με ρωτήσεις τι ακριβώς σημαίνει αυτή η φράση, γιατί δεν το ξέρω ακόμη».

«Είναι γραμμένο στους αριθμούς ότι θα μένατε στο πανδοχείο Ντοντσέλο;» τη ρώτησα γοητευμένος απ' την ιδέα ότι η συνάντησή μας ήταν προκαθορισμένη από τη μοίρα.

«Όχι, όχι στους αριθμούς. Φτάνοντας στη Ρώμη, κατέληξα σ' αυτό το πανδοχείο ακολουθώντας τη *virga ardentis*, το φλογερό, ή τρεμάμενο, ή εξογκωμένο ραβδί, όπως θες πες το. Καταλαβαίνεις τι εννοώ;» Σηκώθηκε και τέντωσε το χέρι στο ύψος της κοιλιάς της, σαν να ήταν μακρύ μπαστούνι.

Ο υπαινιγμός μού φάνηκε αισχρός και σώπασα ταπεινωμένος.

«Θα μιλήσουμε, όμως, για όλ' αυτά μια άλλη φορά, αν θέλεις» είπε με χαμόγελο που μου φάνηκε διφορούμενο.

Έφυγα καταστενοχωρημένος. Ετοιμαζόμουν να κάνω τον γύρο των δωματίων για να μαζέψω τις γαβάθες μέσα στις

οποίες είχα σερβίρει το δείπνο. Τι ήθελε να πει η Κλορίντια μ' αυτή τη χυδαία χειρονομία; Ήταν μια πρόσκληση λάγνα και, ακόμα χειρότερα, ιδιοτελής; Δεν ήμουν τόσο βλάκας. Λαμβάνοντας υπόψη την ταπεινή μου θέση, ήταν μάταιο να ελπίζω, το ήξερα, ότι θα με έβλεπε διαφορετικά και όχι σαν έναν φτωχό υπηρέτη. Όμως, δεν είχε καταλάβει ότι ήμουν εντελώς άφραγκος; Ή μήπως περίμενε ότι θα έκλεβα λεφτά απ' το αφεντικό μου για χάρη της; Έδιωξα αυτή τη σκέψη με τρόμο. Η Κλορίντια είχε αναφέρει μια αδικία που είχε σχέση με την επιστροφή της στη Ρώμη. Όχι, αδύνατον να μιλούσε για πορνεία σε μια τόσο σοβαρή στιγμή. Σίγουρα είχα κάνει λάθος.

Χάρηκα βλέποντας τους ενοίκους εμφανώς ικανοποιημένους από το φαγητό τους. Όταν χτύπησα την πόρτα του, ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι απολάμβανε την κρέμα, παρόλο που είχε κρυώσει, πλαταγίζοντας με ευχαρίστηση τη γλώσσα του στον ουρανίσκο του.

«Κάθισε, αγαπητέ. Σου ζητώ συγγνώμη, αλλά σήμερα η όρεξη μου ήρθε καθυστερημένα».

Υπάκουσα σιωπηλά, περιμένοντας να τελειώσει. Κοίταξα τα αντικείμενα που ήταν σκορπισμένα στο κομό δίπλα στην καρέκλα και παρατήρησα τρία, μικρού μεγέθους, με κόκκινο κάλυμμα και χρυσά στολίδια. Ήταν πολύ όμορφα, σκεφτόμουν. Είχα την εντύπωση, μάλιστα, πως τα είχα ξαναδεί. Αλλά πού;

Ο Ντουλτσιμπένι με κοίταζε παραξενεμένος. Είχε τελειώσει το φαγητό του και μου έτεινε τη γαβάθα του. Την πήρα φορώντας το πιο αθώο ύφος μου και έφυγα με κατεβασμένα μάτια.

Αντί να πάω στην κουζίνα, έτρεξα στον δεύτερο όροφο. Χτύπησα την πόρτα του αβά Μελάνι, με τα χέρια γεμάτα πιατικά.

«Ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι;» ρώτησε ο αβάς με δυσπιστία, καθώς τελείωνα την αφήγησή μου.

Πράγματι, την προηγουμένη είχα πάει στο δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι για την εντριβή του. Στη διάρκεια της θεραπείας, εκδήλωσε την επιθυμία να ρουφήξει λίγο καπνό. Άνοιξε, λοιπόν, το συρτάρι του κομό κι έψαξε για την ταμπακιέρα του από σκαλισμένο ξύλο κερασιάς. Για να τη βρει πιο εύκολα, έβγαλε απ’ το συρτάρι μερικά μικρά βιβλία, πολύ ωραία δεμένα με κόκκινο δέρμα και διακοσμημένα με χρυσά αραβουργήματα. Ε, λοιπόν, πρόσεξα τα ίδια έργα στη βιβλιοθήκη του Τιρακόρντα· ήταν η επτάτομη έκδοση των έργων του Γαληνού, της οποίας έλειπαν τρεις τόμοι. Τα αντίτυπα που είδα στο δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι ήταν ακριβώς τρία. Στη ράχη μπορούσε κανείς να διαβάσει τον τίτλο *Galeni Opera*. Δεν υπήρχε αμφιβολία. Επρόκειτο για τα *Opera Omnia* του Γαληνού σε επτά τόμους, από τους οποίους οι τέσσερις βρίσκονταν στη βιβλιοθήκη του Τιρακόρντα.

«Βέβαια» άρχισε να σκέφτεται φωναχτά ο αβάς «είναι πιθανόν ο Ντουλτσιμπένι και ο Τιρακόρντα να συναντήθηκαν για τελευταία φορά πριν από την επιβολή της καραντίνας. Ίσως τότε ο Τιρακόρντα δάνεισε τα βιβλία στον Ντουλτσιμπένι».

Από την άλλη, παρατήρησε, ήμασταν και οι δύο μάρτυρες του γεγονότος ότι ο αρχίατρος είχε δεχτεί έναν επισκέπτη περασμένα μεσάνυχτα. Περίεργη ώρα για επίσκεψη! Επιπλέον, οι δύο άντρες συμφώνησαν να ξανασυναντηθούν την επομένη, την ίδια ώρα. Ο μυστηριώδης επισκέπτης του Τιρακόρντα περιφερόταν, λοιπόν, στην πόλη τις ώρες που κι εμείς μπορούσαμε να βγούμε κρυφά απ’ το Ντοντσέλο. Επομένως, ο επισκέπτης και ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι ήταν το ίδιο πρόσωπο.

«Πώς γίνεται ο Τιρακόρντα και ο Ντουλτσιμπένι να γνωρίζονται;»

«Μου κάνεις αυτή την ερώτηση» απάντησε ο Άτο «επειδή σου λείπει ένα στοιχείο. Ο Τιρακόρντα κατάγεται απ’ το Μάρκε».

«Όπως ο Ντουλτσιμπένι!»

«Θα σου πω και κάτι ακόμα: ο Ντουλτσιμπένι γεννήθηκε στο Φέρμο, και νομίζω πως εκεί γεννήθηκε και ο Τιρακόρντα».

«Επομένως είναι συντοπίτες».

«Ακριβώς. Η Ρώμη πάντα φιλοξενούσε έναν μεγάλο αριθμό φημισμένων γιατρών που κατάγονταν από αυτή την παλιά και ευγενική πόλη. Όπως ο Ρομόλο Σπετσιόλι, ο προσωπικός γιατρός της βασίλισσας Χριστίνας της Σουηδίας, αλλά και ο Τζιοβάνι Μπατίστα Μπέντσι, γενικός αρχίατρος, και ο Τσεζάρε Ματσιάτι, ο οποίος, αν δεν με απατά η μνήμη μου, υπήρξε γιατρός του Κονκλάβιου όπως ο Τιρακόρντα. Οι άνθρωποι του Φέρμο ζουν σχεδόν όλοι στην ίδια συνοικία, γύρω απ’ την εκκλησία Σαν Σαλβατόρε ιν Λάουρο, όπου συγκεντρώνεται το αδελφάτο τους».

«Αλλά ο Τιρακόρντα μένει μόλις λίγα μέτρα μακριά απ’ το Ντοντσέλο» διαμαρτυρήθηκα «και σίγουρα ξέρει ότι είμαστε σε καραντίνα. Δεν φοβάται μήπως τον κολλήσει ο Ντουλτσιμπένι;».

«Προφανώς, όχι. Ίσως ο Ντουλτσιμπένι τού είπε πως ο Κριστοφάνο δεν πιστεύει στη θεωρία της πανούκλας, αποσιωπώντας την αρρώστια του Μπέντφορντ και το αλλόκοτο ατύχημα του αφεντικού σου».

«Μα, τότε, ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι είναι ο κλέφτης των κλειδιών του αφεντικού μου! Αυτός, που είναι τόσο αυστηρός!»

«Μην εμπιστεύεσαι ποτέ τα φαινόμενα. Ο Πελεγκρίνο θα πρέπει να του έδειξε πώς να χρησιμοποιεί τις υπόγειες στοές».

«Και να σκεφτείς ότι ποτέ δεν αντιλήφθηκα το παραμικρό… Απίστευτο…»

Noi siam tre donzellette
semplicette semplicette
oh, oh, senza fallo…[17]

Με κορόιδευε, παίρνοντας μια αστεία στάση και ψιλή φωνή. «Ξύπνα, αγόρι μου! Και μην ξεχνάς, τα μυστικά υπάρχουν για να πουλιούνται. Σίγουρα ο Πελεγκρίνο, για να του ανοίξει το υπόγειο πέρασμα, πληρώθηκε αδρά. Έπειτα, μόλις ξεκίνησε η καραντίνα, το αφεντικό σου αρρώστησε. Ο Ντουλτσιμπένι τού έκλεψε, λοιπόν, τα κλειδιά για να φτιάξει αντικλείδι σε κάποιον κλειδαρά της οδού Κιάβαρι, στον δρόμο όπου, όπως λέει ο Ουγκόνιο, “τυπογραφεί ο Κομάρεκ”».

«Και τι σχέση έχει με τον Κομάρεκ;»

«Δεν υπάρχει σχέση, σ’ το εξήγησα ήδη, δεν θυμάσαι; Μόνο μια τυχαία συγκυρία, που μας οδήγησε σε λανθασμένα συμπεράσματα».

«Α, ναι» απάντησα, ενώ διαπίστωνα με ανησυχία ότι δεν κατάφερνα πλέον να παρακολουθήσω τον κυκεώνα των αποκαλύψεων, των διαψεύσεων, των εμπνεύσεων και των αδιεξόδων, που διαδέχονταν το ένα το άλλο τις τελευταίες ημέρες. «Γιατί, όμως, ο Πελεγκρίνο δεν έδωσε ένα δεύτερο κλειδί στον Ντουλτσιμπένι;»

«Επειδή, όπως σου εξήγησα ήδη, το αφεντικό σου πληρώνεται κάθε φορά που ένας πελάτης επιθυμεί να

κατέβει στις υπόγειες στοές. Επομένως, τα κλειδιά δεν είναι στη διάθεση κανενός».

«Και τότε γιατί ο Στιλόνε Πριάσο έχει ένα δικό του;»

«Μην ξεχνάς ότι είχε ξαναμείνει στο πανδοχείο την εποχή της μακαρίτισσας της κυρίας Λυγίας, απ’ την οποία πήρε ή έκλεψε το κλειδί».

«Ωστόσο, τίποτα δεν εξηγεί γιατί ο Ντουλτσιμπένι έκλεψε τα μαργαριτάρια μου. Πολύ περισσότερο αν λάβουμε υπόψη ότι δεν είναι φτωχός» παρατήρησα.

«Εγώ έχω μια πιο δύσκολη ερώτηση. Αν ο Ντουλτσιμπένι είναι ο μυστηριώδης κλέφτης, που τόσο κοπιάσαμε να παρακολουθήσουμε, πώς γίνεται να είναι εκατό φορές πιο γρήγορος από εμάς και να σβήνει πάντοτε τα ίχνη του;»

«Ίσως γνωρίζει τις στοές καλύτερα απ’ ό,τι εμείς. Όμως, τώρα που το σκέφτομαι, δεν μπορεί να περπατήσει πολύ γρήγορα, αφού εδώ και δύο ημέρες υποφέρει από ισχιαλγία, και ο Κριστοφάνο τού είπε ότι θα πονάει αρκετές μέρες ακόμα».

«Αν προσθέσουμε σ’ αυτό και το γεγονός ότι ο Ντουλτσιμπένι δεν είναι πια και τόσο νέος, ότι είναι μάλλον βαρύς και ότι λαχανιάζει μόλις μιλήσει λίγο παραπάνω, πώς γίνεται να σκαρφαλώνει κάθε νύχτα στην καταπακτή χρησιμοποιώντας το σχοινί;» κατέληξε ο Άτο πικρόχολα, που κι εκείνος ίδρωνε και λαχάνιαζε κάθε φορά που είχε να κάνει με το εν λόγω σχοινί στα υπόγεια.

Στη συνέχεια, ανέφερα στον Άτο τις πληροφορίες που έμαθα πρόσφατα για τον Ντουλτσιμπένι. Σύμφωνα με τον πατέρα Ρομπλέντα, ο γέρος ευγενής από το Μάρκε ανήκε στην αίρεση των γιανσενιστών. Του μίλησα για την οξεία κριτική που άσκησε ο Ντουλτσιμπένι στους ιησουίτες κατασκόπους και για τον παθιασμένο μονόλογό του εναντίον των αιμομικτικών γάμων που γίνονταν εδώ και

έναν αιώνα ανάμεσα στους βασιλικούς οίκους της Ευρώπης. Έδειχνε τόσο εξοργισμένος μ’ αυτή την πρακτική, υπογράμμισα, ώστε έφτασε στο σημείο να ευχηθεί δυνατά –στη διάρκεια ενός φανταστικού διαλόγου με μια γυναίκα μπροστά στον καθρέφτη– να νικήσουν οι Τούρκοι στη μάχη της Βιέννης. Έτσι, θ’ ανέβαινε λίγο φρέσκο και πιο υγιές αίμα στους θρόνους, είχε προσθέσει στο τέλος.

«Ένα λογύδριο, συγγνώμη, ένας τυπικός μονόλογος γιανσενιστή. Τουλάχιστον εν μέρει» σχολίασε ο αβάς Μελάνι με ύφος σκεφτικό. «Ε, ναι, το να επιθυμείς την τουρκική εισβολή στην Ευρώπη για να εκδικηθείς τους Βουρβόνους και τους Αψβούργους μού φαίνεται κάπως υπερβολικό, ακόμα και για τον πιο φανατικό οπαδό του γιανσενισμού».

Όπως και να ’χε, πρόσθεσε ο Άτο, η ανακάλυψή μου ήταν ένας ακόμα λόγος για να ξαναπάμε στην οικία του Τιρακόρντα. Όπως ακούσαμε την προηγούμενη νύχτα, θα πήγαινε και ο Ντουλτσιμπένι.

17. «Είμαστε τρεις κοπελίτσες / τόσο απλές, τόσο απλές / ω, ω, αναμφίβολα…» του Λουίτζι Ρόσι. Ο αβάς εδώ κάνει λογοπαίγνιο με περιπαικτική διάθεση απέναντι στον αφηγητή, καθώς η λέξη *fallo* στα ιταλικά σημαίνει και «φαλλός». (Σ.τ.Μ.)

Έκτη νύχτα – Μεταξύ 16ης και 17ης Σεπτεμβρίου 1683

Όπως συνήθως, περιμέναμε τη στιγμή που όλοι οι ένοικοι, συμπεριλαμβανομένου και του Κριστοφάνο, θα αποτραβιόνταν οριστικά στα δωμάτιά τους, για να γλιστρήσουμε στη σήραγγα που οδηγούσε στις υπόγειες στοές.

Φτάσαμε χωρίς κανένα εμπόδιο μέχρι τα υπόγεια της πλατείας Ναβόνα, όπου μας περίμεναν ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο. Μόλις συναντήσαμε τους τυμβωρύχους, ο Άτο Μελάνι αντιμετώπισε κάμποσα παράπονα, αλλά και μια έντονη συζήτηση.

Οι δυο παράξενοι φίλοι μας γκρίνιαζαν επειδή, εξαιτίας των περιπετειών στις οποίες τους είχαμε παρασύρει, δεν μπορούσαν ν’ αφιερώσουν τον χρόνο που ήθελαν στις δραστηριότητές τους. Επιπλέον, ισχυρίζονταν ότι άθελά μου είχα καταστρέψει ένα μέρος των θησαυρών τους οποίους είχαν στοιβάξει προσεκτικά και που έπεσαν πάνω μου την πρώτη φορά που συναντηθήκαμε. Ο Τσιακόνιο, μάλιστα, έφτασε στο σημείο να κουνήσει κάτω απ’ τη μύτη του αβά Μελάνι ένα τεράστιο κόκαλο που μύριζε αηδιαστικά, απ’ όπου ακόμη κρεμόταν λίγη σάρκα και το οποίο υποτίθεται ότι είχε καταστραφεί λόγω του ατυχήματος. Μόνο και μόνο για να πάψει να το βλέπει μπροστά του, ο Άτο προτίμησε να υποχωρήσει.

«Έστω. Αλλά αποδώ και πέρα δεν θέλω ν’ ακούσω λέξη για τα προβλήματά σας».

Τράβηξε απ’ την τσέπη του λίγα νομίσματα και τα έδωσε στον Τσιακόνιο. Ο τυμβωρύχος έκλεισε τόσο γρήγορα τα γαμψά δάχτυλά του γύρω απ’ τα λεφτά, που σχεδόν έγδαρε το χέρι του αβά Μελάνι.

«Δεν τους αντέχω αυτούς τους δύο» μουρμούρισε ο Άτο τρίβοντας την παλάμη του αηδιασμένος.

«Γκφρρρλουλμπχ, γκφρρρλουλμπχ, γκφρρρλουλμπχ…» άρχισε να επαναλαμβάνει ρυθμικά ο Τσιακόνιο, μεταφέροντας τα νομίσματα απ’ το ένα χέρι στο άλλο.

«Τους υπολογίζει την αξία» μου ψιθύρισε ο Ουγκόνιο στο αυτί, χαμογελώντας με σημασία.

«Γκφρρρλουλμπχ» σχολίασε ο Τσιακόνιο ικανοποιημένος, ρίχνοντας τα χρήματα σ’ ένα λιγδιασμένο δισάκι. Έπεσαν μ’ έναν ηχηρό θόρυβο πάνω σ’ ένα σωρό από άλλα νομίσματα, που φαίνονταν να είναι κάμποσα.

«Δυστυχώς, αυτά τα δύο τέρατα μας είναι χρήσιμα» μου είπε λίγο αργότερα ο αβάς Μελάνι, ενώ ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο χάνονταν στο μισοσκόταδο. «Το εμετικό πράγμα που μου έχωσε ο Τσιακόνιο κάτω απ’ τη μύτη προέρχεται από κάποιο χασάπικο. Και μετά μιλάνε για λείψανα… Μερικές φορές, όμως, είναι καλύτερα να μην παρατραβάς το σκοινί, αλλά να πληρώνεις. Αλλιώς, κινδυνεύεις να τους κάνεις εχθρούς σου. Μην ξεχνάς ότι στη Ρώμη πρέπει πάντα να κερδίζεις, αλλά ποτέ πανηγυρικά. Αυτή η άγια πόλη τιμάει τους ισχυρούς την ίδια στιγμή που χαίρεται με την καταστροφή τους».

Αφού εισέπραξαν την αμοιβή τους, οι τυμβωρύχοι έδωσαν στον Άτο αυτό που τους είχαμε ζητήσει. Το αντικλείδι που άνοιγε την πόρτα του στάβλου του Τιρακόρντα, καθώς και της κουζίνας. Αφού περάσαμε απ’ την καταπακτή και βρεθήκαμε στον στάβλο του γιατρού, ήταν εύκολο να μπούμε στο σπίτι. Η περασμένη ώρα μάς έκανε να

υποθέτουμε ότι μόνο ο πρώην αρχίατρος θα ήταν ξύπνιος ακόμη, αφού περίμενε τον επισκέπτη του.

Διασχίσαμε την κουζίνα, το δωμάτιο όπου υπήρχε το μεγάλο κρεβάτι με τον ουρανό, ύστερα το βεστιάριο. Συνεχίσαμε στο σκοτάδι, με μόνη βοήθεια τη μνήμη μας και το αδύναμο φως του φεγγαριού. Ανεβήκαμε τη σκάλα, που την έλουζε το φως των μεγάλων κεριών τα οποία είχε αναγκαστεί να σβήσει ο Άτο την προηγούμενη νύχτα για να μην μας πιάσουν. Προσπεράσαμε το δωμάτιο όπου τα αντικείμενα τέχνης που τόσο είχαμε θαυμάσει στέκονταν περήφανα σε όλο τους το μεγαλείο. Φτάσαμε έτσι στον πρώτο όροφο, που κι απόψε έμοιαζε βυθισμένος στο σκοτάδι. Αυτή τη φορά, όμως, η πόρτα που οδηγούσε στα δωμάτια ήταν ανοιχτή. Βασίλευε απόλυτη σιωπή. Ο αβάς κι εγώ ανταλλάξαμε ένα συνένοχο βλέμμα, καθώς ετοιμαζόμασταν να περάσουμε αυτό το σχεδόν μοιραίο κατώφλι. Ένιωθα να με πλημμυρίζει ένα θάρρος ασυνήθιστο όσο και ανόητο. Αφού όλα είχαν πάει καλά την προηγούμενη νύχτα, γιατί να μην γίνει το ίδιο και απόψε;

Ξαφνικά τρία χτυπήματα αντήχησαν στο βεστιάριο του ισογείου, παγώνοντάς μας το αίμα. Χωρίς να το σκεφτούμε, βρήκαμε καταφύγιο στη σκάλα, μεταξύ πρώτου και δεύτερου ορόφου, έξω από το δωματιάκι που στέγαζε τη βιβλιοθήκη. Ήμασταν ξανά ανάμεσα σε δύο πυρά. Ο Άτο ήταν έτοιμος να σβήσει πάλι τα κεριά (πράγμα που θα κινδύνευε να προκαλέσει υποψίες), όταν ακούστηκε η φωνή του Τιρακόρντα.

«Θ’ ανοίξω εγώ, Παραντίζα».

Κρίνοντας απ’ τον ήχο των βημάτων του, θα πρέπει να κατέβηκε τη σκάλα, να διέσχισε το βεστιάριο και να άνοιξε την πόρτα της εισόδου. Ένα επιφώνημα έκπληξης βγήκε απ’ τα χείλη του. Ο επισκέπτης μπήκε χωρίς να πει λέξη.

«Αέρα σιωπηλού» άρχισε να λέει ο Τιρακόρντα με εύθυμο ύφος κλείνοντας την πόρτα «ως παρέα ήλιου».

«Συγχωρήστε με, Τζιοβάνι, δεν έχω διάθεση απόψε. Νόμιζα ότι κάποιος με παρακολουθούσε, κι έτσι αναγκάστηκα να έρθω από άλλο δρόμο».

«Ελάτε, ελάτε, φίλε μου. Αγαπητέ μου φίλε».

Κολλημένοι στον τοίχο σαν σαλιγκάρια, ο Άτο κι εγώ κρατήσαμε την αναπνοή μας. Αν και σύντομος, ο διάλογος μας επέτρεψε ν' αναγνωρίσουμε χωρίς την παραμικρή αμφιβολία τη φωνή του Πομπέο Ντουλτσιμπένι.

Ο Τιρακόρντα οδήγησε τον επισκέπτη του στον πρώτο όροφο. Ακούσαμε τους δύο άντρες ν' απομακρύνονται και να κλείνουν την πόρτα. Μόλις βρεθήκαμε μόνοι, βγήκαμε απ' το καταφύγιό μας και κατεβήκαμε κι εμείς στον πρώτο όροφο. Ήθελα να κάνω χιλιάδες ερωτήσεις στον Άτο Μελάνι, αλλά η σιωπή ήταν η μόνη μας ελπίδα σωτηρίας.

Μπήκαμε σ' ένα μεγάλο δωμάτιο όπου, παρά το μισοσκόταδο, κατάφερα να διακρίνω δύο κρεβάτια με ουρανό και διάφορα άλλα έπιπλα. Οι φωνές του Τιρακόρντα και του Ντουλτσιμπένι έφταναν στ' αυτιά μας υπόκωφες. Ένα πραγματικό θαύμα μ' εμπόδισε να σκοντάψω σ' ένα μπαούλο. Όταν τα μάτια μου συνήθισαν στο σκοτάδι, αντιλήφθηκα με τρόμο ότι δύο πρόσωπα ψυχρά και θυμωμένα μάς είχαν στήσει καρτέρι στο σκοτάδι.

Πάγωσα απ' τον φόβο μου. Μου πήρε αρκετά δευτερόλεπτα μέχρι να καταλάβω ότι ήταν δύο προτομές, η μία χάλκινη και η άλλη μαρμάρινη, πάνω σε δύο στήλες που βρίσκονταν στο ύψος των ματιών μου. Δίπλα τους, ένας γύψινος Ηρακλής κι ένας μονομάχος.

Προχωρήσαμε αριστερά και μπήκαμε σ’ έναν πρώτο προθάλαμο, με μια μακριά σειρά από καρέκλες τοποθετημένες με την πλάτη στον τοίχο, κι έπειτα σ’ έναν δεύτερο, πιο ευρύχωρο, βυθισμένο στο μισοσκόταδο. Οι φωνές του Τιρακόρντα και του συμπολίτη του ακούγονταν απ’ το διπλανό δωμάτιο. Διπλασιάζοντας την προσοχή μας, πήγαμε μέχρι την πόρτα, που δεν ήταν εντελώς κλειστή. Στο λιγοστό φως που περνούσε απ’ τη χαραμάδα, γίναμε μάρτυρες μιας παράξενης συνομιλίας.

«Αέρα σιωπηλού, ως παρέα ήλιου» επανέλαβε ο Τιρακόρντα προφέροντας τις συλλαβές μία μία, όπως προηγουμένως, όταν υποδέχτηκε τον επισκέπτη του στην είσοδο.

«Παρέα ήλιου, παρέα ήλιου...» είπε και ο Ντουλτσιμπένι.

«Ναι. Σκεφτείτε το με την ησυχία σας. Άλλωστε, γι’ αυτό δεν ήρθατε;»

Ο γιατρός σηκώθηκε και πήγε προς τ’ αριστερά, βγαίνοντας έτσι από το οπτικό μας πεδίο. Ο Ντουλτσιμπένι έμεινε καθισμένος, με την πλάτη στραμμένη προς εμάς.

Το δωμάτιο φωτιζόταν από δύο μεγάλα επιχρυσωμένα κεριά, τοποθετημένα πάνω στο τραπέζι όπου κάθονταν οι δύο άντρες. Η μεγαλοπρέπεια της επίπλωσης με γέμισε ξανά κατάπληξη και θαυμασμό. Δίπλα στα κεριά, ένα ασημένιο καλάθι γεμάτο κέρινα φρούτα. Δύο μεγάλα κηροπήγια, το ένα σ’ ένα μικρό τραπεζάκι από σανταλόξυλο και το άλλο πάνω σ’ ένα εβένινο σεκρετέρ με επίχρυσα οικόσημα, συνεισέφεραν στον φωτισμό του δωματίου. Οι τοίχοι ήταν ντυμένοι με μια πλούσια κόκκινη ταπετσαρία και παντού υπήρχαν ωραίοι πίνακες με τοπία, ζώα, λουλούδια και πορτρέτα. Αναγνώρισα μια Παρθένο με

τον Χριστό αγκαλιά, μια Πιετά, έναν Ευαγγελισμό, έναν Άγιο Σεβαστιανό.

Ωστόσο, αυτό που δέσποζε κυριολεκτικά στο δωμάτιο ήταν ένας πίνακας με χρυσή κορνίζα διακοσμημένη με αραβουργήματα, με κλάρες και φεστόνια από ταγιαρισμένο κρύσταλλο. Κρεμασμένος στο κέντρο του πιο μεγάλου τοίχου, ακριβώς μπροστά μας, απεικόνιζε τον πάπα μας, τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Από κάτω, σε μια ψηλή στήλη, διέκρινα μια οκτάγωνη λειψανοθήκη με ιερά λείψανα. Αριστερά, ένα κρεβάτι και μια καρέκλα καλυμμένα με κόκκινο μπροκάρ. Αυτή η λεπτομέρεια ήταν αποκαλυπτική· βρισκόμασταν αναμφίβολα στο ιατρείο του Τιρακόρντα, στο δωμάτιο όπου δεχόταν τους ασθενείς του.

Ακούσαμε τον γιατρό να πηγαίνει και να στέκεται στη μέση του δωματίου, αφού άνοιξε και έκλεισε μια πόρτα.

«Τι ανόητος, τα έβαλα απ’ την άλλη μεριά».

Προχώρησε παράλληλα με τον τοίχο που φιλοξενούσε το τεράστιο και απειλητικό πορτρέτο της Αγιότητάς Του. Μπροστά στα ορθάνοιχτα απ’ την έκπληξη μάτια μας, άνοιξε μιαν άλλη πόρτα στον απέναντι τοίχο. Δύο αόρατα φύλλα, καλυμμένα με το ίδιο κόκκινο ύφασμα του τοίχου. Η μυστική πόρτα έκρυβε ένα μικρό δωματιάκι που περιείχε τα εργαλεία του επαγγέλματος. Μπόρεσα να διακρίνω λαβίδες, εμβρυουλκά και νυστέρια, καθώς και βάζα που περιείχαν φαρμακευτικά βότανα, μερικά βιβλία και στοίβες από χαρτιά με τα αποτελέσματα των ιατρικών εξετάσεων.

«Είναι στη θέση τους;» ρώτησε ο Ντουλτσιμπένι.

«Ναι, ναι, είναι μια χαρά» είπε ο Τιρακόρντα μπαίνοντας στο δωματιάκι. «Ψάχνω δυο μικρά, όμορφα πραγματάκια που σημείωσα για σας. Α, να τα».

Βγήκε απ’ το δωματιάκι κουνώντας θριαμβευτικά ένα κομμάτι τσαλακωμένο χαρτί, έκλεισε τη μυστική πόρτα και

κάθισε.

«Ακούστε αυτό. Εάν ένας πατέρας έχει επτά κόρες...»

Εκείνη τη στιγμή είδα έκπληκτος τον Άτο Μελάνι να φέρνει απότομα τα δυο χέρια στο στόμα του. Έκλεισε τα μάτια, σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών του και φούσκωσε τα μάγουλά του. Έπειτα διπλώθηκε στα δύο με αγωνία, χώνοντας το πρόσωπό του ανάμεσα στο μπράτσο και τη μασχάλη. Μ' έπιασε πανικός μην ξέροντας αν τον είχε πιάσει κρίση πόνου, γέλιου ή θυμού.

Η γεμάτη αγωνία ανήμπορη ματιά που μου έριξε φώτισε το μυστήριο. Ήθελε να φτερνιστεί.

Όπως είχα προσέξει τελευταία, ο αβάς Μελάνι περνούσε μια περίοδο κατά την οποία υπέφερε από σύντομα αλλά αναπόφευκτα φτερνίσματα. Ευτυχώς, η συγκεκριμένη περίπτωση υπήρξε μία από τις σπάνιες φορές που κατάφερε να συγκρατήσει το ηχηρό ξέσπασμα. Για μια στιγμή φοβήθηκα ότι θα έχανε την ισορροπία του και θα έπεφτε πάνω στη μισάνοιχτη πόρτα. Όμως, σαν από θαύμα, κατόρθωσε να στηριχτεί στον τοίχο, κι έτσι ο κίνδυνος αποσοβήθηκε.

Παρ' όλα αυτά, το συμβάν απέσπασε για λίγο την προσοχή μας από τη συζήτηση που κρυφακούγαμε. Αφού σιγουρεύτηκα ότι ο Άτο ξαναβρήκε τη συνηθισμένη αυτοκυριαρχία του, έπιασα στον αέρα μια φράση που μου φάνηκε το ίδιο ακατανόητη με τις προηγούμενες.

«Δεκατέσσερις;» ρωτούσε ο Ντουλτσιμπένι με κουρασμένη φωνή.

«Οκτώ! Και ξέρετε γιατί; Διότι ένας αδελφός είναι αδελφός όλων των κοριτσιών. Χα χα χα!»

Ο Τιρακόρντα ξέσπασε σε τρανταχτά γέλια, τα οποία δεν συμμερίστηκε ο επισκέπτης του. Μόλις ο γιατρός ηρέμησε, ο Ντουλτσιμπένι προσπάθησε ν' αλλάξει θέμα.

«Λοιπόν, πώς τον βρήκατε σήμερα;»

«Ε, έτσι κι έτσι. Αν συνεχίσει να βασανίζεται, δεν θα υπάρξει καμία βελτίωση, και το ξέρει. Ίσως πρέπει να εγκαταλείψουμε τις αφαιμάξεις και να καταφύγουμε σε κάποια άλλη μέθοδο» είπε ο Τιρακόρντα φυσώντας τη μύτη του και σκουπίζοντας τα δάκρυα που είχε προκαλέσει το γέλιο του πρωτύτερα.

«Αλήθεια; Νόμιζα…»

«Σκεφτόμουν κι εγώ να εξαντλήσω όλα τα συνηθισμένα μέσα» απάντησε ο γιατρός δείχνοντας τη μυστική πόρτα πίσω του. «Όμως, τώρα πια δεν είμαι σίγουρος…»

«Αν και δεν γνωρίζω την τέχνη σας, επιτρέψτε μου να πω, Τζιοβάνι» τον διέκοψε ο Ντουλτσιμπένι «ότι πρέπει να δίνουμε τον απαραίτητο χρόνο σε κάθε θεραπεία».

«Το ξέρω, το ξέρω… Θα δούμε πώς θα πάει…» απάντησε ο Τιρακόρντα αφηρημένα. «Αλίμονο, ο κύριος Σαντούτσι είναι πολύ άσχημα και δεν μπορεί να φροντίσει τον ασθενή όπως τον παλιό καλό καιρό. Μου πρότειναν να τον αντικαταστήσω, αλλά είμαι πολύ γέρος. Ευτυχώς, σύντομα θα υπάρξει αντικαταστάτης. Ίσως στο πρόσωπο του νεαρού Λανούτσι, τον οποίο έχω βοηθήσει και θα συνεχίσω να βοηθάω με κάθε δυνατό τρόπο».

«Μου φαίνεται πως είναι κι εκείνος απ’ το Μάρκε;»

«Όχι. Γεννήθηκε εδώ, στη Ρώμη. Αλλά κατά κάποιον τρόπο τον έχω υιοθετήσει. Πρώτα τελείωσε τη σχολή του Μάρκε κι έπειτα τον πήρα βοηθό μου στο νοσοκομείο του Αγίου Πνεύματος».

«Δηλαδή, θ’ αλλάξετε θεραπεία;»

«Θα δούμε, θα δούμε. Ίσως ο καθαρός αέρας της εξοχής φέρει κάποια βελτίωση. Επί τη ευκαιρία» είπε κοιτάζοντας πάλι το τσαλακωμένο χαρτί «σε μια φάρμα…».

«Τζιοβάνι, ακούστε με» φώναξε ο Ντουλτσιμπένι εκνευρισμένος. «Ξέρετε πολύ καλά πόσο μου αρέσουν οι συναντήσεις μας, αλλά...»

«Ονειρευτήκατε ξανά την κόρη σας;» ρώτησε ο άλλος με ύφος ανήσυχο. «Δεν φταίτε εσείς, σας το έχω πει τόσες φορές».

«Όχι, δεν πρόκειται γι' αυτό. Βλέπετε...»

«Κατάλαβα. Σας απασχολεί η καραντίνα. Σας το είπα ήδη, είναι α-νο-η-σί-α. Αν τα πράγματα εξελίχθηκαν όπως μου τα περιγράψατε, σε καμία περίπτωση δεν κινδυνεύετε να αρρωστήσετε, πόσο μάλλον να κλειστείτε στο λοιμοκαθαρτήριο. Πρέπει να πιστέψετε τον... πώς τον λένε, τον Κριστοτζένο σας... έχει δίκιο».

«Κριστοφάνο, ονομάζεται Κριστοφάνο. Αλλά δεν πρόκειται ούτε γι' αυτό. Πιστεύω ότι κάποιος με παρακολουθούσε στις υπόγειες στοές την ώρα που ερχόμουν».

«Α, όσο γι' αυτό να είστε σίγουρος, φίλε μου! Ένας ωραίος αρουραίος, χα χα χα! Βρήκα έναν στον στάβλο τις προάλλες. Ήταν τόοοσο μεγάλος...» είπε ο γιατρός ανοίγοντας διάπλατα τα κοντόχοντρα χέρια του.

Ο Ντουλτσιμπένι δεν απάντησε. Παρόλο που δεν μπορούσαμε να δούμε το πρόσωπό του, είχα την αίσθηση ότι αδημονούσε.

«Ξέρω, ξέρω» είπε τότε ο Τιρακόρντα «αναμασάτε πάντα εκείνη την παλιά ιστορία. Δεν καταλαβαίνω γιατί βασανίζεστε ακόμη έπειτα από τόσα χρόνια. Μήπως φταίτε εσείς; Όχι. Κι όμως, έτσι νομίζετε, και σκέφτεστε: Α, να είχα υπηρετήσει κάποιον άλλον! Α, να ήμουν ζωγράφος, μάγειρας, ποιητής ή σιδεράς! Οτιδήποτε εκτός από έμπορος».

«Ε, ναι, το σκέφτομαι συχνά» επιβεβαίωσε ο Ντουλτσιμπένι.

«Ξέρετε τι λέτε; Αν ήταν έτσι, δεν θα συναντούσατε ποτέ τη μητέρα της κόρης σας, τη Μαρία».

«Έχετε δίκιο. Όμως, θα αρκούσε να μην έβρισκα στον δρόμο μου τον Φραντσέσκο Φερόνι».

«Να μαστε, λοιπόν! Είστε απόλυτα σίγουρος ότι ήταν εκείνος;»

«Εκείνος υπέθαλψε τις άθλιες βλέψεις αυτού του σκουπιδιού, του Χίγκενς».

«Θα μπορούσατε να είχατε καταγγείλει τα γεγονότα, να ζητήσετε να γίνει έρευνα...»

«Έρευνα; Μα, σας εξήγησα ήδη. Ποιος θα δεχόταν να ψάξει για τη νόθα κόρη μιας Τουρκάλας σκλάβας; Όχι, όχι, στις δυσκολίες δεν πρέπει να ζητάει κανείς τη βοήθεια των μπράβων του Μπαρτζέλο, αλλά τη βοήθεια των κατεργαρέων και των καθαρμάτων».

«Και τα καθάρματα σας είπαν ότι δεν γίνεται τίποτα».

«Ακριβώς. Ότι δεν γίνεται τίποτα. Ο Φερόνι και ο Χίγκενς την οδήγησαν εκεί όπου έμενε αυτός ο κακούργος. Μάταια την αναζήτησα. Βλέπετε αυτή τη μαύρη πουκαμίσα; Τη φοράω από τότε. Την αγόρασα σ' ένα μαγαζί στο λιμάνι, όταν ήμουν απελπισμένος. Δεν την αποχωρίστηκα ποτέ... Έψαξα ξανά και ξανά, πλήρωσα πληροφοριοδότες και κατασκόπους σ' ολόκληρο τον κόσμο. Δύο απ' τους καλύτερους με διαβεβαίωσαν ότι δεν υπήρχε κανένα ίχνος της Μαρίας, ότι θα πρέπει να είχε πουληθεί ή, όπως φοβάμαι, να είχε πεθάνει».

Οι δύο άντρες έμειναν για λίγο σιωπηλοί. Ο Άτο κι εγώ κοιταχτήκαμε και στα μάτια του διάβασα τις ίδιες απορίες που είχα κι εγώ.

«Σας είπα, είναι μια ιστορία δίχως λύση ούτε παρηγοριά» είπε λυπημένα ο Ντουλτσιμπένι. «Μια σταγόνα;» ρώτησε σε λίγο τραβώντας απ’ την τσέπη του ένα φλασκί και ακουμπώντας το στο τραπέζι.

«Και το ρωτάτε!» φώναξε ο Τιρακόρντα, και το πρόσωπό του φωτίστηκε ξαφνικά.

Σηκώθηκε, άνοιξε πάλι τη μυστική πόρτα και μπήκε στο δωματιάκι. Σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών και έφτασε με δυσκολία το πιο ψηλό ράφι, απ’ όπου πήρε δυο μικρά πράσινα ποτηράκια.

«Πρόκειται για θαύμα. Η Παραντίζα δεν έχει ανακαλύψει ακόμη την καινούρια κρυψώνα μου» εξήγησε κλείνοντας την πόρτα. «Αν έβρισκε τα ποτηράκια μου, θα ήταν σωστή τραγωδία. Ξέρετε τι σκέφτεται για το κρασί, για το αμάρτημα της λαιμαργίας, για τον Σατανά... Αλλά ας επανέλθουμε σ’ εσάς. Τι απέγινε η μητέρα της Μαρίας;» ρώτησε ο Τιρακόρντα.

«Σας το είπα ήδη. Πουλήθηκε λίγο πριν απ’ την απαγωγή της κόρης μας. Έχω χάσει και τα δικά της ίχνη».

«Και δεν μπορούσατε να εμποδίσετε την πώληση;»

«Δεν ανήκε σ’ εμένα, αλλά στους Οντεσκάλκι, όπως και η κόρη μου, δυστυχώς».

«Έπρεπε να την είχατε παντρευτεί».

«Έχετε δίκιο. Αλλά στη θέση μου... με μια σκλάβα... τέλος πάντων» ψέλλισε ο Ντουλτσιμπένι.

«Τουλάχιστον έτσι θα είχατε εξασφαλίσει την πατρική εξουσία πάνω στην κόρη σας».

«Σωστά, αλλά καταλαβαίνετε...»

Ένας θόρυβος από σπασμένο γυαλί μάς έκανε ν’ αναπηδήσουμε. Ο Ντουλτσιμπένι αναθεμάτισε.

«Είμαι τόσο αδέξιος, πόσο αδέξιος είμαι» αναφώνησε ο Τιρακόρντα. «Ας ελπίσουμε ότι η Παραντίζα δεν άκουσε

τίποτα. Θεέ μου, τι μπλέξιμο...»

Μετακινώντας ένα από τα μεγάλα κεριά που φώτιζαν το τραπέζι, ο γιατρός είχε ρίξει το φλασκί του Ντουλτσιμπένι, που έπεσε στο πάτωμα κι έγινε χίλια κομμάτια.

«Δεν πειράζει, πρέπει να έχω λίγο ακόμα στο πανδοχείο» είπε ο Ντουλτσιμπένι ήρεμα κι έσκυψε να μαζέψει τα κομμάτια του γυαλιού.

«Προσοχή, θα κοπείτε. Θα φέρω μια πετσέτα. Δεν υπάρχει λόγος να μπείτε στον κόπο, όπως όταν υπηρετούσατε τους Οντεσκάλκι, χα χα χα!»

Γελώντας ακόμη, προχώρησε προς τη μισάνοιχτη πόρτα πίσω απ' την οποία κρυβόμασταν.

Είχαμε στη διάθεσή μας μόνο λίγα δευτερόλεπτα για να βρούμε τρόπο να ξεφύγουμε. Τη στιγμή που ο Τιρακόρντα άνοιγε την πόρτα, κολλήσαμε στον τοίχο, δεξιά και αριστερά, παγωμένοι απ' τον φόβο. Ο γιατρός πέρασε ανάμεσά μας όπως θα περνούσε ανάμεσα από δύο φρουρούς. Διέσχισε τον προθάλαμο και χάθηκε στο βάθος.

Η οξύνοια του αβά Μελάνι μάς έσωσε για άλλη μια φορά, εκτός κι αν ήταν η κλίση του για ενέδρες. Αθόρυβοι και γρήγοροι σαν δυο ποντικάκια, τρέξαμε στην αντίθετη μεριά και κολλήσαμε δεξιά και αριστερά απ' την πόρτα, που σ' αυτή την περίπτωση μας προστάτευε με τα ανοιχτά φύλλα της.

«Να τη» ανακοίνωσε ο Τιρακόρντα, που προφανώς είχε καταφέρει να ξετρυπώσει μια πετσέτα.

Ο αρχίατρος μπήκε στον προθάλαμο. Αν είχαμε μείνει στην αντίθετη πλευρά, θα τον βλέπαμε να εμφανίζεται απέναντί μας και δεν θα είχαμε την παραμικρή ελπίδα σωτηρίας.

Ο Τιρακόρντα επέστρεψε στο δωμάτιο όπου τον περίμενε ο επισκέπτης του κι έσπρωξε την πόρτα πίσω του. Καθώς

έσβηνε και η τελευταία λάμψη φωτός, πρόλαβα να δω τον Ντουλτσιμπένι να τεντώνει το κεφάλι του προς την πόρτα. Σμίγοντας τα φρύδια με καχυποψία, προσπαθούσε να τρυπήσει το σκοτάδι του προθαλάμου ακουμπώντας το βλέμμα του, δίχως να το ξέρει, στο κατατρομαγμένο πρόσωπό μου.

Μείναμε ακίνητοι λίγα λεπτά. Δεν τολμούσα ούτε να σκουπίσω τον ιδρώτα απ’ το μέτωπό μου. Ο Ντουλτσιμπένι ανήγγειλε ξαφνικά ότι ένιωθε κουρασμένος και ότι ήταν ώρα να γυρίσει στο Ντοντσέλο. Το ατύχημα που τον εμπόδισε να πιει ένα ποτηράκι έμοιαζε να έχει αφαιρέσει κάθε νόημα απ’ την επίσκεψή του. Ακούσαμε τους δυο άντρες να σηκώνονται. Δεν είχαμε άλλη λύση απ’ το να τρέξουμε στο πρώτο δωμάτιο και να κρυφτούμε πίσω από τις προτομές. Ο Τιρακόρντα και ο Ντουλτσιμπένι πέρασαν δίπλα μας, χωρίς να υποψιαστούν την παρουσία μας. Ο Ντουλτσιμπένι κρατούσε μια λάμπα, που θα την άναβε για να του φωτίζει τον δρόμο της επιστροφής στο πανδοχείο. Ο γιατρός τού ζήτησε ξανά συγγνώμη που έσπασε το φλασκί, χαλώντας έτσι τη βραδιά τους.

Οι δυο άντρες κατέβηκαν στο βεστιάριο. Όμως, δεν ακούσαμε την πόρτα της εισόδου ν’ ανοίγει. Σίγουρα ο Ντουλτσιμπένι θα επέστρεφε στο Ντοντσέλο απ’ τους υπόγειους δρόμους, αφού οι φρουροί περιπολούσαν μέρα νύχτα μπροστά στο πανδοχείο.

Λίγο αργότερα, ο Τιρακόρντα ανέβηκε στον δεύτερο όροφο. Ήμασταν βυθισμένοι στο πιο απόλυτο σκοτάδι. Φτάσαμε στην κουζίνα κι έπειτα στον στάβλο με χίλιες προφυλάξεις, αποφασισμένοι να παρακολουθήσουμε τον Ντουλτσιμπένι.

«Δεν υπάρχει κίνδυνος. Όπως ο Στιλόνε Πριάσο, ούτε αυτός θα μας ξεφύγει» ψιθύρισε ο Άτο.

Δυστυχώς, δεν έγινε έτσι. Στη στοά Δ, διακρίναμε σύντομα το φως απ’ τη λάμπα του Ντουλτσιμπένι. Ο ευγενής από το Μάρκε, με το βαρύ και γεμάτο σώμα, περπατούσε αργά. Η έκπληξη μας περίμενε στη διασταύρωση με τη στοά Γ. Αντί να στρίψει δεξιά, προς την κατεύθυνση του Ντοντσέλο, ο Ντουλτσιμπένι συνέχισε ίσια.

«Μα, δεν μπορεί» μου είπε ο αβάς Μελάνι χρησιμοποιώντας τη γλώσσα των χεριών.

Αφού περπατήσαμε αρκετά, φτάσαμε κοντά στο υπόγειο ρεύμα που διέσχιζε τη στοά. Παραπέρα, βασίλευε σκοτάδι. Θα ’λεγε κανείς ότι ο Ντουλτσιμπένι είχε σβήσει τη λάμπα του. Προχωρούσαμε ψηλαφητά.

Καθώς φοβόμασταν μήπως πέσουμε πάνω στο θήραμά μας, επιβραδύναμε το βήμα τεντώνοντας τα αυτιά μας. Το μόνο που ακουγόταν ήταν το κελάρυσμα του μικρού υπόγειου ποταμού. Αποφασίσαμε να συνεχίσουμε τον δρόμο μας.

Τότε ο αβάς Μελάνι σκόνταψε και έπεσε, ευτυχώς χωρίς συνέπειες.

«Στον διάβολο! Δώσε μου την καταραμένη τη λάμπα!» φώναξε.

Άναψε τη λάμπα μόνος του. Άφωνοι παρατηρήσαμε ότι η στοά τελείωνε λίγα μέτρα πιο κάτω, καθώς την έκοβε κάθετα το ποτάμι. Ο Ντουλτσιμπένι είχε γίνει άφαντος.

«Από πού θέλεις ν’ αρχίσουμε;» ρώτησε ο αβάς Μελάνι εκνευρισμένος, καθώς, στον δρόμο της επιστροφής, προσπαθούσαμε να βάλουμε σε μια λογική σειρά τα τελευταία γεγονότα. Συνόψισα χοντρικά όσα είχαμε μάθει.

Ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι είχε επισκεφτεί πολλές φορές τον συμπολίτη του Τζιοβάνι Τιρακόρντα, τον γιατρό του πάπα, για να μιλήσει μαζί του για μυστηριώδη θέματα, των οποίων δεν κατορθώσαμε να συλλάβουμε το νόημα. Ο Τιρακόρντα ανέφερε μπερδεμένα προβλήματα αδελφού και αδελφής και φάρμακας, ενώ πρόφερε ακατανόητες εκφράσεις, όπως «ως παρέα ήλιου».

Επιπλέον, ο Τιρακόρντα παρακολουθούσε έναν ασθενή που έμοιαζε να του προκαλεί ανησυχία και τον οποίο ήλπιζε να θεραπεύσει σύντομα.

Μάθαμε και σημαντικές πληροφορίες για τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Έχει (ή, σύμφωνα με τα λεγόμενά του, είχε) μια κόρη ονόματι Μαρία. Η μητέρα ήταν μια σκλάβα της οποίας τα ίχνη χάθηκαν γρήγορα, αφού η δύστυχη γυναίκα πουλήθηκε.

Την κόρη του Πομπέο Ντουλτσιμπένι την απήγαγε κάποιος Χίγκενς, δεξί χέρι ενός Φερόνι (όνομα που μου φαινόταν γνωστό), που προφανώς είχε συμμετάσχει στην απαγωγή, την οποία ο Ντουλτσιμπένι δεν μπόρεσε να εμποδίσει· τώρα πια πίστευε πως η κοπέλα ήταν νεκρή.

«Σίγουρα στη χαμένη κόρη του απηύθυνε τον μονόλογό του, ο καημένος».

Αλλά ο αβάς είχε πάψει να μ’ ακούει.

«Ο Φραντσέσκο Φερόνι» ψιθύρισε. «Τον έχω ακουστά. Πλούτισε πουλώντας σκλάβες στις ισπανικές αποικίες του Νέου Κόσμου κι έπειτα επέστρεψε στη Φλωρεντία και τέθηκε στην υπηρεσία του μεγάλου δούκα Κόζιμο».

«Δουλέμπορος, δηλαδή».

«Ναι. Που δεν έχει κανέναν ηθικό ενδοιασμό. Λέγονται πολύ άσχημα πράγματα γι’ αυτόν στη Φλωρεντία. Τώρα που το σκέφτομαι, κυκλοφορούσε για το άτομό του μια γελοία ιστορία» πρόσθεσε ο Άτο γελώντας. «Ο Φερόνι

καιγόταν από επιθυμία να συγγενέψει μ’ έναν ευγενή Φλωρεντινό, αλλά η κόρη του και κληρονόμος κυριολεκτικά αρρώστησε από έρωτα για τον Χίγκενς. Ο οποίος ήταν ο έμπιστος του Φερόνι και χειριζόταν για λογαριασμό του τις πιο λεπτές και σημαντικές υποθέσεις».

«Και τι έγινε; Ο Φερόνι τον έδιωξε;»

«Το αντίθετο, μάλιστα. Ο δουλέμπορος δεν ήθελε, ούτε μπορούσε να κάνει χωρίς αυτόν. Ο Χίγκενς εξακολούθησε, λοιπόν, να δουλεύει για τον Φερόνι, που βάλθηκε να ικανοποιεί όλες τις επιθυμίες του νεαρού. Μάλιστα, για να τον απομακρύνει απ’ την κόρη του, έφτασε στο σημείο να του προμηθεύει κάθε γυναίκα που επιθυμούσε. Ακόμα και την πιο ακριβή».

«Και πώς τελείωσε η ιστορία;»

«Δεν ξέρω, αλλά ούτε έχει σημασία. Το λυπηρό είναι ότι ο Χίγκενς και ο Φερόνι έριξαν το βλέμμα τους πάνω στην κορούλα του Ντουλτσιμπένι. Το καημένο το παιδί» είπε αναστενάζοντας ο Άτο.

Ο Ντουλτσιμπένι, συνέχισα –κι αυτή ήταν η πιο εκπληκτική ανακάλυψη της βραδιάς–, ασκούσε το επάγγελμα του εμπόρου στην υπηρεσία των Οντεσκάλκι, της οικογένειας του πάπα.

«Και τώρα, οι ερωτήσεις» είπε ο Μελάνι μαντεύοντας ότι είχαν μαζευτεί πολλές στην άκρη της γλώσσας μου.

«Πρώτα απ’ όλα» είπα, ενώ μπαίναμε στη στοά Δ κουτρουβαλώντας, «τι είδους υπηρεσίες μπορούσε να προσφέρει ο Ντουλτσιμπένι στην οικογένεια του πάπα;».

«Υπάρχουν πολλές πιθανότητες» απάντησε ο Άτο. «Ο Ντουλτσιμπένι είπε “έμπορος”, όμως αυτός ο όρος μπορεί να μην είναι ακριβής. Ένας έμπορος δουλεύει για λογαριασμό του, ενώ ο Ντουλτσιμπένι είχε αφεντικό. Ίσως ασκούσε καθήκοντα γραμματέα, λογιστή, ταμία ή

προμηθευτή. Ίσως έκανε ταξίδια για λογαριασμό τους, αφού αυτή η οικογένεια επί αιώνες αγόραζε και πουλούσε σιτηρά σε όλη την Ευρώπη».

«Ο πατήρ Ρομπλέντα μού είπε ότι οι Οντεσκάλκι δανείζουν χρήματα με τόκο».

«Α, ώστε μίλησες και γι’ αυτό το θέμα με τον Ρομπλέντα; Πολύ καλά, αγόρι μου. Αλήθεια σου είπε. Οι Οντεσκάλκι εγκατέλειψαν το εμπόριο για να αφιερωθούν στην τοκογλυφία. Ξέρω ότι τελικά επένδυσαν όλα τους τα χρήματα σε τίτλους στο χρηματιστήριο».

«Κύριε Άτο, για ποιον ασθενή μιλούσε ο Τιρακόρντα;»

«Αυτή είναι η πιο εύκολη ερώτηση. Σκέψου λίγο. Πρόκειται για έναν ασθενή του οποίου η αρρώστια πρέπει να κρατηθεί μυστική. Και ο Τιρακόρντα είναι γιατρός του ποντίφικα».

«Κύριε Ιησού, τότε είναι…» τόλμησα να συμπεράνω καταπίνοντας το σάλιο μου «ο Κύριός μας ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄».

«Έτσι νομίζω. Ωστόσο, υπάρχει κάτι περίεργο στην όλη ιστορία. Συνήθως, όταν ένας ποντίφικας είναι άρρωστος, η είδηση διαδίδεται παντού σαν αστραπή. Ο Τιρακόρντα θέλει να την κρατήσει μυστική. Προφανώς το Βατικανό φοβάται ότι η στιγμή δεν είναι κατάλληλη, αφού δεν ξέρουμε ακόμη ποιος θα νικήσει στη Βιέννη. Με έναν πάπα ετοιμοθάνατο, θα μπορούσαν να ξεσπάσουν στη Ρώμη ταραχές και δυσαρέσκειες. Στο εξωτερικό θα ενισχυόταν η ορμή των Τούρκων, ενώ θα αποδυναμωνόταν η αντίσταση των συμμάχων. Όμως, όπως είπε ο Τιρακόρντα, η υγεία του πάπα δεν βελτιώνεται, κι έτσι ο γιατρός θ’ αναγκαστεί ν’ αλλάξει θεραπεία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δεν πρέπει να μαθευτεί».

«Ο Τιρακόρντα, όμως, μίλησε στον φίλο του» παρατήρησα.

«Πρέπει να σκέφτηκε ότι ο Ντουλτσιμπένι μπορεί να κρατήσει το στόμα του κλειστό. Επιπλέον, ο Ντουλτσιμπένι είναι φυλακισμένος σ’ ένα πανδοχείο, όπως άλλωστε κι εμείς, εξαιτίας της καραντίνας. Επομένως, δεν έχει την ευκαιρία να αποκαλύψει το παραμικρό σε κανέναν. Αλλά υπάρχει κάτι ακόμα, πιο ενδιαφέρον».

«Τι;»

«Ο Ντουλτσιμπένι ταξίδευε παλαιότερα με τον Φουκέ. Τώρα επισκέπτεται τον γιατρό του πάπα, με τον οποίο μιλάει για περίεργα πράγματα: φάρμες, αδελφούς και αδελφές, για μια παρέα ήλιου... Θα έδινα το ένα μου μάτι για να καταλάβω τι εννοούσαν...»

Καθώς προχωρούσαμε προς το Ντοντσέλο, συναντήσαμε τους τυμβωρύχους στο Αρχείο τους, στα ερείπια κάτω από την πλατεία Ναβόνα.

Πρόσεξα ότι οι δύο άντρες είχαν ξαναφτιάξει τον φριχτό σωρό από οστά, που αυτή τη φορά έδειχνε πιο ψηλός και πιο μεγάλος. Οι τυμβωρύχοι δεν έδωσαν καμία σημασία στην άφιξή μας. Είχαν μια έντονη συνομιλία και έδειχναν να διεκδικούν την κατοχή ενός αντικειμένου. Επικράτησε ο Τσιακόνιο. Με μια βίαιη κίνηση, άρπαξε το εν λόγω αντικείμενο απ’ τα χέρια του Ουγκόνιο, προτού το δώσει μ’ ένα χαμόγελο όχι και τόσο δουλικό στον Άτο Μελάνι. Ήταν ξερά φύλλα.

«Τι είναι αυτά;» ρώτησε ο Άτο. «Δεν μπορώ να σε πληρώνω για κάθε σκουπίδι που μου δίνεις».

«Είναι φύλλα παράξενα» είπε ο Ουγκόνιο. «Επειδή είναι πιο πολύ γιατρός παρά ζητιάνος, ο Τσιακόνιο τα βούτηξε απ’ τα περίχωρα των πεθαμένων και ματωμένων ποντικιών».

«Ένα παράξενο φυτό δίπλα στους νεκρούς αρουραίους… περίεργο» σχολίασε ο Άτο.

«Ο Τσιακόνιο λέει ότι μυρίζει με τρόπο εκπληκτικό» συνέχισε ο Ουγκόνιο «είναι φυτό εξαπτικό, παραξενεμένο, τρελαμένο… Με δυο λόγια, επειδή είναι πιο *αγαθοποιό* παρά *κακοποιό*, σας το παραδίδει, διότι η χαρά του βαφτισμένου μεγαλώνει όταν πληροί τα καθήκοντά του».

Ο Άτο Μελάνι πήρε ένα φύλλο. Καθώς το έφερνε κοντά στη λάμπα για να το εξετάσει καλύτερα, θυμήθηκα κάτι.

«Τώρα που το σκέφτομαι, κύριε Άτο, νομίζω ότι είδα κι εγώ ξερά φύλλα στις στοές».

«Διάολε!» είπε κοροϊδευτικά. «Πώς είναι δυνατόν να υπάρχουν τόσα φύλλα στις στοές, ενώ τα δέντρα φυτρώνουν πάνω και όχι κάτω απ' τη γη;»

Του εξήγησα ότι, όταν παρακολουθούσαμε τον Στιλόνε Πριάσο, πάτησα ένα φύλλο. Το θυμόμουν επειδή είχα φοβηθεί μήπως ο Στιλόνε άκουσε τον θόρυβο.

«Τι ανόητος που είσαι! Όφειλες να μου το έχεις πει. Δεν πρέπει να παραλείπουμε το παραμικρό σε τέτοιες περιπτώσεις».

Πήρα τα εύθραυστα φύλλα και υποσχέθηκα να επανορθώσω για την απερισκεψία μου. Αφού ήμουν ανίκανος να βοηθήσω τον Άτο να διαλευκάνει το αίνιγμα της φάρμας, των αδελφών και της παρέας του ήλιου, για τα οποία συζητούσαν ο Τιρακόρντα και ο Ντουλτσιμπένι, τουλάχιστον θα έκανα μια έρευνα για το φυτό απ' το οποίο προέρχονταν αυτά τα φύλλα, πράγμα που ίσως θα μου επέτρεπε να βρω το άτομο που τα είχε σκορπίσει στις υπόγειες στοές.

Αφήσαμε τους τυμβωρύχους παρέα με τα οστά τους. Στη διάρκεια της επιστροφής, θυμήθηκα ότι ακόμη δεν είχα

μεταφέρει στον αβά Μελάνι τη συνομιλία μου με τον Ντεβιζέ. Μέσα στη δίνη των πρόσφατων ανακαλύψεων, την είχα ξεχάσει. Περιέγραψα, λοιπόν, τη συζήτησή μας στον Άτο. Κρύβοντάς του, φυσικά, ότι αναγκάστηκα να αμαυρώσω την τιμή του για να κερδίσω την εμπιστοσύνη του κιθαριστή.

«Δεν είναι ενδιαφέρον;» με διέκοψε ο αβάς Μελάνι. «Μου λες ότι η βασίλισσα Μαρία Θηρεσία είχε επαφές με τον διάσημο Φραντσέσκο Κορμπέτα και με τον Ντεβιζέ και θεωρείς ότι το γεγονός αυτό δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον;»

Η απάντησή του με ξάφνιασε. Ο αβάς έδειχνε να πανικοβάλλεται. Ενόσω εγώ μιλούσα, ο Άτο γούρλωνε τα μάτια, με παρακαλούσε να επαναλάβω, συνέχιζε τον δρόμο του σιωπηλός, για να σταματήσει πάλι με ύφος σκεφτικό και προβληματισμένο. Τέλος, μου ζήτησε να ανακεφαλαιώσω.

Του είπα λοιπόν ότι, πηγαίνοντας στο δωμάτιο του Ντεβιζέ για τη θεραπεία, άκουσα το ρόντο που συνήθιζε να παίζει και που τόσο μάγευε όλους τους ενοίκους του Ντοντσέλο πριν από την καραντίνα. Τον ρώτησα εάν το είχε γράψει ο ίδιος και εκείνος μού απάντησε ότι ο δάσκαλός του, κάποιος Κορμπέτα, είχε μάθει τη μελωδία αυτού του ρόντο σ’ ένα απ’ τα ταξίδια του και στη συνέχεια το διασκεύασε και το πρόσφερε στη βασίλισσα, η οποία έδωσε την παρτιτούρα στον Ντεβιζέ, που το διασκεύασε κι αυτός με τη σειρά του. Με δυο λόγια, κανείς δεν ήξερε πια ποιος ήταν ο συνθέτης αυτής της μουσικής, έστω κι αν ήταν γνωστά τα πρόσωπα που την είχαν κρατήσει στα χέρια τους.

«Ξέρεις ποιος ήταν ο Κορμπέτα;» με ρώτησε ο αβάς, που τα μάτια του είχαν γίνει δυο σχισμές.

Ο Ιταλός Φραντσέσκο Κορμπέτα, ανέλαβε να μου εξηγήσει, ήταν ο μεγαλύτερος κιθαριστής που υπήρξε ποτέ. Ο Μαζαρίνος τον κάλεσε στη Γαλλία για να διδάξει μουσική στον νεαρό Λουδοβίκο ΙΔ΄, ο οποίος λάτρευε τον ήχο της κιθάρας. Η φήμη του εξαπλώθηκε γρήγορα και ο βασιλιάς της Αγγλίας, ο Κάρολος Β΄, που κι αυτός αγαπούσε το συγκεκριμένο όργανο, τον έφερε στο Λονδίνο, όπου τον πάντρεψε με μια πλούσια σύζυγο και τον ενέταξε στις τάξεις των λόρδων. Ο Κορμπέτα, όμως, δεν ήταν μόνο ένας μεγάλος μουσικός, αλλά και ένας ικανότατος κρυπτογράφος, πράγμα πολύ σπάνιο».

«Έγραφε κωδικοποιημένα γράμματα;»

«Ακόμα καλύτερα. Συνέθετε κωδικοποιημένη μουσική, που έκρυβε μυστικά μηνύματα».

Ο Κορμπέτα ήταν άτομο που ξεπερνούσε κατά πολύ τα συνηθισμένα· γοητευτικός και πανέξυπνος, λάτρης των παιγνίων, είχε περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του ταξιδεύοντας ανάμεσα στη Μάντοβα, τη Βενετία, τη Βουλόνη και τις Βρυξέλλες, την Ισπανία και την Ολλανδία, ενώ είχε εμπλακεί σε πολλά σκάνδαλα. Είχε πεθάνει πριν από δύο χρόνια, σε ηλικία εξήντα χρόνων.

«Ίσως δεν περιοριζόταν στο επάγγελμα του μουσικού, αλλά επιδιδόταν και σ’ αυτό του... συμβούλου;»

«Στην πραγματικότητα, θα έλεγα ότι ήταν ανακατεμένος στις πολιτικές υποθέσεις των χωρών που σου ανέφερα» απάντησε ο Άτο Μελάνι, παραδεχόμενος έτσι ότι ο Κορμπέτα θα πρέπει να είχε λάβει μέρος σε επιχειρήσεις κατασκοπείας.

«Και χρησιμοποιούσε τις μουσικές του παρτιτούρες γι’ αυτό τον σκοπό;»

«Ναι, αλλά δεν ήταν κάτι που επινόησε ο ίδιος. Στην Αγγλία, ο διάσημος Τζον Ντόουλαντ, λαουτιέρης στην

Αυλή της βασίλισσας Ελισάβετ, συνέθετε τη μουσική του με τέτοιον τρόπο, ώστε τα αφεντικά του να μπορούν να στέλνουν μυστικές πληροφορίες μέσω της παρτιτούρας».

Σε κλάσματα δευτερολέπτου, ο Άτο Μελάνι μ' έπεισε ότι οι μουσικές νότες μπορούν να εμπεριέχουν νοήματα παντελώς άσχετα με την τέχνη των ήχων. Πάντα έτσι ήταν· οι βασιλικοί οίκοι, όπως και το κράτος της Εκκλησίας, κατέφευγαν επί αιώνες στην κρυπτογράφηση της μουσικής. Κι αυτό το θέμα ήταν γνωστό σε όλους τους ανθρώπους των γραμμάτων, είπε δίνοντας το παράδειγμα του Ντέλα Πόρτα, που ανέπτυξε στο έργο του *De furtivis litterarum notis* πάμπολλα συστήματα που επιτρέπουν να κρύψει κανείς μέσα στις νότες μυστικά μηνύματα οποιουδήποτε είδους και μήκους. Χάρη σ' ένα κατάλληλο κλειδί, ήταν εύκολο να συνδέσει κανείς κάθε γράμμα της αλφαβήτου με μια μουσική νότα. Έτσι, η μία μετά την άλλη, οι νότες αποκάλυπταν ολόκληρες λέξεις και φράσεις σ' αυτούς που κατείχαν το κλειδί.

«Όμως, έτσι δημιουργείται το πρόβλημα των *saltus indecentes*, δηλαδή των παρηχήσεων και των δυσάρεστων παραφωνιών, που θα χτυπούσαν αμέσως στο μάτι κινώντας τις υποψίες αυτού που θα διάβαζε κατά τύχη τη μουσική. Γι' αυτό επινοήθηκαν συστήματα πολύ πιο εκλεπτυσμένα».

«Από ποιον;»

«Από τον Κίρχερ μας, και συγκεκριμένα στη *Musurgia universalis*. Αντί σε κάθε νότα να αντιστοιχεί ένα γράμμα, ο Κίρχερ μοίρασε το αλφάβητο στις τέσσερις φωνές ενός μαδριγάλιου ή μιας ορχήστρας, έτσι ώστε να ελέγχεται καλύτερα το μουσικό υλικό και η σύνθεση να γίνεται λιγότερη δυσάρεστη στα αυτιά, πράγμα το οποίο, στην περίπτωση που υπήρχε μήνυμα, ήταν δυνατό να κινήσει τις

υποψίες οποιουδήποτε. Έτσι, υπάρχουν πολλές δυνατές χρήσεις του μελοποιημένου μέρους. Για παράδειγμα, αν οι νότες φα, λα ή ρε αντιστοιχούν στο κείμενο, τότε λαμβάνονται υπόψη μόνο αυτές οι συλλαβές. Είναι, επίσης, δυνατόν να ληφθεί υπόψη μόνο το μελοποιημένο κείμενο, το οποίο θα αποκαλύψει έτσι το κρυφό νόημά του. Ο Κορμπέτα σίγουρα γνώριζε την επινόηση του Κίρχερ».

«Πιστεύετε ότι ο Κορμπέτα δίδαξε στον Ντεβιζέ όχι μόνο κιθάρα, αλλά και αυτή... την τέχνη της μυστικής επικοινωνίας;»

«Έτσι ακουγόταν στην Αυλή του Παρισιού. Πόσο μάλλον αφού ο Ντεβιζέ ήταν ο αγαπημένος μαθητής του Κορμπέτα κι ένας απ’ τους στενούς του φίλους».

Ντόουλαντ, Μελάνι, Κορμπέτα και τώρα ίσως και ο μαθητής του, ο Ντεβιζέ... Άρχιζα να πιστεύω ότι η μουσική ήταν άρρηκτα δεμένη με την κατασκοπεία.

«Επιπλέον» συνέχισε ο αβάς Μελάνι «ο Κορμπέτα γνώριζε καλά τον Φουκέ, αφού ήταν κιθαριστής της Αυλής του Μαζαρίνου μέχρι το 1660. Εκείνη τη χρονιά, ο Κορμπέτα εγκαταστάθηκε στο Λονδίνο, παρόλο που επισκεπτόταν συχνά το Παρίσι, όπου και επέστρεψε οριστικά δέκα χρόνια αργότερα».

«Μα, τότε» συμπέρανα δίχως να πιστεύω τα ίδια μου τα λόγια «κι αυτό το ρόντο θα μπορούσε να κρύβει ένα μεγάλο μυστικό!».

«Ηρέμησε, ηρέμησε, αγόρι μου. Ας δούμε πρώτα τα υπόλοιπα. Μου είπες ότι αυτό το ρόντο το προσέφερε ο Κορμπέτα στη Μαρία Θηρεσία, η οποία το έδωσε με τη σειρά της στον Ντεβιζέ. Αυτό, λοιπόν, μας δίνει μια πολύτιμη πληροφορία. Αγνοούσα ότι η βασίλισσα είχε επαφές με δύο κιθαριστές. Και δυσκολεύομαι πολύ να το πιστέψω».

«Σας καταλαβαίνω» τον διέκοψα. «Η Μαρία Θηρεσία ζούσε μια ζωή σχεδόν μοναστική...» είπα, μεταφέροντάς του τον μακρύ μονόλογο του Ντεβιζέ σχετικά με τις ταπεινώσεις που ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς επέβαλλε στην καημένη τη σύζυγό του.

«Μοναστική; Εγώ δεν θα χρησιμοποιούσα αυτό τον όρο» απάντησε ο Άτο με ύφος σκωπτικό.

Κατά την άποψή του, ο Ντεβιζέ είχε ζωγραφίσει για χάρη μου ένα πορτρέτο της μακαρίτισσας της βασίλισσας της Γαλλίας υπερβολικά άσπιλο. Αφού την ίδια ώρα που μιλούσαμε κυκλοφορούσε στις Βερσαλλίες μια νεαρή μιγάδα που, όλως περιέργως, έμοιαζε στον δελφίνο. Η εξήγηση αυτού του θαύματος έπρεπε ν’ αναζητηθεί είκοσι χρόνια νωρίτερα, στην εποχή που οι πρεσβευτές ενός αφρικανικού κράτους φιλοξενήθηκαν στην Αυλή των Βερσαλλιών. Για να εκφράσουν την αφοσίωσή τους στη σύζυγο του Λουδοβίκου ΙΔ΄, οι πρεσβευτές προσέφεραν στη βασίλισσα έναν νεαρό μαύρο ακόλουθο ονόματι Νάμπο.

Λίγους μήνες αργότερα, το 1664, η Μαρία Θηρεσία έφερε στον κόσμο ένα γεροδεμένο κοριτσάκι με μαύρο δέρμα. Ο γιατρός Φελίξ ορκίστηκε στον βασιλιά ότι το χρώμα του μωρού ήταν ένα παροδικό μειονέκτημα που οφειλόταν στην υπεραιμία την οποία προκαλεί ο τοκετός. Όμως οι μέρες περνούσαν και το χρώμα του μωρού δεν έλεγε ν’ αλλάξει. Ο βασιλικός γιατρός δήλωσε τότε ότι η εγκυμοσύνη της βασίλισσας είχε αναμφίβολα επηρεαστεί απ’ το πολύ επίμονο βλέμμα ενός νέγρου αυλικού. «Ένα βλέμμα;» απάντησε ο βασιλιάς. «Θα πρέπει να ήταν πολύ διεισδυτικό!»

Λίγες ημέρες αργότερα, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ έβαλε να σκοτώσουν διακριτικά τον ακόλουθο Νάμπο.

«Και η Μαρία Θηρεσία;»

«Δεν είπε τίποτα. Δεν την είδαν ούτε να κλαίει ούτε να γελάει. Στην πραγματικότητα, δεν την είδαν καθόλου. Όπως και να ’ναι, απ’ τη βασίλισσα δεν αποσπούσε κανείς παρά μόνο λόγια καλοσύνης και συγγνώμης. Μετέφερε σχολαστικά στον βασιλιά την παραμικρή κίνησή της, ώστε να τον καθησυχάζει για την πίστη της, παρά το γεγονός ότι εκείνος τής επέβαλλε τις ερωμένες του ως δεσποινίδες των τιμών. Θα ’λεγε κανείς ότι η Μαρία Θηρεσία ήταν πάντα άχρωμη, αδιαπέραστη, άβουλη. Ήταν υπερβολικά καλή. Υπερβολικά».

Μου ήρθε στον νου η φράση του Ντεβιζέ: «Θα ήταν λάθος αν κρίναμε τη Μαρία Θηρεσία απ’ τα φαινόμενα».

«Πιστεύετε ότι υποκρινόταν;» ρώτησα.

«Καταγόταν απ’ τον οίκο των Αψβούργων. Ήταν Ισπανίδα. Δύο οικογένειες πολύ περήφανες, ορκισμένοι εχθροί του συζύγου της. Πώς νομίζεις ότι αισθανόταν η Μαρία Θηρεσία όταν την ταπείνωνε ο βασιλιάς της Γαλλίας; Ο πατέρας της την υπεραγαπούσε και είχε δεχτεί να τη χάσει μόνο για χάρη της Ειρήνης των Πυρηναίων. Ήμουν στο νησί Φεζάν, αγόρι μου, όταν Γαλλία και Ισπανία υπέγραψαν τη συνθήκη και αποφάσισαν να παντρέψουν τον Λουδοβίκο με τη Μαρία Θηρεσία. Τη στιγμή που ο βασιλιάς Φίλιππος της Ισπανίας αποχωρίστηκε την κόρη του, την αγκάλιασε και έκλαψε με μαύρο δάκρυ, γνωρίζοντας ότι δεν θα την έβλεπε ποτέ ξανά. Ήταν σχεδόν προσβλητικό. Στο συμπόσιο που ακολούθησε την υπογραφή της ειρήνης, ένα από τα πιο πλούσια που δόθηκαν ποτέ, εκείνος δεν έφαγε τίποτα. Το βράδυ τον άκουσαν να αναστενάζει και να λέει ανάμεσα στους λυγμούς του “είμαι ένας άνθρωπος νεκρός” και άλλες τέτοιες βλακείες».

Τα λόγια του Μελάνι με άφησαν άφωνο. Δεν μπορούσα ποτέ να φανταστώ ότι οι ισχυροί ηγεμόνες, κύριοι της μοίρας της Ευρώπης, μπορούσαν να εκδηλώνουν τόσο πόνο και πίκρα όταν έχαναν ένα αγαπημένο τους πρόσωπο.

«Και η Μαρία Θηρεσία;»

«Στην αρχή προσποιήθηκε την αδιάφορη, όπως συνήθως. Έδωσε την εντύπωση πως τον επιθυμούσε αυτό τον γάμο και πως τη χαροποιούσε. Χαμογελούσε, μιλούσε ευγενικά και έμοιαζε ευτυχισμένη που θα έφευγε. Όμως, εκείνη τη νύχτα, την ακούσαμε όλοι να ουρλιάζει από απόγνωση στο δωμάτιό της: *Ay, mi padre, mi padre!*».

«Ώστε, τελικά, ήταν υποκρίτρια».

«Σωστά. Έκρυβε το μίσος και την αγάπη, έκρυβε τον οίκτο και την πίστη. Δεν είναι, λοιπόν, παράξενο που κανένας δεν γνώριζε για τις ανταλλαγές μουσικών κομματιών ανάμεσα στη Μαρία Θηρεσία, τον Κορμπέτα και τον Ντεβιζέ. Οι οποίες μπορεί να έγιναν κάτω απ' τη μύτη του βασιλιά!»

«Πιστεύετε ότι η βασίλισσα Μαρία Θηρεσία χρησιμοποιούσε τους
κιθαριστές για να κρύβει μηνύματα μέσα στη μουσική τους;»

«Δεν είναι απίθανο. Θυμάμαι ότι διάβασα κάτι σχετικό πριν από λίγα χρόνια, σε μια ολλανδική εφημερίδα. Μια φυλλάδα που μερικοί ατάλαντοι συγγραφείς έγραφαν στο Άμστερνταμ, αλλά στα γαλλικά, μόνο και μόνο για να ρίχνουν λάσπη στον Χριστιανικότατον Βασιλιά. Μιλούσε για έναν νεαρό ακόλουθο της Αυλής του Παρισιού, κάποιον Μπελόκ, αν θυμάμαι καλά, που έγραφε κομμάτια προς απαγγελία, τα οποία στη συνέχεια τα προσέθεταν στα χοροδράματα. Αυτοί οι στίχοι υπονοούσαν τα μαρτύρια στα οποία ο βασιλιάς υπέβαλλε τη βασίλισσα με τις

απιστίες του. Και η εντολοδότριά τους δεν ήταν άλλη απ' τη Μαρία Θηρεσία».

«Κύριε Άτο» ρώτησα «ποια είναι η Δεσποινίς;».

«Πού άκουσες αυτό το όνομα;»

«Το διάβασα στο περιθώριο της παρτιτούρας του Ντεβιζέ. Έγραφε *"στη Δεσποινίδα"*».

Παρόλο που το φως της λάμπας ήταν πολύ αδύναμο, είδα τον αβά Μελάνι να χλωμιάζει. Ξαφνικά, διάβασα στα μάτια του τον φόβο που είχε αρχίσει να τον τρώει σιωπηλά εδώ και δύο ημέρες.

Του αφηγήθηκα και την υπόλοιπη συνομιλία μου με τον Γάλλο μουσικό. Του είπα ότι κατά λάθος λέρωσα την παρτιτούρα του ρόντο και ότι προσπαθώντας να την καθαρίσω διάβασα την αφιέρωση *«στη Δεσποινίδα»*. Του ανέφερα, επίσης, τις λίγες πληροφορίες που μου έδωσε ο Ντεβιζέ για τη Δεσποινίδα: ήταν εξαδέλφη του βασιλιά, την οποία ο μονάρχης καταδίκασε σε αγαμία εξαιτίας του επαναστατικού παρελθόντος της.

«Ποια είναι η Δεσποινίς, κύριε Άτο;» ξαναρώτησα.

«Σημασία δεν έχει ποια είναι, αλλά ποιον παντρεύτηκε».

«Παντρεύτηκε; Μα δεν έπρεπε να μείνει γεροντοκόρη αφού τιμωρήθηκε;»

Η περιγραφή του Ντεβιζέ δεν ανταποκρινόταν πλήρως στην αλήθεια, μου εξήγησε ο Άτο. Στην πραγματικότητα, η κατάσταση ήταν πιο περίπλοκη. Η Δεσποινίς, που ονομαζόταν Άννα Μαρία Λουίζα και ήταν δούκισσα του Μονπενσιέ, ήταν η πιο πλούσια γυναίκα της Γαλλίας. Όμως, η περιουσία της δεν της ήταν αρκετή. Ήθελε πάση θυσία να παντρευτεί βασιλιά. Και ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ διασκέδασε πολύ καταστρέφοντας τη ζωή της με το να της απαγορεύσει να παντρευτεί. Η Δεσποινίς άλλαξε γνώμη και δήλωσε ότι δεν ήθελε να γίνει βασίλισσα και να

υποταχθεί, όπως η Μαρία Θηρεσία, στη θέληση ενός σκληρού βασιλιά σε μια ξένη χώρα. Σε ηλικία σαράντα οκτώ ετών ερωτεύτηκε έναν ασήμαντο επαρχιώτη φεουδάρχη, έναν δευτερότοκο Γασκόνο, εντελώς άχρηστο, που λίγα χρόνια νωρίτερα είχε την τύχη να τον συμπαθήσει ο βασιλιάς και να τον έχει σύντροφό του στις διασκεδάσεις του, κάνοντάς τον κόμη του Λοζούν.

Ο Λοζούν ήταν ένας αξιοθρήνητος γόης, είπε ο Άτο περιφρονητικά, που φλέρταρε τη Δεσποινίδα για την περιουσία της. Τελικά, ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς τούς έδωσε την άδεια να παντρευτούν. Ο Λοζούν, που είχε μεγάλη έπαρση, απαίτησε εορτασμούς αντάξιους ενός γάμου βασιλικού. «Όπως η ένωση δύο στεμμάτων» επαναλάμβανε στους φίλους του φουσκωμένος από υπερηφάνεια. Στο μεταξύ, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ άλλαξε γνώμη την τελευταία στιγμή. Οι μνηστευμένοι παρακάλεσαν, ικέτεψαν, απείλησαν. Δεν πέτυχαν τίποτα και αναγκάστηκαν να παντρευτούν κρυφά. Ο βασιλιάς το έμαθε και ήρθε η καταστροφή για τον Λοζούν. Βρέθηκε στη φυλακή, σ’ ένα φρούριο, πολύ μακριά απ’ το Παρίσι.

«Ένα φρούριο…» επανέλαβα αρχίζοντας να καταλαβαίνω.

«Στο Πινιερόλ» συμπλήρωσε ο αβάς.

«Με τον…»

«Ακριβώς. Με τον Φουκέ».

Μέχρι εκείνη τη στιγμή, εξήγησε ο αβάς Μελάνι, ο Φουκέ ήταν ο μοναδικός φυλακισμένος στο τεράστιο φρούριο. Αλλά γνώριζε ήδη τον Λοζούν, που είχε συνοδεύσει τον βασιλιά στη Νάντη κατά τη σύλληψή του. Όταν ο Λοζούν οδηγήθηκε στο Πινιερόλ, ο υπουργός σάπιζε ήδη στο κελί του εννέα χρόνια.

«Και πόσο καιρό έμεινε εκεί ο Λοζούν;»

«Δέκα χρόνια».

«Μα, είναι τρομερό!»

«Θα μπορούσε να είναι ακόμα χειρότερα. Καθώς δεν είχε προσδιορίσει τη διάρκεια της ποινής του, ο βασιλιάς θα μπορούσε να τον έχει στη φυλακή όσο διάστημα ήθελε».

«Και πώς έγινε και τον ελευθέρωσε δέκα χρόνια μετά;»

Μυστήριο, απάντησε ο Άτο Μελάνι. Ένα πράγμα ήταν βέβαιο, ο Λοζούν ελευθερώθηκε λίγους μήνες μετά τον θάνατο του Φουκέ.

«Κύριε Άτο, δεν καταλαβαίνω τίποτα» δήλωσα, ανίκανος να ελέγξω το τρέμουλο που διαπερνούσε το κορμί μου. Είχαμε φτάσει στο πανδοχείο, βρόμικοι και ξεπαγιασμένοι απ' το κρύο.

«Καημένο μου αγόρι» μου είπε με συμπόνια και οίκτο ο αβάς Μελάνι. «Μέσα σε λίγες νύχτες σε ανάγκασα να μάθεις ένα μεγάλο μέρος της ιστορίας της Γαλλίας και της Ευρώπης. Αλλά είναι χρήσιμο! Αν γίνεις εφημεριδογράφος, θα έχεις να γράφεις επί τρία ολόκληρα χρόνια!»

«Ωστόσο, ούτε εσείς βλέπετε καθαρά την κατάστασή μας μέσα σ' όλα αυτά τα μυστήρια» απάντησα απαρηγόρητος και ξέπνοος απ' την κούραση. «Όσο προσπαθούμε να καταλάβουμε, τόσο τα πράγματα περιπλέκονται. Όμως, ξέρω ότι εσείς έχετε ένα και μοναδικό κίνητρο, να ανακαλύψετε γιατί ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς καταδίκασε τον φίλο σας τον Φουκέ πριν από είκοσι χρόνια. Όσο για τα μαργαριτάρια μου, χάθηκαν για πάντα».

«Σήμερα όλος ο κόσμος αναρωτιέται για τα μυστήρια του παρελθόντος» με διέκοψε ο Άτο αυστηρά «διότι αυτά του παρόντος είναι πολύ τρομακτικά. Αλλά εσύ κι εγώ θα τα λύσουμε όλα. Σ' το υπόσχομαι».

Υποσχέσεις που δίνονται εύκολα, σκεφτόμουν. Προσπάθησα να συνοψίσω όσα είχαμε μάθει τις έξι τελευταίες μέρες της αναγκαστικής συμβίωσής μας στο Ντοντσέλο. Λίγες βδομάδες νωρίτερα, ο υπουργός Φουκέ είχε εμφανιστεί στο πανδοχείο μας συνοδευόμενος από δύο ευγενείς. Ο πρώτος, ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι, γνώριζε το δίκτυο των υπόγειων στοών και το χρησιμοποιούσε για να επισκέπτεται τον Τιρακόρντα, συμπολίτη του και γιατρό του πάπα. Επιπλέον, ο Ντουλτσιμπένι είχε σχέσεις με μια σκλάβα και είχε αποκτήσει μια κόρη που την απήγαγε κάποιος Χίγκενς, με τη βοήθεια κάποιου Φερόνι, την περίοδο που ο Ντουλτσιμπένι ήταν στην υπηρεσία των Οντεσκάλκι, της οικογένειας του πάπα.

Ο δεύτερος σύντροφος του Φουκέ, ο κιθαριστής Ρομπέρ Ντεβιζέ, διατηρούσε ύποπτες σχέσεις με τη βασίλισσα της Γαλλίας, τη Μαρία Θηρεσία, ενώ ήταν μαθητής του Φραντσέσκο Κορμπέτα, ενός ανθρώπου δολοπλόκου, που είχε γράψει και είχε δώσει στη Μαρία Θηρεσία προτού πεθάνει το ρόντο που έπαιζε συχνά ο Ντεβιζέ, η μουσική του οποίου ήταν αφιερωμένη στη Δεσποινίδα, εξαδέλφη του βασιλιά και σύζυγο του κόμη του Λοζούν, ο οποίος επί δέκα χρόνια ήταν μαζί με τον Φουκέ στη φυλακή του Πινιερόλ, μέχρι που ο υπουργός πέθανε...

«Θέλεις να πεις “μέχρι να δραπετεύσει”» με διόρθωσε ο Άτο «αφού πέθανε εδώ, στο Ντοντσέλο».

«Σωστά. Κι έπειτα...»

«Κι έπειτα έχουμε έναν ιησουίτη, έναν Ενετό φυγάδα, μια πουτάνα, έναν μέθυσο πανδοχέα, έναν Ναπολιτάνο αστρολόγο, έναν εξόριστο Άγγλο και έναν γιατρό δολοφόνο των φτωχών και ανυπεράσπιστων, όπως κι όλοι οι συνάδελφοί του».

«Και, τέλος, δύο τυμβωρύχους».

«Α, ναι, τα δύο τέρατα. Κι εμάς τους δύο, που σπάμε το κεφάλι μας την ώρα που ένας ένοικος πάσχει από πανούκλα, που βρίσκουμε στις στοές σελίδες της Βίβλου λεκιασμένες με αίμα, φιαλίδια γεμάτα αίμα, αρουραίους που βγάζουν απ’ το στόμα τους αίμα... Πολύ αίμα, αν το καλοσκεφτείς».

«Τι μπορεί να σημαίνουν όλ’ αυτά, κύριε Άτο;»

«Καλή ερώτηση. Πόσες φορές πρέπει να σου το επαναλάβω; Μην ξεχνάς ποτέ τον μύθο των κορακιών και του αετού. Και ακολούθα τον αετό».

Ανεβήκαμε τη σκάλα που οδηγούσε στο μυστικό δωματιάκι του Ντοντσέλο και χωριστήκαμε για να αποσυρθούμε στα δωμάτιά μας, δίνοντας ραντεβού για την επομένη.

Έβδομη μέρα – 17 Σεπτεμβρίου 1683

Παρά τις συγκινήσεις που γέμιζαν τις νύχτες και τις μέρες μου, δεν έπαυα να σκέφτομαι ένα διδακτικό γνωμικό που συνήθιζε να μου λέει με συρτή φωνή, όπως μιλάνε στα παιδιά, η γριά γυναίκα που με τόση αγάπη με μεγάλωσε και με μόρφωσε: Μην αφήνεις ποτέ στη μέση ένα βιβλίο.

Με τη σκέψη σ' αυτή τη σοφή συμβουλή, αποφάσισα το επόμενο πρωί να συνεχίσω την ανάγνωση του φυλλαδίου της αστρολογίας του Στιλόνε Πριάσο. Η σχολαστική δασκάλα μου δεν έκανε λάθος. Καλύτερα να μην διαβάσεις καθόλου ένα βιβλίο, παρά να διαβάσεις το μισό, διαμορφώνοντας έτσι μια εικόνα ατελή και ένα εσφαλμένο συμπέρασμα. Οι σελίδες που θα διάβαζα, σκεφτόμουν, ίσως με βοηθούσαν να δω στη σωστή της διάσταση την εμβέλεια των σκοτεινών δυνάμεων τις οποίες απέδιδα στο μυστηριώδες βιβλίο.

Επιπλέον, όταν ξύπνησα ένιωθα λιγότερο κουρασμένος απ' ό,τι τα προηγούμενα πρωινά. Είχα κατορθώσει να κοιμηθώ καλά μετά το γαϊτανάκι των καταδιώξεων και τον παρακολουθήσεων, που μας οδήγησαν να κυνηγήσουμε τον Ντουλτσιμπένι ακολουθώντας τη στοά Γ μέχρι το μικρό υπόγειο ρεύμα. Και, κυρίως, μετά τα εκπληκτικά συμπεράσματα για τον Ντεβιζέ και το μυστηριώδες ρόντο του, στα οποία καταλήξαμε ο αβάς κι εγώ κατά την επιστροφή μας στο πανδοχείο.

Το μυαλό μου αρνιόταν να σκεφτεί ξανά αυτή την τόσο μπερδεμένη ιστορία. Είχα, όμως, την ευκαιρία να αποτελειώσω την ανάγνωση του φυλλαδίου που οι

τυμβωρύχοι είχαν κλέψει απ’ τον Στιλόνε Πριάσο και το οποίο έκρυβα κάτω απ’ το στρώμα του κρεβατιού μου.

Αυτό το μικρό βιβλιαράκι είχε προβλέψει με ακρίβεια τα γεγονότα των προηγούμενων μηνών. Τώρα ήθελα να μάθω τι μας επιφύλασσε το μέλλον.

Έτσι, πήγα κατευθείαν στις προβλέψεις της τρίτης εβδομάδας του Σεπτεμβρίου. Δηλαδή, των επόμενων ημερών.

> *Οι προφητείες που μας υπαγορεύουν τα άστρα αυτή την εβδομάδα αποδίδονται κατ’ αρχάς στον Ερμή, ο οποίος υποδέχεται τους δύο Φωτοδότες που βρίσκονται στον τρίτο οίκο, και ο οποίος υπόσχεται ταξίδια ηγεμόνων, ανταλλαγή σημαντικής αλληλογραφίας και διάφορες βασιλικές αποστολές.*
>
> *Ο Ποσειδώνας και η Αφροδίτη προσπαθούν να οργανώσουν με το τρίγωνο της φωτιάς μια συνέλευση ειδημόνων για να διαπραγματευθούν μια συμμαχία ή μια πολύ σημαντική ειρήνη.*

Την προσοχή μου τράβηξαν αμέσως τα «ταξίδια ηγεμόνων» και η «ανταλλαγή σημαντικής αλληλογραφίας», καθώς και οι «βασιλικές αποστολές». Δεν είχα καμιά αμφιβολία, επρόκειτο για τις επιστολές σχετικά με την έκβαση της μάχης της Βιέννης, που είχε φτάσει σε αποφασιστική καμπή.

Πράγματι, ομάδες έφιππων αγγελιοφόρων, στις οποίες συχνά επικεφαλής ήταν πρίγκιπες και ηγεμόνες που είχαν πάρει μέρος στη μάχη, διέσχιζαν την Ευρώπη για να μεταφέρουν τα νέα σε τρεις μέρες στη Βαρσοβία, σε πέντε μέρες στη Βενετία, σε οκτώ ή εννέα στη Ρώμη ή στο Παρίσι, και σε περισσότερες στο Λονδίνο και στη Μαδρίτη.

Για άλλη μια φορά ο συγγραφέας του φυλλαδίου είχε προβλέψει σωστά όχι μόνο τη μεγάλη μάχη, αλλά και τη φρενήρη κούρσα των ειδήσεων την επομένη της τελικής σύγκρουσης.

Και η «συνέλευση ειδημόνων για να διαπραγματευθούν μια συμμαχία ή μια πολύ σημαντική ειρήνη» μήπως δεν ήταν η συνθήκη ειρήνης που θα υπέγραφαν νικητές και νικημένοι;

Συνέχισα την ανάγνωση της τέταρτης και τελευταίας εβδομάδας.

> *Άσχημα νέα για ασθενείς θα μπορούσαν να διαδοθούν αυτή την τέταρτη εβδομάδα, όπου ο έκτος οίκος κυβερνάται από τον Ήλιο, ο οποίος τον ανέθεσε στον Κρόνο, με αποτέλεσμα να βασιλεύουν τεταρταίοι πυρετοί, συμφορήσεις, υδρωπικίες, πρηξίματα, ισχιαλγίες, ποδάγρες και πόνοι από πέτρες. Ωστόσο, ο όγδοος οίκος κυβερνάται από τον Ποσειδώνα, ο οποίος θα επαναφέρει σύντομα την υγεία σε πολλούς ασθενείς.*

Επομένως, η υγεία απειλούνταν ξανά. Πυρετοί, προβλήματα στην κυκλοφορία των υγρών, υπερβολική συσσώρευση νερού στο στομάχι, πόνοι στα κόκαλα, στις γάμπες και στα έντερα.

Απειλές σοβαρές, αλλά, όπως έλεγε το φυλλάδιο, αντιμετωπίσιμες. Πράγματι, τα χειρότερα έπονταν:

> *Οι προειδοποιήσεις αυτής της εβδομάδας είναι πολύ σοβαρές, διότι προέρχονται από τον Άρη, κυρίαρχο του Ωροσκόπου, ο οποίος, ευρισκόμενος στον όγδοο οίκο, μπορεί να στείλει στους ανθρώπους τον θάνατο από δηλητήριο, σίδερο και φωτιά, δηλαδή, μέσω*

πυροβόλων όπλων. Ο Κρόνος στον έκτο οίκο, κυβερνήτης του δωδέκατου, προβλέπει τον θάνατο φυλακισμένων ευγενών.

Οι τελευταίες λέξεις μού έκοψαν την ανάσα. Πέταξα το φυλλάδιο και με σφιγμένες γροθιές απηύθυνα στον Ύψιστο μια λυπημένη προσευχή. Νομίζω ότι καμία άλλη ανάγνωση δεν θα σημάδευε την ύπαρξή μου τόσο όσο αυτές οι λίγες αινιγματικές γραμμές.

Πράγματι, «βίαια» γεγονότα προετοιμάζονταν, όπως ο «θάνατος από δηλητήριο, σίδερο και φωτιά, δηλαδή μέσω πυροβόλων όπλων». Ο θάνατος θα έπληττε «φυλακισμένους ευγενείς»· ορισμένοι ένοικοι του Ντοντσέλο ανήκαν στην τάξη των ευγενών και ήμασταν όλοι «φυλακισμένοι» εξαιτίας της καραντίνας.

Αν υποθέσουμε πως είχα ανάγκη από μιαν απόδειξη για να πειστώ ότι αυτό το φυλλάδιο (έργο διαβολικό!) προέβλεπε σωστά, τώρα την είχα. Μιλούσε για εμάς, τους φυλακισμένους για λόγους υγείας στο Ντοντσέλο, και για τον θάνατο ορισμένων ευγενών ανάμεσά μας.

Βίαιος θάνατος από δηλητήριο. Μήπως ο υπουργός Φουκέ δεν είχε δηλητηριαστεί;

Ήξερα ότι ένας καλός χριστιανός δεν έπρεπε να ενδίδει στην απελπισία, ακόμα και όταν του επιφυλάσσεται η πιο τραγική μοίρα. Αλλά θα έλεγα ψέματα εάν υποστήριζα ότι αντιμετώπιζα αυτές τις απίστευτες αποκαλύψεις με αντρική αξιοπρέπεια. Παρά τη μοναξιά στην οποία με είχε καταδικάσει η ορφάνια μου, ποτέ δεν είχα νιώσει τόσο εγκαταλειμμένος. Βρισκόμουν στο έλεος των άστρων, που είχαν αποφασίσει για το πεπρωμένο μου αιώνες πριν, ίσως μάλιστα απ’ την αρχή των ημερών.

Γεμάτος τρόμο και απελπισία, πήρα το παλιό ροζάριο που μου είχε δώσει η καλή γυναίκα που με ανέθρεψε, το φίλησα με πάθος και το έβαλα στην τσέπη μου. Είπα τρία Πάτερ ημών και αντιλήφθηκα ότι, εξαιτίας του φόβου των άστρων, είχα αρχίσει ν' αμφιβάλλω για τη Θεία Πρόνοια που κάθε καλός χριστιανός υποτίθεται ότι θεωρεί προστάτιδα της ζωής του. Με πλημμύρισε η ζωτική ανάγκη να εξαγνίσω την ψυχή μου και να δεχτώ τη δύναμη της πίστης. Είχε έρθει η στιγμή να εξομολογηθώ στον Θεό. Και, χάρη στην Πρόνοιά Του, υπήρχε σ' αυτό το πανδοχείο ένας άνθρωπος του οποίου η βοήθεια θα μου ήταν πολύτιμη.

«Πέρασε, γιε μου, έχεις δίκιο να θέλεις να αποκαθάρεις την ψυχή σου αυτές τις δύσκολες ώρες».

Ακούγοντας τον λόγο της επίσκεψής μου, ο πατήρ Ρομπλέντα με δέχτηκε στο δωμάτιό του με μεγάλη προθυμία.

Αποσιωπώντας το φυλλάδιο, θύμισα στον ιησουίτη ότι μόλις τις προάλλες μού είχε μιλήσει για τις προβλέψεις σχετικά με τον αγγελικό πάπα. Εκείνη η συζήτηση, του εξήγησα, με είχε κάνει να σκεφτώ πολύ πάνω στην τύχη και στο πεπρωμένο. Έτσι θυμήθηκα ότι, σύμφωνα με ορισμένους, η επίδραση των άστρων μπορούσε να καθορίσει τα γήινα, καθιστώντας τα έτσι απολύτως προβλέψιμα. Γνώριζα ότι η Εκκλησία απέρριπτε αυτές τις θεωρίες, κατατάσσοντάς τες στα δόγματα τα οποία καταδίκαζε. Όμως, ο γιατρός Κριστοφάνο με είχε διαβεβαιώσει ότι η αστρολογία βοηθούσε πάρα πολύ την ιατρική πρακτική, και επομένως ήταν καλή και χρήσιμη. Να γιατί, παλεύοντας μεταξύ τόσο διφορούμενων απόψεων και θέσεων, σκέφτηκα να ζητήσω απ' τον πατέρα Ρομπλέντα να με διαφωτίσει και να με συμβουλέψει.

«Πολύ σωστά έπραξες, αγόρι μου. Είναι καλό ν’ απευθύνεται κανείς στην αγία μητέρα, την Εκκλησία, για να βρίσκει τη δύναμη ν’ αντιμετωπίζει τις πολυποίκιλες αβεβαιότητες της ζωής. Δεδομένου του πηγαινέλα των ταξιδιωτών σ’ αυτό το πανδοχείο, υποθέτω ότι άκουσες να γίνεται λόγος για τα οράματα που μάγοι, αστρολόγοι και νεκρομάντεις κάθε φυράματος πουλάνε στους αφελείς. Όμως, δεν πρέπει να δίνεις προσοχή σ’ αυτές τις φλυαρίες. Υπάρχουν δύο αστρολογίες: μία ψεύτικη και μία αληθινή. Η πρώτη, βασιζόμενη στην ημερομηνία γέννησης των ανθρώπων, προσπαθεί να προβλέψει τις μελλοντικές τους πράξεις και συμπεριφορές. Πρόκειται για παραπλανητική και αιρετική πρακτική, η οποία, όπως γνωρίζεις, απαγορεύεται εδώ και πολύ καιρό. Αντίθετα, η αληθινή και καλή αστρολογία μελετά τη δύναμη των άστρων μέσα απ’ την παρατήρηση της φύσης, με σκοπό τη γνώση και όχι την πρόβλεψη. Το γεγονός ότι τα άστρα επιδρούν στα γήινα είναι παραπάνω από σίγουρο».

Κατ’ αρχάς υπήρχε, εξήγησε ο Ρομπλέντα, χαρούμενος που μιλούσε και ξεδίπλωνε την επιστήμη του, η άμπωτη και η πλημμυρίδα της παλίρροιας, που όλος ο κόσμος γνώριζε και που είχε γεννηθεί απ’ τις απόκρυφες ιδιότητες της Σελήνης. Το ίδιο ίσχυε και για τα μέταλλα στα έγκατα της γης, τα οποία στερούνται το φως και τη θερμότητα του ηλίου και δημιουργούνται χάρη στην επίδραση των άστρων. Πολλά φαινόμενα (τα οποία ο ίδιος ήταν σε θέση να αναφέρει εν αφθονία) είναι αδύνατον να εξηγηθούν αν δεν δεχθούμε την επίδραση των ουράνιων σωμάτων. Ακόμα και το ταπεινό φλησκούνι, σύμφωνα με όσα λέει ο Κικέρων στο *De Divinatione*, ανθίζει μόνο την ημέρα του χειμερινού ηλιοστασίου, την πιο μικρή του χρόνου. Και η μετεωρολογία, επίσης, καταδεικνύει την εξουσία που

ασκούν τα ουράνια σώματα πάνω στα γήινα σώματα: η ανατολή και η δύση των επτά αστέρων του αστερισμού του Ταύρου, που οι Έλληνες αποκαλούν Υάδες, συνοδεύονται συνήθως από έντονες βροχοπτώσεις. Και τι να πει κανείς για τα ζώα; Κανένας δεν αγνοεί το γεγονός ότι κατά την ανατολή και τη δύση της Σελήνης, τα στρείδια, τα καβούρια και τα άλλα πλάσματα της ίδιας κατηγορίας χάνουν τη ζωτική δύναμη και την ορμή τους. Επιπλέον, αυτό που μου είπε ο Κριστοφάνο ήταν αλήθεια· ο Ιπποκράτης και άλλοι ονομαστοί γιατροί γνώριζαν ότι στα ηλιοστάσια και στις ισημερίες σημειώνονταν δραματικές εξελίξεις στις ασθένειες. Αυτές οι θεωρίες επιβεβαιώθηκαν και από τον αγγελικό διδάσκαλο Θωμά τον Ακινάτη, τον Αριστοτέλη και πολλούς άλλους φιλοσόφους, μεταξύ των οποίων ο Ντομίγκο ντε Σότο, ο Ιαβέλο, ο Ντομένικο Μπάνες, ο Καπρέολο. Ο ιησουίτης πρόσθεσε ότι θα μάθαινα πολλά πράγματα εάν διάβαζα το βιβλίο *Η αληθινή και η ψεύτικη αστρολογία*, έργο σοφό και αξιόπιστο, του συμμοναστή του Τζιοβάνι Μπατίστα Γκρασέτι, που είχε κυκλοφορήσει πριν από λίγους μήνες.

«Ωστόσο, αν όπως λέτε η καλή αστρολογία δεν αντιτίθεται στις διδαχές της χριστιανικής θρησκείας» τον αντέκρουσα «θα έπρεπε να υπάρχει μια χριστιανική αστρολογία».

«Ακριβώς» απάντησε ο Ρομπλέντα, ικανοποιημένος από το αποτέλεσμα των λόγων του. «Κρίμα που δεν έχω μαζί μου το καθαρά θεωρητικό βιβλίο *Χριστιανικός ζωδιακός κύκλος εμπλουτισμένος με τα δώδεκα ζώδια του θείου προορισμού*, του συναδέλφου μου Ιερεμία Ντρεξέλιο, που κυκλοφόρησε σ’ αυτήν εδώ την άγια πόλη πριν από σχεδόν σαράντα χρόνια».

Σ’ αυτό το βιβλίο, μου εξήγησε ο Ρομπλέντα, τα δώδεκα παραδοσιακά σύμβολα των ζωδίων αντικαταστάθηκαν από δώδεκα σύμβολα της μίας και αληθινής θρησκείας – ένα αναμμένο κερί, ένα κρανίο, ένα χρυσό αρτοφόριο της Θείας Ευχαριστίας, έναν γυμνό βωμό, μια τριανταφυλλιά, μια συκιά, ένα φυτό καπνού, ένα κυπαρίσσι, δύο κοντάρια ενωμένα μ’ ένα στεφάνι ελιάς, ένα φραγγέλιο, μια άγκυρα και μια λύρα.

«Αυτά είναι τα σύμβολα του χριστιανικού ζωδιακού κύκλου;» ρώτησα έκπληκτος.

«Και κάτι παραπάνω. Καθένα από αυτά συμβολίζει τις αιώνιες αξίες της πίστης. Το αναμμένο κερί αντιπροσωπεύει το εσωτερικό φως της αθάνατης ψυχής, το κρανίο είναι το σύμβολο της σκέψης του θανάτου, το χρυσό αρτοφόριο δείχνει τη συχνότητα της εξομολόγησης και της κοινωνίας, ο βωμός... Κοίτα, κάτι σού έπεσε».

Πράγματι, τραβώντας το ροζάριο απ’ την τσέπη μου, έριξα κάτω τα φύλλα που είχαν βρει ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο.

«Ω, δεν είναι τίποτα» προσπάθησα να τα μπαλώσω. «Είναι... είναι ένα παράξενο βότανο που μου το έδωσαν στην αγορά πριν από λίγες εβδομάδες».

«Δείξ’ το μου» είπε ο Ρομπλέντα, αρπάζοντας απότομα ένα από τα φύλλα.

Το στριφογύρισε στα χέρια του. «Περίεργο» είπε στο τέλος «αναρωτιέμαι πώς έφτασε ως εδώ».

«Γιατί;»

«Αυτό το φυτό δεν φύεται στην Ευρώπη. Έρχεται από μακριά, από τις Ανατολικές Ινδίες, απ’ το Περού».

«Και πώς ονομάζεται;»

«*Μαμακόκα*».

Και ο πατήρ Ρομπλέντα μού διηγήθηκε την εκπληκτική ιστορία του μαμακόκα, ενός μικρού, ασυνήθιστου φυτού, που θα έπαιζε σημαντικό ρόλο στην ιστορία μας τις επόμενες ημέρες.

Μόλις οι Δυτικές Ινδίες κατακτήθηκαν και οι άγριοι νικήθηκαν (οπαδοί ψευτοθρησκειών και βλάσφημοι), μου εξήγησε, οι ιησουίτες ιεραπόστολοι επιδόθηκαν στο ιερό έργο του εκχριστιανισμού και, παράλληλα, στη μελέτη μιας πολύ μεγάλης ποικιλίας φυτών που φύονταν στον Νέο Κόσμο. Επρόκειτο για ένα τεράστιο έργο. Αν το παλιό και σημαντικό βιβλίο *Περί ύλης ιατρικής*, του Διοσκουρίδη, ανέφερε συνολικά τριακόσια είδη φυτών, ο γιατρός Φρανσίσκο Ερνάντεθ κατόρθωσε να εντοπίσει τρεις χιλιάδες είδη στους δεκαεπτά τόμους του έργου του *Φυσική ιστορία των Ινδιών*.

Αυτές οι εκπληκτικές ανακαλύψεις έκρυβαν ωστόσο μεγάλες παγίδες. Οι αποικιοκράτες ήταν ανίκανοι να διακρίνουν τα φαρμακευτικά βότανα από τα ναρκωτικά, τα αφεψήματα από τα δηλητήρια, όπως ακριβώς αδυνατούσαν να ξεχωρίσουν και τους γιατρούς από τους νεκρομάντεις των ντόπιων πληθυσμών. Τα χωριά έβριθαν μάγων, οι οποίοι ορκίζονταν ότι ήταν σε θέση να καλέσουν τον δαίμονα ή να μαντέψουν το μέλλον χάρη στη δύναμη των βοτάνων και των ριζών.

«Όπως οι αστρολόγοι!» φώναξα, ελπίζοντας ν’ ανακαλύψω κάποια σχέση με τα γεγονότα που διαδραματίζονταν στο Ντοντσέλο.

«Όχι βέβαια, δεν είναι θέμα αστρολογίας. Μιλάω για πολύ πιο σοβαρά πράγματα».

Σύμφωνα με τους μάγους, κάθε φυτό ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθεί με δύο τρόπους. Πρώτον, για τη θεραπεία μιας ασθένειας και, δεύτερον, για να δει κανείς τον ίδιο

τον Διάβολο. Και τα φυτά που προορίζονταν γι’ αυτό τον δεύτερο σκοπό ήταν άφθονα στις Δυτικές Ινδίες.

Το *ντονανακάλ* (κάπως έτσι πρόφερε ο πατήρ Ρομπλέντα αυτό το εξωτικό όνομα), που οι ιθαγενείς το αποκαλούσαν «θαυματουργό μανιτάρι», έφερνε αυτόν που το κατάπινε σε επικοινωνία με τον Σατανά. Η ίδια υποψία βάραινε πάνω στους σπόρους του *ολιούκι* και σ’ ένα άλλο μανιτάρι που ονομαζόταν *πεγιότε.* Οι μάγοι χρησιμοποιούσαν ένα φυτό που το έλεγαν *πάτε,* για ν’ ακούσουν τους απατηλούς χρησμούς της Κόλασης.

Η Ιερά Εξέταση αποφάσισε, λοιπόν, να κάψει τα χωράφια όπου καλλιεργούνταν αυτά τα απαγορευμένα φυτά και, από καιρού εις καιρόν, και έναν μάγο. Αλλά τα χωράφια ήταν πολύ εκτεταμένα και οι μάγοι πάρα πολλοί.

«Εκφράστηκαν φόβοι για την ακεραιότητα της χριστιανικής πίστης!» ψιθύρισε ο Ρομπλέντα με θλιμμένη φωνή, κουνώντας μπροστά στη μύτη μου το φυλλαράκι του *μαμακόκα,* σαν να ήθελε να μου πει να προσέχω το Κακό.

Εξαιτίας των καταραμένων φυτών, συνέχισε, οι εκχριστιανισμένοι και βαπτισμένοι άγριοι έφταναν στο σημείο να βλασφημούν το ιερό όνομα των γιατρών της Εκκλησίας. Αν πιστέψουμε αυτά που λέγονται, ο Άγιος Βαρθολομαίος πήγε στην Αμερική μόνο και μόνο για ν’ ανακαλύψει αυτά τα φυτά με τις θαυματουργές ιδιότητες. Ο Άγιος Θωμάς, που κήρυξε στη Βραζιλία, βρήκε δέντρα των οποίων τα φύλλα περιείχαν θανατηφόρα δηλητήρια. Κι όμως, κατόρθωσε να τα μετατρέψει σ’ ένα καταπληκτικό φάρμακο. Οι ιθαγενείς που ασπάστηκαν την πίστη μας κατανάλωναν ισχυρά ναρκωτικά στη διάρκεια της προσευχής, πράγμα που βεβαίως απαγορεύεται. Με δυο λόγια, έτσι εξαπλώθηκαν καινούριες αιρέσεις, παραπλανητικές και πολύ επικίνδυνες.

«Ορισμένοι δίδασκαν ακόμα και καινούρια ευαγγέλια» είπε ο Ρομπλέντα, και η φωνή του έτρεμε καθώς μου επέστρεφε το φυλλαράκι με ύφος περιφρονητικό, λες και ήταν πανουκλιασμένο. «Αυτά τα βλάσφημα ευαγγέλια» συνέχισε κάνοντας τον σταυρό του «βεβαίωναν ότι ο Χριστός υποχρεώθηκε σε φυγή μόλις ενηλικιώθηκε, διότι οι διάβολοι τον κυνηγούσαν για να πάρουν την ψυχή του. Μην βρίσκοντας τον γιο της στο σπίτι, η Μαρία ανέβηκε σ' ένα γαϊδουράκι και πήγε να τον αναζητήσει. Πολύ γρήγορα έχασε τον δρόμο της και μπήκε σ' ένα δάσος όπου και λιποθύμησε απ' την πείνα και το κρύο. Μόλις την είδε σ' αυτή την κατάσταση, ο Ιησούς έσπευσε να τη βοηθήσει. Ευλόγησε έναν θάμνο *μαμακόκα* που υπήρχε εκεί κοντά. Το γαϊδουράκι, μαγνητισμένο απ' τον θάμνο, αρνήθηκε ν' απομακρυνθεί. Τότε η Μαρία κατάλαβε ότι εκείνο το φυτό είχε ευλογηθεί για εκείνη. Μάσησε μερικά φύλλα. Αμέσως η κούραση και η πείνα χάθηκαν. Ξαναπήρε τον δρόμο της και έφτασε σ' ένα χωριό όπου μερικές γυναίκες τής πρόσφεραν τροφή. Η Μαρία απάντησε ότι δεν πεινούσε και τους έδειξε τα κλαδιά του *μαμακόκα.* Στη συνέχεια, έτεινε στις γυναίκες ένα κλαδί λέγοντας: "Φυτέψτε το, θα βγάλει ρίζες και θα γίνει θάμνος". Οι γυναίκες εκτέλεσαν τις εντολές της Μαρίας. Τέσσερις μέρες αργότερα, φύτρωσε ένα δεντράκι γεμάτο καρπούς. Κι απ' τους καρπούς βγήκαν σπόροι για την καλλιέργεια του *μαμακόκα,* με την οποία οι γυναίκες ασχολούνται ακόμη».

«Μα, είναι φριχτό» σχολίασα. «Τέτοια βλασφημία για την Παρθένο και τον Κύριό μας Ιησού Χριστό... να λένε ότι τρέφονταν με φυτά μάγων...»

«Σωστά το είπες, είναι φριχτό» συμφώνησε ο πατήρ Ρομπλέντα, σκουπίζοντας τον ιδρώτα από τα μάγουλα και το μέτωπό του. «Αλλά έχει και συνέχεια».

Τα απαγορευμένα είδη ήταν τόσο πολλά, ώστε οι αποικιοκράτες (και οι ιησουίτες, πρόσθεσε ο Ρομπλέντα καρτερικά) σύντομα δεν καταλάβαιναν τίποτα. Ποιος μπορούσε να διακρίνει με βεβαιότητα το *ολιούκι* απ' το *ντονανακάλ*, το *πεγιότε* απ' το *κοκόμπα*, το *πάτε* απ' το *κόλα*, το *όπιο* απ' το *μάτε*, την *γκουαρανά* απ' το *μαμακόκα*;

«Το *μαμακόκα* το χρησιμοποιούσαν πολύ στην προσευχή;»

«Όχι, όχι» απάντησε ελαφρώς ενοχλημένος. «Χρησίμευε σε άλλα πράγματα».

Τα φύλλα αυτού του φυτού με την αθώα όψη, δήλωσε ο ιησουίτης, διαθέτουν την εκπληκτική ιδιότητα να διώχνουν την κούραση, να χορταίνουν την πείνα, να καθιστούν χαρούμενους και δυνατούς όσους τα καταναλώσουν. Επιπλέον, όπως παρατήρησαν οι ιησουίτες, το *μαμακόκα* καταπραΰνει τους πόνους, δυναμώνει τα σπασμένα οστά, θερμαίνει τα μέλη και θεραπεύει τις παλιές πληγές που αρχίζουν να γεμίζουν σκουλήκια. Τελευταίο, και πιο σημαντικό, όπως τόνισε ο πατήρ Ρομπλέντα, χάρη σ' αυτό το φυτό εργάτες και σκλάβοι ήταν ικανοί να δουλεύουν ασταμάτητα επί πολλές ώρες χωρίς να κουράζονται.

Ορισμένοι κατακτητές είχαν, λοιπόν, την ιδέα να εξαγάγουν αυτή τη μάστιγα αντί να την καταστρέψουν. Το *μαμακόκα* επέτρεπε στους ιθαγενείς να αντέχουν στις πιο σκληρές συνθήκες. Και οι ιεραποστολές των ιησουιτών στις Ινδίες, παρατήρησε ο Ρομπλέντα, είχαν όλο και μεγαλύτερη ανάγκη από εργάτες.

Έτσι, η κατανάλωση αυτού του φυτού νομιμοποιήθηκε. Οι ιθαγενείς εργάτες πληρώνονταν με φύλλα *μαμακόκα,* τα οποία γι' αυτούς είχαν μεγαλύτερη αξία απ' ό,τι τα νομίσματα, τα χρήματα, ακόμα και το χρυσάφι. Ο κλήρος έλαβε την άδεια να επιβάλει φόρο στην καλλιέργεια, και

μεγάλο μέρος των εισοδημάτων που προορίζονταν για τους ιερείς και τους επισκόπους καλύφθηκε χάρη στην πώληση αυτού του φυτού.

«Μα, δεν ήταν όργανο του Σατανά;» διαμαρτυρήθηκα μπερδεμένος.

«Ε... δηλαδή...» Ο Ρομπλέντα δίστασε. «Η κατάσταση ήταν πολύ περίπλοκη κι έπρεπε να διαλέξουν. Παραχωρώντας μεγαλύτερη ελευθερία στους ιθαγενείς για να κάνουν χρήση του *μαμακόκα,* μπορούσαν να συντηρήσουν κι άλλες αποστολές, να εκπολιτίσουν καλύτερα, με δυο λόγια να κερδίσουν όλο και περισσότερες ψυχές στην υπόθεση του Χριστού».

Στριφογύριζα το φυλλαράκι στην παλάμη του χεριού μου. Το τσάκισα και το έφερα στα ρουθούνια μου. Δεν είχε καμιά ιδιαίτερη μυρωδιά.

«Και πώς έφτασε στη Ρώμη;» ρώτησα.

«Φαίνεται πως κάποιο ισπανικό καράβι έφερε ένα φορτίο στην Πορτογαλία. Αποκεί πήρε τον δρόμο για τη Γένοβα και τη Φλάνδρα. Αυτά μόνο ξέρω. Αναγνώρισα αυτό το φυτό, διότι ένας συνάδελφός μου μου το έδειξε κάποτε. Έχω διαβάσει και τα σχετικά σχόλια που έκαναν οι ιεραπόστολοι στις επιστολές που έστελναν απ' τις Ινδίες. Όμως αυτός που σ' το έδωσε σίγουρα θα ξέρει περισσότερα από εμένα».

Ετοιμαζόμουν να φύγω, όταν μου ήρθε στον νου μια τελευταία ερώτηση.

«Μια ερώτηση ακόμα, πάτερ. Πώς καταναλώνει κανείς το *μαμακόκα;*»

«Τι λες, αγόρι μου! Ελπίζω να μην σκέφτεσαι να το χρησιμοποιήσεις!»

«Όχι, πάτερ. Ρωτάω από απλή περιέργεια».

«Γενικά, οι ιθαγενείς το μασούν, αφού λιώσουν τα φύλλα με σάλιο και λίγη στάχτη. Δεν είναι απίθανο, όμως, να χρησιμοποιούν και κάποιον άλλον τρόπο».

Κατέβηκα να ετοιμάσω το γεύμα, αφού προηγουμένως επισκέφθηκα τον αβά Μελάνι για να του μεταφέρω όσα μου είπε ο πατήρ Ρομπλέντα.

«Ενδιαφέρον, πολύ ενδιαφέρον» σχολίασε ο Άτο συλλογισμένος. «Έστω κι αν δεν καταλαβαίνω ακόμη πού μπορεί να μας οδηγήσει αυτή η ιστορία. Θα πρέπει να το σκεφτούμε».

Στην κουζίνα βρήκα τον Κριστοφάνο να πηγαινοέρχεται, όπως συνήθως, ανάμεσα στο κελάρι και στους φούρνους. Έφτιαχνε διάφορες, πολύ περίεργες συνταγές κατά της πανούκλας που βασάνιζε τον Μπέντφορντ. Τις τελευταίες μέρες, είχα γίνει μάρτυρας μιας αυξανόμενης δραστηριότητας εκ μέρους του. Ο γιατρός από τη Σιένα έμοιαζε να θέλει να δοκιμάσει τα πάντα. Τον είδα ακόμα και να βουτάει από τα αποθέματα σε κυνήγι του αφεντικού μου, με το πρόσχημα ότι θα σάπιζαν και ότι το να καλύπτει κανείς τη δυσοσμία, όπως έκανε ο Πελεγκρίνο, ήταν πολύ κακό για την υγεία. Πήρε, λοιπόν, δύο γκρίζες πέρδικες, περιστέρια, μπεκάτσες, λιβαδοπέρδικες και ορτύκια, με σκοπό να τα γεμίσει με δαμάσκηνα και μαύρα κεράσια, κι έπειτα να τα κλείσει μέσα σ’ ένα σακούλι από λευκό τούλι, να τα λιώσει με την πρέσα και να βγάλει ένα σιρόπι το οποίο, ήλπιζε, θα βελτίωνε την υγεία του καημένου του Άγγλου. Μέχρι τότε, οι απόπειρές του να φτιάξει ένα αποτελεσματικό φάρμακο είχαν πέσει όλες στο κενό. Ευτυχώς, ο νεαρός Μπέντφορντ ζούσε ακόμη.

Ο Κριστοφάνο μού ανακοίνωσε ότι οι υπόλοιποι ένοικοι του φάνηκαν σε καλή κατάσταση, εκτός απ’ τον Στιλόνε

Πριάσο και τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Ο Ναπολιτάνος ξύπνησε μ’ ένα μούδιασμα στα χείλη, πρώτο σύμπτωμα του έρπητα, ενώ ο γέρος ευγενής από το Φέρμο υπέφερε από αιμορροΐδες, μια κρίση που σίγουρα την προκάλεσαν τα αγελαδινά μαστάρια που είχα μαγειρέψει. Και για τους δύο, το ίδιο φάρμακο. Και θα έπρεπε να φτιάξουμε και καυστική ποτάσα.

«Νεκρώνει τα σαπρά έλκη, όπως τον έρπητα και τις αιμορροΐδες» δήλωσε προτού με διατάξει: «Δώσε μου πολύ δυνατό ξίδι».

Στη συνέχεια ανέμειξε το ξίδι με κρυσταλλικό αρσενικό, αμμωνιακά άλατα και διχλωριούχο υδράργυρο, και έβαλε το μείγμα να βράσει.

«Ωραία. Τώρα πρέπει να περιμένουμε μέχρι να εξατμιστεί το μισό ξίδι. Μετά θα πάω στον Στιλόνε Πριάσο να τρίψω τις φουσκάλες του. Στο μεταξύ, εσύ ετοίμασε το γεύμα. Πήρα ήδη απ’ το κελάρι ινδικά κοτόπουλα, που είναι ό,τι πρέπει για την κατάσταση των ενοίκων μας. Ψήσ’ τα με ρίζες μαϊντανού μέχρι να ροδίσουν και συνόδευσέ τα με μια σούπα με τριμμένο ψωμί».

Έπιασα δουλειά. Όταν ετοιμάστηκε η καυστική ποτάσα, ο Κριστοφάνο μού έδωσε τις τελευταίες οδηγίες του κι έπειτα ανέβηκε στο δωμάτιο του Στιλόνε Πριάσο. «Θα σε χρειαστώ για να περιποιηθώ τον Ντουλτσιμπένι. Γι’ αυτό, θα σε βοηθήσω να μοιράσεις τα γεύματα. Έτσι, θα κερδίσεις χρόνο, αφού οι ένοικοι αυτού του πανδοχείου έχουν την τάση να σε καθυστερούν λίγο παραπάνω με τη φλυαρία τους» είπε με νόημα.

Μετά το γεύμα, πήγαμε να ταΐσουμε τον Μπέντφορντ. Ύστερα περάσαμε πολλή ώρα με το αφεντικό μου. Ο Πελεγκρίνο δεν έδειχνε να εγκρίνει καθόλου το φαγητό που ο Κριστοφάνο ετοίμασε ειδικά γι’ αυτόν, μια παράξενη

γκριζωπή σούπα. Τουλάχιστον, φαινόταν λίγο καλύτερα. Η αργή και προοδευτική βελτίωση των τελευταίων ωρών ενίσχυε τις ελπίδες μου να τον δω να συνέρχεται πλήρως. Μύρισε τον ζωμό, έπειτα έριξε μια ματιά γύρω του, έκλεισε το δεξί χέρι του και το σήκωσε δείχνοντας με τον αντίχειρα το στόμα του. Ο Πελεγκρίνο συνήθιζε να εκφράζει μ’ αυτή την κίνηση την επιθυμία του να πιει.

Ετοιμαζόμουν να του συστήσω να επιδείξει περισσότερη σύνεση και υπομονή, όταν ο Κριστοφάνο με σταμάτησε μ’ ένα νεύμα.

«Δεν βλέπεις ότι το μυαλό του λειτουργεί καλύτερα; Το πνεύμα απαιτεί οινόπνευμα. Μπορούμε να του επιτρέψουμε να πιει μισό ποτηράκι κόκκινο κρασί».

«Μα έπινε όσο του έκανε κέφι μέχρι την ημέρα που έπεσε άρρωστος!»

«Ακριβώς. Το κρασί πρέπει να καταναλώνεται με μέτρο. Είναι θρεπτικό, χωνευτικό, τονωτικό, καταπραϋντικό, δίνει χαρά, καθαρίζει τη σκέψη και ζωντανεύει το πνεύμα. Γι’ αυτό πήγαινε στην κάβα, αγόρι μου, και φέρε λίγο κόκκινο κρασί» είπε με μια υποψία ανυπομονησίας στη φωνή. «Ένα ποτηράκι θα του κάνει πολύ καλό».

Την ώρα που κατέβαινα τη σκάλα, ο γιατρός φώναξε: «Φρόντισε να είναι δροσερό. Στη Μεσίνα, η χρήση χιονιού για το πάγωμα τροφών και κρασιού σταμάτησε αμέσως τους λοιμώδεις πυρετούς τους οποίους προκαλούσαν οι αποφράξεις των πρώτων φλεβών. Από τότε, πεθαίνουν χίλιοι άνθρωποι λιγότεροι κάθε χρόνο!»

Καθησύχασα τον Κριστοφάνο. Μας προμήθευαν τακτικά με πατημένο χιόνι, όπως και με ψωμί και νερό.

Επέστρεψα απ’ την κάβα φέρνοντας μια μικρή καράφα με καλό κόκκινο κρασί κι ένα ποτήρι. Μόλις το γέμισα, ο γιατρός μού εξήγησε ότι το κακό του αφεντικού μου

προήλθε από την αλόγιστη κατανάλωση κρασιού, η οποία κάνει τον άνθρωπο τρελό, μέθυσο, ακόλαστο, φλύαρο, ακόμα και δολοφόνο. Βρίσκουμε μετρημένους πότες στο πρόσωπο του Αυγούστου και του Καίσαρα, και αχαλίνωτους πότες στο πρόσωπο του Κλαύδιου, του Τιβέριου, του Νέρωνα και του Αλεξάνδρου, ο οποίος μεθούσε τόσο πολύ, ώστε μετά κοιμόταν επί δύο μέρες συνέχεια.

Ύστερα, μου άρπαξε το ποτήρι και ήπιε πάνω απ' το μισό με μια ρουφηξιά.

«Δεν είναι κακό, μάλλον δυνατό και γλυκό» είπε εξετάζοντας το όμορφο ρουμπινί χρώμα της ελάχιστης ποσότητας που είχε απομείνει στο ποτήρι. «Όπως σου έλεγα, η σωστή δόση κρασιού μετατρέπει τις ατέλειες της φύσης στο αντίθετό τους. Γι' αυτό τον λόγο ο ασεβής γίνεται ευσεβής. Ο τσιγκούνης, γενναιόδωρος. Ο υπερόπτης, ταπεινός. Ο τεμπέλης, δραστήριος. Ο ντροπαλός, θαρραλέος. Και το σιωπηλό και ήσυχο πνεύμα, πονηρό και λάλο».

Ήπιε και το υπόλοιπο κρασί, έπειτα ξαναγέμισε το ποτήρι και άδειασε γρήγορα γρήγορα το περιεχόμενό του.

«Αλίμονό σου, όμως, αν πιεις αφού ικανοποιήσεις τις σωματικές ανάγκες σου ή εκτελέσεις τη σεξουαλική πράξη» με προειδοποίησε σκουπίζοντας τα χείλη του με την ανάποδη του χεριού και βάζοντας με το άλλο μια τρίτη δόση. «Καλύτερα να πίνεις αφού έχεις φάει πικραμύγδαλα και λάχανο ή, μετά το γεύμα, κυδώνια, κυδωνόπαστο, καρπούς μυρτιάς ή άλλες στυπτικές τροφές».

Επιτέλους, έδωσε λίγες σταγόνες και στον καημένο τον Πελεγκρίνο.

Στη συνέχεια πήγαμε στο δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι, που έδειξε ότι τον ενόχλησε η παρουσία μου. Κατάλαβα

γρήγορα τον λόγο. Ο γιατρός τού είχε ζητήσει να ξεσκεπάσει τα οπίσθιά του. Ο γέρος ένοικος μου έριξε μια ματιά μουρμουρίζοντας. Καταλαβαίνοντας ότι είχε πληγωθεί η αξιοπρέπειά του, του γύρισα την πλάτη. Ο Κριστοφάνο τον διαβεβαίωσε ότι δεν ήταν αναγκασμένος να εκτεθεί στα μάτια μου και ότι δεν έπρεπε να αισθάνεται άσχημα μπροστά σ’ έναν γιατρό. Τον παρακάλεσε στη συνέχεια να πέσει στα τέσσερα στο κρεβάτι ακουμπώντας στους αγκώνες του, ώστε οι αιμορροΐδες του να είναι εύκολα προσιτές. Ο Ντουλτσιμπένι υπάκουσε, σίγουρα με βαριά καρδιά, αφού προηγουμένως φρόντισε να πάρει την ταμπακιέρα του. Ο Κριστοφάνο με διέταξε να γονατίσω φάτσα στον ευγενή από το Μάρκε και να τον κρατήσω σταθερά απ’ τους ώμους. Πράγματι, αν την ώρα που ο γιατρός έβαζε την καυστική ποτάσα στις αιμορροΐδες του ο ασθενής έκανε κάποια απότομη κίνηση, υπήρχε κίνδυνος να χυθεί το υγρό στους όρχεις ή στο πέος, προκαλώντας μεγάλη βλάβη. Ακούγοντας την προειδοποίηση του γιατρού, ο Ντουλτσιμπένι συγκράτησε με κόπο ένα ρίγος και πήρε αμέσως μια ρουφηξιά απ’ τον καπνό του, που φαίνεται πως δεν τον αποχωριζόταν ποτέ.

Ο Κριστοφάνο άρχισε την επάλειψη. Όπως το είχε προβλέψει, ο Ντουλτσιμπένι πάλευε να υπομείνει το κάψιμο με κοφτούς αναστεναγμούς. Για να τον κάνει να ξεχαστεί, ο γιατρός προσπάθησε να πιάσει κουβέντα ρωτώντας από ποια πόλη καταγόταν, για ποιο λόγο είχε έρθει στο Ντοντσέλο και ούτω καθεξής, ερωτήσεις που η σύνεση μου είχε απαγορέψει να του θέσω. Ο Ντουλτσιμπένι (όπως το είχε προβλέψει ο αβάς Μελάνι) έδινε μονοσύλλαβες απαντήσεις, αφήνοντας τα θέματα της συζήτησης να σβήνουν το ένα μετά το άλλο, χωρίς να δίνει την παραμικρή χρήσιμη πληροφορία. Ο γιατρός ανέφερε

τότε το μόνιμο θέμα συζήτησης των τελευταίων ημερών, την πολιορκία της Βιέννης. Τον ρώτησε τι σκεφτόταν ο κόσμος στη Νάπολη.

«Δεν έχω ιδέα» απάντησε ο Ντουλτσιμπένι λακωνικά, όπως το περίμενα.

«Ελάτε τώρα, όλη η Ευρώπη συζητάει γι' αυτό το θέμα εδώ και μήνες! Κατά τη γνώμη σας, ποιος θα νικήσει; Οι πιστοί ή οι άπιστοι;»

«Και τα δύο στρατόπεδα και κανένα» είπε φανερά εκνευρισμένος.

Αναρωτήθηκα εάν ο Ντουλτσιμπένι θα ξανάπιανε, μετά την αναχώρησή μας, τον φλογερό μονόλογό του πάνω στο θέμα που τόσο τον δυσαρεστούσε.

«Τι εννοείτε;» επέμεινε ο Κριστοφάνο, ενώ οι περιποιήσεις του προκάλεσαν την κραυγή του ασθενούς. «Στον πόλεμο, αν δεν υπογραφεί κάποια συνθήκη, υπάρχουν πάντα νικητές και νικημένοι».

Ο ασθενής πήγε να σηκωθεί, και χρειάστηκε να τον αρπάξω απ' τον γιακά για να καταφέρω να τον συγκρατήσω. Αναρωτήθηκα εάν εκνευρίστηκε τόσο απ' τον πόνο ή από κάποια άλλη αιτία. Η ουσία πάντως ήταν ότι, αυτή τη φορά, ο Ντουλτσιμπένι προτίμησε να απευθυνθεί σε κάποιον με σάρκα και οστά, και όχι στο είδωλό του στον καθρέφτη.

«Τι ξέρετε εσείς! Δεν παύουν να μιλάνε για χριστιανούς και Οθωμανούς, για καθολικούς και προτεστάντες, για πιστούς και άπιστους, λες και υπάρχουν πιστοί και άπιστοι. Στην πραγματικότητα, όλοι τους φυτεύουν τον σπόρο του μίσους στα μέλη της Εκκλησίας. Εδώ οι ρωμαιοκαθολικοί, εκεί οι γαλικιανοί, και πάει λέγοντας. Όμως η απληστία και η δίψα για εξουσία δεν κηρύττουν άλλη πίστη παρά μόνο την πίστη στον εαυτό τους».

«Ελάτε τώρα!» επενέβη ο Κριστοφάνο. «Χριστιανοί και Οθωμανοί, το ίδιο πράγμα... Εάν σας άκουγε ο πατήρ Ρομπλέντα!»

Αλλά ο Ντουλτσιμπένι είχε πάψει ν’ ακούει. Ενώ ρουφούσε σαν δαιμονισμένος το περιεχόμενο της ταμπακιέρας του, σκορπώντας και λίγο κάτω, η φωνή του χρωματίστηκε από έντονο θυμό, σαν να ήθελε ν’ απαντήσει έτσι στο κάψιμο που του προκαλούσε ο Κριστοφάνο. Καθώς τον κρατούσα σταθερά, προσπαθούσα να μην τον κοιτάζω, πράγμα δύσκολο με τη στάση που είχαμε και οι δύο.

Ξαφνικά, ο υπομονετικός ασθενής ξέσπασε κατά των Βουρβόνων και των Αψβούργων, αλλά και κατά των Στιούαρτ και των Γουλιελμιτών, όπως ακριβώς είχε κάνει και στον μονόλογό του για τους αιμομικτικούς γάμους τους. Κι όταν ο γιατρός, σαν καλός Τοσκανός, πήγε να υπερασπιστεί τους Βουρβόνους (που συγγένευαν με τον δούκα της Τοσκάνης, τον ηγεμόνα του), ο Ντουλτσιμπένι τον αντέκρουσε στρέφοντας όλο το μίσος του κατά της Γαλλίας.

«Τι έγιναν οι παλιοί φεουδάρχες ευγενείς, για τους οποίους ήταν τόσο περήφανο αυτό το έθνος; Οι ευγενείς που στριμώχνονται σήμερα στις Βερσαλλίες δεν είναι παρά τα μπάσταρδα του βασιλιά! Ο Κοντέ, ο Κοντί, ο Μποφόρ, ο δούκας του Μεν, ο δούκας του Βαντόμ, ο δούκας της Τουλούζης... Θεωρούνται πρίγκιπες εξ αίματος. Αλλά για ποιο αίμα μιλάμε; Το αίμα των πορνιδίων που κοιμήθηκαν με τον Βασιλιά Ήλιο ή με τον παππού του, τον Ερρίκο της Ναβάρρας!»

Ο οποίος, συνέχισε ο Ντουλτσιμπένι, βάδισε κατά της Σαρτρ μόνο και μόνο για να πάρει την Γκαμπριέλα ντ’ Εστρέ, η οποία, προτού παραδοθεί στον βασιλιά, απαίτησε

ο πατέρας της να ονομαστεί κυβερνήτης της πόλης και ο αδελφός της αρχιεπίσκοπος. Η Γκαμπριέλα ντ' Εστρέ κατάφερε να πουληθεί στον βασιλιά σ' εξωφρενική τιμή, παρόλο που είχε ήδη περάσει απ' το κρεβάτι του Ερρίκου Γ΄ (γεγονός που απέφερε έξι χιλιάδες δουκάτα στον γέρο Ντ' Εστρέ), του τραπεζίτη Ζαμέ, του δούκα της Γκιζ, του δούκα της Λονγκβίλ και του δούκα του Μπελγκάρντ. Κι όλ' αυτά, παρά την κακή φήμη της γιαγιάς της, ερωμένης του Φραγκίσκου Α΄, του πάπα Κλήμη ΣΤ΄ και του Καρόλου των Βαλουά.

«Δεν είναι περίεργο, λοιπόν» κραύγασε ο Ντουλτσιμπένι «που οι μεγάλοι φεουδάρχες της Γαλλίας θέλησαν να εξαγνίσουν το βασίλειο από αυτές τις βρομιές μαχαιρώνοντας τον Ερρίκο της Ναβάρρας. Όμως ήταν πολύ αργά! Η τυφλή εξουσία των ηγεμόνων στο εξής θα τους απογύμνωνε και θα τους έλιωνε χωρίς οίκτο».

«Μου φαίνεται πως υπερβάλλετε» απάντησε ο Κριστοφάνο κοιτάζοντας με ανησυχία τον παθιασμένο ασθενή του.

Έβρισκα κι εγώ ότι ο Ντουλτσιμπένι το παρατραβούσε. Μπορεί να τον είχαν φέρει στα άκρα οι αφόρητοι πόνοι που ένιωθε εξαιτίας της καυστικής ποτάσας, αλλά οι ήρεμες και σχεδόν αφηρημένες παρατηρήσεις του γιατρού δεν άξιζαν τέτοιο οργισμένο ξέσπασμα. Το γεγονός ότι τα μέλη του έτρεμαν σαν να είχε πυρετό έδειχνε ότι ο Ντουλτσιμπένι βρισκόταν υπό το κράτος νευρικής κρίσεως. Την οποία δεν κατόρθωνε να καταπραΰνει ο καπνός που ρουφούσε με τόση μανία. Υποσχέθηκα στον εαυτό μου να μεταφέρω τα πάντα στον αβά Μελάνι το συντομότερο δυνατό.

«Ακούγοντάς σας» είπε ο Κριστοφάνο «θα νόμιζε κανείς ότι δεν υπάρχει τίποτα καλό ούτε στις Βερσαλλίες, αλλά

ούτε και σε καμία άλλη Αυλή».

«Οι Βερσαλλίες, μιλάτε για τις Βερσαλλίες, όπου καθημερινά προσβάλλουν το ευγενικό αίμα των πατέρων! Τι έγιναν οι παλιοί ιππότες; Ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς και ο τοκογλύφος του, ο Κολμπέρ, τους μάζεψαν όλους στο ίδιο παλάτι, όπου κατασπαταλούν τις ικανότητές τους μεταξύ χορών και κυνηγίου, αντί να υπερασπίζονται τα φέουδα των ένδοξων προγόνων τους!»

«Έτσι, όμως, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ έβαλε τέλος στις συνωμοσίες» διαμαρτυρήθηκε ο Κριστοφάνο. «Ο βασιλιάς παππούς του πέθανε μαχαιρωμένος, ο πατέρας του δηλητηριασμένος, ενώ και ο ίδιος απειλήθηκε από τους ευγενείς που πήραν μέρος στην Επανάσταση της Σφενδόνης όταν ήταν παιδί!»

«Σωστά. Έτσι, όμως, πήρε τις περιουσίες τους. Και δεν έχει καταλάβει ότι οι ευγενείς, που κάποτε ήταν διασκορπισμένοι σε όλη τη Γαλλία, απειλούσαν μεν τον ηγεμόνα, ταυτόχρονα όμως παρέμεναν η καλύτερη προστασία του».

«Τι εννοείτε;»

«Κάθε ηγεμόνας μπορεί να ελέγχει το βασίλειό του μόνο αν έχει έναν υποτελή σε κάθε επαρχία. Ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς έκανε το αντίθετο· συγκέντρωσε όλη την αριστοκρατία σ’ ένα σώμα. Ένα σώμα που έχει μόνο έναν λαιμό. Όταν έρθει η μέρα που ο λαός θα θελήσει να του κόψει το κεφάλι, ένα χτύπημα θα είναι αρκετό».

«Ελάτε τώρα! Αυτό δεν θα γίνει ποτέ» είπε ο Κριστοφάνο με δυνατή φωνή. «Ο λαός του Παρισιού δεν θα κόψει ποτέ τα κεφάλια των ευγενών. Και ο βασιλιάς...»

Ο Ντουλτσιμπένι συνέχισε χωρίς να προσέχει τι του έλεγε ο γιατρός.

«Η Ιστορία» είπε σχεδόν ουρλιάζοντας «δεν θα λυπηθεί τα τσακάλια που φοράνε στέμμα και τρέφονται με ανθρώπινο αίμα και παιδοκτονίες, τους ανελέητους καταπιεστές ενός λαού σκλάβων, τους οποίους στέλνουν στο σφαγείο κάθε φορά που κάποιο από τα ποταπά, αιμομικτικά πάθη τους απελευθερώνει τη φονική τους μανία».

Πρόφερε τις συλλαβές μία μία, με παράλογο πάθος, με χείλη χλωμά και σφιγμένα, με μύτη ερεθισμένη απ' τις πολλές εισπνοές.

Ο Κριστοφάνο δεν του απάντησε. Θα 'λεγε κανείς ότι παριστάμεθα στο ξέσπασμα ενός σκοτεινού πνεύματος. Εξάλλου, ο γιατρός είχε τελειώσει το οδυνηρό καθήκον του. Δίχως να πει λέξη, τοποθέτησε λεπτές γάζες ανάμεσα στα οπίσθια του ευγενούς απ' το Μάρκε, ο οποίος, μ' έναν βαθύ στεναγμό, έπεσε εξαντλημένος στο πλευρό. Κι έμεινε έτσι, χωρίς εσώρουχο, μέχρι που φύγαμε.

Μόλις του μετέφερα την ατελείωτη αγόρευση του Ντουλτσιμπένι, ο Άτο δεν είχε καμία αμφιβολία: «Ο πατήρ Ρομπλέντα είχε δίκιο. Αν δεν είναι αυτός γιανσενιστής, τότε ποιος είναι;».

«Γιατί είστε τόσο σίγουρος;»

«Για δύο λόγους. Πρώτον, οι γιανσενιστές μισούν τους ιησουίτες. Και η ομιλία του Ντουλτσιμπένι κατά του Τάγματος του Ιησού, που μου διηγήθηκες τις προάλλες, μου φαίνεται ξεκάθαρη. Οι ιησουίτες είναι κατάσκοποι, προδότες, ευνοούμενοι του πάπα, και πάει λέγοντας… Η συνηθισμένη προπαγάνδα κατά του τάγματος του Αγίου Ιγνατίου».

«Εννοείτε ότι όλ' αυτά δεν είναι σωστά;»

«Αντίθετα, είναι ολόσωστα. Ωστόσο, μόνο οι γιανσενιστές έχουν το θάρρος να το διακηρύσσουν. Και ο Ντουλτσιμπένι μας δεν φοβάται, πόσο μάλλον αφού υπάρχει μόνο ένας ιησουίτης τριγύρω, αυτός ο δειλός, ο πατήρ Ρομπλέντα».

«Και οι γιανσενιστές;»

«Οι γιανσενιστές υποστηρίζουν ότι αρχικά η Εκκλησία ήταν τόσο αγνή όσο τα ρυάκια που κυλούν πλάι στην πηγή. Κατ' αυτούς, οι αλήθειες των Ευαγγελίων δεν είναι πλέον τόσο προφανείς όσο παλαιότερα. Για να επιστρέψουμε λοιπόν στην Εκκλησία των πρώτων χρόνων, πρέπει να υποβληθούμε σε πολύ αυστηρές δοκιμασίες: μετάνοιες, τιμωρίες, ταπεινώσεις, στερήσεις. Και στη διάρκειά τους, οφείλουμε να αφεθούμε στα σπλαχνικά χέρια του Θεού, παραιτούμενοι για πάντα από τα εγκόσμια και θυσιαζόμενοι για την αγάπη Του».

«Ο πατήρ Ρομπλέντα μού είπε ότι οι γιανσενιστές αγαπούν τη μοναξιά...»

«Σωστά. Έχουν τάση για ασκητισμό, για αυστηρές συνήθειες και τιμωρίες. Θα έχεις προσέξει, υποθέτω, πώς βράζει ο Ντουλτσιμπένι κάθε φορά που τον πλησιάζει η Κλορίντια...» μουρμούρισε ο αβάς. «Εννοείται ότι οι γιανσενιστές μισούν στον υπερθετικό βαθμό τους ιησουίτες, οι οποίοι επιτρέπουν στον εαυτό τους κάθε ελευθερία σκέψης και πράξης. Ξέρω ότι στη Νάπολη υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός οπαδών του Γιανσένιου».

«Γι' αυτό, λοιπόν, ο Ντουλτσιμπένι εγκαταστάθηκε σ' αυτή την πόλη».

«Πιθανόν. Κρίμα που οι γιανσενιστές κατηγορήθηκαν αμέσως ως αιρετικοί για θεολογικά ζητήματα που θα σου εξηγήσω κάποια άλλη φορά».

«Ναι, το ξέρω. Ο Ντουλτσιμπένι θα μπορούσε, λοιπόν, να είναι αιρετικός».

«Δεν είναι αυτό που έχει σημασία. Καλύτερα ας εξετάσουμε τον δεύτερο λόγο».

«Δηλαδή;»

«Το μίσος που χύνει πάνω στους πρίγκιπες και τους ηγεμόνες. Είναι συναίσθημα –πώς να το πω;– υπερβολικά γιανσενιστικό. Η μήνις κατά των βασιλέων που διαπράττουν αιμομιξίες, παντρεύονται πουτάνες, γεννούν παιδιά νόθα. Ευγενείς που προδίδουν την υψηλή αποστολή τους και πλαδαρεύουν. Αυτά είναι ζητήματα που ωθούν σε επαναστάσεις, ταραχές, επεισόδια».

«Και λοιπόν;»

«Τίποτε. Απλώς μου φαίνεται παράξενο. Από πού προέρχονται και, κυρίως, πού μπορεί να οδηγήσουν τέτοια λόγια; Γνωρίζουμε πολλά για το άτομό του και, συγχρόνως, πολύ λίγα».

«Ίσως μ’ αυτές τις ιδέες του να σχετίζονται η παρέα του ήλιου, οι αδελφοί και οι αδελφές, καθώς και η φάρμα».

«Εννοείς οι περίεργες φράσεις που τον ακούσαμε να προφέρει όταν ήταν με τον Τιρακόρντα; Πιθανόν. Θα το διαπιστώσουμε απόψε».

Έβδομη νύχτα – Μεταξύ 17ης και 18ης Σεπτεμβρίου 1683

Το τρεμάμενο φως των κεριών φώτιζε το ιατρείο του Τιρακόρντα την ώρα που ο Ντουλτσιμπένι καθόταν στην καρέκλα του και έβαζε στο τραπέζι ένα μπουκάλι γεμάτο μ’ ένα πρασινωπό υγρό. Στο ξύλο του τραπεζιού αντήχησε ο ήχος από τα δύο ποτηράκια που ακούμπησε με δύναμη ο γιατρός και που είχαν μείνει άδεια απ’ την προηγούμενη επίσκεψη, όταν έσπασε το φλασκί του Ντουλτσιμπένι.

Όπως την προηγούμενη νύχτα, ο Άτο κι εγώ κολλήσαμε στη σκιά του διπλανού δωματίου. Η εισβολή μας στην οικία του Τιρακόρντα αποδείχτηκε πιο δύσκολη απ’ ό,τι νομίζαμε. Κατ’ αρχάς, αναγκαστήκαμε να μείνουμε αρκετή ώρα στους στάβλους, καθώς μία απ’ τις κοπέλες που ζούσαν με τον γιατρό τακτοποιούσε την κουζίνα, απαγορεύοντάς μας έτσι την είσοδο στο σπίτι. Ύστερα, όταν την ακούσαμε ν’ ανεβαίνει στον πρώτο όροφο, περιμέναμε και πάλι υπομονετικά μέχρι να βεβαιωθούμε ότι δεν κυκλοφορούσε κανείς τριγύρω. Εκείνη την ώρα, ο Ντουλτσιμπένι χτύπησε την πόρτα της εισόδου. Ο κύριος του σπιτιού τον υποδέχτηκε και τον οδήγησε στο ιατρείο του, στον πρώτο όροφο, όπου και τους κατασκοπεύαμε τώρα.

Είχαμε χάσει την αρχή της κουβέντας τους. Οι δύο άντρες πρόφεραν και πάλι φράσεις εντελώς ακατανόητες. Ο Τιρακόρντα έπινε αργά το ποτό του.

«Λοιπόν, επαναλαμβάνω» είπε ο γιατρός. «Ένα λευκό χωράφι, μαύρη σπορά, πέντε άνθρωποι σπέρνουν και άλλοι δύο διευθύνουν. Είναι προ-φα-νές».

«Μάταια, μάταια» έλεγε ο Ντουλτσιμπένι.

Δίπλα μου, ο Άτο Μελάνι αναθεμάτισε σιωπηλά.

«Τότε θα σας το πω εγώ» είπε ο Τιρακόρντα. «Η γραφή».

«Η γραφή;»

«Μα, ναι! Το λευκό χωράφι αντιπροσωπεύει το χαρτί, η μαύρη σπορά είναι το μελάνι, οι πέντε άνθρωποι που δουλεύουν είναι τα δάχτυλα του χεριού, και οι δύο που διευθύνουν, τα μάτια. Καλό, έτσι; Χα χα χα!»

Ο γέρος αρχίατρος ξέσπασε πάλι σε τρανταχτά γέλια.

«Αξιοσημείωτο, ναι» περιορίστηκε να σχολιάσει ο Ντουλτσιμπένι.

Και τότε κατάλαβα. Ο Τιρακόρντα και ο Ντουλτσιμπένι διασκέδαζαν με αινίγματα. Ήταν φανερό πως οι μυστηριώδεις φράσεις που είχαμε ακούσει την προηγούμενη νύχτα ανήκαν κι εκείνες σ’ αυτή την αθώα ενασχόληση. Κοίταξα τον Άτο και διάβασα στο πρόσωπό του την ίδια δυσαρέσκεια που ένιωθα κι εγώ· για άλλη μια φορά, είχαμε σπάσει το κεφάλι μας για το τίποτα. Πάντως, ο Ντουλτσιμπένι έδειχνε να συμπαθεί λιγότερο αυτά τα παιχνίδια απ’ ό,τι ο σύντροφός του. Όπως και την τελευταία φορά, προσπάθησε πάλι ν’ αλλάξει θέμα συζήτησης.

«Πολύ καλά, Τζιοβάνι, πολύ καλά» είπε ξαναγεμίζοντας τα ποτηράκια. «Και τώρα πείτε μου, πώς πάει σήμερα;»

«Α, τα ίδια. Κι εσείς, κοιμηθήκατε καλά;»

«Όσο μπόρεσα» απάντησε ο Ντουλτσιμπένι με ύφος σοβαρό.

«Καταλαβαίνω, καταλαβαίνω» έκανε ο Τιρακόρντα καταπίνοντας το περιεχόμενο του ποτηριού του και

ξαναγεμίζοντάς το. «Είστε τόσο αναστατωμένος... Κι όμως, δεν μου τα είπατε όλα. Συγχωρήστε με που σκαλίζω συνεχώς το παρελθόν, αλλά γιατί δεν ζητήσατε τη βοήθεια των Οντεσκάλκι για να σώσετε την κόρη σας;»

«Το έκανα, φυσικά και το έκανα, σας το έχω ήδη πει. Όμως μου απάντησαν πως δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα. Κι έπειτα...»

«Α, ναι, είναι κι αυτή η θλιβερή ιστορία, τα χτυπήματα, η πτώση...» θυμήθηκε ο Τιρακόρντα.

«Δεν ήταν πτώση, Τζιοβάνι. Με χτύπησαν στον λαιμό κι έπειτα με πέταξαν απ’ τον δεύτερο όροφο. Από θαύμα σώθηκα» είπε ο Ντουλτσιμπένι, βάζοντας λίγο ακόμα ποτό στο ποτήρι του φίλου του.

«Ναι, ναι, συγχωρήστε με, το κολάρο σας θα έπρεπε να μου το θυμίζει. Είναι η κούραση...» Η φωνή του Τιρακόρντα ακουγόταν σβησμένη.

«Μην ζητάτε συγγνώμη, Τζιοβάνι. Καλύτερα ακούστε με. Είναι η σειρά σας. Εγώ έχω τρία».

Ο Ντουλτσιμπένι έβγαλε απ’ την τσέπη του ένα μικρό βιβλιαράκι, που άρχισε να το διαβάζει με καθαρή φωνή:

Θέλω να σας πω απ’ το Α ως το Ω
αυτό που θεωρώ ότι πάντα ονομάζω,
κι αν ισχυρίζομαι ότι έχω δυνατή φωνή,
στο τέλος γίνομαι στάχτη και μπούρμπερη.
Αλλά πρέπει ν’ ασχοληθώ με τα παιδιά,
αφού γι’ αυτά αγωνίζομαι.
Κι εσείς, αφέντες, που με εξυπηρετείτε,
ξέρετε καλά ότι γιος καλόγερου είμαι.

Η ανάγνωση συνεχίστηκε με δύο, τρία, τέσσερα παράξενα ποιήματα, και σύντομες παύσεις ενδιάμεσα.

«Τι λέτε, Τζιοβάνι;» ρώτησε στο τέλος ο Ντουλτσιμπένι, αφού διάβασε όλα αυτά τα αινίγματα.

Του απάντησε ένας ρυθμικός ψίθυρος. Ο Τιρακόρντα κοιμόταν.

Και τότε, έγινε κάτι εντελώς απρόβλεπτο. Αντί να ξυπνήσει τον φίλο του, που προφανώς είχε πιει μερικά ποτηράκια παραπάνω, ο Ντουλτσιμπένι έβαλε το βιβλίο στην τσέπη του και πήγε στις μύτες των ποδιών στο μυστικό ντουλάπι που βρισκόταν πίσω απ' την πλάτη του γιατρού, απ' το οποίο είχε πάρει τα δύο ποτηράκια την προηγούμενη νύχτα. Το άνοιξε και άρχισε να ασχολείται με διάφορα δοχεία που περιείχαν μπαχαρικά. Πήρε στη συνέχεια ένα πήλινο δοχείο, πάνω στο οποίο ήταν ζωγραφισμένα τα νερά μιας λίμνης, υδρόβια φυτά και περίεργα ζώα, που δεν κατάφερνα να ξεχωρίσω. Είχε τρύπες εδώ κι εκεί, σαν για να επιτρέπει στον αέρα να κυκλοφορεί. Ο Ντουλτσιμπένι πλησίασε το δοχείο στο κερί, σήκωσε το καπάκι, εξέτασε το περιεχόμενο και το ξανάβαλε στο ντουλάπι. Έπειτα συνέχισε το ψάξιμο.

«Τζιοβάνι!»

Μια διαπεραστική και πολύ δυσάρεστη γυναικεία φωνή αντήχησε στη σκάλα. Έμοιαζε να πλησιάζει. Η Παραντίζα, η φοβερή γυναίκα του Τιρακόρντα, κατέβαινε στον πρώτο όροφο. Ο Ντουλτσιμπένι μαρμάρωσε για μερικά δευτερόλεπτα. Ο Τιρακόρντα αναπήδησε. Ο Ντουλτσιμπένι κατάφερε ενδεχομένως να κλείσει το μυστικό ντουλάπι προτού ξυπνήσει ο γιατρός και τον βρει να το σκαλίζει. Ο Άτο κι εγώ δεν μπορέσαμε φυσικά να παρακολουθήσουμε τη σκηνή. Καθώς βρεθήκαμε για άλλη μια φορά ανάμεσα σε δύο πυρά, ανταλλάξαμε ένα απελπισμένο βλέμμα.

«Τζιοβάνιιι!» επανέλαβε η Παραντίζα, όλο και πιο κοντά. Η ανησυχία θα πρέπει να έφτασε στο αποκορύφωμά της

και μέσα στο ιατρείο του Τιρακόρντα. Ακούσαμε έναν πνιχτό θόρυβο από καρέκλες, τραπέζια, μπουκάλια και ποτήρια. Ο γιατρός εξαφάνιζε σαν φρενιασμένος τα στοιχεία του εγκλήματος.

«Τζιοβάνι» φώναξε κοφτά η Παραντίζα, με φωνή που προμήνυε καταιγίδα, καθώς εισέβαλλε στον προθάλαμο, τη στιγμή που ο Μελάνι κι εγώ ξαπλώναμε μπρούμυτα κάτω απ' τις καρέκλες που ήταν τοποθετημένες παράλληλα στον τοίχο.

«Ω αμαρτωλοί, ω δυστυχισμένοι, ω χαμένες ψυχές!» επαναλάμβανε η Παραντίζα προχωρώντας με βήμα πριγκιπικό προς την πόρτα του ιατρείου του Τιρακόρντα.

«Μα, γυναίκα μου, έχουμε τον φίλο μας τον Πομπέο μαζί μας...»

«Σώπα, γιε του Σατανά!» φώναξε η Παραντίζα. «Η μύτη μου δεν με ξεγελάει εμένα».

Όπως ακούσαμε απ' την άβολη θέση μας, η γυναίκα άρχισε να ψάχνει το ιατρείο, μετακινώντας καρέκλες και τραπέζια, ανοίγοντας και κλείνοντας με μανία πόρτες, φύλλα ντουλαπιών και κουτιών, χτυπώντας κεριά και διακοσμητικά μεταξύ τους αναζητώντας τις αμαρτωλές αποδείξεις. Μάταια ο Τιρακόρντα και ο Ντουλτσιμπένι προσπαθούσαν να την ηρεμήσουν, διαβεβαιώνοντάς την ότι κανείς δεν σκέφτηκε ποτέ να πιει κάτι άλλο σ' αυτό το σπίτι εκτός από νερό.

«Το στόμα σου, άσε με να μυρίσω το στόμα σου!» φώναζε η Παραντίζα. Η άρνηση του συζύγου της προκάλεσε θύελλα κραυγών και μεγάλο σαματά.

Αποφασίσαμε να βγούμε απ' την κρυψώνα μας και να φύγουμε αθόρυβα, αλλά τρέχοντας.

«Γυναίκες, γυναίκες, κατάρα! Κι εμείς, εμείς είμαστε ακόμα χειρότεροι!»

Είχαν περάσει μόνο δυο τρία λεπτά και ήδη σχολιάζαμε, στις υπόγειες στοές, τα γεγονότα των οποίων υπήρξαμε μάρτυρες. Ο Άτο ήταν έξω φρενών.

«Θα σου πω τις απαντήσεις στα μυστήρια του Τιρακόρντα και του Ντουλτσιμπένι. Στο πρώτο, της χθεσινής νύχτας –το θυμάσαι;–, έπρεπε να μαντέψεις τη σχέση ανάμεσα στο “αέρα σιωπηλού” και στο “ως παρέα ήλιου”. Λύση: αναγραμματισμός».

«Αναγραμματισμός;»

«Φυσικά. Αν τοποθετήσεις τα γράμματα της πρώτης φράσης με άλλη σειρά, θα δημιουργήσεις τη δεύτερη. Το δεύτερο ήταν άσκηση εξυπνάδας: ένας πατέρας έχει επτά κόρες. Αν καθεμία από αυτές έχει έναν αδελφό, πόσα παιδιά έχει ο πατέρας;»

«Επτά επί δύο, δεκατέσσερα».

«Ούτε κατά διάνοια. Έχει οκτώ, όπως είπε και ο Τιρακόρντα, αφού ο αδελφός της μιας είναι αδελφός όλων. Όλ’ αυτά είναι αερολογίες. Το αίνιγμα που διάβασε ο Ντουλτσιμπένι απόψε, που αρχίζει “Θέλω να σας πω από το Α ως το Ω”, είναι πανεύκολο: η απάντηση είναι το λεξικό».

«Και τα άλλα;» ρώτησα γοητευμένος απ’ την οξύνοια του Άτο.

«Τι σημασία έχει;» απάντησε. «Εξάλλου, δεν είμαι μάντης! Ένα πράγμα μάς ενδιαφέρει μόνο: Γιατί ο Ντουλτσιμπένι μέθυσε τον Τιρακόρντα και έψαξε στο μυστικό ντουλάπι; Και θα το μαθαίναμε αν δεν ερχόταν η τρελή η Παραντίζα».

Εκείνη τη στιγμή συνειδητοποίησα ότι δεν ξέραμε πολλά πράγματα για την Παραντίζα στην οδό Όρσο. Απ’ ό,τι

είδαμε και ακούσαμε απόψε, κατάλαβα πολύ καλά γιατί δεν έβγαινε απ’ το σπίτι της σχεδόν ποτέ.

«Και τώρα τι κάνουμε;» ρώτησα προσέχοντας το βιαστικό βήμα του Άτο μπροστά μου.

«Μόνο ένας τρόπος υπάρχει για να βρούμε την άκρη. Θα πάμε να ψάξουμε το δωμάτιο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι».

Ο μοναδικός κίνδυνος αυτής της επιχείρησης ήταν, βέβαια, η ξαφνική επιστροφή του Ντουλτσιμπένι. Όμως εμείς περπατούσαμε πολύ γρήγορα, ενώ ο ευγενής από το Μάρκε, που σίγουρα είχε πολλά να κάνει στο σπίτι του Τιρακόρντα, πολύ αργά.

«Συγχωρήστε με, κύριε Άτο» του είπα σε λίγο «αλλά τι πιστεύετε ότι θα βρείτε στο δωμάτιο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι;».

«Μερικές φορές μού κάνεις ερωτήσεις εντελώς ανόητες. Προσπαθούμε να λύσουμε ένα από τα μεγαλύτερα μυστήρια της ιστορίας της Γαλλίας, κι εσύ με ρωτάς τι θα βρούμε; Ιδέα δεν έχω! Ίσως μια πληροφορία γι’ αυτό το αίνιγμα· ο Ντουλτσιμπένι είναι φίλος του Τιρακόρντα, ο Τιρακόρντα γιατρός του πάπα, ο πάπας εχθρός του Λουδοβίκου ΙΔ΄, ο Ντεβιζέ μαθητής του Κορμπέτα, ο Κορμπέτα φίλος της Μαρίας Θηρεσίας και της Δεσποινίδας, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ εχθρός του Φουκέ, ο Κίρχερ φίλος του Φουκέ, ο Φουκέ φίλος του Ντουλτσιμπένι, ο Φουκέ συνταξιδιώτης του Ντεβιζέ, ο Φουκέ φίλος του αβά που έχεις μπροστά σου… Σου φτάνουν αυτά;»

Ο Άτο ένιωθε την ανάγκη να μου ανοίξει την καρδιά του, να μου μιλήσει.

«Κι έπειτα, το δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι» πρόσθεσε «υπήρξε και δωμάτιο του υπουργού. Νόμιζες πως το είχα ξεχάσει;».

Δεν μου άφησε τον χρόνο ν’ απαντήσω. Απλώς, πρόσθεσε: «Καημένε Νικολά, η μοίρα σου είναι να υπόκεισαι σε έρευνα ακόμα και μετά τον θάνατό σου».

«Τι εννοείτε;»

«Στα είκοσι χρόνια που ο Φουκέ πέρασε στο Πινιερόλ, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ δεν έπαψε να βάζει ανθρώπους να ψάχνουν το κελί του».

«Και τι έψαχναν;» ρώτησα έκπληκτος.

Ο Μελάνι σταμάτησε κι άρχισε να τραγουδάει μια πολύ λυπητερή μελωδία του Λουίτζι Ρόσι:

Infelice pensier,
chi me conforta?
Ohimé!
Chi ne consiglia?[18]

Αναστενάζοντας ίσιωσε το σακάκι του, σκούπισε το μέτωπό του και τράβηξε τις κόκκινες κάλτσες του.

«Μακάρι να ήξερα τι έψαχνε ο βασιλιάς!» απάντησε με ύφος απαρηγόρητο. «Αλλά καλύτερα να σου εξηγήσω. Πρέπει να μάθεις κάποια πράγματα» πρόσθεσε, ξαναβρίσκοντας την ψυχραιμία του.

Έτσι, για να συμπληρώσει τα κενά μου, ο Άτο Μελάνι μού διηγήθηκε το τελευταίο κεφάλαιο της ιστορίας του Νικολά Φουκέ.

Στις 27 Δεκεμβρίου 1664, μόλις τελείωσε η δίκη και ανακοινώθηκε η ποινή της ισόβιας κάθειρξης, ο Φουκέ εγκατέλειψε οριστικά το Παρίσι για το φρούριο του Πινιερόλ, περνώντας ανάμεσα από ένα πλήθος που τον επευφημούσε κλαίγοντας. Τον συνόδευε ο σωματοφύλακας Ντ’ Αρτανιάν. Το Πινιερόλ βρίσκεται στο έδαφος του Πιεμόντε, στα σύνορα του βασιλείου. Πολλοί ήταν εκείνοι

που αναρωτήθηκαν γιατί επελέγη ένα μέρος τόσο απομακρυσμένο που, επιπλέον, συνορεύει επικίνδυνα με τα εδάφη του δούκα της Σαβοΐας. Στην πραγματικότητα, περισσότερο από μια ενδεχόμενη απόδραση, ο βασιλιάς φοβόταν τους φίλους του Φουκέ – και το Πινιερόλ ήταν ο μόνος τρόπος να τον απομακρύνει από κοντά τους μια για πάντα.

Φρουρός του διορίστηκε ένας απ' τους σωματοφύλακες που τον είχαν συνοδεύσει απ' τη μία φυλακή στην άλλη κατά τη διάρκεια της δίκης, ο Μπενίν ντε Σεν Μαρς, ευγενής απ' την Οβέρν, που τον σύστησε στον βασιλιά ο ίδιος ο Ντ' Αρτανιάν. Του έδωσαν ογδόντα στρατιώτες, για να φυλάνε έναν και μοναδικό φυλακισμένο, τον Φουκέ. Θα αναφερόταν απευθείας στον υπουργό Πολέμου, τον Φρανσουά-Μισέλ Λε Τελιέ, μαρκήσιο του Λουβουά.

Οι συνθήκες κράτησης του Φουκέ ήταν υπερβολικά σκληρές. Του απαγόρευαν κάθε επικοινωνία, γραπτή ή προφορική, με τον έξω κόσμο. Του απαγόρευαν να δέχεται οποιονδήποτε επισκέπτη, για οποιονδήποτε λόγο. Δεν είχε καν το δικαίωμα να ανασαίνει λίγο καθαρό αέρα στον περίβολο του φρουρίου. Μπορούσε να διαβάζει, αλλά μόνο τα βιβλία που του επέτρεπε ο βασιλιάς, και πάντα ένα ένα. Ωστόσο, δεν μπορούσε να γράφει. Κάθε φορά που ο φυλακισμένος επέστρεφε ένα βιβλίο, ο πιστός Σεν Μαρς το εξέταζε σελίδα σελίδα, για να δει μήπως ο Φουκέ είχε σημειώσει κάτι ή είχε υπογραμμίσει κάποια λέξη. Κανενός είδους γραφική ύλη δεν επιτρεπόταν να υπάρχει στο κελί του. Η Αυτού Μεγαλειότης φρόντιζε ο ίδιος για τα ρούχα του, τα οποία στέλνονταν στο Πινιερόλ κάθε που άλλαζε η εποχή.

Σ' αυτό το χαμένο στο πουθενά φρούριο, το κλίμα ήταν τραχύ. Ο Φουκέ δεν είχε δικαίωμα να περπατάει. Έτσι

όπως ήταν καταδικασμένος σε ακινησία, η υγεία του υπουργού επιδεινώθηκε δραματικά. Ωστόσο, του απαγόρευσαν τις φροντίδες του προσωπικού του γιατρού, του Πεκέ. Το μόνο που του έδιναν είναι θεραπευτικά βότανα. Του επέτρεψαν επίσης να έχει δύο βαλέδες, που ήταν τόσο πιστοί στον κύριό τους, ώστε δέχτηκαν να μοιραστούν την τύχη του.

Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ γνώριζε τη γοητεία που ασκούσε το πνεύμα του Φουκέ σε όσους βρίσκονταν γύρω του. Εφόσον δεν ήταν δυνατόν να του απαγορεύσει το στήριγμα της πίστης, διέταξε να μην έχει συνεχώς τον ίδιο εξομολόγο, ώστε ο υπουργός να μην μπορεί να τον πάρει με το μέρος του και να τον καταστήσει σύνδεσμό του με τον έξω κόσμο.

Τον Ιούνιο του 1665, στο φρούριο έπεσε κεραυνός και κατέστρεψε μια αποθήκη πυρομαχικών. Επρόκειτο για μακελειό. Ο Φουκέ και οι βαλέδες του πήδηξαν απ’ το παράθυρο. Οι πιθανότητες να γλιτώσει κανείς από ένα τέτοιο πήδημα θανάτου ήταν ελάχιστες. Κι όμως, οι τρεις άντρες ήταν σώοι και ασφαλείς. Μόλις τα νέα έφτασαν στο Παρίσι, ο κόσμος άρχισε να σκαρώνει ποιήματα και να μιλάει για θαύμα. Ο Θεός θέλησε να σώσει τη ζωή του υπουργού και να δείξει στον βασιλιά ποιο είναι το θέλημά του. Ελευθερία στον Φουκέ! φώναζαν πολλοί Παριζιάνοι. Αλλά ο βασιλιάς δεν υποχώρησε. Αντίθετα, κατεδίωξε τους υπερασπιστές αυτής της άποψης.

Το φρούριο έπρεπε να ξαναχτιστεί. Έτσι, ο Φουκέ πέρασε έναν χρόνο σε άλλη φυλακή.

Τα αποκαΐδια από τα έπιπλα που υπήρχαν στο κελί του Φουκέ αποκάλυψαν στον Σεν Μαρς τι ήταν ικανή να σκαρώσει η εκπληκτική ευφυΐα του υπουργού. Αμέσως έστειλε στον Λουβουά και στον βασιλιά τους μικρούς

θησαυρούς πονηριάς που έκρυβε το κελί του Σκίουρου: σημειώματα τα οποία είχε γράψει χρησιμοποιώντας κόκαλα από καπόνι αντί για πένα, και κρασί αναμεμειγμένο με κάπνα αντί για μελάνι. Μάλιστα ο φυλακισμένος είχε καταφέρει να φτιάξει και συμπαθητική μελάνη, ενώ είχε δημιουργήσει μια κρυψώνα για τα γραπτά του στην πλάτη της καρέκλας του.

«Και τι έγραφε;» ρώτησα έκπληκτος και συγκινημένος.

«Δεν το μάθαμε ποτέ» απάντησε ο Άτο. «Τα πάντα στάλθηκαν στον βασιλιά με μεγάλη μυστικότητα».

Ο βασιλιάς τότε διέταξε να γίνεται καθημερινή έρευνα στο κελί του Φουκέ. Δεν του έμενε πλέον παρά μόνο η μελέτη. Του επέτρεπαν να διαβάζει τη Βίβλο, μια ιστορία της Γαλλίας, μερικά ιταλικά βιβλία, ένα λεξικό, καθώς και τα έργα του Αγίου Βοναβεντούρα (αλλά όχι του Αγίου Ιερώνυμου και του Αγίου Αυγουστίνου). Άρχισε να διδάσκει λατινικά και στοιχεία φαρμακολογίας σ’ έναν από τους βαλέδες του.

Αλλά ο Φουκέ ήταν πάντα ένας σκίουρος. Η ικανότητα και η πονηριά του δεν είχαν τέλος. Παρακινούμενος από τον Λουβουά, ο οποίος γνώριζε καλά τον υπουργό και δεν πίστευε ότι είχε καταθέσει τα όπλα, ο Σεν Μαρς εξέτασε προσεκτικά τα εσώρουχά του. Βρήκε κορδέλες από πασμαντερί γεμάτες με μια μικροσκοπική γραφή και ανακάλυψε πολλές σημειώσεις στη φόδρα του γιλέκου του. Ο βασιλιάς διέταξε αμέσως να δίδονται στον Φουκέ μόνο μαύρα ρούχα και εσώρουχα. Αριθμοί έμπαιναν σε τραπεζομάντιλα και πετσέτες, ώστε να μην μπορεί να τα ιδιοποιηθεί.

Ο Σεν Μαρς τα έβαλε με τους δύο βαλέδες, που τον βομβάρδιζαν με αιτήματα, προσπαθώντας να βοηθήσουν

τον κύριό τους, στον οποίο ήταν αφοσιωμένοι ψυχή τε και σώματι.

Τα χρόνια περνούσαν, χωρίς ωστόσο να ελαττώνεται ο φόβος του βασιλιά για μια πιθανή απόδραση του Φουκέ. Δεν είχε άδικο. Προς το τέλος του 1669, έγινε μια απόπειρα. Δεν ξέρουμε ποιος την υπέθαλψε, ίσως η οικογένειά του, αλλά λέγεται ότι η κυρία Σεβινιέ και η δεσποινίς Σκουντερί δεν ήταν άσχετες με όλα αυτά. Ένας παλιός υπηρέτης του, συγκινητικό παράδειγμα πίστης και αφοσίωσης, θυσιάστηκε. Ονομαζόταν Λα Φορέ και βρισκόταν μαζί με τον υπουργό τη στιγμή της σύλληψής του στη Νάντη. Μετά τη σύλληψη, περπάτησε ώρες ολόκληρες, ώστε ν’ αποφύγει τους σωματοφύλακες που πλημμύριζαν τη Νάντη και να φτάσει έτσι στο πλησιέστερο αμαξοστάσιο, απ’ όπου πήγε στο Παρίσι καλπάζοντας ασταμάτητα, για να αναγγείλει πρώτος το θλιβερό νέο στην ευσεβή μητέρα του Φουκέ. Στη συνέχεια, ο Λα Φορέ πήγε και περίμενε στον δρόμο την άμαξα που οδηγούσε τον κύριό του στο Πινιερόλ, με σκοπό να τον χαιρετήσει για τελευταία φορά. Συγκινημένος από την τόση αφοσίωση, ο Ντ’ Αρτανιάν σταμάτησε την πομπή, ώστε οι δύο άντρες να μπορέσουν ν’ ανταλλάξουν λίγες λέξεις.

Ο Λα Φορέ ήταν ο μόνος που δεν είχε χάσει τις ελπίδες του. Έφτασε στο Πινιερόλ με ψεύτικη ταυτότητα, όπου κατόρθωσε να εξαγοράσει έναν πληροφοριοδότη μέσα απ’ το φρούριο και να επικοινωνεί με νοήματα με τον λατρευτό αφέντη του απ’ το παράθυρο του κελιού του. Όμως, η απόπειρα ανακαλύφθηκε και ο καημένος ο άνθρωπος οδηγήθηκε αμέσως στην κρεμάλα. Η ζωή του Φουκέ έγινε ακόμα πιο σκοτεινή, καθώς τα παράθυρά του σφραγίστηκαν. Στο εξής, θα του ήταν αδύνατον να βλέπει τον ουρανό.

Η κατάσταση της υγείας του επιδεινωνόταν διαρκώς. Το 1670, κατά διαταγή του βασιλιά, ο Λουβουά πήγε στο Πινιερόλ αυτοπροσώπως. Έπειτα από έξι χρόνια αρνήσεων και απαγορεύσεων, ο Λουδοβίκος πείστηκε επιτέλους να συμβουλευτεί τον πρώην γιατρό του υπουργού, τον Πεκέ.

«Περίεργο. Δηλαδή ο βασιλιάς δεν ήθελε να πεθάνει ο Φουκέ;»

«Ένα πράγμα είναι βέβαιο. Από εκείνη τη στιγμή, ο Λουδοβίκος δείχνει να ενδιαφέρεται για την υγεία του Σκίουρου. Οι φίλοι του υπουργού που δεν είχαν πέσει σε δυσμένεια, όπως ο Πομπόν (που μόλις είχε διοριστεί γραμματέας του κράτους), ο Τουρέν, ο Τσέκι, ο Μπελφόν και ο Σαρό, παίρνουν θάρρος και κάνουν έκκληση στον βασιλιά. Όμως, η αποφασιστική καμπή της υπόθεσης δεν έχει έρθει ακόμη».

Το 1671, οι ειδικοί φυλακισμένοι του Πινιερόλ έγιναν δύο. Ξαφνικά το φρούριο υποδέχτηκε άλλο ένα διάσημο πρόσωπο: τον κόμη του Λοζούν.

«Επειδή παντρεύτηκε κρυφά τη Δεσποινίδα, την εξαδέλφη του βασιλιά» τον διέκοψα καθώς θυμήθηκα την προηγούμενη αφήγηση του αβά.

«Σωστά. Βλέπω ότι έχεις καλό μνημονικό. Τώρα, λοιπόν, ξεκινάει το πιο ενδιαφέρον μέρος της ιστορίας».

Αφού υποχρέωσε τον Φουκέ να περάσει πολλά χρόνια σε πλήρη απομόνωση, ο βασιλιάς τού έστειλε έναν σύντροφο, απόφαση πραγματικά ανεξήγητη. Αλλά το πιο παράξενο ήταν ότι, σ’ αυτό το τεράστιο φρούριο, έβαλαν τον Λοζούν σ’ ένα κελί ακριβώς δίπλα στο κελί του Φουκέ.

Για τον κόμη του Λοζούν μπορούσε κανείς να σκεφτεί ό,τι ήθελε, εκτός απ’ το ότι ήταν συνηθισμένος άνθρωπος. Γασκόνος στην καταγωγή, άχρηστος, αλαζόνας και επηρμένος, είχε την τύχη να τον συμπαθήσει ο νεαρός τότε

βασιλιάς και να τον κάνει σύντροφό του στα διάφορα παίγνια. Αν και γόης της πεντάρας, κατόρθωσε να αποπλανήσει τη Δεσποινίδα, την πολύ πλούσια και πολύ άσχημη εξαδέλφη του βασιλιά, που ήταν σαράντα τεσσάρων χρόνων. Ήταν ένας φυλακισμένος δύσκολος, πράγμα που φρόντισε να το δείξει αμέσως, επιδεικνύοντας μια ιδιοσυγκρασία θυελλώδη, θορυβώδη, υβριστική. Μόλις έφτασε, έβαλε αμέσως φωτιά στο κελί του, καταστρέφοντας έτσι και ένα δοκάρι του κελιού του Φουκέ. Στη συνέχεια, άρχισε να επιστρατεύει διάφορες ασθένειες, ακόμα και την τρέλα, με προφανή σκοπό την απόδραση. Ο Σεν Μαρς, του οποίου η εμπειρία ως δεσμοφύλακα περιοριζόταν στον υπουργό, αδυνατούσε να δαμάσει τον Λοζούν. Έτσι, μπροστά στην τόση ανυπακοή, βάφτισε τον Φουκέ «αρνάκι».

Πολύ σύντομα (αλλά θα το ανακάλυπταν πολύ αργότερα), ο Λοζούν κατάφερε να επικοινωνεί με τον Φουκέ μέσα από μια τρύπα σκαμμένη στον τοίχο.

«Πώς γίνεται να μην το αντιλήφθηκε κανείς;» διαμαρτυρήθηκα με δυσπιστία, αναλογιζόμενος τη συνεχή παρακολούθηση στην οποία υπέβαλλαν τον Φουκέ.

«Αναρωτήθηκα κι εγώ πολλές φορές» ομολόγησε ο αβάς Μελάνι.

Ένας χρόνος κύλησε. Τον Οκτώβριο του 1672, η Αυτού Μεγαλειότης επέτρεψε στον Φουκέ και στη σύζυγό του να αλληλογραφήσουν. Όμως, τις επιστολές τους τις διάβαζε πρώτα ο βασιλιάς, που διατηρούσε το δικαίωμα είτε να τις προωθεί είτε να τις καταστρέφει. Χωρίς καμία λογική εξήγηση, έπειτα από άλλους δώδεκα μήνες, ο βασιλιάς έστειλε στον Φουκέ βιβλία σχετικά με τα πρόσφατα πολιτικά γεγονότα. Λίγο αργότερα, ο Λουβουά έστειλε στον Σεν Μαρς ένα γράμμα που προοριζόταν για τον υπουργό,

και τον διέταζε να δώσει στον φυλακισμένο χαρτί, σε περίπτωση που ο τελευταίος το ζητούσε για να συντάξει την απάντησή του. Πράγμα που έγινε. Ο υπουργός έγραψε και έστειλε στον Λουβουά δύο υπομνήματα.

«Που έλεγαν τι;»

«Κανένας δεν έμαθε ποτέ, παρόλο που στο Παρίσι κυκλοφορούσε η φήμη ότι τα δύο γραπτά παραδόθηκαν στην πόλη. Όπως μαθεύτηκε αργότερα, ο Λουβουά τα έστειλε πίσω, επειδή δεν παρουσίαζαν κανένα ενδιαφέρον για τον βασιλιά».

«Ίσως ο βασιλιάς θέλησε να τον ταπεινώσει άλλη μια φορά» είπα στην τύχη.

«Εκτός κι αν ο βασιλιάς ζήτησε κάποια πληροφορία, την οποία ο Φουκέ αρνήθηκε να του τη δώσει».

Παρ’ όλα αυτά, οι παραχωρήσεις συνεχίζονταν. Το 1674, ο Λουδοβίκος επέτρεψε στον Φουκέ και στη σύζυγό του να αλληλογραφούν δύο φορές τον χρόνο, έστω κι αν οι επιστολές τους εξακολουθούσαν να περνούν απ’ τα χέρια του. Η κατάσταση της υγείας του υπουργού επιδεινώθηκε κι άλλο, γεγονός που φόβισε τον βασιλιά. Μπορεί να μην του επέτρεψε να εγκαταλείψει το κελί του, του έστειλε όμως έναν γιατρό απ’ το Παρίσι.

Τον Νοέμβριο του 1677, ο Φουκέ απέκτησε επιτέλους το δικαίωμα να βγαίνει έξω για μία ώρα. Ποιος τον συνόδευε; Μα φυσικά ο Λοζούν! Έτσι, οι δύο άντρες είχαν όλη την άνεση να κουβεντιάζουν! Υπό τον όρο, βέβαια, ο Σεν Μαρς να ακούει τις συζητήσεις τους και να τις μεταφέρει πιστά.

Οι χαριστικές παραχωρήσεις συνεχίστηκαν. Στο εξής, στέλνονταν στον Φουκέ τεύχη του *Ιπποτικού Ερμή* και άλλων φυλλαδίων. Φαίνεται πως ο Λουδοβίκος ήθελε να κρατάει τον υπουργό ενήμερο για τα σημαντικά γεγονότα που λάμβαναν χώρα στη Γαλλία και στην Ευρώπη. Ο

Λουδοβίκος σύστησε στον Σεν Μαρς να τονίζει τις στρατιωτικές νίκες του Χριστιανικότατου Βασιλιά κατά τις επαφές του με τον φυλακισμένο.

Τον Δεκέμβριο του 1678, ο Λουβουά ενημέρωσε τον Σεν Μαρς για την επιθυμία του να αλληλογραφεί ελεύθερα με τον Φουκέ. Οι επιστολές τους θα ήταν σφραγισμένες και εμπιστευτικές. Το μόνο που είχε να κάνει ο Σεν Μαρς ήταν να φροντίζει να φτάνουν στον προορισμό τους.

Ένα μήνα αργότερα, ο έκπληκτος δεσμοφύλακας έλαβε ένα μνημόνιο από το χέρι του ίδιου του βασιλιά σχετικά με τις συνθήκες κράτησης που θα ίσχυαν στο εξής για τον Φουκέ και τον Λοζούν. Οι δύο άντρες θα μπορούσαν να συναντιούνται και να κουβεντιάζουν όσο και όποτε ήθελαν, καθώς και να κάνουν περίπατο όχι μόνο στον περίβολο, αλλά σε όλο το φρούριο. Θα μπορούσαν να διαβάζουν ό,τι επιθυμούν, και, αν το επιθυμούσαν, οι αξιωματικοί της φρουράς θα τους κρατούσαν συντροφιά. Θα μπορούσαν, επίσης, να ζητήσουν και να πάρουν οποιοδήποτε παιχνίδι κοινωνικής συναναστροφής ή τυχερό.

Πέρασαν πολλοί μήνες. Κι άλλη παραχώρηση: ο Φουκέ μπορούσε να αλληλογραφεί ελεύθερα με όλα τα μέλη της οικογένειάς του.

«Στο Παρίσι, η συγκίνηση ήταν μεγάλη» είπε ο Άτο Μελάνι. «Και ήμασταν σχεδόν σίγουροι ότι ο υπουργός θα ελευθερωνόταν σύντομα».

Λίγους μήνες αργότερα, τον Μάιο του 1679, μια απρόβλεπτη ανακοίνωση: ο βασιλιάς επέτρεπε στην οικογένεια του Φουκέ να τον επισκεφτεί. Οι φίλοι του αναγαλλίασαν. Οι μήνες διαδέχονταν ο ένας τον άλλον. Πέρασε ένας χρόνος. Με κομμένη την ανάσα, όλοι περίμεναν την απελευθέρωση του Σκίουρου. Μάταια.

Άρχισαν να μιλάνε για παγίδα, ίσως εκ μέρους του Κολμπέρ.

Η χάρις δεν δόθηκε ποτέ. Αντίθετα, η είδηση του ξαφνικού θανάτου του Νικολά Φουκέ στο κελί του στο Πινιερόλ, στην αγκαλιά του γιου του, έπεσε σαν κεραυνός και εν αιθρία πάγωσε τις καρδιές. Ήταν 23 Μαρτίου του 1680.

«Και ο Λοζούν;» ρώτησα, καθώς προχωρούσαμε στη σήραγγα που οδηγούσε στο πανδοχείο.

«Α, ναι, ο Λοζούν. Έμεινε ακόμα λίγους μήνες στη φυλακή. Έπειτα τον άφησαν ελεύθερο».

«Δεν καταλαβαίνω. Είναι σαν να τον φυλάκισαν μόνο και μόνο για να μείνει μαζί με τον Φουκέ».

«Σωστά. Γιατί, όμως;»

«Ε... δεν ξέρω... Ίσως για να τον κάνει να μιλήσει. Για να εκμαιεύσει απ' τον Φουκέ αυτό που ήθελε να μάθει ο βασιλιάς. Κάτι που...»

«Αρκετά. Τώρα κατάλαβες γιατί θα πάμε να ψάξουμε το δωμάτιο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι».

Η έρευνα στην οποία επιδοθήκαμε αποδείχτηκε λιγότερο δύσκολη απ' ό,τι περιμέναμε. Εγώ στάθηκα στον διάδρομο, ενώ ο Άτο μπήκε στο δωμάτιο του ευγενούς από το Μάρκε κρατώντας ένα κερί. Τον άκουγα να πηγαινοέρχεται επί αρκετή ώρα, μέχρι που ο φόβος και η περιέργεια μ' έκαναν να πάω κι εγώ μέσα.

Ο Άτο είχε ήδη περάσει από κόσκινο ένα μεγάλο μέρος των προσωπικών αντικειμένων του Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Ρούχα, βιβλία (μεταξύ των οποίων και οι τρεις τόμοι απ' τη βιβλιοθήκη του Τιρακόρντα), υπολείμματα τροφής, ένα διαβατήριο που επέτρεπε στον κάτοχό του την είσοδό του στο βασίλειο της Νάπολης, καθώς και διάφορα φυλλάδια. Ένα από αυτά είχε τίτλο

Σχέση των συμβάντων ανάμεσα στα στρατεύματα του αυτοκράτορα και τα στρατεύματα των Οθωμανών τη 10η Ιουλίου 1683.

«Μιλάει για την πολιορκία της Βιέννης» ψιθύρισα στο αυτί του αβά Μελάνι.

Και τα υπόλοιπα φυλλάδια, πάνω από μια ντουζίνα, αφορούσαν το ίδιο θέμα. Ολοκληρώσαμε τον έλεγχο του δωματίου βιαστικά. Τίποτα ιδιαίτερο δεν είχε τραβήξει την προσοχή μας. Ήμουν έτοιμος να ζητήσω απ' τον αβά Μελάνι να εγκαταλείψουμε την έρευνα, όταν τον είδα να στέκεται στο κέντρο του δωματίου σαν πετρωμένος, ξύνοντας το πιγούνι του σκεφτικός.

Ξαφνικά όρμησε στην ντουλάπα και, βρίσκοντας το μέρος που ήταν τα βρόμικα ρούχα, ρίχτηκε κυριολεκτικά μέσα στον σωρό ανακατεύοντας και τσαλακώνοντας ό,τι έβρισκε μπροστά του. Σύντομα τα δάχτυλά του σκάλωσαν στο κορδόνι μιας περισκελίδας.

«Αυτό είναι. Βρομούσαν, αλλά άξιζε τον κόπο» είπε ικανοποιημένος, τραβώντας απ' την περισκελίδα του Ντουλτσιμπένι μια μακρόστενη ταινία. Ήταν φύλλα χαρτιού διπλωμένα και πεπιεσμένα. Ο αβάς τα ξεδίπλωσε και άρχισε να τα διαβάζει στο φως του κεριού.

Θα έλεγα ψέματα στον αναγνώστη αυτού του βιβλίου αν του έκρυβα ότι η εικόνα εκείνων των στιγμών έμεινε στη μνήμη μου τόσο ζωντανή όσο και συγκεχυμένη.

Αρχίσαμε να διαβάζουμε λαίμαργα, σχεδόν ταυτοχρόνως, την επιστολή που σχημάτιζαν αυτά τα φύλλα. Ήταν ένα μακρύ κείμενο γραμμένο στα λατινικά από ένα χέρι γεροντικό και διστακτικό.

«*Optimo amico Nicolao Fouquet... mumiarum domino... tributum extremum... secretum pestis... secretum morbi...*

ut lues debelletur… Είναι απίστευτο, πραγματικά απίστευτο» ψιθύρισε ο αβάς Μελάνι.

Αυτές οι λέξεις μού ήταν εν μέρει οικείες. Ωστόσο, ο αβάς με παρακάλεσε να επιστρέψω στον διάδρομο, ώστε να τον ειδοποιήσω εγκαίρως μόλις εμφανιζόταν ο Ντουλτσιμπένι. Στάθηκα, λοιπόν, έξω, με τα μάτια καρφωμένα στη σκάλα. Άκουγα τον Άτο να μουρμουρίζει φράσεις γεμάτες έκπληξη και δυσπιστία, καθώς συνέχιζε την ανάγνωση.

Δυστυχώς, αυτό που είχα συνηθίσει να φοβάμαι συνέβη. Κλείνοντας τη μύτη και το στόμα, με μάτια γουρλωμένα, ο αβάς Μελάνι βγήκε ξαφνικά απ’ το δωμάτιο και μου έβαλε την επιστολή στο χέρι. Πάλεψε ώρα, προσπαθώντας να πνίξει ένα φτέρνισμα θορυβώδες και τρομερά επικίνδυνο.

Τα μάτια μου έπεσαν στο τέλος της επιστολής, το οποίο προφανώς ο Άτο Μελάνι δεν είχε προλάβει να διαβάσει. Αλλά η αναστάτωση και οι αστείες κινήσεις με τις οποίες ο αβάς προσπαθούσε να αντισταθεί στο ευεργετικό ξέσπασμα μ’ έκαναν να μπερδευτώ και να μην καταλάβω πολλά πράγματα. Το βλέμμα μου πήγε κατευθείαν στον επίλογο. Λέξεις που, αυτή τη φορά, δεν μου ήταν άγνωστες: *mumiarum domino*. Τελικά, χωρίς να πιστεύω στα μάτια μου, διάβασα την υπογραφή: *Αθανάσιος Κίρχερ Τ.Ι.*

Στα όρια της αντοχής του πια, ο Άτο μού έδειξε την περισκελίδα του Ντουλτσιμπένι, μέσα στην οποία έσπευσα να τοποθετήσω την επιστολή. Δεν υπήρχε περίπτωση να την πάρουμε μαζί μας. Ο Ντουλτσιμπένι θα το αντιλαμβανόταν και η αντίδρασή του θα ήταν απρόβλεπτη. Αφού βγήκαμε απ’ το δωμάτιο και κλειδώσαμε την πόρτα με το κλειδί, ο Άτο Μελάνι παραδόθηκε επιτέλους σ’ ένα φτέρνισμα ηχηρό, απελευθερωτικό και θριαμβευτικό. Η πόρτα του Κριστοφάνο άνοιξε.

Κατέβηκα δυο δυο τα σκαλιά κι έτρεξα προς την κουζίνα. Άκουσα τον γιατρό να μιλάει στον αβά Μελάνι: «Τι γυρεύετε στον διάδρομο;».

Ο αβάς αναγκάστηκε να επιστρατεύσει όλη την ευφυΐα του για να δώσει μια αδέξια δικαιολογία. Πήγαινε να βρει τον γιατρό, επειδή μια κρίση φτερνίσματος τον εμπόδιζε να κοιμηθεί.

«Α, ναι; Τότε γιατί τα παπούτσια σας είναι λασπωμένα;» ρώτησε ο Κριστοφάνο.

«Ω, ε, χμ... έχετε δίκιο... Λερώθηκαν λιγάκι στο ταξίδι απ' το Παρίσι μέχρι εδώ... και δεν πρόλαβα να τα καθαρίσω, με τόσα που συνέβησαν...» ψέλλισε ο Άτο. «Όμως, σας παρακαλώ, μην μιλάμε στον διάδρομο, γιατί υπάρχει κίνδυνος να ξυπνήσουμε τον Μπέντφορντ».

Πράγματι, ο Άγγλος κοιμόταν λίγο πιο μακριά. Ο γιατρός μουρμούρισε μερικές λέξεις κι έπειτα άκουσα την πόρτα του να κλείνει. Προφανώς είχε καλέσει τον αβά στο δωμάτιό του. Βγήκαν λίγα λεπτά αργότερα.

«Αυτή η ιστορία δεν μου αρέσει καθόλου. Ας δούμε ποιος άλλος διασκεδάζει παίζοντας τους υπνοβάτες» ψιθύρισε ο Κριστοφάνο χτυπώντας μια πόρτα.

Του απάντησε η νυσταγμένη φωνή του Ντεβιζέ.

«Δεν συμβαίνει τίποτα, συγγνώμη, ένας απλός έλεγχος» είπε ο γιατρός.

Μ' έλουσε κρύος ιδρώτας. Ήταν η σειρά του Ντουλτσιμπένι. Ο γιατρός χτύπησε την πόρτα.

Η οποία άνοιξε: «Ναι;».

Ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι είχε επιστρέψει στο πανδοχείο.

Μόλις τα πράγματα ηρέμησαν, ανέβηκα στο δωμάτιό μου και περίμενα τον Άτο Μελάνι. Αυτό που φοβόμασταν δυστυχώς συνέβη. Ο Κριστοφάνο έπιασε τον Άτο να

περιφέρεται στο πανδοχείο και, ακόμα χειρότερα, ο Ντουλτσιμπένι υπήρξε μάρτυρας του νυχτερινού πηγαινέλα. Αναμφίβολα είχε μπει στο δωμάτιό του την ώρα που ο Άτο βρισκόταν στο δωμάτιο του Κριστοφάνο κι εγώ λίγο πιο κάτω, στη σκάλα, πράγμα που μ' εμπόδισε να τον ακούσω. Ο ευγενής από το Μάρκε θα πρέπει να κατέβηκε τα σκαλιά που χώριζαν το μικρό δωμάτιο απ' το δικό του περπατώντας στα δάχτυλα των ποδιών μέσα στο σκοτάδι. Υπόθεση περίεργη, αλλά πιθανή.

Αντίθετα, έμοιαζε απίθανο το πώς ο Ντουλτσιμπένι κατάφερε να φτάσει τόσο γρήγορα, αφού πρώτα καθυστέρησε στο σπίτι του Τιρακόρντα κι έπειτα διέσχισε τις υπόγειες στοές, πέρασε μόνος του απ' την καταπακτή, προχώρησε στο σκοτάδι και ανέβηκε τα σκαλιά χωρίς καμία βοήθεια. Είχε ρωμαλέο παράστημα και πολύ θάρρος. Υπερβολικά πολύ, σκέφτηκα, για την ηλικία του.

Δεν χρειάστηκε να περιμένω πολλή ώρα για να ξαναδώ τον αβά Μελάνι. Ήταν έξω φρενών που ο Κριστοφάνο τον είχε πιάσει στα πράσα για έναν τόσο ανόητο και γελοίο λόγο, ξυπνώντας έτσι τις υποψίες του Ντουλτσιμπένι.

«Κι αν ο Ντουλτσιμπένι το σκάσει;»

«Δεν νομίζω ότι θα κάνει κάτι τέτοιο. Φοβάται μήπως ο Κριστοφάνο το ανακοινώσει στους άντρες του Μπαρτζέλο και μήπως κι εμείς, φοβούμενοι την τιμωρία, αποκαλύψουμε το υπόγειο πέρασμα και την καταπακτή που οδηγεί κατευθείαν στο σπίτι του φίλου του, του Τιρακόρντα. Πράγμα που θα έθετε σε άμεσο κίνδυνο τα μυστηριώδη σχέδιά του. Έπειτα από αυτή τη νύχτα, ο Ντουλτσιμπένι θα προσπαθήσει να βάλει γρήγορα τα σχέδιά του σ' εφαρμογή. Πρέπει να παραμείνουμε ψύχραιμοι και να έχουμε την προσοχή μας τεταμένη».

«Κι όμως, κάναμε μια σπουδαία ανακάλυψη βρίσκοντας την επιστολή στην περισκελίδα του» πρόσθεσα ξαναβρίσκοντας την καλή μου διάθεση. «Αλήθεια, πώς εντοπίσατε τόσο γρήγορα την κρυψώνα του;»

«Παρατηρώ ότι αποφεύγεις να χρησιμοποιείς το μυαλό σου. Μαζί με ποιους εμφανίστηκε ο Ντουλτσιμπένι στο πανδοχείο;»

«Με τον Ντεβιζέ. Και τον Φουκέ».

«Σωστά. Και πού έκρυβε ο Φουκέ τα σημειώματά του όταν ήταν φυλακισμένος στο Πινιερόλ;»

«Στις καρέκλες, στη φόδρα των ρούχων του και στα εσώρουχά του!»

«Ακριβώς».

«Αυτό σημαίνει ότι ο Ντουλτσιμπένι γνωρίζει τα πάντα για τον Φουκέ».

Ο αβάς ένευσε καταφατικά.

«Επομένως, είπε ψέματα στους άντρες του Μπαρτζέλο την ημέρα που επιβλήθηκε η καραντίνα, όταν ισχυρίστηκε ότι γνώρισε τον γέρο Γάλλο μόλις πριν από λίγο καιρό».

«Ακριβώς. Αυτή η οικειότητα μας πληροφορεί ότι ο Ντουλτσιμπένι και ο υπουργός γνωρίζονταν από παλιά. Μην ξεχνάς ότι η υγεία του Φουκέ δεν ήταν καθόλου καλή έπειτα από είκοσι χρόνια στη φυλακή. Δεν νομίζω ότι περιπλανήθηκε πολύ προτού εγκατασταθεί στη Νάπολη. Σίγουρα αναζήτησε ένα ανώνυμο καταφύγιο σε κάποιον κύκλο γιανσενιστών, ορκισμένων εχθρών του Λουδοβίκου ΙΔ΄, που είναι πανίσχυροι σ’ αυτή την πόλη».

«Κι εκεί θα πρέπει να γνώρισε τον Ντουλτσιμπένι, στον οποίο αποκάλυψε στη συνέχεια την ταυτότητά του» συμπλήρωσα.

«Σωστά. Η φιλία τους ξεκίνησε, λοιπόν, πριν από τρία χρόνια περίπου, και όχι πριν από δύο μήνες, όπως θέλει να

μας κάνει να πιστέψουμε ο Ντουλτσιμπένι. Και τώρα, εάν μας βοηθήσει ο Θεός, θα φτάσουμε στο τέλος αυτής της ιστορίας».

Αναγκάστηκα να ομολογήσω στον αβά Μελάνι ότι δεν ήμουν βέβαιος πως είχα καταλάβει το νόημα της επιστολής που τόσο βιαστικά διαβάσαμε στο δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι.

«Καημένο μου αγόρι, δεν μπορείς να κάνεις τίποτε αν δεν έχεις κάποιον να σκέφτεται για σένα. Αλλά δεν έχει σημασία. Το ίδιο θα γίνεται και όταν θα είσαι εφημεριδογράφος».

Όπως μου είχε πει τις προηγούμενες ημέρες, ο Άτο είχε συναντήσει τον Κίρχερ πριν από τέσσερα χρόνια, όταν ο γέροντας είχε χάσει πια τα λογικά του. Η επιστολή που διαβάσαμε στο δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι ήταν, απ' ό,τι φαίνεται, αποτέλεσμα της αξιοθρήνητης διανοητικής κατάστασης στην οποία είχε περιπέσει ο μεγάλος επιστήμονας. Απευθυνόταν στον «υπουργό των Οικονομικών Νικολά Φουκέ», λες και δεν είχε συμβεί ποτέ τίποτα στον καημένο τον Σκίουρο.

«Είχε χάσει την αίσθηση του χρόνου» εξήγησε ο Άτο «όπως οι γέροι που νομίζουν ότι ξανάγιναν παιδιά και ζητάνε τη μαμά τους».

Ωστόσο, το περιεχόμενο της επιστολής δεν άφηνε καμία αμφιβολία. Νιώθοντας ότι απομακρύνεται από τα γήινα, απηύθυνε στον φίλο του τον Φουκέ ένα τελευταίο ευχαριστώ. Πράγματι, όπως έλεγε ο ιησουίτης, ο Φουκέ ήταν ο μόνος ισχυρός άντρας που πίστεψε τη θεωρία του. Υπό το κράτος του θαυμασμού, μάλιστα, ο υπουργός είχε ριχτεί στα πόδια του Κίρχερ όταν ο τελευταίος τού έδειξε τη μεγάλη ανακάλυψη της ζωής του: τη *secretum pestis*.

«Νομίζω πως κατάλαβα!» βιάστηκα να συμπληρώσω. «Είναι η πραγματεία που ο Κίρχερ αφιερώνει στην πανώλη. Την ανέφερε ο Ντουλτσιμπένι όταν ξεκίνησε η καραντίνα. Σύμφωνα με τον Κίρχερ, η πανώλη δεν οφείλεται στα μιάσματα και στα ακάθαρτα υγρά, αλλά σε μικροσκοπικά πλάσματα, τα *vermiculi animati*, ή κάπως έτσι. Ίσως αυτό είναι το μυστικό της πανούκλας. Τα αόρατα *vermiculi*».

«Κάνεις ένα σοβαρό λάθος» απάντησε ο Άτο. «Η θεωρία των *vermiculi* ποτέ δεν ήταν μυστική. Ο Κίρχερ τη δημοσίευσε πριν από τριάντα χρόνια περίπου στο έργο του *Scrutinium phisico-medicum contagiosae luis quae pestis dicitur.* Η επιστολή που έχει στα χέρια του ο Ντουλτσιμπένι είναι πολύ πιο σημαντική, αφού ο Κίρχερ αναφέρει ότι ξέρει πώς να *praevenire, regere* και *debellare*».

«Δηλαδή, να προβλέπει, να χειρίζεται και να νικάει την πανώλη».

«Πολύ καλά. Αυτή είναι η *secretum pestis*. Αλλά, για να μην ξεχάσω όσα κατόρθωσα να διαβάσω, πέρασα απ' το δωμάτιό μου προτού έρθω εδώ και σημείωσα τις πιο ενδιαφέρουσες φράσεις».

Μου έδειξε ένα χαρτί στο οποίο είχε σημειώσει λέξεις και φράσεις στα λατινικά.

secretum morbi
morbus crescit sicut mortales
augescit patrimonium
senescit ex abrupto
per vices pestis petit et regreditur
ad infinitum renovatur
secretum vitae arcanae obices celant

«Κατά τον Κίρχερ» εξήγησε ο Άτο «η πανώλη γεννιέται, γερνάει και πεθαίνει όπως ακριβώς και οι άνθρωποι. Αλλά τρέφεται σε βάρος τους. Όταν είναι νέα και δυνατή, προσπαθεί ν' αυξήσει τα πλούτη της όσο το δυνατόν περισσότερο, ίδια με πρίγκιπα σκληρό που εκμεταλλεύεται τους υπηκόους του, και προκαλεί θύματα και ατελείωτους θανάτους με την επιδημία. Στη συνέχεια αποδυναμώνεται και σβήνει σαν γέροντας που φτάνει στα όρια της αντοχής του. Τέλος, πεθαίνει. Η επιδημία κάνει κύκλους. Επιτίθεται στους λαούς, ξεκουράζεται, επιτίθεται ξανά λίγα χρόνια αργότερα, και ούτω καθεξής επ' άπειρον».

«Μα τότε, λοιπόν, είναι ένα είδος... ένα πράγμα που συνεχώς γυρίζει γύρω γύρω».

«Σωστά. Μια κυκλική αλυσίδα».

«Έτσι, όμως, η πανούκλα δεν πρόκειται να νικηθεί ποτέ, αντίθετα με τις υποσχέσεις του Κίρχερ».

«Κάνεις λάθος. Μπορούμε να σπάσουμε την αλυσίδα προσφεύγοντας στη *secretum pestis*».

«Και πώς δρα;»

«Απ' ό,τι διάβασα, διαιρείται στα δύο: στη *secretum morbi*, για να εξαπλωθεί η πανούκλα, και στη *secretum vitae*, για να θεραπευτεί».

«Ένα μολυσματικό ξόρκι και το αντίδοτό του!»

«Ακριβώς».

«Όμως, πώς δρουν;»

«Δεν κατάλαβα. Ή, μάλλον, ο Κίρχερ δεν το εξήγησε. Στο γράμμα του τονίζει μόνο ένα σημείο. Ο κύκλος της πανώλης παρουσιάζει στο τέρμα του κάτι απρόσμενο, μυστηριώδες, ξένο προς την ιατρική: αφού φτάσει στο αποκορύφωμά της, *senescit ex abrupto,* η ασθένεια υποχωρεί ξαφνικά».

«Δεν καταλαβαίνω τίποτα, είναι τόσο πολύπλοκο» σχολίασα. «Γιατί ο Κίρχερ δεν δημοσίευσε τις ανακαλύψεις του;»

«Ίσως φοβόταν μήπως γίνει κακή χρήση. Είναι εύκολο να χάσεις ένα χειρόγραφο απ' τη στιγμή που το στέλνεις στο τυπογραφείο. Κι αν τα μυστικά του έπεφταν σε λάθος χέρια, μπορείς να φανταστείς τις καταστροφικές συνέπειες για όλο τον κόσμο».

«Θα πρέπει να έτρεφε μεγάλη εκτίμηση στο πρόσωπο του Φουκέ, αφού τον εμπιστεύθηκε!»

«Αρκούσε να μιλήσεις μια φορά με τον Σκίουρο για να σε κατακτήσει. Ο Κίρχερ, πάντως, προσθέτει ότι η *secretum vitae* κρύβεται πίσω από *arcanae obices*».

«A*rcanae obices* σημαίνει μυστηριώδη εμπόδια. Τι εννοεί;»

«Δεν έχω ιδέα. Ίσως αυτός ο όρος ανήκει στη γλώσσα των αλχημιστών, των νεκρομαντών ή των σπαγυρικών. Ο Κίρχερ γνώριζε τις θρησκείες, τις τελετουργίες, τις δεισιδαιμονίες και τις μαγείες όλου του κόσμου. Εκτός κι αν *arcanae obices* είναι μια έκφραση κωδικοποιημένη, που θα μπορούσε να την αποκωδικοποιήσει ο Φουκέ αφού πρώτα διάβαζε το γράμμα».

«Αλλά ο Φουκέ δεν μπορούσε να λάβει την επιστολή, αφού ήταν στο Πινιερόλ» αντέτεινα.

«Σωστή παρατήρηση. Κι όμως, κάποιος θα πρέπει να του την έδωσε, αφού τη βρήκαμε στα πράγματα του Ντουλτσιμπένι. Υπάρχει μόνο μία εξήγηση, ο άνθρωπος που ήλεγχε την αλληλογραφία του αποφάσισε να του τη δώσει».

Έμεινα σιωπηλός, μην τολμώντας να βγάλω συμπεράσματα.

«Και αυτός ο άνθρωπος δεν είναι άλλος από την Αυτού Μεγαλειότητα τον βασιλιά της Γαλλίας» πρόσθεσε ο Άτο, καταπίνοντας το σάλιο του λες και είχε τρομοκρατηθεί από τα ίδια του τα λόγια.

«Τότε, η *secretum pestis*…»

«Ήταν το μυστικό που ο βασιλιάς απαιτούσε να του αποκαλύψει ο Φουκέ».

Μόνο αυτό μας έλειπε, σκέφτηκα. Προφέροντας το όνομά του ήταν λες και ο Άτο έφερε μέσα στο πανδοχείο τον Χριστιανικότατον Βασιλιά, πρωτότοκο και εκλεκτό γιο της Εκκλησίας. Λες και μια παγωμένη και δυνατή ριπή ανέμου τον εκσφενδόνισε μέσα από έναν φεγγίτη, έτοιμο να παρασύρει ό,τι είχε απομείνει απ' τον καημένο τον Φουκέ στο Ντοντσέλο.

«*Arcanae obices, arcanae obices*» μουρμούριζε ο Μελάνι με σκεφτικό ύφος, χτυπώντας τα χέρια του στα γόνατά του.

«Κύριε Άτο» τον διέκοψα «πιστεύετε ότι τελικά ο Φουκέ αποκάλυψε στον βασιλιά τη *secretum pestis*;».

«*Arcanae*… Τι είπες; Δεν ξέρω, πραγματικά δεν ξέρω».

«Ίσως ο Φουκέ βγήκε απ' τη φυλακή επειδή ομολόγησε».

«Τότε η είδηση της αποφυλάκισής του θα έπρεπε να εξαπλωθεί αμέσως. Τα πράγματα μάλλον έγιναν ως εξής: όταν συνελήφθη ο Φουκέ, βρήκαν πάνω του τις επιστολές ενός μυστηριώδους κληρικού, οι οποίες ανέφεραν το μυστικό της πανώλης. Αυτές τις επιστολές τις κράτησε ο Κολμπέρ. Αν είχα περισσότερο χρόνο στη διάθεσή μου όταν μπήκα στο γραφείο του *Colubra*, ίσως τις εντόπιζα».

«Και μετά;»

«Και μετά, άρχισε η δίκη του Φουκέ. Τώρα πια γνωρίζουμε γιατί ο βασιλιάς και ο Κολμπέρ έκαναν τα πάντα για να μην καταδικαστεί σε εξορία. Ήθελαν να τον

κρατούν φυλακισμένο, ώστε να του αποσπάσουν τη *secretum pestis*. Επιπλέον, επειδή δεν ανακάλυψαν ποιος ήταν ο μυστηριώδης κληρικός, είχαν μόνο τον Φουκέ. Αν ήξεραν ότι επρόκειτο για τον Κίρχερ…»

«Σε τι θα τους χρησίμευε το μυστικό της πανούκλας;»

Μα, ήταν πασιφανές, πήρε φωτιά ο Άτο. Ο έλεγχος της πανούκλας θα επέτρεπε στον Λουδοβίκο ΙΔ´ να ξεκαθαρίσει μια για πάντα τους λογαριασμούς του με τους εχθρούς του. Το όνειρο της εκμετάλλευσης της νόσου για σκοπούς στρατιωτικούς δεν ήταν καινούριο, συμπλήρωσε, χρονολογούνταν από πολλούς αιώνες. Ο Θουκυδίδης έλεγε ότι, όταν η πόλη τους καταστράφηκε απ’ την ασθένεια, οι Αθηναίοι υποψιάζονταν ότι την είχαν προκαλέσει οι Πελοποννήσιοι εχθροί τους δηλητηριάζοντας τα πηγάδια τους. Σε πιο πρόσφατους καιρούς, οι Τούρκοι κατέλαβαν πολιορκημένες πόλεις ρίχνοντας πάνω απ’ τα τείχη πτώματα ανθρώπων που είχαν πεθάνει από πανούκλα.

Ο Φουκέ είχε στα χέρια του το μυστικό όπλο το οποίο θα χρησιμοποιούσε με μεγάλη χαρά ο βασιλιάς για να λογικέψει την Ισπανία και την Αυτοκρατορία και για να υποδουλώσει την Ολλανδία του Γουλιέλμου της Οράγγης.

Το γεγονός ότι οι συνθήκες κράτησης του Φουκέ υπήρξαν τόσο σκληρές οφειλόταν αποκλειστικά στο ότι ο βασιλιάς αφενός μεν ήθελε να του αποσπάσει το μυστικό του, αφετέρου ήθελε να μην του αφήσει το περιθώριο να το αποκαλύψει σε κανέναν από τους πολυάριθμους φίλους του. Να γιατί του απαγόρευαν να γράφει. Όμως, ο Φουκέ δεν λύγισε.

«Και γιατί;» έκανε τη ρητορική ερώτηση με στόμφο ο αβάς Μελάνι. «Επειδή το μυστικό ήταν η μόνη εγγύηση για να παραμείνει στη ζωή!»

Ίσως ο υπουργός αρνιόταν επί χρόνια ότι ήταν σε θέση να διαδώσει την πανώλη. Εκτός και αν είχε αποκαλύψει κάποιες μισές αλήθειες, ώστε να κερδίσει χρόνο και να βελτιώσει τις συνθήκες κράτησής του.

«Μα, τότε, γιατί τον άφησαν ελεύθερο;» ρώτησα.

«Η επιστολή του Κίρχερ, που είχε χάσει τα λογικά του, έφτασε στο Παρίσι. Έτσι, ο Φουκέ δεν μπορούσε πλέον να αρνείται διακινδυνεύοντας τη ζωή του και τη ζωή της οικογένειάς του. Πιθανόν ο υπουργός αναγκάστηκε να υποκύψει, υποσχόμενος στον βασιλιά τη *secretum pestis* με αντάλλαγμα την ελευθερία του. Στη συνέχεια, όμως, δεν τήρησε τη συμφωνία. Να γιατί… γιατί τον ακολούθησαν οι πληροφοριοδότες του Κολμπέρ».

«Δεν θα μπορούσε να ισχύει το αντίθετο;» τόλμησα να ρωτήσω.

«Τι εννοείς;»

«Ίσως ο βασιλιάς δεν τήρησε τη συμφωνία…»

«Αρκετά. Δεν μπορώ να πιστέψω ότι η Αυτού Μεγαλειότης…»

Πιασμένος μέσα σε μια δίνη σκοτεινών σκέψεων, ο Άτο δεν ολοκλήρωσε τη φράση του. Κατάλαβα ότι η περηφάνια του δεν μπορούσε ν’ αντέξει το βάρος του συλλογισμού μου, ότι δηλαδή ο βασιλιάς υποσχέθηκε στον υπουργό την ελευθερία του με αντάλλαγμα το μυστικό, έχοντας σκοπό να τον σκοτώσει αμέσως μετά. Πράγμα που δεν είχε συμβεί για έναν και μοναδικό λόγο: ο Φουκέ είχε προβλέψει αυτή την κίνηση του βασιλιά και, με τη βοήθεια των φίλων του, είχε καταφέρει να ξεφύγει απ’ την ενέδρα. Ίσως, όμως, η φαντασία μου πήγαινε πολύ μακριά. Κοίταξα ερευνητικά το πρόσωπο του αβά. Με τα μάτια καρφωμένα ίσια μπροστά του, έκανε τις ίδιες σκέψεις μ’ εμένα, ήμουν βέβαιος.

«Εν πάση περιπτώσει, ένα πράγμα είναι σίγουρο» είπε ξαφνικά.

«Ποιο;»

«Στην απόδραση του Φουκέ και στη *secretum pestis* εμπλέκονται κι άλλα πρόσωπα. Και είναι πολλά. Πρώτα απ' όλα, ο Λοζούν, που στάλθηκε στο Πινιερόλ με σκοπό να κάνει τον Φουκέ να ομολογήσει. Σε αντάλλαγμα, θα ξανάβρισκε την πάμπλουτη γυναικούλα του. Κατόπιν, ο Ντεβιζέ, που συνόδευσε τον Φουκέ εδώ, στο Ντοντσέλο. Ίσως ο Κορμπέτα, ο δάσκαλος του Ντεβιζέ, που ήταν, όπως και ο μαθητής του, αφοσιωμένος στη βασίλισσα Μαρία Θηρεσία και παθιασμένος με την κρυπτογράφηση. Μην ξεχνάς ότι η *secretum vitae* κρυβόταν πίσω απ' τα *arcanae obices*. Κι έπειτα, ο Ντεβιζέ είπε ψέματα εξαρχής. Θυμάσαι τα ψέματά του σχετικά με τα θέατρα της Βενετίας; Τέλος, ο Ντουλτσιμπένι, έμπιστος του Φουκέ, που κρύβει στις περισκελίδες του την επιστολή και που, παρά το ότι δηλώνει έμπορος, μιλάει για την πανώλη σαν να ήταν ο ίδιος ο Παράκελσος».

Σταμάτησε για να πάρει ανάσα. Το στόμα του ήταν κατάξερο.

«Κατά τη γνώμη σας, ο Ντουλτσιμπένι γνωρίζει τη *secretum pestis*;»

«Πιθανόν. Όπως και να 'χει, όμως, είναι αργά για να συνεχίσουμε τη συζήτηση».

«Όλη αυτή η ιστορία μού φαίνεται παράλογη» είπα για να τον ηρεμήσω. «Δεν φοβάστε μήπως κάνετε υπερβολικά πολλές υποθέσεις;»

«Σ' το έχω ήδη πει. Για να κατανοεί κανείς τις κρατικές υποθέσεις, πρέπει να βλέπει τα γεγονότα από διαφορετική οπτική γωνία. Αυτό που έχει σημασία δεν είναι τι σκέφτεσαι, αλλά γιατί το σκέφτεσαι. Κανένας δεν ξέρει τα

πάντα, ούτε καν οι βασιλείς. Και όταν αγνοείς τα γεγονότα, πρέπει να ξέρεις να υποθέτεις ακόμα και τις αλήθειες που φαίνονται εντελώς παράλογες. Έτσι, θ' ανακαλύψεις σίγουρα ότι όλα είναι δραματικά αληθινά».

Με πρόσωπο πελιδνό, βγήκε ελέγχοντας δεξιά και αριστερά τον διάδρομο, σαν να φοβόταν μήπως του είχαν στήσει καμιά παγίδα. Αλλά ο φόβος του Άτο Μελάνι, που τελικά είχε εκδηλωθεί πανηγυρικά, δεν μου φαινόταν πια τόσο περίεργος. Είχα πάψει να ζηλεύω τη μυστική αποστολή του, τις σχέσεις που διατηρούσε με τις Αυλές, τις γνώσεις του ως ανθρώπου της δράσης και της δολοπλοκίας.

Είχε έρθει στη Ρώμη για να υπηρετήσει τον βασιλιά της Γαλλίας και για να ερευνήσει ένα μυστήριο. Για να το λύσει, ήξερε τώρα πια ότι έπρεπε να κάνει έρευνες γύρω απ' τον ίδιο τον βασιλιά.

18. «Σκέψη θλιμμένη, / ποιος με παρηγορεί; / Αλίμονο! / Ποιος με παρηγορεί;» (Σ.τ.Μ.)

Όγδοη μέρα – 18 Σεπτεμβρίου 1683

Ξύπνησα την επομένη με μια βαθιά ανησυχία. Παρά τους περίπλοκους συλλογισμούς που διατυπώσαμε με τον Άτο την προηγούμενη νύχτα και τον λιγοστό ύπνο που για πολλοστή φορά μού επετράπη, ήμουν σε πλήρη εγρήγορση και έτοιμος για δράση. Στην πραγματικότητα, δεν είχα ιδέα σε τι θα μπορούσα να φανώ χρήσιμος. Τα απειράριθμα μυστήρια που κρύβονταν στο Ντοντσέλο μάς απαγόρευαν την παραμικρή απόφαση. Απειλητικές –ή απρόσιτες– παρουσίες (του Λουδοβίκου ΙΔ΄, του Κολμπέρ, της βασίλισσας Μαρίας Θηρεσίας και του Κίρχερ) είχαν εισβάλει στο πανδοχείο και στη ζωή μας. Παράλληλα, η μάστιγα της πανούκλας δεν έπαυε στιγμή να μας κατατρύχει και να μας βασανίζει. Επιπλέον, ορισμένοι ένοικοι επιδείκνυαν συμπεριφορές ανεξήγητες και ύποπτες. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, το φυλλάδιο αστρολογίας του Στιλόνε Πριάσο υποσχόταν καταστροφικά και θανατηφόρα επεισόδια για τις επόμενες ημέρες.

Καθώς κατέβαινα τη σκάλα πηγαίνοντας στην κουζίνα, άκουσα τον αβά Μελάνι να τραγουδάει με φωνή αδύναμη, αλλά γεμάτη θλίψη:

Infelice pensier,
chi ne conforta?
Ohimé!
Chi ne consiglia?...[19]

Ο Άτο θα πρέπει να αισθανόταν κι αυτός χαμένος και εξουθενωμένος. Πολύ περισσότερο απ' όσο εγώ. Προσπέρασα το δωμάτιό του βιαστικά, αποφεύγοντας να σταθώ σ' αυτές τις αποθαρρυντικές σκέψεις. Όπως συνήθως, με μεγάλη προθυμία βοήθησα τον Κριστοφάνο να ετοιμάσει και να διανείμει τα γεύματα. Έβρασα και τηγάνισα σε λάδι σαλιγκάρια με λίγο λιωμένο σκόρδο, μέντα, μαϊντανό, καρυκεύματα και μια φέτα λεμονιού. Ένα πιάτο που άρεσε πολύ στους ενοίκους.

Δούλεψα με ζήλο, σαν να με έσπρωχνε μια ζωτική θερμότητα. Αυτή η διάθεση ψυχής και σώματος ενισχύθηκε από ένα γεγονός χαρμόσυνο όσο και απροσδόκητο.

«Σε ζήτησε η Κλορίντια» μου ανακοίνωσε ο Κριστοφάνο μετά το γεύμα. «Πρέπει να πας να τη δεις αμέσως».

Ο λόγος αυτής της πρόσκλησης (ο Κριστοφάνο το ήξερε) ήταν εντελώς ασήμαντος. Βρήκα την Κλορίντια να λούζει τα μαλλιά της, με το κεφάλι σκυμμένο πάνω από μια λεκάνη και τον κορσέ της μισολυμένο. Το δωμάτιο ήταν γεμάτο μυρωδάτους ατμούς. Έμεινα ενεός όταν με παρακάλεσε να ρίξω στο κεφάλι της ένα φιαλίδιο με ξίδι που υπήρχε πάνω στην τουαλέτα της. Όπως θα μάθαινα αργότερα, το χρησιμοποιούσε για να κάνει τα μαλλιά της να λάμπουν.

Καθώς εκτελούσα το καθήκον μου, θυμήθηκα την αμφιβολία που είχαν σπείρει στο μυαλό μου οι τελευταίες λέξεις της Κλορίντια στην προηγούμενη συνάντησή μας. Αποκαλύπτοντάς μου τα πολλά και καταπληκτικά κοινά στοιχεία που είχε εντοπίσει, χάρη στην αριθμολογία, ανάμεσα στην ημερομηνία γέννησής της και σ' αυτήν της Ρώμης, είχε αναφέρει και κάποια αδικία που της είχε γίνει και που συνδεόταν με την επιστροφή της στην πόλη. Έπειτα μου είχε εξηγήσει ότι έφτασε στο Ντοντσέλο

ακολουθώντας κάποια *virga ardentis*, ένα φλογερό ραβδί, που το χαρακτήρισε επίσης «τρεμάμενο» ή «εξογκωμένο». Πράγμα που είχα θεωρήσει αισχρό υπαινιγμό, καθώς συνοδευόταν και από τη διφορούμενη χειρονομία της. Είχα υποσχεθεί στον εαυτό μου να ρίξω φως σ’ αυτή την ιστορία. Και να που η Κλορίντια μου έδινε μόνη της την ευκαιρία.

«Δώσε μου την πετσέτα. Όχι, όχι αυτήν. Την άλλη, την πιο μικρή, τη λινή» με διέταξε στύβοντας τα μαλλιά της.

Υπάκουσα. Τύλιξε το κεφάλι της, αφού πρώτα σκούπισε τους ώμους της.

«Θα δεχόσουν να με χτενίσεις;» ρώτησε μελιστάλαχτα. «Τα μαλλιά μου είναι τόσο σγουρά, που μου είναι σχεδόν αδύνατον να τα ξεμπερδέψω μόνη μου χωρίς να τα ξεριζώσω».

Ένιωσα ευτυχής που αναλάμβανα μια τόσο ευχάριστη δουλειά. Η Κλορίντια κάθισε γυρίζοντάς μου την πλάτη, που ήταν σχεδόν εντελώς απαλλαγμένη από τα δεσμά που την περιόριζαν συνήθως, και μου εξήγησε ότι έπρεπε ν’ αρχίσω από τις άκρες και να πηγαίνω προς τις ρίζες των μαλλιών. Μου φάνηκε πως η στιγμή ήταν κατάλληλη για να τη ρωτήσω για τους λόγους που την είχαν οδηγήσει στο Ντοντσέλο. Της θύμισα, λοιπόν, τα λόγια της. Η Κλορίντια δέχτηκε ν’ απαντήσει στο αίτημά μου.

«Τι θα πει “ραβδί φλογερό ή τρεμάμενο”, κυρία Κλορίντια;»

«Η ράβδος σου και η βακτηρία σου, αυταί με παρεκάλεσαν» απάγγειλε. «Ψαλμός 22».

Αναστέναξα ανακουφισμένος.

«Δεν ξέρεις τι είναι; Ένα απλό κλαδί λεπτοκαρυάς, διχαλωτό, μήκους ενάμισι ποδιού και χοντρό σαν δάχτυλο. Ονομάζεται, επίσης, ράβδος της Αθηνάς, κηρύκειο του

Ερμή, βέργα της Κίρκης, ράβδος του Ααρών, ραβδί του Ιακώβου. Κι ακόμα, θεία ράβδος, αστραφτερή, προεξέχουσα, δαιμόνια, πίπτουσα, ανώτερη, ονόματα που της έδωσαν οι Ιταλοί που δούλευαν στα ορυχεία ψευδαργύρου του Τρέντε και του Τιρόλο. Τη συγκρίνουν με το οιωνοσκοπικό ραβδί των Ρωμαίων, που χρησίμευε ως σκήπτρο, με τη ράβδο με την οποία χτύπησε ο Μωυσής τον βράχο για να αναβλύσει νερό, με το σκήπτρο του Ασούρ, βασιλιά των Περσών και των Μήδων, απ’ το οποίο η Εσθήρ έπαιρνε ό,τι επιθυμούσε μόλις φιλούσε την άκρη του».

Επιδόθηκε σε μια επιστημονική ανάλυση σπάνιας καθαρότητας. Διότι, και δεν το ξεχνούσα αυτό, η Κλορίντια δεν ήταν απλή πουτάνα, αλλά πόρνη πολυτελείας, και δεν υπήρχαν άλλες γυναίκες που να ξέρουν να συνδυάζουν τόσο τέλεια την τέχνη του έρωτα με τη γνώση.

«Η ράβδος χρησιμοποιείται εδώ και πάνω από διακόσια χρόνια για την ανεύρεση μετάλλων και εδώ και έναν αιώνα για τον εντοπισμό νερού. Αντίθετα, τη χρησιμοποιούν εδώ και αναρίθμητα χρόνια για να πιάνουν τους εγκληματίες και τους δολοφόνους στις μακρινές χώρες όπου βρίσκονται οι ποταμοί Ερμής και Πακτωλός, που τόσο ύμνησαν οι ποιητές. Στη Γεδρωσία, ακολούθησαν τα ίχνη ενός δολοφόνου για πάνω από σαράντα πέντε λεύγες στη στεριά και πάνω από τριάντα λεύγες στη θάλασσα, προτού τον πιάσουν. Η ράβδος τούς βοήθησε να εντοπίσουν το κρεβάτι στο οποίο είχε κοιμηθεί, το τραπέζι στο οποίο είχε φάει, τα πιάτα και τα αγγεία του».

Η Κλορίντια με πληροφόρησε επίσης ότι αυτή η μυστηριώδης ράβδος λειτουργεί χάρη στους πόρους των σωμάτων, τα οποία χωρίζονται αενάως σε πολύ λεπτά μόρια μέσω συνεχών αναθυμιάσεων. Πράγματι, ανάμεσα στα ορατά σώματα και στα ασύλληπτα και ακατανόητα

πλάσματα υπάρχει ένα ενδιάμεσο είδος πτητικών παραγόντων, πολύ λεπτών και πολύ ενεργητικών, οι οποίοι ονομάζονται σωματίδια, ή μόρια ύλης, ή άτομα, ή λεπτή ύλη. Αυτά τα σωματίδια είναι πολύ μυστηριώδη, αλλά και πολύ χρήσιμα. Συχνά πρόκειται για αναθυμίαση της ίδιας της ουσίας από την οποία προέρχονται. Ή για μια τρίτη ουσία, που οδηγεί την ακτινοβόλο ύλη προς την απορροφητική ύλη. Το μυαλό των ζώων, για παράδειγμα, διαθέτει μια τρίτη ουσία, την οποία ο εγκέφαλος (που είναι ο υποδοχέας της) διανέμει στα νεύρα και αποκεί στους μυς, ώστε το ζώο να εκτελεί τις διάφορες κινήσεις που τόσο θαυμάζουμε. Αντίθετα, μερικές φορές αυτά τα σωματίδια βρίσκονται στον αέρα που περιβάλλει την ακτινοβόλο ύλη, η οποία χρησιμοποιεί αυτό τον αέρα ως όχημα για να οδηγήσει το δικό της αποτύπωμα στην απορροφητική ύλη.

«Έτσι, για παράδειγμα, λειτουργεί η καμπάνα και το ρόπτρο της. Το ρόπτρο ανακινεί τον γύρω αέρα. Ο οποίος σπρώχνει με τη σειρά του τον παραπέρα αέρα, και ούτω καθεξής, μέχρι που να χτυπήσει σαν σφυρί το τύμπανο του αυτιού και να προκαλέσει τον ήχο τον οποίο αντιλαμβανόμαστε» εξήγησε η Κλορίντια.

Ε, λοιπόν, αυτά τα σωματίδια είναι που προκαλούν τη συμπάθεια και την αντιπάθεια ανάμεσα στους ανθρώπους, καθώς και την αγάπη.

«Πράγματι, η αναζήτηση του κλέφτη και του δολοφόνου βασίζονται στην αντιπάθεια. Είδα κάποτε στην αγορά του Άμστερνταμ ένα κοπάδι χοίρων να γρούζουν κατά του χασάπη που τους πλησίαζε και να του επιτίθενται όσο τους επέτρεπε το σκοινί που τους είχαν περάσει στον λαιμό. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι χοίροι συνέλαβαν τα σωματίδια άλλων χοίρων, πρόσφατα σφαγμένων απ’ τον

χασάπη, σωματίδια που, έχοντας γεμίσει τα ρούχα του, ανακινούσαν τον αέρα γύρω του και αναστάτωναν το κοπάδι των ζωντανών χοίρων».

Έτσι, όπως έμαθα κατάπληκτος, το αίμα ενός ανθρώπου δολοφονημένου ή απλώς πληγωμένου (ή μιας κακοποιημένης γυναίκας) αναταράσσεται και κυλάει απ' την πληγή παρουσία του κακοποιού. Τα αέρια και τα σωματίδια που αναβλύζουν απ' το αίμα του θύματος αγκαλιάζουν τον θύτη και κινούνται έντονα εξαιτίας του τρόμου που προκαλεί ένα τόσο σκληρό και αιμοβόρο άτομο, επιτρέποντας έτσι στη ράβδο να ακολουθεί τα ίχνη του και να τον εντοπίζει με ευκολία.

Η ράβδος διαθέτει τέτοιες ιδιότητες ακόμα και όταν το έγκλημα διαπράττεται έμμεσα ή σε απόσταση, για παράδειγμα εάν υπάρχει προτροπή, ή απορρέει από πράξεις και αποφάσεις που προκάλεσαν τον θάνατο ή τον τραυματισμό ενός ή πολλών ατόμων. Μόνο που, σ' αυτή την περίπτωση, πρέπει να ξεκινήσει απ' τον τόπο όπου διαπράχθηκε το έγκλημα. Πράγματι, το πνεύμα των ενόχων αναστατώνεται από τις θανάσιμες τύψεις τις οποίες προκαλεί η φρίκη της πράξης τους και από τον αιώνιο φόβο του έσχατου μαρτυρίου το οποίο, όπως λέει η Αγία Γραφή, καιροφυλακτεί μπροστά στην πόρτα της αμαρτωλής ψυχής.

«*Fugit impius nemine persequente*: ο ασεβής τρέχει ακόμα και αν δεν τον κυνηγάει κανείς» απήγγειλε η Κλορίντια με απρόσμενη σοφία, ανασηκώνοντας το κεφάλι και επιδεικνύοντας δυο μάτια που έλαμπαν.

Έτσι, βάσει της αντιπάθειας, μια ουρά λύκου κρεμασμένη σ' έναν στάβλο εμποδίζει τα βόδια να φάνε, το αμπέλι αποφεύγει το λάχανο, το κώνειο απομακρύνεται απ' τον απήγανο και, παρόλο που ο χυμός του κώνειου είναι θανατηφόρο δηλητήριο, δεν κάνει κανένα κακό αν, αμέσως

αφού το πιούμε, καταπιούμε χυμό απήγανου. Η αντιπάθεια κάνει να μην μπορούν να συμβιώσουν ο σκορπιός με τον κροκόδειλο, ο ελέφαντας με τον χοίρο, το λιοντάρι με τον κόκορα, το κοράκι με την κουκουβάγια, ο λύκος με το πρόβατο, ο φρύνος με τη νυφίτσα.

«Όμως, όπως σου είπα, τα σωματίδια προκαλούν και τη συμπάθεια και την αγάπη» συμπλήρωσε η Κλορίντια και τραγούδησε:

Vi son nodi segreti, vi son simpatie,
il cui dolce accordo fa nelle anime armonie,
sì che s’amano e l’una e l’altra, e si lasciano avviluppar
da questi non so che, che non si posson esplicar…[20]

«Ε, λοιπόν, αγαπητέ μου, αυτά είναι τα σωματίδια που δεν καταφέρνουμε να εξηγήσουμε. Σύμφωνα με τον Τζιομπάτα Πόρτα, υπάρχει μεγάλη συμπάθεια ανάμεσα στον φοίνικα και στη φοινικιά, ανάμεσα στο αμπέλι και στην ελιά, στη συκιά και στη μυρτιά. Και, χάρη στη συμπάθεια, ένας μαινόμενος ταύρος ηρεμεί αμέσως όταν τον δένουν σε μια συκιά, κι ένας ελέφαντας μαλακώνει στη θέα ενός κριαριού. Πρέπει να ξέρεις, επίσης» είπε με πιο γλυκό τόνο «ότι, σύμφωνα με τον Τζερόλαμο Καρντάνο, η σαύρα συμπαθεί τον άνθρωπο. Της αρέσει να τον κοιτάζει και αναζητάει το σάλιο του, που το πίνει λαίμαργα».

Καθώς μιλούσε, άπλωσε το μπράτσο, έπιασε το χέρι με το οποίο τη χτένιζα και με τράβηξε κοντά της.

«Έτσι» συνέχισε σαν να μην είχε συμβεί τίποτα «η στοργή, ή η μυστική έλξη που μας πλημμυρίζει μόλις βρεθούμε με ορισμένα άτομα, από τις πρώτες κιόλας συναντήσεις, γεννιέται από τα αέρια ή τα σωματίδια που παράγει ο άλλος και που σημαδεύουν γλυκά το μάτι ή τα

νεύρα μέχρι να φτάσουν στον εγκέφαλο και να δημιουργήσουν μια ευχάριστη αίσθηση».

Με χέρια που έτρεμαν βάλθηκα να της χτενίζω τους κροτάφους.

«Και ξέρεις κάτι;» συμπλήρωσε με ανάλαφρη φωνή. «Μια τέτοια έλξη έχει την εκπληκτική δύναμη να μετατρέπει το αντικείμενο του πόθου μας σ’ ένα πλάσμα τέλειο και γεμάτο χάρες».

Σίγουρα κανένας δεν θα με χαρακτήριζε ποτέ τέλειο, σκεφτόμουν μέσα μου προσπαθώντας να κρύψω την έντονη συγκίνησή μου. Ήμουν ανίκανος να προφέρω την παραμικρή λέξη.

Η Κλορίντια ακούμπησε ελαφρά το κεφάλι στο στήθος μου και αναστέναξε.

«Και τώρα πρέπει να ξεμπερδέψεις τα μαλλιά που είναι στον αυχένα μου, αλλά χωρίς να με πονέσεις, γιατί οι τούφες εκεί είναι πιο μπερδεμένες, αλλά και πιο εύθραυστες και πιο ευαίσθητες».

Με κάλεσε να καθίσω μπροστά της, στο ψηλό κρεβάτι, και ακούμπησε το κεφάλι της στα πόδια μου, με το πρόσωπο προς τα κάτω, δείχνοντάς μου τον λαιμό της. Αμήχανος και μπερδεμένος, ένιωσα τη ζεστασιά της ανάσας της στο εφηβαίο μου. Βάλθηκα να χτενίζω τις μπούκλες της με το κεφάλι εντελώς άδειο.

«Ακόμη δεν σου εξήγησα τον τρόπο με τον οποίο μπορείς να χρησιμοποιείς τη ράβδο με επιτυχία» συνέχισε με φωνή αργή. «Πάνω απ’ όλα, πρέπει να ξέρεις ότι η φύση έχει μόνο έναν μηχανισμό σε όλες τις λειτουργίες της και είναι η μόνη που μπορεί να εξηγήσει την κίνηση της ράβδου. Κατ’ αρχάς, πρέπει να βουτήξεις την άκρη της ράβδου σε μια ουσία ει δυνατόν υγρή και ζεστή (όπως το αίμα ή άλλα υγρά) που να έχει σχέση με αυτό που αναζητάμε.

Πράγματι, η αφή είναι συχνά πιο αποκαλυπτική απ’ ό,τι τα μάτια. Ύστερα πιάνουμε τη ράβδο ανάμεσα σε δύο δάχτυλα και τη βάζουμε στο ύψος της κοιλιάς. Μπορούμε, επίσης, να την ισορροπούμε στην ανάποδη του χεριού, όμως αυτό δεν είναι τόσο αποτελεσματικό. Στη συνέχεια, πρέπει να περπατάμε αργά προς την κατεύθυνση όπου νομίζουμε ότι βρίσκεται το αντικείμενο των ερευνών μας. Πρέπει να προχωράμε μπρος πίσω, πάνω κάτω, πολλές φορές, μέχρι η ράβδος να ανασηκωθεί. Έτσι βεβαιωνόμαστε ότι είμαστε στον σωστό δρόμο. Πράγματι, η ράβδος έχει την ίδια κλίση με τη βελόνα μιας πυξίδας· ανταποκρίνεται στην έλξη του μαγνήτη. Έχει σημασία να μην κινούμαστε απότομα, διότι έτσι θα διακόπταμε την πτήση των ατμών και των αναθυμιάσεων που προέρχονται απ’ το μέρος που αναζητάμε, οι οποίοι διαποτίζουν τη ράβδο και την ανασηκώνουν στη σωστή στιγμή. Καλό είναι, από καιρού εις καιρόν, να πιάνουμε τα δύο εξογκώματα που βρίσκονται στη βάση της ράβδου, αλλά όχι πολύ σφιχτά, με την παλάμη μας, προσέχοντας η μύτη της ράβδου να δείχνει συνεχώς μπροστά. Πρέπει να ξέρεις ακόμα ότι η ράβδος δεν γυρίζει σε οποιοδήποτε χέρι. Πρέπει να διαθέτεις ιδιαίτερο χάρισμα και πολλή τέχνη. Θα αρνηθεί να κινηθεί στα χέρια κάποιου που εκκρίνει έντονα υγρά, όξινα και δύσοσμα, διότι αυτά τα σωματίδια σπάνε την κολόνα των ατμών, των αναθυμιάσεων και των καπνών. Μερικές φορές, αρνείται να κινηθεί ακόμα και στο χέρι του ίδιου ατόμου που μέχρι εκείνη τη στιγμή τη χρησιμοποιούσε με επιτυχία. Βέβαια, αυτό δεν έχει συμβεί ποτέ σ’ εμένα. Αλλά τυχαίνει ένα στοιχείο να αναστατώσει την αυτοσυγκέντρωση του ατόμου που χειρίζεται τη ράβδο και να κάνει το αίμα του να κοχλάσει. Κάτι στα τρόφιμα ή στον αέρα μπορεί να προκαλέσει άλατα στυφά και όξινα.

Μια έντονη εργασία, η αγρύπνια ή η μελέτη μπορεί να προκαλέσουν στυφή και έντονη εφίδρωση, που περνάει μέσα από τις ρωγμές της ράβδου και ανακόπτει τη ροή των ατμών, εμποδίζοντάς τη να κινηθεί. Κι αυτό γίνεται επειδή η ράβδος επιδρά στα αόρατα σωματίδια. Αν μπορούσες να δεις το θέαμα όταν επιτέλους καταφέρνει να...»

Η Κλορίντια σταμάτησε απότομα. Ο Κριστοφάνο χτυπούσε την πόρτα.

«Μου φάνηκε πως άκουσα μια κραυγή. Όλα εντάξει;» ρώτησε λαχανιασμένος, αφού ανέβηκε τη σκάλα τρέχοντας.

«Τίποτε ανησυχητικό. Ο καημένος ο παραγιός μας χτύπησε βοηθώντας με, αλλά δεν είναι τίποτα. Σας χαιρετώ, κύριε Κριστοφάνο, και ευχαριστώ» απάντησε η Κλορίντια με μια αδιόρατη ευθυμία στη φωνή της.

Είχα φωνάξει. Και τώρα ήμουν ξαπλωμένος, εξαντλημένος απ' την ηδονή και την ντροπή, στο κρεβάτι της Κλορίντια.

Δεν ξέρω πότε και πώς έφυγα. Θυμάμαι μόνο το χαμόγελο της Κλορίντια και το τρυφερό χάδι στο κεφάλι μου προτού κλείσει την πόρτα.

Με τα πιο αλληλοσυγκρουόμενα συναισθήματα, έτρεξα σαν αστραπή στο δωμάτιό μου, για ν' αλλάξω εσώρουχο. Δεν γινόταν να διακινδυνεύσω να με δει ο Κριστοφάνο λερωμένο. Ήταν ένα όμορφο, ζεστό απόγευμα και, σχεδόν άθελά μου, αποκοιμήθηκα μισόγυμνος στο κρεβάτι μου.

Ξύπνησα μία ώρα αργότερα. Πέρασα απ' το δωμάτιο του αβά Μελάνι για να τον ρωτήσω αν χρειαζόταν τίποτα. Στην πραγματικότητα, η ανάμνηση του λυπημένου τραγουδιού του με γέμιζε στενοχώρια και ήθελα ν' απαλύνω τη μοναξιά του. Όμως, τον βρήκα καλοδιάθετο.

A petto ch’adora
è solo un bel guardo.
È solo un bel guardo!...[21]

Κελάηδησε με ύφος χαρούμενο, αντί χαιρετισμού. Τον κοίταξα δίχως να καταλαβαίνω.

«Μου φάνηκε πως σ’ άκουσα από μακριά, χμ, να υποφέρεις το πρωί. Κατατρόμαξες τον Κριστοφάνο, το ξέρεις; Ήταν εδώ, μαζί μου, όταν αντήχησε η κραυγή σου αποκεί ψηλά, απ’ τον πυργίσκο της Κλορίντια».

«Ω, πιστέψτε με, κύριε Άτο» διαμαρτυρήθηκα κοκκινίζοντας «η κυρία Κλορίντια δεν...».

«Μα, ναι, φυσικά» έκανε ο αβάς, που ξαφνικά σοβαρεύτηκε. «Η ξανθιά Κλορίντια δεν έκανε τίποτα. Αρκεί ένα βλέμμα “σ’ ένα στήθος λατρεμένο”, όπως πολύ σωστά είπε ο εξοχότατος Λουίτζι, ο δάσκαλός μου».

Απομακρύνθηκα γεμάτος ντροπή, μισώντας με όλη μου την καρδιά τον Μελάνι.

Στην κουζίνα έπεσα πάνω σ’ έναν Κριστοφάνο χλωμό και ανήσυχο.

«Ο Άγγλος δεν είναι καλά. Καθόλου καλά» είπε μόλις με είδε.

«Και όλες οι φροντίδες σας...»

«Τίποτα. Μυστήριο. Τα θαυματουργά φάρμακά μου αποδείχτηκαν άχρηστα. Καταλαβαίνεις; Ο Μπέντφορντ πεθαίνει. Δεν θα βγούμε ποτέ αποδώ μέσα. Η μοίρα μας έχει σφραγιστεί. Η μοίρα όλων μας» είπε με φωνή εντελώς αφύσικη.

Πρόσεξα τους φριχτούς κύκλους γύρω απ’ τα μάτια του, το άδειο, χαμένο βλέμμα. Έμοιαζε σαν να είχε χάσει τη συνήθεια του λόγου και εκφραζόταν με τρόπο ασυνάρτητο.

Πράγματι, η υγεία του Άγγλου δεν είχε βελτιωθεί διόλου και ο ασθενής δεν είχε ξαναβρεί τις αισθήσεις του. Έριξα μια ματιά τριγύρω. Η κουζίνα ήταν άνω κάτω. Δοχεία, φιαλίδια, φωτιές αναμμένες, αποστακτήρες και κούπες όλων των ειδών ήταν απλωμένα παντού, μέχρι την τελευταία γωνιά της κουζίνας, ακόμα και στο πάτωμα. Δύο χύτρες έβραζαν στο τζάκι, καθώς και κάμποσες κατσαρόλες. Είδα με τρόμο στη φωτιά τα καλύτερα αποθέματα χοιρινού λίπους, κρεάτων, ψαριών και ξηρών καρπών του κελαριού, φριχτά αναμεμειγμένων με παρασκευάσματα αλχημικά, που έβγαζαν μια απαίσια μυρωδιά. Στο τραπέζι, στην πιατοθήκη και στα διάφορα ράφια του ορθάνοιχτου μπουφέ, υπήρχε ένας απίθανος αριθμός από γαβάθες γεμάτες έλαια και σκόνες διαφόρων χρωμάτων. Δίπλα σε κάθε γαβάθα και σε κάθε σωρό, ένα σημείωμα: ζαφορά, κινεζικό φυτό, λευκό πιπέρι, μαύρο πιπέρι, σπόροι κέδρου, φλούδες κίτρου και πορτοκαλιού, φασκόμηλο, βασιλικός, μαντζουράνα, φύλλα δάφνης, φλησκούνι, γεντιανή, καλαμίνθη, φύλλα κουφοξυλιάς, κόκκινα και λευκά τριαντάφυλλα, λεβάντα, δενδρολίβανο, μέντα, κύμινο, αρωματικό καρδάμωμο, μασίς, αρτεμισία, ηπατική αλόη, ξύλο αλόης, κάρδαμο, δαφνέλαιο, σαπωναρία, κόμμι κισσού, λιβάνι, μοσχοκάρφια, σύμφυτον, μοσχοκάρυδο, πιπερόριζα, λευκό δίκταμο, βενζόη, κίτρινο κερί, τερεβινθίνη και στάχτη.

Στράφηκα προς τον γιατρό για να του ζητήσω εξηγήσεις, αλλά συγκρατήθηκα. Κατάχλωμος, με βλέμμα ανέκφραστο, ο Κριστοφάνο πηγαινοερχόταν απ’ τη μιαν άκρη της κουζίνας στην άλλη, ασχολούμενος με χίλια δυο πράγματα και χωρίς να τελειώνει κανένα.

«Πρέπει να με βοηθήσεις. Θα τα δώσουμε όλα για όλα. Καταραμένα γάγγλια, δεν λένε ν’ ανοίξουν! Ούτε καν

ωρίμασαν. Λοιπόν, τσακ! Θα τα κόψουμε!»

«Α, όχι!» φώναξα, γνωρίζοντας ότι το να χαράξεις γάγγλια που δεν έχουν ωριμάσει μπορεί να επιφέρει τον θάνατο του ασθενούς.

«Θα πεθάνει ούτως ή άλλως» με διέκοψε ο γιατρός με ασυνήθιστη σκληρότητα. «Ιδού το σχέδιό μου. Πρώτον: πρέπει να κάνει εμετό. Αρκετά με τα μοσχοχτάποδα. Χρειάζεται κάτι πιο δυνατό. Όπως το διαρωματικό μου για ασθένειες που είναι τόσο εσωτερικές όσο κι εξωτερικές. Δύο δράμια σε άδειο στομάχι και, οπ, λύνεται το σώμα. Αδειάζει το κεφάλι. Και φέρνει εμετό. Σημάδι ότι σκοτώνει όλες τις αρρώστιες. Συνταγή!» ούρλιαξε ξαφνικά ο Κριστοφάνο ξαφνιάζοντάς με. «Ζάχαρη άχνη, κοπανισμένα μαργαριτάρια, μόσχος, κρόκος, ξύλο αλόης, κύμινο και φιλοσοφική λίθος. Μείξον και χώρισε το μείγμα σε ταμπλέτες, που είναι θαυματουργές κατά της πανώλης. Αποδυναμώνουν τα σάπια υγρά που γεννιούνται από τα γάγγλια. Ενισχύουν το στομάχι. Και ενθουσιάζουν την καρδιά».

Ο Μπέντφορντ, όμως, δεν θα ενθουσιαζόταν. Από την άλλη, δεν είχαμε επιλογή. Κάθε ελπίδα σωτηρίας βρισκόταν στα χέρια του Κριστοφάνο – και του Κυρίου μας.

Απ’ την ορμή του, ο γιατρός με βομβάρδιζε με οδηγίες δίχως να μου αφήνει τον χρόνο να τις εκτελώ, και επαναλάμβανε σαν αυτόματο τις συνταγές που είχε διαβάσει στα ιατρικά βιβλία.

«Δεύτερον: *elixir vitae*, ελιξήριο της ζωής, για ανασυγκρότηση. Μεγάλη επιτυχία εδώ, στη Ρώμη, κατά την πανώλη του ’56. Εξαιρετική ποιότητα. Θεραπεύει πολλές σοβαρές και κακοήθεις ασθένειες. Απ’ τη φύση του διεισδυτικό. Έχει ιδιότητες αποξηραντικές, ενισχύει όλα τα προσβεβλημένα μέρη. Διατηρεί όλα τα πράγματα

αδιάφθορα. Ιδανικό για την καταρροή, τον βήχα, το σφίξιμο στο στήθος και άλλα παρόμοια. Θεραπεύει κάθε είδους έλκη, καταπραΰνει τον πόνο που προκαλεί η ακαμψία, και λοιπά».

Για μια στιγμή φάνηκε να παραπαίει, με το βλέμμα στο κενό. Έτρεξα να τον βοηθήσω, αλλά εκείνος συνέχισε: «Τρίτον: χάπια κατά της πανούκλας, του Αλεσάντρο Κόσπιο ντα Μπολσένα. Ιμόλα, 1527: μεγάλη επιτυχία. Καταπότι από την Αρμενία. Καμφορά. Επτάφυλλο. Ηπατική αλόη. Τέσσερα δράμια απ' το καθένα. Αναμεμειγμένα με χυμό από λάχανα. Και μια στάλα ζαφορά. Τέταρτον: στοματικό φάρμακο, του Ρομπέρτο Κοτσαλίνο ντα Φορμιτζίνε. Μεγάλος γιατρός στο βασίλειο της Λομβαρδίας το 1500. Συνταγή!» ξαναφώναξε με πνιγμένη φωνή.

Με διέταξε να ετοιμάσω ένα αφέψημα με μέλανα ελλέβορο, σένα, πικροκολοκύθα και ραβέντι.

«Θα του ανεβάσουμε απ' τον πισινό το στομαχικό φάρμακο του Κοτσαλίνο. Ε, ναι! Έτσι, θα συναντήσει στα μέσα της διαδρομής τα χάπια του Κόσπιο. Και θα αντιμετωπίσουν μαζί αυτή την άτιμη πανούκλα. Και θα νικήσουν».

Στη συνέχεια, πήγαμε στο δωμάτιο του Μπέντφορντ, που τώρα πια ήταν όντως πιο πεθαμένος παρά ζωντανός. Τρέμοντας από φόβο, βοήθησα τον Κριστοφάνο να εφαρμόσει το σχέδιό του.

Στο τέρμα της σκληρής διαδικασίας, το δωμάτιο θύμιζε σφαγείο. Ξερατά, αίμα και περιττώματα πρόσφεραν μυρωδιές και θέαμα αποκαρδιωτικά. Ανοίξαμε τα γάγγλια, βάζοντας στις πληγές οξώδες σιρόπι και φιλοσοφικό έλαιο, το οποίο, σύμφωνα με τα λεγόμενα του γιατρού, καταπραΰνει τον πόνο.

«Στο τέλος, βάλ’ του γάζα *gratiadei*» είπε ο Κριστοφάνο λαχανιασμένος.

Πράγματι, σκέφτηκα, είχαμε ανάγκη από *gratiadei*, τη Χάρη του Θεού. Η θεραπεία δεν είχε κανένα αποτέλεσμα. Αδιάφορος για όλα, δεν βρήκε τις αισθήσεις του ούτε για να βογκήξει από πόνο. Τον παρατηρούσαμε, περιμένοντας μάταια ένα σημάδι, είτε καλό είτε κακό.

Με σφιγμένες γροθιές, ο Κριστοφάνο με κάλεσε να τον ακολουθήσω αμέσως στην κουζίνα. Ιδρώνοντας και μουρμουρίζοντας, βάλθηκε να κοπανάει αδέξια μια μεγάλη ποσότητα αρωματικών. Τα ανέμειξε μ’ ένα πολύ λεπτό ρακί, που το έβρασε σ’ ένα δοχείο με στενό λαιμό.

«Και τώρα, θα πάρουμε νερό, έλαιο και φλέγμα ξεχωριστά το ένα από το άλλο» ανακοίνωσε με στόμφο.

Πολύ γρήγορα το δοχείο άρχισε να αποστάζει ένα παχύρρευστο υγρό, που έγινε κιτρινωπό και άχνιζε. Ο Κριστοφάνο το έριξε σ’ ένα σιδερένιο σκεύος και το έκλεισε καλά.

«Πρώτο βάλσαμο!» αναφώνησε κουνώντας το σκεύος με υπερβολική χαρά.

Δυνάμωσε τη φωτιά κάτω απ’ το δοχείο, όπου έβραζε ένα υγρό που γρήγορα μετατράπηκε σ’ ένα έλαιο μαύρο σαν μελάνι.

«Μητέρα βάλσαμου!» αναφώνησε χύνοντας το υγρό σ’ ένα φλασκί.

Ύστερα δυνάμωσε τη φωτιά όσο γινόταν, μέχρι που η ουσία βγήκε απ’ την καράφα. «Λικέρ βάλσαμου!» ούρλιαξε με άγρια χαρά, τείνοντάς μου το υγρό σ’ ένα μπουκάλι μαζί με τα δύο άλλα.

«Να το ανεβάσω στον Μπέντφορντ;»

«Όχι!» φώναξε ενοχλημένος, κουνώντας το δάχτυλο, όπως το κάνουμε με τους σκύλους ή με τα παιδιά, και

κοιτάζοντάς με απ’ την κορυφή ως τα νύχια.

Τα μάτια του ήταν γουρλωμένα και κατακόκκινα. «Όχι, αγόρι μου, δεν είναι για τον Μπέντφορντ. Είναι για μας. Όλους εμάς. Τρία εξαιρετικά ρακιά».

Σαν φρενιασμένος γέμισε μια κούπα με το πρώτο υγρό και το ήπιε μονορούφι.

«Και σε τι χρησιμεύει;» ρώτησα δειλά.

Αντί για απάντηση, γέμισε την κούπα με το δεύτερο υγρό και το κατέβασε μονοκοπανιά.

«Για να γαμήσουμε τον φόβο! Χα χα χα!» είπε κατεβάζοντας μια κούπα και με το τρίτο υγρό.

Ύστερα με υποχρέωσε να τσουγκρίσουμε. Εγώ με το άδειο δοχείο που κρατούσα στο χέρι μου.

«Έτσι, όταν μας πάνε να τα τινάξουμε στο λοιμοκαθαρτήριο, ούτε που θα το πάρουμε είδηση! Χα χα χα!»

Πέταξε την κούπα πίσω του και ρεύτηκε δυο φορές δυνατά. Προσπάθησε να περπατήσει, αλλά τα πόδια του μπερδεύτηκαν. Σωριάστηκε κατάχαμα, φοβερά χλωμός, και λιποθύμησε.

Έντρομος, ετοιμαζόμουν να φωνάξω για βοήθεια, όμως συγκρατήθηκα. Εάν έσπερνα τον πανικό, το πανδοχείο θα βυθιζόταν στην πιο πλήρη αταξία, πράγμα που θα κινδύνευε να τραβήξει την προσοχή του φρουρού της βάρδιας. Έτρεξα, λοιπόν, να βρω τον αβά Μελάνι. Με μεγάλη προσοχή (και τεράστιες προσπάθειες), κατορθώσαμε να μεταφέρουμε τον γιατρό στο δωμάτιό του, στον πρώτο όροφο, χωρίς να μας πάρει είδηση κανείς. Μετέφερα στον αβά την αγωνία του νεαρού Άγγλου και την κατάσταση σοκ στην οποία είχε πέσει ο Κριστοφάνο προτού λιποθυμήσει.

Όση ώρα μιλούσα, ο γιατρός, ακίνητος και κατάχλωμος, κείτονταν στο κρεβάτι του αγκομαχώντας.

«Ψυχομαχάει, κύριε Άτο;» ρώτησα μ’ ένα σφίξιμο στον λαιμό.

«Όχι, ροχαλίζει» απάντησε ο αβάς ανάλαφρα. «Κατά τα άλλα, πάντα πίστευα ότι τα φάρμακα έφεραν το σημάδι του Βάκχου. Κι έπειτα, κουράστηκε πολύ. Ας τον αφήσουμε να κοιμηθεί, προσέχοντάς τον».

Καθίσαμε στο προσκέφαλο του Κριστοφάνο. Ο Μελάνι με ρώτησε ψιθυριστά για την κατάσταση του Μπέντφορντ. Έδειχνε πολύ ανήσυχος. Η προοπτική του λοιμοκαθαρτηρίου πλησίαζε αμείλικτα. Απαριθμήσαμε τις λύσεις που μας πρόσφεραν οι υπόγειες στοές και καταλήξαμε στο ότι αργά ή γρήγορα θα μας έπιαναν.

Απαρηγόρητος, προσπάθησα να απομακρύνω τις σκέψεις μου από αυτό το καυτό θέμα. Έπρεπε να καθαρίσω τις βρομιές του καημένου του Άγγλου. Έκανα νόημα στον αβά ότι θα ήμουν στο δωμάτιο του Μπέντφορντ, ακριβώς δίπλα, και κατευθύνθηκα προς το άχαρο καθήκον που με περίμενε. Όταν επέστρεψα, ο Άτο είχε αποκοιμηθεί με τα χέρια σταυρωμένα και τα πόδια απλωμένα στην καρέκλα όπου καθόμουν πρωτύτερα. Έσκυψα πάνω απ’ τον Κριστοφάνο. Φαίνεται πως αυτός ο βαρύς ύπνος τού έκανε καλό, γιατί το πρόσωπό του είχε πάρει λίγο χρώμα.

Λίγο πιο ήσυχος, κούρνιασα σε μια γωνία στην άκρη του κρεβατιού. Σε λίγο ακούστηκε ένα μουρμουρητό. Ήταν ο Άτο. Άβολα ξαπλωμένος στις δυο καρέκλες, κουνιόταν στον ύπνο του. Το κεφάλι του ανασηκωνόταν ρυθμικά. Οι γροθιές του, σφιγμένες πάνω στο στήθος του, είχαν μπλεχτεί με τις δαντέλες των μανικιών του. Το επίμονο βογκητό του θύμιζε παιδί που έχει θυμώσει επειδή το μάλωσαν οι γονείς του.

Τέντωσα το αυτί. Με κομμένη την ανάσα και διστακτικά, σαν να ήταν έτοιμος να βάλει τα κλάματα, ο Άτο μιλούσε γαλλικά.

«Τα οδοφράγματα... τα οδοφράγματα...» έλεγε σιγανά.

Θυμήθηκα ότι σε ηλικία είκοσι ετών ο Άτο αναγκάστηκε να το σκάσει απ' το Παρίσι, στη διάρκεια της Επανάστασης της Σφενδόνης, μαζί με τη βασιλική οικογένεια και τον δάσκαλό του, τον εξοχότατο Λουίτζι Ρόσι. Και να που μιλούσε για τα οδοφράγματα. Χωρίς αμφιβολία, ξαναζούσε στον ύπνο του τις ταραχές εκείνων των ημερών.

Αναρωτιόμουν αν έπρεπε να τον ξυπνήσω, για να τον αποσπάσω απ' τις οδυνηρές αναμνήσεις. Σηκώθηκα προσεκτικά απ' το κρεβάτι και πλησίασα το πρόσωπό μου στο δικό του. Δίσταζα. Για πρώτη φορά είχα τη δυνατότητα να κοιτάξω τον Άτο από τόσο κοντά χωρίς να νιώθω πάνω μου το διαπεραστικό μάτι του επικριτή. Το πρόσωπο του αβά, πρησμένο και ακίνητο απ' τον ύπνο, με συγκίνησε. Τα άτριχα και πλαδαρά μάγουλά του μαρτυρούσαν τη μοναξιά και τη μελαγχολία του ευνούχου. Μια θάλασσα θλίψης, στη μέση της οποίας, όμοιο με ναυάγιο, το καπριτσιόζικο λακκάκι του πιγουνιού αγωνιζόταν να επιπλεύσει, απαιτώντας σεβασμό για τον διπλωμάτη της Αυτού Μεγαλειότητας του Χριστιανικότατου Βασιλιά. Η καρδιά μου σφίχτηκε. Όμως το μουρμουρητό του με τράβηξε γρήγορα απ' τις σκέψεις μου.

«Οδοφράγματα... μυστηριώδη, μυστηριώδη. Οδοφράγματα. Μυστηριώδη. Τα οδοφράγματα...» έλεγε και ξανάλεγε ο αβάς Μελάνι.

Παραμιλούσε. Για κάποιο λόγο που αγνοούσα, αυτές οι λέξεις μού έκαναν εντύπωση. Αναρωτιόμουν τι νόημα είχαν για τον Μελάνι. Μυστηριώδη οδοφράγματα. Αυτές οι

δύο λέξεις κάτι μου θύμιζαν, αλλά τι; Μου φαίνονταν παράξενα οικείες...

Εκείνη τη στιγμή ο Άτο ξύπνησε. Η θλίψη που τον κατέκλυζε λίγο νωρίτερα έμοιαζε να έχει χαθεί. Μόλις με είδε, το πρόσωπό του φωτίστηκε από ένα χαμόγελο. Άρχισε να σιγοτραγουδάει.

Chi giace nel sonno
non speri mai Fama.
Chi dorme codardo
è degno che mora...[22]

«Να πώς θα με μάλωνε ο δάσκαλός μου, ο εξοχότατος Λουίτζι Ρόσι» είπε με αστεία φωνή, ενώ ξυνόταν εδώ κι εκεί. «Έχασα κάτι; Πώς είναι ο γιατρός;» ρώτησε ύστερα, καθώς με είδε ανήσυχο.

«Τίποτα το ιδιαίτερο, κύριε Άτο».

«Νομίζω ότι σου οφείλω μια συγγνώμη, αγόρι μου» είπε σε λίγο.

«Και γιατί, κύριε Άτο;»

«Ε, να, ίσως δεν έπρεπε να σε κοροϊδέψω νωρίτερα, στο δωμάτιό μου. Εννοώ για την Κλορίντια».

Του απάντησα ότι δεν χρειαζόταν να μου ζητήσει συγγνώμη· παρ’ όλα αυτά, η κίνηση του αβά με γέμισε έκπληξη και χαρά. Με καλύτερη διάθεση, του αφηγήθηκα αυτά που μου είχε πει η Κλορίντια, επιμένοντας στην καταπληκτική και μαγική επιστήμη των αριθμών, στους οποίους κρυβόταν το πεπρωμένο του κάθε ανθρώπου. Ύστερα πέρασα στις τρομερές δυνάμεις της φλογερής ράβδου.

«Καταλαβαίνω. Η φλογερή ράβδος είναι θέμα, πώς να το πω, ασυνήθιστο και συναρπαστικό» σχολίασε ο Άτο. «Που

σίγουρα η Κλορίντια το χειρίζεται στην εντέλεια».

«Δηλαδή, με κάλεσε για να της ξεμπλέξω τα μαλλιά μετά το λούσιμο» είπα, αγνοώντας την ελαφριά ειρωνεία του Άτο.

O biondi tesori
inanellati,
chiome divine, cori,
labirinti dorati…[23]

Μου απάντησε τραγουδώντας σιγανά. Στην αρχή κοκκίνισα από θυμό και ντροπή, αλλά ύστερα παραδόθηκα στην ομορφιά της μελωδίας, που είχε αποβάλει κάθε χροιά κοροϊδίας.

…tra i vostri splendori
m’è dolce smarrire
la vita e morire…[24]

Αφέθηκα να με παρασύρει αυτή η ερωτική μελωδία. Βυθίστηκα στην εικόνα των ξανθών, σγουρών μαλλιών της Κλορίντια, αναπόλησα τη γλυκιά φωνή της. Στο βάθος της ψυχής μου, αναρωτιόμουν τι ήταν αυτό που είχε φέρει την Κλορίντια στο Ντοντσέλο. Είχε μιλήσει για μια φλογερή ράβδο. Αλλά είχε προσθέσει ότι η ράβδος κινείται από «αντιπάθεια» ή «συμπάθεια». Σε ποιο απ’ τα δύο υπάκουσε η ράβδος στην περίπτωσή της; Η Κλορίντια έφτασε στο πανδοχείο ακολουθώντας ένα άτομο που την είχε αδικήσει στο παρελθόν και θέλοντας να εκδικηθεί; Ή –υπόθεση μαγική!– την είχε τραβήξει ως εδώ ο μαγνητισμός που μας σπρώχνει να βρίσκουμε τον έρωτα, στον οποίο, απ’ ό,τι φαίνεται, η ράβδος είναι πολύ ευαίσθητη; Ονειροπαρμένος, άρχιζα να κλίνω προς τη δεύτερη εκδοχή…

Su tutto allacciate,
legate, legate,
gioir e tormento!...[25]

Το τραγούδι του Άτο, φόρος τιμής στις χρυσαφένιες μπούκλες της καστανόξανθης πόρνης μου, ήταν το αντίβαρο στις σκέψεις μου.

Εξάλλου, έλεγα μέσα μου, μήπως η Κλορίντια δεν μου είχε προσφέρει στιγμές... ξεκούρασης, με πλήρη ανιδιοτέλεια και χωρίς ποτέ να μιλήσει για χρήματα, αντίθετα απ’ ό,τι είχε κάνει (δυστυχώς!) στο τέλος της συζήτησης γύρω από τα όνειρα;

Παρασυρμένος στη δίνη του τραγουδιού, ο Άτο ξέχασε να χαμηλώσει τη φωνή του. Ο Κριστοφάνο άνοιξε τα μάτια.

Παρατήρησε τον αβά συνοφρυωμένος, χωρίς ωστόσο να τον διακόψει. Έπειτα από λίγα λεπτά σιωπής, τον ευχαρίστησε για τη βοήθειά του. Μου ξέφυγε ένας αναστεναγμός ανακούφισης. Κρίνοντας απ’ το βλέμμα και το χρώμα του, ο γιατρός έδειχνε να έχει συνέλθει. Ο λόγος του, που ξαναβρήκε τη συνηθισμένη του ροή και διαύγεια, με καθησύχασε εντελώς για την κατάστασή του. Επρόκειτο για μια περαστική κρίση.

«Η φωνή σας εξακολουθεί να είναι εκπληκτική, κύριε αβά Μελάνι» σχολίασε ο γιατρός, που στο μεταξύ είχε σηκωθεί και τακτοποιούσε τα ρούχα του. «Παρόλο που δείξατε έλλειψη φρόνησης επιτρέποντάς της ν’ ακουστεί στους ενοίκους αυτού του ορόφου. Ελπίζω ο Ντουλτσιμπένι και ο Ντεβιζέ να μην μου κάνουν ερωτήσεις σχετικά με τον λόγο της παρουσίας σας και του τραγουδιού σας στο δωμάτιό μου».

Αφού ευχαρίστησε ξανά τον αβά Μελάνι για την αποτελεσματική βοήθεια που του προσέφερε, ο Κριστοφάνο

κι εγώ πήγαμε στο διπλανό δωμάτιο, για να εξετάσουμε τον καημένο τον Μπέντφορντ, ενώ ο Άτο ανέβηκε στον δεύτερο όροφο.

Όπως συνήθως, ο Μπέντφορντ ήταν ακίνητος στο κρεβάτι του. Ο γιατρός κούνησε το κεφάλι.

«Φοβάμαι πως ήρθε η ώρα να ενημερώσουμε τους άλλους ενοίκους για την κατάσταση αυτού του δυστυχισμένου νεαρού. Πρέπει ν' αποφύγουμε τον πανικό, σε περίπτωση που πεθάνει».

Αποφασίσαμε να ειδοποιήσουμε αμέσως τον πατέρα Ρομπλέντα, ώστε να δώσει το ευχέλαιο στον ετοιμοθάνατο. Απέφυγα να πω στον γιατρό ότι ο Ρομπλέντα είχε αρνηθεί να το δώσει στον νεαρό Άγγλο όταν του το ζήτησα, με το πρόσχημα ότι ο Μπέντφορντ ήταν προτεστάντης και άρα αφορισμένος.

Χτυπήσαμε την πόρτα του ιησουίτη. Μπορούσα εύκολα να φανταστώ την απάντηση του δειλού Ρομπλέντα μόλις άκουγε τα άσχημα νέα. Χωρίς αμφιβολία θα τον έπιανε αγωνία, θ' άρχιζε να τραυλίζει και να σαρκάζει την ανικανότητα του γιατρού. Όλως περιέργως, δεν έκανε τίποτε απ' όλα αυτά.

«Πώς; Ακόμη δεν προσπαθήσατε να θεραπεύσετε τον Μπέντφορντ με τη βοήθεια του μαγνητισμού;» ρώτησε τον Κριστοφάνο, μόλις αυτός ολοκλήρωσε την αναφορά του για τη θλιβερή κατάσταση στην οποία βρισκόμασταν.

Ο Κριστοφάνο τον κοίταξε αμήχανος. Ο Ρομπλέντα τού υπενθύμισε ότι, σύμφωνα με τον πατέρα Κίρχερ, όλη η πλάση διέπεται απ' τον μαγνητισμό, τόσο που ο σοφός ιησουίτης αφιέρωσε ολόκληρο έργο για να εξηγήσει αυτή τη θεωρία και ξεκαθάρισε μια για πάντα ότι ο κόσμος είναι μια τεράστια μαγνητική αλυσίδα, στο κέντρο της οποίας βρίσκεται ο Θεός, πρώτος και μοναδικός Αρχικός

Μαγνήτης, προς τον οποίο τείνει αμετάκλητα κάθε αντικείμενο και κάθε ζωντανός οργανισμός. Η αγάπη (τόσο θεϊκή όσο και ανθρώπινη) δεν είναι μήπως η έκφραση μιας μαγνητικής έλξης, όπως άλλωστε και κάθε είδους γοητεία; Όλος ο κόσμος γνωρίζει ότι οι πλανήτες και τα αστέρια υπόκεινται σε αμοιβαίο μαγνητισμό. Τα ουράνια σώματα κατοικούνται κι αυτά από μια μαγνητική δύναμη.

«Ε, ναι, πράγματι» τον διέκοψε ο Κριστοφάνο «γνωρίζω το παράδειγμα της πυξίδας».

«…Που επιτρέπει στους θαλασσοπόρους και στους ταξιδιώτες να προσανατολίζονται, βέβαια» τον επέπληξε ο πατήρ Ρομπλέντα «αλλά δεν είναι μόνον αυτό».

Τι να πει κανείς για τον μαγνητισμό που ασκούν ο Ήλιος και η Σελήνη πάνω στα νερά και που βρίσκει στο φαινόμενο της παλίρροιας την τέλεια έκφρασή του; Ακόμα και στα φυτά είναι ξεκάθαρη η συμπαντική αυτή ελκτική δύναμις. Αρκεί να παρατηρήσουμε τις ανωμαλίες των νερών και των δαχτυλιδιών στους κορμούς των κομμένων δέντρων, που μαρτυρούν την επιρροή εξωτερικών δυνάμεων στην ανάπτυξή τους. Χάρη στον μαγνητισμό, τα φυτά απορροφούν απ’ τη γη, μέσω των ριζών τους, τις ουσίες που τα θρέφουν. Αυτή η φυτική μαγνητική δύναμη φτάνει στο απόγειό της στο *Planta Tartarica Barometz*, είπε ο Ρομπλέντα, ενώ ο γιατρός ήταν προφανές ότι το αγνοούσε.

«Νναι, πράγματι…» ψέλλισε ο Κριστοφάνο.

«Ε, λοιπόν, αγόρι μου» απάντησε ο ιησουίτης με πατρικό ύφος «πρόκειται για το φημισμένο φυτό που φυτρώνει στη γη των Ταρτάρων, το οποίο αισθάνεται με μαγνητικό τρόπο την παρουσία προβάτων και παράγει πανέμορφα λουλούδια στη μορφή των ίδιων των ζώων αυτών».

Με τον ίδιο τρόπο συμπεριφέρονται τα ηλιοτροπικά φυτά, που ακολουθούν την πορεία του ήλιου (όπως το ηλιοτρόπιο, βάσει του οποίου ο πατήρ Κίρχερ κατασκεύασε το εκπληκτικό ρολόι του), καθώς και τα σεληνοτροπικά, των οποίων τα άνθη ακολουθούν την πορεία της Σελήνης. Αλλά και τα ζώα είναι μαγνητικά. Ακόμα κι αν αγνοήσει κανείς τα τρανταχτά παραδείγματα της νάρκης και του βατράχου, που μαγνητίζουν και ακινητοποιούν τη λεία τους, μπορεί να παρατηρήσει τον ζωικό μαγνητισμό στο *anguis stupidus*, το τεράστιο αμερικανικό φίδι που ζει ακίνητο κάτω απ' τη γη και υπνωτίζει τα θύματά του, κυρίως τα ελάφια, τα οποία τυλίγει ήρεμα με τα δαχτυλίδια του και τα καταπίνει διαλύοντας αργά τη σάρκα τους στο στόμα του. Μήπως το ίδιο εκπληκτική δεν είναι και η ευκολία με την οποία τα ανθρωπόμορφα ψάρια, που ονομάζονται και σειρήνες, τραβούν στο νερό τους άτυχους ναυτικούς;

«Καταλαβαίνω» απάντησε ο Κριστοφάνο, ελαφρά αμήχανος «αλλά τον Μπέντφορντ πρέπει να τον θεραπεύσουμε, και όχι να τον καταπιούμε ή να τον αιχμαλωτίσουμε».

«Μήπως πιστεύετε ότι τα ιατρικά φάρμακα δεν επενεργούν βάσει της μαγνητικής ιδιότητάς τους;» φώναξε ο Ρομπλέντα με έμφαση.

«Δεν άκουσα ποτέ να λέει κανείς ότι θεράπευσε κάποιον ασθενή με αυτό τον τρόπο» παρατήρησα με δυσπιστία.

«Τα τα τα... Φυσικά η θεραπεία πρέπει να ξεκινήσει όταν όλα τα άλλα φάρμακα έχουν αποτύχει» υποστήριξε ο Ρομπλέντα. «Σημασία έχει να σκέφτεται κανείς τους νόμους του μαγνητισμού. Πρώτον, θεραπεύεις το κακό με βότανα, λίθους, μέταλλα, φρούτα ή σπόρους που έχουν ίδιο χρώμα, σχήμα, ποιότητα και λοιπά με το άρρωστο μέλος. Παρατηρείς τις συγγένειες με τα άστρα. Δηλαδή,

χρησιμοποιείς ηλιοτροπικά φυτά για τις ηλιακές ιδιοσυγκρασίες, σεληνοτροπικά φυτά για τους σεληνιασμένους, και ούτω καθεξής. Έπειτα, υπάρχει η αρχή της ομοιότητος: για να θεραπεύσεις τις πέτρες στα νεφρά, για παράδειγμα, πρέπει να χρησιμοποιήσεις μικρά χαλίκια από την ουροδόχο κύστη χοίρων ή άλλων ζώων που ζουν σε βραχώδη μέρη, όπως τα οστρακοειδή και τα στρείδια. Το ίδιο ισχύει και για τα φυτά. Τέλος, ορισμένα δηλητήρια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αντίδοτα. Επίσης, το μέλι είναι εξαιρετικό για τα τσιμπήματα της μέλισσας, τα πόδια της αράχνης χρησιμοποιούνται για να παρασκευάζεται ένα κατάπλασμα κατά των δαγκωμάτων της...»

«Τώρα κατάλαβα» είπε ψέματα ο Κριστοφάνο. «Αυτό που μου διαφεύγει είναι το είδος της μαγνητικής θεραπείας που πρέπει να εφαρμόσουμε στην περίπτωση του Μπέντφορντ».

«Κι όμως, είναι απλό: η μουσική».

Ο πατήρ Ρομπλέντα ήταν απόλυτα βέβαιος. Όπως το είχε εξηγήσει ξεκάθαρα ο Κίρχερ, η τέχνη των ήχων υπάκουε κι αυτή στον νόμο του παγκόσμιου μαγνητισμού. Οι αρχαίοι γνώριζαν πολύ καλά ότι τα μουσικά είδη είναι ικανά να ερεθίσουν το πνεύμα χάρη στον μαγνητισμό τους. Το δωρικό είδος ωθεί στην εγκράτεια και τη μετριοπάθεια. Το λυδικό, που είναι κατάλληλο για κηδείες, προκαλεί κλάματα και θρήνους. Το μεσολυδικό είδος ξυπνάει τον οίκτο, τη συμπόνια και άλλα παρόμοια συναισθήματα, ενώ το αιολικό και το ιωνικό βυθίζει στον ύπνο ή στον λήθαργο. Επίσης, αν τρίψουμε την άκρη του υγρού δαχτύλου μας στο χείλος ενός ποτηριού, αυτό βγάζει έναν ήχο που εξαπλώνεται με μαγνητικό τρόπο στα διπλανά ποτήρια, αρκεί να είναι ίδια, προκαλώντας αντήχηση. Όμως, ο μουσικός μαγνητισμός έχει και άλλες, πολύ

ισχυρές θεραπευτικές ικανότητες, που εκδηλώνονται κυρίως στη θεραπεία της ταραντουλίασης.

«Της ταραντουλίασης;» ρώτησα, ενώ ο Κριστοφάνο επιτέλους έδειχνε να συμφωνεί.

«Στην πόλη Ταρέντε, στο βασίλειο της Νάπολης» εξήγησε ο γιατρός «εύκολα συναντά κανείς πολύ βλαβερές αράχνες, που ονομάζονται ταραντούλες. Το δάγκωμά τους προκαλεί τρομακτικά αποτελέσματα. Το θύμα πρώτα ξεσπάει σε ακατάσχετα γέλια, πέφτει στο πάτωμα και κουνιέται ασταμάτητα. Στη συνέχεια πετιέται πάνω, σηκώνει το δεξί χέρι σαν να θέλει να βγάλει απ’ το θηκάρι του ένα σπαθί, ίδιος με μονομάχο που ετοιμάζεται για τη μάχη, και κάνει ένα σωρό γελοίες χειρονομίες, για να ξαναπέσει τελικά στο έδαφος και πάλι γελώντας. Εκείνη τη στιγμή, αν του δώσει κανείς ένα δοχείο γεμάτο νερό, βουτάει το κεφάλι του μέσα και το κουνάει φρενιασμένα, όπως τα σπουργίτια όταν πίνουν νερό στην πηγή. Ύστερα τρέχει σ’ ένα δέντρο, σκαρφαλώνει και περνάει εκεί πολλές μέρες. Στο τέλος, πέφτει κάτω εξαντλημένος, γονατίζει, αρχίζει να βογκάει, να αναστενάζει και να χτυπάει τις γροθιές του στο χώμα, σαν επιληπτικός ή σεληνιασμένος».

«Μα, αυτό είναι τρομερό» σχολίασα τρομοκρατημένος. «Κι όλ’ αυτά με το δάγκωμα της ταραντούλας;»

«Φυσικά» επιβεβαίωσε ο Ρομπλέντα «και δεν σου μιλάω για τις άλλες μαγνητικές επιρροές. Όταν κάποιον τον δαγκώσει η κόκκινη ταραντούλα, το πρόσωπό του γίνεται κατακόκκινο. Πράσινο, αν τον δαγκώσει πράσινη ταραντούλα, με ρίγες αν τον δαγκώσει ταραντούλα με ρίγες. Οι ταραντούλες που ζουν στο νερό προκαλούν δίψα, αυτές που μένουν σε ζεστά μέρη, θυμό, και πάει λέγοντας».

«Και πώς θεραπεύονται αυτά τα δαγκώματα;» ρώτησα περίεργος.

«Τελειοποιώντας τις πρωτόγονες γνώσεις ορισμένων χωρικών της περιοχής» είπε ο Ρομπλέντα, ψάχνοντας στα συρτάρια του. Έπειτα μας έδειξε με υπερηφάνεια ένα χαρτί. Ο πατήρ Κίρχερ είχε γράψει το αντίδοτο.

ΦΡΥΓΙΚΟΣ ΤΟΝΟΣ

Αυτό το στήθος είναι κύμβαλο ερώτων,
πλήκτρα είναι οι εκφραστικές αισθήσεις
και οι επιδέξιες χορδές, τα κλάματα, οι αναστεναγμοί, οι πόνοι.
Τριαντάφυλλο είναι η πληγωμένη θανάσιμα καρδιά μου,
βέλος είναι το σίδερο, ξεκάθαρα είναι τα πάθη μου,
σφυρί είναι η σκέψη και το πεπρωμένο μου,
αφέντρα είναι η κυρά μου, που κάθε ώρα
τραγουδώντας τραγουδάει ευτυχισμένη τον θάνατό μου.

Διαβάσαμε με αμηχανία και δυσπιστία αυτές τις ακατανόητες λέξεις. Ο Ρομπλέντα μάντεψε αμέσως τις σκέψεις μας.

«Όχι, δεν είναι μαγεία, αλλά ένα ποίημα που συνηθίζουν να τραγουδούν οι χωρικοί με τη συνοδεία διαφόρων οργάνων, για να εξουδετερώσουν με μαγνητικό τρόπο το δηλητήριο της ταραντούλας. Το κύριο αντίδοτο δεν είναι το ποίημα, αλλά η μουσική, η οποία ονομάζεται ταραντέλα, ή κάτι τέτοιο. Ο πατήρ Κίρχερ ανακάλυψε έπειτα από μακροχρόνιες έρευνες την πιο ενδεδειγμένη μελωδία».

Μας έδειξε τότε ένα άλλο τσαλακωμένο χαρτί, γεμάτο νότες.

«Και σε ποιο όργανο παίζεται;»

«Οι χωρικοί της Ταρέντε την εκτελούν με κύμβαλα, λύρες, κιθάρες και φλογέρες. Εννοείται κιθάρες όπως αυτή του Ντεβιζέ».

«Δηλαδή» απάντησε ο γιατρός με ύφος τόσο αμήχανο όσο και το δικό μου «θέλετε να πείτε ότι ο Ντεβιζέ θα μπορούσε να γιατρέψει τον Μπέντφορντ παίζοντας αυτή τη μουσική;».

«Ω, όχι. Αυτή κάνει μόνο για τις ταραντούλες. Πρέπει να παίξει κάτι άλλο».

«Μια άλλη μελωδία;» ρώτησα.

«Πρέπει να δοκιμάσουμε. Θ' αφήσουμε τον Ντεβιζέ να διαλέξει. Όμως, μην ξεχνάτε, παιδιά μου, ότι στις απελπιστικές περιπτώσεις, η πραγματική βοήθεια έρχεται από τον Θεό, αφού κανένας δεν έχει βρει ακόμη το αντίδοτο της πανούκλας».

«Έχετε δίκιο, πάτερ» απάντησε ο Κριστοφάνο, ενώ εγώ αναλογιζόμουν αόριστα τα *arcanae obices*. «Και επιθυμώ με όλη μου την καρδιά να εμπιστευτώ τις θεωρίες του αδελφού σας του Κίρχερ».

Όπως ομολόγησε ο ίδιος, ο γιατρός δεν ήξερε πλέον ποιον άγιο να προσκυνήσει. Και ενώ εξακολουθούσε να ελπίζει ότι οι θεραπείες του αργά ή γρήγορα θα έφερναν κάποιο αποτέλεσμα στον Μπέντφορντ, δεν ήθελε να στερήσει απ' τον ετοιμοθάνατο αυτή την ύστατη προσπάθεια. Μου είπε, λοιπόν, ότι για την ώρα δεν θα ενημερώναμε τους υπόλοιπους για την απελπιστική κατάσταση του Άγγλου.

Αργότερα, καθώς σερβίριζα το δείπνο, ο Κριστοφάνο με πληροφόρησε ότι είχε δώσει ραντεβού την επομένη στον Ντεβιζέ. Ο Γάλλος μουσικός, που το δωμάτιό του ήταν ακριβώς δίπλα στου Άγγλου, θα έπαιζε κιθάρα στο κατώφλι του αρρώστου.

«Λοιπόν, αύριο το πρωί, κύριε Κριστοφάνο;»

«Όχι. Παρακάλεσα τον Ντεβιζέ να είναι έτοιμος αμέσως μετά το φαγητό. Δεν υπάρχει καλύτερη ώρα. Ο ήλιος λάμπει ψηλά στον ουρανό και η ενέργεια της μουσικής μπορεί να εξαπλωθεί στο έπακρο. Καληνύχτα, αγόρι μου».

19. «Άθλιες σκέψεις, / ποιος σας ενθαρρύνει; / Αλίμονο! / Ποιος σας συμβουλεύει;» (Σ.τ.Μ.)

20. «Υπάρχουν μυστικοί δεσμοί, υπάρχουν συμπάθειες / που με τη γλυκιά τους συμφωνία κάνουν τις ψυχές γαλήνιες, / ν' αγαπούν η μια την άλλη και στην παγίδα να γλιστρούν / των δεν ξέρω, που είναι αδύνατο να εξηγηθούν». (Σ.τ.Μ.)

21. «Σ' ένα στήθος λατρεμένο / το βλέμμα είναι ωραίο. / Το βλέμμα είναι ωραίο...» (Σ.τ.Μ.)

22. «Αυτός που έχει εγκαταλειφθεί στον ύπνο / ποτέ δεν θα γίνει διάσημος. / Αυτός που κοιμάται σαν ζώο δειλό / να πεθάνει είναι καταδικασμένος...» (Σ.τ.Μ.)

23. «Ω, ξανθοί θησαυροί / σγουροί, / μαλλιά θεϊκά, καρδιάς ρυθμοί, / λαβύρινθοι χρυσοί...» (Σ.τ.Μ.)

24. «Μέσα στο μεγαλείο σας / είναι γλυκό να χάσω / τη ζωή και να πεθάνω...» (Σ.τ.Μ.)

25. «Σε όλα δένετε / κολλάτε, κολλάτε / απόλαυση και μαρτύριο μαζί...»

Όγδοη νύχτα – Μεταξύ 18ης και 19ης Σεπτεμβρίου 1683

«Κλειστή! Κατάρα, είναι κλειστή!»

Έπρεπε να το περιμένουμε, σκέφτηκα, ενώ ο Άτο Μελάνι μάταια έσπρωχνε την καταπακτή που οδηγούσε στον στάβλο του Τιρακόρντα. Από νωρίς, απ' την ώρα που προχωρούσαμε στις υπόγειες στοές συνοδευόμενοι απ' το αδύναμο μουρμουρητό του Ουγκόνιο και του Τσιακόνιο, αυτή η νέα νυχτερινή αποστολή στην κατοικία του γιατρού μού φαινόταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Ο Ντουλτσιμπένι είχε καταλάβει ότι τον κατασκοπεύαμε. Μπορεί να μην φανταζόταν πως τον είχαμε δει στο ιατρείο του Τιρακόρντα, αλλά σίγουρα δεν θα ήθελε να διακινδυνεύσει να τον παρακολουθήσει κανείς την ώρα που συνωμοτούσε με τον γέρο φίλο του (ή εναντίον του).

«Συγγνώμη, κύριε αβά» είπα στον Άτο, που καθάριζε τα χέρια του με μια πυρετώδη κίνηση, «αλλά ίσως είναι καλύτερα έτσι. Αν απόψε ο Ντουλτσιμπένι δεν προσέξει τίποτα περίεργο καθώς θα διασκεδάζει με τον Τιρακόρντα, μπορεί αύριο να βρούμε τον δρόμο ελεύθερο».

«Ούτε κατά διάνοια» απάντησε ο Άτο ξερά. «Ξέρει ότι δεν τον αφήνουμε απ' τα μάτια μας. Αν πρέπει να φέρει σε πέρας κάποια μυστηριώδη αποστολή, θα κινηθεί όσο πιο γρήγορα γίνεται. Απόψε ή το αργότερο αύριο».

«Και λοιπόν;»

«Λοιπόν, πρέπει να βρούμε τρόπο να μπούμε στο σπίτι του Τιρακόρντα, έστω κι αν δεν έχω ιδέα πώς θα τα καταφέρουμε. Θα έπρεπε...»

«Γκφρρρλουλμπχ» τον διέκοψε ο Τσιακόνιο.

Ο Ουγκόνιο του έριξε ένα αγριεμένο βλέμμα, σαν να ήθελε να τον μαλώσει.

«Επιτέλους, ένας εθελοντής» σχολίασε ο αβάς Μελάνι με ικανοποίηση.

Λίγα λεπτά αργότερα, η ομάδα μας χωρίστηκε σε δύο άνισα μέρη. Ο Άτο, ο Ουγκόνιο κι εγώ προχωρούσαμε στη στοά Γ, με κατεύθυνση το υπόγειο ποτάμι, ενώ ο Τσιακόνιο βγήκε στην επιφάνεια περνώντας τη σήραγγα που οδηγούσε από τη στοά στην Πιάτσα ντέλα Ροτόντα, κοντά στο Πάνθεον. Είχε αρνηθεί να μας εξηγήσει με ποιον τρόπο σκόπευε να μπει στο σπίτι του Τιρακόρντα. Του περιγράψαμε υπομονετικά και με κάθε λεπτομέρεια την οικία του γιατρού, και ο τυμβωρύχος περίμενε να φτάσουμε στο τέλος της περιγραφής για να μας πει ότι του ήταν παντελώς άχρηστη. Του δώσαμε ακόμα ένα πρόχειρο σχέδιο του σπιτιού, σημειώνοντας τη θέση των παραθύρων. Όμως, αμέσως μετά την αναχώρηση του κτήνους, ένα ηχηρό και ζωώδες ρέψιμο μας έκανε να καταλάβουμε ότι η ζωή του σχεδίου μας, με το οποίο ο Τσιακόνιο γέμισε την κοιλιά του, υπήρξε πολύ σύντομη.

«Πιστεύετε ότι θα καταφέρει να μπει;» ρώτησα τον αβά Μελάνι.

«Δεν έχω ιδέα. Του περιγράψαμε μέχρι αηδίας κάθε γωνιά του σπιτιού, αλλά φαίνεται ότι ήδη ήξερε πώς έπρεπε να κινηθεί. Δεν τους αντέχω αυτούς τους δύο».

Φτάσαμε στο υπόγειο ρεύμα, εκεί όπου είχαμε δει τον Ντουλτσιμπένι να εξαφανίζεται μυστηριωδώς πριν από δύο νύχτες. Συναντήσαμε παλιά, αηδιαστικά πτώματα αρουραίων και ακούσαμε τον ήχο του νερού. Αυτήν τη φορά ήμασταν καλά εξοπλισμένοι. Ο Άτο είχε ζητήσει απ' τους δύο τυμβωρύχους να φέρουν ένα μακρύ και γερό σκοινί,

μερικά σιδερένια καρφιά, ένα σφυρί κι ένα κοντάρι. Αυτά τα εργαλεία θα μας επέτρεπαν να φέρουμε σε πέρας την επικίνδυνη –και καθόλου φρόνιμη– επιχείρηση που είχε συλλάβει ο Άτο: να διασχίσουμε το ποτάμι.

Παρατηρήσαμε ακίνητοι το ρεύμα του νερού, που έμοιαζε πιο μαύρο, πιο δύσοσμο και πιο απειλητικό από κάθε άλλη φορά. Ρίγησα καθώς μου πέρασε απ’ τον νου η σκέψη μιας πτώσης σ’ αυτό το βρόμικο και εχθρικό υγρό. Ο Ουγκόνιο έδειχνε κι αυτός ανήσυχος. Μάζεψα όλο μου το κουράγιο, ενώ προσευχόμουν σιωπηλά στον Κύριο.

Ξαφνικά, είδα τον Άτο να προχωράει και να καρφώνει το βλέμμα του στη γωνία που σχημάτιζε το δεξί τοίχωμα της στοάς με το κανάλι μέσα στο οποίο κυλούσε το ποτάμι. Έμεινε για λίγο ακίνητος μπροστά στη διχάλα. Ύστερα έβαλε το χέρι του στο τοίχωμα της στοάς όπου κυλούσε το νερό.

«Τι κάνετε;» τον ρώτησα έντρομος, καθώς ο αβάς έσκυβε επικίνδυνα πάνω απ’ το ποτάμι.

«Σώπα» ψιθύρισε, ψηλαφίζοντας βιαστικά το τοίχωμα, σαν να έψαχνε κάτι.

Φοβούμενος μήπως χάσει την ισορροπία του, ετοιμαζόμουν να τρέξω να τον βοηθήσω, όταν ανασηκώθηκε απότομα σφίγγοντας κάτι στο αριστερό του χέρι. Ήταν ένα από εκείνα τα σκοινιά που χρησιμοποιούν οι ψαράδες για να δένουν τις βάρκες τους στον Τίβερη. Ο Άτο βάλθηκε να το τραβάει τυλίγοντάς το σε κουλούρα. Όταν η άλλη άκρη φάνηκε να του φέρνει αντίσταση, μας κάλεσε να ρίξουμε μια ματιά στο ποτάμι. Στο αμυδρό φως της λάμπας μας, είδαμε μια μικρή βάρκα να σκαμπανεβάζει μπροστά μας.

«Νομίζω ότι ακόμα κι εσύ κατάλαβες» δήλωσε ο αβάς Μελάνι λίγο αργότερα, καθώς πλέαμε σιωπηλά σπρωγμένοι απ’ το ρεύμα.

«Όχι ακριβώς» παραδέχτηκα. «Πώς ανακαλύψατε την ύπαρξη αυτής της βάρκας;»

«Είναι απλό. Ο Ντουλτσιμπένι είχε δύο λύσεις: ή να μπει μέσα στο ποτάμι ή να γλιστρήσει πάνω στο νερό. Στη δεύτερη περίπτωση, θα έπρεπε να έχει μια βάρκα δεμένη στο σημείο όπου συναντιούνται οι δύο στοές. Όταν φτάσαμε, δεν υπήρχε το παραμικρό ίχνος πλεούμενου. Αν όμως υπήρχε όντως βάρκα, αυτή θα πρέπει να ακολουθούσε τη φορά του ρεύματος».

«Έτσι, αν ήταν δεμένη με σκοινί, θα βρισκόταν στη στοά στα δεξιά μας, αφού το ποτάμι κυλάει απ’ τα αριστερά προς τα δεξιά προτού πέσει στον Τίβερη».

«Σωστά. Αυτό σημαίνει, λοιπόν, ότι το σκοινί ήταν στερεωμένο σ’ ένα σημείο προς τα δεξιά σε σχέση με τη στοά Γ, δηλαδή προς τη φορά του ρεύματος. Στην αντίθετη περίπτωση, θα βλέπαμε το σκοινί τεντωμένο απ’ τον αριστερό τοίχο προς τα δεξιά, προς την κατεύθυνση της βάρκας. Να γιατί το αναζήτησα στα δεξιά. Ήταν δεμένο σ’ έναν σιδερένιο γάντζο, τοποθετημένο εκεί ούτε ξέρω από πότε».

Ενόσω σκεφτόμουν την καινούρια απόδειξη της οξύνοιας του αβά Μελάνι, ο Ουγκόνιο έσπρωχνε απαλά τη βάρκα με τη βοήθεια των κουπιών. Το πέρασμα που ανοιγόταν μπροστά μας, στο φως της λάμπας μας, ήταν παράξενο και μονότονο. Ο παφλασμός των κυμάτων που έσπαζαν στο εύθραυστο πλεούμενό μας αντηχούσε στον πέτρινο θόλο της στοάς.

«Όμως, δεν ήσασταν σίγουρος ότι ο Ντουλτσιμπένι είχε χρησιμοποιήσει κάποιο πλωτό μέσο» είπα ξαφνικά «αφού

είπατε “αν υπήρχε όντως βάρκα”...».

«Για να μάθεις την αλήθεια, μερικές φορές είναι απαραίτητο να την υποθέσεις».

«Τι εννοείτε;»

«Το ίδιο συμβαίνει με τις υποθέσεις του κράτους. Όταν βρεθείς μπροστά σε γεγονότα ανεξήγητα ή παράλογα, πρέπει να φανταστείς τον παράγοντα που τα καθορίζει, έστω κι αν σου φαίνεται απίθανος».

«Δεν καταλαβαίνω».

«Οι πιο παράλογες αλήθειες, που είναι και οι πιο σκοτεινές, δεν αφήνουν ποτέ ίχνη, αγόρι μου. Μην το ξεχνάς».

«Αυτό σημαίνει ότι δεν θα ανακαλυφθούν ποτέ;»

«Δεν είπα αυτό. Υπάρχουν δύο πιθανότητες. Η πρώτη: ένα άτομο γνωρίζει, ή έχει καταλάβει, αλλά δεν έχει αποδείξεις».

«Και τότε;» ρώτησα χωρίς να καταλαβαίνω τους πολύπλοκους συλλογισμούς του αβά.

«Τότε κατασκευάζει τις αποδείξεις που δεν έχει, έτσι ώστε η αλήθεια να βγει στην επιφάνεια» απάντησε ο Άτο με ύφος αθώο.

«Θέλετε να πείτε ότι μπορούμε να έχουμε ψευδείς αποδείξεις για αληθινά γεγονότα;» φώναξα κατάπληκτος.

«Ναι. Αλλά δεν πρέπει να εκπλήσσεσαι. Μην κάνεις ποτέ το σύνηθες λάθος να θεωρείς ψευδές το περιεχόμενο ενός εγγράφου ή μιας απόδειξης που έχει παραποιηθεί, και να πιστεύεις ότι το αντίθετο είναι αληθινό. Μην το ξεχάσεις ποτέ αυτό όταν γίνεις εφημεριδογράφος. Οι πιο απίθανες αλήθειες κρύβονται συχνά σε πλαστά χαρτιά».

«Κι αν δεν υπάρχουν πλαστά χαρτιά;»

«Τότε ερχόμαστε στη δεύτερη πιθανότητα. Δεν μένει παρά να κάνεις υποθέσεις, όπως σου είπα και στην αρχή, και στη

συνέχεια να διαπιστώσεις αν ο συλλογισμός σου κολλάει».

«Έτσι πρέπει να προχωρήσουμε για να καταλάβουμε το *secretum pestis*;»

«Όχι ακόμη» απάντησε ο Μελάνι. «Πρώτα πρέπει να προσδιορίσουμε τον ρόλο που έπαιξε κάθε ηθοποιός και, κυρίως, το έργο που ανεβάστηκε. Και νομίζω ότι το βρήκα».

Τον κοίταξα άφωνος, ανίκανος να συγκρατήσω την ανυπομονησία μου.

«Πρόκειται για μια συνωμοσία εναντίον του Χριστιανικότατου Βασιλιά» δήλωσε με κάθε επισημότητα.

«Και ποιος την εξύφανε;»

«Είναι προφανές: η σύζυγός του, η βασίλισσα».

Μπροστά στη δυσπιστία μου, ο Άτο αναγκάστηκε να μου φρεσκάρει τη μνήμη. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ είχε φυλακίσει τον Φουκέ με σκοπό να του αποσπάσει το μυστικό της πανούκλας. Ωστόσο, γύρω απ’ τον Φουκέ κινούνταν κι άλλα πρόσωπα, τα οποία ταπεινώθηκαν ή καταστράφηκαν από τον ηγεμόνα, όπως ακριβώς και ο υπουργός. Κατ’ αρχάς, ο Λοζούν, που φυλακίστηκε στο Πινιερόλ μαζί με τον Φουκέ και χρησιμοποιήθηκε σαν πιόνι. Έπειτα, η Δεσποινίς, η πλούσια εξαδέλφη της Αυτού Μεγαλειότητας, που ο βασιλιάς τής απαγόρευσε να παντρευτεί. Επίσης, ο Ντεβιζέ, που συνόδευσε τον Φουκέ στο Ντοντσέλο και ήταν απόλυτα πιστός στη βασίλισσα Μαρία Θηρεσία, την οποία ο βασιλιάς πρόσβαλλε με τις απιστίες του και με κάθε είδους ταπεινώσεις και αδικίες.

«Αυτά δεν αρκούν για να ισχυριστεί κανείς ότι όλοι μαζί συνωμότησαν εναντίον του Χριστιανικότατου Βασιλιά!» τον διέκοψα γεμάτος αμφιβολίες.

«Σωστά. Όμως, σκέψου λίγο. Ο βασιλιάς ήθελε να μάθει το μυστικό της πανώλης. Ο Φουκέ αρνείται να του το δώσει, υποστηρίζοντας ίσως ότι δεν το γνωρίζει. Όταν το ακατανόητο γράμμα του Κίρχερ, που βρήκαμε στην περισκελίδα του Ντουλτσιμπένι, πέφτει στα χέρια του Κολμπέρ, ο Φουκέ αναγκάζεται να παραδεχθεί ότι το γνωρίζει, για να σώσει τη ζωή της οικογένειάς του και τη δική του. Κλείνει συμφωνία με τον βασιλιά και βγαίνει απ’ το Πινιερόλ με αντάλλαγμα το μυστικό. Είμαστε σύμφωνοι μέχρι εδώ;»

«Ναι».

«Ο βασιλιάς κέρδισε, λοιπόν. Κατά τη γνώμη σου, αυτό χαροποιεί τον Φουκέ, που έχει καταστραφεί κι έχει περάσει είκοσι χρόνια στη φυλακή;»

«Όχι».

«Η ιδέα να πάρει μια μικρή εκδίκηση προτού χαθεί δεν θα ήταν λογική στην περίπτωσή του;»

«Φυσικά».

«Λοιπόν. Φαντάσου ότι ένας ισχυρός εχθρός σού αποσπά το μυστικό της πανώλης. Το θέλει πάση θυσία, διότι ονειρεύεται να γίνει ακόμα πιο ισχυρός. Αλλά δεν έχει σκεφτεί ότι ίσως γνωρίζεις και το μυστικό του αντίδοτου, το *secretum vitae*. Αν δεν μπορείς να το χρησιμοποιήσεις εσύ ο ίδιος, τότε τι κάνεις;»

«Το δίνω σε κάποιον... στον εχθρό του εχθρού μου».

«Πολύ σωστά. Και ο Φουκέ είχε στη διάθεσή του πολλούς, έτοιμους να εκδικηθούν τον Βασιλιά Ήλιο. Και πρώτα απ’ όλα, τον Λοζούν».

«Γιατί ο Λουδοβίκος ΙΔ´ δεν σκέφτηκε ότι ίσως ο Φουκέ γνώριζε και το αντίδοτο της πανούκλας;»

«Είναι μια υπόθεση. Όπως θα θυμάσαι, στην επιστολή του Κίρχερ διάβασα ότι το *secretum vitae arcanae obices*

celant, δηλαδή το μυστικό της ζωής κρύβεται πίσω από μυστηριώδη εμπόδια, πράγμα που δεν συμβαίνει στην περίπτωση μετάδοσης της πανούκλας. Κατά τη γνώμη μου, ο Φουκέ αναγκάστηκε να παραδεχτεί ότι γνώριζε το *secretum morbid*, αλλά κράτησε για τον εαυτό του το μυστικό για το αντίδοτο ισχυριζόμενος, χάρη σ’ αυτή τη φράση, ότι ο Κίρχερ τού το είχε αποκρύψει. Ο υπουργός δεν θα πρέπει να δυσκολεύτηκε, διότι, γνωρίζοντας τον βασιλιά, μπορώ να σε διαβεβαιώσω ότι κύριο μέλημά του ήταν να διαδώσει την ασθένεια και όχι να την καταστείλει».

«Όλα αυτά μού φαίνονται ακαταλαβίστικα».

«Κι όμως, είναι λογικά. Και τώρα, άκουσέ με καλά. Ποιον θα μπορούσε να πλήξει ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ με το μυστικό της πανώλης;»

«Κυρίως τον αυτοκράτορα» είπα, ενώ σκεφτόμουν αυτά που είχε πει ο Μπρενότσι.

«Πολύ σωστά. Αλλά και την Ισπανία, που αιώνες τώρα πολεμάει με τη Γαλλία, έτσι δεν είναι;»

«Πιθανόν» παραδέχτηκα, χωρίς να καταλαβαίνω πού ήθελε να καταλήξει ο Άτο.

«Η Αυτοκρατορία βρίσκεται στα χέρια των Αψβούργων. Το ίδιο και η Ισπανία. Σε ποια οικογένεια ανήκει η Μαρία Θηρεσία;»

«Των Αψβούργων!»

«Να μαστε, λοιπόν. Για να βάλουμε τα γεγονότα στη σωστή τους σειρά, πρέπει να σκεφτούμε ότι η Μαρία Θηρεσία έμαθε και χρησιμοποίησε το *secretum vitae* εναντίον του Λουδοβίκου ΙΔ΄. Είναι πιθανόν ο Φουκέ να το έδωσε στον Λοζούν, ο οποίος το παρέδωσε στα χέρια της αγαπημένης του Δεσποινίδας, που με τη σειρά της το έδωσε στη βασίλισσα».

«Μια βασίλισσα που κινείται στη σκιά κατά του βασιλιά και συζύγου της» μονολόγησα. «Είναι ανήκουστο».

«Κάνεις λάθος για άλλη μια φορά» είπε ο Άτο. «Υπάρχουν και προηγούμενα».

Το 1637, μου διηγήθηκε ο αβάς, έναν χρόνο πριν από τη γέννηση του Λουδοβίκου ΙΔ΄, οι μυστικές υπηρεσίες του στέμματος της Γαλλίας υπέκλεψαν μια επιστολή του πρεσβευτή της Ισπανίας στις Βρυξέλλες. Αυτή η επιστολή απευθυνόταν στη βασίλισσα Άννα της Αυστρίας, αδελφή του βασιλιά της Ισπανίας Φιλίππου Δ΄ και σύζυγο του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΓ΄. Δηλαδή, στη μητέρα του Βασιλιά Ήλιου. Αυτό το γράμμα άφηνε να εννοηθεί ότι η Άννα της Αυστρίας διατηρούσε μυστική αλληλογραφία με την παλιά πατρίδα της, και μάλιστα την ώρα που υπέβοσκε μια νέα σύγκρουση μεταξύ Γαλλίας και Ισπανίας. Ο βασιλιάς και ο καρδινάλιος Ρισελιέ διέταξαν μυστικές έρευνες. Αποκαλύφθηκε έτσι ότι η βασίλισσα επισκεπτόταν υπερβολικά συχνά ένα συγκεκριμένο μοναστήρι στο Παρίσι. Επισήμως για να προσευχηθεί, αλλά στην πραγματικότητα για ν’ ανταλλάξει μηνύματα με τη Μαδρίτη και τους Ισπανούς πρεσβευτές στην Αγγλία και τη Φλάνδρα.

Η Άννα αρνήθηκε ότι είχε σχέση με κατασκοπείες. Ο Ρισελιέ την κάλεσε ιδιαιτέρως. Η βασίλισσα κινδύνευε να πάει φυλακή, την προειδοποίησε ο καρδινάλιος, και δεν θα την έσωζε μια απλή ομολογία. Ο Λουδοβίκος ΙΓ΄ θα τη συγχωρούσε μόνο αν του παρέδιδε ένα υπόμνημα με τις πληροφορίες που είχε πάρει στη διάρκεια της μυστικής αλληλογραφίας της με τους Ισπανούς. Πράγματι, στις επιστολές της η Άννα της Αυστρίας δεν περιοριζόταν σε παράπονα για τις συνθήκες διαβίωσής της στην Αυλή του Παρισιού (όπου έζησε δυστυχισμένη, όπως θα ζούσε

αργότερα και η Μαρία Θηρεσία). Η βασίλισσα της Γαλλίας αντάλλασσε με τους Ισπανούς πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την πολιτική, πιστεύοντας ότι ίσως έτσι κατόρθωνε να επισπεύσει το τέλος της σύγκρουσης. Όμως ενεργούσε κατά των συμφερόντων του βασιλείου της. Η Άννα ομολόγησε τα πάντα.

«Το 1659, στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την Ειρήνη των Πυρηναίων στη Νήσο των Φασιανών» συνέχισε ο Άτο «η Άννα ξανασυνάντησε επιτέλους τον αδελφό της, τον βασιλιά Φίλιππο Δ΄ της Ισπανίας. Είχαν να ιδωθούν σαράντα πέντε χρόνια. Είχαν χωρίσει κλαίγοντας όταν η Άννα, νεαρή πριγκίπισσα μόλις δεκαέξι ετών, εξορίστηκε στη Γαλλία. Η Άννα αγκάλιασε και φίλησε τρυφερά τον αδελφό της. Ο Φίλιππος, όμως, τραβήχτηκε για να κοιτάξει την αδελφή του ίσια στα μάτια. Του είπε: "Θα με συγχωρήσετε ποτέ που υπήρξα τόσο καλή Γαλλίδα;". "Έχετε την εκτίμησή μου" της απάντησε. Από τη στιγμή που η Άννα υποχρεώθηκε να πάψει να κατασκοπεύει για λογαριασμό του, ο αδελφός της έπαψε να την αγαπάει».

«Μα ήταν η βασίλισσα της Γαλλίας, δεν μπορούσε...»

«Ξέρω, ξέρω» απάντησε βιαστικά ο Άτο. «Ο λόγος που σου αφηγήθηκα αυτή την παλιά ιστορία είναι για να σου δείξω πώς φέρονται οι Αψβούργοι όταν παντρεύονται έναν ξένο βασιλιά. Παραμένουν Αψβούργοι».

«Το νερό καλπάζει».

Μας διέκοψε ο Ουγκόνιο, που έδειχνε σημάδια ανησυχίας. Έπειτα από μια σχετικά ήρεμη διαδρομή, το ρεύμα έγινε πιο δυνατό. Ο τυμβωρύχος τραβούσε κουπί με δυσκολία, προσπαθώντας κυρίως να ελαττώσει την ταχύτητά μας. Κωπηλατώντας κόντρα στο ρεύμα, έσπασε το ένα από τα κουπιά στη σκληρή κοίτη του ποταμού. Η

στιγμή ήταν δύσκολη. Το ποτάμι χωριζόταν στα δύο. Και το ένα σκέλος ήταν δυο φορές πιο φαρδύ απ’ το άλλο. Ο θόρυβος και η ορμή του νερού αυξάνονταν.

«Δεξιά ή αριστερά;» ρώτησα τον τυμβωρύχο.

«Δίνοντας λιγότερα φάρμακα για να έχουμε λιγότερους νεκρούς, και για να είμαι πιο αγαθοποιός παρά κακοποιός, αγνοώ την κατανόηση και κυβερνώ κατά το αρμόζον» είπε, ενώ ο Άτο διαμαρτυρόταν.

«Μείνε στο πιο φαρδύ σκέλος, μην στρίβεις» τον διέταξε ο αβάς. «Το στενό μέρος μπορεί να μην καταλήγει πουθενά».

Ωστόσο, με μερικές κουπιές, ο Ουγκόνιο οδήγησε τη βάρκα στο στενό σκέλος, όπου η ταχύτητά μας μειώθηκε αμέσως.

«Γιατί δεν με άκουσες;» ρώτησε θυμωμένος ο Άτο.

«Το καναλάκι καταλήγει, το χοντροκάναλο μύριζε, γιατί η χαρά του βαφτισμένου μεγαλώνει όταν πληροί τα καθήκοντά του».

Σμίγοντας τα φρύδια σαν να τον είχε πιάσει πονοκέφαλος, ο Άτο παραιτήθηκε απ’ την προσπάθεια να καταλάβει τη μυστηριώδη εξήγηση του Ουγκόνιο και βυθίστηκε σε μια θυμωμένη σιωπή.

Πολύ γρήγορα ο αβάς Μελάνι μπόρεσε να δώσει διέξοδο στην οργή του. Καθώς πλέαμε ήσυχα, ο θόλος της καινούριας στοάς άρχισε να χαμηλώνει.

«Είναι ένας δευτερεύων υπόνομος. Καταραμένος να ’σαι κι εσύ και το άδειο κεφάλι σου!» είπε ο Άτο απευθυνόμενος στον Ουγκόνιο.

«Κι όμως, δεν μυρίζει τόσο όσο το μεγαλοκάναλο» απάντησε ο Ουγκόνιο ατάραχος.

«Τι εννοείς;» ρώτησα έντρομος, καθώς το κανάλι όλο και στένευε.

«Δεν μυρίζει, παρά τη στενότητα».

Παραιτηθήκαμε οριστικά απ’ την προσπάθεια να ερμηνεύσουμε τα λεκτικά ιερογλυφικά του Ουγκόνιο, καθώς ο θόλος μάς ανάγκαζε να σκύβουμε σε μια πολύ άβολη στάση μέσα στη μικρή βάρκα. Ο Ουγκόνιο δυσκολευόταν πολύ να τραβάει κουπί και ο Άτο χρειάστηκε να πάει στην πρύμνη και να τον βοηθήσει σπρώχνοντας με το κοντάρι. Η στάση μας και ο στενός χώρος που μας εμπόδιζε να κουνηθούμε έκαναν ακόμα χειρότερη τη δυσοσμία του μαύρου νερού. Με νοσταλγία σκέφτηκα την Κλορίντια, την αθυροστομία του κυρίου Πελεγκρίνο, τις ηλιόλουστες μέρες, το κρεβάτι μου.

Ξαφνικά, ακούσαμε κάτι περίεργους ήχους. Ζωντανά πλάσματα αγνώστου ταυτότητας δραστηριοποιούνταν γύρω απ’ τη βάρκα μας.

«Ποντίκια» ανήγγειλε ο Ουγκόνιο. «Το σκάνε».

«Τι φρίκη!» σχολίασε ο αβάς Μελάνι.

Ο θόλος χαμήλωσε κι άλλο, και ο Ουγκόνιο αναγκάστηκε να τραβήξει τα κουπιά. Μόνο ο Άτο έσπρωχνε τη βάρκα με το κοντάρι του. Διασχίζαμε στάσιμα νερά, που ωστόσο δεν ήταν σιωπηλά όπως συνήθως. Οι βορβορυγμοί των ποντικιών δυνάμωναν, δημιουργώντας μια παράξενη αντίστιξη με τον κρότο του κονταριού που χτυπούσε με δύναμη την κοίτη.

«Αν δεν ήξερα ότι είμαι ζωντανός, θα έλεγα ότι βρισκόμαστε στη Στύγα» δήλωσε ο Άτο ξεφυσώντας απ’ την κούραση. «Αν υποθέσουμε ότι δεν κάνω λάθος ως προς το πρώτο» πρόσθεσε.

Είχαμε ξαπλώσει ανάσκελα, σφιγμένοι ο ένας πάνω στον άλλον, όταν παρατηρήσαμε ότι η ακουστική της στοάς άλλαζε, σημάδι ότι το κανάλι φάρδαινε λίγο λίγο. Εκείνη τη στιγμή, μπροστά στα έκπληκτα μάτια μας, εμφανίστηκε

στον θόλο της στοάς ένας πύρινος κύκλος, μέσα απ’ τον οποίο έβγαιναν κόκκινες και κίτρινες γλώσσες που έμοιαζαν να θέλουν να μας καταπιούν.

Τρεις μάγοι ξεπρόβαλαν σαν βεντάλια μέσ’ από τον κύκλο, ακίνητοι και μοιραίοι. Τυλιγμένοι σε κατακόκκινες κάπες και με κωνικές κουκούλες στο κεφάλι, μας παρατηρούσαν ψυχρά. Δύο τρύπες στις κουκούλες τους άφηναν να περνάει η λάμψη ενός βλέμματος διαβολικού και μοχθηρού. Ο ένας απ’ τους τρεις μάγους κρατούσε στο χέρι του μια νεκροκεφαλή.

Απ’ την έκπληξη, αναπηδήσαμε και οι τρεις απότομα, με αποτέλεσμα η βάρκα να παρεκκλίνει απ’ την πορεία της και να γυρίσει κάθετα. Πλώρη και πρύμνη έξυσαν τα τοιχώματα του καναλιού και σφηνώθηκαν ακριβώς κάτω απ’ τον πύρινο κύκλο.

Ο ένας απ’ τους τρεις μάγους (μήπως στην πραγματικότητα ήταν φρουροί της Κολάσεως;) έσκυψε το κεφάλι παρατηρώντας μας με μοχθηρή περιέργεια. Κραδαίνοντας ένα δαδί πάνω απ’ τα κεφάλια μας, προσπαθούσε να διακρίνει τα πρόσωπά μας. Οι συνάδελφοί του μιλούσαν με σιγανή φωνή.

«Μάλλον έκανα λάθος ως προς το πρώτο» ψέλλισε ο Άτο.

Ο δεύτερος μάγος, που κρατούσε ένα μεγάλο άσπρο κερί, έσκυψε κι αυτός με τη σειρά του. Τότε ο Ουγκόνιο έβγαλε ένα ουρλιαχτό φόβου, κουνώντας χέρια και πόδια σαν φρενιασμένος, δίνοντας άθελά του μια κλοτσιά στην κοιλιά μου και μια γροθιά στη μύτη του αβά Μελάνι. Έτσι όπως ήμασταν στριμωγμένοι στο βάθος της βάρκας, αντιδράσαμε σπασμωδικά δημιουργώντας απίστευτη ταραχή. Στο μεταξύ, η βάρκα ελευθερώθηκε και οι τρομαγμένες κραυγές μας την έσπρωξαν δίχως καν να το

αντιληφθούμε. Άκουσα έναν υπόκωφο ήχο, ή μάλλον δύο, δίπλα μου.

Ο κόσμος γύρισε ανάποδα, όλα γύρω μου πάγωσαν και σκοτείνιασαν, ενώ οι διαβολικοί βορβορυγμοί γέννησαν πλάσματα που σέρνονταν στο πρόσωπό μου, γεμίζοντάς το βρομιές. Ούρλιαξα με τη σειρά μου, αλλά η φωνή μου πνίγηκε. Βυθίστηκα στο νερό όπως ο Ίκαρος.

Δεν ξέρω πόση ώρα (δευτερόλεπτα; λεπτά;) κράτησε αυτός ο εφιάλτης στο υπόγειο κανάλι. Ξέρω μόνο ένα πράγμα: μ’ έσωσε ο Ουγκόνιο τραβώντας με έξω απ’ το νερό με μια δύναμη ζωώδη και πετώντας με απότομα στα σκληρά σανίδια. Ένιωσα την πλάτη μου να σπάει.

Ο φόβος μού στέρησε τη μνήμη. Θα πρέπει να είχα συρθεί στο κανάλι τσαλαβουτώντας (άγγιζα με τη μύτη των ποδιών μου τον πυθμένα) και πλέοντας, προτού με βοηθήσει ο Ουγκόνιο. Και τώρα ήμουν ξαπλωμένος στη βάρκα.

Η μέση μου πονούσε τρομερά, έτρεμα απ’ το κρύο κι από έναν φόβο που αρνιόταν να μ’ εγκαταλείψει. Νόμιζα ότι είχα παραισθήσεις όταν σήκωσα το κεφάλι μου κι έριξα μια ματιά τριγύρω.

«Μπορείτε να ευχαριστήσετε τον αβά Μελάνι» είπε ο Άτο. «Αν άφηνα τη λάμπα όταν έπεσα στο νερό, τώρα θα είχαμε γίνει τροφή για τους αρουραίους».

Η λάμπα μάς φώτιζε ηρωικά, προσφέροντάς μας την πιο απροσδόκητη εικόνα. Παρ’ όλο το σκοτάδι, κατάλαβα ότι βρισκόμασταν στο κέντρο μιας υπόγειας λίμνης. Απ’ την ηχώ αντιληφθήκαμε ότι ένα μεγάλο και επιβλητικό σπήλαιο ανοιγόταν πάνω απ’ τα κεφάλια μας. Παντού γύρω τα μαύρα και απειλητικά νερά. Ήμασταν, όμως, σώοι και αβλαβείς. Είχαμε φτάσει σ’ ένα νησί.

«Για να είμαι πιο αγαθοποιός παρά κακοποιός, και πιο πατέρας παρά πατροκτόνος, τρέμω αυτόν που έφτιαξε τούτο το σκατοθέαμα. Είναι ένας σιχαμερός δολοφόνος!»

«Έχεις δίκιο. Πρόκειται χωρίς αμφιβολία για ένα τέρας» είπε ο Άτο, του οποίου η άποψη για πρώτη φορά συμφωνούσε με τη γνώμη του Ουγκόνιο.

Δεν ήταν δύσκολο να εξερευνήσει κανείς το νησί της λίμνης, στο οποίο η τύχη (ή, μάλλον, η αψηφισιά μας και η έλλειψη φόβου του Θεού) μας είχε εναποθέσει. Ήταν δυνατόν να το διασχίσεις με τα πόδια σε λίγα δευτερόλεπτα, διότι δεν ήταν μεγαλύτερο απ’ τη μικρή εκκλησία της Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα.

Ωστόσο, η προσοχή του Άτο και του Ουγκόνιο ήταν στραμμένη στο κέντρο του νησιού, όπου ήταν στοιβαγμένα ένα σωρό αντικείμενα διαφόρων μεγεθών, των οποίων η φύση μού διέφευγε.

Άγγιξα τα ρούχα μου. Ήμουν μουσκεμένος κι έτρεμα απ’ το κρύο. Προσπαθώντας να αναθερμάνω τα σωθικά μου, βγήκα κι εγώ απ’ τη βάρκα πατώντας διστακτικά το σταχτί χώμα του νησιού. Πήγα κοντά στον Άτο και τον Ουγκόνιο, που σκάλιζαν εδώ κι εκεί με ύφος αηδιασμένο και σκεφτικό.

«Πρέπει να πω, αγόρι μου, ότι το ταλέντο σου στις λιποθυμίες βελτιώνεται» με υποδέχτηκε ο Άτο. «Είσαι κατάχλωμος. Η συνάντηση που είχαμε πρωτύτερα σε κατατρόμαξε, είναι προφανές».

«Τι ήταν; Κύριε Ιησού, θα ’λεγα…»

«Όχι, δεν ήταν οι φύλακες της Κολάσεως, αλλά η ευσεβής Αδελφότητα της Προσευχής και του Θανάτου, που θάβει τα εγκαταλελειμμένα πτώματα. Μερικά μέλη της είχαν έρθει στο πανδοχείο για να πάρουν το πτώμα του καημένου του Φουκέ, θυμάσαι; Δυστυχώς, ξέχασα ότι είναι εξοπλισμένοι

με κάπες και κουκούλες, με δαδιά, νεκροκεφαλές κι ένα σωρό άλλα, όταν συγκεντρώνονται για να επιτελέσουν το καθήκον τους. Δεν είναι πολύ εκκεντρικοί;»

«Ακόμα και ο Ουγκόνιο τρόμαξε» είπα.

«Τον ρώτησα γιατί, αλλά δεν θέλησε να μου απαντήσει. Απ' ό,τι φαίνεται, οι άντρες της αδελφότητας αποτελούν μια απ' τις ελάχιστες πηγές φόβου για τους τυμβωρύχους. Τα μέλη της διέσχιζαν κάποια υπόγεια στοά, η καταπακτή της οποίας άνοιγε πάνω απ' το σημείο που περάσαμε. Μας άκουσαν κι έσκυψαν. Ο πανικός μάς έπαιξε άσχημο παιχνίδι. Ξέρεις τι έγινε μετά;»

«Εγώ… όχι… δεν θυμάμαι τίποτα» ομολόγησα.

Ο Άτο μού περιέγραψε τα συμβάντα. Εκείνος και ο Ουγκόνιο έπεσαν στο νερό, αναποδογυρίζοντας τη βάρκα μας, ενώ εγώ εγκλωβίστηκα από κάτω με το σώμα στο νερό και το κεφάλι έξω. Να γιατί οι κραυγές μου ακούγονταν πνιχτές, σαν να βρισκόμουν μέσα σε μια καμπάνα. Τρομαγμένοι απ' τον σαματά, οι αρουραίοι που αφθονούσαν στο ποτάμι πετάχτηκαν πάνω μου, λερώνοντάς με με τα εκκρίματά τους.

Άγγιξα το πρόσωπό μου. Ο αβάς έλεγε αλήθεια. Σκουπίστηκα όπως όπως, ενώ το στομάχι μου ανακατευόταν απ' την αηδία.

«Μας βοήθησε η τύχη» πρόσθεσε ο Άτο συνεχίζοντας την εξερεύνηση του νησιού «διότι με δυο φωνές καταφέραμε με τον Ουγκόνιο να διώξουμε τα βρομερά ζώα…».

«Ποντίκια, όχι ζώα» τον διόρθωσε ο Ουγκόνιο με τα μάτια καρφωμένα σε κάτι που έμοιαζε με κλουβί.

«Αρουραίοι, ποντίκια, όπως θέλεις! Με δυο λόγια, τραβήξαμε τη βάρκα και την αφεντιά σου από αυτό το καταραμένο κανάλι και καταλήξαμε σ' ετούτη την υπόγεια λίμνη. Ευτυχώς, οι τρεις κουκουλοφόροι δεν μας

ακολούθησαν. Κουράγιο! Δεν είσαι ο μόνος ξεπαγιασμένος εδώ πέρα. Κοίτα εμένα, είμαι κι εγώ μούσκεμα και καταλερωμένος. Ποιος θα το ’λεγε ότι θα χαλούσα τόσο πολλά ωραία ρούχα σ’ αυτό το καταραμένο πανδοχείο... Όμως, τώρα, ακολούθησέ με».

Μου έδειξε ένα παράξενο εργαστήρι στη μέση του νησιού.

Δυο μεγάλες λευκές πέτρες χρησίμευαν ως βάση σε δυο σανίδες σκούρες και σαπισμένες. Στο ένα από αυτά τα αυτοσχέδια τραπέζια ανακάλυψα κάμποσα εργαλεία: τσιμπίδες, μικρά μυτερά μαχαίρια και μεγάλα χασαπομάχαιρα, ψαλίδια, καθώς και διάφορες λάμες χωρίς λαβή. Πλησιάζοντας τη λάμπα πιο κοντά, πρόσεξα ότι όλα ήταν γεμάτα ξεραμένο αίμα, που το χρώμα του ποίκιλλε από το έντονο πορφυρό μέχρι το σκούρο μαύρο. Το τραπέζι βρομοκοπούσε ψοφίμι. Ανάμεσα στα μαχαίρια, υπήρχαν δύο μισολιωμένα κεριά. Ο αβάς Μελάνι τα άναψε.

Πήγα στο δεύτερο τραπέζι, στο οποίο βρίσκονταν ακόμα πιο μυστηριώδη αντικείμενα. Ένα πήλινο δοχείο ζωγραφισμένο, με καπάκι και τρύπες στα πλάγια, που μου φάνηκε γνωστό. Ένα γυάλινο φιαλίδιο, που κι αυτό δεν μου ήταν εντελώς άγνωστο. Μια μεγάλη πορτοκαλί γαβάθα, που η διάμετρός της ήταν όσο το μήκος ενός χεριού, στη μέση της οποίας υπήρχε ένα παράξενο εργαλείο που έμοιαζε με μικρογραφία αγχόνης: μια μεταλλική ράβδος στερεωμένη σε μια βάση, που κατέληγε σε δύο κυρτούς βραχίονες, τους οποίους μπορούσε κανείς να σφίξει όσο ήθελε με τη βοήθεια μιας βίδας γύρω από ένα δυστυχισμένο, μικρό πλασματάκι. Η γαβάθα ήταν γεμάτη νερό μέχρι τη μέση, έτσι ώστε η αγχόνη (που ήταν ψηλή όσο μια κανάτα) να είναι βυθισμένη στο νερό μέχρι το ύψος των βραχιόνων.

Στο έδαφος, κάτι ακόμα πιο περίεργο: ένα σιδερένιο κλουβί, στο μέγεθος μικρού παιδιού, προοριζόταν να φυλακίζει μικρόσωμα ζωντανά πετούμενα, όπως πεταλούδες και καναρίνια.

Μια κίνηση στο εσωτερικό του κλουβιού τράβηξε την προσοχή μου. Έσκυψα. Μια γκρίζα μπαλίτσα με κοίταζε φοβισμένη μέσα από ένα ξύλινο μικρό κιβώτιο γεμάτο άχυρο.

Ο Άτο έφερε τη λάμπα πιο κοντά, για να μου επιτρέψει να δω αυτό που ο ίδιος και ο Ουγκόνιο είχαν ήδη αναγνωρίσει. Έτσι ανακάλυψα ένα ποντίκι, μοναδικό όμηρο του νησιού, εμφανώς τρομοκρατημένο απ’ την παρουσία μας.

Γύρω απ’ το κλουβί υπήρχαν διάφορα περίεργα αντικείμενα, που τα εξετάσαμε με αηδία. Τεφροδόχοι γεμάτες από μια κιτρινωπή σκόνη, αποστάγματα, εκκρίματα, χολώδη υγρά, φλέματα και λάσπη. Πιθάρια με ζωικό (ή ανθρώπινο;) λίπος, ανακατεμένο με στάχτη και νεκρωμένο δέρμα, καθώς και άλλα αποκρουστικά πράγματα. Κέρατα, αποστακτήρες, φιαλίδια, ένας κουβάς με οστά που θεωρήσαμε ότι προέρχονταν από ζώα (αλλά που ο Ουγκόνιο βάλθηκε να εξετάζει προσεκτικά), ένα κομμάτι σάπιο κρέας, φλούδια από φρούτα και καρύδια, ένα πήλινο βάζο γεμάτο τούφες από μαλλιά, ένα άλλο με μικρά φίδια διατηρημένα σε οινόπνευμα, ένα δίχτυ ψαρέματος, μια φουφού με το φυσερό της, παλιά καυσόξυλα, μισοσαπισμένα φύλλα, κάρβουνο και χαλίκια. Τέλος, ένα ζευγάρι χοντρά λιγδιασμένα γάντια, μια στοίβα λερωμένα κουρέλια κι άλλα μακάβρια αντικείμενα.

«Είναι το άντρο ενός νεκρομάντη» είπα μπερδεμένος.

«Χειρότερα» απάντησε ο Άτο, ενώ συνεχίζαμε την περιπλάνησή μας σ’ αυτό το τρελό και βάρβαρο παζάρι.

«Είναι το άντρο του Ντουλτσιμπένι, ενοίκου του πανδοχείου σου».

«Και τι κάνει εδώ;» ρώτησα νευρικά.

«Δύσκολο να πει κανείς. Ένα είναι βέβαιο, θα πρέπει να επιφυλάσσει στους αρουραίους μια μεταχείριση που δεν αρέσει καθόλου στον Ουγκόνιο».

Ο τυμβωρύχος παρατηρούσε ακόμη το τραπέζι του χασάπη, χωρίς να ενοχλείται διόλου απ’ τη μυρωδιά θανάτου που ανέδιδε.

«Φυλακίζει, στραγγαλίζει, διαμελίζει… Τούτων δοθέντων, ωστόσο, αυτό ξεπερνά κάθε κατανόηση» δήλωσε τελικά.

«Χίλια ευχαριστώ. Κι εγώ στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξα» είπε ο Άτο. «Πιάνει τα ποντίκια με το δίχτυ ψαρέματος και τα βάζει στο κλουβί. Ύστερα τα χρησιμοποιεί για μια περίεργη τελετή μαγείας και τα πνίγει στην αγχόνη. Τέλος, τα διαμελίζει για να κάνει δεν ξέρω τι» πρόσθεσε ο αβάς με πικρό χαμόγελο. «Κι όλ’ αυτά για να υπακούσει πάση θυσία στις θρησκευτικές οδηγίες των γιανσενιστών του Πορ Ρουαγιάλ. Το δείγμα στο κλουβί είναι προφανώς το μόνο που επέζησε».

«Κύριε Άτο» είπα απογοητευμένος από αυτό τον θρίαμβο της χυδαιότητας «δεν έχετε την εντύπωση ότι κάποια πράγματα σας είναι ήδη γνωστά;».

Του έδειξα το φιαλίδιο που ήταν πάνω στο τραπέζι δίπλα στη μικρή αγχόνη.

Αντί για απάντηση, ο Άτο έβγαλε απ’ την τσέπη του ένα αντικείμενο που είχα ξεχάσει την ύπαρξή του. Ξεδίπλωσε το μαντίλι του και μου έδειξε τα κομμάτια του φιαλιδίου με το αίμα που είχαμε βρει στη στοά Δ. Ύστερα τα συνέκρινε με το γερό φιαλίδιο.

«Είναι ολόιδια!» συμπέρανα έκπληκτος.

Πράγματι, τα δύο φιαλίδια είχαν το ίδιο σχήμα και το ίδιο πρασινωπό χρώμα.

«Και το ζωγραφισμένο δοχείο με το καπάκι το έχουμε ξαναδεί…» επέμεινα. «Ήταν, αν δεν απατώμαι…»

«Στο μυστικό δωμάτιο του Τιρακόρντα» με βοήθησε ο Άτο.

«Ναι!»

«Κι όμως, όχι. Σίγουρα σκέφτεσαι το βάζο γύρω απ' το οποίο ψαχούλευε ο Ντουλτσιμπένι την ώρα που ο φίλος του κοιμόταν. Αυτό εδώ είναι πιο μεγάλο και τα σχέδια είναι πιο πυκνά. Αντίθετα, το διακοσμητικό θέμα και οι τρύπες στα πλάγια είναι σχεδόν ίδια, αυτό είναι σωστό. Ίσως είναι έργο του ίδιου τεχνίτη».

Το δοχείο που ανακαλύψαμε στο νησί είχε κι αυτό τρύπες αερισμού και σχέδια υδρόβιων φυτών και μικρών πλασμάτων, μάλλον γυρίνων, που κολυμπούσαν ανάμεσα από διάφορα φύλλα. Στο φως της λάμπας, άνοιξα το καπάκι και βούτηξα το δάχτυλό μου μέσα. Το δοχείο περιείχε ένα γκριζωπό υγρό, στο οποίο επέπλεαν κομμάτια από ένα άσπρο και ελαφρύ τούλι. Στο βάθος, λίγη άμμος.

«Κύριε Άτο, ο Κριστοφάνο μού είπε ότι είναι επικίνδυνο ν' αγγίζει κανείς αρουραίους όταν υπάρχει επιδημία πανούκλας».

«Το ξέρω. Το σκέφτηκα κι εγώ τις προάλλες, μετά τη συνάντησή μας με τους ετοιμοθάνατους αρουραίους που έφτυναν αίμα. Προφανώς ο Ντουλτσιμπένι δεν διακατέχεται από τέτοιου είδους φόβους».

«Νησάκι καθόλου καλούλι, καθόλου σωστούλι, καθόλου καταλληλούλι» δήλωσε ο Ουγκόνιο με σοβαρό ύφος.

«Κατάλαβα, γάιδαρε με περικεφαλαία. Θα φύγουμε αμέσως. Αντί να γκρινιάζεις, όμως, θα μπορούσες

τουλάχιστον να μας πεις πού βρισκόμαστε, αφού χάρη σ' εσένα φτάσαμε ως εδώ».

«Αλήθεια» υπερθεμάτισα. «Αν είχες πάρει τον άλλο βραχίονα του ποταμού στη διχάλα, δεν θα ανακαλύπταμε το νησί του Ντουλτσιμπένι».

«Δεν είναι εργάκι αστειάκι, γιατί στον βωμούλι γίνονται πραγματούλια και θαυματούλια».

«Α, απόψε όλες οι λέξεις τελειώνουν σε "ούλι"» ψιθύρισε ο αβάς Μελάνι σηκώνοντας τα μάτια ψηλά, σαν να βρισκόταν σε μεγάλη απόγνωση. Έμεινε για λίγο σιωπηλός και μετά φώναξε με όλη του τη δύναμη: «Λοιπόν, θα μου πει κάποιος πού στον διάολο βρίσκεται αυτή η λιμνούλα ταρατατούλα!».

Η κραυγή του αντήχησε σε όλο το σπήλαιο. Όταν έσβησε η ηχώ, ο Ουγκόνιο μου έκανε νόημα να τον ακολουθήσω. Μου έδειξε πίσω απ' τη μεγάλη πέτρα που χρησίμευε ως βάση σ' ένα απ' τα τραπέζια, κούνησε το κεφάλι κι έβγαλε ένα ακατάληπτο μουρμουρητό ικανοποίησης, απαντώντας έτσι στην πρόκληση του αβά Μελάνι.

Ο Άτο μάς πλησίασε. Πάνω στην πέτρα διαγραφόταν ένα ανάγλυφο που παρίστανε μορφές ανθρώπων και ζώων. Ο Μελάνι πήγε πιο κοντά και ψηλάφισε με τις άκρες των δαχτύλων τη σκαλισμένη επιφάνεια, σαν να αναζητούσε μια επιβεβαίωση όσων αντίκριζαν τα μάτια του.

«Εκπληκτικό. Ένας ναός του Μίθρα» ψιθύρισε. «Κοίταξε, κοίταξε. Έχει όλα όσα περιγράφουν τα εγχειρίδια: ταυροθυσία, σκορπιό...»

Στο σημείο όπου βρισκόμασταν υπήρχε παλιά ένας υπόγειος ναός στον οποίο οι αρχαίοι Ρωμαίοι λάτρευαν τον Μίθρα. Αυτός ο θεός της Ανατολής, μας εξήγησε ο Άτο, απέκτησε τέτοια φήμη, που ανταγωνιζόταν σε δημοτικότητα τον Απόλλωνα, αφού και οι δύο συμβόλιζαν

τον ήλιο. Η σκαλισμένη στην πέτρα εικόνα δεν άφηνε καμιά αμφιβολία. Έδειχνε τον θεό τη στιγμή που σκότωνε έναν ταύρο, τους όρχεις του οποίου τσιμπούσε ένας σκορπιός – τυπική αναπαράσταση του Μίθρα. Επιπλέον, οι λάτρεις του Μίθρα προτιμούσαν τις υπόγειες τοποθεσίες.

«Ανακαλύψαμε μόνο τις δύο μεγάλες πέτρες πάνω στις οποίες ο Ντουλτσιμπένι εφαρμόζει τις πρακτικές του» συμπλήρωσε ο αβάς Μελάνι. «Ίσως ο υπόλοιπος ναός βρίσκεται θαμμένος κάτω απ' τα νερά της λίμνης».

«Πώς γίνεται αυτό;»

«Εξαιτίας όλων αυτών των υπόγειων ποταμών, η γη μετατοπίζεται. Όπως θα πρόσεξες κι εσύ, αυτά τα υπόγεια δεν έχουν μόνο στοές, αλλά και σπήλαια και σπηλιές, μεγάλες κοιλότητες και ρωμαϊκά παλάτια που ενσωματώθηκαν στα κτίρια των πιο πρόσφατων αιώνων. Τα νερά των ποταμών διαβρώνουν το έδαφος. Μια σπηλιά καταρρέει, μια άλλη γεμίζει νερό, και πάει λέγοντας. Είναι η φύση της υπόγειας πόλης».

Άθελά μου σκέφτηκα τη ρωγμή που εμφανίστηκε κάτω απ' τη σκάλα του πανδοχείου λίγες μέρες νωρίτερα, αφού προηγουμένως είχε ακουστεί ένας υπόκωφος θόρυβος.

Ο Ουγκόνιο έδειχνε έντονα την ανυπομονησία του. Αποφασίσαμε, λοιπόν, να ξαναρίξουμε τη βάρκα στο νερό και να προσπαθήσουμε να γυρίσουμε πίσω. Ο Άτο ήθελε να συναντήσουμε το γρηγορότερο τον Τσιακόνιο, για να μάθει το αποτέλεσμα της εισβολής του στην οικία του Τιρακόρντα. Ευτυχώς, το πλεούμενό μας δεν είχε υποστεί κάποια σοβαρή ζημιά. Ετοιμαστήκαμε, λοιπόν, να διασχίσουμε ανάποδα το στενό κανάλι που μας είχε φέρει στον ναό του Μίθρα.

Ο Ουγκόνιο ήταν πολύ ανήσυχος. Ξαφνικά, πήδηξε απ' τη βάρκα πιτσιλίζοντάς μας και ξαναπήγε στο νησί.

«Ουγκόνιο!» του φώναξα έκπληκτος.

«Ήρεμα, θα γυρίσει γρήγορα» είπε ο αβάς Μελάνι, που είχε μαντέψει τον λόγο αυτής της απότομης κίνησης.

Πράγματι, ο Ουγκόνιο επέστρεψε αμέσως με ύφος που μαρτυρούσε ανακούφιση.

«Νησάκι καθόλου σωστούλι» μουρμούρισε ο Ουγκόνιο μέσα απ' τα δόντια του.

Είχε ελευθερώσει το τελευταίο ποντίκι.

Η επιστροφή μέσα απ' το στενό κανάλι εκτυλίχθηκε με τρόπο λιγότερο δραματικό, αλλά το ίδιο κουραστικό. Η ταχύτητά μας εμποδιζόταν απ' την κούραση που μας είχε καταβάλει και απ' το αντίθετο ρεύμα. Κανένας δεν μιλούσε. Στην πρύμνη, ο Άτο και ο Ουγκόνιο έσπρωχναν βυθίζοντας το κοντάρι στην κοίτη, ενώ εγώ ισορροπούσα το βάρος και έφεγγα με τη λάμπα μου στην πλώρη.

Σε λίγο ένιωσα την ανάγκη να σπάσω αυτή τη βαριά σιωπή, που τη διέκοπτε μόνο ο παφλασμός του βρόμικου νερού.

«Κύριε Άτο, σχετικά με τις αλλοιώσεις του υπεδάφους που προκαλούν τα υπόγεια νερά, συνέβη κάτι παράξενο. Το φυλλάδιο της αστρολογίας που κλέψαμε απ' τον Στιλόνε Πριάσο προέβλεπε για τον Σεπτέμβριο φυσικά φαινόμενα όπως οι σεισμοί. Λίγες μέρες νωρίτερα, ακούσαμε στο πανδοχείο τα σπλάχνα της γης να βρυχώνται με τρόπο περίεργο και απειλητικό. Αμέσως μετά εμφανίστηκε μια ρωγμή κάτω απ' τη σκάλα. Είναι απλώς μια τυχαία προφητεία; Ή μήπως αυτός που έγραψε το φυλλάδιο πράγματι γνώριζε ότι τέτοιου είδους φαινόμενα θα ήταν συχνότερα τον Σεπτέμβριο;»

«Μπορώ να σου πω ότι δεν πιστεύω τέτοιες ανοησίες» δήλωσε ο αβάς Μελάνι μ' ένα περιφρονητικό γέλιο

«αλλιώς θα είχα ήδη καταφύγει σε κάποιον αστρολόγο για να μου αποκαλύψει το παρόν, το παρελθόν και το μέλλον μου. Ειλικρινά δεν πιστεύω πως το γεγονός ότι γεννήθηκα στις 31 Μαρτίου μπορεί…».

«Κριός» μουρμούρισε ο Ουγκόνιο.

«Α, ναι. Ξεχνάω ότι είσαι… χμ, ότι γνωρίζεις…» είπε ο Άτο προσπαθώντας να πνίξει το γέλιο του.

Αλλά ο τυμβωρύχος δεν πτοήθηκε. Σύμφωνα με τον μεγάλο αστρολόγο Αρκαντάμ, είπε ο Ουγκόνιο με σταθερή φωνή, αυτός που γεννιέται στο ζώδιο του Κριού έχει ιδιοσυγκρασία θερμή και ξερή και εμφορείται από θυμό σε όλη τη ζωή του. Είναι κοκκινομάλλης ή ξανθός, έχει ένα σημάδι στο αριστερό πόδι και στο χέρι, άφθονη τριχοφυΐα, πυκνή γενειάδα, ανοιχτόχρωμα μάτια και λευκά δόντια, καλοσχηματισμένο σαγόνι, ωραία μύτη και μακριές βλεφαρίδες.

Ακούει προσεκτικά και εξετάζει εξονυχιστικά τα λόγια και τα έργα των άλλων, και γενικά κάθε είδους μυστικά. Όσο για το πνεύμα του, είναι μελετηρό, ανώτερο, ζωηρό και δυνατό. Θα έχει πολλούς φίλους και θα γλιτώνει απ’ το κακό. Θα υποφέρει περισσότερο από αρρώστιες του κεφαλιού, θα είναι ευφράδης, μοναχικός στη ζωή του, επινοητικός στα πρακτικά πράγματα. Θα κάνει δόλιες σκέψεις, θα πέφτει συχνά σε παγίδες και θα μπλέκεται σε επικίνδυνες ιστορίες. Οι πράξεις του σε κάθε είδους συγκρούσεις και διαπραγματεύσεις θα στέφονται πάντοτε από επιτυχία.

Σε νεαρή ηλικία θα είναι συγκρατημένος, ευέξαπτος και ντροπαλός. Θα βασανίζεται από μια εσωτερική οργή, που όμως δεν θα την εκφράζει. Θα είναι ψεύτης και κάλπικος, ευχάριστος και δουλοπρεπής, κρύβοντας κάτω από γλυκές κουβέντες υποκρισία και ψέματα, λέγοντας ένα πράγμα

και κάνοντας το αντίθετο, υποσχόμενος θαύματα και καταπατώντας τις υποσχέσεις του. Θα ζήσει ένα μέρος της ζωής του έχοντας κύρος και εξουσία. Θα είναι φιλάργυρος και θα διατάζει αγοραπωλησίες. Θα θυμώνει εύκολα και θα φθονεί, παρόλο που οι άλλοι θα τον φθονούν ακόμα περισσότερο. Κατά συνέπεια, θα έχει περισσότερους εχθρούς απ’ ό,τι φίλους. Όσο για την τύχη του, θα γνωρίσει πολλές συμφορές, οι δυσκολίες θα διαδέχονται τις ευκολίες, και θα κινδυνεύει να χάσει τα υπάρχοντά του. Θα διαθέτει μια κληρονομιά ασταθή, θα χάνει ξαφνικά ό,τι έχει κερδίσει, και πάλι ξαφνικά θα ανακτεί τα χαμένα. Κι αυτή η τύχη δεν είναι διόλου αδιάφορη.

Θα κάνει πολλά ταξίδια, θα εγκαταλείψει τη χώρα του και τους συγγενείς του. Θα γίνει πλούσιος στα σαράντα έξι και θ’ αποκτήσει υψηλά αξιώματα. Θα φέρει σε πέρας ό,τι θελήσει να κάνει και οι υπηρεσίες του θα ανταμειφθούν. Δεν θα παντρευτεί τη γυναίκα που του προορίζουν αρχικά, αλλά μιαν άλλη, απ’ την οποία θ’ αποκτήσει παιδιά. Θα αγαπήσει και θα σχετισθεί με ανθρώπους της Εκκλησίας. Αν γεννηθεί μέρα, θα αποκτήσει πλούτη και θα κερδίσει την εκτίμηση των πριγκίπων και των ηγεμόνων. Θα ζήσει ογδόντα επτά χρόνια και τρεις μήνες.

Αντί να κοροϊδέψουμε τον Ουγκόνιο, ο Άτο κι εγώ τον ακούσαμε με θρησκευτική κατάνυξη. Μάλιστα, ο αβάς Μελάνι σταμάτησε να σπρώχνει με το κοντάρι του, αντίθετα με τον τυμβωρύχο, που δεν έπαψε στιγμή να εκτελεί το καθήκον του.

«Λοιπόν» είπε ο Άτο σκεφτικά. «Πλούσιος, σωστό. Επιδέξιος στις διαπραγματεύσεις, σωστό. Ξανθά μαλλιά, τουλάχιστον μέχρι που άσπρισαν, σωστό. Ταξιδευτής, προσεκτικός ακροατής και ερευνητής των λόγων και των

πράξεων των άλλων, κι αυτό σωστό. Πυκνή γενειάδα, ωραία μάτια, λευκά δόντια, καλοσχηματισμένο σαγόνι, όμορφη μύτη, εδώ αλλάζει. Ευφράδης, πνεύμα μελετηρό, ανώτερο, ζωηρό και δυνατό, ας μου συγχωρήσει ο Θεός την έλλειψη μετριοφροσύνης, αλλά είναι σωστό. Τι άλλο; Α, ναι. Η εκτίμηση των ηγεμόνων, η συναναστροφή με ανθρώπους της Εκκλησίας και οι πονοκέφαλοι. Αγνοώ από πού άντλησε ο Ουγκόνιο αυτή τη γνώση για το ζώδιο του Κριού, αλλά σίγουρα δεν είναι αβάσιμη».

Απέφυγα να ρωτήσω τον Άτο Μελάνι αν συμφωνούσε και με τη φιλαργυρία, την οργή, τη δολιότητα, τον φθόνο, την τάση για ψέματα και απειλές, για τα οποία έκανε λόγο το ωροσκόπιό του. Και τον Ουγκόνιο γιατί δεν συμπεριέλαβε και τη ματαιοδοξία ανάμεσα στα πολλά ελαττώματα των ατόμων που γεννιούνται στο ζώδιο του Κριού. Απέφυγα, επίσης, να αναφέρω την πρόβλεψη για τον γάμο και τους απογόνους, που προφανώς ο αβάς είχε απομακρύνει απ' τη ζωή του. Προτίμησα να συγχαρώ τον τυμβωρύχο, καθώς θυμήθηκα και το περίφημο λογύδριό του για την ιατρική αστρολογία λίγες μέρες νωρίτερα.

«Τελικά, γνωρίζεις πολλά πράγματα στον τομέα της αστρολογίας».

«Διαβάζω, ακούω, λέω».

«Να ξέρεις, αγόρι μου» παρενέβη ο αβάς Μελάνι «ότι και το τελευταίο σπίτι, ο τελευταίος τοίχος, η τελευταία πέτρα αυτής της άγιας πόλης έχουν ποτιστεί με μαγείες, δεισιδαιμονίες, προλήψεις. Οι δυο φίλοι μας θα πρέπει να διάβασαν κάποιο εγχειρίδιο αστρολογίας, υπάρχουν παντού, αρκεί να μην το διακηρύσσεις δεξιά κι αριστερά. Δεν είναι παρά μια παράσταση που φτιάχτηκε για τους αφελείς. Μην ξεχνάς την περίπτωση του αβά Μοράντι».

Εκείνη τη στιγμή, ο θόρυβος του νερού τράβηξε την προσοχή μας. Είχαμε φτάσει στο σημείο όπου ο κύριος ποταμός χωριζόταν στα δύο.

«Τώρα θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τα κουπιά μας» είπε ο Άτο, ενώ η βάρκα μας παραδινόταν στα πολύ πιο γρήγορα και ορμητικά νερά του υπόγειου ποταμού.

Μια στιγμή αργότερα, κοιταχτήκαμε καταπίνοντας τη γλώσσα μας.

«Τα κουπιά» είπα «νομίζω ότι τα χάσαμε όταν εμφανίστηκαν τα τρία μέλη της Αδελφότητας της Προσευχής και του Θανάτου».

Είδα τον Άτο να κοιτάζει με μίσος τον Ουγκόνιο, σαν να απαιτούσε μια εξήγηση.

«Ο Κριός είναι και αφηρημένος» διαμαρτυρήθηκε ο Ουγκόνιο, προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να φορτώσει στον αβά την απώλεια των κουπιών.

Παρασυρμένη απ’ το ρεύμα, η μικρή βάρκα ταρακουνιόταν αδυσώπητα. Οι προσπάθειές μας να ελαττώσουμε ταχύτητα βυθίζοντας το κοντάρι μας στην κοίτη αποδείχτηκαν μάταιες.

Προχωρήσαμε αρκετά, αλλά γρήγορα ένας παραπόταμος στ’ αριστερά μας ενώθηκε με τον δικό μας, προκαλώντας ένα κύμα που μας ανάγκασε να κρατηθούμε με όλη μας τη δύναμη απ’ τα ξύλινα πλευρά της βάρκας για να μην πέσουμε στο νερό. Το ρεύμα γινόταν όλο και πιο δυνατό, ενώ τα τοιχώματα του καναλιού απομακρύνονταν ολοένα και περισσότερο.

Ο Ουγκόνιο πάλευε με το σκοινί που είχε φέρει μαζί του, προσπαθώντας να το κάνει ν’ αγκιστρωθεί σε κάποια προεξοχή, όμως οι πέτρες και τα τούβλα των τοιχωμάτων ήταν εντελώς λεία.

Ξαφνικά θυμήθηκα ότι, όταν είχαμε πρωτοφτάσει στη διχάλα, ο τυμβωρύχος είχε δώσει μια αινιγματική εξήγηση για τον λόγο που δεν είχε θελήσει να πάρει το κυρίως κανάλι.

«Είπες ότι εκείνο το ποτάμι “μύριζε”;» τον ρώτησα.

Έγνεψε καταφατικά. «Έβγαζε μια απαισιούλα μυρωδούλα».

Εκείνη τη στιγμή βρεθήκαμε σε κάτι που έμοιαζε με υδάτινο σταυροδρόμι. Δύο παραπόταμοι δεξιά και αριστερά ενώθηκαν με το δικό μας ποτάμι μέσα σ’ έναν τρομερό σαματά.

Ήταν η αρχή του τέλους. Σαν μεθυσμένη από τα αντίθετα ρεύματα, η βάρκα μας άρχισε να γυρίζει γύρω γύρω με όλο και μεγαλύτερη ταχύτητα. Αρπαχτήκαμε ο ένας απ’ τον άλλον. Σε λίγο η περιδίνηση μας έκανε να χάσουμε τελείως τον προσανατολισμό μας. Τόσο που, για μια στιγμή, είχα την εντύπωση ότι πηγαίναμε κόντρα στο ρεύμα, προς τη σωτηρία.

Συγχρόνως, πλησίαζε ένας εκκωφαντικός θόρυβος. Η λάμπα, που ο Άτο κρατούσε ψηλά καταβάλλοντας υπεράνθρωπη προσπάθεια, παρέμενε η μόνη πυξίδα μας. Γύρω από αυτό το φωτεινό σημείο, τα πάντα στροβιλίζονταν σαν τρελά. Θα ’λεγε κανείς ότι πετάμε, σκέφτηκα φοβισμένος και ζαλισμένος.

Η σκέψη μου πραγματοποιήθηκε. Το νερό εξαφανίστηκε κάτω απ’ τη βάρκα, θαρρείς και μια μαγική δύναμη μας σήκωσε ψηλά, έτοιμη να μας ακουμπήσει σε μια σωτήρια ακτή. Σαν αστραπή πέρασαν απ’ τον νου μου τα λόγια που είχε πει ο πατήρ Ρομπλέντα για τον παγκόσμιο μαγνητισμό του Κίρχερ, που απορρέει απ’ τον Θεό και ενώνει τα πάντα.

Μια τυφλή και κολοσσιαία δύναμη μας κόλλησε στον πάτο της βάρκας κι έπειτα μας τίναξε ψηλά. Ξαναβρέθηκα

στο νερό, μέσα σε μια παγωμένη δίνη, ενώ μ’ έγλειφε ένα κύμα βρομερό και τρισάθλιο. Ούρλιαξα από τρόμο και απελπισία.

Είχαμε πέσει σ’ έναν καταρράκτη, που μας έριξε σ’ ένα ποτάμι ακόμα πιο δύσοσμο και αηδιαστικό απ’ το προηγούμενο. Η βάρκα αναποδογύρισε, ενώ χάσαμε και τη λάμπα. Κάπου κάπου κατάφερνα ν’ ακουμπάω στον πυθμένα με τις μύτες των ποδιών μου. Μάλλον θα υπήρχε σ’ εκείνο το σημείο ένας βράχος, διαφορετικά θα είχα πνιγεί. Η δυσωδία ήταν απίστευτη και με το ζόρι ανέπνεα.

«Είστε ζωντανοί;» φώναξε ο Άτο μέσα στο σκοτάδι, καθώς ο σαματάς του καταρράκτη μάς ξεκούφαινε.

«Εδώ είμαι» απάντησα παλεύοντας να μην βυθιστώ.

Κάτι σκληρό με χτύπησε στο στήθος, κόβοντάς μου την ανάσα.

«Πιαστείτε, πιαστείτε απ’ τη βάρκα, είναι εδώ, ανάμεσά μας!» φώναξε ο Άτο.

Σαν από θαύμα κατόρθωσα ν’ αρπαχτώ απ’ το πλεούμενο, ενώ το ρεύμα μάς κατάπινε ξανά.

«Ουγκόνιο!» ούρλιαξε ο Άτο με όλη του τη δύναμη. «Ουγκόνιο, πού είσαι;»

Είχαμε μείνει οι δυο μας. Βέβαιοι ότι οδεύαμε προς τον θάνατο, αφεθήκαμε να μας παρασύρει το ρεύμα, πλέοντας ανάμεσα σε απερίγραπτη βρομιά.

«Μυρίζει… τώρα καταλαβαίνω» είπε ο Άτο.

«Τι καταλαβαίνετε;»

«Δεν είμαστε σ’ ένα οποιοδήποτε κανάλι, αλλά στην Κλοάκα Μάξιμα, τον μεγαλύτερο υπόνομο της Ρώμης, που τον έφτιαξαν οι αρχαίοι Ρωμαίοι».

Η ταχύτητά μας αυξήθηκε κι άλλο. Απ’ την ηχώ της φωνής μας μαντεύαμε ότι βρισκόμασταν σ’ έναν φαρδύ αλλά χαμηλοτάβανο αγωγό, που μετά βίας χωρούσε την

αναποδογυρισμένη βάρκα μας. Όσο απομακρυνόμασταν απ' τον καταρράκτη, τόσο ελαττωνόταν ο βόμβος του νερού.

Ξαφνικά, σταματήσαμε. Η βάρκα είχε σφηνωθεί στον θόλο. Σήκωσα το χέρι και υπολόγισα με τρόμο τη μικρή απόσταση που τον χώριζε απ' τα κεφάλια μας. Ο αέρας ήταν αποπνικτικός, πηχτός και αηδιαστικός.

«Τι κάνουμε τώρα;» ρώτησα λαχανιασμένος, προσπαθώντας απεγνωσμένα να κρατήσω το στόμα μου έξω απ' το νερό.

«Είναι αδύνατον να γυρίσουμε πίσω. Θα αφεθούμε στο ρεύμα».

«Δεν ξέρω να κολυμπάω!»

«Ούτε κι εγώ. Αλλά το νερό είναι παχύρρευστο. Αρκεί να επιπλέεις. Γύρισε ανάσκελα και κράτα το κεφάλι ίσιο» είπε φτύνοντας. «Κούνα κάπου κάπου τα χέρια σου, αλλά όχι απότομα, αλλιώς θα βυθιστείς».

«Κι έπειτα;»

«Κάπου θα καταλήξουμε».

«Κι αν ο θόλος χαμηλώσει κι άλλο;»

Δεν απάντησε.

Εξαντλημένοι, αφεθήκαμε στα κύματα (αν μπορούμε ν' αποκαλέσουμε έτσι αυτό τον βούρκο), μέχρι που η προφητεία μου βγήκε αληθινή. Το ρεύμα που μας παρέσυρε έγινε πιο δυνατό πάλι και κατηφορικό. Ο αέρας ήταν τόσο λίγος, που κατά διαστήματα αναγκαζόμουν να κρατάω την αναπνοή μου κι έπειτα να ανασαίνω σαν τρελός. Τα βλαβερά αέρια που εισέπνεα έτσι μου προκαλούσαν σπασμούς και μου έφερναν ίλιγγο. Θα 'λεγε κανείς ότι ετοιμαζόταν να μας καταπιεί μια μακρινή δίνη.

Ξαφνικά το κεφάλι μου χτύπησε στον θόλο της στοάς. Τα κύματα γίνονταν όλο και πιο δυνατά. Ο θάνατος πλησίαζε.

Ήθελα να κάνω εμετό, αλλά κρατήθηκα λες και θα ερχόταν η σωτηρία, και μαζί της η γαλήνη. Για τελευταία φορά άκουσα τη φωνή του Άτο, πνιχτή αλλά πολύ κοντά μου.

«Α, είναι αλήθεια, λοιπόν» ψιθύρισε.

Ένατη μέρα – 19 Σεπτεμβρίου 1683

«Κοίτα, κοίτα, λοιπόν. Αυτός εδώ είναι πολύ νέος».

Ένιωθα πάνω μου χέρια και μάτια φιλεύσπλαχνων αγγέλων. Είχα φτάσει στο τέρμα του μακρινού ταξιδιού μου. Αλλά δεν ήμουν πλέον εδώ. Το σώμα μου θα πρέπει να ήταν αλλού, καθώς απολάμβανα την ευεργετική ζεστασιά που ο Ουρανός χαρίζει σε όλες τις αγαθές ψυχές. Περίμενα να μου δείξουν τον δρόμο.

Κύλησαν μερικές στιγμές εκτός χρόνου. Έπειτα τα χέρια ενός αγγέλου με ψηλάφισαν τρυφερά. Ψίθυροι δυσνόητοι με ξυπνούσαν σιγά σιγά. Μπόρεσα επιτέλους να συλλάβω κάτι από αυτό το ουράνιο συνέδριο: «Εξέτασε καλύτερα τον άλλον».

Ύστερα από λίγα φευγαλέα, αλλά ίσως αιώνια λεπτά, κατάλαβα ότι οι ουράνιοι αγγελιοφόροι με είχαν εγκαταλείψει προσωρινά. Ίσως δεν χρειαζόμουν άλλο τη σπλαχνική βοήθειά τους. Αφέθηκα, λοιπόν, στο θείο φως που ο οικτίρμων Ουρανός έριχνε πάνω μου και πάνω στις άλλες περιπλανώμενες ψυχές.

Πέρα από κάθε προσδοκία, είχα ακόμη μάτια για να βλέπω, αυτιά για ν’ ακούω και σάρκα για ν’ απολαμβάνω την ευλογημένη και χλιαρή αυγή που με είχε τυλίξει. Άνοιξα, λοιπόν, τα βλέφαρα και ανακάλυψα μπροστά μου το θείο σύμβολο του Κυρίου μας, που είχαν χρησιμοποιήσει οι πρώτοι χριστιανοί πριν από πολλούς αιώνες: ένα θαυμάσιο ασημένιο ψάρι, που με κοίταζε με καλοσύνη. Τελικά, γύρισα το βλέμμα προς το φως. Αναγκάστηκα να φέρω αμέσως το χέρι στα μάτια μου.

Ήταν μέρα, και ήμουν ξαπλωμένος στον ήλιο, σε μιαν ακτή.

Δεν άργησα να συνειδητοποιήσω πως ήμουν ζωντανός, αν και σε κακή κατάσταση. Μάταια αναζήτησα με το βλέμμα τους δυο αγγέλους που με είχαν φροντίσει. Το κεφάλι μου πονούσε φριχτά και οι κόρες μου δεν άντεχαν το φως της ημέρας. Ξαφνικά, αντιλήφθηκα ότι δυσκολευόμουν να σταθώ όρθιος. Τα γόνατά μου έτρεμαν, ενώ η λάσπη ήταν τόσο γλοιώδης, που κινδύνευα να γλιστρήσω.

Με μισόκλειστα μάτια έριξα μια ματιά τριγύρω. Βρισκόμουν αναμφίβολα στις όχθες του Τίβερη. Ήταν χάραμα και μικρές ψαρόβαρκες έπλεαν ήρεμα στα νερά του ποταμού. Στην απέναντι όχθη υψώνονταν τα ερείπια της παλιάς γέφυρας Ρότο. Δεξιά, η θολή μορφή του νησιού Τιμπερίνα πλαισιωμένου απ’ τους δύο βραχίονες του ποταμού, που το χάιδευαν εδώ και χιλιετίες. Αριστερά, ο λόφος της Σάντα Σαμπίνα διαγραφόταν στον ήρεμο ουρανό. Τώρα ήξερα πού είχα ξεβραστεί· το στόμιο της Κλοάκα Μάξιμα, που είχε ξεράσει τον Άτο κι εμένα στο ποτάμι, ήταν λίγο πιο δεξιά. Ευτυχώς, το ρεύμα δεν μας παρέσυρε προς τα κάτω. Θυμόμουν αόριστα ότι αναδύθηκα απ’ τα νερά και σωριάστηκα εξουθενωμένος στο γυμνό χώμα. Σαν από θαύμα, είχαμε σωθεί. Αν αυτή η περιπέτεια είχε συμβεί τον χειμώνα, σκεφτόμουν, σίγουρα θα είχα παραδώσει το πνεύμα στον Κύριο.

Αντίθετα, ο σεπτεμβριάτικος ήλιος, που μόλις ανέτελλε στον καθαρό ουρανό, με αναζωογονούσε. Μόλις συνήλθα κάπως, είδα ότι ήμουν βρόμικος και παγωμένος, ενώ με συντάραζαν ρίγη.

«Άφησέ με, ηλίθιε, άφησέ με! Βοήθεια!»

Η φωνή ερχόταν από πίσω. Στράφηκα και είδα ότι ένας πυκνός φράχτης έφραζε τον δρόμο. Τον πήδηξα και

ανακάλυψα τον αβά Μελάνι ξαπλωμένο στο χώμα, γεμάτο λάσπη, αλλά ανίκανο να φωνάξει άλλο, αφού ξερνούσε. Δύο άντρες ή, μάλλον, δύο ύποπτες σιλουέτες ήταν σκυμμένες πάνω του. Μόλις με είδαν, τραβήχτηκαν απότομα και το ’βαλαν στα πόδια. Οι ψαράδες που ψάρευαν ήσυχα στο ποτάμι έδειχναν να μην έχουν πάρει είδηση τη σκηνή.

Με φριχτές συσπάσεις ο Άτο έβγαζε το νερό που είχε πιει στη διάρκεια του ναυαγίου μας. Του κράτησα το κεφάλι, ελπίζοντας ότι δεν θα πνιγόταν. Συνήλθε γρήγορα και μπόρεσε να μιλήσει και να αναπνεύσει κανονικά.

«Τους άτιμους...»

«Ησυχάστε, κύριε Άτο».

«...κλέφτες. Θα τους βρω».

Δεν βρήκα ποτέ το κουράγιο να ομολογήσω στον Άτο ότι στο πρόσωπο των δύο κλεφτών εγώ είχα δει ευλογημένους αγγέλους. Που όμως, αντί να μας φροντίσουν, είχαν ψάξει σχολαστικά τα ρούχα μας για να μας κλέψουν. Το ασημένιο ψάρι που είχα δει δεν ήταν των Επιφανίων, αλλά ένα τυχαίο ψάρι που είχε παραπέσει απ’ το καλάθι ενός ιχθυοπώλη.

«Έτσι κι αλλιώς, δεν βρήκαν τίποτα» πρόσθεσε ο Άτο φτύνοντας. «Τα λίγα πράγματα που είχα πάνω μου χάθηκαν στην Κλοάκα Μάξιμα».

«Πώς αισθάνεστε;»

«Πώς θέλεις να αισθάνομαι στην ηλικία μου;» είπε ανοίγοντας το σακάκι και το πουκάμισό του. «Αν ήταν στο χέρι μου, θα έμενα εδώ να ζεσταθώ στον ήλιο. Αλλά δεν γίνεται».

Αναπήδησα. Σε λίγο ο Κριστοφάνο θα ξεκινούσε την πρωινή βόλτα του στα δωμάτια.

Απομακρυνθήκαμε κάτω απ’ τα περίεργα βλέμματα των ψαράδων που ετοιμάζονταν να αποβιβαστούν.

Διασχίσαμε ένα δρομάκι παράλληλο με την όχθη, αφήνοντας στα δεξιά μας το Μόντε Σαβέλο. Οι λιγοστοί περαστικοί που συναντούσαμε κοίταζαν έκπληκτοι τη βρομιά στα ρούχα μας και την απόγνωση στα πρόσωπά μας. Είχα χάσει τα παπούτσια μου και περπατούσα κουτσαίνοντας και βήχοντας συνεχώς. Ο Άτο έμοιαζε με γέρο που είχε αρπάξει τα ρούχα του από κάποιο λείψανο. Αναθεμάτιζε τους ρευματισμούς και τους μυϊκούς πόνους που του είχαν προκαλέσει η υγρασία και οι τρομερές νυχτερινές προσπάθειες. Κατευθυνόμασταν προς τη Στοά της Οκταβίας, όταν έστριψε απότομα.

«Εδώ έχω πολλές γνωριμίες. Ας αλλάξουμε δρομολόγιο».

Διασχίσαμε, λοιπόν, την πλατεία Μοντανάρα και την πλατεία Καμπιτέλι. Οι περαστικοί πλήθαιναν.

Στους δαιδαλώδεις και στενούς, σκοτεινούς και υγρούς δρόμους, ξανάβρισκα την αιώνια εναλλαγή λάσπης και σκόνης, δυσοσμίας και σαματά. Γουρούνια σκάλιζαν σωρούς σκουπιδιών γύρω από χύτρες με αχνιστά ζυμαρικά και μεγάλα τηγάνια όπου, παρόλο που ήταν ακόμη πρωί, τα ψάρια σιγοψήνονταν ήδη, αδιαφορώντας πλήρως για τις προειδοποιήσεις και τα διατάγματα περί δημόσιας υγείας.

Άκουσα τον Άτο να μουρμουρίζει αηδιασμένος και εκνευρισμένος λέξεις που τις κάλυψε ο ξαφνικός θόρυβος ενός κάρου.

Μόλις ξανάγινε ησυχία, ο αβάς Μελάνι είπε:

«Μήπως τελικά πρέπει ν’ αναζητήσουμε κι εμείς, όπως τα γουρούνια, την ηρεμία μέσα στις κοπριές, τη γαλήνη στα σκουπίδια και την ανάπαυση στα μπορντέλα των σκαμμένων δρόμων; Ποιος ο λόγος να ζούμε στη Ρώμη, αν

πρέπει να μετακινούμαστε σαν ζώα και όχι σαν άνθρωποι; Σε ικετεύω, Άγιε Πατέρα, πάρε μας απ' τα σκατά!».

Του έριξα ένα ερωτηματικό βλέμμα.

«Είναι τα λόγια του Λορέντζο Πιτσάτι απ' το Ποντρεμόλι» απάντησε. «Ένα παράσιτο στην Αυλή του πάπα Ροσπιλιόζι. Όμως είχε δίκιο όταν συνέταξε αυτή την προσευχή προς τον Κλήμη Θ΄ πριν από καμιά εικοσαριά χρόνια».

«Μα, τότε λοιπόν, η Ρώμη ήταν πάντα έτσι!» αναφώνησα έκπληκτος, καθώς φανταζόμουν την παλιά πόλη σ' ένα φόντο πολύ πιο μυθικό.

«Όπως σου έχω ήδη πει, εκείνη την εποχή βρισκόμουν στη Ρώμη. Ε, λοιπόν, δεν περνούσε μέρα χωρίς να πρέπει να διορθώνουν (άτσαλα) τους δρόμους. Αν προσθέσεις τους υπονόμους και τους σωλήνες, ο κόσμος πνιγόταν στα εργοτάξια και οι δρόμοι ήταν παντού μπλοκαρισμένοι. Για να προστατευτεί κανείς απ' το νερό της βροχής και απ' τα σκουπίδια, έπρεπε να φοράει μπότες ακόμα και τον Αύγουστο. Ο Πιτσάτι είχε δίκιο· η Ρώμη έχει γίνει Βαβέλ, όπου η ζωή προχωράει μέσα σε μια συνεχή οχλοβοή. Αυτή δεν είναι πόλη, είναι στάβλος» δήλωσε ο αβάς τονίζοντας τις τελευταίες συλλαβές.

«Ο πάπας Ροσπιλιόζι δεν έκανε τίποτα για να βελτιώσει τα πράγματα;»

«Φυσικά και έκανε, αγόρι μου. Τους ξέρεις, όμως, τους Ρωμαίους. Αληθινά γαϊδούρια. Προσπάθησε, για παράδειγμα, να οργανώσει ένα δημόσιο σύστημα περισυλλογής απορριμμάτων, ενώ οι κάτοικοι διατάχθηκαν να καθαρίζουν τον δρόμο μπροστά στην πόρτα τους, κυρίως το καλοκαίρι. Αποτέλεσμα, μηδέν!»

Ξαφνικά, ο αβάς μ' έσπρωξε και πέσαμε φαρδιά πλατιά στο στενό πεζοδρόμιο. Έτσι, ίσα που σωθήκαμε και δεν

μας πάτησε μια τεράστια και πολυτελή άμαξα που έτρεχε σαν βέλος. Η διάθεση του αβά χειροτέρεψε κι άλλο.

«Σύμφωνα με τον Κάρλο Μπορομέο, δύο πράγματα είναι απαραίτητα για να επιτύχει κανείς στη Ρώμη» δήλωσε ο αβάς Μελάνι με στυφή φωνή. «Ν' αγαπάει τον Θεό και να διαθέτει άμαξα. Ξέρεις ότι υπάρχουν πάνω από χίλιες στην πόλη;»

«Ίσως αυτές προκαλούν το μακρινό βουητό που ακούω στον δρόμο, ενώ δεν περνάει κανείς» είπα μπερδεμένος. «Μα, πού πηγαίνουν όλες αυτές οι άμαξες;»

«Α, πουθενά. Οι ευγενείς, οι πρεσβευτές, οι γιατροί, οι φημισμένοι δικηγόροι και οι Ρωμαίοι καρδινάλιοι χρησιμοποιούν αποκλειστικά αυτό το μέσο, ακόμα και για σύντομες διαδρομές. Και δεν φτάνει αυτό, αλλά πολλοί διαθέτουν πάνω από μία».

«Έχουν μεγάλες οικογένειες;»

«Μπα, όχι» απάντησε ο αβάς Μελάνι γελώντας. «Κυκλοφορούν με τέσσερις ή πέντε άμαξες για ν' αποκτήσουν κύρος. Οι καρδινάλιοι και οι πρεσβευτές που πραγματοποιούν επίσημες επισκέψεις ακολουθούνται από καμιά τριακοσαριά παρατρεχάμενους. Πράγμα που εξηγεί τον φοβερό συνωστισμό και τα σύννεφα της σκόνης που μας πνίγουν καθημερινά».

«Τώρα καταλαβαίνω τη συμπλοκή που παρακολούθησα πριν από λίγο καιρό στην πλατεία στην Ποστέρουλα. Οι λακέδες που οδηγούσαν δύο άμαξες ευγενών έσπασαν ο ένας τον άλλον στο ξύλο διεκδικώντας μια θέση».

Ο Άτο έστριψε ξανά.

«Κι εδώ κινδυνεύω να με αναγνωρίσουν. Είναι ένας νεαρός ιερέας... Ας κόψουμε δρόμο προς την πλατεία Σαν Πανταλέο».

Εξαντλημένος, διαμαρτυρήθηκα για όλες αυτές τις παρακάμψεις.

«Σώπα και μην γίνεσαι στόχος» είπε ο Άτο, ισιώνοντας ξαφνικά τα λευκά μαλλιά του. «Ευτυχώς που κανένας δεν μας προσέχει μέσα σ' αυτή τη φασαρία» μουρμούρισε, προτού προσθέσει με φωνή που μετά βίας ακουγόταν: «Σιχαίνομαι να είμαι σ' αυτή την κατάσταση».

Θα ήταν πιο φρόνιμο –και ο Άτο το ήξερε– να διασχίσουμε την πολυσύχναστη αγορά της πλατείας Ναβόνα, παρά να μας δουν να περιφερόμαστε μόνοι στη μέση της πλατείας Μαντάμα ή της οδού Παριόνε.

«Πρέπει να φτάσουμε στο σπίτι του Τιρακόρντα το γρηγορότερο» είπε ο Άτο «φροντίζοντας να μην μας δουν οι φρουροί του Μπαρτζέλο που περιπολούν μπροστά στο πανδοχείο».

«Και μετά;»

«Θα προσπαθήσουμε να μπούμε στον στάβλο κι αποκεί στις υπόγειες στοές».

«Θα είναι πολύ δύσκολο. Οποιοσδήποτε θα μπορούσε να μας δει».

«Το ξέρω. Έχεις καμιά καλύτερη ιδέα;»

Ετοιμαστήκαμε, λοιπόν, να ριχτούμε μέσα στο πλήθος που συνωστιζόταν στην αγορά της πλατείας Ναβόνα. Ωστόσο, η απογοήτευσή μας ήταν μεγάλη όταν φτάσαμε σε μια πλατεία σχεδόν άδεια, όπου μικρές ομάδες ανθρώπων ήταν σκορπισμένες εδώ κι εκεί, ενώ στο κέντρο, ανεβασμένοι σ' ένα βάθρο ή μια καρέκλα, γενειοφόροι ρήτορες κουνούσαν τα χέρια αγορεύοντας και νουθετώντας τους περαστικούς. Ούτε αγορά, ούτε πωλητές, ούτε πάγκοι με φρούτα και λαχανικά, ούτε πλήθος.

«Κατάρα! Είναι Κυριακή!» φωνάξαμε σχεδόν συγχρόνως.

Δεν υπήρχε αγορά τις Κυριακές, γι' αυτό και οι δρόμοι ήταν σχεδόν άδειοι. Η καραντίνα και οι τόσες περιπέτειες είχαν αναστατώσει το ημερολόγιό μας.

Όπως τις ημέρες της γιορτής, η αγορά ήταν γεμάτη ιερείς, ιεροκήρυκες και ευσεβείς που, με εποικοδομητικά κηρύγματα στα οποία κυριαρχούσε πότε η λογική και πότε η ευφράδεια, γοήτευαν τους περίεργους, τους φοιτητές, τους λογίους, τους αργόσχολους και τους ζητιάνους, χωρίς να ξεχνάμε και τους κλέφτες, που επωφελούνταν απ' το γεγονός ότι η προσοχή των ακροατών ήταν στραμμένη αλλού για να βουτήξουν κανένα πουγκί. Η χαρούμενη καθημερινή αταξία της αγοράς είχε δώσει τη θέση της σε μια ατμόσφαιρα βαριά και επιβλητική. Ακολουθώντας τη γενική διάθεση, τα σύννεφα σκέπασαν ξαφνικά τον ήλιο.

Διασχίσαμε την πλατεία με την αίσθηση ότι ήμασταν ακόμα πιο γυμνοί και άοπλοι απ' ό,τι στην πραγματικότητα. Απομακρυνθήκαμε γρήγορα απ' το κέντρο για να πάμε στη δεξιά πλευρά, περπατώντας στις μύτες των ποδιών και ελπίζοντας πως θα περνούσαμε απαρατήρητοι. Αναπήδησα όταν είδα ένα παιδί να μας δείχνει με το δάχτυλο στον ενήλικα που το συνόδευε. Ευτυχώς, εκείνος μας έριξε μια ματιά και απέστρεψε το βλέμμα απ' την ασήμαντη και άθλια παρουσία μας.

«Στο τέλος κάποιος θα μας προσέξει! Κατάρα! Ας προσπαθήσουμε να χωθούμε στο πλήθος» είπε ο Άτο δείχνοντας μια μάζωξη κάπου κοντά μας.

Ανακατευτήκαμε, έτσι, σε μια μικρή ομάδα που στεκόταν γύρω από ένα αόρατο κεντρικό σημείο. Βρισκόμασταν δυο βήματα απ' τη μεγάλη Κρήνη των Τεσσάρων Ποταμών που έχτισε ο ιππότης Μπερνίνι. Τα τέσσερα γιγαντιαία μαρμάρινα αγάλματα των θεών των υδάτων έμοιαζαν με δικαστές, επιτείνοντας έτσι τη βαριά ατμόσφαιρα της

πλατείας. Στο κέντρο της κρήνης, ένα πέτρινο λιοντάρι με κοίταζε με ύφος άγριο και επιβλητικό. Στην κορυφή, ένας οβελίσκος με ιερογλυφικά και πάνω του μια μικρή, χρυσή πυραμίδα υψωνόταν προς τον Ύψιστο. Μήπως ήταν ο οβελίσκος τον οποίο αποκρυπτογράφησε ο Κίρχερ, όπως είχα μάθει λίγες μέρες νωρίτερα; Το πλήθος, που σπρωχνόταν για ν’ ακούσει καλύτερα το κήρυγμα, με απέσπασε απ’ τις σκέψεις μου.

Σ’ αυτό το δάσος από κεφάλια, πλάτες και ώμους, άργησα να διακρίνω τον ιεροκήρυκα. Κρίνοντας απ’ το κάλυμμα της κεφαλής του, θα πρέπει να ήταν ιησουίτης. Ο μικρόσωμος, γεμάτος άντρας με το κοκκινωπό πρόσωπο, που φορούσε ένα τρίκοχο πολύ μεγάλο για τα μέτρα του, μάγευε το ακροατήριο με τον χειμαρρώδη λόγο του.

«…Και τι σημαίνει ευσεβής βίος;» τον άκουσα να ρωτάει. «Θα σας το πω εγώ. Σημαίνει να μιλάτε λίγο, να κλαίτε πολύ, να σας σαρκάζουν, να ζείτε μέσα στην ανέχεια, μ’ ένα σώμα ανάπηρο, με τιμή λερωμένη και υπέρογκους φόρους. Μια τέτοια ζωή είναι δυνατόν να μην είναι δυστυχισμένη; Ε, λοιπόν, σας λέω ναι, είναι!»

Ακούστηκε ένα μουρμουρητό δυσπιστίας και σκεπτικισμού.

«Το ξέρω!» συνέχισε ο ιεροκήρυκας με πάθος. «Τα πνευματικά άτομα είναι συνηθισμένα σε τέτοια βάσανα. Μάλιστα, εύχονται να έχουν πολλά. Κι αν δεν βρουν κανένα στον δρόμο τους, πηγαίνουν εκείνοι να το αναζητήσουν».

Αυτήν τη φορά το μουρμουρητό πρόδιδε ανησυχία.

«Όπως ο Σίμων ο Κυρηναίος, που παρίστανε τον τρελό για να τον κοροϊδεύει ο κόσμος. Όπως ο Βερνάρδος του Κλερβό, που, ενώ είχε κακή υγεία, επέλεγε τα πιο υγρά, τα πιο απάνθρωπα ερημητήρια! Θα μπορούσαν να

αδιαφορήσουν. Τους θεωρείτε δυστυχισμένους; Όχι, όχι. Ακούστε τι λέει ο μεγάλος ιερέας Σαλβιάνο...»

Ο αβάς Μελάνι μ’ έσπρωξε για να τραβήξει την προσοχή μου.

«Ο δρόμος μού φαίνεται ελεύθερος. Ας φύγουμε».

Κατευθυνθήκαμε προς την έξοδο της πλατείας Ναβόνα που βρισκόταν κοντύτερα στο Ντοντσέλο, ελπίζοντας ότι αυτό το τελευταίο κομμάτι της επιστροφής δεν θα μας επιφύλασσε δυσάρεστες εκπλήξεις.

«Ας λέει ό,τι θέλει ο μεγάλος ιερέας Σαλβιάνο. Εγώ δεν βλέπω την ώρα ν’ αλλάξω ρούχα» είπε ο Άτο ξέπνοος.

Χωρίς να μπορώ να γυρίσω το κεφάλι μου, είχα τη δυσάρεστη εντύπωση ότι μας ακολουθούσαν.

Είχαμε βγει σχεδόν σώοι από αυτή την επικίνδυνη διαδρομή, όταν έγινε κάτι απροσδόκητο. Καθώς ο Άτο περπατούσε μπροστά μου, σύρριζα στον τοίχο ενός σπιτιού, είδα μια πόρτα ν’ ανοίγει, δυο χοντρά και αποφασιστικά χέρια να βγαίνουν από μέσα, να τον αρπάζουν δυνατά και να τον τραβούν διά της βίας. Μπροστά σ’ αυτό το φοβερό θέαμα, που ήρθε να προστεθεί στην τρομερή κούρασή μου, λίγο έλειψε να λιποθυμήσω. Έμεινα ακίνητος σαν μαρμαρωμένος, μην ξέροντας αν έπρεπε να το βάλω στα πόδια ή να ζητήσω βοήθεια, κινδυνεύοντας και στις δύο περιπτώσεις να με αναγνωρίσουν και να με συλλάβουν.

Εκείνη τη στιγμή άκουσα από πίσω μια γνώριμη φωνή, που μου φάνηκε πως ερχόταν απ’ τον ουρανό: «Βιάσου κι εσύ να μπεις στην κρυψώνα».

Μπορεί ο αβάς Μελάνι να έτρεφε μεγάλη περιφρόνηση για τους δύο τυμβωρύχους, όμως χρειάστηκε να καταβάλει τρομερή προσπάθεια για να κρύψει την ευγνωμοσύνη που ένιωσε για την επέμβασή τους. Πράγματι, όχι μόνο ο

Ουγκόνιο είχε γλιτώσει σαν από θαύμα στην Κλοάκα Μάξιμα, αλλά, αφού συναντήθηκε με τον Τσιακόνιο, μας αναζήτησε, μας βρήκε και μας έσωσε, έστω και εφαρμόζοντας λίγο ακραίες μεθόδους. Γιατί ήταν του Τσιακόνιο τα χέρια που είχαν τραβήξει τον Άτο μέσα στο κτίριο της πλατείας Ναβόνα, στο οποίο ο Ουγκόνιο με κάλεσε να μπω κι εγώ.

Δίχως να μας αφήσουν τον χρόνο να τους κάνουμε την παραμικρή ερώτηση, οι τυμβωρύχοι μάς υπέδειξαν να περάσουμε άλλη μια πόρτα και να κατέβουμε μια απότομη σκάλα, που οδηγούσε σ’ έναν στενό διάδρομο χωρίς παράθυρα. Ο Τσιακόνιο έβγαλε απ’ το λιγδιασμένο παλτό του μια λάμπα, που μου φάνηκε ήδη αναμμένη, παρόλο που μια τέτοια υπόθεση ήταν εντελώς παράλογη. Αν και ο σωτήρας μας έδειχνε το ίδιο μουσκεμένος μ’ εμάς, περπατούσε με το γνωστό γρήγορο και πηδηχτό βήμα του.

«Πού μας πηγαίνετε;» ρώτησε ο Άτο, που πρώτη φορά βρισκόταν σε μια κατάσταση την οποία δεν ήλεγχε.

«Η πλατειούλα Ναβονούλα επικίνδυνη» είπε ο Ουγκόνιο. «Για να είμαι πιο πολύ πατέρας παρά πατροκτόνος, κάτω απ’ το Πάνθεον είναι καλύτερα».

Θυμήθηκα ότι, στη διάρκεια μιας εξερεύνησης της στοάς Γ, οι τυμβωρύχοι μάς είχαν δείξει μια έξοδο που οδηγούσε στην αυλή ενός παλατιού, πίσω απ’ το Πάνθεον, στην Πιάτσα ντέλα Ροτόντα. Επί ένα τέταρτο πηγαίναμε από κελάρι σε κελάρι, περνώντας διαδοχικά πόρτες, σκάλες, έρημες αποθήκες και στοές. Κάπου κάπου ο Ουγκόνιο κουνούσε τον κρίκο με τα κλειδιά, άνοιγε μια πόρτα, περίμενε να περάσουμε και την ξανακλείδωνε δυο και τρεις φορές. Σπρωγμένοι απ’ τους τυμβωρύχους, ο Άτο κι εγώ περπατούσαμε σαν μισοπεθαμένοι, έτοιμοι να εγκαταλείψουμε τα εγκόσμια ανά πάσα στιγμή.

Φτάσαμε επιτέλους σε μια μεγάλη, ξύλινη πόρτα, που άνοιξε τρίζοντας για να βγούμε σε μια αυλή. Το φως της ημέρας μάς έκανε να κλείσουμε τα μάτια. Πήραμε ένα δρομάκι κι έπειτα, σπρώχνοντας μια καγκελόπορτα χωρίς κλειδαριά, μπήκαμε σε μια άλλη αυλή που έδειχνε εγκαταλελειμμένη.

«Βιαστείτε στη στοούλα» μας παρακάλεσε ο Ουγκόνιο δείχνοντάς μας μια ξύλινη καταπακτή στο έδαφος. Σηκώσαμε τις σανίδες και είδαμε ένα σκοτεινό πηγάδι. Πιάσαμε το σκοινί που ήταν δεμένο σε μια σιδερένια βέργα κάθετα τοποθετημένη στο στόμιο του πηγαδιού και γλιστρήσαμε προς τα κάτω. Ξέραμε πού θα καταλήγαμε, στο δίκτυο των υπόγειων στοών που συνδέονταν με το Ντοντσέλο.

Καθώς η καταπακτή έκλεινε πάνω απ’ τα κεφάλια μας, είδα τα πρόσωπα του Ουγκόνιο και του Τσιακόνιο να χάνονται στο φως. Ήθελα να ρωτήσω τον Ουγκόνιο πώς είχε καταφέρει να σωθεί απ’ το ναυάγιο στην Κλοάκα Μάξιμα, αλλά ο χρόνος μάς πίεζε. Την ώρα που κατέβαινα πιασμένος απ’ το σκοινί, είχα τη φευγαλέα εντύπωση ότι τα βλέμματά μας διασταυρώθηκαν. Για κάποιον ανεξήγητο λόγο, ήμουν σίγουρος πως μάντεψε τις σκέψεις μου. Κατάλαβε ότι ήμουν χαρούμενος που είχε σωθεί.

Αμέσως μόλις μπήκα στο δωμάτιό μου, άλλαξα γρήγορα γρήγορα ρούχα, έκρυψα τα βρόμικα και πήγα να βρω τον Κριστοφάνο, έτοιμος να δικαιολογήσω την απουσία μου λέγοντας ότι ήμουν στο κελάρι. Πολύ κουρασμένος για να είμαι σε θέση να ανησυχώ, το είχα πάρει απόφαση ότι ο γιατρός θα με βομβάρδιζε με ερωτήσεις και παρατηρήσεις στις οποίες θα ήταν αδύνατον να απαντήσω.

Όμως ο Κριστοφάνο κοιμόταν. Ταλαιπωρημένος προφανώς απ’ την κρίση της προηγουμένης, είχε ξαπλώσει στο κρεβάτι του μισόγυμνος, δίχως καν να φροντίσει να κλείσει την πόρτα του.

Δεν τον ξύπνησα. Ο ήλιος ήταν χαμηλά στον ορίζοντα. Είχα ακόμη λίγο χρόνο, προτού συναντήσω τον Ντεβιζέ στο δωμάτιο του Μπέντφορντ, και υπολόγιζα να προλάβω να πάρω κανέναν υπνάκο.

Παρά τις προσδοκίες μου, ο ύπνος μου δεν ήταν αναζωογονητικός. Στα φριχτά όνειρά μου ξανάζησα την τρομερή, υπόγεια περιπέτειά μας. Τη συνάντησή μας με την Αδελφότητα της Προσευχής και του Θανάτου και τις απαίσιες στιγμές που είχα περάσει κάτω απ’ την αναποδογυρισμένη βάρκα, τις ανησυχητικές ανακαλύψεις στο νησί του ναού του Μίθρα και τον εφιάλτη στην Κλοάκα Μάξιμα, όπου νόμιζα ότι θα πέθαινα. Να γιατί ξύπνησα ακόμα πιο κουρασμένος, όταν οι φωνές του Κριστοφάνο αντήχησαν έξω απ’ την πόρτα μου.

Ούτε ο γιατρός μού φάνηκε καλά. Μπλε κύκλοι στεφάνωναν τα μάτια του, ρυτίδες αυλάκωναν το κουρασμένο πρόσωπό του, το βλέμμα του γυάλιζε, η άλλοτε γερή και στητή κορμοστασιά του έγερνε. Δεν με χαιρέτησε και, δόξα τω Θεώ, δεν μου έκανε την παραμικρή ερώτηση για τη νύχτα που πέρασε.

Χρειάστηκε να του θυμίσω ότι, όπως συνήθως, έπρεπε να ετοιμάσουμε φαγητό για τους ενοίκους. Και, πρώτα απ’ όλα, να εφαρμόσουμε τις συμβουλές του Ρομπλέντα και να αντιμετωπίσουμε την πανούκλα του Μπέντφορντ με την κιθάρα του Ντεβιζέ. Πήγα να ενημερώσω τον ιησουίτη ότι ήμασταν έτοιμοι ν’ ακολουθήσουμε τις εντολές του. Ύστερα φωνάξαμε τον Ντεβιζέ και όλοι μαζί πήγαμε στο

διπλανό δωμάτιο, στο προσκέφαλο του καημένου του Άγγλου.

Ο νεαρός μουσικός είχε φέρει ένα σκαμνί, για να μπορέσει να παίξει στον διάδρομο και να μην εκτεθεί σε κίνδυνο μπαίνοντας στο δωμάτιο του αρρώστου. Η πόρτα θα έμενε ανοιχτή, αφήνοντας ελεύθερο τον δρόμο στους ευεργετικούς ήχους της κιθάρας – τουλάχιστον έτσι ελπίζαμε. Ο Κριστοφάνο κάθισε κοντά στο κρεβάτι του Μπέντφορντ, ώστε να μπορεί να παρακολουθεί την επίδραση της μουσικής.

Εγώ στάθηκα διακριτικά στον διάδρομο, λίγα βήματα απ' τον μουσικό. Ο Ντεβιζέ κάθισε στο σκαμνί, αναζήτησε την πιο αναπαυτική θέση και κούρδισε το όργανό του. Πρώτα ξεμούδιασε τα δάχτυλά του μ' έναν γερμανικό χορό. Έπειτα εκτέλεσε μια κουράντ και μετά έπιασε έναν ισπανικό χορό. Ύστερα σταμάτησε για να ξανακουρδίσει την κιθάρα του και να ρωτήσει πώς πήγαινε ο ασθενής.

«Τίποτε» αποκρίθηκε ο Κριστοφάνο.

Το κονσέρτο συνεχίστηκε με μια γκαβότα και μια ζίγκα.

«Τίποτε. Τίποτε, απολύτως τίποτε. Θα 'λεγα πως ούτε καν ακούει» είπε ο γιατρός απογοητευμένος και ανυπόμονος.

Τότε ο Ντεβιζέ έπαιξε επιτέλους το κομμάτι που ήλπιζα ν' ακούσω, το μόνο απ' όλους τους χορούς τους οποίους είχε εκτελέσει που ήταν ικανό να μαγνητίζει την προσοχή και την καρδιά όλων των ενοίκων του πανδοχείου. Το υπέροχο ρόντο, το οποίο είχε γράψει ο δάσκαλός του, ο Φραντσέσκο Κορμπέτα, για τη Μαρία Θηρεσία, βασίλισσα της Γαλλίας.

Όπως το φανταζόμουν, δεν ήμουν ο μοναδικός που περίμενε τις νότες με τη μοιραία γοητεία. Ο Ντεβιζέ έπαιξε το ρόντο μια φορά, έπειτα μια δεύτερη και μια τρίτη, σαν να ήθελε να μας πει ότι, για κάποιον μυστηριώδη λόγο, λάτρευε κι εκείνος αυτές τις νότες. Η σιωπή ήταν απόλυτη,

καθώς πέσαμε όλοι θύματα της ίδιας μαγείας. Παρόλο που είχαμε ακούσει πολλές φορές αυτή τη μουσική, δεν τη βαριόμασταν ποτέ.

Ωστόσο, ενώ άκουγα το ρόντο για τέταρτη φορά, οι ήχοι σβήστηκαν μπροστά σ’ ένα θαύμα. Νανουρισμένος απ’ την κυκλική επανάληψη του ρεφρέν, μια σκέψη πέρασε σαν αστραπή απ’ το μυαλό μου. Τι είχε πει ο Ντεβιζέ λίγες μέρες νωρίτερα; «Τα εναλλασσόμενα θέματα περιλάμβαναν νέες αρμονικές δοκιμασίες, που τελείωναν με απρόβλεπτο τρόπο, σαν να ήταν έξω απ’ τους κανόνες της μουσικής. Φτάνοντας στο απόγειό του, το ρόντο καταλήγει απότομα στο τέλος του».

Και τι είχε διαβάσει ο αβάς Μελάνι στην επιστολή του Κίρχερ; Ότι η πανώλη ήταν κυκλική και ότι «ο κύκλος της παρουσιάζει στο τέρμα του κάτι απρόσμενο, μυστηριώδες, ξένο προς την ιατρική: αφού φτάσει στο αποκορύφωμά της, η ασθένεια υποχωρεί ξαφνικά».

Οι λέξεις που χρησιμοποίησε ο Ντεβιζέ για να περιγράψει το ρόντο ήταν σχεδόν ίδιες με τις λέξεις με τις οποίες ο Κίρχερ περιέγραφε την πανώλη…

Περίμενα να τελειώσει η μουσική, για να κάνω στον Ντεβιζέ την ερώτηση που θα έπρεπε να του είχα κάνει προ πολλού.

«Κύριε Ντεβιζέ, αυτό το ρόντο έχει όνομα;»

«Ναι. Λέγεται *Μυστηριώδη οδοφράγματα*» πρόφερε αργά.

Έμεινα σιωπηλός, ακούγοντας τις περίεργες λέξεις που μουρμούριζε στον ύπνο του ο αβάς Μελάνι την προηγούμενη νύχτα.

Το μυαλό μου κάλπαζε ήδη σε κάποια άλλα μυστηριώδη οδοφράγματα, τα *arcanae obices* που ανέφερε ο Κίρχερ…

Κάθε σκέψη μου πέταξε μακριά. Παραδέρνοντας στη θάλασσα των αμφιβολιών και των παραισθήσεων απ’ το

βουητό που προκαλούσαν στο κεφάλι μου αυτές οι δυο λατινικές λέξεις, κόντευα να λιποθυμήσω. Σηκώθηκα απότομα και κατευθύνθηκα βιαστικά προς το δωμάτιό μου, μπροστά στο έκπληκτο βλέμμα του Κριστοφάνο και του Ντεβιζέ.

Κάτω απ’ το βάρος αυτής της ανακάλυψης και των συνεπειών της που έμοιαζαν με χιονοστιβάδα, έκλεισα την πόρτα πίσω μου.

Το τρομερό μυστήριο των *arcanae obices* του Κίρχερ, τα μυστηριώδη εμπόδια που έκρυβαν το *secretum vitae*, έπαιρναν μορφή μπροστά στα μάτια μου.

Είχα ανάγκη να μείνω εντελώς μόνος για να σκεφτώ. Όχι επειδή ήθελα να ξεκαθαρίσω τις σκέψεις μου, αλλά επειδή έπρεπε ν’ αποφασίσω με ποιον θα τις μοιραζόμουν.

Πρώτον, ο Άτο κι εγώ ακολουθούσαμε τα ίχνη των *arcanae obices*, των «μυστηριωδών εμποδίων», πίσω από τα οποία υπήρχε ο τρόπος για να νικήσουν την πανώλη, τα οποία ανέφερε ο Κίρχερ στο αλλόκοτο γράμμα του προς τον υπουργό Φουκέ. Δεύτερον, είχα ακούσει τον αβά να αναφέρει στον ύπνο του, στα γαλλικά, τη γλώσσα της αγαπημένης του χώρας, τα «μυστηριώδη οδοφράγματα» χωρίς άλλη εξήγηση. Τρίτον, απαντώντας στην ερώτησή μου για τον τίτλο του ρόντο που έπαιζε για να θεραπεύσει τον Μπέντφορντ, ο οποίος είχε προσβληθεί απ’ την πανώλη, ο Ντεβιζέ είπε ακριβώς τις ίδιες λέξεις. Ήταν προφανές ότι ορισμένα άτομα γνώριζαν πολύ περισσότερα απ’ όσα ήθελαν να παραδεχθούν.

«Μα δεν καταλαβαίνεις τίποτα, λοιπόν!» φώναξε ο αβάς Μελάνι.

Τον είχα μόλις αποσπάσει απ’ τον βαθύ ύπνο του, για να μου δώσει κάποιες εξηγήσεις. Και να που, κάτω απ’ τις

καυτές πληροφορίες μου, τα λόγια και οι κινήσεις του έπαιρναν φωτιά. Μου ζήτησε να του τις επαναλάβω, λέξη προς λέξη: ο Ντεβιζέ, που έπαιζε το ρόντο με την ελπίδα να βελτιωθεί η υγεία του Μπέντφορντ, μου ομολόγησε με το πιο φυσικό ύφος του κόσμου ότι αυτό το κομμάτι ονομαζόταν *Μυστηριώδη οδοφράγματα*.

«Με συγχωρείς, αλλά πρέπει να μ' αφήσεις μόνο μου λίγα λεπτά, για να μπορέσω να συγκεντρώσω τις σκέψεις μου» είπε, σαν να μην άντεχε το βάρος τόσων πληροφοριών.

«Ξέρετε, ωστόσο, ότι επιθυμώ να μου δώσετε εξηγήσεις και ότι...»

«Καλά, καλά. Όμως, προς το παρόν, άφησέ με να σκεφτώ».

Αναγκάστηκα να φύγω και να επιστρέψω λίγο αργότερα.

«Περίμενες να πλησιάσουμε την αλήθεια για να γίνεις εχθρός μου» είπε λυπημένα.

«Όχι εχθρός σας» βιάστηκα να τον διορθώσω. «Αλλά πρέπει να καταλάβετε...»

«Προσπάθησε να σκεφτείς» με διέκοψε.

«Αν μου το επιτρέπετε, κύριε Άτο, αυτή τη φορά είμαι σε θέση να σκεφτώ. Και σας ρωτώ: Πώς γίνεται να γνωρίζετε τον τίτλο του ρόντο, κι αυτός ο τίτλος να είναι η μετάφραση των *arcanae obices*;»

Η σκέψη ότι στρίμωχνα, έστω για λίγο, αυτό το τόσο οξυδερκές άτομο με γέμιζε περηφάνια. Τον παρατηρούσα με ύφος καχύποπτο και κατήγορο.

«Τελείωσες;»

«Ναι».

«Ε, λοιπόν» είπε τελικά «τώρα άσε με να μιλήσω. Αν κατάλαβα καλά, μ' άκουσες να μουρμουρίζω τις λέξεις "μυστηριώδη οδοφράγματα" στον ύπνο μου».

«Σωστά».

«Καλά. Όπως ξέρεις, είναι λίγο πολύ η μετάφραση των *arcanae obices*».

«Ακριβώς. Και θα ήθελα να μου εξηγήσετε μια και καλή πώς γίνεται να γνωρίζετε…»

«Σώπα, σώπα. Δεν καταλαβαίνεις, λοιπόν; Αυτό είναι το θέμα».

«Μα, εσείς…»

«Έχε μου εμπιστοσύνη για τελευταία φορά. Αυτό που θα σου πω θα σε κάνει ν' αλλάξεις γνώμη».

«Κύριε Άτο, δεν μπορώ να παρακολουθήσω άλλο αυτά τα μυστήρια. Κι έπειτα…»

«Δεν χρειάζεται να παρακολουθήσεις τίποτα. Φτάσαμε στο τέρμα. Το μυστικό των *arcanae obices* είναι μπροστά μας και σου ανήκει, ίσως μάλιστα περισσότερο απ' ό,τι σ' εμένα».

«Τι εννοείτε;»

«Ότι το είδες ή, μάλλον, το άκουσες περισσότερες φορές απ' ό,τι εγώ».

«Δηλαδή…»

«Το *secretum vitae*, το μυστικό που προστατεύει απ' την πανώλη, βρίσκεται σ' αυτή τη μουσική».

Αυτήν τη φορά, εγώ χρειάστηκα χρόνο για να συνηθίσω στην τόσο ανατρεπτική ιδέα. Το μυστικό του Κίρχερ και του Φουκέ, του Βασιλιά Ήλιου και της Μαρίας Θηρεσίας κρυβόταν μέσα στο εκπληκτικό ρόντο που τόσο με είχε μαγέψει.

Κατάπληκτος, χλώμιασα και ψέλλισα παραδομένος: «Μα, νόμιζα… Δεν είναι δυνατόν».

«Το ίδιο είπα κι εγώ στην αρχή, αλλά, αν το σκεφτείς καλύτερα, θα καταλάβεις. Άκουσε τον συλλογισμό μου. Δεν σου είπα ότι ο Κορμπέτα, ο δάσκαλος του Ντεβιζέ, ήταν

ειδικός στην τέχνη της κρυπτογράφησης μηνυμάτων ανάμεσα στις νότες της μουσικής του;»

«Ναι, μου το είπατε».

«Λοιπόν. Ο Ντεβιζέ σού αποκάλυψε μόνος του ότι ο Κορμπέτα είχε συνθέσει το ρόντο που ονομάζεται *Μυστηριώδη οδοφράγματα* και το δώρισε στη Μαρία Θηρεσία της Ισπανίας προτού πεθάνει».

«Ναι».

«Ωραία. Όπως είδες με τα μάτια σου, το ρόντο είναι αφιερωμένο στη Δεσποινίδα, σύζυγο του Λοζούν. Ο Λοζούν φυλακίζεται μαζί με τον Φουκέ. Και ο Φουκέ γνωρίζει το μυστικό της πανώλης του Κίρχερ. Την εποχή που ήταν ακόμη υπουργός, και σε συμφωνία με τον Κίρχερ, ο Φουκέ θα πρέπει να ανέθεσε στον Κορμπέτα να κρυπτογραφήσει στη μουσική του το *secretum vitae*· αυτό πρέπει να είναι το *arcanae obices*, ή τα μυστηριώδη οδοφράγματα πίσω από τα οποία κρύβεται η σωτηρία απ’ την πανώλη».

«Αλλά μου είπατε ότι και ο Κίρχερ γνώριζε πώς να κρυπτογραφεί μηνύματα στη μουσική».

«Φυσικά. Πράγματι, είναι πιθανό ο Κίρχερ να παρέδωσε στον Φουκέ το *secretum vitae* ήδη κωδικοποιημένο σε νότες, αλλά όχι σε ολοκληρωμένη μορφή. Θυμάσαι τι είπε ο Ντεβιζέ; Ο Κορμπέτα συνέθεσε το ρόντο ξαναγράφοντας μια μουσική που ήδη υπήρχε. Είμαι σίγουρος ότι αναφερόταν στον Κίρχερ. Και δεν είναι μόνον αυτά. Παίζοντας και ξαναπαίζοντας το ρόντο στην κιθάρα του, ο Ντεβιζέ τελειοποίησε την εκτέλεση, ώστε κανένας να μην μπορεί να υποψιαστεί ότι μια τόσο θεϊκή μελωδία κρύβει ένα κρυπτογραφημένο μήνυμα. Απίστευτο, έτσι; Κι εγώ ακόμα δυσκολεύομαι να το πιστέψω».

«Δηλαδή, ο υπουργός κατόρθωσε να κρατήσει μυστικό το *secretum vitae* χάρη σ’ ένα ρόντο;»

«Ναι. Είναι περίεργο που αυτές οι παρτιτούρες γλίτωσαν από την κακοτυχία που χτύπησε τον καημένο τον Νικολά».

«Και στο Πινιερόλ...»

«...εμπιστεύθηκε το μυστικό στον Λοζούν. Ξέρεις τι πιστεύω γι’ αυτό το θέμα; Ότι ο ίδιος ο Λοζούν έγραψε την αφιέρωση στη Δεσποινίδα και ότι παρέδωσε τις παρτιτούρες στη σύζυγό του για να τις μεταφέρει στη Μαρία Θηρεσία».

«Όμως ο Ντεβιζέ μού είπε πως ήταν δώρο του Κορμπέτα στη βασίλισσα».

«Σαχλαμάρες. Ήταν ένας τρόπος για να σου παρουσιάσει μια απλή ιστορία. Η αλήθεια είναι ότι μετά τον Κορμπέτα, και προτού φτάσει στη Μαρία Θηρεσία, αυτό το ρόντο πέρασε απ’ τα χέρια του Φουκέ, του Λοζούν και της Δεσποινίδας».

«Υπάρχει όμως κάτι που μου διαφεύγει, κύριε Άτο. Εσείς δεν λέγατε ότι ο Λοζούν φυλακίστηκε στο Πινιερόλ, δίπλα στον υπουργό, με σκοπό να του αποσπάσει το μυστικό του;»

«Είναι πιθανόν ο Λοζούν να ήταν υπηρέτης δύο αφεντάδων. Αντί να κατασκοπεύει και τελικά να προδώσει τον Φουκέ, προτίμησε να του εξηγήσει τα πάντα, πόσο μάλλον που ο Σκίουρος είχε τετράγωνο μυαλό. Ο Λοζούν, λοιπόν, τον βοήθησε να ανταλλάξει την ελευθερία του με το *secretum morbi*. Όμως, κι αυτό προς τιμήν του, παρέλειψε να αποκαλύψει στην Αυτού Μεγαλειότητα τον βασιλιά ότι ο Φουκέ γνώριζε και το *secretum vitae*, δηλαδή το ρόντο. Ή, μάλλον, η Δεσποινίς και ο Λοζούν άρπαξαν την ευκαιρία να εκδικηθούν τον βασιλιά και έδωσαν το πολύτιμο αντίδοτο στους εχθρούς του. Επικεφαλής των οποίων –κι αυτό το λέω μετά λύπης μου– βρισκόταν η βασίλισσα και σύζυγός του, η Μαρία Θηρεσία».

Σκεφτικός, επανέλαβα μέσα μου όλα τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε ο Άτο.

«Πράγματι, υπάρχει κάτι περίεργο σ’ αυτή τη μουσική» παρατήρησα ξετυλίγοντας το κουβάρι της μνήμης μου. «Θα ’λεγε κανείς ότι… πάει κι έρχεται, πάντα ίδια και πάντα διαφορετική. Δυσκολεύομαι να το εξηγήσω, αλλά μου θυμίζει αυτό που έγραψε ο Κίρχερ στο θέμα της πανώλης: η ασθένεια απομακρύνεται και επιστρέφει, απομακρύνεται και επιστρέφει, κι έπειτα πεθαίνει αφού φτάσει στο αποκορύφωμά της. Είναι σαν να μιλούσε… η μουσική».

«Ακόμα καλύτερα. Η αλήθεια είναι ότι από την πρώτη φορά που άκουσα αυτό το ρόντο, προτού επιβληθεί η καραντίνα, είχα την εντύπωση ότι περιείχε κάτι μυστηριώδες και ανείπωτο».

Μέσα στη δίνη των σκέψεων, είχα ξεχάσει εντελώς τον λόγο για τον οποίο είχα τρέξει στο δωμάτιο του αβά Μελάνι. Ήθελα να μου εξηγήσει τις λέξεις που πρόφερε στον ύπνο του. Όμως ο Άτο ξανάρχισε να μιλάει.

«Άκουσέ με καλά. Μας μένουν ακόμη δύο προβλήματα να λύσουμε. Πρώτον, ποιος χρησιμοποιεί το αντίδοτο του *secretum vitae* κατά του *secretum morbi*, δηλαδή κατά του Χριστιανικότατου Βασιλιά; Και δεύτερον, τι μαγειρεύει ο Ντουλτσιμπένι; Ο οποίος ταξίδευε μαζί με τον Ντεβιζέ και τον Φουκέ, προτού ο καημένος ο φίλος μου…» –η φωνή του Άτο πνίγηκε ξανά στη συγκίνηση– «…σβήσει στο πανδοχείο σου».

Ήμουν έτοιμος να του θυμίσω ότι έπρεπε επίσης να ανακαλύψουμε σε ποιον, ή σε τι, οφειλόταν ο περίεργος θάνατος του Φουκέ και τι είχαν απογίνει τα μαργαριτάρια μου, όταν μου ανασήκωσε πατρικά το πιγούνι και πρόσθεσε: «Θα σου κάνω μια ερώτηση. Αν ήξερα ποια

πόρτα να χτυπήσω για να βρω τα *arcanae obices* που ανέφερε ο Κίρχερ, θα έχανα τον χρόνο μου μαζί σου;»

«Ίσως όχι».

«Και βέβαια όχι. Θα προσπαθούσα ν' αποσπάσω κατευθείαν απ' τον Ντεβιζέ το μυστικό του ρόντο του. Ίσως το κατάφερνα χωρίς μεγάλες δυσκολίες. Είναι πιθανόν ο Ντεβιζέ να αγνοεί τι ακριβώς κρύβεται στο ρόντο, καθώς και τους περίεργους δεσμούς ανάμεσα στον Κορμπέτα, τον Λοζούν και τη Δεσποινίδα».

Εκείνη τη στιγμή, οι ματιές μας διασταυρώθηκαν.

«Όχι, αγόρι μου. Πρέπει να σου ομολογήσω ότι μου είσαι πολύτιμος και δεν σκέφτηκα ποτέ να σε ξεγελάσω για να μου προσφέρεις τις υπηρεσίες σου. Ωστόσο, ο αβάς Μελάνι πρέπει να σου ζητήσει μια τελευταία θυσία. Θα με υπακούσεις άλλη μια φορά;»

Αντί για την απάντησή μου, ακούστηκε ένα ουρλιαχτό. Δεν δυσκολεύτηκα να αναγνωρίσω τη φωνή του Κριστοφάνο.

Έτρεξα αμέσως στο δωμάτιο του Μπέντφορντ.

«Θρίαμβος! Θαύμα! Νίκη!» επαναλάμβανε ο γιατρός ασθμαίνοντας, με το πρόσωπο κατακόκκινο απ' τη συγκίνηση, το χέρι πάνω στην καρδιά, την πλάτη κολλημένη στον τοίχο για να μην πέσει.

Καθισμένος στην άκρη του κρεβατιού του, ο νεαρός Άγγλος Έντουαρντ Μπέντφορντ έβηχε δυνατά.

«Μπορώ να έχω ένα ποτήρι νερό;» ρώτησε με βραχνή φωνή, σαν να έβγαινε από βαθύ ύπνο.

Ένα τέταρτο αργότερα, όλο το πανδοχείο στριμωχνόταν γύρω απ' τον έκπληκτο Ντεβιζέ, μπροστά στην πόρτα του Μπέντφορντ. Ενθουσιασμένοι και άφωνοι απ' την ευχάριστη εξέλιξη, οι ένοικοι του Ντοντσέλο είχαν

συρρεύσει σαν ζωηρό ρυάκι στον διάδρομο του πρώτου ορόφου και τώρα αντάλλασσαν επιφωνήματα θαυμασμού και ερωτήσεις στις οποίες δεν περίμεναν απάντηση. Ακόμη δεν τολμούσαν να πλησιάσουν τον Κριστοφάνο και τον αναστημένο Άγγλο. Στο μεταξύ, ο γιατρός είχε ξαναβρεί την ψυχραιμία του και τώρα εξέταζε προσεκτικά τον ασθενή του. Η ετυμηγορία βγήκε γρήγορα: «Είναι καλά. Είναι πολύ καλά, διάολε! Θα ’λεγα μάλιστα ότι ποτέ δεν ήταν καλύτερα» δήλωσε ο Κριστοφάνο, προτού ξεσπάσει σ’ ένα ηχηρό γέλιο που απλώθηκε σε όλο το κτίριο.

Αντίθετα με τον κύριο Πελεγκρίνο, το αφεντικό μου, ο Μπέντφορντ είχε συνέλθει εντελώς. Ρώτησε τι συνέβη, γιατί το σώμα του ήταν γεμάτο επιδέσμους και τα μέλη του πονούσαν, χωρίς να ξέρει ότι το άνοιγμα των οιδημάτων και οι αφαιμάξεις τον είχαν κάνει να υποφέρει του κόσμου τα μαρτύρια.

Δεν θυμόταν τίποτα. Άκουγε τις ερωτήσεις που του έκαναν οι ένοικοι και πρώτος πρώτος ο Μπρενότσι, ανοίγοντας διάπλατα τα μάτια και κουνώντας το κεφάλι με ύφος κουρασμένο.

Κοιτάζοντάς τους πιο προσεκτικά, διαπίστωσα ότι δεν είχαν όλοι οι ένοικοι την ίδια διάθεση. Η συγκινημένη σιωπή του Ντεβιζέ και η ωχρότητα του Ντουλτσιμπένι ξεχώριζαν απ’ τη χαρά του πατέρα Ρομπλέντα, του Μπρενότσι, του Στιλόνε Πριάσο και της Κλορίντιά μου (που μου χάρισε ένα ωραίο χαμόγελο). Είδα έναν συλλογισμένο Άτο Μελάνι να ρωτάει κάτι τον Κριστοφάνο, προτού απομακρυνθεί κι αρχίσει να κατεβαίνει τη σκάλα.

Εκείνη τη στιγμή, και μέσα στη γενική αναταραχή, ο Μπέντφορντ κατάλαβε επιτέλους ότι είχε προσβληθεί από πανώλη και ότι επί μέρες τον θεωρούσαμε καταδικασμένο. Χλώμιασε.

«Μα τότε, το όραμα…» φώναξε.

«Ποιο όραμα;» ρωτήσαμε όλοι μαζί.

«Ε, μου φάνηκε πως ήμουν στην Κόλαση».

Όπως μας είπε, μόνο ένα πράγμα θυμόταν απ᾽ την αρρώστια του. Μια ξαφνική αίσθηση ότι έπεφτε αργά προς τα κάτω και προς τις φλόγες. Για ένα ακαθόριστο διάστημα, είχε δει να στέκεται μπροστά του ο ίδιος ο Εωσφόρος. Ο δαίμονας, που είχε δέρμα πρασινωπό, μουστάκι και ένα μικρό γενάκι (ακριβώς όπως ο Κριστοφάνο, είπε), του έχωσε στον λαιμό ένα από τα μακριά νύχια του, απ᾽ όπου έβγαιναν φλόγες, και προσπάθησε να του ξεριζώσει την ψυχή. Αποτυγχάνοντας, ο Εωσφόρος άρπαξε το δίκρανο και τον τρύπησε πολλές φορές, μέχρι που στέρεψε από αίμα. Το αποτρόπαιο τέρας γράπωσε ύστερα το σώμα του και το έριξε μέσα σε καυτή πίσσα. Ο Μπέντφορντ ορκίστηκε ότι τα πάντα του φάνηκαν εντελώς αληθινά και ότι δεν θα πίστευε ποτέ ότι μπορεί κανείς να υποφέρει τόσο. Ούτε που ήξερε ο νέος άντρας πόσο καιρό έμεινε στην πίσσα, μέσα σε φριχτούς πόνους, ζητώντας συγχώρεση απ᾽ τον Θεό για όλες τις αμαρτίες του και τη λίγη πίστη του και ικετεύοντας τον Ύψιστο να τον πάρει από αυτή την Κόλαση. Κι ύστερα τον αγκάλιασε το σκοτάδι.

Ακούσαμε την αφήγησή του μέσα σε απόλυτη σιωπή. Όμως τώρα οι ένοικοι συναγωνίζονταν μεταξύ τους για το ποιος θα φώναζε πιο δυνατά για το θαύμα. Ο πατήρ Ρομπλέντα, που σταυροκοπιόταν συνεχώς κατά τη διάρκεια της περιγραφής, πλησίασε τον Μπέντφορντ και, συγκινημένος, έκανε το σημείο του σταυρού και τον ευλόγησε. Ορισμένοι ένοικοι γονάτισαν κάνοντας κι αυτοί τον σταυρό τους.

Μόνο ο γιατρός είχε σκυθρωπιάσει. Όπως κι εγώ, έτσι κι εκείνος γνώριζε καλά τι σήμαινε αυτό το όραμα. Ήταν η παραληρηματική ανάμνηση της φριχτής θεραπείας στην οποία είχε υποβάλει τον Άγγλο, όταν κείτονταν αναίσθητος. Το διαβολικό νύχι που ήθελε να του ξεριζώσει την ψυχή ήταν τα μοσχοχτάποδα με τα οποία ο Κριστοφάνο είχε προκαλέσει τους εμετούς. Και δεν δυσκολευτήκαμε ν’ αναγνωρίσουμε στο δίκρανο του Εωσφόρου τα εργαλεία με τα οποία ο γιατρός είχε καταξεσκίσει τον ασθενή του. Τέλος, η καυτή πίσσα δεν ήταν άλλη απ’ το καζάνι με το βραστό νερό πάνω απ’ το οποίο τοποθετήσαμε τον Μπέντφορντ για ατμόλουτρο.

Ο νεαρός Άγγλος δήλωσε ότι πεινούσε, παρόλο που το στομάχι του έκαιγε. Ο Κριστοφάνο με διέταξε να ζεστάνω λίγη απ’ τη σούπα της προηγουμένης. Θα τον δυνάμωνε, ενώ θα καταπράυνε τα έντερά του. Αλλά ο Μπέντφορντ δεν πρόλαβε να φάει. Αποκοιμήθηκε αμέσως.

Αποφασίσαμε να τον αφήσουμε να ξεκουραστεί και κατεβήκαμε όλοι στις τραπεζαρίες του ισογείου. Οι ένοικοι δεν έδειχναν να νοιάζονται καθόλου που είχαν εγκαταλείψει τα δωμάτιά τους δίχως την άδεια του γιατρού, και ο Κριστοφάνο δεν σκέφτηκε ότι έπρεπε να τους επιπλήξει και να τους υποχρεώσει να γυρίσουν πίσω. Με την πανώλη να μας εγκαταλείπει, η απομόνωση καταργήθηκε με μια σιωπηρή συμφωνία. Κανένας δεν την ανέφερε.

Οι ένοικοι του Ντοντσέλο φαίνονταν κι αυτοί πεινασμένοι. Έτσι, πήγα στο κελάρι αποφασισμένος να ετοιμάσω ένα πιάτο γευστικό και θρεπτικό, για να γιορτάσουμε το γεγονός. Όση ώρα πάλευα να εντοπίσω αμελέτητα και ποδαράκια ζαρκαδιού, γλυκάδια, αρνίσια μπούτια και κοτόπουλα, χωμένος μέσα στα κιβώτια με το

χιόνι, ένα σωρό σκέψεις συνωστίζονταν στο μυαλό μου. Με ποιον μυστηριώδη τρόπο είχε θεραπευθεί ο Μπέντφορντ; Αφού ο Ντεβιζέ έπαιξε ακολουθώντας τις συμβουλές του πατέρα Ρομπλέντα, μήπως τελικά ο ιησουίτης είχε δίκιο για τον μαγνητισμό της μουσικής; Ωστόσο, μήπως δεν ήταν επίσης αλήθεια ότι ο Άγγλος ξύπνησε μόλις άκουσε τα *Μυστηριώδη οδοφράγματα* και όχι νωρίτερα;... Κι αυτό το ρόντο δεν υποτίθεται ότι είναι το *secretum vitae* κρυπτογραφημένο; Ή τουλάχιστον έτσι φανταζόταν ο αβάς Μελάνι. Και να που η μελωδία αποδεικνυόταν πραγματικό φάρμακο... Όχι, δεν ήταν δυνατό να βάλω σε τάξη όλα αυτά τα γεγονότα. Έπρεπε να μιλήσω το συντομότερο στον αβά Μελάνι.

Ανεβαίνοντας, άκουσα τη φωνή του Κριστοφάνο. Στην τραπεζαρία είδα ότι ο Άτο ήταν μαζί με τους υπόλοιπους.

«Τι να πω;» αναρωτιόταν ο γιατρός απευθυνόμενος στην ομήγυρη. «Οφείλεται στον μαγνητισμό της μουσικής, όπως υποστηρίζει ο πατήρ Ρομπλέντα, ή στις φροντίδες μου; Το αγνοώ. Όμως η αλήθεια είναι πως δεν γνωρίζουμε γιατί η πανώλη εξαφανίζεται τόσο ξαφνικά. Το πιο περίεργο είναι ότι ο Μπέντφορντ δεν έδειχνε το παραμικρό σημάδι βελτίωσης. Μάλιστα, ήταν στα πρόθυρα του θανάτου κι ετοιμαζόμουν να σας πληροφορήσω ότι κάθε ελπίδα είχε χαθεί».

Ο Ρομπλέντα κουνούσε το κεφάλι του για να δείξει ότι γνώριζε από πρώτο χέρι αυτές τις στιγμές της απελπισίας.

«Ένα μόνο μπορώ να σας πω» συνέχισε ο Κριστοφάνο. «Δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει κάτι τέτοιο. Σύμφωνα με ορισμένους, αυτές οι μυστηριώδεις αναρρώσεις εξηγούνται απ’ το γεγονός ότι η πανώλη δεν εγκαθίσταται στα έπιπλα, στα σπίτια ή σε άλλα υλικά πράγματα. Μπορεί να εξαφανιστεί απ’ το βράδυ ως το

πρωί. Ήμουν εδώ στη διάρκεια της επιδημίας του 1656 και θυμάμαι ότι, ελλείψει κατάλληλου φαρμάκου, αποφασίσαμε να ζητήσουμε απ’ τον κόσμο να νηστέψει και να κάνει πολλές λιτανείες ξυπόλυτος. Οι άνθρωποι ζητούσαν συγχώρεση για τις αμαρτίες τους με πρόσωπο γεμάτο δάκρυα, φορώντας μόνο ένα τρίχινο ράσο, βουτηγμένοι στη θλίψη και τη λύπη. Ο Θεός τούς έστειλε τότε τον αρχάγγελο Γαβριήλ, που ο ρωμαϊκός λαός είδε στις 8 Μαΐου πάνω απ’ το Φρούριο, με μια ματωμένη ρομφαία στο χέρι. Εκείνη την ημέρα η πανώλη πέθανε και η επιδημία εξαφανίστηκε από κάθε αντικείμενο, κυρίως απ’ τα ρούχα και τα κρεβάτια, που αποτελούν συνήθως το όχημα της επικίνδυνης μόλυνσης. Και δεν είναι μόνον αυτά. Οι ιστορικοί της αρχαιότητας αναφέρουν κι εκείνοι παρόμοια γεγονότα. Το έτος 567, λένε, υπήρξε μια ορεινή πανούκλα που χτύπησε σκληρά όλο τον κόσμο, με αποτέλεσμα να γλιτώσει μόνο το ένα τέταρτο του πληθυσμού. Όμως η ασθένεια εξαφανίστηκε ξαφνικά».

«Το 1468» πήρε τον λόγο ο Μπρενότσι «η πανώλη θέρισε στη Βενετία τριάντα έξι χιλιάδες ψυχές, και πάνω από είκοσι χιλιάδες στην Μπρέσια. Πολλές πόλεις εκκενώθηκαν εντελώς. Αλλά και οι δύο επιδημίες χάθηκαν ξαφνικά, χωρίς ν’ αφήσουν πίσω τους καμία εστία. Το ίδιο συνέβη και στη διάρκεια άλλων επιδημιών. Το 1485, η πανώλη χτύπησε ξανά τη Βενετία σκοτώνοντας πολλούς ευγενείς, μεταξύ των οποίων τον Τζιοβάνι Μοτσενίγο. Το 1527 εμφανίστηκε πάλι σε όλο τον κόσμο, προτού πλήξει σκληρά τη Βενετία το 1556, παρόλο που χάρη στην καλή διοίκηση των συγκλητικών δεν υπήρξαν πολλοί θάνατοι. Όλες αυτές οι επιδημίες εξαφανίστηκαν σε μια δεδομένη στιγμή, χωρίς ν’ αφήσουν ίχνη πίσω τους. Πώς, πώς να

εξηγήσει κανείς κάτι τέτοιο;» ρώτησε με πάθος και πρόσωπο κατακκόκινο.

«Ε, λοιπόν, μέχρι τώρα προτίμησα να σιωπήσω για να μην προκαλέσω την κακή μας τύχη» πρόσθεσε ο Στιλόνε Πριάσο με σοβαρότητα «αλλά οι αστρολόγοι ισχυρίζονται ότι τις δύο τελευταίες εβδομάδες του Αυγούστου και τις τρεις πρώτες του Σεπτεμβρίου, εξαιτίας της αρνητικής επίδρασης του Σείριου, όλοι όσοι έχουν προσβληθεί από πανώλη θα πεθάνουν μέσα σε δυο ή τρεις μέρες, για να μην πω σε είκοσι τέσσερις ώρες. Πράγματι, στη διάρκεια της πανούκλας του Λονδίνου, το 1665, πάνω από τρεις χιλιάδες άνθρωποι χάθηκαν μέσα σε μια νύχτα, μεταξύ μίας και τρεις τα ξημερώματα. Αντίθετα, τίποτα τέτοιο δεν έγινε σ’ εμάς».

Ένα ρίγος φόβου και ανακούφισης διέτρεξε τη μικρή ομήγυρη, ενώ ο πατήρ Ρομπλέντα σηκώθηκε για να πάει στην κουζίνα. Μόλις τα αμελέτητα, το μπούτι του αρνιού και τα κοτόπουλα άρχισαν να σκορπίζουν γλυκές μυρωδιές, ετοίμασα έναν ζωμό με σπαράγγια και αγουρίδα, για να προετοιμάσω τα στομάχια των ενοίκων.

«Θυμάμαι τη Ρώμη, το 1656» ξανάρχισε ο Κριστοφάνο «στην καρδιά της επιδημίας. Τότε ήμουν νέος γιατρός, κι ένας απ’ τους συναδέλφους μου, που είχε έρθει να μ’ επισκεφθεί, με πληροφόρησε ότι η μανία της επιδημίας είχε αρχίσει να κοπάζει. Ωστόσο, την ίδια εβδομάδα, ο απολογισμός ήταν ο χειρότερος της χρονιάς, πράγμα που τόνισα στον συνάδελφό μου, ρωτώντας τον στη συνέχεια από πού ορμώμενος κατέληγε σε τέτοια συμπεράσματα. Μου έδωσε τότε την πιο απρόσμενη απάντηση: “Κρίνοντας απ’ τον αριθμό των κρουσμάτων που έχουμε σήμερα, η πανώλη θα προκαλούσε τριπλάσιους θανάτους αν είχε την ορμή που έδειχνε να έχει πριν από δύο εβδομάδες.

Πράγματι, θα σκότωνε τους ασθενείς μέσα σε δυο τρεις μέρες, ενώ τώρα πεθαίνουν σε οκτώ ή δέκα. Επιπλέον, πριν από δεκαπέντε μέρες είχαμε μια ανάρρωση για κάθε πέντε θανάτους, ενώ τώρα οι θεραπευμένοι είναι τρεις. Μπορείτε να είστε βέβαιος ότι ο αριθμός των θυμάτων θα ελαττωθεί την ερχόμενη βδομάδα, ενώ θα αυξηθεί ο αριθμός των θεραπευμένων. Η ασθένεια έχασε την καταστρεπτική της δύναμη. Μπορεί, λοιπόν, να έχουμε υπερβολικά πολλούς ασθενείς, θα έχουμε όμως και πολύ λιγότερους θανάτους"».

Ο συνάδελφός του είχε δίκιο, μας είπε ο Κριστοφάνο. Έπειτα από έναν μήνα, ο αριθμός των νεκρών είχε μειωθεί, ενώ οι άρρωστοι ήταν δεκάδες χιλιάδες.

«Η ασθένεια είχε χάσει τον καταστρεπτικό της χαρακτήρα» επανέλαβε ο γιατρός. «Όχι όμως σταδιακά, αλλά στο αποκορύφωμά της, τη στιγμή που είχαμε απελπιστεί εντελώς. Ακριβώς ό,τι συνέβη και με τον νεαρό Άγγλο».

«Μόνο το χέρι του Θεού μπορεί να εμποδίσει τόσο γρήγορα την εξάπλωση μιας τέτοιας αρρώστιας» παρατήρησε ο ιησουίτης συγκινημένος.

Ο Κριστοφάνο έγνεψε με το κεφάλι. «Η ιατρική ήταν ανήμπορη μπροστά στην επιδημία. Η ασθένεια θέριζε τον κόσμο σε κάθε γωνιά του δρόμου, κι αν αυτό συνεχιζόταν για άλλες δύο ή τρεις εβδομάδες, δεν θα υπήρχε πλέον ψυχή ζώσα στη Ρώμη».

Έχοντας χάσει τον θανατηφόρο χαρακτήρα της, συνέχισε ο γιατρός, η αρρώστια σκότωνε πλέον μόνο λίγους απ' τους ασθενείς. Οι ίδιοι οι γιατροί είχαν εκπλαγεί. Παρατηρούσαν ότι η κατάσταση των αρρώστων βελτιωνόταν, ότι ίδρωναν πολύ, ότι τα οιδήματά τους ωρίμαζαν, ότι τα σπυριά ξεφούσκωναν και ο πυρετός τους

έπεφτε, ενώ δεν υπέφεραν από πονοκεφάλους. Οι γιατροί, οι οποίοι δεν φημίζονται για την πίστη τους, αναγκάστηκαν να παραδεχτούν ότι η ξαφνική υποχώρηση της επιδημίας οφειλόταν σε κάποια δύναμη υπερφυσική.

«Οι δρόμοι γέμισαν ανθρώπους που είχαν γίνει καλά, που περπατούσαν με δεμένο λαιμό και κεφάλι, που κούτσαιναν εξαιτίας των πληγών στους βουβώνες, αλλά παραληρούσαν από χαρά επειδή είχαν γλιτώσει τον κίνδυνο».

Τότε ο Ρομπλέντα σηκώθηκε, έβγαλε έναν σταυρό κάτω απ’ το μαύρο ράσο του, τον σήκωσε ψηλά και αναφώνησε με ύφος σοβαρό: «Τι θαύμα, Θεέ μου! Χθες ακόμη ήμασταν θαμμένοι ζωντανοί και σήμερα μας ανέστησες!».

Γονατίσαμε πλημμυρισμένοι ευγνωμοσύνη και τραγουδήσαμε ύμνους στον Ύψιστο. Έπειτα, μόλις σέρβιρα το γεύμα, οι ένοικοι βάλθηκαν να τρώνε με μεγάλη όρεξη.

Όσο για μένα, δεν μπορούσα να βγάλω απ’ το μυαλό μου τα λόγια του γιατρού. Η πανώλη διέγραφε έναν μυστηριώδη φυσικό κύκλο κι έπειτα, φτάνοντας στο αποκορύφωμά της, έχανε τη δύναμή της, έπαυε να είναι θανατηφόρα και εξαφανιζόταν εντελώς. Χανόταν με τον ίδιο μυστηριώδη τρόπο με τον οποίο εμφανιζόταν. *Morbus crescit sicut mortales, senescit ex abrupto*... η ασθένεια αναπτύσσεται όπως οι θνητοί και ξαφνικά γερνάει. Αυτές δεν ήταν οι λέξεις που ο αβάς Μελάνι διάβασε στην αλλόκοτη επιστολή του πατρός Κίρχερ, την οποία είχαμε βρει στην περισκελίδα του Ντουλτσιμπένι;

Αφού έφαγα γρήγορα γρήγορα στην κουζίνα, πήγα να βρω τον Άτο στην τραπεζαρία. Μια ματιά ήταν αρκετή· θα πήγαινα στο δωμάτιό του αμέσως μόλις μπορούσα.

Πήγα φαγητό στον Πελεγκρίνο, που θα ήταν καλά εάν δεν υπέφερε από πονοκεφάλους. Ο γιατρός μού είπε πως θα αναλάμβανε εκείνος να ταΐσει τον Άγγλο.

«Κύριε Κριστοφάνο, δεν γίνεται να παρακαλέσουμε τον Ντεβιζέ να παίξει στο δωμάτιο του αφεντικού μου, μήπως ξαναβρεί κι αυτός το σφρίγος του;» ρώτησα.

«Δεν νομίζω ότι θα ήταν αποτελεσματικό, αγόρι μου. Δυστυχώς, τα πράγματα δεν έγιναν όπως ήλπιζα. Ο Πελεγκρίνο δεν θα συνέλθει γρήγορα. Μελέτησα την πρόοδό του τις τελευταίες μέρες. Είμαι σίγουρος πως δεν πρόκειται ούτε για πετέχεια ούτε για πανώλη, όπως θα κατάλαβες κι εσύ».

«Μα, τότε, τι έχει;» ρώτησα συγκινημένος απ' το απλανές βλέμμα του πανδοχέα.

«Αίμα στο κεφάλι, εξαιτίας της πτώσης του στη σκάλα. Έναν σβόλο από αίμα, που θα απορροφηθεί πολύ αργά, αφού θα έχουμε βγει σώοι και αβλαβείς από αυτό το μέρος. Όμως, μην φοβάσαι, ο αφέντης σου έχει μια σύζυγο, σωστά;» είπε κι έφυγε.

Καθώς τάιζα τον Πελεγκρίνο, σκεφτόμουν με σφιγμένη καρδιά τι θα υπέφερε μόλις επέστρεφε η γυναίκα του και τον έβρισκε σ' αυτή την κατάσταση.

«Θυμάσαι τι διαβάσαμε;» με ρώτησε ο Άτο μόλις μπήκα στο δωμάτιό του. «Σύμφωνα με τον Κίρχερ, η πανώλη γεννιέται, αναπτύσσεται και πεθαίνει όπως ακριβώς και οι άνθρωποι. Λίγο προτού πεθάνει, όμως, φτάνει στο αποκορύφωμά της».

«Αυτό είπε και ο Κριστοφάνο».

«Ναι. Και τι σημαίνει αυτό;»

«Ότι ο Μπέντφορντ θεραπεύθηκε μόνος του, δίχως τη βοήθεια του ρόντο;» διακινδύνευσα την υπόθεση.

«Σε περίμενα πιο οξυδερκή, αγόρι μου. Δεν καταλαβαίνεις, λοιπόν; Η πανώλη μόλις τώρα έκανε την εμφάνισή της στο πανδοχείο. Κανονικά θα έπρεπε να

προκαλέσει σφαγή, προτού αρχίσει να χάνει τη θανατηφόρα δύναμή της. Όμως τα πράγματα δεν έγιναν καθόλου έτσι. Κανένας άλλος δεν αρρώστησε εκτός απ' τον Μπέντφορντ. Και ξέρεις τι νομίζω; Από τη στιγμή που ο Ντεβιζέ κλείστηκε στο δωμάτιό του και βάλθηκε να παίζει ασταμάτητα το ρόντο, οι νότες του μας προφύλαξαν απ' την επιδημία».

«Αλήθεια πιστεύετε ότι χάρη σ' αυτή τη μουσική δεν υπάρχουν άλλα θύματα;» ρώτησα αμήχανος.

«Είναι περίεργο, το ξέρω. Αλλά σκέψου λίγο. Από καταβολής κόσμου, το γεγονός της απομόνωσης σ' ένα δωμάτιο δεν κατάφερε ποτέ να περιορίσει το ξέσπασμα μιας επιδημίας. Όσο για τις μεθόδους του Κριστοφάνο... ας είμαστε σοβαροί» πρόσθεσε ο αβάς γελώντας. «Κι έπειτα, τα γεγονότα μιλούν από μόνα τους. Ο γιατρός ερχόταν καθημερινά σ' επαφή με τον Μπέντφορντ, ενώ στη συνέχεια εξέταζε και τους άλλους ενοίκους. Κι όμως, ούτε εκείνος ούτε εμείς αρρωστήσαμε. Πώς το εξηγείς;»

Πράγματι, σκεφτόμουν. Εγώ ήμουν ανθεκτικός απέναντι στην πανώλη, αλλά ο Κριστοφάνο και οι υπόλοιποι προφανώς δεν ήταν.

«Δεν τελείωσα» είπε ο Άτο. «Μόλις δέχτηκε την επίδραση του ρόντο, ακόμα και ο Μπέντφορντ, που ήταν στο χείλος του θανάτου, ξύπνησε, ενώ η αρρώστια κυριολεκτικά εξαφανίστηκε».

«Θα 'λεγε κανείς ότι... ότι ο πατήρ Κίρχερ ανακάλυψε ένα μυστικό που επιταχύνει στους ασθενείς τον φυσικό κύκλο της αρρώστιας και την οδηγεί στο τελειωτικό σβήσιμό της. Ένα μυστικό ικανό να προστατέψει απ' την επιδημία!»

«Σωστά κατάλαβες. Έτσι δρα το *secretum vitae* που κρύβεται στο ρόντο».

Ο Μπέντφορντ, συμπέρανε ο Άτο ενώ καθόταν στο κρεβάτι του, σχεδόν αναστήθηκε μόλις ο Ντεβιζέ έπαιξε για χάρη του. Ο πατήρ Ρομπλέντα είχε την ιδέα, κι έμοιαζε σίγουρος για τον θεραπευτικό μαγνητισμό της μουσικής. Ωστόσο, ο Γάλλος μουσικός έπαιξε επί αρκετή ώρα προτού υπάρξει αποτέλεσμα.

«Σίγουρα θα παρατήρησες ότι μετά τη θεαματική βελτίωση της υγείας του Μπέντφορντ συνομίλησα με τον γιατρό. Λοιπόν, με διαβεβαίωσε ότι ο Άγγλος άρχισε να δείχνει σημάδια ζωής μόνον αφού ο Ντεβιζέ επανέλαβε το ρόντο πολλές φορές, και όχι νωρίτερα. Αναρωτήθηκα, λοιπόν, τι στο καλό κρύβουν αυτά τα καταραμένα μυστηριώδη οδοφράγματα».

«Κι εγώ το σκεφτόμουν, κύριε Άτο. Αυτή η μελωδία σίγουρα διαθέτει μυστηριώδεις δυνάμεις...»

«Σωστά. Θα 'λεγε κανείς ότι ο Κίρχερ έκρυψε μέσα στη μουσική του μια θαυματουργία που έγινε ένα με τις νότες, σε σημείο που οι ευεργετικές ιδιότητές της να φέρνουν αποτέλεσμα στο άκουσμα και μόνο του ρόντο. Κατάλαβες τώρα;»

Έγνεψα καταφατικά, δείχνοντας πιο σίγουρος απ' όσο ήμουνα στην πραγματικότητα.

«Δεν γίνεται να μάθουμε περισσότερα;» τόλμησα να ρωτήσω. «Γιατί δεν προσπαθούμε ν' αποκρυπτογραφήσουμε το ρόντο; Εσείς είστε ειδικός στη μουσική. Όσο για μένα, θα μπορούσα να πάρω τις παρτιτούρες του Ντεβιζέ, ώστε να μπορέσουμε να τις μελετήσουμε. Ίσως κατορθώναμε να πάρουμε πληροφορίες απ' τον ίδιο τον Ντεβιζέ...»

Ο αβάς με διέκοψε με μια κίνηση.

«Μην νομίζεις ότι ξέρει περισσότερα απ' ό,τι εμείς» απάντησε χαμογελώντας μου πατρικά. «Κι έπειτα, τι

σημασία έχει; Η δύναμη της μουσικής, αυτό είναι το πραγματικό μυστικό. Αυτές τις τελευταίες μέρες και νύχτες συνεχώς σκεφτόμασταν, θέλοντας να καταλάβουμε τα πάντα πάση θυσία. Είχαμε την αξίωση να λύσουμε το πρόβλημα. Και πρώτος εγώ:

Όπως ο γεωμέτρης ολόκληρος δίνεται
στον υπολογισμό του κύκλου, αδυνατώντας να βρει
όσο κι αν σκέφτεται, τη βασική του αρχή,
έτσι κι εγώ απορροφήθηκα από αυτό που δεν λύνεται[26]

όπως λέει ο ποιητής».

«Λόγια του δασκάλου σας, του εξοχότατου Λουίτζι;»

«Όχι, τα έγραψε ένας άνθρωπος που ζούσε στην ίδια χώρα μ’ εμένα πριν από μερικούς αιώνες και δυστυχώς δεν είναι πια της μόδας. Αυτό που εννοώ είναι ότι σπάσαμε το κεφάλι μας, αλλά ξεχάσαμε την καρδιά μας».

«Τότε, λοιπόν, κάναμε λάθος σε όλα, κύριε Άτο;»

«Όχι. Αυτά που ανακαλύψαμε, μαντέψαμε και συμπεράναμε είναι σωστά. Αλλά ελλιπή».

«Γιατί;»

«Αυτό το ρόντο κρύβει μια συνταγή κατά της πανώλης. Ωστόσο, ο Κίρχερ ήθελε να πει πολύ περισσότερα. Το *secretum vitae*, το μυστικό της ζωής, είναι κάτι πολύ πιο μεγάλο. Έγκειται στο ότι δεν μπορεί να ειπωθεί, δεν μπορεί να εντοπιστεί ούτε στα λόγια ούτε στους αριθμούς. Αλλά μόνο στη μουσική. Αυτό είναι το μήνυμα του Κίρχερ».

Με το κεφάλι ακουμπισμένο στον τοίχο, ο Άτο κοίταζε σκεφτικός ψηλά.

Ήμουν απογοητευμένος. Η εξήγηση του αβά Μελάνι δεν ικανοποιούσε την περιέργειά μου.

«Δηλαδή, δεν είναι δυνατόν να αποκρυπτογραφήσουμε τη μελωδία των *Μυστηριωδών οδοφραγμάτων*, ώστε να διαβάσουμε επιτέλους τη μυστική συνταγή που μας έσωσε απ' την πανώλη;» επέμεινα.

«Όχι. Θα μπορούσαμε να περάσουμε αιώνες σκυμμένοι πάνω σ' αυτές τις σελίδες, δίχως να καταλάβουμε ούτε καν μια συλλαβή. Αυτό που είδαμε και καταλάβαμε σήμερα είναι αρκετό. Αυτό το ρόντο σώζει απ' την πανούκλα εκείνους που το ακούνε. Πώς γίνεται αυτό; Είναι ακατανόητο. Εδώ ούτε η πιο ζωηρή φαντασία δεν μπορεί ν' απαντήσει» δήλωσε ο αβάς. «Αυτός ο τρελός, ο Αθανάσιος Κίρχερ, ήταν ένας μεγάλος άνθρωπος της επιστήμης και της πίστης. Με το ρόντο του μας έδωσε ένα μάθημα ταπεινοφροσύνης. Μην το ξεχάσεις ποτέ, αγόρι μου».

Ξαπλωμένος στο κρεβάτι μου περίμενα τον ύπνο, εξαντλημένος απ' τον κυκεώνα των αποκαλύψεων και των εκπλήξεων. Στο μυαλό μου τριγύριζαν χίλιες σκέψεις. Στο τέλος της συζήτησής μου με τον Άτο, κατάλαβα τη διπλή μαγεία του ρόντο. Το ότι ονομαζόταν *Μυστηριώδη οδοφράγματα* δεν ήταν καθόλου τυχαίο. Και, πράγματι, θα ήταν παράλογο να θελήσει κανείς να το αποκρυπτογραφήσει. Όπως ο Κίρχερ, έτσι και ο αβάς Μελάνι μού έδωσε ένα πολύτιμο μάθημα. Μια δήλωση ταπεινοφροσύνης, από έναν άντρα που δεν του έλειπαν ούτε η περηφάνια ούτε ο σκεπτικισμός. Σκεφτόμουν πολλή ώρα το μυστήριο των οδοφραγμάτων, προσπαθώντας να σιγοψιθυρίσω την εκπληκτική μελωδία.

Πρέπει να πω ακόμα ότι είχα συγκινηθεί απ' τον πατρικό τόνο με τον οποίο ο Άτο με αποκάλεσε «αγόρι μου». Νανουρισμένος από αυτή τη σκέψη, ήμουν έτοιμος ν' αποκοιμηθώ όταν θυμήθηκα ότι, παρά τα ωραία λόγια και

τις υποσχέσεις του, ο αβάς Μελάνι είχε παραλείψει να μου εξηγήσει γιατί είχε προφέρει τις λέξεις «μυστηριώδη οδοφράγματα» στον ύπνο του.

Δεν ξέρω πόσες ώρες κοιμήθηκα στο δωματιάκι μου. Όταν ξύπνησα, στο Ντοντσέλο βασίλευε απόλυτη σιωπή. Μόλις κόπασε η αναστάτωση, το πανδοχείο έπεσε, θαρρείς, σε βαθύ λήθαργο. Τέντωσα το αυτί, αλλά δεν άκουσα ούτε τον Ντεβιζέ να παίζει ούτε τον Μπρενότσι να τριγυρνάει ενοχλώντας τους άλλους ενοίκους. Και ο Κριστοφάνο δεν είχε έρθει να με φωνάξει.

Ήταν νωρίς για να ετοιμάσω το δείπνο, παρ’ όλα αυτά αποφάσισα να κατέβω στην κουζίνα. Όπως και χθες, ήθελα και σήμερα να γιορτάσω δεόντως τη θεραπεία του Μπέντφορντ και την επιστροφή του Ντοντσέλο στον αστερισμό της ελπίδας και της ελευθερίας. Θα ετοίμαζα τσίχλες. Στη σκάλα συνάντησα τον Κριστοφάνο και τον ρώτησα για την υγεία του Άγγλου.

«Είναι καλά, πολύ καλά» απάντησε με ύφος που μαρτυρούσε ικανοποίηση. «Μόνο που πονάει λίγο, χμ, επειδή ανοίξαμε τα οιδήματα» πρόσθεσε κάπως ενοχλημένος.

«Σκεφτόμουν να μαγειρέψω τσίχλες για το δείπνο. Είναι κατάλληλες για την κατάσταση του Μπέντφορντ;»

Ο γιατρός πλατάγισε τη γλώσσα του.

«Τέλειες. Οι τσίχλες είναι ιδιαίτερα νόστιμες, θρεπτικές, εύπεπτες, ωφέλιμες για τους αδύνατους, και δεν έχουν αίμα. Δηλαδή, ιδανικές για όλους όσοι αισθάνονται αδυναμία. Επιπλέον, είναι στην καλύτερη στιγμή τους αυτή την εποχή. Αυτές που υπάρχουν τον χειμώνα έρχονται απ’ τα βουνά του Σπολέτο και του Τέρνι και τρέφονται με σπόρους κέδρου, γι’ αυτό είναι πιο παχιές. Οι καρποί της μυρτιάς, που επίσης τρώνε, καταπολεμούν αποτελεσματικά

τη δυσεντερία. Εάν, όμως, έχεις αποφασίσει να μαγειρέψεις τσίχλες, καλύτερα να βιαστείς, διότι θα σου πάρει κάμποσο χρόνο» είπε ο γιατρός με ύφος που πρόδιδε λαιμαργία.

Στο ισόγειο διαπίστωσα ότι οι ένοικοι ήταν ήδη εκεί και αστειεύονταν, έπαιζαν χαρτιά, συνομιλούσαν ή περιφέρονταν ελεύθερα. Δεν έδειχναν καμιά επιθυμία να επιστρέψουν στα δωμάτιά τους, στα οποία είχαν πιστέψει ότι θα πέθαιναν.

Η αγαπημένη μου Κλορίντια ήρθε κοντά μου με ύφος χαρούμενο.

«Είμαστε πάλι ζωντανοί!» φώναξε. «Ο μόνος που λείπει είναι ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι, αν δεν κάνω λάθος» πρόσθεσε κοιτάζοντάς με ερωτηματικά.

Αμέσως σκυθρώπιασα. Να που έδειχνε ξανά το ενδιαφέρον της για τον ευγενή από το Μάρκε.

«Λείπει και ο αβάς Μελάνι» απάντησα ξερά γυρίζοντάς της την πλάτη επιδεικτικά, προτού κατέβω στο κελάρι για να πάρω τα χρειαζούμενα.

Το δείπνο που ακολούθησε ήταν το πιο πετυχημένο μετά τα αγελαδινά μαστάρια και άξιζε –ας μου συγχωρεθεί η τόση περηφάνια– το χειροκρότημα όλων. Μιμούμενος το αφεντικό μου, μαγείρεψα τις τσίχλες αφήνοντας ελεύθερη τη φαντασία μου. Άλλες τις πανάρισα και τις τσιγάρισα με λαρδί και ζαμπόν, και τις σέρβιρα πάνω σε μια βάση από μπρόκολο ψημένο σε καλό λίπος και με μπόλικο λεμόνι. Άλλες τις γλάσαρα και τις γέμισα με ψιλοκομμένα συκωτάκια πουλιών, με ρώγες αγουρίδας, αρωματικά βότανα, ζαμπόν, καρυκεύματα και ψιλοκομμένο λαρδί, λουκάνικα και φέτες λεμονιού, κι έπειτα τις έψησα σε δυνατή φωτιά. Άλλες τις έβρασα και από πάνω έριξα μάραθο, καρδιές λάχανου και χτυπημένα αυγά, και τις

σέρβιρα μέσα σε αρωματικά φύλλα, με μια νόστιμη σάλτσα.

Όσο μαγειρεύονταν αυτές, ετοίμασα και μερικές στη σούβλα. Κι άλλες τις γέμισα με φέτες από λαρδί και φύλλα δάφνης, τις τσιγάρισα σε καλό λάδι και τις πασπάλισα με τριμμένη φρυγανιά. Τόλμησα να κάνω και τη συνταγή του Πελεγκρίνο, γεμίζοντας λίγες τσίχλες με φέτες από λαρδί ή ζαμπόν, καρφώνοντας μοσχοκάρφια και σερβίροντάς τες με μια καταπληκτική σάλτσα. Τέλος, ζεμάτισα τις πιο γέρικες, τις έκοψα στα δύο και τις έβαλα να ψηθούν στην κατσαρόλα. Τις συνόδευσα με τηγανητά λαχανικά και τις περιέχυσα με χυμό λεμονιού και ζάχαρη – χωρίς κανέλα.

Όταν το φαγητό ετοιμάστηκε, οι ένοικοι στριμώχτηκαν χαρούμενοι γύρω μου κι έπειτα άρχισαν να γεμίζουν μόνοι τους τα πιάτα και να τα μοιράζονται. Η Κλορίντια με ξάφνιασε δίνοντάς μου ένα γεμάτο πιάτο, που το είχε διακοσμήσει πολύ όμορφα με μαϊντανό και ένα τέταρτο λεμονιού. Κοκκίνισα, ενώ εκείνη ξαναγύρισε κοντά στους άλλους, στο τραπέζι, χωρίς να μου αφήσει το περιθώριο να πω την παραμικρή λέξη.

Κατέβηκε και ο αβάς Μελάνι. Αντίθετα, ο Ντουλτσιμπένι παρέμενε άφαντος. Ανέβηκα να του χτυπήσω την πόρτα, για να του πω να έρθει να φάει. Ακόμα κι αν ήθελα να του αποσπάσω πληροφορίες για τις προθέσεις του, δεν θα μου το είχε επιτρέψει. Απάντησε πίσω απ’ την πόρτα ότι ούτε πεινούσε ούτε ήθελε να μιλήσει με κανέναν. Δεν επέμεινα, για να μην κινήσω τις υποψίες του. Καθώς απομακρυνόμουν στον διάδρομο, άκουσα έναν ήχο γνώριμο, κάτι σαν γρήγορο και ζωηρό θρόισμα.

Ο Ντουλτσιμπένι ρουφούσε τον καπνό του.

26. Δάντης, *Η θεία κωμωδία*, Παράδεισος, άσμα XXXIII, 133-136.

Ένατη νύχτα – Μεταξύ 19ης και 20ής Σεπτεμβρίου 1683

«Επειγοντάκι, επικινδυνάκι και εκκλησιαστικάκι» διαβεβαίωσε ο Ουγκόνιο με φωνή γεμάτη πάθος.

«Εκκλησιαστικό; Τι θα πει αυτό;» ρώτησε ο αβάς Μελάνι.

«Γκφρρρλουμπχ» εξήγησε ο Τσιακόνιο κάνοντας τον σταυρό του.

«Όταν μιλάει για μια υπόθεση ιερή, ή βρίσκεται μπροστά σ' έναν άνθρωπο της Εκκλησίας, σοφό ή σημαντικό, ο Τσιακόνιο τον προσφωνεί με τον απαιτούμενο σεβασμό, διότι η χαρά του βαφτισμένου μεγαλώνει όταν πληροί τα καθήκοντά του» μας εξήγησε ο Ουγκόνιο.

Ο Άτο κι εγώ κοιταχτήκαμε μπερδεμένοι. Οι τυμβωρύχοι ήταν ιδιαίτερα ανήσυχοι και προσπαθούσαν να μας εξηγήσουν μια μυστηριώδη υπόθεση που αφορούσε κάποιο πρόσωπο της ενορίας, έναν ιερέα ή έναν ευσεβή, για τον οποίο έδειχναν να τρέφουν μεγάλο σεβασμό ανάμεικτο με φόβο.

Ανυπομονώντας να μάθουμε πώς εκτυλίχτηκε η εισβολή του Τσιακόνιο στην κατοικία του Τιρακόρντα, τους συναντήσαμε στο Αρχείο, όπου τους βρήκαμε, όπως συνήθως, σκυμμένους πάνω απ' τον απαίσιο σωρό οστών και σκουπιδιών. Επαναφέροντας την αξιοπρέπεια στα γρυλίσματα του Τσιακόνιο, ο Ουγκόνιο μας επέστησε αμέσως την προσοχή. Στο σπίτι του γιατρού και φίλου του Ντουλτσιμπένι από στιγμή σε στιγμή θα λάβαινε χώρα ένα γεγονός επικίνδυνο, το οποίο έπρεπε να προλάβουμε το συντομότερο δυνατό, ένα γεγονός σε σχέση με μια

προσωπικότητα πολύ υψηλά ιστάμενη, ίσως έναν αρχιερέα, του οποίου η ταυτότητα δεν ήταν ακόμη γνωστή.

«Κατ' αρχάς, πώς μπήκες στο σπίτι του Τιρακόρντα;» ρώτησε ο Άτο.

«Γκφρρρλουμπχ» απάντησε ο Τσιακόνιο χαμογελώντας πονηρά.

«Μπήκε απ' το σωληνάκι στο τζακάκι» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

«Απ' το τζάκι; Έτσι εξηγείται το γεγονός ότι η θέση των παραθύρων δεν τον ενδιέφερε διόλου. Θα πρέπει να λερώθηκε φριχτά... Όχι, ξέχνα τι είπα» βιάστηκε να επανορθώσει ο Άτο, καθώς θυμήθηκε ότι η βρομιά ήταν το φυσικό στοιχείο των δύο τυμβωρύχων.

Ο Τσιακόνιο κατάφερε αρκετά εύκολα να γλιστρήσει στην καπνοδόχο της κουζίνας του ισογείου. Ακολουθώντας τις φωνές, βρήκε τον Τιρακόρντα και τον Ντουλτσιμπένι στο ιατρείο, να μιλούν για θέματα ακατανόητα.

«Μιλούσαν για θεματάκια θεωρητικά, μαντικά... ίσως μαύρη μαγεία» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

«Γκφρρρλουμπχ» συγκατένευσε ο Τσιακόνιο κουνώντας το κεφάλι του εμφανώς ανήσυχος.

«Όχι, όχι, δεν πρέπει να φοβάστε» τους διέκοψε ο Άτο χαμογελώντας. «Είναι μόνο παιχνίδια και τίποτε άλλο».

Προφανώς ο Τσιακόνιο άκουσε τα αινίγματα που έλεγε ο Τιρακόρντα στον Ντουλτσιμπένι και τα μπέρδεψε με σκοτεινές καββαλιστικές τελετές.

«Μιλώντας, ο γιατρουδάκος πέταξε ότι τη νύχτα θα πήγαινε στο Μόντε Καβάλο για να θεραπεύσει το ιερό άτομο» πρόσθεσε ο Ουγκόνιο.

«Κατάλαβα. Απόψε θα πάει στο Μόντε Καβάλο, δηλαδή στο παλάτι του ποντίφικα, για να φροντίσει τον σημαντικό

αρχιερέα» ανέλυσε ο Άτο, ρίχνοντάς μου ένα βλέμμα γεμάτο σημασία.

«Και μετά;»

«Μετά, ήπιαν λικεράκια με μεγάλη χαρά και στο τέλος ο γιατρουδάκος αποκοιμήθηκε».

Συνεπώς, ο Ντουλτσιμπένι είχε δώσει στον γιατρό το λικέρ που τόσο του άρεσε, για να τον κοιμίσει.

Βρισκόμασταν στο πιο κρίσιμο σημείο της αφήγησης. Μόλις ο Τιρακόρντα αφέθηκε στην αγκαλιά του Μορφέα, ο Ντουλτσιμπένι άνοιξε ένα ντουλάπι και πήρε ένα δοχείο διακοσμημένο με παράξενα σχέδια, του οποίου τα πλαϊνά είχαν τρύπες. Ύστερα έβγαλε απ’ την τσέπη του ένα φιαλίδιο κι έριξε λίγες σταγόνες απ’ το υγρό περιεχόμενό του στο δοχείο του Τιρακόρντα. Ο Άτο κι εγώ ανταλλάξαμε ένα έντρομο βλέμμα.

«Την ώρα που έριχνε τις σταγόνες, μουρμούριζε *Για εκείνη*».

«*Για εκείνη*; Ενδιαφέρον. Κι έπειτα;» τον παρότρυνε ο Άτο.

«Έπειτα εμφανίστηκε η οργή».

«Η οργή;» ρωτήσαμε εν χορώ.

Η Παραντίζα εισέβαλε στο ιατρείο. Έτσι, τσάκωσε τον άντρα της να κοιμάται ζαλισμένος απ’ τους ατμούς του Βάκχου και τον Ντουλτσιμπένι να κρατάει στο χέρι του το τόσο μισητό ποτό.

«Μούγκριζε με τρόπο θυμωμένο και οργισμένο» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

Απ’ ό,τι καταλάβαμε, η Παραντίζα είχε λούσει τον άντρα της με βρισιές, εκτοξεύοντάς του τα ποτηράκια του λικέρ, τα εργαλεία της δουλειάς του και οτιδήποτε της έπεφτε στο χέρι. Για να τ’ αποφύγει, ο Τιρακόρντα αναγκάστηκε να καταφύγει κάτω απ’ το τραπέζι, ενώ ο Ντουλτσιμπένι

τακτοποιούσε βιαστικά το διακοσμημένο δοχείο στο οποίο είχε ρίξει τις σταγόνες του μυστηριώδους υγρού.

«Γυναικάκι προσβλητικό, όχι ό,τι πρέπει για τον γιατρό, που θεραπεύει για να είναι πιο αγαθοποιός παρά κακοποιός» διαβεβαίωσε ο Ουγκόνιο κουνώντας το κεφάλι, ενώ ο Τσιακόνιο έγνεφε ανήσυχος με συγκατάβαση.

Εκείνη τη στιγμή, ωστόσο, η αποστολή του Τσιακόνιο ξέφυγε λίγο απ' τον σκοπό της. Όσο η Παραντίζα ξεσπούσε τον θυμό της για τα κρασιά και τα ρακιά πάνω στον ανυπεράσπιστο Τιρακόρντα και ο Ντουλτσιμπένι περίμενε φρόνιμα σε μια γωνιά το τέλος της κατσάδας, ο Τσιακόνιο βρήκε την ευκαιρία να ικανοποιήσει τις ορέξεις του. Προτού ακόμη καταφθάσει η γυναίκα, είχε προσέξει πάνω σε μια εταζέρα ένα αντικείμενο που του άρεσε.

«Γκφρρρλουμπχ» μούγκρισε γοητευμένος, βγάζοντας από το πανωφόρι του και δείχνοντάς μας ένα υπέροχο, καλογυαλισμένο κρανίο, σαν καινούριο, που είχε την κάτω γνάθο του και το οποίο σίγουρα ο Τιρακόρντα το χρησιμοποιούσε όταν έκανε μάθημα στους φοιτητές.

Πράγματι, ενώ η Παραντίζα βρισκόταν σε πλήρη δράση, ο Τσιακόνιο γλίστρησε στο ιατρείο στα τέσσερα, παρέκαμψε το τραπέζι κάτω απ' το οποίο είχε καταφύγει ο Τιρακόρντα και κατόρθωσε ν' αρπάξει το κρανίο χωρίς να τον δει κανείς. Ωστόσο, η τύχη θέλησε να τον χτυπήσει ένα μεγάλο κηροπήγιο που η Παραντίζα είχε εκτοξεύσει πάνω στον Τιρακόρντα. Προσβεβλημένος και πονώντας, ο τυμβωρύχος πήδηξε και με τα δυο του πόδια πάνω στο τραπέζι και απάντησε στην προσβολή βγάζοντας, αντί πολεμικής κραυγής, τον μοναδικό ήχο που ήταν ικανό να εκπέμψει το στόμα του.

Μπροστά στην αναπάντεχη θέα αυτού του βρόμικου και δύσμορφου πλάσματος, που της πετούσε καταπρόσωπο το

ίδιο της το κηροπήγιο, η Παραντίζα ούρλιαξε με όλη της τη δύναμη, ο Ντουλτσιμπένι μαρμάρωσε στη θέση του και ο Τιρακόρντα έγινε ένα με το πάτωμα κάτω απ’ το τραπέζι.

Ακούγοντας τις κραυγές της Παραντίζα, οι υπηρέτριες έφτασαν τρέχοντας απ’ το επάνω πάτωμα, την ώρα που ο Τσιακόνιο κατευθυνόταν προς τη σκάλα που οδηγούσε στην κουζίνα. Μπροστά σε αυτές τις τρεις νεαρές και τρυφερές δεσποινίδες, ο τυμβωρύχος δεν μπόρεσε να κρατηθεί και άπλωσε τα χοντρόχερά του σ’ εκείνη που βρισκόταν πιο κοντά του.

Μόλις το τέρας την άγγιξε λάγνα στο πιο μαλακό και τρυφερό σημείο της σάρκας της, η καημενούλα λιποθύμησε αμέσως. Η δεύτερη έβγαλε μια υστερική κραυγή, ενώ η τρίτη ξαναγύρισε όσο πιο γρήγορα μπορούσε στον δεύτερο όροφο.

Δεν αποκλείεται να τα ’κανε πάνω της, όπως μας διευκρίνισε ο Ουγκόνιο, γελώντας χυδαία με τον σύντροφό του.

Απολαμβάνοντας άγρια αυτή την ανέλπιστη διασκέδαση, ο Τσιακόνιο κατόρθωσε να φτάσει στην κουζίνα, να μπει στην καπνοδόχο, ν’ ανέβει στη σκεπή (πώς; αυτό το σημείο μάς διέφευγε) και να βρει επιτέλους την ελευθερία του.

«Απίστευτο» σχολίασε ο Άτο Μελάνι. «Αυτοί οι δυο έχουν περισσότερες ζωές κι από μια σαλαμάνδρα».

«Γκφρρρλουμπχ» διευκρίνισε ο Τσιακόνιο.

«Τι είπε;»

«Ότι δεν είχε σαλαμάνδρες στο δοχειάκι, αλλά ρουφήχτρες αίματος» εξήγησε ο Ουγκόνιο.

«Πώς; Θέλεις να πεις ότι...» ψέλλισε ο αβάς Μελάνι.

«Βδέλλες» τον πρόλαβα. «Να τι περιέχει το δοχείο του Τιρακόρντα, για το οποίο ο Ντουλτσιμπένι δείχνει τόσο μεγάλο ενδιαφέρον».

Ξαφνικά σταμάτησα. Μια ιδέα πέρασε σαν αστραπή απ’ το μυαλό μου.

«Κατάλαβα, τα κατάλαβα όλα!» φώναξα. «Ο Ντουλτσιμπένι… Ω, Θεέ μου!»

«Μίλα, λοιπόν!» με παρότρυνε ο αβάς Μελάνι πιάνοντάς με από τους ώμους και ταρακουνώντας με σαν δεντράκι, ενώ οι δύο τυμβωρύχοι κοίταζαν εξεταστικά τα πρόσωπά μας, με ύφος τρομαγμένο και περίεργο, ίδιοι με κουκουβάγιες.

«Επιθυμεί τον θάνατο του πάπα» κατάφερα να πω με κομμένη την ανάσα.

Καθίσαμε και οι τέσσερις κάτω, σαν να μην αντέχαμε να σηκώσουμε το αφάνταστο βάρος αυτής της αποκάλυψης.

«Θα ήθελα να μάθω τι ακριβώς ήταν το υγρό που ο Ντουλτσιμπένι έριξε στο δοχείο με τις βδέλλες» είπε ο Άτο.

«Ένα παρασκεύασμα που σίγουρα θα το έφτιαξε στο νησί του» απάντησα με στόμφο «στο εργαστήρι όπου διαμελίζει τους αρουραίους».

«Σωστά. Τους διαμελίζει και τους παίρνει το αίμα. Όμως, είναι αρουραίοι άρρωστοι» πρόσθεσε ο Άτο. «Θα θυμάσαι πόσους είδαμε πεθαμένους ή ετοιμοθάνατους».

«Φυσικά! Και όλοι έβγαζαν αίμα απ’ το στόμα τους! Και, απ’ ό,τι είπε ο Κριστοφάνο, έτσι πεθαίνουν οι αρουραίοι που έχουν προσβληθεί από πανώλη!»

«Ήταν, λοιπόν, αρουραίοι που είχαν πάθει πανούκλα» συμφώνησε ο Άτο. «Και ο Ντουλτσιμπένι χρησιμοποίησε το αίμα τους για να φτιάξει ένα μολυσματικό υγρό. Ύστερα πήγε στο σπίτι του Τιρακόρντα και τον κοίμισε με το λικέρ του, για να ρίξει το μολυσματικό υγρό μέσα στο δοχείο με τις βδέλλες, που μετατράπηκαν έτσι σε φορείς της ασθένειας. Απόψε ο Τιρακόρντα θα βάλει τις βδέλλες στο σώμα του Ιννοκέντιου ΙΑ΄» είπε με φωνή βραχνή απ’ τη

συγκίνηση. «Και θα του μεταδώσει την πανώλη. Ίσως φτάσαμε πολύ αργά».

«Πάνε μέρες τώρα που γυρίζουμε γύρω από αυτό το μυστήριο, κύριε Άτο. Μάλιστα, ακούσαμε τον Τιρακόρντα να λέει ότι έκανε αφαιμάξεις στον πάπα!» είπα ξαναμμένος.

«Κύριε Ιησού, έχεις δίκιο» απάντησε ο Μελάνι σκυθρωπός. «Ήταν την πρώτη φορά που τον ακούσαμε να συνομιλεί με τον Ντουλτσιμπένι. Πώς μου διέφυγε;»

Αρχίσαμε να σκεφτόμαστε, να αναμοχλεύουμε τις αναμνήσεις μας, να κατασκευάζουμε υποθέσεις, συμπληρώνοντας και ενισχύοντας το οικοδόμημά μας.

«Ο Ντουλτσιμπένι έχει διαβάσει πολλά συγγράμματα ιατρικής» είπε ο αβάς. «Το καταλαβαίνει κανείς αμέσως μόλις τον ακούσει να μιλάει γι’ αυτό το θέμα. Γνωρίζει πολύ καλά ότι οι αρουραίοι αρρωσταίνουν στη διάρκεια των επιδημιών πανούκλας και άρα είναι σε θέση να του προμηθεύσουν ό,τι ακριβώς χρειάζεται. Επιπλέον, συνόδευε τον Φουκέ, ο οποίος είχε στην κατοχή του το μυστικό της ασθένειας. Τέλος, ξέρει τη θεωρία του Κίρχερ, σύμφωνα με την οποία η πανούκλα δεν εξαπλώνεται με μιάσματα, μυρωδιές και δυσοσμίες, αλλά *per animalcula*. Με άλλα λόγια, με μικροσκοπικά πλάσματα που μπορούν να περάσουν από τον έναν στον άλλον. Από τους αρουραίους μέχρι τον πάπα».

«Είναι αλήθεια!» αναφώνησα. «Στην αρχή της καραντίνας μιλούσαμε όλοι μαζί για τις θεωρίες γύρω απ’ την πανώλη, και ο Ντουλτσιμπένι μάς ανέλυσε τη θεωρία του Κίρχερ με κάθε λεπτομέρεια. Τη γνώριζε τόσο καλά, ώστε θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι δεν είχε άλλη σκέψη στο μυαλό του, ότι...»

«…του είχε γίνει έμμονη ιδέα, για την ακρίβεια. Η ιδέα να μεταδώσει την ασθένεια στον πάπα θα πρέπει να του γεννήθηκε πριν από κάμποσο καιρό. Πιθανόν όταν μιλούσε για τα μυστικά της νόσου με τον Φουκέ, τα τρία χρόνια που ο υπουργός πέρασε στη Νάπολη».

«Μα, τότε, ο Φουκέ θα πρέπει να του είχε μεγάλη εμπιστοσύνη».

«Φυσικά. Άλλωστε, βρήκαμε και την επιστολή του Κίρχερ στην περισκελίδα του. Διαφορετικά, γιατί ο Ντουλτσιμπένι θα φρόντιζε τόσο γενναιόδωρα έναν τυφλό γέροντα;» σχολίασε ο αβάς με ύφος σαρκαστικό.

«Από πού προμηθεύτηκε, όμως, ο Ντουλτσιμπένι τα *animalcula* που μεταδίδουν την πανώλη;» ρώτησα.

«Υπάρχουν πάντα εστίες εδώ κι εκεί, ακόμα κι αν δεν προκαλούν πραγματική επιδημία. Στην αρχή της χρονιάς, άκουσα να μιλάνε για μια εστία πανώλης στα σύνορα της Αυτοκρατορίας, γύρω απ’ το Μπολζάνο. Ο Ντουλτσιμπένι θα μπορούσε εύκολα να βρει εκεί αίμα μολυσμένων αρουραίων, για να ξεκινήσει τα πειράματά του. Έπειτα, όταν έφτασε η κατάλληλη στιγμή, ήρθε στο Ντοντσέλο, κοντά στο σπίτι του Τιρακόρντα, και συνέχισε να μολύνει αρουραίους στο υπόγειο νησί, ώστε να έχει πάντα στη διάθεσή του μολυσμένο αίμα».

«Με δυο λόγια, συντήρησε την πανώλη μεταδίδοντάς την από αρουραίο σε αρουραίο».

«Σωστά. Είναι, όμως, πιθανόν να του διέφυγε κάτι. Τα υπόγεια κάθε άλλο παρά έρημα είναι. Θυμήσου: μολυσμένοι αρουραίοι, φιαλίδια με αίμα, ένοικοι του πανδοχείου που πηγαινοέρχονται… Πολλή κίνηση. Ένα αόρατο πλασματάκι, ένα *animalculum*, έφτασε μέχρι τον Μπέντφορντ, και ο Άγγλος μας κόλλησε την αρρώστια. Ευτυχώς που δεν ήμασταν εμείς στη θέση του».

«Και η ασθένεια του Πελεγκρίνο, και ο θάνατος του Φουκέ;»

«Η πανούκλα δεν έχει καμία σχέση μ’ αυτούς τους δύο. Το αφεντικό σου απλώς χτύπησε πέφτοντας. Αντίθετα, ο Φουκέ, κατά την άποψη του Κριστοφάνο, που τη συμμερίζομαι κι εγώ, δηλητηριάστηκε. Και δεν θα ξαφνιαζόμουν καθόλου αν μάθαινα ότι ο ένοχος είναι και πάλι ο Ντουλτσιμπένι».

«Κύριε Ιησού, και δολοφόνος του Φουκέ;» αναφώνησα με φρίκη. «Ωστόσο, ο Ντουλτσιμπένι δεν μου φαίνεται τόσο κακός... Μην ξεχνάμε ότι υπέφερε τόσο πολύ από την εξαφάνιση της κόρης του, ο καημένος, δείχνει ταπεινός και, στο κάτω κάτω, κατόρθωσε να κερδίσει την εμπιστοσύνη του Φουκέ βοηθώντας τον, προστατεύοντάς τον...»

«Ο Ντουλτσιμπένι θέλει να σκοτώσει τον πάπα» με διέκοψε ο Άτο. «Εξάλλου, πρώτος εσύ το κατάλαβες. Γιατί, λοιπόν, δεν θα μπορούσε να δηλητηριάσει τον φίλο του;»

«Ναι, αλλά...»

«Όλοι κάποτε κάνουμε το σφάλμα να εμπιστευόμαστε λάθος πρόσωπα» είπε με μια γκριμάτσα. «Κι έπειτα, το ξέρεις καλά τώρα πια, ο Φουκέ πάντα εμπιστευόταν υπερβολικά τους φίλους του» πρόσθεσε. Ακούγοντας αυτά τα λόγια, ανατρίχιασα ελαφρά. «Αν, όμως, σου αρέσουν τόσο οι σπαζοκεφαλιές, τότε σου έχω μια πολύ πιο μεγάλη. Απόψε, ο πάπας θα μολυνθεί μέσω των αφαιμάξεων του Τιρακόρντα και θα πεθάνει από πανώλη. Γιατί; Μόνο και μόνο επειδή οι Οντεσκάλκι δεν βοήθησαν τον Ντουλτσιμπένι να ξαναβρεί την κόρη του;»

«Τι εννοείτε;»

«Εσένα δεν σου φαίνεται υπερβολικά ασήμαντος ο λόγος για να καταδικαστεί σε θάνατο ένας ποντίφικας;»

«Ναι, πράγματι...»

«Είναι ασήμαντος, υπερβολικά ασήμαντος» επανέλαβε ο Άτο. «Νομίζω ότι άλλη είναι η αιτία που ώθησε τον Ντουλτσιμπένι να στήσει όλη αυτή την πλεκτάνη. Μόνο που ακόμη δεν είμαι σε θέση να την προσδιορίσω».

Όσο εμείς κάναμε αυτούς τους συλλογισμούς, ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο είχαν κι αυτοί μια έντονη συζήτηση. Τελικά ο Ουγκόνιο σηκώθηκε, λες και ανυπομονούσε να ξεκινήσει.

«Μια που μιλάμε για θανατηφόρους κινδύνους, πώς κατόρθωσες να γλιτώσεις απ' το ναυάγιο της Κλοάκα Μάξιμα;» ρώτησα τον τυμβωρύχο.

«Μυστήριο της σωτηρίας, να τι έκανε ο Μπαρόνιο».

«Ποιος είναι, πάλι, αυτός ο Μπαρόνιο;»

Ο Ουγκόνιο μας έριξε ένα εύγλωττο βλέμμα, σαν να ετοιμαζόταν να κάνει επίσημη ανακοίνωση.

«Όπου κι αν είναι, μια συνάντηση με την προσωπική γνωριμία είναι επείγουσα» είπε, ενώ ο σύντροφός του μας καλούσε να τον ακολουθήσουμε στη στοά Γ.

Λίγα λεπτά αργότερα, ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο σταμάτησαν απότομα. Είχαμε μπει στο πρώτο σκέλος της στοάς, όταν μου δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι άκουσα ένα σύρσιμο να πλησιάζει, συνοδευόμενο από μια μυρωδιά έντονη, δυσάρεστη, ζωώδη.

Τότε ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο υποκλίθηκαν, σαν να προσκυνούσαν μια αόρατη θεότητα. Στο πηχτό σκοτάδι της στοάς, είδα να εμφανίζονται χοροπηδώντας αρκετές γκριζωπές σιλουέτες.

«Γκφρρρλουμπχ» πρόφερε με σεβασμό ο Τσιακόνιο.

«Μπαρόνιο, απ' όλους τους τυμβωρύχους ο πιο εξαιρετικός και οδηγητής» ανήγγειλε ο Ουγκόνιο με κάθε επισημότητα.

Το γεγονός ότι ο ερεβώδης κόσμος των τυμβωρύχων θα αριθμούσε κάμποσα μέλη μπορούσαμε να το προβλέψουμε. Ωστόσο, δεν περιμέναμε ότι θα είχε έναν εκλεγμένο ηγέτη, τον οποίο η βρομερή μάζα των λειψανοθήρων θα αντιμετώπιζε με σεβασμό, θεωρώντας ότι διαθέτει θαυματουργές δυνάμεις.

Κι όμως, αυτό ακριβώς συνέβαινε μπροστά στα μάτια μας. Ο Μπαρόνιο είχε έρθει να μας συναντήσει ακολουθούμενος από ένα πλήθος οπαδών. Ήταν μια ομάδα παρδαλή (αν ο όρος μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τα χρώματα του γκρι και του καφέ), που την αποτελούσαν πλάσματα ίδια με τον Ουγκόνιο και τον Τσιακόνιο. Ντυμένοι με άθλιες, φαρδιές και μακριές κάπες, με πρόσωπο και χέρια κρυμμένα κάτω από κουκούλες και πολύ μακριά μανίκια, οι ακόλουθοι του Ουγκόνιο, του Τσιακόνιο και του Μπαρόνιο αποτελούσαν την τρομερότερη φάρα που θα μπορούσε ποτέ να φανταστεί ο ανθρώπινος νους. Η διαπεραστική δυσωδία που είχαν συλλάβει τα ρουθούνια μου λίγο προτού τους συναντήσουμε δεν ήταν παρά ο προάγγελος της άφιξής τους.

Ο Μπαρόνιο, που ξεχώριζε απ’ τους συντρόφους του επειδή ήταν λίγο πιο ψηλός, προχώρησε προς το μέρος μας. Όμως ξαφνικά υποχώρησε, ενώ δυο κοντόχοντροι πιστοί του μπήκαν μπροστά του για να τον προστατέψουν. Όλη η ομάδα έκλεισε γύρω του σαν φάλαγγα, βγάζοντας μουγκρητά ανησυχίας.

«Γκφρρρλουμπχ» είπε ο Τσιακόνιο, καθησυχάζοντάς τους.

«Φόβισες τον Μπαρόνιο, που σε μπέρδεψε μ’ έναν *daemunculus subterraneus*» μου είπε ο Ουγκόνιο «αλλά

του διευκρίνισα, και μπορώ να πάρω όρκο γι' αυτό, ότι είσαι καλός φίλος».

Ο αρχηγός των τυμβωρύχων με είχε μπερδέψει μ' έναν απ' τους μικρούς δαίμονες οι οποίοι, σύμφωνα με τις αλλόκοτες αντιλήψεις τους, κατοικούσαν στα υπόγεια σκοτάδια – οι λειψανοθήρες ήταν απόλυτα σίγουροι για την ύπαρξή τους, παρόλο που δεν τους είχαν συναντήσει ποτέ. Ο Ουγκόνιο μου εξήγησε ότι ο Νικηφόρος, ο Γκασπάρ ο Σκότος, ο Φορτούνιους Λισέτους, ο Ιωάννης Ευσέβιος Νυρεμβέργιος και ο ίδιος ο Κίρχερ είχαν περιγράψει λεπτομερώς αυτά τα πλάσματα. Μάλιστα, είχαν διαφωνήσει για τη φύση και τα ήθη των *daemunculi subterranei*, όπως και για τους κύκλωπες, τους γίγαντες, τους πυγμαίους, τους κυνοκέφαλους και τους ακέφαλους».

Αλλά δεν έπρεπε να φοβάμαι. Ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο εγγυούνταν για μένα και τον Άτο. Μας σύστησαν, λοιπόν, τους υπόλοιπους τυμβωρύχους, που (αν δεν με απατά η μνήμη μου) έφεραν τα ασυνήθιστα ονόματα Γκαλόνιο, Στελόνιο, Μαρόνιο, Σαλόνιο, Πλαφόνιο, Σκακόνιο, Γκρουφόνιο, Πολόνιο, Σβετόνιο και Αντόνιο.

«Οποία μας τιμή» είπε ειρωνικά ο Άτο, κρύβοντας με δυσκολία την αηδία του.

Όπως μας εξήγησε ο Ουγκόνιο, όταν η βάρκα μας αναποδογύρισε αδειάζοντάς μας στην Κλοάκα Μάξιμα, τον έσωσαν ο Μπαρόνιο και η ομάδα του. Λίγα λεπτά νωρίτερα, ο αρχηγός των τυμβωρύχων είχε μαντέψει, και πάλι με μυστηριώδη τρόπο (ίσως λόγω της εκπληκτικής όσφρησης που διέθετε ο Τσιακόνιο, ή άλλων ιδιοτήτων που ξέφευγαν απ' τις συνηθισμένες), ότι ο Ουγκόνιο είχε την ανάγκη του. Έτσι, ήρθε να μας συναντήσει, ξεπηδώντας απ' τα σπλάχνα της γης. Ή, πολύ απλά, χρησιμοποιώντας

την καταπακτή που οδηγούσε από το Πάνθεον στις υπόγειες στοές.

Με δυο λόγια, ένας αδελφικός δεσμός χριστιανικής αλληλεγγύης φαίνεται πως συνέδεε τους τυμβωρύχους. Με τη μεσολάβηση ενός καρδιναλίου που είχε πάθος με τα λείψανα, είχαν ζητήσει από τον πάπα την άδεια να ιδρύσουν μια «αρχι-αδελφότητα», όμως ο ποντίφικας («για κάποιον περίεργο λόγο», όπως επεσήμανε ο Ουγκόνιο) δεν τους είχε απαντήσει ακόμη.

«Κλέβουν, βουτάνε, κάνουν λαθρεμπόριο, και συγχρόνως παίζουν τους θρησκόληπτους» ψιθύρισε ο Άτο στο αυτί μου.

Ο Ουγκόνιο σώπασε για να πάρει τον λόγο ο Μπαρόνιο. Ο αδιάκοπος σαματάς των τυμβωρύχων, που ξύνονταν, ξεψειρίζονταν, έβηχαν, έτρωγαν, ροκάνιζαν και τσιμπολογούσαν ασταμάτητα αόρατα και απαίσια τρόφιμα, έπαψε απότομα.

Ο Μπαρόνιο φούσκωσε το στήθος, τέντωσε τον δείκτη με το μακρύ νύχι προς τα επάνω και δήλωσε:

«Γκφρρρλουμπχ!».

«Εξαιρετικά» απάντησε ο Άτο με ψυχρή φωνή. «Μιλάμε, πώς να το πω; Την ίδια γλώσσα».

«Όχι γλώσσα. Όρκος!» επενέβη ο Ουγκόνιο θυμωμένα, μαντεύοντας ότι ο Άτο κορόιδευε τον αρχηγό του.

Μάθαμε έτσι ότι το λεξιλόγιο των τυμβωρύχων δεν ήταν συνέπεια της βλακείας τους ή της έλλειψης μόρφωσης, αλλά ενός όρκου.

Όσο δεν βρίσκουν το Ιερό Αντικείμενο, δεν θα μιλάνε, είπε ο Ουγκόνιο, διευκρινίζοντας ότι εκείνος είχε απαλλαγεί από τον όρκο για να μπορεί να διατηρεί επαφές μεταξύ της κοινότητας των τυμβωρύχων και του υπόλοιπου κόσμου.

«Α, ναι; Και ποιο είναι το ιερό αντικείμενο που ψάχνετε;»

«Φιαλίδιο με Αληθινό Αίμα του Κυρίου μας» απάντησε ο Ουγκόνιο, ενώ οι άλλοι έκαναν τον σταυρό τους.

«Πολύ ευγενής και ιερός σκοπός» είπε ο Άτο χαμογελώντας στον Μπαρόνιο. «Παρακάλα αυτό τον όρκο να μην τον σπάσουν ποτέ» ψιθύρισε στο αυτί μου όσο πιο σιγά μπορούσε «διαφορετικά όλοι οι Ρωμαίοι θα καταντήσουν να μιλάνε όπως ο Ουγκόνιο».

«Αυτό είναι απίθανο» απάντησε απροσδόκητα ο Ουγκόνιο. «Αφού εγώ είμαι Γερμανός».

«Είσαι Γερμανός;»

«Έρχομαι απ' τη Βιντομπόνα» εξήγησε με ύφος ο τυμβωρύχος.

«Α, ώστε γεννήθηκες στη Βιέννη» μετέφρασε ο αβάς. «Έτσι εξηγείται γιατί μιλάς με τρόπο τόσο...»

«...κατέχω το ιταλικό ιδίωμα όπως τη μητέρα-γλώσσα μου» βιάστηκε να προσθέσει ο Ουγκόνιο «και ευγνωμονώ την εξοχότητά σας για την εκτίμηση με την οποία με στολίζει».

Αφού συγχάρηκε τον εαυτό του για την εκπληκτική ευφράδειά του, ο Ουγκόνιο εξήγησε στους συντρόφους του τα συμβάντα. Ένας διαταραγμένος άνθρωπος, ένοικος του πανδοχείου μας, είχε καταρτίσει ένα σχέδιο για να δολοφονήσει τον πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄ μέσω μολυσμένων αφαιμάξεων, και μάλιστα τη στιγμή που στη Βιέννη παιζόταν η μοίρα της χριστιανοσύνης. Το δολοφονικό σχέδιο θα έμπαινε σ' εφαρμογή το ίδιο βράδυ.

Οι τυμβωρύχοι δέχτηκαν τα νέα με βαθιά αγανάκτηση και έκδηλο πανικό. Ακολούθησε μια συζήτηση σύντομη αλλά έντονη, που ο Ουγκόνιο μας τη μετέφερε συνοπτικά. Ο Πλαφόνιο πρότεινε στους συντρόφους του να αποτραβηχτούν και να προσευχηθούν ζητώντας τη βοήθεια

του Υψίστου. Αντίθετα, ο Γκαλόνιο δήλωσε υπέρ μιας διπλωματικής πρωτοβουλίας: μια αντιπροσωπεία των τυμβωρύχων θα πήγαινε στον Ντουλτσιμπένι και θα τον παρακαλούσε να εγκαταλείψει τα σχέδιά του. Τότε επενέβη ο Στελόνιο, υποστηρικτής μιας εντελώς διαφορετικής άποψης: έπρεπε να μπουν στο Ντοντσέλο, να πιάσουν τον Ντουλτσιμπένι και να τον εκτελέσουν επιτόπου. Ο Γκρουφόνιο παρατήρησε ότι μια τέτοια ενέργεια θα προκαλούσε δυσάρεστες συνέπειες, όπως την άφιξη της φρουράς του ποντίφικα. Ο Μαρόνιο πρόσθεσε ότι η είσοδός τους σ’ ένα πανδοχείο υπό καθεστώς καραντίνας έκρυβε πολλούς κινδύνους. Ο Σβετόνιο συμπλήρωσε ότι κάτι τέτοιο δεν θα απέτρεπε την πλεκτάνη του Ντουλτσιμπένι· αν ο Τιρακόρντα πήγαινε στον πάπα (ο Γκρουφόνιο σταυροκοπήθηκε ξανά), τότε όλα ήταν χαμένα. Η ομάδα των τυμβωρύχων στράφηκε τότε προς τον Μπαρόνιο, που τους έπεισε με μία λέξη: «Γκφρρρλουμπχ!».

Οι οπαδοί του Μπαρόνιο βάλθηκαν τότε να χοροπηδάνε και να βγάζουν πολεμικές κραυγές, προτού σχηματίσουν μια φάλαγγα ανά δύο, ίδιοι με στρατιωτικό απόσπασμα, και ακολουθήσουν τη στοά Γ με κατεύθυνση την οικία του Τιρακόρντα.

Ο Άτο κι εγώ παρακολουθήσαμε το θέαμα ανήμποροι και μπερδεμένοι. Ο Ουγκόνιο, που έμεινε μαζί μας, όπως και ο παντοτινός του σύντροφος, μας εξήγησε τι είχε συμβεί. Οι τυμβωρύχοι αποφάσισαν ότι θα σταματούσαν τον Τιρακόρντα πάση θυσία. Θα στήνονταν στους δρόμους γύρω απ’ την κατοικία του γέρου αρχίατρου, ώστε να σταματήσουν την άμαξά του όταν θα ξεκινούσε για το παλάτι του Μόντε Καβάλο.

«Κι εμείς, κύριε Άτο, τι θα κάνουμε για να σταματήσουμε τον Τιρακόρντα;» ρώτησα ανήσυχος και αποφασισμένος ν’

αντισταθώ με όλες μου τις δυνάμεις σε όποιον απειλούσε τον αντιπρόσωπο του Χριστού.

Αλλά ο αβάς δεν μ’ άκουγε πια. Αντίθετα, απάντησε στις εξηγήσεις του Ουγκόνιο λέγοντας με άχρωμη φωνή: «Α, ώστε έτσι».

Η κατάσταση είχε ξεφύγει απ’ τα χέρια του κι αυτό δεν του άρεσε καθόλου.

«Τελικά, τι θα κάνουμε;»

«Πρέπει να σταματήσουμε τον Τιρακόρντα, είναι προφανές» απάντησε ο Μελάνι προσπαθώντας να ανακτήσει το κύρος του. «Όσο ο Μπαρόνιο και οι δικοί του θα ερευνούν στην επιφάνεια, εμείς θ’ ασχοληθούμε με τα υπόγεια. Κοιτάξτε εδώ».

Ξεδίπλωσε μια νέα εκδοχή του χάρτη των υπογείων, αφού τον παλιό τον είχε χάσει στην Κλοάκα Μάξιμα, που περιελάμβανε τη διαδρομή Γ, καθώς και τη διασταύρωση με το υπόγειο ποτάμι, απ’ όπου είχαμε φτάσει στο νησί-εργαστήρι του Ντουλτσιμπένι και στην Κλοάκα Μάξιμα. Φαινόταν επίσης η διακλάδωση της στοάς Δ που οδηγούσε στον στάβλο του Τιρακόρντα, ακριβώς δίπλα στο Ντοντσέλο.

«Για να σταματήσουμε τον Τιρακόρντα, δεν αρκεί να ελέγξουμε τους δρόμους που βρίσκονται γύρω απ’ την οδό Όρσο» εξήγησε ο Άτο. «Υπάρχει περίπτωση, επειδή δεν θέλει με κανέναν τρόπο να γίνει αντιληπτός, ο γιατρός να προτιμήσει τα υπόγεια και να περάσει διαδοχικά απ’ τις στοές Δ, Γ, Β και Α, για να φτάσει στη συνέχεια στις όχθες του Τίβερη».

«Γιατί να κάνει κάτι τέτοιο;»

«Για ν’ ανέβει, ίσως, το ποτάμι μέχρι το λιμάνι της Ριπέτα με βάρκα. Θα επιμηκύνει έτσι τη διαδρομή, αλλά θα αποκλείσει κάθε πιθανότητα παρακολούθησης. Εκτός κι αν προτιμήσει να βγει στην επιφάνεια από κάποια έξοδο την οποία δεν γνωρίζουμε. Πρέπει να χωριστούμε, ώστε να καλύψουμε όλα τα ενδεχόμενα. Ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο θα ελέγξουν τις στοές Α, Β, Γ και Δ».

«Δεν είναι πολύ για δύο άτομα;»

«Δεν είναι δύο, αλλά τρεις. Μην ξεχνάς τη μύτη του Τσιακόνιο. Όσο για μας, αγόρι μου, θα εξερευνήσουμε το τμήμα της στοάς Β από το οποίο δεν περάσαμε ποτέ, ώστε να βεβαιωθούμε ότι ο Τιρακόρντα δεν θα μας ξεφύγει αποκεί».

«Και ο Ντουλτσιμπένι;» ρώτησα. «Δεν φοβάστε μήπως κυκλοφορεί κι αυτός στα υπόγεια;»

«Όχι. Έκανε ό,τι ήταν να κάνει, μολύνοντας τις βδέλλες. Τώρα θα περιμένει τον Τιρακόρντα να επισκεφθεί τον πάπα και να του κάνει την αφαίμαξη».

Ο Ουγκόνιο και ο Τσιακόνιο έφυγαν αμέσως, παίρνοντας τη στοά Γ ανάποδα. Την ώρα που ξεκινούσαμε κι εμείς, δεν άντεξα να μην ικανοποιήσω την περιέργειά μου: «Κύριε Άτο, είστε πράκτορας του βασιλιά της Γαλλίας».

Μου έριξε μια λοξή ματιά. «Και λοιπόν;»

«Να... είναι που... Αυτός ο πάπας σίγουρα δεν είναι καλός φίλος του Χριστιανικότατου Βασιλιά. Κι όμως, προσπαθείτε να τον σώσετε. Γιατί;»

Μαρμάρωσε. «Έχεις δει ποτέ ν’ αποκεφαλίζεται άνθρωπος;»

«Όχι».

«Ε, λοιπόν, μάθε ότι, όταν το κεφάλι κυλάει στο χώμα, η γλώσσα μπορεί ακόμη να κινείται. Και να μιλάει. Να γιατί κανένας ηγεμόνας δεν χαίρεται με τον θάνατο ενός ομοίου

του. Φοβάται το κεφάλι που κυλάει και τη γλώσσα που μπορεί να πει λόγια επικίνδυνα».

«Τότε οι ηγεμόνες δεν σκοτώνουν ποτέ κανέναν».

«Ε, όχι ακριβώς... Μπορούν να το κάνουν αν διακυβεύεται η ασφάλεια του στέμματος. Αλλά η πολιτική, μην το ξεχνάς, αγόρι μου, η πραγματική πολιτική συνίσταται από ισορροπίες και όχι από δολοφονίες».

Τον κοίταξα λοξά. Ο δισταγμός στη φωνή του, το ωχρό πρόσωπο και τα απλανή μάτια του μαρτυρούσαν ότι ο φόβος είχε ριζωθεί βαθιά μέσα του. Δεν είχε σημασία τι έλεγε, ήταν φανερό ότι είχε χάσει την αυτοπεποίθησή του. Οι τυμβωρύχοι δεν του είχαν αφήσει τον χρόνο να σκεφτεί. Ανέλαβαν γρήγορα πρωτοβουλία και ετοιμάζονταν να σώσουν τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Μια ηρωική επιχείρηση, στην οποία ο Άτο μπλέχτηκε σχεδόν παρά τη θέλησή του, επειδή του ανατέθηκε εξαπίνης. Και τώρα δεν μπορούσε να κάνει πίσω. Προσπάθησε να κρύψει την αμηχανία του επιταχύνοντας το βήμα και γυρίζοντάς μου έτσι την πλάτη.

Μόλις φτάσαμε στο Αρχείο, αναζητήσαμε τον Ουγκόνιο και τον Τσιακόνιο. Μάταια. Τα δύο τέρατα θα πρέπει να είχαν κρυφτεί καλά σε κάποια γωνιά.

«Εμείς είμαστε. Όλα καλά;» ρώτησε ο Άτο με δυνατή φωνή.

Πίσω από μια καμάρα βυθισμένη στο σκοτάδι, το μουγκρητό του Τσιακόνιο μας έδωσε μια καταφατική απάντηση.

Συνεχίσαμε, λοιπόν, την εξερεύνησή μας. Καθώς προχωρούσαμε, αρχίσαμε πάλι να σκεφτόμαστε.

Είχαμε κάνει το ασυγχώρητο λάθος –συμφωνούσαμε και οι δύο– να μην προσπαθήσουμε να συνδέσουμε τις ξεκάθαρες ενδείξεις τις οποίες είχαμε συγκεντρώσει τις προηγούμενες μέρες. Ευτυχώς, είχαμε ακόμη τη

δυνατότητα ν’ αρπάξουμε απ’ τη χαίτη το αφηνιασμένο άλογο της αλήθειας. Ο Άτο βάλθηκε για άλλη μια φορά να συνοψίσει τα στοιχεία που είχαμε.

«Ο Ντουλτσιμπένι εργαζόταν για τους Οντεσκάλκι ως λογιστής ή κάτι τέτοιο. Είχε μια κόρη, τη Μαρία, καρπό της ένωσής του με μια Τουρκάλα σκλάβα. Η κοπέλα απήχθη απ’ τον πρώην δουλέμπορο Φερόνι και το δεξί του χέρι, τον Χίγκενς, προφανώς για να ικανοποιηθεί το καπρίτσιο του τελευταίου. Η Μαρία μάλλον οδηγήθηκε μακριά, προς τον βορρά. Αποφασισμένος να την ξαναβρεί, ο Ντουλτσιμπένι απευθύνεται στους Οντεσκάλκι, που του αρνούνται κάθε βοήθεια. Να γιατί ο Ντουλτσιμπένι τούς μισεί. Και κυρίως μισεί τον ισχυρό καρδινάλιο Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, ο οποίος στο μεταξύ έχει γίνει πάπας. Επιπλέον, ένα παράξενο γεγονός λαμβάνει χώρα μετά την απαγωγή. Ένας άγνωστος επιτίθεται στον Ντουλτσιμπένι

και τον πετάει από το παράθυρο με σκοπό να τον σκοτώσει. Σύμφωνοι ως εδώ;»

«Σύμφωνοι».

«Σ’ αυτό το σημείο κάνει την εμφάνισή του το πρώτο μυστήριο. Γιατί αυτός ο άνθρωπος, που σίγουρα τον πλήρωσε ο Φερόνι ή οι Οντεσκάλκι, ήθελε να τον σκοτώσει;»

«Για να τον εμποδίσει να αναζητήσει την κόρη του».

«Ίσως» απάντησε ο Άτο, χωρίς όμως να δείχνει πεπεισμένος. «Ωστόσο, άκουσες ότι όλες οι έρευνες των απεσταλμένων του αποδείχτηκαν μάταιες. Νομίζω, λοιπόν, ότι ο Ντουλτσιμπένι είχε γίνει επικίνδυνος για κάποιον».

«Κύριε Άτο, γιατί η κόρη του Ντουλτσιμπένι ήταν σκλάβα;»

«Δεν άκουσες τι είπε ο Τιρακόρντα; Επειδή η μητέρα της ήταν σκλάβα και ο Ντουλτσιμπένι δεν θέλησε ποτέ να την παντρευτεί. Δεν ξέρω πολλά για το εμπόριο των μαύρων και των απίστων, αλλά, απ’ ό,τι ισχυρίζεται ο Ντουλτσιμπένι, η μικρή νόθα θεωρείτο κι αυτή σκλάβα των Οντεσκάλκι. Ωστόσο, υπάρχει κάτι που μου διαφεύγει. Γιατί ο Χίγκενς και ο Φερόνι δεν την αγόρασαν;»

«Μπορεί οι Οντεσκάλκι να μην ήθελαν να την πουλήσουν».

«Κι όμως, πούλησαν τη μητέρα της! Όχι, νομίζω ότι ο Ντουλτσιμπένι αρνήθηκε να παραχωρήσει την κόρη του. Πράγμα που εξηγεί γιατί την απήγαγαν, ίσως με τη στήριξη των ίδιων των Οντεσκάλκι».

«Θέλετε να πείτε ότι ένα τόσο φριχτό έγκλημα μπορούσε να τύχει της υποστήριξης των Οντεσκάλκι;»

«Φυσικά. Και ίσως μάλιστα του ίδιου του καρδινάλιου Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, του σημερινού πάπα. Μην ξεχνάς ότι ο Φερόνι ήταν πολύ πλούσιος και πολύ ισχυρός. Ένας

άντρας στον οποίο δεν αρνούνταν τίποτα. Να γιατί οι Οντεσκάλκι δεν θέλησαν να βοηθήσουν τον Ντουλτσιμπένι να ξαναβρεί την κόρη του».

«Πώς, όμως, ο Ντουλτσιμπένι αρνήθηκε να παραχωρήσει την κόρη του, αφού η κοπέλα ανήκε στους Οντεσκάλκι;»

«Καλή ερώτηση. Πώς; Εδώ είναι το θέμα, νομίζω. Ο Ντουλτσιμπένι θα πρέπει να ξετρύπωσε ένα όπλο που έδενε τα χέρια των Οντεσκάλκι. Έτσι, αναγκάστηκαν να βοηθήσουν τον Φερόνι στην απαγωγή και να προσπαθήσουν στη συνέχεια να κλείσουν το στόμα του Ντουλτσιμπένι μια για πάντα».

Φερόνι. Ετοιμαζόμουν να πω στον αβά ότι αυτό το όνομα μου ήταν γνώριμο. Αλλά, μην μπορώντας να θυμηθώ πού και πότε το είχα ακούσει, προτίμησα να μην μιλήσω.

«Ένα όπλο κατά των Οντεσκάλκι. Ένα μυστικό, ίσως...» ψιθύρισε ο αβάς, με μια λάμψη ικανοποίησης στα μάτια.

Ένα ένοχο μυστικό, που θα αμαύρωνε το παρελθόν του πάπα. Κατάλαβα ότι ο Άτο Μελάνι, πράκτορας του Χριστιανικότατου Βασιλιά, θα έδινε και τη ζωή του για να το ανακαλύψει.

«Πρέπει να λύσουμε οπωσδήποτε αυτό το αίνιγμα!» φώναξε σε λίγο. «Ας ξαναδούμε τα γεγονότα. Ο Ντουλτσιμπένι αποφασίζει να δολοφονήσει τον πάπα. Όπως είναι φυσικό, δεν μπορεί να ζητήσει ακρόαση και να τον μαχαιρώσει. Πώς να σκοτώσει, λοιπόν, έναν άνθρωπο εξ αποστάσεως; Μπορεί να δοκιμάσει να τον δηλητηριάσει. Όμως, το να περάσεις ένα δηλητήριο στις κουζίνες του πάπα δεν είναι και τόσο απλό. Ο Ντουλτσιμπένι βρήκε μια λύση σύνθετη. Θυμάται έναν παλιό φίλο, τον Τζιοβάνι Τιρακόρντα, αρχίατρο του ποντίφικα. Η υγεία του πάπα Οντεσκάλκι –ο Ντουλτσιμπένι το γνωρίζει– δεν είναι πολύ καλή. Μάλιστα χειροτερεύει, καθώς ο ποντίφικας φοβάται

μήπως τα χριστιανικά στρατεύματα ηττηθούν στη Βιέννη. Ο Τιρακόρντα τον φροντίζει και ο Ντουλτσιμπένι αποφασίζει να εκμεταλλευτεί την κατάσταση. Μαθαίνει ότι ο γιατρός κάνει αφαιμάξεις στον πάπα με βδέλλες, οι οποίες, είναι πασίγνωστο, τρέφονται με αίμα. Τι κάνει τότε ο Ντουλτσιμπένι; Ανάμεσα σε δύο αινίγματα, μεθάει τον Τιρακόρντα. Δεν είναι δύσκολο, αφού η Παραντίζα, η γυναίκα του γιατρού, είναι θρησκόληπτη και μισότρελη και πιστεύει ότι το αλκοόλ προκαλεί την καταδίκη της ψυχής. Ο Τιρακόρντα είναι αναγκασμένος να πίνει κρυφά, κατά συνέπεια γρήγορα, το ένα ποτήρι πάνω στο άλλο. Μόλις μεθάει, ο φίλος του ο Ντουλτσιμπένι μολύνει τις βδέλλες που προορίζονται για τον πάπα μέσω του υγρού που έχει παρασκευάσει στο νησί του. Τα μικρά ζωάκια θα κλείσουν τα δόντια τους πάνω στις άγιες σάρκες του ποντίφικα, μεταφέροντάς του έτσι την πανώλη».

«Είναι φριχτό!» σχολίασα.

«Γιατί; Δείχνει απλώς τι είναι ικανός να κάνει ένας άνθρωπος που τον κατατρύχει η μανία της εκδίκησης. Θυμάσαι την πρώτη μας εισβολή στο σπίτι του Τιρακόρντα; Ο Ντουλτσιμπένι τον ρώτησε: “Είναι στη θέση τους;” εννοώντας, τώρα το ξέρουμε, τις βδέλλες που είχε σκοπό να μολύνει. Όμως ο Τιρακόρντα έσπασε κατά λάθος το μπουκάλι με το λικέρ και ο Ντουλτσιμπένι αναγκάστηκε να ματαιώσει την επιχείρηση. Αντίθετα, χθες το βράδυ τα πράγματα εξελίχθηκαν καλά. Μόλυνε τις βδέλλες λέγοντας *Για εκείνη*, ολοκληρώνοντας έτσι την εκδίκησή του κατά των Οντεσκάλκι».

«Ωστόσο, χρειαζόταν ένα ήσυχο μέρος για να μελετήσει το σχέδιό του και να κάνει τα πειράματά του» παρατήρησα.

«Σωστά. Και, κυρίως, για να καλλιεργήσει, με μέσα που μας διαφεύγουν, το κακό της πανούκλας. Αφού πιάνει τους αρουραίους, τους κλείνει σ’ ένα κλουβί και τους μολύνει. Ύστερα τους αφαιρεί το αίμα και το επεξεργάζεται έτσι ώστε να πάρει ένα μολυσματικό υγρό. Σίγουρα από εκείνον έπεσε η σελίδα της Βίβλου που βρήκαμε στις στοές».

«Λέτε να πήρε και τα μαργαριτάρια μου;»

«Ποιος άλλος θα μπορούσε να τα πάρει; Αλλά μην με διακόπτεις. Όταν εφαρμόστηκε η καραντίνα και το αφεντικό σου αρρώστησε, ο Ντουλτσιμπένι αναγκάστηκε να κλέψει τα κλειδιά του Πελεγκρίνο και να φτιάξει αντικλείδι, ώστε να μπορεί να μπαίνει στα υπόγεια και να πηγαίνει στο νησί με τον ναό του Μίθρα. Τύλιξε το αντικλείδι στη σελίδα του Κομάρεκ, που τη λέκιασε κατά λάθος με αίμα, αφού έπιανε με τα χέρια του αρουραίους, βδέλλες και αποστακτήρες».

«Στο νησί βρήκαμε και ένα δοχείο ολόιδιο με το δοχείο του Τιρακόρντα» παρατήρησα «για να μην μιλήσουμε για όλ’ αυτά τα εργαλεία...».

«Το δοχείο το χρησιμοποίησε για να διατηρήσει μερικές βδέλλες και να βεβαιωθεί ότι μπορούν να τρέφονται με μολυσμένο αίμα χωρίς να πεθαίνουν αμέσως. Όταν, όμως, κατάλαβε ότι δεν ήταν ο μόνος που κυκλοφορούσε στα υπόγεια, ότι ίσως τον παρακολουθούσαν, τις ξεφορτώθηκε, διότι θα μπορούσαν να αποτελέσουν την απόδειξη των εγκληματικών προθέσεών του. Από την άλλη, τα εργαλεία τού επέτρεψαν όχι μόνο να ολοκληρώσει με επιτυχία τα πειράματά του με τους αρουραίους, αλλά και να παρασκευάσει το μολυσματικό υγρό. Να γιατί οι εγκαταστάσεις του έμοιαζαν με εργαστήρι κάποιου αλχημιστή, με τους αποστακτήρες, τις αλοιφές, τα καμινέτα...»

«Και η μικρογραφία της αγχόνης;»

«Ίσως τη χρησιμοποιούσε για να κρατάει ακίνητους τους αρουραίους όσο τους αφαιρούσε το αίμα, ή για να τους διαμελίζει προτού τους αφαιρέσει το αίμα».

Να γιατί, επαναλάβαμε ακόμα μια φορά, συναντήσαμε ετοιμοθάνατους αρουραίους στις στοές. Είχαν ξεφύγει, ή επέζησαν προσωρινά από τα πειράματα του Ντουλτσιμπένι. Όσο για το φιαλίδιο με το αίμα που είχαμε βρει στη στοά Δ, σίγουρα είχε πέσει απ’ τον Ντουλτσιμπένι, που ίσως προσπάθησε ανεπιτυχώς στην αρχή να μολύνει κατευθείαν τις βδέλλες του φίλου του του Τιρακόρντα με το αίμα των αρουραίων».

«Βρήκαμε, όμως, και φύλλα *μαμακόκα* στις στοές» είπα.

«Ναι. Αυτό, όμως, δεν μπορώ να το εξηγήσω ακόμη» παραδέχτηκε ο αβάς Μελάνι. «Αυτά τα φυτά δεν έχουν καμία σχέση με την πανώλη, ούτε με το σχέδιο του Ντουλτσιμπένι. Και κάτι ακόμα που μου διαφεύγει: Πώς μπορούσε ο Ντουλτσιμπένι να τρέχει, να τραβάει κουπί και να σκαρφαλώνει σε σκοινιά επί μέρες και μέρες, με την αντοχή εφήβου, και μάλιστα μέσα στο σκοτάδι; Αυτό με κάνει να πιστεύω ότι έχει συνένοχο».

Στο μεταξύ, φτάσαμε στην καταπακτή που ένωνε τις στοές Β και Α. Η αριστερή πλευρά του τμήματος Β ήταν το τελευταίο κομμάτι που θα μας επέτρεπε να ολοκληρώσουμε την εξερεύνηση των υπογείων του Ντοντσέλο.

Δεν χρησιμοποιήσαμε, λοιπόν, την καταπακτή για να περάσουμε απ’ τη στοά Β στη στοά Α, όπως θα κάναμε αν έπρεπε να επιστρέψουμε στο πανδοχείο, αλλά συνεχίσαμε τον δρόμο μας. Χάρη στον χάρτη του Άτο, κατάλαβα ότι κατευθυνόμασταν προς τον Τίβερη, αφήνοντας το πανδοχείο στα δεξιά και με τον ποταμό στ’ αριστερά μας.

Η διαδρομή δεν μας επιφύλασσε κανένα απρόοπτο. Σε λίγο πέσαμε πάνω σε μια πέτρινη σκάλα που έμοιαζε μ’ εκείνη που χρησιμοποιούσαμε για να κατέβουμε απ’ την κρυφή πόρτα του Ντοντσέλο στις υπόγειες στοές.

«Μα, θα βγούμε στην οδό Όρσο» είπα ενώ ανεβαίναμε τα σκαλιά.

«Όχι ακριβώς. Ίσως λίγο νοτιότερα, στην οδό Τορ ντι Νόνα».

Η σκάλα μάς οδήγησε σ’ ένα είδος προθαλάμου, με πάτωμα πλακόστρωτο, όμοιο μ’ εκείνο που πατούσαμε φεύγοντας απ’ το πανδοχείο.

Μπόρεσα να διακρίνω στον θόλο κάτι σαν στόμιο υπονόμου από σίδερο ή, ίσως, από μολύβι, που απορροφούσε τους κραδασμούς και άνοιγε πολύ δύσκολα. Έπρεπε οπωσδήποτε να ξεπεράσουμε αυτό το τελευταίο εμπόδιο, για ν’ ανακαλύψουμε πού μας είχε οδηγήσει η πορεία μας. Ενώνοντας τις δυνάμεις μας και πατώντας δυνατά στο τελευταίο σκαλοπάτι της πέτρινης σκάλας, κατορθώσαμε ν’ ανασηκώσουμε το βαρύ σκέπασμα. Το τραβήξαμε όσο χρειαζόταν για να περάσουμε και το αφήσαμε να πέσει μ’ έναν κοφτό κρότο. Τεντώνοντας το αυτί και κοιτάζοντας τριγύρω με την άκρη του ματιού, καταλάβαμε ότι μια βίαιη σύγκρουση διαδραματιζόταν κάπου κοντά.

Αρχίσαμε να προχωράμε μέσα στη νύχτα. Παρά το σκοτάδι, μπόρεσα να διακρίνω μια άμαξα στη μέση του δρόμου. Δύο πυρσοί, τοποθετημένοι δεξιά κι αριστερά, τη φώτιζαν αλλόκοτα. Ακούσαμε πνιχτές κραυγές. Ο αμαξάς προσπαθούσε να ξεφύγει από πολλά πλάσματα, που τον εμπόδιζαν να κινηθεί. Ένας απ’ τους επιτιθεμένους είχε τραβήξει τα γκέμια για να σταματήσει τα άλογα, που τώρα ξεφυσούσαν νευρικά. Την ίδια στιγμή, ένας άντρας βγήκε

απ’ την καρότσα κρατώντας (τουλάχιστον έτσι μου φάνηκε) ένα ογκώδες αντικείμενο. Δεν υπήρχε αμφιβολία. Η άμαξα λεηλατούνταν.

Μπορεί να ήμουν ζαλισμένος απ’ τη μακρά παραμονή μας στα υπόγεια, ωστόσο αναγνώρισα την οδό Τορ ντι Νόνα, που προχωράει παράλληλα με τον Τίβερη και καταλήγει στην οδό Όρσο. Επομένως, η εκτίμηση του αβά Μελάνι ήταν σωστή.

«Γρήγορα, ας πλησιάσουμε» ψιθύρισε δείχνοντας την άμαξα.

Η βίαιη σκηνή την οποία παρακολουθούσαμε με είχε παγώσει. Ήξερα ότι φρουροί περιπολούσαν τριγύρω, στις δύο άκρες της γέφυρας Σάντ’ Άντζελο. Αλλά ο κίνδυνος να μπλεχτώ σε μια σοβαρή ιστορία δεν μ’ εμπόδισε ν’ ακολουθήσω τον αβά, ο οποίος, προχωρώντας σύρριζα στον τοίχο, πλησίαζε την άμαξα.

«Πομπέο, βοήθεια! Φρουροί, βοήθεια!» ακούσαμε μια φωνή μέσ’ από την καρότσα.

Η αδύναμη και πνιχτή φωνή του επιβάτη ανήκε στον Τζιοβάνι Τιρακόρντα.

Τα κατάλαβα όλα μονομιάς. Ο άντρας που πάλευε στο κάθισμα του αμαξά εναντίον ανώτερων δυνάμεων, βγάζοντας μικρές, βραχνές κραυγές, δεν ήταν άλλος από τον Πομπέο Ντουλτσιμπένι. Πέρα από κάθε προσδοκία, φαίνεται πως ο Τιρακόρντα τον είχε παρακαλέσει να πάει μαζί του στο παλάτι του Μόντε Καβάλο, όπου θα πρόσφερε τις υπηρεσίες του στον πάπα. Πολύ ηλικιωμένος και πολύ αδέξιος για να οδηγήσει μόνος του την άμαξα, ο γιατρός προτίμησε να τον συνοδέψει στη λεπτή και μυστική αποστολή του ένας φίλος και όχι ένας οποιοσδήποτε αμαξάς. Όμως οι τυμβωρύχοι, ακροβολισμένοι στα κατάλληλα σημεία, σταμάτησαν την άμαξα.

Όλα τελείωσαν μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα. Μόλις άρπαξαν την τσάντα του γιατρού, οι τέσσερις πέντε τυμβωρύχοι που κρατούσαν ακινητοποιημένο τον Ντουλτσιμπένι τον άφησαν και πήραν δρόμο. Πέρασαν δίπλα μας κι εξαφανίστηκαν προς την κατεύθυνση του στομίου.

«Τις βδέλλες, πήραν τις βδέλλες!» είπα ξαναμμένος.

«Σσστ!» απάντησε ο Άτο. Κατάλαβα ότι δεν είχε κανέναν σκοπό να πάρει μέρος στο συμβάν.

Έχοντας ακούσει τον θόρυβο της συμπλοκής, οι κάτοικοι των γύρω σπιτιών είχαν σκύψει στα παράθυρά τους. Οι φρουροί θα έφταναν από στιγμή σε στιγμή.

Ο Τιρακόρντα αναστέναζε αδύναμα μέσα από την άμαξα, ενώ ο Ντουλτσιμπένι εγκατέλειπε τη θέση του, σίγουρα για να τον βοηθήσει.

Τότε έγινε κάτι εντελώς απροσδόκητο. Βγαίνοντας ξαφνικά από το στόμιο του υπονόμου στο οποίο είχαν χωθεί οι τυμβωρύχοι, ένα πλάσμα προχώρησε παραπατώντας και μπήκε ξανά μέσα στην άμαξα. Φαινόταν πως κρατούσε ακόμη στο χέρι του το ογκώδες αντικείμενο που είχε αρπάξει απ’ τον καημένο τον Τιρακόρντα.

«Όχι! Καταραμένος να ’σαι! Όχι τον σταυρό, έχει ένα λείψανο...»

Η ικετευτική φωνή του γιατρού αντήχησε θλιβερά μέσα στη νύχτα, ενώ η σκιά κατέβαινε απ’ την άλλη πλευρά. Μοιραίο λάθος. Ο Ντουλτσιμπένι τον περίμενε. Ακούσαμε το κοφτό και ξερό σφύριγμα του μαστιγίου, με το οποίο άρπαξε τα πόδια του τέρατος κάνοντάς το να πέσει. Τη στιγμή που προσπαθούσε μάταια να σηκωθεί, αναγνώρισα στο φως του δαδιού την αδέξια και σκυφτή μορφή του Τσιακόνιο.

Πλησιάσαμε κι άλλο, κινδυνεύοντας να μας δουν. Ευτυχώς, η μισάνοιχτη πόρτα της άμαξας μας προστάτευε κάπως. Τότε το μαστίγιο χτύπησε για δεύτερη φορά, έπειτα για τρίτη, προκαλώντας το αμίμητο βογκητό του Τσιακόνιο, που μαρτυρούσε μια ξεκάθαρη δήλωση διαμαρτυρίας.

«Απαίσιο κάθαρμα!» είπε ο Ντουλτσιμπένι, καθώς τοποθετούσε πάλι πίσω στην άμαξα ένα αντικείμενο, έκλεισε την πόρτα, βούτηξε στο κάθισμα του οδηγού και τράβηξε τα γκέμια.

Για άλλη μια φορά, η υπερβολικά γρήγορη εναλλαγή των γεγονότων δεν μ’ άφησε ν’ ακούσω τη φωνή της λογικής και της σύνεσης, αλλά ούτε και του φόβου του Θεού, που θα με συμβούλευε να απαλλαγώ απ’ την επικίνδυνη επιρροή του αβά Μελάνι και ν’ αποφύγω ν’ αναμειχθώ σε πράξεις παράλογες, εγκληματικές και βίαιες.

Αυτός είναι ο λόγος που, κάτω απ’ την επίδραση του τολμηρού σχεδίου να σώσουμε τη ζωή του Κυρίου μας Ιννοκέντιου ΙΑ΄, δεν αντιστάθηκα όταν ο αβάς Μελάνι με τράβηξε προς την άμαξα που τρανταζόταν.

«Ή τώρα ή ποτέ» είπε, καθώς ριχνόμασταν στο κατόπι της άμαξας και πηδούσαμε στην πλατφόρμα που προοριζόταν για τους υπηρέτες, στο πίσω μέρος.

Μόλις, όμως, πιαστήκαμε απ’ τα χοντρά χερούλια, ένιωσα την πλατφόρμα να τραντάζεται ξανά. Χέρια αρπακτικά με ταρακούνησαν και κόντεψαν να με ρίξουν στο έδαφος. Ταραγμένος από αυτή την καινούρια έκπληξη, γύρισα και αντίκρισα το φριχτό, παραμορφωμένο, ξεδοντιασμένο και διαβολικό χαμόγελο του Τσιακόνιο. Το τέρας κρατούσε στα χέρια του έναν σταυρό απ’ τον οποίο κρεμόταν ένα παντατίφ.

Όπως βάρυνε απότομα από τον τρίτο λαθρεπιβάτη, η άμαξα έγειρε απότομα.

«Βρομερό κάθαρμα, θα σας σκοτώσω όλους!» φώναξε ο Ντουλτσιμπένι ανάμεσα στα χτυπήματα του μαστιγίου.

Η άμαξα έστριψε αριστερά και μπήκε στην οδό Πανίκο, ενώ από μακριά παρακολουθούσε ανήμπορο το άτακτο πλήθος των τυμβωρύχων, που βάλθηκαν να τρέχουν στο κατόπι μας. Προφανώς, μην βλέποντας τον Τσιακόνιο να επιστρέφει, είχαν ξαναβγεί στην επιφάνεια. Όμως στρίβαμε ήδη δεξιά, στο ύψος της Πιάτσα ντι Μόντε Τζιορντάνο, κατευθυνόμενοι προς την Κιαβίκα ντι Σάντα Λουτσία. Εξαιτίας της ενέδρας, ο Ντουλτσιμπένι δεν είχε καταφέρει να πάρει τον δρόμο που οδηγούσε στο Μόντε Καβάλο και τώρα προχωρούσαμε στην τύχη.

«Ωραία τα κατάφερες, βρομερό κάθαρμα!» φώναξε ο αβάς Μελάνι στον Τσιακόνιο, ενώ η άμαξα ανέπτυσσε ταχύτητα.

«Γκφρρρλουμπχ» δικαιολογήθηκε ο Τσιακόνιο.

«Κατάλαβες τι έκανε;» πρόσθεσε ο Άτο γυρίζοντας σ’ εμένα. «Η επιτυχία δεν του αρκούσε, κι έτσι επέστρεψε για ν’ αρπάξει τον σταυρό και το λείψανο που είχε ήδη προσπαθήσει να κλέψει ο Ουγκόνιο την πρώτη φορά που μπήκαμε στον στάβλο του Τιρακόρντα, επιτρέποντας έτσι στον Ντουλτσιμπένι να πάρει πίσω τις βδέλλες του».

Πίσω μας, οι τυμβωρύχοι δεν εγκατέλειπαν την καταδίωξη, παρόλο που είχαν αρχίσει να χάνουν έδαφος. Ξαφνικά, και ενώ είχαμε στρίψει πάλι αριστερά, ακούσαμε την τρεμάμενη και φοβισμένη φωνή του Τιρακόρντα, ο οποίος είχε σκύψει έξω απ’ το παράθυρο: «Πομπέο, Πομπέο, μας κυνηγάνε, κάποιος είναι πίσω…».

Ο Ντουλτσιμπένι δεν απάντησε. Ένας απρόσμενος και πολύ δυνατός κρότος μάς ξεκούφανε, ενώ ένα σύννεφο καπνού μάς στέρησε προσωρινά την όραση.

«Σκύψτε, κρατάει πιστόλι!» μας διέταξε ο Άτο, γονατίζοντας στην πλατφόρμα.

Ενώ τον μιμούμουν, η άμαξα αύξησε κι άλλο την ταχύτητά της. Με τα νεύρα ακόμη τεντωμένα από την επίθεση των τυμβωρύχων, τα καημένα τα άλογα δεν άντεξαν την ξαφνική εκπυρσοκρότηση.

Αντί να προστατευτεί, ο Τσιακόνιο επέλεξε όπως συνήθως τη χειρότερη λύση. Σκαρφάλωσε πάνω στην καρότσα και σύρθηκε προς τον Ντουλτσιμπένι, προσπαθώντας να κρατηθεί όπως όπως στη λεπτή και ασταθή σκεπή. Αλλά το σφύριγμα του μαστιγίου τον ανάγκασε να παραιτηθεί και να επιστρέψει στη θέση του.

Βγαίναμε με μεγάλη ταχύτητα απ’ την οδό Πελεγκρίνο στο Κάμπο ντι Φιόρε, όταν είδα τον Τσιακόνιο να αφαιρεί το λείψανο και να πετάει με όλη του τη δύναμη τον σταυρό πάνω στον Ντουλτσιμπένι. Κρίνοντας απ’ το τράνταγμα της άμαξας, θα πρέπει να βρήκε τον στόχο του. Ο Τσιακόνιο προσπάθησε ξανά να προχωρήσει, αποφασισμένος να φτάσει τον Ντουλτσιμπένι, προτού ο τελευταίος προλάβει να ξαναγεμίσει το όπλο του.

«Αν ο Ντουλτσιμπένι δεν τραβήξει τα γκέμια, κινδυνεύουμε να τσακιστούμε σε κανέναν τοίχο» είπε ο Άτο με φωνή που την κάλυπτε ο σαματάς που έκαναν οι ρόδες στο πλακόστρωτο.

Ξανακούσαμε να σφυρίζει το μαστίγιο. Η άμαξα δεν έκοβε ταχύτητα, αντίθετα έτρεχε όλο και πιο γρήγορα. Πρόσεξα ότι δεν έστριβε πουθενά.

«Πομπέο, ω Θεέ μου! Σταματήστε την άμαξα» κλαψούριζε ο Τιρακόρντα μέσα απ’ την καμπίνα.

Διασχίσαμε την πλατεία Ματέι και την πλατεία Καμπιτέλι. Η τρελή πορεία μας έμοιαζε χωρίς καμία λογική – ή ελπίδα σωτηρίας. Καθώς οι δύο πυρσοί τρυπούσαν

χαρούμενα το σκοτάδι, οι λιγοστοί διαβάτες, τυλιγμένοι στις κάπες τους, έβλεπαν κατάπληκτοι την άμαξα να περνάει σαν αστραπή με δαιμονισμένο πάταγο. Προσπεράσαμε ακόμα και μια νυχτερινή περίπολο, που δεν είχε ούτε τον χρόνο ούτε τη δυνατότητα να μας σταματήσει και να μας ανακρίνει.

«Πομπέο, σας παρακαλώ» ικέτεψε ξανά ο Τιρακόρντα. «Σταματήστε, σταματήστε αμέσως».

«Μα, γιατί δεν σταματάει; Και γιατί πηγαίνουμε συνεχώς ολόισια;» φώναξα στον Άτο.

Διασχίζαμε την Πιάτσα ντέλα Κονσολατσιόνε. Το μαστίγιο του Ντουλτσιμπένι και οι βορβορυγμοί του Τσιακόνιο είχαν σωπάσει. Ρίχνοντας μια ματιά στη σκεπή, είδαμε τον πρώτο, όρθιο στο κάθισμά του, ν’ ανταλλάσσει γροθιές και κλοτσιές με τον δεύτερο. Τα γκέμια κρέμονταν στο κενό.

«Θεέ μου!» αναφώνησε ο Άτο. «Να γιατί δεν στρίψαμε πουθενά».

Την ίδια στιγμή, μπήκαμε στη μεγάλη σπιανάδα του Κάμπο Βατσίνο, όπου μπορεί κανείς να θαυμάσει ό,τι έχει απομείνει απ’ την αρχαία Ρωμαϊκή Αγορά. Το ξετρελαμένο βλέμμα μας διέκρινε στ’ αριστερά την αψίδα του Σεπτίμιου Σεβήρου και, στα δεξιά, τα ερείπια του ναού του Δία, την είσοδο των Κήπων Φαρνέζε και, στο βάθος, να πλησιάζει, την αψίδα του Τίτου.

Το ανώμαλο έδαφος του Κάμπο Βατσίνο έκανε την πορεία μας ακόμα πιο επικίνδυνη. Σαν από θαύμα αποφύγαμε δύο πεσμένες ρωμαϊκές κολόνες. Περάσαμε, τέλος, κάτω απ’ την αψίδα του Τίτου κι αρχίσαμε να κατεβαίνουμε τον λόφο σαν τρελοί. Τίποτα δεν φαινόταν ικανό να μας σταματήσει, όταν αντήχησε η εξοργισμένη φωνή του Ντουλτσιμπένι.

«Βρομερό κάθαρμα, τράβα στην Κόλαση!»

«Γκφρρρλουμπχ» τον έβρισε με τη σειρά του ο Τσιακόνιο.

Μια γκριζωπή, κουρελιασμένη μάζα κύλησε κι έπεσε απ’ την άμαξα, τη στιγμή που η πομπή μας έμπαινε θριαμβευτικά στη μεγάλη έκταση όπου δεσπόζουν εδώ και δεκαέξι αιώνες τα εκπληκτικά και αδιάφορα ερείπια του Κολοσσαίου.

Καθώς το επιβλητικό αμφιθέατρο πλησίαζε απειλητικά, ακούσαμε έναν ξερό κρότο κάτω απ’ τα πόδια μας. Ο πίσω τροχός δεν άντεξε τα δυνατά τραντάγματα και η άμαξα έγειρε προς τ’ αριστερά. Λίγο προτού συρθεί στο χώμα, ο Άτο κι εγώ αφήσαμε τα χερούλια και πέσαμε κάτω. Κυλήσαμε στο έδαφος ουρλιάζοντας από τρόμο και έκπληξη, αποφεύγοντας ούτε ξέρω πώς τις ακτίνες της μεγάλης ρόδας που έπεφταν γύρω μας. Τα άλογα σωριάστηκαν καταγής, ενώ η καρότσα και οι δύο επιβάτες της κυριολεκτικά τσακίστηκαν πέφτοντας με ορμή πάνω σ’ έναν σωρό από χώματα, χαλίκια και αγριόχορτα.

Μόλις πέρασε η πρώτη ζάλη, σηκώθηκα πάνω. Μπορεί να ήμουν σε κακή κατάσταση, αλλά τουλάχιστον δεν είχα τραυματιστεί. Η άμαξα ήταν πεσμένη στο ένα πλευρό. Η ρόδα, που γύριζε ακόμη στο κενό, μαρτυρούσε δυσάρεστες εξελίξεις για τους επιβάτες. Οι πυρσοί κάπνιζαν στο σκοτάδι.

Η γκριζωπή μάζα που είχε πέσει λίγο νωρίτερα ήταν ο καημένος ο Τσιακόνιο, τον οποίο πέταξε κάτω απ’ την άμαξα ο Ντουλτσιμπένι. Ωστόσο, τον εγκαταλείψαμε γρήγορα, όταν ο Άτο μού έδειξε την ορθάνοιχτη πόρτα της άμαξας να δείχνει ηρωικά τον ουρανό. Συνεννοηθήκαμε με μια ματιά. Χωρίς τον παραμικρό δισταγμό, ριχτήκαμε στο εσωτερικό, όπου ο Τιρακόρντα βογκούσε μισοαναίσθητος.

Πρόλαβα τον Άτο και άρπαξα απ’ τα χέρια του αρχιάτρου μια βαριά δερμάτινη τσάντα με μεταλλικές γωνίες. Ο ήχος που ακούστηκε απ’ το εσωτερικό της πρόδιδε την ύπαρξη ενός δοχείου. Ήταν αναμφίβολα το ερμητικά κλειστό δοχείο που επέτρεπε στους γιατρούς να μεταφέρουν τις βδέλλες τους.

«Το πήραμε!» φώναξα ενθουσιασμένος. «Και τώρα, δρόμο!»

Όμως, προτού καν τελειώσω τη φράση μου, ένα δυνατό χέρι με έριξε βίαια στο λιθόστρωτο, όπου κύλησα σαν μπάλα από κουρέλια. Ήταν ο Ντουλτσιμπένι, που προφανώς είχε συνέλθει. Προσπαθούσε να μου αποσπάσει την τσάντα. Όμως εγώ κουλουριάστηκα σαν έμβρυο γύρω απ’ τη λεία μου, προστατεύοντάς τη με όλο μου το σώμα. Ο Ντουλτσιμπένι αναγκάστηκε να με σηκώσει, χωρίς ωστόσο να καταφέρει να με κάνει ν’ αφήσω το πολύτιμο φορτίο μου.

Όσο ο γέρος γιανσενιστής με πλάκωνε με το σώμα του χτυπώντας με αλύπητα, ο αβάς Μελάνι προσπαθούσε να τον τραβήξει από πάνω μου. Μάταια. Ο Ντουλτσιμπένι έμοιαζε να έχει τη δύναμη εκατό ανθρώπων. Κυλιστήκαμε και οι τρεις στο χώμα, σαν μπερδεμένο κουβάρι.

«Άσε με, Μελάνι!» φώναξε ο Ντουλτσιμπένι. «Δεν ξέρεις τι κάνεις, δεν ξέρεις!»

«Θέλεις στ’ αλήθεια να δολοφονήσεις τον πάπα για να τον εκδικηθείς για την κόρη σου; Μια νόθα μιγάδα;»

«Δεν μπορείς...» απάντησε ο Ντουλτσιμπένι ασθμαίνοντας, ενώ ο Άτο κατάφερνε να του δαγκώσει το χέρι.

Ο Πομπέο τού έδωσε μια δυνατή γροθιά στη μύτη, που πέταξε τον αβά στο χώμα, πιο νεκρό παρά ζωντανό.

Εγώ κρατούσα ακόμη σφιχτά την τσάντα, όταν ο Ντουλτσιμπένι στράφηκε προς το μέρος μου. Πετρωμένος από φόβο, δεν τολμούσα να κουνηθώ. Μ’ άρπαξε απ’ τους καρπούς και σχεδόν μου τους στραμπούληξε για να πάρει το λάφυρό μου. Ύστερα έτρεξε προς την άμαξα.

Τον ακολούθησα με το βλέμμα στο σεληνόφως. Ξαναβγήκε πηδώντας στο έδαφος κρατώντας την τσάντα στο αριστερό του χέρι.

«Δώσε μου το άλλο. Ναι, εκεί πίσω» είπε. Έπειτα γλίστρησε το δεξί του χέρι στην άμαξα και τράβηξε ένα πιστόλι. Αντί να καθυστερήσει ξαναγεμίζοντας το πρώτο όπλο, προτίμησε να έχει ένα δεύτερο έτοιμο για χρήση. Ο Άτο σηκώθηκε κι έτρεξε προς την άμαξα.

«Αβά Μελάνι» είπε ο Ντουλτσιμπένι παραπαίοντας μεταξύ τρέλας και απειλής. «Αφού σ’ αρέσει να κυνηγάς τους ανθρώπους, με την ησυχία σου» είπε και ρίχτηκε προς την κατεύθυνση του Κολοσσαίου.

«Μείνε ακίνητος! Δώσε μου την τσάντα!» τον διέταξε ο Άτο.

«Κύριε Άτο, ο Ντουλτσιμπένι...» διαμαρτυρήθηκα.

«...είναι οπλισμένος, το ξέρω» αποκρίθηκε ο αβάς Μελάνι σκύβοντας. «Αλλά δεν είναι λόγος αυτός για να τον αφήσουμε να ξεφύγει».

Εντυπωσιάστηκα απ’ τον αποφασιστικό τόνο του Άτο και μάντεψα ως διά μαγείας τι έκρυβε στην καρδιά και στο μυαλό του και γιατί είχε ορμήσει χωρίς δισταγμό πίσω απ’ την άμαξα του Τιρακόρντα, αποδεχόμενος τον θανάσιμο κίνδυνο που αποτελούσε η καταδίωξη του Ντουλτσιμπένι.

Η φυσική κλίση του Άτο ν’ αναμειγνύεται σε σκοτεινές δολοπλοκίες, καθώς και η μεγάλη υπερηφάνεια του, που τον έκανε να φουσκώνει το στήθος μόλις αντιλαμβανόταν συνωμοσίες, ακόμη δεν είχαν ικανοποιηθεί από αυτά που

είχε ακούσει και είχε δει. Οι αποκαλύψεις που ο Ντουλτσιμπένι δεν είχε προλάβει να ολοκληρώσει είχαν παρασύρει τον Μελάνι στη δίνη τους. Στο εξής, ο αβάς δεν μπορούσε, ούτε επιθυμούσε, να υποχωρήσει. Ήθελε να μάθει τα πάντα με κάθε λεπτομέρεια. Ο Άτο δεν καταδίωκε τον Ντουλτσιμπένι για να του αρπάξει τις μολυσμένες βδέλλες. Έτρεχε πίσω απ' τα μυστικά του.

Όσο αυτές οι εικόνες και σκέψεις διαδέχονταν η μία την άλλη στο μυαλό μου, τρέχοντας χίλιες φορές πιο γρήγορα απ' ό,τι η άμαξα του Τιρακόρντα, ο Ντουλτσιμπένι διέφευγε προς το Κολοσσαίο.

«Ας τον ακολουθήσουμε, αλλά προσέχοντας» με συμβούλεψε ο Άτο.

Δίχως να τολμήσω να διαμαρτυρηθώ, έχοντας πλήρη συναίσθηση του καθήκοντος το οποίο μας καλούσε, έκανα τον σταυρό μου και τον ακολούθησα.

Ο Ντουλτσιμπένι εξαφανίστηκε σαν αστραπή κάτω απ' τις καμάρες του Κολοσσαίου. Ο Άτο με τράβηξε προς τα δεξιά, σαν να σκόπευε ν' ακολουθήσει την ίδια πορεία με τη λεία του, αλλά έξω απ' τις κιονοστοιχίες.

«Πρέπει να τον αιφνιδιάσουμε προτού ξαναγεμίσει το πιστόλι του» μου ψιθύρισε στο αυτί.

Περπατώντας σκυφτά, φτάσαμε στις καμάρες του Κολοσσαίου. Κολλήσαμε πάνω σε μια απ' τις μεγάλες κολόνες, αγκαλιάζοντάς τη σχεδόν σαν κισσός· ύστερα ρίξαμε μια ματιά στο εσωτερικό της κιονοστοιχίας. Κανένα ίχνος του Ντουλτσιμπένι.

Προχωρήσαμε τεντώνοντας το αυτί. Ήταν η δεύτερη φορά στη ζωή μου που περπατούσα ανάμεσα στα ερείπια του Κολοσσαίου και ήξερα ότι σ' αυτό το μέρος σύχναζαν κουκουβάγιες, νυχτερίδες, αλλά και κλέφτες και

εγκληματίες και κάθε είδους αποβράσματα, που κατέφευγαν εκεί για να ξεφύγουν απ’ τη δικαιοσύνη ή για να διαπράξουν τα αποτρόπαια εγκλήματά τους. Το σκοτάδι ήταν τόσο πηχτό, ώστε ήταν αδύνατον να διακρίνει κανείς οτιδήποτε έξω από ό,τι άγγιζε αμυδρά το φως της σελήνης.

Περπατούσαμε προσεκτικά, φροντίζοντας να μην σκοντάφτουμε στις πέτρινες, μισοθαμμένες πλάκες. Το σύρσιμο των βημάτων μας αντηχούσε κάτω απ’ τις καμάρες και στον τοίχο που υψωνόταν στα δεξιά μας, ο οποίος τις χώριζε από το αμφιθέατρο, επιτρέποντας στο βλέμμα να γλιστράει μέσα απ’ τα κάθετα ανοίγματά του και να πέφτει στη μεγάλη αρένα. Ξαφνικά, τη σχεδόν απόλυτη σιωπή έσκισε μια δυνατή και καθαρή φωνή που μας έκανε ν’ αναπηδήσουμε αιφνιδιασμένοι.

«Καημένε Μελάνι, σκλάβος του βασιλιά σου μέχρι το τέλος».

Ακολούθησε και πάλι σιωπή.

«Ανεβαίνω στον Ουρανό, θέλω να κοιτάξω τον Θεό από κοντά» ψιθύρισε ο Ντουλτσιμπένι από ένα απροσδιόριστο σημείο, που έμοιαζε κοντινό και μακρινό ταυτόχρονα.

Μάταια κοιτάξαμε τριγύρω.

«Σταμάτα να τρέχεις, κι ας μιλήσουμε» είπε ο Άτο. «Αν δεχτείς, δεν θα σε καταγγείλω».

«Θέλεις να μάθεις γιατί, ε, αβά; Λοιπόν, θα ικανοποιήσω την περιέργειά σου. Όμως πρώτα πρέπει να με βρεις».

Ο Ντουλτσιμπένι απομακρυνόταν. Ωστόσο, δεν ήταν ούτε κάτω απ’ τις καμάρες ούτε έξω απ’ το Κολοσσαίο.

«Είναι ήδη μέσα» συμπέρανε ο Άτο.

Μόνο πολύ αργότερα, πολύ μετά τα γεγονότα, θα μάθαινα ότι ο τοίχος που χώριζε το αμφιθέατρο απ’ τις καμάρες, επιτρέποντας ταυτόχρονα να θαυμάζει κανείς τη μεγάλη αρένα, παραβιαζόταν τακτικά απ’ τους κακοποιούς.

Κανονικά, στην αρένα έμπαινε κανείς από τα ξύλινα κιγκλιδώματα που υπήρχαν στις δύο άκρες του οικοδομήματος, τα οποία κλείδωναν τη νύχτα. Όμως, προκειμένου να μετατρέψουν τα ερείπια σε χρήσιμο και μυστικό καταφύγιο, άντρες και γυναίκες του κόσμου των σκοταδιών έσκαβαν περάσματα στον τοίχο, τα οποία οι Αρχές δεν βιάζονταν καθόλου να επισκευάσουν.

Χωρίς αμφιβολία, ο Ντουλτσιμπένι θα πρέπει να χρησιμοποίησε κάποιο από αυτά τα περάσματα. Ο αβάς Μελάνι βάλθηκε να το ψάχνει ψηλαφίζοντας τον τοίχο.

«Έλα, έλα, Μελάνι» μας χλεύαζε ο Ντουλτσιμπένι, με φωνή που όλο και απομακρυνόταν.

«Κατάρα, δεν... να το!» φώναξε ξαφνικά ο Άτο.

Δεν ήταν ακριβώς τρύπα, αλλά μια διεύρυνση ενός απ’ τα υπάρχοντα ανοίγματα του τοίχου, στο ύψος της μέσης ενός ανθρώπου μετρίου αναστήματος. Καθώς περνούσα από μέσα, με συγκλόνισε ένα ρίγος τρόμου. Απ’ την άλλη μεριά, ένα χέρι με είχε αρπάξει απ’ τον ώμο. Το μυαλό μου έτρεξε σε κάποιον απ’ τους κακοποιούς κι ετοιμαζόμουν να ουρλιάξω, όταν μια γνώριμη φωνή με προέτρεψε να σωπάσω: «Γκφρρρλουμπχ».

Ο Τσιακόνιο μας είχε βρει. Βλέποντάς τον αποφασισμένο να μας βοηθήσει να πιάσουμε τον Ντουλτσιμπένι, μου ξέφυγε ένας αναστεναγμός ανακούφισης. Αμέσως ενημέρωσα τον Άτο.

Ο αβάς είχε ήδη ξεκινήσει την αναγνώριση του εδάφους. Βρισκόμασταν σ’ έναν απ’ τους πολλούς διαδρόμους που περιέτρεχαν την αρένα, της οποίας η άμμος είχε δεχτεί, πριν από πολλούς αιώνες, το αίμα των μονομάχων, των λιονταριών και των μαρτύρων που θυσιάστηκαν για να ικανοποιηθεί η τρέλα του πλήθους των ειδωλολατρών.

Περπατούσαμε ο ένας πίσω απ’ τον άλλον ανάμεσα στα ψηλά πέτρινα τείχη που κατέβαιναν βαθμηδόν προς το κέντρο του Κολοσσαίου, τα οποία, αγκαλιάζοντας την κεντρική αρένα, στήριζαν άλλοτε τις κερκίδες όπου καθόταν ο κόσμος. Η προχωρημένη ώρα, η υγρασία και η δυσωδία που ανέδιδαν οι τοίχοι, οι καμάρες και τα μισογκρεμισμένα περάσματα, μαζί με το τυφλό πέταγμα των νυχτερίδων, έκαναν το μέρος να δείχνει ανησυχητικό και απειλητικό. Η έντονη μυρωδιά της μούχλας και των ανθρώπινων περιττωμάτων εμπόδιζαν ακόμα και τον Τσιακόνιο να ξεχωρίσει με τη θαυμαστή όσφρησή του την κατεύθυνση που είχε πάρει ο Ντουλτσιμπένι. Είδα τον τυμβωρύχο να σηκώνει τη μύτη του πολλές φορές και να παίρνει βαθιές ανάσες μ’ ένα ζωώδες λαχάνιασμα. Μάταια. Μόνο το αδύναμο φως της σελήνης, που έπεφτε στα λευκά μάρμαρα και στα πιο ψηλά σημεία του Κολοσσαίου, γαλήνευε κάπως τον νου και μας επέτρεπε να προχωράμε χωρίς να πέφτουμε στις πολυάριθμες τρύπες που υπήρχαν ανάμεσα στα ερείπια.

Στο τέρμα μιας άσκοπης αναζήτησης, ο Άτο σταμάτησε ανυπόμονος.

«Ντουλτσιμπένι, πού είσαι;» φώναξε.

Του απάντησε μια ανησυχητική σιωπή.

«Κι αν χωριζόμασταν;» πρότεινα.

«Δεν υπάρχει περίπτωση. Επί τη ευκαιρία, τι απέγιναν οι φίλοι σου;» ρώτησε τον Τσιακόνιο.

«Γκφρρρλουμπχ» απάντησε ο τυμβωρύχος χειρονομώντας και δίνοντάς μας να καταλάβουμε ότι δεν θ’ αργούσαν να φανούν.

«Καλά. Χρειαζόμαστε ενισχύσεις για να πιάσουμε...»

«Λοιπόν, σκλάβε στεμμάτων, δεν τολμάς να με ψάξεις;»

Ο Ντουλτσιμπένι μάς επανέφερε στη δράση. Αυτήν τη φορά, ήταν φανερό ότι βρισκόταν πάνω απ’ τα κεφάλια μας.

«Ηλίθιε γιανσενιστή» σχολίασε ο Άτο χαμηλόφωνα, εκνευρισμένος απ’ την πρόκληση. Ύστερα φώναξε: «Πλησίασε, Πομπέο, θέλω μόνο να σου μιλήσω».

Ένα ηχηρό γέλιο αντήχησε.

«Καλά, λοιπόν. Τότε θα έρθω εγώ» είπε ο Άτο.

Ήταν εύκολο να το λες, δύσκολο να το κάνεις. Το εσωτερικό του Κολοσσαίου, μεταξύ της κεντρικής αρένας και της πρόσοψης, αποτελείτο από γκρεμισμένα τείχη, περιστύλια και αποκεφαλισμένες κολόνες, που σχημάτιζαν έναν πραγματικό λαβύρινθο. Προσθέτοντας και το αδύναμο φως που παραμόρφωνε τις αλλόκοτες σκιές των ερειπίων, καταλάβαινε κανείς ότι ο προσανατολισμός δεν ήταν εύκολη υπόθεση.

Επί αιώνες το Κολοσσαίο είχε μείνει εγκαταλελειμμένο. Αργότερα, αρκετοί ποντίφικες είχαν αφαιρέσει μεγάλο μέρος απ’ τα μάρμαρα και τις πέτρες του, για να τα χρησιμοποιήσουν στο χτίσιμο εκκλησιών. Όπως είπα, απ’ τις παλιές κερκίδες που κατέβαιναν προς την αρένα, είχαν μείνει μόνο οι βάσεις, οι οποίες σχημάτιζαν μια βεντάλια γύρω της. Παράλληλα στενά περάσματα συνέδεαν τους κυκλικούς και ομόκεντρους διαδρόμους που αγκάλιαζαν το στάδιο. Το σύνολο σχημάτιζε τον μπερδεμένο δαίδαλο στον οποίο προχωρούσαμε.

Διασχίζαμε ένα τμήμα ενός απ’ τους κυκλικούς διαδρόμους, προσπαθώντας να πλησιάσουμε το σημείο απ’ το οποίο μας φάνηκε ότι είχαμε ακούσει τη φωνή του Ντουλτσιμπένι. Η προσπάθειά μας αποδείχτηκε μάταιη. Ο Άτο έριξε ένα ερωτηματικό βλέμμα στον Τσιακόνιο. Ο

τυμβωρύχος οσμίστηκε τον αέρα με διασταλμένα ρουθούνια, χωρίς αποτέλεσμα.

Ο Ντουλτσιμπένι θα πρέπει να κατάλαβε τις δυσκολίες μας, διότι η φωνή του αντήχησε ξανά: «Αβά Μελάνι, αρχίζω να χάνω την υπομονή μου».

Πέρα από κάθε προσδοκία, η φωνή του ακούστηκε από κάπου κοντά, αλλά η ηχώ που προκαλούσαν τα ερείπια μας εμπόδιζε να προσδιορίσουμε το σημείο απ' το οποίο προερχόταν. Όλως περιέργως, μόλις κόπασε η ηχώ της κοροϊδευτικής φωνής του, είχα την εντύπωση ότι άκουσα ένα κοφτό και επαναλαμβανόμενο σφύριγμα, που ήταν παραπάνω από γνώριμο.

«Το ακούσατε κι εσείς;» ρώτησα τον Άτο. «Θα νόμιζε κανείς ότι... νομίζω ότι ρουφάει τον καπνό του».

«Περίεργο» σχολίασε ο αβάς «μια τέτοια στιγμή...».

«Ρουφούσε και νωρίτερα απόψε, όταν αρνήθηκε να κατέβει για φαγητό».

«Δηλαδή, λίγο προτού βάλει το σχέδιό του σ' εφαρμογή» παρατήρησε ο αβάς Μελάνι.

«Σωστά. Τον είδα, επίσης, να ρουφάει καπνό προτού αρχίσει το λογύδριό του για τα στέμματα, για τους διεφθαρμένους ηγεμόνες και τα λοιπά. Και πρόσεξα ότι αμέσως μετά έδειχνε πιο ξύπνιος και πιο ζωηρός. Λες και ο καπνός τον βοηθούσε να ξεκαθαρίσει τις σκέψεις του ή... να τονωθεί».

«Νομίζω ότι κατάλαβα» ψιθύρισε ο Άτο, αλλά σταμάτησε απότομα.

Ο Τσιακόνιο, τραβώντας μας απ' τα μανίκια, μας οδηγούσε στο κέντρο της αρένας. Ο τυμβωρύχος υπολόγιζε ότι θα συλλάμβανε ευκολότερα τη μυρωδιά του Ντουλτσιμπένι έξω απ' τον λαβύρινθο. Πράγματι, μόλις

βρεθήκαμε κάτω από τ’ άστρα, σήκωσε τη μύτη του και ανασκίρτησε.

«Γκφρρρλουμπχ» έκανε δείχνοντας τα τεράστια και επιβλητικά εξωτερικά τείχη.

«Είσαι σίγουρος;» τον ρωτήσαμε συγχρόνως, νιώθοντας έναν αόριστο φόβο μπροστά σ’ αυτά τα επικίνδυνα και απρόσιτα μέρη.

Ο Τσιακόνιο έγνεψε καταφατικά, κι έτσι κατευθυνθήκαμε αμέσως προς τα εκεί.

Τα τείχη του σταδίου σχηματίζονταν από τρεις σειρές καμάρες τοποθετημένες η μία πάνω στην άλλη. Ο Τσιακόνιο μας είχε υποδείξει έναν θόλο περίπου στη μέση, πολύ πιο ψηλό απ’ όλο μαζί το Πανδοχείο του Ντοντσέλο.

«Πώς θ’ ανέβουμε εκεί πάνω;» τον ρώτησε ο αβάς Μελάνι.

«Ζήτησε απ’ τα τέρατά σου να σε βοηθήσουν» φώναξε ο Ντουλτσιμπένι.

Αυτήν τη φορά ο Άτο είχε μιλήσει πολύ δυνατά.

«Έχεις δίκιο, καλή ιδέα» ούρλιαξε προτού προσθέσει απευθυνόμενος στον Τσιακόνιο: «Δεν έκανες λάθος, η φωνή έρχεται αποκεί πάνω».

Ο Τσιακόνιο προχωρούσε ήδη μπροστά μας διασχίζοντας τον λαβύρινθο. Μας οδήγησε βιαστικά στο ένα από τα δύο μεγάλα ξύλινα κιγκλιδώματα απ’ τα οποία έμπαινε κανείς στο αμφιθέατρο. Μια φαρδιά και απότομη σκάλα ξεκινούσε μπροστά στο κιγκλίδωμα και χανόταν στο επιβλητικό σώμα του μνημείου.

«Αποδώ θα πρέπει ν’ ανέβηκε» ψιθύρισε ο Μελάνι.

Πράγματι, η σκάλα οδηγούσε στον πρώτο όροφο, δηλαδή στο ύψος της δεύτερης σειράς από καμάρες. Αφού περάσαμε και το τελευταίο σκαλοπάτι, βγήκαμε σ’ έναν τεράστιο διάδρομο, που περιέτρεχε όλο το αμφιθέατρο. Το

φως της σελήνης φώτιζε πιο ζωηρά και γενναιόδωρα αυτό το σημείο, το οποίο πρόσφερε στα μάτια μας το μεγαλειώδες θέαμα της κεντρικής αρένας, που τη στεφάνωναν τα ερείπια των κερκίδων και, από πάνω μας, τα τεράστια τείχη που περιέκλειαν όλο τον όγκο του οικοδομήματος, το οποίο υψωνόταν επιβλητικά προς τον ουρανό. Η άνοδος μας είχε κόψει την ανάσα κι αναγκαστήκαμε να σταθούμε για λίγο. Όμως το θέαμα μας μάγεψε τόσο, ώστε παραλίγο να ξεχάσουμε τον σκοπό μας.

Η διαπεραστική και βραχνή φωνή του Ντουλτσιμπένι μάς απέσπασε απ' τους ρεμβασμούς μας. «Έφτασες σχεδόν, κατάσκοπε βασιλιάδων».

Εκείνη τη στιγμή ακούστηκε ένας πυροβολισμός. Κατατρομαγμένοι, πέσαμε κάτω. Ο Ντουλτσιμπένι μάς είχε ρίξει.

Ένας κοφτός κρότος μάς έκανε ν' αναπηδήσουμε ξανά. Προχωρώντας στα τέσσερα, βρήκα το πιστόλι του Ντουλτσιμπένι, που έσπασε πέφτοντας κάτω.

«Αστόχησα ξανά, κρίμα! Κουράγιο, Μελάνι, τώρα είμαστε και οι δύο άοπλοι!»

Έδωσα το πιστόλι στον Άτο, που έριξε ένα σκεφτικό βλέμμα προς την πλευρά του Ντουλτσιμπένι. «Κάτι δεν πάει καλά» είπε, καθώς πλησιάζαμε το σημείο απ' όπου είχαν ακουστεί η φωνή και η πιστολιά.

Ήμουν κι εγώ μπερδεμένος. Είχα αρχίσει να προβληματίζομαι ήδη απ' την ώρα που ανεβαίναμε τη σκάλα. Γιατί ο Ντουλτσιμπένι θέλησε να μας παρασύρει σ' αυτή την περίεργη καταδίωξη στο σεληνόφως, ανάμεσα στα ερείπια του Κολοσσαίου, χάνοντας έτσι πολύτιμο χρόνο και κινδυνεύοντας να πιαστεί επ' αυτοφώρω απ' τους φρουρούς; Γιατί ήθελε τόσο πολύ να παρασύρει τον

αβά Μελάνι σε αυτά τα ύψη, με την υπόσχεση ότι θα του έδινε όλες τις πληροφορίες που επιθυμούσε;

Καθώς σκαρφαλώναμε ασθμαίνοντας πάνω από παλιές, φθαρμένες απ’ τον χρόνο σειρές καθισμάτων, ακούσαμε φωνές να έρχονται από μακριά, κάτι σαν τις πολεμικές κραυγές που θα έβγαζαν οι στρατιώτες πλησιάζοντας τον στόχο τους.

«Το ήξερα» άρχισε να λέει ο αβάς Μελάνι λαχανιασμένος «πως αργά ή γρήγορα θα κατέφθαναν οι φρουροί. Ο Ντουλτσιμπένι δεν μπορεί να πίστευε ότι η τρελή κούρσα της άμαξας θα περνούσε απαρατήρητη».

Μπορεί οι χλευασμοί και οι προκλήσεις του να μας είχαν διευκολύνει να τον εντοπίσουμε, όμως γρήγορα αντιληφθήκαμε ότι θα δυσκολευόμασταν πολύ να τον πλησιάσουμε. Πράγματι, ο Ντουλτσιμπένι είχε σκαρφαλώσει σε μια αντηρίδα που ξεκινούσε απ’ τον διάδρομο όπου βρισκόμασταν και υψωνόταν κάθετα μέχρι ένα μικρό άνοιγμα-παράθυρο, σχεδόν στην κορυφή του Κολοσσαίου.

Καθόταν άνετα κάτω απ’ το μικρό παράθυρο, ακουμπώντας την πλάτη του στον τοίχο και κρατώντας στα χέρια του την τσάντα με τις βδέλλες. Ξαφνιάστηκα απ’ την τόλμη με την οποία είχε φτάσει ως εκείνη την κούρνια. Ο τοίχος στην κορυφή του οποίου είχε ριψοκινδυνέψει ν’ ανέβει δέσποζε στο κενό. Ένας φριχτός θάνατος περίμενε όποιον θα έπεφτε κάτω. Από την άλλη μεριά του παραθύρου, ανοιγόταν ένα βάραθρο, το βάθος του οποίου ήταν ίσο με δύο σπίτια. Όλως περιέργως, ο Ντουλτσιμπένι δεν έδειχνε διόλου ανήσυχος. Τρεις τρομακτικοί κόσμοι απλώνονταν γύρω του: η μεγάλη αρένα του Κολοσσαίου, το φοβερό βάραθρο πέρα από τον εξωτερικό τοίχο και ο

έναστρος ουρανός που κάλυπτε το μεγαλόπρεπο και μοιραίο θέατρο αυτής της νύχτας.

Φωνές και ξένες παρουσίες πλησίαζαν στο μεταξύ. Θα πρέπει να έφταναν οι στρατιώτες. Από τη λεία μας μας χώριζε μόνο η απόσταση ενός συνηθισμένου δρόμου.

«Να τοι, οι σωτήρες του τοκογλύφου με την τιάρα, του άγριου και αχόρταγου θηρίου από το Κόμο» φώναξε ο Ντουλτσιμπένι κι ύστερα ξέσπασε σ’ ένα γέλιο που μας φάνηκε βεβιασμένο και ψεύτικο, καρπός μιας αλλόκοτης ένωσης οργής και χαράς.

Ο Άτο μάς έριξε ένα ερωτηματικό βλέμμα, ενώ ο Ντουλτσιμπένι ξανάρχισε να ρουφάει τον καπνό του.

«Το είχα καταλάβει, ξέρεις» δήλωσε ο Άτο.

«Πες μου, πες μου, Μελάνι, πες μου τι κατάλαβες» αναφώνησε ο Ντουλτσιμπένι και ανακάθισε.

«Πως αυτός ο καπνός δεν είναι καπνός…»

«Καλά! Θέλεις να σου πω κάτι; Έχεις δίκιο. Τα φαινόμενα συχνά απατούν».

«Ρουφάς αυτά τα παράξενα νεκρά φύλλα, αυτά…» επέμεινε ο Άτο.

«Το *μαμακόκα*!» ούρλιαξα.

«Τι οξύνοια! Σας θαυμάζω» απάντησε ο Ντουλτσιμπένι σαρκαστικά.

«Να γιατί δεν κουράζεσαι τις νύχτες» είπε ο αβάς. «Στη διάρκεια της ημέρας, όμως, γίνεσαι ευέξαπτος επειδή σου λείπουν. Έτσι, εξακολουθείς να γεμίζεις τα ρουθούνια σου. Αυτός είναι ο λόγος που βγάζεις λόγους ολομόναχος μπροστά στον καθρέφτη, ενώ φαντάζεσαι ότι μιλάς στην κόρη σου. Όταν αρχίζεις έναν απ’ τους τρελούς μονολόγους σου για τους ηγεμόνες και τα στέμματα, παθιάζεσαι τόσο, ώστε κανείς δεν μπορεί να σε σταματήσει, γιατί αυτό το χόρτο δυναμώνει το σώμα, αλλά

είναι... χμ, πειράζει το μυαλό και σε τρελαίνει. Κάνω λάθος;»

«Βλέπω ότι το ευχαριστήθηκες διδάσκοντας στον μαθητή σου το επάγγελμα του κατασκόπου, αντί να τον αφήσεις στη μοίρα του του γελωτοποιού, που διασκεδάζει ηγεμόνες και θεατές» αποκρίθηκε ο Ντουλτσιμπένι μ’ ένα βραχνό γέλιο, θέλοντας να μ’ εκδικηθεί.

Εξάλλου, ήταν αλήθεια ότι είχα κρυφακούσει έξω απ’ την πόρτα του κι έπειτα είχα σπεύσει να μεταφέρω τα πάντα στον αβά.

Ο Ντουλτσιμπένι πήδηξε με ευκολία πάνω στον κάθετο τοίχο, αγνοώντας το βάραθρο που ανοιγόταν κάτω απ’ τα πόδια του, και σκαρφάλωσε στο πιο ψηλό σημείο του, που ήταν ένα μ’ ενάμισι μέτρο φαρδύ, εξακολουθώντας να κρατάει σφιχτά την τσάντα.

Ο αντίπαλός μας στεκόταν όρθιος, πάνω απ’ τα κεφάλια μας. Όχι πολύ μακριά, στα δεξιά, υψωνόταν ένας ξύλινος σταυρός στο μέγεθος ενός ανθρώπου, ο οποίος είχε τοποθετηθεί στην πρόσοψη του Κολοσσαίου για να δείχνει ότι το μνημείο ήταν αφιερωμένο στη μνήμη των μαρτύρων της πίστης.

Ο Ντουλτσιμπένι έριξε μια ματιά κάτω, έξω απ’ το Κολοσσαίο.

«Κουράγιο, Μελάνι, οι ενισχύσεις όπου να ’ναι έρχονται. Οι στρατιώτες είναι κάτω».

«Τότε, προτού έρθουν, πες μου γιατί επιθυμείς τον θάνατο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄».

«Σπάσε λίγο το κεφάλι σου και θα το βρεις» αποκρίθηκε ο Ντουλτσιμπένι υποχωρώντας.

Την ίδια στιγμή, ο Άτο κατάφερε να σκαρφαλώσει κι αυτός στο στενό γείσο που οδηγούσε στον εξωτερικό τοίχο.

«Τι σου έκανε, άθλιε;» τον πίεσε ο Άτο με φωνή πνιχτή. «Ατίμασε τη χριστιανική πίστη, την ντρόπιασε, μήπως; Αυτό πιστεύεις, έτσι δεν είναι; Πες το, Πομπέο, που έχεις κι εσύ έμμονες ιδέες όπως όλοι οι γιανσενιστές. Σιχαίνεσαι τον κόσμο, Πομπέο, επειδή δεν καταφέρνεις να σιχαθείς τον εαυτό σου».

Ο Ντουλτσιμπένι δεν απάντησε. Γραπώνοντας τις γυμνές πέτρες, ο Άτο σκαρφάλωνε με κόπο στην κορυφή του τοίχου που οδηγούσε στον αντίπαλό του.

«Τα πειράματά σου στο νησί» συνέχισε, ενώ προχωρούσε στα τέσσερα πάνω στον τοίχο, «οι επισκέψεις σου στον Τιρακόρντα, οι νύχτες που περνούσες στα υπόγεια... Όλα αυτά για μια μπάσταρδη σκύλα, κατά το ήμισυ άπιστη, φτωχέ τρελέ! Θα έπρεπε να ευχαριστείς τον Χίγκενς κι αυτό τον άθλιο τον Φερόνι, που την τίμησαν προτού τη ρίξουν στη θάλασσα».

Είχα μείνει άφωνος ακούγοντας τα σκληρά λόγια που ξεστόμιζε ο αβάς Μελάνι. Έπειτα, όμως, κατάλαβα. Ο Άτο προκαλούσε τον Ντουλτσιμπένι με σκοπό να τον κάνει να βγει εκτός εαυτού. Και το κατάφερε.

«Σκάσε, ευνούχε, όνειδος του Θεού, εσύ που τιμάς μόνο πισινούς» ούρλιαξε ο Ντουλτσιμπένι από μακριά. «Είχα καταλάβει ότι σ' αρέσει να χώνεις το πουλί σου στα σκατά, αλλά ότι και το κεφάλι σου θα ήταν γεμάτο με δαύτα δεν μπορούσα να το φανταστώ...»

«Η κόρη σου, Πομπέο» τον διέκοψε ο Άτο. «Ο γερο-Φερόνι ήθελε να την αγοράσει, σωστά;»

Ο Ντουλτσιμπένι έβγαλε ένα επιφώνημα έκπληξης. «Συνέχισε, είσαι σε καλό δρόμο» περιορίστηκε να πει.

«Λοιπόν» εξακολούθησε ο Άτο λαχανιασμένος, χωρίς να πάψει να πλησιάζει τον Ντουλτσιμπένι. «Ο Χίγκενς χειριζόταν τις υποθέσεις του Φερόνι, και γι' αυτό

συναλλασσόταν συχνά με τους Οντεσκάλκι, άρα και μ’ εσένα. Μια μέρα, βλέπει την κορούλα σου και του γυαλίζει. Όπως συνήθως, αυτός ο ηλίθιος ο Φερόνι θέλει να του τη δώσει πάση θυσία. Ζητάει να την αγοράσει απ’ τους Οντεσκάλκι, με σκοπό να την ξαναπουλήσει όταν ο Χίγκενς θα τη βαριόταν. Την παίρνει, λοιπόν, απ’ τον ίδιο τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄, που εκείνη την εποχή ήταν ακόμη καρδινάλιος».

«Από αυτόν και απ’ τον ανιψιό του τον Λίβιο, καταραμένοι να ’ναι» τον διόρθωσε ο Ντουλτσιμπένι.

«Δεν μπόρεσες ν’ αντιδράσεις νόμιμα, αφού δεν είχες καταδεχτεί να παντρευτείς τη μητέρα της, μια δυστυχισμένη Τουρκάλα σκλάβα. Να γιατί η κόρη σου δεν σου ανήκε, να γιατί την είχαν στην κατοχή τους οι Οντεσκάλκι. Τότε, βρήκες ένα τέχνασμα. Ψιθύρισες ένα σκάνδαλο στ’ αυτιά των αφεντικών σου, μια κηλίδα στην τιμή των Οντεσκάλκι. Με δυο λόγια, τους εξεβίασες».

Πάλι δεν απάντησε ο Ντουλτσιμπένι. Η σιωπή του ήταν η πλήρης επιβεβαίωση όσων είχε πει ο αβάς.

«Μου λείπει, όμως, μια ημερομηνία» συνέχισε ο Άτο. «Πότε απήχθη η κόρη σου;»

«Το 1676» είπε ψυχρά ο Ντουλτσιμπένι. «Ήταν μόλις δώδεκα χρονών».

«Ακριβώς πριν απ’ το Κονκλάβιο, σωστά;» ρώτησε ο Άτο κάνοντας άλλο ένα βήμα μπροστά.

«Νομίζω ότι κατάλαβες».

«Ετοιμαζόταν η εκλογή του νέου πάπα, και ο καρδινάλιος Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, ο οποίος παρά τρίχα δεν εξελέγη την προηγούμενη φορά, ήταν αποφασισμένος να θριαμβεύσει. Όμως, με το σκάνδαλό σου τον είχες στο χέρι. Αν μια πολύ συγκεκριμένη πληροφορία έφτανε στ’ αυτιά

των άλλων καρδιναλίων, τότε αντίο εκλογή. Είμαι σε καλό δρόμο;»

«Δεν γίνεται καλύτερο» είπε ο Ντουλτσιμπένι, χωρίς να μπορεί να κρύψει την έκπληξή του.

«Για ποιο σκάνδαλο επρόκειτο, Πομπέο; Τι είχαν κάνει οι Οντεσκάλκι;»

«Τελείωσε πρώτα την ιστορία σου» τον προκάλεσε ο Ντουλτσιμπένι με έπαρση.

Ο νυχτερινός αέρας, που γινόταν πιο αισθητός σ’ αυτό το ύψος, μας χτυπούσε αδιάκοπα. Δεν ήξερα εάν έτρεμα από φόβο ή από κρύο.

«Πολύ ευχαρίστως» είπε ο Άτο. «Πίστευες ότι θα εμπόδιζες την πώληση της κόρης σου με τον εκβιασμό. Αντίθετα, όμως, υπογράφεις τη θανατική σου καταδίκη. Ο Φερόνι, σίγουρα με τη βοήθεια των Οντεσκάλκι, την απάγει και σου κλείνει το στόμα, τουλάχιστον προσωρινά, όσο χρειάζεται για να εκλεγεί ο Μπενεντέτο πάπας. Στη συνέχεια, στρέφεις όλες τις προσπάθειές σου στο να την ξαναβρείς. Αλλά δεν ήσουν ιδιαίτερα αποτελεσματικός».

«Διέτρεξα την Ολλανδία απ’ άκρη σ’ άκρη. Ο Θεός ξέρει ότι έκανα τα πάντα!» μούγκρισε ο Ντουλτσιμπένι.

«Δεν βρίσκεις την κόρη σου και πέφτεις θύμα ενός περίεργου ατυχήματος. Κάποιος σε ρίχνει από ένα παράθυρο. Αλλά σώζεσαι».

«Υπήρχε ένας θάμνος ακριβώς από κάτω. Με βοήθησε η τύχη. Συνέχισε».

«Έφυγες απ’ τη Ρώμη κυνηγημένος και τρομοκρατημένος. Όσο για τα υπόλοιπα, τα ήξερα ήδη. Ασπάστηκες τον γιανσενισμό και συνάντησες τον Φουκέ στη Νάπολη. Ωστόσο, μου λείπει και κάτι ακόμα: Γιατί θέλεις να εκδικηθείς τώρα, έπειτα από τόσα χρόνια; Ίσως... Ω Θεέ μου, κατάλαβα!»

Είδα τον αβά Μελάνι να φέρνει έκπληκτος το χέρι στο μέτωπό του. Στο μεταξύ, είχε διασχίσει ένα μεγάλο μέρος του τοίχου και τώρα πια βρισκόταν κοντά στον Ντουλτσιμπένι.

«Επειδή γίνεται μάχη στη Βιέννη. Αν σκοτώσεις τον πάπα, η συμμαχία των χριστιανών θα διαλυθεί και οι Τούρκοι θα κυριαρχήσουν σε όλη την Ευρώπη, σωστά;» φώναξε ο Άτο με φωνή σπασμένη από την έκπληξη και την αγανάκτηση.

«Η Ευρώπη έχει ήδη καταστραφεί απ' τους ίδιους τους βασιλείς της» αποκρίθηκε ο Ντουλτσιμπένι.

«Ω, καταραμένε τρελέ! Ήθελες... θέλεις...» Σταμάτησε, φτερνίστηκε δυο, τρεις, τέσσερις, πέντε φορές με ασυνήθιστη βιαιότητα, διακινδυνεύοντας έτσι να γλιστρήσει και να πέσει στο κενό. «Κατάρα!» σχολίασε εκνευρισμένος. «Άλλοτε μόνο ένα πράγμα μ' έκανε να φτερνίζομαι: το ύφασμα της Ολλανδίας. Τώρα καταλαβαίνω γιατί φτερνίζομαι ασταμάτητα από τη στιγμή που μπήκα στο καταραμένο πανδοχείο».

Το κατάλαβα κι εγώ. Ευθύνονταν τα παλιά ολλανδικά ρούχα του Ντουλτσιμπένι. Όμως, ξαφνικά θυμήθηκα ότι ο Άτο φτερνιζόταν και μόλις τον πλησίαζα. Αναμφίβολα επειδή πήγαινα στο δωμάτιο του γιανσενιστή. Εκτός εάν...

Η κατάσταση απαιτούσε ν' αφήσω τον συλλογισμό μου για αργότερα. Είδα τον Ντουλτσιμπένι να σκύβει αριστερά, έπειτα δεξιά, κοιτάζοντας συνεχώς την άμαξα του Τιρακόρντα.

«Μου κρύβεις ακόμα κάτι, Πομπέο» φώναξε ο Άτο, που είχε ξαναβρεί την ισορροπία του και καθόταν καβάλα στον τοίχο. Πώς εξεβίαζες τους Οντεσκάλκι; Με ποιο μυστικό κρατούσες στο χέρι τον καρδινάλιο Μπενεντέτο;»

«Δεν έχω να σου πω τίποτε άλλο» τον διέκοψε ο Ντουλτσιμπένι, ρίχνοντας άλλο ένα βλέμμα στην άμαξα του αρχιάτρου.

«Α, όχι, είναι πολύ εύκολο! Κι έπειτα, Πομπέο, η ιστορία με την κόρη σου δεν στέκει! Ο λόγος αυτός δεν είναι αρκετός για να σε κάνει να αποπειραθείς να σκοτώσεις έναν πάπα. Τι, δηλαδή. Αρνείσαι στην αρχή να παντρευτείς τη μητέρα και κάνεις σαν αφηνιασμένος για να πάρεις εκδίκηση για την κόρη; Όχι, δεν στέκει. Κι έπειτα, αυτός ο πάπας είναι φίλος των γιανσενιστών. Μίλα, Πομπέο!»

«Αυτό δεν σε αφορά».

«Δεν μπορείς...»

«Δεν έχω να πω τίποτα στον κατάσκοπο του Χριστιανικότατου Βασιλιά».

«Κι όμως, ήθελες να προσφέρεις μεγάλη υπηρεσία στον Χριστιανικότατο Βασιλιά με τις βδέλλες σου. Να τον γλιτώσεις και απ' τον πάπα και απ' τη Βιέννη συγχρόνως».

«Και πιστεύεις στ' αλήθεια ότι ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ θα νικήσει τους Τούρκους;» απάντησε ο Ντουλτσιμπένι γεμάτος οργή. «Φτωχέ μου αφελή! Όχι, η οθωμανική επέλαση θα καταστρέψει και τον βασιλιά της Γαλλίας. Κανένας οίκτος για τους προδότες, είναι ο νόμος του νικητή».

«Ώστε, αυτό είναι το σχέδιό σου, η παλιγγενεσία, η ελπίδα της επιστροφής στην αληθινή, χριστιανική πίστη. Έτσι, γιανσενιστή; Μα, ναι, ας εξαφανίσουμε την Εκκλησία της Ρώμης και τους χριστιανούς ηγεμόνες, ας αφήσουμε τους βωμούς μας να καούν. Έτσι, θα επανέλθουμε στην εποχή των μαρτύρων. Σφαγιασμένοι απ' τους Τούρκους, αλλά πιο γεροί και πιο δυνατοί στην πίστη! Κι εσύ το πιστεύεις; Ποιος απ' τους δυο μας είναι πιο αφελής, Ντουλτσιμπένι;»

Όσο ο Άτο και ο Ντουλτσιμπένι συγκρούονταν λεκτικά, είχα απομακρυνθεί και είχα φτάσει σ’ ένα μικρό πλάτωμα, δίπλα στη σκάλα απ’ την οποία είχαμε ανέβει στον πρώτο όροφο. Αποκεί μπορούσα να βλέπω τι συνέβαινε έξω απ’ το Κολοσσαίο. Έτσι, κατάλαβα γιατί ο Ντουλτσιμπένι κοίταζε προς τα κάτω με τόσο ενδιαφέρον.

Μια ομάδα στρατιωτών είχε περικυκλώσει την άμαξα, απ’ όπου ακουγόταν μισοσβησμένη η φωνή του Τιρακόρντα. Μερικοί μας παρακολουθούσαν. Δεν θ’ αργούσαν να έρθουν να μας συλλάβουν.

Ξαφνικά ανατρίχιασα, όχι εξαιτίας της νυχτερινής ψύχρας, αλλά επειδή άκουσα ένα ουρλιαχτό ή, μάλλον, μια πολεμική κραυγή, που υψώθηκε γύρω απ’ το Κολοσσαίο, κι ένα απροσδιόριστο κροτάλισμα, σαν κάποιοι να πετούσαν πέτρες και ξύλα.

Η ορδή των τυμβωρύχων (που προφανώς είχαν προετοιμάσει καλά την επίθεσή τους) είχε σκορπιστεί ουρλιάζοντας γύρω απ’ το μνημείο, οπλισμένη με πέτρες και ραβδιά, και πλησίαζε τρέχοντας, χωρίς ν’ αφήσει στους άντρες του Μπαρτζέλο τον χρόνο να καταλάβουν τι συνέβαινε. Οι φλόγες απ’ τους πυρσούς που κρατούσαν οι στρατιώτες μάς επέτρεπαν να δούμε πιο καθαρά τη σκηνή.

Η συμπλοκή υπήρξε τρομερή, βίαιη και ανελέητη. Μια μικρή ομάδα των επιτιθεμένων βγήκε απ’ την αψίδα του Κωνσταντίνου, μια δεύτερη πήδηξε απ’ τον τοίχο που περιέκλειε τους κήπους με τα ερείπια της Κούρια Οστίλια, μια τρίτη εμφανίστηκε απ’ τα χαλάσματα του ναού της Ίσιδος και του Σέραπη. Ο συρφετός έβγαζε δυνατές πολεμικές κραυγές, τρομοκρατώντας τα θύματά του, που ήταν μόνο πέντε ή έξι, απέναντι σε διπλάσιους εχθρούς.

Μαρμαρωμένοι από την έκπληξη, δύο στρατιώτες που στέκονταν λίγο παράμερα έπεσαν πρώτοι κάτω απ’ τα

χτυπήματα των ροπάλων, τις γροθιές, τις κλοτσιές και τις δαγκωματιές των τριών τυμβωρύχων που είχαν έρθει απ’ την αψίδα του Κωνσταντίνου. Η επίθεση προκάλεσε ένα μπερδεμένο κουβάρι από πόδια, χέρια, κεφάλια, σε μια μάχη σώμα με σώμα που δεν είχε το παραμικρό στοιχείο στρατιωτικής πειθαρχίας. Ωστόσο τα χτυπήματα δεν ήταν θανατηφόρα, αφού πολύ γρήγορα τα κακοποιημένα θύματα το ’βαλαν στα πόδια, υποχωρώντας προς τον δρόμο που οδηγεί στον Άγιο Ιωάννη του Λατερανού. Τρομοκρατημένοι απ’ τον παρδαλό στρατό των τυμβωρύχων, δύο άλλοι στρατιώτες –εκείνοι που ετοιμάζονταν να μπουν στο Κολοσσαίο για να μας συλλάβουν– το ’σκασαν τρέχοντας προς τον λόφο που οδηγεί στο Σαν Πιέτρο ιν Βίνκολι, χωρίς καν να έρθουν σε συμπλοκή, κυνηγημένοι από τέσσερις τυμβωρύχους, μεταξύ των οποίων μου φάνηκε πως αναγνώρισα τον Ουγκόνιο, απ’ το αμίμητο λεξιλόγιό του.

Τα πράγματα εκτυλίχτηκαν εντελώς διαφορετικά για τους δύο στρατιώτες που στέκονταν δίπλα στην άμαξα του Τιρακόρντα. Ο ένας πάλεψε με το σπαθί, κατορθώνοντας ν’ αποκρούσει επιδέξια τρεις τυμβωρύχους. Στο μεταξύ, ο σύντροφός του, ο μόνος που είχε άλογο, σήκωσε στη σέλα του ένα πλάσμα πλαδαρό και αδέξιο, που είχε (αν υποθέσουμε ότι δεν με ξεγελούσε η όρασή μου) έναν σάκο κρεμασμένο στον λαιμό του. Ήταν ο Τιρακόρντα, τον οποίο ο στρατιώτης, αναγνωρίζοντάς τον ως θύμα των γεγονότων της νύχτας, αποφάσισε να τον προστατέψει. Μόλις το άλογο απομακρύνθηκε προς το Μόντε Καβάλο, ο πεζός στρατιώτης προτίμησε να το σκάσει μέσα στο σκοτάδι. Η σιωπή ξανάπεσε στο Κολοσσαίο.

Στράφηκα ξανά προς τον Άτο και τον Ντουλτσιμπένι, που κι αυτοί είχαν πάψει προσωρινά να διαπληκτίζονται, για

να παρακολουθήσουν τη μάχη.

«Τελείωσε, Μελάνι» είπε ο Ντουλτσιμπένι. «Κέρδισες χάρη στα υποχθόνια τέρατά σου, στη μανία σου να κατασκοπεύεις, στην αρρωστημένη επιθυμία σου να σέρνεσαι κάτω απ’ τα ρούχα των ηγεμόνων. Σκοπεύω ν’ ανοίξω αυτή την τσάντα και να σου παραδώσω το περιεχόμενό της, που, απ’ ό,τι φαίνεται, ο μικρός μαθητευόμενος εδώ ίσως το θέλει περισσότερο από σένα».

«Ε, ναι, τελείωσε» επανέλαβε και ο Άτο αναστενάζοντας από ανακούφιση.

Είχε φτάσει σχεδόν στην άκρη του τοίχου και βρισκόταν σε απόσταση αναπνοής απ’ τον Ντουλτσιμπένι. Επομένως, δεν θ’ αργούσε να σκαρφαλώσει στο εξωτερικό τείχος του Κολοσσαίου και να σταθεί μπροστά στον αντίπαλό του.

Ωστόσο, δεν συμμεριζόμουν την άποψη του αβά. Δεν είχε τελειώσει. Παρακολουθούσαμε τον Ντουλτσιμπένι νύχτες ολόκληρες, εικάζοντας και συμπεραίνοντας, μόνο και μόνο για να βρούμε την απάντηση στην ερώτηση ποιος είχε δηλητηριάσει τον Νικολά Φουκέ και γιατί. Με ξάφνιαζε το γεγονός ότι ο Άτο δεν την είχε θέσει ακόμη στον Ντουλτσιμπένι. Αν, όμως, εκείνος το απέφευγε, τίποτα δεν μ’ εμπόδιζε να το κάνω εγώ.

«Γιατί σκοτώσατε τον υπουργό, κύριε Πομπέο;» τόλμησα να ρωτήσω.

Ο Ντουλτσιμπένι γούρλωσε τα μάτια και ξέσπασε σ’ ένα παράξενο γέλιο.

«Ρώτα τον αγαπημένο σου αβά, αγόρι μου!» φώναξε. «Ρώτησέ τον γιατί ο αγαπητός του φίλος Φουκέ ένιωσε μια αδιαθεσία μετά το ποδόλουτρό του. Ρώτησε τον Μελάνι γιατί είχε τόση αγωνία, γιατί βομβάρδιζε τον καημένο τον άνθρωπο με ερωτήσεις, αντί να τον αφήσει να σβήσει με ηρεμία. Κι έπειτα... ρώτησέ τον τι υπήρχε το τόσο ισχυρό

μέσα στο νερό του ποδόλουτρου, ρώτησέ τον ποια δηλητήρια καταφέρνουν να σκοτώσουν τόσο γρήγορα και αποτελεσματικά».

Από ένστικτο στράφηκα προς τον Άτο, που δεν απαντούσε, σαν να τον είχαν πιάσει στα πράσα.

«Αλλά εσύ...» προσπάθησε να ψελλίσει.

«Βούτηξα στη λεκάνη ένα απ' τα ποντίκια μου» συνέχισε ο Ντουλτσιμπένι «και το είδα να τα τινάζει αμέσως με τον πιο φριχτό τρόπο που μπορεί κανείς να φανταστεί. Ένα πανίσχυρο δηλητήριο, αβά Μελάνι, προδότη. Καλά διαλυμένο μέσα στο νερό του ποδόλουτρου, εισχωρεί στο δέρμα και κάτω απ' τα νύχια χωρίς ν' αφήνει ίχνη, ανεβαίνει στο σώμα μέχρι τα σπλάχνα, τα κατακαίει αδυσώπητα. Ένα πραγματικό έργο τέχνης, που μόνο οι καλύτεροι αρωματοποιοί της Γαλλίας είναι σε θέση να παρασκευάσουν, έτσι δεν είναι;».

Εκείνη τη στιγμή θυμήθηκα ότι, όταν επέστρεψε δίπλα στο πτώμα του Φουκέ ο Κριστοφάνο, παρατήρησε μικρές λιμνούλες νερού γύρω απ' τη λεκάνη, ενώ εγώ είχα σκουπίσει προσεκτικά το πάτωμα το ίδιο πρωί. Καθώς ο Ντουλτσιμπένι έπαιρνε το δείγμα που ήθελε, θα πρέπει να του είχε χυθεί λίγο νερό κάτω. Ανατρίχιασα στην ιδέα ότι άγγιξα κάποιες σταγόνες του θανατηφόρου υγρού. Πολύ λίγες, ευτυχώς, για να πέσω θύμα του δηλητηρίου.

Ο Ντουλτσιμπένι απευθυνόταν τώρα στον Άτο.

«Ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς σού ανέθεσε μια πολύ ιδιαίτερη αποστολή, κύριε Άτο Μελάνι. Κάτι φοβερό, που δεν μπορούσες να το αρνηθείς, μια απόδειξη τυφλής πίστης...»

«Αρκετά! Δεν έχεις δικαίωμα!» ούρλιαξε ο Άτο, προσπαθώντας να σκαρφαλώσει στην κορυφή του μεγάλου εξωτερικού τοίχου.

«Ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς θα πρέπει να σου είπε πολύ άσχημα πράγματα για τον Φουκέ, την ώρα που σε διέταζε να τον σκοτώσεις, σωστά; Κι εσύ, άθλιε υπηρέτη, υπάκουσες. Τη στιγμή όμως που πέθαινε στην αγκαλιά σου, ο υπουργός ψιθύρισε λόγια που δεν περίμενες ν' ακούσεις. Μπορώ να τα φανταστώ, ναι, έναν υπαινιγμό για σκοτεινά μυστικά, μερικές φράσεις μπερδεμένες, ακατανόητες ίσως. Όμως αρκετές για να σε κάνουν να καταλάβεις ότι υπήρξες πιόνι σ' ένα παιχνίδι του οποίου αγνοούσες την ύπαρξη».

«Παραληρείς, Ντουλτσιμπένι, εγώ δεν...» προσπάθησε να τον διακόψει ο Άτο.

«Α, μα δεν είσαι υποχρεωμένος να μιλήσεις! Αυτές οι λίγες λέξεις θα παραμείνουν ένα μυστικό ανάμεσα σ' εσένα και τον Φουκέ. Άλλωστε, δεν έχει σημασία» φώναξε ο Ντουλτσιμπένι, παλεύοντας ενάντια στον αέρα, που στο μεταξύ είχε δυναμώσει. «Εκείνη τη στιγμή, όμως, κατάλαβες ότι ο βασιλιάς σε είχε κοροϊδέψει, σε είχε χρησιμοποιήσει. Κι άρχισες να φοβάσαι για τον εαυτό σου. Έτσι, λοιπόν, σου μπήκε η ιδέα να κάνεις έρευνα για όλους τους ενοίκους του πανδοχείου. Ήθελες απεγνωσμένα ν' ανακαλύψεις τον πραγματικό λόγο για τον οποίο σου ανέθεσαν να σκοτώσεις τον φίλο σου».

«Είσαι τρελός, Ντουλτσιμπένι, είσαι τρελός και με κατηγορείς για να καλύψεις τις δικές σου ευθύνες και...»

«Κι εσύ, αγόρι μου» τον διέκοψε ο Ντουλτσιμπένι στρεφόμενος ξανά προς το μέρος μου «ρώτησε τον αβά σου γιατί οι τελευταίες λέξεις του Φουκέ ήταν "Είναι αλήθεια, λοιπόν". Όλως περιέργως, δεν θυμίζουν μια πολύ γνωστή επιτυχία απ' τη χρυσή εποχή του υπουργού, *Ahi, dunqu'è pur vero*; Αβά Μελάνι, δεν μπορεί να μην την αναγνώρισες. Πες μου, πόσες φορές την τραγούδησες μπροστά του; Και θέλησε να σου θυμίσει αυτές τις λέξεις τη στιγμή που

πέθαινε μέσα στον πόνο της προδοσίας σου. Όπως ο Ιούλιος Καίσαρ, όταν είδε ότι ο γιος του ο Βρούτος ήταν ανάμεσα στους δολοφόνους που τον μαχαίρωναν».

Ο Άτο είχε πάψει να μιλάει. Είχε ανέβει στον εξωτερικό τοίχο και στεκόταν μπροστά στον Ντουλτσιμπένι. Ωστόσο, η σιωπή του αβά είχε άλλη αιτία. Ο αντίπαλός του ετοιμαζόταν ν' ανοίξει την τσάντα με τις βδέλλες.

«Το υποσχέθηκα, και κρατάω πάντα τις υποσχέσεις μου» είπε. «Το περιεχόμενο σου ανήκει».

Ύστερα πήγε στην άκρη του τείχους και άνοιξε την τσάντα στο κενό.

Όπως είδα πολύ καθαρά παρά την απόσταση, τίποτα δεν έπεσε από μέσα. Ήταν άδεια.

Ο Ντουλτσιμπένι έσκασε στα γέλια.

«Καημένε μου βλάκα» πέταξε στον Μελάνι. «Πίστεψες στ' αλήθεια ότι θα έχανα τόσο χρόνο εδώ πάνω, μόνο και μόνο για ν' ακούω τις βρισιές σου;»

Ενστικτωδώς, ο Άτο κι εγώ αναζητήσαμε ο ένας τον άλλον με το βλέμμα, κάνοντας την ίδια σκέψη. Ο Ντουλτσιμπένι μάς είχε παρασύρει σ' ετούτα τα μέρη για να μας κάνει να χάσουμε χρόνο. Είχε αφήσει τις βδέλλες στην άμαξα, προτού μπει στο Κολοσσαίο.

«Αυτήν τη στιγμή, ταξιδεύουν με τον αφέντη τους μέσα στις φλέβες του πάπα» πρόσθεσε με χλευασμό, επιβεβαιώνοντας τις υποψίες μας. «Και κανένας δεν μπορεί να τις σταματήσει».

Ο Άτο κάθισε εξαντλημένος και ο Ντουλτσιμπένι πέταξε την τσάντα στο κενό, έξω απ' το Κολοσσαίο. Λίγα δευτερόλεπτα αργότερα, ακούστηκε ο θλιβερός ήχος της στο έδαφος.

Ο Ντουλτσιμπένι επωφελήθηκε από αυτή την ανάπαυλα για να βγάλει απ' την τσέπη του την ταμπακιέρα του και να

τραβήξει μερικές ρουφηξιές. Έπειτα την πέταξε κι αυτή με μια κίνηση περιφρονητική και θριαμβευτική.

Η οποία τον έκανε να χάσει την ισορροπία του. Τον είδαμε να παραπαίει ελαφρά και, παρ’ όλες τις προσπάθειές του, να γέρνει προς τα δεξιά, όπου βρισκόταν ο μεγάλος ξύλινος σταυρός.

Όλα έγιναν μέσα σ’ ένα δευτερόλεπτο. Έφερε τα χέρια στο κεφάλι, σαν να υπέφερε από τρομερό πονοκέφαλο, κι έπεσε πάνω στο σύμβολο της πίστης, το οποίο, καταπώς φαινόταν, δεν το είχε προσέξει.

Είδα το σώμα του να πέφτει ορμητικά στο εσωτερικό του Κολοσσαίου. Η τύχη θέλησε να του σώσει τη ζωή. Πρώτα χτύπησε σε μια επικλινή επιφάνεια από τούβλα. Ύστερα σε μια μεγάλη πέτρινη πλάκα, που στάθηκε σπλαχνική μαζί του, όπως η κοίτη του ποταμού που υποδέχεται ναυαγισμένες βάρκες, σπρωγμένες εκεί από τη μανία της θύελλας.

Χωρίς τη βοήθεια των τυμβωρύχων, δεν θα μπορούσαμε να σηκώσουμε το αναίσθητο σώμα του Ντουλτσιμπένι. Ήταν ζωντανός και συνήλθε μέσα σε λίγα λεπτά.

«Τα πόδια μου... δεν τα αισθάνομαι καθόλου» ήταν οι πρώτες λέξεις του.

Υπό την καθοδήγηση του Μπαρόνιο, οι τυμβωρύχοι έψαξαν και βρήκαν ένα κάρο, που ίσως το είχε εγκαταλείψει κάποιος οπωροπώλης. Ήταν παλιό και σε κακή κατάσταση, αλλά, ενώνοντας τις δυνάμεις τους, οι λειψανοθήρες κατόρθωσαν να μεταφέρουν το τσακισμένο σώμα του Ντουλτσιμπένι. Θα μπορούσαμε, βέβαια, να είχαμε εγκαταλείψει τον πληγωμένο στα ερείπια του Κολοσσαίου. Ο Άτο κι εγώ συμφωνήσαμε όμως μεμιάς ότι μια τέτοια πράξη θα ήταν σκληρή και άσκοπη, ίσως κι

επικίνδυνη. Αργά ή γρήγορα θα τον ανακάλυπταν, ενώ, πράγμα ακόμα χειρότερο, θα απουσίαζε από το προσκλητήριο των ενοίκων, γεγονός που θα έκανε τον Κριστοφάνο και τις Αρχές ν' αρχίσουν τις έρευνες.

Η απόφαση να σώσουμε τον Ντουλτσιμπένι με ανακούφισε. Η σκοτεινή και τραγική ιστορία της κόρης του δεν με είχε αφήσει ασυγκίνητο.

Η επιστροφή μας στο Ντοντσέλο μού φάνηκε ατελείωτη και παράξενη. Για ν' αποφύγουμε τους στρατιώτες, ακολουθήσαμε την πιο μακρινή διαδρομή. Σκυθρωποί και εκνευρισμένοι, οι τυμβωρύχοι δεν μπορούσαν να δεχτούν την ιδέα ότι δεν είχαν κατορθώσει να εμποδίσουν τον Τιρακόρντα να πετάξει μακριά με τις βδέλλες του. Έβραζαν από θυμό και πίκρα εξαιτίας της αποτυχίας τους, αλλά και του φόβου ότι ο πάπας, την επόμενη μέρα, θα αντιλαμβανόταν τη θανατηφόρα ασθένεια που θα κυκλοφορούσε στο σώμα του. Από την άλλη, η απελπιστική κατάσταση του Ντουλτσιμπένι προκαλούσε τέτοιο οίκτο, ώστε κανένας δεν σκεφτόταν να τον καταδώσει. Η άγρια επίθεση των τυμβωρύχων εναντίον των στρατιωτών επέβαλλε τη φρόνηση και τη σιωπή. Θα ήταν καλύτερα για όλους μας αν οι φρουροί της τάξης δεν έβρισκαν κανένα ίχνος από αυτή τη νύχτα – παρά μόνο στις αναμνήσεις τους.

Καθώς μια τόσο πολυπληθής ομάδα δεν μπορούσε να περάσει απαρατήρητη, αρκετοί τυμβωρύχοι μάς είχαν εγκαταλείψει, όχι προτού μας απευθύνουν ένα αποχαιρετιστήριο μουγκρητό. Μείναμε επτά: ο Ουγκόνιο, ο Τσιακόνιο, ο Πολόνιο, ο Γκρουφόνιο, ο Άτο, ο Ντουλτσιμπένι (πάνω στο κάρο) κι εγώ.

Προχωρούσαμε σπρώχνοντας το κάρο εκ περιτροπής. Βρισκόμασταν κοντά στην εκκλησία του Ιησού, δίπλα στο

Πάνθεον, από όπου θα μπαίναμε στα υπόγεια για να φτάσουμε στο Ντοντσέλο, όταν αντιλήφθηκα ότι ο Τσιακόνιο είχε μείνει πίσω. Πρόσεξα ότι περπατούσε με δυσκολία, σέρνοντας τα πόδια. Το επισήμανα στους υπόλοιπους και τον περιμέναμε να πλησιάσει.

Το γρήγορο περπάτημα τον είχε κουράσει. Δυσκολευόταν να ανασάνει, όπως μας εξήγησε ο Ουγκόνιο.

Ωστόσο, ο Τσιακόνιο δεν έδειχνε απλώς εξαντλημένος. Ακούμπησε στο κάρο, ύστερα κάθισε στο έδαφος και στηρίχτηκε σ’ έναν τοίχο. Ανέπνεε με δυσκολία.

«Τσιακόνιο, τι έχεις;» τον ρώτησα ανήσυχος.

«Γκφρρρλουμπχ» απάντησε δείχνοντας το αριστερό μέρος της κοιλιάς του.

«Είσαι κουρασμένος ή μήπως δεν αισθάνεσαι καλά;»

«Γκφρρρλουμπχ» επανέλαβε ξανακάνοντας την ίδια κίνηση, σαν να μην είχε τίποτε άλλο να προσθέσει.

Παρόλο που κάθε φυσική επαφή με τους τυμβωρύχους δεν ήταν καθόλου ευχάριστη, άγγιξα την κάπα στο σημείο που μας είχε δείξει ο Τσιακόνιο. Μου φάνηκε υγρή.

Απομακρύνοντας τις δίπλες του υφάσματος, ένιωσα μια δυσάρεστη, αλλά γνώριμη μυρωδιά. Οι υπόλοιποι σπρώχνονταν γύρω μας. Όμως, μόνο ο αβάς Μελάνι πλησίασε. Ψηλάφισε τα ρούχα του Τσιακόνιο κι έφερε τα δάχτυλα στη μύτη του.

«Αίμα. Κύριε Ιησού, ανοίξτε την κάπα του» είπε λύνοντας βιαστικά το κορδόνι που τη συγκρατούσε. Είδαμε μια βαθιά πληγή στη μέση της κοιλιάς του, απ’ όπου το αίμα ξεπηδούσε ορμητικό. Το τραύμα ήταν σοβαρό, η αιμορραγία μεγάλη, και ήταν απορίας άξιο πώς είχε καταφέρει να περπατήσει μέχρι εκεί.

«Θεέ μου! Πρέπει να τον βοηθήσουμε, δεν μπορεί να μας ακολουθήσει» είπα αναστατωμένος.

Ακολούθησε σιωπή. Εύκολα μπορούσε κανείς να μαντέψει τις σκέψεις που περνούσαν απ’ το μυαλό όλων. Η σφαίρα που είχε χτυπήσει τον Τσιακόνιο προερχόταν απ’ το πιστόλι του Ντουλτσιμπένι, ο οποίος, άθελά του, είχε πληγώσει θανάσιμα τον δύστυχο τυμβωρύχο.

«Γκφρρρλουμπχ» είπε τότε ο Τσιακόνιο, δείχνοντάς μας με το χέρι τον δρόμο που έπρεπε ακόμα να διασχίσουμε και κάνοντάς μας νόημα να συνεχίσουμε. Ο Ουγκόνιο γονάτισε δίπλα του και ξεκίνησε μια γρήγορη και ακατάληπτη συνομιλία, στη διάρκεια της οποίας ύψωσε τον τόνο της φωνής του πολλές φορές. Ο Τσιακόνιο επαναλάμβανε τη συνηθισμένη έκφρασή του, με φωνή όλο και πιο αδύναμη.

Ο Άτο κατάλαβε τι επρόκειτο να συμβεί. «Θεέ μου, δεν μπορούμε να τον αφήσουμε εδώ! Φώναξε τους φίλους σου» είπε στον Ουγκόνιο. «Πρέπει να κάνουμε κάτι, να φωνάξουμε κάποιον, έναν γιατρό...»

«Γκφρρρλουμπχ» ξανάπε ο Τσιακόνιο. Το μουρμουρητό του μαρτυρούσε μια παραίτηση που ήταν πιο αποκαλυπτική από κάθε άλλη φράση.

Ο Ουγκόνιο ακούμπησε απαλά το χέρι του γύρω απ’ τον ώμο του συντρόφου του, ύστερα σηκώθηκε σαν να είχε τελειώσει η συνομιλία τους. Ο Πολόνιο και ο Γκρουφόνιο πλησίασαν κι αυτοί τον πληγωμένο και αντάλλαξαν μαζί του σκέψεις μπερδεμένες και μυστηριώδεις. Στο τέλος, γονάτισαν κι άρχισαν να προσεύχονται.

«Ω, όχι» στέναξα «δεν είναι δυνατόν».

Ούτε ο Άτο, που δεν είχε δείξει ποτέ την παραμικρή συμπάθεια για τους τυμβωρύχους, μπόρεσε να συγκρατήσει τη συγκίνησή του. Τον είδα ν’ απομακρύνεται. Έβαλε τα χέρια του μπροστά στο πρόσωπό του, ενώ οι ώμοι του τραντάζονταν απ’ τους λυγμούς. Επιτέλους, ο αβάς άφηνε τον πόνο του να ξεσπάσει ελεύθερα σ’ ένα βουβό κλάμα.

Πόνος για τον Τσιακόνιο, για τον Φουκέ, για τη Βιέννη και για τον εαυτό του, προδότη ίσως, αλλά και προδομένο. Και μόνο. Καθώς συλλογιζόμουν τα μυστηριώδη λόγια που είχε προφέρει ο Ντουλτσιμπένι σχετικά με τον θάνατο του Φουκέ, αισθάνθηκα ότι οι μαύρες σκιές πλήθαιναν ανάμεσα στον Άτο και σ’ εμένα.

Ο Τσιακόνιο δυσκολευόταν όλο και περισσότερο να αναπνεύσει, κι εμείς γονατίσαμε όλοι γύρω του για να προσευχηθούμε. Σε λίγο ο Γκρουφόνιο απομακρύνθηκε για να ειδοποιήσει (ή, τουλάχιστον, έτσι μου φάνηκε) τους υπόλοιπους τυμβωρύχους, που εμφανίστηκαν λίγα λεπτά αργότερα για να πάρουν το καημένο το πτώμα και να το θάψουν όπως έπρεπε.

Οι τελευταίες στιγμές του Τσιακόνιο έλαβαν χώρα μπροστά στα μάτια μου. Ο Ουγκόνιο κρατούσε τρυφερά το κεφάλι του ετοιμοθάνατου, γύρω απ’ τον οποίο σπρώχνονταν οι τυμβωρύχοι. Με μια κίνηση μας επέβαλε σιωπή. Μέσα στη γαλήνη της νύχτας που σκέπαζε τη σκηνή, ακούσαμε τη φωνή του για τελευταία φορά: «Γκφρρρλουμπχ».

Ρώτησα με το βλέμμα τον Ουγκόνιο, που μετέφρασε κλαίγοντας: «Σαν δακρυάκια μέσα στη βροχούλα».

Κι έπαψε να αναπνέει.

Δεν υπήρχε ανάγκη για περισσότερες εξηγήσεις. Με δυο λέξεις ο Τσιακόνιο είχε περιγράψει την εφήμερη περιπέτεια της ζωής· είμαστε όλοι σαν δάκρυα στη βροχή, που, μόλις γεννηθούν, χάνονται μέσα στο πελώριο κύμα των ανθρώπινων πραγμάτων.

Αφού η σορός του Τσιακόνιο μεταφέρθηκε απ’ τους φίλους του, ξεκινήσαμε συγκλονισμένοι, με καρδιά βαριά από μια θλίψη ανείπωτη. Περπατούσα με κατεβασμένο κεφάλι, σαν να μ’ έσπρωχνε μια άγνωστη δύναμη. Ο πόνος μου ήταν

τόσο μεγάλος, ώστε δεν είχα το κουράγιο να κοιτάξω τον δύστυχο Ουγκόνιο, επειδή φοβόμουν πως δεν θα μπορούσα να συγκρατήσω τους λυγμούς μου. Οι περιπέτειες που είχαμε περάσει με τους δύο τυμβωρύχους ήρθαν ξανά στον νου μου. Η εξερεύνηση των υπογείων, η καταδίωξη του Στιλόνε Πριάσο, η εισβολή στην κατοικία του Τιρακόρντα... Φαντάστηκα έπειτα τα βάσανα που θα είχε μοιραστεί με τον Ουγκόνιο και, συγκρίνοντας τη διάθεσή του με τη δική μου, κατάλαβα πόσο απελπισμένα θα αποζητούσε τον φίλο του.

Το πένθος μου υπήρξε τόσο μεγάλο, ώστε η ανάμνηση της υπόλοιπης διαδρομής σχεδόν έσβησε – η περιπλάνηση στα υπόγεια, η κοπιαστική πορεία στις στοές και η μεταφορά του Ντουλτσιμπένι στο πανδοχείο και μέχρι το δωμάτιό του. Για να τον ανεβάσουμε, χρειάστηκε να φτιάξουμε ένα είδος φορείου με τις σανίδες που αφαιρέσαμε απ' το κάρο. Δεμένος σαν λουκάνικο, ο τραυματίας, που έκαιγε απ' τον πυρετό και ήταν σχεδόν αναίσθητος, μεταφέρθηκε από καταπακτή σε καταπακτή, από σκάλα σε σκάλα, χάρη στις υπεράνθρωπες προσπάθειες δώδεκα χεριών. Των τεσσάρων τυμβωρύχων, του Άτο και τα δικά μου.

Είχε ξημερώσει, όταν οι τυμβωρύχοι μάς αποχαιρέτησαν και χάθηκαν στο μυστικό πέρασμα. Όπως ήταν φυσικό, φοβόμουν μήπως ο Κριστοφάνο μάς έπαιρνε είδηση, κυρίως μόλις μπήκαμε στο μικρό δωματιάκι και κατεβήκαμε τα σκαλιά μέχρι τον πρώτο όροφο. Όμως μόνο ο ήρεμος ήχος του ροχαλητού του ακουγόταν πίσω απ' την κλειστή πόρτα του δωματίου του.

Χρειάστηκε να πω αντίο στον Ουγκόνιο. Καθώς ο Άτο στεκόταν παράμερα, ο τυμβωρύχος αγκάλιασε τους ώμους μου με τα νύχια του, καταλαβαίνοντας ότι ίσως δεν θα συναντιόμασταν ποτέ ξανά. Ήταν μάλλον απίθανο να

ξανακατέβω στον υποχθόνιο κόσμο του, ενώ εκείνος θα εμφανιζόταν κάτω απ’ τον θόλο του ουρανού μόνο τις νύχτες, όταν οι τίμιοι και φτωχοί άνθρωποι όπως εγώ κοιμούνται εξαντλημένοι απ’ τη δουλειά της ημέρας. Χωριστήκαμε, λοιπόν, με βαριά καρδιά. Πράγματι, δεν έμελλε να τον ξαναδώ ποτέ.

Έπρεπε να ξαπλώσουμε αμέσως, για να ανακτήσουμε τις δυνάμεις μας στο λίγο χρόνο που απέμενε. Αναστατωμένος απ’ τα γεγονότα, ήξερα ότι δεν θα μπορούσα να κοιμηθώ. Αποφάσισα να επωφεληθώ για να τα καταγράψω στο ημερολόγιό μου.

Με τον Άτο χωριστήκαμε ανταλλάσσοντας ένα βλέμμα γεμάτο σημασία. Ο καθένας διάβασε στα μάτια του άλλου ότι εδώ και λίγες ώρες οι μολυσμένες βδέλλες του Ντουλτσιμπένι είχαν επιτεθεί στις μαλακές και κουρασμένες σάρκες του Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Τα πάντα θα εξαρτιόνταν απ’ την εξέλιξη της ασθένειας. Θα ήταν αργή ή, όπως στις περισσότερες περιπτώσεις, κεραυνοβόλα;

Η καινούρια μέρα ίσως μας έφερνε την είδηση του θανάτου του. Και μαζί του –ποιος ξέρει;– της έκβασης της μάχης της Βιέννης.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ μεταξύ 20ής και 25ης Σεπτεμβρίου 1683

Οι σημειώσεις που έγραψα εκείνη τη νύχτα στο τετραδιάκι μου ήταν οι τελευταίες. Πράγματι, τα γεγονότα που ακολούθησαν δεν μου άφησαν τον χρόνο (ούτε μου γέννησαν την επιθυμία) να συνεχίσω να γράφω. Ευτυχώς, οι τελευταίες μέρες της απομόνωσής μας στο Ντοντσέλο έμειναν ολοζώντανες στη μνήμη μου, αν και σε γενικές γραμμές.

Την επομένη βρήκα τον Ντουλτσιμπένι λουσμένο στα ούρα του, ανήμπορο να σηκωθεί απ' το κρεβάτι ή να κουνήσει τα πόδια του. Όλες οι προσπάθειες να τον κάνω να σηκωθεί ή, τουλάχιστον, να κινήσει τα κάτω άκρα του έπεσαν στο κενό. Τα πόδια του δεν τα ένιωθε καν. Μπορούσα να τρυπήσω τη σάρκα του χωρίς να αισθανθεί το παραμικρό. Ο Κριστοφάνο μάς ενημέρωσε για τη σοβαρότητα της κατάστασης. Είχε δει πολλές τέτοιες περιπτώσεις, όπως εκείνου του αγοριού που δούλευε σ' ένα λατομείο και που, πέφτοντας από μια κακοβαλμένη σκαλωσιά, προσγειώθηκε με δύναμη στην πλάτη του. Την επομένη το πρωί ξύπνησε στην ίδια κατάσταση με τον Ντουλτσιμπένι και, δυστυχώς, δεν μπόρεσε ποτέ να χρησιμοποιήσει ξανά τα πόδια του κι έμεινε ανάπηρος για πάντα.

Βέβαια, υπήρχαν ακόμη κάποιες ελπίδες, υπογράμμισε ο Κριστοφάνο, που αναλώθηκε σ' ένα παρηγορητικό λογύδριο το οποίο μου φάνηκε εντελώς επιφανειακό και αόριστο.

Καίγοντας απ’ τον πυρετό, ο ασθενής δεν φαινόταν να αντιλαμβάνεται τη σοβαρότητα της κατάστασής του.

Όπως ήταν φυσικό, το ατύχημα του Ντουλτσιμπένι προκάλεσε βροχή ερωτήσεων εκ μέρους του γιατρού, που σίγουρα δεν ήταν τόσο βλάκας ώστε να μην μαντέψει ότι ο ευγενής απ’ το Μάρκε, όπως και αυτοί που τον είχαν μεταφέρει, είχαν τη δυνατότητα να μπαινοβγαίνουν στο πανδοχείο.

Οι γρατσουνιές, τα κοψίματα και τα γδαρσίματα που φέραμε ο Άτο κι εγώ και που τα πάθαμε όταν πέσαμε απ’ την άμαξα του Τιρακόρντα απαιτούσαν κι αυτά εξηγήσεις. Καθώς ο Κριστοφάνο μάς περιποιόταν –φροντίζοντας τα τραύματά μας με την αλοιφή του και το ουράνιο νερό και απλώνοντας από πάνω φιλοσοφικό έλαιο και ένα έκλειγμα αλθαίας–, αναγκαστήκαμε να παραδεχτούμε ότι, ναι, ο Ντουλτσιμπένι είχε βγει απ’ το πανδοχείο προσπαθώντας να το σκάσει μέσα απ’ τις υπόγειες στοές που ξεκινούσαν από το μυστικό δωματιάκι κι εξαπλώνονταν κάτω απ’ το Ντοντσέλο. Καθώς τον κατασκοπεύαμε εδώ και λίγο καιρό, υποψιαστήκαμε τις προθέσεις του, τον πιάσαμε και τον φέραμε πίσω. Στον δρόμο της επιστροφής, όμως, έχασε την ισορροπία του κι έπεσε στην κάθετη σήραγγα που οδηγούσε στο πανδοχείο, πτώση που του προκάλεσε τη σοβαρή βλάβη η οποία τον κρατούσε ακινητοποιημένο στο κρεβάτι.

Έτσι κι αλλιώς, ο Ντουλτσιμπένι δεν ήταν σε θέση να μας διαψεύσει. Ο πυρετός του ήταν τόσο υψηλός, ώστε δεν μπορούσε ούτε να σκεφτεί ούτε να μιλήσει. Τις σπάνιες φορές που έβρισκε τις αισθήσεις του, βογκούσε και παραπονιόταν για φριχτούς, επίμονους πόνους στην πλάτη.

Ίσως εξαιτίας αυτού του θλιβερού θεάματος, ο Κριστοφάνο υπήρξε επιεικής. Καθώς η αφήγησή μας δεν ήταν ιδιαίτερα αληθοφανής, και επιπλέον άφηνε πολλά

κενά, δεν θα μπορούσε να σταθεί σε μια πιεστική ανάκριση, πόσο μάλλον αν ο γιατρός καλούσε και τους άντρες του Μπαρτζέλο. Αναλογιζόμενος ίσως την εκπληκτική πρόοδο του Μπέντφορντ και το πιθανό τέλος της καραντίνας, ο Κριστοφάνο ζύγισε τα θετικά και τα αρνητικά και προσποιήθηκε ότι δέχτηκε καλοπροαίρετα την εκδοχή μας, χωρίς να ενημερώσει τους φρουρούς (που, όπως συνήθως, περιπολούσαν μπροστά στο πανδοχείο) για όσα συνέβησαν. Όταν θα βγαίναμε έξω, είπε ότι θα φρόντιζε ώστε ο Ντουλτσιμπένι να τύχει της απαραίτητης ιατρικής φροντίδας. Αναμφίβολα οι ευνοϊκές για εμάς αποφάσεις του επηρεάστηκαν από τη γιορτινή ατμόσφαιρα που είχε αρχίσει να εξαπλώνεται στην πόλη και για την οποία θα μιλήσω αμέσως.

Πράγματι, στην πόλη κυκλοφορούσαν φήμες σχετικά με τη μάχη της Βιέννης. Τα πρώτα νέα διαδόθηκαν στις 20, αλλά μόνο το βράδυ της Τρίτης, 21ης (εννοείται ότι τις λεπτομέρειες τις έμαθα πολύ αργότερα), παραδόθηκε στον καρδινάλιο Πίο ένα σημείωμα προερχόμενο από τη Βιέννη, που τον πληροφορούσε για την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων απ’ την πόλη. Δύο μέρες αργότερα, πάντα νύχτα, έφτασαν απ’ την Αυτοκρατορία επιστολές που ανέφεραν τη νίκη των χριστιανών, πυροδοτώντας έτσι τις πρώτες εκδηλώσεις χαράς, αν και ακόμη αβέβαιες. Έπειτα οι λεπτομέρειες πολλαπλασιάστηκαν. Η από καιρό πολιορκούμενη πόλη της Βιέννης επιτέλους απελευθερώθηκε.

Η επίσημη ανακοίνωση της νίκης έφτασε στη Ρώμη στις 23 με επιστολή του καρδινάλιου Μπονβίζι. Έντεκα μέρες νωρίτερα, δηλαδή στις 12 Σεπτεμβρίου, τα χριστιανικά στρατεύματα νικούσαν τις στρατιές των εχθρών του Θεού.

Τις επόμενες εβδομάδες, οι γκαζέτες ανέφεραν τα γεγονότα με κάθε λεπτομέρεια, αλλά στη μνήμη μου η περιγραφή της ένδοξης μάχης είναι άρρηκτα δεμένη με τις γεμάτες ενθουσιασμό ώρες, όταν μάθαμε για τη νίκη.

Ακριβώς τη στιγμή που τα πρώτα αστέρια φάνηκαν στον ουρανό, τη νύχτα της 11ης προς τη 12η Σεπτεμβρίου, άκουσαν τους Οθωμανούς να προσεύχονται με δυνατές φωνές. Μάλιστα, τους είδαν κιόλας, χάρη στο φως που σκόρπιζαν οι φωτιές, οι οποίες ανταγωνίζονταν τους διπλούς πυρσούς που ήταν τοποθετημένοι έξω απ' τις υπέροχες σκηνές του στρατοπέδου των απίστων.

Και οι δικοί μας προσεύχονταν ασταμάτητα. Οι δυνάμεις των χριστιανών ήταν πολύ κατώτερες από εκείνες των απίστων. Με το πρώτο φως της αυγής της 12ης Σεπτεμβρίου, ο καπουτσίνος πατήρ Μάρκο ντ' Αβιάνο, μέγας καθοδηγητής και ιερέας του χριστιανικού στρατού, έκανε λειτουργία μαζί με τους αρχηγούς των χριστιανών σ' ένα μικρό μοναστήρι σκαρφαλωμένο σ' έναν λόφο που δέσποζε πάνω απ' τη δεξιά όχθη του Δούναβη. Τα στρατεύματά μας πήραν θέση μάχης αμέσως μετά, έτοιμα να νικήσουν ή να πεθάνουν.

Στην αριστερή πτέρυγα βρισκόταν ο Κάρολος της Λορένης μαζί με τον μαργκράβο Χέρμαν και τον νεαρό Λουδοβίκο Γουλιέλμο, τον κόμη φον Λέσλι και τον κόμη Καπράρα, τον πρίγκιπα Λουμπομίρσκι και τους τρομερούς Πολωνούς ιππείς του· τον Μέρσι και τον Τάφε, μελλοντικούς ήρωες της Ουγγαρίας. Δεκάδες πρίγκιπες ετοιμάζονταν να πάρουν το βάπτισμα του πυρός, ανάμεσά τους ο Ευγένιος της Σαβοΐας, ο οποίος, όπως και ο Κάρολος της Λορένης, είχε εγκαταλείψει το Παρίσι για να γλιτώσει απ' τον Βασιλιά Ήλιο και αργότερα απέκτησε μεγάλη δόξα επαναφέροντας την ανατολική Ευρώπη στην ορθή πίστη. Ο

πρίγκιπας εκλέκτορας της Σαξονίας, με τη βοήθεια του αρχιστράτηγου Γκολτζ, καθώς και ο πρίγκιπας εκλέκτορας της Βαυαρίας μαζί με τους πέντε Βίτελσμπαχ παρέτασσαν κι αυτοί τα στρατεύματά τους. Στο κέντρο της διάταξης των χριστιανών, δίπλα στους Βαυαρούς, παρατάχθηκαν κατά σειρά τα στρατεύματα της Φρανκονίας και της Σουηβίας, οι πρίγκιπες και οι βασιλείς της Θουριγγίας, οι ένδοξοι οίκοι των Γκουέλφι και Χόλσταϊν, ονόματα ξακουστά όπως ο μαργκράβος της Βηρυτού, οι αρχιστράτηγοι και οι στρατηγοί Ροντόλφο Μπαράτα, Ντίνεβαλντ, Στίρουμ, ο βαρόνος φον Ντέγκενφελντ, ο Κάρολι Πάλφι, κι ένα σωρό άλλοι ηρωικοί υποστηρικτές της πίστης. Τέλος, στην αριστερή πτέρυγα, οι ανδρείοι Πολωνοί ουσάροι του βασιλιά Γιαν Σομπιέσκι και οι δύο λοχαγοί του.

Βλέποντας τόσες φιλικές δυνάμεις, οι δυστυχισμένοι υπερασπιστές της Βιέννης ξέσπασαν αμέσως σε εκδηλώσεις χαράς, χαιρετίζοντάς τους με δεκάδες κανονιοβολισμούς.

Το στρατόπεδο του Καρά Μουσταφά είδε κι αυτό τη στρατιά. Όταν, όμως, οι Τούρκοι αποφάσισαν ν' αντιδράσουν, ήταν ήδη πολύ αργά. Οι επιτιθέμενοι κατέβαιναν καλπάζοντας ολοταχώς τον λόφο του Κάλενμπεργκ. Ο μεγάλος βεζίρης και οι άντρες του εγκατέλειψαν βιαστικά τις σκηνές και τα χαρακώματά τους και πήραν θέσεις μάχης. Στο κέντρο βρισκόταν ο Καρά Μουσταφά με τους σπαχήδες του, και δίπλα του ο αρχιερέας των απίστων Βάνι Εφέντη, με το ιερό λάβαρο, μπροστά στον αγά και στα συντάγματα των σκληρών γενίτσαρων. Δεξιά, πλάι στον Δούναβη, οι αιμοσταγείς βοεβόδες της Μολδαβίας και της Βλαχίας, ο βεζίρης Καρά Μεχμέτ του Ντιαρμπακίρ και ο Ιμπραήμ Πασάς της

Βούδας. Αριστερά ο Χαν των Τατάρων, καθώς κι ένας μεγάλος αριθμός πασάδων.

Οι πράσινοι και απαλοί λόφοι με τ’ αμπέλια που απλώνονται έξω απ’ τα τείχη της Βιέννης ήταν το θέατρο της μάχης. Η πρώτη και πιο αξιομνημόνευτη συμπλοκή έλαβε χώρα μεταξύ της αριστερής πτέρυγας των χριστιανών και των γενίτσαρων. Το μέτωπο υπέστη αρκετές ανατροπές μέχρι τα αυτοκρατορικά και σαξονικά στρατεύματα να καταφέρουν να το σπάσουν. Το μεσημέρι οι Τούρκοι υποχώρησαν στο Γκρίντσινγκ και στο Χαϊλιγκενστάντ. Στο μεταξύ, τα στρατεύματα του Καρόλου της Λορένης πλησίαζαν το τουρκικό στρατόπεδο, ενώ οι Αυστριακοί οπλίτες του κόμη Καπράρα και οι ιππείς του Λουμπομίρσκι έκαναν τους Μολδαβούς να φάνε τη σκόνη τους, αναγκάζοντάς τους να υποχωρήσουν κατά μήκος του Δούναβη. Ψηλά απ’ το Κάλενμπεργκ, ο βασιλιάς Σομπιέσκι έριξε το πολωνικό ιππικό, αφού προηγουμένως Γερμανοί και Πολωνοί πεζικάριοι καθάρισαν το πεδίο κυνηγώντας τους γενίτσαρους από σπίτι σε σπίτι, από αμπέλι σε αμπέλι, από αχυρώνα σε αχυρώνα, εκδιώκοντάς τους απ’ το Νόιστιφτ, το Πετσλαϊνσντόρφ και το Ντόρνμπαχ.

Οι καρδιές των χριστιανών άρχισαν να τρέμουν όταν ο Καρά Μουσταφά, σε μια προσπάθεια να εκμεταλλευτεί τις κινήσεις του εχθρού, κατάφερε προς στιγμήν να διεισδύσει στα κενά που είχε δημιουργήσει η γρήγορη προέλασή τους. Αλλά δεν ήταν παρά μια σπίθα που έσβησε αμέσως. Ο Κάρολος της Λορένης έστειλε τους Αυστριακούς του με τη διαταγή να συγκλίνουν προς τα δεξιά. Στο Ντόρμπαχ, έκοψαν την υποχώρηση των Τούρκων που προσπαθούσαν να οχυρωθούν γύρω απ’ το Ντέμπλινγκ. Στο μεταξύ, το πολωνικό ιππικό έφτασε μέχρι το Χέρναλς, διαλύοντας κάθε αντίσταση.

Στο κέντρο της πρώτης γραμμής, κάτω απ’ το ένδοξο λάβαρό του που κυμάτιζε περήφανα στον αέρα, ο βασιλιάς της Πολωνίας, κρατώντας ένα δόρυ στην άκρη του οποίου είχε στερεώσει τη φτερούγα ενός γερακιού, κάλπαζε, υπέροχος και αδάμαστος, στο πλευρό του πρίγκιπα Ιακώβου, που στα δεκάξι του χρόνια ήταν ήδη ήρωας, και των ιπποτών του με τις λαμπερές πανοπλίες, που ήταν στολισμένες με πολύχρωμες κάπες, φτερά και πολύτιμες πέτρες. Μόλις ακούστηκε η κραυγή «Ιησού Χριστέ!» τα δόρατα των ουσάρων και των ιππέων του βασιλιά Γιαν καταδίωξαν τους σπαχήδες και στράφηκαν κατά της σκηνής του Καρά Μουσταφά.

Παρακολουθώντας τη μάχη ανάμεσα στους άντρες του και στο πολωνικό ιππικό, ο τελευταίος γύρισε ενστικτωδώς το βλέμμα προς το ιερό λάβαρό του, το οποίο σημάδευαν οι χριστιανοί. Καταλήφθηκε από φόβο και αποφάσισε να υποχωρήσει, παρασύροντας στην ντροπιασμένη υποχώρησή του στην αρχή τους πασάδες κι έπειτα όλο το στράτευμα. Το κέντρο της τουρκικής παράταξης γονάτισε με τη σειρά του. Ο υπόλοιπος στρατός πανικοβλήθηκε και η υποχώρηση μετατράπηκε σε καταστροφή.

Παίρνοντας θάρρος, οι πολιορκημένοι Βιεννέζοι επιχείρησαν έξοδο απ’ την πύλη των Σκοτσέζων, ενώ οι Τούρκοι τράπηκαν σε φυγή εγκαταλείποντας στον εχθρό το απέραντο στρατόπεδό τους, που ήταν γεμάτο ανεκτίμητους θησαυρούς, αφού όμως προηγουμένως έσφαξαν εκατοντάδες αιχμαλώτους. Πήραν μαζί τους σκλάβους έξι χιλιάδες άντρες και έντεκα χιλιάδες γυναίκες, δεκατέσσερις χιλιάδες κορίτσια και πενήντα χιλιάδες παιδιά.

Έπειτα από μια τόσο ολοκληρωτική και ένδοξη νίκη, κανένας δεν σκέφτηκε να ακολουθήσει τους απίστους στην άτακτη υποχώρησή τους. Αντίθετα, απ’ τον φόβο μιας πιθανής επιστροφής των Τούρκων, οι χριστιανοί στρατιώτες έμειναν όλη τη νύχτα σ’ επιφυλακή.

Ο βασιλιάς Σομπιέσκι ήταν ο πρώτος που μπήκε στη σκηνή του Καρά Μουσταφά. Πήρε την ουρά του αλόγου του ηττημένου, καθώς και πολλούς θησαυρούς και θαύματα της Ανατολής, που κουβαλούσε πάντα μαζί του ο άπιστος και διεφθαρμένος σατράπης.

Την επομένη, μετρήσαν τους νεκρούς. Στο τουρκικό στρατόπεδο, δέκα χιλιάδες σκοτωμένοι, τριακόσια εγκαταλελειμμένα κανόνια, δεκαπέντε χιλιάδες σκηνές και βουνά από όπλα. Οι χριστιανοί θρηνούσαν δύο χιλιάδες νεκρούς, μεταξύ των οποίων, αλίμονο, ο στρατηγός Σους και ο πρίγκιπας Ποτόκι. Όμως η στιγμή δεν ήταν κατάλληλη για θρήνους. Η Βιέννη ήθελε να τιμήσει τους νικητές, που μπήκαν θριαμβευτικά στην πρωτεύουσα, η οποία είχε σωθεί από το κύμα των απίστων. Ο βασιλιάς Σομπιέσκι έγραψε ταπεινά στον πάπα, αποδίδοντας τη νίκη σ’ ένα θαύμα: *Venimus, vidimus, Deus vicit.*[27]

Όπως ήδη έχω πει, τις λεπτομέρειες θα τις μάθαινα πολύ αργότερα. Ωστόσο, η χαρά μεγάλωνε γύρω απ’ το Ντοντσέλο. Στις 24 Σεπτεμβρίου, μια ανακοίνωση τοιχοκολλήθηκε στις εκκλησίες της Ρώμης πληροφορώντας τον κόσμο ότι όλες οι καμπάνες της πόλης θα σήμαιναν το βράδυ το Άβε Μαρία, ευχαριστώντας τον Κύριο για την ήττα των Τούρκων. Πυρσοί τοποθετήθηκαν σε όλα τα παράθυρα, ενώ κροτίδες, φωτοβολίδες κι ένας απίστευτος σαματάς από γουδιά και γουδοχέρια συνόδευαν τη γενική

ευθυμία. Κλεισμένοι μέσα στο πανδοχείο, ακούσαμε όχι μόνο την έκφραση της έξαλλης χαράς του λαού, αλλά και τον εκκωφαντικό θόρυβο των πυροτεχνημάτων που υψώνονταν στον ουρανό απ' τις στέγες των πρεσβειών, απ' το φρούριο Σάντ' Άντζελο, την πλατεία Ναβόνα και το Κάμπο ντι Φιόρε.

Πίσω απ' τα κάγκελα των παραθύρων, είδαμε να καίνε στον δρόμο ομοιώματα βεζίρηδων και πασάδων, προς μεγάλη χαρά του λαού. Ολόκληρες οικογένειες, συμμορίες παιδιών και ομάδες νέων ή γερόντων πηγαινοέρχονταν αδιάκοπα κραδαίνοντας πυρσούς που φώτιζαν τις γλυκές νύχτες του Σεπτεμβρίου και συνοδεύοντας με το κρυστάλλινο γέλιο τους τις καμπανοκρουσίες.

Όσοι ζούσαν γύρω απ' το πανδοχείο, που τις προηγούμενες ημέρες δεν πλησίαζαν τα παράθυρά μας απ' τον φόβο της επιδημίας, μας συμπεριλάμβαναν στη χαρά τους, απευθύνοντάς μας ενθουσιώδεις κραυγές και αστεία, σαν να καταλάβαιναν ότι η απελευθέρωσή μας πλησίαζε, θαρρείς και η σωτηρία της Βιέννης απ' τα χριστιανικά στρατεύματα αποτελούσε προάγγελο της σωτηρίας του Ντοντσέλο.

Αν και ακόμη φυλακισμένοι, καταληφθήκαμε κι εμείς από έξαλλη χαρά. Αφού μετέφερα το νέο σε κάθε ένοικο ξεχωριστά, γιορτάσαμε όλοι μαζί στις αίθουσες του ισογείου, φιλώντας ο ένας τον άλλον αδελφικά και τσουγκρίζοντας με αγαλλίαση. Εγώ, ειδικά, παραληρούσα, επειδή το σχέδιο του Ντουλτσιμπένι να χτυπήσει τη χριστιανική Ευρώπη είχε αποτύχει παταγωδώς – παρόλο που ακόμη φοβόμουν για τη ζωή του πάπα.

Ωστόσο, εκτός απ' τις απόλυτα δικαιολογημένες εκδηλώσεις ευτυχίας, ξεχώρισα ανάμεσα στις πληροφορίες που έτρεχαν από χείλη σε χείλη στον δρόμο και έφταναν

μέχρι τ’ αυτιά μας δύο συγκυρίες που μου φάνηκαν εντελώς απροσδόκητες και άξιες περαιτέρω σκέψης και ανάλυσης.

Ένας απ’ τους φρουρούς, οι οποίοι εξακολουθούσαν να περιπολούν μπροστά στο πανδοχείο, αφού η σχετική διαταγή ίσχυε ακόμη, μας ενημέρωσε ότι η νίκη των χριστιανών οφειλόταν εν μέρει σ’ έναν αριθμό ανεξήγητων σφαλμάτων τα οποία διέπραξαν οι Τούρκοι.

Πράγματι, τα στρατεύματα του Καρά Μουσταφά, που είχαν αποδυναμώσει την άμυνα της Βιέννης χάρη στην περίφημη τεχνική των χαρακωμάτων, θα μπορούσαν να επιτεθούν και να νικήσουν πολύ προτού φτάσουν οι ενισχύσεις του Σομπιέσκι. Ωστόσο, αντί να διατάξει την αποφασιστική επίθεση, ο Καρά Μουσταφά έμεινε αδρανής, χάνοντας έτσι πολύτιμο χρόνο. Επιπλέον, οι Τούρκοι δεν φρόντισαν να καταλάβουν εγκαίρως το ύψωμα του Κάλενμπεργκ, που θα τους πρόσφερε ένα μεγάλο πλεονέκτημα τακτικής. Ακόμα χειρότερα, δεν αντιμετώπισαν τις ενισχύσεις των χριστιανών προτού οι τελευταίες περάσουν τον Δούναβη και πλησιάσουν τους πολιορκημένους.

Γιατί οι Τούρκοι έκαναν τόσα λάθη; Κανένας δεν ήξερε. Θα ’λεγε κανείς ότι περίμεναν κάτι... κάτι που θα τους έκανε απόλυτα σίγουρους για τη νίκη τους. Αλλά τι;

Δεύτερη περίεργη συγκυρία. Η εστία της πανούκλας που απειλούσε την πόλη εδώ και μήνες χάθηκε ξαφνικά, χωρίς εμφανή λόγο.

Οι νικητές είχαν θεωρήσει αυτά τα θαύματα σημάδια της θείας βούλησης, της βούλησης του Θεού που στήριξε μέχρι την τελευταία στιγμή τις απελπισμένες δυνάμεις των πολιορκημένων και του απελευθερωτικού στρατού του Γιαν Σομπιέσκι.

Ο εορτασμός στη Ρώμη έφτασε στο απόγειό του στις 25. Όμως γι’ αυτό το θέμα θα μιλήσω αργότερα, διότι τώρα επείγει να συνδέσω τα σημαντικά γεγονότα τα οποία πληροφορήθηκα στη διάρκεια των τελευταίων ημερών της απομόνωσης.

Η περίεργη εξαφάνιση της πανούκλας της Βιέννης μ’ έκανε πολύ σκεπτικό. Αφού υψώθηκε μπροστά στους πολιορκημένους, απειλώντας τους με ακόμα πιο φριχτό τρόπο απ’ ό,τι οι Οθωμανοί, η ασθένεια χάθηκε γρήγορα όσο και μυστηριωδώς. Αυτό το γεγονός ήταν αποφασιστικής σημασίας. Αν η πανώλη είχε προσβάλει τον λαό της Βιέννης, οι Τούρκοι θα είχαν νικήσει, και μάλιστα με μεγάλη ευκολία.

Ήταν αδύνατον να μην συσχετίσω αυτή την είδηση με τα γεγονότα που είχαμε ανακαλύψει ή συμπεράνει ο Άτο κι εγώ, τα οποία θα προσπαθήσω να συνοψίσω. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ ήλπιζε να μοιραστεί την Ευρώπη με τους απίστους. Για να υλοποιήσει τα όνειρά του για εξουσία, ο Βασιλιάς Ήλιος σκόπευε να χρησιμοποιήσει το *secretum pestis*, και πιο συγκεκριμένα το *secretum morbi*, το οποίο είχε αποσπάσει απ’ τον Φουκέ.

Την ίδια στιγμή, όμως, η σύζυγος του Χριστιανικότατου Βασιλιά, η Μαρία Θηρεσία, εξύφαινε σχέδια διαμετρικά αντίθετα. Ακολουθώντας με υπερηφάνεια τη μοίρα του οίκου των Αψβούργων, που βασίλευε στον αυτοκρατορικό θρόνο απ’ τον οποίο προερχόταν και η ίδια, η βασίλισσα της Γαλλίας προσπαθούσε κρυφά να εμποδίσει τα σχέδια του συζύγου της. Πράγματι, σύμφωνα με την υπόθεση του αβά Μελάνι, ο Φουκέ κατόρθωσε να στείλει στη Μαρία Θηρεσία, με τη βοήθεια του Λοζούν και της Δεσποινίδας (οι οποίοι έτρεφαν εξίσου μεγάλο μίσος για τον ηγεμόνα τους), το μόνο αντίδοτο που μπορούσε να νικήσει το

φονικό όπλο της πανούκλας, το *secretum vitae*, δηλαδή το ρόντο με το οποίο ο Ντεβιζέ μάς διασκέδαζε στη διάρκεια της απομόνωσής μας και το οποίο είχε θεραπεύσει τον Μπέντφορντ.

Το γεγονός ότι το αντίδοτο βρισκόταν στα χέρια του Ντεβιζέ δεν ήταν καθόλου τυχαίο. Το ρόντο, που στην αρχική του μορφή το είχε συνθέσει ο Κίρχερ, στη συνέχεια τελειοποιήθηκε και γράφτηκε σε παρτιτούρες απ’ τον κιθαριστή Φραντσέσκο Κορμπέτα, ειδικό στην τέχνη της κρυπτογράφησης μυστικών μηνυμάτων μέσα στις νότες της μουσικής.

Αυτός ο απλοποιημένος καμβάς πρόσβαλλε τόσο την ευφυΐα όσο και τη μνήμη. Αν όμως η μέθοδος που μου είχε διδάξει ο Άτο Μελάνι –δηλαδή, να υποθέτεις όταν δεν γνωρίζεις– ήταν σωστή, όλα τα στοιχεία θα έμπαιναν στη θέση τους. Το μόνο που χρειαζόταν ήταν να εντοπίσω με τη λογική αυτό που θα εξηγούσε το παράλογο.

Έτσι, λοιπόν, έθεσα στον εαυτό μου την ερώτηση: Αν ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ ήθελε να δώσει τη χαριστική βολή στους τόσο τρομερούς Αψβούργους, που σφυροκοπούσαν τα πλευρά του τόσο από την Αυστρία όσο και από την Ισπανία, και κυρίως στον αυτοκράτορα Λεοπόλδο, τον οποίο μισούσε θανάσιμα, πού έπρεπε να σπείρει την πανούκλα; Η απάντηση με ξάφνιασε με την απλότητά της: στη Βιέννη.

Η μάχη της Βιέννης μήπως δεν ήταν αποφασιστικής σημασίας για τη χριστιανοσύνη; Και δεν ήξερα, χάρη στις πληροφορίες που είχα αντλήσει ακούγοντας τη συνομιλία του Μπρενότσι με τον Στιλόνε Πριάσο, ότι ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς υπολόγιζε κρυφά στη νίκη των Τούρκων για να συνθλίψει την Αυτοκρατορία σφίγγοντάς τη σ’ έναν κλοιό μεταξύ Ανατολής και Δύσης;

Και κάτι ακόμα χειρότερο. Δεν ήταν αλήθεια ότι μια εστία πανούκλας είχε εμφανιστεί στη Βιέννη εδώ και μερικούς μήνες, βυθίζοντας στην αγωνία τους ηρωικούς πολιορκημένους; Δεν ήταν επίσης αλήθεια ότι η εστία εξαφανίστηκε, ή δαμάστηκε μυστηριωδώς από έναν αόρατο παράγοντα, σώζοντας έτσι την πόλη αλλά και ολόκληρη τη Δύση;

Παρόλο που ανάδευα ξανά και ξανά αυτές τις σκέψεις, δυσκολευόμουν πολύ να δεχτώ τα συμπεράσματα στα οποία οδηγούσαν. Η εστία είχε προκληθεί απ' τους πράκτορες του Λουδοβίκου ΙΔ΄, ή από ανώνυμους μεσάζοντες, οι οποίοι εφήρμοσαν το μυστικό του *secretum morbi*. Αυτός είναι ο λόγος που οι Τούρκοι απέφευγαν επί μέρες να επιτεθούν, παρά το γεγονός ότι η Βιέννη ήταν στο χέρι τους. Περίμεναν τα μοιραία αποτελέσματα της ασθένειας που τους είχε στείλει ο κρυφός σύμμαχός τους, ο βασιλιάς της Γαλλίας.

Ωστόσο, το αποτρόπαιο σχέδιο προσέκρουσε σε δυνάμεις αντίθετες και εξίσου ισχυρές. Οι απεσταλμένοι της Μαρίας Θηρεσίας έφτασαν στη Βιέννη εγκαίρως, για να διαλύσουν τη συνωμοσία ενεργοποιώντας το *secretum vitae* και καταστρέφοντας έτσι την εστία. Πώς; Δεν θα το μάθω ποτέ. Έτσι κι αλλιώς, ένα είναι βέβαιο: η άσκοπη καθυστέρηση του τουρκικού στρατού οδήγησε στον θάνατο τον Καρά Μουσταφά.

Αυτή η πυκνή σε γεγονότα περίληψη θύμιζε καρπό ενός νου φαντασιόπληκτου, σχεδόν διαταραγμένου. Ωστόσο, αυτά ήταν τα συμπεράσματα τα οποία υπαγόρευαν η λογική και η αναγκαιότητα. Μήπως το μπερδεμένο κουβάρι των ιστοριών του Κίρχερ και του Φουκέ, της Μαρίας Θηρεσίας και του Λουδοβίκου ΙΔ΄, του Λοζούν και της Δεποινίδας, του Κορμπέτα και του Ντεβιζέ, δεν άγγιζε κι

αυτό τα όρια της παράνοιας; Κι όμως, είχα περάσει ολόκληρες νύχτες προσπαθώντας να ανασυνθέσω με τον Άτο Μελάνι κομμάτι κομμάτι, μέσα σε θεϊκή παραφροσύνη, αυτή την τρελή συνωμοσία. Τρελή, ναι, κι όμως στα μάτια μου πιο αληθινή απ’ τη ζωή που κυλούσε έξω απ’ το Ντοντσέλο.

Η φαντασία μου έβλεπε απ’ τη μια μεριά τους μυστικούς πράκτορες του Βασιλιά Ήλιου να προσπαθούν να σπείρουν την πανώλη στη φτωχή, εξαντλημένη Βιέννη και, από την άλλη, τους υπερασπιστές, τους ανθρώπους-σκιές της Μαρίας Θηρεσίας. Και όλους μαζί να ψάχνουν απαντήσεις μέσα σε μυστικές συνταγές, κρυμμένες στο κεφάλι του Κίρχερ και του Κορμπέτα, χρησιμοποιώντας αποστακτήρες, φιαλίδια και άλλα σκοτεινά αντικείμενα (όπως αυτά που είχαμε δει στο νησί του Ντουλτσιμπένι) και απαγγέλλοντας ακατανόητες φράσεις ερμητικά κλεισμένες μέσα σε εγκαταλειμμένες αποθήκες. Με τους μεν να δηλητηριάζουν και τους δε να εξυγιαίνουν τα νερά, τα περιβόλια και τους δρόμους. Στην αόρατη μάχη ανάμεσα στο *secretum morbi* και το *secretum vitae*, στο τέλος νίκησε η αρχή της ζωής, η ίδια που μάγευε την καρδιά και τον νου μου κάθε φορά που άκουγα το ρόντο στην κιθάρα του Ντεβιζέ.

Φυσικά, δεν θα μπορούσα ν’ αποσπάσω από αυτό τον άνθρωπο την παραμικρή συλλαβή. Κι όμως, ο ρόλος που είχε παίξει ήταν ξεκάθαρος. Ο Ντεβιζέ παραλαμβάνει απ’ τα χέρια της βασίλισσας την πρωτότυπη παρτιτούρα των *Μυστηριωδών οδοφραγμάτων*. Η Μαρία Θηρεσία τον διατάζει να πάει στην Ιταλία, στη Νάπολη, για να συναντήσει έναν γέροντα ταξιδιώτη με διπλή ταυτότητα. Στη Νάπολη ο Ντεβιζέ βρίσκει τον Φουκέ, που τον συνοδεύει ήδη ο Ντουλτσιμπένι. Είναι πιθανόν να έδειξε

στον ηλικιωμένο υπουργό το ρόντο που ο ίδιος είχε στείλει στη βασίλισσα μέσω του Λοζούν. Ο Φουκέ, τυφλός τώρα πια, αγγίζει τις σελίδες με τα αποστεωμένα χέρια του, τις χαϊδεύει, τις αναγνωρίζει. Ο Ντεβιζέ εκτελεί το ρόντο και οι τελευταίες αμφιβολίες του γέροντα διαλύονται μέσα στα δάκρυα της συγκίνησης. Η βασίλισσα πέτυχε. Το *secretum vitae* βρίσκεται σε καλά χέρια και η Ευρώπη δεν θα υποταχθεί στην εξουσία ενός μόνο ηγεμόνα. Έτσι, προτού εγκαταλείψει τη γη, η Μαρία Θηρεσία τού χαρίζει μέσω του Ντεβιζέ αυτή την υπέρτατη ανακούφιση.

Ο Ντεβιζέ και ο Ντουλτσιμπένι αποφάσισαν από κοινού να οδηγήσουν τον προστατευόμενό τους στη Ρώμη, όπου, στη σκιά του πάπα, οι απειλητικοί απεσταλμένοι του Βασιλιά Ήλιου κινούνται με δυσκολία. Στην πραγματικότητα, ο Ντουλτσιμπένι έχει άλλα σχέδια... Στη Ρώμη, ο Ντεβιζέ, που παίζει για χάρη μας τα *Μυστηριώδη οδοφράγματα*, μαθαίνει ότι η Μαρία Θηρεσία έστειλε στη Βιέννη τη μυστική πεμπτουσία αυτής της μουσικής, το μυστικό της ζωής, ώστε να εμποδίσει την πανώλη να οδηγήσει τους Τούρκους σε θρίαμβο.

Λοιπόν, είναι σίγουρο ότι ο Ντεβιζέ δεν θα ξεστόμιζε λέξη για όλα αυτά μπροστά μου. Η πίστη του στη Μαρία Θηρεσία δεν εξαντλήθηκε με τον θάνατο της βασίλισσας. Και ο κίνδυνος να θεωρηθεί εχθρός του Βασιλιά Ήλιου θα είχε μοιραίες προεκτάσεις. Όμως, εφαρμόζοντας άλλη μια φορά τον κανόνα που μου είχε διδάξει ο Άτο, ετοιμαζόμουν ν' απαλλάξω τον μουσικό από αυτό το επικίνδυνο καθήκον. Θα μιλούσα στη θέση του εγώ, ο ταπεινός παραγιός στον οποίο κανένας δεν έδινε την παραμικρή σημασία. Λίγες λέξεις καλά διατυπωμένες και θα γινόμουν κριτής όχι των λόγων του, αλλά της σιωπής του.

Η ευκαιρία παρουσιάστηκε σύντομα. Ο Ντεβιζέ με κάλεσε αργά το απόγευμα, για να μου ζητήσει να του ετοιμάσω να φάει κάτι. Του πήγα ένα καλάθι με λίγο σαλάμι και μερικές φέτες ψωμί, τις οποίες έφαγε με βουλιμία. Περίμενα να φουσκώσουν τα μάγουλά του με την ορεκτική τροφή, για να φύγω γλιστρώντας απ’ τη μισάνοιχτη πόρτα.

«Επί τη ευκαιρία» πέταξα αόριστα «φαίνεται πως όλος ο κόσμος στη Βιέννη πρέπει να ευγνωμονεί τη βασίλισσα Μαρία Θηρεσία επειδή τον γλίτωσε απ’ την πανούκλα».

Ο Ντεβιζέ έγινε κατάχλωμος.

«Χμ» ψέλλισε ανήσυχος, με γεμάτο στόμα, ενώ σηκώθηκε να πιει λίγο νερό.

«Α, στραβοκατάπιατε; Πιείτε, λοιπόν» του είπα τείνοντάς του την καράφα που είχα φέρει μαζί μου, αλλά δεν του την είχα δώσει.

Πίνοντας, γούρλωσε τα μάτια με ύφος γεμάτο απορία.

«Θέλετε να μάθετε ποιος μου το είπε; Ε, λοιπόν, δεν αγνοείτε ότι το ατύχημα του κυρίου Πομπέο Ντουλτσιμπένι τού προκάλεσε υψηλό πυρετό. Στη διάρκεια μιας τέτοιας κρίσης, μίλησε πολύ, και μάλιστα την ώρα που βρισκόμουν στο πλευρό του».

Ήταν ένα ψέμα που ο Ντεβιζέ κατάπιε πολύ εύκολα, όπως το νερό που είχε πιει.

«Και τι... τι άλλο είπε;» μουρμούρισε καθώς σκούπιζε με το χέρι το στόμα και το πιγούνι του, προσπαθώντας ταυτόχρονα να διατηρήσει την ψυχραιμία του.

«Α, πολλά πράγματα, που δεν τα κατάλαβα καλά. Βλέπετε, ο πυρετός... Αν δεν κάνω λάθος, ανέφερε συχνά κάποιον Φουκό, ή ένα όνομα παρόμοιο, κι έπειτα έναν Λοζέν, νομίζω» απάντησα, παραποιώντας επίτηδες τα δύο ονόματα. «Μιλούσε για ένα φρούριο, για την πανώλη, για κάποιο μυστικό της πανούκλας, ή κάτι τέτοιο, για ένα

αντίδοτο, για τη βασίλισσα Μαρία Θηρεσία, για τους Τούρκους, ακόμα και για μια συνωμοσία. Με δυο λόγια, παραμιλούσε, καταλαβαίνετε πώς γίνονται αυτά. Ο Κριστοφάνο ήταν πολύ ανήσυχος, αλλά ο καημένος ο Ντουλτσιμπένι ευτυχώς διέφυγε τον κίνδυνο, και τώρα πρέπει να φροντίσει τα πόδια του, την πλάτη του...»

«Ο Κριστοφάνο; Άκουσε κι αυτός;»

«Ναι. Αλλά ξέρετε πώς είναι – όταν ο γιατρός φροντίζει έναν ασθενή ακούει με μισό αυτί. Μίλησα για όλα αυτά στον αβά Μελάνι, κι εκείνος...»

«Τι έκανες, λέει;» μούγκρισε ο Ντεβιζέ.

«Είπα στον αβά Μελάνι ότι ο Ντουλτσιμπένι δεν ήταν καλά, ότι είχε πυρετό και παραμιλούσε».

«Και του τα είπες όλα;» ρώτησε έντρομος.

«Πού να θυμάμαι τώρα, κύριε Ντεβιζέ;» απάντησα παριστάνοντας τον εκνευρισμένο. «Ένα μόνο ξέρω. Ο κύριος Πομπέο ήταν με το ένα πόδι στον άλλο κόσμο και ο αβάς Μελάνι συμμερίστηκε την ανησυχία μου. Και τώρα, με συγχωρείτε» είπα βγαίνοντας.

Επιβεβαιώνοντας τις υποψίες μου, πήρα και μια μικρή εκδίκηση. Ο πανικός που μαρτυρούσε το πρόσωπο του κιθαριστή δεν άφηνε καμιά αμφιβολία. Όχι μόνο γνώριζε αυτά που ξέραμε εγώ και ο Άτο, αλλά, όπως το είχα φανταστεί, ήταν και βασικός πρωταγωνιστής. Γι’ αυτό χαιρόμουν τόσο που τον άφησα να παραδέρνει μέσα σε μια φριχτή αμφιβολία. Εφόσον το παραμιλητό του Ντουλτσιμπένι –που υπήρξε, φυσικά, μόνο στη φαντασία μου– είχε φτάσει μέσω εμού στ’ αυτιά του Κριστοφάνο και του αβά Μελάνι, ο Άτο θα μπορούσε, αν το επιθυμούσε, να κατηγορήσει τον Ντεβιζέ για προδοσία στον βασιλιά της Γαλλίας.

Ήμουν ακόμη στενοχωρημένος απ’ την περιφρονητική συμπεριφορά του κιθαριστή απέναντί μου. Χάρη, λοιπόν, σε μερικά ψεματάκια, θα ήμουν επιτέλους σε θέση να κοιμηθώ τη νύχτα τον ύπνο του δικαίου, ενώ εκείνος θα κοιμόταν τον ύπνο των ενόχων.

Το ομολογώ. Υπήρχε ακόμη ένα άτομο, και μόνο ένα, στο οποίο θα έπρεπε και θα ήθελα να μιλήσω γι’ αυτή την υπέρτατη δοκιμασία του νου. Όμως, ανήκε στο παρελθόν. Πώς να το αρνηθώ; Η έντονη αντιπαράθεσή του με τον Ντουλτσιμπένι στο τείχος του Κολοσσαίου είχε αλλάξει τα πάντα ανάμεσα στον Άτο Μελάνι κι εμένα.

Βέβαια, είχε αποκαλύψει το εγκληματικό και βλάσφημο σχέδιο του Ντουλτσιμπένι. Όμως, τη στιγμή της αλήθειας, τον είδα να παραπαίει, και όχι στα πόδια του όπως ο αντίπαλός του. Είχε ανέβει στο τείχος κατήγορος. Είχε κατέβει κατηγορούμενος.

Ήμουν αμήχανος και απογοητευμένος απ’ την αναποφασιστικότητα με την οποία είχε απαντήσει στις κατηγορίες και στους υπαινιγμούς του Ντουλτσιμπένι σχετικά με τον θάνατο του Φουκέ. Κι άλλες φορές τον είχα δει να διστάζει, αλλά πάντα και μόνο απ’ τον φόβο μιας σκοτεινής και επικείμενης απειλής. Μπροστά στον Ντουλτσιμπένι, όμως, τα ψελλίσματά του δεν έδειχναν να προκαλούνται από τον φόβο του αγνώστου, αλλά επειδή ήξερε πολύ καλά τι ακριβώς έπρεπε να κρύψει. Έτσι, αν και χωρίς την παραμικρή απόδειξη, οι κατηγορίες του Ντουλτσιμπένι (το δηλητήριο μέσα στο ποδόλουτρο, η εγκληματική αποστολή που του ανέθεσε ο βασιλιάς της Γαλλίας) έδειχναν πιο τελεσίδικες και από μια καταδικαστική απόφαση.

Κι έπειτα, υπήρχε και μια σειρά από περίεργες και διφορούμενες συγκυρίες. Όπως υπενθύμισε ο

Ντουλτσιμπένι, οι τελευταίες λέξεις του Φουκέ ήταν «Α, είναι αλήθεια, λοιπόν...» – ο στίχος ενός τραγουδιού του εξοχότατου Λουίτζι Ρόσι, που είχα ακούσει τον Άτο να τον τραγουδάει με απέραντη θλίψη. «Α, είναι αλήθεια, λοιπόν... ότι άλλαξες γνώμη», έτσι τελειώνει η στροφή που μοιάζει με αμείλικτο κατηγορώ.

Τις ίδιες λέξεις είχε ψιθυρίσει ο αβάς όταν μας παρέσυραν τα κύματα της Κλοάκα Μάξιμα και κινδυνέψαμε κι εμείς με τη σειρά μας να εγκαταλείψουμε τον κόσμο. Γιατί, όμως, αυτός ο στίχος τού ήρθε στα χείλη ακριβώς τη στιγμή που αντιμετώπιζε τον θάνατο;

Με τα μάτια της φαντασίας, σκεφτόμουν ότι είχα προδώσει και είχα σκοτώσει έναν παλιό φίλο, και έκανα πως ήμουν ο ένοχος. Αν είχα ακούσει αυτές τις λέξεις, δεν θ’ αντηχούσαν στ’ αυτιά μου συνεχώς και για πάντα;

Την ώρα που τον κατηγορούσε ο Ντουλτσιμπένι, πετώντας του κατάμουτρα τον σπαρακτικό στίχο, άκουσα τη φωνή του Μελάνι να σπάει κάτω απ’ το βάρος του σφάλματός του – όποιο κι αν ήταν αυτό.

Έτσι, λοιπόν, για μένα δεν ήταν πλέον ο ίδιος Άτο Μελάνι. Δεν ήταν πλέον ο ευφυής μέντορας, ο αξιόπιστος δάσκαλος. Είχε ξαναγίνει ο ευνούχος Μελάνι για τον οποίο με είχαν πληροφορήσει οι συζητήσεις του Ντεβιζέ, του Κριστοφάνο και του Στιλόνε Πριάσο. Αβάς του Μπομπέκ με απόφαση του βασιλιά της Γαλλίας, μέγας δολοπλόκος και ψεύτης, επικίνδυνος προδότης, εξαιρετικός κατάσκοπος. Και, ίσως, δολοφόνος.

Θυμήθηκα ότι ο αβάς Μελάνι δεν μου εξήγησε ποτέ γιατί πρόφερε στο παραμιλητό του τις λέξεις «μυστηριώδη οδοφράγματα», και κατάλαβα επιτέλους ότι θα πρέπει να τις άκουσε πολλές φορές, χωρίς να αντιλαμβάνεται το νόημά τους, απ’ τον ετοιμοθάνατο Φουκέ, τον οποίο

ταρακουνούσε απ’ τους ώμους και στον οποίο, όπως ανέφερε και ο Κριστοφάνο, απηύθυνε ουρλιάζοντας ερωτήσεις που θα έμεναν χωρίς απάντηση.

Έτσι όπως τον είχε ξεγελάσει ο βασιλιάς του, ο αβάς μού προκαλούσε οίκτο. Πράγματι, κατάλαβα ότι ο Άτο είχε παραλείψει μια λεπτομέρεια όταν μου διηγούνταν τις έρευνές του στο γραφείο του Κολμπέρ. Μόλις βρήκε τις επιστολές που αποκάλυπταν την παρουσία του Φουκέ στη Ρώμη, ο Μελάνι τις έδειξε στον βασιλιά.

Μου ήταν αδύνατον να πιστέψω όλα αυτά τα συμπεράσματα. Πώς, πώς βρήκε το κουράγιο να προδώσει τον παλιό ευεργέτη του; Ο Άτο είχε θελήσει ν’ αποδείξει άλλη μια φορά την πίστη του στην Αυτού Μεγαλειότητα τον Βασιλιά Ήλιο με μια κίνηση μεγάλης σημασίας – προσφέροντάς του τον άνθρωπο του οποίου η φιλία τον είχε καταδικάσει σε εξορία είκοσι χρόνια νωρίτερα. Μοιραίο λάθος. Ο βασιλιάς αντάμειψε τον πιστό ευνούχο με μια άλλη προδοσία. Τον έστειλε στη Ρώμη με σκοπό να σκοτώσει τον Φουκέ, χωρίς να του αποκαλύψει τους πραγματικούς λόγους αυτής της φριχτής διαταγής, ούτε την άβυσσο του θανάτου και του μίσους που τον ταλάνιζαν. Αναρωτιέμαι ποια παράλογη ιστορία είπε στον Άτο ο βασιλιάς και με ποια ειδεχθή ψέματα κηλίδωσε για άλλη μια φορά την ήδη καταρρακωμένη τιμή του γέρου υπουργού.

Στη διάρκεια των τελευταίων ημερών που πέρασα στο Ντοντσέλο, ήμουν αιχμάλωτος της θλιβερής εικόνας του αβά Μελάνι που παρέδωσε στον ηγεμόνα του τη ζωή του φίλου του, αδυνατώντας να παραβιάσει τις διαταγές του σκληρού δεσπότη.

Με τι κουράγιο παρίστανε μπροστά μου τον απαρηγόρητο φίλο; Θα πρέπει να επιστράτευσε όλα τα ταλέντα του του

ηθοποιού, σκεφτόμουν με οργή. Εκτός κι αν τα δάκρυά του ήταν αληθινά. Αλλά τα γεννούσαν οι τύψεις.

Αγνοώ αν ο Άτο έκλαιγε και τη στιγμή που ετοιμαζόταν να ξεκινήσει για τη Ρώμη με σκοπό να θέσει τέρμα στη ζωή του Φουκέ, ή αν απλώς εκτέλεσε τις εντολές του ηγεμόνα του σαν υπάκουο όργανο.

Οι τελευταίες λέξεις του γέρου και τυφλού υπουργού, που πέθαινε εξαιτίας του, θα πρέπει να τον αναστάτωσαν βαθιά. Προφανώς ο Άτο αντιλήφθηκε, απ' τις λίγες λέξεις που μιλούσαν για μυστηριώδη οδοφράγματα και σκοτεινά μυστικά, κι ακόμα περισσότερο απ' τα θολά και έντιμα μάτια του Φουκέ, ότι είχε πέσει και ο ίδιος θύμα των ψεμάτων του βασιλιά του.

Ήταν πολύ αργά για να επανορθώσει, αλλά όχι και για να καταλάβει. Να γιατί ξεκίνησε τις έρευνες με τη δική μου συμμετοχή.

Μου ήταν αδύνατον να προχωρήσω παραπέρα στους συλλογισμούς μου. Και δεν κατόρθωνα ν' απαλλαγώ από μια αίσθηση αηδίας. Έπαψα ν' απευθύνω τον λόγο στον αβά Μελάνι. Η εμπιστοσύνη που νιώθαμε ο ένας για τον άλλον και η φιλία που είχε γεννηθεί μεταξύ μας στη διάρκεια των λίγων ημερών της συμβίωσής μας στο Ντοντσέλο διαλύθηκαν μαζί με τις σκέψεις μου.

Ωστόσο, υπήρξε δάσκαλος και εμπνευστής μου. Να γιατί εξακολουθούσα να συμπεριφέρομαι απέναντί του, τουλάχιστον εξωτερικά, με την εξυπηρετική προθυμία στην οποία τον είχα συνηθίσει. Ωστόσο, τα μάτια και η φωνή μου στερούνταν το φως και τη θαλπωρή που μόνο η φιλία μπορεί να χαρίσει.

Παρατηρούσα την ίδια αλλαγή και σ' εκείνον. Είχαμε γίνει δυο ξένοι, και το είχε καταλάβει. Τώρα που ο Ντουλτσιμπένι ήταν καρφωμένος στο κρεβάτι του και

είχαμε χαλάσει τα σχέδιά του, ο αβάς Μελάνι δεν είχε πλέον να νικήσει κανέναν εχθρό, καμιά πλεκτάνη να στήσει, κανένα αίνιγμα να λύσει. Καθώς δεν υπήρχε ανάγκη για δράση, είχε πάψει να προσπαθεί να δικαιολογείται στα μάτια μου, να μου εξηγεί τη στάση του, όπως το έκανε κάθε φορά που του κρατούσα μούτρα. Στη διάρκεια των τελευταίων ημερών, κλείστηκε πίσω από ένα τείχος αμήχανης σιωπής, που μόνο η ενοχή μπορεί να υψώσει.

Μόνο μια φορά, ένα πρωινό, καθώς ετοίμαζα το γεύμα στην κουζίνα, μ' άρπαξε ξαφνικά απ' το μπράτσο και μου έσφιξε τα χέρια μέσα στα δικά του.

«Έλα μαζί μου στο Παρίσι. Το σπίτι μου είναι μεγάλο και θα σου εξασφαλίσω την καλύτερη μόρφωση. Θα είσαι ο γιος μου» είπε με ύφος σοβαρό και λυπημένο.

Ένιωσα κάτι μέσα στην παλάμη μου. Ανοίγοντάς τη, βρήκα τρία μαργαριτάρια, τα βενετσιάνικα μαργαριτάρια που μου είχε χαρίσει ο Μπρενότσι. Έπρεπε να το είχα φανταστεί. Τα είχε κλέψει κάτω από τη μύτη μου, την πρώτη φορά που μπήκαμε μαζί στο μικρό δωματιάκι, για να με αναγκάσει να τον βοηθήσω στις έρευνές του.

Και να που τώρα μου τα έδινε πίσω βάζοντας τέλος στο ίδιο του το ψέμα. Ήταν, μήπως, μια απόπειρα συμφιλίωσης;

Σκέφτηκα λίγο και πήρα την απόφασή μου.

«Θέλετε να γίνω γιος σας;» φώναξα γελώντας ειρωνικά στο πρόσωπο του ευνούχου, που δεν θα μπορούσε να γίνει ποτέ πατέρας. Ύστερα άνοιξα το χέρι μου κι άφησα τα μαργαριτάρια να κυλήσουν στο πάτωμα.

Αυτή η μικρή και άσκοπη εκδίκηση έβαλε ταφόπλακα πάνω στη σχέση μας. Μαζί με τα τρία μαργαριτάρια, κύλησαν μακριά και η φιλία, η εμπιστοσύνη, η

τρυφερότητα και όλα όσα μοιραστήκαμε τις προηγούμενες ημέρες. Όλα είχαν τελειώσει.

Αλλά δεν είχαν λυθεί. Έμενε ακόμη ένα κομμάτι στο παζλ που είχαμε φτιάξει. Ποια ήταν η αιτία που ο Ντουλτσιμπένι μισούσε τόσο πολύ τους Οντεσκάλκι και, κυρίως, τον πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ΄; Είχε έναν λόγο: την απαγωγή και την εξαφάνιση της κόρης του. Όμως, όπως πολύ σωστά είχε υπογραμμίσει και ο Άτο, δεν μπορεί να ήταν ο μοναδικός.

Την ώρα που έσπαζα το κεφάλι μου να βρω την απάντηση, δυο μέρες μετά την περιπέτεια του Κολοσσαίου, μια σκέψη συγκλονιστική όσο και απρόσμενη πέρασε σαν αστραπή απ' το μυαλό μου, μια ξαφνική φώτιση από εκείνες που σπάνια μας δίδονται στη ζωή (τη στιγμή που γράφω, μπορώ να το πω πλέον με κάθε βεβαιότητα).

Για άλλη μια φορά στριφογύριζα στον νου μου όσα είχε πει ο αβάς Μελάνι στον Ντουλτσιμπένι. Η δωδεκάχρονη κόρη του, σκλάβα των Οντεσκάλκι, απήχθη και οδηγήθηκε στην Ολλανδία απ' τον Χίγκενς και τον Φραντσέσκο Φερόνι, δουλέμπορο.

Πού βρισκόταν τώρα η κόρη του Ντουλτσιμπένι; Σκλάβα στην Ολλανδία, αφού το δεξί χέρι του Φερόνι την είχε ερωτευτεί. Ή σκλάβα σε κάποια άλλη χώρα. Είχα ακούσει, ωστόσο, ότι οι πιο όμορφες σκλάβες αργά ή γρήγορα αποκτούν την ελευθερία τους μέσω της πορνείας, που ανθούσε στα μέρη που τα αγκάλιαζε η θάλασσα.

Πώς θα ήταν τώρα; Αν ζούσε, θα ήταν περίπου δεκαεννέα χρόνων. Θα είχε κληρονομήσει απ' τη μητέρα της τη σκούρα επιδερμίδα. Δύσκολο να φανταστεί κανείς το πρόσωπό της χωρίς να γνωρίζει τους γεννήτορές της. Όμως, οπωσδήποτε θα την είχαν κακομεταχειριστεί, θα την

είχαν φυλακίσει, θα την είχαν χτυπήσει. Το σώμα της, σκεφτόμουν, θα έφερε εμφανή τα σημάδια.

«Πώς το κατάλαβες;» περιορίστηκε να ρωτήσει η Κλορίντια.

«Απ' τους καρπούς σου. Απ' τις ουλές που έχεις στα χέρια. Κι έπειτα, απ' την Ολλανδία, απ' τους Ιταλούς εμπόρους που τόσο μισείς, απ' το όνομα του Φερόνι, απ' τον καφέ που σου θυμίζει τη μητέρα σου, απ' τις επίμονες ερωτήσεις σου για τον Ντουλτσιμπένι, απ' την ηλικία και το δέρμα σου, απ' τη φλεγόμενη ράβδο που σε οδήγησε ως εδώ και απ' την αρκάνα της Δικαιοσύνης, θυμάσαι; Απ' την εκδίκηση για την αδικία που σου έγινε, όπως μου είπες» της απάντησα. «Και, τέλος, απ' τα αδιάκοπα φτερνίσματα του αβά Μελάνι, που τα προκαλούν τα ολλανδικά υφάσματα, που μόνο εσύ και ο πατέρας σου φορούσατε σ' αυτό το πανδοχείο».

Όπως ήταν φυσικό, η Κλορίντια δεν ικανοποιήθηκε από τις εξηγήσεις μου. Έτσι, για να δικαιολογήσω τα συμπεράσματά μου, χρειάστηκε να της αφηγηθώ συνοπτικά ένα μέρος των περιπετειών που είχα ζήσει τις τελευταίες ημέρες. Στην αρχή αρνήθηκε να πιστέψει τις αποκαλύψεις μου, παρόλο που ηθελημένα παρέλειψα πολλά γεγονότα που φαίνονταν ακόμα και σ' εμένα αποκυήματα ζωηρής φαντασίας.

Εννοείται πως δεν ήταν εύκολη υπόθεση να της αποδείξω ότι ο πατέρας της είχε εκπονήσει ένα σχέδιο για να αφαιρέσει τη ζωή του πάπα, πράγμα για το οποίο θα πειθόταν πολύ αργότερα.

Όπως και να 'χει, στο τέρμα μιας μακράς και επίπονης ανάλυσης, την έπεισα για την καλή μου πίστη και για την ακρίβεια των γεγονότων που της περιέγραφα. Καθώς τη διέκοπταν οι άπειρες ερωτήσεις της, αυτή η συζήτηση

κράτησε σχεδόν μια ολόκληρη νύχτα, στη διάρκεια της οποίας, ανάμεσα σε πολλές παύσεις, τη ρώτησα κι εγώ ένα σωρό πράγματα, στα οποία μου απάντησε.

«Δεν υποψιάστηκε ποτέ τίποτα;» τη ρώτησα στο τέλος.

«Ποτέ, είμαι σίγουρη».

«Θα του το πεις;»

«Στην αρχή ήθελα να το κάνω» αποκρίθηκε έπειτα από λίγο. «Τον έψαχνα τόσο καιρό. Όμως, άλλαξα γνώμη. Κατ' αρχάς, δεν θα με πίστευε, κι έπειτα δεν θα χαιρόταν. Για να μην πω ότι, ξέρεις, η μητέρα μου... Δεν μπορώ να ξεχάσω».

«Λοιπόν, θα το ξέρουμε μόνο οι δυο μας».

«Καλύτερα έτσι».

«Δεν πρέπει να το μάθει κανένας άλλος;»

«Όχι. Καλύτερα να το ξέρεις μόνο εσύ» είπε χαϊδεύοντάς μου το κεφάλι.

Τώρα πια μου έλειπε μόνο ένα στοιχείο, το οποίο δεν περίμενα μόνο εγώ. Η γενική ευδαιμονία που προκαλούσε η νίκη της Βιέννης εκδηλωνόταν με πολλές τελετές σε όλη την πόλη. Οι προσπάθειες του Ντουλτσιμπένι να καταστρέψει την αληθινή πίστη στην Ευρώπη ήρθαν πολύ αργά. Τι είχε απογίνει, όμως, ο πάπας; Οι βδέλλες του Τιρακόρντα είχαν φέρει αποτέλεσμα; Την ώρα που έγραφα, ίσως ο πρωτεργάτης της νίκης κατά των Τούρκων στριφογύριζε στο στρώμα του καίγοντας απ' τον πυρετό. Ήταν αδύνατον να το ξέρω, πόσο μάλλον αφού ήμασταν κλεισμένοι στα δωμάτιά μας. Ωστόσο, ένα γεγονός επρόκειτο να μας βγάλει σύντομα απ' τη φυλακή μας.

Είχα την ευκαιρία να αναφέρω πολλές φορές ότι, λίγες ημέρες προτού επιβληθεί η καραντίνα, ακούσαμε έναν πολύ δυνατό θόρυβο στο υπόγειο του πανδοχείου και ότι ο

Πελεγκρίνο ανακάλυψε στη συνέχεια μια ρωγμή στη σκάλα, στο ύψος του πρώτου ορόφου. Όπως ήταν φυσικό, αυτό το φαινόμενο προκάλεσε μεγάλη ανησυχία, που ωστόσο πέρασε σε δεύτερη μοίρα μετά τον θάνατο του Φουκέ, την επιβολή της καραντίνας και τα γεγονότα που ακολούθησαν. Όμως, όπως είχα διαβάσει με τα ίδια μου τα μάτια, το φυλλάδιο της αστρολογίας του Στιλόνε Πριάσο προέβλεπε γι' αυτές τις ημέρες «σεισμούς και υπόγειες εκρήξεις». Αν ήταν τυχαίο, φαίνεται ότι έγινε μόνο και μόνο για να ταράξει ακόμα και τα πιο ήρεμα πνεύματα.

Η ανάμνηση του μακρινού βρόντου μ' έβαζε σε σκέψεις και γεννούσε μέσα μου μια ανησυχία που την επέτεινε η ρωγμή στη σκάλα, η οποία δεν έπαυε να μεγαλώνει και να βαθαίνει – δεν μπορούσα, όμως, να πω με σιγουριά πως δεν ήταν προϊόν της φαντασίας μου.

Εξαιτίας αυτής της ανησυχίας, ξύπνησα τη νύχτα της 24ης προς την 25η Σεπτεμβρίου. Το σκοτεινό και υγρό δωμάτιό μου μου φάνηκε ακόμα πιο στενό και αποπνικτικό απ' ό,τι συνήθως. Γιατί είχα ξυπνήσει έτσι ξαφνικά; αναρωτήθηκα, καθώς δεν ένιωθα την ανάγκη να ουρήσω, ούτε κανένας θόρυβος ερχόταν απ' τα διπλανά δωμάτια. Όχι, ακουγόταν ένα μακρινό και περίεργο τρίξιμο, του οποίου δεν κατάφερνα να προσδιορίσω την αιτία. Θύμιζε τον ήχο που κάνουν τα χαλίκια όταν τρίβονται μεταξύ τους, σαν να τα συνθλίβει αργά μια τεράστια μυλόπετρα.

Χωρίς καν να το σκεφτώ, άνοιξα διάπλατα την πόρτα του δωματίου μου, έτρεξα στον διάδρομο κι έπειτα στους κάτω ορόφους, φωνάζοντας όσο πιο δυνατά μπορούσα. Το πανδοχείο κατέρρεε.

Με τρομερή διαύγεια πνεύματος, ο Κριστοφάνο ειδοποίησε τον νυχτερινό φρουρό, ο οποίος μας έδωσε την άδεια να βγούμε στον δρόμο. Η εκκένωση του Ντοντσέλο,

την οποία οι γείτονες παρακολούθησαν απ’ τα παράθυρά τους μ’ ένα μείγμα περιέργειας και ανησυχίας, δεν ήταν εύκολη, ούτε χωρίς κινδύνους. Τα τριξίματα προέρχονταν απ’ τη σκάλα όπου, μέσα σε λίγες ώρες, η ρωγμή είχε μετατραπεί σε άβυσσο. Όπως συνήθως, το θάρρος μιας μικρής ομάδας (του Άτο Μελάνι, του Κριστοφάνο κι εμένα) υπήρξε αναγκαίο για να μεταφερθεί σε ασφαλές μέρος ο εντελώς ανήμπορος Ντουλτσιμπένι. Ο υπό ανάρρωση Μπέντφορντ τα κατάφερε μόνος του. Το ίδιο και το αφεντικό μου, που ανέκτησε τη συνηθισμένη ευφράδειά του για ν’ αναθεματίσει την κακή του τύχη. Μόλις βγήκαμε έξω, ο κίνδυνος φάνηκε να περνάει. Ωστόσο, δεν θα ήταν φρόνιμο να επιστρέψουμε, όπως καταλάβαμε από ένα σωρό μπάζα που έπεσαν στο εσωτερικό. Ο Κριστοφάνο συνεννοήθηκε με τον φρουρό.

Αποφασίστηκε να μας πάνε στο γειτονικό μοναστήρι των Κελεστίνων, όπου οι αδελφοί, οι οποίοι σίγουρα θα κατανοούσαν τη θλιβερή κατάστασή μας, θα δέχονταν να μας βοηθήσουν και να μας προσφέρουν κατάλυμα για τη νύχτα.

Έτσι κι έγινε. Αγουροξυπνημένοι, μέσα στ’ άγρια μεσάνυχτα, οι αδελφοί μάς δέχτηκαν χωρίς μεγάλο ενθουσιασμό, είν’ η αλήθεια, εξαιτίας της καραντίνας, αλλά μας παραχώρησαν με σπλαχνική γενναιοδωρία κελιά στα οποία ο καθένας μας βρήκε ένα αξιοπρεπές και παρήγορο καταφύγιο.

Την επομένη το πρωί, Σάββατο 25 Σεπτεμβρίου, μάθαμε το μεγάλο νέο. Η πόλη εξακολουθούσε να δονείται απ’ τη γιορτινή ατμόσφαιρα της νίκης στη Βιέννη, η οποία τύλιγε με τον ενθουσιασμό και την ξεγνοιασιά της ακόμα και τους πατέρες, όπως αντιλήφθηκα αμέσως μόλις βγήκα απ’ το κελί μου. Πράγματι, κανένας δεν μας παρακολουθούσε. Ο

μοναδικός έλεγχος προήλθε απ’ τον Κριστοφάνο, που είχε κοιμηθεί στο δωμάτιο του Ντουλτσιμπένι, ώστε να μπορεί να τον βοηθάει στις νυχτερινές του ανάγκες. Έκπληκτος μου ανακοίνωσε ότι δεν είχαμε κανέναν περιορισμό, ότι μπορούσαμε να πετάξουμε από όποια πόρτα του μοναστηριού θέλαμε και ότι οπωσδήποτε θα σημειώνονταν πολλές αποδράσεις τις επόμενες ημέρες. Εκείνο που αγνοούσε, όμως, ήταν ότι η πρώτη θα λάβαινε χώρα τις αμέσως επόμενες ώρες.

Η απρόσεκτη συζήτηση μεταξύ δύο Κελεστίνων αδελφών μπροστά στην πόρτα μου μου επέτρεψε να μάθω ότι ένα σημαντικό γεγονός ετοιμαζόταν για το βράδυ. Θα γιορταζόταν η νίκη στη Βιέννη με μια λαμπρή δοξολογία στη βασιλική του Αγίου Ιωάννη. Ο ίδιος ο πάπας Ιννοκέντιος θα παρευρισκόταν σ’ αυτή την επίσημη τελετή ευχαριστίας.

Εκτός από δύο επισκέψεις που έκανα στον Ντουλτσιμπένι και στον Κριστοφάνο, και μία στον Πελεγκρίνο, πέρασα την υπόλοιπη μέρα κλεισμένος στο κελί μου. Οι πατέρες ανέλαβαν να ετοιμάσουν το γεύμα, που αποδείχτηκε πλούσιο, αλλά καθόλου ορεκτικό. Το καημένο το αφεντικό μου δεν υπέφερε μόνο στο σώμα, αλλά και στην ψυχή. Του είχαν ανακοινώσει ότι το πανδοχείο κατέρρεε, ότι όλες οι σκάλες, απ’ τον πρώτο ως τον τελευταίο όροφο, είχαν γκρεμιστεί τις πρώτες ώρες της ημέρας, όπως και τα πλατύσκαλα και ο τοίχος που έβλεπε στην εσωτερική αυλή. Ανατρίχιασα ακούγοντας αυτό το νέο. Σήμαινε ότι η μυστική σήραγγα που οδηγούσε στα υπόγεια είχε εξαφανιστεί. Θα ήθελα να το μοιραστώ με τον αβά Μελάνι, αλλά ήταν πολύ αργά.

Την ώρα που το απογευματινό φως γινόταν ένα με τις σκιές του δειλινού, βγήκα απ’ το κελί μου, κι έπειτα απ’ το

μοναστήρι, χρησιμοποιώντας μια βοηθητική πόρτα. Εξασφάλισα τη συνενοχή ενός υπηρέτη των αδελφών, στον οποίο κατέβαλα ένα μικρό ποσό απ’ το φτωχό κομπόδεμα που κατάφερα να σώσω φεύγοντας απ’ το Ντοντσέλο, ώστε να φροντίσει να την αφήσει ανοιχτή για να μπορέσω να επιστρέψω.

Δεν είχα σκοπό ν’ αποδράσω. Υπολόγιζα να επιστρέψω στο μοναστήρι των Κελεστίνων, αφού εκτελούσα το σχέδιό μου. Χρειαζόμουν λίγο χρόνο για να πάω στη βασιλική του Αγίου Ιωάννη, όπου συνωστιζόταν πλήθος Ρωμαίων. Πρώτα πέρασα απ’ το Πάνθεον, έπειτα απ’ την πλατεία του Αγίου Μάρκου και τέλος απ’ το Κολοσσαίο. Μέσα σε λίγα λεπτά, διέσχισα τον δρόμο που οδηγούσε απ’ το αμφιθέατρο στη βασιλική και κατέληγε στην πλατεία του Αγίου Ιωάννη του Λατερανού, όπου ο κόσμος πλήθαινε ολοένα περισσότερο. Πλησίασα στην είσοδο ακριβώς πάνω στην ώρα. Εκείνη τη στιγμή, η Αγιότητά Του έβγαινε πλαισιωμένος από δύο σειρές πιστών.

Καθώς σηκωνόμουν στις μύτες των ποδιών για να βλέπω καλύτερα, δέχτηκα μια αγκωνιά στο αυτί από έναν γέροντα που προσπαθούσε ν’ ανοίξει δρόμο.

«Πρόσεχε, μικρέ» μου είπε απότομα, λες και τον είχα χτυπήσει εγώ.

Παρόλο που είχα μπροστά μου έναν σωρό λαιμούς και κεφάλια, κατόρθωσα με κόπο να χωθώ ανάμεσά τους και να δω τον πάπα προτού ανέβει στην άμαξά του, ενώ το πλήθος τον επευφημούσε και τον χειροκροτούσε. Τον είδα να χαιρετάει και να ευλογεί τους πιστούς πολλές φορές με μια κίνηση γεμάτη αγάπη. Επωφελούμενος απ’ την εφηβική ευκινησία μου, είχα καταφέρει να προχωρήσω και να σταθώ λίγα βήματα μακριά απ’ τον Άγιο Πατέρα. Μπόρεσα έτσι να δω το πρόσωπό του από κοντά, να εξετάσω το

χρώμα στα μάγουλά του, τη λάμψη στα μάτια του, ακόμα και την υφή του δέρματός του.

Δεν ήμουν ούτε γιατρός ούτε μάντης. Σπρωγμένος από μια μεγάλη επιθυμία να μάθω, πέρασα τα όρια της απλής παρατήρησης και, με τρόπο σχεδόν υπερφυσικό, διαπίστωσα ότι ο πάπας ήταν απόλυτα υγιής. Βέβαια, το πρόσωπό του μαρτυρούσε όσα είχε υποφέρει, αλλά ήταν ένα ψυχικό μαρτύριο που οφειλόταν στην αμφίβολη μοίρα της Βιέννης. Δίπλα μου, γέροι ιερείς ψιθύριζαν ότι είχαν δει τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ να κλαίει σαν παιδί μαθαίνοντας τα νέα και, πεσμένος στα γόνατα, να ποτίζει με ευσεβή δάκρυα το πάτωμα του δωματίου του.

Όμως, δεν ήταν άρρωστος. Το λαμπερό βλέμμα του, το ρόδινο δέρμα και ο ζωηρός τρόπος με τον οποίο πήδηξε στην άμαξα με έπεισαν τελείως. Λίγο μακρύτερα, διέκρινα ξαφνικά το ατάραχο πρόσωπο του Τιρακόρντα. Τον πλαισίωνε μια μικρή ομάδα νεαρών (φοιτητές του ίσως, σκέφτηκα). Προτού με σπρώξει το δυνατό χέρι ενός φρουρού, πρόλαβα ν' ακούσω τον αρχίατρο να λέει: «Μα, όχι, είστε πολύ καλοί, δεν το αξίζω... Το χέρι του Κυρίου μας τον έσωσε. Μετά τις ευχάριστες ειδήσεις, δεν είχα τίποτα να κάνω».

Τα πράγματα ξεκαθάρισαν αμέσως. Μαθαίνοντας τη νίκη των χριστιανών στη Βιέννη, ο ποντίφικας συνήλθε κι έτσι δεν χρειάστηκε να του κάνει καμία αφαίμαξη με τις βδέλλες. Ο πάπας ήταν σώος και αβλαβής. Ο Ντουλτσιμπένι είχε χάσει.

Δεν ήμουν ο μόνος που το μάθαινε. Κάπου κοντά μου, αναγνώρισα μέσα στο πλήθος το σκυθρωπό πρόσωπο του αβά Μελάνι.

Επέστρεψα στο πανδοχείο μαζί με το πλήθος των πιστών που γύριζαν σπίτι τους, χωρίς να συναντήσω ούτε να αναζητήσω τον αβά Μελάνι, μέσα σ’ ένα χαρούμενο βουητό από σχόλια για την τελετή, τον πάπα και το πολύτιμο έργο του υπέρ της χριστιανοσύνης. Τυχαία βρέθηκα πίσω από μερικούς καπουτσίνους μοναχούς, που άνοιγαν δρόμο κραδαίνοντας λάβαρα και παρατείνοντας την αγαλλίαση που είχαν αισθανθεί παρακολουθώντας τη δοξολογία. Οι πατέρες ανέφεραν κάποιες ειδήσεις που τους είχε μεταφέρει ο Μάρκο ντ’ Αβιάνο, ο καπουτσίνος που πολέμησε γενναία στο στρατόπεδο των χριστιανών. Στο τέλος της πολιορκίας, έλεγαν με γλώσσα που την έλυνε η συγκίνηση, ο Πολωνός βασιλιάς Γιαν Σομπιέσκι παραβίασε τις διαταγές του αυτοκράτορα Λεοπόλδου και μπήκε στη Βιέννη νικητής, κάτω απ’ τις ενθουσιώδεις ζητωκραυγές του λαού. Όπως είπε ο ίδιος στον Μάρκο ντ’ Αβιάνο, ο αυτοκράτορας δεν τον ζήλευε για τη νίκη του, αλλά επειδή του είχε κλέψει την αγάπη των υπηκόων του. Οι Βιεννέζοι είχαν δει τον Λεοπόλδο να εγκαταλείπει την πρωτεύουσα στην τύχη της και να το σκάει σαν κλέφτης. Και να που υποδέχονταν με τιμές έναν ξένο βασιλιά, ο οποίος είχε διακινδυνέψει την ίδια του τη ζωή, τη ζωή των στρατιωτών του, ακόμα και του πρωτότοκου γιου του, για να σώσει την πόλη απ’ τους Τούρκους. Τώρα, λοιπόν, ο Αψβούργος ήθελε να πάρει εκδίκηση. Όταν συναντήθηκαν, ήταν πικρόχολος και ψυχρός. «Είμαι εντελώς απογοητευμένος» εξομολογήθηκε ο Σομπιέσκι στους ανθρώπους του.

«Όμως ο Ύψιστος έβαλε το χέρι του, ώστε όλα να πάνε κατ’ ευχήν» είπε ένας απ’ τους καπουτσίνους.

«Ε, ναι. Όταν ο Θεός θέλει» υπερθεμάτισε κάποιος άλλος «όλα τελειώνουν με τον καλύτερο τρόπο».

Αυτά τα φρόνιμα λόγια αντηχούσαν ακόμη στο κεφάλι μου όταν ο Κριστοφάνο μού ανήγγειλε, την επομένη, ότι σε λίγο θα ανακοινωνόταν η άρση της καραντίνας. Χάρη στη γιορτινή ατμόσφαιρα, ο γιατρός δεν δυσκολεύτηκε να πείσει τις Αρχές ότι δεν υπήρχε πλέον κανένας κίνδυνος απ' την πανώλη. Ο μόνος που χρειαζόταν βοήθεια ήταν ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι, του οποίου την κατάσταση αιτιολόγησε ο γιατρός στους φρουρούς λέγοντας ότι είχε πέσει απ' τις σκάλες του Ντοντσέλο. Δυστυχώς, ο Ντουλτσιμπένι θα έμενε για πάντα ανάπηρος. Ο Κριστοφάνο θα τον βοηθούσε λίγες μέρες ακόμα, προτού επιστρέψει στο δουκάτο της Τοσκάνης.

Ποιος θα φρόντιζε στο μέλλον αυτόν που είχε αποπειραθεί να δολοφονήσει τον πάπα; σκεφτόμουν με πικρό χαμόγελο.

27. «Ήρθαμε, είδαμε, νίκησε ο Θεός». (Σ.τ.Μ.)

ΓΕΓΟΝΟΤΑ του έτους 1688

Πέντε χρόνια πέρασαν από τη φριχτή περιπέτεια του Ντοντσέλο. Το πανδοχείο δεν ξανάνοιξε. Τον Πελεγκρίνο τον πήρε η γυναίκα του στους συγγενείς της, νομίζω.

Η Κλορίντια, ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι κι εγώ ζούσαμε σε μια μικρή φάρμα έξω απ' την πόλη, πέρα απ' την πύλη Σαν Πανκράτσιο, όπου και βρίσκομαι αυτή τη στιγμή γράφοντας ετούτες τις γραμμές. Οι μέρες και οι εποχές σημαδεύονταν απ' τις σοδειές του μικρού χωραφιού μας κι απ' τις φροντίδες των λιγοστών ζώων που είχαμε αποκτήσει χάρη στο κομπόδεμα του Ντουλτσιμπένι. Γνώριζα ήδη τη σκληρή ζωή των αγροτών. Είχα μάθει να χώνω τα χέρια μου μέσα στη γη, να ρωτάω τον άνεμο και τον ουρανό, να ανταλλάσσω τα προϊόντα μου με τους καρπούς του μόχθου των άλλων, να παζαρεύω τις τιμές και να εντοπίζω εγκαίρως τις νοθείες. Είχα μάθει να ξεφυλλίζω βιβλία, το βράδυ, με τα ροζιασμένα και βρόμικα χέρια μου του αγρότη.

Η Κλορίντια κι εγώ ζούσαμε *more uxorio*, σαν σύζυγοι, χωρίς να είμαστε παντρεμένοι. Κανένας δεν μας το καταλόγιζε. Οι ιερείς δεν έφταναν ποτέ ως τη μακρινή γωνιά μας, ούτε καν για την ευλογία του Πάσχα.

Απ' τη στιγμή που συνειδητοποίησε το γεγονός ότι είχε χάσει τα πόδια του για πάντα, ο Πομπέο έγινε ακόμα πιο σκυθρωπός και πικρόχολος. Κι όπως δεν διέθετε πλέον τα τριμμένα φύλλα του *μαμακόκα*, του ναρκωτικού απ' το Περού το οποίο προμηθευόταν απ' την Ολλανδία, είχε πάψει να υποφέρει απ' τις κρίσεις ενθουσιασμού που του

ήταν απαραίτητες για να αντιμετωπίζει τις νυχτερινές επιδρομές του στα υπόγεια του Ντοντσέλο.

Ακόμη δεν καταλάβαινε γιατί τον είχαμε πάρει κοντά μας, προσφέροντάς του καταφύγιο και βοήθεια. Στην αρχή υποπτευόταν ότι είχαμε βάλει στο μάτι το σημαντικό κομπόδεμα που διέθετε. Δεν έμαθε ποτέ ποια ήταν η Κλορίντια. Κι εκείνη αρνιόταν πεισματικά να του αποκαλύψει πως ήταν η χαμένη κόρη του. Στο βάθος της καρδιάς της δεν τον συγχώρεσε ποτέ που δεν αντέδρασε στην πώληση της μητέρας της.

Όταν πέρασε αρκετός καιρός και οι αναμνήσεις έπαψαν να της προκαλούν αγωνία, η Κλορίντια μου διηγήθηκε επιτέλους όσα είχε περάσει μετά την απαγωγή της. Ο Χίγκενς την έπεισε ότι την είχε αγοράσει απ’ τον Ντουλτσιμπένι όταν ήταν ακόμη παιδί. Της επέβαλε την πιο σκληρή απομόνωση και, μόλις τη βαρέθηκε, την πούλησε στην Ολλανδία, σε κάτι πλούσιους Ιταλούς εμπόρους, προτού φύγει για να συναντήσει τον Φερόνι στην Τοσκάνη.

Επί πολλά χρόνια η αγαπημένη μου Κλορίντια συνόδευε τους εμπόρους, κι έπειτα άλλους και άλλους, αφού αγοράστηκε και πουλήθηκε πολλές φορές. Εύκολα έκανε το βήμα που την οδήγησε στην ντροπιασμένη τέχνη. Όμως, χάρη στα χρήματα που με κόπο και μυστικότητα κατάφερε να μαζέψει, ξαναβρήκε την ελευθερία της. Το πλούσιο και φιλελεύθερο Άμστερνταμ ήταν ιδανικό για το αισχρό εμπόριο των κορμιών. Τελικά, όμως, νίκησε η επιθυμία της να ξαναβρεί τον πατέρα της και να του ζητήσει εξηγήσεις. Έτσι, έφτασε στο Ντοντσέλο με τη βοήθεια της επιστήμης των αριθμών και της μυστηριώδους πρακτικής της φλογερής ράβδου.

Παρά τα βάσανα που είχε περάσει και τις θλιβερές αναμνήσεις που τάραζαν κάπου κάπου τον ύπνο της, η Κλορίντια φρόντιζε τον Ντουλτσιμπένι με συνέπεια και αφοσίωση. Όσο για εκείνον, σιγά σιγά έπαψε να της συμπεριφέρεται με περιφρόνηση. Δεν τη ρώτησε ποτέ για το παρελθόν της, γλιτώνοντάς την έτσι απ’ τα ψέματα.

Πολύ σύντομα ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι με παρακάλεσε να πάω στη Νάπολη και να φέρω τα μπαούλα με τα βιβλία του. Μου τα πρόσφερε, τονίζοντάς μου ότι η αξία τους θα γινόταν όλο και πιο μεγάλη για μένα με το πέρασμα του χρόνου. Χάρη σ’ αυτά τα βιβλία και στις σκέψεις που μας γέννησαν διαβάζοντάς τα, η γλώσσα του Ντουλτσιμπένι άρχισε να λύνεται. Πέρασε έτσι απ’ τα σχόλια στις αναμνήσεις, κι από τις αναμνήσεις στη διδαχή, βασιζόμενος όχι μόνο στη θεωρία, αλλά και στην πείρα του. Έχοντας ασκήσει το εμπόριο επί πολλά χρόνια σε όλη την Ευρώπη, και μάλιστα στην υπηρεσία του πανίσχυρου οίκου των Οντεσκάλκι, είχε πολλά να πει. Ωστόσο, ένα άλυτο μυστήριο παρέμενε ακόμη μετέωρο ανάμεσά μας: Γιατί ο Ντουλτσιμπένι είχε αποπειραθεί ν’ αφαιρέσει τη ζωή του πάπα;

Μια μέρα –ήμουν βέβαιος– θα μου αποκάλυπτε το μυστικό του. Γνωρίζοντας τον παρορμητικό και πεισματάρη χαρακτήρα του, ήξερα ότι μάταια θα τον ρωτούσα. Έπρεπε να περιμένω.

Βρισκόμασταν, λοιπόν, στο φθινόπωρο του 1688. Στη Ρώμη οι εφημερίδες ανέφεραν γεγονότα σοβαρά και οδυνηρά. Ο αιρετικός πρίγκιπας Γουλιέλμος της Οράγγης είχε περάσει το Στενό της Μάγχης με την αρμάδα του και είχε αποβιβαστεί στις αγγλικές ακτές, σ’ ένα μέρος που ονομαζόταν Τόρμπεϊ. Ο στρατός του βάδιζε χωρίς να

συναντάει αντίσταση, ή σχεδόν, και μέσα σε λίγες μέρες ο Γουλιέλμος σφετερίστηκε τον θρόνο του καθολικού βασιλιά Ιακώβου Στιούαρτ, ο οποίος, δύο μήνες νωρίτερα, είχε κάνει το σφάλμα ν' αποκτήσει από τη δεύτερη γυναίκα του τον άρρενα κληρονόμο που τόσο επιθυμούσε, στερώντας έτσι απ' τον Γουλιέλμο της Οράγγης κάθε ελπίδα να γίνει βασιλιάς της Αγγλίας.

Όταν του ανακοίνωσα τα δραματικά νέα, ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι δεν έκανε το παραμικρό σχόλιο. Καθισμένος στον κήπο, χάιδευε ένα γατάκι που είχε κουρνιάσει στον κόρφο του. Έδειχνε ήρεμος. Όμως, ξαφνικά, τον είδα να δαγκώνει τα χείλη του και να διώχνει το ζωάκι, χτυπώντας με δύναμη το τρεμάμενο χέρι του στο τραπέζι δίπλα του.

«Τι σας συμβαίνει, Πομπέο;» τον ρώτησα φοβούμενος μήπως δεν αισθανόταν καλά.

«Πέτυχε τον σκοπό του, ο καταραμένος! Κατάφερε να τον πετύχει» απάντησε ασθμαίνοντας, μ' έναν βουβό θυμό και κοιτάζοντας τον ορίζοντα πάνω απ' το κεφάλι μου.

Του έριξα ένα βλέμμα όλο απορία, αλλά δεν τόλμησα να του κάνω καμία ερώτηση. Τότε, κατεβάζοντας αργά τα βλέφαρα, ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι μού άνοιξε την καρδιά του.

Όλα άρχισαν πριν από τριάντα χρόνια. Εκείνη την εποχή, όπως μου είπε ο Ντουλτσιμπένι, η οικογένεια Οντεσκάλκι διέπραξε το πιο ειδεχθές έγκλημα: βοήθησε τους αιρετικούς.

Βρισκόμασταν στο 1660. Ο πρίγκιπας Γουλιέλμος της Οράγγης ήταν ακόμη παιδί. Όπως πάντα, ο οίκος της Οράγγης είχε ανάγκη χρημάτων. Έτσι, η μητέρα και η

γιαγιά του Γουλιέλμου έβαλαν ενέχυρο όλα τα κοσμήματα της οικογένειας.

Η κατάσταση στην Ευρώπη έδειχνε ότι πόλεμοι θα ξεσπούσαν σύντομα στην Ολλανδία. Πρώτα εναντίον της Αγγλίας κι έπειτα εναντίον της Γαλλίας. Για να διεξαχθούν, χρειάζονταν χρήματα. Πολλά χρήματα.

Έπειτα από πολλές μυστικές συνεννοήσεις, των οποίων ο Ντουλτσιμπένι δεν γνώριζε τις λεπτομέρειες, ο οίκος της Οράγγης απευθύνθηκε στους Οντεσκάλκι, που ήταν τότε οι πιο αξιόπιστοι δανειστές της Ιταλίας και δεν το έκρυβαν καθόλου.

Έτσι, οι πόλεμοι της αιρετικής Ολλανδίας χρηματοδοτήθηκαν από την καθολική οικογένεια του καρδινάλιου Οντεσκάλκι, μελλοντικού πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Όπως ήταν φυσικό, η όλη επιχείρηση έγινε με τη μεγαλύτερη μυστικότητα. Ο καρδινάλιος Μπενεντέτο Οντεσκάλκι ζούσε στη Ρώμη. Ο αδελφός του Κάρλο, που διηύθυνε τις οικογενειακές επιχειρήσεις, ζούσε στο Κόμο. Τα χρήματα δόθηκαν στους Ολλανδούς μέσω δύο έμπιστων αντρών που έμεναν στη Βιέννη. Έτσι, θα ήταν αδύνατον να συνδεθούν με την οικογένεια του Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Επιπλέον, τα ποσά δεν παραδόθηκαν απευθείας στα μέλη του οίκου της Οράγγης, αλλά σε μυστικούς μεσάζοντες – τον ναύαρχο Ζαν Νεφβίλ, τον οικονομολόγο Γιον Ντόιτζ, τους εμπόρους Μπαρτολότι, το μέλος του Συμβουλίου του Άμστερνταμ Γιον Μπαπτίστα Χοσπιέ…

Οι οποίοι τα έδωσαν στη συνέχεια στον οίκο της Οράγγης, ώστε να χρηματοδοτηθεί ο πόλεμος κατά του Λουδοβίκου ΙΔ΄…

«Κι εσείς;» τον διέκοψα.

«Πηγαινοερχόμουν ανάμεσα στη Ρώμη και την Ολλανδία για λογαριασμό των Οντεσκάλκι. Φρόντιζα οι συναλλαγματικές να φτάνουν και να εξαργυρώνονται κανονικά και να παραλαμβάνω τη σχετική απόδειξη. Επιπλέον, μεριμνούσα ώστε τα πάντα να γίνονται μακριά απ᾽ τα μάτια των περιέργων».

«Με δυο λόγια, τα χρήματα του πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄ επέτρεψαν στους αιρετικούς να αποβιβαστούν στην Αγγλία» συμπέρανα έντρομος.

«Πάνω κάτω. Ας μην ξεχνάμε ότι οι Οντεσκάλκι έπαψαν να δανείζουν χρήματα στους αιρετικούς Ολλανδούς εδώ και δεκαπέντε χρόνια, ενώ ο Γουλιέλμος μόλις αποβιβάστηκε στην Αγγλία».

«Και λοιπόν;»

Ένα περίεργο γεγονός έλαβε χώρα, μου εξήγησε ο Ντουλτσιμπένι. Το 1673 πέθανε ο Κάρλο Οντεσκάλκι, ο αδελφός του πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Αδυνατώντας να παρακολουθεί από τη Ρώμη τις οικογενειακές επιχειρήσεις, ο ποντίφικας αποφάσισε να διακόψει τα δάνεια στους Ολλανδούς. Το παιχνίδι ήταν πολύ επικίνδυνο και ο ευσεβής καρδινάλιος Οντεσκάλκι δεν μπορούσε να διακινδυνέψει να αποκαλυφθεί. Σοφή απόφαση. Το Κονκλάβιο που τον εξέλεξε πάπα πραγματοποιήθηκε τρία χρόνια αργότερα.

«Μα, είχε δανείσει χρήματα στους αιρετικούς!» αναφώνησα αγανακτισμένος.

«Άκουσε τη συνέχεια».

Με τον καιρό, τα χρέη του οίκου της Οράγγης προς τους Οντεσκάλκι αυξήθηκαν δραματικά, φτάνοντας στα πενήντα χιλιάδες σκούδα. Καθώς ο Μπενεντέτο είχε γίνει πάπας, πώς θα του τα επέστρεφαν; Σε περίπτωση αφερεγγυότητας, οι αρχικές συμφωνίες προέβλεπαν ότι οι

Οντεσκάλκι θα έπαιρναν στην κατοχή τους την προσωπική περιουσία του Γουλιέλμου. Ως πάπας, όμως, ο Μπενεντέτο Οντεσκάλκι ήταν εκτεθειμένος στα βλέμματα όλων. Ήταν αδύνατον ν’ αποκτήσει την κυριότητα του φέουδου ενός αιρετικού πρίγκιπα, χωρίς ν’ αποκαλυφθούν τα δάνεια. Το σκάνδαλο που θα ξεσπούσε θα ήταν τρομερό. Βέβαια, ο Μπενεντέτο είχε φροντίσει στο μεταξύ να μεταφέρει όλη την περιουσία του στον ανιψιό του, τον Λίβιο, αλλά ήταν μια εικονική δωρεά και όλος ο κόσμος γνώριζε ότι εξακολουθούσε να ελέγχει τα πάντα.

Υπήρχε, όμως, κι άλλο ένα πρόβλημα. Ο Γουλιέλμος έπασχε πάντα από έλλειψη χρημάτων, διότι οι Ολλανδοί χρηματοδότες του (οι πλούσιες οικογένειες του Άμστερνταμ) έσφιγγαν το σκοινί. Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄, λοιπόν, κινδύνευε να μην ξαναδεί τα χρήματά του.

Αυτός είναι ο λόγος, είπε ο Ντουλτσιμπένι, που ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ έδειχνε πάντα τόση εχθρότητα απέναντι στον Λουδοβίκο ΙΔ΄. Ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς της Γαλλίας ήταν ο μόνος που μπορούσε να φράξει τον δρόμο στον Γουλιέλμο, ο μόνος που ήταν σε θέση να τον εμποδίσει ν’ ανέβει στον θρόνο της Αγγλίας. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ ήταν το μοναδικό εμπόδιο ανάμεσα στον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ και τα χρήματά του.

Οι Οντεσκάλκι όλο αυτό τον καιρό είχαν καταφέρει να κρατήσουν τις δραστηριότητές τους μυστικές. Όμως, το 1676, λίγο πριν απ’ το Κονκλάβιο, έγινε ένα αναπάντεχο γεγονός: ο Χίγκενς, δεξί χέρι του δουλεμπόρου Φραντσέσκο Φερόνι, που κι αυτός είχε συναλλαγές με τους Οντεσκάλκι, ερωτεύεται την κόρη που ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι είχε αποκτήσει με μια Τουρκάλα σκλάβα και, με την υποστήριξη του Φερόνι, αποφασίζει να την αγοράσει. Ο Ντουλτσιμπένι δεν μπορεί να τον εμποδίσει με νόμιμα μέσα, αφού δεν

παντρεύτηκε ποτέ τη μητέρα του κοριτσιού. Φροντίζει, λοιπόν, να φτάσει στ’ αυτιά των Οντεσκάλκι η φήμη ότι, αν ο Φερόνι και ο Χίγκενς δεν υποχωρήσουν, θ’ ακουστούν πολλά σε βάρος τους. Μια ιστορία έντοκων δανείων προς τους αιρετικούς Ολλανδούς... και αντίο στον παπικό θρόνο.

Τα υπόλοιπα τα γνώριζα ήδη. Η κόρη του εξαφανίζεται, μυστηριώδη χέρια σπρώχνουν απ’ το παράθυρο τον Ντουλτσιμπένι, που σώθηκε από θαύμα. Ο Πομπέο αναγκάζεται να ζήσει στην παρανομία, ενώ ο Μπενεντέτο Οντεσκάλκι εκλέγεται πάπας.

«Μέχρι χθες ο ποντίφικας δεν είχε καταφέρει να πάρει πίσω τα χρήματα που του χρωστάει ο Γουλιέλμος της Οράγγης. Είμαι βέβαιος, ξέρω καλά πώς γίνονται αυτά. Τώρα, όμως, όλα θα τακτοποιηθούν».

«Πώς;»

«Είναι προφανές. Μόλις ο Γουλιέλμος γίνει βασιλιάς της Αγγλίας, θα βρει τον τρόπο να ξεπληρώσει το χρέος του προς τον πάπα».

Σώπαινα αμήχανος και μπερδεμένος.

«Ώστε αυτή είναι η πραγματική αιτία του σχεδίου σας» είπα. «Γι’ αυτό οι επισκέψεις στον Τιρακόρντα, τα πειράματα στο νησί... Ο αβάς Μελάνι είχε δίκιο. Δεν ήταν μόνο η απαγωγή της κόρης σας. Για σας, ήταν ένας τρόπος να εκτελέσετε τον πάπα, πώς να το πω, ως προδότη...»

«...ως προδότη της πίστης, ακριβώς. Αντάλλαξε την τιμή της Εκκλησίας και της χριστιανοσύνης με χρήματα. Μην ξεχνάς, η ασθένεια που βασανίζει το σώμα δεν είναι τίποτα σε σύγκριση με αυτήν που βασανίζει την ψυχή. Αυτή είναι η πραγματική πανούκλα».

«Μα, εσείς θέλατε να καταστρέψετε όλη τη χριστιανοσύνη. Γι’ αυτό και επιλέξατε τη στιγμή της

πολιορκίας της Βιέννης για να μολύνετε τον πάπα».

«Η πολιορκία της Βιέννης... Πρέπει να σου πω κάτι ακόμα. Ο αυτοκράτορας δεν είναι άσχετος με τα χρήματα των Οντεσκάλκι».

«Ο αυτοκράτορας;» αναφώνησα.

«Το παιχνίδι ήταν απλό και, για άλλη μια φορά, παιζόταν με απόλυτη μυστικότητα. Για να χρηματοδοτήσει τον πόλεμο κατά των Τούρκων, ο οίκος των Αψβούργων είχε πάρει χρήματα απ' τα ταμεία της Αποστολικής Εκκλησίας. Επιπλέον, ο αυτοκράτορας Λεοπόλδος δανειζόταν χρήματα για λογαριασμό του απ' τους Οντεσκάλκι. Η οικογένεια του πάπα έπαιρνε ως εγγύηση ψευδάργυρο απ' τα αυτοκρατορικά ορυχεία».

«Και τι έκαναν οι Οντεσκάλκι τον ψευδάργυρο;»

«Είναι απλό. Τον μεταπουλούσαν στους αιρετικούς Ολλανδούς. Για να είμαι πιο ακριβής, στον προτεστάντη τραπεζίτη Γιον Ντόιτζ».

«Τότε, λοιπόν, και η Βιέννη σώθηκε χάρη στους αιρετικούς!»

«Ναι, κατά κάποιον τρόπο. Κυρίως, όμως, χάρη στα χρήματα των Οντεσκάλκι. Και να είσαι βέβαιος ότι θα βρουν τρόπο να τους αποζημιώσει ο αυτοκράτορας. Δεν εννοώ μόνο σε χρήμα».

«Τι εννοείτε;»

«Είναι βέβαιο πως ο αυτοκράτορας θα κάνει μια σημαντική πολιτική εξυπηρέτηση στον πάπα, ή στον ανιψιό του Λίβιο, που είναι και ο μοναδικός κληρονόμος. Περίμενε λίγα χρόνια και θα δεις».

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1699

Την ώρα που ολοκληρώνω αυτά τα απομνημονεύματα, έχουν περάσει σχεδόν έντεκα χρόνια απ’ την απόβαση του Γουλιέλμου της Οράγγης στην Αγγλία. Ο αιρετικός ηγεμόνας βασιλεύει ακόμη, με επιτυχία. Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ πούλησε την τιμή της πίστης και των Άγγλων καθολικών για μια χούφτα λίρες.

Όμως, ο πάπας Οντεσκάλκι δεν θα μπορέσει να επαναλάβει το άθλιο εμπόριό του. Πέθανε πριν από δέκα χρόνια, έπειτα από μακρά και επώδυνη ασθένεια. Όταν έγινε η νεκροψία, βρήκαν τα σωθικά του σάπια και τα νεφρά του γεμάτα πέτρες. Κάποιοι πρότειναν αμέσως να τιμηθεί ως άγιος επίσημα και από την Εκκλησία.

Ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι μάς άφησε κι αυτός. Πέθανε φέτος, σαν καλός χριστιανός, αφού προσευχήθηκε και μετάνιωσε ειλικρινά για τα αμαρτήματά του. Ήταν μια Κυριακή του Απριλίου. Φάγαμε λίγο περισσότερο απ’ ό,τι συνήθως και μου ζήτησε (εκείνος που είχε πάντα πρόσωπο κόκκινο και μια έντονη κλίση για το αλκοόλ τα τελευταία χρόνια) να τον βοηθήσω να πάει στο κρεβάτι του για να αναπαυθεί. Δεν ξανασηκώθηκε.

Πιστεύω ότι του οφείλω σε μεγάλο βαθμό όσα γνωρίζω σήμερα. Έγινε, για να το πω έτσι, ο νέος μου δάσκαλος, ένας δάσκαλος πολύ διαφορετικός απ’ τον αβά Μελάνι. Χάρη στη μακρά και οδυνηρή παραμονή του στη γη, ο Πομπέο μού έμαθε πολλά για τη ζωή και τα βάσανά της, προσπαθώντας παράλληλα να μου εμφυσήσει την παρηγοριά της πίστης και τον φόβο του Θεού. Διάβασα όλα τα βιβλία που μου έδωσε. Βιβλία ιστορίας, θεολογίας,

ποίησης, ακόμα και ιατρικής, καθώς και εγχειρίδια σχετικά με την επιστήμη του εμπορίου και των επιχειρήσεων, στην οποία ο Ντουλτσιμπένι είχε μεγάλο ταλέντο και την οποία δεν μπορούμε να αγνοούμε στις μέρες μας. Αυτός είναι ο λόγος που αντιλαμβάνομαι πως συνέταξα αυτά τα απομνημονεύματα με το μυαλό που έχω τώρα, αποδίδοντας συχνά στον νέο και αφελή παραγιό που ήμουν τότε συλλογισμούς και λόγια που ο Θεός μού εμπνέει σήμερα.

Ωστόσο, δεν ήταν τα έργα με τις θεωρίες περί πολιτικής ή ηθικής, αλλά τα βιβλία ιατρικής που μ’ έκαναν να γνωρίσω τις πιο μεγάλες ανακαλύψεις. Με μεγάλη δυσκολία δέχτηκα το γεγονός ότι δεν ήμουν διόλου ανθεκτικός στην πανώλη, όπως με είχε διαβεβαιώσει ο Κριστοφάνο όταν επιβλήθηκε η καραντίνα. Η ταπεινή θέση μου δεν με προστάτευε καθόλου από τη μόλυνση. Ο γιατρός μού είπε ψέματα, ίσως για να του προσφέρω τις υπηρεσίες μου. Οι ιστορίες τόσο του μικρού Αφρικανού που σοδόμιζε, όσο και του Γκασπάρ του Σκότου, του Φορτούνιους Λιτσέτους και του Ιωάννη Ευσέβιου Νυρεμβέργιου, δεν είχαν καμία σχέση με τον υποτιθέμενο απρόσβλητο χαρακτήρα της θέσης μου. Ο Κριστοφάνο γνώριζε πολύ καλά ότι η σωματική κατασκευή είναι εντελώς άσχετη με την πανώλη και ότι κατά της ασθένειας δεν μπορούσε να κάνει τίποτα ένας κακόμοιρος νάνος όπως εγώ – «ικανός μόνο να διασκεδάζω τους πρίγκιπες και τους θεατές», όπως μου είπε κάποτε χλευάζοντας ο Ντουλτσιμπένι.

Όπως και να ’χει, πάντα θα ευγνωμονώ τον Κριστοφάνο. Χάρη στο ψέμα του, το στήθος μου του πυγμαίου γέμισε υπερηφάνεια. Για πρώτη και τελευταία φορά. Η σκληρή αναπηρία μου μου είχε κοστίσει την εγκατάλειψη όταν ήμουν μικρός και την κοροϊδία της κοινωνίας των

ανθρώπων όταν μεγάλωσα. Έστω και αν –όπως υπογράμμισε ο Κριστοφάνο– ανήκω στους πιο τυχερούς της ράτσας μου, στους μετρίους, και όχι στους ταπεινούς ή, ακόμα χειρότερα, στους ουτιδανούς.

Όταν συλλογίζομαι την περιπέτεια που ζήσαμε στο Ντοντσέλο, ακούω ακόμη ν' αντηχεί στ' αυτιά μου το σκληρό γέλιο των αντρών του Μπαρτζέλο την ώρα που μ' έσπρωχναν βίαια μέσα στο πανδοχείο στην αρχή της καραντίνας. Και η φωνή του Ντουλτσιμπένι, που με γελοιοποιούσε αποκαλώντας με *pomilione*, νανάκι. Ξαναβλέπω τον Μπρενότσι να τσιμπάει στο ύψος της μύτης μου το καρότο ανάμεσα στα πόδια του. Και το πλήθος των τυμβωρύχων να με μπερδεύουν με κάποιον απ' τους *daemunculi subterranei*, τους μικροσκοπικούς δαίμονες που κατοικούσαν στους εφιάλτες τους. Και βλέπω και τον εαυτό μου, σαν να έχω φτιαχτεί ειδικά για τον υποχθόνιο κόσμο, να προχωράει επιδέξια μπροστά απ' τον Άτο στις στενές υπόγειες στοές της Ρώμης.

Η θλιβερή κατάστασή μου δεν ήταν λιγότερο βαριά όσο κράτησε η περιπέτεια στο Ντοντσέλο απ' ό,τι στην υπόλοιπη ζωή μου. Προτίμησα, ωστόσο, να την αφήσω στη σκιά, τονίζοντας περισσότερο το θέατρο των γεγονότων. Ποιος θα πίστευε την αφήγηση ενός ανθρώπου που μόνο οι ρυτίδες τον κάνουν να ξεχωρίζει από ένα παιδί;

Οι αποκαλύψεις του Ντουλτσιμπένι επιβεβαιώθηκαν από τα γεγονότα. Ο ανιψιός του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, ο Λίβιο Οντεσκάλκι, μοναδικός κληρονόμος του πάπα, αγόρασε από τον αυτοκράτορα για μια μπουκιά ψωμί το ουγγρικό φέουδο του Σιρμίου. Και όπως ψιθυριζόταν στη Ρώμη, παρά την αντίθεση των αξιωματούχων της Αυτοκρατορίας. Για να δώσει σ' αυτή την ιστορία μεγαλύτερο κύρος, ο

αυτοκράτορας έφτασε στο σημείο να τον ονομάσει πρίγκιπα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο, είναι γνωστό ότι τα υπερβολικά δώρα κρύβουν την ανταμοιβή μιας προσφερθείσας μυστικής υπηρεσίας. Ήταν, λοιπόν, αλήθεια· ο αυτοκράτορας όφειλε κι αυτός χρήματα στους Οντεσκάλκι, και μ’ αυτό τον τρόπο ξόφλησε όλα του τα χρέη, μαζί με τους τόκους.

Ο Λίβιο Οντεσκάλκι δεν δείχνει να αισθάνεται την παραμικρή ντροπή για το απεχθές και άπληστο εμπόριό του. Μετά τον θάνατο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, λέγεται ότι η περιουσία του ανερχόταν σε πάνω από ένα εκατομμύριο πεντακόσιες χιλιάδες σκούδα, ενώ κατείχε και το φέουδο του Τσέρι. Σύντομα περιήλθε στην κατοχή του το δουκάτο του Μπρατσιάνο, η περιοχή του Ρονκοφρέδο, η κομητεία του Μοντιάνο και το φέουδο του Πάλο, χωρίς να ξεχνάμε τη βίλα Μοντάλτο στο Φρασκάτι. Ετοιμαζόταν ν’ αγοράσει, επίσης, το φέουδο του Αλμπάνο, αλλά η Εκκλησία κατάφερε να του χαλάσει τη δουλειά. Τέλος, μετά τον θάνατο του βασιλιά Γιαν Σομπιέσκι, του θριαμβευτή της Βιέννης, ο Λίβιο προσπάθησε να τον διαδεχθεί στον θρόνο της Πολωνίας έναντι οκτώ εκατομμυρίων φιορινιών.

Δεν υπάρχει λόγος αγανάκτησης· το χρήμα –δύναμη ειδεχθής, δίχως πατρίδα, ούτε οίκτο– δεν έπαψε ποτέ να μολύνει την Ευρώπη, και τίποτα δεν θα το εμποδίσει να συνεχίσει να καταπατάει την τιμή της πίστης και του στέμματος.

Δεν είμαι πια το αθώο αγόρι της εποχής του Ντοντσέλο. Αυτά που άκουσα και είδα τότε, και που δεν θα μπορέσω ποτέ να τ’ αποκαλύψω, σημάδεψαν για πάντα τη ζωή μου. Η πίστη δεν μ’ εγκατέλειψε. Ωστόσο, το αίσθημα

αφοσίωσης και υποταγής που κάθε καλός χριστιανός οφείλει να νιώθει για την Εκκλησία του αναπόφευκτα αλλοιώθηκε μέσα μου.

Το ότι κατέγραψα τις αναμνήσεις μου σ’ ετούτες τις σελίδες μού επέτρεψε κατ’ αρχάς να ξεπεράσω τις στιγμές της πιο μεγάλης απόγνωσης. Η προσευχή, η συμβίωση με την Κλορίντια και τα βιβλία που αποτέλεσαν την πνευματική τροφή μου όλα αυτά τα χρόνια ανέλαβαν τα υπόλοιπα.

Πριν από τρεις μήνες, η Κλορίντια κι εγώ ενωθήκαμε επιτέλους με τα ιερά δεσμά του γάμου. Ο ερχομός ενός αδελφού του ελέους στη θλιβερή απομόνωσή μας μας έδωσε την ευκαιρία.

Πριν από λίγες ημέρες πούλησα μερικά σταφύλια σ’ έναν τραγουδιστή της Καπέλα Σιξτίνα. Τον ρώτησα εάν τραγουδάει μελωδίες του διάσημου Λουίτζι Ρόσι.

«Ρόσι;» ρώτησε σμίγοντας τα φρύδια. «Α, ναι, το έχω ακουστά αυτό το όνομα, αλλά σίγουρα θα πρόκειται για παλιά τραγούδια, της εποχής των Μπαρμπερίνι. Όχι» πρόσθεσε γελώντας «κανένας δεν τον θυμάται πια. Σήμερα όλη η δόξα της Ρώμης συγκεντρώνεται στο πρόσωπο του μεγάλου Κορέλι, τον γνωρίζετε;».

Ακόμη δεν είχα συνειδητοποιήσει ότι είχα αφήσει τα χρόνια να περνούν έξω απ’ την πόρτα του ταπεινού σπιτιού μου. Όχι, δεν γνωρίζω αυτόν τον Κορέλι. Αλλά ξέρω ότι δεν θα μπορέσω να ξεχάσω ποτέ το όνομα του εξοχότατου Λουίτζι, ούτε τις υπέροχες μελωδίες του, που δεν ήταν πια στη μόδα ούτε την εποχή που ο αβάς Μελάνι τις σιγομουρμούριζε για χάρη μου – ή για δική του.

Κάπου κάπου, μερικές φορές και στον ύπνο μου, η φωνή και τα μικρά μάτια του Άτο Μελάνι επισκέπτονται τη μνήμη μου. Τον φαντάζομαι σαν έναν σκυφτό γέρο,

κλεισμένο στο σπίτι του στο Παρίσι, τη μεγάλη κατοικία που κάποτε μου πρόσφερε για να ζήσω.

Ευτυχώς, η κούραση διώχνει τη νοσταλγία. Το κτήμα μας μεγάλωσε και η δουλειά δεν τελειώνει ποτέ. Πουλάμε φρέσκα χόρτα και ωραία φρούτα στη βίλα της οικογένειας Σπάντα, όχι μακριά αποδώ, όπου με καλούν και για άλλες υπηρεσίες.

Παρ' όλα αυτά, μόλις μου δίνεται η ευκαιρία μιας ανάπαυλας, θυμάμαι τα λόγια του Άτο, επαναλαμβάνω μια φράση που μιλάει για μοναχικούς αετούς και σμήνη κορακιών και προσπαθώ να ξαναβρώ τον τόνο, την προφορά και τις προθέσεις του, αν και ξέρω πολύ καλά ότι είναι απερίσκεπτες και τολμηρές.

Αρκετές φορές ξαναπήγα στην οδό Όρσο για να ρωτήσω τους νέους ενοίκους του μικρού κτιρίου όπου βρισκόταν άλλοτε το Ντοντσέλο (τώρα πια ενοικιάζονται διαμερίσματα) αν υπήρχαν για μένα γράμματα απ' το Παρίσι, ή αν κάποιος είχε ζητήσει πληροφορίες για έναν μικρό παραγιό. Οι φόβοι μου επαληθεύονταν συνεχώς και οι ελπίδες μου διαψεύδονταν.

Ο χρόνος μ' έκανε να καταλάβω πολλά. Σήμερα ξέρω ότι ο αβάς Μελάνι δεν ήθελε να προδώσει τον Φουκέ. Είναι αλήθεια ότι ο Άτο παρέδωσε στον Βασιλιά Ήλιο τις επιστολές που έκλεψε απ' το γραφείο του Κολμπέρ, οι οποίες αποκάλυπταν το μέρος όπου κρυβόταν ο υπουργός. Αλλά ο βασιλιάς είχε αρχίσει να δείχνει επιείκεια απέναντι στον Φουκέ, είχε βελτιώσει τις συνθήκες κράτησής του, και όλοι ήλπιζαν σε μια γρήγορη απελευθέρωσή του. Ο κόσμος πίστευε ότι η καθυστέρηση οφειλόταν στον Κολμπέρ. Αυτός δεν ήταν ένας καλός λόγος για να δείξει στον βασιλιά τις επιστολές του *Colubra*; Ο Μελάνι δεν μπορούσε να φανταστεί τη θύελλα

που θα ξεσήκωνε στο μυαλό του βασιλιά η ανάγνωση αυτών των επιστολών. Ο Φουκέ βρισκόταν στη Ρώμη, έχοντας μαζί του το *secretum pestis*, το οποίο ίσως έδινε στον πάπα, ο οποίος ενίσχυε την αντίσταση της Βιέννης...

Ήταν αδιανόητο να αποτύχουν τα σχέδια του Λουδοβίκου ΙΔ΄ ακριβώς τη στιγμή που η συμφωνία του με τους Τούρκους κόντευε να κλείσει. Ο βασιλιάς, λοιπόν, ξεφορτώθηκε γρήγορα γρήγορα τον Άτο, για να μπορέσει να σκεφτεί με την ησυχία του. Έπειτα, τον ξανακάλεσε και του διηγήθηκε μια ιστορία, που το περιεχόμενό της δεν έχει σημασία. Είμαι σίγουρος για το αποτέλεσμα εκείνης της συνομιλίας. Ο Άτο ανέλαβε να εκπληρώσει μια ύστατη και τραγική πράξη αφοσίωσης στο στέμμα.

Σήμερα, όλα αυτά δεν μου φαίνονται πια τόσο φοβερά. Ξανασκέφτομαι με τρυφερότητα σχεδόν το κόλπο του αβά, που μου έκλεψε τα μαργαριτάρια για να εκβιάσει τη βοήθειά μου. Πολύ θα ήθελα να μπορούσα να πάω πίσω στον χρόνο, μέχρι την ημέρα που είδα τον Άτο Μελάνι τελευταία φορά. Κύριε αβά, σταθείτε, θα ήθελα να σας πω...

Αδύνατον τώρα πια. Η εφηβική αφέλειά μου, ο χαμένος ενθουσιασμός μου, η ανυπομονησία μου μας χώρισαν τότε – και για πάντα. Τώρα πια ξέρω πως είναι άδικο να θυσιάζει κανείς τη φιλία για τη διαφάνεια, την οικειότητα για τη λογική, τα αισθήματα για την ειλικρίνεια.

Δεν μπορεί να είναι κανείς φίλος ενός κατασκόπου αν δεν δεχτεί να πει αντίο στην αλήθεια.

Όλες οι προφητείες επαληθεύτηκαν. Όταν επιβλήθηκε η καραντίνα, ονειρεύτηκα ότι ο Άτο μού έδινε ένα δαχτυλίδι και ο Ντεβιζέ έπαιζε σάλπιγγα. Ε, λοιπόν, στον ονειροκρίτη της Κλορίντια διάβασα ότι το δαχτυλίδι είναι

το σύμβολο των αγαθών που αποκτιούνται με δυσκολία και ότι η σάλπιγγα δείχνει γνώσεις απόκρυφες, όπως για παράδειγμα το μυστικό της πανούκλας.

Στον ύπνο μου είχα δει τον Πελεγκρίνο να ανασταίνεται, προμήνυμα προβλημάτων και ζημιών που όντως έπεσαν πάνω στα κεφάλια μας, και ένα άτομο να σκορπίζει αλάτι, πράγμα που σημαίνει δολοφονία (ο θάνατος του Φουκέ). Είχα δει, επίσης, μια κιθάρα, που συμβολίζει τη μελαγχολία και τη δουλειά που δεν αναγνωρίζεται (η Κλορίντια κι εγώ, ανώνυμοι και απομονωμένοι στο μικρό κτήμα μας). Μόνο το τελευταίο σύμβολο ήταν ευνοϊκό για μένα, και η Κλορίντια το ήξερε: η γάτα, προάγγελος πολυτέλειας.

Το φυλλάδιο αστρολογίας του Στιλόνε Πριάσο είχε κι αυτό προβλέψει τα πάντα. Όχι μόνο την κατάρρευση του πανδοχείου, αλλά και τον εγκλεισμό μιας ομάδας ευγενών (η καραντίνα), την πολιορκία μιας πόλης (της Βιέννης), τον θανατηφόρο πυρετό και τις δηλητηριώδεις ασθένειες (που έπληξαν αρκετούς ενοίκους), τον θάνατο ενός ηγεμόνα (της Μαρίας Θηρεσίας), τα ταξίδια των πρεσβευτών (οι οποίοι μετέφεραν την είδηση για τη νίκη της Βιέννης). Μόνο μία προφητεία δεν είχε επαληθευτεί ή, μάλλον, τη σάρωσε η δίνη μιας μεγαλύτερης δύναμης. Τα μυστηριώδη οδοφράγματα εμπόδισαν τον «θάνατο των εγκλωβισμένων ευγενών» που προέβλεπε το φυλλάδιο.

Όλα αυτά με βοήθησαν να πάρω μιαν απόφαση ή, μάλλον, να ελευθερωθώ από μια παλιά επιθυμία.

Δεν θέλω πλέον να γίνω εφημεριδογράφος. Και όχι μόνο επειδή φοβάμαι ότι, αντίθετα με τις επιταγές της πίστης, το πεπρωμένο μας καθορίζεται αποκλειστικά από τα άστρα. Για άλλο λόγο έσβησε η παλιά μου φλόγα.

Στις εφημερίδες που έτυχε να διαβάσω μετά την περιπέτεια στο Ντοντσέλο, δεν υπήρχε καμία από τις διδαχές του Άτο. Και δεν μιλάω για τα γεγονότα –ήξερα ότι τα πραγματικά μυστικά των ηγεμόνων και των κρατών δεν έχουν θέση στα φύλλα που πουλιούνται στις γωνιές των δρόμων–, αλλά για εκείνα τα στοιχεία που λείπουν εντελώς απ’ τη γλώσσα των εφημεριδογράφων: το θάρρος της σκέψης, τη δίψα για γνώση, την έντιμη δοκιμασία της ευφυΐας. Δεν θα φτάσω στο σημείο να πω ότι αυτά τα φυλλάδια είναι άχρηστα. Αλλά δεν απευθύνονται σ’ αυτούς που αναζητούν την αλήθεια.

Θα μου ήταν αδύνατον ν’ αλλάξω την κατάσταση με τις φτωχές δυνατότητές μου. Ο άνθρωπος που θα τολμούσε να μιλήσει ανοιχτά για τα μυστικά του Φουκέ και του Κίρχερ, της Μαρίας Θηρεσίας και του Λουδοβίκου ΙΔ΄, του Γουλιέλμου της Οράγγης και του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ θα συλλαμβανόταν αμέσως, θα αλυσοδενόταν και θα σάπιζε για πάντα στο τρελάδικο.

Ο Άτο είχε δίκιο. Το να γνωρίζει την αλήθεια δεν προσφέρει τίποτα στον εφημεριδογράφο. Αντίθετα, αποτελεί το μεγαλύτερο εμπόδιο στην καριέρα του.

Η σιωπή είναι η μόνη σωτηρία όσων γνωρίζουν.

Ωστόσο, αυτό που ποτέ κανένας δεν θα μπορέσει να μου δώσει, αυτό που μου λείπει πάνω απ’ όλα, δεν αποτελείται από λέξεις, αλλά από ήχους. Απ’ τα *Μυστηριώδη οδοφράγματα* (των οποίων δεν κατάφερα δυστυχώς να κρατήσω αντίγραφο) έχω μια ανάμνηση αδύναμη και ελλιπή, δεκάξι χρόνων παλιά.

Έχω φτιάξει ένα είδος μοναχικού παιχνιδιού, μια ευχάριστη πάλη με τη μνήμη μου. Πώς ήταν εκείνο το σημείο, εκείνο το ακόρντο, εκείνη η παράτολμη στροφή;

Όταν το καλοκαιρινό λιοπύρι αδειάζει το κεφάλι μου και κάνει τα γόνατά μου να τρέμουν, κάθομαι στη σκιά της βελανιδιάς που δεσπόζει πάνω απ’ το ταπεινό σπιτάκι μας, στην αγαπημένη καρέκλα του Πομπέο Ντουλτσιμπένι, κλείνω τα μάτια και σιγοψιθυρίζω το ρόντο του Ντεβιζέ. Μια, δυο, τρεις φορές, ξέροντας ότι κάθε απόπειρα το αποδυναμώνει, το μειώνει, το απομακρύνει απ’ την αλήθεια.

Εδώ και μερικούς μήνες έστειλα ένα γράμμα στον Άτο. Δεν είχα τη διεύθυνσή του στο Παρίσι, κι έτσι το έστειλα στις Βερσαλλίες, με την ελπίδα ότι θα του το δώσουν. Στην Αυλή όλοι γνωρίζουν, είμαι βέβαιος, τον περίφημο αβά, τον ευνούχο σύμβουλο του Βασιλιά Ήλιου.

Του εξομολογήθηκα τη βαθιά θλίψη που με βασανίζει επειδή τον εγκατέλειψα χωρίς να του εκφράσω ποτέ την ευγνωμοσύνη και την αφοσίωση που έτρεφα για το άτομό του. Του πρόσφερα τις υπηρεσίες μου, ικετεύοντάς τον να μου κάνει την τιμή να τις δεχτεί, δηλώνοντας ταπεινός και πιστός υπηρέτης του. Τέλος, του ανέφερα ότι είχα γράψει αυτά τα απομνημονεύματα βασιζόμενος στο ημερολόγιο που κρατούσα εκείνη την εποχή, ημερολόγιο του οποίου την ύπαρξη αγνοούσε ο Άτο.

Αλίμονο, δεν μου έχει απαντήσει ακόμη. Αυτός είναι ο λόγος που μια φριχτή υποψία έχει αρχίσει να τρυπώνει στις σκέψεις μου τον τελευταίο καιρό.

Αναρωτιέμαι τι ακριβώς ανέφερε ο Άτο στον Χριστιανικότατο Βασιλιά μόλις επέστρεψε στο Παρίσι. Κατάφερε να αποκρύψει τα βασιλικά μυστικά που είχε ανακαλύψει; Ή μήπως χαμήλωσε τα μάτια, δίνοντας στον βασιλιά να καταλάβει ότι γνώριζε πάρα πολλά;

Έτσι, βλέπω με τα μάτια της φαντασίας μια συμπλοκή σ’ έναν απόμερο δρόμο, μέσα στο σκοτάδι, μια πνιχτή

κραυγή, τα βήματα των δολοφόνων ν’ απομακρύνονται και τον Άτο να κείτεται μέσα στη λάσπη και στο αίμα…

Όμως, δεν παραιτούμαι. Παλεύοντας με τις ονειροπολήσεις μου, εξακολουθώ να ελπίζω. Και περιμένοντας το γράμμα απ’ το Παρίσι, ψιθυρίζω μερικούς στίχους του παλιού δασκάλου του, του εξοχότατου Λουίτζι:

Speranza, al tuo pallore
so che non speri più.
E pur non lasci tu
di lusingarmi il core…

Ελπίδα, απ’ τη χλωμάδα σου
ξέρω ότι δεν ελπίζεις πια.
Κι όμως δεν παύεις ούτε τοσοδά
σε πειρασμό να βάζεις την καρδιά…

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αγαπητέ Αλέξιε,

Φτάσατε επιτέλους στο τέλος του έργου των δύο παλιών μου φίλων. Μένει τώρα να κάνετε το τελευταίο βήμα που θα το φέρει στα χέρια του Άγιου Πατέρα. Καθώς γράφω αυτές τις τελευταίες λέξεις, προσεύχομαι ώστε το Άγιο Πνεύμα να φωτίσει την ανάγνωσή σας και την απόφαση που θα ακολουθήσει.

Σχεδόν σαράντα χρόνια πέρασαν από τότε που έλαβα το χειρόγραφο το οποίο περιγράφει την ιστορία του Ντοντσέλο και του νάνου που εργαζόταν σ' αυτό ως παραγιός. Όπως ήταν φυσικό, η πρώτη μου σκέψη ήταν πως επρόκειτο για αποκύημα φαντασίας. Σίγουρα οι δύο συγγραφείς βασίστηκαν, σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, σ' ένα ιστορικό έγγραφο – στα ανέκδοτα απομνημονεύματα ενός παραγιού που γράφτηκαν το 1699. Επιπλέον, λόγω της διπλής ιδιότητάς μου του ιερέα και του ερευνητή, γνώριζα την ιστορική ακρίβεια των αποσπασμάτων που αναφέρονταν στον αβά Μοράντι και τον Καμπανέλα, στους γιανσενιστές και τους ιησουίτες, στην παλιά Αδελφότητα της Προσευχής και του Θανάτου, καθώς και στο μοναστήρι των Κελεστίνων, που σήμερα έχει χαθεί, αλλά και στις παράξενες δοξασίες που υπήρχαν τον 17ο αιώνα σχετικά με την εξομολόγηση και το ευχέλαιο. Τέλος, αρκετά λεξικολογικά στοιχεία, καθώς και μια κάποια άνεση στη χρήση λατινικών φράσεων, θυμίζουν έντονα τη γλώσσα του 17ου αιώνα.

Πράγματι, τα πρόσωπα αναπαρήγαν σε σημείο υπερβολής τη γλώσσα και την ορολογία των μπαρόκ συγγραμμάτων, χρησιμοποιώντας ακόμα και το πιο στομφώδες ύφος τους.

Αν εξαιρέσουμε αυτές τις λεπτομέρειες, ποια τμήματα αποτελούσαν καρπό μιας ελεύθερης και ζωηρής φαντασίας; Η αμφιβολία ήταν αναπόφευκτη, κυρίως λόγω του τολμηρού και συχνά απίθανου χαρακτήρα της πλοκής, αλλά και εξαιτίας της περιγραφής των δύο κεντρικών ηρώων, οι οποίοι, όπως ήδη ανέφερα, θυμίζουν το παραδοσιακό δίδυμο Σέρλοκ Χολμς και Ουάτσον, για να μην αναφέρω το ζεύγος Πουαρό και Χάστινγκς της Αγκάθα Κρίστι, που κι αυτοί διεξάγουν τις έρευνές τους κατά προτίμηση σε κλειστούς χώρους (τρένα, πλοία, νησιά…).

Από την άλλη πλευρά, και στα απομνημονεύματα του Λαζαρίλο ντε Τόρμες, του 17ου αιώνα, βρίσκουμε ένα ανάλογο δίδυμο, που αποτελείται από έναν δάσκαλο και τον μαθητή του, δηλαδή έναν ηλικιωμένο και έναν νεαρό άντρα. Και τι να πει κανείς για τον Δάντη και τον «αφέντη και δούκα του» Βιργίλιο, που τον καθοδηγεί και τον εκπαιδεύει σε υπόγειες στοές παρόμοιες με αυτές του Ντοντσέλο;

Είχα αρχίσει να πιστεύω ότι βρισκόμουν μπροστά σ’ ένα *Bildungsroman*, όπως θα το χαρακτήριζαν οι ειδικοί της λογοτεχνίας, στις τάξεις των οποίων δεν τολμώ να πω ότι ανήκω, ένα μυθιστόρημα μαθητείας υπό μορφή απομνημονευμάτων. Μήπως δεν είναι αλήθεια ότι ο αφελής παραγιός ενηλικιώνεται στη διάρκεια των νυχτερινών περιπλανήσεών του στις υπόγειες στοές, κάτω απ’ την επιρροή του αβά Μελάνι και της διδασκαλίας του;

Όμως γρήγορα αντιλήφθηκα ότι μια τέτοια θεωρία, οπωσδήποτε προκλητική για το πνεύμα, δεν μπορούσε να απαντήσει στα ακόλουθα ερωτήματα: Ποιος είναι ο

συγγραφέας αυτής της αφήγησης; Οι δύο φίλοι μου, ή ο παραγιός; Ή και οι δύο; Και σε ποιο βαθμό;

Τα παλαιότερα μοντέλα τα οποία εντόπισα ήταν τόσο παρωχημένα, ώστε δεν με βοηθούσαν να φτάσω σε κάποιο συμπέρασμα. Πράγματι, για ποιο λόγο να προσπαθώ ν' ανακαλύψω στον Αρετίνο, ή στο *Δεκαήμερο* του Βοκακίου, την κατάτμηση του έργου σε ημέρες – δύο έργα όπου τα πρόσωπα που βρίσκονται σε απομόνωση εξαιτίας της πανούκλας, όπως τα πρόσωπα του Ντοντσέλο, αφηγούνται τις πιο απίθανες ιστορίες για να περάσουν την ώρα τους; Αυτό το είδος δεν θα μπορούσε να έχει εμπνεύσει τον ανώνυμο παραγιό;

«Τα βιβλία πάντοτε μιλούν για άλλα βιβλία και κάθε ιστορία διηγείται μια ιστορία ήδη γνωστή» κατέληξα επαναλαμβάνοντας τις λέξεις που είπε δεν ξέρω ποιος. Έτσι, εγκατέλειψα αυτού του είδους τις έρευνες.

Αντίθετα, κάποια άλλα στοιχεία έριχναν ακόμα πιο πυκνές σκιές στην αυθεντικότητα της αφήγησης. Πιο συγκεκριμένα, το λογύδριο του Πομπέο Ντουλτσιμπένι κατά των εστεμμένων, τους οποίους κατηγορεί για καιροσκοπισμό και αιμομιξίες, θυμίζει μια πολύ γνωστή ομιλία του Ροβεσπιέρου, στον οποίο κάνουν μνεία οι ίδιοι οι συγγραφείς όταν αφήνουν τον Ντουλτσιμπένι «χωρίς εσώρουχο», δηλαδή «ξεβράκωτο»,[28] στο κρεβάτι του.

Τέλος, υπάρχουν και πολλές υπερβολές, όπως τα ασυνήθιστα πρόσωπα του Ουγκόνιο και του Τσιακόνιο: αρχέτυπα τυμβωρύχων, αυτών των σαρκοβόρων αρπακτικών που λυμαίνονται τις αρχαιότητές μας ακόμα και σήμερα. Τα ονόματά τους, όπως και του Μπαρόνιο και του Γκαλόνιο, προέρχονται από φημισμένους σοφούς και ερευνητές του 17ου αιώνα. Για να μην αναφέρω την

Κλορίντια, πόρνη πολυτελείας που ακούει και ερμηνεύει τα όνειρα του παραγιού, τον οποίο καλεί να ξαπλώσει στο κρεβάτι της, ενώ εκείνη κάθεται στο προσκέφαλό του, θέση που υιοθετούν σήμερα οι ψυχαναλυτές.

Επίσης, η κακόβουλη περιγραφή του πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄ στα μάτια μου αποτελεί μια αδέξια απόπειρα ανατροπής της ιστορικής αλήθειας. Καθώς κατάγομαι κι εγώ, όπως ο πάπας, από το Κόμο, γνωρίζω καλά το πρόσωπο και το έργο του, καθώς και τις κακίες και τις συκοφαντίες που ήδη απ’ την εποχή που ήταν εν ζωή κυκλοφορούσαν για το άτομό του, με προφανή σκοπό την πολιτική προπαγάνδα, και τις οποίες στην ιστορία μας επαναλαμβάνει ο πατήρ Ρομπλέντα. Ωστόσο, όλοι αυτοί οι υπαινιγμοί έχουν διαψευσθεί από τους ιστορικούς και κυρίως απ’ τον Παπαζόλι, ο οποίος, στη δεκαετία του 1950, έγραψε μια λεπτομερέστατη βιογραφία για τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄, που ξεπερνούσε τις τριακόσιες σελίδες, ανατρέποντας όλα αυτά τα ψεύδη. Πολύ νωρίτερα, ο Λούντβιχ Πάστορ, αυτός ο γίγαντας ανάμεσα στους ιστορικούς της Εκκλησίας, είχε διαλύσει πολλές από αυτές τις υποψίες.

Δεν είναι, όμως, η μόνη υπερβολή. Υπάρχει και η ιστορία του υπουργού Φουκέ.

Στην αφήγηση του παραγιού, ο Φουκέ πεθαίνει στο Πανδοχείο του Ντοντσέλο, δηλητηριασμένος απ’ τον Άτο Μελάνι, στις 11 Σεπτεμβρίου 1683. Όμως, ακόμα και στα σχολικά βιβλία διαβάζουμε ότι ο υπουργός πέθανε στη φυλακή του Πινιερόλ το 1680, και όχι στη Ρώμη το 1683! Ορισμένοι ιστορικοί και μυθιστοριογράφοι όντως έχουν διατυπώσει την υπόθεση ότι ο Φουκέ δεν πέθανε στη φυλακή. Έτσι κι αλλιώς, το θέμα είναι πολύ παλιό και πολύ αναμασημένο για να το επαναφέρω εδώ. Ο Βολταίρος, που είχε τη δυνατότητα να συνομιλήσει με μέλη

της οικογένειας του υπουργού, έλεγε πως δεν θα μαθαίναμε ποτέ πώς και πότε ακριβώς πέθανε. Αλλά μου φαίνεται υπερβολικά τολμηρό να ισχυριστώ, όπως αναφέρεται στο έργο των δυο φίλων μου, ότι ο Φουκέ πέθανε σ’ ένα πανδοχείο της Ρώμης, δολοφονημένος κατά διαταγή του Λουδοβίκου ΙΔ΄.

Είχα εντοπίσει μια ανακρίβεια ή, μάλλον, μια πραγματική παραποίηση της Ιστορίας. Και ετοιμαζόμουν να πετάξω το μυθιστόρημα στα σκουπίδια, αφού είχα την αδιάσειστη απόδειξη ότι ήταν πλαστό. Ωστόσο, πολύ γρήγορα ανακάλυψα ότι τα πράγματα δεν ήταν τόσο απλά.

Όλα άρχισαν να καταρρέουν όταν αποφάσισα να μελετήσω σε βάθος την προσωπικότητα του Φουκέ. Εδώ και αιώνες, τα ιστορικά βιβλία τον εμφανίζουν ως πρότυπο κλέφτη και διεφθαρμένου υπουργού, ενώ ο Κολμπέρ παρουσιάζεται ως υπόδειγμα κρατικού λειτουργού. Αντίθετα, σύμφωνα με τον Άτο Μελάνι, ο έντιμος Φουκέ υπήρξε αθώο θύμα του φθόνου και του μίσους του μέτριου Κολμπέρ. Στην αρχή, αυτή η εκπληκτική ανατροπή μού φάνηκε αποκύημα φαντασίας, πόσο μάλλον που ανακάλυψα στο κείμενο τον απόηχο του μυθιστορήματος που είχε γράψει για τον Φουκέ ο Πολ Μοράν. Πολύ γρήγορα, ωστόσο, αναγκάστηκα ν’ αλλάξω γνώμη. Βρήκα σε μια βιβλιοθήκη το δοκίμιο ενός Γάλλου ιστορικού, του Ντανιέλ Ντεσέρ, ο οποίος πριν από περίπου εξήντα χρόνια ύψωσε τη φωνή του για να αποδώσει στον Φουκέ τη χαμένη τιμή του και να ξεσκεπάσει τις μικροπρέπειες και τις συνωμοσίες του Κολμπέρ. Στο εκπληκτικό έργο του, ο Ντεσέρ αναφέρει κατά λέξη (αποδεικνύοντας με αδιαμφισβήτητο τρόπο) όλα όσα λέει ο Άτο στον παραγιό υπέρ του υπουργού.

Δυστυχώς, όπως συμβαίνει συχνά σε όσους επαναφέρουν στο προσκήνιο παλιές ιστορίες, το πολύτιμο έργο του Ντεσέρ καταδικάστηκε στη λήθη απ’ την κοινότητα των ιστορικών, τους οποίους ο Ντεσέρ είχε κατηγορήσει για οκνηρία και άγνοια. Ωστόσο, το γεγονός ότι κανένας ιστορικός δεν είχε την τόλμη να διαψεύσει αυτή τη σημαντική μελέτη παραμένει άκρως αποκαλυπτικό.

Έτσι, η δραματική ιστορία του Φουκέ όπως την αφηγήθηκε ο αβάς Μελάνι δεν έχει σχέση με λογοτεχνικά τεχνάσματα. Και δεν είναι μόνον αυτό. Συνεχίζοντας τις μελέτες μου στη βιβλιοθήκη, ανακάλυψα ότι ο Κίρχερ και ο Φουκέ, των οποίων η σχέση δεν είχε πλήρως αποδειχθεί, θα μπορούσαν να γνωρίζονται, αφού ο ιησουίτης ενδιαφερόταν ειλικρινά για τις μούμιες του υπουργού, πράγμα που αναφέρει και ο Ανατόλ Φρανς στο βιβλίο του για τον Φουκέ, ενώ εν μέρει το επιβεβαιώνουν και τα έργα του Κίρχερ.

Επίσης, η μυστηριώδης ιστορία της απομόνωσης του Φουκέ στο Πινιερόλ, την οποία διερεύνησα εξονυχιστικά, είναι αυθεντική από την αρχή ως το τέλος. Φαίνεται ότι ο Βασιλιάς Ήλιος φυλάκισε τον υπουργό επειδή φοβόταν αυτά που γνώριζε. Το γιατί δεν μαθεύτηκε ποτέ. Ο κόμης του Λοζούν, ένα πρόσωπο αμφιλεγόμενο που πέρασε δέκα χρόνια στην ίδια φυλακή με τον Φουκέ και αποφυλακίστηκε αμέσως μετά την εξαφάνιση του υπουργού, περιγράφεται και αυτός με απόλυτη πιστότητα.

Επομένως, υπήρχαν αναφορές στην ιστορική πραγματικότητα οι οποίες ήταν βάσιμες και τεκμηριωμένες.

Μου ήταν, λοιπόν, αδύνατον να μην συνεχίσω τις έρευνές μου στη βιβλιοθήκη, με την ελπίδα να ανακαλύψω κάποιο

χονδροειδές λάθος που θα μου επέτρεπε να αποδείξω το αβάσιμο του χειρογράφου των φίλων μου και να κλείσω γρήγορα το θέμα. Ομολογώ ότι φοβόμουν.

Δυστυχώς, οι κρυφές ανησυχίες μου επιβεβαιώθηκαν. Με εκπληκτική ταχύτητα, οι περιγραφές της Ρώμης, η επιβολή της καραντίνας, όλες οι θεωρίες που αφορούσαν την πανώλη, και κυρίως τις επιδημίες του Λονδίνου και της Ρώμης, τα φάρμακα του Κριστοφάνο και οι συνταγές του παραγιού ξεπήδησαν από λεξικά, εγκυκλοπαίδειες και εγχειρίδια της εποχής και παρήλασαν μπροστά στα μάτια μου. Το ίδιο συνέβη και με την περίπτωση του Λουδοβίκου ΙΔ΄ και της Μαρίας Θηρεσίας, των Ενετών υαλουργών, των αινιγμάτων του Τιρακόρντα, της διάταξης των στοών που διέτρεχαν το υπέδαφος της Ρώμης.

Η φλογερή ράβδος, η ερμηνεία των ονείρων, η αριθμολογία, η αστρολογία, το *μαμακόκα* (δηλαδή, η κοκαΐνη) πέρασαν κι αυτά από μπροστά μου. Το ίδιο και η πολιορκία και η μάχη της Βιέννης, η τεχνική των χαρακωμάτων που εφάρμοζαν οι Γάλλοι στις πολιορκίες και που υιοθέτησαν μυστηριωδώς και οι Τούρκοι, τα ακατανόητα λάθη στρατηγικής των απίστων, που καθόρισαν την τρομερή ήττα τους.

Στη βιβλιοθήκη Καζανατένσε της Ρώμης, μπροστά σ’ ένα αντίγραφο της σελίδας της Βίβλου που είχε τυπώσει ο Κομάρεκ, αναγκάστηκα να σηκώσω τα χέρια ψηλά. Όλα όσα είχα διαβάσει, ακόμα και οι πιο ασήμαντες λεπτομέρειες, αποδεικνύονταν πέρα για πέρα αληθινά.

Με βαριά καρδιά, υποχρεώθηκα να συνεχίσω τις έρευνες. Αντί για ψεύδη, έβρισκα συνθήκες και γεγονότα απόλυτα τεκμηριωμένα. Άρχιζα να αισθάνομαι ότι είχα πιαστεί σε μια έξυπνη παγίδα, στα γρανάζια μιας μοχθηρής μηχανής,

στον ιστό μιας αράχνης στον οποίο μπερδεύεται κανείς όλο και περισσότερο όσο προσπαθεί να βγει.

Αποφάσισα, λοιπόν, να μελετήσω τις θεωρίες του Κίρχερ. Γνώριζα ήδη τη ζωή και τα κείμενά του, αλλά δεν είχα ακούσει ποτέ να γίνεται λόγος για το *secretum pestis*, ούτε για το υποτιθέμενο *secretum vitae* που ήταν ικανό ν' απομακρύνει την πανώλη, κι ακόμα λιγότερο για το ρόντο στο οποίο είχε κρυπτογραφηθεί το μυστικό. Βέβαια, είχα διαβάσει, όπως ο πατήρ Ρομπλέντα, το *Magnes, sive de arte magnetica* του Κίρχερ, στο οποίο ο ιησουίτης υποστηρίζει τη θεραπευτική δύναμη της μουσικής και προτείνει τη χρήση μιας μελωδίας που είχε συνθέσει ο ίδιος για τη θεραπεία των τσιμπημάτων της ταραντούλας. Γνώριζα, επίσης, ότι ο Κίρχερ κατηγορήθηκε αργότερα για τσαρλατανισμό. Στην πραγματεία του σχετικά με την πανώλη, για παράδειγμα, ισχυριζόταν ότι είχε παρατηρήσει στο μικροσκόπιο τα βακτηρίδια της ασθένειας. Όμως, την εποχή του Κίρχερ, λένε σήμερα οι ιστορικοί, δεν υπήρχαν αρκετά ισχυροί φακοί. Όλα αυτά, λοιπόν, τα είχε φανταστεί;

Αν ήταν έτσι, έπρεπε να συγκεντρώσω τις απαραίτητες αποδείξεις. Και πρώτα απ' όλα, φρόντισα να ενημερωθώ καλύτερα για την ιστορική ασθένεια την οποία αποκαλούμε πανώλη. Πρόκειται για τη βουβωνική πανώλη, που προκαλείται απ' το γένος ζωυφίων *Yersinia pestis*, το οποίο μεταδίδεται απ' τις ψείρες στους αρουραίους και από τους αρουραίους στον άνθρωπο. Καμία σχέση με τις διάφορες ζωικές πανούκλες, ή με τη λεγόμενη πνευμονική πανώλη, που πλήττει από καιρού εις καιρόν τον Τρίτο Κόσμο.

Με έκπληξη έμαθα, λοιπόν, ότι η βουβωνική πανώλη έχει εξαφανιστεί εδώ και αιώνες και κανένας δεν γνωρίζει την

αιτία της εξαφάνισής της.

Άθελά μου χαμογέλασα όταν ανακάλυψα ότι εξαφανίστηκε από την Ευρώπη (και πρώτα απ' την Ιταλία) στο τέλος του 17ου και στις αρχές του 18ου αιώνα, δηλαδή την εποχή που διαδραματίστηκαν τα γεγονότα του Ντοντσέλο. Το περίμενα.

Υπάρχουν πολλές θεωρίες σχετικά με αυτή τη μυστηριώδη εξαφάνιση, αλλά καμία οριστική. Σύμφωνα με ορισμένες από αυτές, οφείλεται στα όλο και πιο αποτελεσματικά μέτρα υγιεινής τα οποία λαμβάνονταν με το πέρασμα των αιώνων. Σύμφωνα με άλλες, πρέπει να ευχαριστούμε τον *rattus norvegicus* (τον καφέ αρουραίο), ο οποίος, μόλις εγκαταστάθηκε στην Ευρώπη, αντικατέστησε τον *rattus rattus* (τον μαύρο αρουραίο), του οποίου το τρίχωμα φιλοξενεί τη *xenopsilla cheopis*, την ψείρα που φέρει τον βάκιλο της πανούκλας. Άλλες πάλι αποδίδουν την εξαφάνισή της στις νέες κατασκευές των κτιρίων με τούβλα και κεραμίδια, και όχι με ξύλα και άχυρο, ή στην απομάκρυνση των χώρων φύλαξης σιτηρών από τα σπίτια, πράγμα που απέκλεισε τους αρουραίους απ' τις κατοικίες. Τέλος, ορισμένες θεωρίες επιμένουν στον ρόλο που έπαιξε η ψευτο-φυματίωση, μια ασήμαντη ασθένεια που δημιουργεί αντισώματα κατά της βουβωνικής πανώλης.

Απ' όλες αυτές τις ακαδημαϊκές συζητήσεις, εξάγεται ένα και μόνο συμπέρασμα: μεταξύ 17ου και 18ου αιώνα, η Ευρώπη απελευθερώθηκε απ' την πιο παλιά της μάστιγα, όπως ακριβώς το υποσχόταν ο Κίρχερ.

Οι συμπτώσεις πλήθαιναν ανησυχητικά, όταν ξανασκέφτηκα το αίνιγμα των *Μυστηριωδών οδοφραγμάτων*, του ρόντο που φαίνεται ότι κρύβει το *secretum vitae*, όπως η ταραντέλα του Κίρχερ εμπεριέχει το αντίδοτο για το τσίμπημα της ταραντούλας. Σ' αυτό το

σημείο, ο Θεός ας με συγχωρέσει, ένιωσα την κρυφή ικανοποίηση ότι επιτέλους ανακάλυψα ένα σημαντικό ιστορικό λάθος.

Ήταν αρκετό να ξεφυλλίσω ένα οποιοδήποτε λεξικό μουσικολογίας για να μάθω ότι τα *Μυστηριώδη οδοφράγματα* δεν είναι έργο του παραγνωρισμένου κιθαριστή και συνθέτη Φραντσέσκο Κορμπέτα, όπως αναφέρουν οι δυο φίλοι μου στην αφήγησή τους, αλλά του Φρανσουά Κουπερέν, του διάσημου Γάλλου συνθέτη και κλειδοκυμβαλιστή, που γεννήθηκε το 1668 και πέθανε το 1733. Αυτό το ρόντο είναι απ' την πρώτη συλλογή του με *Συνθέσεις για κλειδοκύμβαλο*, επομένως προορίζεται να παίζεται σε κλειδοκύμβαλο και όχι σε κιθάρα. Όμως, το κυριότερο είναι ότι δημοσιεύτηκε πρώτη φορά το 1713, δηλαδή τριάντα χρόνια μετά τα γεγονότα που υποτίθεται ότι διαδραματίστηκαν στο Ντοντσέλο. Ο αναχρονισμός που είχαν διαπράξει οι δύο νεαροί συγγραφείς ήταν τόσο σοβαρός, ώστε στερούσε από το έργο τους όχι μόνο την αξιοπιστία του, αλλά και κάθε αληθοφάνεια.

Αφού ανακάλυψα μια τόσο σημαντική όσο και απροσδόκητη ανακρίβεια, μου φάνηκε σωστό ν' απορρίψω και όλο το υπόλοιπο έργο. Ένα κείμενο που περιέχει ένα τόσο χονδροειδές λάθος σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να απειλήσει την τιμή και το ένδοξο όνομα του Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Για κάποιο διάστημα, τις ώρες της βραδινής ξεκούρασης, ξεφύλλιζα το χειρόγραφο στρέφοντας τη σκέψη μου περισσότερο στους δύο συγγραφείς και λιγότερο στο περιεχόμενό του. Αυτή η ανησυχητική αφήγηση, που ήταν γεμάτη δηλητηριώδη σχόλια σε βάρος ενός πάπα με τον οποίο είχαμε τις ίδιες ρίζες, είχε το ύφος μιας ανοιχτής πρόκλησης – ή μάλλον κοροϊδίας. Η φυσική εχθρότητα και

η δυσπιστία που (το ομολογώ) ανέκαθεν έτρεφα για τους δημοσιογράφους τελικά επικράτησαν στη σκέψη μου.

Πέρασαν πολλά χρόνια. Σχεδόν ξέχασα τους δυο παλιούς μου φίλους και μαζί τους και το χειρόγραφο, που έμεινε θαμμένο σε μια αποθήκη. Από υπερβάλλοντα ζήλο και σύνεση, θέλησα να το κρατήσω μακριά από ξένα μάτια, που κινδύνευαν να το διαβάσουν χωρίς να διαθέτουν το απαραίτητο αντίδοτο.

Δεν μπορούσα να ξέρω τότε πόσο φρόνιμη θα αποδεικνυόταν αυτή η προφύλαξη.

Όταν πληροφορήθηκα, πριν από τρία χρόνια, ότι η Αγιότητά Του επιθυμούσε να ξανανοίξει την υπόθεση της ανακήρυξης σε άγιο του πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄, είχα ξεχάσει εντελώς πού είχαν παραπέσει τα κιτρινισμένα φύλλα. Όμως πολύ σύντομα εκείνα χτύπησαν ξανά την πόρτα μου.

Συνέβη στο Κόμο, ένα υγρό απόγευμα του Νοεμβρίου. Για να ικανοποιήσω τις πιεστικές παρακλήσεις κάποιων φίλων, παρευρέθηκα σ’ ένα κονσέρτο, το οποίο διοργάνωσε ένας μουσικός όμιλος της επισκοπής μου. Στο τέλος του πρώτου μέρους, κάθισε στο πιάνο ο ανιψιός ενός απ’ τους παλιούς συμμαθητές μου. Καθώς είχα περάσει μια πολύ κουραστική μέρα, μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχα δώσει ιδιαίτερη προσοχή στο κονσέρτο. Όμως, ξαφνικά, ένα ρεφρέν περίεργο και απερίγραπτο με μάγεψε όσο καμία άλλη μουσική μέχρι τότε. Ήταν ένας χορός μπαρόκ, του οποίου οι συγχορδίες και τα ονειροπόλα γυρίσματα αμφιταλαντεύονταν μεταξύ Σκαρλάτι και Ντεμπισί, μεταξύ Φρανκ και Ραμό. Ήμουν πάντα παθιασμένος λάτρης της καλής μουσικής και διαθέτω μια σημαντική συλλογή δίσκων. Αν, όμως, με ρωτούσαν από ποιον αιώνα

ξεπηδούσαν αυτές οι έξω απ’ τον χρόνο νότες, δεν θα ήμουν σε θέση ν’ απαντήσω.

Περίμενα να τελειώσει το κομμάτι για να κοιτάξω το πρόγραμμα και να διαβάσω τον τίτλο: *Μυστηριώδη οδοφράγματα*.

Ούτε αυτή τη φορά η αφήγηση του παραγιού έλεγε ψέματα. Η συγκεκριμένη μουσική είχε την ανεξήγητη δύναμη να μαγεύει, να αναστατώνει, να αιχμαλωτίζει την καρδιά και το πνεύμα. Από τότε έμεινε ανεξίτηλα χαραγμένη στη μνήμη μου. Δεν ήταν παράξενο, λοιπόν, που ο παραγιός είχε μαγευτεί τόσο πολύ, ώστε χρόνια αργότερα προσπαθούσε να σιγοψιθυρίσει το ρεφρέν. Το μυστήριο του *secretum vitae* κρυβόταν μέσα σ’ ένα άλλο μυστήριο.

Αν και το γεγονός αυτό δεν ήταν αρκετό για να αποδείξει ότι και όλα τα υπόλοιπα ανταποκρίνονταν στην αλήθεια, στάθηκε αδύνατον να μην υποκύψω στον πειρασμό να φτάσω ως το τέλος.

Την επομένη το πρωί αγόρασα μια πανάκριβη συλλογή που περιείχε όλα τις *Συνθέσεις για κλειδοκύμβαλο* του Κουπερέν. Τις άκουσα ξανά και ξανά με τη μεγαλύτερη προσοχή, μέχρι που μια βεβαιότητα γεννήθηκε μέσα μου. Δεν έμοιαζαν σε τίποτα με τα *Μυστηριώδη οδοφράγματα*. Συμβουλεύτηκα λεξικά, διάβασα μονογραφίες. Οι λίγες κριτικές που υπήρχαν συμφωνούσαν σ’ ένα σημείο: ο Κουπερέν δεν είχε συνθέσει κανένα άλλο κομμάτι τέτοιας αξίας. Οι χοροί και οι σουίτες του Κουπερέν έχουν πάντα έναν τίτλο περιγραφικό – *Αισθήματα*, *Κατάθλιψη*, *Πονεμένη ψυχή*, *Φιλήδονος*, και άλλα παρόμοια. Ορισμένοι τίτλοι, όπως *Η Ραφαέλα*, *Η Αγγελική*, *Η Μυλαίδη* ή *Η Πυργοδέσποινα* αφορούσαν πολύ γνωστές κυρίες της Αυλής, με τις οποίες οι σύγχρονοί τους διασκέδαζαν προσπαθώντας να μαντέψουν την ταυτότητά τους.

Αντίθετα, δεν υπήρχε καμία εξήγηση για τα *Μυστηριώδη οδοφράγματα*. Ένας μουσικολόγος χαρακτήριζε το κομμάτι «πραγματικά μυστηριώδες».

Όλα έτειναν, λοιπόν, στο γεγονός ότι άλλος ήταν ο συνθέτης αυτού του κομματιού. Ποιος, όμως; Γεμάτα τολμηρές δυσαρμονίες και σπαρακτικές αρμονίες, τα *Οδοφράγματα* δεν έχουν καμία σχέση με το λιτό ύφος του Κουπερέν. Οι τέσσερις φωνές της πολυφωνίας χάνονται μέσα σ’ ένα έξυπνο παιχνίδι απόηχων, προηχήσεων και καθυστερήσεων, στον ευαίσθητο μηχανισμό ενός αρπίσματος. Είναι το ύφος μπριζέ, το οποίο αυτοί που παίζουν κλειδοκύμβαλο αντέγραψαν από εκείνους που παίζουν λαούτο. Και το λαούτο είναι ο πιο κοντινός συγγενής της κιθάρας…

Άρχισα, λοιπόν, να δέχομαι την υπόθεση σύμφωνα με την οποία τα *Μυστηριώδη οδοφράγματα* τα είχε όντως συνθέσει ο Κορμπέτα, όπως ανέφερε ο παραγιός. Γιατί, όμως, ο Κουπερέν τα δημοσίευσε με το όνομά του; Και πώς είχαν φτάσει στα χέρια του;

Σύμφωνα με το χειρόγραφο, ο συνθέτης του ρόντο δεν ήταν άλλος απ’ τον σκοτεινό Ιταλό συνθέτη Φραντσέσκο Κορμπέτα, γεγονός που ήταν πραγματική ανακάλυψη, αφού κανένας μουσικολόγος δεν είχε σκεφτεί ποτέ μια τέτοια σύνδεση. Υπήρχε, ωστόσο, ένα προηγούμενο. Ορισμένες συνθέσεις του είχαν γίνει αντικείμενο έντονων διενέξεων ως προς την πατρότητά τους, από την εποχή που ήταν εν ζωή. Ο Κορμπέτα, μάλιστα, κατηγόρησε έναν μαθητή του, λέγοντας ότι του είχε κλέψει μελωδίες τις οποίες στη συνέχεια δημοσίευσε με το όνομά του.

Ήταν εύκολο να επαληθεύσω το γεγονός ότι ο Κορμπέτα όντως υπήρξε δάσκαλος και φίλος του Ντεβιζέ. Είναι, λοιπόν, πιθανόν να αντάλλασσαν παρτιτούρες. Εκείνη την

εποχή η έντυπη μουσική ήταν σπάνια και οι μουσικοί αντέγραφαν οι ίδιοι τα κομμάτια που τους ενδιέφεραν.

Όταν ο Κορμπέτα πέθανε το 1681, ο Ρομπέρ Ντεβιζέ (ή Ντε Βιζέ, σύμφωνα με τη σύγχρονη γραφή) έχαιρε μεγάλης εκτίμησης ως βιρτουόζος και δάσκαλος κιθάρας, λαούτου και θεωρίας της μουσικής. Ο ίδιος ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ τον καλούσε σχεδόν κάθε βράδυ. Ο Ντεβιζέ σύχναζε στα καλύτερα σαλόνια της Αυλής. Έπαιζε ντουέτο με άλλους διάσημους μουσικούς και –τι σύμπτωση!– με τον κλειδοκυμβαλιστή Φρανσουά Κουπερέν.

Επομένως, ο Ντεβιζέ και ο Κουπερέν όχι μόνο γνωρίζονταν, αλλά και έπαιζαν μαζί. Αντάλλασσαν συγχαρητήρια, γνώμες, συμβουλές, ίσως και κάποιες εκμυστηρεύσεις. Γνωρίζουμε ότι στον Ντεβιζέ άρεσε να εκτελεί στην κιθάρα του τις συνθέσεις του Κουπερέν (ορισμένες εκτελέσεις έχουν φτάσει ως τις μέρες μας). Κατά συνέπεια, είναι πιθανόν και ο Κουπερέν να έπαιζε στο κλυδοκύμβαλό του τις σουίτες για κιθάρα του φίλου του. Προφανώς, τετράδια και παρτιτούρες περνούσαν απ’ τα χέρια του ενός στα χέρια του άλλου. Μπορεί, λοιπόν, ένα βράδυ που ο Ντεβιζέ είχε απορροφηθεί απ’ τα νάζια κάποιας κυρίας της Αυλής, ο Κουπερέν να πήρε απ’ τα χαρτιά του φίλου του αυτό το ρόντο με τον παράξενο τίτλο, θεωρώντας ότι θα του το επέστρεφε την επομένη.

Σπρωγμένος από αυτή την ουράνια μουσική και το μυστήριο που υψωνόταν μπροστά στα μάτια μου, ξαναδιάβασα λαίμαργα το χειρόγραφο των φίλων μου, σημειώνοντας σχολαστικά σ’ ένα τετράδιο τα αποσπάσματα και τις συνθήκες που έχρηζαν επιβεβαίωσης. Ήταν ο μόνος τρόπος, το ήξερα, να διώξω για πάντα απ’ την ψυχή μου τη σκιά της αμφιβολίας. Και αναρωτιόμουν

αν τελικά αυτή η παράξενη ιστορία ήταν μια έξυπνη επινόηση που διέδιδε ψεύδη νοθεύοντας την αλήθεια.

Το αποτέλεσμα των ερευνών μου, που κράτησαν τρία ολόκληρα χρόνια, παρουσιάζεται αναλυτικά στις σελίδες που ετοιμάζεστε να διαβάσετε. Σε περίπτωση που θα επιθυμούσατε να κάνετε χρήση των στοιχείων, σας επισημαίνω ότι έχω κρατήσει φωτοτυπίες από όλα τα έγγραφα και τα βιβλία τα οποία αναφέρω.

Ένα αίνιγμα με βασάνιζε περισσότερο απ' όλα τα άλλα, καθώς θα μπορούσε να μετατρέψει σε καταστροφή την αναγόρευση σε άγιο του Ιννοκέντιου Οντεσκάλκι. Ήταν το μεγάλο μυστικό του Ντουλτσιμπένι, η πηγή της δυστυχίας του και το κίνητρο των δολοπλοκιών του. Ο Ιννοκέντιος υπήρξε πράγματι συνένοχος του Γουλιέλμου της Οράγγης;

Δυστυχώς, ο παραγιός αναφέρει αυτό το θέμα μόνο στις τελευταίες σελίδες, όταν λύνει το αίνιγμα του Ντουλτσιμπένι. Και οι δύο φίλοι μου δεν έκριναν απαραίτητο να εμπλουτίσουν την ιστορία τους με περισσότερα στοιχεία. Γιατί, αναρωτιόμουν απογοητευμένος, δύο τόσο περίεργοι δημοσιογράφοι δεν μπήκαν στον πειρασμό να το κάνουν; Ίσως, υπέθετα γεμάτος ελπίδα, επειδή δεν είχαν βρει κανένα στοιχείο εναντίον του μεγάλου Οντεσκάλκι.

Παρ' όλα αυτά, ήταν καθήκον μου να αφαιρέσω κάθε ίχνος σκιάς και συκοφαντίας από την εικόνα του πάπα. Ξαναδιάβασα, λοιπόν, τις αποκαλύψεις του Πομπέο Ντουλτσιμπένι στον παραγιό, που βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Ο Γουλιέλμος είχε βάλει εγγύηση την προσωπική του περιουσία για τα χρέη του στον πάπα, όπως είπε ο γιανσενιστής. Πού, όμως, βρίσκονταν τα φέουδά του; Συνειδητοποίησα πως δεν είχα ιδέα. Στην Ολλανδία, ίσως;

Αγόρασα έναν άτλαντα. Μεγάλη υπήρξε η έκπληξή μου όταν τελικά κατάφερα να οροθετήσω την Οράγγη:

Το πριγκιπάτο της Οράγγης βρισκόταν στον νότο της Γαλλίας, στην καρδιά της διπλωματικής αποστολής της Αβινιόν. Η οποία δεν ήταν άλλη απ’ το κράτος της Εκκλησίας. Πράγματι, απ’ τον Μεσαίωνα η Αβινιόν ανήκε στην παποσύνη. Και η διπλωματική αποστολή της Αβινιόν βρισκόταν στην καρδιά της Γαλλίας! Παράξενη κατάσταση. Το πριγκιπάτο της Οράγγης περιβαλλόταν απ’ τον καθολικό εχθρό του, ο οποίος περιβαλλόταν με τη σειρά του από έναν άλλον εχθρό, τον Λουδοβίκο ΙΔ΄, μεγάλο αντίπαλο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Στην Αβινιόν, λοιπόν. Εκεί έπρεπε να ψάξω. Ή, καλύτερα, να συμβουλευτώ τα έγγραφα που την αφορούσαν. Κατόρθωσα να πάρω μια ειδική άδεια για να επισκεφτώ τα μυστικά αρχεία του Βατικανού, όπου πέρασα πολλές εβδομάδες. Γνώριζα ήδη αυτά που χρειαζόμουν – τη διπλωματική και διοικητική αλληλογραφία της γραφειοκρατίας του Βατικανού μεταξύ Ρώμης και Αβινιόν. Πέρασα από κόσκινο σωρούς επιστολών, ελπίζοντας να ανακαλύψω αναφορές στην Οράγγη, στον Γουλιέλμο, σε δάνεια. Ετοιμαζόμουν να εγκαταλείψω την προσπάθεια, όταν βρήκα σε μια δέσμη γραμμάτων χωρίς ιδιαίτερο

ενδιαφέρον τρία μικρά φυλλάδια των τεσσάρων σελίδων το καθένα. Χρονολογούνταν απ’ το τέλος του 1689, λίγους μήνες μετά τον θάνατο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Ο νέος πάπας Αλέξανδρος Η΄ Οτομπόνι μόλις είχε ανέβει στον θρόνο της Αγίας Έδρας. Δυστυχώς, η ανάγνωση αυτών των φυλλαδίων είναι προσιτή μόνο στους μυημένους.

22 76 18 11 97 46 98 64 48 36
71 37 81 18 73 67 14 38 69
2610 48 46 31 22 14 76
39 0 71 48 76 98 13 48 76
39 37 71 44 22 41 67 14
0 22 34 13 83 78 89 5
77 44 0 64 0 39 93 14 11
48 97 84 34 48 11 76 0
2499 0 55 0 71 11 37 18 16
34 73 93 39 0 29 22 76 18
22 97 97 37 98 38 2575
5 36 14 34 0 76 13 84 18
79 69 2347 94 18 22 19
19 14 78 2316 97 48 94
36 34 37 14 18 71 71 73
18 22 97 46 39 37 46
88 48 71 19 34 37 76 16 37
19 0 98 46 18 13 13 48 39
93 0 34 94 20 97 14 77 76
37 14 38 69 2610 555
48 2336 0 55 64 0 16
37 71 73 39 0 16 44 48 16
39 14 19 14 18 81 0 34 31
22 18 16 73 34 48 79 71…

Και πάει λέγοντας, επί δώδεκα σελίδες. Συνολικά, ογδόντα στήλες ολόιδιες με αυτήν που αντέγραψα εδώ. Ήταν ένα κωδικοποιημένο γράμμα, που στην αρχή ήμουν σίγουρος ότι δεν θα μπορούσα να το καταλάβω.

Ευτυχώς, ο κώδικας που χρησιμοποιήθηκε ήταν ίδιος με αυτόν που χρησιμοποιούσε η γραμματεία του κράτους του Βατικανού εκείνη την εποχή. Συνέκρινα, λοιπόν, αυτό το γράμμα με τις επιστολές που είχαν ήδη αποκωδικοποιηθεί και κατέληξα σε μια πρώτη εκδοχή:

ΕΝΑΣΠΟΛΥΠΙΣΤΟΣΥΠΗΚΟΟΣΤΗΣΑΓΙΑΣΕΔΡΑΣΚΑΙΠ
ΟΛΥΕΥΦΥΗΣΕΥΓΕΝΗΣΤΗΣΑΒΙΝΙΟΝΜΟΥΠΑΡΕΔΩΣΕ
ΜΙΑΕΠΙΣΤΟΛΗΤΗΝΟΠΟΙΑΤΟΥΕΙΧΕΣΤΕΙΛΕΙΕΝΑΣΥΠ
ΗΚΟΟΣΤΟΥΠΡΙΓΚΙΠΑΤΗΣΟΡΑΓΓΗΣ…

Χρειάστηκα δυο μέρες δουλειά για να καταλήξω σε μια σωστή και αναγνώσιμη εκδοχή αυτού του κειμένου, αν και στάθηκε αδύνατον να αποκωδικοποιήσω ορισμένους όρους, που όμως –ευτυχώς– δεν ήταν απαραίτητοι για την κατανόηση της επιστολής. Ήταν ένα γράμμα του εξοχότατου Τσέντσι, πρεσβευτή του πάπα στην Αβινιόν, ο οποίος έγραφε στη Ρώμη για να αναφέρει μια παράξενη συναλλαγή:

Ένας πολύ πιστός υπήκοος της Αγίας Έδρας και πολύ ευφυής ευγενής της Αβινιόν μού παρέδωσε μια επιστολή την οποία του είχε στείλει ένας υπήκοος του πρίγκιπα της Οράγγης και η οποία εξέφραζε τη σφοδρή επιθυμία των υπηκόων του πριγκιπάτου να τεθούν υπό την κυριαρχία της Αγίας Έδρας…

Εφόσον μου μιλάει για μια τέτοια υπόθεση, θα ακούσω προσεκτικά και θα μεταφέρω ό,τι μου πει, και δεν θα δεχθώ, ούτε θ' απορρίψω το 2657. Φαίνεται ότι δεν

πρέπει ν' αμφιβάλλουμε για τη συγκατάθεση των κατοίκων της Οράγγης...

Το υπουργείο μου με υποχρέωσε να γνωστοποιήσω ό,τι γνωρίζω γι' αυτή την ιδιαίτερα σημαντική υπόθεση. Το συνημμένο φύλλο περιέχει ένα αντίγραφο της παραπάνω επιστολής, η οποία απευθύνεται στον κύριο Σαλβατόρε, πάρεδρο του Δικαστηρίου της Αβινιόν, από τον κύριο Μποκαστέλ, ευγενή της Κουρτεζόν...

Να τι είχε συμβεί: Ο κύριος Μποκαστέλ, ευγενής της μικρής πόλης Κουρτεζόν, υπήκοος του πρίγκιπα της Οράγγης, ήρθε πρώτα σε επαφή με έναν ιερέα της Αβινιόν, τον κύριο Πάολο ντι Σαλβατόρε, πάρεδρο του Δικαστηρίου της Αβινιόν, και κατόπιν με τον πρεσβευτή Τσέντσι. Ο Μποκαστέλ υπέβαλε μια παράξενη πρόταση. Το πριγκιπάτο της Οράγγης προσφερόταν στην παποσύνη. Ήμουν ενεός. Πώς ήταν δυνατόν οι υπήκοοι του Γουλιέλμου της Οράγγης, που στην πλειονότητά τους ήταν προτεστάντες, να επιθυμούσαν να προσκυνήσουν τον πάπα; Και πώς μπορούσαν να είναι σίγουροι ότι ο Γουλιέλμος θα το επέτρεπε;

Ξεφυλλίζοντας πιο προσεκτικά την αλληλογραφία μεταξύ Ρώμης και Αβινιόν, βρήκα τις επιστολές που είχαν ανταλλάξει ο Τσέντσι και η γραμματεία του κράτους του Βατικανού, και πιο συγκεκριμένα την αρχική επιστολή του Μποκαστέλ στον Σαλβατόρε. Τα κωδικοποιημένα κείμενα συνοδεύονταν όλα από την αποκρυπτογραφημένη εκδοχή τους. Παρατήρησα με έκπληξη ότι μόνο το πρώτο και πιο σημαντικό γράμμα, εκείνο που μετέφρασα εγώ, δεν είχε αποκρυπτογραφηθεί. Θα 'λεγε κανείς ότι το πρωτότυπο είχε εξαιρεθεί εξαιτίας της εξαιρετικής σοβαρότητας του περιεχομένου του... Επιπλέον, το γράμμα δεν βρισκόταν

εκεί όπου θα έπρεπε, αλλά πολύ πιο μακριά από τη δέσμη με τις υπόλοιπες επιστολές.

Παρά τις δυσκολίες αυτής της επιχείρησης, κατάφερα να ανασυνθέσω μια εκπληκτική ιστορία, την οποία κανένας ιστορικός δεν τόλμησε ποτέ ν’ αποκαλύψει.

Οι λόγοι για τους οποίους οι υπήκοοι της Οράγγης είχαν θελήσει να τεθούν κάτω απ’ τη σημαία του πάπα ήταν απλοί όσο και συγκλονιστικοί. Ο Γουλιέλμος της Οράγγης είχε συσσωρεύσει ένα βουνό από χρέη προς τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Και οι υπήκοοι της Οράγγης, οι οποίοι είχαν ήδη καταβάλει μεγάλα ποσά στην παποσύνη, φαντάστηκαν ότι θα έλυναν τα προβλήματά τους αν πρόσφεραν στο κράτος της Εκκλησίας την προσάρτησή τους. «Στο βασίλειό μας» γράφει ο εξοχότατος Τσέντσι «είναι κοινό μυστικό ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης οφείλει στον προηγούμενο ποντίφικα τεράστια ποσά και ότι, για να τα εξοφλήσει, πιστεύει ότι μπορεί να προσφέρει την κατοχή ενός κράτους από το οποίο μπορεί να αντλήσει κανείς μόνο ένα θλιβερό κεφάλαιο».

Αυτή η αιτία είχε διχάσει τους υπηκόους του. «Έχουμε ήδη καταβάλει υπέρογκα ποσά στην Εκκλησία!» διαμαρτυρόταν ο κύριος Σεν Κλεμάν, πρώην θησαυροφύλακας του πριγκιπάτου.

Όπως και να ’χει, η πρόταση του Μποκαστέλ απορρίπτεται ξερά από τη Ρώμη. Ο γραμματέας του κράτους, καρδινάλιος Ρουμπίνι, και ο ανιψιός του νέου πάπα, καρδινάλιος Οτομπόνι, διέταξαν τον Τσέντσι να απορρίψει αυτή την τόσο ενοχλητική προσφορά. Διόλου περίεργο, αφού ο νέος πάπας αγνοούσε παντελώς την ύπαρξη αυτών των χρεών. Επιπλέον, ήταν αδύνατον, όπως έγραψε ο Τσέντσι στον καρδινάλιο Ρουμπίνι, ο ένδοξος

πάπας Οντεσκάλκι να είχε δανείσει χρήματα σ’ έναν αιρετικό πρίγκιπα…

Βρισκόμουν σε απόγνωση. Οι επιστολές που ανακάλυψα στα μυστικά αρχεία του Βατικανού επιβεβαίωναν αυτά που ο Ντουλτσιμπένι είχε εκμυστηρευτεί στον παραγιό. Ο Γουλιέλμος ήταν οφειλέτης του Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Και δεν ήταν μόνον αυτό. Σε περίπτωση μη πληρωμής, θα κατασχόταν η προσωπική περιουσία του πρίγκιπα της Οράγγης. Επειδή, όμως, τα χρέη είχαν φτάσει σε δυσθεώρητα ύψη, οι υπήκοοι του Γουλιέλμου αποφάσισαν να προσφερθούν μόνοι τους στον πάπα!

Παρ’ όλα αυτά, δεν μπορούσα να περιοριστώ σε αυτό το αποτέλεσμα. Έπρεπε να βρω κάτι που να επιβεβαιώνει τους ισχυρισμούς των υπηκόων της Οράγγης. Αποφάσισα, λοιπόν, να μάθω περισσότερα πράγματα για τον Γουλιέλμο. Πού έβρισκε τα χρήματα που χρειαζόταν για τις πολεμικές επιχειρήσεις του; Και ποιος είχε χρηματοδοτήσει την εισβολή στην Αγγλία;

Τα κείμενα που αφορούν την Ένδοξη Επανάσταση, όπως αποκαλείται σήμερα το πραξικόπημα χάρη στο οποίο ο πρίγκιπας της Οράγγης σφετερίστηκε τον θρόνο της Αγγλίας, επαναλαμβάνουν μονότονα το ίδιο τροπάριο: ο Γουλιέλμος είναι καλός, ο Γουλιέλμος είναι δυνατός, ο Γουλιέλμος είναι τόσο ιδεαλιστής, τόσο ανιδιοτελής, ώστε δεν θέλει καν να ανέβει στον θρόνο!

Κρίνοντας απ’ τις δηλώσεις των ιστορικών, ο γενναίος Γουλιέλμος ζούσε με φρέσκο αέρα και δροσερό νερό. Ποιος, όμως, του κατέβαλλε επί τόσα χρόνια τα απαραίτητα χρήματα, ώστε να πολεμήσει και να νικήσει τον Λουδοβίκο ΙΔ΄; Ποιος πλήρωνε έμμεσα τα προς το ζην, τους μισθοφόρους (που εκείνη την εποχή αποτελούσαν το

μεγαλύτερο μέρος του στρατού), τα κανόνια και τους στρατηγούς;

Πράγματι, όλοι οι ηγεμόνες της Ευρώπης που εμπλέκονταν σε πολέμους αναζητούσαν απεγνωσμένα χρηματοδότες, ενώ ο πρίγκιπας της Οράγγης είχε ένα πλεονέκτημα: εάν υπήρχε μια πόλη όπου το χρήμα έρεε άφθονο τον 17ο αιώνα, αυτή ήταν το Άμστερνταμ. Άλλωστε, δεν ήταν τυχαίο που οι τράπεζες των Εβραίων τοκογλύφων ευημερούσαν. Η πρωτεύουσα των Ηνωμένων Επαρχιών της Ολλανδίας ήταν η πιο ευημερούσα οικονομικά περιοχή της Ευρώπης, όπως είπε η Κλορίντια κατ' αρχάς και άλλοι στη συνέχεια στον παραγιό του Ντοντσέλο.

Συμβουλεύτηκα τεκμηριωμένα κείμενα της ιστορίας της οικονομίας και ανακάλυψα ότι την εποχή του Γουλιέλμου της Οράγγης οι περισσότεροι επιχειρηματίες του Άμστερνταμ ήταν Ιταλοί. Η πόλη έβριθε οικογενειών όπως οι Τενσίνι, οι Βερατζάνο, οι Μπάλμπι, οι Κιντζέτι, καθώς και οι Μπουρλαμάτσι και οι Καλαντρίνι, ήδη παρόντες και στην Αμβέρσα (όλα αυτά τα ονόματα αναφέρονται στην αφήγηση της Κλορίντια και του Κριστοφάνο). Αυτοί οι Γενοβέζοι, Φλορεντίνοι και Ενετοί ήταν έμποροι και τραπεζίτες, αλλά και πράκτορες των πριγκιπάτων και των ιταλικών δημοκρατιών. Οι πιο ικανοί είχαν κατορθώσει να διεισδύσουν στον κλειστό κύκλο της αριστοκρατίας του Άμστερνταμ. Άλλοι ασχολούνταν με το κερδοφόρο, αλλά επικίνδυνο εμπόριο των σκλάβων – όπως ο Φραντσέσκο Φερόνι.

Οι Μπαρτολότι, απ' την Μπολόνια, αποτελούσαν την πιο ενδιαφέρουσα περίπτωση. Στην αρχή ταπεινοί ζυθοποιοί, κατόπιν έμποροι και τέλος πανίσχυροι τραπεζίτες, αναμείχθηκαν με μια ολλανδική οικογένεια, σε σημείο να

χάσουν σχεδόν όλο το ιταλικό τους αίμα. Ε, λοιπόν, σε διάστημα λίγων δεκαετιών, οι προτεστάντες Μπαρτολότι έγιναν τόσο πλούσιοι, ώστε χρηματοδοτούσαν τον οίκο της Οράγγης, δανείζοντας τεράστια ποσά πρώτα στον παππού του Γουλιέλμου και αργότερα στον ίδιο τον πρίγκιπα. Εγγύηση γι' αυτά τα δάνεια αποτελούσαν οι υποθήκες γαιών στην Ολλανδία και τη Γερμανία.

Χρήματα έναντι γης. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Ντουλτσιμπένι, οι Οντεσκάλκι είχαν κάνει μια παρόμοια συμφωνία με τον οίκο της Οράγγης. Ενδιαφέρουσα σύμπτωση.

Προς το παρόν είχα μάθει αρκετά για τους Ιταλούς εμπόρους και χρηματοδότες του οίκου της Οράγγης. Τώρα έπρεπε να έρθω στους Οντεσκάλκι. Και να συμβουλευτώ τα χαρτιά τους.

Δούλευα επί μήνες –πόσους αλήθεια; ούτε που θυμάμαι– στα αρχεία του παλατιού των Οντεσκάλκι και στα Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, με μοναδικό βοηθό έναν νεαρό συνεργάτη μου. Υποφέροντας απ' το κρύο και τη σκόνη, εξετάσαμε έναν τεράστιο αριθμό εγγράφων. Περάσαμε από κόσκινο όλα τα έγγραφα του Ιννοκέντιου, αναζητώντας εκείνο που θα μας οδηγούσε στον Γουλιέλμο της Οράγγης – επιστολές, συμβόλαια, γνωμοδοτήσεις, απομνημονεύματα, ημερολόγια, λογιστικά βιβλία. Μάταια.

Είχε περάσει αρκετός καιρός από τότε που ξεκίνησα τις έρευνές μου και είχα την αίσθηση πως είχα κολλήσει. Άρχισα να φλερτάρω με τη σκέψη να τα εγκαταλείψω. Τότε μου ήρθε μια ιδέα. Τι είχε πει ο Ντουλτσιμπένι; Τα χρήματα που προορίζονταν για τους Ολλανδούς έφευγαν απ' τη Βενετία. Και στη Βενετία υπήρχε ένα παράρτημα της οικογενειακής επιχείρησης των Οντεσκάλκι. Εκεί έπρεπε να πάω, για να βρω μια άκρη.

Σύμφωνα με τη διαθήκη του Κάρλο Οντεσκάλκι, πρωτότοκου αδελφού του Ιννοκέντιου, η οικογενειακή περιουσία ήταν πάντα κοινή και εξ αδιαιρέτου ανάμεσα στους δύο. Ό,τι ανήκε στον έναν ανήκε και στον άλλον. Να γιατί θα μπορούσε κανείς να πιστέψει ότι ο πάπας ήταν φτωχός αν περιοριζόταν να κοιτάξει μόνο τα δικά του χαρτιά. Επομένως, μόνο υπολογίζοντας τα πλούτη του αδελφού του θα μάθαινα ποια ήταν η πραγματική περιουσία του.

Ο Κάρλο Οντεσκάλκι αποτελούσε τον κεντρικό μοχλό στις οικονομικές δραστηριότητες της οικογένειας. Διαχειριζόταν τα πολύ σημαντικά περιουσιακά στοιχεία των Οντεσκάλκι στη Λομβαρδία, ενώ διηύθυνε απ’ το Μιλάνο το παράρτημα της Βενετίας, το οποίο λειτουργούσε με δύο εντολοδόχους. Βάλθηκα να αναζητώ τα δύο λογιστικά βιβλία τα οποία ανέφερε στη διαθήκη του ο Κάρλο, με την ελπίδα ότι θα έλυναν το πρόβλημα. Αν συνοδεύονταν από τον κατάλογο των οφειλετών, ανάμεσά τους θα υπήρχε και ο Γουλιέλμος της Οράγγης. Όλως περιέργως, δεν υπήρχε κανένα ίχνος τους.

Έριξα, λοιπόν, μια ματιά στα προσωπικά λογιστικά βιβλία του Κάρλο. Και βρήκα αυτό που έψαχνα. Τα βαριά, δερματόδετα βιβλία, που ο αδελφός του Ιννοκέντιου διατήρησε μέχρι τον θάνατό του και που τώρα βρίσκονται στα Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, αποκάλυπταν συναλλαγές και μεταβιβάσεις κολοσσιαίων χρηματικών ποσών. Εκατομμύρια εκατομμυρίων σκούδα. Ένα μικρό μέρος αφορούσε εμπορικές συναλλαγές, είσπραξη του φόρου επί του άλατος, εκμίσθωση κτημάτων. Ακολουθούσε αυτό που μ’ ενδιέφερε περισσότερο: εκατοντάδες οικονομικές συναλλαγές που είχαν πραγματοποιηθεί από τη Βενετία μέσω των δύο εντολοδόχων, του Τσερνέζι και του

Ρετσόνικο, στους οποίους καταβάλλονταν οι αντίστοιχες προμήθειες. Ένιωσα την καρδιά μου να χτυπάει δυνατά όταν πρόσεξα ότι οι περισσότερες από αυτές τις συναλλαγές γίνονταν με την Ολλανδία.

Δεν ήταν δύσκολο να προχωρήσω σε βάθος. Από το 1660 έως το 1671, ο Κάρλο Οντεσκάλκι είχε διατάξει καταθέσεις σε συνάλλαγμα στην Ολλανδία συνολικού ύψους 153.000 σκούδων, ποσό που σχεδόν αντιστοιχούσε στο ετήσιο έλλειμμα του κράτους της Εκκλησίας (173.000 σκούδα) την εποχή που ανακηρύχθηκε πάπας ο Μπενε
ντέτο.

Σε διάστημα περίπου εννέα χρόνων, από το 1660 έως το 1669, οι Οντεσκάλκι έστειλαν 22.000 σκούδα στον τραπεζίτη Γιον
Ντόιτζ, ιδρυτή και ιδιοκτήτη μιας απ’ τις πιο σημαντικές τράπεζες της Ολλανδίας. Η οικογένεια Ντόιτζ κυριολεκτικά αποτελούσε κομμάτι της Ολλανδίας, λόγω της τεράστιας περιουσίας της αλλά και των κυβερνητικών θέσεων τις οποίες είχαν καταλάβει τα μέλη της, όπως επίσης και χάρη στους δεσμούς συγγένειας και τις γαμήλιες συμμαχίες που είχαν συνάψει με τα πιο σημαντικά μέλη της ντόπιας άρχουσας τάξης. Ο Γιον ντε Βιτ, δάσκαλος και μέντορας του νεαρού Γουλιέλμου Γ΄, ήταν κουνιάδος του Γιον Ντόιτζ. Ο Γιον Ντόιτζ ο νεότερος, γιος και συνέταιρος του τραπεζίτη, ήταν μέλος του δημοτικού συμβουλίου του Άμστερνταμ από το 1692 έως το 1719. Θηλυκοί απόγονοι των Ντόιτζ είχαν παντρευτεί δημάρχους, στρατηγούς, εμπόρους και Ολλανδούς τραπεζίτες.

Όμως αυτό δεν ήταν παρά μόνο η αρχή. Από τον Ιούνιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1669, οι Οντεσκάλκι έστειλαν άλλες 6.000 σκούδα σε μια εταιρεία της οποίας ένας απ’

τους συνεταίρους, ο Γουλιέλμος Μπαρτολότι, ήταν χρηματοδότης του Γουλιέλμου της Οράγγης. Αυτή ήταν η χαριστική βολή. Η ατράνταχτη απόδειξη. Οι Οντεσκάλκι έστελναν χρήματα στον Μπαρτολότι, ο οποίος με τη σειρά του τα δάνειζε στον Γουλιέλμο. Τα χρήματα περνούσαν, λοιπόν, απ' τα ταμεία του μελλοντικού πάπα στα ταμεία του οίκου της Οράγγης.

Όσο χτυπούσα, τόσο οι πόρτες άνοιγαν. Από τον Νοέμβριο του 1660 έως τον Οκτώβριο του 1665, οι Ενετοί εντολοδόχοι των Οντεσκάλκι έστειλαν 22.000 σκούδα σε κάποιον Ζαν Νεφβίλ. Και ο Νεφβίλ ανήκε κι αυτός στον κύκλο του Γουλιέλμου, αφού η κόρη του Μπάρμπαρα παντρεύτηκε τον Χίομπ ντε Βιλντ, γραμματέα της Ναυαρχίας του Άμστερνταμ και μετέπειτα ναυάρχου με απόφαση του ίδιου του Γουλιέλμου. Εξάλλου, οι Ντε Βιλντ ήταν πάντα δεμένοι με τον οίκο της Οράγγης: ο παππούς του Χίομπ, ο Γκίλις ντε Βιλντ, ονομάστηκε μέλος του Συμβουλίου της πόλης του Χάαρλεμ από τον πρίγκιπα Μορίς της Οράγγης. Ο Χίομπ ντε Βιλντ έλαβε τα χρήματα που προορίζονταν για την εισβολή στην Αγγλία το 1688 και, μετά την άνοδο του Γουλιέλμου στον αγγλικό θρόνο, τον εκπροσωπούσε επίσημα στην Ολλανδία.

Τέλος, τον Οκτώβριο του 1665, οι εντολοδόχοι των Οντεσκάλκι έστειλαν ένα μικρό ποσό στην εταιρεία του Ντανιέλ και του Γιον Μπαπτίστα Χοσπιέ. Ο Ντανιέλ ήταν μέλος του Συμβουλίου του Άμστερνταμ και διευθυντής του εμπορίου με την Ανατολή – τον εμπορικό και οικονομικό πνεύμονα της αιρετικής και προτεσταντικής Ολλανδίας.

Ήταν αλήθεια, λοιπόν. Ο Ντουλτσιμπένι δεν είχε επινοήσει το παραμικρό. Οι Ολλανδοί, τους οποίους οι Οντεσκάλκι χρηματοδοτούσαν κρυφά, ήταν οι ίδιοι μ' εκείνους που ο ιησουίτης είχε αναφέρει στον παραγιό. Μια

σημαντική λεπτομέρεια ερχόταν να προστεθεί στα ήδη υπάρχοντα στοιχεία: για ν' αποφύγουν ν' αφήσουν ίχνη, οι δύο Ενετοί εντολοδόχοι των Οντεσκάλκι, ο Τσερνέζι και ο Ρετσόνικο, έστελναν τα χρήματα στους φίλους του οίκου της Οράγγης. Ο Κάρλο Οντεσκάλκι κάποιες φορές σημείωνε στα λογιστικά βιβλία του ότι η τάδε ή η δείνα συναλλαγή έπρεπε να γίνει στο όνομα του Τσερνέζι και του Ρετσόνικο, αλλά ότι τα χρήματα του ανήκαν. Επομένως, ανήκαν και στον αδελφό του.

Τέλος, βρήκα και τις χρηματοδοτήσεις στον δουλέμπορο Φραντσέσκο Φερόνι. 24.000 σκούδα μέσα σε δέκα χρόνια, από το 1661 έως το 1671. Αναρωτιέμαι τι απέφεραν αυτά τα δάνεια. Εκείνα τα κέρδη εξηγούσαν ίσως την ανοχή των Οντεσκάλκι απέναντι στις απαιτήσεις του Φερόνι στο θέμα της κόρης του Ντουλτσιμπένι.

Και κάτι ακόμα. Οι Οντεσκάλκι είχαν δανείσει χρήματα στους Γενοβέζους Γκρίλο και Λομελίνι, που ήταν οι επίσημοι δουλέμποροι του βασιλείου της Ισπανίας και άρα φίλοι και συνεργάτες του Φερόνι.

Υπολόγισα τα εκατομμύρια σκούδα που οι Οντεσκάλκι έστελναν κάθε χρόνο στην Ολλανδία.

Αυτά τα χρήματα σίγουρα χρηματοδοτούσαν και τους πολέμους. Οι ημερομηνίες το επιβεβαιώνουν. Το 1665, για παράδειγμα, ενώ καταγράφεται μεγάλη αύξηση στις καταθέσεις που φτάνει τα 43.964 σκούδα, η Ολλανδία ξεκινάει τον πόλεμο εναντίον της Αγγλίας.

Η δουλειά μου θα ήταν πιο εύκολη αν μπορούσα να συγκρίνω τα βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι με την εμπορική αλληλογραφία του. Όμως, οι επιστολές μεταξύ 1650 και 1680, οι οποίες θα ανέφεραν τα ονόματα των Ολλανδών οφειλετών, δεν υπήρχαν πουθενά. Δεν τις βρήκα ούτε στα Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, ούτε στα αρχεία του παλατιού των Οντεσκάλκι.

Ωστόσο, δεν είναι η πρώτη φορά που μια παράξενη εξαφάνιση σημειώνεται σ’ ετούτη την ιστορία. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ πλήρωνε στη Ρώμη έναν κατάσκοπο υψηλά ιστάμενο, τον καρδινάλιο Αλντεράνο Σίμπο, στενό συνεργάτη του Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Ο Σίμπο είχε μεταφέρει στους Γάλλους μια πολύ σημαντική πληροφορία, σύμφωνα με την οποία ο γραμματέας του κράτους του Βατικανού, ο Λορέντσο Κασόνι, διατηρούσε μυστικές επαφές με τον πρίγκιπα της Οράγγης.

Έτσι κι αλλιώς, στο τέλος του 18ου αιώνα, οι φάκελοι που περιείχαν την αλληλογραφία του Κασόνι εξαφανίστηκαν μυστηριωδώς απ’ το Βατικανό.

Το χειρόγραφο των παλιών μου φίλων αποδεικνυόταν πέρα για πέρα αληθινό, αφού επιβεβαιώθηκαν και οι πιο θλιβερές και ενοχλητικές λεπτομέρειες. Στην αρχή σκέφτηκα πως ήταν αδύνατον ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ και η οικογένειά του να χρησιμοποίησαν την Κλορίντια σαν ένα αντικείμενο του σπιτιού τους, φτάνοντας μάλιστα στο

σημείο να την παραχωρήσουν στον Φερόνι σαν κοινή σκλάβα!

Όμως, αφού συμβουλεύτηκα καλά τεκμηριωμένες μελέτες, αναγκάστηκα να αναθεωρήσω τη γνώμη μου. Η οικογένεια των Οντεσκάλκι, όπως και πολλές άλλες οικογένειες αριστοκρατών, ήταν φυσικό να έχει σκλάβους. Ο Λίβιο Οντεσκάλκι, ανιψιός του ποντίφικα, ήταν για παράδειγμα αφέντης του Αλί, ενός δεκαπεντάχρονου αγοριού από τη Σμύρνη. Και ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ είχε τον Σελίμ, έναν μικρό Μαυριτανό εννέα ετών.

Το 1887, ο αρχειοφύλακας Τζουζέπε Μπερτολότι δημοσίευσε σε ένα ειδικό περιοδικό, στη *Rivista di disciplina carceraria* [Επιθεώρηση της σωφρονιστικής πειθαρχίας], μια σε βάθος μελέτη σχετικά με τη δουλεία στο κράτος της Εκκλησίας, απ' την οποία προκύπτει ένα πορτρέτο του Ιννοκέντιου το οποίο δεν υπάρχει σε καμία βιογραφία του.

Όλοι οι πάπες χρησιμοποιούσαν σκλάβους, που τους αγόραζαν ή τους έπιαναν αιχμαλώτους πολέμου, στις γαλέρες ή για ιδιωτικούς σκοπούς. Όμως οι υποχρεώσεις των σκλάβων που υπέγραψε ο ίδιος ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ ήταν μακράν οι πιο σκληρές, παρατηρεί ο Μπερτολότι, αηδιασμένος από τα «συμβόλαια εμπόρων ανθρώπινης σάρκας» τα οποία υπαγορεύει προσωπικά ο ποντίφικας.

Στο τέρμα ατελείωτων χρόνων υπεράνθρωπων προσπαθειών, οι κατάδικοι που ήταν πλέον ακατάλληλοι για εργασία απαιτούσαν την ελευθερία τους. Ο πάπας Οντεσκάλκι τούς την παραχωρούσε με αντάλλαγμα το φτωχό κομπόδεμα που οι δυστυχισμένοι κατόρθωναν να φτιάξουν σιγά σιγά. Έτσι, ο Σάλεμ Αλί από την Αλεξάνδρεια, που προσβλήθηκε από μια ασθένεια στα μάτια και κρίθηκε ανίκανος για εργασία, υποχρεώνεται να

καταβάλει 2.000 σκούδα στα ταμεία του πάπα, για να βγάλει τις αλυσίδες που τον δένουν στις γαλέρες του ποντίφικα. Ο Αλί Μουσταφά απ’ την Κωνσταντινούπολη, που αγοράστηκε έναντι 50 σκούδων για τις γαλέρες της Μάλτας, αλλά εξαιτίας μιας ισχιαλγίας δεν είναι ικανός να εκπληρώσει τα καθήκοντά του, πρέπει να πληρώσει 300 σκούδα στο θησαυροφυλάκιο του Βατικανού. Ο Μαχμούτ Άμπντι απ’ το Τοκάντο, εξήντα ετών, είναι αναγκασμένος να προσφέρει 100 σκούδα. Ο Ιμπραήμ Αμούρ απ’ την Κωνσταντινούπολη εξαγοράζει την ελευθερία του έναντι 200 σκούδων. Και ο Μαχμούτ Αμουράτ απ’ τη Μαύρη Θάλασσα, εξήντα πέντε χρόνων και με κακή υγεία, μπορεί να καταβάλει μόνο 80 σκούδα.

Όσοι δεν είχαν χρήματα έπρεπε να περιμένουν τον θάνατο να λύσει το πρόβλημά τους. Στο μεταξύ, έμεναν κλεισμένοι στα μπουντρούμια, όπου τα βασανισμένα απ’ τις προσπάθειες, τις στερήσεις και τις κακουχίες κορμιά τους παραδίδονταν στις φροντίδες των γιατρών.

Αναστατωμένος από αυτή την ανακάλυψη, αναζήτησα τα έγγραφα που είχε μελετήσει ο Μπερτολότι και τα οποία χαρακτήριζε «απολύτως προσιτά». Μάταια. Είχαν και αυτά εξαφανιστεί.

Αυτά τα χαρτιά βρίσκονταν στα Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, κάτω απ’ τον τίτλο *Acta Diversorum* του καρδινάλιου και θησαυροφύλακα της Εκκλησίας για το έτος 1678. Οι τόμοι του καρδινάλιου καλύπτουν όλα τα έτη μέχρι το 1677 και ξαναρχίζουν το 1679. Λείπει μόνο ένας – ο τόμος που καλύπτει το έτος 1678.

Belua insatiabilis, αχόρταγο και άγριο θηρίο. Αυτός δεν ήταν ο χαρακτηρισμός με τον οποίο ο προφήτης Μαλαχίας περιέγραφε τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄;

Αφού πέρασα πολλούς μήνες βήχοντας μέσα στη σκόνη των χειρογράφων, εξέτασα και ένα τυπωμένο βιβλίο, το *Epistolario Innocenziano*, με εκατόν τριάντα επιστολές τις οποίες έγραψε ο Μπενεντέτο Οντεσκάλκι σε διάστημα είκοσι χρόνων και έστειλε στον ανιψιό του Αντόνιο Μαρία Έρμπα, Μιλανέζο συγκλητικό. Μέσα στο πάθος και στον ενθουσιασμό του, ο υπομονετικός συντάκτης αυτής της έκδοσης, Πιέτρο Τζίνι απ' το Κόμο, δεν αξιολόγησε σωστά αυτά που έδινε τροφή στο πιεστήριο του εκδότη.

Βεβαίως, ήταν επιστολές ιδιωτικής φύσεως. Κι όμως, αυτή η οικογενειακή αλληλογραφία ζωγράφιζε το αυταρχικό πορτρέτο ενός ανθρώπου που είχε στενές σχέσεις με το χρήμα. Πράξεις που αφορούσαν κτηματολόγια, κληρονομιές, ενεχυροδανειστήρια, δίκες για καταβολή αποζημιώσεων, απαιτήσεις, κατασχέσεις. Κάθε φράση, κάθε γραμμή, κάθε σημείωση ήταν μολυσμένη με την έμμονη ιδέα του χρήματος. Οι προσωπικές επιστολές του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ είναι κυριολεκτικά γεμάτες. Μόνο ένα μικρό μέρος τους αφιερώνεται σε άνευ σημασίας οικογενειακές διενέξεις και στα νέα που αφορούν την υγεία των μελών της οικογένειας.

Υπάρχουν, επίσης, πολλές συμβουλές σχετικά με τον τρόπο διασφάλισης των χρημάτων, ή απόσπασής τους απ' τους οφειλέτες. Καλύτερα να μην καταφεύγει κανείς στα δικαστήρια, παρατηρεί ο πάπας σε μια επιστολή του τον Σεπτέμβριο του 1680, αλλά, εάν θέλουμε να πάρουμε πίσω τα χρήματά μας, πρέπει να υποβάλουμε πρώτοι μήνυση. Έτσι, θα έχουμε όλο τον χρόνο να έρθουμε σε συμβιβασμό.

Το πάθος του πάπα φαίνεται ότι προκαλούσε αμηχανία στους οικείους του. Ένα χειρόγραφο σημείωμα του ανιψιού του Λίβιο το 1676 λέει ότι θα έπρεπε να προσληφθεί «ένας ειδικός επί της αλληλογραφίας της σχετικής με τις

υποθέσεις της επιχείρησης, διότι, αν ο πάπας εξακολουθήσει να ασχολείται προσωπικά με τα πάντα, θα καταστρέψει την υγεία του».

Η έμμονη ιδέα του χρήματος του κατέτρωγε τις σάρκες.

Αγαπητέ Αλέξιε, τώρα πια ξέρω. Μέρα με την ημέρα, τα απομνημονεύματα του παραγιού του Ντοντσέλο γίνονταν πραγματικότητα μπροστά στα μάτια μου. Τα μυστικά που ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι αποκαλύπτει στο νεαρό αγόρι και υπήρξαν η αιτία για την οποία αποπειράθηκε να δολοφονήσει τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ ήταν πέρα για πέρα αληθινά.

Ο Ιννοκέντιος υπήρξε συνεργός των αιρετικών προτεσταντών σε βάρος των καθολικών. Επέτρεψε στον Γουλιέλμο της Οράγγης να εισβάλει στην Αγγλία, με μοναδικό σκοπό να πάρει πίσω τα χρήματα που του είχε δανείσει.

Ο πάπας Οντεσκάλκι χρηματοδότησε, επίσης, το εμπόριο των σκλάβων, διέθετε προσωπικούς σκλάβους και μεταχειρίστηκε με τη μεγαλύτερη σκληρότητα τους γέροντες και τους ετοιμοθάνατους.

Ήταν άνθρωπος μικροπρεπής και φιλάργυρος, ανίκανος να υψωθεί πάνω από τα υλικά αγαθά, άνθρωπος που έτρεφε μεγάλο πάθος για το κέρδος και το χρήμα.

Κατά συνέπεια, το πρόσωπο και το έργο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ διακρίθηκαν και τιμήθηκαν κακώς, χάρη σε ψευδή επιχειρήματα. Απέκρυψαν τις αποδείξεις – την απογραφή των περιουσιακών στοιχείων απ’ τη διαθήκη του Κάρλο Οντεσκάλκι, τις επιστολές και τις αποδείξεις για εμπορικές πράξεις από τα αρχεία των Οντεσκάλκι απ’ το 1650 έως το 1680, την αλληλογραφία του γραμματέα του κράτους Κασόνι, τις υποχρεώσεις των σκλάβων όπως τις

ανέφερε ο Μπερτολότι, καθώς και άλλα έγγραφα των οποίων υπογραμμίζω την εξαφάνιση.

Το ψεύδος θριάμβευσε και ο χρηματοδότης των αιρετικών ανακηρύχθηκε σωτήρας της χριστιανοσύνης. Ο αχόρταγος έμπορος μεταμορφώθηκε σε συνετό διαχειριστή, ο πεισματάρης πολιτικός σε φρόνιμο κρατικό λειτουργό. Η εκδίκηση πήρε τη μορφή της υπερηφάνειας, η απληστία ονομάστηκε λιτότητα και η άγνοια απλότητα, το κακό μεταμφιέστηκε σε καλό, κι αυτό το τελευταίο, που όλοι το εγκατέλειψαν, μεταμορφώθηκε σε χώμα, σκόνη, καπνό, σκιά, τίποτα.

Τώρα καταλαβαίνω την αφιέρωση που επέλεξαν οι δύο φίλοι μου: «Στους ηττημένους». Ηττημένος ο Φουκέ, αφού ο Κολμπέρ πήρε όλη τη δόξα κι εκείνος την ατίμωση. Ηττημένος ο Πομπέο Ντουλτσιμπένι, που δεν κατάφερε να αποδώσει δικαιοσύνη, αφού το σχέδιό του με τις βδέλλες απέτυχε. Ηττημένος ο Άτο Μελάνι, αφού ο Βασιλιάς Ήλιος τον υποχρέωσε να δολοφονήσει τον φίλο του, τον Φουκέ, ενώ, παρά τις τόσες περιπέτειες, δεν κατόρθωσε τελικά ούτε ν’ αποσπάσει το μυστικό του Ντουλτσιμπένι. Ηττημένος ο παραγιός, που έχασε την πίστη και την αθωότητά του μπροστά στο όραμα του κακού και, εγκαταλείποντας το όνειρό του να γίνει εφημεριδογράφος, αναζήτησε καταφύγιο στην απλή και σκληρή δουλειά του αγρότη. Ηττημένα και τα απομνημονεύματά του που, παρ’ όλη τη φροντίδα και την προσπάθεια με τις οποίες τα συνέταξε, παρέμειναν στο σκοτάδι επί αιώνες.

Όλες οι κινήσεις αυτών των προσώπων υπήρξαν μάταιες μπροστά στη δύναμη της αδικίας που κυριαρχεί στην ιστορία του κόσμου. Οι προσπάθειές τους στάθηκαν χρήσιμες μόνο για τους ίδιους, επιτρέποντάς τους ν’ ανακαλύψουν και να κατανοήσουν αυτό που για κανέναν

δεν είναι δεδομένο. Κυρίως, όμως, τους οδήγησαν στην αγωνία του πόνου.

Αν πρόκειται για μυθιστόρημα, είναι το μυθιστόρημα της ματαιότητας.

Ελπίζω να με συγχωρήσετε, αγαπητέ Αλέξιε, για το ξέσπασμά μου σ’ αυτές τις τελευταίες γραμμές. Όσο για μένα, έκανα ό,τι περνούσε από το χέρι μου. Οι ιστορικοί θα αναλάβουν να ολοκληρώσουν μια μέρα τη μελέτη των εγγράφων που βρίσκονται στα αρχεία και την επίπονη επαλήθευση των πηγών, των συνθηκών, των λεπτομερειών.

Πρώτα απ’ όλα, όμως, πρέπει ο πάπας, και μόνον αυτός, να αποφασίσει αν το έργο των φίλων μου μπορεί να δημοσιευθεί ή όχι. Οι επιπτώσεις μιας τέτοιας δημοσίευσης θα ήταν πολλές, και όχι μόνο για την Εκκλησία της Ρώμης. Πράγματι, πώς θα μπορέσουν οι Βρετανοί Οραγγιστές να συνεχίσουν να παρελαύνουν με τη συνηθισμένη τους έπαρση και αυθάδεια στους δρόμους του Λονδίνου και του Μπέλφαστ, κάθε χρόνο στις 12 Ιουλίου, γιορτάζοντας την επέτειο της νίκης του Μπόιν, χάρη στην οποία ο Γουλιέλμος της Οράγγης διέλυσε οριστικά τα στρατεύματα των καθολικών; Τι νόημα θα έχουν οι προτεσταντικοί εορτασμοί τους, όταν ξέρουν ότι τους οφείλουν σ’ έναν πάπα;

Αν οι αρχαίες προφητείες δεν λένε ψέματα, ο Άγιος Πατέρας θα πάρει την πιο σωστή και πιο εμπνευσμένη απόφαση που υπάρχει. Σύμφωνα με την προφητεία του Μαλαχία, την οποία ανέφερε ο πατήρ Ρομπλέντα, ο πολυαγαπημένος μας ποντίφικας θα είναι ο τελευταίος και πιο άγιος: *De Gloria Olivae*, όπως τον αποκαλεί η προφητεία.

Ξέρω ότι από καιρό έχει αμφισβητηθεί η αυθεντικότητα του καταλόγου με τους ποντίφικες, ο οποίος αποδίδεται στον Μαλαχία, αφού λέγεται ότι καταρτίστηκε τον 16ο αιώνα και όχι τον Μεσαίωνα. Ωστόσο, κανένας ιστορικός δεν κατόρθωσε να εξηγήσει γιατί προβλέπει σωστά τα ονόματα των σύγχρονων παπών μέχρι και σήμερα.

Αυτός ο κατάλογος μας λέει πως δεν έχουμε πλέον πολύ χρόνο στη διάθεσή μας: *Fides intrepida* (Πίος ΙΑ΄), *Pastor angelicus* (Πίος ΙΒ΄), *Pastor et nauta* (Ιωάννης ΚΓ΄), *Flos florum* (Παύλος ΣΤ΄), *De medietate lunae* (Ιωάννης Παύλος Α΄), *De labore solis* (Ιωάννης Παύλος Β΄) και, τέλος, *De Gloria Olivae*: οι εκατόν έντεκα ποντίφικες έχουν περάσει το ιερό κατώφλι. Ο Άγιος Πατέρας είναι ίσως αυτός που θα προετοιμάσει την επιστροφή του Πέτρου στη Γη, όταν όλοι μας θα έχουμε κριθεί και κάθε αδικία θα έχει αποκατασταθεί.

Η Κλορίντια είχε πει στον παραγιό ότι ήρθε στη Ρώμη ακολουθώντας τον δρόμο που της έδειξαν οι αριθμοί και οι κάρτες ταρό – η αρκάνα της Δικαιοσύνης απαιτούσε την «αποκατάσταση των αδικειών» και τη «δίκαιη κρίση των επιγόνων». Αν η προφητεία του Μαλαχία λέει την αλήθεια, έφτασε ο καιρός.

Η Ιστορία πληγώθηκε, προδόθηκε, ακρωτηριάστηκε πολλές φορές. Αν δεν επέμβουμε, αν δεν διακηρύξουμε την αλήθεια μεγαλόφωνα, αν δεν δημοσιεύσουμε το κείμενο των δύο φίλων μου, η εξαφάνιση των αποδείξεων κινδυνεύει να συνεχιστεί. Οι επιστολές του Μποκαστέλ και του εκλαμπρότατου Τσέντσι μπορεί να χαθούν, να αρχειοθετηθούν κατά λάθος σ’ έναν άσχετο φάκελο, και τα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι να εξαφανιστούν μυστηριωδώς, όπως τόσα και τόσα άλλα έγγραφα.

Γνωρίζω, αγαπητέ Αλέξιε, πόσο επιθυμείτε να τηρείτε τις προθεσμίες τις οποίες σας επιβάλλει το καθήκον σας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ελπίζω ότι θα μεταβιβάσετε όσο το δυνατόν γρηγορότερα αυτό τον φάκελο στον Άγιο Πατέρα, ώστε να μπορέσει να αποφασίσει αν πρέπει να διατάξει ένα ακραίο, αλλά ακόμη επίκαιρο τυπωθήτω.

28. *Sans-culotte* –ξεβράκωτοι– ονομάζονται οι Γάλλοι που πήραν μέρος στη Γαλλική Επανάσταση. (Σ.τ.Μ.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Το Ντουτσέλο

Το Πανδοχείο του Ντουτσέλο ήταν πραγματικό. Εγώ ο ίδιος εντόπισα με ακρίβεια το μέρος όπου είχε χτιστεί χάρη στα *Stati animarum* (την απογραφή που πραγματοποιούσαν οι ιερείς της Ρώμης κάθε χρόνο το Πάσχα) της παλιάς ενορίας της Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα, της μικρής εκκλησίας δίπλα στο πανδοχείο. Τον 19ο αιώνα, αυτή η εκκλησία και η μικρή πλατεία που έφερε το όνομά της θυσιάστηκαν για να χτιστούν τα προχώματα του Τίβερη. Ωστόσο τα *Stati animarum* διατηρήθηκαν και βρίσκονται στο Ιστορικό Αρχείο της Ρώμης.

Το παλιό πανδοχείο βρισκόταν εκεί όπου είπε ο παραγιός, σ’ ένα μικρό κτίσμα του 16ου αιώνα, στην αρχή της οδού Όρσο, στους σημερινούς αριθμούς 87 και 88 του δρόμου. Η κύρια είσοδος είναι μια πόρτα με μαρμάρινα διακοσμητικά. Ακριβώς δίπλα, υπάρχει η μεγάλη θολωτή πόρτα που, το 1683, οδηγούσε στην τραπεζαρία του πανδοχείου και που σήμερα είναι η είσοδος ενός παλαιοπωλείου. Το κτίριο αγοράστηκε και αναπαλαιώθηκε πριν από αρκετές δεκαετίες από μια οικογένεια που μένει ακόμη σ’ αυτό, ενώ νοικιάζει τα υπόλοιπα διαμερίσματα.

Έπειτα από έρευνες στην Πολεοδομία, διαπίστωσα ότι το κτίριο της οδού Όρσο έχει υποστεί αρκετές μετατροπές απ’ το 1683, οι οποίες ωστόσο δεν αλλοίωσαν την αρχική όψη του. Έτσι, τα παράθυρα του ισογείου και του πρώτου ορόφου σήμερα δεν έχουν κάγκελα. Η σοφίτα μετατράπηκε σε τρίτο όροφο και προστέθηκε μια βεράντα. Τα παράθυρα

που έβλεπαν στο δρομάκι της γωνίας της οδού Όρσο χτίστηκαν όλα, αλλά μπορεί κανείς να διακρίνει τα ίχνη τους. Ο πυργίσκος στον οποίο έμενε η πόρνη πολυτελείας Κλορίντια διευρύνθηκε, σε σημείο να αποτελεί έναν πραγματικό όροφο. Όσο για τους υπόλοιπους ορόφους, μόνο οι εξωτερικοί τοίχοι διατηρήθηκαν, ενώ οι μεσότοιχοι τροποποιήθηκαν πολλές φορές στο πέρασμα των αιώνων. Το μικρό δωματιάκι στο οποίο υπήρχε το μυστικό πέρασμα που οδηγούσε στα υπόγεια δεν υπάρχει πια· αντικαταστάθηκε από μια καινούρια σειρά διαμερισμάτων, που χτίστηκε εξαρχής σε μια πιο πρόσφατη εποχή.

Με δυο λόγια, το πανδοχείο βρίσκεται στη θέση του, λες και δεν πέρασε ούτε μέρα από τότε. Με λίγη φαντασία, θα μπορούσε να ακούσει κανείς κάτω απ' τα παλιά παράθυρα τη θυμωμένη φωνή του Πελεγκρίνο ή τη μουρμούρα του πατρός Ρομπλέντα.

Ο χρόνος φέρθηκε με καλοσύνη και σε άλλα στοιχεία, τα οποία αποδείχτηκαν αποφασιστικής σημασίας για τις έρευνές μου. Στο Αρχείο Ορσίνι, του Ιστορικού Αρχείου του Καπιτωλίου, βρήκα έναν πολύτιμο κατάλογο με τους ενοίκους που έμειναν στο Ντοντσέλο μέχρι το έτος 1682. Ο τόμος, που προστατεύεται με μια περγαμηνή, φέρει τον τίτλο *Βιβλίο στο οποίο καταγράφονται όλοι όσοι ήρθαν να μείνουν στο πανδοχείο της κυρίας Λυγίας ντε Γκράντις Μπονέτι, στο Όρσο.* Στο εσωτερικό, ένα χειρόγραφο σημείωμα επιβεβαιώνει ότι το πανδοχείο ονομαζόταν Ντοντσέλο.

Ο κατάλογος των ενοίκων έχει συμπτώσεις που ξαφνιάζουν. Στην αφήγησή του, ο παραγιός έλεγε ότι η ιδιοκτήτρια του Ντοντσέλο, η κυρία Λυγία, είχε πεθάνει από βίαιο θάνατο, μετά την επίθεση που δέχτηκε από δύο τσιγγάνους.

Ε, λοιπόν, ο κατάλογος διακόπτεται απότομα στις 20 Οκτωβρίου του 1682. Και φαίνεται πως η ιδιοκτήτρια του πανδοχείου, Λυγία Μπονέτι, πράγματι έπεσε θύμα ατυχήματος εκείνες τις ημέρες. Κάθε ίχνος της χάνεται μετά τις 29 Νοεμβρίου, ημέρα του θανάτου της (πράγμα που επαλήθευσα ελέγχοντας τις ληξιαρχικές πράξεις θανάτου στην ενορία της Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα).

Και δεν είναι μόνον αυτά. Με μεγάλη έκπληξη διάβασα στον κατάλογο ονόματα πολύ γνώριμα: Έντουαρντ Μπέντφορντ, είκοσι οκτώ ετών, Άγγλος. Άντζελο Μπρενότσι, είκοσι τριών ετών, Ενετός. Και, τέλος, Ντομένικο Στιλόνε Πριάσο, τριάντα ετών, Ναπολιτάνος. Και οι τρεις έμειναν στο πανδοχείο μεταξύ 1680 και 1681. Οι τρεις νέοι ήταν, λοιπόν, άτομα με σάρκα και οστά και είχαν μείνει στο Ντοντσέλο την εποχή της κυρίας Λυγίας, πριν από την άφιξη του παραγιού.

Αναζήτησα, τότε, τα ίχνη του παραγιού, ο οποίος δυστυχώς δεν αναφέρει πουθενά το όνομά του στα απομνημονεύματά του, καθώς και του αφεντικού του, του Πελεγκρίνο ντε Γκράντις.

Το αγόρι ισχυρίζεται ότι ο Πελεγκρίνο τον προσέλαβε την άνοιξη του 1683. Ο πανδοχέας, που είχε έρθει απ’ την Μπολόνια μαζί με τη γυναίκα του και τις δύο κόρες του, έμενε τότε κάπου κοντά στο Ντοντσέλο «περιμένοντας να εκκενωθεί το κτίριο από κάποιους περαστικούς ενοίκους».

Ε, λοιπόν, τα πάντα ισχύουν. Ξεφυλλίζοντας τα *Stati animarum*, ανακάλυψα ότι εκείνη την άνοιξη η μικρή πολυκατοικία του Ντοντσέλο φιλοξενούσε αρκετές οικογένειες. Λίγες σελίδες παρακάτω, εμφανιζόταν για πρώτη φορά κάποιος Πελεγκρίνο ντε Γκράντις, από την Μπολόνια, μάγειρας, με τη σύζυγό του Μπόνα Καντιότι και τις δύο κόρες του. Τους συνόδευε ένας παραγιός είκοσι

ετών, που ονομαζόταν Φραντσέσκο. Μήπως αυτός ήταν ο νάνος του πανδοχείου;

Τον επόμενο χρόνο, το μικρό κτίριο του Ντοντσέλο φιλοξενεί άλλους ενοίκους, πράγμα που αποδεικνύει ότι οι ζημιές για τις οποίες ο παραγιός κάνει λόγο στο τέλος της αφήγησής του επιδιορθώθηκαν, αλλά ο Πελεγκρίνο έπαψε να είναι ο πανδοχέας. Εκεί σταματούν και τα ίχνη του παραγιού.

Πρόσωπα και έγγραφα

Ο γιατρός από το Μάρκε, ο Τζιοβάνι Τιρακόρντα, υπήρξε ένας απ’ τους φημισμένους αρχιάτρους της Αγίας Έδρας και περιέθαλψε κατ’ επανάληψη τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Όπως μπόρεσα να εξακριβώσω (και πάλι στα *Stati animarum* της Σάντα Μαρία ιν Ποστέρουλα), πράγματι έμενε στην οδό Όρσο, δίπλα στο πανδοχείο, με τη σύζυγό του Παραντίζα και τρεις υπηρέτριες. Το παχουλό και χαρούμενο πρόσωπό του, όπως το περιγράφει ο παραγιός, είναι ίδιο με τη γελοιογραφία που του έκανε ο Πιερ Λεόνε Γκέτσι, η οποία σήμερα βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του Βατικανού. Τα βιβλία, τα έπιπλα, τα διακοσμητικά και η περιγραφή του σπιτιού, όπως τα αναφέρει ο παραγιός, ανταποκρίνονται με κάθε λεπτομέρεια στην απογραφή των περιουσιακών στοιχείων που συνοδεύει τη διαθήκη του γιατρού, την οποία βρήκα στο Ιστορικό Αρχείο της Ρώμης.

Ο ιδιόρρυθμος χαρακτήρας της Παραντίζα πρέπει να είναι κι αυτός σωστός. Ανάμεσα στα λίγα έγγραφα που σώθηκαν απ’ την επέλαση των στρατευμάτων του Ναπολέοντα και βρίσκονται στο Archivio del Pio Sodalizio dei Piceni της Ρώμης, βρήκα μια αγωγή κατά της Παραντίζα, που κατατέθηκε μετά τον θάνατο του συζύγου

της. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες αποδεικνύουν ότι η γυναίκα δεν είχε πλέον σώας τας φρένας.

Βρήκα επίσης πολλά ίχνη του ονόματος Ντουλτσιμπένι στο Φέρμο, τη μικρή πόλη του Μάρκε, τις δύο φορές που την επισκέφτηκα, αλλά δυστυχώς κανενός Πομπέο που να έζησε τον 17ο αιώνα. Αντίθετα, βρήκα αποδείξεις για την ύπαρξη ενός σημαντικού κύκλου γιανσενιστών στη Νάπολη, προφανώς του κύκλου στον οποίο είχε προσχωρήσει ο Ντουλτσιμπένι.

Στο Archivio Mediceo της Φλωρεντίας, μπόρεσα να επαληθεύσω σχεδόν όλη την ιστορία του Φερόνι και του Χίγκενς. Μόλις επέστρεψε από την Ολλανδία, ο Φραντσέσκο Φερόνι θέλησε να παντρέψει την κόρη του Κατερίνα με κάποιον αριστοκράτη της Τοσκάνης. Όμως, η νεαρή κοπέλα ήταν αθεράπευτα ερωτευμένη με το δεξί χέρι του πατέρα της, τον Αντόνιο Χίγκενς απ’ την Κολονία, σε σημείο που υπέφερε «από επίμονο πυρετό, ο οποίος στη συνέχεια μετατράπηκε σε τεταρταίο πυρετό». Παρ’ όλα αυτά, ο Χίγκενς εξακολούθησε να δουλεύει για τον Φερόνι και μάλιστα στο τέλος διηύθυνε τη θυγατρική εταιρεία του στο Λιβόρνο. Όπως ακριβώς ανέφεραν τα απομνημονεύματα του παραγιού.

Όσον αφορά τον γιατρό Κριστοφάνο από τη Σιένα, βρήκα μόνο πληροφορίες για τον πατέρα του, που έφερε το ίδιο όνομα, τον φημισμένο αρμοστή επί θεμάτων υγείας Κριστοφάνο Τσεφίνι, ο οποίος όντως είχε ασκήσει τα καθήκοντά του στη διάρκεια της πανούκλας του Πράτο το 1630, ενώ έγραψε και ένα βιβλίο με τίτλο *Libro della Sanità*, στο οποίο είχε επισυνάψει έναν κατάλογο συνταγών που έπρεπε να εφαρμοστούν σε περίπτωση επιδημίας.

Ο Λουίτζι Ρόσι, δάσκαλος του Άτο Μελάνι, έζησε στη Ρώμη και στο Παρίσι, όπου έγινε μέντορας και φίλος του νεαρού Άτο. Όλοι οι στίχοι που τραγουδάει ο αβάς Μελάνι προέρχονται από τραγούδια του. Ο εξοχότατος Λουίτζι (όπως αναφέρεται στις πρωτότυπες παρτιτούρες που βρίσκονται διασκορπισμένες στις βιβλιοθήκες όλης της Ευρώπης) δεν φρόντισε ποτέ να τυπώσει τα έργα του, τα οποία ήταν τόσο δημοφιλή, ώστε οι ηγεμόνες έφταναν σε σημείο να τα διεκδικούν ο καθένας για τον εαυτό του. Έτσι, αφού θεωρήθηκε ο μεγαλύτερος συνθέτης της Ευρώπης τον 16ο αιώνα, ο Λουίτζι Ρόσι ξεχάστηκε μόλις πρόβαλε η αυγή του επόμενου αιώνα.

Στο εμπόριο βρήκα μόνο δύο εγγραφές με τα ερωτικά τραγούδια του. Στάθηκα όμως τυχερός, διότι περιείχαν τα κομμάτια που τραγουδάει ο Άτο. Έτσι, μπόρεσα ν’ απολαύσω τις πραγματικά συγκλονιστικές μελωδίες.

Το φυλλάδιο αστρολογίας του Στιλόνε Πριάσο, που τόσο αναστάτωσε τον παραγιό του Ντοντσέλο, δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 1682 και βρίσκεται στην Biblioteca Casanatense της Ρώμης. Ταράχτηκα πολύ όταν ανακάλυψα ότι οι συγγραφείς είχαν όντως προβλέψει πως η μάχη της Βιέννης θα λάβαινε χώρα τον Σεπτέμβριο του 1683. Πρόκειται για ένα μυστήριο που θα παραμείνει άλυτο.

Στην Biblioteca Casanatense, χάρη στον επαγγελματισμό και στην ευγένεια των υπαλλήλων, μπόρεσα να βρω και το εγχειρίδιο της αστρολογίας απ’ το οποίο προερχόταν το ωροσκόπιο του Κριού που ο Ουγκόνιο απήγγειλε στον Άτο και στον παραγιό κατά την περιπλάνησή τους στις υπόγειες στοές. Αυτή η μικρή πραγματεία δημοσιεύθηκε στη Λιόν το 1625, ακριβώς έναν χρόνο πριν από τη γέννηση του αβά Μελάνι, με τον τίτλο *Livre D’Arcandam Docteur et Astrologue traîtant des prédictions d’Astrologie*.

Στην περίπτωση του Άτο Μελάνι, οι προβλέψεις του Αρκαντάμ αποδείχτηκαν απολύτως ακριβείς. Το ίδιο και η διάρκεια της ζωής του – ογδόντα επτά έτη.

Άτο Μελάνι

Όλα τα γεγονότα της ζωής του Άτο Μελάνι που αναφέρονται στην αφήγηση του παραγιού είναι αυθεντικά. Ευνούχος, διπλωμάτης και κατάσκοπος, ο Άτο μπήκε στην αρχή στην υπηρεσία των Μεδίκων, κατόπιν του Μαζαρίνου και, τέλος, του Βασιλιά Ήλιου, αλλά και του Φουκέ, καθώς και ενός απροσδιόριστου αριθμού καρδιναλίων και ευγενών. Ως τραγουδιστής έκανε μεγάλη και ένδοξη καριέρα, και το τραγούδι του πράγματι εξυμνήθηκε –όπως ανέφερε κομπάζοντας στον παραγιό– από τον Ζαν ντε Λα Φοντέν και τον Φραντσέσκο Ρέντι. Το όνομα του Άτο εμφανίζεται σε πολλά λεξικά μουσικής, καθώς και στην αλληλογραφία του Μαζαρίνου και στα έργα πολλών Γάλλων συγγραφέων απομνημονευμάτων.

Ο Άτο περιγράφεται και αυτός με μεγάλη ακρίβεια από τον παραγιό. Για να το καταλάβει κανείς, αρκεί να σταθεί μπροστά στο μνημείο το οποίο ανέγειραν οι κληρονόμοι του μετά τον θάνατό του στο παρεκκλήσι Μελάνι της εκκλησίας Σαν Ντομένικο στην Πιστόια. Σηκώνοντας τα μάτια, θα συναντήσει το ζωηρό βλέμμα του αβά και την περιφρονητική γραμμή των χειλιών του, καθώς και το αυθάδικο λακκάκι στο πιγούνι του. Στα απομνημονεύματά του, ο μαρκήσιος του Γκραμόν χαρακτηρίζει τον Άτο Μελάνι ως τον «γελοίο που δεν στερείτο εξυπνάδας». Τέλος, οι άπειρες επιστολές του Άτο, που βρίσκονται διασκορπισμένες σαν *disjecta membra* στα αρχεία των πριγκιπάτων όλης της Ιταλίας, αποκαλύπτουν τη

χαρούμενη και σκωπτική διάθεσή του, τη ζωντάνια του και την κλίση του να διηγείται ιστορίες.

Επίσης, στην αλληλογραφία του συναντάμε πολλές από τις διδαχές του Άτο στον παραγιό, μεταξύ των οποίων τις ευφυείς (και συζητήσιμες) απόψεις του σχετικά με το γιατί ένας χριστιανός βασιλιάς νομιμοποιείται απόλυτα να συμμαχήσει με τους Τούρκους.

Ο οδηγός των αρχιτεκτονικών θαυμάτων της Ρώμης, που ο αβάς Μελάνι έγραφε στο δωμάτιό του στο Ντοντσέλο ανάμεσα σε δύο περιπέτειες, είναι εντελώς πιστός. Μάλιστα, μοιάζει πολύ μ’ ένα ανώνυμο χειρόγραφο που γράφτηκε στα γαλλικά και κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1994 από έναν μικρό εκδοτικό οίκο της Ρώμης, με τον τίτλο *Specchio di Roma barocca* [Καθρέφτης της Ρώμης του μπαρόκ]. Ο ανώνυμος συγγραφέας αυτού του χειρογράφου ήταν ένας πλούσιος και μορφωμένος αβάς, που γνώριζε πολύ καλά την πολιτική, διέθετε προστάτες στην Αυλή του πάπα και ήταν μισογύνης και φίλος των Γάλλων. Ένα πιστό πορτρέτο του αβά Μελάνι.

Επιπλέον, ο συγγραφέας αυτού του οδηγού έμεινε στη Ρώμη από το 1678 ως το 1681 – όπως και ο Άτο, που συνάντησε τον Κίρχερ το 1679.

Όπως και ο *Οδηγός* του Άτο, έτσι και αυτό το ανώνυμο χειρόγραφο έχει μείνει μισοτελειωμένο. Ο συγγραφέας είχε εγκαταλείψει το έργο του στο σημείο όπου περιέγραφε την εκκλησία του Αγίου Αθανασίου των Ελλήνων, δηλαδή στο σημείο όπου σταματάει να γράφει και ο Άτο, καθώς τον πνίγει η ανάμνηση της συνάντησής του με τον Κίρχερ. Πρόκειται μόνο για σύμπτωση;

Ο Άτο γνώριζε τον Ζαν Μπουβά, τον αντιγραφέα που, όπως διαβάζουμε στην αφήγηση του παραγιού, έστελνε απ’ το Παρίσι την αλληλογραφία του μιμούμενος στην

εντέλεια τον γραφικό χαρακτήρα του αβά. Ο Μπουβά ήταν πρόσωπο υπαρκτό· ήταν αντιγραφέας στη Βασιλική Βιβλιοθήκη, πολύ ικανός στην αποκρυπτογράφηση περγαμηνών και εξαιρετικός καλλιγράφος. Παράλληλα, εργαζόταν και για τον Άτο, ο οποίος τον σύστησε στον διευθυντή της Βιβλιοθήκης, ώστε να πάρει αύξηση, ενέργεια που έμεινε χωρίς αποτέλεσμα (βλ. «Mémoire-Journal de Jean Buvat», στο περιοδικό *Révue des Bibliothèques*, Οκτ.-Δεκ. 1900, σελ. 235-236).

Έτσι κι αλλιώς, η Ιστορία επιφύλαξε στον Μπουβά καλύτερη τύχη από εκείνη που του υποσχόταν ο Άτο. Ενώ ο αβάς Μελάνι έχει βυθιστεί στη λήθη, ο Μπουβά κατέχει σημαντικό ρόλο στο βιβλίο *Ο ιππότης του Αρμεντάλ* του Αλεξάνδρου Δουμά πατρός.

Άτο και Φουκέ

Βρήκα μια σύντομη βιογραφία του Άτο (Κρατικά Αρχεία της Φλωρεντίας, *Fondo Tordi*, No 350, σελ. 62), που την έγραψε ο ανιψιός του Λουίτζι λίγα χρόνια μετά τον θάνατό του. Πληροφορούμαστε ότι ο Άτο υπήρξε φίλος του Φουκέ, όπως διαβάζουμε και στα απομνημονεύματα του παραγιού. Σύμφωνα με τον ανιψιό του Άτο, ο υπουργός διατηρούσε με τον αβά Μελάνι πυκνή αλληλογραφία. Όμως, για να είμαι ειλικρινής, δεν έχει μείνει κανένα ίχνος της.

Ποια ήταν, λοιπόν, η πραγματική φύση της γνωριμίας του Άτο με τον Φουκέ;

Όταν συνελήφθη ο Φουκέ, ο Άτο βρισκόταν στη Ρώμη – όπως αναφέρεται στα απομνημονεύματα του παραγιού, για να γλιτώσει απ’ την οργή του δούκα της Μεγερέ, του ισχυρού κληρονόμου του Μαζαρίνου, ο οποίος, αφού τον έπιασε να σκαλίζει στο σπίτι του, ζήτησε απ’ τον βασιλιά

να τον εξορίσει. Στο μεταξύ, διαδίδεται στο Παρίσι η φήμη που τον θέλει αναμεμειγμένο στο σκάνδαλο Φουκέ.

Από τη Ρώμη, ο Άτο γράφει την άνοιξη του 1661 στον Ούγκο ντε Λιόν, υπουργό του Λουδοβίκου ΙΔ΄. Είναι ένα γράμμα γεμάτο θλίψη, το οποίο ανακάλυψα στα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών στο Παρίσι (*Πολιτική αλληλογραφία*, Ρώμη, 142, σελ. 227 και εξής). Η νευρική γραφή, η μπερδεμένη σύνταξη και τα λάθη που υπάρχουν στο πρωτότυπο μαρτυρούν όλη την αγωνία του.

Από τη Ρώμη, τελευταία μέρα
του Οκτωβρίου εν έτει 1661

Με την τελευταία επιστολή σας της 9ης Οκτωβρίου, μου διαμηνύετε ότι η δυστυχία μου δεν έχει γιατρειά και ότι ο βασιλιάς εξακολουθεί να είναι θυμωμένος μαζί μου.

Ενημερώνοντάς με για όλα αυτά, υπογράψατε τη θανατική μου καταδίκη και υπήρξατε πολύ απάνθρωπος, επειδή δεν προσπαθήσατε να με εμψυχώσετε, αφού δεν αγνοείτε πόσο λατρεύω τον βασιλιά και γνωρίζετε το πάθος με το οποίο επιθυμώ πάντα να τον υπηρετώ.

Μακάρι να μην τον αγαπούσα τόσο πολύ και να ήμουν πιο αφοσιωμένος στον κύριο Φουκέ απ' ό,τι σ' εκείνον. Τουλάχιστον έτσι θα τιμωρούμουν δίκαια για ένα έγκλημα το οποίο θα είχα διαπράξει και δεν θα παραπονιόμουν ότι σήμερα είμαι το πιο δυστυχισμένο παιδί στον κόσμο, γιατί είναι αδύνατον να μπορέσω ποτέ να παρηγορηθώ, διότι δεν θεωρώ τον βασιλιά απλώς έναν μεγάλο πρίγκιπα, αλλά και ένα άτομο για το οποίο έτρεφα βαθιά αγάπη, τόσο μεγάλη που δεν τη φαντάζεται. Το μόνο που ήθελα πάντα ήταν να τον υπηρετώ και να αξίζω την εύνοιά του, χωρίς να

σκέφτομαι το παραμικρό όφελος, και μπορώ να σας πω ότι δεν θα έμενα τόσον καιρό στη Γαλλία, ακόμα και αν ζούσε ο μακαρίτης ο καρδινάλιος [ο Μαζαρίνος], χωρίς την αγάπη που έχω για τον βασιλιά.

Η καρδιά μου δεν είναι τόσο δυνατή ώστε ν' αντέξει μια δυστυχία τόσο μεγάλη. Δεν τολμώ να παραπονεθώ, μην ξέροντας πού οφείλεται αυτή η δυσμένεια, και, παρόλο που μου φαίνεται ότι ο βασιλιάς είναι πολύ άδικος μαζί μου, δεν μπορώ να γκρινιάξω, γιατί έχει δίκιο να ξαφνιάζεται που διατηρώ αλληλογραφία με τον κύριο υπουργό.

Έχει λόγο να πιστεύει ότι είμαι κακός και δόλιος, βλέποντας ότι στέλνω στον εν λόγω κύριο Φουκέ τα πρόχειρα των επιστολών που γράφω στην Αυτού Μεγαλειότητα. Έχει δίκιο να καταδικάζει τη συμπεριφορά μου και το ύφος που χρησιμεύω [sic] *όταν γράφω στον κύριο Φουκέ.*

Ναι, κύριε ντε Λιόν, ο βασιλιάς έχει δίκιο όταν δηλώνει ότι είναι δυσαρεστημένος μαζί μου, διότι το χέρι που πρόδωσε τις επιστολές του αξίζει να κοπεί, αλλά η καρδιά μου είναι αθώα και η ψυχή μου δεν έχει διαπράξει κανένα σφάλμα. Ήταν πάντα πιστές στον βασιλιά, και αν ο βασιλιάς θέλει να είναι δίκαιος, τότε πρέπει να καταδικάσει το ένα και να συγχωρήσει τις άλλες, αφού το χέρι μου έσφαλε από την υπερβολική αγάπη που η καρδιά μου τρέφει για τον βασιλιά. Έσφαλε από το πάθος μου να επιστρέψω κοντά του. Επειδή βρισκόμουν σε μεγάλη ανάγκη, εγκαταλειμμένος απ' όλο τον κόσμο, κι επειδή πίστεψα στον κύριο υπουργό, τον καλύτερο και πιο πιστό υπουργό του βασιλιά, που τον υπηρετεί όπως κανένας άλλος.

Αυτοί είναι οι τέσσερις λόγοι που μ’ έκαναν να γράψω όπως έγραψα στον κύριο Φουκέ, και δεν υπάρχει ούτε λέξη στα γράμματά μου που να μην μπορώ να τη δικαιολογήσω, κι αν ο βασιλιάς θελήσει να δείξει τόση καλοσύνη ώστε να μου κάνει αυτή τη χάρη, που δεν την αρνήθηκε ποτέ σε κανέναν εγκληματία, ζητήστε του να εξεταστούν όλα τα γράμματά μου, να με υποβάλουν σε ανακρίσεις, ώστε είτε να πάω στη φυλακή είτε να τύχω της χάρης του, αν την αξίζω.

Στα γράμματα που έγραψα στον κύριο Φουκέ φαίνεται ότι ήμουν σε δυσμένεια, πράγμα που επιβεβαιώνει ότι δεν τον γνώριζα νωρίτερα. Από αυτά τα γράμματα θα καταλάβουν ότι ποτέ δεν πήρα χρήματα και ότι δεν ανήκα στους υποτρόφους του. Μπορώ να αποδείξω από τα γράμματα που εκείνος μου έστειλε ότι έλεγε πάντα αλήθεια και ότι, γνωρίζοντας τον λόγο που μ’ έσπρωχνε να του γράφω, με διαβεβαίωνε ότι θα μιλούσε υπέρ μου στον βασιλιά και ότι ήθελε να φροντίσει τα συμφέροντά μου. Σας στέλνω και ένα αντίγραφο του τελευταίου του γράμματος, του μοναδικού που έλαβα όσο βρίσκομαι εδώ, στη Ρώμη. Αν θέλετε το πρωτότυπο, μπορείτε να μου το ζητήσετε...

Επομένως, ο Άτο το ομολογεί. Όταν έγραφε στον βασιλιά, έστελνε το πρόχειρο στον υπουργό! Και ήταν οι επιστολές ενός πράκτορα, οι οποίες μάλιστα απευθύνονταν στον ίδιο τον ηγεμόνα. Θανάσιμο αμάρτημα! Πάντως, ο Άτο αρνείται ότι ενήργησε με δόλο, αφού ήρθε σ’ επαφή με τον Φουκέ μετά τη δυσμένεια στην οποία είχε πέσει, δηλαδή όταν ξέσπασε η οργή του δούκα της Μεγερέ και είχε ανάγκη από ένα μέρος να κρυφτεί (όπως εξηγεί ο Ντεβιζέ στα απομνημονεύματα του παραγιού).

Ως απόδειξη, ο Άτο επισυνάπτει στην επιστολή του αντίγραφο ενός γράμματος του Φουκέ, το οποίο είναι ιδιαίτερα συγκινητικό. Ο υπουργός γράφει στον ευνούχο στις 27 Αυγούστου του 1661, λίγες μέρες πριν από τη σύλληψή του. Πρόκειται, λοιπόν, για μια απ’ τις τελευταίες επιστολές που έγραψε ως ελεύθερος άνθρωπος.

Φοντενεμπλό, 27 Αυγούστου 1661

Έλαβα την επιστολή σας της 1ης του μηνός, μαζί με την επιστολή του καρδινάλιου Ν. Θα σας απαντούσα νωρίτερα, εάν ένας πυρετός δεν με κρατούσε επί δεκαπέντε μέρες στο κρεβάτι. Συνήλθα μόλις χθες.

Ετοιμάζομαι να φύγω μεθαύριο για τη Βρετάνη μαζί με τον βασιλιά και θα μεριμνήσω ώστε οι Ιταλοί να μην υπεξαιρούν πλέον την αλληλογραφία μας. Θα μιλήσω σχετικά στον κύριο Νεβό μόλις φτάσω στη Νάντη.

Μην στενοχωριέστε για την κατάστασή σας, διότι φροντίζω τα συμφέροντά σας και, παρόλο που η αδιαθεσία μου με εμπόδισε τις τελευταίες ημέρες να συνομιλήσω με τον βασιλιά όπως συνήθως, δεν παρέλειψα να του τονίσω τον διακαή πόθο σας να τον υπηρετήσετε, πράγμα που τον ικανοποίησε.

Αυτή η επιστολή θα φθάσει στα χέρια σας μέσω του αβά του Κρεσί, στον οποίο μπορείτε να έχετε απόλυτη εμπιστοσύνη. Με ευχαρίστηση διάβασα όσα μου γράψατε εκ μέρους του καρδιναλίου Ν. Και σας παρακαλώ να τον διαβεβαιώσετε ότι θα έκανα τα πάντα για να τον εξυπηρετήσω. Σας παρακαλώ, επίσης, να δώσετε τους χαιρετισμούς μου στην κυρία Ν., την οποία πάντα τιμώ και χαίρομαι να υπηρετώ.

Η αναστάτωση που επικρατεί πάντα τις παραμονές ενός ταξιδιού με εμποδίζει να απαντήσω σε όλα τα σημεία τα οποία αναφέρετε στην επιστολή σας. Ενημερώστε με για το ποσό της υποτροφίας σας το οποίο σας οφείλεται, και να είστε βέβαιος ότι θα κάνω τα πάντα για να σας αποδείξω την εκτίμησή μου και την επιθυμία μου να σας υπηρετήσω.

Αν ο Φουκέ όντως χρησιμοποίησε στην επιστολή του αυτές τις εκφράσεις, δεν ήταν πολύ έξυπνο που ο Άτο προσπάθησε να δικαιολογηθεί δείχνοντας αυτές τις γραμμές στον βασιλιά. Αυτά που ενώνουν τον ευνούχο με τον υπουργό είναι πολύ διφορούμενα και δημιουργούν κλίμα καχυποψίας: γράμματα που υπεξαιρέθηκαν, μυστική αλληλογραφία, κάποιος καρδινάλιος Ν. (ίσως ο Ροσπιλιόζι, φίλος του Άτο;) και μια μυστηριώδης κυρία Ν. (ίσως η Μαρία Μαντσίνι, ανιψιά του Μαζαρίνου και πρώην ερωμένη του βασιλιά, η οποία έμενε κι εκείνη στη Ρώμη την ίδια περίοδο).

Αλλά πιο ύποπτος ακόμα είναι ο χορός που χορεύουν ο Άτο και ο Φουκέ γύρω απ’ τον βασιλιά. Ο πρώτος στέλνει κρυφά την αλληλογραφία του με τον Λουδοβίκο ΙΔ΄ στον δεύτερο, ο οποίος υποστηρίζει τον φίλο του στον ηγεμόνα. Κι έπειτα, η υποτροφία που ο Φουκέ υπόσχεται στον Άτο…

Παρά το σκάνδαλο που τον καταστρέφει, ο Φουκέ δεν προδίδει τον φίλο του. Όταν στη διάρκεια της δίκης ρωτήθηκε για τις σχέσεις τους, ο Φουκέ απάντησε αόριστα, κατορθώνοντας έτσι να γλιτώσει τον Άτο απ’ τη φυλακή, πράγμα που επιβεβαιώνουν και τα πρακτικά της δίκης, όπως αναφέρει ο Ντεβιζέ στους ενοίκους του Ντοντσέλο.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του Άτο Μελάνι

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του, ο ευνούχος Μελάνι θα πρέπει να ένιωσε όλο το βάρος της μοναξιάς του. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που τα πέρασε στο σπίτι του στο Παρίσι μαζί με τους δυο ανιψιούς του Λεοπόλντο και Ντομένικο. Είναι, λοιπόν, πιθανό, όπως ισχυρίζεται ο παραγιός στο χειρόγραφό του, να του έκανε όντως την πρόταση να τον πάρει μαζί του στο Παρίσι.

Λίγο προτού ξεψυχήσει, ο Άτο ζήτησε να συγκεντρωθούν όλα τα έγγραφά του και να παραδοθούν σ' έναν έμπιστο φίλο. Γνώριζε ότι, όσο θα κρατούσε η επιθανάτια αγωνία του, το σπίτι του θα γέμιζε περίεργους και ανθρώπους που θα ήθελαν να επωφεληθούν απ' τον θάνατό του, που θα ήθελαν να μάθουν τα μυστικά του. Ίσως ξανάβλεπε τον εαυτό του να σκαλίζει το γραφείο ενός Κολμπέρ λιγότερο προνοητικού, όπως αφηγείται ο παραγιός...

Η αφιέρωση στην αρχή των απομνημονευμάτων

Η Ρίτα και ο Φραντσέσκο μού δήλωσαν ότι εντόπισαν τα απομνημονεύματα του παραγιού ανάμεσα στα έγγραφα του Άτο. Πώς έφτασαν εκεί; Για να το καταλάβει κανείς, αρκεί να διαβάσει προσεκτικά τη μυστηριώδη αφιέρωση της αρχής, καθώς και το ανώνυμο γράμμα χωρίς αποστολέα ούτε αποδέκτη, που προηγείται της αφήγησης του παραγιού.

Κύριε,
Στέλνοντάς σας αυτά τα απομνημονεύματα, που επιτέλους κατάφερα να βρω, τολμώ να ελπίζω ότι η Εξοχότητά Σας θα αναγνωρίσει στην προσπάθεια που κατέβαλα για να ικανοποιήσω τις επιθυμίες σας το πάθος και την αγάπη που με γέμιζαν ευτυχία κάθε φορά

που μου δινόταν η ευκαιρία να τα εκφράσω στην Εξοχότητά Σας.

Στις τελευταίες σελίδες της αφήγησής του, ο παραγιός, που βασανίζεται απ' τις τύψεις, γράφει στον Άτο προσφέροντάς του ξανά τη φιλία του και αποκαλύπτοντάς του, πρώτον, ότι κρατούσε ημερολόγιο και, δεύτερον, ότι κατέγραψε λεπτομερώς στα απομνημονεύματά του όλα τα γεγονότα που είχαν διαδραματιστεί στο πανδοχείο.

Ο παραγιός διαβεβαιώνει ότι ο Άτο δεν του απάντησε ποτέ. Μάλιστα, εκφράζει φόβους για τη ζωή του. Ωστόσο, γνωρίζουμε ότι ο πονηρός αβάς όχι μόνο γλίτωσε, αλλά έζησε πολλά χρόνια ακόμα. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να έλαβε την εν λόγω επιστολή. Μπορώ να φανταστώ ακόμα και τη λάμψη ευχαρίστησης στο βλέμμα του διαβάζοντας αυτές τις γραμμές, έπειτα τον φόβο και τέλος την αποφασιστικότητα. Αναθέτει σ' έναν έμπιστο πράκτορά του να πάει στη Ρώμη και να πάρει τα απομνημονεύματα από τον παραγιό, προτού πέσουν σε ακατάλληλα χέρια. Αυτές οι σελίδες αποκάλυπταν πάρα πολλά μυστικά και τον ενοχοποιούσαν για τα πιο φριχτά εγκλήματα.

Η ανώνυμη αφιέρωση, λοιπόν, θα πρέπει να γράφτηκε στον Άτο από τον πράκτορά του, ο οποίος έφερε σε πέρας την αποστολή του. Να γιατί η Ρίτα και ο Φραντσέσκο μού είπαν ότι είχαν βρει τα απομνημονεύματα του παραγιού ανάμεσα στα χαρτιά του Μελάνι.

Ο Άτο και ο παραγιός δεν ξανασυναντήθηκαν ποτέ, λοιπόν; Ποιος ξέρει αν μια μέρα, γεμάτος νοσταλγία, ο αβάς Μελάνι δεν πρόσταξε ξαφνικά τον υπηρέτη του να ετοιμάσει τα μπαούλα του γιατί έπρεπε να φύγει αμέσως για την Αυλή της Ρώμης…

ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΣ ΙΑ΄ ΚΑΙ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΤΗΣ ΟΡΑΓΓΗΣ – Ντοκουμέντα

Ξαναγράφοντας την ιστορία

Η απελευθέρωση της Βιέννης το 1683, οι θρησκευτικές διαμάχες μεταξύ της Γαλλίας και της Αγίας Έδρας, η κατάκτηση της Αγγλίας από τον Γουλιέλμο της Οράγγης το 1688 και το τέλος του καθολικισμού στη χώρα, η πολιτική απομόνωση του Λουδοβίκου ΙΔ΄ από τις άλλες δυνάμεις, η πολιτική ισορροπία της Ευρώπης κατά το δεύτερο ήμισυ του 17ου αιώνα και στις επόμενες δεκαετίες... Ένα ολόκληρο κεφάλαιο της ευρωπαϊκής ιστορίας θα έπρεπε να ξαναγραφεί υπό το φως των αποδεικτικών στοιχείων που αποκαλύπτουν τις μυστικές δραστηριότητες του πάπα Οντεσκάλκι και της οικογένειάς του. Όμως, για να γίνει κάτι τέτοιο, πρέπει να σηκωθεί το πέπλο σιωπής, υποκρισίας και ψεύδους που τα σκεπάζει.

Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ χρηματοδότησε τη νίκη της Βιέννης κατά των Τούρκων με τα κεφάλαια της Αγίας Έδρας, γεγονός που αξίζει κάθε έπαινο και το οποίο κανένας δεν μπορεί να του αμφισβητήσει από ιστορικής απόψεως. Ωστόσο, όπως αποδεικνύουν τα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι, όσα γράφει ο παραγιός του Ντοντσέλο στα απομνημονεύματά του είναι απολύτως ακριβή. Οι Οντεσκάλκι χορηγούσαν στον αυτοκράτορα δάνεια ιδιωτικής φύσεως, ως απλοί τραπεζίτες, λαμβάνοντας ως εγγύηση βαρέλια με ψευδάργυρο, τα οποία η οικογένεια του πάπα μεταπωλούσε στον προτεστάντη τραπεζίτη Γιον Ντόιτζ. Από τα κέρδη αυτής της πώλησης, ένα εξήντα

πέντε τοις εκατό πήγαινε στους Οντεσκάλκι και το υπόλοιπο στους συνήθεις εντολοδόχους τους, τον Τσερνέτζι και τον Ρετσόνικο, οι οποίοι, από τη Βιέννη, ασχολούνταν διακριτικά με κάθε δραστηριότητα. Κανένας έπαινος, λοιπόν, γι’ αυτές τις επικερδείς υποθέσεις. (Μεταξύ άλλων, βλ. Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, Αρχείο Οντεσκάλκι, XXII A 13, σελ. 256, XXIII A2, σελ. 52, 59, 105, 139, 168-169, 220, 234, 242, XXVII B6, ν. 11, XXXIII A1, σελ. 194, 331).

Μετά τον θάνατο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, ο αυτοκράτορας έσπευσε να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του στους Οντεσκάλκι. Προσπάθησε να παραχωρήσει στον Λίβιο, τον ανιψιό του πάπα, εκτάσεις στην Ουγγαρία σε πολύ χαμηλή τιμή. Όμως η επιχείρηση εμποδίστηκε από το αυτοκρατορικό συμβούλιο, το οποίο έκρινε ότι οι όροι ήταν υπερβολικά γενναιόδωροι (βλ. R. Gueze, «Livio Odescalchi è il ducato del Sirmio», στο *Venezia, Italia, Ungheria fra arcadia e illuminismo*, επιμ. B. Kopeczi και P. Sarkozy, Βουδαπέστη, 1982, σελ. 45-47). Ο αυτοκράτορας πούλησε τότε στον Λίβιο το φέουδο του Σιρμίου, στην Ουγγαρία, έναντι 335.000 φιορινιών. Τιμή ευκαιρίας; Αυτές οι εκτάσεις αποσπάστηκαν με κόπο από τους Τούρκους εισβολείς μετά τη νίκη της Βιέννης. Έτσι, λοιπόν, ενώ η πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας σώθηκε χάρη στα χρήματα της Αγίας Έδρας, οι καρποί της ανάκτησης αυτών των εδαφών έπεφταν στο πουγκί των Οντεσκάλκι. Για να σφραγιστεί αυτή η συμφωνία, ο Λίβιο ονομάζεται πρίγκιπας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Οι σύγχρονοί τους είχαν πολύ σωστά παρατηρήσει ότι η στενή σχέση του αυτοκράτορα με τους Οντεσκάλκι έκρυβε κάτι. Το 1701, ο συγγραφέας απομνημονευμάτων Francesco Valesio (*Diario di Roma*, II, 601) τονίζει ότι «εν

είδει μιας περίεργης μεταμόρφωσης, ο πρώην καμαριέρης του Λίβιο Οντεσκάλκι διορίστηκε αυλικός σύμβουλος του αυτοκράτορα με πολλά προνόμια».

Όμως το χρήμα μπορεί να αγοράσει τα πάντα – σχεδόν. Στο τέλος αυτών εδώ των απομνημονευμάτων, ο παραγιός αναφέρει ότι, μετά τον θάνατο του θείου του, ο Λίβιο Οντεσκάλκι αγόρασε φέουδα, παλάτια και βίλες καταβάλλοντας τεράστια ποσά. Και μετά τον θάνατο του βασιλιά της Πολωνίας Γιαν Σομπιέσκι, τα στρατεύματα του οποίου κατατρόπωσαν τους Τούρκους πολιορκητές της Βιέννης, ο Λίβιο κατέκλυσε τη Βαρσοβία με χρήματα σε μια (μάταιη) προσπάθεια ν’ ανέλθει στον θρόνο της Πολωνίας (βλ., για παράδειγμα, Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, Αρχείο Οντεσκάλκι, Παρ. 38, ν. 1, 5, 9, 13).

Είναι η μόνη εξήγηση που μπορεί να δοθεί στο γεγονός ότι ο πάπας Οντεσκάλκι συνέχισε μέχρι το τέλος της ζωής του να στέλνει χρήματα στον αυτοκράτορα, παρότι η τουρκική απειλή είχε πάψει να υφίσταται – η επένδυση έπρεπε να αποδώσει τα δέοντα στην οικογένειά του. Καμία σημασία δεν είχε το ότι, για να επιτύχει αυτό τον σκοπό, βοήθησε τον αιρετικό Γουλιέλμο της Οράγγης.

Τακτική αμείλικτη, την οποία ο πάπας ακολουθεί πάση θυσία, ακόμα και σε στιγμές δραματικές. Όπως αναφέρει ο ιστορικός Charles Gérin (*Révue des questions historiques*, XX, 1876, σελ. 428), όταν ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ και ο Ιάκωβος Στιούαρτ παρακάλεσαν τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ να διακόψει τις χρηματοδοτήσεις του προς τη Βιέννη και να στείλει επειγόντως χρήματα στα καθολικά στρατεύματα των Στιούαρτ, που πολεμούσαν στην Ιρλανδία εναντίον των αιρετικών δυνάμεων του Γουλιέλμου της Οράγγης, ο πάπας τούς έδωσε μιαν απάντηση που μόνο σήμερα αντιλαμβανόμαστε το πραγματικό νόημά της. Εξήγησε ότι

διεξάγει στη Βιέννη «μια συνεχή σταυροφορία» στην οποία, όπως και οι προκάτοχοί του, «πήρε προσωπικά μέρος». Εκείνος προμήθευσε στους συμμάχους «τις προσωπικές γαλέρες του, τους προσωπικούς στρατιώτες του και την προσωπική περιουσία του», υπερασπίζοντας όχι μόνο την ακεραιότητα της χριστιανικής Ευρώπης, αλλά και «τα συμφέροντά του ως κοσμικού ηγεμόνα και Ιταλού πρίγκιπα».

**Τα δάνεια του Ιννοκέντιου ΙΑ΄
προς τον Γουλιέλμο της Οράγγης**

Δυστυχώς, ο Άτο Μελάνι έχει δίκιο όταν περιγράφει τη δίκη του Φουκέ. Οι νικητές γράφουν την Ιστορία. Και, μέχρι σήμερα, νικάει η επίσημη ιστοριογραφία. Κανένας δεν κατόρθωσε –ή δεν θέλησε– να γράψει την αλήθεια για τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄.

Τα ανώνυμα φυλλάδια που κυκλοφόρησαν οι Γάλλοι την επομένη της απόβασης των προτεσταντών στην Αγγλία (βλ. J. Orcibal, *Louis XIV contre Innocent XI*, Παρίσι, 1949, σελ. 63-64 και 91-92) ήταν τα πρώτα που μίλησαν για τα δάνεια που χορηγούσε ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ στον Γουλιέλμο της Οράγγης. Επιπλέον, σύμφωνα με τα απομνημονεύματα της μαντάμ ντε Μεντενόν, ο πάπας θα πρέπει να έστειλε στον Γουλιέλμο 200.000 δουκάτα για την απόβαση στην Αγγλία. Όμως, η αυθεντικότητα του έργου αμφισβητείται. Οι Γάλλοι διέδωσαν αυτές τις φήμες με σκοπό να διαβάλουν τον ποντίφικα. Αμέσως οι συγγραφείς απομνημονευμάτων και οι λιβελογράφοι τις ανασκεύασαν, χωρίς ωστόσο να παράσχουν καμία απόδειξη για όσα υποστήριζαν.

Ο Pierre Bayle, αντίθετα, υπήρξε πολύ πιο πονηρός. Στο περίφημο *Dictionnaire historique et critique* [Λεξικό

ιστορίας και κριτικής], θυμίζει ότι ο Ιννοκέντιος προερχόταν από οικογένεια τραπεζιτών και μεταφέρει ένα σκωπτικό σχόλιο που τοποθετήθηκε κάτω από το άγαλμα του Πασκουίνου στη Ρώμη, την ημέρα που ο καρδινάλιος Οντεσκάλκι εξελέγη ποντίφικας: *Invenerunt hominem in telonio sedentem* – «επέλεξαν έναν πάπα που κάθεται στο τραπέζι του τοκογλύφου».

Αυτήν τη φορά δεν επρόκειτο για φήμη που κυκλοφόρησε για να εξυπηρετήσει κάποιο σκοπό. Ο Pierre Bayle, μεγάλος διανοητής, δεν ήταν δυνατόν να κατηγορηθεί για μικροπρεπή φιλογαλλική μεροληψία. Επιπλέον, βρισκόταν πολύ κοντά στα γεγονότα για τα οποία μιλούσε (το *Λεξικό* του κυκλοφόρησε το 1697).

Κανένας ιστορικός δεν ανέλαβε ωστόσο να ρίξει φως στην υπόθεση, να ακολουθήσει τα ίχνη που είχαν υποδείξει τα παράνομα φυλλάδια και ο Bayle. Η αλήθεια για τους Οντεσκάλκι κατέληξε, λοιπόν, υπόθεση μιας χούφτας παράνομων κειμένων και του παλιού και σκονισμένου λεξικού ενός Ολλανδού αποστάτη φιλοσόφου (ο Bayle απαρνήθηκε τον καλβινισμό και ασπάσθηκε τον καθολικισμό προτού κάνει μεταβολή και εγκαταλείψει κάθε πιστεύω).

Στο μεταξύ, η αγιογραφία θριάμβευσε χωρίς καν να δώσει μάχη και ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ πέρασε στην Ιστορία. Τα γεγονότα έμοιαζαν αδιαμφισβήτητα: το 1683 η Βιέννη απελευθερώθηκε χάρη στον άνθρωπο που κινητοποίησε τους καθολικούς ηγεμόνες και έστειλε την αρωγή της Αγίας Έδρας στην Αυστρία και την Πολωνία. Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ είναι ο ηρωικός πάπας και ασκητής που έβαλε τέλος στον νεποτισμό, εξυγίανε τα ταμεία της Εκκλησίας, απαγόρευσε στις γυναίκες να κυκλοφορούν δημόσια με κοντά μανίκια, σταμάτησε τη βλαβερή τρέλα

του καρναβαλιού και έκλεισε τα θέατρα της Ρώμης, τόποι απωλείας...

Ο θάνατός του προκάλεσε κατακλυσμό επιστολών απ' όλη την Ευρώπη. Όλοι οι βασιλικοί οίκοι απαιτούσαν να συμπεριληφθεί στο τάγμα των οσίων. Χάρη στον ζήλο του ανιψιού του Λίβιο, ξεκινάει το 1714 η διαδικασία της ανακήρυξής του ως οσίου. Ακούγονται οι εν ζωή μάρτυρες, καινούρια έγγραφα έρχονται να συμπληρώσουν τον φάκελο, εξετάζεται εξονυχιστικά όλη η ζωή του από τότε που ήταν παιδί.

Όμως, αμέσως –ή σχεδόν αμέσως– εμφανίζονται εμπόδια που επιβραδύνουν την πορεία της ανακριτικής διαδικασίας. Είναι πιθανό τα παλιά γαλλικά λιβελογραφήματα και το *Λεξικό* του Bayle να ήρθαν στην επιφάνεια. Κακόβουλα κείμενα, αβάσιμες φλυαρίες, που ίσως είναι αδύνατον να αποδειχθούν, αλλά πρέπει να μελετηθούν, παρότι πρόκειται για μια ζωή τόσο αγνή, τόσο ενάρετη και ηρωική όπως αυτή του Μπενεντέτο Οντεσκάλκι. Υπάρχει, επίσης, η υποψία ότι αντιτίθεται η Γαλλία, που βλέπει με κακό μάτι την αγιοποίηση ενός από τους πιο παθιασμένους εχθρούς της. Η ήδη βεβαρυμένη με πολυσέλιδα και λεπτομερή πρακτικά ανακριτική διαδικασία κάνει ένα βήμα πίσω. Ο ορμητικός χείμαρρος γίνεται λασπώδης και τα πάντα κολλάνε στην κοίτη του.

Πέρασαν πολλές δεκαετίες. Χρειάστηκε να φτάσει το 1771, για να ξαναγίνει λόγος για τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Εκείνη τη χρονιά, ο Άγγλος ιστορικός John Dalrymple δημοσιεύει το *Memoirs of Great Britain and Ireland*, όπου διαφαίνονται τα στοιχεία που καθυστερούν την αγιοποίηση. Όμως, για να καταλάβει κανείς τη θέση του Dalrymple, πρέπει να κάνει ένα βήμα προς τα πίσω, ώστε να μπορέσει να δει από κάποια απόσταση το πολιτικό

πανόραμα της Ευρώπης την παραμονή της απόβασης του Γουλιέλμου της Οράγγης στην Αγγλία.

Στη διάρκεια των τελευταίων μηνών του έτους 1688, εμφανίζεται στη Γερμανία μια σοβαρή εστία πολιτικής έντασης. Η χώρα περίμενε επί πολλούς μήνες την ανακήρυξη του νέου αρχιεπισκόπου Κολονίας, αξίωμα στο οποίο η Γαλλία ήθελε πάση θυσία να επιβάλει τον καρδινάλιο Φίρστερμπεργκ. Αν αυτή η προσπάθεια στεφόταν με επιτυχία, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ θα είχε στη διάθεσή του ένα πολύτιμο προγεφύρωμα στην κεντρική Ευρώπη, διασφαλίζοντας έτσι μια στρατιωτική και στρατηγική υπεροχή την οποία δεν δέχονταν οι άλλοι ηγεμόνες. Ο ίδιος ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ είχε αρνηθεί να δώσει την έγκρισή του, η οποία ήταν νομικά απαραίτητη για την ανακήρυξη του αρχιεπισκόπου. Κατά την ίδια περίοδο, ολόκληρη η Ευρώπη παρακολουθούσε με ανησυχία τους στρατιωτικούς ελιγμούς των δυνάμεων του Γουλιέλμου της Οράγγης. Ποιες ήταν οι προθέσεις του Γουλιέλμου; Ετοιμαζόταν μήπως να στραφεί κατά των Γάλλων, ώστε να λύσει με τα όπλα το πρόβλημα της αρχιεπισκοπής της Κολονίας, πυροδοτώντας έτσι μια τρομερή σύγκρουση σε όλη την Ευρώπη; Ή, όπως υποστήριζαν ορισμένοι, σκόπευε να εισβάλει στην Αγγλία;

Ιδού, λοιπόν, η θεωρία του Dalrymple: Ο Γουλιέλμος της Οράγγης παραπλάνησε τον πάπα, κάνοντάς τον να πιστέψει ότι σκόπευε να στρέψει τα στρατεύματά του εναντίον των Γάλλων. Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄, που όπως συνήθως καιγόταν από επιθυμία να καταστρέψει τον Λουδοβίκο ΙΔ΄, έπεσε στην παγίδα και δάνεισε στον Γουλιέλμο τα απαραίτητα χρήματα για τη συντήρηση του στρατού. Αντ’ αυτού, όμως, ο πρίγκιπας της Οράγγης

διέσχισε τη Μάγχη και προσάρτησε για πάντα την Αγγλία στην προτεσταντική πίστη.

Έτσι, οι αιρετικοί θριάμβευσαν χάρη στα χρήματα της Εκκλησίας. Αν και παραπλανημένος, ο πάπας όπλισε έναν προτεστάντη ηγεμόνα εναντίον ενός καθολικού ηγεμόνα.

Αυτή η θεωρία κυκλοφορούσε ήδη σε μερικά ανώνυμα φυλλάδια την εποχή του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ και του Λουδοβίκου ΙΔ΄. Ωστόσο, αυτή τη φορά ο Dalrymple έβγαλε απ’ το μανίκι του δύο αποφασιστικές αποδείξεις, δύο μακροσκελείς επιστολές του καρδινάλιου Ντ’ Εστρέ, έκτακτου πρεσβευτή του Λουδοβίκου ΙΔ΄ στη Ρώμη, οι οποίες απευθύνονται στον Γάλλο ηγεμόνα και στον Λουβουά, υπουργό Πολέμου του Βασιλιά Ήλιου.

Σύμφωνα με αυτές τις δύο επιστολές, οι πιο στενοί συνεργάτες του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ γνώριζαν εξαρχής τις πραγματικές προθέσεις του Γουλιέλμου της Οράγγης – την κατάκτηση της Αγγλίας. Ήδη από τα τέλη του 1687, δηλαδή έναν χρόνο πριν από την εισβολή του προτεστάντη πρίγκιπα στην Αγγλία, ο γραμματέας του κράτους του Βατικανού, ο Λορέντσο Καζόνι, πρέπει να ήταν σε επαφή με έναν Ολλανδό δήμαρχο, μυστικό απεσταλμένο του Γουλιέλμου της Οράγγης. Όμως, ανάμεσα στους ανθρώπους του Καζόνι κρυβόταν ένας προδότης, χάρη στον οποίο υπεκλάπησαν οι επιστολές που ο Καζόνι έστελνε στον αυτοκράτορα Λεοπόλδο Α΄. Αυτές οι επιστολές αποκάλυπταν ότι ο πάπας έθετε πολύ μεγάλα ποσά στη διάθεση του πρίγκιπα της Οράγγης και του αυτοκράτορα Λεοπόλδου Α΄, με σκοπό να τους βοηθήσει να νικήσουν τους Γάλλους στη σύγκρουση που θα πυροδοτούσε η υπόθεση της αρχιεπισκοπής της Κολονίας. Οι επιστολές του Καζόνι στον Λεοπόλδο, ωστόσο, αποκάλυπταν επίσης ξεκάθαρα ότι τις πραγματικές προθέσεις του Γουλιέλμου –

όχι σύγκρουση στην κεντρική Ευρώπη κατά των Γάλλων αλλά εισβολή στην Αγγλία– τις γνώριζαν πολύ καλά οι άνθρωποι του Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Οι επιστολές του Ντ’ Εστρέ έφεραν το μοιραίο χτύπημα στη διαδικασία αγιοποίησης. Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι ο Ιννοκέντιος αγνοούσε τον πραγματικό σκοπό του Γουλιέλμου, δηλαδή την καταστροφή του καθολικισμού στην Αγγλία, παρέμενε το γεγονός ότι τον είχε χρηματοδοτήσει για να διεξαγάγει έναν πόλεμο, και μάλιστα εναντίον του Χριστιανικότατου Βασιλιά.

Πλήθος ιστορικών αναπαρήγαγαν τις επιστολές του Dalrymple στα επόμενα χρόνια, επιφέροντας έτσι μεγάλο πλήγμα στη μνήμη του Μπενεντέτο Οντεσκάλκι. Επιπλέον, αμφιβολίες είχαν αρχίσει να εμφανίζονται σχετικά με δυο καθαρά θεωρητικά ζητήματα, που περιέπλεξαν περαιτέρω τη διαδικασία αγιοποίησης, με αποτέλεσμα η όλη υπόθεση να κινδυνεύει ν’ ακυρωθεί οριστικά.

Χρειάστηκε να περάσει ένα διάστημα ανάλογο με τη σοβαρότητα της κατάστασης, προτού ξαναβρεθεί η απαραίτητη διαύγεια πνεύματος και το κουράγιο για να αντιμετωπισθεί εκ νέου το θέμα. Μόλις το 1876, ένα σημαντικό άρθρο του ιστορικού Charles Gérin δίνει στην ιστορία στροφή εκατόν ογδόντα μοιρών. Στη *Révue des questions historiques*, ο Gérin παραθέτει με τόλμη έναν μεγάλο αριθμό επιχειρημάτων, υποστηρίζοντας ότι οι επιστολές του Ντ’ Εστρέ, τις οποίες είχε δημοσιεύσει ο Dalrymple, είναι πλαστές

– κατασκεύασμα, και πάλι, της γαλλικής προπαγάνδας. Ανακρίβειες, λάθη και, κυρίως, κραυγαλέοι αναχρονισμοί τούς στερούν κάθε αξιοπιστία.

Και σαν να μην έφτανε αυτό, ο Gérin αποδεικνύει ότι τα πρωτότυπα των επιστολών, τα οποία, σύμφωνα με τους

ισχυρισμούς του Dalrymple, φυλάσσονται στο Υπουργείο Εξωτερικών στο Παρίσι, έχουν εξαφανιστεί. Ο Dalrymple, παρατηρεί ο Gérin, είχε ομολογήσει με αφέλεια ότι δεν είδε ποτέ τα πρωτότυπα και ότι εμπιστεύθηκε τα αντίγραφα που του παρέδωσε ένας γνωστός του. Παρότι κυκλοφόρησε μόνο στους ιστορικούς κύκλους, ο αντίκτυπος του άρθρου του Gérin είναι μεγάλος. Δεκάδες συγγραφείς (συμπεριλαμβανομένου και του περίφημου Leopold von Ranke, κοσμήτορα της παπικής ιστορίας) είχαν αντλήσει στοιχεία από τα απομνημονεύματά του χωρίς να εξακριβώσουν τις πηγές.

Το συμπέρασμα είναι αναπόφευκτο. Αμέσως μόλις αποδεικνύεται η πλαστότητα των επιστολών, σύμφωνα με μια τυφλή συμμετρία, πρέπει να θεωρηθεί αληθινό καθετί αντίθετο με το περιεχόμενό τους. Εφόσον οι κατηγορίες στηρίζονται σε πλαστά χαρτιά, τότε ο κατηγορούμενος κηρύσσεται αυτόματα αθώος.

Η ήδη παλιά υπόθεση των σχέσεων του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ με τον Γουλιέλμο της Οράγγης, η οποία υποτίθεται ότι είχε διαλευκανθεί οριστικά από τον Gérin, επανεξετάζεται εντελώς ξαφνικά από τον Γερμανό ιστορικό Gustav Roloff στις αρχές του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Σ’ ένα άρθρο του, που δημοσιεύθηκε το 1914 στην *Preussischer Jahrbücher*, ο Roloff παραθέτει καινούρια στοιχεία σχετικά με τον Ιννοκέντιο και τον πρίγκιπα της Οράγγης. Η αναφορά ενός διπλωμάτη του Βρανδεμβούργου, του Johann von Görtz, μας πληροφορεί ότι τον Ιούλιο του 1688, δηλαδή λίγους μήνες πριν από την απόβαση του Γουλιέλμου της Οράγγης στις ακτές της Αγγλίας, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ ζήτησε κρυφά από τον αυτοκράτορα Λεοπόλδο Α΄ της Αυστρίας, που ήταν καθολικός αλλά παραδοσιακά σύμμαχος των Ολλανδών, να μην επέμβει στην περίπτωση που η Γαλλία

εισέβαλλε στην Ολλανδία. Καθώς ο Λεοπόλδος ήδη γνώριζε ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης σκόπευε να εισβάλει στην Αγγλία, το δίλημμα που αντιμετώπιζε ήταν μεγάλο: να στηρίξει την καθολική Γαλλία, την οποία μισούσε ολόκληρη η Ευρώπη, ή την αιρετική Ολλανδία;

Σύμφωνα με την αναφορά του Görtz, ο Ιννοκέντιος ήταν εκείνος που ανέλαβε να διαλύσει τις αμφιβολίες του αυτοκράτορα. Απ’ ό,τι φαίνεται, ο πάπας φρόντισε να γνωστοποιήσει στον Λεοπόλδο ότι δεν ενέκρινε καθόλου τις ενέργειες και τα σχέδια του Λουδοβίκου ΙΔ΄, επειδή «δεν εμφορούνταν από αληθινή αφοσίωση στην καθολική πίστη, αλλά από την πρόθεσή του να πετάξει στη θάλασσα ολόκληρη την Ευρώπη και, κατά συνέπεια, και την Αγγλία».

Απαλλαγμένος από το βάρος αμφιβολιών θρησκευτικής φύσεως, ο Λεοπόλδος δεν δίστασε να συνάψει σύμφωνο συμμαχίας με τον Γουλιέλμο, ευνοώντας έτσι την εισβολή του αιρετικού πρίγκιπα στην Αγγλία. Η αποφασιστική γνωμοδότηση του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ θα πρέπει να έφτασε στη Βιέννη αμέσως μετά το τόλμημα του πρίγκιπα της Οράγγης, για τις προθέσεις του οποίου προφανώς είχε ενημερωθεί από τον εκπρόσωπό του στο Λονδίνο, τον πρεσβευτή Ντ’ Άντα. Βέβαια, όπως παρατηρεί ο Roloff, δεν έχει ακόμη βρεθεί επιστολή του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ όπου να εκθέτει την άποψή του στον Λεοπόλδο, αλλά είναι εύκολο να υποθέσει κανείς ότι επρόκειτο για προφορική επικοινωνία, διακριτική και γρήγορη, που πραγματοποιήθηκε μέσω του πρεσβευτή του Βατικανού στη Βιέννη.

Έτσι κι αλλιώς, ούτε ο Roloff είναι ικανοποιημένος από τις ίδιες του τις αναλύσεις. Θα πρέπει σίγουρα να υπάρχει και κάτι άλλο, λέει ο Γερμανός ιστορικός, τονίζοντας: «Αν

ο Ιννοκέντιος ήταν πάπας της Αναγέννησης, τότε η στάση του θα μπορούσε εύκολα να εξηγηθεί λόγω της πολιτικής αντίθεσής του με τη Γαλλία. Όμως ένα τέτοιο κίνητρο δεν είναι αρκετό στην εποχή που ακολούθησε τους μεγάλους θρησκευτικούς πολέμους». Επομένως, οι ελιγμοί του πάπα είχαν –ή, μάλλον, έπρεπε να έχουν– άλλες αιτίες, των οποίων προς το παρόν μόνο υποψιαζόμαστε την ενοχλητική ύπαρξη.

Το θέμα δεν έχει κλείσει. Το 1926, ένας άλλος Γερμανός ιστορικός, ο Eberhard von Danckelmann, επανέρχεται δριμύτερα, δηλώνοντας ότι έχει σκοπό να δώσει την αποφασιστική μάχη – και να νικήσει, αποδεικνύοντας ψευδή όποια συμμαχία συμφερόντων του πάπα με τον πρίγκιπα της Οράγγης. Με ένα άρθρο του που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, ο Danckelman επιτίθεται απροκάλυπτα στη θεωρία του Roloff, ισχυριζόμενος ότι ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ όχι μόνο δεν γνώριζε τίποτα για την επικείμενη εισβολή του Γουλιέλμου της Οράγγης στην Αγγλία, αλλά παρακολουθούσε με μεγάλη αγωνία την εξέλιξη της κατάστασης στη χώρα. Αυτούς τους ισχυρισμούς τούς στηρίζει στις επιστολές τις οποίες αντάλλασσαν οι διπλωματικοί εκπρόσωποι του Βατικανού.

Ακολουθεί το σημείο που έχει τη μεγαλύτερη σημασία για εμάς. Ο Danckelman προσθέτει ότι στο παρελθόν είχαν ακουστεί φήμες ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης όφειλε μεγάλα ποσά στον πάπα. Οφειλές εξαιτίας των οποίων είχε σκεφτεί το ενδεχόμενο να παραιτηθεί από το πριγκιπάτο της Οράγγης παραχωρώντας το στον Ιννοκέντιο. Τα ποσά, διευκρινίζει ο Danckelman, είχαν χορηγηθεί για την εκστρατεία στην Αγγλία.

Μέσα σε πέντε γραμμές, ο Danckelman βάζει στα πόδια του αναγνώστη ολόκληρη ωρολογιακή βόμβα. Είναι γεγονός ότι και ο Saint Simon αναφέρει μια τέτοια φαρμακερή θεωρία (την οποία ο Βολταίρος χαρακτήρισε αργότερα απίθανη) στα απομνημονεύματά του. Ωστόσο, κανένας σοβαρός σύγχρονος ιστορικός δεν έλαβε υπόψη του τη σκανδαλώδη άποψη ότι ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ δάνεισε χρήματα στον πρίγκιπα της Οράγγης για να ανατρέψει την καθολική θρησκεία στην Αγγλία.

Πράγματι, ο Roloff είχε περιοριστεί να συμπεράνει πως ο πάπας γνώριζε ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης ετοιμαζόταν να εισβάλει στην Αγγλία και ότι δεν έκανε το παραμικρό για να τον εμποδίσει. Ωστόσο, δεν ισχυρίστηκε με κανέναν τρόπο ότι ο Γουλιέλμος είχε χρηματοδοτηθεί από τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Αντίθετα, ο Danckelman αποφάσισε να δώσει ένα όνομα σ’ αυτό το «κάτι» το οποίο, σύμφωνα με την έμπνευση του Roloff, είχε καθορίσει τις ενέργειες του πάπα και τον είχε οδηγήσει να υποστηρίξει κρυφά τον Γουλιέλμο: το χρήμα.

Η θεωρία σύμφωνα με την οποία ο Ιννοκέντιος χρηματοδότησε την επιχείρηση του Γουλιέλμου, εξηγεί ο Danckelman, βασίζεται φυσικά σε μία προϋπόθεση: ότι ο πάπας ήταν ενήμερος για την επικείμενη απόβαση του πρίγκιπα της Οράγγης, όπως πίστευε ότι είχε αποδείξει ο Roloff. Μόλις ανέβαινε στον θρόνο της Αγγλίας, ο Γουλιέλμος θα μπορούσε εύκολα να εξοφλήσει τα χρέη του προς τον πάπα και να τον αποζημιώσει πλήρως, μαζί με τους τόκους, σαν να είχε να κάνει μ’ έναν οποιονδήποτε τοκογλύφο.

Ωστόσο, ο Danckelman ορκίζεται ότι ο πάπας δεν γνώριζε αυτή την υπόθεση. Δεν περίμενε τίποτε από τον Γουλιέλμο, διότι δεν μπορούσε να φανταστεί ότι ο τελευταίος θα

αποβιβαζόταν στην Αγγλία. Αυτό αποδεικνύουν, ισχυρίζεται ο Danckelman, οι επιστολές τις οποίες αντάλλαξαν εκείνη την εποχή ο γραμματέας του Κράτους και ο καρδινάλιος Αλντεράνο Σίμπο, πρεσβευτής στη Βιέννη, ο καρδινάλιος Φραντσέσκο Μπονβίζι και ο Φερδινάνδος ντ' Άντα, πρεσβευτής στο Λονδίνο. Αυτές οι επιστολές αφήνουν να εννοηθεί ότι ο πάπας ήταν πολύ ανήσυχος με τους στρατιωτικούς ελιγμούς του πρίγκιπα της Οράγγης και δεν κάνουν την παραμικρή μνεία σε μυστικές επαφές μεταξύ της Αγίας Έδρας και του Γουλιέλμου. Επομένως, ο πάπας δεν γνωρίζει τίποτα.

Αν δεχθούμε ότι ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ είχε δανείσει χρήματα στον Γουλιέλμο, υπερθεματίζει ο Danckelman, αυτά τα χρήματα θα είχαν περάσει αναγκαστικά από την παπική πρεσβεία του Λονδίνου. Όμως, οι καταθέσεις της Ρώμης στην παπική πρεσβεία του Λονδίνου, τις οποίες ο Γερμανός ιστορικός διερεύνησε εξονυχιστικά, δεν αποκαλύπτουν το παραμικρό ίχνος χρηματοδότησης του Γουλιέλμου. Τα έγγραφα τα οποία εξέτασε, όπως λέει ο Danckelman με ικανοποίηση, «διαφωτίζουν πλήρως την υπόθεση». Η θεωρία του Roloff καταρρίφθηκε και ο όποιος ισχυρισμός ότι ο πάπας είχε δανείσει χρήματα στην Οράγγη *quod era demonstrandum* θα έπρεπε να αποδειχτεί.

Η αγιοποίηση του πάπα Οντεσκάλκι πραγματοποιήθηκε τελικά το 1956, με τη βοήθεια –όπως υποστηρίζουν ορισμένοι– του ψυχρού πολέμου. Οι Τούρκοι αυτή τη φορά έχουν αντικατασταθεί από τη σοβιετική αυτοκρατορία και ο τότε πάπας προβάλλεται ως συνεχιστής του ήρωα που κατείχε τον θρόνο του τρεις αιώνες νωρίτερα. Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ έσωσε τη χριστιανική Δύση από την τουρκική επέλαση, ο Πίος ΙΒ΄ την προστατεύει από τα λάθη του κομμουνισμού.

Η αλήθεια χρειάστηκε να περιμένει πολύ καιρό. Μόλις αποκρυσταλλώθηκε η επίσημη εκδοχή, οι ιστορικοί την ασπάστηκαν με πρωτοφανή ζήλο. Αναμφίβολα αναστατωμένοι από θέματα που ήταν πολύ παλιά και πολύ καινούρια ταυτόχρονα, περιορίστηκαν να ρίξουν ένα αδιάφορο βλέμμα στους μυστηριώδεις δεσμούς που δένουν για πάντα τον Γουλιέλμο Γ΄ της Οράγγης, τον πρίγκιπα που επανέφερε την Αγγλία στους κόλπους της αγγλικανικής εκκλησίας, με τον Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, τον μεγαλύτερο πάπα του 17ου αιώνα.

Αντίθετα, πολλαπλασιάστηκαν οι μονογραφίες, τα δοκίμια και οι διατριβές για την αποτρίχωση στον Μεσαίωνα, για την καθημερινή ζωή των κωφαλάλων υπό το προ του 1789 καθεστώς στη Γαλλία, ή για τη σύλληψη του κόσμου σύμφωνα με τους μυλωνάδες της Κάτω Γαλικίας. Όμως, κανένας δεν καταδέχθηκε να λύσει αυτό το μεγάλο ερωτηματικό της Ιστορίας, να διαβάσει με καθαρό μυαλό τα έγγραφα των Οντεσκάλκι και του Μποκαστέλ, να γεμίσει σκόνη μέσα στα αρχεία.

Ο μισθοφόρος πάπας

Και όμως, έτσι είναι. Κανένας δεν προσπάθησε ποτέ να πει την αλήθεια για τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Στην Εθνική Βιβλιοθήκη Vittorio Emanuele της Ρώμης, συμβουλεύθηκα ένα μικρό βιβλίο που εκδόθηκε το 1742 με τον τίτλο *De supposititiis militaribus stipendis Benedicti Odescalchi*, του κόμη Giuseppe Della Torre Rezzonico, ο οποίος προσπαθεί να διαψεύσει μια φήμη που διαδόθηκε μετά τον θάνατο του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, σύμφωνα με την οποία σε νεαρή ηλικία ο πάπας πολέμησε στην Ολλανδία ως μισθοφόρος του ισπανικού στρατού, γεγονός που του κόστισε ένα σοβαρό

τραύμα στο αριστερό χέρι. Ο Rezzonico ισχυρίζεται ότι όντως ο νεαρός Μπενεντέτο Οντεσκάλκι υπηρέτησε στον στρατό, αλλά στην πολιτοφυλακή του δήμου του Κόμο και όχι ως μισθοφόρος.

Κρίμα που ο συγγραφέας είναι συγγενής εκείνου του Rezzonico που, στη Βενετία, ήταν ο εντολοδόχος των Οντεσκάλκι. Κρίμα, επίσης, που οι ίδιοι Rezzonico είχαν δεσμούς συγγένειας με την οικογένεια του Ιννοκέντιου ΙΑ΄. Θα ήταν προτιμότερος ένας ιστορικός πιο αποστασιοποιημένος για να διαψεύσει τα στρατιωτικά ατοπήματα του μακαριστού. Ωστόσο, ορισμένα δεδομένα μάς κάνουν να μετανιώνουμε που δεν πραγματοποιήσαμε μια πιο προσεκτική έρευνα. Σύμφωνα με τον Pierre Mayle, ο νεαρός Μπενεντέτο Οντεσκάλκι τραυματίστηκε στο δεξί χέρι ενώ υπηρετούσε ως μισθοφόρος στην Ισπανία. Όλως περιέργως, όπως αναφέρουν τα επίσημα ιατρικά δελτία, ο ποντίφικας υπέφερε από ισχυρούς πόνους στο χέρι μέχρι το τέλος της ζωής του.

Εντύπωση κάνει, πάντως, το γεγονός ότι και αυτή η σκοτεινή πλευρά της ζωής του πάπα Οντεσκάλκι καλύφθηκε απ’ τη λήθη. Ανάμεσα στις σελίδες του έργου του Rezzonico, βρήκα ένα στέλεχος της βιβλιοθήκης με το οποίο ο προηγούμενος αναγνώστης είχε ζητήσει να το συμβουλευθεί. Υπογραφή «Βαρόνος φον Danckelman, 16 Απριλίου 1925». Μετά από εκείνον, κανείς δεν είχε ξεφυλλίσει αυτές τις σελίδες.

Αλήθειες και ψέματα

Ο Άτο Μελάνι έλεγε αλήθεια όταν δίδασκε τον παραγιό ότι τα λάθη δεν λένε πάντα ψέματα. Έτσι, αν εξεταστούν κάτω απ’ το κατάλληλο φως, οι επιστολές του Ντ’ Εστρέ

που δημοσίευσε ο Dalrymple ανήκουν σ’ αυτή την ιδιότυπη κατηγορία: είναι πλαστές, αλλά λένε την αλήθεια. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι μια άλλη επιστολή του καρδινάλιου Ντ’ Εστρέ προς τον Λουδοβίκο ΙΔ΄, με ημερομηνία 16 Νοεμβρίου 1688, η οποία δημοσιεύθηκε από τον Gérin και είναι αυθεντική, επιβεβαιώνει τις επαφές ανάμεσα στον κόμη Καζόνι και τον Γουλιέλμο της Οράγγης:

> *Ο καρδινάλιος Σίμπο [...], μέσω ενός μοναχού ο οποίος ήρθε από την Ολλανδία τον προηγούμενο χρόνο φέρνοντας μαζί του τις επιστολές ορισμένων ιεραποστόλων εκείνης της χώρας, στους οποίους δινόταν η ελπίδα ότι τα Κράτη [δηλαδή οι Ηνωμένες Επαρχίες της Ολλανδίας] θα επέτρεπαν την ελευθερία συνείδησης στους ρωμαιοκαθολικούς, έμαθε ότι εκείνος [ο Καζόνι] είχε έρθει σε κάποια συνεννόηση με έναν άνθρωπο του πρίγκιπα της Οράγγης, ο οποίος τον έκανε να ελπίζει σε μια τέτοια ελευθερία. Ότι αυτός ο άνθρωπος είχε καλλιεργήσει στον ιεραπόστολο τη σκέψη ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης έτρεφε μεγάλο σεβασμό για τον πάπα και ότι θα έκανε πολλά πράγματα προς τιμήν του. Ότι τον τελευταίο καιρό αυτή η συναλλαγή αναθερμάνθηκε και ότι σίγουρα ο πρίγκιπας της Οράγγης είχε αφήσει να εννοηθεί ότι είχε καλές προθέσεις.*

Οι συνθήκες τις οποίες αναφέρει ο Ντ’ Εστρέ είναι αξιόπιστες, έστω και μόνο χάρη στο γεγονός ότι η πηγή αυτής της είδησης, ο καρδινάλιος Σίμπο, είναι πληρωμένος κατάσκοπος του Λουδοβίκου ΙΔ΄ (Orcibal, *ό.π.*, σελ. 73, σημ. 337). Πράγματι, ο Γάλλος ηγεμόνας απαντούσε

εξοργισμένος στον Ντ’ Εστρέ, στις 9 του επόμενου Δεκεμβρίου.

> *Ο πάπας δεν θα μπορούσε να μου δώσει καλύτερη απόδειξη της επιθυμίας του να έρθει σε συνεννόηση μαζί μου από την οριστική απομάκρυνση του Καζόνι και των συμβουλών του, και τη διακοπή της εγκληματικής αλληλογραφίας που διατηρεί με τον πρίγκιπα της Οράγγης.*

Τα απομνημονεύματα της μαντάμ ντε Μεντενόν, που αναφέρουν δάνεια του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ στον Γουλιέλμο της Οράγγης, είναι κι αυτά μάλλον αναξιόπιστα. Μήπως, όμως, λένε την αλήθεια;

Η αποστολή Σαμλέ

Όπως είδαμε, το παιχνίδι που φέρνει αντιμέτωπους τον πρίγκιπα της Οράγγης, τον Λουδοβίκο ΙΔ΄ και τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ τελειώνει το φθινόπωρο του 1688. Ο Γουλιέλμος κάνει την Ευρώπη να αναρωτιέται με κομμένη την ανάσα εάν θα επιτεθεί στους Γάλλους στον Ρήνο εξαιτίας της υπόθεσης της αρχιεπισκοπής της Κολονίας, ή αν θα εισβάλει στην Αγγλία. Ο πάπας φέρεται σαν θεατής και προσποιείται ότι αγνοεί τι πρόκειται να συμβεί. Και ο Λουδοβίκος ΙΔ΄;

Ο Βασιλιάς Ήλιος, ο οποίος σίγουρα δεν ήταν φανατικός οπαδός της ειρήνης, προσπάθησε επί μακρόν να μην επιταχύνει τα γεγονότα. Κατά τους προηγούμενους μήνες, είχε στείλει στη Ρώμη έναν ειδικό απεσταλμένο, τον κύριο Σαμπλέ (βλ. *Recueil des instructions données aux ambassadeurs...* εκδ. G. Hanotaux, Παρίσι, 1888, XVII 7), με σκοπό να συναντήσει τον πάπα κρυφά. Αυτή η αποστολή ήταν τόσο μυστική, ώστε δεν ενημερώθηκαν ούτε οι

επίσημοι εκπρόσωποι της Γαλλίας στη Ρώμη. Η αποστολή του Σαμλέ είναι πολύ λεπτή: να συναντήσει τον ίδιο τον πάπα και να του παρουσιάσει μια πρόταση του Χριστιανικότατου Βασιλιά, του θανάσιμου εχθρού του. Εύκολα μπορεί κανείς να φανταστεί το κεντρικό θέμα της συζήτησης. Η εξεύρεση κοινής συμφωνίας στο θέμα της αρχιεπισκοπής της Κολονίας, ο αφοπλισμός της βραδυφλεγούς βόμβας του Γουλιέλμου της Οράγγης και η απομάκρυνση του κινδύνου μιας γενικευμένης σύγκρουσης σε όλη την Ευρώπη.

Στο Βατικανό, ο Σαμλέ γίνεται δεκτός από τον Καζόνι, στον οποίο ανακοινώνει ότι πρέπει να συνομιλήσει με τον πάπα, και μόνο με αυτόν, εκ μέρους του βασιλιά της Γαλλίας. Ο Καζόνι τον στέλνει πίσω με άδεια χέρια. Καθώς δεν είναι παρά ένας απλός γραμματέας αριθμών, όπως του εξηγεί, καλύτερα ο απεσταλμένος του βασιλιά να απευθυνθεί στον καρδινάλιο Σίμπο, πρωθυπουργό του πάπα, για μια τόσο λεπτή υπόθεση. Ο Σαμλέ δέχεται, με την προϋπόθεση να μην μάθει κανείς για τη συνάντησή του με τον Σίμπο.

Ο Σαμλέ δείχνει στον Σίμπο την επιστολή την οποία του παρέδωσε ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ για τον πάπα. Εκείνος του λέει να επιστρέψει σε δυο μέρες για την απάντηση. Έτσι, ο απεσταλμένος μιλάει με τον πάπα μέσω αντιπροσώπου για πολλοστή φορά. Ο Σίμπο τον πληροφορεί ότι ο πάπας δεν μπορεί να τον δεχθεί και του προτείνει να συνομιλήσει μαζί του, θεωρώντας ότι συζητάει με τον ίδιο τον ποντίφικα…

Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ ξέρει πολύ καλά ότι οι διαταγές του Λουδοβίκου ΙΔ΄ απαγορεύουν στον Σαμλέ να απευθυνθεί σε κάποιον άλλον. Επιπλέον, έχουν ήδη περάσει πολλές ημέρες. Εξουθενωμένος και πληγωμένος, ο μυστικός

απεσταλμένος αναγκάζεται να επιστρέψει στη Γαλλία χωρίς να επιτύχει καμία συμφωνία με τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄. Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ είναι έξαλλος από θυμό. Οι διαφορές που χωρίζουν το Παρίσι και τη Ρώμη στο θέμα της αρχιεπισκοπής της Κολονίας δεν έχουν λυθεί, η ένταση παραμένει μεγάλη στη Γερμανία, και τα στρατεύματα του πρίγκιπα της Οράγγης έχουν μια εξαιρετική αφορμή ώστε να παραμείνουν ετοιμοπόλεμα. Για να επιτεθούν αργότερα… στο Λονδίνο.

Αρνούμενος να δεχθεί τον Σαμλέ, ο πάπας μπορεί κάλλιστα να προσποιείται ότι αγνοεί τον κίνδυνο που απειλεί τους Άγγλους ρωμαιοκαθολικούς. Όμως, μετά την απόβαση του πρίγκιπα της Οράγγης, θα προδοθεί με μια αποκαλυπτική φράση, την οποία μας θυμίζει ο Leopold von Ranke (*Englische Geschichte,* Λειψία, 1870, III, 201): *Salus ex inimicis nostris* – «η σωτηρία έρχεται απ' τον εχθρό».

Η επανάσταση του 1688

Όλα αυτά δεν μπορούν να εξαντληθούν σε μια καθαρά ακαδημαϊκή συζήτηση. Για να εκτιμηθεί η εμβέλεια της *glorious revolution*, και κατά συνέπεια της στάσης του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, ας δώσουμε για άλλη μια φορά τον λόγο στον Roloff:

> *Η επανάσταση με την οποία ο Γουλιέλμος της Οράγγης ανέτρεψε τον ρωμαιοκαθολικό Ιάκωβο το 1688 σημάδεψε, όπως και η μεγάλη ευρωπαϊκή επανάσταση της Γαλλίας το 1789, το πέρασμα μιας εποχής σε μια άλλη. Η άνοδος στον θρόνο του πρίγκιπα της Οράγγης σήμαινε για την Αγγλία την οριστική εγκαθίδρυση όχι μόνο της ευαγγελικής πίστης, αλλά και του θεσμού του Κοινοβουλίου.*

Επιπλέον, άνοιξε τον δρόμο που θα οδηγούσε στη δυναστεία του Ανόβερου, που παραμένει ακόμα και σήμερα στον θρόνο. Η επικράτηση του Κοινοβουλίου επί της μοναρχίας του Ιακώβου Β΄ επέτρεψε στις πλευρές που μοιράστηκαν τη διακυβέρνηση στην ιστορία της Αγγλίας [τους Τόρις και τους Ουίγκς] να ισχυροποιηθούν. Η πολιτική εξουσία πέρασε στα χέρια των αριστοκρατών εκ καταγωγής και εκ χρήματος, οι οποίοι αντιπροσώπευαν το συμφέρον γενικότερα.

Επιπλέον (πράγμα το οποίο θα έπρεπε να ενδιαφέρει έναν πάπα περισσότερο από οτιδήποτε άλλο), μετά τη νίκη του Γουλιέλμου της Οράγγης, οι νόμοι που απέκλειαν τους ρωμαιοκαθολικούς από τη δημόσια ζωή έγιναν πιο αυστηροί. Κατά τη βασιλεία του Ιακώβου Β΄, 300.000 Άγγλοι δήλωναν ρωμαιοκαθολικοί. Το 1780 ήταν μόλις 70.000.

Οι οφειλές του Γουλιέλμου

Τους λογαριασμούς του πρίγκιπα της Οράγγης θα έπρεπε να τους είχαμε συμβουλευθεί από την αρχή. Όμως, οι βιογραφίες του Γουλιέλμου της Οράγγης αφήνουν να πλανάται ένα μυστήριο πάνω από αυτό το τόσο βασικό κεφάλαιο. Ποιος χρηματοδοτούσε τα στρατεύματα που διοικούσε, ώστε να υπερασπίζονται την Ολλανδία; Το γεγονός ότι δεν υπάρχει απάντηση οφείλεται στο ότι η ερώτηση δεν τέθηκε ποτέ ξεκάθαρα. Κι όμως, οι ερευνητές θα έπρεπε να είχαν δείξει μεγαλύτερη περιέργεια.

Σύμφωνα με τον αγγλικανό επίσκοπο Gilbert Burnet, σύγχρονο και φίλο του Γουλιέλμου, ο πρίγκιπας της Οράγγης «ήρθε στον κόσμο κάτω από πολύ δυσμενείς

συνθήκες […]. Οι ιδιωτικές υποθέσεις του βρίσκονταν σε κακή κατάσταση: η κληρονομιά του είχε μειωθεί κατά δύο μεγάλα φέουδα, τα οποία πέρασαν στη μητέρα και τη γιαγιά του, χωρίς να υπολογίσουμε και τα σημαντικά χρέη που είχε συνάψει ο πατέρας του για να βοηθήσει το στέμμα της Αγγλίας» (βλ. *Bishop Burnet's History of His Own Time*, Λονδίνο, 1857, σελ. 212).

Ο Burnet είχε πάρει ενεργό μέρος στην προετοιμασία της επανάστασης του 1688, ήταν από τους λίγους που γνώριζαν το σχέδιο της απόβασης στην Αγγλία και είχε συνδράμει τον Γουλιέλμο στις πιο δύσκολες στιγμές του «πραξικοπήματός» του, καθώς και στην τελική πορεία μέχρι το Λονδίνο. Δεν είναι, λοιπόν, καθόλου περίεργο που αποσιώπησε κάποια άλλα γεγονότα, πιο ενοχλητικά για το στέμμα και την αγγλικανική πίστη.

Ο Γερμανός ιστορικός Wolfgang Windelband αναφέρει μια επιστολή του Γουλιέλμου στον φίλο του Βάλντεκ, που γράφτηκε λίγο μετά την άνοδό του στον αγγλικό θρόνο: «Αν ξέρατε τη ζωή που ζω, σίγουρα θα με λυπόσασταν. Έχω μόνο μια παρηγοριά: το ότι ο Θεός γνωρίζει πως δεν υποκινούμαι από φιλοδοξία» (παρατίθεται στο Wolfgang Windelband, «Wilhelm von Oranien und das europäische Staatensystem», στο *Von staatlichem warden und wesen. Festschrift Erich Marks zum 60. Geburtstag*, Άαλεν, 1981).

Αυτές οι λέξεις, αναρωτιέται με έκπληξη ο Windelband, ανήκουν όντως σ' έναν άνθρωπο που μόλις πραγματοποίησε το όνειρο μιας ζωής; Και εγώ θα προσέθετα: Αυτές οι λέξεις δεν θα μπορούσαν να ανήκουν σ' έναν άνθρωπο που αντιμετωπίζει πιεστικά οικονομικά προβλήματα, τα οποία δεν μπορεί να ομολογήσει;

Οι Άγγλοι υπήκοοι δεν θεωρούσαν τον καινούριο βασιλιά τους υπέρμαχο της λιτότητας. Όπως υπογραμμίζει ο von

Ranke (*Englische Geschichte,* ό.π.), το 1689 ο Γουλιέλμος ζήτησε από το Κοινοβούλιο να του καταβάλλεται ένα μόνιμο εισόδημα, όπως γινόταν και με τους προκατόχους του, τους Στιούαρτ. «Το να υπάρχουν διαθέσιμα χρήματα είναι απαραίτητο για την ασφάλειά μας». Καθώς το Κοινοβούλιο δεν του είχε εμπιστοσύνη, του χορήγησε ένα ετήσιο εισόδημα θέτοντας έναν ειδικό όρο: «όχι για πολύ καιρό». Ο Γουλιέλμος εξέλαβε αυτή την άρνηση ως προσωπική προσβολή. Αλλά δεν είχε κανέναν τρόπο να εναντιωθεί. Εκείνη την περίοδο –τι τύχη!– λαμβάνει χώρα η μυστική συναλλαγή μεταξύ του Μποκαστέλ, του Τσέντσι και του γραμματέα του κράτους του Βατικανού.

Αν το σκεφτεί κανείς καλύτερα, όλη η ιστορία του οίκου της Οράγγης αποτελείται από αποκαλυπτικά επεισόδια, τα οποία υπογραμμίζουν την οδυνηρή σχέση που διατηρούσαν οι προτεστάντες πρίγκιπες με το χρήμα. Σύμφωνα με την Αγγλίδα ιστορικό Mary Caroline Trevelyan, «οι φιλοδοξίες του Γουλιέλμου Β΄ [του πατέρα του Γουλιέλμου Γ΄] δεν θα προκαλούσαν κανέναν προβληματισμό [στις Ηνωμένες Επαρχίες] αν δεν είχε προσπαθήσει, με την ιδιότητα του γενικού στρατάρχη της Δημοκρατίας της Ολλανδίας, να διατηρήσει έναν στρατό πολύ μεγαλύτερο από αυτόν που ήταν σε θέση να πληρώνει». Για να βρει τα απαραίτητα χρήματα για την άμυνα, ο Γουλιέλμος Β΄ έφτασε στο σημείο να ασκήσει βία, φυλακίζοντας πέντε από τους κυριότερους βουλευτές των Επαρχιών της Ολλανδίας το 1650 και βαδίζοντας κατά του Άμστερνταμ (βλ. G.J. Renie, *William of Orange*, Λονδίνο, 1932, σελ. 16-17).

Το 1657, πάντα σύμφωνα με τη Mary Caroline Trevelyan, η μητέρα του Γουλιέλμου Γ΄ έβαλε ενέχυρο στο Άμστερνταμ τα κοσμήματά της, ώστε να μπορέσει να ικανοποιήσει τις επιθυμίες των αδελφών της. Πέθανε τον

Ιανουάριο του 1661 στην Αγγλία. Τον επόμενο Μάιο, η γιαγιά του Γουλιέλμου, η πριγκίπισσα Αμαλία ντε Σολμς, διέταξε έρευνα απαιτώντας την επιστροφή των κοσμημάτων. Ο γραμματέας της, ο Ριβέ, έγραψε στον Χίγκενς, γραμματέα του Γουλιέλμου, λέγοντάς του ότι ο νεαρός πρίγκιπας «δεν μιλάει παρά μόνο γι' αυτό το θέμα» (Mary Caroline Trevelyan, *William the third and the defense of Holland 1672-1674*, Λονδίνο, 1930, σελ. 22). Γιατί όμως ο Γουλιέλμος έδειχνε τόσο ενδιαφέρον γι' αυτά τα κοσμήματα, μεταξύ των οποίων υπήρχε ένα διαμάντι 39 καρατίων δεμένο σε ασήμι; Μήπως βιαζόταν να εξοφλήσει τα ταπεινωτικά δάνεια; Ή είχε συγκινηθεί από την τεράστια αξία τους;

Κατά τα άλλα, μεγάλα χρηματικά ποσά ήταν απαραίτητα στους πρίγκιπες της Οράγγης για να χρηματοδοτούν τις πολεμικές επιχειρήσεις τους. Σε όλη τη διάρκεια των προετοιμασιών για την απόβαση στην Αγγλία, οι πράκτορες του πάπα στην Ολλανδία γνώριζαν τις πιεστικές ανάγκες του Γουλιέλμου. Κατά τις 15 Οκτωβρίου του 1688 (ο Danckelman αναφέρει αυτές τις λεπτομέρειες), επισήμαιναν ότι, εξαιτίας μιας ανεμοθύελλας, δέκα ή δώδεκα καράβια του στόλου του Γουλιέλμου δεν είχαν επιστρέψη ακόμη και ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης ήταν γεμάτος αγωνία, διότι αυτή η καθυστέρηση του κόστιζε 50.000 λίρες την ημέρα.

Όταν είναι πιεστική, μια ανάγκη μπορεί να ωθήσει έναν ηγεμόνα στις πιο άτιμες πράξεις, όπως το λαθρεμπόριο και την προδοσία. Σύμφωνα με τον ιστορικό της νομισματολογίας Nicolò Papadopoli (N. Papadopoli, «Imitazione dello zecchino veneziano fatta da Guglielmo Enrico d'Orange (1650-1702)», στο περιοδικό *Rivista italiana di Numismatica e scienze affini,* XXIII, τόμ. III,

Μιλάνο, 1910), τον 17ο αιώνα το νομισματοκοπείο του πριγκιπάτου της Οράγγης πλαστογραφούσε ενετικά τσεκίνια, αποφεύγοντας με ευκολία τις ποινές που επιβάλλονταν σε τέτοιου είδους αδικήματα. Όταν, το 1646, η υπόθεση αποκαλύφθηκε, η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας είχε αναμειχθεί στον πόλεμο της Κρήτης εναντίον των Τούρκων και έπαιρνε από την Ολλανδία στρατό και πολιτοφύλακες. Οι Ενετοί, λοιπόν, αναγκάστηκαν να υπομείνουν σιωπηλά την προσβολή. Τέλος, οι πρίγκιπες της Οράγγης πλαστογράφησαν κατά πάσα πιθανότητα και ουγγρικά δουκάτα, τρέχον νόμισμα στην Ολλανδία.

Οι χρηματοδότες για την απόβαση στην Αγγλία

Ο Γουλιέλμος της Οράγγης ήταν φτωχός ή, μάλλον, μονίμως χρεωμένος και σε αναζήτηση χρημάτων για τις πολεμικές επιχειρήσεις του. Κατά συνέπεια, πρέπει να αναζητηθούν οι χρηματοδότες του, αρχίζοντας από εκείνους που του δάνειζαν χρήματα χωρίς να κρύβονται.

Η πολιτική και στρατιωτική δράση του Γουλιέλμου της Οράγγης, συμπεριλαμβανομένης και της εισβολής στην Αγγλία, υποστηριζόταν από τρεις πλευρές κυρίως: τους Εβραίους τραπεζίτες, τη Ναυαρχία της πόλης του Άμστερνταμ και μερικές οικογένειες ευπατρίδων.

Οι Εβραίοι τραπεζίτες κατείχαν σημαντική θέση στην οικονομική ζωή του Άμστερνταμ, αλλά και ολόκληρης της Ολλανδίας. Ανάμεσά τους, ο βαρόνος Φρανσίσκο Λόπες Σουάσο, διπλωματικός μεσάζων ανάμεσα στη Μαδρίτη, τις Βρυξέλλες και το Άμστερνταμ, ο οποίος τροφοδοτούσε γενναιόδωρα τον Γουλιέλμο. Σύμφωνα με τους συγχρόνους του, του έδωσε δύο εκατομμύρια ολλανδικά φιορίνια χωρίς καμία εγγύηση, συνοδεύοντας αυτό το δάνειο με την

περίφημη φράση: «Αν η τύχη σάς βοηθήσει, ξέρω ότι θα μου τα επιστρέψετε. Αν όχι, δέχομαι να τα χάσω». Ο πρίγκιπας της Οράγγης δέχθηκε επίσης την οικονομική βοήθεια των ύπατων αρμοστών (όπως τους αποκαλούσε ο ίδιος) Αντόνιο Αλβάρες Ματσάδο και Γιάκομπ Περέιρα, δύο Εβραίων τραπεζιτών (βλ. D. Swetschinksi, N. Schoenduve, *De familie Lopes Suasso, financier van Willem III*, Ζβόλε, 1988).

Και η συμβολή της Ναυαρχίας του Άμστερνταμ υπήρξε πολύ σημαντική. Κατά τον ιστορικό Jonathan Israël, η Ναυαρχία παραχώρησε στον Γουλιέλμο σχεδόν εξήντα τοις εκατό του πολεμικού στόλου και των πληρωμάτων που αποβιβάστηκαν στην Αγγλία. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της εποχής, επρόκειτο για 1.800 άντρες, οι οποίοι, μπροστά στην επικείμενη απόβαση, βρίσκονταν σε επιφυλακή μέρα νύχτα.

Τέλος, ο Γουλιέλμος δέχθηκε τη βοήθεια πολλών οικογενειών Ολλανδών, που του την πρόσφεραν παρά τις μεγάλες δυσκολίες τις οποίες αντιμετώπιζαν και οι ίδιοι. Επειδή διακινδύνευαν πολλά εξοπλίζοντας έναν πρίγκιπα, παρατηρεί ο Israël, οι ευπατρίδες του Άμστερνταμ φρόντιζαν ώστε τα κεφάλαια που κατέβαλλαν για τον στόλο επισήμως να μην φαίνεται ότι προορίζονταν για την αποστολή στην Αγγλία, λες και η στρατιωτική επιχείρηση αφορούσε μόνο τον Γουλιέλμο και όχι το Άμστερνταμ ή τις Ηνωμένες Επαρχίες. Έτσι, τόσο η ευθύνη όσο και οι οφειλές του βάραιναν τον ίδιο. Για να είναι δυνατή αυτή η σκηνοθεσία, έδιναν στα συγκεκριμένα ποσά πλαστή ετικέτα, ώστε να μην εμφανίζονται πουθενά στις δημόσιες δαπάνες. Ένα μέρος των χρηματοδοτήσεων, για παράδειγμα, αντλήθηκε κρυφά από τα τέσσερα εκατομμύρια φιορίνια που συγκέντρωσαν οι Ηνωμένες

Επαρχίες τον Ιούλιο πριν από την απόβαση, για να βελτιώσουν το οχυρωματικό σύστημά τους. Έτσι εξηγείται και το γεγονός ότι η προσωπική περιουσία του Γουλιέλμου, και επομένως του πριγκιπάτου της Οράγγης, είχαν δοθεί ως εγγύηση στους πιστωτές. Από την άλλη μεριά, ο Γουλιέλμος προοριζόταν να γίνει βασιλιάς της Αγγλίας, γεγονός που θα του επέτρεπε να λύσει όλα τα οικονομικά προβλήματά του [βλ. J. Israël, «The Amsterdam Stock Exchange and the English Revolution of 1688», στο *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 103 (1990), σελ. 412-440].

Οι Μπαρτολότι

Ακολουθούν οι κρυφοί χρηματοδότες, οι Οντεσκάλκι. Είναι πιθανόν η οικογένεια του πάπα να μην χρηματοδότησε άμεσα την απόβαση του Γουλιέλμου στην Αγγλία. Ωστόσο, κατέβαλλε επί πολλά χρόνια χρήματα στον οίκο της Οράγγης μέσω κρυφών καναλιών. Οι Οντεσκάλκι χρησιμοποίησαν τους Μπαρτολότι, την οικογένεια που ανέφερε η Κλορίντια στον παραγιό κατά την πρώτη τους συνομιλία. Τα μέλη της, που κατάγονταν από την Μπολόνια, ανέμειξαν γρήγορα το αίμα τους με το αίμα της οικογένειας Βαν ντεν Χόιβελ, αν και διατήρησαν το ιταλικό επώνυμό τους για λόγους κληρονομικούς.

Πλήρως σχεδόν ενσωματωμένοι στην ολλανδική αριστοκρατία, ορισμένοι Μπαρτολότι-Βαν ντεν Χόιβελ είχαν αποκτήσει πολύ σημαντικά αξιώματα. Ήταν διοικητές του πυροβολικού του Άμστερνταμ, αντιβασιλείς πόλεων ή καλβινιστές πάστορες. Οι δεσμοί τους οποίους διατηρούσαν με την άρχουσα τάξη ενισχύθηκαν ακόμα περισσότερο με τον γάμο της Σουζάνα, κόρης του Κονστάντζα Μπαρτολότι, με τον Κονσταντίν Χίγκενς,

γραμματέα του Γουλιέλμου Γ΄ (βλ. Johan E. Elias, *De vroedschap van Amsterdam*, Άμστερνταμ, 1963, I, σελ. 388-389).

Ωστόσο, στα σκαλιά της κοινωνικής ιεραρχίας μπορούσε να τα αναρριχηθεί μόνον όποιος σημείωνε μεγάλη οικονομική πρόοδο. Σε διάστημα μερικών δεκαετιών, οι Μπαρτολότι έγιναν οι πιο ισχυροί τραπεζίτες, ικανοί να εξυπηρετούν τους μεγάλους, μεταξύ των

οποίων και τον οίκο της Οράγγης. Ο Γουλιέλμος Μπαρτολότι, για παράδειγμα, ήταν μεταξύ αυτών που χορήγησαν ένα δάνειο δύο εκατομμυρίων φιορινιών, με επιτόκιο τέσσερα τοις εκατό, στον Φρειδερίκο Ερρίκο της Οράγγης, παππού του Γουλιέλμου. Στον ίδιο τον Γουλιέλμο Μπαρτολότι έβαλε και η γιαγιά του Γουλιέλμου, η Αμελί ντε Σομς, ενέχυρο τα κοσμήματα της οικογένειας.

Ο γιος του Γουλιέλμου Μπαρτολότι, που είχε πάρει το όνομα του πατέρα του, δάνειζε χρήματα με τόκο και διατηρούσε μια εμπορική επιχείρηση με έναν συνέταιρο ονόματι Φρεντερίκ Ρίχελ (εμφανίζονται και οι δύο στους οφειλέτες στα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι, Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, *Libri mastri,* XXIII, A2, σελ. 152). Ο νεαρός Μπαρτολότι είχε κληρονομήσει από τον πατέρα του όχι μόνο χρήματα και ακίνητα, αλλά και πιστωτικούς τίτλους. Και τον Δεκέμβριο του 1665, μετά τον θάνατο της μητέρας του, ο Γουλιέλμος Μπαρτολότι ο νεότερος έγινε πιστωτής του Γουλιέλμου Γ΄ της Οράγγης, αν και μόλις δεκαπέντε ετών. Ο πρίγκιπας της Οράγγης όφειλε στους Μπαρτολότι 200.000 φιορίνια, τα οποία έπρεπε να εξοφληθούν με δύο ομόλογα. Για το πρώτο, ύψους 150.000 φιορινιών, είχε υποθηκευτεί «η έκταση της πόλης του Βέερε και τα *polders* της», δηλαδή οι επιχωματωμένες εκτάσεις που αποσπάσθηκαν απ’ τη

θάλασσα. Για το δεύτερο, είχαν υποθηκευτεί «ορισμένες εκτάσεις στη Γερμανία», οι οποίες ήταν πράγματι στην κυριότητα του οίκου της Οράγγης (βλ. Elias, *ό.π.*, I, σελ. 390).

Η εκροή χρημάτων από τα ταμεία των Οντεσκάλκι προς την Ολλανδία, δηλαδή προς τον πρίγκιπα της Οράγγης, έφτασε στο υψηλότερο σημείο της το 1665. Εκείνη την εποχή, ο Γουλιέλμος ήταν ακόμη ένας χλωμός δεκαπεντάχρονος έφηβος, τον οποίο οι Ηνωμένες Επαρχίες της Ολλανδίας, που εξακολουθούσαν να δυσπιστούν απέναντι στους αιρετικούς ηγεμόνες, αποφάσισαν να υιοθετήσουν μόλις το 1666 με τον προσωρινό και αμφιλεγόμενο τίτλο «Παιδί του Κράτους». Είναι επίσης αλήθεια ότι, κατά τα δύο χρόνια της ολλανδο-αγγλικής σύγκρουσης, η οποία ξέσπασε το 1665, όλες οι εμπορικές συναλλαγές με την Ιταλία (κατά συνέπεια, ίσως και οι οικονομικές) σημείωσαν σημαντική άνοδο. Η αύξηση των καταθέσεων των Οντεσκάλκι θα μπορούσε, λοιπόν, να είναι αποτέλεσμα μιας γενικότερης διαδικασίας.

Κανένας δεν θα αρνηθεί, πάντως, ότι τα χρήματα των αδελφών Οντεσκάλκι κατέληξαν στα χέρια της αριστοκρατίας των καλβινιστών ευπατριδών του Άμστερνταμ, οι οποίοι στήριξαν στη συνέχεια τον Γουλιέλμο και την εκστρατεία στην Αγγλία. Όσον αφορά τους Μπαρτολότι, παρατηρείται *per tabulas* μια ροή χρημάτων που ξεκινάει από τους Οντεσκάλκι και καταλήγει στον Γουλιέλμο της Οράγγης. Με δυο λόγια, το να δίνει κανείς χρήματα στους Μπαρτολότι είναι σαν να τα έδινε στον ίδιο τον Γουλιέλμο.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα δάνεια των Οντεσκάλκι στους Ολλανδούς συνεχίστηκαν μέχρι το 1671. Εκείνη την εποχή, ο Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, καρδινάλιος επί σειρά

ετών, ήταν ήδη καθ’ οδόν προς τον θρόνο του Αγίου Πέτρου.

Μετά το 1665, η καταβολή χρημάτων από τους Οντεσκάλκι προς την Ολλανδία σταμάτησε εντελώς ξαφνικά. Η φρόνηση, ή η φιλοδοξία, επικράτησε τελικά. Τι θα συνέβαινε αν αποκαλυπτόταν ότι ένας καρδινάλιος της Αγίας Ρωμαϊκής Εκκλησίας έστελνε χρήματα σ’ έναν αιρετικό πρίγκιπα; Προφανώς ένα σκάνδαλο που θα έπαιρνε καταστροφικές διαστάσεις. Και ο Μπενεντέτο Οντεσκάλκι δεν ήθελε να το διακινδυνεύσει. Σε λίγο, το 1667, θα λάβαινε μέρος για δεύτερη φορά στη ζωή του στο Κονκλάβιο. Και, αυτή τη φορά, το όνομά του θα φιγουράριζε στον κατάλογο των ικανών. Αν κάποιος αποκάλυπτε τις οικονομικές δοσοληψίες του με την Ολλανδία, δεν θα μπορούσε να εκλεγεί ούτε εκείνη τη χρονιά, ούτε ποτέ.

Ο Φερόνι, ο Γκρίλο και ο Λομελίνι

Ο κατάλογος των μυστικών χρηματοδοτήσεων των Οντεσκάλκι δεν σταματάει εδώ. Σε διάστημα δέκα ετών, από το 1661 έως το 1671, η οικογένεια του πάπα χορηγεί στον δουλέμπορο Φερόνι ποσά που ανέρχονται σε 24.000 σκούδα. Ούτε σ’ αυτή την περίπτωση υπάρχουν εμπορικές συναλλαγές. Τις σπάνιες φορές που διατάζει πληρωμή εμπορευμάτων, ο Κάρλο Οντεσκάλκι σημειώνει αναλυτικά το είδος των αγορασθέντων αγαθών, τους όρους παράδοσης και κάθε χρήσιμη λεπτομέρεια. Στην περίπτωση του Φερόνι, όμως, όπως και στην περίπτωση των Ολλανδών, πρόκειται για σκέτες καταθέσεις χρημάτων. Για δάνεια.

Ο Φερόνι ασχολείται με το δουλεμπόριο από το 1662 μέχρι το 1670 περίπου. Η ημερομηνία-κλειδί είναι το 1664, όταν το στέμμα της Ισπανίας χορηγεί σε δύο Γενοβέζους εγκατεστημένους στη Μαδρίτη, τον Ντομένικο Γκρίλο και τον Αμπρόζιο Λομελίνι, επίσημη άδεια για τη μεταφορά μαύρων σκλάβων στις ισπανικές κτήσεις που βρίσκονται στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Ωστόσο, πολιτικές και οικονομικές αναταραχές προκαλούν έλλειψη ρευστότητας στους δύο μεσολαβητές, οι οποίοι σώζονται δύο φορές χάρη στον Φερόνι. Πράγματι, ο Τοσκανός έμπορος καταβάλλει για λογαριασμό τους και στο όνομα του βασιλιά της Ισπανίας 300.000 φιορίνια στον αυτοκράτορα της Βιέννης, ο οποίος ανέμενε κεφάλαια για να τα χρησιμοποιήσει στη μάχη κατά των Τούρκων. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1668, ο Φερόνι βοηθάει ξανά τους Γκρίλο και Λομελίνι, προπληρώνοντας στο στέμμα της Ισπανίας 600.000 πέσος στην πόλη της Αμβέρσας (P. Benigni «Francesco Feroni empolese negoziante in Amsterdam», στο *Incontri-Rivista di studi italo-nederlandesi*, I-1985, 3, σελ. 98-121). Κατά τα ίδια έτη, όπως είδαμε, ο Φερόνι λάμβανε τα χρήματα των Οντεσκάλκι. Οι οποίοι χρηματοδοτούσαν απευθείας τους Γκρίλο και Λομελίνι. Σ’ ένα από τα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης Οντεσκάλκι του 1669, που βρίσκεται στα Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, οι δύο δουλέμποροι από τη Μαδρίτη εμφανίζονται ανάμεσα στους οφειλέτες (βλ. Αρχείο Οντεσκάλκι, XXIII, A1, σελ. 216. Βλ. επίσης XXXII E 3,8).

Μπορεί να πει κανείς ότι ο Φερόνι δεν ήταν μόνο δουλέμπορος. Είχε ξεκινήσει με το εμπόριο μεταξιού και οινοπνεύματος. Επομένως, τα χρήματα των Οντεσκάλκι θα μπορούσαν θεωρητικά να έχουν χρησιμοποιηθεί σε

λιγότερο ωμές δραστηριότητες. Αυτό, όμως, δεν ισχύει για τους Γκρίλο και Λομελίνι, οι οποίοι δραστηριοποιούνταν αποκλειστικά στο εμπόριο σκλάβων. Χάρη στα ποσά που καταβλήθηκαν από τους Οντεσκάλκι και τον Φερόνι, οι δύο Γενοβέζοι κατόρθωσαν να πάρουν τον έλεγχο του εμπορίου λευκής σαρκός από την Αγγλία και την Ολλανδία.

Προσωπικά συμφέροντα

Κανένας δεν προσπάθησε ποτέ να διαφωτίσει πλήρως τις σχέσεις του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ με τον Γουλιέλμο της Οράγγης. Και όμως, τα έγγραφα τα οποία ξεφύλλισα ήταν προσιτά. Αρκούσε μια έρευνα. Κανένας δεν ασχολήθηκε – ίσως όχι χωρίς λόγο.

Εκείνοι που όφειλαν να γνωρίζουν γνώριζαν. Εκείνοι που ξέρουν να διαβάζουν ανάμεσα στις γραμμές, εξετάζοντας τις διαψεύσεις του Danckelman και όλων των ιστορικών που εκφράζονταν υπέρ του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, είχαν καταλάβει πού βρισκόταν η αλήθεια.

Οι ιστορικοί που υπερασπίστηκαν τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ προσπαθώντας να αποκρούσουν τις επιθέσεις και να διαλύσουν τις υποψίες, δεν ήταν άμοιροι προσωπικών συμφερόντων. Ο κόμης ντέλα Τόρε Ρετσόνικο, ο οποίος επαναστάτησε εναντίον της άποψης ότι ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ υπήρξε μισθοφόρος, ήταν συγγενής των Οντεσκάλκι και απόγονος του περίφημου Αουρέλιο Ρετσόνικο, ο οποίος, από τη Βενετία, έστελνε για λογαριασμό τους χρήματα στο Άμστερνταμ (βλ. G.B. Di Crollalanza, *Dizonario Blasonico,* Μπολόνια, 1886, II 99. A.M. Querini, *Tiara e purpura veneta,* Μπρέσια, 1761, σελ. 319. *Dizionario storico portatile di tutte le venete patrizie famiglie*, Βενετία, 1780, σελ. 106).

Η θέση του Danckelman αξίζει και αυτή μερικές παρατηρήσεις. Οι βαρόνοι von Danckelman ήταν στενά δεμένοι με τον οίκο της Οράγγης από την εποχή του Γουλιέλμου Γ΄. Τον 17ο αιώνα, ένας φημισμένος πρόγονος και ομώνυμος του ιστορικού, ο Eberhard von Danckelman, υπήρξε εκπαιδευτικός στην Αυλή του πρίγκιπα εκλέκτορα Φρειδερίκου του Βρανδενβούργου, προτού γίνει πρωθυπουργός. Όμως, ο πρίγκιπας ήταν και θείος του Γουλιέλμου Γ΄ της Οράγγης, τον οποίο είχε βοηθήσει πολλές φορές στους πολέμους του εναντίον της Γαλλίας. Επίσης, ο πρίγκιπας εκλέκτορας του Βρανδεμβούργου είχε χορηγήσει τον τίτλο ευγενείας στους Danckelman. Ένθερμοι καλβινιστές, δεν μπορούσαν να δεχθούν την αλήθεια, ότι δηλαδή ο Γουλιέλμος της Οράγγης κατόρθωσε ν' ανέβει στον αγγλικό θρόνο εν μέρει χάρη στα χρήματα του πάπα, επωφελούμενος μάλιστα από την εξωτερική πολιτική του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, ο οποίος ήταν, όπως και ο πρίγκιπας, ορκισμένος εχθρός του Λουδοβίκου ΙΔ΄. Τέλος, είναι πιθανόν ο Danckelman να είχε και οικονομικά συμφέροντα, καθώς η οικογένειά του καταγόταν από το κομητάτο του Λίνγκεν, το οποίο αποτελούσε τμήμα της κληρονομιάς του οίκου της Οράγγης. Μετά τον θάνατο του Γουλιέλμου, το κομητάτο πέρασε στην κυριότητα του θείου του, του πρίγκιπα εκλέκτορα του Βρανδεμβούργου (βλ. *Kürschners deutscher Gelehrter Kalender,* 1926, II, σελ. 374. C. Denina, *La Prusse littéraire sous Frédéric II,* Βερολίνο, 1971. A. Rössler, *Biografisches Wörtebuch,* σχετικό λήμμα).

Εξίσου μεροληπτικοί υπήρξαν και ορισμένοι κομπάρσοι αυτής της ιστορίας. Ο καρδινάλιος Ρουμπινί, γραμματέας του κράτους του Αλέξανδρου Γ΄, ο οποίος υποχρέωσε τον Τσέντσι να απορρίψει την πρόταση του Μποκαστέλ, είχε κι

εκείνος προσωπικά συμφέροντα σ’ αυτή την υπόθεση. Πράγματι, η οικογένεια Ρουμπινί ήταν ανάμεσα στους οφειλέτες του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ από την εποχή του παππού του καρδιναλίου, όπως αποδεικνύουν τα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι. Το άμεσο κλείσιμο της ενοχλητικής υπόθεσης των δανείων την οποία έθεσαν οι Τσέντσι στην Αβινιόν ήταν συνετή απόφαση, αφού ο Ρουμπινί γνώριζε πολύ καλά ότι τα χρήματα των Οντεσκάλκι ακολουθούσαν διάφορες διαδρομές προτού καταλήξουν στον τελικό αποδέκτη (βλ. Αρχείο Οντεσκάλκι, XXIII A9, σελ. 179, XXII A13, έτος 1650. Querini, *ό.π.*, σελ. 282. G.M. Crescimbeni, *Notizie istoriche degli Arcadi morti,* Ρώμη, 1720, III, σελ. 67. T. Riccardi, *Storia dei vescovi vicentini,* Βιτσέντσα, 1786, σελ. 238).

Ίδια είναι και η περίπτωση ενός άλλου εκπροσώπου του Βατικανού, του σεβασμιότατου Τζοβάνι Αντόνιο Νταβία, ο οποίος, την εποχή της επιχείρησης του Γουλιέλμου της Οράγγης, κατείχε τη στρατηγική θέση του αποστολικού λεγάτου –αντιπροσώπου– στις Βρυξέλλες. Η οικογένειά του δανειζόταν χρήματα από την οικογένεια του πάπα (το επιβεβαιώνουν τα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι) και, όλως περιέργως, ο σεβασμιότατος Νταβία δεν είχε την απαραίτητη διαίσθηση για να καταλάβει ότι η Αγγλία θα έπεφτε στα χέρια των αιρετικών (Αρχείο Οντεσκάλκι, XXVII B6. E. Danckelman, «Zur Frage der Mitwissenschaft Papstes Innozenz XI an der oranischen Expedition», στο *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken,* XVIII-1926, σελ. 311-333).

Ούτε ο αποστολικός λεγάτος στο Λονδίνο, ο κόμης Φερντινάντο ντ’ Άντα, είχε καλά αντανακλαστικά. Όπως παρατήρησαν οι ιστορικοί, ο αντιπρόσωπος του Βατικανού

στάθηκε ανίκανος να υποψιαστεί και να μεταφέρει στη Ρώμη τις δολοπλοκίες με τις οποίες οι Λονδρέζοι φίλοι του Γουλιέλμου ετοιμάζονταν να υποστηρίξουν το πραξικόπημα στο εσωτερικό (βλ. G. Gigli, «In nunzio pontificio D’Adda e la seconda rivoluzione inglese», στο *Nuova rivista storica*, XXIII-1939, σελ. 285-352). Ο κόμης ντ’ Άντα δεν εκπλήρωσε τα καθήκοντά του ως όφειλε, γεγονός που δεν εμπόδισε τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ (με τον οποίο ήταν συγγενής) να τον προαγάγει σε πρέσβη. Το να είναι κακός λειτουργός ήταν μήπως μέρος των καθηκόντων του;

Το εβραϊκό πρόβλημα

Όπως είδαμε, οι ιστορικοί διέκριναν τρία κανάλια χρηματοδότησης του Γουλιέλμου της Οράγγης – τη Ναυαρχία του Άμστερνταμ, τις οικογένειες των Ολλανδών ευγενών και τους Εβραίους τραπεζίτες. Τα χρήματα των Οντεσκάλκι κυκλοφορούσαν στα δύο από αυτά. Πράγματι, τα δάνεια της οικογένειας του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ κατέληγαν στη Ναυαρχία του Άμστερνταμ (στο πρόσωπο του Ζαν Νεφβίλ, τον οποίο ο Γουλιέλμος της Οράγγης είχε προσωπικά διορίσει ναύαρχο) και στις πολυάριθμες οικογένειες της αριστοκρατίας του χρήματος της Ολλανδίας, όπως οι Ντόιτζ, οι Χοσπιέ και οι Μπαρτολότι, οι οποίοι εμφανίζονται στα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι.

Εν ολίγοις, δύο στα τρία κανάλια τροφοδοτούνταν από την οικογένεια του μακαριστού Ιννοκέντιου. Επομένως, οι Οντεσκάλκι είχαν μόνο έναν ανταγωνιστή στο πεδίο της οικονομικής ενίσχυσης: τους Εβραίους τραπεζίτες. Ανάμεσα στα πολλά αυστηρά και άκαμπτα μέτρα που εφήρμοσε ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ στη διάρκεια της θητείας του

υπήρχε και ένα –ήταν τυχαίο, άραγε;– που αφορούσε τα οικονομικά. Ο μακαριστός Ιννοκέντιος απαγόρευσε στους Εβραίους, επιβάλλοντας αυστηρές κυρώσεις, να ασκούν τραπεζικές δραστηριότητες, τομέας στον οποίο κυριαρχούσε η οικογένεια Οντεσκάλκι. Αυτό το σοβαρό μέτρο, το οποίο σηματοδοτούσε το τέλος μιας περιόδου ανοχής εκ μέρους των ποντίφικων, προκάλεσε την οικονομική παρακμή των Εβραίων της Ρώμης, οι οποίοι, μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα, παρακολουθούσαν ανίσχυροι τη συνεχή αύξηση των χρεών και την κάθετη πτώση των κερδών τους. Την ίδια περίοδο, ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ δημιούργησε το Ενεχυροδανειστήριο, το οποίο, ενώ αποτελούσε μια πρωτοβουλία αξιέπαινη και κοινωνικά πολύτιμη, δεν έπαψε να στερεί από τους Εβραίους τραπεζίτες πόρους και πελάτες.

Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ υπέγραψε, λοιπόν, την απαγόρευση χορήγησης έντοκων δανείων το 1682. Τον ίδιο χρόνο, ο Εβραίος τραπεζίτης Αντόνιο Λόπες Σουάσο είχε χορηγήσει στον Γουλιέλμο της Οράγγης δάνειο ύψους 200.000 γκίλντερς. Σύμπτωση;

Όπως ήδη έχουμε δει, οι Οντεσκάλκι χρηματοδοτούσαν στη Μαδρίτη το εμπόριο νέγρων των Γκρίλο και Λομελίνι. Και πάλι ανταγωνιστές τους ήταν οι Εβραίοι. Η επιχείρηση του Γκρίλο χρηματοδοτούνταν από τον τραπεζίτη Λόπες Σουάσο. Τυχαίο;

Ίσως όλα αυτά τα στοιχεία δεν είναι αρκετά για να στηρίξουν την υπόθεση ότι η στάση του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ υπαγορεύθηκε από προσωπικά συμφέροντα. Πολλούς αιώνες αργότερα, η αγιοποίηση του πάπα Πίου Θ΄ συνοδεύτηκε από έντονη πολεμική εξαιτίας του αντισημιτισμού του. Τελικά, δεν ήταν ο πρώτος εχθρός των Εβραίων που οσιοποιήθηκε. Είχε προηγηθεί ο πάπας

Οντεσκάλκι. Αντίθετα με τον Πίο Θ΄, ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ είχε πολύ συγκεκριμένους και προσωπικούς λόγους να μισεί τον λαό του Ισραήλ. Τέλος, από ένα καπρίτσιο της Ιστορίας, η αγιοποίηση του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ έγινε κατά τη θητεία του Πίου ΙΒ΄, άλλου πάπα του οποίου η στάση απέναντι στους Εβραίους ήταν, κατά κοινή ομολογία, ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη, αφού έφτασε στο σημείο να κατηγορηθεί ότι απέκρυψε αυτά που γνώριζε για τη Sloah.

Άλλες χρηματοδοτήσεις των Οντεσκάλκι στην Ολλανδία

Τα λογιστικά βιβλία της οικογένειας Οντεσκάλκι αποδεικνύουν την εκροή χρημάτων όχι μόνο προς τον Γουλιέλμο της Οράγγης, αλλά και προς άλλους, γεγονός που αξίζει να διερευνηθεί σε βάθος. Αναφέρεται, για παράδειγμα, ο Έρικ και ο Φρανσίσκους Σίλντερς, στους οποίους καταβάλλονται, από τον Μάρτιο του 1662 μέχρι τον Μάιο του 1671, 10.542 σκούδα. Οι Σίλντερς δραστηριοποιούνταν στον τομέα των στρατιωτικών προμηθειών. Ο Φρανσίσκους ήταν επίτροπος επισιτισμού του στρατού της Αμβέρσας στις ισπανικές Κάτω Χώρες. Από την άλλη, ο Ιταλός έμπορος Οτάβιο Τενσίνι προμήθευε με σίκαλη τον ισπανικό στρατό. Ασφαλιστής, εκμισθωτής πλοίων, εισαγωγέας χαβιαριού, ξιγκιού και γούνας από τη Ρωσία, και προμηθευτής φαρμάκων του τσάρου, ο Τενσίνι λαμβάνει και αυτός χρήματα από τους Οντεσκάλκι: 11.206 σκούδα από τον Ιανουάριο του 1665 μέχρι τον Νοέμβριο του 1670. Μήπως προορίζονταν για να στηρίξουν τα στρατιωτικά σχέδια του πρίγκιπα της Οράγγης;

Χρήσιμη θα ήταν και μια έρευνα για τα 11.000 σκούδα που έστειλαν οι Τσερνέτζι και Ρετσόνικο στην ολλανδική

εμπορική εταιρεία του Τζοβάνι Μπατίστα Μπένσι και του Γκαμπριέλ Βοέ σε διάστημα τριών ετών. Δεδομένου του γεγονότος ότι αυτή η επιχείρηση δραστηριοποιούνταν στο εμπόριο όχι μόνο δερμάτων και σιτηρών αλλά και όπλων, νομιμοποιούμαστε να αναρωτηθούμε αν μερικά φορτία από μουσκέτα (με αορτήρα από δέρμα φώκιας, ίσως, όπως αυτά που πουλούσε ο Ιταλός έμπορος) αγοράστηκαν με τα χρήματα των Οντεσκάλκι για να καταλήξουν στα χέρια των προτεσταντών στρατιωτών.

Θα έπρεπε, επίσης, να διερευνηθούν και πολλές άλλες οικονομικές συναλλαγές. Για παράδειγμα, οι καταθέσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 1687 στον λογαριασμό του Αυστριακού καρδινάλιου Κόλονιτς. Στα «ιδιωτικά» αρχεία των Οντεσκάλκι, βρίσκονται όντως εντολές πληρωμής και συναλλαγματικές μέσω των οποίων καταβλήθηκαν στον Κόλονιτς 3.600 αυτοκρατορικά τάλιρα (Αρχείο Οντεσκάλκι, XXVII, G3). Ο καρδινάλιος, παθιασμένος υπερασπιστής της Βιέννης κατά την πολιορκία του 1683, υπήρξε και ένας από τους πρωταγωνιστές της ανάκτησης της Ουγγαρίας, όπου βρίσκεται και το δουκάτο του Σιρμίου, το οποίο πούλησε στη συνέχεια ο αυτοκράτορας στον Λίβιο Οντεσκάλκι – μήπως επειδή οι Οντεσκάλκι ήταν πιστωτές του; Πρέπει να προσθέσουμε ότι το 1692 ο Λίβιο Οντεσκάλκι δανείζει στον αυτοκράτορα 180.000 φιορίνια για τον πόλεμο κατά των Τούρκων, με επιτόκιο έξι τοις εκατό, λαμβάνοντας ως εγγύηση την υποθήκη της επαρχίας του Μπολτζάνο. Θα ήταν μεγάλη προσβολή για τη ρωμαιοκαθολική πίστη να αποκαλυφθεί ότι τα εδάφη της Ουγγαρίας ανακτήθηκαν με το αίμα των χριστιανών στρατιωτών, για να πουληθούν στη συνέχεια στους χρηματοδότες της Αυτοκρατορίας – τους Οντεσκάλκι.

Τα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι αποκαλύπτουν πολλές καταθέσεις σε Ιταλούς εμπόρους στην Ολλανδία και στο Λονδίνο, οι οποίοι θα μπορούσαν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον όσων αγαπούν την Ιστορία.

Καλό θα ήταν να γίνει και μια σε βάθος έρευνα στα συμβολαιογραφικά αρχεία του Άμστερνταμ, του Λονδίνου και της Βενετίας, ώστε να εντοπισθούν ιδρυτικές πράξεις εμπορικών εταιρειών, συμβόλαια και συναλλαγματικές.

Το παιχνίδι του αυτοκράτορα

Στην τρελή κούρσα των κεφαλαίων που επηρέασαν κρυφά την ευρωπαϊκή πολιτική από το 1660 μέχρι το 1700, εξέχουσα θέση κατέχει ο αυτοκράτορας Λεοπόλδος Α΄ της Αυστρίας. Ο Λεοπόλδος γνώριζε πολύ καλά ότι το χρήμα κυκλοφορούσε μεταξύ των Ενετών εντολοδόχων των Οντεσκάλκι και των Ολλανδών αιρετικών χρηματιστών. Για να πεισθεί κανείς, αρκεί να ρίξει μια ματιά στα από καιρό γνωστά αποδεικτικά στοιχεία (βλ. Hans von Zwiedineck, *Das gräflich Lamberg'sche Familienarchiv zu Shloss Feistritz bei Ilz,* Γκρατς, 1897). Ενώ, στη Βενετία, οι Αουρέλιο και Κάρλο Ρετσόνικο χορηγούσαν δάνεια στον Λεοπόλδο, μέσω του αυτοκρατορικού επιμελητηρίου του Γκρατς, και μεταπουλούσαν στους Ολλανδούς τα βαρέλια με τον ψευδάργυρο που έδινε ως εγγύηση ο αυτοκράτορας, ο τελευταίος προσέφερε, τον Ιανουάριο του 1666, τον τίτλο του βαρόνου στους δύο εντολοδόχους των Οντεσκάλκι «για μια πιο γρήγορη διευθέτηση της υπόθεσης».

Στην πραγματικότητα, δεν θα πρέπει να είχε μεγάλες δυσκολίες, αφού ο επικεφαλής ελεγκτής των αυστριακών ορυχείων ψευδαργύρου, δηλαδή ο μεσάζων από την πλευρά του αυτοκράτορα βαρόνος Αμπόντιο Ιντζάγκι, ήταν

συμπολίτης των Οντεσκάλκι, γόνος, όπως και ο μακαριστός Ιννοκέντιος, μιας παλιάς οικογένειας του Κόμο. Ο μεσολαβητής στη Βιέννη μεταξύ των Ιντζάγκι και των Ρετσόνικο δεν ήταν άλλος από τον βαρόνο Αντρέα Τζοβανέλι, εξάδελφο του Κάρλο και του Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, ο οποίος είχε λάβει και αυτός τον τίτλο ευγενείας του από τον Λεοπόλδο.

Το 1672, τη χρονιά των έντονων συγκρούσεων μεταξύ Γαλλίας και Ολλανδίας, ο κόμης Καρλ Γκότφριντ φον Μπρόινερ, πιστωτής του Λεοπόλδου σε οικονομικές και στρατιωτικές υποθέσεις, προτείνει να διορισθεί ο Ιντζάγκι πράκτορας για τις «εμπορικές συναλλαγές με τους Ολλανδούς». Ο αυτοκράτορας θυμίζει στον Μπρόινερ ότι οφείλει 260.000 φιορίνια σε κάποιον Ντόιτζ – τον αιρετικό Ολλανδό τραπεζίτη στον οποίο οι Οντεσκάλκι μεταπουλούσαν τον ψευδάργυρο.

Ο συμβολαιογράφος του Κόμο ο οποίος συνέτασσε τα συμβόλαια μεταξύ των Ρετσόνικο, Τσερνέζι και Ιντζάγκι ήταν κάποιος Φραντσέσκο Πεβερέλι (για τον Πεβερέλι, βλ. Αρχείο Οντεσκάλκι, XXXIII, A1, σελ. 78. Archivio di Palazzo Odescalchi, ID6, σελ. 70, 89, 352, 383). Επιπλέον, η οικογένεια Πεβερέλι αποτελείτο από υπηκόους του Λεοπόλδου, οι οποίοι έλαβαν από τον αυτοκράτορα χρήματα και κτήματα.

Όμως, υπάρχουν και άλλα. Η εξόφληση των δανείων που είχαν χορηγηθεί στον Λεοπόλδο δεν διασφαλιζόταν μόνο από τα βαρέλια ψευδαργύρου, αλλά και από τα έσοδα των τελωνειακών δασμών της Αυτοκρατορίας. Μετά τον θάνατο του Κάρλο και του Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, ο Λεοπόλδος θα εξακολουθήσει να χρηματοδοτείται βάζοντας εγγύηση τους δασμούς. Αλλά θα το κάνει –εντελώς τυχαία– με τον Λίβιο Οντεσκάλκι, τον ανιψιό του

μακαριστού Ιννοκέντιου, ο οποίος θα του δανείσει σημαντικά ποσά για την κάλυψη των στρατιωτικών αναγκών του.

Η υπόθεση Οντεσκάλκι αφορούσε μερικά άτομα εμπιστοσύνης. Και όταν υπάρχουν μυστικά που πρέπει να διατηρηθούν κρυφά επί μακρόν, καλύτερα να απευθύνεται κανείς σ' εκείνους που ήδη τα γνωρίζουν. Όταν, το 1785, κάποιος Ρετσόνικο ανακηρύχθηκε πάπας με το όνομα Κλήμης ΙΓ΄, επέλεξε ως μυστικό καμεράριο –και πάλι τυχαία– κάποιον Τζοβανέλι.

Πρόκειται για μια ιστορία που βρίθει τέτοιων παραδειγμάτων. Αρκεί να θυμίσουμε ότι τα χρήματα των Οντεσκάλκι κατέληξαν στα χέρια των Μπαρτολότι, συγγενών του Γιόχαν Χιντεκόπερ, δημάρχου του Άμστερνταμ και διαπιστευμένου διπλωμάτη της κυβέρνησης του Άμστερνταμ στην Αυλή του πρίγκιπα Φρειδερίκου του Βρανδεμβούργου, θείου του Γουλιέλμου της Οράγγης, μεταξύ των υπηκόων του οποίου υπήρχε κάποιος Danckelman...

Το μυστικό των λογιστικών βιβλίων

Η ανάγνωση των λογιστικών βιβλίων του Κάρλο Οντεσκάλκι πήρε πολύ χρόνο. Οι ενετικές αρχές του 16ου αιώνα είχαν επιβάλει την υποχρεωτική τήρηση λογιστικών βιβλίων, ώστε να προστατεύεται και να διασφαλίζεται το εμπόριο. Μόλις εφαρμόσθηκε, όμως, το μέτρο, παραβιάστηκε εύκολα από τους εμπόρους, οι οποίοι μετέτρεψαν τα βιβλία τους σε ατελείωτους λεπτομερείς καταλόγους με αριθμούς και ονόματα, τους οποίους κατήρτιζαν έμπιστοι λογιστές υπό τον άμεσο έλεγχο του εργοδότη τους, του μόνου που ήταν σε θέση να τους

καταλάβει. Ο Κάρλο Οντεσκάλκι προχώρησε ακόμα περισσότερο: κρατούσε ο ίδιος τα λογιστικά βιβλία του, με μια γραφή σχεδόν δυσανάγνωστη. Τα λογιστικά αρχεία των οικογενειών, όπως αυτά του Κάρλο Οντεσκάλκι, φύλασσαν τα ακόμα πιο σκοτεινά μυστικά των λεπτών ιδιωτικών επιχειρήσεων. Κλειδώνονταν σε απρόσιτους κρυψώνες και συχνά καταστρέφονταν για να μην πέσουν σε ξένα χέρια (βλ. V. Alfieri, *La partita doppia applicata alle scripture delle antiche aziende mercantili veneziane,* Τορίνο, 1881).

Η απλή τεχνική διαδικασία την οποία εφήρμοζαν στα λογιστικά τους βιβλία οι Ιταλοί έμποροι δεν υπάρχει στις λογιστικές εγγραφές των Οντεσκάλκι. Οι πράξεις έχουν καταγραφεί χωρίς χρονολογική σειρά ή κατηγορία. Υπάρχουν οι τοποθετήσεις, αλλά το αποτέλεσμα των ιδιωτικών πράξεων και, κυρίως, το συνολικό αποτέλεσμα παραμένουν άγνωστα.

Η προσπάθειά μου θα διευκολυνόταν αν είχα κατορθώσει να συμβουλευθώ τα ημερολόγια κίνησης της επιχείρησης, τα οποία περιγράφουν τις πράξεις, τα ποσά των οποίων καταγράφονται στα λογιστικά βιβλία. Δυστυχώς, όμως, τα ημερολόγια δεν έχουν διατηρηθεί. Η απογραφή της κληρονομιάς του Κάρλο Οντεσκάλκι θα με βοηθούσε να ανακαλύψω πιθανά δάνεια προς τον Γουλιέλμο της Οράγγης. Όμως, κανένα ίχνος της δεν υπάρχει πουθενά.

Κάρλο, ο επιμελής

Στην Αμβροσιανή Βιβλιοθήκη του Μιλάνου (Αρχείο Trotti, ν. 30 και 43) βρέθηκε το ημερολόγιο που τηρούσε σχολαστικά ο Κάρλο Οντεσκάλκι σε καθημερινή βάση από το 1662 μέχρι τον θάνατό του και το οποίο κανένας δεν

είχε ανακαλύψει. Δυστυχώς, δεν αναφέρει τίποτα για τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Περιέχει κυρίως μεθοδικές σημειώσεις για την υγεία του, τις συναντήσεις του, τις ατμοσφαιρικές συνθήκες. Στις 30 Σεπτεμβρίου 1673, ημέρα του θανάτου του, ένα ανώνυμο χέρι κατέγραψε τις τελευταίες στιγμές του ετοιμοθάνατου – το ευχέλαιο, την πνευματική στήριξη που του παρείχαν δύο αδελφοί του Τάγματος του Ιησού, τον θάνατο τον οποίο υποδέχθηκε με συναισθήματα «αληθινού ιππότη». Ακολουθεί ένα σύντομο εγκώμιο των αρετών του: φρόνηση, ταπεινοφροσύνη, αίσθημα δικαίου. Αλλά, κυρίως, «εφάρμοσε με μεγάλη επιμέλεια την τέχνη να καταγράφει με το ίδιο του το χέρι όλες τις δουλειές του, με αποτέλεσμα να μην υπάρξει κανένα πρόβλημα μετά τον θάνατό του και να καταστεί δυνατή η απογραφή όλων των επίπλων, των ιδιοκτησιών, των πιστώσεων και των τόκων του εξωτερικού».

Πλέκοντας το εγκώμιο του αποθανόντος, ο ανώνυμος επιμένει περισσότερο στην ακρίβεια με την οποία κατέγραφε τους λογαριασμούς και τα έγγραφά του παρά στις ηθικές αρετές του. Ο «ιππότης» Κάρλο Οντεσκάλκι θα πρέπει να ήταν πραγματικός δεξιοτέχνης της αρχειοθέτησης. Πώς γίνεται, λοιπόν, η απογραφή της περιουσίας του και τα ημερολόγια των λογιστικών λογαριασμών του να μην υπάρχουν πουθενά;

Μυστικές διαπραγματεύσεις

Από την εποχή που οι πάπες του Μεσαίωνα κατοικούσαν στην Αβινιόν και όχι στη Ρώμη, η μικρή πόλη της Προβηγκίας και οι γύρω περιοχές αποτελούσαν αδιάσπαστο τμήμα του ποντιφικού κράτους.

Ωστόσο, τον Σεπτέμβριο του 1688, οι διαμάχες μεταξύ του Λουδοβίκου ΙΔ΄ και του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ κατέληξαν στην κατοχή της Αβινιόν από τα γαλλικά στρατεύματα. Μέσα σε λιγότερο από έναν χρόνο, τον Αύγουστο του 1689, ο πάπας Οντεσκάλκι απεβίωσε. Ο νέος ποντίφικας, ο Αλέξανδρος Η΄ Οτομπόνι, ανέτρεψε πάραυτα την πολιτική του προκατόχου του, υιοθετώντας μια καθαρά φιλογαλλική γραμμή. Ως ένδειξη καλής θελήσεως, ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς δέχθηκε να απελευθερώσει την Αβινιόν. Στο τέλος του 1689, ο αναπληρωτής αποστολικός λεγάτος Μπαλτάσαρε Τσέντσι πήγε στη μικρή πόλη της Προβηγκίας, με σκοπό να ελέγξει την επιστροφή των παπικών θησαυρών, να υπολογίσει τις ζημίες τις οποίες είχαν προκαλέσει τα γαλλικά στρατεύματα και να ξαναπάρει τα ηνία της τοπικής διοίκησης.

Ωστόσο, ο Τσέντσι αναγκάστηκε να αντιμετωπίσει μια κατάσταση αρκετά ανησυχητική. Αν και η Αβινιόν είχε υποστεί σημαντικές ζημίες από τη γαλλική κατοχή, τα πράγματα ήταν πολύ χειρότερα στο γειτονικό πριγκιπάτο της Οράγγης, φέουδο του πρίγκιπα Γουλιέλμου, θύμα εδώ και αιώνες των περιοδικών καταστροφικών εισβολών των Γάλλων δραγόνων. Επιπλέον, ο πρίγκιπας της Οράγγης μόλις είχε ανέβει στον θρόνο της μακρινής Αγγλίας και οι υπήκοοί του αισθάνονταν –δικαιολογημένα– εντελώς εγκαταλελειμμένοι. Προτεστάντες στην πλειονότητά τους, φοβούνταν ότι οι διώξεις των Γάλλων, για θρησκευτικά όσο και για πολιτικο-στρατιωτικά αίτια, θα έδιναν τη χαριστική βολή στο ήδη ταλαιπωρημένο πριγκιπάτο. Μπορεί, λοιπόν, στην Αβινιόν τα πράγματα να είχαν ησυχάσει, όμως η κατάσταση στην Οράγγη θύμιζε καζάνι που βράζει.

Στις 7 Νοεμβρίου, ο Τσέντσι ανέφερε στη Ρώμη ότι μια συνέλευση των αντιπροσώπων όλων των υπηκόων του πριγκιπάτου είχε λάβει χώρα στο αρχαίο αμφιθέατρο της Οράγγης (το οποίο όλος ο κόσμος αποκαλούσε εκείνη την εποχή «Τσίρκο»), όπου ελήφθη η απόφαση να προσφερθούν τα εδάφη του Γουλιέλμου στον Λουδοβίκο ΙΔ΄. Ήταν μια κίνηση απελπισίας – καλύτερα να ήταν υπήκοοι του εχθρού παρά αντίπαλοί του.

Ενώ ο Τσέντσι έφευγε από τη Ρώμη για να πάει στην Αβινιόν, ένας αρχιερέας της Αβινιόν, ο πάρεδρος του Δικαστηρίου Πάολο ντι Σαλβατόρε, λαμβάνει μια περίεργη επιστολή από έναν υπήκοο της Οράγγης, τον κύριο Μποκαστέλ, πρώην προτεστάντη που είχε πρόσφατα ασπασθεί τον καθολικισμό και αντιπρόσωπο των υπηκόων της Οράγγης στην Αυλή του Παρισιού. Αυτή η επιστολή περιείχε μια πρόταση εκρηκτική: κουρασμένοι από τις γαλλικές διώξεις, οι κάτοικοι του πριγκιπάτου της Οράγγης επιθυμούσαν να προσαρτηθούν στην παποσύνη.

Ειδοποιημένος από τον Σαλβατόρε και έχοντας συναίσθηση των λεπτών χειρισμών τους οποίους απαιτεί μια τέτοια κατάσταση, ο Τσέντσι την αναφέρει αμέσως στη Ρώμη, στον γραμματέα του κράτους του Βατικανού. Γράφει ότι η πρόταση πρέπει να γίνει αποδεκτή. Βέβαια, η Οράγγη είχε ήδη προσφερθεί στη Γαλλία. Αλλά ίσως ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ παραιτούνταν από το πριγκιπάτο του Γουλιέλμου αν ο πάπας συμμαχούσε μαζί του για να υποστηρίξει τον καθολικό βασιλιά Ιάκωβο Στιούαρτ εναντίον του πρίγκιπα της Οράγγης, ο οποίος τον είχε εκθρονίσει. Ωστόσο, θα ήταν ενοχλητικό για την Εκκλησία να δεχθεί στους κόλπους της το φέουδο ενός αιρετικού πρίγκιπα (που επιπλέον ανήκε στον νέο ηγεμόνα της Αγγλίας). Ο Τσέντσι προτείνει ένα πρόσχημα: να θεωρηθεί το πριγκιπάτο

αποζημίωση των ζημιών που είχαν προκληθεί στην Αβινιόν από τις μάχες μεταξύ καθολικών και προτεσταντών, οι οποίες ταλάνιζαν την Προβηγκία επί πολλά χρόνια.

Ωστόσο, η γραμματεία του κράτους του Βατικανού διατάζει τον αποστολικό λεγάτο να αρνηθεί την προσφορά. Ο Μποκαστέλ δεν έχει παρά να απευθυνθεί στον Λουδοβίκο ΙΔ΄, ο οποίος είναι σε θέση να προστατεύσει καλύτερα το πριγκιπάτο της Οράγγης από ό,τι η παποσύνη.

Στο μεταξύ, ο Μποκαστέλ συναντάει τον Τσέντσι και, παρόντος του Σαλβατόρε, ανανεώνει την προσφορά του. Ο Τσέντσι την αρνείται. Ο Μποκαστέλ τού απαντάει τότε με τρόπο διφορούμενο. Η Αγία Έδρα έχει ήδη πραγματοποιήσει μια ανάλογη επιχείρηση, είπε. Πράγματι, κατέχει το κομητάτο Βενεσέν «έπειτα από τη διανομή που έγινε μεταξύ του βασιλιά της Γαλλίας και του πάπα μετά τον πόλεμο κατά των Αλβιγηνών».

Επρόκειτο για έναν φαρμακερό υπαινιγμό. Μεταξύ του τέλους του 12ου και των αρχών του 13ου αιώνα, το παράσιτο της αίρεσης είχε ξεριζωθεί με πολύ κόπο από την Προβηγκία (βλ. G. Moroni, *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica*, Βενετία, 1840, λήμμα «Contado venaissino»). Μια τρομερή και αιματοβαμμένη σταυροφορία είχε αποδεκατίσει τον στρατό του πρίγκιπα Ραϊμόνδου ΣΤ΄, φεουδάρχη της Προβηγκίας, ο οποίος είχε κατηγορηθεί ότι διέδιδε τις θεωρίες των Αλβιγηνών, που ήταν αντίθετες με την Εκκλησία της Ρώμης. Φοβούμενος μήπως συλληφθεί και παραδοθεί στην Ιερά Εξέταση, ο Ραϊμόνδος είχε υποσχεθεί στον πάπα κάποια εδάφη, μεταξύ των οποίων τρία κάστρα στο κομητάτο Βενεσέν, καθώς και ένα τμήμα της Αβινιόν. Αν ο Ραϊμόνδος υιοθετούσε τις θεωρίες των αιρετικών Αλβιγηνών, έλεγε η συμφωνία, αυτά τα εδάφη θα περνούσαν στην κυριότητα της Εκκλησίας. Πράγμα που

έγινε. Ο Ραϊμόνδος επέμεινε στο λάθος του, κηρύχθηκε αιρετικός και αφορίστηκε. Ο γιος του, Ραϊμόνδος Ζ΄, συνέχισε τον αγώνα, αλλά νικήθηκε στο πεδίο της μάχης από τον πάπα Γρηγόριο Θ΄ και τον Γάλλο ηγεμόνα Λουδοβίκο Θ΄ τον Άγιο. Το σύμφωνο που είχε υπογραφεί μεταξύ Εκκλησίας και αιρετικών τηρήθηκε έστω και με τη βία· βάσει της συνθήκης του Παρισιού του 1228, τα εδάφη και τα κάστρα των Αλβιγηνών πέρασαν στο Βατικανό. Είναι αλήθεια ότι η υπόσχεση του Ραϊμόνδου στην Αγία Έδρα δεν ήταν συνέπεια κάποιου δανείου εκ μέρους του πάπα. Όμως, η αναφορά του Μποκαστέλ σε ένα σύμφωνο μεταξύ καθολικών και αιρετικών, που κόστισε τα εδάφη των τελευταίων, αφήνει πολλούς υπαινιγμούς.

Ας έλθουμε τώρα στις μυστικές διαπραγματεύσεις μεταξύ του Τσέντσι και του εκπροσώπου της Οράγγης. Μετά την κακόβουλη αναφορά στο παρελθόν, έρχεται η ρήξη: «Στο βασίλειό μας, είναι κοινό μυστικό ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης οφείλει στον προηγούμενο ποντίφικα τεράστια ποσά και ότι, για να τα εξοφλήσει, πιστεύει ότι μπορεί να προσφέρει την κατοχή ενός κράτους από το οποίο μπορεί να αντλήσει κανείς μόνο ένα θλιβερό κεφάλαιο».

Εν ολίγοις, ο Γουλιέλμος της Οράγγης ήταν υπερχρεωμένος απέναντι στον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ και πίστευε ότι μπορούσε να τον εξοφλήσει προσφέροντάς του το μικρό πριγκιπάτο της Οράγγης, το οποίο άλλωστε του απέφερε ελάχιστα.

Για δεύτερη φορά, ο Τσέντσι μεταφέρει αυτή τη συζήτηση στη Ρώμη. Για να λάβει μια δεύτερη άρνηση της Αγίας Έδρας, ακόμα πιο σαφή από την πρώτη. Είναι αδύνατον ο πάπας Οντεσκάλκι να έχει δανείσει χρήματα σ’ έναν αιρετικό πρίγκιπα. Ωστόσο, αυτή η σκανδαλώδης αποκάλυψη διαδίδεται από χείλη σε χείλη. Ο Τσέντσι

ξαναγράφει στη Ρώμη, προσθέτοντας ότι ο πρώην θησαυροφύλακας του Γουλιέλμου της Οράγγης, ο κύριος Σεν Κλεμάν (ο οποίος αναμφίβολα γνώριζε πολύ καλά τις υποθέσεις του πρίγκιπα), συμβουλεύει και αυτός τους συμπολίτες του να τεθούν υπό την κυριαρχία της Γαλλίας. Έχουμε ήδη καταβάλει πάρα πολλά χρήματα στην παποσύνη, λέει ο πρώην θησαυροφύλακας του Γουλιέλμου. Κατά συνέπεια, θα είναι λιγότερο δαπανηρό για εμάς να συντηρούμε τα στρατεύματα του Λουδοβίκου ΙΔ΄ από το να ζητήσουμε από το «Άγιο Πνεύμα» τα χρήματα που οφείλονται στον πάπα. Αν πιστέψουμε αυτές τις πληροφορίες, τότε το πριγκιπάτο της Οράγγης προσφέρθηκε στον πάπα με σκοπό να τον εξοφλήσει.

Οι οφειλές του Γουλιέλμου της Οράγγης προς τον Ιννοκέντιο ΙΑ΄ δεν κρύβουν, λοιπόν, κανένα μυστήριο. Ο θησαυροφύλακας του Γουλιέλμου μιλάει ανοιχτά γι’ αυτές, γεγονός που αναφέρεται με κάθε μυστικότητα από μια πηγή (τον παπικό λεγάτο της Αβινιόν) που δεν έχει κανένα λόγο να διαδίδει ψευδείς φήμες.

Ο νέος πάπας, απαντάει ο καρδινάλιος Ρουμπινί, γραμματέας του κράτους, στον Τσέντσι, δεν έχει καμία πρόθεση να δεχθεί το πριγκιπάτο της Οράγγης, παρά την «ομόφωνη επιθυμία» του λαού του να συνδεθεί με την παποσύνη. Ο ποντίφικας δεν επιθυμεί να αυξήσει τον αριθμό των υπηκόων του. Αντίθετα, ο βασιλιάς της Γαλλίας έχει περισσότερες δυνατότητες να ανταποκριθεί στις ανάγκες του λαού της Οράγγης. Κυρίως όμως, υπογραμμίζει ο Ρουμπινί, πρέπει να διαψευσθεί με αποφασιστικότητα ο λόγος μιας τέτοιας προσάρτησης, δηλαδή το ότι «ο πρίγκιπας της Οράγγης οφείλει τεράστια ποσά στον προηγούμενο ποντίφικα». Οι διαπραγματεύσεις

μεταξύ Τσέντσι και Μποκαστέλ αποτυγχάνουν και η Οράγγη παραμένει στους κόλπους της Γαλλίας.

Ο Danckelman δημοσίευσε αυτή την τελευταία επιστολή (και μόνον αυτή), αλλά *ad confutandum*· εφόσον ο Ρουμπινί απορρίπτει την υπόθεση σύμφωνα με την οποία ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ δάνεισε χρήματα σ' έναν αιρετικό πρίγκιπα, τότε δεν υπήρξαν ποτέ οφειλές! Όμως ο Danckelman απέφυγε να δημοσιεύσει τις προηγούμενες επιστολές του Τσέντσι (οι οποίες διατηρήθηκαν, όπως και η προηγούμενη, στο Archivio Segreto του Βατικανού), από τις οποίες θα έβγαζε κανείς το αντίθετο συμπέρασμα. Ένα συμπέρασμα το οποίο επιβεβαιώνουν, όπως είδαμε, τα λογιστικά βιβλία του Κάρλο Οντεσκάλκι.

Η αλληλογραφία Τσέντσι

Ιδού η αλληλογραφία μεταξύ του κυρίου Μποκαστέλ, του παπικού λεγάτου της Αβινιόν Μπαλτάσαρ Τσέντσι και του γραμματέα του κράτους του Βατικανού, η οποία φυλάσσεται στο Archivio Segreto του Βατικανού.

Αρχείο της γραμματείας του κράτους, διπλωματική αποστολή της Αβινιόν, φάκελος 369.

Ο κύριος Μποκαστέλ προς τον Πάολο ντι Σαλβατόρε, 4 Οκτωβρίου 1689.

Κύριε,

Αφού σας εκφράσω την εσωτερική χαρά που αισθάνομαι βλέποντας την εξουσία του πάπα να έχει αποκατασταθεί, την Εξοχότητά Του την παραμονή της επιστροφής της και εσάς να εκτελείτε τα καθήκοντά σας, είμαι υποχρεωμένος να σας πληροφορήσω ότι η απόγνωση μπροστά στην απειλή την οποία δέχεται αυτό το κράτος από δεκαεπτά λόχους δραγόνων και είκοσι

λόχους πυροβολικού, για τη διαμονή των οποίων έχουμε ήδη λάβει σχετικές διαταγές, μας ανάγκασε να δοθούμε στον βασιλιά [της Γαλλίας] και ότι η τελετή έλαβε χώρα την περασμένη Τρίτη, μέρα γιορτής όλων των αγίων, στην πλατεία του Τσίρκο, όπου συγκεντρώθηκαν όλα τα σώματα του εν λόγω κράτους. Δεν ξέρω να σας πω αν αυτό ήταν κάτι προσχεδιασμένο, αν και έτσι πιστεύω, αλλά θα σας μιλήσω πιο αναλυτικά μόλις μάθω ότι έφθασε η Εξοχότητά Του [ο Τσέντσι]. Στην οποία, μάλιστα, θα αναφέρω μια ιδέα την οποία θα σας εξηγήσω αν [λέξη δυσανάγνωστη] την εμπιστευθώ στο χαρτί, θα τη μαντέψετε εύκολα αν σας πω ότι θα έκανε την ευτυχία μας ίση με τη δική σας, και ότι η παρούσα συγκυρία θα της επέτρεπε να γίνει αποδεκτή χωρίς μεγάλη προσπάθεια. Υποφέρω από ρευματισμούς που με έχουν σχεδόν ακινητοποιήσει, αλλά θα ζητήσω να με φέρουν στην Αβινιόν αμέσως μόλις πληροφορηθώ ότι έφθασε η Εξοχότητά Του, ώστε να του υποβάλω αυτοπροσώπως τα σέβη του ταπεινού υπηρέτη του. Σας παρακαλώ να του διαβιβάσετε τις ευχές μου για την επιστροφή του, καθώς και τον πόνο τον οποίο μου προκάλεσε η απομάκρυνσή του. Εντωμεταξύ, απολαύστε τις χαρές που αισθάνεστε, και εμείς θα τις συμμεριστούμε έμμεσα. Σας διαβεβαιώ, κύριε, ότι αισθάνθηκα τόση χαρά από το γεγονός [την επιστροφή της Αβινιόν στους κόλπους της παποσύνης] όση θα αισθανόμουν αν είχα την τιμή να είμαι συμπατριώτης σας, μακάρι να εξαρτιόταν από τη θέλησή μου, αλλά non datur omnibus adire Corinthum, ή, για να είμαι πιο ακριβής, Avenionem. Δεν μπορώ να πω αν σε αυτές τις λίγες λατινικές λέξεις έκανα κάποιο λάθος στους

κανόνες, μπορώ όμως να σας διαβεβαιώσω ότι δεν θα κάνω ποτέ κανένα στον όρκο ζωής που έχω δώσει.

Ο ταπεινός και υπάκουος υπηρέτης σας,
Κύριος Μποκαστέλ

Αρχείο της γραμματείας του κράτους, διπλωματική αποστολή της Αβινιόν, φάκελος 350.
Ο Σεβασμιότατος Τσέντσι προς τη γραμματεία του κράτους (επιστολή αποκωδικοποιημένη), χωρίς ημερομηνία.

Ένας πολύ πιστός υπήκοος της Αγίας Έδρας και πολύ ευφυής ευγενής της Αβινιόν μού παρέδωσε μια επιστολή την οποία του είχε στείλει ένας υπήκοος του πρίγκιπα της Οράγγης και η οποία εξέφραζε τη σφοδρή επιθυμία των υπηκόων του πριγκιπάτου να τεθούν υπό την κυριαρχία της Αγίας Έδρας και τόνιζε τις ευνοϊκές συνθήκες οι οποίες επικρατούν σήμερα, προσθέτοντας ότι θα έρθει να εορτάσει μαζί μου την επιστροφή μου, μόλις του το επιτρέψει η αδιαθεσία από την οποία υποφέρει αυτή τη στιγμή. Αν μου κάνει λόγο για ένα τέτοιο εμπόριο, θα ακούσω και θα μεταφέρω οτιδήποτε μου πει, και δεν θα δεχθώ ούτε θα απορρίψω το 2657 [=υπόθεση;]. Φαίνεται ότι δεν πρέπει να αμφιβάλλουμε για τη συγκατάθεση των υπηκόων της Οράγγης, διότι η μεγάλη αγωνία στην οποία τους βύθισε ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς και η αδυναμία του φυσικού πρίγκιπά τους να τους υπερασπιστεί τους οδήγησαν στην απελπισμένη πράξη να επαναστατήσουν εναντίον του τελευταίου, όπως σας ανέφερα στις προηγούμενες επιστολές μου, αλλά θα προτιμούσαν να υποταχθούν στη γλυκιά κυριαρχία της Αγιότητάς Του, όπως τη

γνώρισαν οι υπήκοοι αυτού του κράτους χωρίς να επιθυμούν καλύτερη επί πολλές εκατοντάδες χρόνια. Κατ' αυτούς, ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς θα εξαρτούσε το ενδιαφέρον του για το πριγκιπάτο από τη δέσμευση που θα αναλάμβανε η Αγιότητά του και οι διάδοχοί της να υποστηρίξουν τον βασιλιά Ιάκωβο, από το 2488 [=να κινητοποιηθούν;] *κατά του βασιλιά Γουλιέλμου αν η Αγία Έδρα τού αφαιρούσε το εν λόγω πριγκιπάτο. Αυτή η απόκτηση μπορεί να δικαιολογηθεί από τη συγκατάθεση του λαού, ο οποίος θα προσφερόταν στην Αγιότητά του για να γλιτώσει την υποδούλωση σ' έναν αιρετικό πρίγκιπα, ο οποίος δεν υπήρξε ικανός, ή δεν είχε τη θέληση, να τον προστατεύσει από μεγάλη δυστυχία, αλλά και από τις απαιτήσεις της Αγίας Έδρας, οι οποίες απορρέουν από τις πολύ μεγάλες ζημίες που οι πρίγκιπες της Οράγγης τής προκάλεσαν κατά το παρελθόν λόγω του μίσους της καθολικής 2601* [=πίστης;]*, οι οποίες, εξ όσων γνωρίζω, δεν αποζημιώθηκαν ποτέ, αναγκάζοντας όλη τη χώρα να συνεισφέρει. Λόγω αυτών των συνεισφορών, η κοινότητα της Αβινιόν οφείλει εκατοντάδες δισεκατομμύρια σκούδα [...].*

Το υπουργείο μου με υποχρέωσε να κοινοποιήσω όσα γνωρίζω γι' αυτή την τόσο σημαντική υπόθεση. Ο συνημμένος φάκελος περιέχει αντίγραφο της ανωτέρω επιστολής, η οποία απευθύνεται στον κύριο Σαλβατόρε, πάρεδρο του Δικαστηρίου της Αβινιόν, από τον κύριο Μποκαστέλ, ευγενή της Κουρτεζόν. Είμαι σε θέση να διαβεβαιώσω, βασιζόμενος σε άλλα θέματα για τα οποία συνομίλησα μαζί του, ότι ο εν λόγω ευγενής, ο οποίος μυήθηκε πρόσφατα, μου φαίνεται ότι διαθέτει μεγάλη ευφυΐα, ενώ η εξωτερική του εμφάνιση δείχνει ότι είναι

ειλικρινά αφοσιωμένος στη νέα πίστη του, η Αυλή της Γαλλίας τον εκτιμά και ο ίδιος κατέχει στην πατρίδα του μια σημαντική θέση στην οποία τον διόρισε ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς, τον οποίο επισκέφθηκε πριν από δύο χρόνια για να υπερασπιστεί τα συμφέροντα του λαού του με την ιδιότητα του ανθρώπου που θεωρείται από τους συμπολίτες του ο πιο ικανός και χαίρει της εκτίμησής τους. Ο κύριος Σαλβατόρε, ο οποίος μου παρέδωσε την εν λόγω επιστολή, μου είπε ότι ένας από τους προξένους της Κουρτεζόν αποφάσισε [λέξη δυσανάγνωστη] *να προτείνει προφορικώς την αποδοχή του πριγκιπάτου, διαβεβαιώνοντάς τον ότι ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς θα την επέτρεπε.*

Αρχείο της γραμματείας του κράτους, διπλωματική αποστολή της Αβινιόν, φάκελος 350
Ο Σεβασμιότατος Τσέντσι προς τη γραμματεία του κράτους (επιστολή αποκωδικοποιημένη), χωρίς ημερομηνία

Την περασμένη Τρίτη, ήρθε να με συναντήσει ο Μποκαστέλ μαζί με τον πάρεδρο Σαλβατόρε, ενώπιον του οποίου με ενημέρωσε ανοιχτά για τη σύμφωνη γνώμη των πολιτών του πριγκιπάτου της Οράγγης να προσαρτηθούν στην Αγία Έδρα. Του απάντησα ότι ήταν κάτι επιθυμητό, αλλά σχεδόν ανέφικτο. Στη συνέχεια της συζήτησης, του ζήτησα εγγυήσεις για τη συγκατάθεση του βασιλιά της Γαλλίας. Μου απάντησε ότι η Αγία Έδρα κατείχε και το κομητάτο Βενεσέν βάσει της διανομής εδαφών που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στον βασιλιά της Γαλλίας και τον πάπα μετά τον πόλεμο κατά των Αλβιγηνών. Πρόσθεσε ότι στο

βασίλειο είναι κοινό μυστικό ότι ο πρίγκιπας της Οράγγης οφείλει στον προηγούμενο ποντίφικα τεράστια ποσά και ότι, για να τα εξοφλήσει, πιστεύει ότι μπορεί να προσφέρει την κατοχή ενός κράτους από το οποίο μπορεί να αντλήσει κανείς μόνο ένα θλιβερό κεφάλαιο. Συμπέρανα με αμηχανία ότι είναι μάλλον απίθανο ο προηγούμενος ποντίφικας να είχε καταβάλει χρήματα στον πρίγκιπα της Οράγγης και, αδυνατώντας να του αποσπάσω κάποια άλλη σημαντική πληροφορία, προσέθεσα ότι το υπουργείο μου δεν θα μου επέτρεπε να λάβω γνώση των συμφερόντων που η Αγιότητά Του θα μπορούσε να έχει με τον Χριστιανικότατον Βασιλιά και με τους άλλους ηγεμόνες της Ευρώπης, η οποία θα με οδηγούσε να ικανοποιήσω την επιθυμία του ιδίου και των συμπατριωτών του. Δεν παρέλειψα να του διαβιβάσω τα αισθήματα ευγνωμοσύνης τα οποία μου προκαλούσε η επιθυμία τους να γίνουν υπήκοοι του πρίγκιπά μου, και συμπάθειας για την πραγματικά δύσκολη κατάσταση στην οποία βρίσκονταν. Ο Σαλβατόρε, ο οποίος επανήλθε σε αυτό το θέμα μια άλλη ημέρα, μου είπε ότι ο Μποκαστέλ βασανιζόταν από την ψυχρότητα με την οποία τον είχα αντιμετωπίσει, αλλά εγώ του επανέλαβα τα ίδια πράγματα.

Αρχείο της γραμματείας του κράτους, διπλωματική αποστολή της Αβινιόν, φάκελος 350
Ο καρδινάλιος Οτομπόνι προς τον σεβασμιότατο Τσέντσι, 6 Δεκεμβρίου 1689

Μετέφερα σχολαστικά στην Αγιότητά Του όλα όσα μου γνωστοποίησε η Εξοχότητά Σας με την κωδικοποιημένη επιστολή της για το εν λόγω θέμα, δηλαδή για όσα σας

πληροφόρησε ο ευγενής από την Αβινιόν με την επιστολή την οποία του απέστειλε ο φίλος του στην Οράγγη, στην οποία αναφέρει την έντονη επιθυμία των υπηκόων να προσφερθούν στην Αγία Έδρα. Κατά την άποψη του Κυρίου μας, η Εξοχότητά Σας οφείλει να ακούσει προσεκτικά και να εκφράσει συναισθήματα ικανοποίησης και εκτίμησης απέναντι στην καλή διάθεση των υπηκόων και σε οτιδήποτε άλλο του μεταφέρουν σχετικά με αυτό το θέμα, αλλά θα πρέπει να επιφυλαχθεί να αναλάβει έστω και την παραμικρή δέσμευση, διότι, σύμφωνα με τις απόψεις του Κυρίου μας, αυτοί οι υπήκοοι θα προστατευθούν καλύτερα και θα ζήσουν με μεγαλύτερη ασφάλεια υπό την κυριαρχία του Χριστιανικότατου Βασιλιά απ' ό,τι υπό αυτήν της Αγίας Έδρας, η οποία δεν έχει ούτε τη δύναμη ούτε τα όπλα για να υπερασπιστεί το κράτος της Οράγγης.

Αρχείο της γραμματείας του κράτους, διπλωματική αποστολή της Αβινιόν, φάκελος 59
Ο σεβασμιότατος Τσέντσι προς τον καρδινάλιο Οτομπόνι, 12 Δεκεμβρίου 1689

Με ενημερώνουν ότι ο κύριος κόμης του Γκρινιάν και ο κύριος επιμελητής της Προβηγκίας [οι Γάλλοι υπολοχαγοί στην Αβινιόν] *γνωστοποίησαν στους κατοίκους της πόλης της Οράγγης και στις άλλες περιοχές του πριγκιπάτου ότι ο Χριστιανικότατος Βασιλιάς εκτίμησε δεόντως τη συνειδητή πράξη τους να απαλλαγούν από την εξουσία του πρίγκιπα και να υποταχθούν στην εξουσία της Αυτού Μεγαλειότητας, και ότι στη συνέχεια τους διαβεβαίωσαν ότι στην αρχή*

της επόμενης χρονιάς θα λάμβαναν τις αποδείξεις της καλοσύνης του.
Κάποιος κύριος Σεν Κλεμάν, πρώην θησαυροφύλακας του πρίγκιπα της Οράγγης, είπε ότι δεν θα τους κατέβαλλαν τίποτα στο μέλλον, εκτός από κάτι ελάχιστα για κάθε στρατιώτη, ενώ πλήρωσαν πολύ περισσότερα για την παποσύνη, και ότι δεν περίμεναν πλέον το Άγιο Πνεύμα να τους στείλει το ψωμί και το αλεύρι για τη συντήρηση των στρατιωτών, όπως γινόταν για την παποσύνη, και ότι αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ύπαρξη του πυροβολικού στη χώρα τους τους προκαλεί μάλλον ανακούφιση παρά ζημίες [...].

Επιστολή που δημοσιεύθηκε από τον E. Danckelman, *Zur Frage der Mitwissenschaft Papstes Innozenz XI. An der oranischen Expedition, Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, 18 (1926), σελ. 311-333.

Ο καρδινάλιος Ρουμπινί προς τον σεβασμιότατο Τσέντσι, 13 Δεκεμβρίου 1689

Στις νέες δηλώσεις τις οποίες έκανε ο Μποκαστέλ στην Εξοχότητά σας παρουσία του πάρεδρου Σαλβατόρε σχετικά με την ομόφωνη θέληση του λαού της Οράγγης να προσφερθεί στην Αγία Έδρα και να ζήσει υπό την κυριαρχία της, η Εξοχότητά Σας απάντησε συνετά, όπως το έπραξε και στην περίπτωση της πλαστής υπόθεσης σύμφωνα με την οποία ο πρίγκιπας της Οράγγης όφειλε στον προηγούμενο ποντίφικα μεγάλα ποσά, εξαιτίας των οποίων θα μπορούσε να παραχωρήσει αυτό το κράτος, από το οποίο ο ίδιος ο πρίγκιπας αντλούσε μόνο ένα θλιβερό

κεφάλαιο. Πράγματι, αυτή η άποψη είναι πολύ κακόβουλη και πολύ άτιμη, αφού όλος ο κόσμος γνωρίζει πολύ καλά ότι ο άγιος ποντίφικας δεν θα μπορούσε ποτέ να συμμαχήσει με έναν αιρετικό πρίγκιπα και να τον βοηθήσει, ούτε να έχει την παραμικρή συνεννόηση μαζί του και με τους άλλους αιρετικούς ηγεμόνες. Όσο για την απάντηση την οποία πρέπει να τους δώσετε, αν παρουσιαστούν ενώπιόν σας, μπορείτε να τους πείτε αυτά που σας διαβίβασα εκ μέρους της Αγιότητάς Του στην τελευταία επιστολή μου, δηλαδή ότι η Αγιότητά Του θεωρεί ότι αυτοί οι λαοί θα προστατευθούν καλύτερα και θα ζήσουν με μεγαλύτερη ασφάλεια υπό την προστασία του Χριστιανικότατου Βασιλιά απ' ό,τι υπό αυτήν της Αγίας Έδρας, η οποία δεν επιθυμεί να αποκτήσει τα κράτη άλλων, αλλά μόνο να διατηρήσει τα δικά της, και ότι δεν έχει ούτε τη δύναμη ούτε τα όπλα για να υπερασπιστεί το κράτος της Οράγγης.

Εξόφληση του δανείου

Τελικώς, το δάνειο των Οντεσκάλκι στον Γουλιέλμο της Οράγγης εξοφλήθηκε; Για να απαντήσει κανείς σε αυτή την ερώτηση, θα πρέπει να εξετάσει ένα άλλο επεισόδιο, που είναι εξίσου περίεργο.

Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ απεβίωσε τον Αύγουστο του 1689. Λίγους μήνες αργότερα, πεθαίνει και η Χριστίνα της Σουηδίας, η βασίλισσα που είχε απαρνηθεί τον προτεσταντισμό για να ασπασθεί τον καθολικισμό πριν από τριάντα χρόνια και η οποία είχε εγκατασταθεί στη Ρώμη υπό την προστασία της παποσύνης.

Προτού παραδώσει το πνεύμα, η Χριστίνα ορίζει κληρονόμο της τον καρδινάλιο Ντέτσιο Ατζολίνο, τον επί πολλά χρόνια σύμβουλο και στενό της φίλο. Όμως ο καρδινάλιος πεθαίνει λίγους μήνες αργότερα και η κληρονομιά της Χριστίνας περνάει σε ένα από τα μέλη της οικογένειάς του, τον Πομπέο Ατζολίνο.

Ο Πομπέο, επαρχιώτης ευγενής (οι Ατζολίνο κατάγονταν από το Φέρμο του Μάρκε, όπως ο Τιρακόρντα και ο Ντουλτσιμπένι), γίνεται κάτοχος της γιγαντιαίας περιουσίας της Χριστίνας της Σουηδίας. Πάνω από διακόσιοι πίνακες του Ραφαήλ, του Τιτσιάνο, του Τιντορέτο, του Ρούμπενς, του Καραβάτζιο, του Μιχαήλ Αγγέλου, του Ντομενιτσίνο, του Βαν Ντάικ, του Αντρέα ντελ Σάρτο, του Μπερνίνι, του Γκουίντο Ρένι, του Τζούλιο Ρομάνο, του Παρμιτζάνο, του Τζιορτζόνε, του Βελάσκεθ. Ταπισερί με χρυσό και ασήμι, έργα του Ραφαήλ. Εκατοντάδες σχέδια διάσημων δημιουργών. Ολόκληρη γκαλερί με αγάλματα, μπούστα, κεφάλια, μαρμάρινα αγγεία και στύλους. Πάνω από έξι χιλιάδες μετάλλια και μενταγιόν. Όργανα μουσικής, έπιπλα μεγάλης αξίας. Κοσμήματα στην Ολλανδία, διεκδίκηση πιστώσεων από το στέμμα της Σουηδίας και της Γαλλίας, καθώς και απαιτήσεις επί ενός αριθμού κτημάτων στη Σουηδία. Τέλος, η εκπληκτική βιβλιοθήκη της Χριστίνας, η οποία περιείχε χιλιάδες τυπωμένα και χειρόγραφα βιβλία, τα οποία οι σύγχρονοί της θεωρούσαν ασύγκριτης αξίας.

Μόλις η περιουσία της Χριστίνας περιήλθε στην κατοχή του, ο Πομπέο επιφυλάσσεται να ενθουσιαστεί. Πράγματι, η κληρονομιά της πρώην βασίλισσας της Σουηδίας επιβαρύνεται με μεγάλα χρέη. Αν ο Ιταλός δεν καταφέρει να πουλήσει στην καλύτερη δυνατή τιμή, κινδυνεύει να τον πνίξουν οι πιστωτές. Σπανίζουν τα άτομα τα οποία έχουν

τα απαραίτητα μέσα για να αποκτήσουν μια τέτοιας έκτασης κληρονομιά. Ίσως, λοιπόν, είναι καλύτερα να αρχίσει διαπραγματεύσεις με ηγεμόνες που δεν είναι τόσο χρεωμένοι. Όμως, ο Πομπέο είναι νεόπλουτος. Δεν έχει ιδέα από πού πρέπει ν’ αρχίσει, ενώ η Ρώμη είναι γεμάτη τυχοδιώκτες έτοιμους να τυλίξουν σε μια κόλα χαρτί αυτό τον ντροπαλό ευγενή που μόλις έφτασε από την επαρχία του.

Ο Πομπέο προσπαθεί να απλοποιήσει τα πράγματα πουλώντας όλη μαζί την κληρονομιά. Όμως, η επιχείρηση αποδεικνύεται ιδιαίτερα πολύπλοκη και επικίνδυνη. Καθώς οι πιστωτές αρχίζουν να αδημονούν, ο Πομπέο αποφασίζει βιαστικά να κατακερματίσει την κληρονομιά πουλώντας ξεχωριστά τις συλλογές και ένα ένα τα αντικείμενα. Οι ταπισερί και τα πολύτιμα έπιπλα (κυρίως ένας καθρέφτης τον οποίο είχε ζωγραφίσει ο Μπερνίνι) καταλήγουν γρήγορα στους Οτομπόνι, την ισχυρή οικογένεια του νέου πάπα Αλέξανδρου Η΄. Όσο για τα βιβλία, θα εμπλουτίσουν τη βιβλιοθήκη του Βατικανού.

Ωστόσο, οι δυσκολίες πολλαπλασιάζονται. Η κληρονομιά περιλαμβάνει και χρέη, πράγμα που συνεπάγεται πολύπλοκα νομικά προβλήματα. Η Σουηδία διεκδικεί τα δικαιώματά της πάνω στα κοσμήματα της Χριστίνας, τα οποία είχαν μπει ενέχυρο στην Ολλανδία από έναν τραπεζίτη. Η Σουηδία τα κατάσχει με απόφαση των δικαστικών αρχών του Άμστερνταμ.

Ο Πομπέο δεν έχει καμία επιθυμία να προκαλέσει διπλωματικό επεισόδιο με τη Σουηδία. Τον συμβουλεύουν να υποβάλει αίτηση χάριτος στον άνθρωπο που είναι σε θέση να μεσολαβήσει στους Σουηδούς και να ασκήσει πίεση στην Ολλανδία: στον πρίγκιπα Γουλιέλμο της Οράγγης, βασιλιά της Αγγλίας.

Τον Μάρτιο του 1691, ο Πομπέο Ατζολίνο απευθύνει αίτηση χάριτος στον Γουλιέλμο, ζητώντας την προστασία και τη βοήθειά του στην υπόθεση των κοσμημάτων. Ο Γουλιέλμος τού στέλνει μιαν απάντηση απροσδόκητη. Έχοντας μάθει ότι η συλλογή της Χριστίνας πουλιέται, προτείνει να αγοράσει ό,τι έχει απομείνει μέσω ενός μεσάζοντα και ζητάει το συντομότερο δυνατόν έναν κατάλογο των αντικειμένων.

Κεραυνός εν αιθρία. Λίγες μέρες νωρίτερα, ο Πομπέο πουλούσε τους πίνακες έναν έναν. Του φαίνεται, λοιπόν, περίεργο να κλείσει την πώληση τόσο γρήγορα. Και ακόμα πιο περίεργο το ότι ο Γουλιέλμος, ο οποίος αναγκαζόταν να ζητάει συνεχώς χρήματα για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις του, αισθάνεται την ξαφνική ανάγκη να ξοδέψει μια περιουσία για πίνακες και αγάλματα. Ο ίδιος ο Βασιλιάς Ήλιος είχε αναγκαστεί να παραιτηθεί από την αγορά αυτής της συλλογής, όταν ο πρεσβευτής του στη Ρώμη, ο καρδινάλιος Ντ’ Εστρέ, του είχε επισημάνει τη δυνατότητα να αποκτήσει τους θησαυρούς της Χριστίνας.

Τότε ακριβώς εμφανίζεται ένας νέος αγοραστής, τον οποίο γνωρίζουμε πολύ καλά. Είναι ο Λίβιο Οντεσκάλκι, ο ανιψιός του Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Έναντι 123.000 σκούδων, ο Λίβιο ανατρέπει τα σχέδια του Γουλιέλμου και αγοράζει σχεδόν ό,τι έχει απομείνει απ’ την κληρονομιά. Όλως περιέργως, ο Γουλιέλμος όχι μόνο δεν θυμώνει, αλλά διατηρεί εξαιρετικές σχέσεις με τον Πομπέο Ατζολίνο. Το πρόβλημα της κληρονομιάς λύνεται ως διά μαγείας.

Πρόκειται για ένα συμβάν εκπληκτικό όσο και απίθανο. Ένας προτεστάντης βασιλιάς, που έχει πάντα έλλειψη χρημάτων, αποφασίζει να αποκτήσει μια πανάκριβη συλλογή τέχνης. Ο ανιψιός ενός πάπα (ο οποίος, μεταξύ

άλλων, έχει δανείσει τεράστια χρηματικά ποσά σ’ αυτόν τον βασιλιά) του παίρνει την μπουκιά απ’ το στόμα και ο ηγεμόνας περιορίζεται να συγχαρεί τον πωλητή (βλ. T. Montanari, «La dispersione delle collezioni di Cristina di Svezia. Gli Azzolino, gli Ottoboni et gli Odescalchi», στη *Storia dell’Arte*, No. 90, 1997, σελ. 251-299).

Μερικοί αριθμοί: Οι Οντεσκάλκι είχαν δανείσει στον Γουλιέλμο περίπου 153.000 σκούδα. Ο Λίβιο αγοράζει τα έργα τέχνης της Χριστίνας έναντι ενός σχετικά ίδιου ποσού, 123.000 σκούδα.

Τα έξυπνα μυαλά έπιασαν δουλειά. Από το τέλος του 1688 ο Γουλιέλμος ήταν επιτέλους βασιλιάς της Αγγλίας και άρα σε θέση να εξοφλήσει τους Οντεσκάλκι. Όμως, ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ αποβιώνει τον επόμενο χρόνο. Πώς, λοιπόν, να πληρώσει τα χρέη του στην οικογένεια του πάπα; Εκείνη την εποχή θα πρέπει να επεστράφη μόνο ένα μέρος του συνολικού ποσού. Η κληρονομιά της Χριστίνας της Σουηδίας αποτελεί μια θαυμάσια ευκαιρία, που δεν πρέπει να την αφήσει να περάσει. Ο Λίβιο αγοράζει, αλλά ο Γουλιέλμος πληρώνει τον λογαριασμό, μέσω ενός διακριτικού μεσάζοντα.

Έπειτα από τόσους πολέμους, η μυστική διαφορά που χώριζε τον οίκο των Οντεσκάλκι από τον οίκο της Οράγγης διευθετείται αθόρυβα. Εύκολα μπορεί κανείς να φανταστεί τη σκηνή. Θαυμάζοντας έναν Τιντορέτο ή έναν Καραβάτζιο στο χρυσαφένιο φως του ρωμαϊκού απογεύματος, κάποιος πληρεξούσιος του Γουλιέλμου γλιστράει μια συναλλαγματική στο χέρι ενός απεσταλμένου του Λίβιο Οντεσκάλκι. Πάντα εγκωμιάζοντας τη μεγάλη Χριστίνα της Σουηδίας.

Ο Λίβιο και οι Παραβιτσίνι

Ίσως χάρη στην κληρονομιά της Χριστίνας της Σουηδίας ο Γουλιέλμος της Οράγγης μπόρεσε να εξοφλήσει τα χρηματικά ποσά που είχε δανειστεί από τους Οντεσκάλκι. Αλλά η οικογένεια του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ του είχε δανείσει τουλάχιστον 153.000 σκούδα, επί των οποίων έπρεπε να υπολογισθούν και οι τόκοι. Όταν ο Πομπέο Ατζολίνο πουλάει στον Λίβιο Οντεσκάλκι την κληρονομιά της Χριστίνας, εισπράττει μόνο 123.000 σκούδα. Πού πήγε η διαφορά;

Ο Κάρλο Οντεσκάλκι, αδελφός του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, απεβίωσε το 1673. Το 1680 η επιχείρηση των Οντεσκάλκι στη Βενετία διαλύθηκε, ενώ η επιχείρηση στη Γένοβα είχε ήδη κλείσει πριν από πολλά χρόνια. Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ διέθετε, άραγε, ακόμη κάποιον έμπιστο μεσάζοντα, για να εισπράξει την πρώτη δόση της εξόφλησης του δανείου;

Σίγουρα δεν μπορούσε να αναθέσει την υπόθεση στον ανιψιό του Λίβιο – και όχι μόνο επειδή ήταν πολύ εκτεθειμένος στα μάτια του κόσμου. Ο Λίβιο είναι πρότυπο πλούσιου και κακομαθημένου παιδιού. Ευερέθιστος, επαναστάτης, εσωστρεφής, ιδιότροπος, ασταθής, κλαψιάρης. Επιθυμώντας να τον δει να αποκτά απογόνους, ο θείος του Μπενεντέτο τον απομακρύνει από τις κρατικές υποθέσεις. Ωστόσο, σαν να θέλει να εκδικηθεί, ο Λίβιο δεν θα παντρευτεί ποτέ. Και δεν θα φύγει ποτέ από τη Ρώμη για να επισκεφθεί τα κτήματα του Σιρμίου στην Ουγγαρία, τα οποία αγόρασε από τον αυτοκράτορα. Ο πάπας Οντεσκάλκι κλείνει όλα τα θέατρα από αγάπη για την ευπρέπεια; Μετά τον θάνατο του θείου του, ο Λίβιο αγοράζει ένα θεωρείο στο Τορ ντι Νόνα. Ίσως κληρονομεί από τον θείο μια τάση προς τη φιλαργυρία και την πονηριά. Όταν ο Αυστριακός πρεσβευτής στη Ρώμη τού ζητάει να του αλλάξει μερικά δουκάτα με ρωμαϊκά νομίσματα, ο

Λίβιο προσπαθεί αδέξια να τον ξεγελάσει προσφέροντάς του 40 νομίσματα για κάθε δουκάτο (ενώ η επίσημη τιμή είναι σαράντα πέντε). Αποτέλεσμα: υπακούοντας στον εύκολο αντισημιτισμό της εποχής, ο πρεσβευτής διαδίδει τη φήμη ότι ο ανιψιός του Ιννοκέντιου ΙΑ΄ κλείνει τις συμφωνίες του «σαν Εβραίος» (βλ. M. Landau, *Wien, Rom, Neapel – Zur Geschichte des Kampfes zwischen Papsttum und Kaisertum,* Λειψία, 1884, σελ. 111).

Ο Λίβιο κάνει επίσης μια μεγάλη γκάφα. Υπόσχεται στον αυτοκράτορα να του στείλει ένα δάνειο και στρατιωτική ενίσχυση 7.000 ανδρών, οι οποίοι θα ενώνονταν με τα αυτοκρατορικά στρατεύματα μόλις έφθαναν στο Αμπρούτσο. Σε αντάλλαγμα, απαιτεί τον τίτλο του πρίγκιπα της Αυτοκρατορίας. Όπως γνωρίζουμε, ο τίτλος τού χορηγείται και ο Λίβιο δανείζει όντως ένα μικρό ποσό (με ένα μεγάλο επιτόκιο) στον αυτοκράτορα. Όμως, κανένας δεν θα δει ποτέ ούτε ίχνος των 7.000 στρατιωτών.

Θύμα της υποχονδρίας του, ο ανιψιός του μακαριστού Ιννοκέντιου ΙΑ΄ διατηρεί ζηλόφθονα τις ιατρικές γνωματεύσεις και τα αποτελέσματα των εξετάσεων. Με τη μικροσκοπική και δυσανάγνωστη γραφή του, καταγράφει με μανία ακόμα και τα πιο ασήμαντα συμπτώματα. Γοητευμένος από τον αποκρυφισμό, περνάει τις νύχτες του διεξάγοντας πειράματα αλχημείας και κάνοντας έρευνες για *remedia*, τα οποία πουλάει πανάκριβα σε αγνώστους (Αρχείο Οντεσκάλκι, XXVII, B6. Archivio di palazzo Odescalchi, IIIB6,
ν. 58 και 80). Και όταν η νοσηρή προσωπικότητά του υποφέρει υπερβολικά από τις διαταγές του θείου του, αναλώνεται συντάσσοντας παρατηρήσεις και κακοήθειες εναντίον του, σαν να προετοίμαζε κάποια παιδιάστικη εκδίκηση (Αρχείο Οντεσκάλκι, Diario di Livio Odescalchi).

Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν θα μπορούσε ποτέ να αντέξει το βάρος πιεστικών μυστικών, επικίνδυνων συναντήσεων, αμετάκλητων αποφάσεων. Η είσπραξη της εξόφλησης του δανείου προς τον Γουλιέλμο απαιτούσε έναν πληρεξούσιο ικανό, γρήγορο, ψύχραιμο.

Ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ είχε στη Ρώμη έναν τέτοιο άνθρωπο, ικανό να φροντίζει τα συμφέροντά του με διακριτικότητα και πίστη. Ήταν ο τραπεζίτης Φραντσέσκο Παραβιτσίνι, γόνος μιας οικογένειας που βρισκόταν κοντά στους Οντεσκάλκι. Διέθετε τις γνώσεις και τις ικανότητες ενός πραγματικού επιχειρηματία και παρακολουθούσε όλες τις οικονομικές συναλλαγές του μελλοντικού πάπα, από την είσπραξη ενοικίων μέχρι την αγορά ενεχυροδανειστηρίων, και από την εξαργύρωση ποσών που συγγενείς της οικογενείας έστελναν στη Ρώμη μέχρι και την είσπραξη οφειλών. Το 1640 ο Παραβιτσίνι, έπειτα από διαταγή του Κάρλο Οντεσκάλκι, αγόρασε δύο γραμματείες καγκελαρίας και μία προεδρία (κόστος, 120.000 σκούδα) υπέρ του Μπενεντέτο, εγκαινιάζοντας με το χρήμα, όπως συνηθιζόταν εκείνη την εποχή, την είσοδό του στην εκκλησιαστική ιεραρχία.

Η οικογένεια Παραβιτσίνι έχαιρε αναμφίβολα της απολύτου εμπιστοσύνης των Οντεσκάλκι. Όταν ο καρδινάλιος Μπενεντέτο ανακηρύσσεται πάπας, διορίζει αμέσως δύο Παραβιτσίνι, τον Τζιοβάνι Αντόνιο και τον Φιλίπο, μυστικούς θησαυροφύλακες και γενικούς πληρωτές της Ιδιαίτερου Γραφείου, επιφορτισμένους να ικανοποιούν όλες τις γενναιοδωρίες τις οποίες θα διέταζε η Αγία Έδρα ή ο πάπας. Την ίδια εποχή, ωστόσο, ο πάπας καταργεί τη θέση του πληρωτή των ποντιφικών αποστολών του Φόρλι, της Φεράρα, της Ραβένα, της Μπολόνια και της Αβινιόν, και οι αρμοδιότητές του θα δοθούν, χωρίς εμφανή λόγο,

στους Παραβιτσίνι (Κρατικά Αρχεία της Ρώμης, *Camerale I – Chirografi,* τόμ. 169, 237 και 239, 10 Οκτωβρίου 1676 και 12 Ιουνίου 1677, και *Carteggio del Tresoriere generale della Reverenda camera apostolica,* έτη 1673-1716. Βλ. επίσης C. Nardi, *I Registri del pagatorato delle soldatesche e dei Tresorieri della legazione di Avignone e del contado venassino nell' Archivio di Stato di Roma,* Ρώμη, 1995).

Άραγε, άξιζε τον κόπο να εμπιστευθεί στους Παραβιτσίνι (οι οποίοι διέμεναν στη Ρώμη) ένα καθήκον στη μακρινή Αβινιόν, όπου ο γενικός πληρωτής όφειλε να φροντίζει μονάχα τα τρέχοντα έξοδα του αποστολικού παλατιού και μερικών μισθοφόρων; Όλως περιέργως, μόλις ο Ιννοκέντιος ΙΑ΄ πεθαίνει και η γαλλική κατοχή στην Προβηγκία τελειώνει, η θέση του πληρωτή της Αβινιόν επανέρχεται στον Πιέτρο ντελ Μπιάνκο, η οικογένεια του οποίου κατείχε αυτό το αξίωμα στο παρελθόν επί δεκαετίες.

Η βαθιά εμπιστοσύνη που έτρεφε ο πάπας για τον Τζιοβάνι Αντόνιο και τον Φιλίπο Παραβιτσίνι αποδεικνύεται από κάποιες αποκαλυπτικές λεπτομέρειες. Όταν θα χρειαστεί να θέσει στη διάθεση των αποστολικών πρεσβευτών της Βιέννης και της Βαρσοβίας τα απαραίτητα κεφάλαια για τον πόλεμο κατά των Τούρκων, ο πάπας θα μεταφέρει τα χρήματα της Αγίας Έδρας μέσω των αγορών του Ουλμ, του Ίνσμπρουκ και του Άμστερνταμ (να τη πάλι...) μέσω ανθρώπων εμπιστοσύνης: τον γνωστό μας Ρετσόνικο και τους δύο Παραβιτσίνι. Μήπως, λοιπόν, οι τελευταίοι αποτελούσαν τους ιδανικούς μεσάζοντες για την είσπραξη των οφειλών του πρίγκιπα της Οράγγης;

Τα λόγια των κυρίων Σεν Κλεμάν και Μποκαστέλ, τα οποία διαβιβάζει ο σεβασμιότατος Τσέντσι, αφήνουν υπόνοιες ότι είχε επιβληθεί κάτι σαν φόρος Οντεσκάλκι

στους υπηκόους της Οράγγης, ώστε να εξοφληθούν τα χρέη προς την οικογένεια του πάπα. Μόλις συγκεντρώνονταν αυτά τα χρήματα, η πιο οικονομική και ασφαλής λύση θα ήταν να τοποθετούνται σε απόσταση μερικών χιλιομέτρων από την Οράγγη – ίσως στην Αβινιόν, όπου ήταν αρμόδιοι οι Παραβιτσίνι. Σε κάποια χαμένη γωνιά της επαρχίας της Προβηγκίας, ο θησαυροφύλακας του Γουλιέλμου θα επέδιδε ανά τακτά διαστήματα σε έναν μεσάζοντα του πάπα μια απλή συναλλαγματική. Και τέρμα στους εντολοδόχους, στους τραπεζικούς λογαριασμούς ή στα διεθνή τρίγωνα.

Άλλα εξαφανισμένα έγγραφα

Για να εξετασθούν τα έγγραφα που θα αποδείκνυαν αυτή την υπόθεση, έπρεπε να ελεγχθούν οι πράξεις του αντιπροσώπου της Αβινιόν, οι οποίες υπάρχουν στα Κρατικά Αρχεία της Ρώμης. Αυτά τα έγγραφα μας πληροφορούν ότι μόλις διορίστηκαν πληρωτές, οι Παραβιτσίνι γίνονται αμέσως πιστωτές. Αντί να πληρώνουν, εισπράττουν εκατομμύρια σκούδα, τα οποία προέρχονται από ταμειακές αντισταθμίσεις. Ενδιαφέρον. Δυστυχώς, τα αρχεία της Αβινιόν εμφανίζουν ένα σοβαρό και ανεξήγητο κενό: λείπουν πέντε έτη, από το 1682 μέχρι το 1687, σχεδόν η μισή θητεία του πάπα Ιννοκέντιου ΙΑ΄.

Η αλληλογραφία του ανωτέρου των Παραβιτσίνι, του γενικού θησαυροφύλακα του Βατικανού, θα μπορούσε να διαλύσει όλες αυτές τις αμφιβολίες. Αποτέλεσμα, μηδέν. Αυτήν τη φορά λείπουν όλα τα έτη μεταξύ 1673 –χρονιά του θανάτου του Κάρλο Οντεσκάλκι– και 1716.

Συμπέρασμα

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, λίγα χρόνια πριν από την αγιοποίηση του Ιννοκέντιου ΙΑ΄, το Archivio Segreto του Βατικανού αγόρασε το αρχείο Zarlatti, που περιείχε έγγραφα σχετικά με τους Οντεσκάλκι και τους Ρετσόνικο. Αυτό το αρχείο δημιουργήθηκε τον 18ο αιώνα. Θα ήταν ενδιαφέρον να μάθουμε αν υπήρχαν ακόμη εκείνη την εποχή ίχνη των παλιών αναφορών που συνέδεαν τον Μπενεντέτο Οντεσκάλκι, τον αδελφό του Κάρλο και τους εντολοδόχους τους στη Βενετία. Δεν θα το μάθουμε ποτέ. Οι υπεύθυνοι του Archivio Segreto του Βατικανού ανακάλυψαν οι ίδιοι «περίεργες διασπάσεις» και «εμφανείς γενικεύσεις» τις οποίες υπέστη το αρχείο μόλις έφθασε στο Βατικανό. Έγγραφα που διαχωρίστηκαν από το αρχικό αρχείο, χωρίς να φέρουν κάποιο χαρακτηρισμό (επομένως, μη αναγνωρίσιμα) και λάθος αρχειοθετημένα (άρα, μη ανιχνεύσιμα). [Βλ. S. Pagano, «Archivi di famiglie romane e non romane nell’Archivio segreto vaticano», στο *Roma moderna e contemporanea*, I, Σεπτ.-Δεκ. 1993, σελ. 194 και 229-231. Επισημαίνονται επίσης περίεργες εξαφανίσεις εγγράφων στο V. Salvadori (επιμ.), *I carteggi delle biblioteche lombarde: Censimento descrittivo*, τόμ. II, Μιλάνο, 1986, II, σελ. 191.]

Μήπως πρέπει να συμπεράνουμε ότι προτίμησαν να μην το διακινδυνεύσουν;

Ακολουθώντας το φωτεινό μονοπάτι που χάραξε ο Ιωάννης Παύλος Β΄ όταν δεν δίστασε, πριν από σαράντα χρόνια, να αναγνωρίσει τα σοβαρά λάθη που είχε διαπράξει η Εκκλησία και να ζητήσει συγγνώμη, θα έπρεπε να κάνουμε ένα βήμα μπροστά αποκαλύπτοντας τις παρεκκλίσεις και τις σκιές που στιγμάτισαν το επί γης έργο του πάπα Μπενεντέτο Οντεσκάλκι. Ίσως, λοιπόν, ήρθε η ώρα να κλείσει και αυτός ο λογαριασμός.

Κύριε,

Στέλνοντάς σας αυτά τα απομνημονεύματα
που επιτέλους κατάφερα να βρω,
τολμώ να ελπίζω ότι η Εξοχότητά Σας θα αναγνωρίσει
στην προσπάθεια που κατέβαλα για να
ικανοποιήσω τις επιθυμίες σας
το πάθος και την αγάπη που με γέμιζαν ευτυχία
κάθε φορά που μου δινόταν η ευκαιρία
να τα εκφράσω στη Θεοφιλία Σας.

Απομνημονεύματα

που περιλαμβάνουν

πολυάριθμα και θαυμαστά γεγονότα,

τα οποία διαδραματίστηκαν

στο Πανδοχείο του Ντοντσέλο στην οδό Όρσο

μεταξύ 11ης και 24ης Σεπτεμβρίου του έτους 1683.

Με αναφορές σε άλλα γεγονότα

που έλαβαν χώρα πριν και μετά.

Ρώμη, Σωτήριον Έτος 1699